SALMANTICENSIS

B. MAHIÆ .DE MONTE

Parenti suo Eliæ consecrati

Summam Theologicam Angelici Doctoris D. Thomæ complectens...

PARS PRIOR TRACTATUS XIII DE VITIIS ET PECCATIS

ILLUSTRISS. ac REVERENDISS. IN CHR'STO PATRI D. D.

Carolo Amabili de la TOUR-d'AUVERGNE-LAURAGUAIS

ARCHIEPISCOPO BITURICENSI

EDITIO NOVA, CORRECTA

GENERALI LIBRARIÆ CATHOLICAS

PARISIIS
Apud VICTOREM PALMÉ
RECTOREM GENERALEM
25, via Grenella, 25

BRUXELLIS
Apud G. LEBROCQUY
SUCCURSALIS RECTOREM
5, foro Lovaniensi, 5

INDEX DISPUTATIONUM

ET DUBIORUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

TRACTATUS XIII.

A Quaestione lxxi primae secundae Ang. D. D. Thomae usque ad lxxxix complectens. De Vitiis, et Peccatis. 1

QUÆSTIO LXXI.

De vitiis et peccatis secundum se in sex articulos divisa. 2
Praeludium. 2
Art. 1. Utrum vitium contrarietur virtuti ? 4

Disputatio I.

De contrarietate vitii ad virtutem. 9
Dub. 1. Utrum aliqua vitia directe et formaliter contrarientur virtutibus acquisitis ? 9
Dub. 2. Utrum virtutibus per se infusis aliqua vitia directe contrarientur ? 15
Art. 2. Utrum vitium sit contra naturam ? 30

Disputatio II.

De contrarietate vitii ad naturam hominis. 30
Dub. 1. Utrum vitia opposita virtutibus acquisitis, sint contra naturam hominis : et ex quibus capitibus ? 31
Art. 3. Utrum Vitium sit pejus quam actus vitiosus? 45

Disputatio III.

De excessu inter actum, et habitum quoad bonitatem, vel malitiam. 45
Dub. 1. Utrum actus secundus excedat simpliciter habitum in ratione boni, vel mali ? 45
Art. 4. Utrum peccatum simul esse possit cum virtute? 55

Disputatio IV.

De efficacia peccatorum venialium ad expellendam virtutem acquisitam. 56
Dub. I. Utrum peccata venialia repetita destruant virtutem acquisitam sibi oppositam ? 57
Art. 5. Utrum in quolibet peccato sit aliquis actus? 64

Disputatio F.

De peccato omissionis. 65
Dub. 1. Utrum in peccato omissionis importetur per se aliquis actus ? 65
Dub. 2. Utrum peccatum omissionis necessario requirat actum, qui sit causa, vel occasio omittendi ? 72
Dub. 3. Utrum actus, qui est causa omissionis, per ordinem ad illam sit peccatum ? 86
Dub. 4. Utrum actus, qui est causa omittendi, sit distinctum peccatum ab omissione? 91
Dub. 5. Utrum actus, qui non sunt causa omittendi, coexistent tamen omissioni, ab illa vitientur ? 99
Dub. 6. Utrum omissio, quae solum est voluntaria in causa, sit in se formaliter peccatum. 104
Art. 6. Utrum convenienter diffiniatur peccatum esse dictum, vel factum, vel concupitum contra legem aeternam ? 122

Disputatio VI.

De essentia et constitutivo peccati commissionis. 123
Dub. 1. Utrum in peccato commissionis sit aliqua malitia privativa? 124
Dub. 3. Utrum juxta doctrinam D. Thomæ concedenda sit malitia moralis positiva ? 140
Dub. 4. Utrum absolute loquendo, detur in peccato commissionis malitia positiva? 160
Dub. 5. In qua peccati ratione constituenda sit ejus malitia? 186
Dub. 6. Quae sit ratio formalis constitutiva peccati commissionis? 191

24 Apr'33

102113

QC-ESTiO LXXVIII.

De causa peccati, quæest malitia, in quatuor Articulos divisa. 583

Art. I. Utrum aliquis peccet ex certa malitia ? 583

Art. 2. Utram quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia ? 589

Art. 3. Utrum illo, qui peccat ex certa malitia, peccat ex habitu ? 593

Art. 4. Utrum ille, qui peccat ex certa malitia, gravius peccat, quam qui ex passione ? 591

LAUS DEO.

INDEX LOCORUM

SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ IN HOC SEPTIMO TOMO CONTINENTUR.

EX VETERI TESTAMENTO.

Ex Exodo.

23. *Aversor impium.* Disput. 6, n. 53.

Ex Levitico.

1. *Si peccaverint principes per ignorantiam.* Disp. 13, n. 17.
4. Si *peccaverit anima per ignorantiam.* Ibid.
7. *Sicut pro peccato, ita et pro delicto offertur hostia.* Quæst. 71, n. 4.

Ex Judith.

11. *Constat Deum nostrum peccatis offensum.* Disp. 7, n. 17.

Ex Job.

15. *Tetendit adversus Deum manum suam. Cucurrit adversus eum erecto collo.* Disp. 6, n. 63.
19. *Abominati sunt me quondam consiliarii mei: et quem maxime diligebam aversatus est me.* Ibid. n. 53.
21. *Decede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Disp. 13, n. 5.
35. *Si enim peccaveris, quid ei nocebis? et si multiplicata fuerint iniquitates tux, quid facies contra eum?* Disp. 7, n. 17.

Ex Psalmis.

4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Disp. 7, n. 2.
24. *Delicta juventutis mex et ignorantias meas ne memineris.* Disp. 13, n. 22.
32. *Verbo Domini cali firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Quæst. 71, n. 2.
33. *Diverte a malo, et fac bonum.* Disp. 8, n. 6 et 15.
35. *Noluit intelligere,ut bene ageret.* Disp. 13, n. 5.
118. *Prxvaricantes reputavi omnes peccatores terrx.* Disp. 7, n. 4.

Ex Proverbiis.

6. *Mandatum lucernaest, et lex lux.* Disp.6.

Ex Sapientia.

8. *Sobrietatem enim et prudentiam docet, et justitiam et virtutem.* Quæst. 71,ɳ. I.
12. *Erat enim naturalis malitia eorum.* Disp. 2, n. 3.

Ex Ecclesiastico.

3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Disp. 5, n. 41.
13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Disp. 10, n. 132.
33. *Contra malum bonum, et contra mortem vita, sic et contra virum justum peccator.* Disp. 1, n. 1.

Ex Isaia.

1. *Omne caput languidum, et omne cor mœrens, a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas, vulnus, et livor, et plaga tumens.* Quæst. 78, art. 1.
5. *Vxh qui dicitis malum bonum et bonum malum etc., ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum.* Disp. 1, n. 1.
24. *Mutaverunt jus, dissipaverunt pactum sempiternum etc.* Disp. 2, n. 1.
24. *Hinnient de mari.* Disp. 11, n. 54.

Ex Jkremia.

5. *Saturari eos, et machati sunt, etc.* Disp. 11, n. 64.
5. *Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Ibid.
8. .4tersus *est populus iste aversione contentiosa.* Disp. 6, n. 53.
8. *Apprehenderunt mendacium, at noluerunt reverti: omnes conversi sunt ad cursum suum, quasiequus impetu vadens adprxlium.* Disp. 6, n. 63.

Ex Ezechiele.

8. *Conversisunt ad irritandum me.* Disp. 6, n. 63.

Ex Osea.

9. *Facti sunt abominabiles, sicut ea qux dilererunt.* Disp. II, n. 18.

EX NOVO TESTAMENTO.

Ex Matthæo.

Ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mcechalus est eam in corde. Disp. 10, n. 14 et disp. 11, n. 27, et 54.
5. Si *diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, etc. Diligite inimicos vestros.* Disp. 9, n. 68.
Non potest arbor bona malos fructus facere. Disp. 5, n. 45.
Omnis arbor qui non facit fructum bonum, excidetur, et in *ignem mittetur.* Ibid. n. 12.
9. *Non est opus valentibus medico, sed male habentibus.* Disp. 4, n. 4.

Ex Joanne.

Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis etc. Disp. 11, n. 43.
12. Qui *amat animam suam, perdet eam.* Quæst. 77, art. 4, η. 2.

Ex Actibus Apostolorum.

3. *Scio, quod per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri, etc.* Disp. 13, n. 17.

Ex Paulo ad Romanos.

2. *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Disp. 7, n. 3.
4. *Ubi non est lex, nec prvvaricatiu.* Ibid, n. 4.
10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prxdicante?* Disp. 13, n. 13.
10. *Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum.* Ibid.

Ex Epistola i ad Corinthios.

2. Si *enim cognovissent, nunquam Dominum gloris crucifixissent.* Disp. 13, n. 17.
4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.* Disp. 13, n. 173,

14. Si *quis autem ignorat, ignorabitur.* Disp. 13, n. 22.

Ex 2 ad Corinthios.

6. *Qui participatio justitii cum iniquitate: aut qui conventio Christi ad Belial.* Disp. I, n. 1.

Ex Epistola Ad Ephesios.

Cum essetis mortui in peccatis et delictis vestris. Quæst. 71, n. 4.

Ex Epistola 1 ad Timotheum.

Aberrantes conversi sunt in vaniloquium. Disp. 6, n. 63.
Misericordiam consequutus sum, quia ignorans feci.

Ex 2 ad Timotheum.

Erunt homines amantes se ipsos, cupidi, elati etc. Quaest. 77, art. 4, η. 2.
Ad fabulas convertentur. Disp. 6, η. 63.

Ex Jacobo.

Scienti facere bonum, et non facienti, peccatum est illi. Disp. 6, η. I, et 26.

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTUKÆ.

Ex Epistola I Joannth.

2. *Omne quod est in inundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vilæ, etc.* Quæst. 77, art. 4, η. 2.

Ex Apocalypsi.

18. *Quantum glorificavil se, et in deliciis fuit,' tantum date illi tormentum et luctum.* Disp. 5, n. 12.

LAUS DEO.

TRACT

DECIMUS TERTIUS

A UUÆSTIONE LXXI PRIMÆ SECUNDÆ ANG. D. D. THOMÆ

OSQUE AD LXXXIX COMPLECTENS.

De Vitiis, et Peccatis.

Tractatum hune de vitiis, et peccatis præ aliis nostri Cursus Lectori receptum aptaremus : quoniam difficultatum numero, et magnitudine graviores superat ; nec cedet, credimus, studio el labore. In eo igitur peccatorum essentias, proprietates, causas, effectus, atque id genus alia investigare aggredimur : ut eorum cognita natura, a facie ipsorum (sicut jubemur Eccles. 21) velut a facie colubri caveamus. Ea enim est humani appetitus ratio, eaque voluntatis nostræconditio, ut nec bonum fugiatsub ratione boni, nec malum appetat sub ratione mali : unde et virtutis bonum cognitum sub ratione boni, et ut in se est, libenter prosequimur et diligimus : etsi oculis cerneretur (ut ex Platone Tullius lib. 2 de finibus) *mirabiles sui excitaret amores:* malum autem vitii, et peccati apprehensum etiam ut in seipso est sub ratione mali, facile respuitur, et odio habetur. Ob idque *vitii* nomen quasi *vitandum,* respuendum, et fugiendum a verbo *vito* videtur derivatum : juxta illud Horatii epist. 1 : *Virtus est vitium fugere,* seu *vitare.* Ex quo utilitas et necessitas hujus materiae non parum innotescit : tum quia justitia perfecta, quae Christiani, et Theologi instituti finis est et scopus, prosequutionem boni, et fugam mali (quibus praesens deservit Tractatus) quasi duas integrates partes complectitur : secundum illud Psalm. 33 : *Divertea malo, et fac bonum :* prout latius explicat -Ang. Doctor. 2. 2. quæst. 79. art. 1. Tum etiam quia vere sapientis studium eo potissimum spectare debet, ut tanquam spiritualis sui et aliorum medicus contra spirituales morbos animae, vitia scilicet et peccata, remedia procuret : praeteritis medeatur, futura praecaveat, commissa plangat, et plangenda iterum non committat. Quod sane difficile assequetur, nisi peccati naturam, deordinationem, et malitiam exacte consideret, et penetret : proprietates et conditiones perfecte agnoscat: causas,effectus, gravitatem, numerum, species, aliaque id genus accurate inquirat. Unde D. Petrus Chrysologus prædicli medici, adeoque perfecti Theologi officia, ea qua solet elegantia, describens serm. 44. sic ait : *Peritus medicus, qui plenam ægris desiderat conferre medicinam, impietatis profundos patefacit recessus, opertos peccatorum nudat morbos, iniquitatis ostentat secretum vir : vitiorum naturas, origines delictorum, radices criminum mirabili ratione depromit. Sic ægras mortalium mentes moderatione pia pro xtate, pro sexu, pro tempore, pro viribus ad salutem perpetem divina curatione perducit.*

Et licet hujusmodi Tractatus primo aspectu non videatur difficilis, sicut in peccata incidere non difficile est ; tenebrosam nihilominus ratione materias involvit caliginem, obscuraque satis circunfusus est nebula : sicut peccatum ipsum caliginosum est, et obscurum : unde non modicam sustinet arduitatem. Facile namque est ad peccata mente et voluptate descendere : sicut facile est luce privari, in foveamque incidere ; inde tamen egredi, acquisita per intellectum perfecta notitia, vel per voluntatem reportata victoria, arduum est, et difficile. Quare huc spectare potest illud magni Gregorii lib. 2G Moral, cap. 24, quod

peccatum puteus profundus est. de quo Re-
rs.es. gius vates Psalm. 68 deprecabatur : A>-*que absorbeat me profundum, neque urgent super me puteus os suum.* Et D. August, eodem Psalm. *Magnus puteus est* (inquit) *profunditas iniquitatis humarer.* Nam quia puteus iste allas est. profundamque habet aquam, os obstrusum ; facilis est in illum descensus, pronus lapsus ; sed egressus arduus. laboriosus ascensus, reditus difficilis. Quamvis autem et puteus altus sit, profunda aqua, el in quo eam haurire ex nobis non habeamus ; quia tamen Ang. Praeceptoris ductum per omnia, Deo dante, sequemur, inde nobis in quo purioris doctrina? latices a puteo hoc extrahere, et sitientibus propinare possimus, abunde suppeditabitur.

QUÆSTIO LXXI

I)e liliis el peccatis secundum se in sex articulos dirisa.

Cmisequeider considerandum est </? vitiis, a peccatis. Circa qur sex consideranda occurrunt. Primo quidem de ipsis ritiû el peocatis secundum Secundo de distinctione eorum. Tertio de comparatione eorum ad invicem. Quarto de subjecto peccati. Quinto de. causa ejus. Sexto de efffetu ipsius. Circa primum qurruntur sex.

PRÆLUD11M.

1. Cum ea sit oppositorum conditio, ut juxta se posita magis elucescant, et se mutuo quoad sui cognitionem juvent, ob idque a-! eandem doctrinam sive disciplinam pertinere dicantur : jure optimo D. Thom. postquam in quaestionibus proxime praecedentibus de virtutibus, et Spiritus sancti donis, quibus ad ultimum beatiludinis finem pervenitur, accurate egit ; ab hac et sequentibus de vitiis et peccatis, quae ipsis virtutibus et donis opponuntur, ab eodemque fine avertunt, pertractat. Tria autem sunt nomina ex parte vitii, quibus Ang. Doctor in hac maleria frequenter utitur : nempe *vilium, malitia, et peccatum.* Quibus ex parte virtutis, cui vitium opponitur, tria alia correspondent : scilicet *virtus, bonitas, el actus bonus* (non enim habemus proprium nomen ad actum virtutis incomplexe significandum.) Quorum nominum, quoniam et illis nos in hoc tractatu sæpe saqpius utemur. operæ pretium erit etymologiam et rationem aperire : eo vel maxime quia ad intelligenliam conclusionis primi articuli hujus quæstionis, ad expositionem literæ, et mentem D. Thomæ perfecte capiendam, harum vocum notitia et explicatio omnino necessaria est.

Igitur virtutis vox (ut in suo tract, dixi- Virlulis
mus) a *viro* exit, et ab ejus nomine derivatur; ut testatur Cicero lib. 2 Tusculan. vox un<k derivatur. ?.
quæst. Cum qua etiam *virium* nomen afli-cic.lib.
nitatem habet : et propterea fortitudo, cui Tusc.
virilitas et firmitas animi solet attribui, ab- qUæSL
solute *villulis* nomen sibi vendicat : unde
Sap. 8 dicitur : *Sobrietatem enim et pru-* Sap. F.
dentiam docet, et justitiam, et virtutem : ubi cum sermo sil de quatuor virtutibus Cardinalibus, sicut nomine *sobrietatis* temperantia significatur, sic *virtutis* nomine fortitudo. Quo etiam loquendi modo utitur D. Ambrosius lib. I ofiic. cap. 39, et D. D Affil
Thom. 2. 2. quæst. 123. ari. 12, eo quod D.Thra
ut Philosophus ait in 2 Ethic, ad virtu- Phil»
tem requiritur firmiter et immobiliter operari. Nomen autem *vitii* (ut dicebamus) a verbo *vito* videtur descendere : eo quod vitandum, et a facie ejus quasi a facie colubri fugiendum est. Nisi mavis cum Cicerone lib. 1. defini, *vitium* quasi *vitu-* Villi
perandum. seu *viluperii radicem* nuncupari. etynw· ;
Nam quod vituperabile est per se ipsum logii-
(ait ille) *vitium nominatum est. quia a vi-* Ciccr-
tio dictum vituperari. Quod etiam docuit
D. August, lib. 3 de liber, arbit. quem D.ABf
refert el sequitur Divus Thomas in præsenti D.T1K»|
arlicul. 2.

2. Solet vero ulrumque nomen magis utri-
vel minus stricte sumi. Unde nomen *vir-* U5'I°e
lutis in lata quadam acceptione significat facultatem, vim, et perfectionem non tantum operativam, sed etiam quancunque aliam rei naturæ consonam. Et ita Cic. in Cicer*
4 Tuse. q. sanitatem *virtutem* appellat : et Ari't
Aristoteles 7 Physic, cap. 3, pulchritudinem collocat inter virtute» : constat autem, sanitatem et pulchritudinem non esse qualitates operutivas. El in hac acceptione virtus etiam convenit rebus inanimatis, aut viventibus sola vita vegelaliva : el ita potenti© naturales cujuscunque rei *virtutes* dicuntur : proptereaque asserimus, germen aliquod, florem, aut herbam habere virtutem ad aliquem effectum curandum, et similes. Quo etiam sensu accipitur *virtus*
h 32. Psal. 32 cum dicitur : *Verbo Domini cadi firmati sunt : et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* (quamvis etiam hic virtus pro firmitate et stabilitate ab aliquibus accipiatur.) Unde vilium in simili acceptione sumptum significat defectum ejusmodi facultatis, perfectionis, seu vis cuilibet naturæ convenientis, juxta illud D. Augustini
p Au. lib. 3 deliber, arbit. *Quod perfectionis na-*
irsi. *turx deesse perspexeris, id voca vilium.* Et Aristoteles loco cit. ex 7 Physic, vitium appellat corruptionem, remotionem, aut defectum facultatis naturæ convenientis. Imo in hac acceptione vitium significat inclinationem, seu facultatem ad oppositum ejus, quod congruit cuilibet naturæ. Illud autem est de ratione vitii in qualibet propria acceptione, ut significet defectum habitualem, et non præcise actum defectuosum : non enim adhuc in naturalibus asserimus. equum v. g. habere vitium, quia semel tantum in cursu deficit ; nisi defectus iste sit continuus, et a principio quasi habituali ortum ducens : et licet homo a quovis peccato gravi *peccator* dicatur, non tamen ex eo quod semel peccet, dicitur *vitiosus;* sed ad id peccandi consuetudo desideratur. Caeterum in strictiore significatione tam virtus, quam vilium aliter sumuntur : nam virtus dicit habitum inclinantem ad actum conformem rectæ rationi, et naturæ rationali consonum ; econtra vero vitium habitum inclinantem ad actus rectæ rationi oppositos, proindeque naturæ rationali dissonos. Quo sensu virtus et vitium solum in natura rationali, el in moralibus inveniuntur. Ethæcesl propria acceptio virtutis et vitii ; el in illa a Theologis el Philosophis communiter sumuntur.

3. Nomina autem bonitatis et malitiæ, el quid per utrumque significetur, expli- k«ti-
cuimusjam insuo tractatu. Sumitur quan- te'·
doque bonitas pro bonitate totali, scilicet w-a·
pro complemento eorum omnium, quæ ad perfectionem rei desiderantur : aut etiam pro quavis forma sive dispositione naturæ rei conveniente. Malitia vero pro defectu prædicli complementi, vel cujuslibet ad id requisiti : et etiam pro forma vel dispositione opposita perfectioni naturae. In moralibus vero bonitas sumitur magis proprie pro conformi tale, et consonantia ad rectam rationem, et pro tendentia, seu habitudine ad objectum rationi consonum : malitia autem dicit vel carentiam debitae conformilatis, et rectitudinis ; vel etiam respectum et tendentium ad objectum rationi dissonum. Unde bonitas et malitia primario et formaliter solum reperiuntur in actibus, qui proxime attingunt objecta, et a ratione immediate regulantur : in habilibus vero inveniuntur causaliter, et secundario : ut in tr. de bonit. et malit, disp. 1. num. 31 ostendimus.

4. Denique duo alia posteriora nomina *peccatum, et actus bonus* imposita sunt ad significandum ipsam actualem operationem cum sua perfectione, vel defectu. Nam quia cujuslibet operationis est aliqua regula, cui subest, et a qua mensuratur, si operatio cum sua regula adaequetur, erit bona : et si est in ordine morali, dicetur absolute *actus bonus; si* vero e regula deficiat et deviet, erit mala, et peccatum. Pro quo videndus est 1). Thom, supra, quæst.21. art. 1. Unde peccatum in lata quadam acceptione designat quancunque actionem sua regula deficientem : sive illa sit in or-j,n?
dine naturali, sive in ordine artificiali vel morali : hoc est enim de ratione peccati, ut importet defectum circa actualem operationem, sicut vitium importat defectum circa principium. Et ideo claudicationem tibiæ dicimus *peccatum naturx,* et constructionem domus non consentaneam regulis- artis dicimus *peccatum artis,* seu *artificiale.* Proprie tamen loquendo peccatum solum dicitur in moralibus : et est idem, quod *culpa :* significat vero actionem, aut etiam omissionem liberam, subjectamque regulis morum, et ab eis deficientem, rectæque rationi dissonam : et juxta hanc acceptionem sumitur a Theologis peccatum in tota hac materia.

Dividitur autem generali quadam divi-oïvHıκ
sione in commissionem, et omissionem : commissio retinet commune nomen peccati ; omissio vero nuncupatur delictum, ut videre est apud Augustinum lib. 3 quæst. veteris testam, in illud Levit. 7 : l c v î i
sicut pro peccato, ita et pro delicto offeretur August
hoslia. Quod etiam observavit Origenes origen.
ibidem homil. 5. quamvis D. Hieronymus

ipbcvS super illud ad Ephes. 2 : *Cum essetis morlui*
Bicron. *ei Midis* resfrix, docet per *deh'c-tum* peccatum interius, per *jien-ijtiim vero* opus exterius debere inlelligi. Sed licet in rigore loquendo, hæc ita sint ; communi tamen usus utrunque nomen promiscue sumit : et tam omissio quam commissio, tam actus interior, quam exterior aliquando nominatur *peccatum,* aliquando vero *delic-tum*. Alias peccati divisiones reperies in discursu tractatus.

e 5. Ubi observandum est, quod quiano-
5ià. mina affectuum solent aliquoties suis causis attribui, et e converso nomina causarum affectibus accommodentur : idcirco illud, quod est causa peccati, aliquando *peccatum* nominatur. Quo sensu Paulus ad Roman.
p^D V7 Cdrnem' et appetitum, seu concupiscen-tiam appellat *peccatum ;* non quia peccatum sit, sed quia peccati causa esse soleat. Imo quia omne vilium morale est peccati prin-cipium, vilium nominatur peccatum, et e converso :el in naturalibus monstra dicun-tur *peccata naturi :* vel quia fiunt per ac-tionem naturalemdefectuosam.ut D. Thom. doccdloco cit. in solat, ad 1, vel quia illam causant.

Divisio ejus tractatus in illas sex partes,
^'('^quas D. Thom, in proæmio enumerat, ita 'distribuitur. Prima pars complectitur hanc quæst. 71. ubi agitur de vitiis et peccatis tam secundum se, quam respective ad vir-tutes, ad naturam rationalem, et ad legem. Secunda quaestionem 72, ubi de peccatorum distinctione. Tertia quaestionem 72, ubi de illorum comparatione secundum gravita-tem, vel levitatem. Quarta quæstionem 74 ubi sermo est de subjecto et potentiis, in quibus peccatum reperitur. Quinta extendi-tur quaestione 75 usque ad 84 ; ubi omnes peccatorum causæ, et ea. quae ad originale spectant, examinantur. Sexta percurrit quinque alias quæst. usque ad finem mate-riae, in quibus sermo est de illorum effecti-bus, et de differentiis venialis, et mortalis.

AIITICÜLUS i.

Clrum vitium contraritlur tirtuti !

Ad priuium sic proceditur. Videtur quod vilium non eou-Inirirtur virtuti. Cui enim unum est rontririum, ut probatur iu 10 JlcUplijs. sed virtuti contrahantur peccatum et ma Hila : non ergo contrahatur ei vilium : quia vilium dicitur, etiamsi sit indebita disposiliometubrurum corporalium, vei quarumcuuique rerum.

2. Praterea virtus nominat qnamlam perfectionem poten-tia:. sed vilium nihil uoniiuat ad l'Oleulum perliucus: ergo vitium non contrahatur virtuti.

8. Pra terea Tullius dicit in 4 TuscnLquast.quod virtus est quxdam sanitas auinue: samiati autem opponitur irgritudo morbus nugis quam viliiiin : ergo \ irtuli non coutuiuiui vihtun.

Sedcontra est9<|U«i<l elicit August lıiık in lib. «le perfectione justitia·» quo*! vilîuin est qualitas, secundum qUam malus est animus : virtus autem est qualitas» qua· facit bonum ha-bentem, ulex Mipradictis patet: ergo vilium coutrartalur virtuti.

Respondeo dicendum, quod circa virtutem duo possumus considerare, scilicet ipsam essentiam virtutis, et id» ad 3uod rsi virtus. b>essentia quidem virtutis aliquid consi-crari potest directe, et aliquid ex consequent*!. Directe quidem virtus importat dispositionem quandain alicujus con-veuienter se habentis secundum modum sua.· nature. Unde Philosophus dicit in 7 Physic, quod virtus est dispositio perferti ad optimum : dico autem perfeci i, quod est dispo-situm secundum naturaim Ex consequenti autem sequitur quod virtus sit bonitas quantam : iu hoc enim consistit uuitts-cujusqucai bonitas, quod convenienter se habet secundum modum suæ natura·. Id autem, ad quod virtus ordinatur, est actus bonus, ut ex supradictis patet. Secundum boc igitur tria inveniuntur opponi virtuti, quorum unum est peccatum, quod opponitur sibi ex parte ejus, ad quod vir-tus ordinatur: nam peccatum proprie nominat actum inor-dinatum, sicut actus virtutis est actus ordinatus et debitus; secundum autem quod ad rationem virtutis consequitur, quod sit bonitas quatiam, opponitur virtuti malitia; sed sc-cuudam id, quod directe est de ratione virtutis, opponitur virtuti vitium ; vitium cuini uniuscujusque ici esso videtur, quod uon >it disposita secundum qnod convenit suæ nature. Unde AugusL dicit in 3 deliber, arbitr. quod perfectioni nature devise perpexeris, id voca vitium.

Ad primum ergo dicendum, quod illa tria non contrariaii-tur virtuti secundum idem: sed peccatum quidem contra-datur secundum quod virtus est opcraliva boni ; malitia autem secandum quod est bonitas quædaui : vitium autem proprie secundum quod esi virtus.

Ad secundum dicendum» quod virtus non solum importat perfectionem potently, qua· est principium agendi : sed etiam importat debitam dispositionem ejus, cujus est virtus; et hoc ideo, quu unumquodque operatur secundum quod artô est. Requiritur ergo, quod aliquid sit inse bene dis-podlmn» qnod debet esse boni operativum» et secundum hoc virtuti vitium opponitur.

Ad tertium dicendum. quoti sicut Tullius dicit in 4 de Tuscul. qotsL morbid ægroutione* partes sunt vitiosita-tis: in corporibus enim morbum appeliat lotius corporis cor ruptionem : puta febrem, vel aliquid hujusmodi: aegrota-tionem vero morbum cum imbecillitate; vitium autem, cum partas corporis inter se dissident. Et quamvis in corpore quandoque sit morbus sine ygrotatlone : pula cum aliquis est interius male dispositus; non tamen exterius præpedhur a solitis operationibus : in animo tamcu, ut ipse dicit, bæc duo non jXKsnnt nisi cogitatione secerni. Necesse est enim quod quandocunqce aliquis interius est male dispositus ha-bens inordinatum affectum, quod ex boc imbecillis reddatur ad debitas operationes exercendas : quia unaqnæque arbor ex suo fructu cognoscitur, id est, homo ex opéré; ut dicitur Mattii. 12. Sed vilium animi (ut Tullius ibidem dicit) e?t habitus, aut affeci io animi in lota vita inconstans, et a Sc ipsa dissentiens: quod quidem invenitor etiam absque mnr-bo vel ægrutalioce, otpote cum aliquid ex infirmitate, vel ex passione pecaL Unde in plus se habet vitium, quun ;r· vel morbos : sleot etiam virtus in plus se lia-bel quam sanitas : nam sanitas etiam quadam virtus ponitur in 7 Physic, et ideo virtuti convenientius opponitur vitium quam ygrotatio, vel morbus.

Conclusio. Virtuti ex parte ejus, ad quod ordinatur, scilicet ex parte actus boni, oppo-nitur peccatum. Quantum vero ad id quod in ejus essentia consequitur, scilicet bonita-tem opponitur malitia. Sed quantum ad id, quod directe ad ejus essentiam pertinet, opponitur vitium.

Difficultas circa literam.

1. Litera hujus primi articuli difficilis admodum aliquibus visa est propter id, quod asserit Angelicus Doctor : videlicet bonitatem

bonitatem in virtute, et malitiam in vitio habere se ex consequenti. Non enim apparet qualiter prædiclæ rationes ex consequenti se habeant ; quin potius videntur lanquam differential essentiales ad primarium et formalissimum conceptum virlu- pertinere. Unde ipse I). Thom. supra quæst. 51, art. 3, bonum cl malum differentias divisivas habitus et constitutivas vitii, et virtutis : et q. 55 sequenti diffinit ex Augustino virtutem, *quod sit bona qualitas mentis,* etc. sequutus Aristotelem 2. Et hic, cap. 6, ubi virtutem esse dixit, *qu:e bonum facit habentem* : id autem, quod est alicujus differentia constitutiva, non ex consequenti, sed per se et primario habet se ad illud, quod constituit. Et proplerea in hoc eodem articulo explicans primariam et essentialem virtutis rationem per hoc, quod disponit subjectum consone admodum suæ naluræ, adjecit : *In hoc enim bonitas cujuscunque rei consistit, ut recte se habeat in ordine ad suam naturam.* Ubi satis innuit, in idem redire, virtutem esse bonitatem, seu bonam, et esse subjecti rectam dispositionem, in quo primaria ejus ratio sita est.

Diflkul l*s el l||ls D.Thom.ponit

Quod etiam suadetur : nam sicut tota ratio et essentia caloris in hoc consistit, quod sit principium calefaciendi : sic tota ratio virtutis et vitii in eo sita est, ut sil principium virtuose aut vitiose operandi : et quemadmodum ignis ad hoc indiget calore, ut per illum calefaciat, ita creatura rationalis ad hoc indiget virtute, et habet vitium, ut per illam virtuose, et per istud vitiose operetur.

2. Hoc est quod difficilem reddit literam praesentis articuli : et pro illius intelligentia varii excogitati sunt ab expositoribus modi : ex quibus aliquos parum probabiles referunt et impugnant recentiores : aliquos etiam addunt non improbabiles, quos videre est apud sapienlissimum M. Petrum Cornejo ex observanti Carmelitana nostra familia praeclarum sydus, lotiusque noslræ religionis ornamentum, Curielcm, Zumelum, Montes, Gregorium Mart. Vasquez, et alios in commentariis hujus articuli. Adducemus et nos unum vel alterum, qui sensum et mentem D. Thomæ magis attingere videntur.

Prior nodus tfteendi.

Primus est, in virtute distinguendam esse duplicem bonitatis partem, vel duas bonitates : aliam essentialem ; aliam vero ex consequenti, et convenientem illi per modum propriae passionis : et similiter in vitio duplicem malitiam. Habelque hæc distinctio fundamentum in doctrina Divi Thomæ supra quæst. 18, articulo I. In quo autem quævis ex his bonitatibus, et malitiis sita sit, potest sic explicari. Etenim sicut juxta valde probabilem sententiam (quam nos infra amplectemur)in actu peccati commissionis duplex malitia reperitur : alia positiva et consistens in tendentia positiva ad objectum rationi dissonum, quæ quidem est illi essentialis ; alia vero privativa ad illam priorem consequens, quæ sita est in carentia eorum, quæ prædicto actui debentur, nempe in carentia debitæ rectitudinis : et similiter in actu moraliler bono duplex bonitas reperitur :alia essentialis in genere moris, consistens in tendentia ad objectum consonum rationi : alia consequens ad istam, et opposita malitiæ privativae peccati, dicens plenitudinem essendi omnium requisitorum ad moralem actus rectitudinem. Ita etiam in habitu vitioso distinguenda est duplex habitualis malitia : altera essentialis et primaria, consistens in inclinatione ad actum dissonum rationi : altera ad istam consequens, atque adeo secundaria, quae in carentia plenitudinis essendi omnium requisitorum ad rationem principii rectæ operationis sita est : et pari ratione in virtute datur duplex bonitas habitualis, vel duplex bonitatis pars : alia, quae consistit in eo, quod sil inclinatio in actum rectum tendentem in objectum consonum rationi : alia vero quæ dicit plenitudinem essendi omnium eorum, quæ requiruntur ad rationem praedictae inclinationis.

3. Hinc ergo mens Angelici Doctoris sic exponitur : nam si loquamur de prioribus bonitate, et malitia habitualibus explicatis, sunt quidem essentiales, illa virtuti, haec vitio : spectanlque ad eorum primariam et essentialem rationem : et de his loquutus est D. Thomas in locis allegatis, ubi malum et bonum dicit esse differentias essentiales, et constitutivas vitii et virtutis : si vero sermo sit de bonitate et malitia posterioribus, ex consequenti se habent ad virtutem et vitium, suntque eorum quasi proprietates : et juxta hunc sensum loquitur in hoc ari. D. Thom. ubi bonitatem dicit consequi ad virtutem.

Neque obest si dicas, bonitatem, quam Angelicus Doctor in hoc articulo appellat *ex consequenti,* debere claudi intra essentiam virtutis, ut sonant illa ejus verba : *In essentia quidem virtutis aliquid considerari potest*

Jicecte, el alupttil e.r cvtiscquenh at illa bonilas, quam nos dicimus consequi ad \irtutem, non est de ejus essentia : ergo etc.

Respondetur enim verba sancti Ductoris extendi posse ad lotum illud, quod necessario, et inseparabiliter connectitur cum essentia. et illam consequitur ; licet non omnino claudatur in conceptu essentiae.

I. Secundus dicendi modus ex iis, qui placent, est M. Curielis in praesenti dub. I, distinguentis etiam in virtute (quamvis alia via) duplicem bonitatem (servataque proportione, distinguenda erit in vitio duplex malitia): aliam moralem, qu® attenditur per respectum ad rationem sicut ad regulam, quam sequitur, et per quam dirigitur : et aliam trauscendenlalem, qu® sumitur ex ordine ad naturam humanam tanquam ad subjectum, quod perficit. Ex quibus illa prior non est aliud in virtute, quam inclinatio ad actum bonum : nam sicut hujusmodi actus est consonus recte rationi, ita inclinatio ad ipsum est eidem rationi consentanea. Et ex hoc dicitur bonitas moralis: non formaliter, nam formalis moralitas solum repentur in actibus, in quibus est formalis libertas; sed virtualiter vel causaliter: quatenus est causa bonitatis moralis existentis in actu, et eam virtute praecontinet. Posterior vero dicit habitualem convenientiam ad praedictum subjectum seu naturam : qu® habitudo est proximum fundamentum appetibililatis, atque adeo formaliter bonitas transcendentalis. Dicitur enim unaquaeque res *transcendentaliler buna,* quatenus conveniens est sibi, vel suo subjecto, rationeque hujus convenientiae appetibilitalem fundat.

5. Hac distinctione supposita, mens D. Thorn® potest ita exponi, ut in aliis locis ubi dicit virtutem constitui per rationem boni, tanquam per propriam differentiam, loquatur de tenitate morali, virtual:, seu causali, ut explicuimus: quia essentia virtutis est esse inclinationem ad actus rationi consentaneos: in quo prædicta bonitas consistit. Cum vero asserit in hoc articulo bonitatem consequi ad essentiam virtutis, loquatur de bonitate transcendental, et de consequutione non reali, sed modo nostro concipiendi: sicut passiones entis dicuntur consequi ad ipsum. Quod autem haec bonitas transcendentalis in virtute sit consequens modo explicato, suadetur. Tum quia convenientia seu bonitas transcendentalis, ut sic respectu entis in communi habet rationem passionis modo nostro inlelligendi consequentis essentiam : ergo etiam talis bonitas seu convenientia respecta talis essentia?, quæ est virtus, habebit se eodem modo. Tum etiam quia in quacunque formn præsiipponilur essentia ad habitudinem convenienti® respectu subjecti : sicut prius inlelligimus essentiam caloris, et ut inde resultantem concipimus habitudinem convenienti® formalis ad ignem: ergo prius concipiemus in virtute ejus essentiam sitam in inclinatione ad actum consonum rationi, et ut resultantem ex ea habitudinem convenienti® formalis ad subjectum ipsius virtutis. Diximus *convenienti* /urinatis :* quia convenientia fundamentalis ad praedictum subjectum in essentia virtutis clauditur, nec ponit in numero cum ipsa inclinatione ad actum bonum, quam diximus esse bonitatem moralem. Plura alia reperies apud Curielemdub. cit. qu® hunc modum dicendi confirmant et declarant, et ab objectionibus tuentur: quibus accurate inspectis, nequivimus non magnam illi probabilitatem concertere.

§.

Tertius modus dicendi ex Medina.

G. Tertius dicendi modus nuper relato adversus, est, quem adducit .Medina : consislitque in hoc, quod virtuti conveniunt dn® partes, sive duo munera bonitatis, aut du® bonitates saltem modo concipiendi distinet®, altera per ordinem ad subjectum, quatenus est ejus dispositio, disponitque illud conformiter ad suam naturam : altera vero per ordinem ad actum, seu quatenus est operative, quia scilicet habet esse principium bon® operationis. Ex quibus prima directe spectat ad essentiam virtutis : secunda vero quodammodo consequitur ad illam. Et similiter distinguenda est duplex malitia in vitio: alia per ordinem ad subjectum, quatenus prave illud disponit : et alia per ordinem ad actum, quatenus inclinat ad operationem malam : prima convenit illi directe et essentialiter ; secunda ex consequenti. Igitur Divus Thomas in locis ubi supra loquulus est de bonitate et malitia, qu® virtuti et vitio conveniunt per ordinem ad subjectum, et has vocat *essentiales:* in præsenti vero loquitur de bonitate et malitia, qu® conveniunt illis per ordinem ad actum, et eas dicit *habere se ex consequenti.*

~. Cæterum hic modus dicendi aliquibus Theologis displicet : ei conira illum ita ar- Objeclioncs·

guit Curiel. Num in primis est contra Divum Thoniam in hoe articulo insolut. ad I, ubi distinguons in virtute duas rationes, ultorum, secundum quam est op< raliva boni, docet quoad priorem opponi ei malitiam; et quoad posteriorem, peccatum: ergo nomine *bonitatis,* cui dicit opponi malitiam, non inlelligit habitudinem ejus ad operationem.

Deinde falsum est, quod virtuti, in quantum est dispositio, praescindendo ab ordine, quem, ut est operative, importat ad operationem, conveniat aliqua bonitas ; quoniam virtus, in quantum est dispositio, solum dicitur *bona,* quia est dispositio conveniens naturae subjecti : sed non est dispositio conveniens praescindendo ab ordine ad operationem: ergo neque bona. Probatur minor : quoniam habitus operalivus, qualis est virtus non disponit subjectum sistendo in eo, et ordinando ipsum ad operationem ; alioqui non esset essentialiter habitus operativus : atque idcirco convenienter illud disponit, quia disponit ad operationem illi convenientem.

Et tandem dato quod in virtute distinguantur duæ illae bonitates, falsum est, posteriorem non pertinere ad ejus essentiam, et non convenire illi directo: quia ordo ad operationem bonam est de essentia virtutis :sicut est deessentia cujuscunque potentiae operativæ ordo ad suum actum. Ita Curiel.

DMrfoa pofax 8. Sed nihilominus modus dicendi Medinae potest, si bene expendatur et enucleetur, satis consone ad mentem Divi Thomæ defendi. Pro cujus explicatione animadvertendum est, quod ut recte N. Complutenses in Logic, disput. 15, num .24 ex Aristotele et Divo Thoma adnotarunt, essentia primæ speciei qualitatis, quae est habitus et dispositio (sub qua specie virtus et vitium continentur) in hoc consistit, quod sit qualitas determinans seu disponens rem bene vel male in ordine ad naturam ; seu per se primo ordinata ad *bene* vel *male esse* naturæ subjecti : et licet ex hujusmodi qualitatibus aliqua? disponant naturam bene vel male secundum seipsam, ut pulchritudo, sanitas, et similes, qua? immediate alliciunt naturam; aliqua? vero disponant illam in ordine ad aliquam operationem, ut scientia, virtus, vitium, et alia?, quae immediate afficiunt potentias; in eo tamen omnes conveniunt, quod per se primo respiciunt *bene* vel *male esse* naturæ subjecti ; operationem vero non nisi quatenus consonam vel dissonam eidem naturao, in quantum est finis naturæ, vel perducens ad finem : atque adeo semper illam respiciunt ratione subjecti. Cnde dixit Divus Thomas in hoc articulo in solut. ad 2:û.Thom. *Quod virtus non solum importat perfectionem potentia, qux est principium agendi; sed etiam importat debitam dispositionem ejus, cujus est virtus.* L-t ita hæc prima species qualitatis distinguatur a secunda, quæ est *naturalis potentia et impotentia,* et per se primo sumitur in ordine ad operationem absolute sumptam, non curando an conveniens sit, vel disconveniens : ob idque eadem potentia est contrariorum : ut patet in intellectu,qui secundum se indifferenter respicit intellectionem scientificam et erroneam : et in voluntate, quæ etiam secundum se indifferens est respectu resolutionis honestæ, et respectu peccaminosæ.

Rationem vero ob quam habitus etiam operative primo respiciunt disponere bene vel male subjectum, et deinde respiciunt operationem, tradit Ang. Doctor in prædictasolut. subdens: *Et hoc ideo, quia ununquodque operatur secundum quod actu est, requiritur ergo quod aliquid sit in se bene dispositum, quod debet esse boni operativum, et secundum hoc virtuti vitium opponitur.* Etenim qualis est unusquisque, talis finis ei videtur, et talia appetit, ut Philosophus ait in 3 Ethic. Unde ut homo recte apprehendat, et bene operetur, prius debet esse bonis habitibus affectus, et dispositus consone ad suam naturam rationalem. Quare ut virtus inclinet subjectum, in quo est, ad rectam operationem ; vitium inclinet ad dissonam, quodammodo per prius debent illum in se bene vel male disponere : et ad hujusmodi dispositionem veluti consequitur illa inclinatio. IdenK

9. Neque huic doctrinæ D. Thomæ adversatur, quod ipse supra quæst. 49, art. EnOlIu* 3 loquens de his habilibus, dixerit, quod liuæ“ram *omnis habitus potentix sicut subjecti, principalifer importat ordinem ad actum.* replica.

Nam per hoc quod prædicta inclinatio, et ordo ad operationem importetur principaliter a vitio ot virtute, non tollitur quod habeat se in illis quodammodo ex consequenti : quia ut ipse Ang. Doctor ibidem se explicat, ly *principaliter* non omnino se tenet ex parte ipsorum habituum ; sed magis ex parte subjecti : et sensus est, quod cum habitus sint ob disponendi subjecti naturam, ubi subjectum habitus est potentia instituta per se primo ad operationem, habitus etiam etsi non

omnino immediate et primario ratione sui; ratione tamen ipsius subjecti et potentiae, in qua sunt, habent principaliter respicere operationem. Ex quo fit, quod hic respectus ad operationem, etsi principalis modo dicto, quodammodo se habet ex consequenti in praedictis habilibus : nam supponit jam alium respectum in eis omnino primarium : nempe ad ipsum subjectum, ratione cujus, adeoque ex consequenti respiciunt operationem. Per quod differunt hujusmodi habitus operativi, qui sunt immediate in potentiis, ab aliis habitibus non operatives, ut est pulchritudo, sanitas, et similes: nam hi posteriores nec secundum se, nec ratione subjecti, in quo sunt, respiciunt principaliter operationem, quia nec ipsi suntoperativi. nec eorum subjectum est potentia : et ita ordo ad operationem, si quem dixerint, omnino erit secundarius, vel per accidens.

Quæ omnia optime explicuit Angelicus Doctor citato articulo 3 ex quæslione -19. ubi cum dixisset, quod *habitus non solum importat ordinem ad ipsam naturain rei, sed etiam consequenter ad operationem, in quantum est finis natura, vel perducens ad finem.* subdit : *sed sunt quidam habitus, qui etiam ex parte subjecti, in quo sunt, primo et principaliter important ordinem ad actum : quia ut dictum est, habitus primo et per se importat habitudinem ad naturam rei: si igitur natura rei, in qua est habitus, constat in ipso ordine ad actum, sequitur quod habitus importat principaliter ordinem ad actum.* Ubi ut vides, habitus operationi non absolute primo et principaliter, sed cum illo addito *ex parte subjecti, in quo sunt,* dicuntur importare ordinem ad actum; cum ipsam subjecti naturam absolute primo et per se dicantur respicere. Et similiter ex eo quod natura rei, in qua est habitus, consistit in ordine ad actum, dicitur sequi vel consequi, quod etiam ipse habitus illum principaliter respiciat. Et ex his concluditur propositio illa *unde omnis habitus, qui est alicujus potentia ut subjecti, principaliter importat ordinem ad actum,* utique ex parte subjecti: cum tamen ex parte sua per prius adeoque principalius importet ordinem convenientiae, vel disconvenienti® ad naturam subjecti.

Enodaiur alia, ^θ· ^c'ce,*am quod D. Thom. citata quæst. 55, art. 2 in corp, dixerit, virtutem humanam non importare ordinem ad esse, sed magis ad *agere* .et ideo est de ejus ratione, quod sit habitus operatives: non recte ergo distinguimus in illa munus disponendi subjectum, seu respiciendi esse; et munus respiciendi operationem: et dicimus, hoc secundum ad primum illud consequi.

Hoc itaque non obost : nam Ang. Doctor f) TNî satis ipse se explicat ibidem in solut. ad I, ubi sic ait: J/odus *actionis sequitur dispositionem agentis. Unumquodque, enim quale est, talia operatur. Et ideo cum virtus sit principium aliqualis operationis, oportet quod in operante préexistai secundum virtutem aliquam conformis dispositio : facit autem virtus operationem ordinatam : et ideo ipsa virtus est qurdam dispositio ordinata in anima : seeundum scilicet quod proprix potentia anima ordinantur aliqualiter ad invicem, et ad id, quod est extra : et ideo virtus in quantum est conveniens dispositio anima, assimilalur sanilali et pulchritudini, qua sunt debita dispoditiones corporis : sed per hoc non excluditur, quin virtus etiam sit operationis principium.*

11. Ex quibus non erit jam difficile mentem Ang. Doctoris tam in hoc articulo, quam D' locis ex quæst. 54 et 55 percipere: nam hic loquitur de ea bonitate, quae convenit virtuti per respectum et ordinem ad actum: quae quia consequitur alium respectum omnino primum ejusdem virtutis, nempe ad subjecti naturam, dicitur consequens in illa. Et hoc plane sonant verba ipsa D. Thomae, cum ait : *Directe quidem virtus importat dispositionem quandam alicujus convenienter se habentis secundum modum sua natura. Unde Philosophus dicit in 'I Physic, quod virtusestdispositio perfecti ad optimum. Dico autem perfecti, quod est dispositum secundum naturam. Ex consequenti autem sequitur, quod virtus sit bonitas quadam.* Hæc autem bonitas proculdubio est respectus ad bonam operationem, ut patet ex solut. ad 2 hujus art. El art. 3 id magis explicat dicens, quod *habitus non dicitur bonus vel malus, nisi ex hoc quod inclinat ad actum bonum vel malum.* In aliis vero locis agit de ipsa virtutis essentia, et explicat illam perbonitatem omnino primariam, quæ sita est in respectu ad naturam, et in hoc quod est illam convenienter disponere: unde potuit diffinire virtutem per hoc quod sit *bona, facialque bonum habentem* tanquam per differentiam constitutivam : quod idem cum proportione dicendum est de malitia respectu vitii.

Nisi velis, D. Thomam etiam in aliis locis nomine *bonitatis* intellexisse eam, quæ est per ordinem ad operationem, eo quod habitus (ut nuper dicebamus) non dicitur *bonus* nisi ex hoc, quod inclinat ad actum bonum : quæ bonitas dicitur hic *consequens :* non quia supponat in virtute aliam omnino bonitatem ; sed quia supponit aliud munus primarium virtutis, quod est disponere subjectum convenienter, et ad talo munus consequitur. Potuit tamen in illis loris virtus per prodictam bonitatem diffiniri tanquam per essentialem differentiam, vel quia haec eadem bonitas consequens, est intra ipsam essentiam virtutis, ut dicitur in hoc art. et sic non omnino distinguitur ab ejus differentia essentiali : vel quia S. Doctor noluit ibi hæc munera disponendi subjectum, et respiciendi operationem, condistinguere ; sed totum quod in virtutis essentia est, appellavit a formaliori et posteriori munero nomine bonitatis.

12. .Ad primum vero, quod contra hunc di- soiotio cendi modum objiciebat Curiel ex D. Thoma in hocart. dicendum est, S. Doctorem solum 'bjj^1,rvelle, quod peccatum opponatur secundum * suam malitiam immediate actui bono ; mediate autem virtuti, quatenus est principium illius. Esseque hanc D. Thomæ men- D.Ttwn.lem constat ex corpore articuli, ubi sic ait : *Secundum hoc igitur tria inveniuntur opponi virtuti ; quorum unum est peccatum, quod opponitur sibi ex parte ejus, ad quod ordinatur : nam peccatum proprie nominat actum inordinatum, sicut actus virtutis est actus ordinatus et debitus.*

Ad secundum respondetur, quod et si virtuti non conveniat aliqua bonitas, proscindendo omnino ab operatione ; in hoc tamen quod est subjectum disponere in ordine ad operationem consonam suae naturae, duplex quodammodo respectus involvitur : nempe disponere ipsum subjectum secundum exigentiam suae naturo, quod convenit virtuti omnino secundum se directe et primario; et inclinare in operationem consonam naturo rationali, quod convenit virtuti ratione subjecti, et sic quodammodo ex consequenti. Hæc pro expositione litero : pro doctrina vero conclusionis sit.

DISPUTATIO I.

De contrarietate vitii ad virtutem.

Quoniam opposita juxta se posita, ut in præludio dicebamus, magis elucescant, et notitia unius contrarii in alterius cognitionem redundat, merito primam hujus materite disputationem, sicut Divus Thomas primum articulum, de contrarietate vitii et virtutis instituimus : ut unius refulgentia et claritas alterius obscuritatem illuminet : ipsaque deformitas vitii et peccati, quam explicare aggredimur, virtutis decori composita, turpior deteriorque appareat.

DUBIUM I.

Utrum aliqua vitia directe, el formaliter contraricnlur virtutibus acquisitis?

I. Vitium opponi cum virtute, et ei utcunque adversari, est adeo per se notum, ut indubium verti non debeat. Sed an hæc oppositio constituat propriam et rigorosam contrarietatem, quam vocamus *directam,* exerceaturque prodicta contrarielas inter virtutem et vitium secundum suas rationes formales, vel pro materiali dumtaxat ? non otiose inquiritur, ut constabit ex dicendis. Nomine autem *conirarietatis directa,* sive *rigorosc* eam inlelligimus, quæ servat omnes conditiones inter contraria requisitas, prout eorum diffinitio ex Arist. 10 Metaphys. cap. 6 expostulat. Quæ autem aliquas illarum observat, in aliquibus vero deficit, dicetur *contrarielas indirecta :* eo quod in sua ratione est imperfecta et inadæquata, neque ejus extrema omnino exdiametra et, ut ita dicamus, linea reda in sua oppositione, ac circa idem subjectum se respiciunt. Et quoniam virtutes aliae sunt acquisitæ, et aliæ per se infusæ, agemus seorsum de utrisque : incipimus vero ab acquisitis, de quibus est minor difficultas. Inter vitia etiam quædam solam tendunt per se contra rationem et legem naturalem, non curando de aliquo supernatural! motivo, neque repugnando illi expresse : et hujusmodi sunt ea vitia, quæ regulariter acquirimus contra virtutes morales. Quædam vero tendunt per se contra supernaturalia : ut quæ opponuntur Theologicis : et si quæ in moralium materia ex animo contraveniendi supernaturalibus motivis acquiruntur : quod in viatoribus raro contingit. Quia ergo in hoc dubio non de omnibus prodictis vitiis, sed dumtaxat de illis prioribus dicendum est, consulto in titulo non universaliter, sed indiffinite quærimus *utrum aliqua vilia etc.*

§ î-

Communis cl vera sententia.

AsMrtto. Dicendum est, aliqua vitia, ea nimirum, quæ per se tendunt contra rationem naturalem. contrariari formaliter et directe virtutibus acquisitis. Assertio hæc colli–
Eccir.ss-gitur ex illo Eccles. 33 : *Contra malum bonum ; et contra mortem vita : sic et contra rirum justum peccator.* Quod testimonium intelligit glossa de vitiis, quae virtutibus contrariantur : et merito, nam si peccator contrariatur justo, cum id non habeat ratione naturae, in qua potius conveniunt, conlrariabitur utique ratione vitiorum, quæ in ipso sunt, quaeque justi virtutibus repugnant. Idem colligitur ex
iMiæ. i||0 Isaiæ 5: ΓζΛ *qui dicitis malum bonum ; tt bonum malum* etc. *ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum.* Quæ verba explicant Basiliuset Hieronymus de virtutibus et vitiis, eo quod habent inter se opponi, sicut malum et bonum, dulce et amarum, quæ sunt proprie contraria. Et ex illo
▮J.CoritiL Pauli 2 ad Corinth. 6: *Qux participatio*
e.Ambr.y,^·/;/^ cwm *iniquitate : aut qux concentio*
L\n^f *"Christi ad Belial ?* ubi Ambrosius et Chrv-
Auguyi. y
Laetam. sostomus significari dicunt, vilia et virtutes esse sibi contraria. Quod etiam docent Augustinus lib. de conflictu virtutum et viliorum, Lactantius lib. 7 divin, institut, et alii ex Patribus. Et quamvis eorum verba sicut et loca Scripluræ non adeo in propriis terminis de contrarielate directa loquantur, ut superficie tenus speciata, nequeant exponi de indirecta : quia tamen sufficienti ratione, et Scholasticorum auctoritate convincitur, reperiri inter prædicla vitia et virtutes omnia, quæ directa contrarietas exposcit, ut statim videbimus : jure prædicla loca de tali contrarielate tanquam in sensu magis proprio accipimus, noslramque assertionem in illis contineri arbitramur. Quæ est sentententia D.
D.Ttxjui. Thom, in hoc art. et supra qu. 68 art. I,
Ansioi· a(| 2ǂ i 3 contra Gent. cap. 9. De verit. quæst. 14 art. 6 ad 2, et alibi. Docuitque illam Aristoteles 2 Ethic, cap. 7 et 8 et lib. 7. cap. 8. In prædicamentis cap. de qualit. el cap. de oppositis, ubi loquens de propria contrarielate prout distincta ab aliis tribus oppositionum generibus, constituit sub ea *studiosum et vitiosum, justitiam ct injustitiam,* sicut dulce et amarum. Quos Theologi et Philosophi salis communiter sequuntur præsertim expositores D. Thom® hoc loco, ubi Medina in sum. textus, Alvar, disposât 118. Curiel dub. 2. N. Cornejo disp. 1. Aht dub. Montes, disp. 2. Greg. Mart. dub. 2. f®* Lorca super hunc art. et disput. 2. Arauxo dub. 2. Salas trad. 13 disp. 2. sect. 12. t u q. et alii. Urttf

2. Probatur ratione desumpta ex D. Thoma locis cit. et ex ipsa contrariorum diffinitione : nam *contraria sunt, qu.v sub eodem genere continentur, inter se maxime distant, eidem subjecto insunt, et ab eo mutua se expellunt.* Ita desumitur ex Aristotele, Melaphys. cap. 6, et tenet communis acceptio. Sed totum hoc propriissime convenit vitio et virtuti, de quibus loquimur, sumptis formaliter : ergo sunt directe et formaliter contraria. Major et Ei· consequentia constant : et etiam minor quoad priorem et ultimam partem, nam virtus et vitium sunt sub eodem genere nedum remoto, quod est qualitas ; sed etiam proximo, quod est habitus moralis. Quamvis (ut id obiter dicamus) de ratione contrariorum non sit determinate manere sub eodem genere proximo ; sed vel sub eodem genere proximo, vel sub proximis generibus contrariis. Deinde ad ingressum virtutis in voluntatem vitium oppositum expellitur vel diminuitur; et et contra : ita ut in gradibus intensis nunquam coexistant : et ut experientia testatur. Quoad secundam vero partem suadetur eadem minor : quoniam virtus et vitium constituuntur per rationes boni et mali tanquam per proprias differentias : ut D. Th. docet supra qu. 54, art. 3. nihil autem sic distat in genere moris, sicut bonum a malo. Tum etiam quia virtus moralis ex sua propria differentia inclinat ad actum consonum et conformem rationi rectæ ; vitium vero ad actum eidem rationi dissonum : hæc autem duo per ordinem ad regulam rationis, adeoque in genere habitus, et inclinationis moralis maxime distant : sicut in genere motus localis distant *sursum et deorsum, ante et retro :* ergo etc. Denique tertia pars etiam suadetur : nam tam virtus quam vitium, de quibus loquimur, insunt eidem subjecto : non solum quia sunt in eadem anima, sed etiam in eadem potentia naturali sive appetitus, sive voluntatis : ergo etc.

Confirmatur ex eodem D. Thoma in coolir· præsenti : nam virtus dicit habitum dispo- m3li0 nentem naturam rationalem modo sibi convenienti ; convenienti ; e contra vero vitium dicit habitum disponentem illam modo disconvenienti et dissono : constat autem has rationes esse formaliter oppositas : cumque non opponuntur (saltem per se primo) contradictorie, privative, aut relative, siquidem sunt rationes posilivæ et absolut®, necesse est ut opponantur contrarie.

HU. 3. Dices probari ex dictis aliquod genus
fiam, contrarietalis inter virtutem et vitium ; non tamencontrarietatem directam : quia etiam in aliquibus, quæ solum indirecte conlrariantur, sicut actus odii Dei et habituscharilatis, actus visionis et habitus fidei, reperiunlur hæc omnia, quæ diximus.

Prrtin. Sed contra, nam ubi dantur omnia ex lege
Jimr. contrariorum requisita, nequit non contrarietas esse directa : quippe non amplius hujusmodi contrarietas, quam lex illa expostulat : cum ergo in nostra ratione ea omnia enumeravimus, et in contrariis, de quibus loquimur, cuncta reperiantur, non potest non contrarietas illorum esse directa et rigorosa. Unde falsum est reperiri omnia prædicla, ubi solum sil contrarietas indirecta : neque id ulla ratione probabitur. In instantiis vero, quæ afferuntur, deest aliquod ex prædictis requisitis : deficielque in quibusvis aliis, quæ solum indirecte conIrarienlur. Vel enim non erunt sub eodem genere proximo, neque sub diversis contrariis : sicut non sunt habitus charitatis, et actus odii ; sed ille est sub genere habitus, et iste sub genere actionis, vel sub genere dispositionis, quæ sunt diversa genera, et non inter se contraria (idem est de habitu fidei, et actu visionis) : vel non erunt formaliter in eodem subjecto, sed solum materialiter et identice, sicut de virtutibus infusis et de vitiis dicemus diib. sequenti : vel non erit inter illa maxima distantia, hoc est, omnino immediata i et directa ; sed quasi reflexa et mediata. Et ita semper deficiet aliquid ex requisitis ad contrarietatem directam, et ex iis, quæ in vitio et virtute, de quibus nunc agimus, concurrunt.

4. Dices secundo cum Montes, et aliis ex
r^iis, qui formale peccati commissionis in privatione constituunt, quod licet vitium secundum entitatemel positivum, quæ de materiali affert, opponatur cum virtute contrarie ·, attamen secundum suam formalem rationem solum opponitur privative : quia vitium formaliter in esse vitii constituitur per rationem mali moralis, quæ est aliquid privativum. Sicut etiam peccatum licet pro materiali importet positivam entitalem ; pro formali tamen solum dicit carentiam rectitudinis debilæ, adeoqoe privationem.

Sed hoc effugium manifeste est contra illipu.
D. Thornain supra quæst. 54, art. 3, ubi gnaiur.
agens de propria differentia vitii, et del'Tboin ratione formali constitutiva illius in *esse* habitus mali, dicit esse aliquid positivum, et non nudam privationem : unde in solut. ad 2 sic ait ; *Malum, quod est differentia constitutiva habitus, non est privatio pura, sed est aliquid determinatum repugnans determinata; nalurre,* scilicet rationali. Et 3 contra Gent. cap. 8, ad probandum, quod malum sit aliqua natura, et non privatio, ita objicit : *Malum est differentia specifica in aliquibus generibus, scilicet in habitibus et actibus moralibus : sicut enim virtus secundum suam speciem est bonus habitus; ita contrarium vitium est. malus habitus secundum suam speciem : malum igitur est dans speciem aliquibus rebus : est igitur aliqua essentia.* Et respondet cap. 9, concedendo in actibus et habitibus moralibus totum quod objectio intendit. *Quia malum* (inquit) *et bonum in moralibus specifics differentia ponuntur, ut prima ratio proponebat.* Et paulo inferius : *Nec malum, secundum quod est differentia specifica in genere moralium importat aliquid, quod sit secundum essentiam suam malum ; sed aliquid, quod secundum se est bonum* (scilicet transcendenlaliter, sicut est transcendenlaliter ens) *malum autem homini.* Et post pauca : *Ex quo etiam patet quod malum et bonum sunt contraria, secundum quod in genere moralium accipiuntur,* etc. Manifeste ergo est contra D. Thomam, quod vitium secundum suam propriam differentiam, qua constituitur formaliter in ratione vitii moralis, non sit positivum, aut quid non opponatur virtuti contrarie; sed tantum privative.

5. Deinde genus positivum, quale est impu-
habitus moralis, sub quo virtus et vitium «natur
continentur, non potest contrahi et dividi a'npliu'ǂ nisi per positivas et contrarias differentias : cum ergo ratio formalis constitutiva vitii in *esse* vitii sit differentia divisiva prædicti generis, sicut etiam ratio formalis constitutiva virtutis, non potest non utraque ista differentia importare pro formali positivum.

Confirmatur : quoniam vitium per aliquid positivum est malum et disconveniens naturæ rationali nt tali : ergo per aliquid positivum constituitur formaliter in ratione vitii, et habet oppositionem cum virtute.

Consequentia liquet : nani vitium in sua formali ratione nihil aliud dicit quam quod sit qualitas disconveniens naturae rationali ut tali, disponatque illam dissone et disconvenienler ad modum suum, et ad regulam rationis. Antecedens vero probatur : quoniam vitium non præcise est malum naturæ rationali, quia excludit ab ea virtutem, privatque illam ordine rationis : alias non esset majus malum habere vitium quam precise carere virtute : ergo ideo est ei malum, quia per suam formam positivam illi repugnat, et est ei disconveniens. Quemadmodum calor non præcise est malus aquæ, quia excludit ab ea frigiditatem ; sed quia per suam entilatem positivam afficit et disponit illam disconvenienler ad naturam aquæ : error etiam non præcise est malus intellectui, quia scientiam ab eo excludit, sed etiam quia perse ipsum afficit male hujusmodi potentiam : et ita pejus se habet intellectus cum errore positivo, quam cum sola ignorantia, quæ est privatio scientiae : idem ergo de vitio cum proportione dicendum erit.

Addo, quod si conlrarielas inter habitus morales attenderetur secundum suas materiales rationes, aliquæ virtutes dicerentur potius contrariae inter se, quam vitiis oppositis : quippe ex parte rationum materialium minus distant ab illis quam inter se, v. g. magnanimitas, quæ respicit magnum in honoribus, minus distat ex parte materiæ et tendenliæ materialis a præsumptione, quæ est vitium circa magnos honores, quam distat a virtute innominata, feu vocata p/a/o/ὑηια, quæ in honoribus respicit parvum, et plus adhuc distaret ab humilitate, quæ abjicit lotum honorem : ergo si inter hujusmodi habitas attendenda esset conlrarielas ex parte materiae, seu ex parle ejus, quod de materiali important, polius magnanimitas diceretur contraria humilitati, prædiclæque innominate virtuti, quam praesumptioni. Quod palet esse falsum, cum nulla virtus alteri sil contraria; sed omnes germanae et inter se connexae : ergo, etc.

De hoc lamen plura dicemus infra disp. 6, ubi late probandum est, maliliam moralem constitutivam peccati commissionis non consistere in privatione, sed in deformitate positiva : loca enim et rationes, quæ ibi expendemus, non minus de vitio quam de peccato actuali intentum convincent.

8 II.

in oppositum.

6. Quamvis in oppositum traditae doctrinae nulla sit auctorum sententia (nisi ita appellemus quorundam hærelicorum delirium non distinguentium inter mala, et bona opera, neque inter vilium et virtutem : in quod inclinant Lutcrani, et tribuitur Libertinis) aliquæ tamen militant objectiones, quas breviter diluemus. Objicies ergo primo, quod juxta Aristotelem 10. Melaphys. text. 17, Unum uni tantum debet esse contrarium : ratioque id suadet : namquod est contrarium pluribus,debet habere plures rationes, ut secundum unam uni et secundum aliam alteri contrarielur : sed vitium secundum suam formalem rationem contrariatur donis Spiritus sancti : ergo nequit esse contrarium virtuti. Minor probatur: tum quia ita docet Augustinus Evangelicarum quæst. lib. r, q. 8, et D. Thom. supra quæst. 68. art. i. Tum etiam quia vitium secundum suam rationem formalem est mala dispositio naturæ, seeundum quam disconvenienler se habet, propenditque in malum : natura autem male disposita contrariatur, et resistit motioni Spiritus sancti ad bonum, quæ fit per dona.

Confirmatur : sæpe unum vitium opponilur duabus virtutibus, ut docet D. Thom. 2. 2, quæst. 118, art. 3, ubi ait, quod avaritia opponitur justitiæ et liheralitati : similiter una virtus duobus vitiis : ut patet in liberalitate, quæ opponitur prodigalitati et avaritiae: ergo propter eandem rationem : quia unum tantum contrariatur uni, nequibunt esse proprie contraria.

Respondetur primo, vitia (praesertim ista, de quibus loquimur) non opponi directe donis infusis, sed tantum indirecte, ut dicemus dub. sequent, et de hac indirecta contrarietale exponendi sunt D. Augustinus, et D. Thom. Illa autem doctrina Philosophi, quod *unum uni tantum est contrarium,* ad summum militat in contrariis directe, neque extendi debet ad indirecta : sicut non extenduntur aliquæ aliæ conditiones quæ pro directe contrariis traduntur.

Secundo respondetur, vitia sub diversa ratione opponi donis Spiritus sancti, et virtutibus: nam vitium, adhuc prout est mala dispositio naturæ, potest considerari, vel prout afficit eam male in ordine ad rationem et consonantiam cum illa : et sic contrariatur virtuti ; vel ut retrahit et retardat a prosequuliono divina» motionis, et instinctus Spiritus sancti, et sic opponitur donis: unum autem contrariari pluribus sub diversa ratione, nullum est inconveniens. Desumiturquo solutio ex Divo Thoma loco eit. ex quæst. 68, art. 2, ubi sic ail : *Dicendum, quod vilia, in quantum sunt contra bonum rationis, contrariantur virtutibus: in quantum autem sunt contra tlirinum instinctum, contrariantur donis.*

Adde, vitium non omnino immediate conlrariari donis ; sed media oppositione, quam habet ad virtutem : quia enim virtus aliquo modo est dispositio ad dona, et bene dispositus secundum rationem per virtutes, expeditior manet ad sequendum per dona Spiritus sancti ductum in his, quæ sunt juxta rationem ; idcirco vilium dum excludit virtutem, indisponit ad dona, et illis mediate contrariatur : *Idem enim* (ait Divus Thomas loco cit.) *contrariatur Deo et- rationi, cujus lumen a Deo d< rivatur.* Non est autem inconveniens, quod unum contrarietur pluribus ordine quodam : neque id est contrariari pluribus ut pluribus : sed potius ut uni.

Ad primum de avaritia dicendum est, eam non opponi secundum se justitiæ; sed ut habet adjunctum actum injustitiae accipiendi, vel retinendi rem alienam invito Domino. Et juxta hæc loquitur Divus Thomas loco cit. Ad aliud verodeliberalitate respondetur, contrarium ejus adæquatum non esse prodigalitatem solam, neque solam avaritiam ; sed vitium commune, quod nominegenerico appellatur *illiberalitas,* vel *cupiditas,* sub quo avaritia et prodigalitas continentur. Sicut juxta doctrinam Aristotelis 10 Aletaphys. cap. 8, adæquatum oppositum *xquali* non est *majnum,* vel *parvum ;* sed *inæquale,* sub quo continentur *panum* et *magnum.* Pronuntiatum vero illud, quod *uni unum tantum est contrarium,* inlelligitur de contrario adæquato.

Secundo respondetur liberalitatem, et alias virlutes, quæ versantur inter duo vitia extrema, secundum diversas rationes opponi utrique : nam liberalitas secundum quod inclinat ad dandum quando et ubi oportet, etc. opponitur avaritiae : ut vero inclinat ad retinendum quando et ubi est conveniens, opponitur prodigalitati : non est autem inconveniens, quod idem diversis opponitur, secundum diversas rationes. Sed prima solutio magis cohæret cum principiis D. Thomae.

Objicies secundo, dari plura vitia, quibus nulla virtus contrariatur : ergo vitia et virtutes non sunt directe contraria. Patet consequentia: quia si ita contrariarentur, non esset cur hæc conlrarielas non esset universalis in omnibus vitiis. Tum etiam quia ut docuit Aristot. 10 Metaphys. dato uno contrariorum, est dabile et aliud : quare si dato uno vitio, non detur virtus, cui opponatur, bene infertur non esse contraria. Antecedens autem patet exemplis : nam impudentia, seu inverecundis est vilium, et propterea reprehensione digna, et tamen verecundia, cui opponitur, non est virtus, ut Philosophus dicit 2 Ethic, cap. 7. et lib. 4 cap. 9. et D. Thomas 2. 2. quæst. 144 art. 1; et 3. part, quæst. 85, art. 2 ad 2. Et ratio est : quoniam virtus semper operatur intuitu honestatis ; verecundia vero interdum operatur solo metu dedecoris : virtus item non modo homines a turpi avocat, sed ad bonum etiam impellit ; cum tamen verecundia solum sit frænum, quo homines a turpi cohibentur. Incontinentia etiam opponitur continentiæ, quæ proprie non est virtus, ut testatur idem Aristot. ubi supra, et Divus Thomas quæst. 155, art. 1, ex eo quod est simul cum passionibus, et affectionibus immoderatis : ubi continens non elicit actum facile et expedite, quod est de ratione virtutis. Cæcitas similiter et hæbetudo mentis sunt vitia, ut testatur Divus Gregorius lib. 31 moral, cap. 31, quia oriuntur ex gula et luxuria : et tamen non opponuntur virtutibus, sed donis, ut Divus Thomas docuit eadem 2. 2. quæst. 151, atque idem innumeris aliis exemplis cernere licet : ergo, etc.

8. Respondetur ita esse, quod non omne vitium contrariatur directe et rigorose alicui virtuti proprie dictæ : sicut non omnis virtus habet aliquod vilium, cui proprie et directo contrarielur. Neque id requiritur ad veritatem nostræ conclusionis. Tum quia non universaliter de omnibus vitiis et virtutibus ; sed de aliquibus tantum asseruimus esse directe contraria : et ita non obesi dari aliqua, sive vitia, sive virtutes, quæ nulli directecontrarienlur. Tum etiam quia licet sermo sit de virtute morali, non tamen ita determinate et rigorose, ut nomine *virtutis* eam dumtaxat intelligamus quæ in toto rigore virtus est, dicitque habitum permanentem operativum determinate

boni honesti distinctum a cæleris principiis cujüscunque laudabilis actus : sed virtutem sumimus in latiori significatione proco, quod est principium actas laudabilis in genere moris : sive perfecte attingat ad rationem boni honesti, sicut attingit virtus temperantiæ. verbi gratia, sive solum imjierfecie, sicut continentia semivirtus. Quia enim plura requiruntur ad virtutem, quam sufficiunt ad vitium ; ad hoc ut aliquid proprie sit virtus, non est satis quod inclinet ad bonum ; sed debet inclinare perfecte ; cum tamen ut vitio contrarietur, sulliciat inclinare ad illud imperfecte : ad vitium enim satis est quod inclinet ad malum ; et inclinationi ad malum contraria est quaelibet inclinatio ad oppositum bonum. Per quod patet ad omnes instantias. Nam verecundia. continentia, dona, et similia sunt principia actus laudabilis adhuc in genere moris, et inclinant suo modo ad bonum : atque adeo quamvis proprie, et rigorose virtutes non sint ; possunt ita appellari quoad præsens, salvarique hac ratione, etiam illa vitia, quæprædictis opponuntur, habere virtutes, quibus contrarientur.

Adde, omnia illa vitia secundum suam originem opponi alicui virtuti proprie dictae. Nam inverecundia orilur ex nimio amore turpium, et ratione hujus radicis opponitur temperantiæ. Cæcitas etiam, et hebetudo mentis oriuntur ex gula, et luxuria, et ita radicaliter contrariantur abstinenti®, et castitati, cui etiam opponitur incontinentia. Hoc autem sufficit ut salvetur contrarietas inter virtutes et vitia. Quod b.ThooLlotu,n docuit D. Thom. citata quæst. 144, art. 1, ubi cum objecisset ad probandum, verecundiam esse virtutem, quod *omne vitium opponitur alicui virtuti : verecundisj autem opponitur inverecundia, et inordinatus stupor : ergo verecundia est virtus.* Respondet : *Ad quartum dicendum, quod, quilibet defectus causai vitium ; non autem quodlibet bonum sufficit ad rationem virtutis : et ideo non oportet, quod omne illud, cui directe opponitur vilium, sit virtus : quamvis omne vilium opponatur alicui virtuti secundum suam originem : et sic inverecundia, inquantum provenit ex nimio amore turpitudinum, opponitur lempcrantix.* Ecce utraque solutio.

Objwiio pnm>. 9. Tertio contra rationem assertionis objicies, quod ad propriam contrarielatem requiritur maxima distantia inter extrema opposita : atqui virtus et vitium non semper maxime distant : ergo non sunt proprie contraria. Minor probatur in illis virtutibus, qua? medium tenent inter duo vitia extrema, ut liberalitas inter avaritiam, et prodigalitatem, magnanimitas inter praesumptionem,et pusillanimitatem, et generaliter omnis virtus in medio rationis consistit: medium autem non maxime distat ab extremis ; imo plus distant exlrema ipsa inter se quam a medio : ergo inter hujusmodi vilia, et virtutes non est maxima distantia.

Respondetur, virtutes medias materiali-DiiuiK ler tantum, et physice esse in medio viliorum extremorum : quod et nihil aliud probat objectio: ceterum formaliter, et in genere moris maxime ab eis distant. Nam in hoc genere virtus habet rationem unius extremi inclinantis in id, quod est rationi consonum : ipsa vero vitia, quantumvis inter se distantia, habent rationem alterius extremi inclinantis in id, quod est rationi dissonum : in quo ambo vilia alias extrema conveniunt. Desumilurque solutio ex D. Thoma supra quæst.64 art. l ad l ubiP.ThMt simile argumentum ita dissolvit: *Dicendum quod virtus moralis bonitatem habet ex regula rationis : pro materia autem habet passiones vel operaliones:siergo comparetur virtus muralis ad rationem, sic secundum id quod rationem extremi unius, quod est conformitas: excessus vero et defectus habent rationem alterius extremi. quod est difformitas. Si vero consideretur virtus moralis seeundum suam materiam, sic habet rationem medii, in quantum passionem reducit ad regulam rationis: unde Philosophus dicit in* 2 *Ethir. Virtus secundum substantiam' medictai est, in quantum regula virtutis ponitur circa propriam materiam: secundum optimum autem et bonum est extremitas, scilicet secundum conformitalem rationis.*

Manebitque hæc solutio et maxima dis- £>eck· tantia inter virtutem et vitium magis ratnr explicata, si animadvertatur, multolies SA,u,ift· virtutem et vitium versari circa eandem materiam; et nihilominus esse opposita: quia virtus respicit illam,'prout est consona rationi, vitium vero prout est dissona. Econtra vero virtutes versantur multolies circa materias alias oppositas, et non idcirco sunt inter se opposite: quia respiciunt illas, non ut sunt sub rationibus oppositis, sed ut utraque suo modo rationi consonat. I nde magnanimitas et præsumplio versatur utraque circa magnos honores·, et nihilominus quia magnanimitas tendit ad illos consone ad rationem, praesumptio voro dissone, sunt inter se contraria?, ut D. Thom.

D. Thom. docct 2. 2. quæst. 131, art 2. Econtta voro eadom magnanimita» et virtus philotimiæ tendens ad parvos honores, «commodatos tamen ad appeler» torn, versantur circa materias salis distantes, et quantum est ex se, ad contrarietatem sufficientes: et nihilominus duæ istæ virtutes non suaieontrariæ,quia prædiclas materias respiciunt, non ut alias materialiter oppositas esse convenientes ad rationem. Nam sicut est rationi consonum, ut qui est idoneus ad magnos honores, tendat ad illos: sic etiam ut qui solum ad parvos vel mediocres dignitatem habet, aspiret tantum ad medios, et suæ dignitati proportionates.

Ad rem ergo, si virtutes habentes objecta adeo inter se distantia, et alias contrariai non sunt contraria) interce : virtus vero, et vitium respicientia idem objectum materiale, possunt esse inter se opposita, eo quod in modo et ralione formali respiciendi praedicta objecta, illa? conveniunt, et ista differunt : illa? tendunt ad sua objecta ut rationi consona ; hæc vero in hoc non conveniunt, sed vitium respicit objectum ut rationi dissonum ; et virtus ut rationi consonum : signum est, distantiam inter vitia et virtutes, de qua ad præsens, adeoque eorum contrarietatem non esse attendendam penes distantiam vel accessum physica, sive ex parte materiæ ; sed penes distantiam vel accessum formalia, nempe penes consonantiam vel dissonantiam ad rationem. Cumque sola virtus sit consona rationi. et utrumque vitium extremum sit dissonum, consequens est, ut quoad præsens sola virtus constituat unum ex extremis ; contrarietatis duo vero vitia alias oppositae! extrema constituant aliud.

DUBIUM II.

Utrum virtutibus per se infusis aliqua vitia directe contrarientur ?

10. Quamvis ex virtutibus infusis plures habeant eandem materiam, quam habent acquisitæ ; respiciunt tamen illam sub diversa ralione formali, et ex distincto, ac supernatural! motivo : indeque obtinent ut sint formæ et habitus supernaturales, sicut sunt virtutes Theologicæ. Ex hoc autem discrimine et ex aliis, quæ tangemus, oritur ut in omnibus hujusmodi supernaturalibus virtutibus possit esse diversa ratio quoad contrarietatem cum vitiis : atque adeoquod etiamsi probatum habeamus, plura vitia directe conlrariari virtutibus acquisitis, adhuc discnsione indigeat, an infusis aliqua directe contrarientur, vel solum indirecte. Est autem præoculis habenda distinctio viliorum, quam tetigimus dubio præcedcnti. Namquædam immediate solum tendunt contra rationem naturalem : et hæc sunt quæ per se correspondent virtutibus acquisitis : de quibus proinde jam diximus. Quædam ascendunt superius usque ad præcepta et rnotiva supernaturalia, iisque se immediate opponunt : et hæc sunt quæ per se correspondent virtutibus theologicis : et etiam quæ in materia morali tendunt expresse contra motivum alicujus virtutis infusæ. Sicut enim qui jejunat vel abstinet a prohibitis, potest ex duplici motivo id efficere, aut servandi mensuram prudentiæ naturalis, quæ dictat de cibis, prout expedit ad individui salutem, ad studium et occupationes humanas, etc. et hoc pertinet ad temperantiam acquisitam : aut ex motivo servandi regulam prudentiæ infusæ dictantis de cibis, sicut expedit ad salutem animæ et divinorum contemplationem, et hoc spectat ad temperantiam infusam : ita qui frangit jejunium, autcomedit prohibita, potest id efficere, vel propter quaerendam delectationem in cibis, aliumve finem per prudentiam, et legem naturalem immediate prohibitum : et hoc spectat ad gulam correspondentem temperantiæ acquisitæ : vel ut contraveniat præceptis, et motivis dictatis a prudentia infusa, puta ut contemplatio divinorum impediatur, ut caro rebellet contra Spiritum, etc. et hæc erit gula correspondons temperantiæ infusæ. De omnibus itaque hujusmodi vitiis, sive correspondentibus virtutibus theologicis, sive moralibus, procedit dubium.

§1-

Contrariorum leges examinantur.

Diximus dubio præcedcnti illam oppositionem vocari absolute, et simpliciter *contrarietatem directam,* quæ servat omnes leges requisitas in contrariis : quæ vero in aliqua, vel aliquibus deficit, vel non erit contrarietas ; sed alia oppositionis species, vel erit tantum indirecta, aut ad summum directa secundum quid, quatenus servat aliquid contrarietatis directæ. Quare oporæ pretium erit, antequam dubium decidamus, prædictas leges adducere, et examinare. Debent autem attendi ex ipsa contrariorum

diffinitione, quæ est hujusmodi : Contraria sunt *opposita, qux sub eodem gemere maxime distant : eidem subjecto insunt, a quo mutuo se expellunt.* Prima particula, scilicet *opposita,* habet rationem generis, in quo conveniunt contraria cum contradictoriis, privativis, et relativis : unde ea particula subluta, aut non subintellecta. non manet integra diffinitio. Cæteræ vero ponuntur loco differentia» : excluduntque a ratione contrariorum *relativa, privativa et cunlrariw ieidictoria. Ex* prædieta vero prima particula posita loco generis habetur, quod in conlrarierem. rje|1te diruta debet servari directa oppositio, quia ut alicui directe conveniat natura specifica, debet ratio generiea directe illi competere : et ideo sicut non esset directe homo, vel album, quod non esset directe animal, vel coloratum ; ita quae non fuerint directe opposita, nequibunt esse directe contraria. Porro oppositio diffinitur *repugnantia determinata aliquorum :* et ideo ut sit directa, debet unumquodque extremum, in quantum gerit munus oppositi, determinare alterum, ut sibi correspondons ex diametro, et quasi per lineam rectam, hoc est, non mediante alio aliquo, non ex consequenti, aut alia indirecta via ; sed immediate, et primario : idem ergo debet servari in contrarielate directa.

Est autem discrimen inter contraria respective alicujus objecti, vel termini ; uti sunt habitus, actus, mutus, et similia : et inter ea, quæ sunt absoluta, sicut calor, et frigus : horum enim contrarietas solum attenditur inter ipsa secundum se, nullo habito respectu ad exirinsecum : atque adeo quod sit, vel non sit directa, ex habitudine duntaxal unius ad alterum, et ad subjectum debet attendi. Contrarietas vero illorum sumitur ex termino, quem respiciunt, a quo et specificantur ; et ex modo respiciendi : adeoque ut sit directa, requiritur, vel quod unumquodque respiciat terminum, alterius termino directe oppositum, eodem modo, hoc est, vel accedendo ad illud, vel recedendo ; vel quod ambo respiciunt eundemmet terminum opposito modo, videlicet unum accedendo, et aliud recedendo : ita ut ab eademmet ratione terminativa, cui unum directe accedit, directe aliud recedat, seu illi repugnet : quamvis enim ulriusquo contrarii esset unus terminus ; si tamen non secundum eandem rationem, sed secundum diversas unum accederet ad illum, et aliud recederet, non esset ibi contrarietas directa, quia diversitas praedictarum rationum illam impedit : sicut etiam ubi termini sunt oppositi, si modus tendendi sit diversus, non erit oppositio, sed potius convenientia : sicut est in eo quod aliquis accedendoad terminums-m-.vmzi, recedat a termino *deorsum.*

12. Deinde cum in ditlinitionedicitur *qux&eut^ sub eodem genere maxime distant,* intelligendum est de genere proximo,ubi opposita primo contrariantur ratione propriarum differentiarum, per quas constituuntur : sicut contingit in vitio,et virtute in calido,et frigido,etc. Ratio vero est,quia debent contrariari per id, quod immediate est sub tali genere : ut ita ipsa unitas generis, et convenientia in illo conferat ad contrarietatem, et ad hoc ut unumquodque directe et immediate aliud sibi determinet, alias de materiali se habebit : non autem ita contrarientur, si inter genus, et praedictas differentias alia genera interjacerent. Si vero extrema non primo opponantur ratione prædictaruni differentiarum, sed per prius ratione subalternarum, sicut opponuntur temperantia, et intemperantia, quarum prima contrarietas oritur ex differentiis subalternis vitii, et virtutis : tunc non erunt sub eodem genere proximo ; debent tamen esse sub proximis generibus inter se contrariis, et contentis proxime sub alio uno genere. Quia cum contrarietas in hoc casu non a differentiis propriis; at a subalternis, seu a praedictis generibus proximis incipiant, pro his tantum requiritur continentia immediate sub uno genere.

Dices : qua» conveniunt in genere proximo, non maxime distant : plus enim inter se distarent, si in eo non convenirent :nam ibi est minor convenientia : ergo talis convenientia potius officit contrarietati. quam ad eam conducat.

Respondetur distantiam posse sumi dupliciter : vel negative pro non convenientia, seu non approximatione : et hæc distantia minuitur per convenientiam in aliquo genere, vel subjecto: neque est propria contrariorum, sed contradictoriorum, quæ hoc modo maxime distant,quia in nullo conveniunt; sed differunt se totis, sicut *esse* et *non esse.* Vel potest sumi positive, pro repugnantia, et tendentia determinata unius extremi adversus alterum : et hæc est propria distantia contrariorum : nec minuitur, sed potius augetur per convenientiam in genere proximo: quia quo extrema sub proximiori genere continentur, sibique viciniora sunt ; eo unumquodque

quodque magis sibi ad repugnandum aliud déterminai: ei dum magis e propinquo bellum ei iniinitlil, ferocius sævit, intensiusque agit in ipsum, adeoque magis ibi contrarietas splendet.

13. Tertio dicitur, contraria inessooidom subjecto : quia respectu diversorum nulla irædicata, quantumvis alias opposita, liaient repugnantiam. Imo ipsa oppositio ex sua communi ratione determinat unitatem subjecti. Quod est inlelligendum de unitate non solum idenlica, et materiali, sed formaliter in ratione subjecti. Tum quia verba diffinitionum semper debent in sensu formali intelligi. Et licet sensus materialis aliquando rei diffinitænon dissonet ; dissonat tamen diffinitionis legibus, ut formalis excludatur. Tum etiam, nam ex eo quod in diffinitione oppositionis prout ad propositiones spectat, dicitur quod est affirmatio et negatio ejusdem de eodem, recte inferimus, non esse inter se oppositas propositiones, quæ enuntiantur de eodem subjecto materiali secundum rationes formaliter diversas : quia non sunt de eodem formaliler seu secundum idem sed tantum materialiter; verba autem diffinitionis debet formaliter intelligi : ergo similiter cum in diffinitione contrariorum asseritur, quod eidem subjecto insunt, debet hoc accipi de subjecto, quod sit idem formaliler; neque aliter ejus unitas ad veram conlrarietatem sufficiet. Tum denique, nam ita dicimus, idem debere esse subjectum contrariorum, sicut asserimus, duo accidentia solo numero distincta non posse simul esse in eodem subjecto,neque unum in duobus : at hoc non intelligitur de eodem subjecto materiali seu *quod,* sed de subjecto *quo* et formali : et ideo non repugnat, ut in eodem subjecto *quod* prædicta accidentia concurrant, quoties ex parte subjecti *quo* datur distinctio : in eodem enim corpore dum simul movetur motu locali et motu alienationis, datur duplex tempus solo numero distinctum,unumquodque mensurans intrinsece suum motum: quia quamvis subjectum *quod* utriusque sit unum, adest distinctio ex parte subjecti *quo,* scilicet ex parte motus : ut docent N. Complu tenses libr. 4 Physic, disput. 21, num. 71, el mimer. 72 declarant, quomodo ad unitatem numericam temporis non obsit distinctio subjecti materialis, si adsit unitas ex parte formalis. Ad salvandam ergo contrariorum diffinitionem unitas subjecti formalis salvanda est, quicquid sit de materiali.

14. Tandem cum dicitur, *contraria muluo se e.vpclbfre,* non est ita accipiendum, !(.x. ut statini ad ingressum unius aliud omnino corrumpatur, quasi secundum suas essentias non possint ess# simul. Sufficit enim, ut expellant se paulatim et per gradus : ita ut juxta intensionem unius debeat esse remissio alterius. Sicut videmus in aqua, quæ non slatim ad ingressum caloris in qualibet intensione amittit totam frigiditatem, neque e contra : sed tantundem frigiditatis amittit, quantum recipit caloris ; et e converso. Unde si ponamus summum gradum possibilem frigiditatis, et similiter caloris esse usque ad octo, existenle frigiditate in hoc gradu, nullus erit gradus caloris : ingrediente vero calore ut unum, remittetur frigiditas usque ad septem, et sic deinceps : atque adeo repugnantia coexistendi indispensabiliter requisita a contrariis, non est essentiæ ad essentiam, sed gradus ad gradum : nec cujuslibet gradus ad quemlibet, quia non primi unius ad primum alterius, neque secundi ad secundum, tertii ad tertium, aut quarti ad quartum ; sed primi ad octavum, secundi ad septimum, tertii ad sextum, quarti ad quintum ; quinti ad quartum, sexti ad tertium, septimi ad secundum, octavi ad primum. Quæ ergo saltem juxta praedictam graduationem non se expellunt, non erunt contraria directe.

Ex quo fit, quod in contrariis, quæ non nhiio. præcise ratione essenliæ, sed ratione intensionis modo dicto se expellunt, necessarium est ad directam conlrarietatem, ut habeant latitudinem determinatam, et certum terminum, ultra quem, attenta sua natura, intendi non valeant: sicul calor determinat sibi ut summum illuni gradum, quem habet in igne, puta ut *octo,* et frigiditas illum, quem habet in nive similiter ut *octo:* alias in nullo gradu se excludent. Quia cum subjectum admittat tantundem intensionis unius contrarii, quantum sibi deest intensionis alterius, eo ipso quod aliquod ex illis non haberet determinatam latitudinem, non perveniret, quantimeunque intenderetur, ad gradum intensionis repugnantem certo gradui intensionis alterius: sed sicufsemper deessent sibi plures et plures gradus propriæ intensionis, ita semper posset secum habere plures et plures gradus intensionis sui oppositi. Unde quæ ita se haberent, eo ipso non essent directe contraria: quia nec mutuo se excluderent in quibusvis gradibus. Sed quamvis ad rationem

contrariorum sufficiat, ut modo dicto se expellant, et ideo quantum est ex vi contrarictatis, possint conjungi in gradibus remissis; non tamen eis repugnat, ut in nullis gradibus se permittant, neque proinde tolleretur vera contrarielas inter aliqua, ex eo quod adhuc secundum essentias sint incompossibilia : ut patet in motu violento sursum, et in motu deorsum respectu lapidis, qui sunt proprie contrarii, et in nullo gradu possunt coexistere. Hæc tamen omnimoda incompossibilitas quando in contrariis invenitur, non est reducenda in ipsam contrarietatem ut talem, sed in contradictionem vel oppositionem privativam saltem virlualem, quæ ibi admiscebitur, quæque in multis aliis non contrariis repentur.

Mia. Fit eiiam ex dictis, non satis probari, aliqua esse directe contraria ex eo solum, quod se expellant, aut sint incompossibilia, etiam in gradibus remissis : quia hæc expulsio et incompossibilitas, ut dictum est, potest ex aliis oppositionibos provenire. At recte convincitur non esse ita contraria, si neque in gradibus intensis se excluserint. Quia exclusio et incompossibilitas saltem in prædictis gradibus est proprietas contrariorum in secunda acceptatione ex traditis a Porphyrio cap. *de proprio :* quæ scilicet convenit omnibus contrariis, sed non solis, sicut esse bipedem convenit omnibus hominibus, quamvis non solis. Et ideo sicut valet *est homo, ergo bipes; non est bipes, ergo neque, homo :* non autem valet *est bipes, ergo homo: non est homo, ergo neque Lijtex :* ita valere debet *sunt directe contraria, ergo se excludunt; non se excludunt, ergo non sunt directe contraria :* non tamen valet *excludunt se, ergo sunt directe contraria ;* aut *non sunt directe contraria, ergo non se excludunt.* Ex his depromenda est dubii decisio, et ejus rationes.

§П.

ferior *assertio.*

15. Dicendum est, nullum vitium proprie et directe contrariari virtutibus infusis. Ita sumitur ex D. Thoma qu. 7, demal, art. 2. Et in -l, disk 14, qu. 2, art. 4 ad 3 ubisic ait : *Virtus infusa et acquisita non sunt ejusdem speciei : unde cum habitus ex frequentatione operum peccati generatus, virtuti acquisita contrarius sit, non contrariatur directe virtuti infusus.* Supra etiam q. 65, art. 3 ad 2, sic dicit : *Habitus moralium rit lutum infusarum patiuntur interdum difficultatem in operando, propter aliquas dispositiones contrarias ex procedentibus actibus relidas : qux quidem difficultas non ita accidit in virtutibus moralibusacquisilis : quia per exercitium actuum, quo acquiruntur, tolluntur etiam contraria· dispositiones.* Has vero dispositiones virtutibus contrariae sunt vitia : quæ si directe contrarientur virtutibus infusis, sicut contrariantur acquisitis, eodem modo ad illarum infusionem expellerentur, sicut expelluntur ad acquisitionem istarum : quod negat Aug. Doctor. Idem docet 3 p. qu. 86, art. 5. Elqu. l de virtutibus art. 10, aliisque in locis. Quem sequuntur in prœsenti N. Corneio disp. 1, dub. 3, Lorca disp. 2, conclu 3, Curiel dub. 3, Salas disp. 2, sect. 13, Grog. Mart. dub. 3, concl. 7. et loquentes de vitiis contra naturalia Montes, disp, 1, qu. I, Arauso dub. 2, pluresque alii.

Prima ratio sumpta ex diffinitione explicata, et quæ insinuata fuit a D. Thoma loco cit. ex quæst. 7 de mal. potest sic proponi. I l aliqua sint directe contraria, debent habere idem subjectum, idem (inquimus) non solum materialiter et identice, sed etiam formaliter: atqui nullum vitium habet formaliter idem subjectum, quod habent virtutes infusai : ergo nullum eis directe contrariatur. Major constat ex illis, quæ praemisimus. Minor vero probatur: quia omnes virtutes infusæ recipiuntur in potentia obedientiali subjecti, ex qua educuntur virtute soliusagenlis supernaluralis, cui subditur talis potentia : vilia vero recipiuntur in potentia naturali, ex qua per naturale agens educuntur: non est autem idem formaliler subjectum voluntas, v. gr. prout afficitur utraque ista potentia : nam sive potentiae ipsæ distinguantur formaliter ex natura rei, ut volunt graves D. Thomae discipuli, et nos alibi probabiliter statuimus; sive solum ratione ratiocinata supponente in re distinctionem victualem, ut cum aliis probabile etiam consuimus, sufficit quodlibet istorum, ut voluntas, quatenus subest utrique potenti», non possit dici idem formaliler subjectum: quia loquulio *idem formaliler* in subjectis, objectis, et aliis causis, vel principiis excludit non tantum distinctionem realem. sed etiam formalem per rationem, ut intuenti patebit: ergo etc. Quæ sane ratio æque est efficax, et universalis : nam convincit tam de vitiis quibuscunque habitualibus, quam de actibus vitiosis liosis respectu cujuscunque virtutis infusæ : iniu et respectu cujuscunque formæ supernaluralis. Sive enim talis forma sit habitue, sive actus, virius, donum, vel quodcunque aliud ordinis supernaluralis, recipienda est inobedientiali potentia;in qua neque vitium, neque peccatum, neque aliud quid de genere mali potest subjectari, ut est per se notum. Neque derogat, sed potius congruit perfectioni rei supernaluralis, quod nulla forma directe sibi contrariatur: sicut perfectioni snbstauliæ creatæ non derogat, imo ortum habet ex tali perfectione, quod nihil sit illi proprie et directe contrarium: ut dicitur in prædicam. cap. de subslant.

hjetiiu. 16. Dices : si distinctio subjecti penes obedientialem et naturalem potentiam contrarietali officeret, nuliæ essent formæ directe contrariae, nedum respectu supernaluralis ordinis, verum neque respectu naturalis : quandoquidem una ex formis contrariis debet esse violenta, vel saltem contra naturalem subjecti inclinationem, adeoque recipienda in potentia ejus violenta seu obedientiali; et alia debet esse connaturalis, proindeque in potentia naturali subjectanda: ut patet in calore et frigore respectu aquæ, quæ non insunt illi secundum eandem potentiam: sed frigiditas, utquæ ipsi debetur, secundum potentiam et inclinationem naturalem; calor vero, utpote violentus et repugnans, in potentia violenta vel obedientiali. Aut ergo dicendum est, prædictam distinctionem nullatenus contrarielati obesse; aut propter illam omnem contrarietatem directam inter quascunque formas denegandam.

fciir. Respondetur negando sequelam. Ad insertam vero probationem dicendum est, potentiam subjecti ad recipiendam formam violentam non esse proprie obedientialem, neque distingui a naturali, etiam per rationem cum virtuali distinctione in re, ita ut sit ibi aliquomodo alia, et alia potentia; sed una indivisibilis in respectu ad formam, quam appetit, et ad quam natura sua inclinatur, dicitur *potentia naturalis :* ut vero contra propriam inclinationem potest admittere et sustentare formam repugnanlem et extraneam, dicitur *violenta :* consuevitque appellari *obedientialis,* non quia proprieobediat; sed quia a validiore extrinsece sæpe devincitur, devictaque sustinet, licet cum repugnantia, illius formam. Neque in hujusmodi potentia distingui potest duplex respectus : alius ad formam naturalem, et alius per se ad violentam : alias hæc posterior forma non diceretur *violenta,* cum nihil sit violentum ei, a quo per se respicitur. Sed est tantum unus indivisibilis respectus : qui cum per se sit ad solam formam cuiinaturalcm, extenditur per accidens ad violentam : quatenus ejus inclinatio respectu formæ propriae non est tantæ virtutis, quin possit ab extrinseco devinci, et recipere oppositam. Sicut autem non est ibi duplex potentia, sed omnino unica, ita non est, per quod constituatur duplex formaliter subjectum, qua duplicitate obstetur contrarielati direclæ. Cæterum potentia obedientialis, quæ est in homine ad virtutes infusas, et ad cæterasupernaturalia dona, est potentia suo modo supernaluralis, et est sufficienter distincta a potentia naturali : ponitque in voluntate proprium respectum tendentem per se ad formas et habitus supernaturales : adeoque distinctum ab eo, quem ponit naturalis potentia, qui solum est per se ad naturales formas, et ad naturale agens. Unde ratione hujus duplicis respectus est ibi alia et alia potentia, ratione quarum constituitur duplex formaliter subjectum tollens et impediens directam contrarietatem.

17. Secunda ratio pro nostra sentenlia «eeiuldi sumpta etiam ex diffinitione, sic forma-ratio, tur. De ratione contrariorum est, ut mutuo a subjecto se expellant vel ralione essentiæ, vel saltem ratione intensionis, ita ut in gradibus intensis simul esse non valeant : sed virtutes infusæ et vitia nullo ex his modis se expellunt, sed aliquando manent simul, etiam in gradibus intensis : ergo non sunt directe contraria. Major habetur ex dictis n. 14. Minor quoad primam partem, nimirum quod virtutes infusæ et vitia non se expellant præcise ralione essentiæ, a nemine negatur : constabitque a fortiori ex dicendis pro secunda. Hæc autem, videlicet quod nec ralione intensionis se excludant, ita suadetur. Nam quæ hoc modo se expellunt, debet utrumque habere latitudinem determinatam, et certum terminum suæ intentionis, ultra quem, attenta sua natura, non possint augeri : alias sicut quantumcunque intenderentur, non pervenirent ad eum gradum, in quo de aliquo illorum, v. g. de vitio, verificaretur habere tantundem propriæ intensionis, quantum virtuti deessel ; sed semper huic, cui nullus est terminus, deesset plus, quam illud haberet : ita quanlumcunque intenderentur, non deberent se excludere, ut explicuimus num. cit. atqui virtutes infusæ non habent

predictum terminum, attenta earum natura : cum enim gratia et charilas, quas cæleræ virtutes in sua intensione sequuntur. sint formales participationes divins nature et voluntatis, cui nullus est terminus, inde est, ut neque ipsa gratia et chantas. et consequenter nec reliqua? virtutes aliquem terminum sibi prafigant; sed possint ultra quemcunque amplius et amplius in infinitum syncategcrematice intendi.

Objecti". Nec refert si dicas, quod vel loquimur de intensione, quæ potest conveni re virtutibus infusis naturaliter ; vel de ea, quam possunt habere per ordinem ad divinam potentiam : si de prima, falsum videtur, quod non sit determinata : nam ut ait D. Thom. 3 p. qu. 7, art. 12, in omnibus formis etiam supernaturalibus consideratur aliquis terminus, ultraquem non est progredi : et ob id gratiae Christi, quamvis in ratione entis esset finita, nulla additio fieri poterat, sed habebat omnem intensionem sibi competentem, ut ibidem dicitur insolut. ad I. Si de secunda, verum quidem est; non tamen speciale virtutibus infusis, nam etiam acquisita? de potentia absoluta augeri poterunt amplius et amplius usque in infinitum syncatego rematice : neque idcirco hæc latitudo obstat earum contrarielati directa cum vitiis, aut impedit, quod in gradibus intensis se excludant.

rr/.<ù- 18. Res]>ondelur namque, sermonemesse
'nr· de intensione, quæ virtutibus infusis ex natura sua potest competere. Negamus vero, hanc esse determinatam. Nec sine fundamento id negamus : sed ob rationem,
ri.Th.-Mn 'luain tetigimus, quæ est 1). Thomæ, 2, 2, qu. 2-1. art. 7, ubi agens de charitate, probat, ex nullo capite deberi sibi terminum augmenti attenta sua natura, his verbis : *Charitas secundum rationem proprix speciei terminum augmenti non hahet : est enim participalia quidam infiniti charitalis, qui est Spiritus sanctus : similiter etiam causa augens charilatem est infiniti virtutis, scilicet Deus : ximilittr diam ex parte subjecti terminus huic augmento prxfigi non potest, quia semper charitale excrescente, superexcrescit habilitas ad ulterius augmentum. Unde relinquitur, quod charitalis augmento nullus terminus prxfigatur* in *hac vita.* Eadem autem ratio est de cæteris virtutibus supernaturalibus : quæ quoad infusionem, augmentum, et corruptionem sequuntur gratiam et charilatem, ut nuper diximus. Cum hoc tamen stat, quod de facto gratia, et quælibet virtus infusa habet certum terminum, ultraquem non intendetur: non quidem ex ejus natura petitum, sed praefixum a divina sapientia et providentia : quæ sicut omnes electos praedestinavit ad certum gradum gloriae, sic uniuscujusque gratia?, charilati, et aliis virtutibus infusis certum terminum designavit. Et hoc solum intendit D. Thom. loco cit. ex 3 p. ut constabit legenti corpus articuli, ubi inter alia dicitur : *Sicut autem aliarum fibrinarum esi ex divina sapientia determinata propria mensura, ita d gralix, secundum illud Sapi.* 11 : *Omnia numero, et pondere, et mensura disposuisti.* etc.

Confirmatur praedicta secunda ratio ab experientiis : nam experimur, hominem ante justificationem infectum vitiis in gradu intenso, manere cum eisdem et in eadem intensione, etiamsi satis probabiliter eredatur, habuisse actum contritionis valde intensum, per quem una cum Sacramento sit justificatus, infusasque illi gratiam et virtutes supernatiirales in eadem vel majori intensione : et ita paulo post patitur eandem difficultatem circa prosequutionem boni, et fugam mali, quam ante justificationem patiebatur : manent ergo simul in illo habitus vitiosi cum prædictis virtutibus etiam in gradibus intensis.

19. Dicunt nonnulli (ut occurrant huic confirmationi) in casu posito destrui vitia per adventum virtutum infusarum : illa vero difficultas circa bonum, et inclinatio ad malum, quæ post justificationem sentiuntur, non proveniunt ex permanentia vitiorum ; sed ex vehementia passionum, quæ non ita cito sedantur. Alii vero dicunt, quod advenientibus virtutibus infusis in gradu intenso, pereunt vitia secundum propriam rationem et substantiam ; remanent tamen eorum loco intensæ quædam dispositiones vitiosæ, quæ impellunt ad malum, et retardant a prosequutione boni ; et ab istis provenit illa difficultas, quæ tunc sentitur. Cuisolulioni videtur favere Γ). Thom. cit. art. 10, ex quæst. de virtutibus, cujus verba adducemus num. 21.

Sed contra primam evasionem urget : quia si homo ille parum post justificationem relabatur, sentiet eandem difficultatem per Prr.
modum permanentis ad prosequendum ® bonum, et eandem inclinationem ad malum, quam ante justificationem sentiebat, ut experientia testatur : atque adeo habet tunc habitus vitiosos æque vel fere æque intensos, sicut habebat antea : passiones enim sine habitibus, quantumvis pertur-
bala?

buta? el vehementes, nun inclinant permanentor ; sed quasi in transitu et motu : cum ergo tales habitus non fuerint denuo producti per unum dumtaxat actum peccati mortalis quo relapsus fuit, præserlim cum potuerit esse valde remissus : salis perspicue infertur, praedictos habitus, et eorum intensionem per justificationem non periisse quoad substantiam, sed permansisse saltem in esse physico, una cum virtutibus infusis etiam intensis.

Cuntra secundam vero etiam urget, quod si virtutes supernaturales in magna intensione infusae excludunt habitus vitiosos, non est cur infusæin eadem intensione prædictas dispositiones secum compatiantur, aut cur eas non expellant : cum ex una parte respiciant idem objectum, quod habitus vitiosi ; adeoque ex ea parte habeant eandem contrarietatem ad prædictas virtutes : et ex alia quia sunt dispositiones facile mobiles a subjecto, debeant habere minorem consistentiam in illo, et minorem vim ad resistendum efficaciae virtutis infusae. Quocirca in virtutibus acquisitis hoc videmus, quod cum aliqua est tantae intensionis, ut excludat habitum vitii oppositi, nequaquam permittit secum dispositionem intensam circa objectum vitii pereuntis : quia vis sufficiens ad expellendum habitum, a fortiori sufficit ad excludendam dispositionem eodem modo intensam. Accedit quod vel illa dispositio est distinctae speciei ab habitu ; vel ejusdem ?Si ejusdem, non est cur non excludatur per virtutem habitum expellentem. Si distinctae, potiori jure debet excludi : quoniam talis distinctio sita est in eo, quod habitus habet perfectum modum essendi in subjecto, estque abeo difficile mobilis : dispositio vero habet modum essendi imperfectum, et est facile mobilis : citius autem removetur a subjecto per formam contrariam, quod imperfecte inest, quam quod inest perfecte, supposita utriusque aequali intensione. Objectionem vero, quæ adversus nostram confirmationem statim se offerebat, adducemus, et diluemus inter argumenta oppositae sententias. Ubi etiam locus, qui citatur ex q. de virtutibus, lucem accipiet.

Ierty ftfiore-aiiior 20. Tertia ratio pro assertione secunda erat ex prima particula diffinitionis contrariorum, quam primo loco aperuimus: sed eam praetermittimus, ne, multiplicando rationes, plus debito immoremur : et quia ex doctrina tradita, num. 11, quisque eam facile formabit. Non autem est ita universalis, et pro omnibus vitiis, sicut præcedentes : sed pro iis, quæ naturali rationi immediate adversantur, et directe illa prohibentur. In quibus non erit difficile ostendere, quomodo neque attingant immediate illammet rationem motivam, seu terminativam, quam attingunt virtutes infusæ ex directione prudentiæ supernaturalis, etiam cum discrimine, et oppositione in modo attingendi; sed aliam inferiorem, et propriam virtutum acquisitarum : neque cum convenientia in prædiclo modo attingant rationem immediate oppositam ei, quam virtutes infusæ respiciunt ; sed aliam ordinis inferioris, directeque oppositam illi, quam respiciunt acquisitæ : atque adeo quod nullo ex his modis possunt prædicta vitia, et virtutes accipere ex suis objectis contrarietatem directam.

§ HI.

Sententte opposite, et duo priora argumenta.

21. Adversus nostram assertionem sunt duae sententiae, quæ oppositum dicendi modum magis vel minus extendunt. Prima (quæ est Zumelis in praesenti disputatione 2, conclusione 2,) sine ulla distinctione affirmat, vitia directe contrariari virtutibus infusis. Secunda distinguit de vitiis contra naturalia, vel contra supernaturalia, ut distinximus num. 10, et quoad priora tenet nobiscum ; quoad posteriora vero nobis opponitur. Hanc tuetur Montesinos in praesenti disput. 1, num. 16, Arauso dub. 2, et alii. Et quia argumenta utriusque sententiae se coadjuvant, nobisque eodem fere modo opponuntur, promiscue illa adducemus. Arguitur ergo primo ex D. Thoma infra quæst. 73, art. 4 ad 3, ubi docet, quod odium Dei Primum directe opponitur charilati. Idem docet de ar^u‘spe respectu desperationis 2, 2, quæst. 129, exD Tlb ari. 6 ad 2, quæst. vero 36, art. 3 ad 3, de misericordia ait, quod opponitur illi directe invidia *secundum contrarietatem principalis objecti :* loquitur autem de misericordia infusa, quæ est charitatis effectus, ut videre est in fine illius solutionis. Sentit ergo, saltem inter aliqua vitia, et virtutes infusas reperiri directam contrarietatem.

Confirmatur : nam juxta doctrinam Angelici Doctoris advenientibus virtutibus infusis, pereunt vitia, vel saltem debilitantur et diminuuntur : ergo sunt directe contraria. Consequentia videtur legitima apud Conili-matio.

nos, qui hanc diximus præcipuam contrariorum legem, ut mutuo se expellant vel diminuant ; ex eaque desumpsimus secundam rationem ad negandam virtutibus infusis prædictam contrarietatem. Pro antecedente verosunt plura loca, quæ adducemus. Nam. 3 p. quæst. 85, art. 2 ad 3, sic ait
P.ThèQ· Divus Thomas : *Qurlibet virtus specialis formaliter expellit habitum vitii oppositi : sicut albedo expellit nigredinem ab emlern subjecto : sed peenitentia expellit omne peccatum effective.* etc. Item 2, 2, quæst. 53, art. I ad 3, docet, quod |>er pœnilentiam restituitur prudentia infusa, et *tollitur habitus contrarius. in quo proprie consistit peccatum imprudrnh-r.* Non minus, expresse hoc tradit quæst. 1 de virtutibus, ari. 10 ad 16, ubi sic ait: Jr/H-v *contritionis habet, quod corrumpit habitum vitii ex virtute grati.r. 1'nde in eo qui habuit habitum intempérantix, cum conteritur, non remanet cum virtute temperantir infusa habitus intempérantir in ratione habitus; sed in via corruptionis, quasi dispositio qiirdam.* etc. Denique in 1 dist. 14, quæst. 2, art. 4, cum dixisset non oportere. quod virtutibus infusis restitutis, statim habitus vitiorum totaliter tollantur, addit : *quamvis impediantur, et etiam diminuantur :* ergo ex mente Divi Thomæ virtutes infusæ tollunt vel diminuunt habitus vitiorum.

Exponilur p.Ttiom. lupnotek

*^~· K^pondetor, Divum Thomam in primo, ei secundo testimonio non loqui de contrarietate vel oppositione, quæsit directa absolute, et simpliciter, sed secundum quid et quodammodo. Quia enim diffinitio contrariorum requirit omnia illa, quæ § 1 tam ex parte subjecti, quam ex parte objecti, atque impossibilitatis extremorum diximus ; idcirco ut detur inter aliqua perfecta contrarietas, seu quæ sit directa absolute, et simpliciter, necesse est ut omnia concurrant : nam bonum (cui hæc contrarietas assimilatur) debet esse ex integra causa. Si vero aliqua adsint, et aliquid deficiat : talis contrarietas dicetur *directa non simpliciter,* sed ex parte et secundum quid. Ita autem contingit in praesenti : nam odium Dei, et charitas ; spes et desperatio, aliaque hujusmodi habent requisita ad contrarietatem, quantum est ex parte objecti, cum versentur circa idem opposito modo : et hoc attendens Divus Thomas concessit illis oppositionem directam, quantum est ex isto capite. Cæterum quia subjectum utrorumque non est idem formaliter ; deficiunt ex hac parte a contrarietate, quæ sit directa adœqnate et simpliciter, de qua loquitur. Adde, in primo testimonio ob aliam rationem non posse Divum Thomam intelligi de contrarietate simpliciter directa : quia ibi non fit collatio habitus odii ad habitum charitatis ; sed actus odii ad habitum charitatis : constat autem, directam contrarielatem debere esse vel actus ad actum, vel habitus ad habitum, qui se quasi ex diametroet linea recta respiciunt ; non vero actus ad habitum, qui solum se respiciunt oblique, et indirecte.

Ad tertium testimonium constat ex modo dictis : nam esto, loquatur Divus Thomas de misericordia infusa ; intelligendus est non de contrarietate directa ex omni capite, adeoque simpliciter et absolute ; sed quantum pstex parte objecti : ut explicuit sanctus Doctor, dum addidit *secundum conlrarielatem objecti principalis :* quod est esse directam secundum quid.

Diximus *esto loquatur de misericordia infusa,* etc. quia quamvis in fine illius solutionis de ea loquatur, dum meminit charitatis ; in principio tamen et in verbis, quæ afferuntur, verius est loqui de misericordia naturali : loquitur enim juxta mentem Philosophi, qui in 2 Kethoric. dixit, invidiam opponi misericordiae et nemesi : Philosophus autem non fuit locutus de misericordia infusa, quam non agnovit ; sed de misericordia et nemesi, quæ sunt virtutes acquisitae, vel laudabiles quædam passiones: ut habetur eadem 2, 2, quaestione 30, articulo 3 ad 4. Unde consulto Divus Thomas cum in principio prædictæ solutionis, ubi loquitur juxta Philosophum, dixisset, invidiam opponi misericordiae directe; in fine, ubi applicat doctrinam misericordiæinfusæ, non posuit adverbium *directe:* ut innueret, quod licet invidia collata cum misericordia naturali (de qua Philosophus in prædicto loco) habeat ad illam contrarietatem directam ; collata tamen cum infusa, quæ est charitatis effectus, habet quidem ipsi opponi aliquo genere contrarietatis, sed non omnino directæ.

23. Ad confirmationem dato adhuc antecedente, esset neganda consequentia : quia sola expulsio unius oppositi ad ingressum alterius non est sufficiens signum contrarietatis directæ: cum possit ex aliis capitibus sufficienter oriri, ut diximus numero 14. Nos autem ex coexistentia virtutis infusæ, et vitii in gradibus intensis recte in nostra secunda ratione negavimus illis

illis conlrarietatom directam : quia praedicta expulsio, ut numero citato (licebamus, est proprietas contrariorum secundo modo proprii, atque adeo convenit omnibus contrariis, licet non solis : unde ex ejus negatione recte infertur negatio contrarietatis directæ; non tamen ex affirmatione infertur allirmatio : sicut ex eo quod aliquid non sit bipes, infertur non esse hominem ; non autem infertur esse hominem ex eo quod sit bipes.

Alu D.Thom. loci ei- Jic m· mr.

Verum quia falsi las praedicti antecedentis apud nos est perspicua, negandum est. Testimonium vero ex 3 part, inlelligilur de virtutibus acquisitis: neque est unde probetur, etiam infusas sub illa doctrina comprehendi. Solum enim intendebat Divus Thomas discriminare modum, quo pcenitentia expellit omnia peccata ab illo, quo cæteræ virtutes expellunt, unaquaeque suum vitium : quia istæ formaliter propter directam oppositionem circa idem objectum, et subjectum ; illa vero efficienter, quatenus elicit, vel imperat actus satisfactorios, quos acceptans Deus, remittit offensam, et delet peccata. Ad verificandum autem hoc discrimen non est necesse, ut in omnibus virtutibus sic accidat; sed sufficit ut in acquisitis : pro quibus, non vero generaliter pro omnibus, distribuenda est illa particula *quxlibet virtus*.

In secundo testimonio ex 2, 2, q. 53, videtur mendose legi *habitus contrarius* pro *actu contrario :* nam additur, *In quo consistit proprie peccatum imprudentiæ*; peccatum autem imprudentiæ non consistit in habitu, sed in actu. Et ideo hanc lectionem servant opera Seraph i ni excussa Veneti is anno 1596.

Sed alia admissa, respondet ibi Cajetanus, habitus vitiosos ex eo dici corrumpi, et destrui per pœnilentiam, et per gratiam, quia virtute earum amittunt proprium statum, et complementum vitii, sub quo erant ante justificationem : adeoque' pereunt formalissime in esse viliorum moralium; quamvis maneant quoad substantiam, et intensionem physicam. Et eodem modo intelligendus est locus ex quaestione de virtul. et qui adducitur ex 4 sentent, distinctione 14.

, p/.., faitiis.

24. Verum contra hanc solutionem arguit Curiel in hunc modum. Nam vel vitia post justificationem manent cum propriis differentiis specificis ; vel hujusmodi differentiis destruuntur? Si primum, manent formaliter in ralione viliorum: nam vitium in ratione talis constituitur per suam speciiicam differentiam, landiuque permanet, quandiu differentia ipsa perdurat. Secundum autem dici nequit : quia destructa alicujusspecifica differentia, implicat quod remaneat ejus entitas, et substantia. Præterea, in habitibus moralibus non est aliud entitas physica a moralitate; sed per primariam differentiam, qua unusquisque constituitur physice in ratione talis habitus, constituitur formaliterincssevitii, vel virtutis; alias virtus, et vitium non proprie essent species respectu habitus, sed haberent se ad illum sicut accidens ad subjectum, contra doctrinam Divi Thomæ supra quaestione 54, articulo 3, ergo dum vitium permanet secundum entitatem, et differentiam physicam, permanet etiam quoad moralitatem, adeoque in ratione vitii formalissime.

Haec tamen impugnatio non sic urget, ut praedicta solutio omitti debeat, sed expli-proiacncari : quæ procul dubio est ad mentem da soiu- Divi Thomæ : et eam tuentur Alvarez disputatione 121, Gregorius Mart, in præsenti dubio 3, et alii. Pro cujus inlelligentia animadvertendum est, quod quemadmodum virtus aliud dicit considerata præcise secundum suam essentiam, vel entitatem physicam, videlicet quod sit inclinatio per modum permanentis ad actum rectum; et aliud ut consideratur formalissime in esso virtutis, seusubstatu, et perfectione virtutis, nempe quod sit forma per chari tatem, et ordinata ad finem ultimum, juxta doctrinam Divi Thomæ supra quæstione 65, articulo 2, et 4, et ideo fides, et spes, quæ sunt in peccatoribus, habent quicquid pertinet ad earum entitatem physicam ; non tamen ibi sunt sub statu, et perfectione virtutis defectu formationis : sic etiam vitium,de cujus ratione est inclinare ad actum dissonum rationi, aliud importat considerato præcise quoad substantiam, et entitatem vitii ; et aliud attentum formalissime in osse vitii moralis, seu sub statu, et munere habitus vitiosi. Nam primo modo dicit inclinationem ad objectum dissonum, quantum est ex se difficile mobilem : et in hoc essentia ejus sita est. Secundo vero modo importat eandem inclinationem, non utcunque, sed per modum propensionsis practicæet expeditæ, de facilique reducibilis ad actum, et insuper importat, quod ita fortiter, ac prævalenter ratione prædictæ propensionis adhæreat suo objecto, ut quasi dominetur voluntati, sibique eam subjiciat in ordine ad illius prosequutionem. Hic enim est proprius status, et com-

βπ-g. Man.

plementum vitii, sub quo habituale munus vitii moralis exercet. Quocirca quamvis sit in subjecto quoad totam entitatem physicam, nisi tamen prædicto modo voluntati dominetur, non habebit complementum. el statum vitii proprium : ac proinde neque absolute, et simpliciter nomenclaturam habitus vitiosi merebitur.

25. Secundo nota, quod vitia in peccatoribus, ubi per gratiam, et virtutes infusas non cohibentor, et refrænantur, non utcunque inclinant ad sua objecta, sed expedite et practice, et ut de facili reducibilia in actum. Nam quia nulla cohibente gratia, adhærent fortiter objecto, prevalent voluntati, eamque sibi quod prosequutionem mali, et fugam boni subjiciunt : ita ut voluntas quasi famuletur vitiis; hæc vero illi dorninentur. Cæterum adveniente gratia el virtutibus infusis, e contra res se habet : nam voluntas, quæ prius erat vitiorum famula, prævalet el confortatur contra illa. Taliter enim per justificationem mutata est in melius, ut intimius et firmius adhæreat Deo fini ultimo, quam cuivis alteri objecto : prævaleatque inclinatio in talem finem omni alteri inclinationi subjiciendo eam sibi, et prædicto fini. Ac per hoc vitia ipsa destituuntur dominio illo, quo antea pollebant : manetque deinceps sicut famulantia (ut D. Thom. loquitur) non vero ut dominantia: taliterque elongata et prohibita a suis actibus peccaminosis, ut licet quasi speculative et remote illos respiciant : non tamen expedite et practice : nec valeant in sensu composito gratis in aliquem prorumpere. Si vero postules an prædictum dominium, seu status vitii addat aliquid in eo ab entitalq distinctum? Respondetur, in recto nihil addere in esse rei. sed per connotalionem absentiae gratiæ et virtutum sortitur vilium illam denominationem, et illud munus dominandi voluntati.

Desumpsimus vero hanc doctrinam ex n.TfamuD. Thoma loeocit. de virtutibus in solutione ad 1-1, ubi postquam dixit, colluctationem carnis sine miraculo nunquam devinci ex loto, el nihilominus per virtutes modificari passiones, ut ab eis homo non eiïræ-nate moveatur : et quod virtus acquisita prævalet quantum ad hoc quod impugnatio earum minus sentitur, addit : *Sed prævalet virtus infusa quantum ad hoc quod facit, quod hujusmodi passiones etsi famulentur, nullo tamen modo dorninentur. Vicius enim infusa facit, quod nullo modo obediattir concupiscentiis peccati : et facit hoc infallibiliier, ipsa manente, etc. amie ait Apostolus Hom.* 7 : *Cum* txs.vemitf *in carne, passiones peccatorum, ιμι.τ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti : nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, non in vetustate lileraf.* In quo, ut vides, duo tribuit S. Doctor virtuti infusæ : nempe et quod ita vitium compescat, retundatque ejus propensionem, ut nequeat dari in sensu composito reductio illius ad actum : et quod ita illud suppeditet, et subjiciat, ut quamvis famuletur voluntas suis passionibus ; nequaquam tamen dominetur : quod est tollere ab illo complementum, et statum, quem diximus : atque adeo corrumpere ijisum formalissime in esse vitii practici, sive moralis.

20. Adde ex Cajetano ubi supra, ad statum vitiorum requiri, ut permaneant non retractata, sed conservantia rationem voluntarii, sicut dum fuerunt acquisita : in justificatione autem retractatur haec ratio per poenitentiam : quatenus retractantur actus peccaminosi, qui voluntarie vitia genuere : unde sicut jam non manent ut homini voluntaria, ita nec cum prædicto statu. Declarat hoc Cajetânus exemplo scientiae : de cujus ratione est, ut sciatur per illam reductio conclusionum ad principia : et ideo si quis penitus obliviscatur medii, per quod facienda est reductio, peribit scientia formaliter in esse talis ; quamvis maneat in ratione cujusdam inclinationis ad praedictas conclusiones ; elongate tamen et remota ab exercitio : sic ergo in praesenti, proportione servata, philosophandum est.

Ex quibus jam liquet, quomodo solutio Cajetani congrua sit, et ad mentem Divi Thomæ. Non enim intendit, quod vitia per adventum virtutum infusarum amittant aliquid de sua propria, et specifica ratione, aut quod non retineant propriam differentiam constitutivam essentiae vitii, ut quidam putaverunt (quodduntaxat impugnat Curiel) sed quod manent ita retractata, et cohibita per gratiam, et virtutes, ut non retineant illum statum, qui proprius est habituum vitiosorum ; et sub quo, non vero aliter eam nomenclaturam absolute, et simpliciter sortiuntur. Hoc autem et nihil amplius intendit etiam Divus Thomas in locis adductis, præ-D.Tbi®. sertim quæstione de virtutibus, ubi clarius loquitur dicens : *corrumpi habitum intempé-ranti:e*

Applicatur dociriotl I

ranii;e per unum urium contritionis : el non manere cum virtute ternperanii;e infuses in ratione habitus, sed in via corruptionis quasi dispositio quenlain. Loquitur enim do prædicto habitu formaliter quoad statum : ealenusque asserit, hune, et alios corrumpi per contritionem, quatenus per eam retractantur, et redduntur involuntarii, cohibenturque ita ab actibus, ut nequaquam deinceps voluntati dorninentur ; sed potius famulentur. Quod est corrumpi formalissime in esse habituum moralium vitiosorum. Cum hoc tamen stat, quod maneant quoad substantiam, et entilatem physicam. Et ideo consulto Angelicus Doctor non dixit absolute, habitum intemperantiae non manere, sed addidit *in ratione habitus :* ut innueret manere quidem secundum essentiam ; non tamen in eo statu, et modo essendi, quum habitus ad sui complementum, el ex se postulet diuturnitatem, el permanentium ; propter cohibitionem tamen ab actibus, et propter alia, quæ explicuimus, tendit ad corrumpi, et ideo subditur, *sed in via corruptionis quasi dispositio, etc.* Quin imo etiam si I). Thomas non fuisset loquutus cum illo addito *quasi dispositio,* sed dixisset absolute, non manerè habitum, sed dispositionem, posset recte intelligi modo a nobis explicato justa doctrinam sancti Doctoris supra quæst. 49, art. 2 ad 3, ubi sicail : *Potest intelligi dispositio proprie dicta condividi contra habitum dupliciter : uno modo sicut perfectum, et imperfectum in eadem specie : ut scilicet dispositio dicatur relinens nomen commune, quando impdrfecte inest, ita quod de facili amittitur ; habitus autem quando perfecte inest ut non de facili amittatur. Alio modo possunt distingui sicut diverse species unius generis subalterni, etc.*

irpj. 27. Sed ex dictis insurgit nova objectio, caeniDM quam pro secundo argumento proponemus. «ra<ii. Qujasi infusis virtutibus, manerent adhuc vilia in gradu intenso, denominarent habentem simpliciter *vitiosum :* et hoc communiter non admittitur : non enim eum vocamus absolute et simpliciter *vitiosum,* qui est ingratia, sed per illam justus simpliciter : ergo dicendum est, prædicta vitia per virtutes infusas tolli, vel diminui.

Confirmatur primo : nam denominatio alicujus formae solum importat ipsam formam ut communicatam subjecto : ergo si in justificato permanent vitia, non est cur ei propriam denominationem non conferant.

Confirmatur secundo : quoniam justus habens virtutes acquisitas intensas, si in aliquod mortale ex fragilitate labatur, adhuc retinet denominationem *virtuosi:* non nisi quia prædictæ virtutes in gradu intenso permanent simul cum peccato : ergo si vitia in prædicto gradu remanent post justificationem cum virtutibus infusis, retinebit non minus justificatus denominationem *vitiosi.* Imo potiori jure debet hic denominari *vitiosus* a vitiis, quam ille a virtutibus *virtuosus :* quia minus sufficit ad malum, quam ad bonum, juxta illud, *bonum ex integra causa ; malum autem ex quocumque defectu.*

Respondetur ad argumentum, esse aliquas denominationes ad quas non sufficit habere formam denominantem præcise quoad essentiam; nisi habeatur sub statu et complemento proprio talis forma?. Et hujusmodi est denominatio *vitiosi :* ad quam ultra vitii essentiam requiritur quod sit in subjecto cum modo essendi et statu, quem explicuimus. *Vitiosus* enim sonat quasi voluntarie deditus vitiis, vitiorum dominio subjectus, et ad actus vitiosos proclivis : unde qui habet vitia, et non sic est illis subjectus propter efficaciam et virtutem gratiæ, non est dicendus absolute et simpliciter *vitiosus;* quamvis forte possit denominari *vitiatus,* seu *vitiis Ixsus.* Per quod patet ad primam confirmationem. Solvitur c^nflr. nialiont·. i'.! .· i'

28 Ad secundam diximus torn, praeced. in tract, de virlulib. disp. 4, a num. 27 et 28, neminem in peccato mortali existentem dicendum esse absolute et simpliciter *virtuosum;* etiamsi retineat habitus virtutum acquisitarum in quavis intensione : quia neque hujusmodi habitus dicuntur simpliciter *virtutes,* quoties deest illis vita et formatio per charitatem, ut cit. loco explicuimus. Illud vero *malum ex quocunque defectu,* etc. non ita accipiendum est, ut quilibet defectus sufficiat ad quamlibet mali denominationem : defectus enim peccati venialis perspicuum est quod non denominat hominem *simpliciter malum,* aut *simpliciter peccatorem ;* sed sensus, quemlibet defectum sufficere ad aliquam denominationem de genere mali, proportionatam tamen ipsi defectui ; secus vero in bonis, quia non quælibet ratio ex iis, quæ ad bonitatem requiruntur, sufficiens est tribuere aliquam denominationem boni. Denominatio autem *vitiosi* non est proportionata respectu vitii nisi prout stat sub statu et complemento explicato. Adde, axioma illud habere locum in actibus ; non autem Diluitur scctuida ma!10· 4i» I·

semper in subjecto habituum. Quia enim de ratione actus boni est, ut sit conformis regulis prudentia?, el quaelibet mala circumstantia tollit hanc conformilatem ; inde est nl quilibet defectus destruat totam bonitatem actus, nihilque in eo relinquant *formaliter bonum,* Cæterum habitus vitii et virtutis possunt simul manere in subjecto, el consequenter potest unus quisque aliquam denominationem conferre; a quo vero præcipua denominatio, et quæ absolute el simpliciter sit talis, desumi debeat, facile colligitur ex hucusque dictis.

KcphN. Sed urgebis : vitia, quæ solum inclinant ad actus peccati venialis, ut vitium mentiendi, non cohibentur a suis actibus per gratiam : quia sicut hæc per peccata venialia non excluditur, ita non retrahit ab eis omnino voluntatem : ergo praedicta vitia manent in justificato sub statu vitii, adeoque denominabunt illum *simpliciter vitiosum.* Et sane nullus dubitat appellare absolute *mendacem* illuni, qui habet habitum mentiendi, etiam si sit ingratia.

Enod*· Respondeturiquicquid sit de antecedente) ",r hic nos loqui de vitiis, quæ inclinant ad mortalia : nam quæ solum ad venialia inclinant, etiam si habeant totum suum statum, non dicuntur vitia simpliciter, sed secundum quid : sicut ipsa venialia secundum quid tantum sunt peccata, ut dicemus disp. 19. I nde hujusmodi vilia etiam si per gratiam non omnino cohibeantur, nequeunl denominare habentem *vitiosum* simpliciter, sed secundum quid. FToplerea vero appellamus absolute *mendacem* habentem intensum habitum mentiendi, etiam si sit in gratia, quia hæc non est denominatio *vitiosi* simpliciter, sed secundum quid ; quamvis sil denominatio *mendacis* simpliciter. Stat enim, aliquid participare simpliciter rationem hujus determinati generis; rationem vero generis communis solum secundum quid : sicut mendacium officiosum simpliciter habet quod est de ratione mendacii; non tamen simpliciter participat peccati rationem : el ideo *peccatum* dicitur solum secundum quid ; *mendacium* vero simpliciter ; quod in analogis frequenter contingit : ita ergo dicendum esi de vitio mentiendi.

s IV.

/)iu» alia argumenta, el interrogatio incidens.

29. Tertio arguitur: quoniam scientia infusa excludit ab intellectu omnem ignorantiam, tam privationis quam prava? dispositionis contraria? circa suum objectum : et idem est de fide theologica : ergo virtus infusa debet omnem habitum vitiosum ab appetitu circa suum objectum excludere. j arp· inwllUii

Respondetur, admisso antecedente, negando consequentiam. Ratio vero disparitatis est: quoniam scientia el fides Iheoloeica conferunt intellectui omnimodam certitudinem veritatis scitæ aut creditæ, per quam totaliter convincitur ad assentiendum tali veritati ; el efficitur ei omnino difficilis contrarius assensus, ita ut non possit adhuc speculative talem assensum facilem judicare. Hæc autem victoria totalis circa oppositum non patitur secum aliquam inclinationem ad formandum assensum contra praxiictam veritatem ; atque adeo neque ignorantiam, neque errorem, etiam habitualiter in talem assensum prodependentem. At vero inclinatio, quæ fit per virtutem, non ita plene ab initio convincit appetitam circa suum actum, ut ex tunc reddat oppositum omnino difficilem, aut excludat quod possit speculative in sensu diviso facilis judicari : quousque exercente virtute suos actus, appetitus plene illi subdatur. reddaturqueei valde difficilis tendentia ad oppositos, et ut talis ab intellectu judicetur. Addendum vero est, prædictam incompossibililatem scientiae aut fidei cum ignorantia et errore habitualibus, sicut eliam cum opinione, non oriri ex aliqua contrarietate directa inter ilia : quippe ratione istius præcise non prohiberentur simul esse in gradibus remissis, sicut de facto prohibentur : sed ex aliis capitibus juxta Diluite. i

Denique arguitur : vitia quæ tendunt immediate contra supernaluralia, sicut esset habitus odio habendi Deum ut finem," vel auctorem supernataralem, habitus desperandi de divina misericordia, ut propitiabili per merita Christi, habitus intemperantia? tendens expresse contra motivum prudentiæ infusa», et similes necessario debent expelli per virtules infusas ipsis correspondence : ergo saltem quantum est ex hoc capite, non debemus illis negare coni ΓH ncl diem Argu· Im a'

conirarielatem directam. Antecedens probatur. Tum quia prædicla vilia per aliquid debent corrumpi et expelli : alias semel acquisitu manerent perpetuo, quantumvis justificatus in sanctitate cresceret : non autem apparet aliud, per quod excludantur, nisi prædictæ virtutes. Tum etiam quia effectus formalis habitos odii Dei est avertere animam ab eo ut fine ultimo, ut docet I). Thom. 2, 2, quæst. 34, art, 2, sicut effectus charitatis est convertere in illum; hujusmodi autem effectus necessario se excludunt, cum impossibile sit, animam simul esse aversam etconversam ad eundem finem. Imo quamvis effectus habitus odii non sit praedicta aversio, sed solum inclinare ad Deum odio habendum, et effectus charitatis inclinare ad eum amore prosequendum, debent se excludere saltem in gradibus intensis : quia impossibile videtur, ut voluntas simul sil intense inclinata ad utramque operationem.

Frâj 30. Respondetur negando antecedens, saltem loquendo de expulsione, quæ fiat a virtute infusa directe et immediate. Ad cujus priorem probationem perdoctus quidam junior D. Thomae discipulus admittit in vitiis,de quibus loquimur,contrarietatem directam, ratione cujus excludantur. Hæc tamen conlrarielas (inquit) non est respectu virtutum infusarum, sed potius respecta acquisitarum, illarum nimirum, cum quibus conveniunt in materia : atque adeo sicut per istarum exercitium et augmentum destruuntur alia vitia propter contrarietatem directam, quam dub. præced. eis concessimus : ita hæc, de quibus loquimur, destruuntur successu temporis per praedictum exercitium et augmentum propter similem contrarietatem cum eisdem virtutibus acquisitis, sine eo quod infusae ad illorum expulsionem concurrant. Porro praedicta vilia directe contrariari virtutibus acquisitis,suaderi potest. Quia ex parte subjecti habent convenientiam : cum utrorumque subjectum sit potentia naturalis : ex parte vero objecti videntur etiam directe opponi : quia ratio naturalis praescribens objectum virtuti acquisitae, v. g. temperantiae, prohibet omnem deordinationem in cibo, dum nullum permittit : huic autem universali prohibitioni directe opponitur quaelibet inordinatio circa cibum,ex quocumque molivo intendatur : sicut universali prohibitioni furti, a quacumque lege fiat, directe opponitur quodcumque furtum : quia sicut negatio (ut dici solet) ita prohibitio est malignaniis naturæ, et quicquid post se invenit, destruit. Quæcumqueergo sit deordinatio, ad quam tendunt vitia, de quibus loquimur, opponitur directe rectitudini naturalis rationis: atque adeo etiam ipsa vitia debent directe opponi virtutibus tendentibus ad talem rectitudinem.

Hæc solutio non est improbabilis, et propter apparentiam rationis factæ, et propter auctorem, qui magni semper fuit apud nos. Non tamen omnino satisfacere videtur. Tum quia habitui odii Dei nulla corresponde! virtus acquisita, sed sola charitas supernatural et infusa : non enim in natura lapsa datur alius habitus inclinans ad Dei dilectionem etiam naturalem, ut satis probabiliter tenet Bannes 2, 2, quæst.41,art. 1, conci. 2, ergo pro exclusione prædicli habitus odii non licet recurrere ad aliquam virtutem acquisitam, cui contrarielur directe. Tum etiam quia ex eo quod ratio naturalis nullam deordinationem permittat, non habetur quod prohibeat directe omnem deordinationem possibilem ; sed illam dumtaxat, quæ directe cadit sub ejus objecto, seu quam ipsa ratio suo naturali lumine potest attingere: quæ vero hujusmodi lumen excedit, sicut excedit, quæ consistit in tendentia expressa contra motivura supernaiurale, nequit directe el immediate ab illa prohiberi : sicut nec talis ratio potest dictare immediate de tali motivo, sed ex consequenti et indirecte : ex eo enim quod dictet parendum esse cuilibet superiori praecipienti aut prohibenti, consequenter infertur, quod si ratio supernaturalis utpote legitime superior, aliquod objectum prohibeat, hoc jam cavendum est etiam ex praescripto rationis naturalis, quæ supposita tali prohibitione, el mediante ipsa, extenditur ad praedictum objectum, quod se sola non attingeret. Non ergo ex hoc capite probari potest, inter vitia de quibus loquimur, et virtutes acquisitas, major contrarietas, quam indirecta. /L'a

31. Secundo posset responderi ad eamdem probationem sustinendo, praedicta vitia corrumpi per virtutes acquisitas, et eorum augmentum : quia licet conlrarielas cum istis non sit formaliter directa, ut ostendere videtur impugnatio facta : et tamen directa virtualiter et œquivalenter : atque adeo praestat quantum ad effectum exclusionis, quicquid praestaret, si esset formaliter directa. Praedicta autem virtualitas et aequi valentia potest ita explicari. Nam quamvis ratio naturalis non immediate. Secundi ^luli0·

sed mediante supernatural! prohibeat illa vitia ; semel tamen facta prohibitione, nequeunt virtutes acquisite inclinare ad sua objecta nisi cum subordinatione ad rationem supernaturalem ut talia vitia prohibentem : sicut autem ipsa vitia repugnant huic prohibitioni, sic etiam repugnant illi subordination! : atque adeo prasdiotis virtutibus ita subordinates, non minus efficaciter quam repugnarent alia vitia, quæ a ratione naturali immediate prohibentur. Cum hoc tantum discrimine, quod hæc posteriora repugnant praedictis virtutibus absolute ; illa vero non nisi ex praedicta suppositione : hujusmodi autem discrimen quamvis obstet contrarielati formaliler directa? nun obstat virtualitati et æquivalentiæ, quam diximus.

Wex wtllca$ Dices, eadem ratione posse defendi, quod virtutes infusa? corrumpant vitia, quia etiam debet eis concedi hæc contrarietas virtualiter directa, quæ conceditur acquisitis ; quamvis negetur directa formaliter. Respondetur esse disparem rationem : quia virtutes acquisita», et prædicla vitia habent formaliter idem subjectum, et habent ex natura sua determinatam intensionem ; secus vero virtutes infasæ : contrarietas autem indirecta non obtinet virtualitatem, quam diximus, nisi supposita hujusmodi determinatione et unitate subjecti formalis.

Dices secundo, non salvari hac via. quod habitus odii Dei per aliquam virtutem excludatur : quia nulla datur virtus acquisita circa ejus materiam, ut num. præced. diximus : ergo, etc. Respondetur, quod quamvis nulla sit talis virtus, possunt tamen in habente gratiam dari actus dilectionis Dei naturalis ex alio principio provenientes : et tales actus præstant quantum ad effectum, de quo agimus, quod praestaret illa virtus: propter convenientiam in subjecto, et latitudinis determinationem una cum conlrarietate indirecta ex parte objecti.

Tcnia MJlotio et vi·· rior$ 32. Tertio respondetur, prædicla vitia destrui successu temporis etiam ab ipsis virtutibus infusis : imo ab his politis quam ab acquisitis : non per se ut a propriis contrariis; sed per accidens ut a removentibus prohibentia: quatenus tales virtutes impediunt actus ipsorum vitiorum, quibus deberent conservari. Hoc enim est discrimen inter habitus acquisitos et habitus per se infusos : quod isti sicut a solo Deo producuntur et augentur, ita a solo ipso conservantur; neque in sua duratione a propriis actibus dependent: sed permanent, qnandiu permano! gratia, cum tota intensione, quam accipiunt; etiam si multo tempore nullum actum eliciant. Illi vero sicut gignuntur repetitione nostrorum actuum, ita ad hoc ut conserventur, postulant, eosdem actus frequenter repeti : et ideo per cessationem ab eis, etiam secluso alio contrario, remittuntur; ac tandem si diuturna sit, corrumpuntur. Quod recte explicuit D. Thom. 2. 2,u.Ttai quæst 21, art. 10, constituens prædictum discrimen inter charitatem et virtutes acquisitas, his verbis : *Per cessationem quidem ab actu diminuuntur virtutes ex actibus acquisite, et quandoque etiam corrumpuntur, ut supra dictum est : unde de amicitia Philosophus dicit in* 8, *et hic, quod multas amicilias inappellalio solvit, id est, non appellare amicum, rei non colloqui ei : sed hoc ideo est, quia conservatio uniuscujusque rei dependet ex sua causa: causa autem virtutis acquisitx est actus humanus : unde cessantibus humanis actibus, virtus acquisita diminuitur, et tandem totaliter corrumpitur. Sed hoc in charitate locum non habet : quia charitas non causatur ab actibus humanis, sed solum a Deo. etc.* Idem docet in 1, dist. 17, quæst. 2, art. 9. Hæc autem doctrina de diminutione et corruptione per cessationem ab actibus, potiori jure applicanda est habitibus vitiosis : eo quod insunt contra inclinationem naturalem : et ideo nisi adsit causa conservans, ipsa natura citius ab eis se exonerat, quam ab habitibus virtutum, qui sunt juxta praedictam inclinationem. Quia ergo virtutes infusa? dum existunt, cohibent vitia a suis actibus, neque in eos prosilire permittunt, in causa sunt, ut vitia ipsa per cessationem a praedictis actibus diminuantur, quousque diuturna eorum privatione tandem evanescant.

33. Dices, D. Thomam non velle, quod per solam cessationem ab actibus, nullo contrario insurgente, habitus corrumpantur; sed quod cessantibus actibus alicujus habitus, lanquam remoto prohibente, insurgunt actus contrarii, et generando habitum oppositum, corrumpunt praeexistentem. Ut declarat S. Doctor hac 1, 2, quæst. 53, art. 3, ad quem locum se remittit in eo, quem ex 2, 2, attulimus. Respondetur, ex utroque capite corrumpi habitum acquisitum, cessantibus propriis actibus, et quia insurgunt actuscontrarii, etquiadeestcausa conservans. Quod si D. Thom. cit. quæst. 53, solum expressit primum modum corruptionis, quia is satis erat ad verificandam conclusionem illius articuli; non tamen ibi aut alibi negavit secundum: et quem ibi neque expressit neque negavit; expressit 2.2, cil. quæst. 2-1. Quod si inter prædicla loca esset dissensus, prior deberet accommodari posteriori, et per eum declarari, potius quam e converso. Neque verum est, quod I). Thom. recurrerit ad actus contrarios insurgentes propter habitum ab eis generatum, quasi tribuens hujusmodi habitui praedictam corruptionem : quia revera nec talis habitus mentionem fecit. Sed vim expellendi habitum præexistenlem tribuit ipsis actibus, quatenus removent apprehensionem ab objecto illius, dislrahuntque et deordinanl species quibus apprehendebatur ut conveniens, et facile prosequibile : atque hac via efficiunt, ut intellectus oblitus convenientia? talis objecti, aut nullo modo, aut non nisi difficulter formet ejus judicium, (cum qua difficultate non stat habitus) judicium vero de opposito, et species ad illud efformandum in promptu habeat.

Repiica-

Ad secundam argumenti probationem negatur antecedens : quia effectus formalis habitus odii Dei non est avertere formaliter ab illo, sed inclinare per modum actus primi, et quasi in potentia ad talem aversionem. Hæc autem solum est effectus peccati mortalis: vel actualis, si sit *in fieri; vel* habitualis, si sit *in facto esse,* ut disp. 6, dub. 5, declarabitur. Cum autem D. Thom. loco in argumento citato ait, odium Dei importare directe aversionem ab illo, non loquitur de odio habituali, quod est vitium, de quo agimus ; sed de actuali, quod est mortale peccatum : et quia tendit immediate contra Deum, importat directius, quam alia, quæ sunt circa objecta creata, prædictam aversionem. Ad secundum, quod tangitur in eadem probatione, respondetur, nullum esse inconveniens, quod voluntas per aliquod breve tempus sit intense inclinata ad Deum odio prosequendum ; et simul in eodem gradu ad ipsum diligendum: dummodo hæc posterior inclinatio priori illi dominetur, sibique eam quoad usum subjiciat : adeoque hæc sola sit inclinatio practica et expedita; illa vero speculative lanium et remote in suum actum propendat, omninoque ab illo cohibeatur. Nam eo ipso nulla est ibi formalis aversio a Deo,'cui repugnat simul esse cum gratia.

&ώiť pi'ni· 34. Si autem inquiras, utrum vitia saltem indirecte contraricntur virtutibus infusis? Respondendum est affirmative : sive fiat sermo de vitiis directe oppositis rectitudini naturali; sive de illis quæ supernaturalibus motivis immediato adversantur. Constat enim ex argumentis in hac disp. tam ex auctoritate D. Thomæ, quam ex ratione adductis, omnia prædicta vitia habere aliquamcontrarietatemcum virtutibus infusis, et supernaluralibus donis : cumque hæc contrarietas non possit esse directa et immediata, ut probatum est, oportet ut sit mediatae! indirecta. Et ita asserunt N. *Cor-^orncio.* nejo disp. 1, dub. 2 et 3, Gregorius Mart. θ[^· dub. 3, conclus. 6 et 7, Lorca disp. 2, con- LorM'. dus. 2 el alii. Et quidem in vitiis, quæ expresse tendunt contra supernaturalia, cito apparet prædicta contrarietas. Nam ea vitia vel respiciunt objectum immediate oppositum objecto virtutis infasæ cum eodem modo tendendi : vel cum modo opposito tendendi respiciunt idem objectum : quorum quodlibet necessario refundit contrarietatem in habitibus sic tendentibus, ut diximus n. 11, cumque hæc contrarietas defectu unitatis subjecti formalis, et defectu aliorum non possit esseadæquataet directa, oportet ut sit indirecta, et inadæquata. Sed et in aliis vitiis apparet prædicta contrarietas. Quoniam rectitudo naturalis, cui immediate repugnant talia vitia, subordinalur rectitudini supernaturali, quam intendunt virtutes infusae : ergo nequeunt non eadem vitia ex consequenti, et mediante prædicta subordinatione ipsi supernatural! rectitudini, praedictisque virtutibus eam intendentibus contrariari. Quemadmodum quia Deus ut finis et auctor naturae quasi subordinatur sibi ipsi ut fini supernaturali, qui cognoscens in eo solam illam primam rationem, peccat mortaliter immediate contra illam; ex consequenti et indirecte delinquit contra secundam : et ab utraque eodem ordine avertitur : adeoque remitti non potest talo peccatum sine gratia convertente ad utramque.

35. Confirmatur : nam lex supematuralis et diclamen prudentia? infasæ non solum prohibet peccata et vilia tendentia contra motiva supernaturalia, sed etiam quæ tendunt contra ordinem naturalem : nam quia dictamcn illud est lumen superius, ad omnia se extendit sub motivo alliori. Quicquid autem prohibetur per lumen et diclamen prudentia?supematuralis, contrariatur virtutibus infusis, quæ eo dictamine reguntur. Hac ratione odium proximi, quo illi mortem, infamiam, aut aliud malum naturale optamus, sicut directe ei immediate opponitur naturali amicitiæ; ita indirecte et mediate contrariatur amicitiæ supernata-

rali, seu chantali. Cultus etiam plurium Deorum, violatio voti, et similia directe opponuntur naturali religioni illa prohibenti ex motivo naturali; mediate vero opponuntur etiam religioni infusæ, quæ ex supernatural! motivo eadem prohibet : et sic de aliis.

Dices cum Curiele : si vilia contrariarentur indirecte virtutibus infusis, indirecte per eas excluderentur : non modo propter cessationem ab actibusjuxta dicta, num. 32, sed propter ipsorum habituum repugnantiam ad coexislendum in gradibus intensis. Nam contrarielas indirecta debet suo morio, scilicet indirecte, operari id ipsum, quod directa operatur directe : atque adeo sicut quæ directe contrariantur, directe se expellunt ·, sic quæ indirecte opponuntur, debent indirecte se excludere. Respondetur, non semper contrarietatem indirectam operari adhuc indirecte, quicquid directe operatur directa : nam eo ipso quod indirecta, et inadæquata sil. non lenetur sequi omnes leges rigorosæ contrarielatis; sed deficit in aliquibus : ac praserlim in ea, de qua loquimur : nisi habeat æqnivalentiam, et virtuaiitatem, quam explicuimus num. 31, quæque virtutibus supernaluralibus propter ibidem dicta non competit.

il’

A1ΠRTLCS Π.

f/riui nbiir.) tit Centra nsifuratn l

Ad .wtmdtmt sic proceditur. Videtor quod tilium non <it contra iwturaro. Viliam emm omtrariilur virtuti. ul diffluo esi: sed vînmes non saui in nobis i natura; sed raib.«nlur in m»1i» pvr infusionem, aut ab assuetudine, ul dictam esi : rrso vilia non sunt contra laiuram.

2. Pra<erea : ea qor sunt contra luturam. non possunt ivadteri. sicut bpis nmimiam assuescit ferri sursum. ut dicitur io 2 Ethic.. ttd aliqui assuefiunt ad vilia : ergo vitia nrm sunt contra uaturam.

3. Pnrterca : nihil quod est contra nataram, invenitur in habentibus illam laturam, ut in pluribus : sed vilia Inveniuntur io hominibus ut iu pluribus ; quia sieui dicitur Mallh. 7, lata esi via, qov ducit ad perditionem, et mttlti vadunt per earn : ergo >ilium non est contra naturam.

4. Praeterea : peccatum comparatur ad vitium, sicut artos ad habitum, ut ex supradiclts patet:sed peccatum diffinitur esse dictum, vel facium, vel concupitum contra legem Dei. ut |>akt per Augustinum 22 contra Faustum : lex autem Del isl supra naturam: rnacis ergo dicendum est. quod vitium sit contra legem, quam quod sit contra naturam.

Sed ffinira *st quod Augustinos dicit in 3 de liber, arbit. Omne vitium, co ipso quod vitium est, contra nataram est.

Respondeo dicrndum, quod sicut dictum est, vitium virtuti contrarialur : virtus autem uniuscujusque rei consistit in hoc, quod sit liene dispositi secandum convenient iam SU» naturæ, ut supra dictum est. Unde oportet, quod in qualibet re vilium dicatur ex hoc, quod est disposita contra id, quod convenit smr naturæ: unde et de toc unaquaeque rts vituperator: a vitio autem nomen vituperationis detractum creditur, ut Augustinus dicit in 3 de liber, arbit. Sed considerandum est. quod natura uniuscujusque rei potissime est forma, secundum quam rvs speciem sortitur. boimi autem nis|M«riem cimMititilutrpei animam rutlim.ilvin . et ideo id quod est contra ordinem rationis, proprie est ennIni naturam hominis, in quantum esi hnuio : quod autem esi secundum miouctn. est sucundtmt naturam nominis, in quantum est homo. Itonum autem hominis esi secundum rationem esse» et malum hominis est prader rationem ı>µ ·, ul Dionysios dicit 4 cap. de divm. immiti. Unde virtus humatu, quæ hominem facit bunuin. cl opus qisius bonum rvddil, in tantum est seCUlidlim naturam liOliunis, in quantum convenit rationi: vilium autem in lanium esi contra nataram hominis» in quantam est contra ordinem rationis.

Ait primum ergo dicendum, qu«w! urttites <q$i non causenior a natura secundum suum esse perfectum; tamen faclliaut ad id. quod est secundum naturam, id est, secundum ordinem rationis. Dicit enim Tullius in Rhetor. sua, quod rirtus est habitus in modum natura- rationi consentanens : et hoc modo virtus dicitur esse secundum naturam, et per coutranum intelHgitur. quod vinum sit contra naturam.

Ad seotndnm dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de hi<, qua· soni contra natarum. secundum quod esse contra naturam opponitur ei. quod est esse a natura : non autrui secundum qimd esse contra na'uram opponitur ci. quial est esse seomdum naturam, eo modo quo virtutes dicuntur esse secundum naturam, in qiunitmu inclinant ad id, quod natnne rooveoit.

Ad tertium dicendum, quod in homine est duplex natura, scilicet rationalis» et seisittva. El quia jer operationem sensos homo pervenit ud actus rationis, ideo olores sequuntur iodfoationcs mtune sensitivae, quam ordinem rationis. places enim sunt, qui assequuutur principium rei. quam qni ad consummationes) perveniunt * ex hoc autem vilia, et peccata in tM/minibiL· proveniunt, quod seqnuntur inciiitalii nem nature sensiliva' contra ordinem rationis;

Ad qoirtnm dicendum, quoti quicquid est contra rationem artificiali, est etiam contra naturam arlrs, qua arlificiatum prodnrilur : iex autem ælerua comparatur ad ordinem rationis humanas sicut ars ad arttSdalum. Unde ejusdem cilionis est, <|uod vitium ei peccatum sil contra ordinem rationis humana\ et quod sit contra legem æteriwm Unde Augustinus dicit in 3 de liber, arbtl. quod a Deo Italam omnes natura*, quod natura* sunt ; et in tantum sunt vinosa.·, in quantum ab ejus, qua fache sunt, arte discedunt.

Conclusio. Cum vitium sit contra ordinem’ralionis. contrarialur naturæ hominis, in quantum homo est.

Ea, quæ circa hunc articulum possemus adnotare, directius contra conclusionem, quam contra literam militare videntur : et ita non tam opus est commentario, quam disputatione.

DISPUTATIO II.

De cuntrarietale cilii ud naturain hominis.

Dicitur hic *hominis natura* sola anima, vel pars rationalis : non animalis et sensitiva. Natura enim uniuscujusque rei (ul docet Divus Thomas in corp.) potissime est forma, secundum quam sortitur speciem : homo autem speciem habet ab anima rationali, per quam a caeleris animalibus separatur, et in proprio *eise* hominis constituitur : unde hæc absolute et simpliciter dici debet ejus natura. Quod ex antiquis non pauci ul innuerent, solam animam totum hominem dicebant, quasi nobilissima hæc pars

pars pro loto homine supponat. El ideo Iijl" Plato in I Alcibiadæ per solum animam rationalem diffinlvit illum dicens: *Homo* Trlw. est *anima ratione. prxdita, mentis particeps.* Et Divus Augustinus lib. I dc moribus Ecdesiæ : *llmno* (inquit) *anima rationalis est mortali corpore utens.* Mercurius quoque Trimegisler appellavit corpus *vivens cadaver, et sepulchrum ab anima expectation :* sicquo alii plures. De contrarietate igitur vitii ad rationalem hanc partem, quam in prasenli dicimus *hominis' naturam,* procedit disputatio. Licet enim sint aliqua vitia admodum turpia, ut etiam natura sensitiva et animali repugnent, sicut bestialitas, sodomia, et alia, quæ proplerea (teste Divo Thoma infra quæst. 94, art. 3 ad 2) absolute dici solent *vitia contra naturam,* sumpto nomine generico (ul sæpe fit) pro specie imperfectiori : at certum est, non esse de omnium raAione repugnantiam ad hanc naturam. Quin potius majori ex parte vitia et peccata consonant ejus bono delectabili et sensibili. Si quæ vero adversantur, id efficiunt non ut sunt formaliter in genere moris, sed physice et materialiter.

DUBIUM I.

Utrum vitia opposita virtutibus acquisitis, sint contra naturam hominis : et ex quibus capitibus ?

Nomen *contrarietatis* deinceps non ita stricte accipimus, sicut disputatione precedent! ; sed latius pro repugnantia, vel dissonantia, sive disconvenientia unius rei ad alteram. Quia vero in vitiis immediate oppositis virtutibus acquisitis repugnantia ad naturam rationalem facilius deprehenditur, et ex pluribus capitibus desumitur, quam id aliis, quæ immediate tendunt contra supernaluralia, sejungimus hæc dubia, incipiendo a faciliori. Quicquid autem dicemus de vitiis, intelligendum est similiter de peccatis : imo promiscue de ulrisque dicemus : quia prædicta repugnantia, aut disconvenientia non ad horum, vel illorum specialem rationem, sed ad gradum utrisque communem consequitur.

§ L

Fera *et communis assertio.*

1. Dicendum est primo, vitia, de quibus in titulo, et similiter peccata esse contra naturam rationalem, atque adeo contra naturam hominis, ot homo est. Hæc assertio est communis apud sanctos Patres, et Theologos. Nam illam luentur Divus Au-n. Aug. gustinus libro 3 de libero arbitrio, capite Hîeron. 13, et de Civitate Dei, lib. 12, cap. 1, et lib. 14, cap. 11. Glossa Gregorii super illud n/rium. Genes. 8: *Sensus et cogitatio hominis intenta est ad malum, etc.* Damascenus lib. 2 de Fide, cap. 4, et cap. 30 et 31 et lib. 4 cap. 21. Divus Thomas in præsenli, indu- cens ad hoc autoritatem Dionysii, cap. 4, de divin, nomin. et infra cil. quæst. 94, art. 3 ad 2, ibi : *Natura hominis potest dici illa, quæest propria hominis: et sic omnia peccata in quantum sunt contra rationem, sunt, contra naturam.* Ad Romanos vero cap. 8, led. 1, id probat ex illolsaiæ 24 ;Tsaiæ24. *Mutaverunt jus, dissipaverunt pactum sempiternum, etc.* quod exponit de jure naturali, et subdit : *Est autem considerandum, quod dupliciter est aliquid contra naturam hominis : uno modo contra naturam differentia constitutive! hominis, quæ est rationale: et sic omne peccatum dicitur esse contra naturam hominis, etc.* Quod etiam docet super ad Galat. 5, lect. 6, de mal. quæst. 14, ari. 2 ad 8, et quæst. 15, art. 1 ad 7, et in 4, dist. 41. quæst. 1, art. 3, quæstiunc. 1 ad 1, aliisque in locis. Quem sequuntur communiter expositores hoc loco, et plures alii.

Probatur ex ipsa natura vitii, de cujus Ratio asscr' uon15· ratione est, quod sit mala dispositio nature rationalis, ut constat ex ejus diffinitione, et ex doctrina præcedentis articuli : id autem, quod est alicui mala dispositio, non potest non esse illi dissonum et contrarium.

Confirmatur : nam propterea virtus est Conflr- aatio· juxta naturam hominis, quia disponit illum consone et convenienter ad predictam naturam : cum ergo vitium virtuti contrarietur, adeoque disponere debeat contrario et opposito modo, nequit non eidem nature adversari et disconvenire. Confirmatur secundo : id, per quod natura aliqua redditur debilis et infirma, necessario dissonat et disconvenit tali nature : sed natura rationalis redditur infirma et debilis per vitia, de quibus loquimur : et ideo in natura omnino integra et sana nullum esset vilium : ergo, etc.

2. Sed objicies primo, quod malitia in sa-0bjt«.<io. era Scriptura dicitur quibusdam hominibus naturalis, juxta illud Sapi. 12 : *Erat^?, e?. enim naturalis malitia eorum.* Et ad Ephes. Ad 2, *Eramus natura filii irx.* Quod autem ηα-El,1κ>“ turale vel a natura est, non potest dici con-

tranaturam. Eo praesertim quia quod est contra aliquam naturam, in habentibus illam contingit in paucioribus : vitia autem et peccata plures hominum sequuntur : ergo non habent esse contra illam.

Diluitor a D-Thon. Respondetur ex D. Thoma quæst. 1 de virtutibus art. 8, ad 16, ubi prædicta Scripturæ testimonia ita exponit: Dàcem/um, *quod malitia eorum erat naturalis, in quantum erat in consuetudinem reductu, prout consuetudo* est *altera natura. Nos autem eramus natura filii* **iri** *per peccatum originale, quod est peccatum naturi.* Peccatura naturæ dicitur, non quia contra rationalem naturam non sil; sed quia inficit totam naturam humanam. Et rursus quia commissum fuit non voluntate personali uniuscujusque, sed voluntate capitis naturæ. scilicet Adami. Et denique quia descendit ad nos simul cum natura per ipsius propagationem : de quo infra disp. 1-l. Ad secundam probationem, quæ flebilem ingerit difficultatem (ut Cajetanus loquitur) de ea, quam experimur in nostra specie singulari miseria, respondetur, hoc esse speciale in natura humana, ut bonum sibi consonum assequatur in paucioribus; malum vero in pluribus ei contingat ; cum tamen in omnibus aliis tam supra quam infra hominem bonum statutum sit ut in pluribus, malumque in paucioribus accidat. Cujus discriminis ratio reducenda est ad daalitatem naturarum inierseadeo diversarum,ut sensitiva et rationalis, quæ in homine concurrunt. Ex quibus sensitiva, cui vilia consonant, prævalet in pluribus ; rationalis vero, cui adversanlur. prævalet in paucioribus. *Quia enim* (verba sunt D. Thomæ in solut. ad 3) jier *operationem* sensus *homo pervenit ad actus rationis, ideo plures sequuntur inclinationes naturi sensitivi, quam ordinem rationis : plures enim sunt, (pii assequuntur principium rei, quam qui ad consummationem perveniunt. E.v hoc autem vitia et peccata in hominibus proveniunt, quod sequuntur inclinationem naturi sensitivi contra ordinem rationis.*

Addit Cajetanus, bona naturæ sensitiva? esse quoad nos quodammodo magis connaturalia; non quia magissimi juxta nostram naturam; sed quia ab ineunte ætatesunt nobis in usu : ei quia magis nota, utpote evidenti sensuum experientia : et quia inagis moventia ratione promptæ delectationis, et ratione oppositi imminentis et contristantis in promptu. Bonum autem rationis non nisi post relatera percipitur, et parum cognoscitur : parumqiie movet tam ipsum quum oppositum malum, sive culpa.· sive pœnæ ut experimur.

3. Objicies secundo : si peccata sunt contra naturam hominis, erunt illi violenta : violentum enim dicitur, quod est contra naturam patientis, et cui naturalis ejus inclinatio resistit : at contra rationem peccati est, ut sit violentum : ergo, etc. Minor probatur : nam de ratione peccati est voluntarium: huic autem repugnat violentum, ut docet Divus Thomas supra quæst. 6, art 4. (»bjc<u alla

Circa hanc objectionem aliqui, de quorum numero est Gregorius Mart, in præsenli dub. 1. non morantur admittere absolute sequelam, nempe quod peccatum sil violentum, eo ipso quod sit contra naturam: qui tamen ad impugnationem contentam in minoris probatione non salis occurrunt. Unde melius respondetur negando majorem : quia ad rationem violenti npnsuflicitutciinqueesseconlra naturam ; sectdebet inferri ab extrinseco, juxta communem diffinitionem, nempe *quod est ab extrinseco passo non conferente vim.* Peccatum autem cum sit voluntarium, potius est ab intrinseco : nedum quoad entitatem, sed etiam quoad malitiam el defectum. Cum enim voluntas creata ab intrinseco sit defectibilis, ab intrinseco est ipsi quicquid ex tali defectibililate, sicut est peccatum.Et quamvis omne peccatum revera malum sit. proindeque repugnet naturali inclinationi, quæ semper est ad bonnm ; quia tamen intellectu apprehenditur, et proponitur voluntati subspecie bonielconvenientis, saltem in respectu ad prædictam defectibilitatem, vel ad aliquam affectionem pravam in modum naturæ insidentem, idcirco ab intrinseco simpliciter, suaque sponte voluntas in ipsum peccatum fertur ; non ab extrinseco coacta. Quæ solutio est D. Thomæ loco in objectione citato : ubi tertium argumentum, quod ex prædicta objectione desumpserat, ita diluit : *Ad tertium dicendum. quod id, in quod voluntas tendit peccando. el si sil malum et contra rationalem naturam secundum rei veritatem ; apprehenditur lamen ut bonum et conveniens homini secundum aliquam delectationem sensus, vel secundum aliquem habitum corruptum.Addo,* in peccato duo reperiri, nempe entitatem physicam, el malitiam moralem : quod autem sit voluntarium vel violentum, non attenditur primario exparte malitiæ. sed ex parte entilatis, ad quam illa consequitur : el ideo ille actus dicendus est voluntarius, et non violentus, cujus enlitas physica vrn ïitt solda Dite

«ica ab uitiin.Mfco lit, et sine patientis resistentia ;quicquid sil de malitia sijb.sequuta : quia ergo peccatum ex parle enlilalis simpliciter est ob intrinseco, neque ex en parle habet repugnantiam cum natura rationali, dicendum est simpliciter voluntarium, et non violentum ; quanqiiatn illi repugnet ex parte malitias.

Deciditur secunda pars dubii.

1. Dicendum est secundo, prædicta vitia et peccata ex multiplici capite habere, quod repugnent naturæ rationali. Primo ex parte ordinis seu luminis rationis, quo natura ipsa dirigitur : secundo ex parte boni honesti, quod est proprium bonum talis natura : tertio ex parte inclinationis naturalis ad hujusmodi bonum. Ilæc etiam conclusio quoad omnia, recipitur communiter a Theologis. Primum autem caput assignat Divus Thomas in hoc articulo, dum ait: 17-*tium autem in tantum est contra naturam hominis, in quantum est contra ordinem rationis.* EI cit. loco ad Roma. lect. 8 : *Omne peccatum dicitur esse contra naturam hominis, in quantum est contra rationem redam.* Quod magis explicat quæst. 14, de mal. art. 2 ad 8. Probatur facile : nam quod est contra propriam formam per quam naturaliter agit aliqua natura, contrariatur tali naturæ: sicut quod est contrarium calori, per quem ignis naturaliter agit.conlrarialur eo ipso naturæ ignis : propria autem forma naturæ rationalis in ordine ad agendum est lumen seu dictamen rationis, quod vocatur *lex naturalis,* estque nobis ab auctore naturæ, ut quædam participatio divinae logis el divini luminis : ergo quod est contra hujusmodi lumen et legem, erit eo ipso contra prædictam naturam. Cum igitur omnia vitia et peccata opposita virtutibus acquisitis dissonent prædiclo lumini, prædictaque lege prohibeantur ; nequeunt non ex isto capite habere contrarielalem, quam diximus. . < F/Cl.

Neque obest si dicas, quod peccata, quæ sunt talia solum quia prohibita per legem positivam, non repugnant naturali : alias ex vi istius etiam ante illius prohibitionem essent peccata : ergo hujusmodi non habent ex prædiclo capite, quod sint contra rationalem naturam. Respondetur enim, quod licet prædicta peccata antequam lego positiva prohibeantur, non repugnent naturali; war.

repugnant lamen semel facta tali prohibitione. Nam lex naturalis etiam dictat parendum esse legi positiva?, et cuilibet legitime præcipienli : unde sicut non obedire legi positivæ est contra naturalem, ita facere quod illa prohibet, aut omittere quæ praecipit, postquam prohibitum vel præceplum est, huic repugnat. S

5. Urgebis : quia si prædicta peccata non habent esse contra dictamen naturalis rationis, nisi supposita prohibitione legis posilivæ, secundum quid tantummodo erunt contra illud et contra naturam rationalem : quod enim non csttalenisi facta aliqua suppositione, non simpliciter et absolute, sed secundum quid et ex prædictasuppositione habet esse tale. Respondetur negando sequelam : plura enim sunt talia dependenter ab aliqua suppositione ; quæ tamen, suppositione jam completa, sunt talia simpliciter : sicut obedientia non erit, nisi supponatur præceptum : eo vero supposito, absolute et simpliciter est obedientia : peccata etiam contra legem naturæ non essent formaliler peccata, nisi ea lege prohiberentur ; el tamen semel prohibita, sunt simpliciter peccata. Ita ergo quæ prohibentur lege positiva, licet ante hanc prohibitionem non repugnent naturali ; post illam lamen simpliciter ei repugnant. Ratio vero est, quia mulloties suppositio est talis conditionis, ut mutet omnino naturam rei, elnovam naturam constituat : sicut suppositio præccpti constituit actum obedientiæ : tunc autem quia talis suppositio respectu illius novæ naturæ omnino per se habet, esse tale ex ea suppositione, idem est atque esse tale absolute et simpliciter. Rcplira. Eucrvatnr·

Secundum cap. prædictæ repugnantiæ constat ex dictis tota disp, præced. cum enim bonum honestum non sil aliud quam virlutes el earum actus, sitque hujusmodi bonum valde consonum el conveniens, ac juxta rationalem naturam, ut quo ipsa maxime perficitur; nequeunt non vilia el peccata opposita tali bono, etiam opponi et repugnare prædictæ naturæ. De hoc tamen dicemus iterum dub. sequenti circa vilia pt peccata opposita virtutibus infusis. dum <-apuï-

6. Denique tertium caput prædictæ çpn-Tertiuut. trarietatis probatur ratione desumpta ex D. Thoma supra quæst. 50, art. 5. Quoniam homo naturaliter inclinatur ad vivendum secundum rationem : et proplerea ut velit hujus bonum saltem in communi, non eget habitu virtutis superaddito : sicut neque in ordine ad dilectionem sui : quia

ad hoc est ab ipsa natura sufficienter propensus et inclinatus, ut ostendimus in tract, de virtutibus disp. 2, dub. 3, ergo cum vilium dicat inclinationem ad oppositum malum, erit ex hac parte contra prodictam naturam.

Confirmatur : nam quælibot natura habet inclinationem naturalem per modum ponderis,seu innatam ad eam operationem, quæ competit sibi ratione propriæ forma), sen cujus principium est propria forma et natura : sicut ignis naturali inclinatione ferlur in calefactionem, quia principium calefaciendi est propria forma et natura ignis: cum ergo virtutes et earum operationes, in quibus sita est ratio boni honesti. conveniant naturæ rationali secundum formam sibi propriam, quæ est ipsum lumen naturale, nequibit non talis natura naturali pondere inclinari ad praedictum bonum; atque adeo repugnare illi ex vi hujus inclinationis vilia, quæ contra tale bonum, et ad oppositum malum inclinant. Quæ etiam confirmatio est D. Thom® infra cil. quasi. 94. art. 3, ubi videri potest,

nui»-uiio. ”· &d inquires, an prater inclinationem pêr modum ponderis, quæ est in natura rationali ad bonum virtutis, sit etiam aliquis appetitus elicitus : qui ea ratione dicatur *naturalis,* quia sit necessarius quoad specificationem ? Ad hoc Lorca et alii nullum talem appetitum agnoscunt nisi respectu beatitudinis in communi, et ita in ordine ad amandum bonum honestum, negant voluntatem manere aliquo modo necessitalam.

u

Ver» res- Sed melius Montesinos et alii in prarenti respondent affirmative : quod etiam admittit Vasquez disput. 90, cap. 1. Sumiturque ex Philosopho 1 Metaphys. cap. 1, ubi inquit, quod *omnis homo naturaliter sein- desiderat.* Quod non solum de inclinatione innata, sed etiam desiderio elicito debere inlelligi convincitur per ejus probatiunem, videlicet quia naturale est unicuique, visis effectibus, desiderium videndi causam: loquitur ergo de desiderio, quod oritur ex visione et cognitione, atque adeo elicito. Cotislat autem non esse minus naturale homini bonum rationis, quam cognitio veri : et ita si circa hanc admittitur praedictus appetitus, non est cur negetur circa illud. Quod etiam ratio suadet : nam cum appetitus innatus sit propter elicitum, nequit hicposterior illi priori directe et immediate repugnare : ita ut quod ille immediate ampleclitur, iste secundum se refugiat. Si ergo voluntas per nppelilum innatum fcrlur ad bonum honestum, secundum quod tale esi, impossibile erit ut idem bonum secundum se, et quatenus tale est, per appetitum elicitum respuat. Et sane quod natura rationalis appetitu innato feratur ad bonum virtutis, non aliunde oritur, nisi quia prædictum bonum dicit perfectionem consonam et connatural?!» tali naturæ, et unumquodquepropendit naturaliter in talem perfectionem. Hæc autem ratio æque militat respectu appetitus eliciti : nullus enim potest odio habere perfectionem naturaliter sibi consonam et convenientem secundum se acceptam, seu secundum id præcise, quod habet convenienti® et perfectionis : hoc est autem necessitari quoad specificationem ad talem perfectionem amandam : ergo etc. Ex quo etiam fit, vitia et peccata non solum conlrariari natur® rationali propter inclinationem innatam ad bonum honestum, sed etiam propter hanc elicitam. Sed de hac inclinatione naturali ad bonum, quam voluntati tribuimus, iterum redit sermu infra disp. 17, dub. *2,* ibique magis declaratur : dum distinguitur inclinatio moralis. cui opponitur malum culpæ, et inclinatio physica, cui opponitur malum pœnæ.

§ m.

Diluuntur aliqute objectiones.

8. Contra hanc posteriorem partem se- Priu
eundae assertionis objicies primo, quod po-objeda
tius in homine est naturalis inclinatio ad
ea. qu® sunt contra rectam rationem : ergo
vilia et peccata ex hoc capite non erunt
contra ejus naturam, sed potius juxta illam, Consequentia liquet : et antecedens I
probatur : quia appetitus sensitivus horni- I
nis naturaliter inclinatur ad bonum delectabile et sensibile, quod sæpe est dissonum
rationi : multotiesque suis motibus extorquet, voluntatis consensum, et solicitai ut
peccet. Et ideo Concilium Trid. ses. 5, decreto de peccato orig. docet, concupiscenliam appcdlari *peccatum,* ut vocat Apostolus sess.£
ad Roma. 6,7 et 8, quia ex peccato est, et
ad peccatum inclinat. Dices, vitia et pec-®;°^
cata non esse contra naturam hominis ex
parte appetitus sensitivi, sed ex parle rationis : in hac autem nulla est inclinatio
naturalis, sed potius repugnantia ad ob-
jecta rationi dissona. Sed contra : nam ut
aliquis defectus dicatur homini naturalis, I
satis est quod sit juxta inclinationem ali-
enjus

Plulos. Vasq.

cujus partis suu? natur.··, licet minus præ-lipue : ut palet in morte et ægriludine, quæBunl nobis naturales ; quamvis inclinatio ad illas solum sit ex pute minus præcipuu, scilicet ex parle corporis.

9. Ad hanc objectionem respondetur negandu antecedens. Cum enim inclinatio naturalis sit ab auctore naturæ, repugnat eam ubicunque sit .sive in voluntate, sive in appetitu sensitivo, ad malum rationis tendere : alias tale malum et tendentia ad ipsum tribueretur eidem naturæ auctori, a quo esset talis inclinatio. Ad probationem vero dicendum esi, appetitum sensitivum posse considerari dupliciter : vel secundum se præcise, quo pacto est communis homini et caderis animalibus : vel prout in homine participat aliquid de appetitu rationali, juxta ea, quæ dicemus infra disp. 10, dub. 2. Hoc secundo modo prædictus appetitus conformatur cum voluntate, a qua participat : et ideo sicut in hac inclinatio naturalis determinate est ad bonum rationi consonum, ita etiam in illo praedicto modo sumpto. In utroque vero est ex propria defectibilitate, et contra naturalem inclinationem tendentia in id, quod rectae, rationi repugnat. Consideratus autem praedictus appetitus primo modo, habet quidem inclinare naturaliter ad bonum sensibile, qnod saepe est contrarium rationi : non tamen ut est illi contrarium, sed praecise secundum se, ut est dumtaxat bonum naturæ sensitivae : esse vero consonum, aut dissonum rationi, omnino est supra conditionem talis appetitus. Et ideo in aliis animalibus, ubi expers est participii, quod in homine ei tribuimus, non inclinat ad bonum sensibile, formaliter ut contrarium rationi, neque hujusmodi contrarietatem aliquo modo attingat. Quod autem dicitur solicitare suis motibus voluntatem, vel etiam extorquere ejus consensum in peccatum, non ita accipiendum est quasi talem consensum directe appetat, et multo minus formalem malitiam : vel quia dum, modo dicto, inclinat ad objecta sensibilia, quae alias sunt peccata, in causa est, ut hujusmodi objecta ab intellectu apprehendantur, proponanlurque voluntati tanquam bona et convenientia, sicque ab ea libere et peccaminose appetantur. Concilium vero Tridentinum vel non loquitur de inclinatione naturali appetitus sensitivi, sed de tendentia contra talem inclinationem : quam lendentiam in nobis ex voluntatis defectk bililate participat. Vel loquitur de inclination·· ad peccatum materialiter sumptum, quatenus præcise dicit bonum sensibile, praescindendo omnino a malitia. Quicquid voro horum dicatur, nihil sequitur contra id, quod statuimus. Per quod patet ad impugnationem inter arguendum factam.

Quod aulern dicitur do morte et ægritudine, non est contra nos. Tum quia hujusmodi defectus ea tonus dicuntur homini *naturales,* quatenus consequuntur in omnibus ex imperfectione naturæ,quæ non est tanta? eflicaci.e et virtutis, ut excludat illos. Cum quo optime stat : quod absolute et simpliciter sint contra naturam et contra inclinationem naturalem, quam habet ad conservandum proprium *esse.* Tum etiam quia adhuc est dispar ratio : nam ad mortem et aegritudinem datur in homine ex parte ma teriæ prima? inclinatio naturalis : materia enim non satiata forma, quam habet, naturaliter appetit novæformæ acquisitionem, et per consequens .corruptionem praeexistentis : ob idque dixit D. Thom. infra q. 85, art. 6, quod corruptiones et defectus rerum sunt naturales non secundum inclinationem formæ, quæ est principium essendi et perfectionis, sed secundum inclinationem maleriæ. Ad peccatum autem et vitium pro formali neque ex parte naturæ rationalis, neque ex parte sensitivae datur aliqua naturalis inclinatio, ut dictum est. Et ita ex nullo capite dici possunt *juxta naturam hominis.* Cumque alias ex parte naturæ rationalis repugnent, absolute et simpliciter dici debent, *contra hominis naturam.*

10. Secundo objicies, quod etiam ex parle naturæ rationalis datur in homine naturalis inclinatio ad bonum sensibile rationi contrarium : ergo adhuc ex hac parte non habent vitia et peccata repugnantiam ad talem naturam. Consequentia videtur perspicua : et antecedens suadetur : tum quia voluntas, quæ est appetitus universalis suppositi in quo est, ita naturaliter debet inclinare in bonum cujuslibet partis ipsius suppositi, atque adeo etiam in bonum partis sensitivae, quod saepe dissonat rationi. Tum etiam quia in voluntate admittuntur motus primo primi, quos appellamus *naturales,* quasi ex naturali inclinatione provenientes : el tamen motus isti versantur multoties circa bonum sensibile oppositum rationi : et nisi obstaret indeliberatio, essent formaliler peccata. Tum denique : nam quælibet potentia inclinatur naturaliter ad suum objectum specificati- Secunda objcciio.

vuni.el ad id, quod sub illo continetur: sub objecto autem specificativo voluntatis continetur non solum bonum honestum, sed etiam bonum delectabile honesto contrarium : alias nequiret voluntas etiam peccaminose ad hujusmodi bonum extendi : ergo ad utrumque inclinatur naturaliter.

CenSr- nytift. Confirmatur : nam ab anima rationali orituj- potentia peccandi conveniens ipsi ab intrinseco, ex eo scilicet quia non est suum e.w. sed habet esse ex nihilo, ut dicemus disp. 12, dub. 2 ·, hæc autem potentia ut talis naturaliter inclinat ad peccatum : cum nullum alium habeat terminum, quem primario. aut magis connaturaliier respiciat.

stilor] i ; Respondetur ad objectionem negando cbJC':!ia antecedens. Ad primam vero probationem (prætermissa solutione, quam adhibent Gregorius Mart. dub. 1, Salas disput. 2, sect. 10, et alii) dicendum est, voluntatem, quia est appetitus universalis suppositi, in quo est, inclinare naturaliter in bonum cujuslibct partis, non utcunque, sed secundum quod bonum partis cedit in bonum totius, et ei subordinatur : bonum autem totius in homine attendi debet ex ordine ad rationem, penes quam residet totius bonitatis dominium : adeoque illud absolute dicendum est ejus bonum quod ratio approbat ; sive pro parte rationali, sive pro sensitiva ; quod autem pro qualibet ex illis reprobat, absolute dicetur ejus malum : cum igitur ratio non approbet, sed reprobet bona sensibilia peccaminosa, seu quæ lege aliqua prohibentur; inde est ut voluntas, quantumvis universalis appetitus sit, nullam habeat naturalem inclinationem ad prædicta bona.

Ad secundam probationem respondetur, motus illos subitos tendentes ad objecta illicita, non dici *naturales,* quia ex naturali voluntatis inclinatione proveniant ; sed quia necessarii sunt, et deliberationem præveniunt : unde dicuntur *naturales,* prout *naturale* opponitur *libero* ; non prout dicit quod est juxta naturam. Ad tertiam dicendum est, naturalem inclinationem voluntatis non esse ad totum objectum specificativum et extensivum : alias extenderetur etiam ad bonum supernaturale. quod sub tali objecto continetur. Solum ergo se extendit prædicta inclinatio ab bonum consonum naturæ rationali proportionatumejus viribus: sub quo neque includitur bonum supernaturale, neque bonum delectabile contrarium honesto. €um hoc tamen stat, et quod voluntas possit elevari per gratiam ad attingendum bonum supernaturale, operando supra naturaloin inclinationem : et quod possit etiam excidendo ab ea deflecti ad bona sensibilia rationi dissona : quia ad hoc satis est, prædicta bona contineri sub objecto extensivo, et specificativo voluntatis.

Ad confirmationem respondetur, potentiam peccandi, ut stat sub hoc conceptu, seu formalissime ut continet malitiam (etiamsi exprimat aliquid positivum, do quo disp. 12), non esse proprie inclinationem naturalem, neque veram potentiam ; sed magis imperfectionem, defectibilitatem, et imbecillitatem vera?potentiae, et naturalis inclinationis. Undeetiamsi peccatum huic defoctibilitati et imperfectioni correspondent, ipsaque in illud inclinetur, non ideo dicendum erit juxta aliquam naturalem inclinationem, aut quod sit in homine naturalis inclinatio ad illud. Difti

12. Sed urgebis : hujusmodi qualisqualis potentia, quantumvis sit imperfecta et imbecillis, oritur per se ex principiis natur® rationalis, oritur enim ab illa, quatenus habet esse ex nihilo, et quatenus fundat liberum arbitrium flexibile ad malum,quod convenit ei omnino ex propriis : ergo admisso quod sit formalitas positiva, et eo modo quo est. ad peccatum inclinet, non debet negari, quod sit inclinatio naturalis ad illud.

Respondetur potentiam peccandi secundum eam rationem, qua est ad peccandum, non oriri ab anima rationali formalissime ut dicit conceptum naturæ : unde neque isto modo dici poterit inclinatio naturalis. Et ratio est, quia natura, ut stat sub hoc conceptu, et ut significatur per naturæ nomen, solum dicit illud, quod habet ex Deo auctore naturæ, et quod est effectus omnipotentiæ et artis divinæ, sicut *esse, vivere, radicaliter operari,* et alia, quæ perfectionem exprimunt. Quod vero propter inperfectionem et defectum non est a naturæ auctore, sed aliunde ascendens, neque dicendum est *natura* neque *naturale;* sed *innaturale* aut *prxter* vel *contra naturam.* Ut enim, ait D. Augustinus lib. 3, de liber, arbit. cap. 15, refertque D. 'l hornas ad 4 hujus art. .1 *Deo habent omnes naturæ quod naturæ sunt ; et in tantum sunt vitiosæ, in quantum ab ejus, qua facis sunt, arte discedunt.* Et glossa ad Roman. 11, quam adducit 2. 2, quæst. 104, art. 4 ad 2 : *Doc est natura uniuscujusque. rei, quod in ea Deus operatur.* Quasi dicant, res creatas non solum habere a Deo quod sint, sed etiam quod sint naturæ : oaque Er^ nîr D. .1«

t'ftque suium ralione esfie et vorari *naturas,* quum a divina omnipotentia et arte accipiunt : esae autem peccabiles et defectibilea, in quantum ab ipsa divina arte, quin facta? sunt, adcoque u ratione naturæ discedunt.

IJcui Adde ex eodem D. Thoma 3 contra gentes cap. 100, ubi sic ait: *Prima mensura essentix et naturx cujuslibel rei est Dem, sicut primum ens. quod est omnibus causa essendi: cum autem per mensuram de unaquaque re sumatur judicium, oportet hoc naturale dici unicuique, per quod conformatur sux mensura: hoc igitur erit naturale unicuique rei, quod a Deo ei inditum est.*

Poteslque hoc explicari in effectibus humani artificis. Nam teste D. Thoma quodlib. 8, art. I, ita se habet divina ars et divinus intellectus ad naturas creatas, sicut intellectus et ars artificis creati ad artificial. Et 3, contra genl. cil. cap. 100 : *Omnes creatura* (inquit) *comparantur ad Deum sicut ari ificiata ad artificem, unde tota natura est sicut quoddam arlificiatum divinx artis.* In humanis autem effectibus id solum vocamus *artificiale,* quod correspondet arti, et formam ejus participat : defectus vero ex parte materiæ vel aliunde incidentes, quia non sunt ab arte, sed potius per recessum ab illa, non sunt aliquid artificiale. Similiter ergo in omnibus creaturis, quia sunt effectus artis naturalis Dei, *natura* et *naturale* dicitur, quod huic divinæ arti correspondet, quodque ejus formam et similitudinem participat : quod vero ab illa recedit, nec *natura,* nec *naturale,* nec *juxta naturam;* sed *innaturale,* aut *contra,* vel *prxter naturam* nominandum est. Cum igitur potentia peccandi quoad suum formale, et illa qualisqualis inclinatio ad peccatum, non sit ex Deo, neque ejus artem participet, sed ab ea recedat, consurgens immediate ex nihilo, ut infra disp. 12, dub. 2 habetur, non est dicenda *inclinatio naturalis,* ac proinde neque peccatum ex eo quod juxta illam sit, dicendum est *juxta naturam,* vel *juxta naturx inclinationem.*

Tcflji Zjidio. 13. Tertio objicies, quod si esset in natura rationali inclinatio innata ad bonum virtutis; neque indigeret habitibus, ut illud prompteet faciliter prosequeretur; neque posset ad actus vitiorum assuefieri, quantuncunque in illis exerceretur : ulrunque autem est falsum : ergo, etc., sequela quoad primam partem probatur : nam habitus ad hoc superadditur naturæ, ut illam inclinet et determinet circa actum : si ergo ipsa natura per se esset inclinata, talis habitus suu- perflueret. Quoad secnndam etiam suadetur: quia contra naturalem inclinationem nullus assuefit, etiam si multoties eliciat actus oppositos : ut patet in gravi, quod et si multoties ascendat, nullam acquirit assuefactionern ad ascensum, eo quod ascensus est contra naturalem inclinationem ipsius gravis, ergo, etc.

Ad hanc objectionem diximus in tract, desolvitur, bonit. et malit, disp. 3, a num. 26. Et in tract, de virtut. disp. 2, toto dub. 3. Ex doctrina vero ibidem tradita breviter nunc respondetur, inclinationem naturæ rationalis ad bonum honestum non semper esse consummatam et completam ; sed respectu mullorum esse tantum incompletam et inchoatam : unde licet circa illa, ad quæ complete inclinatur, neque acquirat habitum virtutis per actus honestos, neque per inhonestos ad oppositum assuefiat, propter rationem tactam in objectione; circa alia tamen, circa quæ prædicta inclinatio est solum incompleta, utrumque habere potest: quia et per actus bonos potest acquirere habitum virtutis, quo prædicta inclinatio compleatur; et per actus malos habitum vitii, quo hujusmodi complementum expellatur, vel ejus acquisitioni obstetur. Objecta vero, ad quæ natura rationalis quantum ad voluntatem est complete inclinata, est non solum bonum honestum in communi, sed etiam bonum cujuslibel virtutis in communi, et abstracte accep* ..m : imo et totum bonum proprii suppositi, quolibet modo in ordine ad se accipiatur. Et propterea disputatione citata de virtut. dubio 3, relegavimus a prædicta potentia omnes virtutes acquisitas versantes circa proprias passiones; tanlumque ei concessimus virtutes versantes circa bonum alienum, uti sunt specieset partes justitiæ. Ad vero quantum ad appetitum sensitivum, neque etiam erga proprium bonum honestum est completa inclinatio, sed solum inchoata : et ideo citata disputatione, dubio 2, posuimus in illo omnes virtutes attingentes praedictum bonum. Videantur quæ ibidem diximus.

Objectio quarta, 14. Quarto contra id, quod de appetitu elicito resolvimus, objicies ex Lorca, et ex aliis, quod voluntas in via non necessitatur etiam quoad specificationem nisi respectu boni, et beatitudinis incommuni, quod est objectum ejus adæquatum; respectu vero cujuscunque boni particularis manet omnino libera : cum ergo bonum honestum quovis modo acceptum, sit aliquid inadæqualum respectu prædicti objecti, non de-

bet respectu illius talia necessitas admitti.

Confirmatur : nam videmus plures homines odio habentes virtutes, et talis complexionis, ut quasi naturali antipathia aliquibus earum actibus valde repugnent: ergo non necessitanlur quoad specificationem ad amorem boni honesti consistentis in praedictis actibus.

Confirmatur secundo : nullus diligit magis necessario bonum honestum, quam seipsum. proprium osse, et *ciivre :* sed hæc non diligimus necessario, etiam quoad specificationem : et ideo ab aliquibus odio habentur : ergo, etc.

DiioHiir. Respondetur, bona particularia posse sumi dupliciter : vel ut praecise dicunt bonitatem. et convenientiam : vel ut habent annexa laborem, et difficultatem aut saltem alicujus alterius boni exclusionem. Hoc secundo modo non nécessitant : et ideo possunt odio haberi ratione adjuncti. Primo autem nihil habent, ratione cujus respuantur; et sic dicimus neccessitare quoad specificationem.

tiriquc coniir- nuno. Per quod patet ad utramque confirmationem : quia licet ess*. et *ridere* ratione alicujus mali adjuncti possint odio haberi ; non tamen sumpta secundum se : ni explicuimus in tractatu de volnntar. disputatione 2, dubio.ultimo. Virtus etiam quælibet secundum se sumpta omnibus placet ; et si oculis cerneretur, ut dixit Plato, mirabiles sui excitaret amores ; ratione vero laboris, et difficultatis, vel quia in exercitio excludit bona delectabilia, a multis deseritur, et fastiditur. Cum quo recte cohæret inclinatio elicita necessaria quoad specificationem, quam admisimus in voluntate circa virtutem. et ejus bonum sumpta secundum se.

Replica. Xed urgebis ex Vasquez, hinc fieri, quod vilia, et peccata non sint contra naiuram ratione prædictæ inclinationis elicitae ; siquidem sunt contra virtutes, ut habent in exercitio annexa difficultatem, et laborem ; et ad eas sic sumptas non extenditur pradicta inclinatio.

Enoda- lftr. Respondetur negando sequelam. Cujus probatio ad summum convincit, vitia, et peccata, ut mandata exequutioni non esse directe, et immediate contra prædiclam inclinationem elicitam ; non autem quod ex consequenti, et indirecte illi non repugnent. Quia hoc ipso quod in exercitio sunt contra virtutes, ut involventes difficultatem, ellaborom, aut aliquidsimile-.exconsequenti etiam repugnant eisdem virtutibus secundum se acceptis. Et ratio naturalis dictans immediato, ut virtutes soeunduin se amentur, distat etiam ut propter insurgente* difficultates non delinquantur, neque illis vitia, et peccata ullo modo praeponantur.

15. Denique objicies, superesae aliud ca-o^ put, idque principalissimum, unde vitia, oüa et peccata sint contra naturam rationalem: videlicet ipsam naturam secundum seanlecedenter ad dictaraen rationis, et ad inchnationes, quas diximus. Nam sicut de ratione virtutis est disponere prædiclam naturam convenienter ad se ipsam, et ex hoc ipso habet esse juxta illam; ita de ratione vitii est disponere eam disconvenienter; estque proinde ex isto capite contra talem naturam.

Respondetur ita esse : nec nos hoc caputwa* siluimus, sed explicuimus in nostra ratione. Non tamen distinguimus illud ab aliis, quæ relata sunt : quia tota illa disconvenientia, quam natura ex vitio accipit, redundat contra inclinationem, quam diximus: eo quod est disconvenientia non respectu naturæ substantialis (hæc enim non allicitur immediate habitibus vitii, aut virtutis) sed respectu potentiæ operalivæ, cujus totum ewe est propter operationem, ad quam inclinat. Et quamvis quilibet habitus primario respiciat disponere subjectum in se, ut diximus circa literam primi art. non tamen ille respectus sistit in ipso subjecto, sed extenditur usque ad actum, et inclinationem ad ipsum. Unde merito pro eodem reputamus, quod vitium contrarietur natura rationali, eo quod male disponat ejus potentias in seipsis ! et quod contrarietur illi, eo quod repugnet naturali ipsius inclinationi ad bonum honestum, et ad actus virtutum :

Hic disputant aliqui, quomodo peccata DBblB omissionis, quæ non consistunt in positivo, aquis contrarientiir naturae rationali? Sed facilis dim & est resolutio. Tum quia praedictis peccatis semper admiscetur aliquis actus, qui est causa omittendi, ut dicemus disp. 5, et ita ratione talis actus possunt conlrariari praedictæ natura, sicut peccata commissionis. Tumetiamquia cumomissio peccaminosasit carentia forma? debita?, eo ipso repugnat naturali inclinationi subjecti ad talem formam : sicut quia cæcitas est carentia visus debiti animali, eo ipso repugnat naturæ sensitivae, et naturali ejus inclinationi ad videndum. Nomine autem *contrarietatis* in præsenti etiam comprehendimus hujus-™odi repugnantiam, ut initio dubii animadvertimus.

DUBIUM II.

DUBIUM II.

Ctrum vilia opposila]isirltitibus infusis sint contra naturam rationalem ?

Propter eminentiam et supernaturalitalem virtutum infusarum militat specialis difficultas in vitiis eis oppositis circa conIrarietalem ad rationalem naturam : quam decidemus in hoc dubio.

§ >·.

Irro /). *Thomas sententia.*

16. Dicendum est, etiam viliq et peccata opposita virtutibus infusis conlrariari rationali naturæ. Ita Divus Thomas in hoc articulo, ubi absolute de omni vitio profert esse contra prædiclam naturam. Idque ostendit in argumento *sed contra* auctoritate Divi Augustini libro 3 de libero arbitrio, capite decimo tertio, dicentis, *omne peccatum, eo ipso quod peccatum est, esse contra naturam.* Et secunda secundæ, quæstione decima, articulo primo ad primum, docet id de infidelitate, quæ fidei infusæ opponitur. Quod etiam insinuat infra quæst. 100, art. 1 et 3, p. quæst. 84, art. 7, quatenus ait, omnia præcepta moralia, etiam quæ sunt de actibus supernaturalibus, ut præceptum habendi fidem, et præceptum pœnilendi de peccatis pertinere (modo infra explicando) ad legem naturæ : ex hoc namque bene inferlur, vitia et peccata contra hujusmodi præcepta conlrariari naturæ rationali, cujus lumine dictatur prædicta lex. Undehancsenlentiam tuentur Cajetanus loco
<#·· citato ex 3 parte. Sotus in 4 distinctione. 14, quæstione 1, articulo 7, et libro 1, de
Cariei. Justitia, et Jure, quæstione 4, art. 3 ad 2,
zsœel. Alvarez in præsenti disput. 119, Curiel dub. unico conclus. 1, Zumel disp. 1, conclus. 2, Montes, disp. 1, quæst. 2, Lorca disp. 3,
Man. Greg. Marl. dub. 2, et plures alii : quamvis non omnes eodem tramite incedant.

f](i. Probatur ratione, qua dubio præced. usi
' fuimus : quia prædicta vitia disponunt male naturam rationalem, suntque illi dissona et disconvenientia : hoc enim est de ratione cujuscunque vitii, ut sit mala naturæ dispositio : ergo repugnant et conlrarianlur tali naturæ: idem enim est repugnantia sive .contrarietas ad aliquam naturam atque dissonantia et disconvenientia respectu illius, ut initio dubii præced. animadvertimus.

Confirmatur: nam virtutes infusæ vere sunt juxta naturam rationalem, et periiciunt hominem consone et convenienter ad illam : ergo vitia opposita contrahantur et repugnant tali naturæ: quod enim opponitur perfectioni existenti juxta aliquam naturam, etiam opponitur eidem naturæ: et sicut talis perfectio est juxta, ita ejus oppositum est contra prædiclam naturam. Conûr-

Dices, virtutes infusas non esse ejusdem ordinis cum natura rationali, sed superioris et divini : unde sicut ob hanc rationem non sunt homini connaturales, ita non sunt dicendæ juxta ejus naturam, sed supra illam: atque adeo nec vitia opposita dicenda erunt contra talem naturam secundum se consideratam, sed contra aliam superiorem et deificam, qualis est gratia ; vel ad summum contra ipsam naturam rationalem ut elevatam et perfectam per ipsam gratiam. Effu. gtam.

17. Sed contra: quia aliud est an virtutes infusæsint connaturales homini ; aliud vero ansint consonæ eteonvenientes : quamvis enim supernaturalitas illarum obsit prædictæ connaturalitati, quia non dicitur connaturale alicui, illud quod est supra ejus naturam ; non tamen obesse potest consonanliæ, et convenientiae, aut huic, quod vocamus *esse juxta naturam:* quia ad hoc sufficit, ut prædictævirtutes sint formæ perfectivæ, quibus natura bene se habeat, et quibus consone ad se ipsam perficiatur et ornetur : hæc autem munia optime præstantur a prædictis virtutibus: nam quo forma aliqua est superior, eo magis perficit ; et quo magis perficit, eo magis consonat et congruit rei perfectibili, adeoque magis est juxta ejus naturam : quod Hispane dicimus *esta le mui bien.* Et consequenter vitium, quod hujusmodi convenientiam aufert, nequit non prædictæ naturæ dissonare, et disconvenire, hispane *eslar le mal.* Unde D. Augustinus lib. 12 de Civit. Dei, cap. 1, appellat vitium Angelicæ naturæ ; quod non adiiæsit Deo per charilatem, quia sic illi adhaerere valde consonat tali natnræ. luipn-gnatur.

Potestquehæc impugnatio et ratio nostra confirmari animadvertendo ex D. Thoma 2, 2, quæst. 2, art. 3, quod in naturis subord inatis, ad perfectionem inferioris duo concurrunt : unum, quod est secundum proprium motum ; et aliud, quod est secundum motum naturæ superioris. Aquamaris v. g. secundum proprium motum tendit ad centrum ; secundum vero motum lunæ, cui subordinalur, movetur per fluxum et

refluxuni circa centrum : el uterque inclus special ad perfectionem illius aqua?. Idem cernitur in orbibus Planetarum, qui proprie motu tendunt ab Occidente in Oriens ; motu vero primi mobilis ab Oriente in Occidens. Secundo observa, quod inter omnes creatas naturas sola rationalis habet immediatum ordinem ad Deum : atqueadeo convenit illi ut non solum per sibi connaturalia, sed etiam per illa, qua? sunt Dei propria, perficiatur. Cujus rationem tradit n.Tbôui. Ang. Doctor loco cit. *Quia exter# creatur# non attingunt ad aliquid universale, sed solum ad aliquid particulare, participantes divinam bonitatem vel in essendo tantum, sicut inanimata; vel etiam iu vivenda et cognoscendo singularia, sicut plant# et animalia: natura autem rationalis. in quantum cognoscit universalem boni et entis rationem, habet immediatum ordinem ad universale essrndi principium. Perfectio igitur rationalis nalurx turn solum consistit in eo. quod ei competit secundum suam naturam:sed in eo etiam, quod ei attribuitur e.c quadam supernatural! peφαliane divin# bonitatis, etc.*

18. Hinc sequens confirmatio deducitur : nam quod pra?bet impedimentum naturæinferiori, ne perficiatur a superiore, cui subordmalur, necessario est illi disconveniens: sicut e contra quod est ei ratio ut perficiatur a tali superiore, non potest non esse conveniens ; sed vitia contra supernaluralia' ponunt impedimentum in humana natura, ne perficiatur per gratiam et virlutes infusas a Deo auctore supernatural!, cui subordinate : ergo hujusmodi vilia dissonant et disconveniunt prædicta? naturæ, atque adeo sunt contra illam. Neque obest. quod hujusmodi perfectio sit supra naturam, in qua recipitur, ut in evasione tangitur: quia sicut acquirere vires propriis viribus superiores, reddique potentius etellicaciusad bonum prosequendum,cuique est valde consonum ; ita etiam perfici et elevare supra propriam naturam per formam et naturam superiorem. Et consequenter unicuique erit dissonum id. quod talem elevationem et perfectionem impedit. Quod non parum confirmat exemplum, KTtiom. quo Divus Thom. loco cit. utitur, aquæ| maris: nam motus conveniens illi ex influxu luna, quamvis non sit supernaturalis absolute, est tamen supra naturam propriain ipsius aqua? : quatenus ex propria gravitate nequit sic moveri: et nihilominus talis motus et influxus valde ei consonat, esselque contra naturam ejusdem aqua», et aliquo modo illi violentum, quicquid praedictum motum et influxum impediret. Eodem ergo proportionali modo ad praesens philosophandum est de formis supernaturalibus, et de vitiis oppositis respeclu natura» rationalis. Objectiones vero contra hanc doctrinam adducemus pro coniraria sententia, et ibi diluemus.

Secundo probatur conclusio ; et explicatur alia via repugnantia praedictorum 'i-'M tiormn ad naturam hominis. Quia eadem "i naturalis ratio, quæ immediato dictat virlutes acquisitas, et prohibet vitia opposita, habet mediale, et ex consequenti dictare de virtutibus infusis, et contraria vitia prohibere : et eadem naluræ inclinatio, quæ est per se ad virtutes acquisitas, extenditur eodem modo, nempe ex consequenti et mediate, seu indirecte ad infusas: quamvis enim prædicta ratio non attingat immediate dona, aut præcepta ordinis supernaturalis, utpole excedentia illius captum ; nihilominus, supposita hominis elevatione ad talem ordinem gratis a Deo facta, ex consequenti, et mediate habet dictare de prædictis donis, et præceptis, eorumque actibus; atque adeo condemnare vitia, et peccata, quæ eisdem donis, et præceptis immediate opponuntur : erunt igitur hac via, scilicet mediate, et indirecte, sive ex consequenti, prædicta vitia contra naturam rationalem. Consequentia patet : nam cum prædicta natura ex se inclinetur ad sequendum dictamen suæ rationis, oportet ut quicquid opponitur hujusmodi dictamini, aut per ipsum prohibetur, repugnet, et opponatur eidem naluræ, et inclinationi. Antecedens vero ita explicatur, et suadetur : quia eo ipso quod ratio naturalis perse, et immediate dictet parendum esse cuilibet superiori legitime praecipienti, sicut dictat de facto, ibidem virtualiler, et ex consequenti dictat, quod natura elevata ad ordinem supcrnaturalem, et subdita Deo legislatori hujus ordinis debet ei parere, observareque ejus leges supernalurales, adeoque vitare peccata contra hujusmodi leges. Unde si eidem rationi naturali sub modo sibi proportionate proponatur, *an voluntas elevata ad ordinem, qui dicitur supernaturalis. teneatur obedire legislatori illius ordinis, peccetque non obediendo, aut violando aliquod ejuspr.rceptum ?* se ipsa, suoque naturali lumine judicabit teneri, et peccare.

19. Dices : ratio naturalis per elevationem pepija naluræ ad illum ordinem sæpe nihil intrinsecum recipit, sed deputatione Dei extrinseca

«ecadicilur elevala : ergo sicut non supposita glevittiono nullo modo dictaret de virtutibus aut præceptis supernaturalibiis, Hu neque ex elevationis suppositione id habebit.

Eü·xU· ,lU Respondetur,quicquid sil do antecedente, negando consequentiam : hoc enim est ingenium (ut ita dicamus) naturalis rationis, ut eo ipso quod detur illa suppositio, bonaqueet præceplasupernaturalia sub aliqua naturali ratione, puta sub rationecujusdam magni boni, vel alia simili ei proponantur, slatini se ipsa dictet esse prosequenda, et illorum auctori obediendum, ac proinde opposita vitia et peccata fugienda. Potestque hoc explicari aliquibus exemplis. Simonia, verbi gratia, qua potestas spiritualis, et ad supernaturalem ordinem pertinens venderetur, directe est contra praeceptum supernalurale: et tamen si naturali rationi proportionale ad suum modum cognoscendi proponatur, ipsa etiam prohibebit illam ; quatenus dictat peccatura esse vendere res invendibiles, quarum domini non sumus; et ea, quæ sunt superioris ordinis pro inferioribus commutare : ut docet Divus Thomas secunda secundæ, quæstione 100, articulo 2. Similiter revelatio sigilli confessionis directe est contra religionem supernaturalem ; et tamen etiam naturalis ratio indirecte et ex consequenti illam prohibet : quatenus dictat, peccatum esse prodere illa, quæ fidei nostræ ul omnino servanda committuntur. Satisfactio quoque et dolor de peccatis commissis contra Deum auctorem supernaturalem, praecipitur suo modo a naturali ratione: quatenus dictat resarciendam esse cuilibet offensam injuste illatam, ut docuit Divus Thomas 3 parte, quæstione 84, articulo 7, de quo videndus est ibi Cajetanus. Et tandem postquam Angelus per evident iam in attestante cognovit, aliqua supernaluralia mysteria esse sibi a Deo revelata, si forte discrederet, delinqueret etiam contra lumen naturale: nam jus naluræ didat præstandam esse omnimodam fidem Deo quovis modo loquenti ; de quolibet nec fallere posse, nec falli : et ita in aliis.

§ II.

Sententia adversa cum suis argumentis.

20. Contrariam sententiam, nempe vitia, et peccata opposita virtutibus infusis non esse contra naturam rationalem, tuentur Medina in hoc articulo 2, Conradtis infra, Medina, articulot», et quæstione 72, articulo 4, in ^oerad. quam etiam inclinat Durandus in 4 dis-p tinction. quæstioneô. Videlurque insinuari a Divo Thoma, citato articulo 6, ubi ait, peccatum rectius diflinitum fuisse ab Augustino per *esse contra legem asternam,* quam diffiniretur per *esse contra rationem naturalem:* quia in multis regulamur per illam, ad quæ hæc non pertingit : atque adeo sentit, non omnia peccata contrariari prædiclæ rationi. Verum ex hoc Divi Thomæ loco ad summum potest colligi, non omnia peccata esse directe et immediate contra naturalem rationem ; non autem quod non sint contra illam indirecte, modo num. præced. explicato. Quia enim quæ ita sunt contra praedictam rationem, expressius pugnant cum lege æterna, quam cum illa, et alias omnia, quæ prohibentur per praedictam rationem, prohibentur etiam per talem legem, recte peccatum in sua generalitate sumptum diflinitum fuit potius per *esse contra legem asternam,* quam per *esse contra rationem naturalem.*

Probatur ergo prædicta sententia : quo- Primm» niam lex graliæ habet peculiaria præcepta, in^^n ad quæ ratio naturalis non extenditur : sicut respicit specialem naturam omnino supra ordinem naturalem, scilicet gratiam : ergo prædicta ratio non pertingit ad prohibenda peccata contra talia præcepta : alias præcepta hæc superfluerent, solaque naturalis lex omnia praecipienda præciperet, et prohibenda prohiberet.

Respondetur, hinc solum haberi, prae- Solutio, cepia ordinis gratiæ non dictari a ratione naturali immediate et directe, atque adeo nec peccata commissa immediate contra illa, opponi directe prædictæ rationi ; secus autem indirecte modo explicato.

21. Secundo probalur : nam ex opposito Secun- sequeretur, pueros existenles in limbo ha- dttm· bere remorsum conscientiæ de peccato originali, et hæreticos in hac vita de peccato suæ hæresis : nam conscientiæ vermis murmurat de iis, quæ sunt contra jus naluræ : hoc autem falsum esse quoad primam partem constabit infra disp. 18, et quoad secundam docet D. Thom, in 2, disl. 39, quæst. 3, art. 1 ad 3. Sequeretur etiam, dominos posse cogere servos infideles, ut fidem suscipiant : sicut possunt cogere illos, ne in alia peccata contra jus naturæ labantur. Quod etiam esse falsum tradunt communiter Theologi cum eodem Divo Thom. 2, 2, quæstione 10, articulo 8 et 10.

Eno- Respondetur negando ntramque sequelam. Et ad probationem prioris quoad pueros in limbo existantes dicendum est, vermem conscienti® non esse nisi de illis peccatis, quæ propria voluntate commissa sunt: et ita peccatiun originale, quod aliena voluntate commissum fuit, etiamsi directe esset contra legem naturæ, non generaret conscientia? remorsum.Hæreticivero in alia vita, ubi errorem suum agnoscent, murmure vermis conscientiæ angentur : modo vero quandiu hæretici sunt, non oportet.quod vermis iste deipso hæresis peccato murmuret : quia adhuc de peccatis immediate contra jus naturale sæpe non est conscienti® remorsus ; eo quod errore, vel ignorantia, aut oblivione culpabili teguntur. Ad probationem posterioris sequelæ respondetur, integrum esse dominis cohibere servas a peccatis quæ directe sunt contra jus naturæ ; secus vero ab aliis, quæ solum indirecte et mediale illi adversantur : et praesertim ab infidelitate : eo quod fides postulat, ut sine coactione et satis spontanee recipiatur, ut habetur loco cit. ex 2, 2.

Tertiem. 22. Tertio arguitur in hunc modum (et erit objectio contra nostram primam rationem, et ejus confirmationem). Si vilia, de quibus loquimur, essent contra naturam rationalem, maxime quia virtutes infusæ. quibus opponuntur, perficiunt praedictam naturam, sunlque illi consonæ et convenientes : sed hæc ratio est nulla ; dantur enim plura eodem modo subjectum perficientia, quorum opposita non idcirco tali naturæ contrariantur : ergo etc. Minor, in quaesi difficultas,suadetur multis instantiis. Nam modus cognoscendi per discursum, et conversionem ad phantasmata, quem habet anima unita corpori passibili, opponitur modo cognoscendi per simplicem intuitum, et sine dependentia a phantasmatibus, quo utitur in statu separationis -.quiqueest magna ejus perfectio : similiter fides et spes opponuntur visioni et possessioni, quibus natura rationalis maxime perficitur : status etiam naturæ in purisopponitur justi tiæ originali etgratiæ. quibus eadem natura valde decoratur : et nihilominus nec modus cognoscendi per discursum et phantasmata, nec fides et spes, neque status in puris habet esse contra prædiclam naturam.

Confit- mitio. Confirmatur: nam scientia, cognitio certa futurorum contingentium, discretio cogitationum, et similia perficiunt valde naturam humanam : et tamen quæ illis opponuntur, ut opinio, p! futurorum aut cogilationum 'nescientia non sunt contra prodictam naturam, neque eam male alliciunt. Similiter matrimonium opponitur virginitati, et aliqua opera præcepli aliquibus opebus consilii : et tamen nullum istorum importat contrarietatem, quam diximus.

Hoc argumento convicti Gregorius Marl, ei quidam alii, negant sufficere, quod aliqua forma sit perfectio, quantumvis naturæ consona, ut oppositum sit contra talem naturam ; nisi in ea detur simul inclinatio ad talem formam. Qualiter vero in natura rationali sit inclinatio ad virtutes infusas, ratione cujus vitia opposita illi contrarientur, duabus viis conatur citatus auctor explicare. Prima, quam ut optimam novissimo loco adducit, est quod sicut in homine datur inclinatio ad beatiludinem in communi. et ralione hujus, adeoque mediale et ex consequenti ad hanc beatitudinem in particulari. quæ est Deus, ita similiter datur per se inclinatio ad bonum virtutis in communi : ex consequenti autem et inadæquate ad virtutes particulares, quæ sub communi ratione virtutis continentur, ac proinde etiam ad virtutes infusas tanquam content is sub illa communi ratione. Secunda via, quam ex juniore quodam doctissimo adducit, distinguit in natura humana triplicem gradum : primum specificum et proprium ipsius hominis : secundum generic um. in quo convenit cum Angelis : tertium communissimum, in quo cum ipso Deo analogatur. Licet ergo ex primo vel secundo gradu nulla oriatur inclinatio ad virtutes supernaturales : quia naturalis inclinatio consequens praedictos gradus, non transcendit limite^bene^tamen^ potest oriri ex tertio : quia cum sit communis tam creatæ quam divinæ naturæ, non restringitur ejus inclinatio ad ea. quæ sunt ordinis naturæ, sed pertingit usque ad supornaturalem. in quo sunt virtutes in-

Desen· vir. 23. Verum enim vero neque argumentum trahit in hujusmodi angustias : neque duo modi relati sufficienter explicant, quaIiter in natura rationali detur prædicta inclinatio ; nec tandem dato eam ad intentum requiri, deesset congruentior modus ipsam explicandi. Primum istorum constabit ex solutione, quam statim adducemus. Ultimum vero habetur ex nostra secunda ratione : eodem enim modo, quo ibi diximus peccata prædictorum vitiorum, ipsaque vitia contrariari dictamini naturalis rationis, scilicet indirecte et mediate, dicemus quoque

quo<|uo rontrariari inclinationi natura) ad sequendi prædiçlum dictamen.

Secandum initem, videlicet ntrunquo dicendum modum nuper assignatum inaufficienlein esse, convincitur ex illis, quæ in lracl.de visione Dei disp. 2, dub. 4 et 5 discussimus: ubi ostensum fuit non dari in il· bis appetitum naturalem innatum vel elicitum ad claram Dei visionem : atque adeo neque ad virtutes infusas, in quibus militat eadem ratio, ut intucnli constabit. *Sed et nunc arguitur contra primum modum, quem adducit Martinel. Quia appetitus vel inclinatio naturalis determinate est respectu objecti proportionali ; seu in ordine ad quod insunt naturæ vires : frustra enim daret natura appetitum ad illud, quod ipsius naturæ viribus non esset consequibile : virtus autem communissime accepta, ut abstrahit a naturali et infusa, abstrahit etiam a ratione objecti proportionali et superexcedentis, el utrunquecomplectitur : ergo ad eam sic sumptam non datur in natura talis inclinatio. Accedit, quod si virtutes infusæ idcirco dicerentur esse juxta inclinationem naturæ, quia in ista est inclinatio ad bonum virtutis, ut abstrahit a naturali et infusa ; pari ratione vitia et peccata dicerentur juxta naturæ inclinationem : quandoquidem juxta hunc modum dicendi etiam erit admittenda naturalis inclinatio ad bonum communissime sumptum, ut abstrahit a delectabili et honesto, sub quo comprehenditur tam vitium morale quam virtus.

Secundus etiam dicendi modus videtur contra D. Thomam supra quæst. 63, art. 1, ubi in ordine ad virtutes Theologicas et infusas nullam admittit in natura inclinationem adhuc inchoatam ; sed dicit esse totaliter ab exlrinseco. Et sane si daretur talis inclinatio, prædictæ virtutes essent aliquo mododebitæ naturæ: quia naturæ inclinate ad aliquam formam debita est juxta modum inclinationis ipsa forma.Exquo rursus fieret, tales virtutes non omnino esse supra naturam, sed potius connaturales : siquidem in ipsa natura praeexisteret non nuda potentia obedientialis, sed naturalis inclinatio, adeoque debitum aliquod exigendi illas.

24. Hac igitur responsione prælermissa, pro vera solutione animadvertendum est, '^dupliciter posse aliquid opponi ei, quod est perfectio consona naturæ : vel ita quod utrunque oppositorum aptum sit in esse pro eodem statu, eidemquesupposito : vel solum pro diversis statibus, aut in suppositis distinctis, Quod ergo priori modo perfectioni naturæ opponitur, contrariatur etiam ipsi naturæ : quia uni et eidem naturæ in eodem statu et supposito nequeunt congruere formæ opposite : et ideo si ab una ex praedictis formis disponitur bene, non potest non ab opposita prave affici. At vero quod posteriori modo opponitur formæ perficienti naturam, non eo ipso naturæ contrariatur : quia talis natura nata est habere diversos status inter se incompossibiles, el pro eis distinctis et incompossibilibus formis perfici : et sicut nullus prædictorum statuum est contra naturam -, sed omnes ab ea pro diversis temporibus exiguntur ; sic etiam nulla ex praedictis formis illi adversatur, sed nnaquæque pro suo statu congruit ipsi, eleam perficit : adeoque omnes sunt juxta praedictam naturam.

Secundo nota, quod quia anima raliona- Aiu
lis spiritualis est, et simul forma corporis a",Inad-
corruptibîlis, duplicem statum ex propria natura sibi vendicat : nempe statum conjunctionis ad prædictum corpus, et statum separationis ab ipso. In primo alligata est corpori quood omnem suam operationem, etiam partis intellectivae -.quatenus oportet intelligentem in corpore, sensibilium phantasmata speculari. In secundo vero soluta est a lege corporis, et habet alium modum intelligendi, qui est proprius .substantiarum separatarum ; nempe per simplicem intuitum, et sine prædiclis phantasmatibus. Ex quibus ille prior status habet se sicut via : quia dum sumus in corpore, peregrinamur. Posterior vero sicut terminus : quatenus post separationem à corpore nullus est jam profectus ; sed ubi ceciderit lignum, ibi manebit. In ipso etiam statu conjunctionis ad corpus corruptibile, qui est status viæ, places alii status quasi partes ejus distingui solent : ut status naturæ in puris, status justitia? originalis, status naturæ lapsæ etc. Et adhuc in istorum aliquibus est considerare statum existentis in potentia, et statum existentis in actu: quia cum homo non habeat sibi congenitas formas intelligibiles, quibus intellectus actuatur ; nec bonum apprehensum, quo voluntas determinetur, prius habet esse in potentia ad hæc ; et postea per motum et successionem reducitur ad actum. Et quoniam gratia naturam afficit juxta modum ipsius naturæ, pro diversis statibus diversimode illam donis suis perficit : in via quippp per fidem et spem, quibus ambulamus : in 1er-

minoautemper visionem claram, qua, comprehendimus, et possidemus : sicut otium aliter perficitur modo per ipsam gratiam natura lapsa ·, et aliter perficeretur per justitiam originalem natura.quæ non cecidisset.

Auuwd-vers* !er'|** 23. Denique observa, ex eodem principio or,rj jQ nalura humana, ut non possit habere in unico individuo totam eam perfectionem, quam infra latitudinem suæ speciei nata esi adipisci; sed exigat distincta supposita pro diversis maniis exequendis. Nam ex qua parte hûmo intellectualis est, et Angelorum ordinem attingit.convenit ei divinis rebus in secessu a multitudine vacare : et, ut attentius contemplationi veritatis insistat. a carnalibus delectationibus et matrimonii curi.- per virginitatem abstinere. Ex qua veru est anima! politicum et sociabile, congruit etiam suæ naluræ rebus communitas, ejusdemque naturæ conservationi ac propagationi incumbere. Quæ quia in uno eodemque supposito imeompossibilia sunt, ipsa natura postulat diversa indi·, idua, ut in uno hujus muneris, et in alio illius perfectionem assequatur.Quod recte exn.Tt.-w. plicuit D. Thom. 2. 2, quæst. 152,art. 2,ubi ut ostenderet, virginitatem non esse contra naturale praeceptum propagationis humanae, quia natura utrunque postulat, per diversos tamen adimplenda, sic ait : *Mulla sunt multitudini necessaria, ad qua implenda unus non sufficit : sed implentur a multitudine. dum unus huc alius illud facit. Prxceplum igitur datum de generatione respicit lotam multitudinem hominum : cui necessarium est. nonsolum quod multiplicetur corporaliter, wd diam quod spiritualiler proficiat. Et ideo sufficienter providetur human.T multitudini, si quidam carnali operationi opt-ram dent : quidam vero ab hac abstinentes, contemplationi divinorum vacent ad totius humani generis pulchritudinem et salutem. Sicut etiam in exercitu quidam castra custodiunt, quidam signa deferunt, quidam gladiis decertant, qux tamen omnia debita sunt multitudini, sed per unum impleri non possunt.*

Solutio argu-nifU1‘ 26. Ex his habetur legitima argumenti solutio : omnia enim, quæ in eo referuntur tanquam opposita ut mudus cognoscendi per discursum et phantasmata, et modus cognoscendi sine illis, fides et vitia, spes et possessio, justitia originalis et nuditas naturæ, aliaque hujusmodi conveniunt illi secundum diversos status : ut viæ et termini, conjunctionis ad corpus et separationis, naluræ puræet naturæ inlegræ, etc. Unde non mirum quod licet sint inter se inconipossibilia, nullum eorum naturæ contrarielur, sed omnia consonent; successive tamen el pro diversis statibus, til dictum est. Al voro virtutes infusæ et vilia opposita apta sunt in esse naluræ rationali pro eodem statu : et ideo si prædiclæ virtutes habent esse consona», vel juxta illam ; vitia debent esse dissona et contraria.

Similiter dicendum est ad confirmatio-Sfl| nem : nam scientia, et opinio (esto opinio sit juxta naturam : de quo alibi) non conveniunt homini omnino secundum eundem statum : opinio enim est via ad scientiam, et ita congruit naturæ secundum quod est in potentia ad *scire;* scientia vero habet se sicut terminus, et constituit intellectum in actu. Nescientia autem futurorum, et cogitationum cordi ubi istorum cognitio non est debita, est pura negatio : et ideo neque est contra, neque juxta naturam : neque proprie impedit, vel indisponit ad habendam scientiam, sed est ipsum *non habere* illam.

Ad illud de virginitate, et matrimonio constat ex tertio notabili, quomodo natura utroque perficitur, et uirumque exigit; sed in suppositis distinctis : et ideo neque possunt haberi in uno, neque aliquod eorum naturæ contrarialur.Quemadraodum sexum diversitas exigitur a natura, et est juxta illam; non tamen ulerqiie sexus per se in eodem individuo concurrit. Ad id. quod tangitur de actibus consilii, respondetur, rationem nostram procedere in formis, et perfectionibus habitualibus; non vero in motibus, et actibus secundis : quia in istis quod se excludant, potest provenire ex sola ipsorum incompossibilitate, etiam sine disconvenientia alicujus eorum ad naturam : in illis vero eo ipso quod una impediat aliam, vel ad eam indisponat, est evidens signum, quod si una congruit naturæ, alia dissonat : quia formæ habituales quoties nate sunt convenire pro eodem statu, et supposito, si nulla contrariatur naturæ, omnes se juvant et connecluntur : ut patet in virtutibus, quæ omnes quantum ad habitus sunt connexæ; licet aliquarum actus sint incompossibiles.

27. Denique arguitur objiciendo eliam Arn- contra primam rationem : quia ex illa se-n›«|®, quitur, vitia opposita temperantia?, forti tu-llltlica dini,et earum partibus esse contra naturam sensitivam : hoc autem ex se, et ex dictis in principio disputationis constat esse falsum : ergo. etc. Sequela probatur : tum quia praedicte virtutes perficiunt naturam sensitivam Uvam, d ejus appetitum, in quo el subjectantur : ergo eum vitia opposita tollant, vel impediant hujusmodi perfectionem, habebunt osso contra talem naturam. Tum etiam quia prædicta vilia ponunt obicem m illa natura, ne perficiatur per virtutes a rationali, cui subordinalur : ergo si vera diximus num. Г8, non possunt non male illam disponere, et esse contra ipsam.

i. .a· w· Respondetur, naturam sensitivam, et ejus appetitum posse considerari dupliciter : vel pr.Tcise secundum se : vel prout in homine participat aliquid voluntatis, et rationis. Primo modo non est subjectum alicujus virtutis, nec perficitur peream : quia subjectum virtutis debet esse rationale saltem per participationem : et in 1, et 2, Ethic. Philosophus dicit : unde nec vitia ex ratione a nobis facta habebunt esse contra naturam sensitivam sic sumptam. Secundo vero modo concedimus, prædicta vitia contrariari hujusmodi naluræ : quia appetitus sensitivus secundum quod participat rationem, naturaliter inclinatur ad ejus bonum : et ita vitium, quod hujusmodi inclinationi adversatur, contrariabitur etiam prædicto appetitui. Sumiturque solutio ex D. Thoma supra quæst. 56, art. 4. Per quod patet etiam ad secundam probationem : quoniam vitia non impediunt immediate naturam sensitivam, præcise ut sensitiva est, ne perficiatur per illas virtutes ; sicut impediunt naturam rationalem, ne perficiatur per virtutes infusas : non enim natura sensitiva immediate secundum se est perfectibilis per virtutes, sed mediante participatione, quam diximus : atque adeo vitia contrariabuntur hujusmodi participationi, vel naturæ sensitivae, ut per eam elevatae ; non vero ipsi naturæ immediate, et in se.

ARTICULUS III.

Urum vilium sil pcjus quam actus vitiosus ?

Ad tertiam sic proceditur. Videtur quod vitium (id est Libitus malus) sit pejus quam peccatum, id est actus malus. Sictil cuim bonum, quod est diuturnius, est melius,- ita malotn. qnod est diuturnius, est pejus .· sed habitus vitiosus est diuturnior, quam actus vitiosi, qui statim transeunt : ergo luliitus vitiosus est pejor quam actus vitiosus.

2. Pnctcrca plura mala sunt magis fugienda quam unum malum:sed labitus malus virtualiter est causa multorum talorum actuum: ergo habitus vitiosus est pejor quam actus vitiosas.

3. Preicrca .· causa est potior qnarn effectus .· sed habitus perficit actum tam in bonitate quam in malitia .· ergo habitos tst potior actu, ct in bonitate, et in malitia.

Sed contra .· pro actu vitioso aliquis juste punitur, non autem pro habitu vitioso, si non procedat ad actum : ergo artus vitiosas est pejor quam liabilus vitiosus.

Respondeo dicendum quod habitus medio modo se habet iiter otcntianiel actum. Manifestum est autem quod actus in boikOCl nulo potaniûf, iildirilnr in O M··l.·« ph·.- D.' liu* c m enim bene ugcrc quam poiw bene .>-t i·· fl Minili'cr vililjærnbihiK (st d h lc ajrcrc quum male agiifi·. I'ndr ciiiiiii ^qailur. quod hubilil*. in btitiitaic ct in mulilla medium gradum obtineat Inter poumîiam er actum : ni bilice! hubilo* boni* vcl muta* pwerninet in bnnirah· vcl iitdihb pofenii/·. in eiiam subdatur actui. Quod etiam ex lioc appuret, qnod habitas non dicitur boiing v< 1 malus nisi ex hoc quod inclinai ad actum botmrn, vrl ma* lum. Unde propter bonitatem. vet malitiam acte dicitur h ihiiijA bonus vrl mali» : cl Mc potior c«t actus in honiute vcl malitia quam habilin : qui.i pn/plcr quod unamquodqnr laic. ct llhid m · t.

Ad primum ergo dicendum, quod nihil prohibet, aliquid CMC simpliciter allero potius quod tamen necandum quid ab eo deficit : simnliciter enim po!hr> judicatur quod prw> minet, quantum ad id. quod per se consideratur in utroque : waiiiidmn quid autem quod prxcminel secundum id, quod per acridcjissc lubet ad iitriimquc. Ostensum est autem ex ipsa ratione adus et habitus, qnod aelos est potior in bonitate, ct malitia quam habitus : quod autem habitus sit dmluniior quam actus, accidit ex eo. quod utcumque invenitur in tali natura, quæ non potCAt semper ager··, ei eojns actio est in motu Yranseunte. Unde simpliciter actus esi potior fam in bonitate quam in malitia: sed habitus est |>nnnr senindnm quid.

Ad secundum dicendum, quod habitus non est simpliciter plures actus, sed Secundum quid, id est virtute : unde ex hoc non potest concludi, quod habitus sil simpliciter potior in bonitate, vel maliti i quam

Ad tertium dicendum» quod habitus est causa actus in genere causa.· efficientis : sed actus est causa lubilns in genere rausæ finalis, secundum quam considerator ratio boni ct mali : el ideo in bonitate, et malitia actus præcrninct habitui

Conclusio. Actus secundus absolute, el simpliciter excedit habitum, sive in bonitate, sive in malitia.

Nihil aliud in litera hujus articuli ingerit dubitationem, nisi ipsa conclusio : pro cujus examine erit :

DISPUTATIO III.

De excessu inter actum, et habitum quoad bonitatem, vel malitiam.

Excessum actus secundi supra habitum, et potentiam quoad perfectionem entitativam, seu in *esse physico* explicuimus in tract, de Beatitud. disp. r, a num. 28 ; occurrit modo brevis disputatio de excessu, et comparatione illorum in genere moris, sive quoad bonitatem, et malitiam moralem : quam ex ibidem dictis, et ex iis. quæ docet in præsenti D. Thom. unico dubio absolvemus.

DUBIUM UNICUM.

Utrum actus secundus excedat simpliciter habitum in ratione boni, vel mali?

Esse inter actum, ct habitum tam vitii, quam virtutis mutuum aliqualem excessum quantum ad bonitatem, et malitiam, salis

constat : quia habitus est causa efficiens actus. et aliquid permanens ; debetque proinde eum excedere. quantum est ex isto capite : cum (teste Augustino lib. 83 questionum, quæst. 2) nullum quod Iit. ei a quo Iit, modis omnibus par esse possit. Habitus etiam ordinatur ad actum sicut ad finem : unde quia finis potior est iis, quæ sunt ad finem, debet e.x hoc capite actus habitum superare. Quare sedum examinandum superest, quis eorum absolute et simpliciter sit melior, vel pejor? seu quis praedictorum excessuum, attentis omnibus pta'ferendus sit.

I rra r/ *ctinuiiuiii**

I. Dicendum esi actum secundum sive bonum sive malum superare absolute et simpliciter suum habitum in bonitate vel
1)Tlin(i. malitia. Ita D. Thom. I part, quæst. 48, art. 6. De mal. quæst. I, art. 2 ad 9, et art. 5 ad 8, et quæst. 1, art. 5, ubi sic ait : *Simpliciter ergo bonum vel malum dicimus secundum actum secundum, qui est operatio: secundum vero actum primum attenditur bonum vel malum quodammodo secundum quid.* Et in hoc art. *Potior esi udus in bonitate vel malitia, quam habitus.* Et in solui. ad. ult. *In bonitate d malitia actus przrmind habilui.* Idem docuit Philosophus 9 Mela-
Phiio^. Csobh Phys· e- 1θ· el Eb. I» magn. moral, cap. 3, quos sequuntur Capreolus in 4, dist. 49, quæst. 1, art. 3 ad. 2. Scoti contra primam
Medina, Curit1· conclusionem. Solus ibidem quæst. 1. art. 2.
ZAh'ar Cajetenu5» Medina, et Curiel super hu'nc
GicK.M. articulum : ubi etiam Zumel disp. unica.
Monies, conclus. 1. Alvar, disp. 120. Gregorius 1' ^<mtes· Eorca, Vasquez et alii.

Probatur ratione, qua D. Thom, utitur. Quoniam actus secundus in bonitate el malitia excedit simpliciter potentiam : ergo
ρωΐ(Λ etiam excedit habitum. Antecedens est Philosophi loco cit. ex 9 Metaph. ubi de actu bono sic ait : *Quid autem et melior, et nobilior, et honorabilior studiosa potentia actus, ex his est palam :quxcunque enim secundum posse dicuntur, idem est potens contraria : ut quod dicitur posse concalescere, idem est et languens et simul : eadem enim potentia et convalescendi et laborandi : poss? igitur contraria simul existere; contraria vero impossibile simul existere, ut sanum esse et laborare :quare necesse bonum alterum esse bonum : posse vero similiter utrunique aut neutrum actus vero melior est.* De actu vero malo ita ait : Xtwwt» *autem et in malis finem et artum esse deteriorem potentia : quod enim potens, idem contraria ambo.*

Cujus rationis vim aperuit ibi Ang. Duc- ii,u
tor. lect 10. et ex ejus Glossa possumus sic !'] illam explicare. Nam eo magis participat aliquid ralionem boni, quo magis excludit rationem mali, minusqueesl malo pennixtum ; et eo magis accedit ad rationem mali, quo mugis a se excludit rationem boni, et minus ei admiscetur : sicut ille color magis accedit ad ralionem albi, qui minus admittit de permixtione nigri : et regulariter unumquodque in sua ratione eo magis perficitur. quo magis a suo contrario puriii- I
catur : atqui actus nullam admittit contrarii permixtionem, sed malus omnem bonitatem moralem : et bonus omnem malitiam excludit (nullus quippe potest simul esse bonus, et malus, ut in tract, de bonit. ei malit, disp. 6, dub. 1, ostendimus) potentia autem permixta est : eadem enim, quæ est ad bonum, est eliam ad malum : ergo magis participat de ratione boni, vel mali actus quam potentia. Praeterea quod est in potentia bonum, solum est bonum secundum quid, atque idcirco potest etiam esse malum in potentia, quia contraria in aliquo *esse secundum quid* non repugnat esse simul : quod vero est bonum in actu, est bonum simpliciter; proplereaque non potest simul esse malum : neque e contra quod, actu est malum, potest simul esse bonum : quia contraria in *esse simpliciter* mutuo se expellunt : actus igitur quantum ad ralionem boni vel mali ita se habet ad potentiam, sicut quod est simpliciter tale ad id, quod est tale secundum quid. *Relinquitur ergo* (ait D. Thom.) *quod actus est melior po-*^.^ *(entia: quia quod est simpliciter et pure bonum. melius est eo, quod est secundum quid bonum et conjunctum malo. E contrario in malis actus est pejor potentia, ex ratione supra inducta : quia id. quod est simpliciter malum, et non se habens ad malum et ad bonum, est pejus eo, quod est secundum quid malum, et quod se habet ad utrumque : unde cum potentia ad malum nondum habeat malum nisi secundum quid, d eadem est ad bonum, relinquitur quod actus malus est pejur quam potentia.*

2. Consequentia vero ita suadetur ab eodem D. Thoma in hoc art. nam habitus medius est inter actum et potentiam, et medio modo se habet, quia neque est ita actualis,

flchiiilis, el ila detei minatu* nd bonum vel malum, sicul aclue Micuiidus; neque Ha potentials, el ad ulruinque indilfererjs, sieul ipsa potentia : debet *ergo* medium gradum inter ilia oblinere, adeoqim taliter superart.· potentiam, ut cedal acini, el abeo supercliir. Eo præsertim quia habitus non aliunde superat in bonilalo et malitia potentiam, nisi quia magis accedit ad actum, magisque hujus ralionem participat : cum ergo in hujusmodi ratione actus secundus non solum potentiam, sed etiam ipsum habitum superet, oportet ut Ium in bonitate quam in malitia ulrumqueexcedat.

Dices, habitum viriolis determinatum esse ad bonum, el habitum vitii ad malum : et ila repugnat, quod vel ille ad malum, vel iste ad bonum concurrat : ergo ex ratione (acta potius habitas convenit cum actu secundo, quam sit medius inter illum et potentiam. Sed contra : tota determinatio habitus sumitur per ordinem ad actum secundum : ideo enim habitus dicit majorem determinationem ad bonum vel malum quam potentia, quia magis appropinquat prædicto actui : ergo magis determinatus est ipse actus : *nam propter quod unumquodque tale, et ipsum magis.* Deinde habitus solum dicitur determinatus sive ad bonum sive ad malum quoad specificationem, quatenus non potest ad oppositum concurrere : at vero actus secundus importat determinationem etiam quoad exercilium, quia exercitium sive boni sive mali in ipso actu secundo consistit : constat autem majorem determinationem osse hanc secundam quam illa prima.

i./ iώi· 3. Secunda ratio D. Thomæ est hujusmodi. Habitus non est malus aut bonus nisi per ordinem ad actum el propter illum : dicitur enim *bonus* habitus, quia inclinat ad actum bonum ; et *malus,* quia inclinat ad malum :ergo in bonitate aut malitia potior est ipse actus. Palet consequentia ex prædicto axiomate *propter quod unumquodque late,etc.* Quod axioma verum habet, quoties id, propter quod aliquid dicitur, est formatter tale : sicut quia media sunt bona et quærunlur propter finem, el finis etiam quaeritur, et est bonus, melior est, el magis quaeritur ipse finis : cum ergo habitus sit bonus vel malus propter actum, qui est formaliter malus aut bonus, fit hujusmodi denominationes magis convenire actui, quam habitui.

‹Ur· Confirmatur : quia finis in bonitate et = i malitia potior est iis quæ sunt ad finem : actus autem respectu habitus habet rationem finis : ergo in utraque ratione debet illum superexcedere. Major faci le suadetur : quoniam finis buniis ex se et ex propriis dicit convenientiam ad dictarnen rationis: et ila *finis* et *per se bonum* convertuntur ; similiter finis malus vel defectus circa finem per se habet ralionem mali, et per se dicit disconvenientiam ad prædiclum diclamen : at vero ea, quæ sunt ad finem non nisi ut collate cum illo, ex ejusque participatione habent rationem boni vel mali : ergo in utroque potior est finis. Minor autem probatur : nam habitus operalivus non esi institutus a natura nisi propter actum : quaeritur enim non perse primo ut ipse sit, sed ut operetur, juxta illud Philosophi 2 de ccelo, cap. 3. *Unumquodque quorum est opus, gratis operis:* ergo ipsa operatio et actus secundus est finis habitus. Tum etiam quia collalis inter se actu el habitu, unus debet esse finis alterius, el propter eum a natura institutus : cumque actus non sit propter habitum, ut ex se constare videtur; relinquitur ut habitus sit propter actum, ethic finis illius.

Confirmatur secundo animadvertendo ex D. Thoma 1 p. quæst. 5, art. 1 ad 1, quod *bonum* sicut et *perfectum* dicit rationem ultimi : et ideo res quælibet tunc absolute dicitur *bona,* quando intelligitur ultimate completa, et cum ultima perfectione, qua; illi debetur. Quod adeo verum est, ut ipsa forma substan(ialis, quæ in enlitate accidentales valde superat, constiluitque ens simpliciter, non constituat simpliciter bonum, neque res dicatur *bona* per illam, nisi *secundum quid:* quia *esse,* quod tribuit, non est ultimum : e contra vero ultima forma accidentalis licet solum tribuat esse *secundum quid,* constituit bonum simpliciter. et res dicitur per illam *simpliciter bona,* quia e4se, quod tribuit, est ultimum. Ex hac ergo doctrina confirmatur nostra ratio : nam illud, cæleris paribus, magis participat de ratione boni sive in physicis, sive in moralibus, quod plus accedit ad rationem ultimi; in illo vero defectu plus mali splendet, qui est circa magis ultimum : contraria enim, uti sunt bonum, et malum, versantur circa idem : sed actus, sive malus, sive bonus, ultimior est habitu, cum sit ejus finis : ergo superat illum tam in bonitate quam in malitia.

§ H.

Principalis objectio contra assertionem.

•1. Proopposita sententia referi nonnullos Gregorius Mart, quorum suppressit nomina: sed, ut vidimus, nostra conclusio est salis communis inter Theologos. Sunt tamen contra illam el contra rationes aliquæobjet·-tiones. quas oportei diluere. Primo ergo objicies, quod omnis effectus in sua causa effectiva sortitur nobilius c.we, vel saltem asque nobile atque habet in se : ergo tum habitus sit causa effectiva aclusquoad bonitatem, el malitiam, debet nobiliori modo, vel saltem aique nobili utramlibet in se continere ; esseque proinde saltem aeque bonus, vel malus. Consequentia videtur perspicua. Et antecedens probatur. Tum ex ipsa conditione causæ activa» : quæ si sil principalis, debet in ea ratione, in qua est causa, adæquare vel superare suum effectum. Causa enim efficiens continet et causal non prout est in potentia, sed prout est in actu : unde si est causa principalis, et producit effectum virtute propria, debet illum præhabere vel in actu formaliter, el sic aeque perfecte; vel in actu eminenter, adeoque perfectius. Quod si solum continet in actu virtual! et minus perfecto, non continebit virtute propria, sed in virtute alterius causæ, et ut instrumentum illius, ad quam erit recurrendum. Tum etiam probatur inductione : nam calor nobiliori modo est in sole, qui est calidus eminenter, quam in se vel in suo *esse* formali : et creatura» nobilius esse habent in Deo, ubi ab eo non distinguuntur, quam in se ipsis, ubi sunt formaliter creatura?.

Confirmatur : vel habitus est causa univoca actus; vel æquivoca? si primum, erit ejusdem conditionis, bonitatis, aut malitia? cum actu : nam causa univoca in perfectione vel imperfectione est æqualis rationis cum suo offectu. Si secundum, debet illum excedere : qui causa æquivoca superat effectum in ea ratione, in qua est causa.

Duplex solutio, i uatur.

5· Ad hanc objectionem Medina, Lorca, et alii respondent, habitum non esse causam actus principalem.sed inslrumentalem : causa autem instrumentalis non esi necesse, quod superet vel adæquet in perfectione effectum. Alii vero dicunt, habitum non osse causam actus quoad substantiam moralilalis, sed solum quoad modum, scilicet quoad facilitatem, vel delectabililalem. Sed ulraque solutio assumit falsum : nam habitus et esi causa principalis; oi non concurrit præcise ad modum. sed (dium ad substantiam moralitatis actus, ut ostendimus in tract. «le virlut. disp. |, dub. 2 el 3. El quicquid sit de habitibus acquisitis, attamen saltem infusis negari non potest concursus causæ principalis etiam ad prædictam moralitatis substantiam : quandoquidem el dant *posse simpliciter* ad illam, clsunt tota ratio proxima agendi. Adde, quod steal actus in bonitate el malitia superat habitum, ila actus el habitus excedunt in ulraque potentiam : cum ergo hoc non obstet, quominus potentia sil causa principalis ulriusque, el concurrat ad substantiam enlilatis el moralitatis; signum evidens esi, excessum actus supra habitum in bonitate et malitia non dependere ex eo, quod habitus sil vel non sil causa principalis; neque ex eo, quod concurrat ad modum vel ad substantiam. El sane objectio militai a forliori in excessu actus supra potentiam : neque quantum ad hunc excessum solvi polesl aliqua ex prædiclis viis, ut intuenti constabit.

Aliter ergo respondent Curiel, Zumcl, Cornejo et alii : dicunt enim, habitus esse®◊** causas effectivas bonitatis et malitia? moralis suorum actuum; non tamen per se primo, sed quasi secundario et consequenter : quia cum bonitas el malitia moralis in actibus sint relationes, vel modi supponentes entitalem naturalem ipsorum actuum, non possunt aliter produci. Et quoniam ea. quæ hoc modo producuntur, non debent contineri formaliter aut alio perfectiori modo in suis causis, non est necesse, quod habitus, quia sil causa bonitatis et malitiæ actus, contineat illas in se, vel perfectiori modo, vel æque perfecte. Exemplis id explicat Curiel : nam sol v. gr. producit calorem in his inferioribus formaliter similem alteri calori : et tamen non adæquat ipsum calorem in relatione ista similitudinis. quæ consequitur : non enim sol est ita perfecte similis calori a se prodacto, sicut unus calor alteri. Idemque est de quacunque causa a?quivoca quantum ad relationem identitatis vel similitudinis, quæ consequitur ad effectum, respectu aliorum, cum quibus ipse effectus convenit in natura. Similiter habitus scientificus, quamvis concurrat efficienter ad actualem assensum, non adæquat ipsum in veritate formali, quæ consistit in relatione adæquationis ad objectum : perfectius enim invenitur verilas in actu scionlifico, ubi est formal itor et

per

perse, quum in habilu scientko, in quo eat sohnn causaliter et per ordinem nd actum.

Dotu· wi 6. Sed neque hæc solutio (quamvis sit probabilis) tollit objectionem. Nam sive causa ellieiens producat effectum primo et perse, sive secundario aut ex consequenti; omnino tamen ei repugnat producere per modum causa? principalis id perfectionis vel imperfectionis, quod in se non continet : nullus enim dat quod non habet; nec superare potest in agendo per propriam virtutem se ipsum in essendo et continendo. Et ita repugnat, calorem per modum causæ principalis attingere productionem forma» ignis, quia non est æque perfectus sicut ipsa forma; quamvis talis forma non producatur per actionem terminatam ad illam per se primo; sed per resultantium et emanationem : ut docent N. Complutenses 2, Physic, disp. 10, quæst. 3. Ergo sive habitus producat moralitatem actus primario, sive secundario, nequibit communicare illi plus aliquid, quam in se contineat. Vide infra disp. 12, num. 6, ubi prædicta solutio nervosius impugnatur.

Neque exempla, quæ inducit Curiel, favent huic solutioni. Nam relatio illa similitudinis licet non formaliter, eminenter tamen et sub alio perfectiori *esse* continetur in virtute solis : non tamen propterea debet denominare illum æque aut magis similem, quia hnjusmodi denominatio non tribuitur a relatione similitudinis, nisi ut habita formaliler et sub proprio *esse.* Et est manifesta instantia in Deo : in quo planum est contineri eminenter, et sub modo essendi longe perfectiori prædictam relationem : cum in eo eminentissime contineatur omne esse creaturarum tam relativum quam absolutum : et non idcirco denominatur Deus abilla swni/tf, vel *magis similis,* propter rationem dictam. Illud vero de habitu scientifico eandem patitur difficultatem, et non minus eget solutione; quomodo scilicet possit esse causa effectiva actus scientific! quoad rationem veritatis, dum hæc perfectiori modo reperilur in actu, ubi est formaliter, quam in habitu, ubi est solum causaliter. Unde hqp simile, utpote de re æque dubia et difficili, potius debet solvi, quam adduci ut instantia ad rem, de qua agimus.

Tei «a 5°. 7. Vera ergo solutio ea est, quam D. Thom. tradit in præsenti in respons. ad3, ubi propositam objectionem ita diluit : *Dicendum, quod habitus est causa actus in genere causæ efficientis ; sed actus est causa habitus in qenere causæ finalis, secundum quarti consideratur ratio boni et mali : et ideo in bonitate et malitia actus prxeminet habitui.* Igitur juxta hanc D. Thomæ doctrinam tunc solum effectus habet perfectius *esse,* vel æque perfectum in sua causa effectiva, quam in se, quando talis effectus non est simul causa finalis ipsius causæ effectivæ : et ideo calor perfectius *esse* habet in sole, et omnes creaturæ in Deo, quam in se ipsis : quia ita sunt effectus Dei et solis, ut non sint eorum causa finalis. Quando vero effectus simul est causa finalis, perfectius habet esse in se, quam in illa causa effectiva, cujus est finis : nam finis (ut in secunda nostra ratione dicebamus) semper est potior tam in bono quam in malo iis, quæ sunt ad finem. Unde quia actus secundus ita est effectus sui habitus in genere causæ efficientis, ut simul respectu illius sit causa finalis, præstantius *esse* obtinet in se, quâm in ipso habitu.

Dices : major illa perfectio, qua finis su–q perat efficientem, et per quam actus secundus excedit habitum, debet in ipsum efficientem reduci, atque adeo debet in illo præcontineri : ergo vel causa effectiva debet esse ita perfecta sicut finalis, et habitus sicut actus secundus; vel non stat, id, quod est effectus in genere causæ efficientis, habere rationem finis.

Respondetur ex D. Thoma quæstion. 1, Dj|lljII|r de virtut. artic. 1, majorem illam perfectionem actus secundi esse quidem reducendam in aliquem efficientem ; non tamen in illum, respectu cujus est causa finalis; adeoque non in habitum vel potentiam,-sed in causam primam, respectu cujus prædictus actus nullo modo est finis, sed habet dumtaxat rationem effectus.

8. Explicatur hoc : etenim actus secundus convenit in aliquo cum habitu, et in aliquo illum excedit : conveniunt, quia uterque respicit idem objectum formale, et uterque est tendentia ad illud : excedit vero actus secundus, quia est actualior, dicitque prædictam tendentiam per modum ultimæ actualitatis, quam actualitatem habitus non importat, sed habet plus potentialitatis admixtum : et ita est medium, ut numero 2 dicebamus, inter actum et potentiam. Quoad illud ergo, in quo actus secundus convenit cum habitu, videlicet quoad præcisam rationem tendentiæ ad objectum, continetur sufficienter in ipso habitu, qui est similiter tendentia formalis ad idem objectum : et ita quoad hoc sufficienter potest in

eum reduci. Neque precisesecundum hanc rationem actus secundus est finis habitus : qoiaæqualnnon est propter omninoaquale. Quoad actualilatem non vero, in qua actus habitum superat, el per quam completur in ratione finis illius, neque in ipsum habitum, neque in aliquam creatam virtutem potest ut in causam principalem reduci: quia cum nulla virtus operativa creata sit ita actualis, sicut actus secundus, nulla potest adœquate illum continere. Quare secundum hanc rationem reducendus est immediate in causam primam, et in ejus motionem, vel auxilium. Sicut existentia cujuslibet crealuræ ob eandem rationem immediate est effectus ejusdem causa primae :quia cum nulla virtus operativa creata sit ita actualis sicut ipsa existentia, nulla potest eam ut causa principalis efficere. Respectu vero causæ primæ nullus actus creatus habet rationem finis, sed nudi effectus : el ideo semper salvatur, quod actus secundus ut exercet rationem finis, nobilius me habet in se ipso, quam in ea causa effectiva, cujus est finis : et quod ut habet rationem effectus, non minorem perfectionem dicit in sua causa effectivaquam in se ipso. Cum autem dicimus, excessum praedicti actus supra habitum reduci in solam causam primam, sermo est de causa principali : quia per modum instrumenti non est inconveniens ut habitus et potentia concurrant ad praedictum excessum, mola et elevata per auxilium et virtutem causæ primæ. Quod si auctores primæ solutionis, quam impugnavimus, hoc solum voluissent, non eis refragaremur.

Bcptifj esl urgens replica : quia hæc doctrina difix-iiis. solurn potest adaptari actui bono, cujus excessus supra suum habitum potest in primam causam reduci : at vero excessus actus mali supra suum habitum non potest esse effectus primæ causæ; alias esset Deus causa malitiæ : ergo non solum potest reduci sicut in causam principalem in ipsum habitum : manet igitur quantum ad hujusmodi actum et excessum objectio insoluta.

9. Urget sane prædicta replica, sed non convincit : quia habito semel, quod excessus actus boni reducatur in causam primam, habemus sufficiens principium, in quod lotus excessus actus mali possit reduci ; sine eo quod vel aliqua malitia reducatur in Deum ; vel in habitu æque male aut pejori modo, quam in actu est, præconlineatur. Pro cujus luce animadvertendum est discriluuonc. men inter bonitatem el malitiam moralem quantum ad modum augmenti : nam bonitas, quæ consistit in tendentia ad objectum consonum rationi, crescit formalissime intra propriam bonitatis lineam, per hoc quod sit magis actualis : ita quod ipsa major aetualitas est formalissimo major bonitas·, et incrementum seu excessus in actualitate, est formalissime incrementum et excessus in bonitate, ratioque constitutiva prædictæ tendentia? in csxc melioris. Et ratio est ; quia tam aetualitas tendentia? ad objectum consonum, quam ipsa tendentia spectat per se ad lineam bonitati imo tepdentia prædicta non esset bonitas, nisi esset actualis: est enim ununquodque bonum, in quantum est ens, non utcunque sed actu : tantumque habet de bonitate, quantum dicit de actualitate. Cæterum malitia, quæ ex proprio conceptu sita est in tendentia ad objectura rationi dissonum ; quamvis eo sit major, quo majori actualitati conjungitur; non tamen formalissime crescit in ratione malitia? per ipsam majorem actualitalem : quia nulla aetualitas sub hoc conceptu est formalitpr delinea malitiæ: sed tota aetualitas actus mali sicut el tota enlitas reducitur in Deum sicut in primam causam ; in quem tamen nihil malitiæ potest reduci. Solum ergo potest crescere prædicta tendentia intra lineam malitiæ per hoc, quod majori actualitati tanquam rationi alterius linea? conjungitur, et eam inficit : sive (quod idem est) per hoc quod existi! in subjecto magis actuali, magisque proinde bonitatem exigente : et ita in actu secundo est major seu pejor quam in habitu : et adhuc in habitu pejor seu major quam in potentia, juxta majorem vel minorem cujuslibet actualilatem.

Poteslque hujus rei ratio amplius elucidari tum ex dictis: quia nimirum præcisa ab illa tendentia actualitate, quæ(ut dictum est) non spectat ad lineam malitiæ, nihil excogitabile apparet, quod possit prædictæ tendentiæ per modum novæ alicujus formalitatisin recto superaddi, quo intra talem lineam crescat, silque ipsum quasi *magis* malitiæ: ergo solum potest crescere modo explicato : per hoc scilicet quod conjungitur actualitati majori tanquam rei alterius lineæ, estque in subjecto magis actuali, et ad oppositam bonitatem magis determinato. Tum etiam quia per hoc præcisequod prædicta tendentia sit insubjecto magis actuali, absque eo quod intelligamus superaddi illi in esse rei aliquid ex parte sui, repugnat magis rectæ rationi, fundatque ad illam.

illum, seu dicit majorem disconvenientiam. Nam quia de ratione rnali, el præcipue moralis, esi quod subjectetur in aliquo bono, sitque illius quasi læsio, infectio, et deformi las ; quo bonum illud melius el actualius est, magisque moralem bonitatem exigens, po malitia magis ipsum deturpat, plus inficit, plus laedit; adeoque magis repugnat rectæ rationi, et pejor censetur. Sicut olei macula verb. gr. quæ in rudi vestimento vix apparet, et vix macula censetur; immissa in veste pretiosa, reputatur major, magisque eam lædit et deformat, juxta illud I). Thomæ libr. 5 de regim. Principis cap. 6-1 : *Macula est turpior in veste alba.* Non quia ipsa macula quantum ad ea, quæ ex parte' sua el in recto importât, in ulraque veste non sit omnino eadem, idemque oleum superfusum ; sed quia quo vestis est pretiosior, eo magis qualitas macula» ei dissonat, magisque eam deformat ; dum majorem in illa quam in alia fædal pulchritudinem, et impedit splendorem.

setaio. 10· Ex his ad replicam (alias difficilem) non erit difficilis solutio. Dicimus namque, excessum actus secundi mali supra habitum quantum ad actualitatem reducendum esse in causam primam, et in ejus motionem; sicut reducitur excessus actus boni, ut numero? dicebamus : excessum vero ejusdem quoad malitiam, posita actualitate, sufficienter reduci in ipsum habitum : quia malitia actus secundi, et ejus excessus in recto, el per modum forma? nihil aliud dicit intra lineam malitiæ, nisi formalem tendenliam ad objectum rationi dissonum, connotando sicut rationem alterius lineæ actualitatem ipsius actus secundi, quæ est a Deo: haec autem tendentia quoad prædictum objectum sufficienter continetur in habitu, qui similiter est tendentia ad idem objectum, juxta dicta numero 8, et ita non opus est pro ejus continentia aliam causam inquirere. Neque hinc fit, habitum, quia habet eandem formam malitiæ in esse rei, scilicet eandem tendenliam, quam habet actus, esse ita malum, sicut ille : sufficit enim ad hoc ut actus per praedictam tendentiam reddatur pejor, imo ut ipsamel tendentia in ratione malitiæ in eo censeatur major quam in habilu, quod actus ipse sil magis actualis, magisque determinatus juxta prudentiæ regulas ad bonum rationis : nam eo ipso prædicla tendentia magis lædit et deformat actum quam habitum, magisque in illo explicat vim, quam habet, infectivam et (ut ita dicamus) malificalivam : atque it i reddit illum pejorem. Quemadmodum eadem labes seu macula magis lædit el coinquinat vestem pretiosam, quam rudem et vilem : non quia macula ex parte sua et in esse rei non sit omnino eadem in utraque veste ; sed quia juxta majorem vel minorem subjecti capacitatem magis vel minus ipsum lædit et deformat.

Et quamvis (ut ita objectionem aliam diluamus) lota forma constitutiva malitia» actus sit etiam in habitu ; non tamen in hoc est totaliter sub munere et conceptu malitiæ, sicut est in illo : quia ex defectu et incapacitate habitus non explicat in eo prædicla forma totam suam vim infectivam et deformativam, nec eam totaliter ad exercitium et munus inficiendi reducit, sicut reducit quando est in actu. Quod sufficit, tum ut actus malus absolute el simpliciter sit pejor quam habitus; licet uterque habeat eandem malitiam ex parte formæ : quia denominatio *mali* vel *pejori.',* non tribuitur a prædicta formanisi utstante sub eo munere et exercitio. Tum etiam nt tota malitia actus possit in habitum reduci, nullaque alia causa indigeat: quia continentiaeffectus in causa attenditursecundum formam et realitatem secundum se : ex parte autem ipsius formæ constilutivæ malitiæ nihil invenitur in actu, quod in habitu etiam non sil.

Sed urgebis adhuc : quia actu invenitur nova et major disconvenientia ad rationem, quam erat in habilu : ergo nova et major malitia. Deinde, vel ipsum exercitium, et applicatio, seu explicatio malitiæ, quæ est in actu, reperilur in habitu; vel non?si primum, ita malus erit habitus sicut actus, cum habeat eandem malitiam cum eodem exercitio et munere malitiæ: si secundum, in quod ergo sicut in causam reducendum est prædiclum exercitium? Alia replica.

11. Respondetur ad primum distinguendo antecedens : *in actu est major aut nova disconvenientia ad rationem* præciseex parte formæ constitutivae illius disconvenientiæ, negamus : sed una el eadem secundum speciem forma malitiæ, scilicet tendentia ad objectum dissonum, constituit tam actum quam habitum in ratione disconvenientiæ ad rationem : ex parte applicationis ad exercitium et munus inficiendi ct deformandi, concedendum est : quia re vera magis dissonat rationi, quod illa forma et tendentia sit in actu, ubi magis explicat vim suam infectivam, quam in habilu, propter majorem illius actualitatem, majoremque deler- Enodatur.

minationem, et exigentiam bonitatis oppo-sita? : sicut magis dissonat v isui labes eadem in veste candida, quam in subobscura ; quæ tamen ex parte forma? vel quasi forma? maculantis una est el eadem. Atque eodem modo distinguendum est consequens, et concedenda vel neganda consequentia. Ad secundum dicas, prædictum exercitium non ponerq in numero cum sua forma, neque esse aliquid in esse rei aliquo modo ab ea distinctum, aut illi superadditum : unde non requirit aliam causam preter causam ipsius formæ : in esse tamen exercitii im-portat per modum connotali actualitatem actus secundi, quæ est a Deo : unde posita et connotata hac actualitate, absque novo alterius causæ efficientis influxu ponitur prædictum exercitium in esse exercitii, tri–buitque complete forma ejus denominatio-nem *mali;* ea vert) non posita et connotata, .prædictum exercitium in esse exercitii sus-penditur, manetque solum in esse rei : el ita suspenditur etiam prædicta denomi-natio.

Ad confirmationem principalis objectio-nis respondetur admittendo, habitum esse causam actus æquivocam ; non tamen prop-terea debet illum tam in bonitate quam in malitia simpliciter excedere ; neque hoc est de ratione causæ æquivoeæ: nam sol est causa æquivoca respectu hominis, juxta il-lud sol e/ *homo generant hominem :* el tamen homo absolute et simpliciter est sole per-fectior. Sufficit ergoad rationem causæ æqui-voeæ. quod aliquo modo excedatsuumeffec-tum in ea præcisa ratione, inquaesleffectus; ita quod huic rationi cum precision© sum-ptæ aliquid jungatur in causa supra id, quod habet in effectu. Habitus autem non est causa actus adæquate, sed solum quoad rationem tendentia? tn objectum, ut numero 8 dice-bamus i el itaex eo quod sil causa æquivoca, solum habetur, quod hæc ratio tendentia? debet esse in eo perfectiori aliquo modo quam in actu. Quod non negamus : nam in habitu est permanenter; in actu vero cito transit: rursus, in habitu habet majorem latitudinem, quia se extendit ad quodeum-que objectum contentum sub sua ratione formali, et potest influere in omnes actus tendentes ad hujusmodi objectum, quam tamen extensionem non habet actus. Cæte-rum cum hoc stat, quod actus ex aliis capi-tibus absolute el simpliciter habitum excedat : tum propter longe majorem actua-litatem : tum etiam quia adhuc ipsa ten-dentia in ratione bonitatis vel malitiæ in actu est magis explicata, magisque reducia ad exercitium bonificandi, vel deformandi; atque ita mugis sub conceptu bonitatis aut malitiæ, et hic excessus cum sit quasi inten-sive et in iis, quæ magis per se habent ad bonitatem et malitiam, præeminet absolute: ut docet hie D. Thom, in solutione ad 1.

Secundo ad eandem confirmationem res-pondetur ex Cajetano I p. quæstion. 27, artic. 1, el aliis Thomistis,.habitum et ac-tum versantes circa idem formaliter objec-tum, licet différant quantum ad modum essendi ; non lamen differre quoad eorum formalem rationem cum praecisione sump-tam. quæ est tendentia ad prædictum ob-jectum : sed potius quantum ad hoc esse ejusdem atomæ speciei : el ila si conside-rentur formaliter quantum ad hanc ratio-nem, secundum qiiamper se primo habitus est causa actus, potius habitus debet dici causa univoca, quam æquivoca. Ad ratio-nem autem causæ univoca? satis est, si adæquet effectum quantum ad realitatem in ea præcisa ratione, in qua est causa: unde satis est in praesenti, quod habitus adæquet actum praecise quantum ad ratio-nem tendentiæ in esse rei sumptae, ut jam diximus , quamvis ex parte açlualitatis, et ex aliis capitibus explicatis actus absolute el simpliciter habitum excedat.

§ HI.

Alia objectio propofiilur el em-redlar.

12. Secundo objicies contra utranque nos-tram rationem, ex illis sequi, objecta tam in bonitate quam in malitia præeminere actibus, sicut actus preeminent habiti-bus : sed hoc videtur falsum : ergo etc. Sequela probatur: tum quia objecta ma-jorem determinationem habent ad bonum vel ad malum, quam actus : cum tota deter-minatio actus sit ex objectis et *propter quod unumquodque tale etc.* Tum etiam quia ob-jecta magis accedunt ad rationem ultimi : sunt enim fines actuum, sicut isti habi-tuum ; finis autem tam in bonitate quam in malitia juxta secundam rationem præemi-net iis, quæ sunt ad finem : sicut etiam quod magis accedit ad rationem ultimi, magis participat de ratione boni aut mali. Minor autem suadelur : quia in objectis bonitas et malitia tantum est objective et radicaliter quasi in potentia ; in actibus vero proxime et formaliter: ob idque objectis secundum se non efficimur boni vel mali ; sicut nec meremur

meremurnul demeremur; bono tamen actibus: ergo perfectiori modo est in his bonitas el malitia, quam in objectis.

I t huic objectioni (quæ (linicullale non caret) responsum præboainus, animadvertendum est rem, quæ est objectum alicujus actus voluntatis, posse multipliciter sumi. Primo omnino materialiter et in c.v.w rei, secundum quod præcise dicit materiam, circa quam actus ille exercetur : sicut cibus et potus sunt materia, circa quam exercetur actus temperantia?. Secundo formaliter, sistendo lamen in ratione objecti in actu primo : et hoc modo dicit prædictam materiam, secundum quod cadit sub regula rationis, et per illam voluntati proponitur tanquam objectum debilis circunstantiis vestitum. Tertio potest sumi, prout actu movet et exercet rationem finis : qua ratione includit non solum ea, quæ diximus, sed etiam ipsum actum, per quem attingitur a voluntate. Intendit enim agens, non tam ut objectum in se ipso sit, adhuc prout a ratione regulalum, quam ut voluntas sequendo hanc regulam, amore el affectu illi uniatur el conformetur: nam re vera potius haec conformatio, et unio affectiva, ejusque rectitudo; quam ipsummet objectum nude sumptum esi proprium et perse bonum voluntatis, completque-objectum in
D.Tbom. ratione finis : unde dixit D. Thom, in 3 ad Anibal.distinet. 23, artic.'2,ad 2, loquensde virtute, *quodbonum illud, ad quod ordinatur, non est objectum alicujus actus : sed est ipse actus perfectus, quem virtus elicit:* per quem sane actum iit unio, quam dicimus. Idem docet 2, 2, qu. 123, art. 7, de quo videndus est ibi Cajetanus.

Secundo ad idem nota, quod processus et ordo alicujus intentionis potest esse duplex: potest enim intentio agentis procedere vel ab extremo ad extremum alicujus lineae; vel ab extremis ad medium. In primo processu unum extremum habet rationem initii, a quo intentio incipit ; el aliud rationem finis, in quo sistitur. El hic ordo servatur in potentiis et actionibus transeuntibus : nam potentia est propter operationem, el operatio transiens propter effectum : sicut potentia generative est propter generationem, etgeneralioproptersubstantiam geniti, et in hac terminatur intentio generantis. In secundo autem processu utrunque extremum habet rationem initii, et medium lines habet rationem finis : non enim unum extremum intenditur propter aliud; sed utrunque propter medium : intendit enim agens, non quod extrema absolute sint; sed quod accedant ad medium, in illoque uniantur: et ita ipsa unio seu medium, in quo uniuntur, est finis intentus. Ethic ordo observatur in potentiis et operationibus immanentibus, ut intellectus et voluntatis : intendit enim natura potentiam immanentem propter operationem : ipsa vero operatio non intenditur primario ut producat objectum, vel propter aliquem effectum ab ea omnino distinctum ; sed propter se ut medium et unio, cui subduntur objectum et potentia, verbi gratia, intelligens, præcise ut intelligens, non intendit, quod res, quæ intelligitur, in seipsasit ; sed quod sit intellecta, seu quod uniatur cum intellecta media intellectione: quod est intendere per se ipsam intellectionem, et propter eam potentiam et objectum in *esse* objecti. Similiter volens, præcise ut volens, non habet pro fine suæ intentionis in ordine morali, quod res volita utcunque sit in rerum natura;sed quod sit volita juxta rectam rationem, et quod voluntas ei per affectum juxta rationis praescriptum uniatur: et ita ipsemet affectus sequens praescriptum rationis, ipsaque unio objecti cum potentia includitur in fine, quem volens intendit : ad constituendamque hujusmodi unionem et ad ejus existenliam tara potentia volitiva quam objectum et res volita quodammodo tendunt.

13. His praenotatis, ad objectionem res- Diluitur pondetur negando sequelam intellectam deobjertio. objectis, ut præcise dicunt rationem objectorum. Neque urgent probationes ; nam objecta virtutum vel vitiorum, ut præcise exprimunt rationem objecti, minorem determinationem dicunt ad bonum vel ad malum morale, minusque accedunt ad rationem ultimi in hac linea, quam actus. Quod quidem, loquendo de objectis materialiter et *in esse rei* sumptis, videtur perspicuum. Tum quia idem objectum *in esse rei* terminat actum bonum et actum malum : uteirca eundum cibum aut potum, verbi gratia, versari potest actus temperantia? et actus intemperantia? : quæ determinatio et indifferentia non est in actibus. Tum etiam quia objectum el materia, circa quam versatur actus, antequam intelligalur cadere sub ordine et determinatione rationis, non spectat adhuc objective, ad genus morale, nisi remote et in potentia : perdictam vero determinationem fit morale objective in actu primo proximo, ut tradit D. Thom. supra quæslion. 19, artic. 1 ad 3. Si vero loquamur de objectis ut jam cadentibus sub

determinatione rationis ; nondum tamen actu voluntatem moventibus, quamvis magis determinata sint, magisque accedant ad ultimum? adhuc tamen non ita sicut actus. Cujus ratio tradita est num. præced. quia processus in linea morali non est ab extremo ad extremum; sed ab extremis ad medium: et ita quæ magis distant a ratione medii, minus accedunt ad rationem finis et ultimi, minoremque proinde determinationem dieunt ad bonum vel ad malum : et hujusmodi sunt objectum in es®» rei sumptum, et potentia ante habitum. Quod autem est ipsum medium, habet perfecte rationem finis et ultimi, estque omnino ad malum vel bonum determinatum : et hic est actus secundus, qui unit objectum cum potentia. Quæ vero inter hoc medium et prima illa extrema interjacent, medio modo se habent, neque ita accedendo ad ultimum adeoque ad bonitatem vel malitiam sicut prædictus actus; neque ita recedendo sicut potentia et objectum in ew rei. Sunt vero hæc intermedia habitus, et objectum *inesseobjecti* prescript! a ratione. Diximus negandam esse sequelam intellectam *de objectis precise in ralione objectorum :* quia si sermo esset de objectis, quatenus habent formalissime rationem finis, non est eis neganda æqualis vel major bonitas, atque tribuitur actibus : quia prout sic includunt perfectionem ipsorum actuum voluntatis, quibus attinguntur. Nam utdiximus, in hoc processu finis praecipue intentus est conformatio et unio potentiae cum objecto secundum regulas rationis, quæ quidem unio et conformatio fit immediate per prodictos actus, et in eis consistit.

Kê|>llca. urgebis primo : quia in moralibus objecta habent rationem finis : ergo male hic distinguimus finem ab objecto. Deinde omnes actus voluntatis sunt propter finem, ut docet D.Thom. supra quæstion. 1, artic. 1. non autem sunt propter se ipsos, quia nihil putest esse finis sui ipsius, cum finis et id, quod est ad finem, distinguantur : ergo solum sunt propter objectum : hoc ergo dumtaxat habebit rationem finis. Præterea, voluntas intendens vel desiderans aliquam rem. non intendit suam intentionem, neque desiderat suum desiderium ; sed rem illam, quæ est objectum talis desiderii et intentionis: ergo res ipsa intenta vel desiderata, non desiderium vel intentio, est, quæ habet rationem finis : alias cum assequuto fine, voluntas quiescat, quiesceret per ipsum desiderium vel intentionem, neque ad assequutionem rei desideratæ procederet.

14. Respondetur ad primum, objecta in |)U| moralibus habere rationem finis non nude j sumpta, sed ut voluntarie ot juxta praescriptum rationis attacta, atquo unita potenti®; in hoc autem (ut diximus) clauduntur ipsi actus,quibus attinguntur. Ad secundum respondetur, in actu voluntatis duo reperiri. Primum est ejus entitas, seu illud, quod habet præcise de linea appetiti va. Secundum est rectiudosive ordo, quem participat a prudentia, per quem redditur formaliter bonus et honestus. Primum istorum non habet rationem finis; sed est propter finem : et de hoc procedit replica. Secundum vero non tam est propter finem, quam ipse finis proximus, ad quem tam habitus quam entitas actus debent ordinari. Quisquis enim recte appetit, hoc potissime debet intendere in ralione finis proximi, ut scilicet insuis actibus et affectibus ordo et rectitudo rationis splendeat. Diximus *in ratione /inis proximi etc. :* quia non negamus, totum hoc iterum referri posse ad alium finem magis ultimum, in quo major bonitas et rectitudo rationis eniteat : uti erit vel aliquis alius actus prastantioris virtutis, aut saltem majoris perfectionis; vel ipse Deus, qui est omnium ultimus finis.

Ad tertium dicas, voluntatem bene et ordinate aliquid intendenten aut desiderantem neque habere pro fine principali ipsam intentionem vel desiderium quantum ad illud precise, quod dicunt de linea appetitiva ; neque objectum, circa quod directe versantur, sumptum secundum se (nisi forte tale objectum secundum se sit aliquid nobilius) sed rectitudinem et bonitatem, quæ in prædictis actibus relucet. Meriloque hæc rectitudo diceretur *intenta* potius quam res, quæ habet rationem objecti voliti. Nam qui virtuose agit, non fugit potissimum intentionem in assequutione hujus vel illius rei creatæ, quam consequi desiderat ; sed in reclificatione sui appetitus circa tale desiderium. Propterea vero multoties non sic loquimur, quia vel voluntas invertens debitum ordinem, non curat de prædicta rectitudine, constituitque finem, ubi constitui non debet : vel quia ut compertum snppo-nentes, finem principalem esse ipsam rectitudinem, pergimus ad declarandum finem effectum, sive secundarium, qui est consequutio hujus vel illius rei. Neque hinc fit, quod voluntas quiescat per desiderium vel inlentionem.Tum quia quies voluntatis non est nisi in ultimo : rectitudo autem desiderii vel intentionis non est ultima ; sed potest

potest ordinari ad alium Ilnem præetantiorem, ut diximus. Imo adhuc si essot ultima, el in ea quiesceret, non hoc fieret per ipsam intentionem ; sed per alium actum, qui esset fruitio et quies in tali intentione et rectitudine. Tum etiam quia sæpe ratio didat, ut intentio sit ellicax, pertingatque proinde usque ad exequutionem effectus : tunc autem non erit in ea sufficiens rectitudo et conformitas cum ratione, si voluntatem quiescere sinat, priusquam faciat totum, quod in se est, ad consequendum effectum. Si autem recta ratio praedictam efficaciam non postulet, voluntas bene ordinata quiescet proculdubio in desiderio et intentione rectis, neque erit nimium solicita de alterius effectus consequutione. Ut videmus in viris egregiae virtutis, qui nullis rerum eventibus perturbantur ; neque eorum spe vel timore anguntur, dummodo in suis internis actibus et coram Deo recte se gesserint.

ARTICULUS IV.

Utrum peccatum simul esse possit cum virtute 1

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod actus vitiosus, sive peccatum non possit simul esse cum virtute. Contraria enim non possunt esse simul in eodem : sed peccatum quodammodo contrariatur virtuti, ut dictum est ; ergo peccatum non potest simul esse cum virtute.

2. Praeterea : peccatum est pejus quam vitium, id est actus malus quam habitus malus : sed vitium non potest simul esse in eodem cum virtute : ergo neque peccatum.

3. Præterea : sicut peccatum accidit in rebus voluntariis, ita et in rebus naturalibus, ut dicitur in 2 Physic, sed nunquam in rebus naturalibus accidit peccatum, nisi per aliquain'corruptionem virtutis naturalis ; sicut monstra accidunt, corrupto aliquo principio in semine, ut dicitur in 2 Physic. Ergo etiam in rebus voluntariis non accidit peccatum. nisi corrupta aliqua virtute aniime : et sic peccatum et virtus non possunt esse in eodem.

Sed contra esi, quod Philosophus dicit in 2 Ethic, qttod per contraria virtus generatur et corrumpitur : sed unus ictus virluosus non causal virtutem, ut supra habitum est : trgo neque unus actus peccati tollit virtutem : possunt ergo simul in eodem esse.

Respondeo dicendum, quod peccatum comparatur ad virtutem sicut actus malus ad habitum bonum ; aliter autem se habet habitus in anima, et forma in rc naturali : forma enim naturalis ex necessitate producit operationem sibi convenientem, unde non potest esse simul cum forma naturali actus fonnæ contrariæ, sicut non potest esse cum calore artus infrigidationis, neque simul cum levitate motus descensionis, nisi forte cx violentia exterioris moventis : sed habitus in anima non ex necessitate producit suam operationem, sed homo ulilur eo cum voluerit : unde simul habitu in homine existente, potest non uti habitu, aut agerc contrarium actum, et sic potest habens virtutem procedere ad actum peccati ; actus vero peccati si comparetur ad ipsam virtutem, prout est habitus quidam, non potest ipsam corrumpere, si sit unus tantum : sicut enim non generatur habitus per unum actum, ita nec. per unum actum corrumpitur, ut supra dictum est. Sed si comparetur actus peccati ad causam virtutum, sic possibile est, tyuod per unum actum peccati aliqua.* virtutes corrumpantur : quodlibet enim peccatum mortale contrariatur charitati, quæ est radix omnium virtutum infusarum, in quantum sunt virtutes : et ideo per unum actum peccati mortalis exclusa charilale, excluduntur per consequens omnes virtutes Infusa*, in quantum sunt virtutes : cl hoc dico propter fidem et spem, quarum habitus remanent Informes post peccatum mortale, et sic non sunt virtutes; sed peccatum veniale, quod non contrariatur charitati, neque excludit ipsam, per consequens etiam non excludit ullas virtutis : virtutes vero acquisita* non tolluntur per *tinmn* actum cnjuscunque peccati. Sic igitur peccatum mortale non potest simul esse cum virtutibus Infusis ; potest tamen simul esse cum virtutibus acquisitis : peccatum vero veniale potest simul esse et cum virtutibus infusis, et cum acquisii».

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum non contrariafur virioli secundum se, sed secundum suum actum : et ideo peccatum non potest simul esse cum actu virtutis; potest tamen simul esse cum habitu.

Ad secundum dicendum, quod vitium directe contrariatur virtuti, sicut et peccatum actui virtuoso : et ideo vitinm excludit virtutem, sicut peccatum excludit actum virtutis.

Ad tertium dicendum, quod virIntcs naturales agunt ex necessitate, et ideo integra existente virtute, nunquam peccatum potest in actu inveniri ; sed virtutes anima· non producunt actus ex necessitate, unde non est similis ratio :

Prima conclusio : *Peccatum mortale non potest esse simul cum virtutibus infusis, saltem in ratione virtutum.*

Secunda conclusio : *Peccatum mortale potest esse cum virtutibus acquisitis.*

Tertia conclusio : *Peccatum venialeet cum infusis virtutibus et cum acquisitis potest conjungi.*

Commentarius.

De materia hujus articuli quantum ad primam et secundam conclusionem egimus in tract, de virtutibus disp. 4, dub. 2, ubi de omnibus moralibus infusis diximus esse necessario connexas cum charitate, adeoque incompossibiles cum quolibet peccato mortali. De fide vero et spe si considerentur præcise quoad substantiam, etiam ut certum tenendum est posse manere in peccatoribus : ut docet D. Thom. in præsenti, et supra quæstion. 65, ait. 1. Docet vero utrobique, fidem et spem non manere in ratione virtutum, amissa charitate : quia manent mortuae et informes sine ordine ad finem ultimum, quem illa tribuebat. Quia enim virtus in sua perfectione postulat *bonum facere habentem,* ut sonat ejus diffinitio : et nemo et simpliciter bonus nisi in ordine ad finem simpliciter ultimum, quandiu fidei et spei deest prædictus ordo, non vocantur absolute virtutes : non quod careant essentia et entitate virtutis ; sed quia non habent perfectionem et statum. Similiter etiam virtutes acquisitas diximus loco cit. non amitti unico peccato mortali, sed posse manere cum illo pro aliquo tempore : quamvis neque istae pro tempore illo conservent perfectionem et statum virtutis, juxta dicta disp. 1, num. 28.

Sed objicies, quod D. Thom. non negat virtutibus acquisitis posse manere cum pec-

cato mortali, etiam in ratione virtutum ; sicut negat fidei et spei : sed absolute et sine addito dicit posse manere cum illo : ergo non solum quoad essentiam, sed etiam quoad perfectionem et statum sunt compossibilia : alias eodem modo de utrisque virtutibus loquutus fuisset, et non cum prædicto discrimine.

Respondetur potuisse D. Thomam diverso modo loqui de praedictis virtutibus ; etiamsi nullæ earum maneant in peccatore cum perfectione et statu, quæ diximus. Quia fides et spes cum solum in ordine supernatural! sint virtutes, non habent aliam formationem et perfectionem constituentem virtutis statum, nisi quam a charitate recipiunt : et ideo hac deficiente, in nullo ordine dici debent *virtutes simpliciter,* sed semper cum addito exclusive prædicti status. Virtutes vero acquisitæ spectant ad utrunque ordinem naturalem etsupernaturalem, et in utroque habent suam formationem et aliqualem statum, in naturali scilicet per prudentiam acquisitam, et in supernaturali per charitatem : unde quamvis ablata ab eis per peccatum hac posteriori perfectione, non maneant in esse virtutum, loquendo apud Theologos, qui virtutem considerant in ordine ad finem supernaturalem ; loquendo tamen apud Philosophos, qui non nisi naturalia attendunt, possunt sine addito *virtutes* nuncupari propter praedictam prudentiæ formationem, et quia humano et philosophico more reddunt bonum habentem : quamvis tota hæc bonitas diminuta sit respective ad supernaluralia. Quod discrimen ut innueret D. Thom. cum de fide et spe dixisset posse manere cum peccato mortali, *sed non in ralione virtutum ;* de virtutibus acquisitis sublicuit hanc restrictionem, et solum dixit *posse manere cum illo,* neque negando, neque asserendo an maneant in ratione virtutum ; vel rationem hanc amittant.

Objicies secundo, quod juxta doctrinam D. Thomæ 2, 2, quæst. 47, artic. 13, prudentia adhuc acquisita non manet in peccatoribus : atque adeo destruitur per quodlibet j>eccatum mortale : destructa autem prudentia, nequeunt manere virtutes morales -.dependent enim ab illa in *esse, peri, et conservari.* Similiter virginitas, prout est virtus distincta a castitate, per unum actum stupri deperditur, amittiturque irreparabiliter virginitatis aureola : ergo non est verum. quod virtutes acquisitæ maneant cum peccato morlali.

Respondetur prudentiam acquisitam non destrui quoad substantiam, communitor loquendo, per unum peccatum mortale ; sed solum quoad statum et perfectionem, ut explicuimus disput. 1, dub. 2. Idomque dicendum est de virtutibus moralibus acquisitis. Ad locum vero D. Thomæ respondet Cajelanus, S. Doctorem loqui de prudentia infusa : posse voro doctrinam ejus extendi ad acquisitam, si nomine *peccatoris* intelle-gatur, non qui unum tantum mortale commisit ; sed qui per plura acquisivit habitus peccaminosos : hunc enim intelligimus frequentius nomine *peccatoris.* Ad illud de virginitate respondetur ex D. Thoma 2, 2, quæst. 152. artic. 3, in solutionibus argumentorum, per unum actum stupri destrui virginitatem quoad id, quod in ea est materiale, scilicet signaculum claustri virginei, et venereorum inexperientiam : potest tamen manere quantum ad habitualem appetitus inclinationem, venerea non experiendi, quæ est ipse habitus et ratio constitutiva prædictæ virtutis. Videantur quæ diximus loco citato de virtut. numer. 23. Hic disputant aliqui, quo pacto peccatum mortale expellat gratiam et virtutes infusas, an physice ; vel moraliter : effective ; vel solum demeritorie? Quod nos, Deo dante, examinabimus in tract, de justificatione. Tertia conclusio de peccatis venialibus, quamvis ex parte sit notissima ; ex parte etiam difficultatem ingerit : quam sequens disputatio elucidabit.

DISPUTATIO IV.

De efficacia peccatorum venialium α'I expellendam virtutum acquisitam.

Movetur disputatio de solis peccatis venialibus : pro mortalibus enim sufficiunt, quæ usque modo diximus. De illis vero supponenda sunt duo tanquam certa et demonstrata in litera D.Thomæ. Primum est. peccata venialia, quantumvis gravia, et repetita, non expellere, aut minuere intrinsece virtutes infusas : quia cum hujusmodi virtutes habeant nexum cum gratia, et illam necessario comitentur·, sicut nulla venialia sufficiunt corrumpere, vel diminuere ipsam gratiam, ita nec prædictas virtutes. Secundum est, unum vel alterum peccatum veniale compati cu m qualibet virtute acquisi ta ; quia si unicum peccatum mortale communiter non generat habitum vitii expellentem

tern oppositam virtutem; non est cur id efficiat unum; vel altorum veniale. Cæterum an sicut mortalia repetita generant praedictum habitum, et destruunt virtutem acquisitam oppositam, id etiam praestet repetitio venialium ? requirit examen dubii sequentis.

DUBIUM UNICUM.

Γἳηιηι peccata venialia repetita destruant virtutem acquisitam sibi oppositam ?

Ex peccatis venialibus quaedam sunt talia ex genere : illa nimirum, quæ præcise in sua materia, quantuncunque crescant, aut quantalibet deliberatione exerceantur, non egrediuntur limites peccati venialis : quamvis ex adjunctis circunstantiis possint ad aliud genus transferri, et fieri mortalia. Hujusmodi sunt simplex mendacium, verbum otiosum, avaritia, et similia : quæ licet aliquando ratione finis adjuncti, vel alterius circunslantiæ mortalia efficiantur : ut si quis simplex mendacium juramento affirmet : si eo usque avarus existât, ut aliena rapiat, etc. ex se tamen et ut sistunt præcise in suo objecto proximo, non excedunt culpam x'enialem : ut habet D. Thom. 2, 2, quæst. 110 et 117, et 148. Alia sunt peccata, quæ ex propria materia sine egressu ad aliam accipiunt gravem malitiam : ob idque dicuntur *mortalia ex genere:* ut infidelitas, furtum, et similia. Quæ tamen aliquando a prædicta gravitate deficiunt, redduntur venialia. Et hoc ex duplici capite : nimirum vel defectu plenæ deliberationis, quæ ad culpam mortalem omnino necessaria est : qua ratione excusantur sæpe a prædicta culpa motus infidelitatis, blasphemies, et alii, qui si cum plena deliberatione acceptarentur, nequirent ab illa excusari. Vel ex parvitate materiæ : ut si quis de re aliena parum surripiat : non enim defectus circa materiam omnino levem apud prudentem judicem gravis offensa reputatur. De his ergo tribus modis peccatorum venialium, nimirum ex genere, ex imperfecta deliberatione, et ex materiæ parvitate, procedit dubium : quod proinde tribus assertionibus decidemus.

Assertio communis pro venialibus ex genere.

1. Dicendum est primo, peccata venialia ex genere sæpins iterata destruere oppositam virtutem acquisitam. Hæc assertio est communis, ut testantur sequentes illam Medin. in praesenti, Curiel dub. un., Alavr. disp. 122, Greg. Mart. dub. 2, Zumel disp. unie. conci. 2 et alii. Deduciturque ex D. Thoma, ubicunque agit de corruptione virtutum acquisitarum per vitia contraria. Et probatur ralione : quia virtus acquisita destruitur per actus, quibus generatur oppositum vitium : cum enim prædicta virtus et vitium sint directe contraria, debent a subjecto mutuo se expellere : sed plures actus veniales ex genere, v. gr. plura mendacia, generant habitum vitii mentiendi : ergo destruunt oppositam virtutem veracitatis. Patet consequentia : quia neque hæc virtus habet aliud vitium directe oppositum, per quod corrumpatur, nisi vitium mentiendi : neque hujusmodi vitium acquiritur aliis actibus quam mendaciis. Medina; Cnriei- D.Thom. Beiio·

Confirmatur : non est minus efficax in genere mali actus mentiendi, quam in genere boni oppositus actus dicendi verum : sed per plures actus dicendi verum acquiritur virtus veracitatis, et corrumpitur vitium oppositum, ut est per se notum : ergo per plures actus mendacii generabitur habitus mentiendi, et virtus opposita expelletur. Confir- matio dnplcx.

Confirmatur secundo : actus, qui omnino deviant a medio rationis præscripto alicui virtuti, generant habitum pariter deviantem a prædicto medio ; adeoque corrumpunt virtutem in illud inclinantem : sed actus mendacii deviat omnino a medio, quod ratio virtuti veracitatis præscribit, ita ut dari non possit major deviatio a prædicto medio propria illius materiæ: ergo prædiclus actus sæpe repetitus generabit habitum vitii contrarium veracitati eam expellentem. Hæc intelligenda sunt de peccatis, quæ præcise sunt venialia ex genere : si enim ejusmodi peccata aliunde etiam habeant diminutionem, ut cum fiunt sine plena advertentia, vel circa materiam tenuissimam, sequentur leges aliorum venialium, de quibus dicemus in secunda et tertia assertione.

2. Sed objicies ex D. Thom. quæst. 14 malit, art. 2 ad 3 ubi ait, solum illud peccatum tollere habitum virtutis, quod contrahatur charitati, a qua omnes virtutes deohjvriio.

dependent : sed hoc est peccatum mortale, et non venialia : ergo, etc.

Respondetur, in hoc testimonio sermonem esse de virtutibus infusis. Expresse enim loquitur D. Thom. de illis virtutibus, quæ a charitale dependent : hæc autem dependentia propria est virtutum infusarum : nam acquisita? secundum suas entitales possunt esse sine ilia. Vel dicas, sermonem esse de peccato, quod secundum se, et quia tale est, alque adeo etiamsi non multiplicetur, destruit habitum virtutis saltem quoad eam perfectionem et statum, quæ provenit ex charitale : hoc autem proprium est solius mortalis. Cum quo stat ul etiam peccatum veniale non precise secundum se, sed quatenus per sui repetitionem generat habitum vitii, destruat aliquam virtutem acquisitam : non per se quoad illum statum, sed quoad entitatem : qua sublata, ex consequenti tollitur etiam prædictus status, prout in tali virtute : sicut ad destructionem cujuslibel subjecti perit consequenter quidquid in eo subjectatur.

3. Secundo objicies, quod virtus acquiohlettlo.sita non destruitur nisi per habitum vitii adæquule, et simpliciter sibi contrarium : sed nullum vitium genitum per sola peccata venialia habet predictam conlrarietatem cum virtute : ergo, etc. Minor probatur : nam virtus quaelibet, v. gr. veracitas, inclinat ad actus simpliciter conformes legi, et rationi, indeque est bonus habitus simpliciter: vilium vero per peccata venialia acquisitum, puta vitium mentiendi, solum inclinat ad actus dissonos legi secundum quid : sicut ipsa venialia secundum quiil tantum sunt contra legem : non est autem perfecta conlrarietas inter *secundum quid el Simpliciter.*

solvitur. Respondetur negando minorem : nam ut habitus voracitatis v. gr. el habitus mentiendi simpliciter et adæquale sibi contrahentur, salis est quod sicut unus inclinat ad perfecte servandum medium rationis, prout inveniri potest in illa materia, sic alius inclinet ad omnino recedendum a tali modo : quod habet de facto vilium mentiendi. Unde ad probationem dicendum est, non magis simpliciter, et adæqûate habitum voracitatis accedere ad medium constitutum per rationem in illa materia, quam habitus mendacii recedit a tali medio. Cum verocommuniterdici solet, *peccatum veniale non esse contra legem simpliciter,* vel sermo non est de ipsa lege, per quam immediate prohibetur·, sed de lege, quæ necessario observari debet ad assequendam ælernam salutem. De qua loquitur D. Thom. dicens, prædiclum peccatum non esse *contra,* sed *prêter legem.* Vel ly *simpliciter* non cadit supra con/ra, sed supra *legem :* ul sil sensus, non quod tale peccatum simpliciter non sit contra rectam rationem, et contra legem illud immediate prohibentem, sed quod talis lex non esi lex obligans simpliciter, seu lanqunni omnino necessaria ad finem ultimum assequendum de quo dicemus disp. 10.

4. Tertio objicies, quod si peccata venialia destruerent oppositam virtutem, relin-oV* querent aliquam maculam in anima, nempe carentium nitoris ab illa virtute provenientis : hoc autem videtur contra D. Tho-y,^ mam infra quæst. 89, art. 1, ergo etc. Confirmatur : nam propter hanc rationem Ang. Doctor in 4, dist. 16, quæst. 2, art. 1, inquit, animam nonsanari per venialium remissionem :quia per ipsa venialia non redditur sauciata et infirma, debetqueinfirmilas praecedere, ul sanitas subsequatur : si autem peccata venialia virtutem corrumperent, ex hac corruptione maneret anima sauciata, et infirma : ergo, etc.

Ad objectionem dicemus infra quæst. 89, art. I. Ad confirmationem vero respondetur, peccata venialia reddere aliquo modo animam infirmam : quamvis infirmitas hæc non sil ad mortem, neque ab intrinseco irreparabilis (de qua infirmitate loquulus est D. Thom. loco cit.) unde ad reparationem venialium egemus gratia per Christurn; qua tamen non indigeremus, nisi essent aliqualis animæ infirmitas,juxta illud Malth 9. .Von *est opus valentibus medico, sed male habentibus :* ob eandemque rationem remissio venialium potest esse effectus sacramentorum·, quæ instituta sunt per modum medicinæ.

Tandem objici potest, quod juxta com-Ci* mune proloquium virtutes sunt connexae, nec potest una amitti, nisi cæleræ destruantur : sed peccata venialia quantumvis repetita, non corrumpunt omnes virtutes : ergo nullam destruunt. Respondetur, virtutes acquisitas dici connexas non quantum E» ad entitatem precise sumptam, sed quantum ad perfectionem : quatenus nulla perveniet ad statum virtutis perfectæ, si reliquæ defuerint. Cæterum tam in hujusmodi perfectione, quam in prædicta connexione est aliqua latitudo. Nam ut virtutes sint in ea perfectione, quæ sufficit ad denominandum subjectum absolute, et simpliciter *rirtuosum, vlrtuosuin,* salis cet concursu» illarum, quæ peccatis mortalibus opponuntur; quamvis desint aliquæ aliæ ex iis, quæ opponuntur venialibus : ul voro habeantur in statu perfectissimo, dobent etiam islæ concurrere. Sed ex hoc nihil contra assertionem : nd cujus veritatem su Ilicit, ut manentibus reliquis virtutibus in primo illo perfectionis statu, possint peccata venialia corrumpere unam vel alteram, quæ sibi et non mortalibus opponuntur : non enim cum statu illo compatietur, ul quis in tantum venialia committat, ut generet quamplures habitus vitiosos, etiam ex illis, quæ inclinant ad venialia ex genere : quia cum peccata venialia ad mortalia inducant et disponant, difficile erit ul in mortalia sæpe non labatur, qui tot venialia ex advertentia committeret.

§ II.

Secunda asserliu pro venialibus e.c imperfecta deliberatione.

5. Dicendum est secundo, peccata venialia ex defectu plenæ deliberationis, quantumvis repetantur, non corrumpere oppositam virtutem : ut si quis habeat plures motus non plene deliberatos contra justitiam, non idcirco virtus justitiædestruetur. Assertio hæcetiam est communis : ut videre est apud Aniliores, quos pro procedenti Hb – retulimus. Desumiturque ex D. Thoma 2, 2,quæst. 24, art. 9et quæst. 7 de malit, art. 6 ad 1. Probatur ratione: quoniam prædicta peccata eo ipso quod sint actus indeliberali, non habent vim ad tribuendam habitui firmitatem : nam propter quæ indeliberate volumus , facile revocamus : ergo nequeunt generare habitum vitii : de cujus ratione est, ut sit firmus, et permanens : atque adeo neque etiam poterunt excludere virtutem oppositam: cum talis exclusio fieri deberet medio prodicto habitu.

'- ir- Confirmatur : do ratione habitus moralis, sive vitii, sive virtutis est, ut plene quoad usum subdatur voluntati : et propterea diffinitur, *habitus est, quo utimur, cum volumus:* proptereaque etiam dicemus infra quæst. 78, art. 2 peccantem ex habitu semper peccare ex electione, et ex certa malitia : quia proprium est habitus non elicere suain operationem, nisi ex imperio et electione voluntatis : sed per actus semiplene liberos nequit hujusmodi habitus generari tergo, etc. Minor probatur : nam cum tales actus non subdantur plene dominio voluntatis, sed tantum semiplene, nequeunt tribuere effectui a se producto majorem subjectionem, quam semiplenam : non igitur poterunt generare habitum, de cujus ratione est plena subjectio. Ad hæc : fœcunditas ad generandum sibi simile propria est solius rei in sua specie perfectae : et ideo vir potest generare sibi similem : non autem puer : ergo cum peccata venialia, de quibus loquimur, non sint actus perfecti, sed valde imperfecti intra suam speciem,nequibunt producere habitum vitii similem ipsis peccatis.

6. Unde non obesi, si cum aliquibus objicias, quod motus semideliberati contra aliquam virtutem possunt exerceri cum tanta vel majori intensione, atque exercentur actus plene liberi, qui sunt peccata mortalia : ergo cum alias sint ejusdem speciei cum istis utpote versantes circa idem objectum, generabunt non minus habitum vitiosum expellentem contrariam virtutem, sicut ipsa peccata mortalia illum genuissent. Confirmatur ; nam amentes, inquibus couûrest semiplenum lumen rationis, ex frequentalione actuum circa objecta dissona sentiunt promplitudinem et facilitatem erga talia objecta : ergo signum est generari in illis per prodictos actus habitus vitiosos.

. Respondetur enim ad objectionem, quod Diluitur etiamsi demus, actus semiplene liberos in materia v. g. justitiae esse ejusdem speciei quantum ad malitiam moralem cum actibus pleno liberis circa eandem materiam (de quo infra disp. 19) adhuc non poterit per illos quantuncunque intensos generari habitus injustitia? : quia prodicti actus semper sunt in sua specie diminuti et imperfecti, et fœcunditas ad producendum habitum propria est actuum in sua specie perfectorum, ut dicebamus. Quemadmodum actus valde remissi propter hanc imperfectionem non generant habitum, quem generarent intensi : quamvis omnes sint ejusdem speciei.Ad confirmationem dicas, illam facilitatem amentium non provenire ex habitu ; sed vel ex imperfecta aliqua dispositione, quæ eo ipso quod est tantum dispositio, non excluderet contrarium habitum, quamvis esset in illis ; vel si nec talis dispositio in eis producitur (de quo alibi) provenit ex assuefactione, quæ non minus locum habet in homine quam in brutis, in quibus nullus gignitur habitus ; et nihilominus ex apprehensionibus de convenientia objecti et ex memoria percepta? delectatio-

nisper actus præcedentes, reperitur quædam assuefactio et propensio ad tale vel tale objectum : prout declarat Divus Thom. supra quæst. 70, articulo 6 ad 2.

Replica. 7. Sed urgebis : etiam peccata venialia ex genere sunt aliquid imperfectum in ratione peccati : et nihilominus generant habitum sibi -similem, ut diximus in assertione praecedenti: ergo talis imperfectio non impedit hujusmodi generationem. Deinde, qualilatps naturales, ut calor, eo ipso quod habeant sufficientem intensionem, possunt se communicare et producere sibi simile : ergo etiam actus morales eo ipso quod sint sufficienter intensi, poterunt producere habitum sibi similem, non obstante quacunque alia imperfectione.

Eno- datiir. Respondetur ad primum, prædicta peccala, si sint plene deliberata habere totum quod est suæ linea? : et ideo non sunt actus perfecti in genere proprio : dicuntur vero imperfecti in genere peccati, quia non pertingunt ad gradum culpæ mortalis, neque Deum graviter offendunt. Sicut linea, verbi gratia, quamvis in suo proprio genere, scilicet quantitatis, sit perfecta, dicitur tam ipsa quam reliqua accidentia imperfecta in genere entis, quia non pertingunt ad gradum substantiae. Hæc tamen imperfectio sicut non tollit, quod accidens habeat tolum, quod est sui generis accidentis ; et peccatum ex genere veniale totum, quod est de ratione peccati in tali genere : ita non obest fœcunditati ad generandum simile in specie. Cæterum peccata venialia ex indeliberatione. in suo proprio genere sunt actus imperfecti : eo quod deliberatio est de ratione actus moralis, in quacunque specie sil. Ad secundum respondetur qualitates naturales, ut calorem, solum ex defectu intensionis posse esse imperfectas : et ita eo ipso quod habeant sufficientem intensionem, habent simpliciter perfeclionemsuæ speciei, et quicquid requiritur ut generent sibi simile. At vero peccata venialia, de quibus loquimur, etiam si sint intensa, habent intra proprium genus aliam imperfectionem, nempe ex parte materiæ : sicut etiam possent illam habere ex defectu deliberationis. Et ideo quicquid sit de intensione, manent in suo genere imperfecta simpliciter, adeoqueimpotentia ad generandum habitum qui sit simpliciter vitium illius speciei.

Atia objpciia 8, Secundo objicies, quod per hujusmodi peccata semiplene libera minuitur opposita virtus: et ideo secundum communem modum concipiendi reputamus minus castum illum, qui in motus semiplene deliberatos sæpe labitur contra castitatem, quam eum, qui abstinet etiam a similibus molibus: poterii ergo per majorem et majorem eorum repetitionem tandem virtus deperdi. Palet consequentia: nam habitus acquisitus ex eisdem causis corrumpitur, ex quibus minuitur: sicut per easdem augetur, per quas generatur.

Respondetur, virtutem non diminui in-&«. trinsece per prædicta peccata, quasi aliquid de ejus intrinceca perfectione et realitate subtrahatur. Potest tamen dici, quod diminuatur quodammodo,quasi exlrinsece propter oppositionem impedimenti scilicet illius imperfecta) dispositionis vel assuefactionis, quam talia peccata relinquere diximus. Nam ratione hujus impedimenti castitas v. g. non est ita expedita ad exercendos proprios actus, et motus illos compescendos, sicut esset seclusa prædicla assuefaclione : ob idque censetur minus perfecta ; quamvis retineat totam suam intensionem et perfectionem seu realitatem intrinsecam. Sed hæc intelligenda sunt juxta dicenda inferius quæst. 85, in comment, articulo 2.

S III.

Quid de venialibus ex materie parvitate?

9. Dicendum est tertio, neque peccata venialia ex parvitate materiæ, quantumcunque multiplicentur, corrumpere virtutem acquisitam absolute et secundum suam substantiam : ul per plura levia furia, dum manent levia, non corrumpitur simpliciter justitia. Hæc conclusio non est ita communis sicut præcedentes. Tuentur tamen illam Capreolus in 2, dist. 43, quæst unica, art. 3. cjjw Et inpræsenti Medina, Curiel, Alvar. Montes. et Greg. Mart, quos jam retulimus. ύΩi Sumiturque ex D. Thoma in 2, dist. 42, quæst. 1, art. 4 ad l ubi ait : *Dicendum, quod veniale, non corrumpit virtutem quantum* t'î* *ad habitum: hoc enim mortalis est proprium: sed exit ab .rqualitale, quam ratio ponit in actu virtutis.* Loquimurautem etiam de virtutibus obligantibus sub mortali, ul justitia : cumque has corrumpere proprium esse dicat peccati mortalis, et non competere venialibus; proculdubioexcludit a praedicto affectu omnia venialia illis opposita, ex quocunque capite proveniant : atque adeo sive ex imperfecta deliberatione, sive ex materiæ parvitate.

Probatur

Ibltv Probable ratione, quam pro præcedcnti assertione adduximus. Quia etiam hujusmodi peccata venialia in «no genere v. gr. injustitia} sunt aliquid diminutum et imperfectum : ergo quanluncunque multiplicentur, nequeunt generare habitum, qui sit simpliciter injustitia; a quo proinde virtus juslitiæ corrumpatur. Antecedens constat : quia illud circa quod versantur prædicla peccata, non est absolute et simpliciter materia injustitia?, sed secundum quid et diminute: levis enim materia alicujus generis, secundum quid tantum potest dici materia talis generis : ergo neque ipsa peccata participant simpliciter rationem illius generis ; sed manent in eo ut aliquid secundum quid, cl diminutum : non enim ratio, et quantitas alicujus actus excedere potest quantitatem materiæ, seu objecti talis actus. Consequentia vero suadetur. Tum quia fcecunditas ad producendum habitum propriaest actuum in suo genere completorum. Tum etiam quia peractas in materia injustitias simpliciter imperfectos, esto aliquis habitus producatur, solum potest esse habitus eodem modo imperfectus, et secundum quid tantum habens rationem injustitia) : constat autem per hujusmodi habitum non posse desirui illum, qui est justitia simpliciter.

10. Dices, peccata venialia, de quibus loquimur, solum esse diminuta ex parte objecti materialis; non vero ex parte objecti formalis: quia ratio formalis objectiva injustitia), quæ est lædere alienum jus, sufficienter salvatur in qualibet materia, sive magna, sive parva. Hoc autem sufficit ut prædicta peccata generent habitum, qui sit simpliciter injustitia quantum ad rationem formalem, adeoque expellentem formalem rationem juslitiæ habitus oppositi.Potestque juvari hæc solutio ex eo, quod in scientiis contingit : in quibus per quamlibet demonstrationem v. g. methaphysica?. etiam minima? veritatis, potest generari scientia metaphysics? : eo quod ratio formalis objectiva talis scientia? salvatur in illa demonstratione.

Verum si ratio facta expendatur, facile •n constabit, nullam esse hanc.evasionem. Pro quo nota, quod sicut virtuti justitia? v. g. perse, et ex sua primaria, ac substantiali ratione convenit inducere obligationem sub culpa mortali, neque erit simpliciter justitia, quæ non habeat vim talem obligationem inducendi : ita ratio formalis objectiva juslitiæ, quæ est jus alienum servandum, debet habere eandem vim obligandi sub mortali ; neque aliter poterit specificare prædictam virtutem : quandoquidem tota vis obligandi ipsius virtutis oriri debet ex praedicta ratione. Quocirca nec virtus poterit conservari, læsa, et destructa tali ratione, et vi obligandi : neque hac conservata, et illæsa, potest virtus ipsa corrumpi. Cum autem vis obligandi sub mortali non salvetur in materia parva, neque ab ea dependeat,consequenter idem dicendum est de prædicta formali ratione. Est igitur de conceptu virtutis juslitiæ respicere alienum jus servandum in materia gravi, ex quo possit cogere sub mortali ad sui observationem. Quod vero ad materias leves extendatur, est quid secundarium : a quo proinde neque specificatur, neque dependet.

11. Hinc apparet vis nostræ rationis: nam sicut ratio formalis objectiva justitiae non est quodcunque alienum jus, sed jus servandum in materia gravi, sufficiensque ad inducendam gravem obligationem: ita ratio formalis objectiva injustitiæ simpliciter diclæ non est quæcunque læsio alieni juris, sed quæ violat prædictam obligationem, atque adeo Ia?sio alieni juris in materia gravi. Cum ergo peccata venialia, de quibus loquimur, non attingant talem materiam, manifeste fit non attingere simpliciter prædictam formalem rationem : neque proinde generare habitum versantem circa illam, quique sit injustitia simpliciter.

Confirmatur : nam bonum, quod virtus juslitiæ indispensabililer respicit, est conservatio alieni juris in materia gravi : quod autem etiam ad materiam levem se extendat, non est ex inclinatione primaria, sicut neque ex præcipua obligatione ; sed quasi ex dignatione et abundantia ; vel ad summum ex obligatione secundaria, et minus præcipua : ergo sola illa peccata possunt corrumpere prædictam virtutem, quæ laedunt jus alienum in materia gravi : quippe hæc duntaxat destruere possunt illud bonum, a quo prædicta virtus in suo primario conceptu dependet.

Neque illud, quod in favorem evasionis adducitur, ei opitulatur : idcirco enim per quamlibet demonstrationem (saltem *propter quid)* generatur habitus scientiae, quia quaelibet simpliciter est actus scientificus omnino convincens intellectum, ac proinde simpliciter est perfecta intra suam lineam, reperiturque in illa ratio formalis substantialis,circa quam habitus scienliæ versatur. At peccata venialia, de quibus loquimur, simpliciter sunt imperfecta intra lineam

injustitiæ, nec versantur circa rationem formalem substantialem indispensabiliter inspectam ab injustitia, quæ virtuti justitiæ opponitur, utexplicalum est. Tndequemadmodum si daretur demonstratio, quæ non versatur circa formalem, et substantialem rationem objectivant, per se, et indispensabiliter ab habitu scientiæ inspectam aut non attingeret illam ut applicatam materiæ a praxiicta ratione formali indispensabiliter petila), non gigneretur per illam hujusmodi habitus, neque oppositus destrueretur ; sic in præsenti, proportione servata, dicendum est.

§ IV.

Qu.r *obslenl ultimx assertioni?*

12. Contra tertiam asserlionemsentire vi-
Dnrjwt dentur Durandus in 2. distinet. 27, quæst.
Gfttor. 10, num. 18. Gregorius quæsl.5,dub.2, et Zu-
Z'rut.'. meiin præsenti disp.unica. conclus. 3.quos refert, et sequitur Salas tract. 13, disp. 2, sect. 3. Probatur primo hæc sententia : quia per peccata venialia ex parvitate materiæ producitur habitus vitiosus destruens rationem formalem objeclivam virtutis opporrùnumsitæ, v. g. justitiæ ; ergo corrumpitur ipsa
anni· virtus. Consequentia liquet : nam quilibet
tBCDltun habitus destruitur per alium evertentem suam rationem formalem objeclivam. Antecedens vero probatur : quia virtus justitiæ inclinat ad hoc, ut reddatur unicuique jus suum, quodcunque illud sil, sive magnum, sive parvum : constat autem, hanc rationem destrui per quoslibet actos contra justitiam.

Confirm. Confirmatur : nam alias (ait Solas) dandus esset duplex habitus injustitiæ : alius inclinans ad parva contra justitiam ; el alius ad magna ·, hoc autem videtur voluntarium, et inauditum : ergo, etc. Sequela probatur : quia per prædicta venialia non potest non produci habitus inclinans saltem ad similia venialia, cum sint actus plene deliberati, et sufficienter intensi, ut supponimus : quinimo experientia testatur eum, qui prædicta venialia sæpe committit, assuefieri, et habituari ad illa ·, si ergo hujusmodi habitus non expellit virtutem justitiæ, dari necesse est alium habitum acquisitum per peccata mortalia, qui prædiclam virtutem corrumpat : atque adeo duplicem habitum injustitiæ intra eandem materiam.

p. 13. Respondetur primo negando ante-
Mlutlo. dens : sal's enim probabile est. per prædicta venialia nullum habitum produci; sedad summum imperfectam aliquam dispositionem ad actus similes : ut de venialibus e.\ imperfecta deliberatione diximus num. 6. Et ratio e*t, (piam jam tradidimus : quia cum hujusmodi actus sint in suo genere imperfecti, nequeunt esso fmcundi ad generandum habitum, qui debet essequalitas perfecta. Tum etiam quia ipsa parvitas materiæ obstare videtur firmitati, quam habitus requirit : sicut obstat illi imperfectio deliberationis. Nam sicut actus semideliberatus non procedit ex causa firma, et ideo nequit conferre habitui firmitatem: sic etiam affectus præcise circa parva videtur ex levi causa procedere : leve enim est, el facile mobile, quod inducit ad parvum cum exclusione magni. I

Ad confirmationem negari potest sequela. Cujus probatio non urget : quia satis est, quod pra?dicta venialia habeant imperfectionem, quam diximus, ut licet fiant cum deliberatione, et intentione, non generent habitum. Neque experientia suadet oppositum : quia assuefaclio illa, quæ sentitur, potest aliunde provenire, etiamsi non generetur habitus, juxta dicta num. 6.

14. Secundo respondetur ad argumentum Λ
admittendo, per prædicta venialia generari s ''
habitum vitiosum ; imperfecte tamen et secundum quid habentem rationem injustitiae : qui proinde neque destruit simpliciter rationem substantialem objeclivam justitiae, neque habitui juslitiæsimpliciter opponitur, aut illum secundum substantiam excludit. Quamvis aliquo modo diminuat : scilicet vel quasi extrinsece, ut dicemus in solutione secundi argumenti : vel quantum ad aliquam extensionem secundariam, et accidentalem ad materias parvas.

Ad confirmationem sequendo hanc viam (quam censemus probabilem) respondetur non esse inconveniens admittere intra genus injustitiæ duplicem illum habitum : quorum unus, ille nimirum, qui per peccata venialia acquiritur, præcise inclinet ad materiam parvam cum exclusione magnæ ; parlicipetqiie rationem injustitiæ secundum quid, et imperfecte. Aller vero, qui per mortalia generatur, inclinet primario ad solos actus in materia gravi ; et ab his specificetur ; quamvis secundario possit extendi ad materiam levem cum præcisione gravis, non tamen cum exclusione. Neque hoc est voluntarium ·, sed rationi consonum : nam de habitibus philosophandum est proportionale ad actus, quibus

bus gignuntur : quare sicut non invenit dari intra lineam injustitiæ peccatum mortale, quod est injustitia simpliciter ; el peccatum veniale, quod est injustitia secundum quid, quæ juxta probabilem sententiam specie differant ; ita non est inconveniens admittere probabiliter intra eandem lineam justitiæ praedictos duos habitus specie diversos, duobus istis peccatorum generibus correspondentes : praesertim admisso, quod tam peccatum veniale quam mortale repetita habitum generent, ut arguens existimat.

i,,·/r 15· Sed urgebis : ille qui per peccata mortalia acquirit habitum injustitiæ circa materiam gravem, per ipsum manet facilis ad actus injustitiæ tam in materia gravi, quam in materia levi : ergo superfluum est ponere alium habitum injustitiæ circa hujusmodi actus.

b>ü tlf. Ad hanc replicam dici posset primo, quod ubi peccata mortalia praecedunt, et generant habitum ; peccata venialia, quæ superveniunt, non producunt alium habitum distinctum; sed jam productum quasi formant, et quodammodo extendunt. Unde hic habitus licet primario solum sit in ordine ad mortalia, quibus acquiritur, et a quibusspecificatur, secundario tamen potest extendi ad venialia, quæ virlualiter in mortalibus continentur. Si vero peccata venialia praecedant, et generent habitum illum imperfectum, quem admisimus ; probabile est, quod adveniente habitu perfecto acquisito per mortalia, prædictus habitus imperfectus tanquam superfluus destruatur : sicut in intensione qualitatum adveniente modo majoris radicationis, v. g. ut quinque, destruitur modus radicationis, ut quatuor : eo quod quicquid perfectionis in isto est, illo eminenter continetur. Quod maxime locum habere videtur in præsenti : eo quod sicut peccata venialia ab intrinseco habent, quod sint dispositio ad mortalia ; sic prædictus habitus imperfectus acquisitus per venialia, licet secundum substantiam sit habitus ; plurimum tamen habet dispositionis, et ab intrinseco importat, quod sit quasi via ad habitum perfectum, qui per mortalia acquiritur : atque adeo sicut via cessat, adveniente termino; et accedente habitu, corrumpitur dispositio : ita habitus hic imperfectus, quem gignunt peccata venialia, solum durat, donec habitus perfectus per mortalia producatur : hoc vero acquisito, cessat conservatio illius, et destruitur. Quamvis etiamsi! probabile, quod ulerque habitus simul coexistai : quia ut imperfectus, perfecto acquisito, non sit superfluus, satis est quod inclinet per se primo ad venialia; el quod ad hæc perfectus non inclinet primario, quamvis secundario possit ad ea extendi. Sicut licet habitus charitatis secundario inclinet ad destructionem peccati, el ad satisfaciendum Deo, non propterea superfluit habitus pcenitenliæ qui inclinat ad hæc primario.

Secundo dici posset, habitum injustitiæ acquisitum per mortalia solum inclinare ad furandum materiam gravem et etiam levem : quatenus est, aut esse potest pars materiæ gravis : sive (quod idem est) quatenus materia levis, licet praseindat a materia gravi, non tamen illam positive excludit : habitum vero injustitiæ acquisitum per venialia inclinate ad furandam materiam levem reduplicative, ut levem, adeoque cum exclusione materiæ gravis : et hac ratione uterque habitus, quovis ordine acquiratur, potest simul permanere pro diversis actibus injustitiæ. Ennda-lur.a!,a via.

16. Secundo probatur eadem sententia, et simul præcedens argumentum confirma-<lum artur: quia per actus justitiæ in materia parva, ut est actus, quo quis vult modica restituere, acquiritur habitus justitiæ : ergo per illos excluditur habitus injustitiæ : ergo etiam e contrario per actus injustitiæ in materia parva generari debet habitus injustitiae, per quem justitiæ virtus destruatur. Ulraque consequentia videtur satis nota : et antecedens suadetur : quoniam actus illi sunt virtuosi, et omnino liberi, versanturque circa objectum, et rationem formalem justitiæ, scilicet jus alienum servandum: ergo repetiti debent justitiæ habitum generare. secuu->uincn· imn.

Respondetur ex dictis negando antecedens cum M. Curiele et aliis : minus enim proportionali sunt actus isti ad generandum justitiæ habitum, quam illi, de quibus in argumento praecedenti, ad producendum habitum injustitiæ. Tum quia etiam sunt in suo genere quid imperfectum, et ideo infeecundi ad habitus generationem. Tum etiam quia causa, ex qua procedunt, non potest habitui conferre firmitatem : facile enim amovetur materia levis : et quod ex levi causa volumus, non difficulter retractamus. Tum denique quia ut I). .Thomas supra quæst. 66 insinuat, quaelibet virtus moralis debet, quantum est de se inclinare ad omnia, quæ cadunt sub suo objecto : el ideo hujusmodi virtutes per ordinem objectum d .t iimih.

non suscipiunt magis el minus sed <pucw»-
soiutio. *y# aliquam virtutem* (ait D. Thom. loco cit.) pu/tf ieiiqt-ron/iurH, *habet ipsam quantum ad omnia. ad qiur* sc *caïendit : qm>d de scientia el arte nun cvnliiu/it.* Si aulein aliqua virtus ex his, quæ ex suo genere obligant ad mortale, ut est justitia, per actus præcise circa materiam levem gigneretur : noti posset (adhuc quantum est ex se) inclinare ad lotam latitudinem sui objecti : quia cum sub hac latitudine quædam gravia et sumina, quædam levia el infima contineantur, et hujusmodi actus præcise versentur circa levia, nequii habitus per illos productus inclinare ad gravia ; ut si quis exerceat vires corporis in re facili, portando v. g. leve pondus, non assuefit ad difficiliora, ut ad portandum grave. Et licet habens virtutem moralem acquisitam non semper se sentiat expeditus ad omnia, quæ sub objecto illius continentur ; quia hæc expeditio potest exirinsecediminui per peccata venialia, et per aliquam assucfactionem ad oppositum, juxta dicta num. G et 7, ipsa tamen virtus, quantum est ex se, ad omnia illa debet inclinare : ita ut remotis illis impedimentis, sine additione aliqua intrinseca ex parte sui ad omnia se extendat : quod sane non haberet, si per actus versantes præcise circa materiam levem, ut sunt actus restituendi modica, gigneretur. Quare per hujusmodi actus repetitos, solum generatur quædam dispositio ex se facile mobilis, ad similes actus inclinans : quæ tandiu durat, donec per actus perfectiores habitus virtutis acquiratur.

17. Adde, quod licet demus, nuii esse de ratione virtutis moralis considerata? præcise secundum suam essentiam inclinare proxime ad omnia, quæ sub suo objecto continentur; sed intrinsece per ordinem ad illud augeri et diminui, sicut augetur et minuitur virtus intellectualis : atque adeo doctrinam illam D. Thomæ ex quæst. GG, posse inlelligi de virtute morali, non attenta præcise secundum suam substantiam·, sed ut habet statum et perfectionem virtutis, prout Cajetanus ibi exponit : adhuc tamen non est dicendum, quod per actus, de quibus loquimur, habitus virtutis generetur : quia ad generandam virtutem etiam secundum substantiam saltem requiritur ut actus, quibus acquirenda est, attingant rationem objectivam substantialem talis virtutis : quæ respectu justitiæ est jus alienum servandum, non utcunque, sed simpliciter : atque adeo saltem in materia gravi : unde cum actus versatiles solum circa materiam levem, non ullinganl prædicluin jus, nullum possunt generare habitum justitiæ.

Sed objicies : cum in materia injustitia»^ duplicem admittamus rationem formalem objectivam, aliam circa materiam gravem, et aliam circa levem cum exclusione gravis; prvindequeduplicem injustitia» habitum, juxta dicta a num. II, cur non eodem modo in materia justitia? similes rationes objectivas distinguemus, quæ specificenl duos habitusjustitiæ, alium circa materiam gravem et alium præcise circa levem ?

Respondetur in promptu esse discrimen. Primo propter ea, quæ ex I). Thoma nuper dicebamus : quia de ratione virtutis moralis est, ut ad lotam materiam sui objecti se extendat ; quod tamen non est de ratione vitii. Deinde quia sicut plura requiruntur ad bonum quam ad malum ; sic ad multiplicationem vitii minus sufficit, quam exigitur ad multiplicationem virtutis : et ita uni idemque virtuti plura vilia solent opponi : ut fidei, quæ est una virtus secundum speciem, opponuntur plures species infidelitatis, juxta doctrinam D. Thomæ 2, 2, quæst. 10, art. 5, el eidem commutalivæ justitiæ opponuntur vitia furandi, rapiendi, detrahendi, conviciandi, susurrandi, irridendi, et alia, quæ sunt distinctæ injustitiae species, ut docet S. Doctor eadem 2, 2, quæst. 64, el sequentibus. Et regulariter in materiae ujuslibet virtutis plura vitia distinguuntur. Sicut ergo non distinguimus duos habitus justitiæ penes hoc, quod est servare, aut non lædere alienum jus verbo et facto; distinguimus aulem duos habitus injustitiae; alium laedendi facto; et alium verbo : ita quamvis circa materiam gravem et levem duo vilia, et duas rationes formales injustitiae admittamus; non ideo debemus admittere duos habitus justitiæ pro eisdem materiis.

ARTICULUS V.

*i lruiH in quolibet peccato sit aliqui*i *udus !*

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod in quolibet peccato sil aliquis actas. Sicut enim meritum comparator ad virtutem, ita t^ccatnm ad vitium comparatur : sed meritum non potest esse absque aliquo actu : ergo ncc peccatum potest esse absque aliquo actu.

2. Pnvterea : Augustinus dicit in lib. de liber, arbit. quod omne peccatum adeo est voluntarium, quod si non sit voluntarium. non est peccatum : sed non potest esse aliquid voluntarium, nisi per actum voluntatis : ergo omne peccatum habet aliquem actum.

3. Pralerea : si peccatum esset absque aliquoacla.seretor quod ex hoc ipso quod aliquis cessat ab actu S·ito. peccaret : sed continue aliquis cessat ab actu debito. ille scilicet, qui nunquam actum debitum operatur : ergo

trfu Mqwtrllir quoti continue pn r in I, (plod falMWl. Nimi rruoeM aliquod peccatum mnô actu,

wl cuiilia H, qw>a dicitur JacoM.^ctenti boflmo iucrre, cl w m ücirути. pcmitum est ilii: *cd non Cictruiioulutporbl ihqurm actum j(r«o|H'ccafum potest owe abflque actu.

KKromkOdiccmliim.quoil quæiliû tata principal Hcr *molulut* i-fopltr ptwliun omissioni*, dc quo uliqui diveNmole opiiunlur. Quidam enim dicunt, quod in omni peccato oauvmoiMr« aliquis aruts, vel interior, vel exterior. iulеru< uuidcni, sii ut rum aliquis vult umi Ire ad Ecxleriam. qiuado ire tenetur Exterior autrui, sicut cmn aliquis illa ton. ππα ad Ecclesiam ire tenetur, vel ellum ante, occupat tfhlibus, mdbus ab eundo ad EcclcMani impeditur, El hoc quiKhiufflodo videtur in primum redire. Qui enim vult ali·prid cmn quo aliud simul udij putest. ex consequenti vull |Uo rjrvn : nisi forte mm perpendat. quod pri hoc. qwd vult tacere, impeditur ah eo. quod tacere tenetur, in qix> cümi posset pèr ncgligcnliüm culpabilis judicari. Alii rerodicout, qmxl iu peccato omta*ionta imn requiritur ahqois actu; ; ipsum enim non facere, quod quis facere tenetur, μνοῦιιη ÛU.

('traque autem opinio secundum aliquid veriutem habet, âcrimintriligatur in peccato omissionis illud solum,quod per septi linet ud raliuucm peccati, sic quandoque omisrioeis pttCJlum tslcum artu interiori : ut cmn aliquis vult non irt ad Ecclesiam. Quandoque vero absono omni actu vel iJcriori vel exleriori ·. sicut cum aliquis hora, qua tenetur ire ad Ecclesiam, nihil cogitut de eundo, vel non eundo ad Eecksi im.Si vero in peccato omissionis intelllgantur etiam ause vei occasiuiies omittendi, sic nccessc e>t in peccato QMissiOüis aliquem actum (ssc ; non enim est peccatum i'<niss$ioui$. msi cmn aliquis pru termittii, <piod pëceauini pxest farcre, cl non facere, quod autem aliquis declinet ad *mû* faciendum illud, quod potest facere, el mm facere, non eq nisi ex aliqua causa vel occasione conjuncta vel præcedente: et siquidem causa illa non sil in potestate hominis, oblsmo non habet rationem peccati : sicut cum aliquis jropter infirmationem praetermittit ad Ecclesiam ire. Si tero causa vel occasio omittendi subjaceat voluntati, omissio lubet rationem peccati, et tunc semper oportet, quod tsU ausa in qu intum est voluntaria, habeat aliquem actum ad ffliûnsinteriorem voluntatis. Qui quidem actus quandoque directe fertur in ipsam omissionem, puta cmn aliquis vult Moiread ecclesiam, vitans laborem ; el tunc talis aclus per se pertinet ad omissionem : voluntas enim cujuscunqiic peccati perse pertinet ad peccatum illud, eo quod voluntarium est dc ratione peccati. Quandoque autem actus voluntatis directe fertur in aliud, per quod homo impeditur ab actu debito, sive illud, in quod ferliir voluntas, sit conjunctum oubsicm, puta cum aliquis vult ludere, quando ad ecclе<um debet irc : sive etiam sil pnecedens, puta cum aliquis pj|li|iu vigilare desero, ex quo sequitur, quod non vadat bon wiatutiuali ad Ecclesiam ; et tunc actus iste interior vel exterior per accidens se habet ad omissionem : quia omissio sequitor prætcr intentionem. Hoc autem dicimus per accidens esse, quod est prætcr intentionem, ut patet in 2 Pliys. Unde aarifetom est, quôd tunc peccatum omissionis habet quidea aliquem actum conjunctum vei præccdentem, qui tamen per accidens se habet ad peccatum omissionis : judicium de rebus dandum est secundum illud, quod est per se; et non secundum illud, quod est per*accidens. Unde twins dici potest, quod aliquod peccatum possit esse absque Mmi artu silioquin etiam ad essentiam aliorum peccatorum ttttnlfam perfluerent actus, et occasiones circumstantes.

Ad trimum ergo dicendum. uuOd plura requiruntur ad bonum quam ad malum, eo quod bonum contingit ex lota iüe^a au<a ; malum autem cx singularibus defectibus : ut Dfaljsius dicit 4 cap. de divin, iiomin. Et ideo peccatum prttac/mtiitgere, sive aliquis faciat quod non debet, sive oon Mendo quod debet: sed meritum non potest esse, nisi iliqins fachl voluntarie, quod debet : et ideo meritum non ncactu.

Ad secundum dicendum, quod aliquid dicitur voluntariam, r/jfl solum qma cadit super ipsum actus voluntatis, «dqoh in pedestate nostra est ut fiat, vel non fiat, ni dicitar in 3 Ethic, unde etiam ipsum non velle potest dici voIsLbfium, iu quantum in potestate hominis est velle, el non velle.

A4 tertium dicendum, quod peccatum omission s contractor prmplo affirmativo. quod obligat semper; sed non ad semper : et Ideo solum pro tempore illo aliquis cessando rfb acto peccat, pro quo præceptum affirmativum obligat.

Prima conclusio. Si *iiïleUiÿalw in perrahf omiui'rni# illud sohun, quod per prrliml ad rationem ptfcali, pOt&l esxe absque omni actu.*

Spcurula conclusio: *Si in peccato ornissioni.s intcllirjantur etiam çawx,* w/ *ocrasiones omittendi, necesse est aliquem actum ibi reperiri.*

Hic articulus praebet materiam non brevi disputationi circa omissionis peccatum : ubi ulriusqtiu conclusionis veritas innotescet.

DISPUTATIO V.

De peccato omissionis.

Hactenus de vitiis, et peccatis in collatione ad virtutes : ab hoc vero articulo agit jam Divus Thomas de ipsis peccatis secundum se. Quæ quidem sunt in duplici differentia : nam alia opponuntur immediate præceptis negativis, ut fartum, homicidium, etc. et hæc vocantur *peccata commissionis:* quia consistunt in actu, qui committitur contra talia præcepta. Alia vero immediate opponuntur præcepto affirmativo, consistuntquein prætermissioneaclus, qui præcipitur hujusmodi præcepto : ut cum quis omittit audire Sacrum, vel omittit restituere, tempore quo hæc jubentur : indeque dicuntur *peccata ommissionis.* Et licet ordine quasi dignitatis, et etiam naturæ peccatum commissionis sit prius; præmisif nihilominus Divus Thomas articulum de peccato omissionis : quia intelligentia diffinitionis peccati, quæ traditur articulo sequenti, eam quæstionem præexigebat, ‹Jzi *scilicet in quolibet peccato sit aliquis aclus?* Quod cum de solo peccato omissionis in dubium verti possit, operæ pretium fuit ab eo initium sumere.

DUBIUM I.

Utrum in peccato omissionis importetur pose aliquis actus ?

Dupliciter potest inlelligi, quod actus ad peccatum omissionis concurrat. Vel lanquam aliquid spectans per se ad tale peccatum, sive ut ratio constituens, aut complens, sive ut forma denominans, juxta ea qua» slatim declarabimus. Vel solum tanquam causa, seu occasio, unde originetur. et sim» qua in rerum natura nonexisteret : sive talis causa per se ad id tendat, sive solum per

accidens. IV hoc secundo dicemus sub sequenti : nunc voro illud prius examinandam est.

Irra *et communis wilrntin.*

1. Dicendum est. ad peccatum omissioni.' nullum requiri actum, qui per se ad ipsunti pertineat. Hæc conclusio est D. Thorn® in hoc ari. et ubicunque egit de praedicto percito: ut 2, 2, q. 79, ari. 3 et 1. De mal. q. 2, art. I. In 2. dist. 35. q. 1. art. 3 et dist. -II, art. 1. Et est jam communis inter Theologos, sumitur etiam ex sacra Scriptura, in qua peccatum omissionis non per actum positivum, sed per solam carentiam actus debiti significatur : ut Jacubi 1 : *Scienti bonum, ›'(non facienti, peccaium* El Matth. 25, damnantur impii, quia debitos virtutum actus non excercoerunt : *E-wlri, ft mm dedistis mihi manducare : sitivi, ct non dedistis mihi bibere, etc.* Idemqtie videre est Apocalyps. 2. numero Pnrt' 1 21, Proverb. I.num. 24 et alibi.

AüK. jrf- 1. t autem ratione probetur, animadver- ',r'·· lendum est. multipliciter posse intelligi. quod actus per se ad omissionem concurrat. Vel quia sit praedicatum, aut pars componens eam intrinsece, quod proinde de illa prodicetur : vel quia sil subjectum, quod omissioni substernitur, el in quo recipitur : sicut in peccato commissionis enlilas actus substernitur malitiae : vel quia sil illud. a quo omissio recipit immediate denominationem *voluntaria* vel *peccaminoa,* non ut a praedicato intrinseco·, sed ut a forma extrinseca: sicut actus exterior denominatur *voluntarius et peccatum* ab actu interiori : vel quia se habeat ut terminus et complementum talis peccati , sicut subsistentia se habet ad naturam, et sicut actus exterior ad interiorem : vel denique quia prædictus actus dicat per se habitudinem ei respectum ad ommissionem, sive ut ad objectum, a quo spécificatur ; sive ut ad effectum, quem causal: sicut volitio expressa furandi per se respicit furtum. Non autem facile excogitabitur alius modus, quo actus ad peccatum, de quo loquimur, possit per =e concurrere : adeoque sufficienter manebit probata assertio per exclusionem omnium, quos adduximus.

' t i*

Deinde nota, praesentem difficultatem non procedere de omissionibus pure externis, seu quæ sunt carentiæ actuum omnino externorum ; nam sicut hujusmodi nclu» apud nos non habent volunturietatem, aul malitiam intrinsecam ; sed denominantur *voluntarii* et *peccata* ab actibus intimis, a quibus imperantur : ita eorum omissiones non habent in se formalem malitiam, aul voluntarietatem, sed utrimque denominalionem sumunt immediate ab actibus vel omissionibus internis, unde imperantur : adi-oque ipse actus vel omissio interna importari debet l inquam forma denominans in illo,quod omissionem externam constituit liberam et percam inosam : non enim quoad hoe potions conditionis esse debet omissio externa, quam actus ipse externus, cujus est carentia. Quare solum procedit dubium de omissionibus, quæ sunt carentiæ actuum internorum, manentquo proinde in potentiis, habentibus intrinsece malitiam et libertatem, sicut est voluntas.

2. Probatur ergo hujusmodi omissiones, ut sint peccata, non postulare actum, qui^£ per se ullo ex modis recensitis ad id con-' ' currat. Et quidem non requiri, ut prædicatum componens intrinsece ipsam omissionem, est per se notum : quia cum omissio sit carentia et *non ens,* omnino repugnat, ut aliquid positivum illam intrinsece componat, aut essentialiter de ea prædicetur : sicut repugnat, ens componi ex non ente, xel de illo prædicari. In quo, quia res est perspicua, non immoramur.

Deinde quod nec per modum subjecti omissionis requiratur actus per se ad ejus peccatum, suadetur. Tum quia subjectum omissionis non potest esse aliquis actus, sed sola potentia : illud enim debet esse subjectum omissionis, quod esset subjectum actus omissi : sicut universaliter illud est subjectum privationis alienjus formæ, quod esset subjectum ipsius formæ : atqui subjectum actus omissi non esset aliquis alius actus; sed immediate ipsa potentia zergo hæc ipsa ft non aliquis actus erit subjectum omissionis. Tum etiam quia in hoc differt peccatum commissionis a peccato omissionis, quod illud dicit actum indebitum, et prohibitum ; adeoque malitia ibi reperta subjectari debet iu actu, qui reddatur peream deformis, scilicet in ipso actu prohibito : sive talis malitia consistat in aliqua deordinatione positiva, sive in carentia alicujus rectitudinis debitæ tali actui, de quo disputatione sequenti : at vero peccatum omissionis non dicit actum prohibitum ; sed carentiam, et praetermissionem actus praecepti : atque adeo malitia talis peccati non es'

‹*.d aliqui) (ieforniila- actus positivi, et indebiti ; sed carenti·) et now cam* artus præeepti: nun ergo subjectari debet in aliquo actu, quem modificet, el reddat deformem ; sed immediato in ipsa peccata.

Pr.plerea quod non requiratur actus ad IXiealuni omissionis per modum termini, aul complementi, palet : quia terminus, et complementum alicujus roi non præcedit, sed subsequitur rem, quam complet, et terminat : ut patet in subsistentia respectu iialuræ, in actu externo respectu interioris, cl in aliis : at vero actus, qui ad omissionem concunil, non subsequitur ; sed præcedit, et infert ipsam omissionem : ergo non se habet per modum complementi.

3. Citerius quod neque* sil forma denominans extrinsece *voluntariam* omissionem, de qua loquimur, probatur : nam talis omissio licet ut fluat a voluntate, requirat actum; hoc tamen præsupposito, ipsa omissio prout distincta ab actu est intrinsece voluntaria : est enim ita intrinsece unita voluntati; sicut esset actus, cujus est omissio : atque adeo non solum de actu, ex quo causatur, sed c-tiam de ipsa omissione verificatur, quod est a principio sibi intrinseco el conjuncto, non minus quam prædictus actus : quare sicut actus propter hanc rationem est voluntarius intrinsece, sic etiam omissio. Porro praedictam omissionem esso ita immediate et intrinsece conjunctam, et unitam voluntati, ut diximus, constat : nam cum sit carentia et *non esse* actus omissi secundum omnes ejus rationes, eo usque potentiæ suæ ingredi debet, quo ingrederetur talis actus : quare sicut actus, si daretur, ingrederetur per suum *esse* usque ad intima voluntatis, unireturque illi seipso immediate; ita cum non datur, ingreditur non minus omissio per seipsam usque ad intima ejusdem voluntatis, uniturque illi æque intrinseco : de quolibet enim ejus sinu (ut ita dicamus) ad quem usque penetraturus esset actus omissus, verificalur quod attingitur, et pervaditur a *non esse* ejusdem actus, proindeque ab omissione. Neque ad hujusmodi ingressum et intimam conjunctionem omissionis cum voluntate necessarius est aliquis respectus positivus ; sed quod in actu præsiaret hujusmodi respectus, præstat omissio per seipsam : quatenus dum seipsa immediate est ablatio lotius actus, et cujuslibet ejus respectus ; seipsa quoque pertingit et intrat, quousque intraret et pertingeret talis respectus : seque ipsa manet conjuncta el unita eidem principio, cui uniretur actu-. Nihil ergo doesl, quominus prædicta omissio imm.· diale cl secundum se sit a principio in-Irinseco : atque adeo a so et non ab alio suscipiat immediate denominationem *eolutilarix.*

Ex hoc autem manet etiam probatum, prædictam omissionem habere in se intrinsecam malitiam, a qua et non abactu denominetur *peccaininnsa.* Quia cum talis omissio secundum se sil contra præceplum, ex nullo alio capite poterat illi negari in-Irinseca malitia, nisi ex denegatione voluntarii intrinseci, ut inluenti constabit : ergo ostenso quod sit intrinsece voluntaria, manet probatum, quod habeat intrinsecam malitiam, a qua el non ab aliquo actu sumat peccati denominationem. Eo praesertim quia malitia ex sua communi ratione non poslulat fundari in actu, sicut postulat bonitas·. sed sutlicit ad illam quilibet voluntarius defectus : unde cum in omissione, etiam prout distincta et praecisa ab actu, sufficienter salvetur ratio voluntarii, el ratio defectus; nihil illi deest, quominus in ea sic praecisa salvetur tota ratio malitiae, et totum, quod constituit peccatum omis-

▮l. Denique quod actus non requiratur ad omissionem ut per se respiciens illam, probatur : quia ad hoc ut aliquis peccaminose omittat, non est necesse, ut habeat actum, quo expresse el directe velit omittere ; sed sii Illicit ut habeat quemcunque actum incompossibilem cum actu omisso. etiamsi nihil curet de omissione : ut patet in eo, qui animadvertens obligationem audiendi sacrum, et non curans de tali obligatione, occupatur ludo vel studio : time enim ille omittens nullum habet actum tendentem per se ad prædictam omissionem, aut illam per se respicientem : el tamen nemo dubitat esse omissionem peccaminosam : ergo non est necessarius ad omissionis peccatum actus, qui per se ad omissionem tendat, vel per se eam respiciat. Diximus *non esse necessarium :* quia perspicuum est dari multoties talem actum, ut cum voluntas expresse et formaliler vult omittere. Adhuc tamen talis actus non speclal per se ad praedictum peccatum, tanquam forma vel ratio denominans, aut tanquam aliquid complens intrinsece ; sed praecise ut causa effectiva, quæ quantumvis sit per se, semper manet extra essentiam. Vel potest dici pertinere per se ad praedictum peccatum non quidem ex parte ipsius

peccati : nam tota hujus essentia salvatur in omissione ut præcisa ab illo : sed ex parte ipsius actus, qui per se dependet ab omissione, tanquam a proprio speeifieativo ; et per se ad illam reducitur : quod non habent cæteri actus, qui solum per accidens habent esse causa omittendi.

ivafir- Confirmatur : nam eo ipso quod intelli-
nario, gamus aliquem prætermittere actum debitum, seu quod intelligamus posse *teneri et non facere,* et quod hæc prætermissio sit voluntaria, intelligimus sufficienter constitutum peccatum omissionis : sed in his, quæ diximus, nullus importatur actus ; sed sola carentia cum debito non omittendi : ergo hæc sola, et non aliquis actus intrat per se ad tale peccatum constituendum.

Confirmatur secundo : tunc intelligimus sufficienter constitutum peccatum omissionis, quando intelligimus in omittente voluntariam oppositionem ad præceptum affirmativum : sicut cum intelligimus talem oppositionem ad præceplum negativum intelligimus sufficienter peccatum commissionis: sed praedictam oppositionem intelligimus, nullo incluso actu, ex eo solum quod voluntas libere non faciat illum, ad quem tenetur : ergo, etc.

§ II.

Objectiones pn> parte aflirmlitiva.

5. Partem affirmativam tenuisse aliquos ex antiquis, sumitur ex D. Thoma in praesenti, el in 2, dist. 35, art. 3. Nam revera opinio, quam Ang. Doctor ut ab aliquibus receptam illic deserit, et hic reformat, non utrunque postulabat actum, sed ut aliquid essentialiter aut saltem per se spectans ad peccatum omissionis. Modo autem praedicta
Prima opinio communiter deseritur. Potest tamem
objectu», pro illa objici primo, quod omne peccatum de^Ct esse *dictum, factum, aut concupitum contra legem, etc.* ut patet ex communi diffinitione: sed ly *dictum, factum, aut concupitum* significat actum positivum : ergo in omni peccato debet talis actus includi.

Confirmatur : nam duo ponuntur in prædicta diffinitione: unum ad denotandum ipsam deordinationem et malitiam, scilicet *contra legem iternam:* aliud vero ad denotandum id, quod huicdeordinationi suslernitur, et ab ea *peccatum* denominatur, nempe *dictum, factum, vel concupitum:* quamvis autem primum illud in sola privatione rectitudinis salvetur·, hoc tamen posterius necessario requirit actum, quint subjectum talis privationis et deordinationis : ergo, etc.

Respondetur prædiclam diffinitionem pri-ivs mo traditam fuisse pro solo commissionis peccato, quod opponitur praeceptu negativo, quoactusmali prohibentur : undo non opus est, ut verba illa *dictum, facium, vel concupitum* conveniant proprie et rigorose peccatu omissionis. Cæterum quia negatio solet ad affirmationem reduci, et affirmatio pro negatione etiam supponere, potuit pr.edicta diffinitio extendi ad peccata omissionis, subintelligendo in affirmatione actus indebiti negationem actas debili : pro eodemque accipiendo *dictum, factum, vel concupitum* contra legem tales actus prohibentem ·, ac *non dictum, non factum, vel non concupitum* contra legem hujusmodi actus præcipientem. Quæ solutio est D. Th. ar. seq. ad 1, et quæst. 2 de malit, art. 1 ad 1.

6. Ad confirmationem respondetur, qued sicut in actu indebito, qui est peccatum commissionis, reperiuntnr duo : nempe ipsa substantia, seu enlitas talis actus, et respectus, quem dicit ad legem illum prohibentem per modum disconvenientis et difformis : ex quibus prima ratio se habet ut materia et subjectum posterioris; posterior autem nt forma constitutiva peccati : ita in omissione actus debiti possunt duo considerari : scilicet ipsa carentia actus secundum se, quæ est veluti substantia omissionis ; et subjectio ejus per modum difformis ad legem præcipientem talem actum : et prima habet se quasi subjectum et materia, quæ dominatur *peccatum,* denolaturque in diffinitione per *dictum, factum, vel concupitum,* quatenus est carentia dicti, facti, vel concupiti, prout in præced. solutione explicuimus. Secunda vero est ipsa deformitas et malitia constitutiva talis peccati : et ex-
1 plicatur in diffinitione per *esse contra legem.* Coalescit ergo concretum prædicti peccati non ex actu vel aliquo positivo etiam pro materiali : sed ex duabus prædictis rationibus privativis sicut ex materiali et formali, ut explicatum est.

Si vero urgeas, quod omne privativum debet fundari in aliquo positivo, sicut omnis negatio fundatur in affirmatione : ergo si utraque ratio a nobis in omissione explicata est privativa, utrique assignare debemus aliquod fundamentum positivum·: et hocerit aliquis actus.—Respondetur,duplex fundamentum assignandum esse respectu omissionis : aliud per modum causæ, ex qua

qua originelur : et hoc licet -it actus, non lamon intrat essentiam peccati omissionis adhuc pro materiali, sed habet se ut occasio extrineeco: el adhuc isto modo non est necesse ut por se ad omissionem concurrat, sed sufficit ut concurrat per accidens juxta ea, qua» dicemus dub. sequenti. Aliud est fundamenturn per modum subjecti, in quo omissio recipitur : el hoc non debet esso aliquis actus, sed potentia ipsa, v. g. voluntas secundum se: sicut enim actus, qui omittitur, erat immediate recipiendus in prædicta potentia, et non in aliquo alio actu, sic etiam omissio: nam idem debet esse subjectum omissionis, quod esset subn.Tte.jectum actus omissi. Quæ solutio est I). Thomæ quæst. 2 de mal. art. l ad 4, ubi propositam replicam sic diluit : *In peçcalo omissionis per se loquendo esi sola privatio: subjectum autem privationis non est actus, ‹ed potentia: sicut subjectum excitatis non tSt visio; sed id, quod est aptum natum videre: omissionis ergo subjectum est non quidem actus aliquis, sed potestas voluntatis.* Videatur etiam solutio ad 9. Neque hinc fit, ipsam potentiam denominari *peccatum* ab omissione in se recepta : quia denominatio *peccati* solum tribuitur subjecto, quod se habet ut exercitium potentiæ liberæ. Ipsa autem potentia denominatur *peccans* et *omittens.*

soniti *1.* Secundo objicies : omissio non est voi:;«feluntarja nisi ratione actus : ergo non nisi ratione illius erit peccaminosa : voluntarium enim omnino est de ratione peccati. Antecedens suadetur : quoniam voluntarium dicit egressum a voluntate ut a principio conjuncto, cum cognitione, etc. omissio autem non potest egredi a voluntate per se ipsam sive eo quod adsit vel præcedat aliquis actus, ut videbimus dub. sequenti :ergo, etc.

Potestque hæc objectio confirmari ex D. Thoma in hoc art. ubi ait, quod quando actus voluntatis directe fertur in omissionem, pertinet per se ad illam : sicut voluntas cujuscunque peccati per se perlinet ad tale peccatum : ergo cum nulla omissio sit Voluntaria nisi ratione actus, nulla erit peccaminosa, nisi illum includat.

i ώ. Respondetur negando antecedens in sensu formali, ut constat ex dictis, num. 3. Ad probationem vero dicendum est, quod licet omissio: ut egrediatur a voluntate, prærequirat actum, tanquam causam, vel occasionem, ex qua originetur; semel tamen præsupposito. et connotato hujusmodi actu, seipsa fluit, et emanat ab illa per proprium egressum distinctum ab egressu, el emanatione actus; soipsaque immediate unitur eidem voluntati, tanquam principio sibi conjuncto(sicutactus, quoprivat, immediate illi uniretur) et ab hac conjunctione, et egressu, non vero ab egressu actus prærequisiti denominatur immediate, et formaliler *voluntaria.* Potestque hoc explicari exemplo actus electionis : qui licet non oriatur a voluntate, nisi præsupposita intentione finis; non tamen formaliter oritur per egressum, aut emanationem ipsius intentionis ; sed hac cum sua emanatione pnesnpposita, actus, qui est electio, seipsoa voluntate fluit, et jungitur illi immediate, absque eo quod in ejus egressu, et conjunctione egressus, vel conjunctio intentionis includatur. Ita ergo quoad præsens philosophandum est in omissione, et actu, qui fuit causa omittendi.

8. Ad confirmationem respondetur verum esse, quod cum voluntas directe fertur ad omissionem, volendo illam, talis actus pertinet ad eam perse, non quasi de essentia ; sed quia per se est causa influens in illam, et per se eam respicit tanquam objectum, a quo specificatur, et sumit malitiam : adeoque per se reducitur ad illud peccatum, quod omissio constituit. Cæterum nulla est omissio, quæ talem actum necessario requirat ; sed sufficit quilibet alius, qui per accidens sit occasio omittendi propter incompossibilitatem cum actu omisso : quamvis neque tendat per se ad omissionem, neque eam per se respiciat. Loquimur autem de omissionibus actuum internorum, quæ in se ipsis sunt volunlariæ intrinsece ; non autem de omissionibus externis, quæ vel non sunt voluntariæ in se, sed solum in causa ; vel non sunt tales intrinsece. Solutio |ionjS’

Sed urgebis, quod potius omnes omissiones sunt voluntariæ in causa, siquidem omnes requirunt actum,· qui sil causa omittendi, in quo ipsæ sunt voluntariæ, et volitæ : ergo nulla omissio erit A'oluntaria in se, et extrinsece. Respondetur, quod sicut eadem electio est voluntaria in se et intrinsece, quia seipsa, supposita intentione finis, egreditur a voluntate, et conjungitur cum ea ; et simul est voluntaria in prædicta intentione, a qua imperatur : ita eadem omissio actus interni potest habere utrumque : et quod sit voluntaria in se intrinsece propler rationem dictam, quod est satis ad intentum ; et quod etiam sit voluntaria in actu, qui fuit causa omittendi : quod nobis non officit.

Tenu i*. «.bjwiM

Objicies tertio : peccata omissionis sa?-pius repetita generant habitum vitii inclinantem ad similia peccata : ergo includunt in se aliquem actum. Consequentia liquet : quia per solam carentium actus nequit habitus, qui est qualitas positiva, generari. Antecedens vero suadetur : tum quia praedicta peccata reddunt omittentem promptum et facilem ad amplius omittendum : promptitude autem et facilitas oritur ex habitu. Tum etiam quia per talia peccata repetita destruitur virtus opposita : ut per plures omissiones reddendi alicui jussuum corrumpitur habitus justitia? : ergo generatur oppositum vitium injustitia? inclinans ad non reddendum : virtus enim acquisita, ut disp. præced. vidimus, non corrumpitur, nisi contrarius habitus generetur.

EutT-1 r'

Respondetur concedendo, prædicla peccala posse generare habitum ; non tamen ratione sui aut alicujus, quod eorum essentiam intret: sed ratione actus, qui est causa omittendi, quique omnino manet extra talem essentiam. Sufficit enim ad prædiclum effectum, quod talis actus prout est causa, aut volitio omittendi, contineat in se omissionemetejusmalitiam; quamvis sit omnino praeter essentiam omissionis : sicut causa efficiens est extra essentiam effectus. Quod quidem (loquendo de actibus, qui per se ad omissionem tendunt, ut cum aliquis expresse vult omittere) a nemine vidimus negari. Loquendo vero de actibus, qui solum per accidens ad eam concurrunt, ut camquisoccupalur ludo omittit sacrum sine alia expressa volatione omittendi, non est sic certum, an generent praxiictum habi-

t'iiii-nilus.

Ium. Partem enim negativam tenet Curiel in præsenti dub. j, conci. 5, et esse valde

Zϋπ·H

probabilem docet Zumel disp. 2, conci. 3. rotestquesuaderi : quia si per tales*actus habitus gigneretur, aut hujusmodi habitus inclinaret adqnamcumqueoccasionemomittendi ; vel dumtaxat ad actus similes iis. ex quibus genitus fuit? Non primum: quia sicut per actum venandi v. g. non assuefit aliquis ludo; neque per actum ludendi assuefit venationi: ita neque per primum potest acquirere habitum inclinantem ad secundum ; neque per secundum inclinantem ad primum : el tamen uterque actus aequaliter potest esse causa sacrum omittendi. Neque etiam dici potest secundum. Tum quia tot essent habitus inclinantes ad omittendum sacrum, quot essent occasiones omittendi specie diversæ, qua? possunt esse innumera?. Tum etiam quia per accidens est cuilibet ex pnediclis actibus conjungi cum omissione : ergo nequit, quunlunivii iteretur, inclinare per se ad omittendum: sicut deberet inclinare habitus, de quo loquimur.

Sed licet h.ec pars sit probabilis, opposita r« videtur nobis probabilior : quam tuetur £ Medina in presenti, sequiturque absolute^ Zumel conclus. 6, et Greg. Mart. dub. 2cum i aliis ex Thomistis. Et ratio est : quia actus, qui est occasio omittendi, quamvis secundum se consideratus, per accidens conjungatur cum omissione; ut tamen hic ot hunc concurrit cum præeepto non omittendi, factaque hac suppositione, per se est jam respectu illius talis conjunctio, influxusque in ipsam omissionem : quia jam est vidualis volitio omittendi, continotquo omissionem el ejus malitiam : ergo repetitus talis actus generabit ratione prædicta? continentia? habitum inclinantem ad omittendum. Idem enim praestare debet quantum ad effectum, de quo loquimur, volitio omittendi victualis, quo i præstaret, si adesset volitio formalis, quam nemo ambigit genituram prædiclum habitum.

10. Superest tamen declarandum, quis n sit terminus, ad quem primario inclinat iste, quem dicimus *habitum omittendi,* sive acquiratur per volitiones omittendi formales, sive per alios actus, qui sunt dumtaxat volitiones virtuales seu occasiones? Et in primis non est dicendum, quod talis terminus sit ipsa omissio : quia habitus positivus debet primo per exercitum positivum influere; omissio autem non est capax terminandi directe et per se priino talem influxum. sed semper sit ex consequenti et secundario : sicut fiunt communiter privationes. Neque etiam potest prædictus habitus inclinare aut influere per se primo in actus similes quoad entitatem et substantiam iis, per quos genitus fuit, quando isti non fuerunt volitiones formales omittendi sed actus v. g. ludendi, venandi, et similes. Tum quia sequeretur inconveniens nuper tactum, videlicet multiplicandos et distinguendos essé habitus omittendi, sicut multiplicantur et distinguntur occasiones : ila ut qui acquireretur per actus ludendi, inclinaret non nisi ad omittendum propter ludum, qui vero per actus venandi, non nisi ad omittendum propter venationem. Tum etiam quia prædicti actus non habent generare illum habitum secundum se, aut quatenussunt talis vel talis speciei, puta ludi aut venationis; sed quatenus sunt virtualiler

ler volitiones omittendi, in quo omnes convoniuni : quod voro alius «ini actus venandi aut ludendi omnino est per accidens et de· materiali : habitus autem non inclinat per je ad id, quod est de materiali et per accidens in sua causa ; »ed ad id, quod est par sect de formali. Tum denique quia cum actus, de quibus loquimur, non sint causa habitus, nisi in quantum sunt virtuales volitiones omittendi, atque adeo in quantum virtualité!· continent volilionem omittendi formalem, non alium habitum generare habent nisi quem generaret prædicta formalis volitio : hæc autem non generaret habitum inclinantem per se ad ludum vel venationem secundum suas proprias species, quo pacto per accidens junguntur cum omissione;sed ad aliquid per se connexum cum illa, sicut ipsa volitio per se illi convestitur : ergo idem debemus dicere do praedictis actibus.

Sex·!· W. II. Quare dicendum est, habitum omittendi sacrum v. g. per quoscunque actus generetur, inclinare per se primo ad hoc, quod est velle formaliter omittere sacrum ; secundario vero extendi ad quoscunque alios actus, qui per accidens sint causa omittendi illud : non secundum se prout sunt ludus, aut venatio, etc. qua ratione differunt ; sed in quantum ex incompossibililate cum actu debito, et ex suppositione praecepti, habent vim inferendi omissionem, continentque volilionem ejus vidualem, seu inlerpretalivam. Vel potest dici, prædiclum habitum inclinare perse ad actum,qui sit causa omittendi, in quantum causam, abstrahendo ab hocquod talis actus sit volitio formalis, vel victualis, aut sit causa per accidens, vel per se: quaecunque vero differentia hujus, vel illius determinati actus de materiali se habet ad prædictam rationem terminativam : atque adeo nequit talis differentia habitum distinguere. Et hoc posterius magis nobis arridet : quia sic melius salvatur, quod intendimus, nempe habitum omittendi posse generari per quoscunque actus ex his,qui ad omissionem concurrunt ; esseque ejusdem speciei, perquoscunquegeneretur: sicut terminus ille,in quem primario inclinat,abstrahit a quibuscunque.

Per quod satis patet ad primum, quod in contrarium dicebatur. El etiam ad ultimum: nam licet actui ludendi, verbi gratia, secundum se per accidens sit jungi cum omissione peccaminosa sacri, et influere in illam ; attamen ex suppositione quod talis actus concurrat cum praecepto non omittendi, el «it incompossibiliscum actu debito; non jam per accidens sed per se convenit ei prædictus influxus: unde nihil potest obesse quominus secundum hanc rationem generet habitum inclinantem perse ad id, quod diximus.

12. Denique objicies, quod peccato ornis- mina sionis corresponde! in inferno non solumobjcriiô. poena damni, sed etiam pœna sensus : ntT' 'ri'ne2· docet D. Thom. 2, 2, quæslione 79. arti-* a''' culo 4, ex illo Matth. 7 : *Omnis arbor. gu.r non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur :* at pœna sensus non debetur nisi propter actum : debetur enim (ut docet ipse Angelicus Doctor ibidem, et in hac I, 2. quæst. 87, art. 4, necnon de malit, quæst.5, art. 4 ad 4, propter inordinatam delectationem, et conversionem ad bonum commutabile, juxta illud Apocalyps. 18 : *Quantum glorificanti se, el in deliciis fuit ; tantum date illi tormentum, et luctum :* ergo de ratione peccati omissionis debet esse aliquis actus.

Respondetur, ex hac objectione solum îi'',ïilur' probari, ad omne peccatum omissionis requiri aliquem actum, qui sit causa, vel occasio omittendi : nam propter talem actum, qui similiter est peccaminostis, etiam omissio punietur pœna sensus ; quamvis in illa, aut in per se ad eam pertinentibus non includatur aliqua conversio formalis. Quæ solutio insinuatur a D. Thoma loco cit. θχη.τlωηι 2, 2, ubi cum dixisset, etii a peccato omissionis deberi poenam sensus, subdit rationem dicens : *Et hoc propter radicem, ex qua procedit; licet non habeat de necessitate actualem conversionem ad aliquod bonum commu*tabite.Radix autem,ex qua procedit omissio, est actus, qui est causa omittendi,per quem omittens convertitur ad aliquod objectum creatum, ob cujus amorem actum debitum præterniitlit. Nomine vero *actualis conversionis,* quam D. Thom. dicit non semper de necessitate haberi, intelligit actum, qui per se ad omissionem pertineat, uti est expressa volitio omittendi ; vel saltem actum omissionem concomitantem, non autem excludit necessitatem cujuslibet actus etiam antecedentis, actum debitum impedientis.

Sed urgebis, quod non solum actui, qui «eplica. est causa omittendi, sed etiam omissioni propter se ipsam debetur pœna sensus. Tum quia ipsa omissio secundum se est voluntaria propria peccatoris voluntate : quod autem sic est voluntarium propter se, punitur pœna sensus : ideo enim originale peccatum punitur pœna solius damni, quia non fuit commissum voluntate propria : sed vo-

fontale *capitis : ut docet* D. Thom, de mal. quæst. 5. art. 2 ad 2. Tum etiam quia si per possibile, vel impossibile daretur omissio mortaliter peccaminosa absque omni actu, et peccator eum illa etiam absque alio peccato decederet, puniretur in inferno damnatorum, ubi nemo punitur pœna solius damni : ergo in ipsa omissione, et non insolo actu, qui est causa omittendi, debet inveniri ratio et condignitas talis pœnæ sensus, atque adeo actualis conversio ad bonum commutabile.

Diluiinr. 13. Ad hanc repiicam dici posset primo, quod et si pœna sensus debeatur etiam omissioni, et non solum actui ; non tamen omissioni debetur ratione sui, sed ratione actus ; unde non in illa, sed in actu reperiri debet ratio hujus pœnæ, quæ est conversio ai bonum commutabile. Quemadmodum in peccato commissionis punitur tam actus exterior, quam interior : quia vero exterior non punitur, nisi propter interiorem ; idcirco ratio culpæ, et malitiæ, ad quam consequitur pœna. non in utroque actu, sed in solo interiori intrinsece invenitur, Ei hoc voluisse videtur D. Thom. loco cit. ex 2, 2, dum dixit, quod etiam omissioni debetur pœna sensus, non propter aliquam actualem conversionem, quæ in illa sit ; sed propter conversionem actus, qui fuit causa, et radix omissionis. Unde juxta hunc dicendi modum, ut aliquod peccatum puniatur ratione sui pœna sensus, non est satis, quod ratione sui sit utcunque voluntarium, etiam voluntate propria; sed debet esse voluntarium per modum conversionis ad bonum commutabile. Imo originale peccatum non ea potissimum ratione caret pœna sensus, quia non sit voluntarium voluntate propria ; sed magis quia non est in illo prædicta conversio : ut do-

D,Thom. cuit expresse D. Thom, cit. art .2, ex quæst. 5, de malit, in corp, ubi sic ait : P<rna proportionatur culpx : *et ideo peccato actuali mortali, in quo invenitur aversio ab incommutabili bono, et conversio ad bonum commutabile, debetur, et poena damni, scilicet carentia visionis divinx respondens aversioni, et pirna* sensus *respondens conversioni ; sed in peccato originali non est conversio. sed sola aversio, vel aliquid aversioni respondens; et ideo peccato originali non debetur pama sensus ; sed solum pœna damni,* etc.

Secundo dici potest, quod etiam omissioni secundum se, el non solum actui, qui fuit causa omittendi, corresponde! propria pœna sensus, non quia in omissione secundum se sumpta, sit aliqua conversio formalis; sed propter conversionem interpret ihvani ab bonum commutabile, quæ est sufliciem ratio proxima hujus pœnæ : quœque in omni voluntaria omissione, hoc ipso quod voluntaria sil voluntate propria, debet includi. Neque hoc videtur repugnare D. Thomæ locis citatis. Tum quia nomine *ivnrer-*swmkcni pomamsensus dicit correspondere, potest intelligi, vel conversio formalis, vel interprelalixa. Tum etiam quia eo ipso quod omissio non possit esse voluntaria, nisi praecedat aliquis actus, qui sit causa,el radix omittendi, salvatur quod pœna sensus debetur omissioni propter actum, Unquam propter radicem, ut sonant verba D. Thomæ; quamvis proxima, el immediata ratio, seu condignitas hujus pœnæ intrinsece sit in ips.i omissione. Ex quo ad secundam antecedentis probationem juxta primam solutionem respondetur, quod admissa per possibile, vel impossibile omissione voluntaria sine actu, nuda correspondent illi poena sensus, sed solum poena damni : sicut in ea nulla esset rea!is conversio <ed tantum aversio : quod salis convincit impossibilitatem prædiclæ puræ omissionis ; cum aliunde urgeat ratio ad convincendum, talem omissionem debere puniri inferno damnatorum, ubi nemo expers est pœnæ sensus. Juxta secundam vero dicendum est, adhuc tunc deberi omissione prædictam pcenam propter conversionem interpretativam, quam omissio voluntaria in nulla sententia potest excludere.

DUBIUM II.

Clrum peccatum omissionis necessario requirat actum, qui sit causa, vel occasio omittendi?

Exclusa a peccato omissionis indigentia actus, qui vel sit de essentia, vel per se ad illud pertineat, succedit dubium difficilius circa actum, qui sit causa, vel occasio omittendi. Cujus necessitatem tametsi in Iracl. de voluntar. disp. 1, dub. 1, sufficienter probaverimus, placet iterum ad examen vocare. Tum ne praesens disputatio, ubi propriam sedem habet illa difficultas, ejus notitia omnino destituta remaneat. Tum etiam ut peculiarem doctrinam, quam tradidimus loco cit. a num. 36, quamque ab aliquibus impugnari, ab aliquibus ægre recipi animadvertimus; ab objectionibus in illam meditatis, et a sinistra intelligentia

lia tueamur, <-urabimus vero dum actum agimus brevitati consulere : et ideo paucis ex prædicto loco mutuatis, illa dumtaxat adjiciemus, quæ ab aliquibus desiderari cognovimus.

Veritas Thom isl ica stabilitur.

11. Dicendum est non posse dari peccatum omissionis sine actu praecedente aut conjuncto, qui sit causa vel occasio omittendi. Et intelligitur conclusio, attenta qualibet potentia seu lege, etiam metaphysica : non quod negemus posse dari de lege absoluta suspensionem voluntatis ab omni actu, quæ dici potest *pura omissio :* sed admissa prædicta suspensione, asserimus eam aut aliam quamcunque ex actu voluntario non causatam, neque voluntariam (ore, neque formaliler peccaminosam. Ita docuerunt ex antiquis Magister in 2, dist. 25. Albertus eadem dist. art. 3. Ponavent. dub. 1, circa literam, Alens. 2, p. quæst. 114, memb. 10, Enriq. quodlib. 12, quæst. 24, Abulens. super 25, caput 25, Matth. quæst. 667 et 658. Idem tuentur graviores D. Thomæ discipuli, Capreol. et Hispalens. dist. cit. Cajet, et Bannez 1, p. quæst. 63, ari. 5. Victoria relect. de puero perveniente ad usum rationis, p.2, num. 3, Conrad, super hunc art. ubi Zumel disp. 1, conclus. 5, Alvar, disp. 124, Greg. Mart, dub.2, Sapientissimus, et Reverendissimus P.M. F. Joannes a S. Thoma. Tenent etiam Vasq. disp. 92, cap. 2, Lorca disp. 5, Putean.dubitat. 1, et plures alii. Probatur ex D. Thoma in hoc art. ubi relatis duabus opinionibus, quæ circa præsentem difficultatem suo tempore circumferebantur : alia negante posse dari peccatum omissionis sine actu, alia id asserente, fert de utraque judicium his verbis : *Utraque autem opinio secundum aliquid veritatem habet : si enim intelligalur inpeccato omissionis illud solum, quod per se pertinet ad rationem peccati, sic quandoque· est absque omni actu. Si vero intelliganlur causas vel occasiones omitlendi, «ic necesse est in peccato omissionis aliquem actum esse, etc. Ecce D.* Thom. eligit et approbat opinionem requirentem actum ad peccatum omissionis, si hæc exigentia inlelligatur solum per modum causae, vel occasionis omittendi, quamvis rejiciat illam, si intelligalur de exigentia actus, qui sit per se, seu tanquam de essentia, juxta dicta dub. præced. Écontra vero extremam opinionem negantem necessitatem prædicti actus, solum approbat quoad actum, qui sit perse et tanquam de essentia ; quoad actum voro per modum causæ vel occasionis omittendi rejicit et impugnat. Eodem modo distinguit inter praedictas opinionesquæst. 2, de mal. art. 1, dicens : *Potest esse aliquod jteccaluin, ad quod non requiritur aliquis actus de essentia peccati : et in hoc veritatem habet secunda opinio. Si autem consideretur id quod requiritur ad peccatum, ut causa peccati ; sic oportet quod ad quodlibet peccatum etiam omissionis aliquis actus requiratur.* Et inferius : *Ad hoc ergo quod omissio sil peccatum, requiritur quod causetur ex aliquo actu voluntario* etc. Et tandum concludit : *Sic ergo quantum ad hoc prima opinio vera est, quod ad omissionem requiritur actus voluntarius ut causa.* Quæ testimonia adeo perspicua semper nobis visa sunt, ut nihil ambiguitatis circa mentem .Ang. Doctoris relinquant. Iden».

Evasionem vero, quam adversarii tradunt, videlicet quod D. Thom. loquutussit de eo,.quod regulariter et secundum communem Ipgem contingit ; non vero de eo quod fieri posset, metaphysice loquendo, et de potentia absoluta, sufficienter impugnavimus loco cit. de voluntar. a num. 3 ostendentes, rem hanc non morali modo, aut attentis dumtaxat iis, quæ regulariter contingunt ; sed valde metaphysice, petitisque rationibus ex ipsis essentiis et naturis rerum, ab Angelico Doctore tractari, et discuti : adeoque sinistre exponi ejus doctrinam aliter quam in sensu, el rigore metaphysico. Eo præsertim quia D. Thom. in tota hac litera norl solum intendit recedere a prima opinione ex ea parte, qua requirebat actum, tanquam de essentia peccati omissionis ; sed etiam a secunda ex ea parle, qua negat requiri semper actum per modum causæ : et ideo solvit ejus argumenta, quatenus hoc suadere nitebantur : constat autem hanc secundam opinionem non potuisse negare talem actum, attento eo, quod moraliter, et secundum communem legem contingit : siquidem hoc erat contra evidentem experientiam : sed solum potuit negare esse ita necessarium, ut in aliquo casu raetaphysico omissio peccaminosa non posset sine illo inveniri : cum ergo D. Thom. deserat quoad id prædictamopinionem, planum est sensisse in nullo eventu posse dari peccatum omissionis sine actu, qui sit ejus

1»

IM

causa : alias nihil remanet, in quo sententia S. Doctoris a secunda opinione declinet, neque in quo conveniat eiim prima quatenus ei contraria.

isxiriru tfoeSx-cit. c>tw IS. Deinde probatur ratione, quam disp. primo loco expendimus, aliquibus præno,a,'ÿ· Primum est, quod ut omissio aliqua sil peccatum debet esse voluntaria inactu secundo : atque adeo debet oriri et egredi a voluntate, in quantum habet esse principium voluntarium per modum exercitii ipsius : quoniam neque peccatum potest intelligi sine voluntario, ut omnes fatentur ; neque voluntarium sine egressu a praedictu principio : vel ut habet diffinitio, sive eo quod sit *a principio intrinseco influente ex objecti cognitione,* ['er quæ verba denotatur, ad rationem voluntarii non sufficere quod sit in voluntate : el ideo plura reperiuntur in illa, quæ voluntaria non sunt : sed ultra hoc requiri, quod sit aliquid ortum et egressum ab ipsa voluntate, adeoque terminans aliqualiter ipsius voluntatis causalitatem et influxum. Quare nisi de omissione hoc verifleetur. nequaquam censebitur voluntaria. Et ideoad præsensidem est inquirere, uirum requiratur actus, ut omissio sit peccaminosa ? atque inquirere, utrum sit necessarius ad hoc ut oriatur ex voluntate tanquam ipsius exercitium, ejusque aliqualem influxum terminet ?

Deinde nota, quod licet voluntas non tantum se exerceat per actum positivum, qui est exercitium directum, sed etiam per omissionem, quæ est exercitium indicéeIum ; utcumque tamen debet fieri dependentor ab objecto speciiicalivo ipsius voluntatis : atque adeo ex motione, causalitate, et influxu talis objecti. Hoc etiam videtur per se notum : nam cum voluntas in suo exercitio egredi non valeat limites sui objecti specificativi, neque movere, aut influere quovis modo, nisi mota, el excitata ab ipso objecto, manifeste repugnat intelligi in ea aliquod genus exercitii, sive directi, sive indirecti, positivi, vel privativi, nisi prædictum objectum sua motione,et allicientia in idconcurrat; præstetqueingenerecausæ objeclivæ,quicquid illa præbel in genere efficientis. Unde eo ipso quod ab aliquo sive actu sive omissione excludatur ordo ad prædictum objectum, adeoque dependentia et causatio ab illo, tollitur per motum ab intrinseco dependentia et emanatio a voluntate. et consequenter tota ratio voluntarii, quæ in tali emanatione et dependentia consistit Adde, quod si voluntas ad omissionem concurreret absque mulione et concursu sui objecti specificativi, eoipsonuu concurreret ut principium voluntarium : de cujus ratione proni distincti a principio naturali est, ut sit mobile intoniionaliter, neque aliter moveat aut exerceatur, quam excitatum per objecti apprehensionem. Vel ergo voluntas non concurret ad omissionem, tanquam principium voluntarium, proindeque nec voluntariam eam reddet; vel debet prædictus concursus oriri ex motione prædicti objecti.

16. Tertio observa, objectum furmale adaequatum et specificalivuin voluntatis præcise esse bonum, quod habet rationem finis ; ut late ostendimus in tract, de ult. fine, disp. 1, dub 2; Unde in quolibet voluntatis exercitio, etiam cum per tale exercitium versatur circa malum, ipsum fugiendo et respuendo, debet intervenire moliu, et causalitas prædicti boni, debetque hujusmodi exercitium a præ.licla motione inchoari : alias per illud divagaretur voluntas extra totum suum specificativum, el tanquam ab eo independens, quod est impossibile. Hac ratione reprobavit Divus Thomas supra quæst. 25, art. 2, passiones versantés circa malum : quia appetitus in fugam mali non tendit, nisi in virtute prosequutionis boni : *Quia enim bonum quxritur* (ait S. Doctor) *ideo refutatur oppositum malum.* Et eadem ratione quæst. 29, art. 2 probat, odium cujuslibet mali causari ex amore alicujus boni, et esse illo posterius : *Necesse est* (inquit) *quod amor sit prior odio : et quod nihil odio habeatur nisi hoc. quod contrariatur convenienti, quod amatur, et secundum hoc omne odium ex amore causatur.* Eadem autem debet esse ratio de quolibet voluntatis exercitio habente rationem fugæ, et recessus; sive sit actus, sive omissio : semper enim fuga, et recessus a malo, fit in virtute prosequutionis oppositi boni. Denique observa, quod cum voluntas actum debitum omittit, non se habet circa illum tanquam circa bunum et conveniens ; sed tanquam circa malum et disconveniens secundum apprehensionem omittentis : quia omissio est quaedam fuga, et recessus ab eo, quod omittitur et deseritur : fuga autem semper est a malo et disconveniente : nam bonum ut tale apprehensum non potest abjicere, vel retrahere appetitum ; sed potius illum trahit, et ad se convertit.

17. Ex his formatur ratio fere (ut credimus) demonstrativa pro nostra assertione in hunc modum t t aliqua omissio sit voluntaria. fr» '0'™*

luiilnria, et peccuininosa, dobel procedere el oriri u voluntate tanquam ejus exercitium saltem privativum et indirectum : sed d voluntate nequit ullo modo oriri sine actu, qui sit ejus occasio vel causa : ergo ut sit peccaminosa, requiritur indispensabiliter talis actus. .Major videtur certa ex primo notabili. Minor vero probatur ex sequentibus: ex quibus constat, nihil posse oriri a voluntate quovis genere exercitii sine motione et influxu sui objecti specificativi in tale exercitium, quod quidem objectum est bonum el finis: sed hæc motio et influxus non fit nisi medio actu, qui sil amor et proseqnutio ipsius boni :crgo, etc. Probatur minor hujus secundi syllogismi. Tum quia bonum et finis non movet voluntatem, nisi trahendo illam ad se : in hoc enim consistit propriacausalitas boni, ut appetitum ad se trahat et convertat : voluntas autem non trahitur nisi peractum ; nam per omissionem potius retrahitur ab eo, quod omittit : et ideo est implicatio in terminis, ut id, quod movet sub ratione boni, moveat ad sui omissionem, et non ad sui prosequutionem. Tum etiam quia ut intelligamus, voluntatem moveri a fine, et ex hac motione exercere se circa alia, quæ non sunt finis, sive prosequendo, sive fugiendo aut omittendo, prius debemus eam intelligere ut se exercentem erga ipsum finem, et recipientem ejus influxum medio aliquo affectu, qui sit ratio cujuslibet alterius exercitii, sitque prima causalitas finis, media qua finalizet omne, quod ab ipsa voluntate, sive directe, sive indirecte exercetur : sed talis affectus circa finem non potest esse omissio : hæc enim sicut et quælibet fuga non est respectu boni fuializanlis ; sed respectu ejus, quod impedit talem finem, ob idque apprehenditur sub ratione mali : ergo debet esse proseqnutio et actus ; ac proinde hujusmodi actus erit indispensabilis, ut voluntas quovis modo, sive per actum, sive per omissionem se exerceat. Ad hæc : quod influit in voluntatem ut bonum et finis, influit trahendo illam el convertendo ad se, non a se abjiciendo : est enim de ratione boni, ut dicebamus, appetitum allicere et attrahere ; contra ejus vero rationem appetitum repellere : sed voluntas non trahitur aut convertitur nisi per amorem, quo unitur bono, in quod trahitur ; per omissionem vero removetur et retrahitur ab eo, quod omittit, ut est per se notum : ergo ubi esset sola omissio absque ullo actu, qui sit amor et proseqnutio talis boni, nullatenus posset voluntas ex ejus influxu, et motione exerceri, ac proinde neque aliquid quovis modo voluntarium efficere.

8 H.

Ecusiones dicersx prxcluduntur.

18. Dices primo argumentum habere locum in actibus, qui cum fiant per verum influxum voluntatis, requirunt motionem objecti specificativi : secus in omissione, quæ non dicitur *voluntaria,* quasi terminet aliquem influxum ; sed quia voluntas potest et tenetur illam prohibere, ponendo actum, quem omittit : neque est a voluntate tanquam ab agente ; sed potius tanquam a non agente. Prima evasio,

Sed contra : nam qualilercunque omissio dicatur voluntaria, ut sit talis in actu secundo et in exercitio, debet oriri a voluntate, in quantum ista habet esse principium voluntarium : alias nullo pacto conveniet illi diffinitio voluntarii, scilicet *esse ab intrinseco.* etc. qua denotatur, *voluntarium* supra *colitum* addere emanationem et originem a prædicto principio ; sed a principio voluntario ut tali non potest aliquid oriri nisi ex motione objecti : in hoc quippe sila est essentia principii voluntarii, prout a principio mere naturali distinguitur, ut non se exerceat, neque aliquid ab eo emanet nisi ex apprehensione objecti, media qua ab ipso objecto moveatur : igitur exclusa hac motione, nequit intelligi ratio voluntarii, sive per modum actus, sive per modum omissionis : cum in utroque includi debeat origo a principio voluntario, et aliquod ejus exercitium. Ex quo patet, nostram rationem et ejus efficaciam non dependere, ex eo quod voluntarium, de quo militat, sit actus vel omissio, sit proprie vel non proprie factum ; sed ex eo tantum quod sit exercitium principii voluntarii, et emanatio ab ipso : quod totum postulatur essentialiter ex voluntarii diffinitione per illa verba *ab intrinseco,* etc. Unde sicut nihil, sive sit actus sive omissio, cui prædicta diffinitio proprie et cum veritate non competat, dicendum est vereeteum proprietate *voluntarium* ; ita nihil est vere dicendum tale, quod emanationem et egressum a prædicto principio non claudat ; adeoque dependentiam et motionem ab objecto ejusdem principii. Pneclu- «litar-

19. Nec referi quod tangitur in hac evasione, videlicet omissionem non esse a vo-

lunlate sicut ab agente, sed sicut a non agente. Quoniam ratio a nobis expensa non præeipue vim facit in eo quod voluntas debeat concurrere ad quodcunque voluntarium ut principium activum et vitale (quæ est alia ratio pro nostra assertione, eaque efficacissima, sohimque brevitatis gratia omittimus majorem ejus expensionem) sal in eo quod in omni concursu exercitii voluntarii debet concurrere motio *objecti* specificalivi, et in hac motione amor et prosequutio talis objecti : quam sane rationem ex terminis constat esse universalem pro omni voluntario, sive sit actus, sive omissio. Deinde prædicta loquutio, videlicet omissionem non esse a voluntate ut ab agente, sed ut a non agente, potest dupliciter intelligi. Vel ita quod omissio non referatur ad voluntatem ut activam, neque mediale neque immediate : et hoc manifeste est falsum. Tum quia principium voluntarium, in quantum tale, essentialiter et adæquate est vitale et activum, sicut essentialiter et adæquate est appelitivum : unde eo ipso quod omissio non referretur ad voluntatem ut activam. non respiceret eam tanquam principium voluntarium ; neque proinde voluntaria evaderet ex vi talis principii. Tum etiam quia cum in diffinitione voluntarii dicitur, quod sil *ab intrinseco* etc. ly *ab* denotat ordinem ad causam efficientem, ut diximus in ipso tract, de volunt, disp. 1, num. 5, ex quo deduximus, qnod si in voluntate poneretur aliquis actus, quem ipsa non efficeret, non esset voluntarius, defectu prædiclæ conditionis: ergo ut omissio sit voluntaria, et conveniat ei illa particula, debet referri ad voluntatem tanquam ad principium activum. Vel potest ita intelligi, ut activitas et influxus voluntatis non sit directe et primario in omissionem : et hoc est verissimum, quia cum omissio sil *nun esse,* non est capax terminandi directe et immediate veram efficientiam : sed dicitur fieri indirecte, in quantum actus, ex quo occasionatur, et medio quo emanat a voluntate, et reducitur in illam, directe et immediate sit. Et juxta hæc intelligendus est D. Thom. si quando ait, voluntarium indirectum, sive omissionem non esse a voluntate sicut *ab anente,* sed sicut *a non agente:* quoniam licet voluntas prius debeat agere, quam voluntarie omittat; ipsum tamen *omittere* non est formaliler *agere,* sed est quoddam *non agere* occasionatum et emanatum ex priori actione, media qua reducitur ad voluntatem ut ad prineipuin ipsius actionis, adeoque ut activam.

Per quod ratio et assertio nostra magisi^ roboratur : nam si voluntas non est princi- tir» pium voluntaria? omissionis, nisi ut vitalis et activa, cl hæc activitas non potest esse directo in ipsam omissionem ; necessario debet esse in aliquem actum, ratione cujus sit causa non agendi actum debitum, et ipsum *non agere talem actum* sit ab illa ut ab agente oppositum. Quod si actum omnino secludas; sicut nulla relinquitur via redii- cendi omissionem ad voluntatem in quantum activam, ita non est quo pacto sit ab ea ut a principio voluntario.

*20. Dices secundo, in volunt ile dislin- guendas esse diris rationes inadæqualas : aliam, secundum quam est vitalis et activa; aliam vero, secundum quam solum est omissiva actus et exercitii vitalis : ex quibus illa prior dependet a motione boni et finis, neque aliter potest in exercitium prorumpere : quia agens ut agens non causal, nisi finis moveat : posterior vero non dependet a prædicta motione : quia non esi ad agendum, sed ad non agendum : ad quod nulla exigitur motio.

Sed hoc etiam effugium facile refutatur. Iir,. Tum quia ex modo dictis constat, voluntatem, secundum eam rationem, secundum quam est principium voluntaria? omissionis, -mir esse vitalem et activam, et ut talem terminare respectum cujuslibet voluntarii exerciti : unde quaecunque ratio assignetur in ea non activa et vitalis, excluditur eo ipso a linea principii voluntarii. Tum etiam quia sine fundamento distinguitur in voluntate illa duplex ratio inadæquata : alia vitalis, et alia non vitalis. Cum enim tota voluntas sit una simplex et indivisibilis potentia, adæquate specificata ab unico objecto, sub una simplici et indivisibili ralione formali, oportet ut vel secundum se totam, vel secundum nihil sui sit vitalis et activa, adeoque dependens in omni suo exercitio ab influxu et motione objecti et finis. Et licet sit etiam omissiva ; tamen quia hoc ipsum debet ab ea exerceri active et vitaliter, ut nuper probavimus; consequenter debet ibi intervenire aliquis actus, per quem, etiam dum omittit, vivat et se moveat ex prædicta finis motione : et per quem dum directe fertur ad aliquod bonum delectabile incompossibile cum adimpletione præcepti, secundarioet indirecte causetel exerceat omissionem talis adimpletionis.

21. Deinde impugTilnr evasio : nam vel illa in- illa ratio son facultas non vitalis, Hècunduin quam voluntas dicitur *omissiva,* habet idem riti' speci ficati vu m. quod habet alia ratio activa elvitalis; vel habet Specificati vu m diversum; mit caret omni specificativo? si primum, eo ipso (quicquid sit de vitalitate et activitate) convincit nostra ratio non posse pnrdiclani facultatem exerceri et omittere sine motione et influxu talis specificalivi, alqhe adeo sine actu, per quem liat talis molit». Secundum autem dici non potest : nam si rationes ill.e haberent diversa specificati va, essent diversa? potential : distingminlurenim polenliæ secundum distinctionem illorum, a quibus spccificanlur : unaquo illarum, scilicet omissiva, non esset voluntas, et consequenter non esset principium alicujus voluntarii : quin de ralione voluntatis est, ut sit fit potentia adæquatespecificatna bono. Sicut etiam dici non polest, .quod prædicta ratio nullum habeat specificativum : nam eo ipso tolleretur etiam ab ea,quod sit principium voluntarii, de cujus principii rationeest, ut sil mobile ab objecto cognito, adeoque ab specificalivo : sicut de ratione ipsius voluntarii est oriri a tali principio cum cognitione objecti. Praeterea, vel dua? illa? rationes, quas distinguit prædicta evasio (quarum utraque cum sit facultas libera et cum voluntate identificata, debet esse positiva) re vera sunt distinctae, et alia praecise ad agendum, alia præcise ad omittendum : vel est una simplex facultas, quæ simul est ad agendum, et ad omittendum ? Trimum dici non potest: quia nulla ratio positiva potest primario tendere ad *non agere,* proindeque ad omittendum. Secundum autem est pro nobis quia simplex illa facultas etiam non potest osse primario ad non agendum, propter conditionem positivae : neque disparate ad agendum et non agendum, propter ejus indivisibilem unitatem. Debet ergo primario exerceri agendo, et ex consequenti omittendo : quatenus ut prosequatur bonum, quod amat pralerrailtit actum debitum cum eo incompossibilem : quem, quia illius est impedi- livns, reputat malum.

Confirmatur : quælibet ratio in voluntate reperta vel convenit illi ratione prædicaligenerici, vel ratione differentialis :at ex nullo istorum potest ei conveni re ratio, quæ non sit vitalis et activa : genus enim voluntatis est potentia activa vitalis ut sic, in quo proinde quicquid importatur, est activum vitale : differentia vero cum sit per se contractiva et determinativa talis generis, etiam debet esse de linea vitali et activa, addens supra rationem illam communem et genericam specialem modum agendi et vivendi : sicut ergo in voluntate nulla potest distingui ratio, quæ non contineatur sub gradu potentia' activa? et vitalis, aut quæ non contrafiat et determinet hujusmodi gradum : ita nulla potest distingui, quæ vitalise! activa non sit.

2'2. Confirmatur secundo: omne, quod exprimit rationem liberi, exprimit vitam et activitatem ; clauditur enim in ratione liberi, quod sit causa sui, adeoque quod moveat et determinet se ipsum ; nihilque aliud est de ratione agentis et viventis : sed voluntas etiam quod eam facultatem, secundum quam est principium voluntaria? omissionis, est principium liberum, alias omittendo non peccaret : ergo etiam quoad praedictam facultatem exprimit activitatem et vitam.

Nec refert si dicas, quod licet prædicta ra- Praetutio spccificative et alias sil activa et vitalis ; non tamen concurrit ad omissionem ut vita- èva-(Un. lis et activa reduplicative : quia non exercet cula, activitatem et vitam in illo concursu. —Non itaque hoc refert : nam cum libertas non possit intelligi sine vita et activitate, per quam ejus principium in suo exercitio se moveat ; vel prædicta ratio in eo concursu non exercebit libertatem, neque proinde omissio ex vi illius evadet libera : vel debet in eo exercere vitam et activitatem. Ad hæc : voluntas in liberam omissionem in-' fluit movendo seu applicando se ad illam : non enim compatitur cum libertate actuali, vel quod voluntas non applicetur ad exercitium liberum, vel quod applicetur ab alio, et non a se ipsa : insuper non influit ut principium separatum, std ut conjunctum et unitum omissioni :quid ergo illi deest, quominusinfluat ineam ut activa et vitalis ?

^3. Tertio occurres, ad voluntarium in- Tertiil directum, cujusmodi est omissio, non re- evasi0' quiri emanationem physicam a principio intrinseco, neque influxum physicum talis principii, uti requiritur ad voluntarium directum : sed sufficere influxum moralem: quatenus eo ipso quod voluntas teneatur impedire omissionem, et non impediat, ita se habet secundum prudentis æslimationem et interpretationem, ac si reipsa influeret. Hac enim ratione submersio navis dicitur nautæ negligent) voluntaria, non quia physice præbeat in eam aliquem influxum ;sed quia cum teneatur impedire illam, et non impediat, ita se habet quantum ad moralem

et prudentem astimalionem. ac si revera influeret.

Kedar- guitar, Sed neque ista evasio enervat nostram raffonem. Tum quia potius ex ratione voluntarii indirecti infertur non posse dari sine actu, qui sil illius causa. Proplerea enim hujusmodi voluntarium *indirectum* appellatur, quia quod est de ralione voluntarii, scilicet *egredi ab intrinseco,* non convenit illi per directum influxum voluntatis in ipsum ; sed per influxum indirectum et obliquum, qui prius et directe sil in aliud voluntarium directum, et ratione illius quasi per viam obliquam ad indirectum perveniat : debet ergo hoc semper illud supponere, ac proinde debet semper supponere actum. Tum etiam quia sicut omissio, de qua agimus, non tantum secundum prudentis aestimationem vel interpretationem, sedvereet reipsajndependenterqueabhujus vel illius existimatione habet esse peccaminosa : ita re ipsa et independenter ab aliqua interpretatione debet esse voluntaria : debetque proinde habere in se physice et realiter, quicquid exigitur ad salvandam voluntarii diffinitionis essentiam : cum ergo in hae postuletur origo et emanatio a principio intrinseco. fit hujusmodi emanationem non tantum moralité? seu secundum prudentis existimationem vel interpretationem, sed physico et re ipsa debere prædiclæ omissioni competere. Deinde prædicta exislimatio, quantumvis prudens et moralis, non dat omissioni volunlarietalem ; sistit enim in intellectu et judicio interpretantis: volunlarielas autem ubicumque sit. non ab alieni intellectus judicio aut interpretatione, sed a propria voluntate debet ortum ducere : ergo nisi vere et re ipsa detur hujusmodi ortus et emanatio a voluntate propria, qnicquid sit de aliena interpretatione, non salvabitur vera ratio voluntarii in omissione, de qua loquimur.

Kffugiunj 21. Dices, voluntarium omissionis non consistere in ipsa formali interpretatione, quæ est in alieno intellectu, sed in fundamento ad ita interpretandum : quod sane fundamentum adest in voluntate propria, quoties adest potentia et debitum operandi, ei non operatur.

Befcl- liiur, Sed contra : nam vel est sermo de funda - mento, quod nobis præbetur, ut prudenter et sine temeritate judicemus, aliquem voluntarie omittere? et ad hoc fatemur sufficere illa, quæ dicuntur, scilicet *potentia, debitum. et non facere:* quia his visis prudenter judicamus adesse in illo omittente actum verum et renient, per quem ab agendo se impediat, ot illa omissio a voluntate oriatur: quod si reipsa talis actus non detur. prædictum judicium, quamvis pruduib et probabile, erit falsum : tant unique deservient illa fundamenta, ut a lenteri late excusetur; non vem ut omissio voliinlarie- Latem inde accipiat : vel est sermo de fundamento, quod actu et re ipsa, indopen- dentorque ab alienis judiciis omissionem voluntariam reddat? Et hoc nequaquam repentur secluso omni actu : quia cum omissionem esse realiter voluntariam, nihil sil aliud, quam quod re ipsa emanet ot procedat a voluntate, hujusmodi vero emanatio omnino sit impossibilis sine motione et amore finis, consequens est. ut hujusmodi actu secluso, nullatenus possit omissio reipsa et coram Deo voluntaria conseri.

Adde, ex tribus illis quæ referuntur, scilicet *potentia. debitum, et non facere,* duo priora non sufficere ad rationem fundamenti proximi : quia hujusmodi fundamentum debet esse tale, ut non separetur ab omissione, sed infallibiliter eam inferat : potentia autem et debitum separantur ab illa, reperiunturque tam in eo qui omittit, quam in eo qui non omittit. Tertium vero, scilicet *non facere,* est ipsa omissio, cujus investigamus fundamentum, ideoque non debet inter fundamenta numerari ; sed quæii aliquid aliud, quod trahat secum ipsum *non facere,* et sit ratio ut a voluntate procedat, eoque processu voluntarium evadat : et hoc dicetur *fundamentum proximum.* Sed hoc non poterit esse aliud, nisi actus, qui sil causa omittendi, ut intuenli constabit. Videantur quæ diximus loco citato de Voluntar. a num. 17. ubi hanc impugnationem latius prosequimur.

25. Confirmatur : ut voluntas quæ non- dum omittit voluntarie, sic omittat. Iran-, seatque re ipsa ab statu non omittentis in actu secundo, ad statum sic omittentis, debet in ea intelligi aliqua mutatio realis et intrinseca, adeoque ratio aliqua, per quam fiat immediate talis mutatio : sed hæc ratio non est potentia, neque debitum, neque etiam non *facere* seclusum ab emanatione ab intrinseco : ergo recurrendum est ad pnediclam emanationem. Major constat : nam cum tale *omittere* sit aliquis effectus verus et realis sive positivus, sive privativus, et non sit alibi quam in voluntate·, nequit non per ejus susceptionem seu affectionem mutari ipsa voluntas intrinsece. Minor nutem quoad potentiam et debitum

Confr· mst-s ιιιφ»$» 'iooe.

Iulum probatur utrimque cnim el ante–«4it omissionem, el permanet cum ilia, el eliam cura adimpletione : ergo ex vi neu-Irius fit sufilcfentor prædicta mutatio, l'ræ-lerquara quod debitum cum sit aliquid extrinsccum, nequit esse ratio immediata mutationis intrinseca'. Quod autem neque ipsum *non facere,* seclusa emanatione, sit prædicta ratio, ex eo liquet : quia *non facere* sic acceptum etiam est, antequam voluntas in actu secundo omittat, quando nondum adést præceplum, neque actus, qui postmo-dum précipitar. Novum ergo aliquid ad-dendum est, quo fiat prædicta mutatio : nempe emanatio ipsius *non facere :* ita ul quod antea præcise erat *non facere* non emanans ab aliquo, neque habens princi-pium, postea sit *non facere* emanans et pro-cedens a voluntate ut a principio intrinseco : et quod ante præceplum et tempus operandi defectu emanationis non erat voluntarium ; post reddatur voluntarium ab ipsa emana-tione.

c<5r· ‘f* Confirmatur secundo : omissio intrinsece voluntaria, uti est illa de qua loquimur, intrinsece habet malitiam veram et realem, quamvis privativam, perquam constituitur in ratione peccati ; hæc autem malitia phy-sice et re ipsa oriri debet ex aliquo princi-pio, ut est per se notum : cumque non sit aliud, a quo oriri possit, nisi voluntas, neque alia via oriri possit, nisi quatenus oritur ipsa omissio, plane sequitur, hujus-modi ortum, et quicquid ad illum deside–ratur,indispcnsabililer requiri ad peccatum omissionis. Illud autem quod de submer-sione navis dicebatur, parum refert : quo-niam talis submersio non est voluntaria intrinsece, sed denominatur extrinsece ab interna omissione actus volendi navem di-rigere : unde ratio seu emanatio constitu-liva voluntarii non in ipsa submersione externa, sed in prædicta omissione interna quærenda est : et ideo si etiam ab hac se-cludamus emanationem ab intrinseco phy-sicam et realem, tollitur omnino prædicta ratio, ac proinde nihil erit, quod submer-sionem adhuc intrinsece *voluntariam* deno-minet : secus autem manente prædicta ema-natione in omissione interna, quamvis non detur in externa submersione.

S HI.

Contraria 'tnhului et ejus pr^ripiinm argumentum.

2G. Oppositam sententiam negantem re-quiri indispcnsabiliter ad peccatum omis-sionis actum, qui sit causa occasio omit-tendi, tuentur Durandus in 2, dist. 35, qu. buraiwi. 2, /Egidius ibidem, qu. 1, art, 1, Ricbardus^’*1'"*. art. 1, qu. 1, Curiel in præsenti dub. I ei supra qu. 6, art. 3, dub. 1 et alii quos re-tulimus in tract, do Voluntar. cil. disp. 1, a. n. 22, ubi etiam præcipua hujus senten-tia argumenta cum ex auctoritatibus D. Thomæ, Ium ex rationibus petita adduxi-mus, et solvimus : a quibus proplerea nunc abstinemus. Prælerqnam ab ultimo ibi enervato, quod urgere adhuc quibusdam visum est. Ob hoc igitur, et quia peculiarem quandam doctrinam, quam in solutione cu-jusdam «replicæ, licet non ex necessitate, sed magis exercendi ingenii gratia tradidi-mus,scrupulum ingessisse animadvertimus tradimus ilerum argumentum et solutio-nem : si forte prædicta doctrina magis enu-cleata animum sedet. Argumentum ergo est Arjîü. hujusmodi : Potest quis urgente præceplo, meniniu. dilectionis Dei v. g. et advertens obligatio-nem, nullum actum elicere, quo vel illud adimpleat, vel adimpletionem impediat : ergo poterit dari emissio peccaminosa sine actu, qui sil ejus causa. Consequentia videtur nota : nam qui potest, et non facit id ad quod se teneri cognoscit, non est unde excusetur a culpa, secundum illud Jacobi :jafob>4 4. *Scienti facere bonum ct non facienti, pec-catum est illi.* Antecedens vero probatur: quoniam voluntas, stante cognitione, ma-net quoad exercitium libera respectu cujus-cunque actus, atque adeo sicut potest quem-libet,potest omnes illos suspendere : poterit ergo etiam si præceplum non adimpleat, nullum elicere actum, per quem adimple-tionem impediat.

Confirmatur: nam esto voluntas, quando confir· intellectus non cessat ab objecti proposi- matio. tione, non possit manere suspensa ab omni actu, sed necessitetur ad habendum aliquem vage et in communi : non est tamen cur sit necessitata ad eliciendum actum impediti-vum adimpletionis præcepti, etiam ex sup-positione quod præceplum non adimpleat ; sed poterit elicere alium compossibilem cum adimpletione, et cum transgressione : ut si quis tempore quo tenetur recitare cal-culum Virgineum, velit deambulare aut

h :

sedere . aut cum tenetur credere aliquod mysterium fidei, velit apprehendere terminos illius veritatis : aut si instante praecepto recitandi vocaliter orationem dominicam, solum meutaliler percurrat verba illius orationis: in his enim et similibus, actus quem voluntas exercet, quique sufficit ad tollendam omnimodam ejus suspensionem, neque est ineompossibilis cum adimpletione præcepti, nec trahit secum talem adimpletionem. Poterit ergo voluntas occupata praedicto actu nullum alium elicere, quo vel praeceptum adimpleat, vel adimpletionem impediat. Quinimo poterit occupari in volitions inefficaci adimplendi praeceptum, quæ neque perveniat ad execulionem. neque impediat illam.

Sototio >rgo-ttenti.

27. Hujus argumenti communis solutio inter Thomistas negat posse voluntatem, stante advertentia et præcepto, nullum habere actum, quo vel adimpletionem imperet, vel impediat. Nam sicut intellectus naturaliter est determinatusad inteiligenda objecta, quorum phantasmata ab imaginatione sibi præsentantur, nec potest quandiu imaginatio et sensus communis ligata non sunt, omnino ab operatione cessare: ila voluntas propter correspondentiam et sympathiam cum intellectu, natura sua est determinata ad operandum, modo sibi proportionate», circa quodcunque objectum sibi proponatur : et ideo repugnat saltem naturaliter loquendo, ut stante intellectus cognitione, omnem actum suspendat. Diximus motto *iibi proportionate,* quia cum voluntas sit potentia libera, determinatio ejus ad operandum debet esse talis conditionis, ut non officiat libertati : atque adeo requirit, ut licet sit determinata ad habendum aliquem actum vage et indeterminate ; non tamen adhuc vel illum in particulari : ita ut nullus sit. sine quo esse non possit ·. quamvis sine aliquo, quisquis ille sit, esse non possit.

Nec mirum si nos, salva libertate, prædictam determinationem voluntati tribuamus: quia etiam in sententia adversariorum dum intellectus cognoscit urgere praeceptum nequit voluntas negative se habere, sicut se haberet, quando nulla esset cognitio : sed debet cor respondere ex parte sua cum aliquo exercitio voluntario, sive per actum, sive per omissionem : quamvis quia ad nullum in particulari determinatur,maneat simpliciter libera : sicut ergo contrarii Authores dicunt non posse voluntatem, stante praecepti cognitione, suspendere omne exercilimn liberum circa illud,aul maneremutalu solius potential : ila asserimus, non ρo-ψ suspendere omnem avium,quo vel adimple* tionem imperel, vel impediat ; neque hoc libertati Contradicere. Hucusque loco citato,

28. Adde, ex ipsa voluntatis natura posse desumi ralionem a priori, cur proposito aliquo objecto, repugnet omnimoda suspensio circa illud. Nam cum voluntas essentialiter sit inclinatio et propensio in bonum, ex vi hujus inclinationis habet, ul eo sibi ab intellectu proposito, feratur in ipsum, nisi sit aliquid impediens ejusprosi-quulionem. Quod non inefficaciter suadent motus mdeliberati ipsius voluntatis : qui idcirco sequuntur necessario, etiam necessitate quoad exercitium, quia pro illo instante solum apprehenditur et proponitur ab intellectu ratio boni allicientis : nihilque aliud animadvertitur, ex quo oriri possit impedimentum retardans : et his ita se habentibus, slalim voluntas suo pondere fertur in prædiclum bonum per modum naturae ; nec secum patitur ab ejus prosequutione abstinere : sicut etiam ubi intellectus solum apprehenderet et proponeret rationem mali et disconvenientis, nihil animadvertens de ratione boni polentis allicere, stalim sine cunctatione voluntas illud respuit, quia pro illo instante non est mide possit oriri impedimentum hujus refutationis. Hinc non inefficaciter convincitur, quod etiam dum intellectus deliberate proponit voluntati aliquod objectum, in quo aliqui l boni appareat, puta praecepti adimpletionem, incunctanter voluntas feratur in illud, nisi adsit aliquid impediens et retardans ejus prosequutionem. Hoc autem impediens non potest esse nisi alius actus ipsius voluntatis talis conditionis ut non patiatur secum prosequutionem aut imperium eflicax prædiclæ adimpletionis : sive quia per illum voluntas talem adimpletionem directe respuit : sive quia ferlur in aliud objectum cum ea incompossibile: sive quia in quodcunque tendat praedictus actus, ex vi proprii exercitii et modi tendendi ita ligat et detinet voluntatem, ut non sinat in sensu composito talis modi et exercitii prædictam adimpletionem efficaciter amplecti.Si enim prædictus actus non habeat hujusmodi incompossibililatem cum adimpletione, sed possit hic et nunc illi adjungi, non erit quo pacto voluntatem ab ejus prosequutione impediat, aut cur retardet illam abexequutione ·, cum nihil impediat illud, cum quo recte potest conjungi.

29. Per

Salino «wif· *11+

29. Per quod paie! non modo ad argumonhnn, sed etiam ad confirmationem : ut enirn proposita voluntati adimpletione prætepti, iib ejus prosequutione .«‹› contineat, debet ease non quicunquo alius actus, sed talis ul vel propter objectum, vel propter inodinn tendendi sit incompossibilis cum prædicta adimpletione, et cum volilione ejus efficaci : aliter non efficiet ut voluntas ab hujusmodi volitione se suspendat. Porro actus, qui in confirmatione referuntur, quamvis ex parte objecti non videantur inconipossibiles cum prædicta volitione ; ex modo tamen tendendi eam excludunt, quoties voluntas in eis sistit, v. g. volitio deambulandi, aut sedendi, aut percurrendi mentaliter verba sacra tempore. quo urget praeceptum ore recitandi, quantum est ex parte objecti, recte posset conjungi cum ea recitatione ; at quia ex modo tendendi et exeundi a voluntate sine vi aut intentione ulterius transeundi, imo et cum virtuali quadam hujus transitus nolitione, ligat ipsam voluntatem ad deambulationem, vel sessionem negligentem et otiosam, ideo ex vi ejusdem modi relegata se volitionem efficacem recitandi, et fit cum ea incompossibilis. Et idem est de cæteris in exemplum adductis. Quinimo ipsa volilio ineflicax adimplendi præceptum, quandiu voluntas in ea sistit, habet quasi imbibitam nolilionem transeundi ad opus ; et hac ratione præbet impedimentum volition; efiicaci. Et nisi tales actus ex vi sui modi tendendi prædictam nolilionem victualem includerent, ratione cujus ut hic et nunc exerciti essent incompossibiles cum praecepti adimpletione, nullatenus detinerent voluntatem ab efficaci prosequutione illius ob rationem dictam : voluntas enim ad bonum sibi propositum naturali pondere fertur volitione efficaci, nisi ab ea impediatur, vel per volitionem inefficacem inibi detenta, vel per alium actum incompossibilem, ut dicebamus.

30. Dices de ratione potentiæ liberæ est, ut proposito quovis objecto, pro libito possit ferri vel non ferri in illud : ergo si voluntas, proposita adimpletione praecepti, et non elicito alio actu, non potest non ferri efficaciter in illam, non operatur omnino libere. Deinde ut voluntas, proposita prædicta adimpletione, possit non ferri in eam, sufficit quod appareat ibi aliqua ratio mali aut disconvenientis, saltem respectu sensitivi appetitus : uti apparet, quoties proponitur cum indifferentia et deliberatione : propterea enim in motibus subitis nequit voluntas a prosequutione objecti detineri, quia «miam apparet ratio boni, nihilquedisconvenientis aut mali deprehenditur.propter imperfectionem actos cognoscitivi ; ergo in actibus deliberatis, ubi ex parte objecti proponitur convenientia simul cum disconvenientia, sufficiet hæc propositio, ut voluntas ab illo se contineat, etiam sine impedimento alterius actus incompossibilis cum prosequutione.

En<rva-lor.

Respondetur, sufficienter salvari libertatem voluntatis per hoc, quod proposita adimpletione praecepti sub illa indifferentia,* possit pro libito assumere vel actum prosequutionis.quo fugam ableget; vel actum oppositum, per quem a prosequutione se impediat : quamvis ex suppositione quod hunc posteriorem non assumat, nequeat priorem suspendere. Necessitatem enim ex suppositione, in comperto est, non obesse libertati : ut patet in voluntate divina, qnæ circa nullum objectum potuit manere suspensa, aut sine actu, qui esset prosequutio vel fuga : et ex suppositione quod non haberet actum fugæ, non potuisset non habere actum prosequutionis ; etecontra : et tamen in utrovis actu fuisset liberrima.

Ad secundum respondetur, propositionem objecti sub indifferentia convenientis et disconvenientis solum tribuere voluntati quod non sit absolute necessitata ad eliciendum determinate actum prosequutionis, vel determinate actum fugæ circa illud, sed ad utrumlibet indifferens : nequaquam tamen efficit, ut sine uno ex prædictis actibus possit oppositum suspendere : quia prædicta indifferentia secundum se non habet in voluntatem influere, aut illam ab objecto retrahere plusquam in actu primo, atque adeo dependenter ab aliquo exercitio actuali ipsius voluntatis,quod sit ratio in actu secundo talis retractionis : sitque proinde actus fugæ, vel alius cumprosequutione incompossibilis. Quia vero dum adest prædicta indifferentia, semper subest dominio voluntatis, aut non prosequi objectum, eliciendo actum prosequutionis impeditivum ; aut prosequi illud, non eliciendo talem actum : idcirco sive prosequatur, sive non prosequatur, semper tendit libere. Quo contra se habet in motibus subitis : nam cum ibi nulla sit indifferentia ex parte objecti, sed præcise apprehendatur ineo ratio boni, non subest dominio voluntatis habere actum, per quem ab illo se retrahat ; et ita manet absolute necessitata ad prosequutionem.

A i* re- pti« ur-plie.il, quid si Deus, stante præcepli cogni- feauor. tione. et potentia ad adimplendum, deneget voluntati præmotionem physicam ad omnem actum, aut saltem ad actum volendi efficaciter adimplere, et ad actum per quem ab adimplendo se impediat ? Sane in hoc casu neque voluntas adimplebit præceptum. neque eliciet actum cum adimpletione incompassibilem ; cum ad utcumque promotio denegetur : ergo dabitur tunc omissio peccaminosa sine actu. Palet consequentia : quoniam ad talem omissionem sufficit, quod voluntas possit, teneatur, et non faciat : quæ omnia adessent in prædicto casu : siquidem prædelerminatio, quæ sola deficeret, ad nullum eorum spectat, sed supponit præceptum et potentiam. Confirmatur : nam in prædicto casu non est unde homo excusetur a peccato omissionis : si enim interrogaretur hoc modo : *potuisti, et debuisti; quare ergo non fecisti?* nullam haberet excusationem : igitur omittit voluntarie et sine actu.

Dices, responsurum *non potui* defectu præmotionis efficacis.—Contra, quia ut dicebamus, physica præmolio non dat *posse,* sed supponit illud. Quod si ejus defectus omissionem a malitia excusaret, nunquam homo peccaret omittendo : quia dum omittit, semper ei negatur præmolio ad adimplendum. Nec potest dici, præmotionem ad actum oppositum, si tunc adsit, dare *posse* ad istum ; quia potius est cum eo incompossibilis.

Ver» solutio, 32. Respondetur admittendo casum de potentia absoluta (quamvis de facto, dum adsit cognitio, nec Deus deneget, nec de lege ordinaria denegare possit voluntati præmotionem ad omnem actum, qui vel sit adimpletio praecepti, vel impedilivus adimpletionis) negando vero consequentiam. Ad cujus probationem respondetur, ad voluntarietatem et malitiam omissionis aliquid requiri ultra *posse. teneri, el non facere,* nempe motionem objecti specificativi, ratione cujus illud non *facere* a voluntate oriatur, silque actuale ejus exercitium ; cum ergo ablata præmolione ad omnem actum, nulla sit motio prædicti objecti (quæ per udum, et non aliter futura erat) consequenter nullum potest esse exercitium voluntatis, nullumque voluntarium sive per modum actus, sive per modum omissionis. Neque aliter quoad præsens philosophandam est de necessitate aut suspensione præmotionis, quam de necessitate vel suspensione adus, pro quo exhibetur. Cum vero dicitur sufficere ad peccatum omissionis *posse. teneri, et non /acere,* vel est sermo de requisitis solum ex parte actus primi, non excludendo ipsum actuale exercitium, neque proinde motionem objecti, et actum, a quibus debet incipere : vel ly *non facere* non sumitur pro carentia actus debiti nudo sumpta, sed ut associata omnibus, quæ necessaria sunt, ul terminet prædictum exercitium : in quibus necessario includitur actus.

Ex quo ad confirmationem dicendum est, .u· hominem pro iis dumtaxat indigere excu-^”0 satione, quæ sunt ab ipso et ab ejus voluti- n tale : pro illis enim quæ essent ab alio, vel a nullo, nemo prudens excusationem abeo exigeret : unde cum sublato omni actu, omissio a voluntate non sit, non eget excusatione, et quæcumque excusatio postuletur, erit de subjecto non supponente. Cum enim quaeritur ab aliquo, *quare omisisti.* vel *quare non fecisti?* supponitur illam omissionem, vel illud *non facere* emanasse ab illo : quod si non emanavit, tantum est quædam negatio a nemine ullo modo causata : et ideo frustra ei quaeritur excusatio, aui quare sit; cum a nullo, et nihil sit.

§ IV-

Ejusdem replies alia solutio.

33. Hac via (in qua neminem offendisse vidimus) solvimus propositam replicam serio et ex propriis tom. præced. in tract, de Volunt, disp. -1, n. 35, quia securior est, et difficultatibus minus obnoxia. Addidimus vero n. 36, alium dicendi modum: quem tametsi proprio calculo non approbavimus, sed lectoris judicio remisimus ; curavimus ut potuimus, exponere et enucleare, ab illis verbis : *Secunda solutio (cujus judicium lectori remittimus) admisso etiam casu de potentia absoluta, negat manere tunc in voluntate sufficientem potentiam proximam ad adimpletionem prxeepti : qux potentia necessario requirebatur, ul omissio esset voluntaria. Nam licet prédéterminatio prout est determinate ad hunc actum, non tribuat, sed supponat posse ad ipsum ; ut tamen est ad gradum communem. eidem actui et opposito dat, vel secum afferl proximum posse ad utrimque. Unde negata prédéterminaiione tam ad actum adimpletivum, quam ad materiale actus impeditivi. ac proinde ad gradum ulrique proxime communem non manet sufficiens posse ad adimplendum. Per* quod patet ad *confirmationem :*

xiiifiruuiliont'in cui enim nugaretur pr.vdeterminatio lam ad actum adimpletinum pr:rcepli, quam ad materiale actus impulilivi adimpletionis, interrogatus cur non fecisti? optime responderet, quia non potui. Quam solutionem et ejus declarationem prosequimur ibi usque ad numerum 38, ubi si forte arriserit, videri poterit, ne plura hic transcribamus.

31. Verum quia ut nuper accepimus, perdoctus quidam Theologus, cujus eruditas disputationes in 3 p. D. Thomæsub prælo jam gemere audivimus, torn. 2, disp. 3, dub. 3, sect. 1, in praedictam solutionem severiori calamo invehitur, nullumque non movet lapidem, ut nos in ea doctrina et a praejactis alibi principiis, et a communibus Thomistarum semitis in materia de Auxiliis longe abire ostendat, semelque et iterum inconsequentiæ el contradictionis insimulat; operæ prætium duximus, omissis non paucis quae extra chorum ab illo acta videntur, iis quæ alicujus difficultatis præseferunt speciem, breviter occurrere : et illa in quibus offendit, plenius declarare. Ex sinistra enim aliquorum intelligentia, simul et ex falsa aliorum suppositione ortum habent præcipua, quæ nobis objiciuntur.

Possemus vero de prædicto Juniore amicabiliter conqueri : quod oblitus primæ solutionis, quam ut propriam et legitimam, mentemque nostram ex confesso dantem, ibidem tradidimus ; adversus secundam, quam nostram non fecimus, dum Lectoris judicio approbandam vel improbandam reliquimus, ac si nostra omnino fuisset, nostramque esse, et nullam aliam a nobis datam supponens vel dissimulans, ex professo insurrexerit, et nos ibi exagitaverit, fingens hostem quem feriret. Quasi animadversione, et non gratificatione potius dignum fuerit, præmissa propria et legitima argumenti enodatione, novam detexisse viam alieno judicio lustrandam, alboque vel nigro lapillo, ut placuisset consignandam :quicquid sit de veritate, a cujus assertione pro modestia potius, quam pro incertitudine voluimus abstinere.

Sed querela hac manumissa, quia non questus, sed quaestiones Theologum movere debent, ad rem deveniamus : semper enim prædictam solutionem in eo saltem probabilitatis gradu, quem cit. loco vel verbis vel facto ipso illi tribuimus, tueri conabimur. Igitur citatus Junior ut eam impetat, supponit primo veluti ab omnibus et a nobis etiam concessum, illum cui Deus, injuncto præcopto alicujus operis, denegaret physicam præmotionem ad ornnem actum, seu tam ad actum adimpletivum præcepti, quam ad materiale actus impeditivi, gaudere nihilominus auxiliosufficienti ad adimplendum tale præceptum ; non secus atque ille, qui adimplet de facto. Et rationem dat, quia præcepta non imponuntur legitime et prudenter nisi valentibus ea adimplere : denegato autem tali auxilio, non posset horno præceptum adimplere, cum ipsum auxilium eo quod est tantum sufficiens, requiratur ad id ex parte *posse;* imo tribuat hujusmodi *posse:* esset ergo imprudens, prædicto auxilio denegato, impositio præcepti.

35. Sed hoc quod supponit ul ab omnibus concessum, negavimus in primis in prædicta solutione: siquidem in casu argumenti, ubi supponitur negatio prædeterminationis tam ad actum adimpletivum, quam ad impeditivum, negamus manere potentiam proximam ad adimplendum, quæ potentia nullatenus deesset, si daretur auxilium sufficiens proximum et completum (de hoc enim loquimur) ad prædictam adimpletionem. Cum vero dicitur, præcepta non imponi prudenter et legitime nisi valentibus adimplere : vel sermo est secundum legem communem, attentaque regulari providentia : et sic verum dicit; sed non est contra nos ; cum casus de quo loquimur, solum admittatur de potentia absoluta ; de lege vero communi potius negetur. Vel est sermo (uti est revera)attenta qualibet lege? et tunc ostendendum superest, unde implied contradictionem, sitque proinde divinæ potentiæ negandum, quod statuta et imposita hominibus aliqua lege, tollat Deus ab aliquo, vel non conferat illi vires et auxilia sufficientia ad adimplendam talem legem, ob hoc saltem ut in negatione hujusmodi auxiliorum suam ostendat libertatem, etiamsi per talem negationem homo ipse reddatur incapax delinquendi formaliter contra prædictam legem. Dum enim in hoc non ostenditur implicatio, non est Deo negandum. Semel vero concesso, redit casus propositus, cur scilicet omissio adimpletionis illius legis, sive viatori,sive Beato imposilæ, voluntaria et peccaminosa non sit? Optimeque respondetur, quia deficit potentia ad adimplendum : et hac deficiente, nulla omissio est voluntaria.

Potestque hoc instari in illo, qui oblitus naturali oblivione alicujus legis, eam non adimplet. Tunc enim non est ablata lex,

sed manet etiam respectu illius qui ita obliviscitur : et tamen ob impotentiam adimplendi ralione oblivionis, neque ipse est capax delinquendi formaliter contra talem legem ; neque omissio adimpletionis est ei voluntaria. Stat ergo, omissionem aliquam reddi non voluntariam ex defectu potentia», permanente adhuc lege et ejus præceplo : vel quod idem est, stat legem et ejus pneceptum imposita esse etiam iis, qui ex aliquo aecidentecarent sufficienti potentia et auxilio ad adimplendum, excusariqne ejus omissionem ex tali carentia et accidente a voluntarieiate et a culpa.

pnrfi- ,FBl. 36. Deinde opponit nobis ut potissimum dissidii caput, quod dixerimus, præmiophySieam secundum quod applicat voluntatem ad gradum actus conimunem, non supponere, sed potius tribuere seu complere potentiam proximam ad gradus differentiates : quia donec voluntassit constituta in primogradu operationis, non inlelligitur proxime potens ad aliquem ex subsequentibus : unde ablata præmotione ad gradum communem actui adimpletivo praecepti, et actui impeditivo, sicut· auferretur in casu proposito, ubi ad nullum eorum in particulari tribueretur, consequenter diximus non manere ibi potentiam proximam ad gradum particularem actus adimpletivi, neque proinde ejus omissionem posse esse voluntariam. In hac doctrina plurimum offendit cit. Junior, multisque eam impugnare nititur, et ut falsam, el ut assertis nostris, communibusque Thomistarum principiis in tract, de Scientia et Voluntate Dei e regione adversam. Quia juxta prædicta asserta et principia omnino tenendum est, physicam præmolionem supponere potentiam el auxilium sufficiens ad actum pro quo exhibetur, esseque dumtaxat applicationem prædicta» potentiae et auxilii : dum ergo nos eidem præmotioni tribuimus non solum rationem applicationis, sed etiam rationem potentiæ et auxilii sufficientis, praedictis principiis el assertis aperte derogamus.

L'l autem lapidem istum offensionis, in quem omnia tela hactenus vibrata colliniant, omnino amoveamus, nullaque, nisi forte accepta scandali occasio lectori remaneat, oportet prædiclam doctrinam aliquantulum magis declarare, legilimeque expositam, aulhoritate et ratione denuo Aninuid- communire. I'ro quo nota primo, quod versit», cum dicimus, physicam præmolionem secundum aliquid sui acceptam, et respectu alieujus gradus operationis, ad quam præmovet, non supponere, sed tribuere /xw proximum el expeditum ad talem gradum, non intendimus quod ipsa præmolio sit proprie potentia aut virtus elicitiva operationis, sed quod sit aliquid requisitum ad operandum, tenens se ex parte ipsius |k›· tenliæ, speclansque ad rationem actus primi : et talis conditionis, ut antecedat prioritale rationis vel naturæ formalem ejus applicationem ad illum operationis gradum, et ul non intelligatur potentia completa etiam in actu primo sine tali requisito. Quicquid enim hoc modo se habet, potest dici dare proximum posse, quatenus est aliquid complementum requisitum ex parte potentiæ, sine quo non inlelligitur suffi- | cienter completa et constituta in actu primo | proximo. |

37. Secundo nota, dupliciter posse in-m» telligi, quod præmotio physica modo dicto w» tribuat voluntati proximum *posse* ad ali- “ quem actum, aut ad aliquem ejus gradum. Vel ita ut secundum eandem formalissimam rationem secundum quam est præmotio et applicatio potentiæ ad talem actum sive gradum, tribuat *posse* ad eundem. Vel ita ut secundum diversas rationes in eadem physica qualitate concurrentes, aut in ordine ad diversos actus sive gradus diversa illa munia exerceat. Primum istorum rejiciunt communiter Thomiste, nosque in tract, de Voluntate et de Scientia Dei multofiesnegavimus, asserentes, physicam prædeterminationem tributam voluntati supponere in ea potentiam, et omnia quæ ex parte actus primi ad agendum requiruntur, unacum indifferentia ut applicetur ad hunc actum secundum, vel illum. Loquebamur enim de præmotione præcise ut tali, et ut exercet formalissime munus præmovendi et applicandi potentiam ad actum secundum: quo pacto verum est supponere omnia prædicta. Posterius vero nec nos, neque alius D. Thomae discipulus alicubi negavimus. Imo multi et graves, qui rem tangunt, expresse dicunt. posse in eadem enlitate absque reali distinctione concurrere rationem auxilii sufficientis dantis vires el *posse* ad agendum, et rationem auxilii efficacis applicantis potentiam, etiam respectu ejusdem actus secundi v. g. attritionis : et de facto ita contingere, quoties auxilium sufficiens datur per modum transeuntis, et in eodem instante, in quo datur auxilium efficax.

Quo circa Alvarez lib. 8 de Auxil. disp. 73, num. 4, cum statuisset, auxilium quod tantum lanium esi sufficiens, el non efficax, distingui ex natura rei ab auxilio et præmotione efficaci, objicit sibi in hunc modum : *Etsi fiat argumentum : nam cum peccator subito ad Deum perfecte convertitur, absque dispositionibus tempore antecellentibus recipit infusionem gratix; idem auxilium, quod tribuit aclualitcr operari, tribuit etiam posse operari: cum in illo non constituantur duo auxilia diversa, aliud tribuens posse, aliud tribuens operari : ergo in eo casu auxilium sufficiens, et tffcaxsolum distinguuntur secundum diversos effectus, sicut gratia operans, et cooperaris; ac per consequens auxilium grati,v solum ab effectu dicetur sufficiens, vel efficax; non autem propter realem distinctionem ipsius auxilii. Despondetur, quod auxilium efficax continet eminenter omnem perfectionem sufficientis auxilii, sicut omne, perfectum alieujus generis eminenter continet quicquid perfectionis est in quolibet imperfecto ejusdem generis. Unde non oportet, quod auxilium, quod est formaliter efficax, et eminenter sufficiens, ad invicem distinguantur realiter.* Idem dicit s.nrr Navarrete tom. 2, in 1, par. conlrover. 19, btsu§1. *Si auxilium sufficiens datur in eodem Iwel· instanti, in quo homo recipiens ipsum, operalur, atque adeo datur per modum concursus -.^.transeuntis, actuando potentiam ut operetur; tunc in eadem entitate possunt inveniri tam efficacia, quam sufficientia ad operandum.* Quo etiam modo loquuntur Ledesma tract, de Auxil. art. 13, in solut. ad 7, arg. pag. 286, Zumel tom. variarum disp. disp. 5, sect. 1, conci. 4, Nazar. 1, par. q. 62, art. 2, concl. 7, Jo. a Sancto Thoma tom. 2, in 1. 2, disp. 24, art. 3, in sol. 4, arg. et alii. Non ergo adversatur, sed valde consonat Thomistarum doctrinae, ut eadem qualitas quæ est præmotio et auxilium efficax, simul gerat rationem auxilii sufficientis dantis *posse* ad agendum, etiam respectu ejusdem actus.

38. Quod si respectu diversorum fiat sermo, adhuc id est magis per se notum. Negari enim non potest, quod sæpe unus actus secundus sit requisitum ex parte potenliæ ad alium actum secundum. Sicut ad hoc ut voluntas possit amare aliquod objectum, necessario prærequiritur, quod intellectus apprehendat, et proponat illi tale objectum : et sine hac propositione, quæ est actus secundus intellectus, non est voluntas completa in ratione actus primi, el in ralione polentis ad eliciendum suum actum secundum amoris. Similiterque dicendum esi in ipsa voluntate de actu intentionis respectu actus electionis : quia nisi intentio alieujus finis adsit, vel praecesserit in illa, non inlelligitur proxime et complete potens ad eligendum media propter talem finem : sicque ipsa intentio, quæ respectu finis constituit voluntatem in actu secundo, in ordine ad media constituit in actu primo, el in ralione potentiæ. Eodem autem modo philosophandum est quoad praesens de præmotionibus ad praedictos actus : nam cum quilibet actus secundus supponat prædeterminalionem applicantem potentiam ad ipsum, necesse esi, ut ubi talis actus prærequirituradalium ex parte potentiæ, requiratur non minus ex parte ejusdem potentiæ dicta præmolio. Sive ergo respectu ejusdem actus, sive respectu diversorum fiat sermo, habemus salis comprobatum, quod eadem qualitas, quæ est præmolio physica, possit secundum diversas rationes applicare potentiam ad actum secundum, et complere illam in ratione actus primi : et secundum unum munus supponere *posse* et auxilium sufficiens, quod applicat ; secundum aliud vero non supponere, sed tribuere et complere. Hoc autem, et nihil aliud nos in prædicta solutione adstruximus, ut legenti constabit.

Quod si attendisset cit. Junior, et doctrinam prædictorum Thomistarum notam haberet, benignius nobiscum egisset. Non enim intendimus, quod præmolio physica formaliter ut applicat voluntatem ad actum secundum absque interventu alieujus distinctionis. tribuat *posse* ad illum ; sed distinguentes in tali præmotione, sicut ih actu ad quem applicat, gradum communem et differentialem, distinguimus etiam munus applicandi ad unum, et munus applicandi ad alium : ita ut prout applicat ad unumquemque, in quantum præcise applicat, supponat *posse* ad ipsum, ad quem applicat : non autem prout applicat ad gradum communem, supponat *posse* ad differentialem ; sed potius una cum ipso gradu communi compleat potentiam ad gradum differentialem : ut vero applicat ad istum, supponat jam talem potentiam completam. Neque estcur nobis juxta Thomistica principia non liceat ita distinguere et discurrere penes diversos gradus ejusdem actus et præmotionis, cum videamus tot D. Thomæ discipulos, quos num. præced. adduximus, tribuentes prædictæpræmolioni, etiam respectu ejusdem actus, et ejusdem gradus differentiatis v. gr. attritionis, utrunque illud munus, scilicet et auxilii sufficientis dantis *posse,* et auxilii efficacis supponentis et applicantis pradictum *posse.*

39. Eo præsertim, quia quod voluntas nostra dum non supponitur constituta saltem in gradu communi volitionis, non KoN-.ra-sit sufficienter completa, ut possit movere se ipsam ad hanc vel illam volitionem par- «tMtrim ticularem, ac proinde quod gradus ille com- <\RTh. munis et præmotio ad ipsum sit requisitum ex parte potentia? ad attingendos gradus differentiales, desumitur satis probabiliter ex D. Thoma 1, 2, quæst. 9, art. 6 ad 3, ubi dicit, quod cum voluntas non est actu volens aliquid, sed solum in potentia, indiget specialiter moveri a Deo, ad hoc ut velle incipiat, nec posse sine tali motione reducere se ipsam de potentia ad actum·, qua tamen motione non indiget in ordine ad particulares actus, quando jam supponitur constituta in communi actu volendi. *Deus*inquit) *movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis, quod est bonum, et sine hac universali motione non potest aliquid celte: sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illuti etc.*

Idea. Rationem vero tradiderat art. 1. præced. dicens : *Omne enim quod quandoque est agens in actu, et quandoque in potentia, indiget moveri ab aliquo movente: manifestum est autem, quod volulftas incipit velle aliquid, cum hoc prius non vellet: necesse est ergo quoti ab aliquo moveatur ad volendum.* Et

Idem, inorius : *Et si quidem ipsa moveret se ipsam ad volendum, oportuisset quod mediante consilio hoc ageret ex aliqua voluntate przsupposiia: hoc autem non est procedere in infinitum : unde necesse est ponere, quod in primum motum voluntatis voluntas prodeat ex instinctu alicujus exterioris moventis.* Scilicet ex motione Dei.

40. Loquitur autem non de motione, quæ supponit *posse* completum, ct solum applicat illud,quod est propriissimum munus prædeterminationis physicæ : quia hac motione non solum indiget voluntas ad primum actum, quo velle incipit, sed etiam ad omnes subséquentes : sed de motione, quæ ita applicat, ut tribuat etiam *posse* ad volendum : sicut est illa, quæ movet et applicat ad volitionem in communi, seu ad primum ejus gradum : atque adeo simul est præmotio efficax, et auxilium sufficiens. Et ita intellexisse videtur Cajetanus super cit. art. 6, ubi sic ait : *In responsione ad tertium habetur, quod Deus non solum potentiam voluntatis dat, sed adum volendi clausum in omni actu valendi, ipsam scilicet volitionem boni. In omni enim volition?. h.vc volitio clauditur, ut principium in conclusion?. Et propterea in littera dicitur, quod ex hac volition voluntas per rationem se determinat ad* Aoe *vel illud bonum, el sine illa prxsupposita, nihil omnino velle potest. Et hxc volitiu est illa, ad quam dictum est oportere voluntatem moveri ab alio et etiam quoad exercitium actus.* Ex his credimus manere sufficienter roboratam probabilitatem prædiclæ solutionis ; facilique negotio ruere quicquid cit. Junior pro ejus eversione, et contra exemplum informationis matcriæ, quo illam elucidare conati fuimus, prolixius inculcat.

In eo vero unde impugnationem inchoat, iterato addens, committit a nobis petitionem principii, et quaestionem pro solutione reddi, quasi interrogali, *cur Beati voluntas non possit elicere actum, qu i sit ca usa pecca m inosx omissionis, ob idque peccaminosus ?* respondeamus, *quia Deus non potest prxdeterminare illam ad materiale talis actus,* proculdubio deceptus fuit. Quamvis enim simpliciter dixerimus (quia simpliciter verum est) non posse voluntatem Beati ita a Deo prædeternrinari : nullibi tamen eam rationem ut causam illius asserti reddimus : sed tribus aliis satis efficacibus, quarum Junior non meminit, ostendimus, prædictam voluntatem esse ita determinatam ad bonum honestum ratione beatifîcæ visionis, ut nulla potentia valeat ad malum deflecti, neque proinde in aliquem actum ex quocunque capite peccaminosum prodire. Et ex hoc oritur, ut neque Deus possit prædeterminare illam ad materiale talis actus ; non autem e converso. In calce etiam impugnationis nonnulla adducit verba ex 1 toni, hujus nostri operis, ut ostendat repugnantiam illorum ad præsentem solutionem : sed omnia illa habent sensum nuper hic expositum, juxta quem nulla adest contradictio.

DUBIUM III.

Utrum actus, qui est causa omissionis, per ordinem ad illam sit peccatum?

Actus, qui est causa omissionis peccaminosæ, quandoque est malus secundum se : sicut dum quis omittit sacrum propter furtum : quandoque vero secundum se est bonus : ut si idem sacrum propter studium omittatur (si autem fuerit actus indifferens, quia in individuo est malus et otiosus propter carentiam finis debiti, reducitur ad illum, qui est malus secundum se, et idem judicium est de ulroque ferendum.) Licet ergo

ergo do primo actu dubitari non possit, qnin inseipsosit malus,dum est omissionis causa, quia per hoc quod sit causa iltius, non amittit suam propriam malitiam, ut est per se notum :de utroque tamen quærimus, an sit malus in quantum causa Omittendi, adeoque malitia desumpta ex ordine ad omissionem, et pertinente ad illam ? Est autem sermo de actibus, qui solum per accidens sunt causa omissionis, ut studium, furtum, et alii similes : nam actus, qui directe et per se tendunt ad illam : ut cum aliquis expresse vult omittere, nemo ambigit vitiari ab ipsa omissione. Neque etiam loquimur, quando actus bonus, qui per accidens est causa omittendi, ita esset necessarius, ut excuset ab obligatione exequendi actum omissum : sicut dum aliquis ut moribundo assistat, cui alius non subvenit, non audit Sacrum. Tum enim planum est, talem actum non effici peccaminosum, ex eo quod sit causa omittendi, quia neque ipsa omissio in eo eventu est prohibita : et necessitas, quæ eam excusat extrahens actum omissum a præcepli obligatione, excusat a fortiori actum, qui in, omissionem influit.

§ i-

Vera et communis sententia.

•11. Dicendum est, actum, qui est causa omittendi, sive alias ex genere sit bonus, sive malus, sive otiosus, esse peccatum per ordinem ad omissionem, quam causal. Hæc assertio est communis inter Theologos, paucis exceptis, quos infra referemus. Desumiturque ex D. Thoma infra quæst. 62, art. 6, et quæst. 2 de malit, art. I, ubi actus alias bonos, sicut laudare Deum ore, dicit male fieri, esseque proinde peccata, si eo tempore fiant, ut sint causa omittendi actum debitum : et ideo in solut. ad 7, ait : *Hoc ipsum quod est laudare Deum ore. potest male fieri, si hoc fiat quando non debet, quando scilicet homo alia facere tenetur.* Idem insinuat 2, 2, quæst. 15-1, articul. 5 et 3 part. quæst. 80, artic. 7, quem sequuntur Capreolus in 2, distinet. 35, artic. 3 ad 2, Durandi contra secundam conclusionem, et in praesenti Medina dub. 2, Curiel dub. etiam 2. Gregorius Mart. dub. 3, Alvarez disput. 126, Montes, disp. 2, quæst. 3, Vasquez disput. 93, cap. 2, N. Cornejo disp. 3, dub. 3, Lorca disp. 6, et alii.

Probatur ratione: nam qui libere dat causam omissioni peccaminosæ, virtualiter saltem, seu interpretative vult ipsam omissionem in illa causa : sed velle quovis modo omissionem peccaminosam est peccatum, sicut est velle *furari,* et velle qnodeunque aliud objectum dissonum: voluntas enim in bonitate vel malitia sequitur conditionem objecti voliti : ergo etiam est peccatum prædicta causa. Minor et consequentia constant. Major autem ex se etiam liquet, et ex dicendis infra,disputatione 10, numero 215, clarius patebit.

Confirmatur : qui se exponit periculo peccandi, etiamsi peccatum aliud non sequatur, eo ipso peceat propter periculum, cui se exponit : el ita dicitur Eccles. 3 : *Qui amat periculum, in illo peribit:* ergo multo magis peccat, qui dat causam omissioni peccaminosæ: magis enim conjuncta est peccato causa, quæ ad illud determinat, quam periculum ; magisque in illa quam in hoc volilio peccandi continetur. Erel.3. Confirmatio, triplex.

Confirmatur secundo : actus ex se bonus, ut ingredi domum fœminæ obcausam piam, si det scandalum alicui, et præbeat occasionem peccandi, est peccatum, et debet evitari : ergo etiam erit peccatum actus, quo quis sibi ipsi est causa peccaminose omittendi : cum non minus teneatur unusquisque proprium peccatum vitare, quam alienum.

Confirmatur tertio : omnis actus, qui allicitur mala circunstantia, fit malus ratione circunslantiæ, quæ afficit :r : nam malum ex quocunque defectu : sed actus, qui est causa omittendi, allicitur mala circunstantia omissionis, quam causât, quæ est circunstantia *quid:* ergo fît malus, et peccaminosus ratione talis omissionis.

42. Dices hujusmodi rationes habere locum in actibus, qui per se sunt causa omittendi; secus vero in illis, qui sunt causa per accidens, uti sunt, de quibus nunc loquimur : nam ea, quæ sunt per accidens, non dant speciem. Potestque juvari hæc solutio tum ex Divo Thoma citato loco ex qu<BS-D‘r,10in' tione 2, de Malitia : ubi postquam dixit, omnem actum posse malefieri, si fiat quando non debet, addidit : 67 *tamen detur, quod aliquis actus non posset malefieri, non esset inconveniens, si esset causa per accidens omissionis ; quia bonum potest esse per accidens causa mali.* Id quod in peccatis commissionis cernere licet : nam actus, qui per accidens est causa pollutionis præcise ex hoc capite non imputatur ad peccatum, quamvis sil. peccatum dare causam pollutioni per se. Tum etiam quia bona intentio saepe est Evasio,

causa per accidens mala» electionis : ut cum aliquis ex intentione bona, quam habet, liberandi alium a morte, movetur ad mentiendum. Qua ratione docet Angelicus Doctor infra quæst. 114, arlicul. 10, et secunda secundæ, quæstione 110, articulo 4,.Egyptians obstetrices non peccasse ; sed potius meruisse apud Deum per affectum benevolentia» in Judæos, et per bonam intentionem, qua pueros illorum voluerunt a morte liberare; ex qua tamen intentione, el affectu processit in eis peccatum mendacii. Tum denique quia peccatum Luciferi fuit eausa peccandi omnibus aliis, qui cum eo eeciderunt; ut docet Divus Thomas 1 part, quæstione 63. articulo8, nec tamen in quantum causa talis effectus habet in se specialem malitiam; alias in præiicto peccato tot essent malitiæ, quot fuissent aliorum Angelorum peccata : quod non videtur admittendum.

iffljsg- Sed contra: nam sive id, quod dicitur
“!ur causa peccati, sit causa illius per se, sive per accidens ; si tamen est actus voluntarius. el voluntarie in peccatum influit, eo ipso est victualis, vel interpretativa volitio peccandi ; et qui praedictum actum opponit, in eo jam virtualiter vult peccare ; sed velle quovis modo peccare est peccatum : ergo. etc.

Deinde : actus, qui per se est causa omissionis, habet per se rationem peccati : ergo qui fuerit causa illius per accidens, dummodo in eam vere influat, per accidens saltem erit peccatum. Eo præsertim quia ad rationem peccati non est necessarium velle malum per se, sed sufficit velle illud per accidens ; malum enim et peccatum accidit ex quocunque defectu; quicunque actum autem ponit incompossibilem cum adimpletione præcepti, vult saltem per accidens et ex consequenti omissionem : quatenus potius vult omittere, quam non exercere talem actum : ergo, etc. Illud autem principium, scilicet quod *ea, quxsunt per accidens, non dant speciem,* debet intelligi ut infra disp. 13, a num. 57, et nequaquam huic doctrina? adversabitur.

Mistu -13. Ad illa vero, quæ pro evasione ad-
objcciio. duximus, ut respondeamus, et verba D. Thomæ explicemus, animadvertendum est ex eodem D. Th. quæst. 3 de malo art. 6 ad 6, duplicem esse causam per accidens : aliam, quæ vere et proprie est causa, proindeque vere influit in effectum ; dicitur tamen *causa per accidens,* quia hujusmodi influxus non omnino per se ei convenit, sed quibusdam suppositis, quæ a«i illam secundum se sumptam, per accidens se habent: sicut effossio terræ alio fine intenta dicitur causa per accidens inventionis thesauri : non quia revera in illam inventionem non influat, sitque proinde vera ejus causa ; sed quia hujusmodi influxus non convenit effossioni omnino secundum se : sed supposita existent!a thesauri in illo loco, quæ respectu effossionis secundum se sumptæ, el respectu intentionis effodientis, est per accidens. Ei hax' proprie dicitur *causa per accidens:* quia ly per *accidens* non extrahit a vera ratione causæ, sed modum causandi determinat. Alia dicitur *causa per accidens* improprie: quia licet nullum habeat influxum in effectum, proindeque vera causa non sit ; accidit tamen alteri, quæ est vera causa, vereque influit : sive (quod idem est) accidit ut id, quod est vera causa, vereque influit, sumat ab ea occasionem causandi et influendi. Qua ratione virtus et sanctitas dicitur per accidens *causa superbix :* non quia sanctitas ipsa in superbiam influat, vel ad eam inclinet ; sed quia voluntas ob suam malitiam sumit inde occasionem et causam superbiendi. Et peccatum dicitur aliquando *causa per accidens* pœnilentiæ : non quia ad pœnitentiam moveat ; sed quia est homini materia et occasio, ut de illo pœniteat per gratiam : et in naturalibus unum contrarium solet hoc modo esse causa alterius : ut frigus circunstans in hyeme est causa caloris ; et calor circunstans in vere, causa frigiditatis. Hujusmodi autem valde materialiter et improprie *causæ* appellantur, cum nullnm influxum præstent in effectum; et ideo quod illis additur *per accidens* non est solum additum diminuens ; sed est remotio extrahens illas a vera ratione causæ : ut cum dicitur *homo pictus,* ly *pictus* totaliter aufert veram rationem hominis.

44. Ad rem ergo cum dicimus, actum, qui per accidens est causa peccandi, peccatum esse, loquimur de causa per accidens primo modo sumpta : quæ licet per accidens, vere tamen influit in peccatum. Et hujusmodi est actus impediens adimpletionem præcepti. Nam licet hujusmodi actui non conveniat influere, nisi suppositis praecepto, et quod actus tali tempore exerceatur, quæ sunt ei per accidens ; his tamen præsuppositis, revera causai omissionem, habetque in illam verum et realem influxum (eo modo quo omissio influxus realis est capax) atque ita sumit ab ea rationem peccati. Cum vero Divus Thomas ait,

actum.

netum, qui non potest malo fieri, posse ômo per accidens causam mal® omissionis, loquitur du causa per accidens secundo modo accepta : qtl® cum nullum influxum habeat in omissionem, non potest ab illa vitari. Potest enim voluntas ab actu ex omni parte bono, quem desiderat, sumere occasionem omittendi actum praeceptum, exercendo alium actum cum adimpletione præcepti incompassibilem : ubi non ille primus actus, sed hic posterior influit in omissionem, habetque proinde rationem peccati. Desumiturque expositio ex ipso I). Thoma 'ft'2,2, quæst. 162, art, 5, ubi hac ratione explicat quomodo virtutes per accidens possint esse causa superbiæ : nam quia in eam vere influant, cum potius omnino illi adversentur ; sed quia x'oluntas ex ipsis virtutibus occasionem accipit superbiendi. Et ita insolut. ad 3, ait : *Dicendum quod superbia non oritur ex virtutibus sicut ex causa per se, sed sicut ex causa per accidens, in quantum scilicet aliquis ex virtutibus occasionem superbi,τ sumit : nihil autem prohibet, quin actum contrariorum sit alterius causa per accineds;ut dicitur* 8 *Physic. Unde etiam de ipsa humilitate aliqui superbiunt.*

Neque est discrimen quantum ad hoc inter peccata commissionis et omissionis : nam etiam actus, qui per accidens est causa peccati commissionis, dummodo vere in illud influat, habet ex hac parte rationem i peccati : ut patet in eo, qui intendens occidere feram, cum ignorantia crassa, aut vincibili hominem occideret. Ideo vero actus, qui per accidens est causa pollutionis, potest non esse peccatum : quia vel pollutio ex tali actu seqtiula, non est adhuc objective peccaminosa; vel adest sufficiens causa excusans illum, reddensque involuntarium exeapartequa in pollutionem influit: de quo infradisp. 10, dub. ult. Omissio autem, de qua nos loquimur, supponitur esse peccaminosa, nullamque habere sufficientem excusationem : et ideo actus incompossibiliscum adimpletione præcepti, sive per se, sive per accidens ineam influat, debet esse peccatum.

45. Per quod patet etiam ad secundum : nam bona intentio, quamvis possit esse causa per accidens malæ electionis secundo modo explicato : non tamen primo : *non* enim *potest arbor bona malos fructus facere,* ut di-, .citur.Matth. 7, quia *ex voluntate* seu inten-JTi.Q.lione/jwie (exponit D. Thom. 1 part, quæst. 49, art. I,)non *producitur actus moralis malus;cumexipsa voluntate bona judicetur actus moralis bonus.* Imo eo ipso quod intentio in malam electionem influat, est intentio mala, quia est intentio consequendi finem male, per mala scilicet media. Sed circa hæc videnda sunt, quæ diximus de bonit. et malit. disp. 5, num. 17. Ad illud vero de obstetricibus etiam constat : nam affectus benevolôntiæ in Judæos, per quem meruerint, non fuit causa mendacii adhuc per accidens proprie dicta, ita quod in illud vere influeret ; sed ad summum fuit causa ejus per accidens improprie; quatenusex affectu illo bono potuerunt obstetrices sumere occasionem ad proferendum mendacium, ut ita mentiendo, pueros a morte liberarent.

Si vero urgeas, quod electio illa mendacii prajsupponere debuit aliquam intentionem, in cujus virtute fieret, et quæ in talem electionem influeret ; ergo cum non præsupponat aliam præter prædictum affectum benevolentiæ, qui fuit actus bonus ; consequens est, quod hujusmodi actus in prædictam electionem influat. Respondetur negando consequentiam :quia intentio,virtute cujus facta fuit electio illa mendacii, non fuit prædictus bonus affectus; sed alius actus ex ipso occasionatus, qui in voluntate illarum mulierum existere debuit: quique fuit volitio saltem implicita liberandi pueros mentiendo ; ac proinde actus malus. Videantur quæ diximus loco citato. Levi» [i'Plica '| Ql,ur'

46. Ad tertium dicas, peccatum Luciferi habuisse specialem gravitatem propter circunstantiam scandali ; longeque majorem malitiam, quam haberet, si talis circunstantia illi defuisset : mansit tamen tota hæc malitia intra eandem superbiæ speciem, adeoquenon fuit nisi una numero, quamvis gravissima : quia prædicta circunstantia non mutat speciem, neque constituit speciale peccatum scandali,nisi ruina aliorum sit per se intenta ; quod in primo Angeli peccato locum non habuit : eo quod nihil malum ex parte objecti potuit ibi appeti ; sed tota malitia incidit ex modo volendi : ut ostendimus in tract, de Angel, disp. 10, dub. 1.

Dices secundo, actum, qui per accidens est causa omittendi, v. g. studium, ideo esse peccatum, quia fit quando non oportet, adeoque ratione circunstantiæ temporis indebiti ; non vero ratione omissionis. Sed contra : quia quod non oporteat exerceri illo tempore prædictum actum, non aliunde oritur, nisi ex eo quod tunc exercitus, est causa omittendi ; et ideo si non esset omissionis causa, quamvis illo eodem tempore exerceretur,non haberet aliquam malitiam, Atia evasio Prçclu· dllur'

neque dicereturexenvri *quando non oportet:* ergo tola dtx^rdinatio in tempore et in actu sumitur excausalitate in omissionem.

§11.

Placitum Durandi ft aliorum.

psrâ;;.!. ·*«♦ Oppositam nihilominus sententiam Mjm1 tenuero Durandus in *2,* diet. 33, quæst. 2, &rt· num. G, Afarsil. quæst. 21 et Herbæusquod- Frma^^· fl0®51· Videtarque probari ex a'c>“ D. Thoma 2, 2, quæst. 79, art. 3 ad 3, ubi iticetaB. agens de peccato omissionis, ait tunc incipere quando urget præceptum, et adest tempus operandi ; non vero quando quis se applicat ad actum, qui est omissionis causa : ergo sensit non actura prædictum, sed solam omissionem esse peccatura.

s^vuer. Respondetur D. Thomara ibi loqui de praedicto peccato, ut stat simpliciter sub conceptuel nomine *peccato omissionis :* quo pacto includit ipsam omissionem actualem, el non tantum ejus causam, diciturque *peccatum omissionis completive :* sic autem acceptum praedictum peccatum, verum est non incipere quousque adest tempus, et urget præceptum adimplendi : sicut peccatam furti complete et ut stat simpliciter sub conceptu et denominatione *furti,* includit exteriorem acceptionem rei alienæ. el non solam voluntatem furandi : ob idque non dicitur aliquis incipere furari ante prædictam acceptionem. Per hoc tamen non negat S. Doctor, actum, qui est causa omissionis, per ordinem ad illam esse peccaminosum, prius adhuc quara existât ipsa omissio : sicut voluntas furandi est formaliter peccatum, priusquam existât, aut etiam si non existai exterior actio furandi. Imo id salis insinuat; Ium quia appellat prædictum actum *illicitum ;* non autem est illicitum, quod non est peccatum ·. tum etiam quia propter illum dicit imputari ad culpam ipsam omissionem ; id vero propter quod aliud ad culpam imputatur, a fortiori est culpa : nam *propter quod unumquodque tale,* etc.

swim- 48. Secundo probatur : quia talis actus dum., non est contra aliquod præceptum : ergo non est unde sit malus. Antecedens suadetur : nam vel esset contra præceptum affirmativum. El hoc non ; quia præcepta affirmativa non prohibent actus sed præcipiunt : et ita solum opponitur illis omissio et carentia actus. Vel esset contra negativum ? Et neque hoc dici potest : quia actus, quos prohibent præcepta negativa, sunt actus determinati, ut *non occidere, non furari, non mentiri,*etc. actus autem, qui causant omissionem. non sunt terminali ; sed ex quibuslibet oriri possunt ·; potest enim quis omittere Sacrum, vel ut furetur, vol ut studeat, vel propter innumeros alios actus, qui tunc possunt occurrere, ergo, etc.

Respondetur negando antecedens : nam ï* eodem præcepto, quo directe et primario IC* præcipitur actus, cujas omissio est peccatum : prohibetur ex consequenti et secundario actus, qui potest esse causa illum omittendi. Ex quo ad probationem pro prima parte dicendum est, prædictum actum esse contra præceptum affirmativum, non primario et directe, sed indirecte el secundario : inquolibet enim præcepto affirmativo exercendi aliquem actum clauditur virtualiler et implicite præceptum negativum non se impediendi a tali exercitio per actum cum eo incompossibilem : et sicut omissio est contra prædictum præceptum, qua ratione affirmativum est : sic actus, qui eam causât, habet esse contra illud, quatenus negativum includit. Ad secundam ejusdem probationis partem, quatenus aliquo modo potest esse contra nos, respondetur, præcepta, quæ per se primo sunt negativa, prohibere actus determinatos : et hujusmodi sunt præcepta non furandi, non mentiendi, etc. Quæ vero sunt per se primo affir tiva, el negativa ex consequenti et secundario, non prohibent actus determinatos : sed quicquid potest esse causa praetermittendi actus, quos in quantum sunt affirmativa, præcipiunt.

49. Tertio probatur eadem sententia :TwiB nam si aciusalias bonus, ut studium, quando est causa omittendi, ex omissione vitiaretur·, pejus esset omittere sacrum propter studium, quam nude et oliose omittere : hoc autem salis constat esse falsum : ergo, etc. Sequela vel major suadetur : nam qui nude omitteret, tantum peccaret omittendo ; neque ibi daretur alia malitia præter illam, quæ esset in ipsaomissione : qui vero propter studium omittit, peccat omittendo, el etiam exercendo actum studii; et præter malitiam, quæ est in omissione, datur alia distincta in actu studii : ergo pejus esset et majus peccatum omittere sacrum propter stadium, quam nudeet oliose omittere.

Respondetur hoc argumentum nullum Di!a:r esse contra nos: quia juxta sententiam, quam praecedenti dubio statuimus, nequit dari nuda

nuda omissio peccaminosa ; sed necessario adesse debet actus, qui sit causa omittendi, elex hac parte malus. Unde cum sacrum omittitur propter studium, non est majus peccatum, quamvis adsit ibi duplex illa malitia; cum ulraque reperiri debet in qualibet voluntaria sacri omissiono. Imo potius minus peccatum est omittere sacrum propter studium aut quemcunque alium actum secundum se bonum, quam omittere absque tali actu solum ob delectationem : quia actus ille secundum se bonus diminuit voluntarium circa omissionem sacri et consequenter ejus malitiam : ut latius explicuimus in tract, de bonit. et malit disp. 5, num. 11.

DURIUM IV.

Utrum actus, qui est causa omittendi, sit distinctum peccatum ab omissione ?

Quoties actus, qui est causa omittendi, aliunde etiam est malus, dubium non est, quin ita consideratus constituat proprium peccatum distinctum ab omissione : unde solum quærimus de illo quantum ad eam malitiam, quam ex omissione desumit, secundum quod est ejus causa, an efficiat diversum numero peccatum ; vel unicum cum ipsa omissione ? Et quia identitas numerica peccati attendi potest vel physice seu juxta metaphysicas unitatis leges ; vel moraliter secundum æslimationem et modum communem accipiendi Theologorum ; examinandus est uterque modus unitatis aut distinctionis.

§1-

Dux priores assertiones.

50. Dicendum est primo, actum, qui est causa omittendi, habere ex hoc capite mali-.tiam physice et realiter distinctam ab illa, quæ est inomissione. Hæc conclusioest valde consona principiis D. Thomæ, et illis, quæ diximus in tract, de bonis et malit, disp. I, et quæ dicemus disp. sequenti dub. 4. et deinceps, Quam luentur Grog. Mart, in præsenti dub. 3, conclus. 4, Greg. de Valentia îtetdisp. 0, quæst. 1, punct. 4, N. Cornejo disp. 3, dub. 5, et quidam alii docti Juniores. Probatur ratione : actus voluntatis qui est causa omittendi, est formaliter et intrii)i' sece,malus : el non per eam malitiam, quæ est intrinsece in omissione: ergo per aliam physice ab ea distinctam, (’onsequentia liquet ; et etiam minor : nam malitia, quæ physice est eadem numero, nequit intrinsece efficere duplex subjectum re ipsa distinctum, uti se habent omissio et actus, qui est ejus causa. Major autem probatur. Tum quia prædiclus actus intrinsece dicit repugnantiamad rationem: prohibet enim recta ratio non solum omissionem, sed etiam actum, qui est causa omittendi : ergo intrinsece est malus. Tum etiam quia talis actus dicit intrinsecam tendentiam ad objectum rationi dissonum, nempe ad omissionem,vel ad aliud, quod hic el nunc omissioni conjungitur,eteam infert: hæcaulem intrinseca tendent ia est furmulis malijtia : ergo, etc.

Confirmatur : nam sæpe actus, qui eslc6nljrni causa omittendi, est malus, antequam existât omissio ; imo etiam si hæc nunquam existât : ut patet in eo, qui dedit causam omissioni sacri, somno se tradendo ; postea vero per accidens excitatus ab aliquo non omisit; at tunc prædictus actus non est ma- ' lus per malitiam, quæ intrinsece sit in omissione, ut est per se notum : ergo per aliam sibi ipsi intrinsecam.

51. Dices, actum, qui est causa omittendi, επ· etiam antecedenter ad omissionem deno- g",m· minari *malum causaliter* a propria forma denominatione intrinseca; *malum* vero *formaliter* denominari solum extrinsece a malitia omissionis, cujus est causa ad eum proportionalem modum, quo medicina, antequam existât sanitas animalis, dicitur intrinsece *sana causaliter* a propria virtute, qua potest illam causare, ab ipsa vero sanitate quæ in animali erit, denominatur extrinsece *sana formaliter.*

Verum hoc non satisfacit : quoniam actus Befaprædictus eo ipso quod sit causa omittendi ,atur· etiam si omissio forte non sequatur,est malus, et peccatum formaliter : et non extrinsece per malitiam exislentem in omissione, quæ(ut supponimus) in casu isto non datur : ergo intrinsece por malitiam sibi ipsi inhærentem. Major constat : quoniam ille actus, etiam si impediatur omissio, formaliter est contra regulas prudentiæ, et dissonat rationi, formaliterque est culpabilis, vituperabilis, demeritorius, offensa Dei, et dignus supplicio : quæ omnia solum competunt peccato, quod est tale formaliter. Minor autem suadetur. Tum quia a forma, quæ realiter nunquam in rerum natura fuit, non potest immediate sumi realis denominatio, neque intrinseca, neque e.xtrinseca : ergo a malitia omissionis, quæ neque

extitii. neque existit, non potest aliquis actus denominari *malus* et *peccatum,* etiam extrinsece. denominatione vera et reali. Tum etiam quia denominatio extrinseea desumpta ex aliqua forma, supponit denominationem intrinsecam ejusdem formae, et ab illa causatur ; repugnat enim aliquam formam denominare extrinseco terminum, quem respicit: vel principium, a quo respicitur, nisi denominando intrinsece subjeetum, in quo est : sed omissio antequam existât, nulli subjecto tribuit intrinsecam denominationem *mab,* ut esi per se notum : ergo neque actum, qui est ejus causa potest denominare extrinsece peccatum.

Adde, malitiam, a qua prædictus actus denominatur *malus, esse* talis conditionis, quod propter illam ipsi actui debetur poena, et est dignus supplicio vero et real iter : absurdum est autem dicere deberi poenam formaliter propter malitiam, quæ nunquam in rerumnaturafuit : sicut quod aliquis puniatur a Deo propter peccatum, quod in ratione peccati nondum est commissum : ergo malitia, aqua prædictusactusdenominatur immediate *malus,* non potest esseilla.quæesset futura in omissione ; sed malitia distincta, quæ inhæreat ipsi actui.

Adde secundo malitiam omissionis esse malitiam privativam, quæ consistit in carentia actus debiti ; malitia vero actus debet esse positiva : consistit enim in positiva tendentia ad objectum dissonum : igitur debentrealiter distingui.

52. Neque obesi illud de medicina et denominatione *sani :* nam medicina ideo non redditur formaliler intrinsece *sana,* exeo quod sanitatem causet. quia neque ipsa est subjectum capax sanitatis formalis, neque causare sanitatem est formaliter esse sanum : dicitur tamen *sana causaliter* sive *virlualiter* intrinsece, qua habet in se virtutem causativum sanitatis. Imo quia effectus potest recipere extrinsece et per analogiam attributionis denominationem suæ causæ ; et medicina in genere causæ finalis potest esse effectus sanitatis animalis, potest ab ea denominari *extrinsece sana formaliler,* postquam sanitas in rerum natura existil : a sanitate vero, quæ non existil, medicina non recipit aliquam denominationem. Cæterum actus, qui est causa omittendi, cum sit actus humanus et liber,est capax malitiæ formalis : el hoc ipsum quod est voluntatem talem actum exercere, est formaliter culpabile et malum : sicut est exercere aliquem actum, quando non oportet, et sine debitis aut cum indebitis circunstanliie : unde nihil deesl quominus prædictus actus in seipso malitiam formalem recipiat, a qua intrinsece peccatum constituatur,Addo, tunc saltem repugnaro, denominationem realem provenire a forma non existente, quando prædictæ denominationi corresponde! in denominato aliquis realis effectus : quia perspicuum est realem effectum exigere formam existentem alicubi realiter : denominationi autem peccati corresponde! realis effectus, nempe viluperabilitas, demeritum, et condignitas pœnæ, ut nuper diximus. Quare gratis admisso, quod in medicina et in aliis, ubi hæc peculiaris ratio non militat, posset denominatio exlrinseca sumi a forma nunquam existente; adhuc tamenincasu, de quo loquimur, non deberet admitti.

53. Occurres secundo, actum, qui esta^ causa omittendi, denominari *malum forma-Hier* ab omissione, non ut ab effectu, qui de facto existai; sed ut ab objecto indirecte volito per talem actum : secundum quam rationem omissio, etiamsi in exercitio non ponatur, semper illi conneclitur. Sed con-pr»? tra est : quia omissio ut dicit præcise rationem objecti, non habet malitiam formalem, sed tantum objectivant : eo quod secundum hanc rationem non est voluntaria ; sed tantum volita : ergo nequit actus ab ea denominari *immediate malus formaliler :* quippe hæc denominatio non sumitur immediate nisi a forma, quæ est formalis malitia. Præterea, denominatio, quam actus sumit ab objecto, non est immediate ab ipso objecto; sed forma immediate denominans est tendentia et respectus ad illud : quæ tendentia inhæret ipsi actui : ergo si actus, qui est causa omittendi, denominatur *malus* ab omissione, non nisi ut ab objecto; forma immediate illum denominans, adeoque malitia ejus formalis non erit ipsa omissio aut aliquid in ea existons; sed respectus et tendentia ad illam, afficiens intrinsece ipsum actum.

51. Dicendum est secundo, actum, quij^ est causa omittendi, si alias ex se malusi^J non sit, solum habere unicam malitiam, illam nimirum, quam hactenus explicuimus desumptam ex ordine ad omissionem, et ejusdem rationis cum ipsa. Hæc asserlio est satis communis : illam enim tuentur in præsenti Medina, Curiel, Zumel, Martinez, Media Cornejo, Salas, Montes, et places alii. Pro4 Cer.fi balurque ratione : nam prædictus actus, ^7' puta studium, in casu, de quo loquimur, Mat præcise ewfjfl.præcise habet esse malus, quia est causa omittendi Sacrum, verbi gratia, etest virlWt*. tualis volilio hujus omissionis : ergo non habet aliam malitiam nisi illam, quarn ex Sbt ipsa omissione desumit. Antecedens videtur perspicuum : quia studium si non esset causa omittendi, etiamsi eodem tempore exerceretur, non esset malum, ut supponimus : ergo præcise est malum ex isto capite. Consequentia vero liquet : quia voluntas mali objecti præcise ut talis non habet aliam malitiam, nisi illam, quam desumit ex objecto volito : sicut causa mali effectus, quæ alias mala non est, solum habet malitiam ipsius effectus.

Confirmatur : studium in illo casu solum te- est contra unicum praeceptum religionis de *s· non omittendo Sacrum ; et nisi exstaret hoc praeceptum, non esset malum : ergo solum habet unicam malitiam contra virtutem religionis, desumptam ex transgressione hujus praecepti. Confirmatur secundo : qui omittit Sacrum propter studium, non magis peccat, quam peccaret, si manendo otiosus absque tali actu omitteret, ut videtur perse notum : sed qui omitteret Sacrum absque tali actu per solam otiositatem, solum committeret unicum peccatum, scilicet contra virtutem religionis : ergo, etc. Confirmatur tertio : qui furatur, ut det eleemosynam, non committit duo peccata ; unum contra justitiam, et aliud contra virtutem misericordis, ut ostensum est a nobis in tract, de bonit. et malit, disput. 5, a num. 10, alias pejus esset furari ad dandam eleemosynam, quam ob solam avaritiam vel delectationem ex furto captam ; quod videtur absurdum ; ergo qui ut studeat aut exerceat aliud opus ex se honestum, omittit Sacrum, non plus delinquit, quam qui ex sola malitia omitteret : cumque hic posterior non committat nisi unicum peccatum, scilicet contra religionem, idem a fortiori dicendum est de primo.

§ H-

Assertio est communis.

T<,4 55. Dicendum est tertio : moraliter lowrtaqaendo, non sunt duo peccata, sed unum numero, actus, qui est causa omittendi et ipsa omissio; nisi alias eliam sit malus. Conclusio hæc fere ab omnibus recipitur : et praeter auctores quos addiximus in præv. cedentibus, tuentur illam Azor lib. 4 in- &JT, stitut. moral, cap. 1, Sayrus in Clavi reg. lib. 2, cap. 6, num. II, Bonarina disp, 2, de peccatis, quæst. 4, panel. 4, et communiter Theologi morales. Probatur facile : nam cum plures actus, vel quasi actus ad integrandum unum peccatum subordinate concurrunt, etsi unusquisque habeat suam propriam et intrinsecam malitiam, non constituunt simpliciter plura peccata ; sed reputantur idem numero: sed actus, qui est causa omissionis, et ipsa omissio hoc modo se habent: ergo moraliter loquendo non sunt plura peccata, sed unum. Major cernitur in peccato commissionis, verbi gratia, in furto, ad quod concu rrunt interior volitio furandi, consilium, judicium, electio, imperium, et usus, habetque unumquodque eorum propriam et intrinsecam malitiam, ut in tr. de bonit. et malit, probatum reliquimus : et lamen quia omnes ordinantur ad exteriorem actum furandi, censentur moraliter unicum peccatum cum ipso actu, quod est peccatum furti : ob idque necesse non est omnes prædictos actus in confessione explicare ; sed sufficit si pcenitens dicat se fecisse furtum. Et ratio hujus est : quia ubi sunt mulla propter unum, praesertim in moralibus, non censetur esse nisi unum ;omniaque inlelliguntur in eo, ad quod tandem ordinantur. Minor autem probatur : quia actus, qui est causa omittendi, in quantum talis, totus ordinatur ad omissionem, sicut omnes supradicti actus ordinantur ad furtum. Quam rationem adduxit D. Thom, in 2, distinet. 42, quæst. 1, art. 1, ubi sic ait : oɳı* *Contingit esse actus plures. secundum quod ad genus naturæ referuntur ; qui lamen sunt unum, secundum quod in genere moris considerantur : ut palet in eo, qui furatur, quia omnes actus ejus, qui ad furtum ordinantur, peccatum sunt, cum mala intentione fiant : qui possunt faite multi esse : et tamen omnes computantur ut unum peccatum, quia non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in unum perversum finem ordinantur.*

56. Confirmatur : nam ita se habent (quod attinet ad præsens) actus, qui est causa omittendi, et omissio, sicut imperium et actus imperatus, et sicut intentio et electio in ordine, ad eundem finem : sed imperium et actus imperatus, moraliter loquendo, non censentur distincti actus humani, sed unus numero, neque etiam intentio et electio sunt moraliter distincta numero peccata : ergo, etc. Major constat : quoniam omissio et causatur effective a prædicto actu, proindeque ab eo imperatur : et

BOMC. Ratio. Contirniationes.

assumitur ab omittente ul medium electum ad assequendum finem per illum actum intentum. Minor vero quoad priorem partem eslD. Thomæ supra quæst. 17, art. L Probatque illam : quia actus imperatus habet se respectu imperii sicut materia ad formam : ex materia vero et forma coalescit unum. Sed probatur etiam quoad posteriorem : tum ex nuperdietis : quia intentio est actus imperans, et electio actus ab ea imperatus. Tnm etiam quia nemo dicet eum, qui intendit occidere Petrum, el ex hac intentione eligit ensem ad occidendum, tandemque occidit sine morali interruptione istorum actuum, committere plura numero peccata; sed unum dumtaxat, quod est peccatum homicidii.

Objwtin. Neque obesi si objicias, potius hinc enervari nostram rationem : nam dum qnis hodie vult Petrum occidere, et cras eligit media ad occidendum, sequentique die occidit; omnes isti actus tendunt subordinate ad integrandum homicidium : et nihilominus constituunt moraliter plura numero peccata debetque pcenitëns omnes illos explicare in confessione : ergo prædicta ratio non est sufficiens.

Dilaiiar. 37. Non itaque hoc obesi : quia in hoc casu tales actus ideo constituunt regulariter plura peccata, quia ut in plurimum unus non subordinatur alteri, neque in eum influit, ac proinde nec formaliler nec virtiialiter continuantur. Intentio enim, quæ hodie habetur, non se extendit efficaciter ad eligendum cras ; sed adest tunc nova alia intentio influens in illam electionem. Ex quo fit prædictos actus non ideo censeri plura numero peccata, quia sunt intentioet electio; sed quia intent io ipsa geminatur sine subordinatione, el geminata peccatum multiplicat.Quod recte explicuit Ang. Doctor lococit. ητΐιύωβχ 2 Sentent. Cuniquæri/ur (inquit) u/rum *volunfaset adus exterior sint diversa peccata?* (inlelligit autem per *voluntatem* intentionem, et per *actum exteriorem* omnem alium actum ab ea imperatum, etiamsi simul sit elicitus a voluntate, ut est electio) *aut intelligitur de voluntate conjuncta actui exteriori ; aul de voluntate precedenti. Si de conjuncta.* sic *oportet quod peccatum unum sit actus voluntatis interior et actus exterior: quia voluntatis* (id est intentionis) non *multiplicantur actus. Si autem de voluntate separata, sic est* aliud *peccatum ; quia adus voluntatis* (hoc est intentio) *multiplicatur.· quando enim actum explet exteriorem, etiam actum voluntatis iterat : et ideo oportet, quod sint duo peccata, non propter diversilalm actus interioris el exterioris ; sed propter di* versitatem aciuuni duorum voluntatis,* Ha?e D. Thom. Unde falsa est major objectionis, intellecta de vera subordinationo, quæ sit l>er influxum, et eum sufficienti continuatione praedictorum actuum.

Diximus regulariter loquendo : nam ubi intentio occidendi, quæ existit hodie, esset adeo efficax, tantæque virtutis, ut suo reali influxu pertingeret usque ad electionem vel exequutionem. qu e habenda est cras (quod raro continget) talis intentio, el electio, aut exequutio non essent, moraliter loquendo, plura peccata ; sed unum. Aggravaretur tamen valde ejus malitia ex circunstantia duraiionis. In nostro vero casu actus, qui est omittendi causa, continuatur moraliter cum omissione, et influit in illam : et similiter intentio, electio, consilium, cæterique actus usque ad externam exequutionem omnes inter se continuantur, saltem virlualiter, estque unus realiter causa alterius : et quæ ita continuantur, non ponunt in numero in morali constitutione peccati.

§ III.

Duplex sententia contra duas priores assertiones.

58. Contra primam assertionem videntur senlire Curiel in præsenti dub. 2, §5, concius. 2, Zumel disp. -l, conclus. 2, et alii : quatenus negant in actu, qui est causa omittendi, malitiam numero distinctam ab ea, quæ est in omissione. Et quamvis prædicli Doctores possent ab aliquo exponi de indistinctione morali; plura tamen immiscent, quæ ostendunt eos loqui de indistinctione etiam physica. Fundamentum eorum est, Prisa quod actus, de quo loquimur, præcise est lr^ malus, quia est causa omittendi : ergo so-ll^ lum dicitur malus exlrinsece, a malitia, ρ^ quæ est in omissione. Antecedens constat assaw- ex didis. Consequentia vero probatur ex D. Thoma supra quæst. 20, art. 3, ubi docet, quod quia potio amara dicitur *bona* solum per ordinem ad sanitatem, quam causai, non est alia bonitas potionis a bonitate sanitatis ; sed ab ipsa sanitatis bonitate dicitur polio *bona.* Et eadem ratio est de denominatione *sani :* quia enim medicina dicitur *sana* ex eo dumtaxat quod causal in animali sanitatem, nulla formalis sanitas est in medicina? sed exlrinsece denominatur

lur.wm a sanitate animalis. Ita ergo dicendum erit in nostro casu.

ὐ i·· Confirmatur : nain ita »e habent actus, β)'Λ qui est causa omittendi, el omissio, sicut actus interior voluntatis, el actus exterior abeo causatus ised in actu interiori et exteriori non est nisi una numero malitia fomialis, ut I). Thom. docet loco cil. ergo, etc.

59, Respondetur admisso antecedente, negando consequentiam : el ad probationem dicendum est esse disparem rationem: nam medicina vel potio amara non est capax habendiin se formalem sanitatem ejus : et ita hoc genere bonitatis solum potest dici *sana el bona* exlrinsece, a sanitate animalis, cujus est causa. Cæterum actus voluntatis, qui est causa omittendi, est capax intrinsecæ malitiae, sicut est capax libertatis inIrinsecæ : nullaque adest ratio, ut non cara desinual ex ordine ad omissionem. Vide infra disp. 10, dub. 2, ubi doctrina illa D. TJiomæ de analogia boni et sani debite declaratur, præsertim § 4.

Per quod patet ad confirmationem : nam «if· actus omnino exterior, de quo præcipue agit D.Thom. in illo loco, non est capax bonitatis vel malitiæ formalis intrinsecae, ob eandem rationem, quia scilicet non est intrinsece liber : et ideo utramque denominationem immediate accipere debet a Libertate et malitia actus interni. In nostro vero casu tam actus voluntatis, qui est causa omittendi, quam omissio interna habet intrinsecam et distinctam libertatem, adeoque utcunque potest, et debet habere distinctam intrinsecam malitiam. Unde quantum ad hoc prædicta omissio et actus non se habent sicut actus omnino exterior, ei actus interior ; sed magis sicut electio et intentio : quarum utraque elicitur a voluntate, el manet in illa, eslque proinde libera intrinsece, et capax unaquaeque suæ moralitalis formalis inlrinsecæ ; quamvis electio imperetur ab intentione. Hoc ergo proportionali modo se habent actus voluntatis, qui causai omissionem, et omissio interna, quæ elicitur a voluntate, et est in seipsa libera. Actum vero omnino exteriorem, qui potest concurrere ad omissionem, sicut etiam omissionem pure externam, vel quæ tantum sit libera in causa, fatemur non habore malitiam formalem intrinsecam : sicut neque in eis datur intrinseca libertas ; sed tam *libera* quam *peccata* dicuntur exlrinsece abaclu vel omissione internis.

60. Arguitur secundo : actus, qui est causa boni effectus, non habet ex illo intrinsecam second bonitatem : ergo neque actus, qui est causa an*n* make omissionis, recipietex eaintrinsecam',ir'"urn' malitiam. Consequentia videtur bona a paritate rationis. Antecedens vero probatur in actu charitatis, qui licet imperet el causet actus aliarum virtutum, nullam abeisbonitatem recipit : alias cum bonitas hæc debeat pertinere ad speciem ipsorum actuum, tot essent in quolibet charilatis actu species bonitatis, quot sunt virtutes, quarum actus ab ea imperentur.

Et confirmatur : quia juxta sententiam cr.ntir- D. Thomæ, quam alibi trademus, primus mi·*· actus charitatis est causa cæterorum omnium bonorum, quos justus elicit per lotam vitam, ita ut vere et realiter in omnes illos influat, quandocunque in rerum natura ponantur : ergo si ex omnibus, quos causât. recipit bonitatem intrinsecam ; tot inlrinsece essent in eo bonitates, quot justus elicit actus bonos per totum vitae cursum.

61. Respondetur negando antecedens, Diiuiwr. quoties bonus effectus ex actu sequutus, est per se intentus, in quo bonum a malo differt; ad istud enim sufficit esse volitum interpretative et indirecte, quia malum contingit ex quocunque defectu : illud vero debet esse volitum directe et per se, quia bonum non consurgit nisi ex integra causa, Effectus ergo bonus quoties fuerit per se intentus, tribuet causæ suam bonitatem ; malus autem, quovis modo sit volitus, dabit ei malitiam. Ad probationem dicendum est, etiam actum charitatis, quoties actu et formaliter imperat actus aliarum virtutum, recipere ab illis tanquam a circunstantiis inlrinsecambonitatemsaltemreductiveperlinentem adspeciem ipsorum actuum. Neque hoc est inconveniens, sicut non est inconveniens, quod idem numero actus, verbi gratia, religionis, imperatus a charitate, a poenitentia, et a pietate, participet bonitatem harum omnium virtutum, pertineatque reductive ad species illarum : ut explicuimus in tract, de bonit. et malit, disp. 6, dub. 3.

Ad confirmationem neganda est conse- Diluilur quentia : quoniam imperare virtualiter ac- conDrtus omnium virtutum, sicut fit per primum matio. actum charitatis, non est circunstantia talis actus; sed spectat potius ad ejus essentiam : nam de essentia cujuslibet actus charitatis est, ut homo per illum se et omnia sua virtualiter in Deum referat : inquarelatione imperium illud virtuale continetur. Unde ex hujusmodi effectu praedictus actus

non aliam bonitatem debet recipere præter bonitatem suæ essentiæ: quia bonitas distincti a bonitate essentiæ, cum sit accidentalis. non desumitur a quocunque effectu ; sed ab illo dumtaxat» qui est circunstanlia actus. In quo charitas a reliquis virtutibus differt: in illis enim (.-altem exceptis prudentia el fide) non pertinet ad alicujus essentiam imperare ullo modo aclus cæterarum : el ideo sive formaliter sive virtualiler illos imperent, superaceresciteis ex hoc imperio tanquam ex circunstanlia *quid* nova bonitas accidentalis : eharilas vero per suammet essentiam habet, ubi primo animæ infunditur, omnes ejus actus moraliter bonos ad finem supernaluralem virtualiler et in causa dirigere, omnesque illos virtualiter et in causa imperare : unde quia hujusmodi imperium non habet in ea rationem circunstantiæ, sed essentiæ; non addit aliquid bonitati essentiali ipsius charilatis ; sed in ea sufficienter continetur. Nec per hoc ostenditur chantas aliqno modo pejoris conditionis, quam cæteræ virtutes; sed potius nobilioris : quia nobilius est habere per suam essentiam et unite eam perfectionem ; quam per circunstanlias et accidentia, uti est in reliquis. Quando vero charitas per suum actum expresse el formaliter imperat aliquem actum alterius virtutis, sumit ex tali actu bonitatem illius virtutis propriam, adeoque distinctam a sua bonitate essentiali : quia ita imperare non est de essentia actus charilatis ; sed circunstanlia *quid.* De his tamen erit sermo ex professo in tractatibus de merito et de charitate.

62. Secunda sententia contra secundam WMWLI ii LIIIT M || - MLH mentum conclusionem affirmat, in quolibet actu,qui comra est causa omittendi v. gr. Sacrum,dari duas malitias specie distinctas : alleram desumplam ex omissione Sacri, et ejusdem speciei «insio· cum illa, oppositam virtute religionis, et nem. præcepto ejus affirmativo de audiendo Sacrum; alleram desumptam ab aliis circunslanliis, *temporis, modi,* etc. oppositam propriæ virtuti, cujus fuisset talis actus, si debito modo fieret, el non esset causa omittendi: ut si sit studium, studiositati, si eleemosyna, misericordiae, etc. Pro hac re- lieur. fertur Henr. quodlib. 12, quæst. 24, nec- Gtbrick non Gabriel in 2, dist. 4, q. 1, art. 3, dub. Richard. 3. gj videtur esse Richardi in 2, dist. 35, circa primum principale q. 1. Potestque probari : quia actus, qui iit quando non debet, independenler a quocunque malo effectu est malus : sed actus studendi, tempore quo urget praeceptum audiendi Sacrum, fit quando non debet : dictat enim recta ratio, ut talis actus tunc non fiat: ergo indiqrondenler ab omissione Sacri est malus, adeoque per malitiam alterius speciei a malitia omissionis.

Confirmatur : quoniam studium in casu, de quo loquimur, non solum opponitur virtuti religionis, quæ præeipit audire Sacrum; sed etiam studiositati, quæ prohibet inordinatum modum, et effectum studii : pertinet enim adquamlibetvirtutem constilueieioodum in proprio actu, ut scilicet fiat quando, et ubi oportet :el ut opposito modo non fiat: ergo studium in prædicto casu non (antum habet malitiam contrariam religioni, sed etiam studiositati.

63. Respondetur ad argumentum, quodrz^ si actus, qui est causa mali effectus,independenter ab ipso effectu fiat quando non debet, independenler ab illo est malus: ut si quis quarta hora post meridiem celebraret Sacrura, ex quo aliis scandalum tribueret, celebratio illa independenler ab illo fit quando non debet: si tamen actus in hoc, quod est fieri *quando non debet,* dependeat ab ipso effectu ita ut idcirco fiat *quando non debet,* quia ex eo quod tunc fiat, est causa talis effectus ; non potest independenler ab effeclû inlelligi malus, nec habere aliam malitiam ex circunstanlia *quando* præter malitiam, quæ desumitur ex effectu : sicut neque circuntanstia ipsa *quando* tunc est mala nisi ratione ejusdem effectus. Et ita contingit in praesenti : nam studere tempore, quo urget præceptiim audiendi .Sacrum, ideo præcise fit quando non debet, ratioque illud prohibet; quia studere tunc est causa omissionis Sacri ; et nisi hujus esset causa, nulla ratione prohiberetur. Unde nec tale studium potest inlelligi vitiatum independentcr ab omissione; neque aliunde præterquam ab omissione habere malitiam. In forma ergo distinguendæ sunt major et minor juxta dicta ; et neganda absolute consequentia.

Ex quo ad confirmationem negandum est ccafrl antecedens : et ad probationem in eo inelusam dicendum, pertinere ad quamlibetıı̈3 virtutem moderari affectum, et constituere modum circa proprium actum ; non quidem in omnibus ; sed in iis dumtaxat, quae sunt propriae materiæ : et ita illas tantummodo prohibet malas circunstanlias, ex quibus intra propriam materiam potest vitiari ejus actus : non enim pertinet ad justitiam prohibere circunstantiam sacrilegii vel scandali, quibus potest vitiari justitiæ actus, alias

alias peccaret contra justitiam, qui solveret debitum uxori cum scandalo, vel qui in loco sacro solveret : pertinet tamen ad illam, ut debitum integre solvatur, quia quantitas debili est circunstanlia contenta intra prupriam materiam justitiæ. Quare ad virtutem studiositatis solum pertinet ponere mediocritatem circa allectum studendi intra propriam materiam studii : moderari scilicet desiderium sciendi, ne ad res prohibitas vel inanes, aut quæ propriam facultatem superant, extendatur. Unde vitium studiositati oppositum per excessum, est curiositas, quae nihil aliud est, quam nimietas in inquirendo, ut docet D. Thom. 2, 2, quæst. 167, art. 1 ; per defectum vero opponilurei vilium, quod appellat (quæst. 166,) *negligentiam student/i :* et ideo tunc solum peccat quis contra virtutem studiosilatis, quando Operatur aliquo ex istis vitiis. Circunstanlia vero indebiti temporis est circunstanlia extranea respectu studii, quia studium per se nullum tempus determinate excludit : et ideo prohibere hanc circunstantiam, moderarique excessum studii, ne» sit causa omissionis alterius actus debiti, non est munus sludiositalis, sed solius virtutis praecipientis talem actum.

ju-id 64. Secundo probatur : nam quod aliquis propter studium omittat Sacrum, provenit “^ex inordinato amore studendi, el ex nimia adhæsione ad studium : ergo prius intelligitur amor ille malus et vitiosus, quam intelligitur esse causa omittendi : datur ergo in eo alia malitia antecedens malitiam omissionis.

„:dr. MM· Confirmatur : qui propter studium transgreditur præceptum audiendi Sacrum, constituit in studio rationem finis ultimi, diligendo illud plus appretiative quam Deum, qui est auctor illius præcepti : sed diligere hoc modo studium et quamlibet rem creatam est speciale peccatum oppositum virtuti charilatis, quæ præeipit diligere Deum ut finem ultimum ; prohibet vero constituere hujusmodi finem in aliqua creatura : ergo saltem hoc modo erit ibi duplex malitia, alia contra religionem, et alia contra charitatem.

si-;. Respondetur ad argumentum admisso antecedente, negando utramque consequentiam: quia licet ipsum *actuale omittere* proveniat ex nimio et inordinato amore studendi, ob idque prior natura aut etiam duratione sit hujusmodi amor, quam omissio; in prædicto tamen amore nullo modo est prius, quod sit nimius et inordinatus, quam quod sit causa vel volitio omittendi. Irno ista duo sunt omnino idem : nimirum quod talis aclussit causa et volitio omittendi, et quod «it amor nimius et inordinatus : vel si quis prioritalia et causalitalis ordo inter ea constituendus sit, primum antecedit, et est causa secundi ; non e converso : unde hæc causalis est falsa, *quia amor studendi est nimius et inordinatus, ideo est causa omissionis;* magis autem hæc est vera, *quia talis amor est causa omissionis, ideo est nimius et inordinatus :* non enim praedictos amor aliunde habet deordinationem vel nimietatem, nisi quia est causa omittendi.

Ad confirmationem respondetur illum, qui propter studium, vel aliud opusvoluntarium transgreditur divinum præceptum, constituere finem ultimum in creatura, non formaliter, sed interpretative, ut suo loco diximus : hoc autem non constituit peculiare peccatum, nec dat aliquam specialem malitiam ; sed est generalis conditio consequens omnia mortalia : quicunqueenim mortaliter peccat, diligit hoc modo plus creaturam, quam Deum. Ut autem prædicta circunstantia, seu conditio constituendi in creatura finem ultimum daret specialem malitiam contra charitatem, deberet esse expresse et directe volita : quod in viatoribus fidem habentibus raro aut nunquam contingit. Adconflnnallûliem·

§ IV.

Occurritur bred interrogationi.

65. Emergit ex dictis in hoc et præced. dubio levis interrogatio, quæ forte non tam ad rem spectat, quam ad modum loquendi : an scilicet actus, qui est omittendi causa, sit peccatum omissionis vel commissioni^? Quod enim non sit omissionis, videtur suaderi ex D. Thoma 2, 2, quæst. 79, art. 3, D.Thom. ubi inebrietatem, quæ est causa omittendi matutinas, dicit non esse omissionem, sed omissionis causam. Idem insinuat hac 1, 2, quæst. 72, art. 6. Quod tuentur N. Cornejo comejo. in præsenti dub. 7, Alvar, disp. 127, num. 4, Alvar. Valentia quæst. 1, punct. 5, Salas, el alii. Potestque suaderi ratione. Tum quia omissio sonat carentium actus debiti, el non positivam operationem ; sicut commissio e contra sonat operationem positivam, non vero carentiam : ergo cum actus, qui est omissionis causa, sit operatio positiva, non erit omissio,sed commissio.Tum etiam : nam quod allirmatio sit causa negationis, non tollit quod sit affirmatio ; neque ponit quod " as* lî !liû!)vi ‘dubiun<ii.

sit negatio: ergo quod positio el actus sit causa Omissionis, non tollit quod sit |»siiio sive commissio ·, nec facit quod sit omissio.

66. Quod autem sit peccatum omissionis, et non commissionis, suadetur non minus efficaciter : nam pnedictus actus constituit unum numero peccatum cum omissione : sed peccatum per omissionem constitutum, absolute est peccatum omissionis, et non commissionis ·, imo nullum aliud est. quod absolute el simpliciter ita appelletur, ei contra peccatum commissionis dividatur: ergo, etc.

Deinde, voluntas omittendi. moraliter loquendo, non est aliud peccatum ab omissione : sicut voluntas occidendi non est aliud peccatum ab homicidio, eo quod voluntas cujuscunqne peccati ad ipsum peccatum perlinet : sed actus, de quo loquimur, non alia ratione est malus, nisi quia est aliquo modo voluntas omittendi : ergo non debet constituere speciale aliquod peccatum commissionis ; sed ad ipsum peccatum omissionis perlinere.

Præterea, praeceptum, cui opponitur prædictus actus, absolute, et simpliciter est praeceptum affirmativum : non vero negativum : ergo ipse actus absolute dici debet *peccatum ointrionis,* et non *commissionis.* Consequentia liquet : nam juxt«i communem acceptionem, et juxta doctrinam Divi Thomæ ' itato loco ex 2,2, peccatum commissionis dicitur, quod opponitur præceplo negativo, quod idcirco vocatur etiam pecce/um *transgressionis :* peccatum vero omissionis appellatur omne id, quod est contra affirmativum. Antecedens etiam videtur manifestum : nam actus, qui est causa omissionis Sacri, opponitur præceplo de audiendo Sacro, quod absolute est affirmativum.

Denique, nam ipsamei omissio el carentia actus, quoties est causa transgrediendi praeceptum negativum, si aliunde non sit mala, non est peccatum omissionis; sed pertine.t ad peccatum commissionis, cujus est causa : et hac ratione dici solet, negligentiamex parle voluntatis in reprimendo appetitum sensitivum, ne in objecta illicita feratur, quamvis fiat per solam suspensionem, et carentiam actus ipsius voluntatis, esse peccatum commissionis, et non omissionis : ergo commissio, seu actus positivus, qui ea dumtaxat ratione est malus, quia est causa omittendi praeceptum affirmativum, non constituet peccatum commissionis ; sed pertinebit ad idem peccatum omissionis. Montes, quod causât. Quare ita sentiunt Montesinus disputatione 2, quæslione 3, dub. 3, Lorea t,. disputatione 6, conclusione ullim. Vasquez ' * disputatione 93, capite 3, Gregorius Muri. dubio 3, el alii.

07. Sed res est pauci momenti, in qua proinde non duximus immorandum. Potest autem utraque pars non difficulter conti-^ liari, si dicamus praedictum actum quasi abstracto acceptum, non esse omissionem; sed magis commissionem, ut primai rationes suadent : at vero peccatum, ad quod spectat, non esse peccatum commissionis, sed omissionis, ut probant secundas. Itaque si quaeratur de prædicto actu abstracte, an sil omissio, vel commissio ? Congrue respondebitur, commissionem esse, et non omissionem : si autem interrogetur, quod peccatum sil ? Respondendum est esse peccatum omissionis, el non commissionis.

Sed objicies, quod peccatum dicitur *omis-W» sionis* ab omissione ipsa ; *commissionis* vero a commissione : ergo non stat actum, de quo loquimur, esse commissionem, et esse omissionis peccatum.

Respondetur, aliunde sumi denomina-kîï tionem *commissionis,* et *peccati commissionis :* sicut etiam denominatio *omissionis,* et *peccati omissionis* non ab eodem derivantur. *Omissio* enim et *commissio* dicuntur ab actu : nam *commissio* sonat *facere contra rationem :* et ideo ubicunque est actus rationi contrarius, potest dari *commissio.* Omissio vero dicit *non facere,* et *carere actu debito:* et ideo ubicunque datur talis carentia, potest did omissio. Cælerum denominatio *peccati omissionis.* et denominatio *peccati commissionis* respiciunt praecepta, illa affirmativum, hæc negativum : atque adeo ubi commissio non opponitur præceplo. quod simpliciter sit negativum ; quamvis ipsa abstracte sumpta, quia est actus et non carentia, dicatur *commissio,* non denominat simpliciter *peccatum commissionis ;* sed potius *omissionis:* sicut etiam omissio nisi fuerit contra præceptum, quod simpliciter est affirmativum, non constituit simpliciter peccatum omissionis ; licet ipsa abstracte sumpta, quia non est actus, sed carentia. revera sit omissio. 'j

Adde, denominationes peccatorum praecipue desumi ab actu ultimo, seu ab eo, in quo ultimate operatio sistit, quodque est veluti complementum, et terminus totius processus : non enim sola voluntas occidendi, absolute *homicidium* dicitur, nisi fuerit completa, et consummata per actum homicidii exteriorem : el ideo ubi hujusmodi

modi coinpiementu in o->i *omisnio,* quicquid antecedit, el e>t ejus causa, denominatur ab ea *peccatum omissionis,* quamvis in se sit uclus positivus : ubi voro e-l *commissio,* quicquid ad eam ordinatur, recipit denominationem *peccati commissionis,* quamvis sil carentia el omissio.

illi «iijctiio.eunda L'TI>,ɲj' 68. Secundo objicies ex Divo Thoma secunda?, quæslione 79, articulo 3 ad 3, ubi docet, peccatum omissionis tunc incipere, quando incipit ipsa omissio, urgetque præceptum non omittendi ; non vero quando ponitur omissionis causa : si autem hujusmodi causa esset peccatum omissionis, inciperet in illa hoc peccatum. Deinde quodlib. 1, articulo 17, et quaestione 2 de malitia, articulo 1 ad 1, dicit : *Peccatum omissionis nihil est quam actus inordinatus :* sed actus, qui est causa omittendi, est hujusmodi : ergo est peccatum commissionis.

Eaer- u,Er· Respondetur ad primum. Angelicum Doctorem ibi loqui de peccato omissionis completive sumpto, prout includit ipsam actualem omissionem : de qua, non vero de toto peccato, intelligendum est quod ait non incipere, quousque urgeat tempus præceptum adimplendi. Per hoc tamen non negat actum, qui est causa omissionis, pertinere ad ipsum omissionis peccatum : neque intendit constituere aliud, quod sil peccatum commissionis.

Ad secundum respondetur actum, qui est peccatum commissionis, debere esse inordinatum secundum se, seu in quantum actus est; non præcise quia sit causa alicujus inordinate omissionis, sicut est actus, de quo loquimur : nam hujusmodi actus inordinatus constituit idem numero peccatum cum omissione, cujus est causa : quod cum absolute *sit peccatum omissionis,* ipse etiam actus debet *peccatum omissionis* nuncupari.

DUBIUM V.

Utrum actus, qui non sunt causa omittendi, coexistant tamen omissioni, ab illa vitientur ?

Præter actus, qui sunt causa omissionis, possunt alii simul exerceri, qui non influunt in illam, sed habent se concomitantcr : ut si quis determinatus jam non audire Sacrum, vel quia pluit, vel ob vitandum itineris laborem ; no sit domi otiosus, ludit, studet, aut recitat : ita quidem ut non propter hæc Sacrum omittat, Quærimus ergo an hujusmodi actus, ex eo præcise quod tempore illo exerceantur, ab omissione vitientur, et reddantur peccaminosi ?

Communis assertio : et varii modi eam exponendi.

69. Dicendum est prædictus actus non vitiari ab omissione : et ita nisi aliunde malitiam habeant, manere bonos et honestos. Assertio hæc desumitur ex D. Thoma supra quæst. 19, art. 7, el aliis locis : tenentque illam communiter ejus discipuli, et alii expositores hoc loco, quos proinde superfluum est recensere. Probatur primo : nullus actus potest vitiari ab omissione, nisi vel influat in illam, vel sit aliquo modo ejus volitio : his enim dumtaxat modis potest omissio aut quævis alia circunstantia objectiva afficere actum humanum, ut eum vitiet (si enim nullo modo afficiat, non erit quo pacto malitiam ei conferat) nimirum vel per modum objecti voliti, vel per modum effectus ex eo sequuti : sed actus, de quibus loquimur, neutrum habent : ergo, etc. Minor, quod attinet in influxum, suppo- Ratio. nitur ; alias tales actus non essent pure concomitantes omissionem, sed ejus causa. Quod vero attinet ad volitionem. facile suadetur : quoniam per prædictos actus neque est volita omissio directe et formaliter, ut est per se notum ; neque indirecte et interpretative : quippe volitio interpretativa in eo consistit, quod libere apponitur causa, quæ debuit vitari ratione effectus : actus ergo, qui nullo modo habet rationem causæ, nullo modo continet prædictam volitionem.

Confirmatur : ideo circunstantia inculpabiliter ignorata non dat malitiam actui humano, quamvis illum comitetur, quia ratione ignorantiæ talis circunstantia non est per eum volita : ergo eo ipso quod omissio non sit volita per actum, qui cum illa exercetur, nequii ei malitiam conferre. Confir* in.Hitk

70. Secundo probatur : actus concomitantes omissionem possunt cadere sub voto ; el ideo si aliquis dum Sacrum omittit, promitteret dare tunc eleemosynam, vel recitare calculum virgineum (ita tamen ut non ob hoc omitteret) votum illud obligaret : ergo actus prædicli ex eo quod tunc exerceantur, non sunt mali ; alias sub illa circunstanlia temporis nequirent esse voti Alia, ratio.

materia, cum hoe semper debeat esse ne dum do re bona, sed etiam de re meliori.

cunfir· ihiiia Confirmatur : nam ex opposito sequeretur illum, qui statuit non audire Sacrum, debere tunc omnem alium actum, quantumvis ex se honestum, suspendere, manereque otiosum : quandoquidem si aliquem exerceret, in ipso etiam peccaret ; quod tamen videtur absurdum : ergo, etc.

objtN®c referi H objicias, omnem actum, qui exercetur tempore omissionis, exerceri quando non debet : debetur enim totum illud tempus actui, qui omittitur : ergo omnis vitiatur ab omissione ratione prædicta? circunstantiæ *quando.* Respondetur namque negando antecedens : actus enim, qui exercetur tempore omissionis, idcirco præcise fieret *quando tun debet,* quia quod tunc fiat, esset causa prætermittendi actum debitum, ut n. t»3 diximus : quare nisi hujus sit causa, sicut non est cur tunc non delfeat fieri ; sic non est cur dicatur fieri *quando non debet.* Potestque hoc magis explicari et roborari : quia actus, qui exercetur simul cum omissione, non habet esse contra aliquod præceptum, nisi impediat actum debitum, qui omittitur, inllualque proinde in ejus omissionem : quatenus eodem præcepto, quo praecipitur talis actus, prohibetur indirecte quicquid potest cum impedire, ut dictum est n. 18, ergo actus, qui non impedit, neque influit in omissionem, ex eo solum quod fiat cum illa, non est dicendus fieri *quando non debet.*

71. Superes! examinemus, quinam actus ex iis, qui fiunt tempore omissionis, habeant se pure concomitanter et absque influxu in illam ? In quo non est omnium

Primus uw.ius dicendi. eadem sententia. Quidam enim generaliter docent, omnem actum incompossibilem cum actu, qUj omittitur, si tempore illo exerceatur, esse causam omissionis ·. adeoque illos duntaxat habere se concomitanter, qui possunt simul esse cum actu omisso. Ita Greg. de Valentia puncl. 4, Lorea

Un-a AWr. disp. 6, Azor tom. 1, lib. 4, cap. 3, Granadus lr. 4, disp. 3, n. 7, et alii. Potestque

Grandi, hoc suaderi·, quia eo ipso quod aliquis actus sil incompossibilis cum actu debito, qui omittitur, eat impedilivas et impedit, quantum est ex se, adimpletionem præcepti : ergo est causa, el influit in omissionem. Palel consequentia : nam ul aliquid dicatur habere rationem causas, prout sufficit ut ab omissione vilietur, non est necesse, quod de facto impediat præcepti adimpletionem ·, sed sufficit ul. quantum est ex se, possit impediit' : qui enim so somno traderet prævidens fore, ut ex vi hujus actus Sacrum debitum omittat, peccat in illo ratione omissionis ; quamvis non omittat de facto, eo quod ab aliquo præter spem congruo tempore suscitetur, et Sacro intersit. Cum ergo omnis actus incompossibilis cum actu praecepto possit quantum est e\ se, illum impedire ; etiamsi de facto non impediat : omnis talis *actus o/nissiunis causa,* et ab illa vitiabitur.

Hic tamen dicendi modus displicet. Tumuit quia plures actus incompassibiles cum adimpletione praecepti possunt cadere sub voto in illo, qui determinatus est omittere, ut si quis postquam statuit non audire Sacrum ob pluviam, vel ob vitandum itineris laborem, vel quia secessit in locum, unde nequit congruo tempore redire ; voveat pascere illic esurientem, docere ignorantem, levare infirmum, etc. tenebitur proculdubio ad hujusmodi votum : ergo tales actus non influunt in omissionem, neque ab illa vitiantur ; alias nequirent esse materia voti. Imo teneretur, qui omittit, ab omni actu bono incompossibili cum præcepto toto illo tempore abstinere, et manere otiosus : aut ne remaneat otiosus, teneretur exçrcere alium actum bonum cum præcepto compossibilem, ut recitare : quod nullus dicet. Tum etiam quia ut aliquis actus vitietur ab omissione tanquam ejus causa, non sufficit, ut quantum est ex se, possit impedire adimpletionem præcepti ; sed debet re ipsa et de facto ad id concurrere, et causare in exercitio saltem inchoative : quamvis forte ante effectum sequutum removeatur, et ad ipsum non perveniat : aliter enim, omissio non erit de facto et re ipsa circunstantia afficiens talem actum, ut exigitur ad communicandam ei malitiam. Sed hoc magis declarabitur num. 75, ubi diluemus rationem, cui innititur hic modus dicendi.

72. Secundus est quorundam Theologorum, quos suppresso nomine referi N. Cor- da* nejo dub. 9, qui loquentes de omissione n0,ÎK actus externi, dicunt, tunc actum, qui tempore illius exercetur, habere se pure concomitanter, quando præsupponitnr alius actus exterior incompossibilis cum adimpletione præcepti. qui proinde sil causa non adimpletionis : quando .vero hujsumodi actus exterior non praecederet, quantuncunque voluntas esset determinata omittere, quicunque actus tunc exerceatur cum præcepto incompossibilis, esset causa omissionis. Fundamentum eorum est : quod actus omnino

nino interior non est sufficiens causa omittendi nelum exteriorem : ergo ut actus exterior incompossibilis cum adimpletione præcepti, qui comitatur omissionem, non influat in illam, debet præcodere alius actus exterior, qui sit sufficiens ejus causa. Sed neque hic dicendi modus placet, quo-
ta niam falsum assumit: potest enim voluntas ob solum experiendam libertatem, vel ob vitandum laborem, quemcunque actum exteriorem omittere sine ordine ad alium actum exteriorem, qui hujus omissionis sit causa, ut de se notum est, ergo, etc.

Wil· 73. Alii denique relati a Curiel dub. 2, §3, per oppositum docent, omnem actum, qui subsequitur voluntatem determinatam ad omittendum, habere se pure concomitanter; dummodo determinatio voluntatis adeo parum distet ab omissione, ut non sit verosimile, quod brevi illo intervallo tem-
w-t.i. porismutabitur voluntas. Qui etiam dicendi modus deficit : et contra illum arguit Curiel loco cit. quia quod determinatio voluntatis ad omittendum præcesserit, sive multum sive parum ab omissione distans, non impedit quin alius actus exterior concurrat ad exequendam omissionem, et in talem exequutionem influat : ergo non est satis prædicta determinatio, ut actus, qui postea fiant, non sint causa omissionis. Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : quia stante proposito omittendi, manet voluntas libera ad exequendam omissionem, vel nihil exterius agendo, vel exercendo actum externum cum eo, qui omittitur, incompossibilem, assumptumque a voluntate ut medium ad omittendum:quemadmodum adhuc postquam aliquis decrevit occidere Petrum, verbi gratia, remanet indifferens ad exequendam occisionem medio hoc actu, vel illo, ut confodiendo eum gladio, vel propinando illi venenum, etc. sicut ergo in hoc casu quicunque actus ad exequendum destinatum homicidium assumatur, est causa occisionis, et vitiatur ab illa: ita in eo, de quo loquimur, quicunque sumatur ut medium ad omissionem, quam voluntas decreverat, erit ejus causa, et ab illa vitiabitur.

74. Quare relictis his et aliis dicendi mo*-
(gffgdis, legitimus rem hanc explicandi desumi-
Hjü. lurex doctrina D. Thom®; et illum se-
i quuntur quoad rem ipsam N. Cornejo, Curiel, Montes. Zumel, el alii ex Thomistis;
flrei quamvis in modo loquendi discriminari invideantur. Pro quo sit universalis regula:
z omnis actus, qui præsupponit causam totalem completam. et ad equatam totius omissionis, sive interiorem, sive exteriorem, etiamsi talis actus incompossibilis sit cum actu, qui omittitur, habet se pure ut concomitans, et non vitiatur ab omiâsione: qui vero prædiclam causam non supponit, estqnecum adimpletione præcepti incompossibilis, concurrit ad omissionem ut cansa, et ab ea vitiatur. Prima pars hujus regulæ ex terminis videtur nota: nam si actus præsupponit adæquatam, el completam causarn omissionis; ergo ipse non habet respectu illius rationem causæ; alias præsupponeret causam ejus completam ; et non præsupponeret, sed illam constitueret vel compleret. Et confirmatur ex communi doctrina discipulorum D. Thomæ, quam expendunt N. Complutenses lib. 2 Physic, disput. 15, quæst. 3, quia unus el idem numero effectus nequit procedere ex duabus causis totalibus et completis : ergo eo ipso quod aliquis actus præsupponat causam omissionis totalem et completam, nequit ipse esse etiam causa ejusdem omissionis.

Occurrit Vafenlia, saltem effectum mora- Evasto'
lera (quicquid sit de effectu physico) posse effici a duabus causis adæquatis et totalibus : nam si unus homo percutiatur mortifere simul a duobus, uterque dicitur homicida, et causa totalis illius mortis.

Sed hanc evasionem impugnat N. Cor- Wo-
nejo. Tum quia rationes, quibus ostenditur, PnaIttr*
eundem effectum physicum non posse produci a duabus causis totalibus completis, convincunt idem de effectu morali : non enim impossibilitas hæc provenit ex speciali ratione causæ physicae, sed ex ratione communi causæ totalis et completa). Tum etiam quia exemplum de morte causata a duobus, physicum est, nec convincit : nam vel mors secundum effectum non est ab utroque, sed ab uno tantum ; quamvis alter etiam dicatur *homicida* propter voluntatem, quam habuit occidendi, et propter vulnus Iethale,quoinferretmortem,nisiabalio praeveniretur : vel si est ab utroque, non erit ut a causis totalibus, sed ut a duabus partialibus : dabitur enim aliquid in illo effectu, respectu cujus ulerque occidens est causa partialis, et quod nullus eorum solus efficeret ex vi praesentis actionis : ut quod citius vel saevius moriatur. Adde, neque omissionem esse solummodo effectum moralem ; sed potius influxus ille,quem exercet in eam actus, qui est causa omittendi, spectat ad ordinem physicum, ut influxus indirectus et secundarius : sicut enim omissio non tantum

moraliler; sed physice et re ipsa oritur a voluntate, quamvis secundario et indirecte ; sic eodem modo oritur ex prædicto actu.

Secunda vero parsprædietæregulæ facile etiam suadetur : quia actus, qui non præsupponil causam completam et adæquatam omissionis, et alias est incompossibilis cum adimpletione præœpti. determinat voluntatem. et est ei ratio ut omittat : ob idque voluntas, quæ ante praedictum actum manebat indeterminata et indifferens, posito illo, et ex vi ipsius manet determinata ad omittendum : vere ergo talis actus est omissionis causa et non se habet pure concomitanter. Confirmatur : quia talis actus eo ipso quod non est compossibilis cum adimpletione praecepti, quantum est ex se, adeoque nisi ab alio influxus ejus impediatur, est sufficiens causare omissionem ; sed ubi non supponitur causa omittendi completa et adaequata, nihil est quod impediat pr.edictum influxum : ergo exercebit illud de lacto, et habebit rationem causae.

§ π.

/Jbjedtones adversus Iradilam regulam.

Bituito pria» objKdo. 75. Verum contra priorem partem hujus nostra? regulæ objicies primo id, quod in favorem primi modi dicendi num. 71, adduximus. Sed facile juxta solutionem ibi datam respondetur, actum illum incompossibilem cum adimpletione præcepti, etiamsi alias quantum est ex se, esset sufficiens ad causandam omissionem ; non tamen ibi et tunc posse de facto illam causare, aut præbere in ordine ad hoc aliquem influxum, quia supponitur alia causa adæquata et completa, quæ proinde reddit impossibilem influxum cujuseunque alterius causæ. Neque urget impugnatio, qua? ibidem fit : nam licet non sit necessarium ad hoc ut actus dicatur causa omissionis, et ab ea vitietur, quod omissio de facto ab illo procedat ; requiritur tamen, quod hic et nunc quando actus ponitur, possit ab eo procedere, et quod de facto procedat, nisi talis actus ante effectum sequutum removeatur. Sive (quod idem est) requiritur, ut pro illo signo, in quo actus ponitur, non præexistat aliquid, quod ejus causalitalem et influxum in omissionem reddat impossibilem : nam eo ipso quod in prædiclo signo tale quid praeexisteret, non poneretur actus ut potens ibi et tunc causare omissionem : imo neque poneretur formaliter ut causa adhuc in actu primo ; sed tantum materialiter : siquidem quando ponitur, supponitur jam impotens ibi et tunc ad causandum. Itaque quando actus cum adimpletione praocepti impossibilis non præsupponit alium, qui sit causa completa; adhuc dum ponitur, veriiicatur de eo, quod potest ibi et tunc illam causare : et ideo ponitur ut causa formaliter, ipsaque omissio virtualiter in illo ponitur, et est volita ; quod sufficit ut actus ab ea vitietur. Quando vero actus prædictuspræsuppoilit integram omissionis causam ; in illo eodem signo in quo ponitur, repugnat jam ei causalitas ; et ita nec ponitur ut causa formaliter, nec omissio in illo causaliter vel virlualiter ponitur, aut est volita ; nec proinde potest ab ea vitiari talis actus.

76. Secundo objicies, quod cum voluntas^j per suum propositum absolutum est deter-ohjwt? minata ad non adimplendum præceplum, datur in ea sufficiens et adaequata causa omittendi : et nihilominus actus superveniens incompossibilis cum adimpletione influit in omissionem, et vitiatur ab illa ; ergo, etc. Major videtur perspicua : quia stante determinatione illa et proposito omittendi, etiamsi nullus alius actus superveniat, sequetur omissio ; nec voluntas potest in sensu composito non omittere : ergo est ibi sufficiens, et.adæquata causa omittendi. Minor vero probatur ; nam si sacerdos navigationem faciens, initio statuat in tota illa non recitare dis inum officium; et manente hoc proposito, breviarium in mare projiciat, peccat in isto actu, estque talis projectio causa omissionum omnium subsequendum. Similiter si quis proponat aliena bona non restituere, et sub hoc proposito donet illa amicis, aut aliter expendat, peccat in ea expensione : eo quod redditur impotens ad restituendum. Et idem dicendum est de illo, qui postquam statuit non audire Sacrum, se inebriat, vel it dormire, aut ita se elongat ab Ecclesia, ut quando urgeat praeceptum, audire non possit ; ergo hujusmodi actus, adhuc stante voluntatis determinatione de omittendo, concurrunt ad omissionem.

Ener-vaut

Respondetur propositum voluntatis,quanturmis firmum, solum posse esse completam causam omittendi, in sensu composito, sen supposito quod duret :acproinde respectu illius omissionis, cum qua actu conjungitur : quia vero praedictum propositum per se, et ab intrinseco variabile est; ab intrinseco habet quod possit retractari, et pro libito voluntatis non pertingere suo influxu ad futuras omissiones; ideoque respectu

peclu haram non est causa complota. Undo aclusiiicompowibilfecuin adimpletione præccpli huic propositu superveniens, quamvis non sit causa illius omissionis, quæ est simul cum proposito; potest tamen esse causa subsequenlium : quia respectu fetarum, non supponitur causa completa absolute, el simpliciter; sed ipsemet actus eam complet. Per quod patet tum ad majorem hujus objectionis: nam quod voluntas, stante illo proposito, nequeat in sensu composito non omittere, solum probat prædictum propositum esse causam adæquatam illius omissionis, cum qua se ipso conjungitur; non autem respectu futurarum: possent enim omissiones istæ ex vi illius propositi non sequn Tum etiam ad minorem: nam projectio illa breviarii idcirco est mala, et causa omissionum subsequentium, quia respecta earum non supponit causam adæqualam, et completam ; sed solum incompletam, nempe propositum voluntatis ab intrinseco variabile:quod proinde ut sit causa completa, eget firmari per alium actum invariabilem ab intrinseco, ex quo futurae omissiones necessario, seu inimpedibiliter (saltem per se loquendo) suo tempore sequantur: et hujusmodi est breviarii projectio, et alii actus ut dormire, *inebriari,* etc.

77. Diximusjier *alium actum invariab Hem ah intrinseco* etc. ut sunt hi, quos modo retulimus: quia si actus superveniens proposito omittendi, eodem modo esset variabilis, possetque pro libilo interrumpi,etiamsi sit incompossibilis in sensu composito cum adimpletione praecepti, dummodo non sumatur ut medium ad omittendum, non erit causa omissionis. Et ideo si quis determinatos non audire Sacrum propter pluviam, velob vitandum itineris laborem ; studeat, aut ludat, ne remaneat otiosus, etiamsi hujusmodi actus sint incompossibiles cum auditione Sacri, non sunt causa omissionis, quoties durat propositum omittendi ob alios fines.Et ratio est·, quia hujusmodi actus non sunt magis incompossibiles cum auditione Sacri, quam propositum de non audiendo; nec aliter possunt esse causa omittendi, quam prædictum propositum·, nam sicut hoc ab intrinseco est variabile, et potest pro libito interrumpi, et non influere in omissionem : sic etiam praedicti actus possunt pro libito deseri, et ad omissionem non concurrere. Unde quia tales actus non magis determinant voluntatem ad omittendum, quam nudum propositum; neque in ralione causæ addunt aliquid supra illud, totaqne eorum vis causative ornissionis(utitadicamus)in ilio continetur; idcirco quoties propositum omnino antecedit, et persistit, nequeunt ipsi habere rationem causæ.

78. Unde non obest si. urgeas, quod manente illopropositoomiltendi, potest studium concurrere ad exequutionem omissionis : ergo vel addit aliquid supra, propositum in ralione causæ; vel potest duplex causa omnino eodem modo ad omissionem concurrere. Respondetur enim propositum et studium, quoties hoc, manente illo, concurrit ad exequutionem omissionis, non esse duas causas, sed unam et eandem : nam neque propositum est causa nisi in ordine ad studium : neque studium nisi ut exequens et implens propositum. Pro quo nota quod propositum de non audiendo Sacro v. g. potest fieri dupliciter : vel sine ordine ad aliud opus, præcise ob vitandum laborem, vel exercendam libertatem, vel potest fieri cum ordine ad prædictum opus : ut cum aliquis proponit omittere, ut interea studeat. Similiterilludopus, putastudium, potest exerceri vel sine respectu ad propositum omittendi : ut cum determinatus quis omittere sine alio respectu quam ad vitandum itineris laborem, vel alium similem, studet interea ad excludendum otium: vel potest exerceri cum respectu ad prædictum propositum : ut si quis eo fine studeat, ut adimpleat propositum omuendi. Quando ergo propositum omittendi non fit inordine ad studendum, neque studium exercetur cum respectu ad propositum, non integrant aliquam unam causam;seddisparate se habent ; et ideo quia propositum præcedit, et est causa sufficiens respectu omissionis ; studium superveniens non potest habere respectu illius rationemcausæ. Quotiesvero propositum fit cum respectu ad studium, vel studium assumitur in ordine ad adimplendum propositum ; constituunt unum numero actum in genere moris, sicut actus interior et exterior, et ideo tunc non sunt duæ causæ totales; sed ex utroque una integratur : quia neque propositum est causa omissionis nisi in ordine ad studium, ut ad finem vel medium : neque studium influit in illam nisi ut exequutio propositi.

Replica,

Diluitur,

DIBIT M VI.

I'trum omissio, quæ solum est voluntaria in catis». sit in se formaliterpeccatum?

79. Expediti ab actibus, qui sunt causa omittendi, redimus iterum ad omissionem, ut plene constet, qualiter ipsi competat ratio peccati. Quia licet perspicuum sit. omnem omissionem actus debiti, quovis modo accidat, esse objective peccaminosam ; non tamen est ita exploratum, an omnis talis omissio sit formaliter peccatum in seipsa? Quam vis enim nemo iddubitaveritde omissione. quæ est voluntaria et libera in se (sive intrinsece, ut de omissione actus interni dub. 1, diximus :sive exlrinsece, ut diximus de omissione actus externi); de omissione tamen, quæ solum est libera et voluntaria in sua causa, est non levis controversia. Dicitur autem omissio aliqua ro*luntoria in se,* quia quando ipsa exercetur, et urget tempus praeceptum adimplendi, est in pfètéstate voluntatis exercere illam, vel non exercere : seu (quod idem est ! exercere vel non exercere actum, ad quem tenetur. J*'olunturia* vero *solum in causa* tunc dicitur, quando quis dedit libere causam omittendi; tempore tamen quo urgel praecep- tum, jam non est in ejus potestate non omittere : vel quia non advertit praecepti obligationem, ut si sit dormiens aut ebrius : vel quia licet advertat, nequitjam removere actum, qui est omissionis causa : ul si quis projecit breviarium in mare, et postea urgente praecepto recitare non potest. Supposito ergo quod omissio, quoties in se est voluntaria, ipsa et non solum ejus causa sit formaliter peccatum, de quo (ut diximus) nullus dubitat : quæritur an ubi solum est voluntaria in sua causa, sit etiam peccatum formaliter in se ipsa : ita ut omittens non solum formaliter peccet, quando dat causam ; sed etiam quando actu urget præceptum, et omittit : aut vero solum sit peccatumin ipsa causa; inse autem dumtaxat peccati effectus.

Sententia Angelici Docturis.

80. Dicendum est omissionem prædictam non tantum in sua causa sed etiam in seipsa esse formaliter peccatum ·. adeoque omittentem ex causa voluntaria non modo peccare, quando apponit causam, sed etiam quando de facto omittit ; licet tunc nec sit sui compos, neque habeat facultatem ad non omittendum. Hæc assertio est expressa D. Thorn® 2, 2, q. 79, art. 3 ad 3, ubi sicD.T^j ait : *Prxcepta autem affirmativa non obligant ad semper, sed ad tempus determinatum, d pro illo tempore peccatum omissionis incipit* fisse. *Potest autem contingere, quod aliquis tunc sit impotens ad faciendum quod debet: quoti quidem si sit prxter ejus culpam, nun omittit quod debet, ut dictum est : si vero sit propter ejus culpam præcedentem, puta cum aliquis de sero se inebriavit ; et non potest surgeread matutinas, ut debet.dicunt quidam, quod tunc incipit peccatum omissionis,quand) aliquis se applicat ad actum illicitum ct* in*compassibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum ; quia dato quod ex< iteretur per violentiam, et iret ad matutinas, non omitteret, I nde patet quod procedens inebriatio non fuit omissio, sed omissionis causa. Unde dicendum est, quod omissio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi : tamen propter causam prxcedentem, ex qua omissio sequens redditur voluntaria.*

Respondet Vasquez, mentem D. Thomæ in hoc loco esse difficilem : posse tamen verificari ejus sententiam, si intelligatur de omissione non ut imputabil i et cu)pabili;sed ut est privatio quædam actus natu ml is. Quam etiam solutionem adhibent Zumel et Curiel ζπi dicentes, Angel. Doctorem non loqui de omis- cu- sionis peccato quoad culpam ; sed quoad exequutionem omissionis. Sed cum D.Thom. expresse dicat omissionem contingentem lempore somni (de hac enim loquitur) tunc incipere imputari ad culpam ; liquet expositionem hanc violentam esse, et manifeste contra textum. Idipsum docet eadem 2.2, q.D.tt* 150,art.4,et in hac 1,2,q.7G, art.3ad3, et q. 77, art. 7. De mal. q. 2. art. 1 adll.q. 3, art. 7 ad 12, ct ari. 10, in corp, et quæst. 28, de verit. art. 3 ad 7. Necnon in 2, dist. 22,quæst. 2, art. 1 ad 4, et dist. 35, quæst. 1, art. 3 ad 4 aliisque in locis. Quem sequuntur Cajetanus 2, 2, quæst. 150, art. 4, et quæst. 154, art. 5. Soto in 4, distinct. 12, quæst. 1, art. 7. Sylvester in summ. verbo *omissio.* Durandus in 2, disl. 35, quæst. 1, num. 9, Corduba lib. 2, qufest. 23. ConradusJK in praesenti, ubi etiam Medina dub. 1. Cornejo disp. 3, dub. 13, Alvar, disp. 127, Montes, disp. 2.quæst. 1, Greg. Mart. dub.°."*J 4, Araujo dub. 3, Lorca disp. 4. Suar. disp. 3. de peccatis sed. 4, n. 9, Valent, disp. 6, quæst. 1, punct.4, dub. 3, Salas sect. 9, num. 199, pluresquo alii tam ex Thomislia, quam ex extraneis.

81. Probatur ratione : quoniam omissio voluntaria in causa, in se ipsa formaliter opponitur præcepto affirmativo exercendi actum omissum : ergo est formaliter inse peccatum. Consequentia liquet : nam peccatum formaliter nihil aliud est quam actus vel omissio voluntaria contra praeceptum. Antecedens vero suadetur. Tum quia praeceptum de audiendo Sacro, v. g. sicut formaliter et in se praecipit Sacri auditionem, sic etiam prohibet in se ejus omissionem: imo non est aliud prohibere in se omissionem. nisi Sacrum præoipere. Tum etiam quia actus, qui est causa prædictæ omissionis, eatenus prohibetur per illud praeceptum, quatenus prohibetur omissio ; et nisi hæcsecundum se prohiberetur, non prohiberetur prædictus actus : ergo, et ·. *propter quod enim unumquodque tale,* etc.

însv. Dicescum Curiel, prædictam omissionem prohiberi per praeceptum affirmativum,non quia ipsa sit peccatum et mala formaliter : sed quia est objectum actus peccaminosi, illius scilicet, qui est causa omittendi. Sed hoc facile impugnatur. Tum quia omissionem prohiberi solum ut objectum, non est prohiberi directe et immediate aut ratione sui, sed indirecte et mediante actu, cujus est objectum : praecepta enim non dantur immediate de objectis, sicut nec dantur immediate de habitibus.; sed de actibus et exercitiis voluntariis : atqui praeceptum affirmativum non prohibet omissionem indirecte aut mediante actu, qui est ejuscausa; sed immediate ratione sui ; potiusque illum acluta prohibet indirecte et mediante omissione·, et 'ideo prius debemus intelligere hanc prohibitam esse per tale praeceptum, quam inlelligamus prohiberi praedictum actum : ergo non prohibetur solum ut objectum. Tum etiam quia praeceptum audiendi Sacrum v. g. eodem modo prohibet omnem Sacri omissionem in diebus festivis sive talis omissio sit voluntaria in se, sive in causa ; imo sive sit voluntaria, sive non : quia defectus voluntarii non aufert vel mutat prohibitionem ; sed ea invariata permanente, excusat a malitia præcepli transgressionem vel omissionem : ut magis declarabimus disp. 13, dub. ull. atqui omissio, quæ est voluntaria in se, non prohibetur precise ut objectum, sed exercitium, et ut mala formaliter: ergo etiam sic prohibetur, quæ est voluntaria in causa.

A-ont 82. Secundo probatur nostra conclusio, et simul praecedene impugnatio roboratur: quia si omittere Sacrum tempore somni ex causa voluntaria non esset peccatum, nec etiam esset peccatum velle sic omittere; nec peccaret, qui daret causam tali omissioni : at hoc concedi nequit : ergo neque illud. Minoret consequentia constant : major autem suadetur : quia velle id, quod in se (saltem ex aliqua circunstantia) peccatum non est, aut dare illi causam, non potest esse peccatum : ut enim docet D. Th. supra q. 19, art. 2, bonitas et malitia actus voluntatis tota dependet ex re volita : et ita repugnat talem actum habere malitiam, nisi res directe vel interpretative volita, sit mala : ergo nisi omissio, quæ dormiendo contingit, esset mala et peccatum, non esset malus actus voluntatis, qui esset volitio, vel causa talis omissionis.

Confirmatur: namcuilibetdesiderarelicet id, quod ut ab eo exercitum, nonest peccatum : nulli autem licitum est absolute desiderare omittere excausa voluntaria; etiamsi omissio, quæ desideratur, exercenda sit sine libertate : imo siquis posita tali causa, ut projecto in mare breviario, haberet hunc actum, *volo ex causa hac quæ jam posita est. divinum officium omittere,* aut *colo omissionem ejus, quæ nece-ssario sequitur ex tali causa,* peccaret sine dubio in ea volitione, ut dicemus disputatione 11, numero 34, ergo talis omissio in seipsa, ut prædicto modo exercita, est mala et peccatum. Confir- matur.

82. Ad hæc Vasquez et alii ex adversariis negantibus prædictam omissionem esse peccatum inseipsa, respondent, ideo non licere eam desiderare, aut dare illi causam, quia est peccati effectus, et peccatum in sua causa. Alii vero dicunt, ex ratione nostra ad summum sequi, prædictam omissionem esse malam materialiter et objective, seu per modum materiæ, et objecti alterius actus : hoc enim sufficit, ul desiderare illam, dareque illi operam sit omnino illicitum ; non autem sequitur prædictam omissionem esse formaliter malam, et imputabilem ad culpam, prout nunc de eo loquimur. Eftn- gium duplex

Sed prima evasio nullius momenti est : quoniam effectus peccati, qui m se ipsis peccata non sunt sed tantum in sua causa, licite possunt desiderari; licet enim mulieri, quæ per adulterium concepit, desiderare partum; quamvis sit effectus peccati adulterii, et peccatum in illo : sicut etiam licet ei, qui contra Ecclesiae praeceptum comedit carnes feria sexta, desiderare nutriri ex illis, et augeri, quamvis nutritioet augmen- ualur primum,

felio sit effectus comestionis peccaminosæ : idemque in pluribus aliis cernere licet. Ergo quod omissio, de qua loquimur, sit peccati effectus, non tollit quominus secundum se licite desiderari possit, si semel in seipsa non participat rationem peccati. Quod autem dicitur, ideo esse illicitum desiderare prædictam omissionem,quia ipsa est peccatum in sua causa, est petitio principii: supponitur enim, causam omissionis ut talem esse formaliter peccatum, sine eo quod ipsa omissio ullo modo peccaminosa sit:quæ suppositio involvit contradictionem. Manifeste namque repugnat, quod causa alieujus effectus in quantum ejus causa, adeoque ex ordine ad ipsum effectum sit mala, nisi talis effectus sit malus : imo nulla potest esse ratiomalitiæcausæ, ut causa?, nisi malitia effectus; qui ergo ab effi-ctu, qui est omissio, tollit omnem malitiam, a fortiori debet illam excludere ab actu, qui est causa omittendi. Sane si quæratur. cur sit malum dare causam omissioni Sacri in sommo vel ebrietate eventura?; non vero dare causam omissioni homicidii? nulla alia assignabitur, nisi quia prima omissio est mala; non autem secunda : ergo manifeste petit principium, qui ut reddat rationem cur sit illicitum primam illam omissionem appetere; cum tamen non sit illicitum apponere secundam, recurrit ad solam malitiam causa?.

impu- 8-1. Secunda vero evasio quamvis majo-
[giMiur rem probabilitatis speciem præseferat. po-
«eiiB- test etiam efficaciter impugnari. Quoniam
nn'· omissio vel actus exterior, quæ secundum se et per modum objecti considerata, sunt mala objective, eo ipso efficiuntur mala formaliler, importanturque ad culpam, si in rerum natura ponantur per modum actus secundi medio aliquo influxu voluntatis, ratione cujus comparatur ad illam tanquam ejus effectus : sed omissio in casu. de quo loquimur, ponitur in rerum natura per influxum voluntatis, cum ex causa voluntaria ponatur : ergo si secundum se est mala objective, ex vi talis influxus redditur mala formaliter et impulabilis ad culpam. Minor et consequentia constant : major vero probatur : quia distinctio peccati penes formale et objectivum in eo dumtaxat consistit, quod peccatum objective sumptum comparatur ad voluntatem tanquam objectum ab ea appetibile : quod proinde in genere causæ formalis est prius, et specifica! ejus actum, datque illi malitiam per modum termini et radicis : formaliter vero acceptum idem peccatum comparatur ad voluntatem, sicut effectus ex illa ortus, vel elicitive, vel imperative: nam quia de ralione peccati formaliler sumpti est. quod sit malum voluntarium ; voluntarium autem dicit ortum a voluntate; idcirco quicquid ab c.w objecti peccatninosi voluntatis transit ad tw» exercitii et effectus, transit eo ipso a ralione peccati objective ad rationem peccati formalis.

Confirmatur; nam omissio, quæ secundum se est mala objective, eo ipso quod ex causa voluntaria procedat, habet quicquid requiritur, ut mediante prædicta causa tribuatur voluntati, et ilii imputetur : ergo eo ipso est formaliter peccatum : nihil enim aliud est peccatum formaliler acceptum, nisi malum prohibitum, quod potest tribui et imputari voluntati. Nec refert an praedictum malum sit a voluntate, sicut est actus elicitus; vel mediante alia causa,sicut est omissio, de qua loquimur : quia ad rationem peccati formalis sufficit hoc posterius, ut palet in actibus vel motibus pure externis : qui non sunt a voluntate immediate; sed mediis actibus elicitis, et non idcirco amittunt rationem peccati formalis.

§ n.

Alia ratio pro nostra assertione.

85. Tertia ratio pro nostra assertione potest ita efformari. In peccatis commissionissufficit libertas in casu, ut aliquid sit in se formaliter peccatum : ergo eadem libertas sufficiet in peccato omissionis. Consequentia (cujus bonitatem adversarii non negant) constat a paritate rationis. Antecedens vero suadetur : nam si quis voluntarie se inebriet, aut somno committat, praevidens futurum esse, quod in ebrietate vel somno faciet homicidium : aut si mittat venenum absenti, quo illum occidat ; non solum peccat quando dat causam ; sed etiam quando de facto occidit; quamvis tunc nullam jam habeat formalem libertatem, quam habuit in causa. Unde talis homicida si occidit clericum, manet excommunicatus, sequuta occisione, et non antea : ut docet glossa in caput *.Mulieres* de sentent, excommunicat. Paludanus in 1, dist. 18, quæst.3, Pâ!ü; art. 2. Sylvester verbo *Excommunicatio*sjtrt^ n. 5, et alii. Desumiturque ex cap. *Sane.* 15, quæst. I ; excommunicatio autem non incurritur nisi propter peccatum formaliler : ergo in se est tale praedictum homicidium.

Confirmatur : quia si mulier virgo eo animo

îùdru.animo inebrietur, aul 80mno &e committat,
ebria vel dormiens n viro defloretur ;
l lïwrs non solum peccat quando se inebriat, vel somno committit ; sed etiam in ipsa actuali defloratione : sed hujusmodi defloratio tantum fuit voluntaria in causa : .ergo, etc. .Major suadetur : nam mulier illa per talem deflorationem amittit irreparabiliter virginitatem quoad ea, quæ virginitas per se de materiali importat, ita ut quantumcunque postea pænileat, implicat quod remaneat simpliciter virgo : at virginitas extra matrimonium non amittitur irreparabiliter nisi per peccatum, ut docet D. Thom. 2, 2, quæst.252, art. 3, el in 1. dist. 33, quæst.3, art. 1; ergo non solum causa illius defloratiouis, sed ipsa actualis defloratio est formaliter peccam inosa.

ru ‹86. Occurrunt Adversarii, in casu argumenti incurri excommunicationem, non propter exterius homicidium, sed propter praecedentem voluntatem formalem vel inlerpretativam occidendi ; quamvis non nisi sequuto exteriore homicidio : quia conseculio hujus effectus est conditio petita a jure, ut incurratur illa poena. Ila Vasq. Curiel, etalii. Confirmationem autem non videntur providisse; ex eorum tamen doctrina forte poterit ei occurri ; non quidem negando in casu proposito amitti irreparabiliter virginitatem (absurdum namque videtur dicere mulierem illam, quantumcunque poeniteat, posse manere simpliciter virginem, virginitatisque aureola in coelo decorandam: et ideo D. Thom. cit. dist. 33, in solut. ad 6, cum dixisset mulieres, quæ in somnis a viris cognoscuntur, non amittere per hoc virginitatem, addidit : Nisi forte hac intentione dormitum irent iit a viro cognoscerentur); sed asserendo vel virginitatem tunc quantum ad id, quod in ea est irreparabile, amitti sine peccato : vel amitti per pttcaminosam voluntatem, quam mulier illa prius habuit, ut dormiens defloraretur; expectata tamen ut conditione necessaria defloratione externa.

Cæterum evasio, quæ adhibetur arguinenaa lo, nequaquam illud solvit: nam excommunicatio lata in percussores clericorum non imponitur, neque incurritur propter •olam interiorem voluntatem occidendi: neque enim interiores actus directe et per •e subjacent humano ccclesiæ judicio, aut ab ea puniuntur : ergo incurritur propter ipsum exterius opus homicidii: non autem incurritur nisi propter id.quod est formaliler peccatum ·.ergo etc. ITæteroa, qui volens clericum occidere, porrexit ei venenum,-si antequam effectus sequatur vere preniteat, retractetque priorem voluntatem, faciens quod in se est, ut impediat homicidium ; etiam illo sequuto, non manet excommunicatus: quia nullus vere pœnitens et reditus jam ad gratiam, incurrit majorem excommunicationem: manet tamen excommunicatus, si talem voluntatem non retractet. Hujus autem nulla alia ratio potest esse, nisi quia prædictum homicidium, retractata voluntate, non est formaliler peccatum, quamvis sit peccati effectus; illa vero non retractata, non solum est peCcati effectus, sed etiam formaliler peccatum: alias si in utroque casu esset tantum peccati effectus, ut Adversarii volunt, et in nullo formaliter peccatum ; deberet occidens vel in utroque vel in nullo excommunicationem incurrere.

87. Dices primo cum Curiel, in utroque Qüædam casu incurri excommunicationem : addit evasio. Vasquez, ita affirmare omnes, qui tenent, retractata voluntate occidendi, eventum sequutum non esse peccatum. Falso tamen præclu- hoc ait Vasquez: quia vix est ex nostræ sen- Wr· tentiæsectatoribus, qui ita doceat. Et contra prædictam solutionem urget sequens ratio : nam cum ad excommunicationem requiratur inobedienlia et contumacia, ejus qui excommunicalur : hujusmodi censura locum non habet, ubi aliquis reconciliatus Deo per pcenilentiam, facit totum, quod in se est, ut ecclesiæ mandatis obtemperet, manetque omnino illi subjectus: sicut facit omnis, qui per pcenilentiam reditus est ad gratiam. Deinde qui antea dum esset contumax et inobediens incurreret excommunicationem; ubi primo Ecclesiæsubjicitur, et facit totum, quod in se est.ut mandato ejus obediat : slatim eum Ecclesia (exigente ipso) a vinculo excommunicationis absolvit : ergo non est credendum, Ecclesiam velle aliquem tunc hujusmodi censuram incurrere, cum vere pcenitet de peccato suo, facitque totum, quod in se est, ut effectus talis peccati non sequatur: manetque proinde Ecclesiæ obedienliæ plene subjectus.

88. Dices secundo, esse conditionem ad Alj excommunicationem incurrendam ipsum „..I<lrt exterius clericidium, non utcunque, sed ut habet esse effectus voluntatis occidendi non retractata? : et ita retractata prædicta voluntate, excommunicatio non incurritur: non quia occisio exterior sit vel non sit peccatum, sed quia deest prædicta conditio. Sed Iin.lU. contra est, quod adversarii nullum admit- gnaiur. tunt in occisione illa discrimen, sive se-

quater ex voluntate occidendi retractata ; sed dicunt omnino eodem modo comparari ad talem voluntatem, et osse ejus effectum : quia praedicta occisio juxta eorum sententiam non alia ratione ad voluntatem praecedentem comparatur, nisi quia fuit semel per eam volita, semelque voluntarie posita fuit causa, quæ illam necessario intulit : hujusmodi autem volitionis el positionis semel habitæ (inquiunt) nihil potest tollere sequens retractatio ; sed habet se quantum ad hoc omnino ac si non esset : ergo quicquid alias sil de probabilitate hujus solutionis, adversariis tamen nullo modo suffragatur. Deinde quod sequuta occisione, voluntate nondum retractata, incurratur excommunicatio ; retractata vero non incurratur : non aliunde potest provenire, nisi quia retractata voluntate, redditur occisio involuntaria; el ita nequit esse peccatum ; illa vero non retractata, permanet voluntaria. atque adeo capax denominationis *peccati:* recurri! ergo jam haec solutio ad id, quod intendimus, scilicet occisionem prædiclam esse, aut non esse peccatum : el ita coincidit cum nostra sententia. Qualiter autem prior voluntas retractanda sit, ut propter homicidium postea sequutum non incurratur excommunicatio : et an eodem modo de irregularitate orta ex homicidio voluntario, sicut de excommunicatione philosophandum sil? pertinet ad materiam de censuris. Videatur hic X. Cornejo dub. 13, num. 29, ubi ulrunque docte et erudite pertractat.

Befuu- b'9. Solutio etiam adhibita confirmationi
tor soiu- facile refutatur : nam integritas, quæ est
'finaT se raater*a virginitatis; et qua deper-
Honis. dita, amittitur irreparabiliter virginitas, neque amitti potest extra matrimonium sine peccato; neque amittitur per solam voluntatem. vel desiderium experiendi venerea, et fornicandi : ergo si in casu illo, sequuta defloratione, deperditur, ideo est, quia praedicta defloratio est formaliter peccaminosa. Consequentia liquet : antecedens vero
D.Ttom quoad priman partem suadetur ex D. Thoma 2,2, quæst. 152, art. 1, ubi corruptionem carnis, quævirginilatem destruit, dicit debere esse voluntariam, adeoque (extra matrimonium) peccaminosam : et quoad ubi absque voluntatis consensu contingit, sive hoc per violentiam, sive in somnis, aut alio quovis modo accidat, non nocet virginitati : unde in solui, ad 1, sic ait : *Dicendum quod delectatio, quæ est ex seminis resolutione, dupliciter potest contingere : uno tnodo ut procedat ex mentis propositu : d n tollit virginitatem, etc.* | *Un modo patent prth t'eturr præter propositum mentis, tel in durtniendo. tel per violentiam illatam, cui mou non consentit, quamvis caro delectationtir, experiatur: vel etiam ex infirmitate naturr ut patet in iis, qui fluxum seminis patiuntur et sic non deperditur virginitas: quia pilluli·, non accidit per impudicitiam, quam viryinilu excludit.* Quoad secundam vero pariem probatur idem antecedens : quia sollis interior voluntatis consensus in actum vel veneram delectationem non destruit illud, quod est per se virginitatis materia, et irreparabik··, sed destruit præcise id, quod se tenet ei parle animæ, nempe propositum virginitatem perpetuo servandi ·; quod se habet in virginitate per modum formæ, ut I). Thom. docet loco cit. hujusmodi autem propositam restitui potest per poenitentiam sicut alii virtutes infusæ ; et ita non est irreparabile: ergo si mulier in casu proposito amittit virginitatem irreparabiliter, non amittit illam per solum deflorationis desiderium: sed per ipsam exteriorem defloralionem, ut habet esse in se ipsa: adeoque talis defloratio in se ipsa est peccaminosa.

92. Dices non sufficere peccatum precise^ interius ; sed requiri externam defloralionem. non tamen quæ sit peccatum, sed peccati effectus. Sed contra : ponamus mulierem illam taliter se voluntarie exposuisse deflorationis periculo, ut positi causa, non esset in manu ejus illam effugere; esset tamen ei liberum poenitere. El ponamus, de facto per veram contritionem praecedentem voluntatem retractasse, ac postea sine nova ejus culpa dormiens a viro cognosci. Sane in hoc casu mulier praedicta non amitteret virginitatem : habet enim se hujusmodi defloratio materialiter omnino el per accidens : neque esset magis nociva virginitati, sicut nec magis voluntaria, quam pollutio, quæ, nulla praecedente causa libera, contingit in somnis: nam retractata efficaciter voluntate alicujns effectus, effectus non manet per ordinem ad illam voluntarius : quamvis conservet physice el materialiter rationem effectus : et nihilominus in prædiclo casu adfuit peccatum interius, nempe voluntas fornicandi, qua se periculo deflorationis mulier exposuit, et connotât tanquam effectum ejus deflorationem subsequulam : ergo amplius aliquid requiritur, ut virginitas irreparabiliter amittatur : hoc autem non potest esse aliud, nisi quod defloratio sequatur ut læcGimiiiosii : uti sequitur, dum per no» retractationem conservat rationem vel unUris in aiusn.

8 HI.

Difficilis objectio enodatur.

Vl. Præter argumenta, quibus sententia opposita communiter fulciri solet, sunt objectiones aliquæ ad infirmanda nostræ assertionis fundamenta, quas oportet primo
frij loco diluere. Objicies ergo primo, sequi ex nostra doctrina, ut illi, qui ex causa voluntaria incidit in infirmitatem, imputentur ad culpam omissiones præceptorum, quæ toto tempore infirmitatis non adimplet,v.g. si quis feria tertia ante cinerem inordinate comedat, praevidens vel prævidere debens inde sibi morbum futurum, qui perduret tota quadragesima : sequitur imputandas esse huic ad culpam omissiones jejunii, auditionis sacri, recitationis divini officii, et aliorum præceptorum, quæ in tota illa infirmitate adimplere præterrniserit : hoc autem durum est, et contra satis communem Theologorum consensum : ergo, etc. Sequela videtur perspicua : quia omnes istæ omissiones sunt in infirmo voluntariæ in causa, nempe in comestione inordinata, quæcausavil infirmitatem : et omnes sunt contra praecepta affirmativa, quibus contrarii actus praecipiuntur : igitur habent quicquid requisivimus. ut sint in se formaliter peccata.

i. Confirmatur: quia non ob aliam rationem dormienti vel ebrio imputantur juxta nostram sententiam, ea, quæ in ebrietate et somno omittit, nisi quia voluntarie se tradit somno vel ebrietati, prævidcns aut prævidere debens, inde subsequenda esse talia peccata : ergo qui praevidet, vel prævidere tenetur, tot omissiones subsequendas esse ex morbo, quem voluntarie assumit ; non est cur sequutæ non illi imputentur.

92. Difficilis visa est hæc objectio : et re bene inspecta, etiam militat contra adversarios: nam omissiones voluntarias in causa, quas nos ponimus esse peccata in se. illi dicunt esse peccata in ipsa causa : el ideo tot admittere debent committi ab infirmo peccata in illa causa, et tot in ea reperiri malitias, quot ex nostra sententia sequitur committi ab eodem infirmo peccata in se
j, ipsis. Aliqui ergo ex iis, qui nobiscum sen-
< liant praedicta objectione convicii admittunt sequelam, et nullum quoad hoc discrimen constituunt inter infirmum ex causa voluntaria ex una parte, et ebrium vel dormientem ex alia ; nisi quod infirmus potest retractare voluntatem, et ita efficere, ut non imputentur ei sequentes omissiones : si tamen non retractet, imputabuntur illi, sicut imputantur ebrio : non quidem omnes, que ex infirmitate, præcipuesi fuerit diuturna, sequentur ; sed illae dumtaxat, quas sequuturas prævidere debuit : superat enim moralem diligentiam, quam homo ad praecepta adimplenda adhibere tenetur, omnia prævidere, et praecavere cuncta, quæ eorum adimpletionem poterunt impedire. Sic docere videtur Cajetanus alios suppresse CajeL referens 2, 2, quæst. 150, articulo 4. Mon-1IOQtes- tes. in præsenti disp. 2, num. 90, et alii. Et sane, quod ægris, qui voluntarie in ægritudinem inciderunt, imputentur peccata, quæ committunt in infirmitate, potest probari ex Concilio Vormaciensi. et refertur Cone. cap. *Si quis,* 15, quæst. I, ubi dicitur, quod Verm. si quis insaniens aliquem occiderit, puniendus est, cum ad sanitatem pervenerit ; mitiori tamen pœna. quam si sanus occidisset. Quod (inquit ibi Gratianus) intelligendum est de eo, quem propria culpa ad infamiam perduxit : cum autem insania sit quædam corporalis infirmitas, et non puniantur, nisi quæ mala et imputabilia sunt ; manifeste deducitur, imputari ægris ut peccata illa omnia, quæ in infirmitate ex causa voluntaria committunt.

93. Hæc tamen resolutio rigida videtur, Deseri* et scrupulis valde exposita ; ob idque plu- tur. ribus a iis Theologis displicet. Et sane juxta illam admonendus esset ille infirmus (saltem dum per veram poenitentiam præcedens peccatum non retractat) ut etiam cum vitæ periculo jejunaret, sacrum audiret, recitaret, etc. quorum omissiones imputantur ei ut peccata : quandoquidem etiam cum periculo vitæ tenetur quis peccatum suum vitare. Et dato quod veram habuisset poenitentiam, teneretur adhibere omnem moralem diligentiam, ut illæ omissiones non sequerentur : quia poenitentia non excludit obligationem vitandi, quantum possibile est, id quod secundum se est peccatum : quod tamen communis usus etiam timoratorum non ostendit. Prælerea infirmi scrupulis valde angerentur, afflictisque daretur magna afflictio, si putarent se peccare in tot illis omissionibus, quas vitare jam nequeunt, nisi priorem voluntatem per veram poenitentiam retractent : ergo etc. Id vero, quod adducitur ex Concilio Vor-

maciensi. non obstat : quia concilium loquitur de peccato contra jus naturale, scilicet de peccato homicidii : non est autem eadem ratio de hujusmodi peccatis, ac ile peccatis contra jus positivum, de quibus nane loquimur, ut ex dicendis constabit : el ideo quamvis peccatum homicidii el similia imputentur infirmo, si illa prævidit, el culpa sua incidit in infirmitatem, non sequitur impulandasesse illi prœdiclas omissiones.

SctM-h Mtï'ai Aivir. Greg Kart Jta®· j«uu iztiini HcUnj. S'azm! Fiiiioc Fwui.<!. 'Vffcl. St o l & VLiîuei ttolnc Cajet vep Coslob Houtet

94. Quare hac omissa solutione, melius respondent negando sequelam, el est communior Theologorum resolutio. Ita enim sentiunt Medina infra quæst. ari. 7, et lib. 1, Sum. Alvar, in præs. disp. 127, Greg. dub. 4, Thom. Sanch. lib. 5 consil. cons. 1. dub. 7. el lib. 1, sum. cap. 12, num. 35, el Joannes Sanctius in seiec- 1« disp. 54, num. 14 et 20. Ledesma in sum. 2, p. tract. 27, cap. 2, in fine. Enriq. lib. 9, cap. 25, num. 11, in commento literal P. Sylvest. verbo *jejunium* num. 24, Azof tom. I, lib. 7, cap. 27, quæst. 9, Filliuc. tract. 27. cap. 6, num. 123, Bonacin. dû præcept. Eccfesiæ disp. ult. quæst. 1, punct. ult. FaguivL præcept. 1, lib. 1, cap. G ɳ. 7, Villalob. tom. 1, tract. 23, difficult. znn??L num. 11, Diana tract, de jejunio résolut. 40 et 52. Et loquenles de observatione festorum, docent idem Suar, derelig. tom. 1. lib. 2, cap. 13, num. 6, Salas de legib. disp. 14. sect. 5, num. 66 et plures alii. Pro quo etiam Manuel Rodrig. in sum. cap. 23, conclus. 9. refert Cajetanum, Vegam. et Cordubam : et posset referri Montes, infra quæst. 77, art. 4, n. 40. Zumel veroin præs. disp. 5, non satis se explicat, et modo alterum videtur asserere. Rationem vero discriminis inter ebrium vel dormientem ex una parte, et infirmum exalia, non eandem omnes assignant. Alii namque dicunt infirmitatem esse malum p<enæ, et ita non posse esse simpliciter voluntariam : quia de ratione pœnæest, quod sit conira voluntatem: unde neque omissiones quæ ex ea sequuntur, sunt voluntaria» simpliciter, adhuc in causa ;quod tamen erat necessarium, ut haberent rationem peccati : ebriolas vero cum sit malum culpæ, eletiam somnus, possunt esse voluntaria simpliciter. lia Alvarez ubi supra num. 8. Videturque hæc solutio desumpta ex D. Thoma infra quæst. 77, art. 7, ad ultimum, ubi docet, illa, quæ ex infirmitate corporis procedunt, non esse peccata : quia infirmitas ipsa non est voluntaria, sicut est ebrietas.

Varii mcdi dicendi.

03. Ilie liuncn dicendi modus pluribus displicet, et merito: quia quamvis illud, quod est ptvnæ sil contra voluptatem, at voluntas esi natura ; potest lamen licet noa sub ratione pœnæ esse volitum simpliciter per illam, ut esi libera, adeoque voluntarium simpliciter. Deinde non mimis habvl rationem ptvnæ ignorantia, quam morbuj: el lamen quæ fiunt per ignorantiam, possunt esse voluntaria in illa, et peccata ins,· ipsis, ut videbimus disp. 13. Denique uln praevideret infirmus, futurum esse, quod in infirmitate alium occideret ; et nihilominus ex causa voluntaria incideret in illam, pwcaret occidendo, et imputaretur ei homicidium, sicut ebrio imputatur ; maueretque, illo sequuto, irregularis : el si occidisset clericum, excommunieatus, ut de amenle el furioso infra dicemus ; ergo potest infirmitas corporalis esse sufficienter voluntaria, ut effectus mali ex ea sequuli imputentur ad culpam. Neque huic solutioni favet alicubi D. Thom. nam in loco allegato solum reddit rationem ejus, quod regulariter contingit. Raro namque infirmitas voluntarie assumitur cum provisione eventuum futurorum, qui possunt esse peccata : non autem negat, aut quod possit voluntarie assumi: aut quod si ita assumatur, imputentur ad culpam effectus sequuli secundum se peccaminosi. Quin potius hoc insinuat : nam cum dixisset, infirmitatem corporis non esse voluntariam, sicut est passio, et ideo quoad hoc non esse similes, addit : *Esstl^ autem simile, si esset voluntaria, sicut (k ebrietate dictum est, ψιτ est quxdam corpora infirmitas.*

96. Alii vero, ut Gregorius Mart. respondent prædictas omissiones non imputari infirmo, quia non sequuntur ex causa voluntaria proxime, sed tantum remote. Sed neque hic dicendi modus, ut proponitur ab isto auctore, placet : quia infirmitas non minus proxime potest esse causa omittendi quam ebrietas ; nec minus proxime potest esse voluntaria, ut intuenti constabit. Praeterquam quod ut effectus aliquis secundum se peccaminosus imputetur probenli illi causam voluntariam, parum refert quod sequatur proxime vel remote ex illa ; dummodo vere fuerit in ipsa voluntarius.

97. Denique Medina, Enriq. Sancius uterque, et alii ea ratione dicunt, omissiones praeceptorum, de quibus loquimur, non imputari infirmo, quia jus positivum humanum, quale est præceptum jejunandi, recitandi. audiendi Sacrum, etc. non obligat infirmos, qui illud, eo ipio quod infirmi sunl, servare non possunt, obligat tamen ebrios et dormientes, quia obligat omnes «anos legitimo non impeditos : undo hi peccant omittendo ; non vero illi. Et quia hic (licendi modus rite intellectus veritatem continet; oportet illum radicitus explicare. Objiciemus tamen prius, quæ contra ilium insurgere videntur.

Insurgit enim primo, quod sicut infirmus, quandiu infirmus est, non potest «audire Saerum, v. gr. sic etiam dormiens, dum dormit, id non potest : ergo quoad hanc impotentiam par est ratio de utroque : atque adeo vel uterque vel nullus debet propter illam a prædicta obligatione excusari. Deinde lex præcipiens aliquem actum prohibet eo ipso quicquid potest impedire talem actum, el est cum eo incompossibile ; præcipitque ut nullus ab ejus exequutione se impediat : ergo sicut ob hanc rationem qui voluntarie inebriatur, peccat contra legem praeceptivam Sacri, vel jejunii, imputanturque illi sequentes omissiones, quia ponit voluntarie impedimentum ad observationem pradiclæ legis : sic etiam peccare debet contra hujusmodi legem, qui voluntarie infirmatur : cum eo ipso reddatur impeditus ad ejus observationem : adeoque debent ei imputari omissiones, quæ ex tali infirmitate sequuntur. Denique peccata, quæ sunl contra jus naturale, ut homicidium, imputantur infirmo in casu, quo loquimur, ut num. 95 dicebamus : non nisi quia qui voluntarie assumit infirmitatem, voluntarie incidit in ea, quæ ex infirmitate sequuntur : sed hæc eadem ratio militat in peccatis contra jus positivum : ergo eodem modo debent imputari.

toi. e· ** 98. Verum hæc non sic urgent, ut prædictus dicendi modus sit derelinquendus ; oportet tamen pro ejus elucidatione nonnulla animadvertere. Primo ergo nota, distinctum valde esse, quod aliquis non obligetur lege, seu sit ab ea absolutus ; et quod excusetur a transgressione legis ; manendo tamen sub ejus obligatione. Nam in eo. qui non tenetur lege, *non adimplere illam* non est malum adhuc objective: quia ex nullo capite rationi repugnat, me non servare legem, cujus obligatione non teneor, sive possim adimplere, sive non possim : adeoque ut hæc non adimpletio non imputetur ad culpam, nulla eget excusatione. In eo vero, qui lego tenetur, sive adsit ratio excusans, sive non, ipsum *non adimplere* bflem secundum se est malum : quia contra rationèm est non servare legem eum, qui legis obligatione adslringitur :si lamen hoc ex ignorantia vel ex impotentia involuntario fiat, non erit formaliter peccatum, neque imputabitur omittendi : quia ratio involuntarii excusat transgressionem amalitia formali.

Ex quo iit (nota secundo) dupliciter posse aliquem impedire se a legis observatione : vel mediale, apponendo scilicet causam, per quam a legis obligatione extrahatur, et sic extractus legem non valeat adimplere : vel immediate, exercendo nimirum opus, quod non extrahit operantem a legis obligatione ; est tamen cum ejus observatione incompossibile. Exemplum primi potest esse : si quis die jejunii pedestris iter agat : hic enim ratione itineris ila impeditur ab observatione jejunii, ut simul a jejunandi onere eximatur. Exemplum secundi est. si quis die festivo studio non omnino necessario occupatus, Sacrum omittat : nam talis occupatio etsi impediat auditionem Sacri, nequaquam tamen solvit ejus obligationem. Primo ergo modo *non observatio legis* secundum se non potest esse mala, etiam objective : quia supponit ex vi Vilis impedimenti subjectum a lege extractum, adeoque legem ipsam ablatam quantum ad tale subjectum : exclusa autem lege, omissio aut non adimpletio ejus non est mala neque contra rationem ; imo nec proprie est omissio : quia non est jam carentia alicujus debiti. Secundo autem modo *non adimpletio legis* proprie est omissio, quia est carentia actus adhuc debiti per legem, manente lege ipsa ; adeoque intrinsece eidem legi repugnat, et sic est mala objective : nam malitia objectiva solum dicit hujusmodi repugnantiam ad legem, etiam antecedenter ad voluntatem. Erit vero peccatum formaliter, si sit voluntaria saltem in causa : quia malitia formalis consequitur ad voluntarium.

99. Tertio observa, non omnes leges cunctos æquo obligare : sed lex naturalis, ut *non occidendi, non nurchandi, non mentiendi,* etc. obligat omnes sine exceptione, ubi primum ad annos discretionis pervenerint : ipsum enim lumen naturalis rationis est quasi hujus legis intimatio. Unde facere, quæ hæc lex prohibet, aut omittere, quæ præcipit, in omnibus post prædictum tempus est malum secundum se et objective; et si adsit voluntas vel in se vel in causa, etiam formaliter : quia in omnibus, qui lege tenentur (ut dictum est) secundum se est malum facere aut omittere legem. Leges

autem positiva?, præsertim human®, non obligant cum hac generalitalo ; sed cum determinatione ad certas personas, valentes eas commodo servare: el aliqn® non nisi certo tempore, certisque in locis. V. g. lex jejunandi tantum obligat post adimpletam vigesimum primum annum usque ad sexagesimum vel septuagesimum : et aliquando non obligat in lota Ecclesia ; sed in aliquo regno, provincia, aut civitate : et adhuc eo loco et tempore nunquam omnes illius aetatis generaliter obligat ; sed gaudentes viribus, ut jejunium saluti el valetudini non noceat. I nde infirmi, valetudinarii, operarii, prægnantes, lactentes, et alia? similes person®, quibus ex parte corporis ad jejunandum vires non suppetunt, eo ipso quod in tali statu sunt, jejunii lege non tenentur. Quare *non jejunare* in eis etiam objective non est malum, quia non est contra aliquam legem: neque proinde etiam si voluntarie fiat, habebit formaliter rationem peccati. Idemque. servata proportione, dicendum est de legibus audiendi Sacrum, recitandi horas canonicas, carnibus statutis diebus non vescendi, aliisque similibus, quae jmposilæ sunt pro sanis ; infirmos vero non ligant.

Verit» «lo-ttoms. I'*s constat veritas secundae solulionis juxta posteriorem modum illam tuendi : et quare omissiones auditionis Sacri, observationis jejunii, etc. non imputentur infirmo neque in se, neque in sua causa formaliter: etiam si voluntarie in morbum inciderit; quia nimirum per ipsam infirmitatem extrahitur a lege praecipiente actus omissos: seclusa autem lege praecipiente aliquem actum, omissio ejus non est mala adhuc objective : quia non est carentia alicujus debiti, neque proinde rationi repugnat : unde neque exercere aut velle talem omissionem, neque ipsa omissio voluntarie exercita habet esse peccatum formaliter. Diximus prædictas omissiones non imputari in firmo *adhuc in causa farmaliter:* quio eo ipso quod secundum se non comprehendantur a lege, neque ei repugnent; nequii earumcausa puta nimia comestio, esse peccatum, in quantum causa illarum seu per ordinem ad illas : sed lota ejus malitia aliunde oritur, nempe quia est conira temperantiam, vel quia nocet valetudini. Quod vero sil causa omittendi, nihil addit materiali. Cæterum ebrio et dormienti ex causa voluntaria, imputantur ad culpam prædictæ omissiones tam in se, quam in ipsa causa : quia adhuc in illo statu manet uterque sub legis obligatione: et ideoadhuc tunciM malum objective, quod legem non adimpleant. I nde eum hæc non adimpletio seu omissio per causam voluntariam in exercitio ponatur, nihil deest quominus ita exercita, sit peccatum lormaliter.el ad culpam imputetur tam omissio quam causa.

101. Illa vero, quæ contra hunc dicendi^-, modum urgere videbantur, faciliduuntur.'U Nam ad primum dicendum esi, non quam-*' cunque impotentiam ad observandum praeceptam extrahere ab ejus obligatione; sed illam dumtaxat, quæ est intrinseca, et (ut ita dicamus) per λ·, seu quæ tollit a subjecto id, quod immediate lex in eo supponit, et supra quod cadit: et regulariter solet esse, quæ aufert vires necessarias et per se requisitas ad exercendum opus praeceptum, sicut infirmitas illas aufert. Quia regulariter praecepta poenalia imponuntur solum gaudentibus viribus per se requisitis ad eorum adimpletionem. Ebrietas autem vel somnus non sic vires auferunt ; sed supponunt eas, et ligant rationem ne dormiens vel ebrius ulatur illis, sicut deberet uti. Unde hæc impotentia non est sufficiens extrahere hominem ab obligatione præcepti; bene autem infirmitas.

Ad secundum respondetur legem præcipientem aliquem actum prohibere quicqiiid est cum eo incompossibile, non tamen omnibus, sed iis præcise, qui manent sub obligatione talis legis : quare illud, quod ita impedit actum aliqua lege praeceptum, ut prius natura extrahat impeditum ab ipsius legis obligatione, non potest prohiberi per talem legem : quia lex nihil praecipit vel prohibet nisi eis, quos obligat : infirmitas autem ita impedit observationem jejunii, quod priusconstituendo hominem infirmum et debilem eximit illum a jejunii lege, ut dictum est, atque adeo nequit per talem legem prohiberi. Secus est de ebrietate el somno, quæ ita impediunt legis observationem.ut relinquant dormientem elebrium eadem lege adstrictos : eo quod talis lex nunquam a se exemit dormientes aut ebrios.

102. Ad tertium denique respondetur esse disparem rationem : nam præcepta naturalia, et praesertim negativa, ut est praeceptum non occidendi, obligat omnes absque ulla exceptione : el ita quicunque agit contra illa, facit quod secundum se est malum, saltem objective vel in se, vel in causa, non potest non formaliter esse peccatum. Præcepta verojuris positivi humani admittunt tunl exceptiones temporis,loci,personarum, etc. pro infirmis : exigit enim ipse modus cum suavitate providendi el gubernandi, ut infirmitate sua satis afflictis afflictio alia non detur; atque ita praeceptis aliquo inudo ρω-nalibus,quoad fieri potest, non graventurjsed ab eis excipiantur : semel autem exceptione facta (sive ea licite fiat, sive illicite) jam non obligant ; unde agere quæ alias prohibent ; aut omittere, quæ jubent, utcunque voluntarium, neque in se, neque in causa est malum. Qualiter vero ununquodque ex his praeeptis positivis in particulari obliget, vel non obliget; aut quibus in casibus cesset ejus obligatio? non est praesentis loci exactius tradere : sicut neque examinare, an in omnibus el solis praeceptis j u ris positivi humani exceptio a nobis facta locum habeat, an vero etiam ad præcepta juris divini aut ad aliquod ex naturalibus possit extendi ? sed spectat ad peculiares eorum materias : de quo plura Theologi morales. Lniversalisautem regula, etiam quoad præcepta juris humani, in hoc tradi nequit : aliud enim alio strictius obligat: faciliusque eximitur quis ab obligatione jejunii, quam ab obligatione audiendi Sacrum : quod vel ex materia vel ex fine ipsorum præceptorum, aut ex aliis juris principiis venandum erit : maxime vero standum est communi consuetudini, et Theologorum acceptioni, quæ in his rebus habet regulariter vim legis.

te· ~ 103. Quaeri etiam potest, num si data opera, ut non jejunet, aliquis in morbum incidat, imputentur ei jejunii omissiones, quas ex morbo secuturas prævidit? El est simile, si quis absque necessitate pedestris iter agat, vel alium laborem assumat eo fine, ut a jejunii obligatione excusetur? Affirmative respondent Medina, Alvar. Enriq. ^etalii ex iis, quos n. 94 retulimus. Quoniam fraus (inquiunt) nemini patrocinari debet, nec decet, quem ex dolo commodum reportare, ut est Juris principium cap. Sedes et cap. *Ex tenore* de rescrip. ergo qui dolosa illa intentione et in fraudem legis jejunii vult se ab ejus observatione impedire, non debet a jejunandi obligatione exonerari. Propterea namque qui breviarium ex industria in mare projicit, projectoque recitare non potest, non absolvitur ab onere recitandi ; sed imputantur ei sequentes omissiones, quia talis projecto fuit in fraudem legis : ergo similiter in nostro casu.

Opposita nihilominus opinio est satis probabilis : et forte ab intrinseco ac melaphysice loquendo, probabilior : quam sub propriie terminis luentur locis cit. Joannes, et Thom. Sanch Filiuccius, Fagundez, Azor, Villalobos, et alii : et in simili Salas, et Suar, ubi supra. Et ratio illam suadet: quia eo ipso quod aliquis extrahatur ab obligatione legis, seu lex illum non obliget (sive hoc bona sive mala intentione, licite vel illicite factum sit) est incapax delinquendi in effectu contra talem legem : al infirmus extrahitur per ipsam infirmitatem a lege jejunii, quæ solum pro sanis imposita est, et infirmos non obligat : ergo ex quacumque causa vel intentione infirmitas proveniat. nequit dum infirmus est, delinquere contra talem legem: atque adeo neque illius non adimpletiones possunt ei imputari. Atia

104. Dices, peccare in causa contra legem jejunii eum qui vult infirmari, ut ad jejunium non teneatur; et ratione istius peccati in causa, imputari illi sequentes omissiones. Sed contra, quia velle aliquem exonerari ab aliqua lege, aut velle extrahi ab ejus obligatione, non est velle aliquid contra ipsam legem ; sed solum quod obligatio legis illum sub se non comprehendat. Unde si quis ab hoc territorio, ubi scit institutum jejunium speciale pro iis dumtaxat, qui in eo assistunt, discebat ad locum, ubi tale jejunium non obligat, quacumque intentione id faciat, non peccat non jejunando, nec facit aliquid contra legem jejunii : sed utitur jure suo,quo potest se constituere extra talem legem, in eo statu et loco, ubi ipsa non obligat, ut est satis communis opinio : ergo qui scit infirmos non teneri lege jejunii, adeoque posse infirmando extrahi ab hac lege, et eo animo infirmitatem assumit, non idcirco operabitur contra jejunii legem : quia re vera non vult non jejunare quando jejunium obligat ; sed vult se constituere in eo statu, in quo non obliget, ut ita non jejunando non peccet, nec faciat contra talem legem. Quemadmodum etiam si quis peteret a Pontifice, et obtineret privilegium ad nonjejunandum, sicque a jejunii lege se extraheret, non peccaret contra talem legem, nec aliquid in eam committeret, ut est per se notum : quia non intendit non jejunare, supposito quod prædicta lex obliget ; sed vult constitui per illud privilegium extra talem legem, ac in eo statu in quo *non jejunare* non sit contra illam. Et licet infirmus peccet, dum nimium comedendo vel alia nociva sumendo, incidit voluntarie in infirmitatem; non tamen peccat Bcpiiu. Eper-vatnr·

adbite in causa contra legem jejunii ; neque per ordinem ad sequentes omissiones, et ut causa earum formaliter, comestio illa est peccatum : quia tales omissiones relate ad tempus, pro quo ab infirmo exercebuntur, non sunt aliquid peccaminosum, aut lege prohibitum, ut ex dictis constat. Deceat autem contra communem temperantiam, aut contra amorem naturalem, quibus tenetur comedere temperate, el propriae saluti non nocere. Vel ad summum peccabit contra legalem justitiam, quatenus sine justa causa vult se a legis obligatione extrahere. Sicut peccaret, qui sine rationabili causa discederet ab hoc loco, in quo lex obligat, ad alium, ubi non est similis obligatio : vel qui peteret privilegium a Pontifice ad non servandum ejus legem, ei) dumtaxat fine *ne sit sub talilege.* Quod peccatum (si quod, vel veniale esti spectabit potius ad legalem justitiam, quæ dictat neminem sine rationabili causa a communibus legibus debere se subtrahere, quam ad illam specialem legem a cujus obligatione se subtrahit.

Diittiiur itta replin.

IÔ5· Diccs secundo, infirmum in casu prædicto non extrahi a lege jejunii: quia infirmitas incursa est in fraudem et in praejudicium præ-diclæ legis; et fraus nemini contra legem patrocinatur. Sed contra : quia legis obligatio non debet ex peculiari hujus vel illius bona aut mala intentione ultra propriam materiam a !%e ipsa determinatam extendi; imo poenalia ulpote odiosa debent, quantum fas est coarctari et restringi : et lex jejunii ex se et ex communi consuetudine, qua introducta est. habet non obligare nisi sanos et robustos ad jejunandum, omnes alios excipit: ergo peculiaris hujus vel illius intentio nequit efficere, quod prædicta lex extendatur ad infirmos et debiles. Neque hinc fit dolum vel fraudem patrocinari alicui in præjudicium legis : quia in casu proposito nulla intervenit fraus vel dolus contra legem jejunii; sed tantum fuga quædam et recessus a tali lege. Sicut ille, qui ab hoc territorio, ubi jejunium obligat, alio ubi non obligat, discedit ea solum intentione, ut subterfugiat obligationem jejunandi ; nullam fraudem committit in legem jejunii, neque operalur aliquid contra illam. Cum enim lex eos duntaxat obliget, qui manent sub illa·, neque lex positiva ad hoc obliget, ut quis sub illa maneat ; recessus et fuga a tali lege (sive alias per ordinem ad aliam legem, a qua quis non potest fugere, licite fiat, sive illicite) non potest esse contra illam. Quart) is solum coiumlttil fraudem in praejudicium alicujus legis, qui manens sub ejus obligatione, voluntarie efficitur impotens ad eam implendam : ut contingit in illo, qui breviarium projicit in mare, ne postea recitare valeat, et in similibus'.

Per quod palet ad illa, quæ num. 97 in oppositum urgere videbantur : manelqiro universalis hæc regula in morali Theologia maxime observanda : *l 'bi causa impediens alicujus legis adimpletionem extrahit omittendum ab ipsa lege, ; sive talis causa alias peccaminosa sit, sive non ; et sive hac, sive illa intentioneapponatur; sequentes omissiones, etiam si sint prxvisx aut intenti, non imputantur ut peccata neque in causa, neque in* seipsis. ***Ibi*** *vero prædicta causa omittentem non extrahit a legis obligatione, et voluntarie apposita est ; omissiones sequentes in ea pr.Tvisx, vel prxrideri debitx, omnes imputantur, et sunt formaliter peccata tam in causa, quam in se ipsis.* Ex qua regula varii casus pro morali disciplina possunt deduci.

§ IV.

Diluitur triplex alia objectio.

106. Secundo objicies : peccata quæ con-g^sistunt in verbis, ut blasphomiæ, convicia, objea contumeliæ, etc. non imputantur ebrio, aut dormienti, ut mala in se ipsis ; quamvis ex causa voluntaria processerint : ergo idem dicendum erit de omissionibus, et de aliis peccatis. Antecedens ex eo probari videtur: quia verba, quæ dormiens vel ebrius proferret, nullus reputat ut nociva notabiliter, nec pluris ea æstimanl cordati, quam si a puero non habente rationis usum, vel a psittaco proferrentur : aestimarentur autem et prohiberentur, quantum fieri posset, si essent peccata. Consequentia autem videtur perspicua a paritate rationis.

Confirmatur :quia si quis ex prava juran- c#&-di consuetudine absque plena deliberatione sæpius pejeret, non imputantur illi in se ipsis hujusmodi perjuria tanquam peccata mortalia ; nec propter illa incurreret quis excommunicationem, si lata esset contra perjuria, ut docent plures, quos refert, et sequitur Thom. Sanch. lib. 3, sum. cap. 5 a num. 28, et nihilominus juramenta illa quamvis in se non sint plene libera ; bene tamen in sua causa, nempe in prava consuetudine voluntarie acquisita, ex qua proveniunt : ergo, etc.

107. Sun!

107. Sunt circa hanc objectionem, qui nullum constituunt discrimen inter verba el facta, seu inter peccata oris et operis : et secundum horum doctrinam negandum erit antecedens. .Melius lamen ex doctrina Ang. Ductoris 2, 2, quæst. 72, et quæst. 75, respandetur illo admisso, negando consequentiam : quia re vera eadem verba, quæ prolata ab habente rationis judicium, essent verba blasphemiæ, contumeliæ, aut convicii ; ubi a dormiente, amenle, vel ebrio proferuntur, nihil horum continent ; sed nudum sonum, nec bonum, nec malum adhuc objective, nec proinde lege aliqua prohibitum. Quocirca est apertum discrimen inter peccata operis, seu facta ex una parle (sub his etiam omissiones comprehendimus) et inter verba, seu peccata oris ex alia. Nam opera, ut observat bene Mag. Solus lib. 5, de just, et jur. quæst. 9, art. 2, (idem est de omissionibus) secundum se ipsa antecedenler ad hoc quod bona, vel mala intentione, sano vel læso judicio exerceantur ; sunt objective bona vel mala : quia secundum se ipsa habent, quod proficiant, vel quod noceant : ex quo rectæ rationi consonant, vel dissonant. Homicidium v. g. aut adulterium ex ipso externo opere et ut antecedit voluntatem et judicium exequentis, est damnum proximi, et ex hoc reclæ rationi dissonum, et prohibitum lege. Quare cum illud, quod est objective malum et prohibitum, fiat malum formaliler, eo ipso quod sit voluntarium vel in se, vel in causa ; sufiicit quod hujusmodi opera ex causa voluntaria procedant ; ut sint peccata formaliler : sive in vigilia, sive in somno ; sano vel læso judicio exerceantur. Cælerum verba non sunt adhuc objective bona, vel mala, sicut nec sunt formaliter verba, per id præcise, quod in se sunt, scilicet sonus quidam in aere causatus ; sed per hoc quod intellectualem et humanum conceptum hominis loquentis, rationalequc ejus judicium ex impositione humana el ad placitum significant : et ideo præcisa a verbis hac significatione, neque consonant rationi, neque dissonant, nec proinde habent esse bona, vel mala etiam objective. Ex quo fit, quod opera ut in plurimum eadem omnino sunt quoad rationem boni, vel mali objective sumpti, sive a sui compote, sive ab impete exerceantur : verba autem eo ipso quod amentis impote proferantur, amittunt formalem rationem verborum ; tantumque materialiter *verba* dici possunt : quia desinunt significare ad placitum ex animo loquenlïs ; cl consequenter amittunt dissonantiam ad rationem, quæ reperitur in iis, qnæsunt formaliler verba, uti est dissonantia blasphemiæ, contumeliæ, convicii, etc. Quare similia verba licet externo sonu verba blasphemiæ, contumeliæ, aut convicii videantur ; revera tamen nihil horum continent : el ideo cordati (vt dicitur in objectione) eis non offenduntur : nec pluris facienda sunt, per se loquendo, quam si a psittaco proferrentur, et verba non essent : adeoque nec per se loquendo, etiamsi ex causa voluntaria sequantur, erunt peccata formaliler neque in se, neque in ipsa causa.

108. Diximus *per se loquendo :* quia per accidens potest materialis illesonus et solei esse valde nocivus ratione scandali, quod in audientibus generet;aut alicujusallerius damni, vel nocumenti, quod inferat : et præserlim cum audientes ignorant proferentem impotem sui esse ; sed judicant ipsum loqui formaliter, blasphemando, exprobrando, vel id, quod habebat sub sigillo, detegendo. Unde si hujusmodi nocumentum fuisset praevisum, et voluntarium in causa; imputaretur tam in causa quam in seipso : sicut alia peccata, quæ consistunt in factis, vel omissionibus.

Nec refert si urgeas : tum quod familiare est ebriis, et amentibus loqui ex præconceplis : et ita ex his, quæ in amentia, vel ebrietate loquuntur, sæpe colligimus, quæ ante illas concipiebant, et in corde retinebant : ergo verba eorum vere sunt significativa horumconcepluum, el sic verba formaliter. Tum etiam quod si quis scicet, sein ebrietate loqui verba blasphemiæ, el data opera ut proferret illa, inebriaretur; non modo peccaret contra sobrietatem, sed etiam contra religionem, volens in ebrietate sic loqui contra Deum: etiamsi nulluscssethomo.qui illum audiret : ergo adhuc tunc sunt verba, et blasphemiæ formaliter. Replica*

109. Respondetur enim ad primum, per verba ab amenle vel ebrio prolata aliqualiler posse colligi, et manifestari eorum conceptus rationales et humanos, quos ante ebrietatem et amentiam habuerunt : non quidem immediate, sed mediis aliis similibus conceptibus, qui ebrietatis vel amenliæ tempore in eorum imaginatione repræsentantur: nam proplerconnexionem, quæsæpe est inter prædictos conceptus, manifestatis per illa verba his posterioribus,priores aliqualiter manifestantur. Hujusmodi autem manifestatio non fit per illa verba tanquam per signa ad placitum, et quæ humano ac Diluitur 'iUMd primant»

rationali modo significent. quæquo proinde sint verba formaliter: sed magis ut per signa naturalia vel ex consuetudine. Possunt enim amentes et ebrii, sicut utuntur aliis signis natu ralibus, ut motibus, ploratu, risu, etc. uti etiam illosonu verborum ad manifestanda quæ sentiunt ; et qua? imaginatione percipiunt : ob consuetudinem tamen frequentius verbis quam aliis signis naturalibus ad hoc utuntur. Ex quo non fit. illa esse formaliter verba, aut proferentem ea loqui formaliter : quia ad hoc necessaria erat significabo ad placitum ex animo loquentis, et quod exprimerent immediate humanum et rationalem conceptum proferentis : qui quidem conceptus et animus in ebriis, dormientibus, aut amentibus non reperitur : ac proinde nec malitia etiam objectiva propria verborum, ut verba sunt.

Diximus fptrexl propria veritorum, ut verba sunZ.-quia non negamus posse reperiri in illis verbis materialibus eam malitiam, quæ potest esse in quodam signo naturali, per quod ebrius aliqualiter manifestet pravas cogitationes et judicia, quæ sobrius contra proximum et contra Deum efformavit : et ideo si talis manifestatio essetab eo praevisa ante ebrietatem, imputaretur illi ut peccatum in se ipsa. Cæterum sicut hæc malitia non est propria verborum,ut verba sunt; ita non constituit blasphemiam, contumeliam, aut convicium, quæ sunt proprie peccata oris. Pertinebit nihilominus ad eorum species : quia hujusmodi peccata extendunt se ad totum id, quod potest internam conceptum contra Deum vel proximum quovis modo manifestare : ut est doctrina D. Thomæ 2,2, cit. quæst. 72, art. 1. Per quod replica alia, quæ hic fieri posset, manet soluta,

Diluitur quoad secundam.

110. Ad secundum dicas, inebriantem se ex intentione proferendi verba blasphemiæ peccare ut in plurimum contra religionem: vel propter animum blasphemandi, existimans (licet falso) posse in ebrietate illum exequi(eruntqae objectum illius animi blasphemiæ cogitate quas si posset, in ebrietate proferret) vel per ordinem ad ipsa verba, quæ in ebrietate loquitur, quatenus modo dicto possunt manifestare aliquod judicium contra Deum prius efformatum. Quod si totum hoc, et aliorum scandalum deficeret, nullum esset ibi peccatum, saltem grave contra religionem. Quia vero intentio sic loquendi vix nisi ex pravo aliquo allectu in Deum procedere poterit, rarissime deficiet in ea prædictum peccatum.

Ex quo ad confirmationem principalis dlyectionis respondetur, quod si illo, qui ex prava consuetudine profert perjuria, actu dum ea profert, non est plene sui compos, non peccat mortaliter : quia talia perjuria propter rationem hactenus traditam, non sunt simpliciter verba formaliler, nec proinde simpliciter perjuria et peccata; sed adsummum secundum quid juxta rationis usum, qui est in subjecto : unde neque consuetudo, ex qua procedunt, precise per ordinem ad hujusmodi perjuria esset mortaliter peccaminosa. Si vero qui perjuria profert, actu est plene sui compos, alio tamen distractus; talia perjuria sunt objective mortaliter peccaminosa, quia sola distractio non tollit ab eis, quod sint formaliterverba humana et perjuria simpliciter. Unde, supposito quod ex consuetudine tanquam ex causa simpliciter voluntaria procedant, imputari debent in se ipsis ut simpliciter perjuria, et ut peccata mortalia formaliter. Sole» ecati· IÎAC1

111. Dices, perjuria ista actu et secundum Rqin id precise, quod habent in se, non sunt simpliciter libera, neque actu procedunt ex aliqua intentione, quæ simpliciter sit intentio jurandi : ergo nec sunt formaliter verba nec perjuria simpliciter. Respondetur ne-Dites.', gando consequentiam : aliunde enim verba habent, quod sint formaliter verba, adeoque perjuria; aliunde vero quod sint libera, aut quod libere proferantur: nam illud habent ab intellectu, a quo habent, quod significent. hoc vero a voluntate : id autem, quod est ex parte intellectus, non tollitur simpliciter per distractionem : quia distractio non efficit, quod aliquis non concipiat humano modo, et intelligat simpliciter, quæ dicit ; quamvis in ordine ad alia, ad quæ magis attendit : efficit tamen, ut voluntas actu ea libera non poterat : quia libertas actualis in loquendo requirit, ut loquens non utcunque percipiat intellectu, quod dicit; sed quod id concipiat et intelligat in ordine ad id ipsum, non precise in ordine ad alia, in quæ sit distractus. Nam quia operatio voluntatis ibi incipit, ubi desinit operatio intellectus, ut recte explicat D. Thom. in 3. dist. 27. quæst. 3, art. 1, ideo voluntas ab eo perfecte incipit exercere suam libertatem, in quo intellectus attentio figitur.

112. Tertio objicies, sequi ex nostris TirüJ rationibus, unicuique imputanda esse in seobjfCtia ipsis ut propria peccata omnia, quæ ab aliis ex ejus exemplo, consilio, vel præcepto committuntur : sed hoc manifeste est falsum : ergo, etc. Sequela ex eo patet, quia omnia illa sunt voluntaria in causa respectu consiliantis,

consiliantie, præcipiontie, aut scandalum pri'boatis : el alias secundum so sunt mala objective ol contra legem : habent ergo, si vera diximus, quicquid requiritur ut lanquam propria ejus peccata ipsi imputentur. Minor autem probatur : nam alias qui proprio consilio, præcepta, vel peccato alios scandalizat, teneretur diligenter investigare, quot ab illis peccata ratione prædicli scandali cum offectu committantur, etomnia illa tanquam propria in confessione explicare : quod nullus dixit ; sed ad summum tenebitur confiteri, se jussisse, aut consuluisse talia peccata, vel scandalum ad ea præbuisse, non curando an re ipsa fuerint ab aliis commissa, vel non : nisi forte aliquando propter onus restituendi, vel aliud simile.

Dtfriin K»so· te®*· Ad solutionem hujus objectionis animadvertendum est, dupliciter aliquid posse esse causam alicujus actus vel effectus peccaminosi : vel per modum principii et suppositi exequentis talem actum, et ejus postremum dominium apud se habentis : vel per modum objecti moventis moraliter, et allicientis ad sui prosequutionem ; proindeque dependenter a voluntate alterius suppositi, a quo exerceatur talis actus, et penes quod sit ejus dominium. Ei ergo, qui primo modo est causa peccati, imputatur tanquam proprium peccatum, cujus est causa, diciturque illo formaliler et proprie peccare : nequaquam tamen ei, qui solum est causa posteriori modo. El ratio est quia denominatio *peccantis,* et peccati dominium non competunt cuilibet ejus causa? ; sed sunt propria suppositi capacis peccati, et operantis vitaliter per modum principii peccatum exercentis : et ita quod hoc modo ad peccatum non concurrit, quamvis sit ejus causa, non dicitur proprie peccare, nec peccatum illi imputatur, aut *suum* dicitur. Ut patet in objecto, fine, et circunstantiis, quae licet sint causa peccati, non ideo dicuntur peccare, aut peccatum eis ut *suum* tribuimus, quia non concurrunt modo explicato.

113. Secundo nola, quod ex parte objecti concurrunt ad peccatum non solum objectum ipsum et circunstanliæ, quæ bonitate sua appetitum movent ; sed etiam qui hæc proponit ut prosequenda, qui praecipit, consulit, suadet, aut ad ea invitat : quia consilium, suasio, aut invitatio nihil aliud sunt, nisi quaedam conditiones objecti : quatenus sic propositum, efficacius movet el attrahit voluntatem suppositi peccantis. Unde qui hoc dumtaxat modo ad peccatum alicujus concurrit, quamvis alias sil suppositum, non concurrit modo proprio supposili, quem explicuimus ; sed magis rnodo proprio objecti. Ex parte vero principii exercentis peccatum tenet se in primis ipsa persona, a cujus libertate efficientia illius ultimo dependet : necnon potentia? ejus el instrumenta, quibus utitur ad peccandum, ut gladius, venenum, sagitta, etc. Et quamvis omnia hæc ad peccatum ex parte principii concurrant ; soli tamen personæ imputatur, solaque ipsa proprie et *ut quod* peccare dicitur : quia denominatio peccantis, ut dicebamus, est propria suppositi moventis se ad peccandum, et habentis peccati dominium. Quæ enim omnino mota ab alio, et absque proprio dominio ad peccatum concurrunt, non habenlunde *suum* illud faciant, aut ipsis imputetur, illove peccare dicantur. Atque idem est, si quis apprehensa manu alterius independenter ab ejus voluntate tanquam a physice movente, alium percutiat : peccatum istud non manui vel ei, cujus manus est, imputatur ; sed illi dumtaxat, qui manum applicuit, et ea usus est ad percutiendum. Quæ omnia declarat optime D. Thomas quæstione 2, de mal. articulo 2 ad 6, ubi videri debet.

sotuiio objectiont5· Ex his ad objectionem respondetur negando sequelam : neque ex nostris rationibus deducitur. Ad probationem vero patet ex modo dictis non sufficere, ut peccatum alicui tanquam suum imputetur, dicaturque illo proprie peccare, utcunque esse illius causam; sed debet concurrere per modum suppositi et principii illud exequentis, habentisque ultimum ejus dominium : quod solum convenit personæ, a qua peccatum sive immediate, sive medio aliquo instrumento physice a se modo exercetur. Et juxta hæc intelligendæ sunt nostra? rationes. Qui autem peccatum consulit vel præcipit, aut qui errore vel peccato suo alios scandalizat, quamvis sit causa peccati, ad quod inducit; quia tamen non concurrit ut principium et suppositum exequens, modo explicato ; sed magis ex parte objecti, movendo dumtaxat moraliter, ut diximus; idcirco tale peccatum prout in se ipso, non imputatur ei ut peccatum ipsius proprium, neque ipse dicitur proprie et formaliter illo peccare : unde nec tenetur illud per se confiteri. Imputatur vero illi prædictum peccatum in sua causa, scilicet in scandalo, præcepto, aut consilio : quia respectu hujus concurrit ut principium exequens, exercetque proprium munus suppositi, utpote

penes quem est postremum dominium talis causa?.

114. Dices: qui præcipit, utitur servo tanquam instrumento ad peccandum : peccatum autem non imputatur instrumento, sed causæ principali : non enim dicimus peccare gladium, sed hominem : ergo peccatam. quod exercet serv us, non servo, cui præcipitur, set! domino praecipienti impui-iiBiiur.landum est. Respondetur servum non esse proprie instrumentum, sed causam principalem peccati : quia in ejus potestate est posito sibi præceplo obedire, vel non obedire ; adeoque peccare, aut non peeeare : et ita si peccat, non peccat ut omnino motus ab alio ex parte principii, quod esi de ratione instrumenti proprie dicti ; sed ut motus a se : quatenus posito præcepto, et hoc movente moraliler et objective, servus ipse libere se applicat per modum suppositi et principii. Hoc autem sufficit ut peccatum, prout est in se ipso, servo exequenti ; domino autem solum præceptum ut peccatum proprium imputetur. Verum tamen est servum vel operantem ex præcepto nonnihil habere instrumenti : quatenus per praeceptum moraliler videtur determinari ad unum : et ita large et minus proprie ac moraliter solet appellari instrumentum : potestque in eodem sensu ejus peccatum dici peccatum praecipientis. Sed hoc non sufficit, ut ad illud confitendum praecipiens per se teneatur, cum re vera peccatum ejus non sit. Diximus per se : nam per accidens, nempe ad resarciendum damnum illatum, vel ob aliam causam, aliquando oportebit prædiclum peccatum exprimere.

(•bjcciio nitina. H·'*· Denique objicies, quod pollutio,quæ contingit in somnis, etiam si fuerit voluntaria in causa, non est in se peccatum, sed solum peccati effectus tergo neque omissio, doqua loquimur. Consequentia videtur perspicua a paritate rationis. Antecedens vero **Rum.** probatur tum ex D.Thom. 2, 2, quæst, 154, art. 5, in corp, ubi ita concludit : *Sic igitur patet, quod nocturna pollutio nunquam est peccatum, ml quandoque est sequela peccati prxcedeutis.* Quod etiam docet, 3 part. quæst. 80, art. 7. Tura etiam quia alias teneretur quis removere omnem causam, ex qua potest sequi pollutio, sicut tenetur removere peccatura, et id, ex quo sequitur : el ita teneretur abstinere ab studio circa res venereas, ab audiendis heminarum confessionibus, a tali vel tali cibo aut potu. quoties in his pollutiones future prævidentur: quod tamen est contra communem consensum Theologorum. Tum denique quia licitum est desideraro pollutionem in somnis evenientem ob aliquem honestum finem : ob nullum autem licitum est desiderare id, quod est peccatum: ergo, etc.

Respondetur negando antecedens: sed toties pollutio, sive in vigilia, sive in somno accidat, est formaliter peccatum in se ipsa, quoties fuit voluntaria et peccatum in sua causa ; seu quoties causa ipsa habet esse peccatum, et prohibetur per ordinem ad pollutionem. Non autem quaslibet causa etiam libera, ex qua potest sequi pollutio, sic prohibetur ; sed solum causæ per se, seu quæ ex sua natura ad genus luxuriae spectant, et castitati repugnant : ut tactus, oscula, et hujusmodi lasciva. De quo plura reperies infra, disputatione 10, dubio ultimo. Ad primam vero probationem dicendum est, Divum Thomam loqui de peccato, quod est tale per malitiam formalem sibi intrinsecam : non autem negat, quod pollutio sequuta in somnis denominetur peccatum extrinsece a malitia, quæ præcessit in causa, quoties hæc fuit peccaminosa intra genus luxuriæ. Ad secundam constat : quia causæ illæ non sunt causæ per se; sed solum per accidens : et ideo neque prohibentur ratione pollutionis prævisæ ; neque homo tenetur præcavere illas, ne pollutio sequatur. Imo neque pollutio ex eis sequuta, est aliquid prohibitum, vel peccaminosum adhuc objective ; sed evacuatio quædam naturalis: quam proinde non est illicitum inefficaciter appetere propter honestum finem. Per quod patet ad tertiam probationem. Vide infra, dub. cit. et disp. 11 a num. 37.

Opposita sententia, et argumenta, quas supersunt pro illa.

116. Oppositam sententiam docentem, omissionem contingentem sine actuali libertate, ut tempore somni, etiamsi ex causa voluntaria procedat, non esse proprie et formaliter peccatum, sed solum peccati effectura, tuentur Alensis part. 2, quæst. 113, membr. 7, D. Ronavent. in 2, distinet. 22, art. 1 quæst. 3, Major in 1, dist. 9,concius. 4, Paludan. ibidem quæst. 3, Adrianus quæst. *e* de Eucharist, in solut. 7, Covarru. in Clement. <Si *furiosus,* part. 2, num. I,Curiel in praesenti dub. 2, § 2, condus. 3, Vasquez disp. 94, cap. 2 el 3, Granad. tract. 4, disp. 3 el alii. Pro qua sententia

tenlia præler objectiones, quae hucusque diluimus, supersunt alia argumenta, qui-
àtes bus usais auctoribus fulciri solet. Primo, quoniam de ratione peccati est, quod sit
"^voluntarium et liberum : atque adeo eodem modo erit aliquid peccatum, quo fuerit liberum: sed omissio, de qua loquimur, non est libera in se, sed tantum in sua causa : ergo in hac dumtaxat, non vero in seipsa erit formaliter peccatum.

Cale· Confirmatur primo; nam libertas in causa, quamvis respectu ipsius causæ sit
Tf5rt· libertas simpliciter ; tamen respectu effectus solum est libertas ex suppositione et secandum quid: id autem, quod est peccatum saltem mortale, debet esse liberum simpliciter : ergo non sufficit ad illud prædicta libertas.

Confirmatur secundo: quia non minor libertas exigitur ad peccandum mortaliter, quam ad merendum : sed ad meritum non sufficit libertas in causa; alias posset dormiens per actum, quem ex causa voluntaria exercet, in somnis mereri : ergo neque hujusmodi libertas sufficit ad peccandum saltem mortaliter.

Confirmatur tertio : illa libertas requiritur ad peccandum mortaliter, quæ sufficit ad conficienda Sacramenta, ad emittendum votum, et ad contractum valide celebrandum : ad hæc autem non sufficit libertas in causa : et ideo si quis dormiens verba consecrationis proferat, vel aliquid promittat, etiamsi actiones istæ ex causa voluntaria procedant, non conficit Sacramentum, nec tenet ejus votum, ut docent satis communiter Theologi : ergo, etc.

117. Respondetur ad argumentum ne-
'•.^'gando antecedens quoad secundam partem: quia licet sil de ratione peccati, quod sit voluntarium seu liberum ; diversa tamen forma est, quæ tribuit denominationem *voluntarii et liberi,* ab ea, quæ tribuit denominationem *peccati :* unde neque inter hujusmodi denominationes, neque inter prædictas formas omnimoda paritas petenda est: et ideo in sententia valde probabili, quæ asserit libertatem nihil intrinsecum ponere in actu voluntatis, talis actus est et dicitur peccatum intrinsece, et liber non dicitur nisi extrinsece. Ratio vero discriminis inter utranque denominationem petenda est ex diversis capitibus, unde sumuntur. Nam denominatio *liberi et voluntarii* attenditur solum ex parte principii, scilicet voluntatis : *voluntarium* enim dicitur *quod est a principio intrinseco etc. et liherum* dicitur yuor/ *est sub potestate tioluntatit:* unde quoddum est inseipso, voluntati non subesi, et ab ea formaliter emanat, non potest dici *voluntarium* vel *liberum* formaliter in se, sed in eo dumtaxat, ratione cujus emanavit, quodque fuit ejus causa. At vero denominatio *peccati* sumitur per ordinem ad legem præcipientem aut prohibentem: diffinitur enim peccatum *dictum, facium, aut concupitum contra legem, etc.* et ita quod in se ipso lege prohibetur, vel legi repugnat, quomodocunque a voluntate procedat, potest et debet dici *peccatum in se.* Quare cum omissio, de qua loquimur, secundum se et in se prohibeatur per legem ; a voluntate vero non oriatur, neque ei immediate subdatur, prout est in s.e ; sed ut fuit in sua causa: denominationem peccati formaliter suscipit in se ; denominationem vero volunlariæ solum in sua causa.

118. Ad primam confirmationem respondetur, libertatem in causa non esse libertatem secundum quid vel ex suppositione; sed absolutam et simpliciter : involvit tamen necessitatem ex suppositione, quæ est necessitas secundum quid : et ideo non obesi libertati absolutæ, quæ requiritur ad peccatum mortale : ut liene observat Angelicus Doctor cit. ari. 10, quæst. 3 de mal. ubi sic ait : *Necessitas esc suppositionei).T\wm, alicujus, quod subjacet voluntati, non tollit rationem peccati mortalis : sicut si gladius infigatur alicui in membri* vitalibus, necesse est, quod moriatur: sed infixio cultelli est voluntaria : unde mors illius, qui cultello percutitur, imputatur percutienti ad culpam mortalem.* Ad primam ronflrmationem.

Ad secundam, concessa majori, neganda est minor : nam etiam ad meritum sufficiet libertas virtualis et in causa, si detur respectu actus boni : David enim dum actu vulneravit lapide Philisthæum, actu meruit, etiam si infixio illius vulneris non fuerit ei libera in se ipsa; sed tantum in sua causa, nempe in emissione lapidis : semel namque jacto lapide, non amplius fuit in potestate ejus Philisthæum non vulnerare. Et eodem modo si quis dormiens exerceat ex causa voluntaria actum circa bonum objectum nulla circunstantia vitiatum, et qui in vigilia fuerit per se intentus, satis probabile est, posse talem actum denominari *bonum* et *meritorium* exirincese a bonitate el merito ipsius causæ: ut insinuat Divus Thom. quæst. 28 de veril. ari. 3 ad 7. Raro tamen in dormiente dabitur aclus bonus voluntarius in causa : quia talis actus non utcun- Ad secundam,

que debet oriri a voluntate, sed directe et per se : hoc enim est de ratione boni, quod àt per se intentum et per se voluntarium ; in somnis autem potest aliquid a voluntate oriri indirecte, ratione obligationis removendi ejus causam, vel exercendi actum oppositum : vix tamen apparet, qualiter possit oriri ab ea directe et per se, cum ad hoc necessarius sit influxus positivus voluntatis perse continuatus usque ad actum : qui influxus raro vel nunquam in dormiente reperietur.

âdnlti· 119. Ad tertiam confirmationem admissa etiam majori, negari debet minor. Et ad probationem in ea contentam respondetur, in somnis et in quocunque statu homo sui compos non fuerit, non posse conficere Sacramentum, nec votum emittere. Hoc autem non ideo est, quia libertas in causa, si semel daretur, ad hæc non sufficiat : nam Sacerdos, qui animo celebrandi accedit ad altare, et mentedistraclus, ac sine advertentia verba consecrationis profert, vere conficit Sacramentum, ut communiter docent Theologi : et nihilominus illa prolatio non est formaliter libera in se ; sed tantum virtualiter vel in causa rquia libertas formalis nequit esse sine formali advertentia. Similiterque dicendum est de illo, qui cum accessisset ad locum professionis animo profitendi ; sine advertentia ad ea, quæ dicit, emittit votum. Aliunde ergo hoc provenit : ex eo nimirum quod hujusmodi actus ex se et ex propria ratione petunt exerceri ab eo, qui actu est sui compos, sicut de peccatis, quæ in verbis consistunt, diximus an. 107. Et ita dum ab alio exercentur (sive id vbluntarie fiat, sive non) amittunt propriam rationem talium actuum. Cujusratio desumitur ex ibidem dictis : nam sacramenta ex parte formæ consistunt in verbis, quæ formaliter sint verba humana; illa vero, quæ dormiens, ebrius, vel amens possunt proferre, non sunt verba formaliter defectu actualis significationis : unde eo ipso quod ita proferantur, non jam defectu solius libertatis,sed quia ipsa in se verba humana et forma sacramenti non sunt, nequeunt illud constituere. Atque idem proportionabiliter dicendum est devoto, juramento, et de quacunque promissione et contractu : quia de ratione istorum actuum, adhuc prout considerantur objective,est aliquod actuale judicium rationale et humanum, quod in dormientibus, amentibus, etc. non reperitur.

Adde, hujusmodi actus in dormientibus, amentibus, etc. raro vel nunquam esse voluntarios virtualité)· et in causa : nam cum sint de genere boni, non possunt esse voluntarii indirecte, quia hoc genus voluntarii non habet locum in bonis, ut constabit infra disp. 10, num. 241, nec similiter possunt esse voluntarii directe quia hoc voluntarium petit influxum positivum voluntatis directe et per se continuatum usque ad actus exequutionem : in somno autem non ita apparet, quomodo dari queat hujusmodi influxus; aut quomodo actus vel effectus, qui tunc sequitur, non sit semper per accidens respectu voluntatis antecedentis. Secus est in peccatis, quæ possunt esse voluntaria indirecte, ex eo solum quod eorum causa potuit et debuit evitari.

120. Secundo probatur eadem sententia: se® nam transacto actu voluntatis, qui fuit'-13 * causa omittendi, non est a quo omissio sequens denominetur formali 1er *peccatum* neque intrinsece, neque extrinsece : ergo dumtaxat dicetur *peccati effectus.* Antecedens quoad denominationem intrinsecam constat : quoniam talis omissio nullam habet in se malitiam formalem intrinsecam, sicut neque intrinsecam libertatem : nec plus quoad hoc tribuendum est prædictæ omissioni, quam actui omnino externo, v. gr. furandi, cui neque malitiam, neque libertatem tribuimus intrinsece, ut constabit infra disp. 10, num. 12. Quantum ad denominationem vero extrinsecam suadetur: quia malitia actus voluntatis, a qua posset omissio denominari extrinsece, non existit jam in rerum natura, quando ponitur ipsa omissio : a forma autem, quæ non existit, non potest sumi realis denominatio : ut in simili diximus supra num. 51.

Respondetur negando antecedens quoad sd®* hanc secundam partem : omissio enim, de qua loquimur, denominatur extrinsece*peccatum a* malitia actus voluntatis, qui fuit causa omittendi ; sicut actus exterior a malitia interioris. Ad probationem dicendum est. malitiam actus voluntatis, licet physice transierit, existere adhuc moraliter ; quatenus nondum est retractata; et dum non retractatur, censetur voluntas moraliter eam conservare, et in illa permanere : sufficit autem hic modus existendi ad tribuendam praedictam denominationem. Aliter dicendum esset, quando forma, a qua sumenda est denominatio, nullo modo in rerum natura existeret, neque extitisset unquam, ut contingit in casu, de quo num. cit.

121. Neque

121. Neque obest si urgeas, quod denominalioneextrinseca quilibet effectus potest denominari a sua causa : ergo vel hoc non sufficit, ut omissio proprio dicatu *τpeccatum* in se: vel omne, quod est alicujus peccati effectus, debel*peccatum* denominari. Respondetur enim non quemlibet effectum sortiri proprie denominationem suæ causæ, aut esse capacem illius adhuc extrinsece; sed illum dumtaxat, qui est per se subjectum, et materia talis denominationis. Respectu autem denominationispccca/i propria et per se materia est actus vel omissio lege prohibita, nam peccatum debet esse contra legem : unde ille dumtaxat effectus accipit proprie in se ejus denominationem, qui in æipso est contra aliquod præceplum : uti est omissio, de qua loquimur, et aliqui alii effectus; non vero omnes. Diximus *proprie:* nam large et improprie non inconvenit dici *peccatum,* quicquid est ejus causa vel effectus. Quo sensu Apostolus aliquando vocat *peccatum* ipsam concupiscentiam, etiam in renatis : non quia in iis vere et proprie peccatum sit ; sed quia ex peccato originali est, et ad peccatum inclinat: ut exponit Concilium Trident, sess. 5.

ftta Probatur tertio : quia supposita voluntate omittendi Sacrum, et posita causa, v. g. somno, per hoc quod omissio in se sequatur, non magis demeretur omittens, quam si non sequatur: neque enim esse potest novum demeritum, ubi non est nova libertas: ergo non magis peccat sequuta omissione, quam si non sequeretur : peccaret autem et demereretur magis, si talis omissio esset peccaminosa : nam peccatum additum peccato majus peccatum facit : ergo, etc.

z-fc 122. Respondetur concedendo antecedens i intellectum saltem de demerito respectu pœnæ essentialis, sive damni, sive sensus: imo potest etiam admitti primum consequens, si sensus sit, quod non magis peccat intensive et formaliter : sed neganda est in eodem sensu minor subsumpla. Ad cujus probationem dicendum est, peccatum additum peccato tunc solum constituere majus peccatum formaliter et intensive,quando unum non est tota ratio formalis alterius, seu quando in utroque est distincta humero malitia: quia tunc augetur ipsa ratio constitutiva peccati, crescitque proinde formaliter per talem additionem. Quando vero unum est ratio alterius, eademque numero malitia utrumque constituit, licet unum addatur alteri, non efficitur majus peccatum formaliter et intensive; sed solum extensive ot materialiter: quatenus ex prædicta malitia provenit denominatio pluribus subjectis, Et quia hoc posteriori modo se habet omissio, de qua loquimur, ad actum,qui est causa omittendi,et ad ejus malitiam: idcirco neque efficit novum peccatum, aut majus intensive; neque constituit novum velmajus demeritumpœnæessentialis. Aliqua tamen prena accidentalis ex hoc superaccrescet : quia ad hanc sufficit augeri peccatum quomodolibet. Hoc autem recte explicuit D. Th. quæst. 2,de mal. art.2 ad 8, in actu ex- Thym ternoiquo proportionali modo se habetomissio,dequa loquimur). *Si consideratur(inquit) quantitas demeriti per comparationem ad poenam essentialem, qux consistit in separatione a Deo, et dolore exinde proveniente ; non minus demeretur, qui sola voluntate, quam qui voluntate et actu peccat: quia hzc poena est contemptus Dei, qui respicit voluntatem : sed quantum adpœnam secundariam, qua est dolor de quocunque alio malo, sic magis demeretur, qui actu et voluntate peccat .' habebit enim dolorem non solum de eo, quod male voluit ; sed etiam de eo, quod male fecit, et de omnibus malis, qux de ejus maleficio provenerunt. Unde, et pœnitens, qui pœnam futuram poenitendo prxvenit, de omnibus talibus dolet. Quod ergo dicitur, quod quantum additum quanto facit majus, intelligendum est ubi utrunque dicitur quantum secundum eandem rationem : sed ubi unum est ratio alterius, quod sit quantum, hoc non oportet : sicut si lignum est longum, erit linea longa; nec oportet quod lignum cum linea sit longius quam linea, quia linea est ratio longitudinis ligno: sicut etiam dictum est, quod actus exterior habet rationem culpæ ab actu voluntatis.*

123. Quarto arguitur ab inconvenientibus : nam sequitur ex nostra sententia, quod aliquis permanens in gratia possit peccare mortaliter; vel quod is, qui in gratia dormire erepit, dormiendo illam amittat : hoc autem utrunque est absurdum : ergo, etc. Sequela probatur : nam demus, eum, qui voluntarie apposuit causam peccati mortalis, ante effectum sequutum pœnituisse, fuisseque proinde justificatum ; postea vero ipso dormiente, causam illam sortiri suum effectum: enim vero juxta nostram sententiam effectus iste erit peccatum mortale, cum sit voluntarius in sua causa: vel ergo dum sequitur, dormiens amittit gratiam, quod est secundum inconveniens : vel non amittit; sed permanet in illa, dum peccat, quod est primum. Quartum.

Ditnrar. *Huic* argumento occurrunt facile nostno sententia? defensores, negando sequelam quoad utramque pariem. Et ad probationem réspondeUir. dormientem in isto casu non peccare; sed manere semper in gratia; quia retractata per pœnitentiam causa effectas peccaminosi, el ejus voluntate, talis effectas dum postea sequitur, non est jam voluntarius; sed potius involuntarius ratione retractationis : et sic non est peccatum.

Bcilia. 12k Sei urget Vasquez: quia lota ratio voluntarii, quæ esset in effectu illo, voluntate non retractata.adest posita retractatione: neque enim (ait ille) voluntarium hoc in alio potest consistere, nisi in eo quod causa prædicti effectus fuerit apposita voluntarie: quod autem prædicta causa voluntarie apposita sit, non potest tolli per retractationem neque per aliquid aliud, quia a»l praeteritum non est potentia : ergo vel posita retractatione, manet prædictas effectus voluntarius et peccaminosus ; vel non esset talis illa seclusa. Deinde ponamus, hominem illum sine poenitentia obdormiisse, et in ipso somno, antequam effectus peccaminosussequatur, Deum illi gratiam infundere, ac deinde sequi prædictam effectum : sane in hoc casu effectus sequitur ex causa voluntaria non retractata, habetque proinde omnem rationem voluntarii in causa.quam potest habere : ergo vel hoc genus voluntarii non sufficit ad peccatum ; vel non vitatur prodictum inconveniens.

Eno- ntur. Respondetur tamen ad primam impugnationem negando antecedens : quia ut effectus aliquis dicatur *voluntarius,* prout ad peccatum exigitur, non sufficit, ut causa, exqua sequitur,voluntarie applicati fuerit; sed debet voluntas illam applicans, moraliser permanere: ab hac enim voluntate denominatur praedictus effectus *voluntarius el peccaininusus :* unde ejus permanentia moralis est conditio ad id omnino necessaria. Tandiu autem censetur ita permanere quandiu formaliter vel virtualiter non retractatur : posita vero retractatione, perit moralis hæc exislentia ; et sic jam non est, a quo sumatur prædicta denominatio. Ad secundam respondetur, ipsam gratiæ infusionem, quæ fieret in somnis, fore tunc virtualem retractationem praecedentis voluntatis peccaminosæ : et ideo per illam redderetur subsequens effectus involuntarius.

Uli ar- gumcut. 1·^· Denique arguitur ex alio inconveniente, quod ex nostra sententia sequeretur : videlicet quod si quis propinaret vent num alicui tandiu esset peccans, quandiu duraret actio veneni : unde si talis actio duraret per integrum annum, aut etiam post mortem ipsius, qui venenum tribuit, toto eo tempore diceretur ille continuo peccare : sed hoc non videtur admittendum: ergo etc. Sequela probatur·, nam tota illa actio secundum se est illicita cl objective mala, totaque est voluntaria in propinatione veneni : ergo peccat in tota illa, qui præbuit talem causam.

Ad hoc argumentum (omissa quorundams,;. solutione) respondetur concedendo sequelam : neque id sane intellectum reputandum est inconveniens, quandiu voluntas non retractatur. Si enim ante effectum*se*quutum retractetur, cessabit ex tunc in illa actione denominatio voluntaria? : et ita neque habebit amplius peccati rationem.

ARTICULUS VI.

CInm c. trementer diffinialar percatum este diehtM, rd factum, rei concupiium contra legem .rlernaat?

1. Ad sextam sic proceditor. Videtur quod inconvettieater difliuLilur peccjium, cum dicitur, peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem aeternam. Dicium euim, vel lactum, vel concupitum importat aliquem actaa: sed non omne peccatum importat aliquem actum, ut dictum est : ergo ha c diffinitio non includit omue |«ccalum.

2. Pnetcrea : August. dicit in lib. ile duabusaninubus: Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod juMitia velat .-sed voluntas sub concupiscentia compretaditur, secundum <piod concupiscentia largo modo sumitur pro ormii appetitu : ergo suffecisset dicere,- peccatum est concupitam contra legem æternam ,· nec oportuit addere, dictum, vel factam.

3. 1'ra-terea : peccatum proprie consistere videtur in aversione a One : nam bonum et malum principaliter considerantur secundam finem, ut supradictis patet : unde et AtguMiua-in J, de liber, arbit. per comparationem ad fineai diffinit Kccatum dirons, quod peccare nihil est aliud. qwm neglectis rebus a-ternis, temporalia sectari. Et i.i lib. 85 qtra-st. dicit, quod omnis humana perversitas est uli fruesdis, et foil mendis : sed in premissi diffinitione uulbfit mentio de aversione a debito iluc : ergo lusufficienter diffinitor peccatum.

4. Pra-ierea : ex ltoc dicitur aliquid esse prohibitum, quia legi contrarutur : sed non omnia peccata sunt mala, quii prohibita ; sed qui darn sunt prohibitu, quia malanon ergo tu rominnui diffinitione peccati debuit poni, quod sil rouira legem Dei.

5. Praeterea : peccatum significat mulum hominis acino, nt ex dictis (atet : sed mulum hominis est contra rationem es«e, ut Diouys. dicit -t, cap. de divin, nomiii. ergo potius debuit diri, quod peccatum sil contra rationem, quam qttod peccatum Mt rouira legem alternam.

In contrarium sufficit authority Augustini.

liespondeo dicendum, quod sicut ex dictis patet, peccatum mhil aliud est, qium actus humanos malus : quod autem aliqui* artus »it hmiramts. habet ex hoc, quod est voluntaria», nent ex supradictis patet, sive sit voluntarius, quasi a voluntate imperata», ut exteriores actus vel locutionis, vel operationis. Habet autem actus humanus, quod sit malus ex eo. quod can t debita cnmmensurationc. Omnis autem rommeusuntlo ciijiiscunque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, a qua si divertat, niromnieiroiraU erit. Rcguu autem volntitMis hunurw ot duplex : una propinum et iKMimgcncù,scilicet ipsa hamatia ratio talia veroest prmu

regula.

H a ten) », flWCil qwi ratio Del. El Weo jnprM. hi (htlinilinuc ici rali po*Uil duo i iiiiih u, quod per-ULet jd sub<hniiam aclu< humani, quod rsl qita*i nutcriale iajn> . dhli. Didum» vol Factum· vol Concepi· M:itiuÿâoleui, quod p^rtiuct ad ralionOin nttli, quod cd qu<i formal·* in peccato, rum dixit» Contra legem rtrnmi.

A'l priuiiiui ergo dircmhim. quod affirmatio el negatio ittauntar jd idem gemis sicut in divinis gcuiluni ct ingc-atcw.ad rclatioiMmi.m ΛuχıM. dicil in5 deTrinil. et ideo in)eodem e?t aecipicmliim, Dictum et non dictum, tactum Hl..·. I a llllll.

Ad «rnimliim dicendum, quod prima rau-xi peccati (st in wianlilc, qu.e imperat minus actus voluntarios, in quibus kta imcnitur iM'ccatiiin j et ideo Augustinus quandoque prsoUm voluntatem dillluit perratmn : sed quia Clium i|>sl ciUrkin'sadusiiertlncnl ad substantiam peccati, cum sint graduai sa mali, ul dictum est, necesse fuit, quod indilliui-m* peccati poiæretur citatu aliquid pertinens ad exteriores affIU ? j

Ail tertium dicendum, quod lex ætorna primo et priuci-C^irordiiui hominem ad finem, consequenter autem facit tabere circa ea, qua· >unt ad finem : et ideo in hoc ^id (licit, contra legem a ternam, tangit aversionem a fine, rt coitus alias inordinationes.

Adqturium dicendum, quod cum dicitur, quod non ornne peccatum ideo est malum, quia c<! prbhibiliim, inteliigitur A'prohibitione tacta per jus posivitmn :Si alitem referatur ad jus uaturalc, quod continetur primo quidem in lege mna. secundario vero in naturali judicatorio rationis hu-bj dj \ tanc omne peccatum est malum, quia prohibitum : H hoc enim ipso quod est inordinatum, juri naturali re-ftttL

AJ quintum dicendum, quod a Theologis consideratur wtnm pratipue secundum quod est offensa contra Deum : α lliihKopho autem morali secundum quod contrariatur ro-tted :ct ideo Augustinus convenientius diffinit peccatum ex bx.quud est contra legem ætcniam, quam ex hoc quod est centra rationem : praÿlpuc cum per legem æternam regulc-«r ia mullis, mue excedunt rationem humanam, sicut in fc,i]U3r sunt fidei.

Conclusio est *affirmativa.*

Cum peccati plures diffinitiones sancti Patres, et Doctorcs indiderint, ut videre est apud Magistrum in 2, dist. 35. D. Ttomam ibidem, Alexandrum part. 2, quæst. 108. uejcbr. 1, ei qincst. 127, mernbr. etiam. 1. Mcdinam, et fein prasenti : merito præ aliis hanc ex P. Augustino lib. 22 contra Faustum cap. 27, desumptam recipiunt omnes TWfcijCtca communiter utuntur : quia quod in omnibus inis (liflinilionibiis sparsim, et non ita scholastico modo Ln-liinin invenitur: in hac sub meliori forma, artiliciosio-ri|» methodu continetur. Quia enim peccatum concretum fcrdthm accidentale est (non connotntivum, ul Montesinos aSlimit; ^ed absolutum : significat enim |>cr modum per .v fiatis, quod iiou est de ratione connotativi) debuit, ut ewexpliraretur. more concretorum accidentium diffiniri : ra riidlrrt ut <uiijcctum, quod est actus humanus, et signi-iotir per ly *dictum, facium,* vel *concupitum.* poneretur loco erraris; loco vero differentia! ejus ratio formalis, qua' est uiilij significata per tw *contra legem æternam.*

Et licet tota h.cc diffinitio ad breviorem formam possit r.vi, constituendo toro generis subjectum commune omni jeccato, qoodest ro/vo/or/m/i in hunc modum : *Peccatum N Γ'ΐHıılαπMΐ contra legem æternaui;* oportuit tamen lfiBforeD, Augustini omnibus illis nominibus *dictum, fac· Iıλ. d concupitum* in ea uti : ut clarius daretur intelligi, «sotam;cxlerions actus, aut solas concupiscentias et interiores; sed tam h.cc, quam illos tubere rationem prati, ct lese; divina prohiberi. Atque ita oliquprum erro-re. qni Solos acüts internos voluntatis; ct aliorum, qui ^/xmtrnifs peccata essi*dicebant, omnino excluderentur. Krt prqnerea pr.rdicta dilllnitio aliquid habet supcrlluum lit rtdmuhiB : qnia loco pnedicati superioris liret membris t^ dhidentibos (pr.vcipuc cum pauca punt) in d fiinilione t hqttteannactns humanus, seu voluntarium adaquate <iu Imir in actum externum oris et operis, qui est *dictum* m; et in artum Internum sive appetitus, sive volun-w ·ρi viMMtur *cmnupitum.* potuit absque vitio per ha'c 'ri/aes bra diOtaitio tradi. Unde *dictum, factum, et eonen·* hic ixrfi stamintur precise objective, pro re scilicet concupiti, dicta, vel facta, quæ est tantum peccati objec-tum; sed fortiulncr pro ipsi* actibus humanis et liberis lo-quendi, faciendi, et appetendi. (Vigilationes vero seu actus rognostfndi ad peccatum appetitos reducuntur ; rpiia cogi-tatio serandum *e sumpta, rujuscunquc objecti sit, neque formalitcr. neque objective Importat ralirmem peccati; sed totum hoc ftabet ab appetito et line ; et ita couiprelicndilur sui» concupiro.

Circa difimhmn vero hujus diffinitionis sciendum est. in ea perse primo ac simpliciter diffiniri solum péccstnm com-mirionis non qiio*lcunque, sed actuale mortale. Peccatum enim omissionis qaoodsnnmessentble cum non sit actos positivus, proprie non est *didum* aut *fadum;* sed in horttrn rarmtia et privatione consist it Peccatum etiam liabiltiale sive originale sire proprium (quicquid illud sit) potias ad liabltiim, ut ejus nomen sonat, quam ad actum spectat : unde neque hoc proprie e$t *didum, factum,* aut *concupitum* ; sed istorum principium vel tenninns. Ac denique pcceatnm ve-niale quamvis sit actus (jositivus, et hae ratione proprie iit *dictum,* aut *factum, etc,,* non tamen ^impliciter nabet esse *contra teaem :* sed magis dicendum est *præter legem.* nt docet D. Thom. infra quarst. S3, art. I ad 1, ubi propter liane rationem excludit illud ab lue diffinitione Augustini de quo agemus infra disp. 19. Diximus *per* "e *primo, ocrim-piiciter :* quia secundario extenditur etiam prædicta diffi-nitio ad peccatum omissionis, non solum qua ratione debet importare actum, qui sil causa omittendi ; sed etiam ratione ipsius privationis, in qua essentia hujus peccati eousistit : quatenus pro eodem accipiunlur *dictum et non didum, fac-ium et non factum, etc.,* ubi utrunque est contra legem, ut explicit Divus Thom, in solui, ad 1. pro quo videnda sunt, quæ diximus disp. præced. dnb. 1, nuru. 5. Peccatis vero veniali ct habituali si adaptetur hæç diffinitio, conveniet illis dumtaxat secundum quid et valde analogice ut explicat Angi Doctor in 2, dist. 35, art 2 ad 2. Maximam autem difficultatem circa lwuc diffinitionem ingerit id, <|uod in ea ponitur loco diflerentlæ, quo formalis ratio peccati des-cribitur, scilicet *contra legem æternam :* in cujus declara-tionem erit

DISPUTATIO VI.

De essenlia et constitutivo peccati commissionis.

Adest jam celebris illa inter Theologos non minus quam ardua disputatio de cons-titutivo peccati commissionis, seu de malitia ejus morali. Controversia sane difficilis, satisque obstrusa et implicata : tum ab in-trinseco ratione materiæ, quæ per se caligi-nosa est. et obscura : dum enim peccatum ex propria sua ratione a divinis recedit mandatis, et juxta diffinitionem ab Augus-tino datam fugit a lege; fugit etiam a clari-tate; reccditque a luce, juxta illud Proverb. 6: Prov 6 *Mandatum lucerna est, Icjc lux.* Tum etiam ab extrinseco, ob sententiarum maximam varietatem,quædiun rem hanc, unaquæque juxta modum suum elucidare conatur, cu-jusdam confusionis caligine illam circum-volvunt: et multiplicitate ipsa tenebras quo-dammodo offundunt veritati. Utinam et disputationem nostram obscuritas hæc non comprehendat ; sed inter peccati tenebras fulgeat spendor Thomislicæ claritatis. Cu-rabimus brevitati consulere, ut materia pa-tietur : minus vero necessaria, quæ aliqui immiscent, resecabimus.

DURIUM I.

Ctruin in peccato commissionis sit aliqua malilia privaliva ?

Nulla alia via clariuset facilius *quod quid est peccati* inveniemus, quum examinando prius rationes et formalitates de genere mali in peccato ipso repertas : atque ut a facilioribus incipiamus, quærimus primo loco de malitia privativa, an re ipsa detur in peccato commissionis?

Decisio dubii juxta doctrinam Dici Thomx.

I. Dicendum est dari in peccato commissionis malitiam privativam, quæ est carentia formæ debite. Hanc sententiam tenent omnes Theologi, qui essentiam peccati commissionis in privatione constituunt, quos citabimus dub. 4, et etiam fere omnes Thomiste, qui dicunt esse positivum, ut Cajet., Bannez, Medina, Alvar., Zumeh Greg. Mart, et alii, quos dub. 3 referemus. Docetqueeam D.Thon.expresse D. Thom. in hoc art. ubi explicans peccati diffinitionem, sic ait : *Habet aclus humanus, quod sit malus, ex eo quod caret debita commensura/iune.* Et quæst. 72, sequenti art. I ad 2, cum dixisset peccatum non esse puram privationem, addit : *Sed est actus debito ordine privatus.* Idem tenet supra quæst. 18, art. I et 5, et infra quæst. 73, art. 2 et 3, et 7, quæst. 79, art. 2 ad 3. El 2, 2, q. 6, art. 2 ad 2, q. 10, art. 3 et 5, q. 20, art. I et 3, q. 24, art. 12 ad 5, q. 118, art. 5. in corp, ibi : *Omne peccatum ex hoc ipso quod est malum, consistit in quadam corruptione. seu privatione boni.* Idem docet I p. quæst. 48. art. 1. De mal. quæst. 2, art. I ad 1. In2, dist. 35, quæst. 1,art. 2, aliisque in locis. Probatur primo ex sacra Scriptura, in qua sæpe peccatum appellatur nominibus significantibus privationem, carentiam, et defectum : ut nomine *aversionis* 3 Reg. cap. 9, Jerem. cap. 2 et 3, et 14, Ezechiel. cap. 9. Nomine *derelictionis Dei,* et nomine *recessus a Deo,* Deuteron, cap. 11 et 29, et 32.3, Reg. cap. 12, 2, Paralip. cap. 25 et 30, Isai. 36, Jerem. I el 2, et alibi. Frequenter etiam vocatur *vanitas, mendacium, tenebrx, umbra, nihil,* et similia : quæ vel significant, vel secum afferunt privationem. Atque eodem modo loquuntur unanimiter sancti Patres, ut Dionysius. Epiphanius. Rasilius, Augustinus, Athanasius. Gregorius Magnus, et Nissenos, Fulgentius, Anselmus, et alii, quoruni verbaadducemus, et examinabimus dub. 1,

Deinde probatur ratione sumpta ex I). Thoma. Nam cuilibet actui humano procedenti ex deliberatione rationis debetur bonitas el rectitudo ipsius rationis, a qua procedit : el ilasi illam non habeat, caret forma sibi debita : sed peccatum commissionis est actus humanus ex deliberatione rationi» procedens, et non habet hujusmodi rectitudinem : ergo caret forma sibi debita, adeoqueimporlat malitiam privativam. Minoret consequentia constant : major vero suadetur. Tum quia cuilibet actioni debetur commensuratio et conformitas cum principio talis actionis : et ita actui humano procedenti ex principiis rationis debita est commensuratio et conformitas cum hujusmodi principiis : in hac autem conformitalesita est bonitas et rectitudo rationis. Tum etiam quia cuilibet actioni, in quocunque ordine sit, debitaest adæquatio cum propria regula et mensura : et ita actionibus artificialibus debitum est, quicquid exigunt regutearlis: et actionibus naturalibus, quicquid natura exigit, quæ est earum regula : ergo actionibus moralibus et humanis debita erit adæquatio cum mensura et regulis morum : nihilque aliud est bonitas est rectitudo rationis.

2. Confirmatur : nam ea potissimum ratione probat D. Thom. supra quæst. 18, art. 9, non posse dari actum humanum in individuo indifferentem ; sed omnem debere esse bonum, vel malum : quia cum talis actus a ratione deliberativa procedat, debetur ei ex hoc principioterminatioad finem conformem ipsi rationi, adeoque bonum et honestum : et ita si sistat in fine præcise delectabili seu indifferente, eo ipso caret terminatione et perfectione sibi debita, manetque privatus tali perfectione : cum ergo omnis actus peccaminosus procedat aratione deliberativa, ac proinde debita sit illi ex hoc capite terminatio ad finem honestum, careatque hujusmodi terminatione : consequens est, ut omnis talis actus evadat privatus prædicta terminatione et perfectione, ac proinde cum malitia privativa.

Confirmatur secundo el explicatur, animadvertendo ex Angelico Doclore I part, quæst. 79, art. 12, quod sicut in ratione speculativa sunt quædam principia per se nota, quasi semina et initium totius speculativa cognitionis, ex quibus intellectus speculativus ad conclusiones procedit : ita in iu ratione praclica adsunt principia quædam niiluriilitcr nota, quæ se habent in ordine ad praxim quasi seminarium et initium humana?operationis. *Nam quia ratio-*
p *Vrj-cinaliohumin is est quidam motus(&* i l D. Thom. loco cit.jub *intellectu progreditur aliquorum, scilicet naturaliter notorum absque investit/alione rationis, sicut a quodam principio immobili; et ad intellectum etiam terminatur, in quantum judicamus per principia per se naturaliter nola de his, qu.r, ratiocinando incernuntur. Constat autem, quod sicut ratio speculativa ratiocinatur de speculativis : ita ratio practice ratiocinatur de operabilibus. Oportet igitur naturaliter nobis esse indita, sicut principia speculabilium, ita et principia operabilium.* Hæc D. Thom. Ubi secundo nota, quod sicut principia rationis speculativa sunt propositiones speculativæ per se nota?, ut quod *quodlibet est vel non est,* quod *Idmn est majus sua parle,* etc. de quibus judicat habitus intelligentiæ : sic principia rationis praclicæ sunt ipsa principia boni honesti,et communes propositiones practice perse note, quæad habitum synderesis pertinent : ut quod*bonum est faciendum,quod malum est fugiendum,* quod *est honeste vivendum,* quod *nulli est nocendum,* etc. Potissime vero obtinet rationem principii in ordine practico amor finis ultimi humanæ naturæ, qui est bonum honestum : finis enim sicut est ultimus in exequutione, ita est primus in naluræ intentione.

3. Hinc ergo confirmatur ratio facta : quia omnis actus a ratione proveniens oriri debet ex principiis boni honesti, el ex amore finis ultimi naturæ rationalis : ergo postulat terminari ad bonum honestum et ad prædiclum finem : et ita si illi desit hujusmodi terminatio, carebit eo ipso forma sibi debita. Sed omnis aclus peccaminosus proficiscitur a ratione, et caret praclica terminatione : cum eo ipso quod peccaminosus est, non respiciat bonum honestum : ergo caret perfectione et forma sibi debita, quod est esse malum privative. Minor et hæc secunda consequentia constant : prima vero probator : quia cuilibet actioni debetur terminus proportionates cum principio talis actionis, el quod finis principio correspondent : si igitur omnis actus proveniens a ratione procedit, aut procedere debet ex amore boni honesti : omnis talis actus debet terminari ad hujusmodi bonum.

: A Dices, non omnem actum procedentem a ratione oriri ex principiis boni honesti, quia non semper homo deliberat ex his principiis. Nam cum prædicla principia habeant rationem habitus, sicut etiam synderesis, cujus objecta sunt, eat quidam habitus ; potest quis pro libito illis uti, vel non uti ad operandum : habitibus enim utimur, cum volumus. Eo præsertim quia ut homo deliberet, sufficiunt ei principia boni ut sic, quod abstrahit a delectabili el honesto. Ratio vero facta tunc solum convincitdeberi actibus humanis ordinem seu terminationem ad bonum honestum, quando actu procedunt ex principiis istius boni.

Sed contra : nam etsi actus humani possint absolute non procedere ex principiis boni honesti ; debetur tamen illis, ut ab eis procedant : et ideo si non procedant , eo ipso carent perfectione sibi debita tam ex parte principii, quam ex parte terminationis. Rationem vero cur prædictis actibus id debeatur, reddidimus in tract, de bonit. et malit, disput. 7, num. 20. Quia nimirum licet homo pro libito deliberare possit ex aliis principiis, lege tamen naturali tenetur uti in omni sua operatione libera principiis boni honesti, inchoareque ab eis omnem talem operationem. Tum quia prædicta principia collata sunt homini ad deliberandum, et ut sint in eo initium et fons totius practicæ cognitionis : ergo recta ratio præeipit ut eis utatur, eo ipso quod deliberet. Tum etiam quia synderesis, quæ est habitus inditus a naturæ auctore, vim habet superioris et regulæ in tota ratione praclica : debetque proinde tota hæc ratio illi ad plenum subordinari, sicut debet subordinari ipsi auctori naturæ : non autem subordinalur, quoties homo deliberat inconsultis ejus principiis : jure ergo naturali tenetur illa consulere, et eis uti, si semel se applicat ad deliberandum. Vide quæ diximus loco cit. Præda-

§ II.

Communis objectio pro opposita sententia.

4. Oppositam sententiam tuentur A1-A|mayn_ maynus tract. I moral, cap. 13, Vasq. in vasq. præsenti disp. 95, cap. 6, et alii : qui licet in peccatis contra jus positivum, seu quæ præcise sunt mala, quia prohibita, admittant privationem alicujus formæ debitæ ; eam tamen negant in aliis peccatis, quæ sunt talia ab intrinseco, et prohibentur ipso jure naturæ : ut est odium Dei, furtum, et similia. Argumenta vero pro hac sententia, quæ solutione egent (plura enim ex iis, quæ

taiigit Vas»], nobis non officiunt) reducuntur ad sequentem ejectionem. Actus peccati commissionis non est capax confin milalis ad rationem, neque illius rectitudini ergo nec talis rectitudo potest esse illi debita, neque ejus carentia habere ineo rationem privationis. Consequentia quoad uiranque partem est perspicua : quoniam debitum alicujus formae supponit insubjecto capacitatem ad illam : privatio vero capacitatem et debitum :esl enim carentia forma? debit® in subjecto apto nato habere illam : et ideo ubi non est capacitas ad aliquam formam, nec potest esse debitum nec privatio. Antecedens autem probatur : quoniam actus odii Dei v. g. aut quicunque alius malus ex objecto implicat, quod sit conformis rationi : sicut implicat, quod non sit malus, aut quod sit moraliter bonus : ergo omnino esi incapax prædictæ conformitatis.

solutio, Grt;. OHπι

Hac objectione convicti Gregorius in 2, disk 35, quæst. 1. art. 2 etc. Okam abeo relatus, quodl. 3, quæst. 11 et qnodib. 4, quæst. 6. dicunt conformitatem prædictam non deberi ipsi actui peccaminoso; sed potenti® vel supposito peccanti : adeoque subjectum privationisluisconformitafis non esse «actum,sed potentiam vel ipsum suppositum.

Disp. H«a.

Verum solutionem istam merito impugnant recentiores : quia potentia vel supposilum non est capax conformitatis, de qua loquimur, nisi mediante actu : non enim voluntas dicitur conformis rationi per se ipsam ; sed quia elicit actum rationi consonum et conformem : ergo neque potentia neque suppositum, sed actus dumtaxat habet esse immediatum subjectum prædictæ conformitatis et ejus privationis : idem enim debet esse subjectum privationis, et formæ cujus est privatio. Deinde privatio, quæ spectat per se ad peccatum commissionis, .et ex qua hujusmodi peccatum habet rationem mali, non est carentia actus debili : hæc enim potius est peccatum omissionis ; sed est carentia ordinationis et rectitudinis actus .-sicutet hujusmodi peccatum non est privatio alicujus actus ; sed actus quidam inordinatus et carens debita rectitudine : at privatio, quæ immediate recipitur in potentia, solum potest esse carentia actus : nam potentia solum est immediatum subjectum respectu actus, et carentia? actus : ergo subjectum immediatum rectitudinis et privationis, dequibus loquimur, actus debet esse, non potentia. Specialiter vero displicet

D.Thom. ha?c solutio, quia est ex presse contra D. Thomam. ul videre est quæst. 72, sequenti art. 1, ubi loquens de hac inordinatione priva* tiva, dicit quod oxistil in ipso peccato. El in solut. ad 2, qnod *peccatum vd actus débita ordine privatus.* Et in 2, distinet. 35, qiiæj. 1, art. 2, in corp, sic ail : *Defectus, φύ causal rationem mali in peccato, est defectus rectitudinis in actu.* Qnod etiam docet distinet. 37. quæst. I. art. I ad 2 el ad 1. Et 2. 2, quæst. 6, art. 2 ad 2. De mal. quasi. 1, art. I ad 13, et art. 5, in corp, aliisque in locis : non ergo dici potest, rectitudinem el privationem, de quibus loquimur, affi- cere immediate potentiam, et non actum.

5. Quare melius alii respondent, subjec-^ tum prædictæ privationis esse ipsum actura peccaminosum, furtum v. g. quia licet hujusmodi actus non sit capax rectitudinis, consideratus secundum suam specificam differentiam furti ; est tamen illius capax secundum gradum communem actus humani : et hoc sufficit ut carentia prædictæ rectitudinis habeat ineo rationem privationis. Quemadmodum carentia visus in talpa habet rationem privationis : quia licet ratione suæ specific® differenliæ talpæ repugnet visus ; non tamen repugnat, sed potius illi debetur secundum gradum communem animalis. Ita Montes. Greg. Mart, et alii iti*® præsenti. Quæ etiam est doctrina Scoti in^ 2, dist. 37. quæst. unica § 7/.r *ista solutio- ne,* et quodlib. 18, § *de primo.*

J ; *ems* di» Wi

Sed neque ista solutio, nisi amplius declaretur, evacuat omnem difficultatem, ut constabit animadvertenti, quod ei carentia alicujus formæ habeat rationem privationis, non sufficit ex parte subjecti capacitas vel non repugnantia ad formam illam ratione alicujus gradus communis ; sed requiritur ulterius, quod forma ipsa debeatur subjecto saltem ratione prædicti gradus : est enim privatio carentia formæ debitae. Unde licet in equo ratione gradus communis animalis, in quo convenit cum homine, adsit capacitas seu non repugnantia ad ratiocinandum, et in nigredine ratione communis gradus coloris ad disgregandum ; non tamen ob id carentia rationalitatis in equo, aut virtutis disgregativæ in nigredine habet rationem privationis : quia neque equo adhuc ratione prædicti gradus debita est rationalitas ; nec nigredini virtus ad disgregandum, etiam ratione coloris. Ex hocautem habetur efficax impugnatio prædictæ solutionis, dum ultra non pergit. Nam etiam si actui peccaminoso. v. g. furti, ex communi ratione actus humani non repugnet rectitudo et conformitas ; nequit tamen adhuc ratione prædicti pnidicli gradus es-o illi debita : ergo carentia illius non potest habere rationem privutionis.Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : quia prædiealum, quod alicui debetur ratione gradus generici et communis, nequit illi repugnare ex propria et specifica sua differentia : alias neque genus esset radix talis differentia? uti esso debet ; neque ipsa, ut debet, esset perfecti va sui generis, sed magis destructiva : unde quia ex communi ratione animali debita est proprietas sensitiva, non est possibile animal, cui ratione suæ specific® differonliæ repugnet potentiel ad sentiendum : sed peccato furti ex propria differentia specifica repugnat convenientia ad rationem, ut est perse notum : ergo nequit talis convenientia deberi illi ratione cujuscunque gradus communis et generici. Ad hæc : si prædicalum, quod alicui debetur ratione generis posset eidem repugnare ratione differentiæ specifica?, non possent proprietates generis de speciebus demonstrari ; neque proinde esset legitimus modus arguendi, *Omne animal esi sensitirum : equus est animal : ergo quusest sensitivus,* ut intuenti constabit : hocautem est contra communem consensum Dialecticorum : ergo, etc.

6. Illud vero, quod adducitur de talpa, pirum refert. Tum quia talpæ ratione suæ specifica? differenliæ forte non repugnat visus; sed quod nascatur sine oculis, oritur ex indispositione materiæ, ut volunt nonnulli : et ita potius pertinebit ad conditionem individualem, quæ materiam sequitur, quam ad differentiam specificam, quæ su- i'finitur a forma./mo *talpa* (verba sunt D. Thorn® lib. 3 de anima lect. 1) *videtur habere oculos sub pelle: sed propter hoc quod conversatur sub terra, non fuit ei necessarius visus : d si haberet oculos discoopertos, ejus oculos offenderet.* Tum etiam prædictum exemplum non refert : quia facultassensitiva,quæ debeluranimali ratione gradus communis tam perfectis, quam imperfectis,solum est virtus ad sentiendum utcunque, abstrahendo ab hoc vel illo determinato modo sentiendi, adeoque ab hoc quod est sentire tribus, quatuor, aut quinque sensibus externis. Hæc autem facultas non repugnat, imo nec deest alicui animalium, quantumvis imperfecto, etiamsi uno, vel altero, aut pluribus sensibus careat : cum nullum sit, quod aliquos non conservet. Perfecta vero facultas sentiendi omnibus quinque externis sensibus non est proprietas animalis ut sic, abstrahentis a perfecto et imperfecto ; sed dumlaxat animali- perfecti : et ideo non mirum, quod aliquibus imperfectis repugnet : reperilur autem in omnibus perfectis. Quare in talpa, aut in quovis alio animali, cui visus, vel alius sensus ex propria differentia repugnet, non est debitus ille sensus ratione generi atqoe adeo neque ejus carentia proprie erit privatio : licet ita appelletur, large et improprie : quod ad præsens non sufficit.

Dices : di visibilitas in partes ejusdem rationis est proprietas quantitatis continuae ex communi sua ratione : et nihilominus datur quantitas continua, cui omnino repugnat ; nempe quantitas cceli, aut minimi naturalis, quibusex propriasua ratione repugnatdividi. Respondetur prædictam proprietatem nontamesse divisibilitatem physicam et naturalem, quam mathematicam, si ve per designationem : u l bene observarunt N. Complutenses in Logica disp. 7, num. 37, hæc autem di visibi litas nulli quanto, etiam coelesti vel naturaliter minimo, repugnat. /Vliam solutionem reperies apud eosdem Complutenses loco cit.

7. Pro vera ergo et adæquata solntî|ïie primo dislinguendem est duplex debitum : aliud morale, sive legale; et aliud physicum. Debitum morale, seu regale est, quod provenit ex lege : ut ex lege justitias debetur unicuique jus suum, et ex lege temperantia? tenetur quilibet temperate comedere, etc. Debitum physicum est, quod, fundat quaelibet natura per sua principia physica respectu illorum, quæ ab ipsa emanant : ob idque dici potest *debitum naturale :* quo genere debiti cuilibet essentiae debentur naturales passiones. Unde etiam privatio est duplex : alia mortalis, quæ est carentia formæ debita? ex aliqua lege : ut dum quis non apponit actui, quem exercet, circunstantias, quas lex jubet apponere. Et alia physica, quæ est carentia formædebitæ ex solis principiis physicis naluræ : sicut esset in qualibet essentia carentia alicujus proprietatis. Secundo observa, quod alicui repugnat ex sua differentia specifica, nequeat illi deberi ratione prædicali communis, debito physico propter rationem nuper tactam ; secus tamen debito morali. Potest enim lex præcipere ut commune prædicatum, quod secundum se physice loquendo, est indifferens ad malum et ad bonum, per hujus et non per illius differentiam contrahatur et determinetur ad speciem : et ideo si contra hujusmodi præceptum prædicatum illud contrahatur per differentiam

DocIrjna proadæ- <|Uata solutione.

mali, carebit differentia et contractione béni sibi debita ex prædicta lege : habebitque proinde hujusmodi carentia rationem privationis moralis respectu talis praxlicati : quamvis prout sic jam contracto per illam primam differentiam, altera ei repugnet.

Hocsuppositoadobjeetionem respondetur cuilibet actui peecaminoso, qua ratione actus humanus est, debitam esse rectitudinem et conformitatem cum recta ratione, non quidem debito physico per modum naturalis proprietatis; sed debito morali : ex ipsa lege rationis, quædictat, uteo ipso quod homo in quantum rationalis est, operetur, id faciat in ordine ad objectum et finem consonum rationi, servatisqueomnibus, quas recta ratio exigit : adeoque cum rectitudine rationis, hac vel illa, juxta exigentiam materiæ, circa quam operatio exercetur. Hoc autem sufficit, ut in omni operatione humana, quæ sine hujusmodi rectitudine fit, sicut fit omnis actus peccaminosus, carentia illius habeat rationem privationis moralis, saltem respectu prædicaticommunis; quamvis ex differentia specifica talis rectitudo repugnet.

NûYæ objee-Uones.

8. Verum contra hanc etiam solutionem objicies, tum quod nulli potest deberi ex lege, quod absolute ei repugnat : sicut nec lex potest facere, ut quod alicui secundum rem repugnat, re ipsa illi conveniat : sed actui peccati re ipsa repugnat rectitudo : ergo ex riulla lege potest illi deberi. Deinde vel ista lex supponit jam actum malum existere in voluntate, et præcipit, ut tali actui rectitudo adhibeatur : vel non supponit illum ; sed antecedit et prohibet, ne fiatVPrimum dici nequit: alias talislexpraeciperet impossibile, cum impossibile sit actui malo, ex suppositione quod malus est, rectitudinem adhiberi. Secundum vero non est ad rem : quia ex vi legis prohibentis ex toto aliquem actum,, non est debita rectitudo; sed carentia et negatio talis actus : ergo, etc. Denique nulla apparet lex, ratione cujus deberi possit illa rectitudo. Nam vel esset affirmativa? Et hæc non : quia lex affirmativa præcipit actum bonum, et violatur per peccatum omissionis: praedicta vero lex nullum actum præcipit; sed prohibet actum malum : el ideo violatur per peccatum commissionis. Vel esset lex negativa? Et neque hoc dici potest : quia lex negativa solum habet prohibere actum inordinatum, nullamque præcipit positivam rectitudinem. Præterquam quod lex negativa obligat pro semper; prædicta vero rectitudo non semper est debita ; sed tunc solum cum homo ex deliberatione operatur : ergo non datur talis lex.

Respondetur tamen ad primum, solum convincere non deberi adhuc ex lege actui peecaminoso rectitudinem, secundumquod peccaminosus est reduplicative ; non autem quod non debeatur illi, ut est actus humanus: secundum quam rationem non magis ei repugnat rectitudo, quam defectus: et differentia boni quam mali. Etenim lex eatenus facit, quod prædicto actui rectitudo debeatur; quatenus præcipit, ut gradus ille communis actus humani, ex se physice indifferens ad malum et ad bonum, contrahatur et determinetur per differentiam boni, et non per differentiam mali, fialque proinde rectus, et non inordinatus : in quo nulla est impossibilitas aut repugnantia. Et ideo cum voluntas peccando determinat prædictum gradum ad speciem mali, privat illum rectitudine et determinatione ad bonum, quam ex se poterat habere, quamque lex poterat praecipere, et præcipiebal de facto, supposito quod voluntas operaretur.

9. Ad secundum respondetur, quod quia lex (in casu quo loquimur) non absolute^ præcipit rectitudinem actus humani, sed ex praedicta suppositione ; quodammodo supponit, actum ipsum existere jam in voluntate, nempe quoad gradum communem operationis liberæ, et quodammodo illum antecedit. Pro quo nota, quod sicut in generatione compositi materialis, animalis v. gr. prius natura producitur gradus communis, nempe gradus corporis, quam gradus magis particularis, puta viventis ; et gradus viventis, quam gradus sensitivi: ita voluntas eliciens actum peccaminosum, prius quodammodo attingit in illo gradum communem actus humani, quam gradum specificum peccaminosi : daturque proinde signum quoddam rationis, in quo voluntas inlelligitur jam operans humano modo,sine eo quod pro tali signo intelligatur operans bene vel male. Igitur omnino antecedenler ad hujusmodi signum, et ad hoc quod voluntas utcunque operetur, non inlelligitur lex determinans ad operandum cum rectitudine : quia voluntas, in casu quo loquimur, non tenetur absolute bene operari; licet teneatur absolute non operari male. Cæterumin prædicto signo, ubi intelligitur voluntas jam operans et eliciens primum gradum operationis, intelligitur simul adesse

te lex præcipiens, quod lalis operatio ait recta: atque adeo quod prædictus gradus communis,qui ad legem supponitur, determinetur ad speciem per differentiam boni, d non per differentiam mali. Quia revera supposito quod voluntas operatur, reda ratio el lex dictat, ut bene el non male operetur. Inde lex praecipiens rectitudinem ut talis, nec totaliter antecedit actum malum, nec ex luto illum præsupponil;sed supponit quantum ad gradum communem, el antecedit quantum ad differentialem, et in illo signo intermedio prohibet ne gradus communis contrahatur per differentiam, cui repugnat rectitudo; præcipit vero ut contrahatur per differentiam, quam rectitudo comitetur.

18» Aliter etiam potest hoc explicari, si dica-
I «P mus prædiclam legem, quamvis in ratione
“ legis negativæ sit absoluta, quia absolute
.. seu independenter a qualibet suppositione
J prohibet ne fiat actus malus; in ratione tamen affirmativa? et praecipientis rectitudinem, de qua loquimur, esse conditionalem: quia non præcipit absolute eam rectitudinem; sed sub hac conditione *si voluntas operatura sit.* Itaque ejus imperium non debet explicari hoc absoluto *operato bene,* seu *dicito actum bonum ;* sed hac conditional! $i *operaturus sis, operato bene :* unde non ille, qui non operatur bene, eo quod absolute non operatur, delinquit contra prædiclam legem; sed ille, qui operando non operatur bene. Sic autem exposita prædicta lego, non opus est pro ejus imperio expeclareilludsignum inter gradum communem et differentialem operationis, quod distinximus; sed antecedenter ad totam operationem potest praecipere rectitudinem sub prædicta conditione. Vide si placet, quæ diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 1, a num. 77.

u»· 10. Ex quo ad tertium dicendum est, in
’-· qualibet materia ipsammet legem peccati œmissionis, quæ prohibet absolute male operari, extendi ad præcipiendam rectitudinem in illa materia, supposita operatione, seu sub conditione, quam diximus. Nam cum voluntas ex suppositione, quod libere agat, non possit non bene vel male operari; eadem lex, quæ absolute et primario prohibet in hac materia, v. g. justitiæ malam operationem; ex consequenti et sub conditione præcipit, quod si voluntas circa eam operatura sit, bene et non male operetur, adeoque cum rectitudine, cujus actus humanus est capax in materia justitiæ. Unde pr.pdicta lex licet directe et per se ait negativa ; ex consequenti tamen et indirecte habet vim affirmativa? : et hoc sufficit, tum ut ex vi illius aliqua positiva rectitudo possit esse debita modo explicato: tum etiam ut carentia talis rectitudinis, sicut etiam prædicta lex non ad peccatum omissionis absolute et simpliciter ; sed ad peccatum commissionis pertineat.

Sed urgent Vasquez el alii ex iis, qui no- Replis
bis opponuntur,tum quod malitia privativa,cx V3S<1'
si quæ datur in peccato commissionis, non debet esse malitia generalis, quæ sit privatio cujuscunque rectitudinis haberi possibilis; sed malitia determinata ad cerlam speciem, atque adeo quæ sit privatio alicujus rectitudinis specialis : rectitudo autem, quæ deberi potest actui peecaminoso secundum communem gradum actus humani, tantum potest esse rectitudo in communi: quandoquidem talis gradus tam ex se quam ratione legis, quæ prohibet male operari, indifferens est adquancnnque rectitudinem, et non magis postulat hanc determinate, quam illam : non ergo ratione hujus gradus actus peccati potest esse subjectum privationis. Tum etiam quia juxta hunc dicendi modum in diversis specie peccatis non poterunt assignari distinctæ specie privationes; cum neque ex parte rectitudinis, qua privantur per malitiam ; nec ex parte subjecti seu gradus, cui talis rectitudo debetur, possint distingui. Adde, quod si soli gradui communi debetur rectitudo, solus ipse erit subjectum privationis, adeoque solus ipse, non vero differentialis, denominabitur ab ea *peccaminosus :* cum tamen potius hic, quam ille debeat ita denominari. Adde secundo ex Vasq. quia si supponamus, hominem posse peccare peccato commissionis, non posse bene operari : in hoc casu nulla erit malitia privativa: siquidem rectitudo, cujus privatio esse deberet, supponitur impossibilis.

11. Respondetur primo ad hanc replicam, Diluitur
hactenus satis nobis fuisse ostendere, quod omni actui peecaminoso ex aliquo capite debeatur aliqua rectitudo, quæcunque illa sit : cum eo ipso constet, carentiam talis rectitudinis debere habere in illo rationem privationis :quod fuit assumptum hujus dubii;quicquid sit de specie vel determinatione talis privationis aut rectitudinis, de qua dubio sequenti. Deinde respondetur privationem, quam ponimus in actu peecaminoso, non esse solius rectitudinis ut sic : sicut neque rectitudo, quæ tali actui debetur, praecise prima pars.

est reclini io, ut sic sen vage sumpta; sed specialior et magis determinata. Hæc vero determinatio sumitur ex ipsa materia, in qua actus exercetur : ut si exercetur in materia justitiæ. rectitudo, quæ illi debetur, erit de linea justitia'. Sicut enim lex praecipit, quod actui humano, attenta communi ejus ratione, adhibeatur rectitudo aliqua vago sumpta : sic etiam præcipit, ut tali actui determinato jam nd hanc, vel illam materiam adhibeatur rectitudo propria talis materiæ. I nde quia omnis actus peccaminosus debet circa aliquam specialem materiam exerceri; idcirco rectitudo, quæ illi debetur, el privatio talis rectitudinis semper erunt determinatae. Excipe tamen actus otiosos, qui nullam materiam moralem determinant : quibus proindenulla debetur determinata rectitudo (quamvis nec rectitudo, quæ illis debetur, el quæ debetur aliis ex sola ratione communi humani acini, sit rectitudo universalis, ntAuthores hujus replicæ insinuant) sed rectitudo aliqua particularis, vage lamem sumpta el sine determinatione poliusad hanc, quam ad illam: cujus proinde privatio in omnibus est ejusdem speciei : imo ipsi actus otiosi pertinent omnes ad eandem speciem peccati.

Diluitor sernub. Ad secundum hujus replicæ respondetur, non esse nobis necessarium distinguere in qualibet materia tot species privationis rectitudinis, quot in ea dantur peccata specifice distincta: imi» libenter admittimus oppositum. Ex quo Cajetanus et alii desumunt non parum efficax argumentum ad probandum malitiam privativam non esse rationem constitutivam peccati comissionis (quæ erit etiam nostra sententia) quia constitutivum debet etiam esse distinctivum ; sola autem malitia privativa nequit semper peccata distinguere; cum una et eadem secundum speciem privatio reperiatur in peccatis specifice diversis. Aulhores vero tenentes praedictum peccatum per privationem constitui, recurrent pro distinctione (semper tamen infeliciter) vel ad diversum modum, quo diversa peccata habent privare eadem rectitudine : vel in materia ejusdem virtutis distinguent diversas rectitudines, adeoque diversas privationes : vel forte dicent, quod licet rectitudo cujuslibet virtutis pro formali sit una et indivisibilis., pro fundamento tamen ex pluribus coalescit, ut ex objecto, fine, circunstantiis, etc, et hac via manere locum privationum mul-

mmnPa<l- üpHcationi : de quo ipsi.

Sfam. 12. Ad illud, quod additur, respondetur, quod sicut caecitas denominat lotum hominem *exeam ;* quamvis solum sit in oculi·: ita licet malitia privativa conveniret actui humano ratione» solius gradus communi!·, posset denominare totum illum peccaniiwo*sum* : quia denominatio de genere mali, undecunque oriatur, totum subjectum inficit : et ideo dicitur, quod *malum ex quocunque defectu.* Adde prædiclam privationem non solum convenire actui humano ratione praedicati communis, sed etiam ratione differontialis : quia licet exigentia rectitudini- ex primo illo gradu oriatur, privatio tameji originator ex posteriori : cum idcirco actus peccaminosus cureat rectitudine ex gradu communi sibi debita, quia contractus est per talem differentiam, cui rectitudo repugnat. Adde secundo, potissimum, a quoactus denominatur *peccaminosus,* non esse privationem,sed malitiam positivam,quam infra dari ostendemus : hæc autem omnino convenit actibus ratione suæ differentia.

Ad ultimum dicas, casum in viatoribus Alt repugnare, quia libertas necessaria ad pecn^® candum requirit judicium discernens inter bonum et malum, adeoque praebens voluntati indifferentiam et facultatem ad utcunque, a qua indifferentia sola divina gratia potest voluntatem extrahere, omnino eam a malo revocando, et confirmando in bono, cum libertate solius contradictionis circa istud. A bono autem nihil est, per quod voluntas viatoris possit ita removeri, ut maneat ad malum determinata; nisi defectus totius libertatis; cum quo non stat posse peccare. Diximus *voluntas viatoris : qu.ia.-in* damnatis voluntas ita est obstinata in malo, ulconservet libertatem contradictionis erga ipsum; maneat vero impotens ad operandum bonum. Hæc tamen impotentia solum est impotentia consequens, orta ex electione voluntaria, per quam damnatus libere se ad malum applicuit, et in eo vult permanere : unde non obest quominus potentia antecedenteel absoluta oppositum sit possibile. Quemadmodum in divina voluntate etiam si ex suppositione quod aliquem ad beatitudinem elegerit, non possit in sensu composito non semper id velle, absolute tamen et in sensu diviso potest velle oppositum : quia impotentia illa præcise est consequens ad electionem liberam, et ita non tollit potentiam antecedentem : de quo alibi.

DUB. IL

DI'BIDM II.

Urum malitia privativa peccati commissionis sil una, vel piares : et cajas formic sil privatio?

l'l liane difficultatem clarius decidamus, quædam ante dubii resolutionem praenotare opus est.

Permittuntur nonnulla pro dubii decisione.

nail· 13. Res esi perspicua, peccatum commis-
.*■■ simiis, et præcipue si sit mortale, non unam tantum, sed piares diversarum perfectionum privationes inducere. Privat enim (saltem quantum est ex se) animam gralia, privat charitale, cæterisque virtutibus infusis, ac donis, quæ sine gratia esse non possunt : et aliquando etiam destruit oppositam virtutem acquisitam. Verum cum hujusmodi privationes non in ipso actu peccati, sed in anima Vel in ejus potentiis immediate subjectentur ; ex dictis dub. precedent! constat, nullam earum posse esse malitiam privativam, de qua loquimur : quæ ut ostensum est num. 4, immediate afficere, el denominare debet actum peccaminosum. Præterquam quod prædiclæ privationes,utpole habituum et habituales, potius ad habituale peccatum spectare deberent quam ad actuale, de quo loquimur, cujus malitia cum ipso transit. Quod si alicubi sancti Patres docere videantur peccatum esse privationem virtutis aut gratiæ,

feti. ut docere videntur D. Dionys. cap. 4, de
rfll divin, nomin., Basilius in constitutionibus
***■ monasticis cap. 3, Ambrosias lib. 7 in Lucam cap. 10,et alii ; intelligendi sunt causaliter : quia scilicet privatio gratiæ ct virtutis censeaturex peccato,et illud consequitur; quamvis nec sit in ipso nec formaliter illud denominet. Vel exponendi sunt de peccato habituali : quod ut. disp. 16 dicemus, in privatione gratiæ consistit.

!L Neque obesi, quod S. Thom. infra quæst. 87, art. 4 et 2, 2, quæst, 20, art. l et 3, neenon 3 part., quæst. 86, et aliis locis in sequentibus referendis, asserit peccatum mortale importare formaliter aversionem a Deo : hæc autem aversio non potest esse aliud, quam privatio gratiæ. Respondetur enim Angel, Doctorem vel loqui de peccato habituali, ut videre est loco cit. ex 3 part., vel non loqui de peccato mortali quantum ad moralem malitiam, prout nunc de eo loquimur : 'sod reduplicative ut mortali : quo pacto involvit quodammodo ipsam aninue mortem, quæ consistit in separatione a Deo, et privatione galiæ : vel denique aversio, de qua loquitur, non est aversio formalis, aut *in facto esse,* quæ est privatio gratiæ ;sed aversio quædam effectiva, quæ potest dici aversio *in fieri,* ct inducit gratiæ privationem, ut magis declarabiturdub. 3.

Præter lias autem privationes assignant Duplex nonnulli in peccato commissionis duplicem 3·!* i"i- aliam quasi actualem : videlicet carentiam va,i". actus virtutis oppositæ : et carentiam conformitatis ad legem negativam, prohibentem ipsum peccatum : sive (quod idem est) carentiam omissionis actus prohibiti : ut peccatum injustitiae dicunt privare opposito actu justitiæ, ct conformilate quadam negativa, qua voluntas omittendo actum injustitia prohibitum, conformaridebuitcum lege justitiæ prohibente tale peccatum.

l l. Cæterum prima ex istis carentiisQul-l a<; licet sit vera carentia, non tamen semper, i-ñ«··.ı ? dum peccatum committitur, est privatio : quia non semper quando aliquis peccat peccato omissionis, absolute debet habere actum oppositæ virtutis ; cum tamen privatio semper sit carentia formæ debitæ. Et licet ex suppositione quod aliquis operetur, teneatur operari bene ; et si operatur circa materiam determinata? virtutis, puta justitiæ, debeat elicere actum cum rectitudine hujus virtutis : quia tamen hujusmodi obligatio non est ad operandum bene absolute : sed sub conditione quod voluntas operetur, adeoque supponendo operationem ipsam quoad gradum communem actus humani juxla dicta num. 9, idcirco,ex vi prædiclæ obligationis sola differentia et rectitudo talis operationis potest osse debita ; non vero integra aliqua operatio : et consequenter sola carentia prædiclæ rectitudinis, supposito actu : non vero carentia actus habet ?r rationem privationis. Adde, quod etiamsi integer actusjustitiæ esset debitus, quando quis committit actum injustitiae, ut si aliquis tempore quodebe! restituere,furaretur, atqueita carentia prædicti aclusjuslitiæ haberet rationem privationis ; hæc tamen privatio nequaquam ad peccatum commissionis pertineret, neque illud denominaret; sed esset peccatum omissionis valde distinctum contra praeceptum affirmativum, praecipiens absolute talem actum : unde nec subjectum istius privationis esset actus peccati commissionis ; sed sola potentia, quæ est immediatum subjectum actus debili.

ìβψo- riiur sccЧЖtj.

Stcunda vero quæ dicitur *carentia conformitatis ad legem prohibentem peccatum seu carentia omissionis hujus peccati,* neque est vera carentia, neque aliquid negativum ; sed est ipse actus positivus prohibitus et contrarius tali legi. El ratio est perspicua : quia negatio negationis non est negatio ; sed est ipsum positivum, quod bis negatur : nam duæ negationes affirmant : omissio vero actus prohibiti, seu conformitas cum lege negativa illum prohibente non esi aliquid positivum ; sed mera carentia et negatio talis actus:et ideo semel data hujusmodi negatione et carentia, etiam nullo positivo interveniente, datur praedicta conformitas : unde negatio el carentia istius conformitalis seu omissionis est carentia careniiæ, et negatio negationis : adeoque coincidit omnino cum positivo bis negato, scilicet cum actu prohibito, qui debuit omitti, et omissus-non fuit. Quod si omissionis alicuius actus daretur vera privatio ; etiam istius privationis posset dari alia omissio ; et hujus omissionis alia privatio ; et ita in infinitam malitiæ privativae multiplicarentur, **It** ergo similis processus tollatur, sistendum est in actu, et in prima omissione, quæ est vera carentia ipsius actus: cæteræ vero negationes, quæ repli-, cari possunt, debent reduci ad ista ; el unaqua?que cum suo bis negato converti.

15. His credidimus, sufficienter impugnari hanc ultimam privationem, quæ dicitur *carentia omissionis peccati,* seu *conformitatisad legem illum prohibentem :* cujus Mdtjna ai,ct°rem reperimus Molinam I part, quæst. 5, disp, unica. Vidimus tamen perdoctum et gravem Theologum ex recentioribus hujus Universitatis suscipientem ejus patrocinium : quod sibi prædicta privatio, sicut etiam Molinæ, aptior visa sil ad peccatum oeearças commissionis constituendum. I nde ut nosadimpti-iræ impugnationi occurrat, animadvertit omissionem actus prohibiti, ad quam voluntas tenetur,quam vis physice sil carentia et *non ens·.* moraliter tamen posse dici *ens* et positivum. Tum quia oritur a voluntate, cum sit libera. Tum etiam quia denominator debita a logé prohibente peccatum : et cum lex sil positiva, etiam prædicta denominatio debet esse positiva. Imo habet ab eadem lege, quod sit amabilis, adeoque quod sil bona el ens : nam quod est debitum, amabile est, el quod amabile, ens et bonum. Cumque hujusmodi ens solum sil per ordinem ad voluntatem et ad legem, erit solum ens morale, eritqiie ejus carentia privatio moralis : dicitur enim privatio aliqua moralis, eo quod prix at forma morali. Deinde hoc explicat exemplo desumpto ex artificialibus : nam foramina, qua» in domo relinquuntur, ut luci aditus pateat, physice quidem sunt /ion *eus* : solum enim important carentiam corporis solidi spatium illud occludentis : et tamen in ordine ad artem censentur entia et bona, utpote conformia ejus regulis. Sed et in naturalibus carentia motus, per quam corpus in suo loco quiescit, habet esse illi bona et consona inclinationi naturali, quæ est in corpore ad quiescendum : atque adeo etiam est aliquo modo ens, cum bonum sit passio entis; quamvis alias sit carentia. Eodem ergo proportionali modo omissio, de qua loquimur, quamvis physice sit carentia et privatio, poterit dici e/.-s' *morale :* et hoc sufficiet, ut ejus oppositum, per quod negatur et aufertur, sit privatio moralis. Sic prædictus Junior subtilius quam solide rem meditabatur.

Ejus tamen discursus non omnino satis-D$® facit : nam quicquid sit, an omissio actus – prohibiti denominationibus illis *libera,prxceptr. amabilis, etc.,* substernatur (quod non disquirimus) per hoc tamen nihil intrinsecum positivum ponitur realiter in illa; nec tribuitur ei aliquid, quo vero exuat conceptum carentia» et negationis : quicquid enim ibi sonat, aut excogitari potest de linea positivi, sistit in denominatione extrinseca desumpta a lege : ergo neque per hoc ejus oppositum quantum ad intrinseca vere exuet conceptum positivi, aut fiet vera el realis negatio. Non enim unum oppositum verius habere potest, quod sit *non ens et negatio.* quam alterum habeat, quod sit affirmatio et ens.

16. Confirmatur, el explicatur. Etenim c?Ł. cum dicitur prædictam omissionem, quæ «Si physice est *non ens.* esse *ens* per ordinem ad voluntatem et ad legem, seu *ens morale,* ""5 non potest esse sensus, quod talis omission lege, vel a voluntate, aut aliunde realiter accipiat in se aliquid de linea positivi, per quod intrinsece a sua non entitate distinguatur : hujusmodi enim positivum omnino est inexcogitabile in prædicta omissione : imo si daretur, jam illa non vere esset omissio et negatio actus prohibiti ; sed esset positio et affirmatio alicujus alterius actus. Solum ergo potest esse sensus, quod illa, quæ intrinsece reapse est carentia et *non ens:* nostro modo concipiendi, et moraliter appretiandi quasi *ens* habeatur; et ita aestimetur, ac si esset actus positivus : ergo esto ob hanc rationem ejus oppositum possit u nobis haberi, et æslimari ut carentia et *nun ens;* nequaquam tamen flet, ut vere el intrinsece rationem positivi amittat. traneoatve in rcalem carentiam, aut fiat vero aliquo modo *privatio, et non ens.* Neque enim unum oppositorum magis a se abjicere potest rationem positivi, et rationem entis, quam alterum illam ad se trahat, et in se suscipiat.

Ad hæc : omissio actus debiti non ita fit lift, moraliter *ens,* ut differat reipsa ab eo, quod aï'·»· est vere et realiter carentia et *non esse* talis actus : sive (quod idem est) ut non omnino coïncidai cum prædicta carentia et negatione : ergo ejus oppositum non ita fiet moraliter privatio et *non ens,* ut realiter differat ab ipso actu, sive ut non omnino cum illo coïncidai : quandoquidem non magis oppositum omissionis potest recedere ab esse actus omissi, quam omissio a *non esse.* Si igitur praedictum oppositum, quod explicatur per privationem omissionis actus prohibiti, manet realiter ab eo indistinctum, et cum illo coincidit ; solo nomine, vel apparentia dicendum est *privatio;* revera autem est ipse actus, qui prohibetur. Neque obest illud de denominatione *prxceptx* ratione legis : quia cum sit denominatio pure extrinseca, non variat intrinsece naturam omissionis, neque extrahit illam a sua'non *entitate :* unde neque oppositum illius poterit a sua entitate extrahere, aut mutare intrinsece. Idemque dicendum est de denominationibus *amabilis, et bona: :* quia etiam ad summum possunt esse extrinsece desumptæ, vel a bonitate finis, ob quem omittendus est actus prohibitus : et ideo nihil arguunt bonitatis aut entitatis etiam moralis, afficiens intrincece omissionem.

17. Exemplum vero ex artificialibus desumptum confirmat potius ea, quæ diximus. Nam quicquid sit, an illa foramina et vacuitates large, el improprie possint dici *entia,* aut *bona;* quia tamen revera sunt careniiæ, ejus opposita, per quæ tolluntur, nequaquam suntcarentiæ ; sed ipsamet corpora positiva solida, quibus occluduntur. Elidem præstat aliud exemplum ex naturalibus desumptum : nam oppositum, per quod potest negari, et auferri carentia motus naturalis, non potest esse aliud, quam ipse motus.

Addendum vero est, prædictam privationem omissionis actus prohibiti, si semel esset vera privatio, nequaquam habituram pro subjecto ipsum actum prohibitum ; sed .«olam potentiam, quæ est subjectum actus. Et ratio eat perspicua : nam idem debet esse subjectum privationis, el illius, cujus est privatio : sicut ergo omissio actus prohibiti non haberet pro subjecto ipsum actum, qui omitti debuit ; sed solam potentiam, ut est per se notum : ita etiam privatio hujus omissionis (esto esset vera et realis) haberet pro subjecto non actum ; sed nudam potentiam. Ex quo fil prædictam omissionis privationem nedum esse fictitiam et chimæricam : utpote sub cujus nomine nihil clauditur privationis; sed etiam esse inutilem ad denominandum intrinsece *peccaminosum* actum prohibitum, adeoque ad illum inesse peccati constituendum (adhuc in sententia eorum, qui negant malitiam positivam) quia ratio ita constituens et denominans debet in prædicto actu subjectari, et illum intrinsece afficere, ut ex se liquet.

Rejecta ergo fictilia hac et inutili privatione omissionis actus prohibiti seu conformitatis cum lege negativa illum prohibente, omissisque aliis, quas extra prædictum actum distinximus; in ipso actu requirenda est illa, quam investigamus. Pro quo nota, quod omnis actus peccaminosus videtur carere pluribus perfectionibus : caret enim bonitate morali oppositæ virtutis, et ejus rectitudine: caret convenientia ad rationem, et ad naturam rationalem, conformitate ad legem, ordine ad finem ultimum, et informatione charitatis. Possuntque perfectiones istæ considerari vel formali ler, vel fundamentaliter. Videndum ergo est, an prædictæ careniiæ unam dumtaxat, vel plures privationes constituant : et quæ sit ex enumeratis forma, cujus est privatio?

§ n.

Expeditur prima pars dubii.

18. Dicendum est primo, malitiam privativam in quolibet peccato commissionis tantum esse unicam privationem adæquatam et totalem : quæ diversis nominibus a D. Th. el aliis DD. significatur. Hæc posterior pars conclusionis ex probatione prioris, et ex dicendis per totam disputationem satis constabit. Prior autem probatur animad-Animad vertendo nos loqui de peccato, quod forma- vasto, liter est unum, sçu quod solum perlinet ad unam peccati speciem : stat enim actum, qui est Unus numero in *esse* physico, esse multiplicem in genere moris, et habere plures malitiæ species ob materias vel cir-

cunstantias specie diversas, quas tangit : ut homicidium commissum in loco sacro propter fornicationem : in quo sunt tres species malitiæ, esique formaliler triplex peccatum. In hoc autem non restringimus malitiam privativam ad unam privationem : sed multiplicabuntur, sicut multiplicantur peccati spodes, et malitiæ positivæ. Deinde etiam habendum est præ oculis, quod sæpe diximus, videlicet in quolibet peccato alicujus materiæ illam solam carentiam habere rationem privationis, quæ est carentia forma?debitæ ex ipsa ratione actus humani ut exerciti in tali materia. Nam nec carentia formæ non debitæ sufficit ad privationem ; nec aliunde potest deberi actui i>eccaminoso forma opposita malitiæ privativas» nisi ex eo quoti esi actus humanus procedens a ratione circa hanc materiam, vel circa illam.

Balio asstf-l Hoc supposito, probatur ita nostra assertio. Actui humano ex sua ratione, adhuc prout exercito in tali materia, non debetur nisi unica forma perfectiva : ergo in uno peccato non est nisi unica malitia privativa. Consequentia liquet : quoniam privationes individuanlttr sicut cætera accidentia a subjecto ; et specifftantur a forma, qua privant : atque ita unius formæ in eodem subjecto non potest esse nisi unica privatio. Antecedens vero probatur : quia actui humano ex sua communi ratione solum debetur, quod in illa materia, in qua exercetur, contrahatur per differentiam boni, et non per differentiam mali : sive (quod idem est) debetur ei, quod habeat bonitatem moralem illius materiæ, et non oppositam malitiam : at hujusmodi differentia seu bonitas respectu unius actus tantum est una forma ; alias si essent plures, constituerent plures actus formaliter : ergo, etc.

Couir-mano. Confirmatur : actus virtutis justitiæ v. g. pCr unam duntaxat formam, quæ est bonitas et rectitudo ipsius justitiæ, habe', totum, quod recta ratio præcipit habere actum humanum exercitum in materia justitiæ ; ergo oppositum peccatum injustitiae per unam duntaxat privationem caret tota rectitudine sibi debita, tam ex communi ratione actus humani, quam ex hoc quod exercetur in materia justitiæ. Patet consequentia : nam neque actui peceaminoso in una materia plus potest deberi, quam quod sit rectus in tali materia : neque ut ita sit rectus, potest plus rectitudinis desiderari, quam sufficit in actu virtutis talis materiæ : sicut ergo in hoc sufficit unica rectitudo, sic etiam in illo unica tantum potest habere rationem debitæ.

19. Occurres forte negando antecedens:!^ quia potius cuilibet actui humano debentur plures formae : nam praetor differentiam boni, seu bonitatem moralem propria» materia?, debetur illi conformitas cum lege praescribente et regulante talem actum, el etiam cum natura rationali ipsum eliciente. Et praeterea ipsa bonitas moralis, perquam actus virtutis habet, quod sit bonus et rectus, non est una simplex forma, sed multiplex: nam alia est bonitas essentialis, quæ desumitur ex objecto ; alia accidentalis desumpta ex circunstantiis : alia ex fine, etc. Unde Aug. D. diversis in locis diversas assignat in peccato privationes, propter diversasilliformas debitas. Nam 1 p. q. 13. Et 3, contra Gent e. 9. El in 2, d. 35, q. 1, a. 2, malitiam privativam appellat *carentiam debiti finis,* seu *debilir directionis ad finem :* in hoc 6 ari. *carentiam debitæ commensu rationis :* q. vero 72, seq. art. 1, necnon de mal. q. 2, art. I ad 4 *privationem ordinis debili :* et in 2, dist. 37, q. 1, art. 2, dicit *esse privationem forma, per quam actus bonitatem habet in genere moris.* Falsum ergo est, quod peccato commissionis unica tantum forma perfectiva debeatur ; aut quod in eo non sit nisi una privatio.

Effe-ts Hæc tamen evasio facile refutatur : quia actus humanus per eandem formam, per quam habet quod sit bonus, habet quod sit conformis legi, et naturæ rationali : nam nec lex, nec prædicta natura aliud petit in suo actu, nisi quod sit bonus, seu quod terminetur ad objectum, unde sumat bonitatem et non malitiam : nec in actu potest esse aliud consonantia ad naturam, et conformitas cum lege, nisi hujusmodi bonitas petita ab ipsis : ergo ex his principiis nequeunt deberi actui humano plures formae. Nec refert, quod in eodem actu virtutis dentur aliquando plures bonitates morales: quia non omnes absolute sunt debitæ ; sed illa duntaxat, quæ est essentialis, et desumitur ex objecto ; aut etiam quæ desumitur ex aliqua intentione, vel duratione indeterminata : quæ quoad præsens non ponit in numero cum essentiali ; sed ad eam quasi modus reducitur. Reliquæ autem bonitates, quæ vel ex fine operantis, vel ex aliis circunstantiis extrinsccis proveniunt, absolute non sunt debitæ : quia neque ad bonificandum absolute actum desiderantur; neque ex communi ratione actus humani plus debetur, quam quod su ilicit. ut absolute sit bonus. Diximus *reliquas bonitates non deberi absolute ;* quia ex suppositione quod actus transeat per plures materias, poterunt esse debitæ. Tunc voro prædictus actus fit jam multiplex in genere moris, speclalquoad diversas virtutes. Unde etiam actus contrarius in tot illis materiis peccaminosus, erit multiplex in ratione peccati : et ita non mirum si mullis afficiatur privationibus. Quod autem adducitur ex D. Th. nonobost : non enim intendit, quod actui peceaminoso debeantur plures formæ perfretivæ; aut quod dentur in eo plures privationes : sed utitur tot illis nominibus ad unam, quam diximus, significandam : nam licet hujusmodi forma sit una, plura tamen respicit ; ut objectum, seu materiam, in qua actus exercetur : finem operis et intrinsecum, a quo ipsa desumitur : legem, et dictamen rationis, quo praecipitur : et etiam subjectum, scilicet naturam rationalem, quam bene disponit : unde per ordinem ad bare potuit diversis illis nominibus, quibus D. Th. utitur, insigniri, et diverso modo omnibus illis explicari.

20. Sed objicies primo, habitudinem convenienti® ad naturam rationalem, quæ est de ratione actus boni, non posse non distingui a rectitudine quæ convenit illi ex propria materia : nam prædicta habitudo est relatio prædicamentalis fundata in ipsa rectitudine : cum.ergo prædicta relatio desitactui peceaminoso, erit in illo hujusmodi defectus alia privatio a privatione prædictæ rectitudinis.

îï'j. Respondetur relationes prædicamentales non posse esse debitas immediate ratione sui debito morali ; sed duntaxat ratione fundamenti, ex quo naturali sequela resultant : et ideo illarum carentia non constituit aliam privationem moralem a privatione ipsius fundamenti : unde ex eo quod prædicta convenientia ad naturam rationalem sit relatio prajdicamentalis, adeoque distincta a rectitudine, supra quam fundatur; non sequitur illius carentiam esse distinctam privationem : ut in fine hujus dubii magis explicabimus.

&'■■: !J Secundo objicies, quod ex præcepto charitatis tenetur unusquisque dirigere omnes suos actus ad finem ultimum supernatura-!em,ut est satis recepta D. Th. opinio : atque adeo tenetur apponere illis ultra bonitatem propriæ materiæ formam charitatis, per quam fit prædicta directio : ergo cum omnisactus peccaminosus caveat hujusmodi directione, ponenda erit in illo saltem duplex privatio : alia bonitatis propriæ materiæ; el alia prædictæ directionis,seu informationis charitatis.

Respondetur, neque ex præcepto charilatie, neque ex alia lege teneri hominem dirigere in se ipsis omnes suos actus ad finem charitatis directione proxima, el actuali, formali, vel victuali, quæ est charitatis effectus : alioqui peccator, qui dum est in peccato mortali, nullum actum sic dirigit, in omnibus peccaret defectu prædiclæordinationis. Tenemur tamen dirigere omnes illos directione in causa : dequa directione D. Th. sæpe loquimur : cujus doctrinam in tr. de merit, et in tr. de charit. Deo dante, tuebimur et declarabimus, Hæc autem directio in causa tunc fit, quando quis elicit primum actum charitatis : unde licet carentia istius actus initio vilæ, quando praeceptum charitatis ad illum obligat, sit privatio, et peccatum omissionis; carentia tamen directionis actuum snbsequentium in se ipsis non habet rationem privationis, sed est quidam defectus negativus : sicut fidem non esse formatam est defectus negativus in illa, et non proprie privatio : alias omnis actus fidei informis esset peccaminosus. Diximus *directione proxima et actuali, quæ est charitatis effectus :* quia directione quadam aptitudinaliseu radical! omnes actus tenemur dirigere ad prædictum finem : quatenus tenemur apponere illis bonitatem propriæ materiæ, perquam apti nati sunt a charitale imperari, et ad ejus finem per ipsius charitatis formam proxime dirigi. Et de hac aptitudinali directione, non de actuali loquutus est D. Thom, in 2, distinet. 35, art. 2, ubi inquit, quod *defectus, qui causai rationem mali in peccato, est defectus rectitudinis in actu,per quam dirigebatur ad finem.* Cælerum hæc aptitudinalis directio est ipsamet bonitas et rectitudo propriæ materiæ cujuscunque actus : et ideo privatio illius non est distincta a privatione rectitudinis, quam diximus.

Ener-valur· D.Tiioni.

§ 111.

Secunda pars determinatur.

21. Dicendum est secundo, formam in cujus carentia consistit malitia privativa peccati commissionis, esse rectitudinem seu bonitatem moralem materiæ, in qua actus peceaminoso exercetur. Hæc conclusio, quæ est satis communis, habetur ex D. Thoma locis cit. dub. præçed. praesertim in 2, dist.

P.Tĭκ'Eι.3ĭ, quest. I. art. 2 ad 1, ubi sic ait : *Privatione, quia peccatum malum dicitur, prir.itnrfκ rma. per quoin actus in penerc mods bonitatem habet.* Atque ita sentiunt majori ex parte auctores, quos dub. proced. pro nostra sententia adduximus. Ratio vero sumitur ex ibidem dictis. Nam sicut actus humanus ex sua communi ratione petit rectitudinem et bonitatem in communi, sic ex determinatione ad hanc materiam, circa quam exercetur, postulat rectitudinem ejusdem materiæ : et lex. quæpræcipit, ut actus ex deliberatione procedens sit conformis recte rationi, jubet etiam, quod si deliberatio sit circa talem aut talem materiam, prædicta conforinilas cum ratione sit juxta exigentiam ipsius materiæ : ergo sicut cuilibet actui peccamini «so ex communi ratione actus humani debetur aliqua rectitudo vage et in communi ; sic ex determinatione ad l ane vel illam materiam, circa quam exercetur, debita erit illi rectitudo propria et specialis ipsius materiæ : cum ergo hujusmodi rectitudine careat, ipsa utique erit forma, cujus carentia praedictam malitiam constituit. Et confirmatur : quia neque assignari potest alia forma debita actui peccaminoso, qua sit privatus, præter prodictam rectitudinem : neque de hac dubitari potest, quod illi debeatur, et quod ipsa privetur : ergo, etc. Hæc tamen doctrina intelligenda est de actibus peccaminosis ex objecto vel fine, qui habent materiam moralem determinatam : nam actibus indifferentibus, et qui præcise sunt mali, quia otiosi, non debetur aliqua determinata bonitas ; sed qu-elibet eis sufficeret : eo quod nullam materiam moralem sibi determinant. 1'nde eorum malitia privativa solum dicit carentiam alicujus rectitudinis vage sumpte: ob idque in omnibus est ejusdem rationis, ut alibi tetigimus.

Ratio asseriiOüix

Eipo. nitur as-scriio. Consulto autem diximus in conclusione, praedictam formam esse rectitudinem materiæ, jn qaa acius peccaminose exercetur, non vero rectitudinem virtutis tali actui opposite: quia multoties non erit debita hæc posterior rectitudo; sed sufficiet alia minor circa eandem materiam, v. g. actui odii Deo debetur rectitudo alicujus boni affectus in Deum:quia eo ipsoquod voluntas per talem actum circa Deum versetur, debet versari consone ad rationem, ac proinde non actu fugæ; sed prosequutionis affectu. Cælerura non statim debetur ei rectitudo, quæ est propria virtutis charitatis attingentis Deum ut finem supernaturalem dilectum super omnia: quia pr.eter hujus actum supersunt alii affectus boni erga Deum, qui ad prodictam rectitudinem non attingunt; sed sistunt vel inaniore præcise naturali, vel in amore concupiscentia, vel in simplici affectu complacentia? inefficacis, quorum oujuslibel rectitudo sufficeret ad bonificandum actum illum, qui est odium : sicut cujuslibet differentia efficeret, ut non esset odium; sed affectus prosequutionis. Satisfiet ergo debito rectificandi prædiclum actum per rectitudinem cujuscunque affectus, erga Deum, sive naturalis, sive supernaturalis; efficacis, vel inefficacis, etc. Et proportionali modo in aliis virtutibus ad bonificandum actum, qui in materia illarum exercetur, tantum sufficit, ut non sil peccatum, non semper erit necessaria rectitudo omnino propria ipsius virtutis : præsertim si sermo sit de virtutibus supernaturalibus; sed sufficiet rectitudo cujuslibet affectus boni, qui potest circa talem materiam exerceri. Verum quia omnis bonus affectus reduci potest ad illam virtutem, cujus objectum, vel materiam attingit; non damnamus modum dicendi illorum, qui asserunt, privationem in peccato commissionis repertam, esse carentiam rectitudinis virtutis opposite, latius sumentes nomen virtutis, ut comprehendit etiam actus minus perfectos, qui ad virtutem reducuntur.

Atque hinc præcluditur aditus difficili objectioni, quæadversus prædictum modum dicendi posset cfformari.si nomine *rectitudinis virtutis opposite* intelligeretur rectitudo omnino propria, et specifica talis virtutis: ut si diceremus, actui qui est odium Dei deberi rectitudinem propriam charitatis. Fieri enim potest, ut ille, qui Deum odio prosequitur, non habeat sufficientem potentiam ad diligendum ipsum per charitatem: ut contingit iis saltem, qui nihil audierunt de fide: ergo in hoc casu non poterit actui illi deberi rectitudo virtutis opposite, scilicet charitatis. Hæc igitur objectio (quicquid sit an alia via posset enervari) ex nostra explicatione manet omnino praeclusa, dum non asserimus, actum peccaminosum privari rectitudine omnino propria opposite virtutis·, sed dumtaxat rectitudine aliqua ex possibilibus in illa materia : sive sit ipsa rectitudo praxlicte virtutis; sive alia minor, quæ ad virtutem reducatur: sicut ad charitatem potest reduci quilibet bonus affectus erga Deum, etiam naturalis.

Prati* objet- I liai

Dices,

'H
r

vs.k ii» Dices, hinc fieri ut malitia privativa cujuslibet peccati cum missionis non sit determinabo speciei ; sed vaga et incerta : sicut rectitudo, quæ privat, non est determinate hæc, vel illa; sed quælibôt reperiri possibilis in illa materia. Hoc autem videtur impossibile. Tum quia nihil est in rerum natura sine determinatione ad certam speciem. Tum etiam quia quodlibet peccatum debet esse unum atome et specifice: non autem esset ita unum, nisi haberet malitiam specifice determinatam.

Dajin Respondetur forte non esse inconveniens, quod in hac objectione deducitur : quia necessitas determinationis ad certam speciem non ita urgere videtur in carentiis, et privationibus, quæ realiter nihil sunt, et sub nullo reali genere continentur : sicut in formis positivis, quæ vere constitui debent ex genere et differentia, et sic ad certam trahi speciem. Nec propterea deessel peccato unitas atoma et specifica : quia hæc non sumitur a malitia privativa, sed a positiva, quam disput. 3 et 1 dandam esse ostendemus: cujusque unitas semper habet certum et determinatum principium, a quo sumatur, nempe objectum.

Secundo et melius respondetur, non sequi prædictum inconveniens. Nam licet rectitudo, quæ debetur actui peccaminoso ex sua materia, non habeat intra illam omnimodam denominationem in *esse* entis, sed in hoc ordine sit aliquid vagum et indeterminatum : attamen in *esse* termini privationis, et in ratione specificativi illius habet atomam unitatem : quia quaelibet rectitudo reperiri possibilis in illo actu, respicitur a privatione præcise sub ratione rectitudinis illius materiæ; ila ut hæc sic accepta, sit ratio formalis, ultima, et atoma in esse termini, per ordinem ad quam attenditur specificatio, et unitas prædictæ privationis : quod autem talis rectitudo alias et in esse entis considerata, sit generica et communis, dividaturque ulterius in alias species, omnino se habet de materiali. Et ratio est, quia privatio non respicit formam oppositam ut terminum suæ specificationis, nisi in quantum habet rationem debitæ : et ideo quoties forma sub hac ratione non dividitur, quamvis alias sil multiplex,respicitur a privatione ut quid unum specifice et atome : rectitudo autem, de qua loquimur, quamvis alias sil multiplex, non diversificatur in ralione debilæ : nulla enim debetur, in quantum est hæc, vel illa, aut in quantum differunt interse; sed præelse in quantum rectitudo talis materiæ : in quo omnes conveniunt. Si vero ex hac doctrina inferae, in peccatis specifice diversis posse reperiri malitias privativas ejusdem speciei, quoties talia peccata in materia ejusdem virtutis contingunt; inficias non ibimus; confirmat enim hæc illatio sententiam inferius propugnandam de constitutione peccati commissionis per malitiam positivam, ut intuenti constabit. Nonnulla alia objicit Vasq. quæ videntur repugnare huic secunda» assertioni : ea tamen facile dilues ex doctrina dub. præced.

§ iv.

Absolvitur dubium.

21. Dicendum est tertio, hanc reelitudinem, cujus carentia constituit malitiam privativam, non esse bonitatem moralem formalem, sed fundamentalem. Declamor assertio. Pro intelligentia hujus assertionis nota, bonitatem moralem alicujus actus posse sumi dupliciter : vel formaliter, quo pacto dicit tendentiam formalem ad objectum ut actu propositum et regulatum per rationem, quæ proinde formaliter est tendentia moralis : vel potest sumi fundamentaliter, qua ratione importat concursum et adæquationem earum rerum, scilicet objecti, finis, et circunstantiarum, ex quarum physica et libera attingentia prædicta tendentia moralis resultat, seu ipsam attingentiam physicam, ex qua resultat. Malitia ergo privativa, de qua loquimur, non consistit in carentia illius prioris tendentiæ, quæ est bonitas moralis formalis, sed in carentia bonitatis fundamentalis, videlicet in carentia attingenti® physicæ alicujus eorum, quæ debent concurrere, videtur commensuratio et adæquatio, quam ratio postulat, ut prædicta bonitas formalis resultet.

Sumitur autem conclusio ex D. ThomaD.Tiiom. 'i supra quæst. 18, art. 8 et infra quæst. 73, art. 2 in 2, dist. 42, quæst. 2, art. 5,necnon de mal. quæst. 2, art. 9, in quibus et aliis locis docet S. Doctor, malitiam privativam peccati commissionis non esse privationem *in facto esse,* sed tantum *in fieri,* quæ non ex tuto destruit formam, qua privat; sed relinquit ejus aliquid in subjecto : aitque hujusmodi privationem eo esse majorem vel minorem, quo plus vel minus prædictæ form® aufert, vel relinquit. Si autem forma illa esset ipsa bonitas moralis formalis, prædicta malitia esset privatio *in facloesse,ct*

non solnm w *firri:* quia hujusmodi bonitas per quamlibet malitiam tota corrumpitur ; nec potest aliquid illius in actu peccaminoso remanere: alias talis actus simul esset bonus et malus formaliler: quod omnino repugnare ostendimus in tract, de bonil. et malit, disput. 6, dab. 1. Cæterum bonitas fundamentalis cum coalescat ex pluribus, potest quoad aliquid per malitiam corrumpi. et quoad aliquid remanere: ut destructa una debita circunstantia potest remanere alia. Nec fieri potest, quod permanente actu, cuncta, quæ ad hanc fundamentalem bonitatem integrandam concurrunt, ex loto deficiant; ut videbimus disp. 9, dub. 1.

rriea ntio- Deinde probatur : nam malitia privativa immediate consistere debet in carentia illins bonitatis, quam homo immediate tenetursuis actibus apponere: sed non tenetur immediate apponere illis nisi bonitatem fundamentalem : ergo in sola istius carentia debet prædicta malitia immediate consistere. Major et consequentia constant : minor autem probatur. Tum quia lex tantum obligat ad substantiam boni actus; non vero ad modum, nisi quatenus modus sequitur ex ipsa substantia: at bonitas formalis est modus boni actus ; fundamentalis vero pertinet ad substantiam : ergo, etc. Tum etiam quia homo ad id solum immediate tenetur, quod per se est in ejus potestate, subestque ejus dominio : sed ponere formalem bonitatem, non est immediate in potestate hominis: quippe hujusmodi bonitas non est possibilis immediate per se·, sed resultat, posita fundamentali : sicut positis fundamento et termino. resultat relatio : est autem immediate et per se in potestate ejus ponere fundamentalem : ergo, etc.

Confirmatur a simili : nam etsi lex, cui opponitur peccatum omissionis, præcipiat actum bonum, ut audire Sacrum ; non tamen præcipit bonitatem ejus formalem ; sed solum bonitatem fundamentalem, quæ est ipsamelsubstantia talis actus, puta audire Sacrum, jejunare, etc. et ideo qui poneret hujusmodi actus quantum ad substantiam, quicquid sil de formali bonitate, satisfaceret prædiclæ legi : ergo lex peccati commissionis, quæ ex suppositione quod voluntas in hac materia operetur, præcipit operari actum bonum in tali materia, solum præcipiet bonitatem fundamentalem : sola igitur hujus carentia habebit rationem mo-

BMio ralis privationis.
ilia. 25· fecundo probatur alia ratione : quia datur actus elicitus circa materiam alicujus virtutis, puta temperanti», carens omni bonitate formali talis virtutis : et tamen quia non caret bonitate fundamentali, non habet malitiam privativam intemperanti»: ergo hujusmodi malitia non consistit in carentia prædiclæ bonitatis formalis. Consequentia satis constare videtur. Utraque vero præmissa probatur : nam si quis, servatis omnibus, qu;o in propria materia petit virtus temperanti», comedat apponendo aliquem pravum finem extrinsecum. ut propter inanem gloriam, ejus actus nullam habet malitiam intemperanti», neque privativam, neque positivam ; sed solum malitiam inanis gloriæ : et tamen neque habet bonitatem formalem temperanti», in cujus materia exercetur, sed solam bonitatem fundamentalem : alias esset simul formaliter bonus . et malus, quod implicat: ergo. etc.

Objicies primo, quod bonitas fundamen- objeai: talis, quam dicimus, non est una forma, qsdra· sed plures: coalescit enim ex objecto, fine, lieL circunstantiis, etc. at malitia privativa debet esse carentia unius dumtaxat formæ: ergo non est carentia prædictæ bonitatis fundamentalis. Deinde, bonitas, qua malitia privat, est debita inesse intrinsece actui, in quo est malitia : sed ea. in quibus consistit bonitas fundamentalis, scilicet objectum. finis, circunslanli», etc., sunt quid extrinsecum respectu actus: ergo, etc.Tertio, privatio moralis debet esse carentia formæ moralis, sicut privatio physica est carentia formæ physic» : sed bonitas fundamentalis non est aliquid morale, sed physicum : ergo carentia illius solum est privatio physica ; non vero moralis : non ergo habet rationem malitiæ. Denique, cui debetur fundamentum ad aliquam formam, etiam debetur forma, quæ resultat ex tali fundamento: ergo si actui peccaminoso debetur bonitas fundamentalis, ex qua formalis resultat, etiam erit illi debita bonitas ipsa formalis: atque ita malitia privativa, quæ est carenlia formæ debil», in utriusque privatione consistet.

Respondetur ad primum, omnia illa, ex Sotdi» quibus bonitas fundamentalis circa unam ,*l materiam necessario coalescit, integrarepnw~ unam formam : quia nec tendentia physica ad objectum fundat bonitatem formalem, nisi ut completa et determinata per circun- 11 stantias debitas ; nec tendentia a l praedictas circunstantias habet rationem fundamenti, nisi ut complens et determinans objectum :

unde

undo quoad prawi» non ponunt in numero; sod censentur una integra forma : et consequenter carentia illius tan tum censetur unica privatio, major, vel minor, secundum quod plus, vel minus do prædicta forma, et de partibus illam quasi integrantibus corrumpit. Diximus *circa unam materiam,* propter illa, quæ num. 18 resolvimus. Diximus etiam *necessario coalescit :* quia non qitæcunque circunstantia potest conferre actui humano bonitatem, est illi debita; sed illae dumtaxat, sine quibus absolute nequit esse bonus, ut tetigimus num. 19.

kisiio 26.Ad secund u m concessa majori, neganda «s^esl minor : nam licet objectum, et aliæ cir– 'IIrit!i,cunstantiæ secundum se sumptæ, sint quid extrinsecum respectu actus ; eorum tamen attingentia physica intrinsece debet esse in illo : actus enim per intrinsecam tendentiam in ordine physico attingit illa, prius saltem natura, quam tendentia moralis resultet : hæc autem physica attingentia potius quam ipsum objectum, vel circunstantiæest proximum fundamentum bonitatis moralis. Ad tertium negatur major : quia etiam carentia formæ physicæ potest esse privatio moralis, si talis forma debeatur ex lege, et non solum ex principiis naturæ : ut patet in malitia peccati omissionis, quæ est carentia actus solum quoad *esse* physicum, et tamen est privatio moralis : unde hæc privatio non recte diffinitur, quod sit *carentia formæ moralis debitx;* sed *formæ debit? debito morali,* seu *ex lege.* Imo carentia formæ moralis potest esse solum physica, si talis forma non ex lege, sed naturali tantum sequela debeatur.

s.r.;·· 27.'Ad ultimum respondetur, formam, quæ naturaliter resultat, posito aliquo fundamento, deberi non immediate et ratione sui (loquendo de debito morali) sed precise ratione fundamenti, quatenus debelur ipsum fundamentum : et ideo carentia talis formæ non habet rationem privationis moralis, nisi per ordinem ad carenliam fundamenti, neque est alia privatio a privatione ipsius fundamenti : etsi posito fundamento, prædicta forma non resultet, ejus carentia non erit privatio moralis. I nde sicut cum actus humanus habens bonitatem fundamentalem alicujus materiæ, caret formali, non est ibi aliqua privatio moralis illius materiæ : ita cum carens bonitate fundamentali, caret etiam formali, non sunt ibi duæ privationes morales intra unam materiam, sed una dumtaxat, quæ per «e et immediate est privatio bonitatis fundamentalis; rnediate vero et ex consequenti bonitatis formalis. Diximus *loquendo de debito morali :* quia debito physico, posito fundamento omnino proximo, per se debetur forma, quæ ex eo resultat : et ita si posita in actu humano bonitate fundamentali omnino proxima, bonitas formalis per possibile vel impossibile non resultaret, ejus carentia esset per se privatio ; physica tamen, quæ non habet rationem malitiæ.

Sed urgebis : quia si posita bonitate fun-Wi« damentali, naturali sequela resultat formalis, non habebit locum secunda nostra ratio, ubi diximus posse dari in aliquo actu bonitatem fundamentalem alicujus materiæ sine bonitate formali ; quod enim naturali sequela ex aliquo fundamento resultat, non potest non adesse, posito illo fundamento.

Respondetur, bonitatem fundamentalem Enoalicujus materiæ posse poni dupliciter : vel 'htur solum materialiter, seu in esse rei : vel formaliter in ratione fundamenti. Tunc ponitur primo modo, quando ponuntur omnia, quæ lex præcipit in illa materia, non curando de iis, quæ ad alias materias pertinent. Secundo autem modo ponitur, quando ultra prædicta connolatur, quod ex nulla alia materia adsit aliqua circunstantia prava : sed ex omni capite consonantia et adæquatio. Bonitas ergo fundamentalis alicujus materiæ in *esse* rei potest dari sine formali : quia hæc non resultat, quousque adsit connotatio, quam diximus : et juxta hoc loquuti sumus in secunda ratione. Bonitas autem fundamentalis formaliter in ratione fundamenti nequit dari sine formali : quia posito fundamento in ratione fundamenti, statim sine nova bonitate forma illa resultat. Ratio vero cur prædicta bonitas fundamentalis in ralionefundamenti requirit connotationem, quam diximus, facile reddi potest: quia prædicta bonitas non sic ponitur, quousque adsint omnia, quæ requirit prudentia, quæ est proxima et ultima regula moralitatis : prudentia autem non solum attendit illa, quæ sunt hujus, vel illius materiæ: sed omnia, quæ ad actum ex quocunque capite, et ex qualibet materia concurrunt : unde quousque omnia hæc connolenlur, aut saltem quousque connotetur, quod ex nullo capite, et in nulla materia adest aliqua circunstantia prava, non habet locum diclamen prudentiae ; atque adeo nec bonitas fundamentalis formaliler in ratione fundamenti. Secus dicendum est de aliis

legibus, quarum quælibet solum praecipit ea. quæ sunt propria? materia?, nec de aliis curat : quibus proinde fit satis, posita bonitate fundamentali talis materiæ absque aliorum connotation?, quæ est bonitas fundamentalis materialiter in ‹·›·«· rei.

DI BUM III.

('Irum juxta doctrinam D. Thomxconceileiula sit malitia moralis positiva ?

Ostenso dari in peccato commissionis malitiam privativam, pergimus ultra investigare. an simul detur in eo aliqua ratio positiva. quæ proprie et formaliter sil etiam malitia moralis? ex hujus enim exislentia vel negatione potissimum dependet praedicti peccati constitutio, et ejus notitia. Ne autem hæréamus nominibus, *malitiam moralem formalem* vocamus quancunque rationem, quæ cum in libertate actus fundetur, dissonat et repugnat divinæ legi, el est extra sphæram divinæ causalitalis : hanc enim unanimis conceptio *malitiam moralem* appellat. I t vero rem ipsam secure decidamus, quaerimus primo loco quid Ang. Doctor senserit circa difficultatem propositam? quia dum mens ipsius latitat, difficile erit scopum veritatis attingere. Adducemus autem pro utraque parte testimonia, quæ in operibus S. Doctoris reperire potuimus, fideliter et accurate expensa : ut et cuique sil liberum de utriusque probabilitate judicium ferre ; et nos. attentis omnibus, maturius eligamus.

§ I.

Testimonia jxiriis *affirmative.*

Primum leshmo· D.Tbom.lJ·

28. Primum testimonium pro parte affirmativahabetur 2. 2, q.6,art.2. ubi loquens 1'1· ue malitia, seu deformitate actus peeeaminosi, in secunda solut. ad 2, sic ait : *Dicendum quod deformitas non solum importat privationem debilx forme, sed etiam contrariam dispositionem : unde deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem,* etc. Ecce in actu peccaminoso deformitas duplex, adeoque duplex malitia moralis : alia privativa, quæ est carentia formæ débita : el alia positiva, quæ est dispositio contraria eidem formæ, et divinæ legi repugnans.

Occurrunt Lorca, et Montes. D. Thom. nomine *dispositionis contrarix* intellexisse deformitatem et malitiam materialem, non vero formalem. Sed contra : quia Ang. Doct. loquitur expresse de illa deformitate, cujus Deus non potest esse causa, et per cujus exclusionem a divina causalilate, excluditur ab ea peccatum : quod evidens erit legenti argumentum et solutionem : sed deformitas, cujus Deus non est causa, est malitia formalis : non vero materialis : hanc enim posteriorem etiam auctores contrariae sententia) dicunt causari a Deo : ergo sinistre exponitur de malitia dumtaxat materiali. Deinde impugnatur lueeexpositio : nam ita loquitur D. Th. de deformitate et malitia respectu peccati, sicut de falsilate respectu erroris in fide : ut constat ex illis verbis : *Deformitas se habet ad actum, sicut falsitas ad fidem.* Sed de falsilate nullus negabit loqui formaliter : ergo. etc. Aliunde forsitan videbitur minus efficax hoc testimonium : ex eo scilicet quia continetur in secunda argumenti solutione: quasi ut aliquid sécundoloco traditum, minoris sit habendum, quam quod traditur primo. Hujusmodi tamen scrupulus peritos non punget : quibus notum est, secundam alicujus argumenti solutionem regulariterconlinere postremum auctoris judicium, tantoque firmiorem ejus assensum, quanto magis ultimum. Praesertim cum secunda) solutiones communiter eo fine tardantur, ut quielenl omnino animum arguentis; si forte in prima responsione non fuit illi ita plene satisfactum. Unde ex hoc capite adductum testimonium potius robur accipit, quam amittat.

29. Secundo probatur hæc pars alio teslimonio ex ead. 2, 2, q. 20, art. 1 ad 1, ubi 'a postquam specialiter de quibusdam peccatis dixit Ang. Doct. quod consistunt principaliter in aversione a Deo ; de omnibus aliis ita concludit : *Peccata vero alia principaliter consistunt in conversione, ad bonum commutabile : ex consequenti vero in aversione ab incommutabili bono.* En etiam duas malitias : aliam, quæ est conversio, adeoque positiva, quæ in praedictis peccatis habet se principaliter: aliam, quæesl aversioseu privatio, quæ in illis se habet ex consequenti. Quod si hæc consequens el minus principalis apud omnes est proprie et formaliter malitia; quo pacto illa, in qua peccatum principaliter consistere dicitur, a linea prædicta? maliliæ poterit excludi?

Confirmat hoc testimonium duplex aliud ex q. 2, de mal. ari. 7 ad 1, et ex 1, dist. 16, q. 3, ari. 2, quæsliunc. I ad 2. ubi D. Th. ait,

ait, quod *inordinata conversio ad bonum comnmtabilf est cau\a aversionis :* el quod *fA' ronvt'i sium· inordinata redditur actus imfrOporlionalus ad debitum finem : et ideo fundamentum aversionis est conversio.* In quo utroque loco inordinatio aversionis, quæ est malitia privativa, dicitur supponere ut causam et fundamentum, ac proinde ut omnino priorem conversionem, etiam inordinatam et peccaminosam : cumque in illo priori talis conversio non sit inordinata per privationem subsequôntem, sequitur habere antecedenter ad illam, adeoque ex seipsa propriam deordinalionem, propriamque malitiam, quæ sit ipsa positiva conversio ad objectum dissonum. Quod satis declarant verba i lia ex t : *Ex inordinata conversione ad bonum commutabile redditur actus improper!ionatus ad conversionem ad finem, etc.* Hæc enim improporlio actus ad finem, quæ est in conversione, et antecedit, ac fundat privationem, proculdubio est malilia moralis positiva, quandoquidem et est positiva tendentia libera a l objectum ; et est dissonantia actus a recta ratione, et a divina lege. Eodem modo loquitur q. 73, hujus 1, 2, art. 3 ad 2.

ftrta •rMio-ad

30. Tertio probatur ex q. I, de mal. art. 1 |2, ubi ita habetur : *Bonum et malum non sunt differentia nisi in moralibus, in quibus malum positive aliquid dicitur, secundum quod ipse actus voluntatis denominatur malus a colito, etc.* El q. 2, art. 11 ad 13 : *Peccatum non est privatio pura, sicut lenebrr. sed est aliquid positivum.* Uterque iste locus, et primus praesertim valde expressus est pro hac sententia : non enim potest exponi de malo precise pro materiali : nam verba illa *jnaluni positive dicitur* exprimunt ipsam mali denominationem ; debentque proinde referri ad illud, unde *malum* dicitur, et a quo sumitur hæc denominatio : quod est ipsa formalis malitia. Et hoc magis ostendunt sequentia verba D. Th. *secundum quod ipse actus voluntatis denominatur malus a volito :* ac si diceret, ideo in moralibus dici aliquid malum positive, quia eam denominationem sumit ab objecto volito, et denominatio sumpta ab objecto est denominatio positiva : fit enim media tendentia actus ad ipsum objectum, quæ est positiva. Hoc etiam docuerat in •olut. ad 4 ejusd. art. ubi hæc habet : *Omnis autem actus denominatur, el speciem recipit ab objecto : sic ergo actus voluntatis, in quantum fertur in malum, recipit rationem, et nomen mali : et hoc malum contrarialur proprie bono : et hac contrarietas ex actibus in habitus transit, in quantum actus et habitus assimilantur.* Plane ergo concedit I). Th. in moralibus aliquam rationem positivam, quæ tribuat denominationem *mali,* silque proinde formalis malitia.

31. Quarto probatur aliis D. Th. testi-Quarta, rnoniis, ubi agens de specificatione, et distinctione peccatorum, distinguit in eis duas rationes formales : aliam positivam, quæ est conversio et tendentia ad objectum dissonum, in quod fertur voluntas peccantis ; el secundum hanc dicit peccata sortiri suam speciem el distinctionem. Aliam vero privativam, quæ est aversio et recessus a lege, et a bono incommutabili, secundum quam non habent distinctionem, aul speciem; sed est aliquid ad eam consequutum. Ita 2, 2, q. 10, art. 5 ad 1, ibi : *Formalis ratio alicujus peccati potest accipi dupliciter : uno modo secundum intentionem peccantis : et secundum hoc, id ad quod convertitur peccans, est formale objectum peccati, et ex hoc diversificantur ejus species. Alio modo secundum rationem mali : et sic illud bonum, a quo receditur, est formale objectum peccati : sed ex hac parte peccatum non habet speciem, etc.* Et in 4, dist. 1G, q. 3, art. 2, quæstiunc. 4 ad 5 : *Peccata speciem sortiuntur ex parte conversionis : quia ex parte aversionis non differunt.* In hac 1, 2, q. 72, art. 6 ad 2 : *Peccatum* (inquit) *non habet speciem ex parte aversionis, quia secundum hoc est negatio, vel privatio* ı *sed ex parte conversionis.* Eodem modo loquitur art. 8, in corp, et art. 9 ad 1, ibi : *Peccatum non sortitur speciem ex parte privationis, vel aversionis, ut supra dictum est ; sed ex conversione ad objectum actus.* Quæst. 18, art. 5 : *Omnis actus speciem habet ex suo objecto, etc.* Et ad 2 : *Dicitur malus actus secundum suam speciem, non ex eo quod nullum habeat objectum ; sed quia habet objectum non conveniens rationi, sicut tollere aliena : unde in quantum objectum est aliquid positive, potest constituere speciem mali actus.* Quæst. 73, ari. 1 : *Cum vitia et peccata speciem habeant secundum illud, ad quod convertuntur ; manifestum est, quod secundum illud, quod perficit speciem peccatorum, nullam connexionem habent peccata ad invicem.* Similiter ad 2 et 3. Idem tradit de mal. q. 1, art. G, et q. 11, art. 3. In 2, dist. 34, q. 1, art. 2 ad 3, et dist. 42, q. 2, art. 2, quæstiunc. 1 ad 2, el quæstiunc. 2 in corp, aliisque in locis.

Ex quibus sumitur pro hac parte valde efficax argumentum : quia constitutio, spe-

cificatio, el distinctio peccati in ratione talis fieri debet per illud quoti est formale in ipso, adeoque formaliter malitia el deformitas moralis : fit autem secundum D. Th. per conversionem et tendentium ad objectum dissonum, quæ est ratio positiva ; non vero per aversionem, sive privationem : ergo prædicta conversio ut positiva, el ut disiincla a privatione, habet formaliter rationem malitiæ. Ad hæc : si in via D.Thom. sola privatio ésset formaliter malitia, ipsa utique constitueret formal iter peccatum, ipsa illud in ratione talis specificarel. et distingueret. ut est per se notum, vohmtque auctores contrarix· sentenliæ : cum ergo Ang. Doctor deneget privationi munus hoc specificandi el distinguendi, plane denegat illi munus constituendi : ac proinde sentit dari aliam rationem diversam a privatione, adeoquepositivam, quæconstituat peccatum in ratione talis, silque proinde formaliter malitia. Hæc autem ratio positiva est tendentia ad objectum dissonum, ut docet D. Th. in testimoniis adductis, et satis dare in 2, dist. 31, q. |. ari- 2 ad 3, his verbis : *Mula actio specifica!ur e;c ordine ad finem indebitum, cui admiscetur privatio finis debiti, er quo ratio mali incidit : unde palet, quod non alia privatio spécifient malum habitum el actionem ; sed positio gurdam ad finem eruendam cum privatione debili finis.* Huc etiam spectare possunt aliqua testimonia, ubi D. Thom. docet, bonum, et malum in moralibus esse opposita contrarie, et non tantum privative : uti docet lib. 3, contra geni. cap. 9 et q. 1, de mal. art. 2 ad 1, nam contraria debent utrunqiie importare rationem positivam.

Evasio. 32. Dices D.Thom. non loqni despecificatione. aut distinctione formaliter, ut est in genere moris ; sed solum materialiter, et in esse phvsico : quo pacto certum est sumere speciem ex conversione et tendentia ad objectum. Cum quo tamen stat, ut in ratione mali et peccati sumat illam a privatione.

impaftoatur Hæc est communis evasio opposite opinionis. Contra quam tamen urget primo

pn(u0· quod Ang. Doctor utranque rationem positivam et privativam, quam in peccato distinguit, appellat *rationem formalem peccati :* ut constat ex illis verbis 2, 2, *formalis ratio alicujus peccati potest, accipi dupliciter.* Loquitur ergo secundum utranque rationem de peccato pro formali. Nec bene distinguitur ly *formalis ratio* in formalem et materialem : si enim divisum est sola ratio formaiis. utrunque membrum dividens debet eliam esse ratio formalis ; neu truni voro ratio materialis. Deinde assumptum illius luci est assignare diversas infidelitatis species, quæ non tantum materialiter. sed formalissime in ratione peccati distinguuntur, sicut distinguatur infidelitas paganorum, Judæorum, et haereticorum: et quia hujusmodi distinctio non poterat desumi ex sola privatione, seu ex aversione a fide, et a prima veritate, ut argumentum primo loco positum ostendebat ; recurrit D. Thom. ad objectum infidelitatis, qu.eest sententia falsa ; el ad diversas conversiones in illud tanquam ad specificaliva el distineliva prædictorum peccatorum. Et ideo immediate post verba adducta subjungit : Sic *ergo dicendum est, quod infidelitatis objectum est veritas prima, sicut a qua receditur; std formale ejus objectum, sicut ad quod convertitur, est sententia falsa, quam sequitur : et ex hac parte ejus species diversificantur.* Unde sicut negari non potest, prædiclas infidelitatis species distingui inter se in genere moris, et in ratione formalissima peccati : sic negari non debet, hujusmodi moralem distinctionem et specificationem desumi cx conversione ad objectum.

33. Præterea impugnari potest dicta evasio : quia D. Thom. locis adductis potissimum tracial de specificatione et distinctione ' peccatorum, ut sunt formaliter peccata, et in genere moris : ergo non recte exponitur de specificatione solum physica et materiali. Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : nam ita exigit ordo, quem in tradenda doctrina de actibus humanis observat : ab initio enim hujus 1, 2, usque ad q. 17, egit de illis, et de eorum specificatione, ut sunt actus jialuraies, et in genere physico : finiturque ha?c consideratio in ipsa q. 17. A q. vero IS usque ad 21 et ab initio hujus maleriæ per totam agit de praedictis actibus, el de eorum habitibus, ut sunt in ordine morali, mali, vel boni; virtuosi, aut vitiosi ; laudabiles, vel vituperabiles, etc. Idemque assumptum præcipitur tota 2, 2, specialius inquirens uniuscujusque speciem el essentiam, semper sub consideratione morali, ut intuenli patebit. Potissime vero in art. 5, q. 18, hujus 1, 2, unde verba accepimus , sermonem esse de specie morali, agnoscet quilibet ex titulo,ex corp, et ex solutionibus ad 2 et 3. Titulus enim est, *utrum aliqua actio humana sit* bona *vel mala in sua s]>ecie ?* Imo titulus quaestionis, et omnium articulorum quaerunt *de bonitate et malitia humanorum actuum*

tuum: absurdum autem videtur, omnes hujusmodi titulos non de ipsa bonitate el malitia formaliler ut sonant ; sed de physica et materiati enti talo accipere. In corpore vero id ex professo declaratur, cum dicitur : *In actibus autem bonum el malum dicitur per comparat ioncm ad rationem: quia ut Dionysius dicit, bonum hominis est secundum rationem esse. ; malum autem, quod est prxter rationem, etc. Patet ergo, quod differentia boni et mali circa objectum considerata cqjnparalur perse adrationem, scilicet secundum quod objectum est ei conveniens, vel non conveniens : dicuntur autem aliqui aclus humani vel morales, secundum quod sunt a ratione : unde manifestum est, quod bonum et malum diversificant speciem in actibus moralibus.* Quis neget hic fieri sermonem de specificatione et distinctione in genere morali ? Non minus clare loquitur in solut. ad 2,cujus verba adduximus supra. Et in solut. ad 3, ubi inter actum conjugalem et adulterinum ponitur differentia specifica : quia licet in esse physico non distinguantur, tamen *secundum quod comparantur ad rationem, differunt specie, el habent effectus specie differentes, quia unum eorum meretur laudem etprxmium : aliud uituperium el poenam.*

Deinde in quæst. 72, ubi per novem articulos agitur de distinctione peccatorum, ex titulis, ex corp, et ex solutionibus clarissime constat fieri sermonem de peccatis, ut sunt formaliter peccata, spectantque ad genus moris. Maxime vero dubitare id non licet in 6 ari. cujus verbis usi fuimus : sic enim loquitur D. Thorn, in corp. *Dicendum, quod in peccatis invenitur duplex differentia : una materialis, et alia formalis. Materialis quidem attenditur secundum naturalem speciem actuum peccati, formalis autem secundum ordinem ad unum finem proprium, quod est objectum proprium. Unde inveniuntur aliqui actus materialiter specie differentes, qui tamen formaliler sunt in eadem specie peccati, quia ad idem ordinantur : sicut ad eandem speciem homicidii perlinet jugulatio, lapidatio. el perforatio.* Quid clarius ut constet S. Doctorem loqui omnino formaliler de peccato, eide ejus specificatione ac distinctione, cum asserit in his verbis, eam desumi ex ordine ad objectum : repetitque in solut. ad 2, unde accepimus illa superius relata, *peccatum non habet speciem ex parte aversionis, quia secundum hoc est negatio, vel privatio, sed ex parte conversionis,* etc.

34. Denique tola q. 73, unde eliam accepimus testimonium, perspicue est sermo do peccatis formaliler. Agit enim D. Thom. per decem illius articulos de comparatione peccatorum quantum ad eorum connexionem, vel non connexionem ; et quantum ad æqualitalem, vel excessum in gravitate, et de iis, unde talis gravitas desumitur. Quocirca in 3 art. sic ait : *Quia peccata habent speciem ex objectis, differentia gravitatis, qux attenditur penes objecta, est prima et principalis quasi consequens speciem.* At gravitas non competit peccato ratione ejus, quod dicit de materiali, nec prout est in genere physico ; sed ut est formalissime peccatum, et spectat ad ordinem moralem. Id quod magis explicat art. 4, dicens : *Sicut enim cx parte objecti attenditur major pravitas peccati; ita etiam major dignitas virtutis: utranque enim ex objecto speciem sortitur.* Igitur sicut species et dignitas desumpta ex objecto virtutis, apud D. Th. est species et dignitas moralis, propriaque virtutis in ratione virtutis : sic dicendum est de specie et gravitate peccati quam docet desumi ex objecto. Hoc idem constabit aliis locis, quæ citavimus, cuicunque illa aspicienti.

Quod si dictis aliquis nondum acquiescat : contendat vero, D. Thomam in omnibus praedictis locis exponendum esse in sensu præcise materiali : animadvertat indignum esse tanto Doclore ita exacte, ex professo, et ad longum egisse de entitate physica peccatorum, deque eorum specificatione et distinctione in hoc genere, quæ Theologis minus necessaria est ; specificationis vero, et distinctionis formalis et moralis, quæ ad theologicum institutum plurimum refert, pene oblitum fuisse. Quin etiam satis indignum videtur adeo sæpenumero in hac materia de peccatis per quæstionum et articulorum titulos, perque eorum decisiones et responsiones uti nominibus *peccati et speciei peccati* in sensu ita materiali et inutili ad peccatorum cognitionem. Sicut manifeste esset abusus, si quis longam texens disputationem de artefactis, eorum speciebus, et figuris ; sub his nominibus solum intelligeret ligna, et lapides, quæ sunt artefactorum materia.

Denique pro hac parte stant plura alia tes- Probatio limonia, ubi D. Thom. distinguit duplex ultima, malum : aliud, quod est tale absolute, seu secundum se totum, eo quod nihil boni includit : neque proinde est ens, vel alicujus entis differentia, neque aliquid positivum; sed privatio el carentia boni : aliud vero, quod appellat *malum morale, seu malum in*

moralibus, quod ultra privalionem boni dicit aliquid positivum repugnans rationi, claudens in se rationem entis et boni transcendentalis,quodque respectu actuum humanorum habet rationem differenti® constitutivae in genere mons. Ita I p. q. 48, art. 1. ubi in corp, statuit, malum non esse naturam positivam (agebat enim de malo absolute) et cum in secundo argumento objecisset hoc modo : *Omnis differentia constitutiva alicujus speciei ryt natura quxdam ; malum autem est differentia constitutiva : ergo significat naturam quandam:* fatetur argumentum convincere de malo morali, non autem de malo absolute : unde in solutione sic inquit : .4d *secundum dicendum, quud bonum el malum mm sunt differentix constituiirx, nisi in moralibus, aux recipiunt speciem ex fine, qui est abjectum voluntatis, a quo moralia dependent.* Et infra : .Si *igitur malum, quod est differentia constitutiva in moralibus, est quoddam bonum* (inlellige transcendontaliter) *conjunctum privationi alterius boni,* etc. Proinde hac 1, 2, q. 54, art. 3, statuit bonum el malum esse differentias constitutivas el divisivas habituum : et cum posuisset secundum argumentum ad probandum oppositum, ex eo quod *malum cum sit privatio, el non ens. non potest esse alicujusentis differentia ;* in solut. sic ait : *Malum, quod est differentia constitutiva habitus, non est privatio pura : sed est aliquid determinatum, repugnans detmninutxnaturx.* Ecce praedictum duplex malum : aliud, quod est privatio pura, nihil in eo includens positivi, adeoque malum absolute : aliud vero, quod in se includit aliquid positivum contrarium et repugnans alicui particulari naturæ, scilicet rationali.

Præterea lib. 3. contra genl, cum cap .7 statuisset Ang. Doctor malum esse privationem, et non naturam positivam : arguit cap. 8 ut excipiat ab hac regula prodictum malum morale in hunc modum : *Malum est differentia specifica in aliquibus generibus, scilicet in habitibus et actibus moralibus: sicut enim virtus secundum suam speciem est bonus habitus ; ita contrarium vitium est malus habitus secundum suam speciem :et similiter de actibus rirlutum.et citiorum. Malum igitur est dans speciem aliquibus rebus : est igitur aliqua essenlia.Sxc.* cap. 8, et cap. 9 ubi objectis occurrit, concedit totum, quod arguens intenderat, loquendo de malo morali. *Malum enim et* bonum (ait) in *moralibus specific differentix ponuntur, ut supra ratio proponebat, quia moralia a voluntate dependent ; secundum hoc enim aliquid ad genus muris pertinet, quod est colunturium; voluntatis autem objectum est finis et bonum; unde a fine speciem moralia sortiuntur, sicut elnaturales actiones u forma principii adivi, ut calefactio a calare. Quia igitur bonum el malum dividitur secundum ordinem ad finem, vel privationem ordinis : oportet quoti in moralibus primr differentix sint bonum d malum : unius autem generis oportet esse unum mensuram primam ; muralium autem mensura est ratio. Oportet igitur, quod a fine rationis dicantur aliqua in moralibus bona rei mala; quod igitur in muralibus sortitur speciem a fine, qui est secundum rationem, dicitur secundum speciem suam bimum ; quod, vero sortitur speciem a fine contrario fini rationis, dicitur secundum speciem suam inalum.E&ndem* doctrinam habet de mal. q. 1. art. 1 ad 4, ad 10, ad 12 et 18 et q. *2,* art, 11 ad 13 in 2. dist. 31, q. 1 art. 2 in corp, et ad 3, et aliis quampluribus in locis.

Occurres repetita solutione, totum hoc Eu» positivum, quod Ang. Doctor ponit in malo morali, ratione cujus potest esse differentia, el dare speciem actui humano, pertinere ad illud pro materiali quasi malitiæ subjectum et fundamentum ; non quia sit formaliter ipsa malitia. Sed impugnatur sola tio : quia mens D. Thomæ in prodictis testimoniis est constituere discrimen inter *malum absolute* dictum, et *malum morale* penes hoc. quod illud importat dumtaxat privationem boni; hoc vero præter privationem includit positivum : si autem hujusmodi positivum perlineret ad prodictum malum solum pro materiali per modum subjecti vel fundamenti malitiæ, nullum esset prodictum discrimen : nam etiam *malum absolute* dicit hoc modo positivum, cum omne malum in aliquo bono subjectetur, el omne privativum requirat pro materia et subjecto positivum, cui debeatur forma, qua privat.

Dices, discrimen esse, quod *malum absolute* significat solam privalionem, connotando positivum pro subjecto : *malum* vero *morale* utrunque significat : quia dicit actionem defecluosam, et non solum actionis defectum. Contra : nam vel *malum morale* significat pro formali et in recto utrunque, scilicet positivam et privalionem ; vel solam privalionem formaliter et in recto ; de materiali vero seu in obliquo positivum? Si hoc posterius, nullum est prodictum discrimen : quia etiam *malum absolute* significat hoc modo utrunque. Si primum, habemus

AI15 intentum : mini quicquid *malum* pro formali el in recto significat, est formaliter malitia: concreta enim accidentalia, quale est malum, non significant subjectum ; sed solam formam, connolundo subjectum : quo sensu dixit Philosophus cap. de substant, quod *album solam qualitatem,* scilicet albedinem,*significat,* ut bene explicant X. Complui. in Logica disput. 4, q. 3; unde si *malum murale* non tantum connotât, sed eliam significat positivum, nequit non hujusmodi positivum esse formaliter malitiæ.

Deinde impugnatur prædicta solutio :nam positivum, quod in prædictis testimoniis dicitur pertinere ad rationem mali moralis, est talis conditionis, ut se ipso, etiam prout a qualibet privatione praescindit, repugnet rectæ rationi et legi divinæ, sitque aliquid inordinatum, et irreferibile in Deum : ergo se ipso et antecedenter ad privationem habet rationem malitiæ moralis. Consequentia liquet: non enim prædicta malitia plura exigit, quam quæ in antecedente referuntur. Antecedens autem ex eo constat : quia praedictum positivum se ipso est tendentia actus ad finem indebitum, et ad objectum dissonum et prohibitum per rationem et legem, sicut ipsum objectum, quod est terminus talis tendentiæ: certum est autem, tendentium iis affectam conditionibus esse aliquid inordinatum, irreferibile in Deum, dissonum legi el rationi, juxta inordinationem et dissonantiam ipsius objecti : ergo, etc. Adde, illud, quod D. Thom. appellat *malum morale,* ita esse malum respectu rationis, ut tamen adhuc ex parte formæ sil in se transcendenlaliter bonum propter entitatem, quam includit: at malum, quod constituitur per privationem, ex parte formæ nihil boni includit, sicut neque includit ens; sed solam privationem et carentiam : ergo prædictum malum morale non est de genere illorum, quæ præcise dicuntur *mala* a privatione. Hæc sunt præcipua D. Thomæ testimonia, quæ suadent concedendam esse malitiam positivam : ad eaque reducuntur nonnulla alia, quæ brevitatis causa omittimus. Videamus jam illa, quæ prædictam malitiam excludunt.

§ II.

Testimonia pro parte negativa.

37. Partem vero negativam suadent in primis plura loca, ubi agens D. Thom. de malo, dicit esse*carentiam, et non ens,* nullamque habere essentiam vel naturam ; sed in sola privatione consistere. Innumera sunt hæc testimonia, ut videre est 1 p. q. 4«, art. 1 : *Nonpotest essequod malam significet quoddam esse, aut quandam formam, seu naturam : relinquitur ergo, quod nomine mali significetur qurdam absentia boni, etc.* Lib. 3,contr. gent.cap. 7 : *Malum, ut dictum est, nihil est aliud, quam privatio ejus, quod quis natus est, et debet habere ; sic enim apud omnes est usus hujus nominis malum.* Quæst. 1, de mal. art. 1 : *Malum uno modo potest intelligi id, quod est subjectum mali: el hoc aliquid est : alio modo potest intelligi ipsum malum ; et hoc non est aliquid,sed est ipsa privatio alicujus particularis boni.* Eodem modo loquitur q. 3, de potentia art. 6. In 1, dist. 46, q. 1, art. 3. In 2, dist. 34, q, I, art. 2. Opusc. 2, cap. 114 et 115 et passim alibi.

Dices cum auctoribus oppositæ sententiae: in his omnibus testimoniis loqui D. Thomam de *malo absolute;* non vero de *malo morali* juxta distinctionem num. 35 insinuatam : et ideo non excludere malitiam positivam, quam inquirimus. Sed contra hanc solutionem (quicquid sit de prædicta distinctione) urget, quod malum absolute sumptum, est commune et superius ad quaelibet mala determinata, adeoque ad malum tam physicum, quam morale : non stat autem prædicatum superius esse privationem, et aliquod ex inferioribus sub illo contentis esse positivum. Tum etiam quod D. Thom. malum, do quo agit in prædictis locis, dividit aliquando in malum cutpæ,et malum pœnæ : ut videre est 1 p. quæst. citata, art. 5 et q. 1, de mal. art. 4, sed est malum morale, ut est per se notum : ergo etiam hoc malum comprehenditur a D. Thoma sub illo, quod asserit esse privationem.

38. Secundo specialiter huc conducit doctrina praesentis articuli, ubi D. Thom. tradit peccati diffinitionem, dicens esse *dictum, factum.vel concupitum contra legem.rternam;* exponensquc illam asserit, per ly *dictum, factum, vel concupitum* significari actum humanum, qui in peccatis commissionis habet se sicut materiale: per ly vero *contra legem* significari carentiam debitæ eonimensurationis, quæ se habet ut formale; nullamque mentionem facit malitiæ positivæ: ergo non agnoscit talem malitiam. Patet consequentia. Tum quia hic erat proprius locus, ubi prædicta malitia, si dare-

t.ir. deberet explicari : ulpote ubi e\ professo disquiritur, quid sit peccatum, quæ ejus essentia, el diffinitio? Tum etiam quia praxlicla malitia si semel datur, debet esse prior et essentialiter, quam malitia privativa : unde non recte diffinitio peccati per hanc, relicta illa, traderetur, aut exponeretur: cum diffinitio essentialis tradi debeat per id, quod in re diilinila est primum, et magis essentiale.

Temua. 3*.'. Tertio ita esse probatur alio testimonio, quod habetur infra quæst. 79, art. 2, ubi D. Thom. docet, totum actum peccati, quatenus actus humanus est, esse ex Deo; non autem ejus deordinationem el malitiam: et objicit ita in oppositum: *Aliqui actus secundum suam speciem sunt mali et peccato : sed quicquid est causa alieujus. est cau-Mi ejus, quod convenit ei secundum suam cuti. sequeretur quod esset causa peccati. de.* Respondet vero : *Ad tertium dicendum, quod sicut supra dictum est, actus et habitus non recipiunt speciem ex ipsa privatione, in qua considit ratio mali; sed ev uli'pio objecto, cui conjungitur talisp -icatio : et sir ipse defectus, qui dicitur non .xse a Deo, pertinet ad speciem actus consequenter, et non quasi differentia spécifiai.* Qua responsione non solum docet I). Thom. peccatum habere rationem mali ex privatione (quod forte exponeretur de malo absolute) sed fatetur omne aliud, quod in fæccalo reperitur, etiam ipsam specificam differentiam desumptam ah objecto, cui conjuncta est privatio, esse Dei effectum, el ab eo causari : cumque nulla malitia possit causari a Deo, fit ut juxta doctrinam hujus testimonii nihil praeter privationem habeat rationem malitiae. Ad hæc: malitia positiva si daretur, in nullo alio consisteret, quam in tendentia ad objectum dissonum, quæ est differentia constitutiva actus peccati, el dat illi speciem : sed hujusmodi lendenliam. differentiam, et speciem admittit D. Th. causari a Deo, tantumque excludit ab ejus causalitate defectum privativum, qui consequitur ad prædictam speciem : ergo sentit solum hujusmodi privativum defectum habere rationem malitiae.

qoarinm argumentum Px^r“*'moniis. 40- Quarto probatur animadvertendo, quod si semel datur malitia positiva consistens jn conversione el tendentia ad objectum dissunum, ut supra dicebamus, ipsa potius quam privatio seu assertio debet esse ratio essentialis et constitutiva peccati, ut nuper tetigimus : debetque proinde habere se in illo non ut aliquid materiale vel consequens ; sed til ratio formalis et primaria in qua peccatum principaliter consistat· quoii libenter fatentur auctores contraria? senleiitiæ. I nde ad ostendendum prædiclant conversionem el tendenliain non esse formaliler de linea malitia?, adeoque nullam dari in via D. Thomæ malitiam positivam; sufficiet probare, quod talis conversio non se habeat in peccato ut ratio essentialis, formalis el primaria; sed toluin hoc privationi et aversioni competere. Quod suadetur sequentibus testimoniis. Etenim quæst. 85, hujus 1, 2, ari. 4, sic ait D. Th. *Privatiu est essentialiter ipsum peccatum.* Quid clarius ?

Respondent Cajetanuset alii, privationem dici essentialiter peccatum non primario, quasi constituat ejus essentiam, sed consequenter : quia ad illam necessario consequitur. Hæc tamen solutio non caret violentia: quia in qualibet re id solum diciturￜesse/i/ialr. quod est primarium, constiluilque essentiam : secundarium vero et consequens eo ipso non est essentiale; sed accidentale: violenter ergo distinguitur *essentiale et non essentiale.* Secundo respondet Joannes a S. Thoma, privationem, de qua in illo loco Ang. Doctor, non esse privationem physicam, quæ est tantum carentia formæ debitae; sed moralem, quæ una cum prædictacarentia includit positivam contrarietatem ad legem et virtutem, ex eaque resultat: el ratione hujus positivi dicitur, quod est essentialiter ipsum peccatum. Sed neque hæc solutio violentiam omnino effugii : quia *privatio,* nisi vox a sua significatione abstrahatur, non dicit, neque includit positivum : sed carentiam dumtaxat : unde esset abuti nominibus, sub privationis voce formam positivam intelligere : nihilque firmum haberemus in testimoniis Doctorum, quantumvis manifesta sint, si semel admittatur iste modus interpretandi. Sed addamus testimonia alia non minus perspicua.

41. Secunda secundæ quæst. 6, art. 3 ad 2, in 1, solut. de malitia privativa sic inquit : *Deformitas actus est de ratione speciei ipsius actus, secundum quod est actus moralis : dicitur enim actus deformis per privationem formæ intrinsecx, qux est debita commensuralio circumstantiarum actus: el ideo non potest dici causa actus deformis Deus, qui non est causa deformitatis.* Ubi primo facit ad rem. quod privatio dicitur esse de ralione speciei actus moralis, atque adeo dat illi speciem, et rationem peccati. Deinde quod solum excluditur a divina causalitate

causalitate prædicta privatio, et per élus exclusionem censetur exclusu lota malitia : quod verum non esset, si præter privationem aliqua ratio positiva caset etiam malitia) formalis. Eadem etiam 2, 2, quæst. 20, ari. I ad 2, de peccatis, quæ opponuntur virtutibus theologicis ex presse alii r mat, quod consistunt principaliter in aversione a bono incommutabili ; et quod ex consequenti important conversionem ad bonum commutabile. El idem repetit art. 3, in corp. Quæst. vero 10, art. 3, sic inquit : *Omne peccatum forinaliter consistit in aversione a Deo,* Et idem habet quæst. 21, art. 12 ad 5. Quæst. autem 118, art. 5. primo sic dicit : *Omne peccatum ex huc ipso quod est malum, consistit in quadam corruptione, seu privatione boni.* Deinde ait, quod *corruptio, vel privatio boni furinaliter se habet in peccato: conversio autem ad bonum commutabile, materialiter.* Item quæst. 162, art. 6 : *In peccato* (inquit) *duo attenduntur: scilicet conversio ad commutabile bonum, qux materialiter se habet in peccato : et aversio a bono incommutabili, quxest formalis et completiva ratio peccati.* Idem repetit 3 p. q. 86, art, 4 ad 1, ibi : *Culpa mortalis utrunque. habet : el aversionem a Deo, et conversionem ad bonum creatum : sed aversio a Deo est ibi sicut formale, conversio autem sicut materiale.* Nec deerunt alia loca, in quibus D. Thom. eodem fere modo loquatur.

r:am 42. Ultimo hæc pars suadetur aliquibus testimoniis, quæ ex parte solent pro affirmativa adduci; si vero integre legantur, potius ei contradicunt : quatenus adhuc in ipsa tendentia ad objectum dissonum, quæ assignatur ut specificativa el distinctiva peccati, tandem tota malitia reducitur ad privationem. Constat hoc I p. quæst. 48, art, I ad 2, unde præced. § verba aliqua accepimus, reliquimus vero sequentia : *.Malum, in quantum malum, non est differentia constitutiva; sed ratione boni adjuncti;* lib. 3, contra gent. cap. 9, aliis inde acceptis, hæc reliquimus : .Vcc *malum, secundum quod est differentia specifica in genere moralium, importat aliquid, quod sit secundum essentiam suam malum ; sed aliquid, quod secundum se est bonum; malum autem homini, in quantum privat ordine rationis, quod est hominis bonum.* Ecce qualiter tota ratio mali ad privationem reducitur; excluditur vero a ratione positiva, quæ dicitur specificare, et distinguere actum peccati.

Clarius loquitur in 2, dist. 34, quæst. 1, art. 2, unde etiam verba aliqua accepimus pro parte affirmativa ; omisimus vero alia, quæ negativæ valde opitulantur. Ibi enim dividit malum in *malurn perse, et malum pt-r accidens. Malum per se.* appellat ipsam privationem boni abstracte sumptam : *malum* voro *per accidens* vocat subjectum, quod substernitur privationi, et ab ea *malum* denominatur : ita quidem ut tota ratio, a qua accipit *mali* denominationem, penes privationem sit. *In malis ergo* (ait circa finem corporis) *est talis ordo, quod id, quod est per se malum* (scilicet privatio)*primo dicitur, el omnia alia per relationem ad ul : secundum gradum tenet malum per accidens, quod est subjectum mali, quod dicitur malum ex hoc, quod privationem, qux per se malum est. in se habet, etc.* Et inferius : *Dicendum ergo, quod malum nominat non ens : unde illud, quod per se malum est. non ponit aliquid, sed dicitur esse ut privatio : malum vero, quod est subjectum privationis, est aliquid positive, sed ex eo quod malum est : sicut oculus est aliquid; sed non ex eo quod cucus est, quia excitas non est in eo nisi ut negatio visionis.* De hujusmodi igitur malo per accidens profert in solut. ad 3 verba, quæ supra attulimus, ubi ait esse conversionem ad finem, distinguere peccata, et dare illis speciem non ratione privationis, a qua *malum* dicitur; sed ratione entitatis, quæ malitiæ substernitur.

Est etiam ad hoc satis apertus locus in compend. Theologiæ cap. 116, ubi initio partem insinuat affirmativam ; in reliquo vero negativæ suffragatur his verbis : *Sciendum est igitur, quod sicut naturalia consequuntur speciem a forma : ita moralia a fine, qui est voluntatis objectum, a qua omnia moralia dependent. Sicut autem in naturalibus uni formx adjungitur privatio alterius, puta formx ignis privatio formx aeris: ita in moralibus uni /ini adjungitur privatio /inis alterius : cum igitur privatio perfectionis debitx sit malum, in naturalibus formam accipere, cui adjungitur privatio formx debitx, malum est non propter formam ; sed propter privationem ei adjunctam : et in moralibus etiam inhxrere fini, cui adjungitur privatio (inis debiti, malum est non propter finem ; sed propter privationem adjunctam : et sic dux actiones morales, qux ad contrarios fines ordinantur, secundum bonum et malum differunt : el per consequens contrarii habitus differunt bono et malo, quasi differentiis existentibus, et contrarietatem ad invicem habentibus, non propter privationem, ex qua dicitur malum ; sed propter finem, cui privatio*

adjungitur. En tola cura Ang. Doctoris in eo sila. ul tribuat rationibus positivis munus specific&ndi, distinguendi, et contrariandi in vitiis et peccatis ; avertat vero ab eis totum id, unde dicitur malum : atque adeo sentit, nihil de linea positiva per se, et ut præscindit a privatione, habere rationem malitia?. Aliqua alia offendes testimonia pro hac parte, qua? referre omittimus, quia ad praemissa sufficienter reducuntur, neque illis robur addunt.

§ III.

Irritatis trutina et judicium.

43. Faciliora tantum peregimus, dum utriusque partis testimonia in medium produximus : ferre autem inter eas judicium, et cui Aug. Doctor tantum subscribat, liquido discernere·, hoc opus, hic labor est, quem semper maximum judicavimus. Adeo enim suis testimoniis unaquæque pars convinci videtur, adeoillis redditur probabilis et probata, ut nemo, quamlibet elegerit, quasi non Thomista jure reprehendi possit. Quinimo I). Thomam neutri omnino firmiter adhaesisse ; sed ulranque problematic propugnasse; et modo huic, modo illi tulisse suffragium, non pœnitendi Theologi crediderunt : cum quibus calamus difficultatis mole oppressas, forte oneri succumberet; nisi et Magistri dignitas aliud exposceret; et assequenda? veritatis studium in eam currentibus calcar adderet. Cum enim quæstio agitata inter contradictoria versetur, an scilicet *detur, rei non detur malitia positiva !* cujus proinde una pars determinate debet esse vera ; alia determinate falsa : inde inferremus D. Thomam neutram exacte calluisse, si utranque problematice veram asseruisset. Præter quam quod stylus problematice dubia decidendi minus est doctrinalis : quia intellectus paratus utrique extremo pro libito assentire, nullum eorum accurate examinat: nullius causam omnino ut propriam suscipit; el, ut aiunt, dum duos sequitur lepores, neutrum capit. Hanc ob causam a prædicto decidendi more, quantum licuit, usque modo abstinuimus : eaque in praesentiarum magis urget : ubi omnes utriusque partis probabilitatem agnoscunt, nemoque non sciet, quam maluerit, probabiliter defendere : desiderant autem judi-
Pnci<c-Ciumad verum determinans ·, idquea nobis, tfoci non problematicum assensum, efflagitant.

44. Post rem igitur mature consultam, assidueque meditatam, et attentis omnibus, quæ adduximus, convincimur testimoniis partis affirmativa?: ex eisque perspicuum habemus agnovisse Ang. Doctorum in peccato commissionis aliquid positivum, quod non tantum a privatione forma? debita?·, sed a se ipso, antecedenterque ad ipsam privationem sit inordinatum, dissonum, et repugnans rationi : el quoti secundum aliquam formalitatem, et expressionem positivam a Deo non sit : ac proinde quod proprie et formaliter sit malitia moralis. Ducimur primo ad ita existimandum, quia prædicta testimonia, ut ex ipsis constat, positive adstruunt aliquam malitiam positivam ; nec possunt convenienter ac sine violentia exponi de privativa, vel solum de malitia pro materiali: adeoque vel veri Picanda non sunt, vel debet prædicta malitia positiva in sensu formali admitti. Contraria vero testimonia non ita positive eam malitiam impugnant ; sed magis negative: quatenus quædam solius privativæ mentionem faciunt: quaedam huic supra positivam primatum tribuunt : aut si veroaliqua expresse negent positivam ; non tamen omni modo, vel in omni sensu, in quo vere vel falso posset affirmari. Unde sufficiet ad eorum veritatem, ut prædicta malitia in sensu aliquo non vero, in quo illa loquuntur, denegetur : quamvis in aliquoalio sensu vero, in quo loquuntur alia, concedatur. Est enim manifestum discrimen inter affirmationem el negationem alicujus rei in ordine ad excludendam, vel adstruendam ejus existenliam : nam ut sit talis ros, sufficit ut quovis modo affirmetur, etiam si negetur mullis aliis : ut autem non sit, necesse est ut modis omnibus negelur. Cum ergo nullus appareat locus Γ). Thomæ, in quo malitia positiva omnibus modis et in omni sensu negetur·, sint autem plura, in quibus affirmetur : potest prædicta malitia sine alicujus præjudicio concedi; non autem sine multorum injuria omnino denegari.

Ducimur deinde : quia testimonia partis affirmativae, etiam adhibitis solutionibus, quas auctores oppositæ sententia? usque modo excogitarunt, et quæ nobis potuerunt occurrere, permanent in suo robore, ut vidimus § 1, ubi illas adduximus, et refellimus : nec prædiclæ solutiones adeo sunt doctrinales et formales, ut deceant D. Thomam, debeantque illi attribui. Econtravero solutiones quibus § sequenti testimoniis partis negativa occurremus, formaliores et subtiliores sunt, refertæque I). Thomæ doctrina,

Irina, til merito oi adscribi valeant. Insuperque illa testimonia ita praedictis solutionibus enervantur, ut etiam rigorose intellecta non convincant, ut ibidem constabit.

45. Tertio movet, quod argumenta et rationes, quibus dub. sequenti sententiam nostram re ipsa, independenterque adhuc a doctrina D. Thomæ veram esse confirmabimus, cllicaciores multo sunt quam opposite, ut ibidem patebit. Quod genus probationis plurimum juvat ad venandum legitimum sensum Doctoris et Magistri, quoties per ejus testimonia perspicue non constat : maxime vero Doctoris nostri Angelici, cujus verba et sententias nullibi recta? rationi contradicunt.

Denique impellit, imo et compellit nos affirmativam partem Divo Thomæ adscribere auctoritas plurium et graviorum Thomistarum, qui in eam sententiam satis concorditer abierunt: quibus utpote inscriptis S. Doctoris assidue versatis, eaque perpetuo terentibus, plurimum circa Magistri mentem deferendum est. Quinimo sicut in obscuris et difficilibus sacræ Scripturæ locis ad sanctos Patres, et Catholicos Ecclesia? Doctores loca illa exponentes uti ad veros ct fideles Spiritus sancti discipulos consuevimus recurrere ; et quem illi concorditer amplexati fuerint, legitimum sacri textus sensum putamus, haud credentes divini verbi intelligentiam ipsis a cœlesti Spiritu denegandam : ita, servata proportione, circa D. Thomæ scripta quoties occurrit difficultas, et de ejus mente perspicue non constat, validissimum argumentum erit pro vera sententia communis, aut fere communis discipulorum ipsius intel figentia et expositio: illorum præcipue, qui in hac parte Catholici credendi sunt, quod tuendæ, et enucleandæ Thomistica? doctrinæ perpetuo invigilant; neque a sequendis S. Doctoris vestigiis ex animo unquam recedunt. Hos autem communiter esse pro nostra sententia constat : nam illam expresse tuentur Cajetanus in comment, hujus art. et q. 72, seq. art. 1, quæst. 79, art. 1, nec non supra tar. quæst. 18, art. 5, aliisque in locis. Bannez ï“:â. 1, p. quæst. 48, art. 1, ubi etiam Nazarius controv. unica, Ripa, et alii : et in praesenti tat!. Medina § *impugnatis jam*. Curiel dub. 1, ^' §5, Alvar, disp. 128, Zumel disp. 5, et 2>'r.. coquentibus. N. Cornejo disp. 4, dub. 8, î.7taa. Greg. Mart. dub. 1, conclus. 5, Joannes a S. Thoma tract, de actibus humanis disp. ifcu 9, art. 2, Aragon 2,2, quæst. 6, art. 2, Hie- Γ/-7 ronym. a Rua tom. 1, controv. 5 Scholastica, el alii. Fuit etiam hæc sententia M.Orellana. Cani, Victori», et Orellana, et Bannez, Medina, et Alvar, testantur : et M. Petri de Herrera in manuscriptis super hunc art. connd. quæ a multis præ manibus habentur. Capreolus autem el Ferrara ab aliquibus pro opposita referri solent ; sed nostras aperte suffragari, illum in 2, dist. 35, quæst. 1, art. 3 ad 2 et 6, Gregorii contra 1 conclusionem : istum vero 3, contra gent. cap. 9, affirmant Curiel, et Joan, a S. Thoma, et nos ita esse haud dubitamus. Narri licet circa peccati constitutionem obscura sit eorum sententia; in eo tamen quod juxta mentem D. Thomæ non sola privatio, sed etiam aliquid positivum sit de ratione formali peccati, proindeque formalis malitia, quodest assumptum hujusdubii, satisaperte loquuntur. Favet etiam Conradus supra quæst. 18, art. 5, nec contradicit in præsenti, ut Montes, et Araujo existimant. Scimus pro opposita sententia esse etiam aliquos Thomistas; perpaucos tamen, et non ita primæ classis : quamvis etiam sint pro illa Suar. Valent. Azor, Salas, Granad. et alii, quos sequenti dubio referemus. Unde nihil obest, quominus assertio nostra, quam fere viginli D. Thomæ asseclæ tuentur, in ejus schola censenda sit communis, et verum D. Thomæ sensum continere credatur.

46. Audivimus etiam aliquos ex adver- Meus sariis dubios circa Cajetani mentem : sed 03^131”· ejus verba adeo sunt perspicua, ut interpretationi, aut tergiversationi non subjaceant. Sic enim ait in præsenti : *Care in tract, de vitiis et peccatis ne erres in principio, putans vitium et peccatum habere tantum rationem mali ratione privationis. Oportet namque dicere, quod peccatum est actus malus dupliciter : scilicet contrarie, et privative. Intemperantia enim est actus malus contrarie, pro quanto est actus habens contrarium objectum formali objecto temperantia : est vero actus malus privative, pro quanto est actus privatus rectitudine, quam deberet habere. Est autem inter has duas mali rationes tanta differentia, quod prima, ut dictum fuit, est res quadam positiva et a Deo, etc., quod secunda est privatio, est nihil, et non a Deo. Prima quoque est prior naturaliter secunda, et fundamentum ejus: eo quod omne peccatum est actus contrarius alicui virtuti; et ad hujusmodi contrarietatem sequitur privatio debita rectitudinis. Prima rursus spectat ad conversionem ; secunda autem ad aversionem inventam in peccato : et utraque vocatur inordinatio; sed prima contrarie, secunda pri-*

rative : quamvis usitato twuôu/o *cum de peccato est disputatio. inordinatio, deformitas. malitia, ratio mali, et si quid est hujusmodi. privative sumantur. In Utera ergo cum dicitur, quod peccatum est actus humanus malus, intellvi-' quod est malus et inordinatus utroque modo : utrangue enim inordinationem habet actus ex incommensurateme ad suam regulam, Vani inordinationem contrarie habet ex objecto, quod est aliquid appetitum dissonans regula : et ex hoc comitatur inor-*

reclitudine rvgulx. qua deberet informari. Et hoc bene nota, et fige menti, si vis auctorem intelligere, et si vis contradictores convincere, etc.

Deinde q. 72, seq. art 1. inter alia ait : *Est in peccato intemperantia actus voluntarius, qui est materia bonitatis, et malitia moralis : est et malitia moralis contraria temperantia, puta intemperantia forma : est et consequens privatio rectitudinis temperantia debita illi actui voluntario. Et licet primum non sit formale peccatum, non sequitur, ergo tertium. Stat enim quoti sit secundum, sicut in veritate probatum est esse.* Citerius quæst. 79, art. 1. hæc habet : *Quia peccatum constat ex conversione ad objectum contrarium objecto virtutis, et ex aversione a lege, sunt in peccato dux malilix. Primo malitia ex objecto : secundo malitia in ipsa privatione observationis legis. Prima est positiva et in certo entis genere : secunda est privativa, et est ipsa deformitas peccati, in qua consistit ratio mali simpliciter. Ad primam necessario sequitur secunda,* etc. Eodem modo oquitur supra quæst. 18, art. 5. Transcripsimus vero verba Cajetani, non solum ut de sententia constet ·, sed quia rem optime explicant. ct rationem utriusque malitiæ, earumqtie ordinem et consequutionem tam inter se, quam respective ad constitutionem peccati apprime declarant. Tum etiam quia cum cæleri Thomistæ a nobis citati, qui post Cajetanum scripserunt, ejus sententiam sequi profiteantur : eo ipso constat omnes illos in eodem sensu loqui, et assertionem nostram tueri.

β.

Dubi-rJil·' 47. Forte in Cajetani verbis fecit scruPulura· fiuo^ prædictum positivum, in quo constituit malum morale, dicit causari a Deo, a quo tamen nequit causari aliqua vera et formalis malitia: aut etiam quod cit. quæst. 18, art. 5, agens de hoc eodem malo positivo, distinguit illud ab eo. quod est malum vere et proprie ·, atque adeo videtur sentire, istud, de quo loquimur, non essevereet proprie malum. Sed iste scrupulus sine ratione pungit : adeo enim perspicue Cajelanits pro nobis loquitur, ut dubitationi locus non remaneat. Quod autem dicit prædictum malum esse a Deo, diversi diversimode accipiunt, et aliqui ægre ferunt, quasi Deum faciat auctorem et causam peccati. Sed re vera ejus verba possunt et debent in sano sensu exponi. Solum enim intendit, rem illam, quæ respective ad rationem, et ut exprimit tendentiam ad objectum dissonum. est malitia moralis, esse in se transcendental! ter ens : et in quantum ens, transcendentaliter bonam ; et in quantumensel bonam transcendentaliter, causari a Deo : secus autem in quantum exprimit prædictam tendentiam et malitiam. Ex hoc vero non fit, Deum posse dici absolute causam peccati vel malitiae : quamvis dicatur cansaillius rei, quæ est malitia et peccatum : quia ad hanc posteriorem loquutionem sufficit utcunque esse causam prædictæ entitatis et bonitatis : ad priorem vero oportebat, ut causaret illam non utcunque ; sed in quantum exprimit deordinationem et malitiam, et ut fundat privationem :quodCajetanus nullibi concedit. Quod autem hæc fuerit ejus mens patet citata quæst. 79, art. 1. ubi latius examinans peccati efficientiam, distinguit in ipsa malitia morali positiva illud, quod habet perfectionis ; et illud, quod exprimit secundum suam speciem malitiæ : et quantum ad primum dicit causari a Deo ; quantum vero ad secundum a voluntate deficiente : quam doctrinam repetit non semel in illo commentario. Cum autem hoc malum morale distinguit ab eo, quod vere et proprio est malum, non negat illi veram et propriam moralis malitiæ rationem ; sed insinuat, nomen *mali* in sua primæva acceptione stare pro malo absolute et simpliciter dicto : quod quia nihil entitatis aut bonitatis transcendentalis, sed solam privationem includit, verius et proprius dicitur *malum,* quam prædictum malum morale. Superest ergo ut occurramus testimoniis adductis pro parte negativa, et eorum legitimum sensum declaremus.

F t!

§ IV.

Testimonia partis negativa in tribus prioribus argumentis legitime exponuntur.

Ad test}· mcoü

48. Sententia, quam præced. § stabilimus, firmitatem accipiet ex solutionibus argumentorum, meatL

argumentorum, quæ in illam militaro videbantur. Ad primum ergo coalescens ox testimoniis adductis num. 37, bene respondetur ibidem per distinctionem duplicis mali : scilicet ma/i *absolute dicti, ct mali rtspeclu alicujus* seu mali, quod ita est malum, ut nihil entitatis et bonitatis in *sa* includat; et mali, quod ita est malum respectu alicujus naturæ, puta rationalis, ut tamen in se sit aliquod ens, et bonum transcendentale. Et quamvis Vasq. disp. 95, cap. 2, prædictam distinctionem commentitiam appellet,et dicat fuisse primo excogitatam a Cajetano : in utroque tamen decipitur : ut constat ex D. Thoma quæst. 1, de mal. art. 1 ad 1 et ad 18, lib. 3, contra gent. cap. 9 et in hac 1, 2, quæst. 54, art. 3 ad 2, ubiet aliis locis, quos num. 35 citavimus, usus fuit prædicta distinctione : indeque illam desumpserunt Cajetanus, et alii Ang. Docloris discipuli, ut Cajet, ipse testatur supra quæst. 18, art. 5. Quod si etiam primo fuisset a Cajetano excogitata, non ideo sperni deberet, ut eam spernit Vasq. cit. cap. 2, qui tamen cap. 9 ejusdem disp. eadem fere distinctione utitur ad propriam sententiam declarandam, dicens malum accipi dupliciter : vel absolute, quo pacto est negatio vel privatio : vel relate ad aliquam naturam, qua ratione est positivum : et qui nostram distinctionem fundatam in D. Thoma appellaverat commentitiam ; suam hanc, vel eandem ut a se depictam credit omnino rationalibem. Per prædictam ergo D. Thomæ distinctionem facile explicantur plura ejus loca, quæ nostræ assertioni contraria videntur. Nam quotiescunque ait malum esse privationem, et *non ens,* etiamsi de peccato commissionis loquatur, loquitur de illo quoad rationem mali absolute ; non vero quoad totum, quod in eo habet rationem mali moralis : adeoque non excludit malitiam positivam, quam nos asseruimus.

49. Pro quo, et ut impugnationibus num. 37 huic solutioni adhibitis occurramus, observa, *malum absolute,* et malum, quod appellamus *respectu alicujus.* non conferri inter se ut superius et inferius, neque unum de alio prædicari ; sed potius quasi disparate se habent : et æquivoce applicatur utrique nomen *mali,* ut Cajetanus observat cil. quæst. 18, et sequenti dubio latius dicemus. Neque etiam *malum absolute* convertitur cum malo physico ; et *malum alicujus* cum malo morali : sed tam in physicis quam in moralibus utrunque malum reperitur. Nam in aqua calida v. g. privatio frigiditatis habet rationem *mali absolute,* quia nihil est, et nulli bona ista privatio : calor autem non est malus absolute, quia in se est ens et bonus ; sed est *malum alicujus,* quia est malus et disconveniens ipsi aquæ. Similiter in actu humano carentia rectitudinis debitæ est *malum absolute,* ulpote quæ neque in se est ens, neque bona alicui : tendentia vero positiva ad objectum lege prohibitum, est *malum alicujus,* scilicet hominis, quia naturæ rationali et rectæ rationi repugnat ; non tamen est *malum absolute,* quia includit ens et bonum transcendentale. Dum ergo Cajetanus et alii Thomistæ agentes de peccato, distingunt *malum morale,* et *malum simpliciter* seu *absolute :* per *malum absolute* non intelligunt malum in communi sumptum, quod sit superius ad omne malum ; neque etiam malum physicam, quod est præcise in rebus naturalibus : sicut nec per *malum morale* intelligunt totum id, quod in actu humano habet rationem mali, et ad genus moris pertinet (in quo decepti sunt aliqui ex adversariis) sed in ipso actu humano distingunt duas malitias : aliam privativam, quæ est carentia formæ debitæ, et nullo modo etiam transcendenlaliter est bona: aliam vero positivam, quæ dicit tendentiam ad objectum dissonum, et prohibitum per legem, adeoque includit ens, et bonitatem transcendentalem. Et licet utraque hæc malitia ad or iinem moralem spectet, ob idque *malitia moralis* dici possit ; quia tamen positiva est prima et essentialis in actu humano, constituitque illud primario in ordine morali ; privativa vero ad eam consequitur : idcirco inter Thomistas nomen *malitiæ moralis* frequentius sumitur pro malitia positiva ; privativa vero, etiam dum in moralibus reperitur, retinet nomen *mali absolute.*

Ex his ad primam impugnationem respondetur, negando antecedens : quia quod appellamus *malum absolute,* non est superius ad omnia mala ; sed ad ea dumtaxat, quæ etiam sunt *mala absolute,* adeoque privative : unde non debet comprehendere illud, quod solum vocamus *malum alicujus,* sive sil physicum, sive morale. Ad secundam respondetur potuisse D. Thomam dividere *malum absolute,* de quo loquebatur, in malum culpæ, et malum pœnæ; quia in utroque invenitur privatio, quæ est mala in isto genere : non tamen hæc est tota malitia reperta in malo culpæ ; sed datur etiam malitia positiva, quæ non est mala abso-

lute, sed respective ad rationem, et ad naturam rationalem.

Adiesti- 50. Ad secundum argumentum rospondetur D. Thomam in præsenti explicuisse ‘arF0. diffinitionem peeeati per malitiam privatiœecii. v.tm : non quia hæcsola reperiaiur in peccato commissionis, aut sil ejus constitutiva ; sed quia apud omnes notior est : et per eam clarius ostendebatur, peccatum recte diffinitum fuisse a D. Augustino verbis illis *dictum, factum, vel concupitum contra legem xlernam.* Nam licet hæc diffinitio posset exponi in sensu qaidditalivo per malitiam positivam peccato essentialem (esse enim contra legem in peccato commissionis non solum importat privationem conformitatis; sed etiam et per prius dissonantiam et deviationem positivam ab ipsa lege per tendentium ad oppositum) voluit nihilominus D. Thom. explicare illam ut descriptivam per prædictam privationem, quæ in eodem peccato habet se ex consequenti et quasi proprietas. Tum quia cum fere apud omnes perspicuum esset, quod peccatum importet privationem, clarius et facilius per eam ostendebatur, prædictam diffinitionem, saltem ut descriptivam, esse bonam et adaequatam, quam si id reduceretur ad malitiam positivam tempore illo minus notam. Fuitque hoc salis intento hujus articuli, ubi Ang. Doctor non tam disquirit peccati naturam et essentiam, quam bonitatem communis diffinitionis : ut constat ex titulo, et ex decisione articuli. Non enim quærit, aut resolvit *quid sit peccatum ?* sed *an recte diffiniatur,* quod sit *dictum, factum, vel concupitum contra legem xternam ?* Tum etiam quia investigare ex professo, an simul cum privatione detur in peccato alia malitia positiva prior et essentialis, dependebat ex pluribus nondum examinatis, quæ circa specificationem et distinctionem peccatorum Ang. Doctor in sequentibus traditurus erat : unde non oportuit hic per rem adhuc obscuram, et nondum plene examinatam, neque omnibus notam, receptissimam Augustini diffinitionem explicare.

Adde, quod prædictadiffinitio, ut habetur inliterain respons. ad 3, extenditur etiam ad peccatum omissionis : et ita convenientius fuit illam explicare per rationem *mali absolute sumpti,* seu per malitiam privativam utrique peccato communem, quam per positivam, quæ non datur in omissione. Nec D. Thom. subticuit omnino hanc malitiam positivam : nam in corpore articuli probat tanquam per rationem a priori, peccalum importare carentiam commensura- l Horn's cum regula, in quo consistit malitia privativa, quia importat digressionem et tondentiam positivam ad oppositum regulæ : ut non obscure sonant verba illa: *Omnis autem cammensuratio cujuscunque rei attenditur per comparationem ad aliquam regulam, a quasi divertat, incommensurate erit,* etc. Ly enim *divertat,* quod ponitur ut ratio incommensurationis, motum indicat contrarium,et tondentiam ad oppositum regulæ, in quo sita est malitia positiva. Atque ideo fortasse in fine corporis non absolute concludit. carentiam debitæ commensuralionis esse formale peccati, sed dixit esse *quasi formale:* ut innueret, proprium formale peccati constitutivum osse aliam formam positivam, videlicet prædictam tondentiam, ex qua privatio resultat, et in qua fundatur.

51. Testimonium tertio loco adductum-Wkst· ex quæst. 79, hujus 1,2, semper nobis visum ПК&3 fuit difficile, usque dum ab ipso D. Thomn lati solutionem accepimus. Respondetur ergo, S. Doctorem solum velle, quod totus actus peccati tam secundum gradum communem et genericum, quam secundum specificum, quatenus actus physicus est, causetur a Deo, non autem quatenus est actus malus moralis : secundum quam rationem dicit tum malitiam privativam, a qua denominatur *malus simpliciter*:tum etiam tondentiam moralem positivam ad objectum dissonum, perquam constituitur in specie mali moralis, et est proximum fundamentum prædictæ privationis: utraque enim hæc ratio causatura solo libero arbitrio ut deficienti, et non a Deo: ut ipse D. Thom. optime explicuit D.Tbo quæst. 3, demal, art. 2, ubi ad idem intentum proponit supradictum argumentum, et solvit in hunc modum : **Jd** *secundum dicendum, quod deformitas peccati non consequitur speciem actus, secundum quod est in genere naturæ, sic autem a Deo causatur; sed consequitur speciem actus, secundum quod est moralis, prout causatur ex libero arbitrio,* etc. Ubi, ut Vides, tria distinguit in actu peceaminoso : primo speciem ejus in genere naturæ : secundo speciem moralem: tertio deformitatem sive malitiam privativam, quæ ad speciem moralem immediate consequitur. Ex quibus primum dicit causari a Deo ; duo autem posteriora a solo libero arbitrio. Inter quæ species moralis necessario est positiva : tum quia privatio neque est, neque dat speciem : tum etiam quia talis species est proximum fundamentum privationis, et privatio debet fundari in positivo

h S*

positivo. Nec necesse fuit in testimonio, quod explicamus, ex hae 1, 2, expressius mentionem facere hujus speciei moralis positivae, ut excluderetur a divina causalitaterquiu cum privatio non causelur, nisi quatenus causatur ejus fundamentum, et hæc species moralis sil proximum fundamentum privationis; exclusa privatione ab influxu Dei, manebat etiam exclusa talis species. Et ita in eodem articulo in fine corporis reddens rationem D. Thom. quare Deus cum sit causa actus peccati, non est causa ipsius peccati? non dixit, *quia non est causa privationis,* seu *defectus privativi;* sed ait.· *quia non est causa hujus, quod actus sit cum defectu.* Quo dicendi modo satis insinuat dari aliquod medium inter privationem, et entitatem physicam actus, connectons actum cum privatione, quod sit ipsius privationis proximum fundamentum, et ratione cujus licet Deus sit causa actus quantum ad speciem physicam, non tamen sit causa peccati, neque privationis : quia non est causa istius medii, sive fundamenti, ex quo privatio immediate resultat. Hujusmodi autem fundamentum non potest esse aliud nisi malitia positiva, seu species moralis, quam D. Thom. cit. loco demal, dicit causari solum a libero arbitrio, el ad eam consequi deformitatem privativam.

Ad secundum, quod expenditur in prædicto testimonio, respondetur malitiam positivam consistere in tendentia ad objectum, non ut est objecium physicum ; sed ut est objectum morale prohibitum lege : proindeque ipsa tendentia est tendentia et differentia in genere moris, dans speciem moralem, quæ est propria et formalis species peccati. Hujusmodi vero differentiam seu tendenliam non asserit D. Thom. causari a Deo, nec de illa argumentum procedebat: sed aliam tendenliam, quam dicit actus peccati ad suum objectum, ut est objectum physicum, praescindens a prohibitione :quæ est differentia et tendentia dumtaxat physica, specificatque prædictum actum, quatenus est in genere naturæ : de hac enim tendentia et specie physica procedebat argumentum, cui adhibetur illa solutio.

ïi;.:'I. 52. Dices D. Thomam in illo testimonio exifuæst. 79, referre se ad quæst. 72 antecedentem : ubi in primo articulo egit ex professo de specificatione peccatorum, prout desumitur ex objecto : adeoque iitrobique debet exponi de eadem specie vel physica, vel morali: si autem in quæst. 72, exponatur de specie physica, ruent, quæ diximus pro nostra sententia a num. 33, ubi ostendimus Ang. Doctorem in illa quæst. et in quæst. 73 sequenti loqui formaliter de peccato, et de ejus specie morali. Ergo non recte in prædicto testimonio exponitur de specie physica. Respondetur de utraque specie esse sermonem in quæst. 72; ex eo enim probat ibi D. Thom. peccatum, ut Enerpeccatum est, habere speciem ex objecto, w,urquæ est species moralis : quia ut est actus voluntarius, habet ab eo speciem physicam. Nam per speciem peccati intelligit speciem moralem ; et per speciem actus voluntarii speciem physicam : unde etiam si locus ex quæst. 79 loquitur de specie physica, potuit se referre ad prædictam quæst. 72.

§V.

Exponuntur testimonia quarti, el ultimi argumenti.

Quartum argumentum constat diversis testimoniis,quæ diversa explicatione egent. Primum ex quæst. 85 nisi -fallimur, facilio- Adprirem et veriorem habet solutionem, quam mum quæ ibi impugnantur: fit enim eo loco sermo testimode peccato omissionis, de quo non dubitanium. mus consistere in privativo ; non autem de peccato commissionis, de quo est præsens controversia. Desumiturque locutio ex ipso contextu : nam privatio, de qua ibi loquitur D. Thom. non est solum privatio rectitudinis, vel ordinationis debitæ actui humano, qualis est omnis privatio, quæ spectat ad peccatum commissionis ; sed est privatio ipsius actus ordinati et recti : ut constat ex verbis antecenlibus, quæ sic se habent: *Est etiam quoddam bonum, quod est ipse actus ordinatus, quod etiam habet suum modum, speciem et ordinem: et hujus privatio* (id est prædicti actus) *est essentialiter ipsum peccatum.* Hujusmodi vero privationem, apud omnes fore perspicuum est, esse peccatum omissionis, non commissionis. Nam peccatum commissionis (ut ait D. Thom. in hac eadem 1,2, quæst. 72,art. 1 ad 2 et adversarii etiam fatentur) non esse privatio alicujus actus debiti; sed est actus positivus debito ordine privatus. Vide notata inferius ad art. 4, quæst. 85.

Ad secundum testimonium, seu primum Ad seex 2, 2, quæst. 6, respondetur deformi la-eundum, tem privativam dici *de ratione speciei peccati,* non quia illam constituat, adeoque non per se primo ; sed quia per se quodammodo

adeam consequitur : sicut si intellectivum diceretur essede ratione speciei hominis, non quia eam immediate constituat; sed quia per se illam consequitur, et est ejus proprietas. Hinc autem recte intulit D. Th. Deum, qui non causât prodictam privationem. non causare speciem peccati. Nam sicut bene deduceretur non esse causam speciei hominis eum. qui non est causa intellectivi, eo ipso quod intellectivum per se sequatur ad speciem hominis: ita ex eo quod Deus non sit causa deformitatis privativæ consequentis speciem actus mali, legitime deducitur non esse causam talis speciei: quod D. Thom. cit. loco intendit. Et utriusque ratio est : quia qui dat formam, dat etiam consequentia ad formam : et qui causât essentiam vel speciem, debet causare proprietates, quæ ex illa consequuntur: unde si has non causet, argumentum esi, quod nec causal speciem.

pro iliis lestiino* mJver'^u® sio wino.

53. Majoris negotii erit explicare reliqua testimonia allata in hoc quarto argumento, aversi°neel conversione loquuntur, Pro quo sciendam est primo, duplicem esse aversionem a Deo : aliam privativam, quæ consistit in recessu, ei separatione, seu in carentia conjunctionis cum illo, soletque dici *aversio formalis:* aliam vero contrariam. quæ importai tendentiam positivam, offensivam, et nocivam secundum affectum Deo, a quo avertit ; seu adversus quem convertit : ob idque dici potest arersio *conversiva.* Etenim nomen hoc *aversio* aliquando deducitur ex verbo *averto,* quod proprie est separare aliquid ab aliquo: aliquando ex propositione *adversus,* vel ex verbo *aversor,* prout est idem, quod tendere adversus aliquem affectu nocivo, abominari illum, et dio prosequi. Qua ratione Exod.23, num. 7, dicitur, *aversor impium,* id est, odio prosequor. Job. 19, num. 19 : *Abominati sunt me quondam consiliarii mei: et quem maxime diligebam, aversatus est me.* Et Jerem. 8, num. 5 : .1 census es/ *populus iste aversione contentiosa.* Unde aversio a Deo juxta primam ex istis acceptionibus formaliter significat carentiam conjunctionis cum illo, et recessum ac separationem privativam ab eo. Juxta secundam vero significat tendenliam positivam adversus illum, et quondam motum, seu affectum nocivum et destructivum ipsius esse Dei. Quare non immerito Cajetanus cit. quæst. 20, ex 2, 2, appellat hanc aversionem *objectivam:* quia per illam intenditur directe non esse, seu aversio el destructio esse objecti,a quo est talis aversio.

Esod.-23.° η. 7„ Job. 19. η. 19. Jerem. 8. d. 5.

Secundo nola, quod aversio privativa ηΐϊα^^ est habitualis, consistens *in averso esse,* quæ est carentia illius formae, per quam homo habitualiter, et in facto esse Deo conjungitur : et quia homo sic conjungitur Deo per charitatem el gratiam, prædicla aversio in earum privatione consistit. Alia est aversio actualis, quæ consistit quasi in *averti* seu *in fieri:* et hæc est privatio illius rectitudinis actualis, quæ ipsi actui peccaminoso debetur, juxta ea, quæ in dubiis procedentibus diximus : nam sicut omnis actus humanus rectus per suam rectitudinem tendit mediate vel immediato positive in Deum; ita per carentiam prædictæ rectitudinis recedit et fugit ab eo, et ab ejus lege privative. Similiter aversio conversiva seu contraria, alia est talis formalitçr el expresse, qualis reperitur in odio Dei, quo quis expresse et formaliter tendit contra Deum, volendo illum non esse : et alia interpretativa sive virtnalis, quæ in omni peccato mortali reperitur. Quicunque enim mortaliter peccat, diligit plus appretiativecreaturam, quam creatorem : potiusque eligeret ex vi talis peccati Deum non esse Deum, quam peccatum relinquere : in quo virtualiter et interpretative vult Deum non esse.

54. Tertio observa, quod tam aversio τ«“ὺ· privativa, quam contraria affert secum, vel supponit conversionem ad creaturam : supra quam conversionem fundatur, et in cujus virtute fit : eo quod omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione : et omnis fuga, odium, et recessus fit in virtute alicujus prosequutionis et amoris : nisi enim voluntas diligeret bonum aliquod commutabile a Deo prohibitum, non separaretur et avertentur a Deo, neque adversus illum odio converteretur. Hæc autem conversio ad creaturam sumi etiam potest vel omnino materialiter, ut præcise est amor hujus vel illius particularis boni secundum se sumpti, terminaturque ad illud solum in esse physico : quæ proinde dici potest *conversio physica.* Vel potest sumi formaliter, ut fundat aversionem a Deo, estque tendentia in tale vel tale bonum ut lege Dei prohibitum : et sic est conversio moralis contraria rationi, quia terminatur ad objectum morale rationi dissonum : imo quia prout sic fundat, et causât aversionem, potest dici *aversio causalis et fundamentalis.*

Ex quo fit (et est quarto observandum) Qmm· cum unoquoque peccato commissionis mortali quatuor hæc vel quinque reperiri : videlicet

licet conversionem nd bonum commutabile sumptum secundum se, quæ est conversio physica : conversionem ad idem bonum ut prohibitum, quæ est conversio moralis : aversionem a Deo contrariam sive conversitam, quæ est positiva tendentia contra ipsum vel interpretativa, vel formalis : aversionem privativam actualem seu *in fieri,* quæ est carentia rectitudinis debitæ ipsi actui : etaversionem privativam habitualem sive *in facto esse,* qu;e est privatio gratiae. Inter hujusmodi autem conversiones et aversiones respectu peccatorum,quæ opponuntur virtutibus moralibus, communiter servatur hic ordo. Conversio physica ad creaturam est prima, et voluti subjectum cælerarum : nam primum, quod in prædictis peccatis reperitur, esi prosequutio et amor alicujus boni creati sumpti secundum se : et ex hoc amore reliquæ conversiones et aversiones veluti originantur ; non tamen ista conversio secundum se sumpta spectat formaliter ad rationem peccati ; sed habet se materialiter per modum fundamenti vel subjecti malitiae : sicut ordo entitativus et physicus est fundamentum ordinis moralis. Deinde primum, quod supra hanc conversionem physicam fundatur, est conversio moralis, quæ est prima malitia, et prima forma peccati constitutiva. Ad hanc quasi consequitur aversio a Deo contraria, quæ in peccatis, de quibus nunc loquimur, non est formalis; sed interpretative : nec differt re ipsa a conversione morali ad creaturam ; sedeam veluti transcendit : nam secundum rem idem formaliter est averti hoc modo a Deo, et converti ad objectum creatum ut dissonum, et prohibitum lege Dei, ac per hoc ipsi Deo contrarium : ut docet D. Thom. Quodl. 6, art. 16, et in 2, dist. 42, quæst. 2, art. 1 ad 7, uki ait, quod conversio et aversio sunt unum secundum rem: sed differunt secundum diversos terminos. Succedit quarto aversio privativa actualis, quæ recipitur in ipso actu peccaminoso, et fundatur supra conversionem : nam hæc causalis est vera, quia actus peccati importat tendentiam ad objectum dissonum, caret rectitudine sibi debita, scilicet tendentia ad objectum consonum, et conformitate ad legem ; in qua carentia hæc aversio consistit. Ultima est aversio privativa habitualis, quæ est terminus et complementum peccati: de qua statim rursus dicemus.

55. in peccatis vero, quæ opponuntur virtutibus theologicis, ut est odium Dei, infidelitas, et desperatio ; quia sunt immediate contra Deum (el forte in quibusdam aliis) alius ordo servatur. Nam primum, quod in eis reperitur, est aversio a Deo conversiva seu contraria, quæ in hujusmodi peccatis est formalis, et non solum interpretativa : babetque duplicem considerationem, moralern, et physicam : sicut de conversione ad creaturam in aliis peccatis diximus : ut physica est, habet rationem subjecti et materiæ peccati; et ut moralis, rationem formæ, et est prima malitia peccati constitutiva. Deinde sequitur aversio privativa actualis : nam actus odii Dei v. g. ex hoc quod tendit contra Deum, habet quod careat rectitudine sibi debita. Ultima est aversio privativa habitualis, quæ consequitur ad omne peccatum mortale, estque veluti complementum et terminus omnium aliarum formalitatum, quæ in tali peccato reperiuntur; subjectatur vero non in actu peccaminoso, sed in anima, vel in voluntate. Et quia hujusmodi aversio consistit in privatione gratiæ, quæ est vita animæ ; ipsa dicitur *ejus mors,* et ab ea prædictum peccatum denominatur *mortale.* Unde si hujusmodi peccatum sumatur reduplicative, ut mortale est, formaliter dicit hanc aversionem : quamvis sæpe etiam dicatur *mortale* ex eo quod ad mortem animæ tendit, inducitque hanc mortem : sicut in corporalibus dicimus *vulnus mortale* illud quod mortem corporis inducit.

Diximus *el forte in quibusdam aliis* propter peccata superbiae, et quædam similia, in quibus propter affinitatem cum peccatis oppositis virtutibus theologicis satis probabile est reperiri aversionem formalem contrariam,eamque primum locum tenere: imo videtur in illis omnino coincidere cum conversione formali : nam superbus eodem motu, quo appetit inordinatam excellentiam, tendit etiam directe contra Deum, expresseque illi adversatur, et se illi opponit, nolens habere illum superiorem, cui se submittat, quique sit regula et mensura propriæ excellentiæ. Et hac ratione ait D. Thom. cit. quæst. 1G2, ari. 6, quod eæDTi]Om *parte aversionis superbia habet maximam gravitatem : quia in aliis peccatis homo a Deo avertitur vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, sive propter desiderium cujuscunque alterius boni : sed superbia habet aversionem a Deo ex hoc ipso, quod non vult Deo, et ejus regulx subjici. Unde Boetius dicit, quod cum omnia vitia fugiant a Deo, sola superbia se Deo opponit. Propter quod etiam specialiter dicitur Jacobi* 4. *quod Deus su-*

pvôjx nssisbY. *Et idea averti a* A·· *et ejtis prreeptis.* çuc../ *est quasi consequens in aliis peccatis per sc ad sup rbiam pertinet, cuius Oclus est Dei contemptus.* H;ec tamen aversio seu tendentia contra Deum» ut diximus, non differt a conversione ad creaturam, scilicet ad propriam excellentiam : quia ipsum non habere Deum supra se, reputat superbus ut partem suæ excellenti» : et ita eodem omnino motu, quo Deum abjicit, in excellentiam tendit : et quo tendit in excellentiam, Deum a se repellit.

Si autem inquiras, an in peccatis, quæ sunt immediate contra Deum detur etiam conversio ad creaturam ? Respondetur, in ipso actu odii Dei v. g. non dari formalem conversionem : quia talis actas non est actus prosequutionis, sed fugæ. Cæterum antecedenter datur prædicta conversio : nam quod aliquis Deum odio prosequatur, oritur ex amore creatur» : et etiam datur consequenter. in *quantum anima deserens Drum, consequenter necesse >'d. quod ad alia concertatur,ul* ait D. Thom. 2, 2, quæst. 20 cit. art. 1.

Ultima aninud- 56. Denique observandum est iid quod in tract. je bonit. ej malit. disp. 6, dub. 4. Iatius explicuimus) in actibus humanis non semper dici *formale* illud, quod est essentiale ; necsemper id, quod *materiale* dicitur, esse extra essentiam : imo ipsa forma essentialis et constitutiva dicitur aliquando *materialis* respectu alterius form» accidentalis supervenientis; et hæc respectu illius dicitur formalis. Hac ratione D. Thom. supra quæst. 18, ari. 6, speciem bonitatisvel malitiæ. quam actus habet ex objecto, quæ est ei essentialis,appellat *materialem: eam* vero, quam habet ex fine operantis, qu» absolute accidentalis est, dicit esse *formalem.* Et supra quæst. 13, art. 1. inquit, quod .si *aliquis actum fortitudinis exerceat propter Dei amorem : actus ille materialiter est fortitudinis, formaliter cero charitatis :* et tamen in isto actu (ut cit. loco ostendimus) bonitas specifica et essentialis est bonitas fortitudinis ; bonitas vero charitatis absolute est accidentalis. Cujus rationem ibidem tradidimus: quia nimirum species, quæ ex objecto desumitur, habet se sicut subjectu m et materia quæ actuatur et formalizatur per eam. quæ ex fine supervenit :et ideo illa, licet essentialis, dicitur *materialis* respectu istius, quæ absolute est accidentalis. Cum igitur in peccato commissionis tam malitia positiva quam privativa concurrant , et positiva sit veluti subjectum, et materia, cui advenit privativa, poterit hæc dici *formalis* respectu illius : quamvis absolute loquendo, sola positiva sit essentialis et constitutiva peccati; privativa vero absolute sil extra essentiam, lino quia in quolibet peccato mortali aversio a Deo privativa supervenit conversioni, eamque veluti formalizat et complet: aversio est sicut forma, et conversio sicut materia : ob idque D. Thomas sæpeail, aversionem in peccato habere se formaliter; conversionem vero materialiter.

' Ex his habetur legitima intelligenliaomnium testimoniorum, quæ in argumentosi*· quarto supersunt, Nam 2, 2, quæst. 20, art. I et 3, loquitur D. Thom. de aversione conIrariaet conversiva :et hanc dicit esse principalem in peccatis, quæ opponuntur virtutibus theologicis : eo quod hæc peccata directe consistunt in tendentia positiva contra Deum : ut recte ibi Cajet, et Bannez exponunt. Adde, hunc locum poliori jure adductum fuisse num. 29, pro nostra sententia : siquidem quoad alia peccata, quæ opponuntur virtutibus moralibus, expresse in eo dicitur consistere principaliter in conversione : ex consequenti voro in aversione: adeoque saltem in hujusmodi peccatis negari non potest ex vi prædicti testimonii malitia positiva. Voluimus autem illum exponere ut liqueat, ex nulla parte nobis officere.

57, Si vero contra expositionem objicias,D.ihca. quod de illa aversione loquitur in peccatis oppositis virtutibus theologicis, quæ in aliis habet se ex consequenti : hæc autem est aversio privativa, et non contraria: ergo etc. Respondetur primo, quod etiam in aliisDilsa peccatis datur ex consequenti aversio contraria non formalis, sed interprelativa, ut num. 54 explicuimus : unde admisso, D. Thomam loqui de eadem aversione respectu omnium peccatorum, recte exponitur deaversionecontraria:qu» in peccatisoppositis virtutibus theologicis, quia est aversio formalis, habet se principaliter tanquam eorum forma constitutiva : in aliis vero, quia solum est aversio vidualis et interpretativa, proindeque fundata in aliquo, quod sit formaliter conversio, habet se ex consequenti : sicut omne, quod est tale dumtaxat virtualiter, est quasi consequens ad aliquid, quod est formale.

Secundo respondetur, quod cum D. Thom. Aiα generaliter, inquit, in peccato mortali repe- solox riri aversionem a Deo·, loquitur absolute, non determinando hanc vel illam aversionem, privativam, vel contrariam : et sensos est, quod in omni peccato mortali debet reperiri

reperiri aliquo modo aversio a Deo: sive lalin aversio sit contraria ; sive solum privativa : sive privativa simul et contraria : et sive sil formalis : sive solum viriualis eut interpretative, ('uni autem descendit ad determinata peccata, déterminât speciem aversionis, qtiæ in illis invenitur ; el modum, quo ipsis convenit. I nde constituit discrimen inter peccata, quæ opponuntur virtutibus theologicis ; et ea quæ opponuntur moralibus : nam in primis aversio, quæ datur, est aversio contraria, et habet se principaliter : eo quod peccaris directo et immediate tendit in suo actu contra Deum, intendens per se ejus eversionem et destructionem : in secundis vero aversio, quæ reperitur formaliter, solum est privativa, fundata in aliqua conversione : el ideo habet se ex consequenti. Et ratio est : quia cum hujusmodi peccata non sint immediate contra Deum, eorum essentia non potest esse aliqua tendentia adversus illum, in quo consistit aversio contraria ; sed est tendentia in bonum commutabile dissonum rationi : el hanc tendentiam consequitur recessus et separatio a Deo et ejus lege, qua? est aversio privativa.

xts-h Objicies secundo, quod aversio privativa 'të4l"l-debet reperiri in omni peccato mortali : cum omne hujusmodi peccatum separet a Deo : ergo etiam in peccatis, quæ oppountur virtutibus theologicis, debet dari prædicta aversio : non ergo in eis habebit locum aversio contraria. Respondetur concesso 'a. antecedente, et prima consequentia, negando secundam. Nam revera in peccatis, quæ opponuntur virtutibus theologicis, utraque aversio reperitur ; sed contraria primo et principaliter : ita enim se habet in hujusmodi peccatis prædicta aversio, sicut in aliis, quæ opponuntur virtutibus moralibus, habet se conversio ad creaturam. Aversio autem privativa in omnibus se habet secundario, quasi consequens essentiam : quamvis aliquibus magis per se; aliquibus vero magis per accidens competat.

ftnni 58. Ad alia autem testimonia ex quæst. 10 L<rane|21, respondetur, D. Thomam loqui ibi de peccato mortali, ut mortale est : secundum nequam rationem pro formali importat aversionem a Deo, juxta illa, quæ in quarto notabili num. 55 diximus. Cum quo tamen stat, quod secundum suam essentialem malitiam moralem consistat in positivo. Vel Fecundo respondetur ad hæc et similia testimonia ex dictis num. 54 in tertio notabili, quod ipsamet positiva conversio inordinata ad bonum commutabile, quæ in peccato mortali reperitur, potest eliam dici *aversio a Deo,* non *furmalitcr ;* sed *causaliter,* vel *fundamentaliter,* quia fundal, et inducit formalem aversionem : ob idque dicit ir ab aliquibus *conversio acersiva* ; et hac ratione de omni peccato mortali verum est, quod consistit in aversione a Deo, etiam secundum suam positivam et essentialem malitiam : quia talis malitia in nullo alio sita est nisi in hac conversione aversiva, vel aversione fundamentali.

Ad locum ex quæst. 118, dicendum est, in prioribus verbis sermonem esse de peccato, non ut per se primo matum rationis, seu malum morale est : sed ut habet rationem mali absolute : ob idque D. Thom. non utrumque dixit, peccatum consistere in privatione boni ; sed addidit, *ex hoc ipso quod est malum :* ut innueret se loqui in sensu a nobis dicto : cum quo recte cohæret, ut peccatum secundum aliam malitiam in eo priorem sit positivum. Imo hoc insinuat Ang. Doctor toto illo art. 5, nam distinguit in peccato duas quodammodo gravitates ratione duplicis inordinationis, quæ in eo reperitur : aliam ex parte privationis seu ex parte boni, quod per peccatum corrumpitur : et aliam ex parte conversionis et ex parte boni, cui inordinate subjicitur appetitus : ex quibus saltem hæc posterior non potest non esse positiva. Quod autem in verbis posterioribus relatis in argumento ait, *privationem et corruptionem boni habere se formaliter in peccato; conversionem cero ad bonum commutabile materialiter,* intelli–gendum est juxta dicta in ultimo notabili : unde non est sensus, quod privatio est raiio primaria et constitutiva peccati ; sed quod est ratio ultima et completiva, quæ proinde veluti formalizat conversionem, et alias rationes in illo repertas : ob idque licet sit extra essentiam, potest dici *formalis,* et num. 5G explicuimus. Hæc eadem expositio adaptari posset testimonio ex quæst. 162, ubi aversio dicitur *formalis et completiva ratio peccati,* et conversio dicitur *materialis.* Sed quia in prœdiclo loco post hujusmodi verba, quæ initio articuli de peccato indefinite proferuntur, descenditur ad peccatum superbiæ, eique doctrina applicatur : idcirco pro reliquo totius articuli utendum est doctrina, quam tradidimus num. 55, ubi peccata superbiæ, et quaedam similia annumeranda esse diximus peccatis, quæ opponuntur virtutibus theologicis.

k 59. Sei objicies. quod in illo testimonio quæslionts l 18 ex eo quod privatio el corruptio habent se formaliler in peccato, conxersio voro materialiter, concludit D. Thom. magis esse judicandam gravitatem peccati ex parte boni, quod corrumpitur, quam ex parte boni, cui subjicitur, et ad quod convertitur appetitus. Quod etiam docet hac 1. 2, quæst. 77, art. 6 ad l ; al si conversio esset malitia constitutiva peccati, e.x illa et ex objecto, ad quod appetitus convertitur, potius quam ex parte boni, quod corrumpitur, attendenda esset prædicta gravitas : quandoquidem ab eodem sumitur prima gravitas alicujus peccati, a quo sumitur species.

Respondetur D. Thomam utroque isto loco solum voluisse, malitiam positivam, quæ sita est in conversione ad aliquod bonum inordinatum, cui appetitus subjicitur, judicandam esse majorem vel minorem, gravioremque aut minus gravem veluli a signo et ab effectu ex privatione boni, quam inducit, ita ut (caderis paribus) illa couversio ad bonum commutabile sit pejor, vel habeat plus de ratione malitiæ positiva?, quæ ex se habet inducere privationem majoris boni. Vel (quod in idem redit) voluit quod ad dignoscendam gravitatem peccati, non tam attendi debet improportio boni appetiti ad appetitum sumpti præcice secundum se, quam efficacia et vis. quæ est in prædicto bono appetito ad inducendam in actu peccati privationem, aversionemque a Deo. seu ab ejus lege ; ita ut (caderis paribus) illa conversio sit gravior malitia, quæ habet objectum magis aversivum a Deo et ejus lege, inducensque proinde privationem majoris boni oppositi, quicquid sit de improportione, quam prædictum objectum secundum se sumptum dicit ad appetitum.

Deckntur.' θθ· Explicatur hoc animadvertendo, objeclum alicujus peccati ex duobus capitibus habere, quod sit objective malum ·. scilicet ex improporlione, quam secundum se sæpe dicit ad appetitum : eo quod aut altius est, aut inferius, quam decet appetentem ; et ex oppositione ad legem, quæ tale objectum reddit illicitum. Neque hæc est duplex malitia objectiva adæquata ; sed una dumtaxat, quæ in improportione objecti ad appetitum quasi inchoatur, et in oppositione ad legem prohibentem completur. Unde objectum prædictum licet secundum primam considerationem intelligatur ut improportionatum appetitui, et malum initiative ·, non tamen intelligitur ut oppositum legi prohibenti, nec proindt' ut mersit uni ab illa et a Deo legislatore, inductivumque in actu peccati privationis rectitudinis et conformitatis cum lege. Ex quo iit, quod inactu peccati, per quem appetitus convertitur ad tale objectum, duplex conversio, seu duplex ratio inaikequata ejusdem conversionis distinguenda est : aha, qua tendit in prædictum objectum ut malum solum initiative, scilicet ut secundum se dicit improportionem respectu appetentis : et alia, qua tendit in ipsum ut malum completive, videlicet ut prohibitum per legem, aversivunique ab ea : quæ dua? rationes quasi integrant malitiam positivam peccati, quæ ex duplici ista conversione inadæquata coalescit : habenlque inter se talem ordinem, ut prima quasi formaiizetur, determinetur, et compleatur per secundam, sicut materia per formam, vel sicut una ratio inadæquata magis materialis per aliam etiam inadæquatam formaliorem et ultimiorem.

Ad objectionem ergo, cum D. Thom. loc.anuicit. ait conversionem habere se in peccato‖*4.*. materialiter ; aversionem vero formaliler, ac proinde ex hac potius quam ex illa attendendam esse ejus gravitatem, loquitur juxta modo dicta, et conversionem sumit pro sola tendentia ad objectum dissonum, ut secundum se dicit improportionein ad appetitum , proindeque ut objective malum initiative : aversionem vero pro tendentia ad idem objectam ut oppositum legi, et ab ea aversivum. Nam cura hujusmodi tondentia formali1er sit tendentia aversiva, potuit dici *aversio,* et tenet se quodammodo ex parte aversionis et privationis. Ad illud ex quæst. 77 dicemus infra in commentario illius articuli G.

Ultimum hujus argumenti testimonium Sts? ex quæst. 80 lertiæ partis manifeste loquitur de peccato habituali, quod est terminus| ^ *a quo* justificationis: de quo dicemus infra consistere in privatione gratiæ, quæ est aversio a Deo *in facto esse.* Quod si etiam de actuali intelligeretur, deberet exponi de eo, non ut malum morale est, sed ut est mortale reduplicative : quo pacto includit eandem gratiæ privationem, juxta dicta I num. 55.

61. Ad ultimum argumentum fatemur, I aliqua ex illis testimoniis, prout contra I nostram sententiam expenduntur, favere I oppositae, quæ ex similibus testimoniis ven- I dicat sibi probabilitatem, quam num. 43 j illi concessimus. Non tamen adeo sunt ex- I pressa prædicta testimonia, quin valeant sufficienter

suflicienter exponi, ut nobis non officiant. In primo ergo ex I p. nomine *mali* inlelligit l>. Thom. *malum absolute,* et ideo reducit illud ad privationem : nomine autem *boni adjuncti* intellexit ipsam positivam tendentiain peccati constitutivam: quæ quoniam entitatem et bonitatem transcendentalem includit, quamvis sit inordinata, potuit cum proprietate et rigore appellari *bonum,* habita potius ratione ad id, quod imbibit, quam ad id, quod exprimit : et ut ea appellatione extraheretur a linea *mali absolute.* in quo nihil clauditur de ralione boni.

Secundum testimonium ex 3, contra geni, neque externa specie nobis officit; sed confirmat distinctionem duplicis mali, qua hucusque usi fuimus : distinguitur siquidem in eo quoddam malum, quod non est nisi malum, seu quod nihil habet boni : e! hoc vocatur *malum secundum suum essentiam;* nos autem vocamus illud *malum absolute :* quoddam vero, quod etiam si sit malum, dicitur secundum se bonum, quia attento eo, quod inse claudit, bonum transcendentale est : dicitur autem *malum homini,* quia ut exprimit tendentiam ad objectum dissonum, rectæ rationi et naturæ rationali repugnat : et hoc est malum positivum, quodadstruimus. Cum vero additur, *In quantum privat ordine rationis, quod est hominis bonum,* etc. loquutio est transitiva, et reddit sensum non formalem ; sed causalem : ac si diceret, ideo illud, quod transcendenlaliter est bonum, esse malum homini, seu malum morale, quia habet causare et inducere privationem boni oppositi : ita quod non privatio ipsa causata et inducta ; sed vis positiva causandi, et inducendi, seu fundandi illam sit formalis et immediata ratio constitutiva prædicti mali.

Secundo respondetur, seu magis præcedens solutio explicatur animadvertendo, quod juxta doctrinam D. *Thomæ privare* dicitur dupliciter : vel *formaliler,* et sic dicitur de ipsa privatione : vel *effective, et* sic dicitur de actione positiva, quæ privationem inducit.Malum ergo, dequo loquimur, privat hominem bono rationis secundo modo : non vero primo : adeoque consistere debet non in privatione formali, quæ est carentia boni rationis; sed in privatione activa, quæ est actio contraria rectitudini rationis, et ejus privationem inducens. Quæ est doc- D.TKfl.lr*na D. Thom. in 2, dist. 35, art. 1, ubi explicans qualiter culpa dicatur nocere, seu privare bono rationis, sic ait : *Ad lerHum dicendum, quod noter? da Hur dupliciter, smlicet effective, et formaliler·. formaliler autem nocere dicitur ipsum nocumentum, sicut ipsa ademptio boni, vel privatio, sicut albedo facit album, etc. Effective autem dicitur not ere id, quod causa! privationem alicujus perfectionis in re : et hoc modo culpa nocet, quia per actum deardinatum aufertur aliqua jerfeclio : et hoc est, quod Maqister dicit, quod culpa esi corruptio boni active, etc.*

62. *Ad* tertium testimonium ex *2,* dist. 34, respondetur, ibi nomen *mali* sumi pro malo absolute : quia cum hæc fuerit primaeva ejus nominis acceptio, frequentius Divo Thomæ, et aliis antiquis Doctoribus usuvenit : et de hoc malo loquendo, verum est reduci semper ad privationem. Cæterum hoc non tollit quominus in ipso actu, qui est subjectum hujus mali, sit aliqua ratio positiva repugnans se ipsa rectæ rationi, adeoque mala et dissona in ordine morali : quæ sane ratio, quia a superveniente privatione redditur etiam accidentaliter mala, vocatur a D. Thoma loco cit. *malum per accidens,* et *mali subjectum,* accepto, ut diximus, nomine *mali* non pro omni eo, ad quod cum proprietate extenditur ; sed pro *malo absolute* juxta primaevam impositionem. Ex quo ad ultimum ex compendio Theologiæ dicendum est, etiam eo loco nomen *mali* restringi ad *malum absolute :* et ideo quicquid ibi *malum* sonat, reducitur ad privationem, malum vero positivum subticetur ; non tamen idcirco omnino negatur. Hoc autem sufficit, ut hic locus non repugnet aliis, quæ assertionem nostram fundant : iisque standum sit, in quibus prædictum malum positivum satis expresse adslruitur. Exphranlur dno posteriora.

Secundo respondetur ad hæc duo ultima testimonia, ideo totum malum educi in eis ad privationem, quia vel est privatio, vel ex illa originatur, aut ad eam tendit. Pro quo nota, nomen mali primo dictum fuisse de eo, quod essentialiter est malum, seu quod nullam habet boni essentiam, ob idque dicitur *malum absolute.* Et hoc non potest esse nisi privatio, cujus nullum est esse; omne enim, quod habet *esse,* sicut habet omne positivum, habet quoque ratione talis *esse* essentiam boni. Deinde prædictum nomen extensum fuit ad alia, quæ ex se prædictam privationem concernunt : quatenus vel eam inferunt alicui subjecto, vel ex ea inferuntur : et hæc sunt, quæ dicimus mala *respectu alicujus,* quia solum sunt mala respectu subjecti, cui inferunt privationem :

alias autem sunt tranecendentaliter bona. Secundo nota, tendentium actus peccaminosi ad objectum dissonum, in qua consistit malitia positiva, ex duplici capite privationem concernere : nempe ex parte ipsius objecti, in quo ut sit dissonum, semper adest aliqua privatio vel circunstantiæ, vel finis, vel ordinis, etc. et ex parte subjecti. quia talis tendentia inducit in ipso actu privationem rectitudinis opposita?. Hinc ergo constat potuisse D. Thomam reducere ad privationem totum, quod in peccato est de ratione mali : non quia lotum sit privatio ; sed quia nihil est de genere mali, quod vel ex privatione ortum non habeat ; vel privationem non inferat : adeoque ex utroque capite potest privatio dici *ratio totius Tiiahti-r.* et pro illa usurpari, non ut ratio immediate eam constituens : sed ut terminus, vel radix, unde consurgit. Et hæc de mente Ang. Docturis : pro re vero sit.

DUBIUM IV.

Elrum absolute loquendo, detur in peccato commissionis malitia positiva?

Dubium hoc post decisionem praecedentis, non dubii circa resolutionem ; sed ad unum determinati excitamus : neque enim aliud potest esse, absolute loquendo, verum de re judicium, praesertim apud nos. nisi quod sententia Ang. Doctoris firmaverit.

§ i.

Vera *sententia auctoritatibus et ratione fulcitur.*

G3. Dicendum est dari in peccato commissionis formalem malitiam positivam. Ha?c conclusio deducitur ex sacra Scriptura, quæ sæpe explicat peccatum, tam in communi quam in particulari sumptum per positivum, ut nominibus *transgressionis, prxvaricatiimis, abominationis, adulterii, fornicationis, et* similibus, quæ frequentissime sunt in tota Scriptura, et sonant positivum. Sæpe etiam utitur nomine con-
isi. 42. *versionis ad objectum dissonum:* ut Isaiæ-12,
Jerein.8. uiji peccatoribus dicitur : *Conversi sunt retrorsum.* Jerem. *S:Apprchendeiunt mendacium,et noluerunt reverti, omnes conversi sunt*
Ezecb.s.a</ cursum *suum, quasi equus impetu* radens! *adprxlium.* Ezech.8 : *Conversi sunt ad irri-*
cjp 4. *tandum me.* 1, ad Timoth. I : Aberrantes *conversi sunt in vaniloquium.* Et epistl. 2, cup. -1 : Ad *fabulas convertentur.* Similia habentur ad Halat. 1, num. 9, 2. Petri cap, 2,Gjui i n. 21, aliisque in locis. Aliquando etiam –Frt significatur peccatum nomine *tendeufixeon·^'. tra Deum:* sicut Job 1.'), num. 15 : *Tetendit l adversus Deum manum suam :et* num. 10: *Cucurrit adversus eum erecto collo,* atque aliis similibus nominibus utitur sæpe Scriptura, quæ proprie accepta significant pro formali positivum. Id etiam insinuatur Jerem. 2, verbis illis : *Dim mala fecitpopu-Jtnc lus meus, etc.* Per hæc enim duo mala, quæ i Prupheta in peccato distinguit, salis consone inlelliguntur duæ malitiao morales, quas investigamus: alia privativa, consistens in aversione seu derelictione Dei, de qua ibi dicitur: *Me dereliquerunt fontem aqux virr ;* et alia positiva, consistens in tendentia et proseqnulione boni commutabilis: de qua subditur: *Et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas,etc.* Modus etiam loquendi sanctorum Patrum satis est pro malitia positiva : præsertim Basilii homil. 2, Ilexam. ubi ait : Bel *Quui igitur est dicendum ? nempe mulum non essentiam viventem, animaque prxditam esse; sed affectionem animx virtuti contrariam.* Ambros. lib. de paradiso nihil aliud dicitAitœ. esse peccatum, nisi *divina: legis prxvaricatiunem, et inobedientiain cudestium mandatorum.* Hieron. lib. 1, super Amos : *PrimuwBiBa. peccatum* (inquit) esf *cogitare qux mala sunt: secundum cogitationibus acquievisse, etc.* D. Bernardus in quodam sermone sic fatur:Btmri *Quare peccas? quia nescis quid facias? absit: sed quia placet, ut sic facias.* Quo dicendi modo satis insinuant, peccatum, ut peccatum est formaliter, in actu consistere, et j: esse aliquid positivum. Clarius loquitur ||| D. August, diffiniens peccatum, *dictum,*Att-s. *falsum, aul concupitum contra legem:* nam particula contra *legem,* quæ ponitur ut differentia constitutiva peccati, si in rigore i sumatur, non tam dicit privationem, quam oppositionem contrariam legi, el positivam lendentiam ad objectum per illam prohibitum. Idem sensit Nizetas inscholiis D.Gregorii Nazianz. ad orat. 10, ubi malum morale dicit *esse affectionem animx virtuti contrariain.* Ex Ductoribus vero scholasticis tenent nostram sententiam Cajetanus, Bannez. Ripa, Nazarius, Alvarez, Medina, Zu-·^ mei. Cornejo, Martinez, Joan, a S. Thoma, zëô et alii rhomistæ, quos adduximus num.45. Additque Zumel, fuisse semper communem inter doctores hujns SalmenlinæjAi I uiversitatis.

on.'. I niversilatis. Tenent etiam Gregorius in c^"'· 2, dist. 31, quæst. I, art. 5 ad 2. <'islorcien-,'iΓl. sis eadem dist. quæst. 2, art. J, divis. 3. s/vî Viisq, in præsônti disp. Va et alu. Pavet etiam I). Bonavenl. cil. dist. 31, art. I, quæst. 2, quamvis dist. 35, oppositam sequi videatur. Favet etiam Scotiis quodlib. 18, art. 1, ubi in aliquibus peccatis concedit duas malitias: aliam privativam : et aliam contrariam : qui tamen cit. dist. 35, solet in oppositum adduci.

01. Probatur deinde ratione desumpta ex mi'· D. Thoma. Actus peccaminosus dicit tendendam positivam ad objectum lege prohibitum, et dissonum rationi : sed hujusmodi tendentia est formaliler malitia moralis : ergo datur in prædicto actu malitia moralis positiva. Major et consequentia constant. Minor vero probatur. Tum quia omnis tendentia specificatur a suo termino, sumitque suam rationem ab eo, in quod tendit : atque adeo tendentia ad objectum dissonum rationi, et lege prohibitum nequit non accipere ab illo speciem disconvenientiae, et dissonantiae eidem rationi et legi : hæc est autem formalis malitia : ergo, etc. Tum etiam quia prædicta tendentia eo ipso quod sit ad objectum prohibitum, dissonat per se ipsam legi illud prohibenti ; repugnatque naluræ rationali ut operanti per talem legem : quid ergo illi decst, quominus sit formaliter malitia.9 Tum denique, nam illa tendentia, ea ipso quod respiciat objectum ut prohibitum, respicit illud ut stans sub regulis morum, adeoque ut objectum morale : unde ipsa quoque debet esse tendentia moralis : debet ergo formaliter contineri in aliqua moralitatis specie, quæ sunt bonitas et malitia : non in prima, ut est per se notum : ergo in secunda.

Confirmatur et declaratur : nam actus, de quo loquimur, per id est formaliter peccaminosus, et in specie malitiæ moralis, per quod primo et immediate opponitur regulis morum, nempe legi et præcepto negativo prohibenti talem actum : hoc autem habet ratione tendentiæ positivæ, et non ratione privationis : sicut enim præcepto affirmativo injungenti talem vel talem actum, immediate et per se opponitur privatio ipsius actus ; ita præcepto negativo prohibenti actum circa tale vel tale objectum, perse et immediate opponitur ipse actus, nt tendens in prædictum objectum, quatenus prohibitum : el generaliter loquendo, sicut quod immediate opponitur affirmationi,est negatio, et non aliquid positivum ; ita quod negationi et prohibitioni immediate contrahatur, debet esse affirmatio et tendentia positiva in id, quod prohibetur.

Ad hæc ; præceplum negativum, v. g. non furandi,non prohibe! directe et immediatealiquam privationem : sicut nec directe el immediate præcipit aliquem actum ; sed prohibet directe et immediate actum voluntatis ut tendentem circa rem alienam prohibitam : ergo hujusmodi tendentia, et non aliqua privatio est, quæ immediate opponitur et repugnat tali præcepto: nihil autem aliud est malitia moralis, nisi hujusmodi repugnantia et oppositio : ergo etc. Adde secundo, quod actus voluntatis ratione illius tendentiæ etiam anlecedenter ad privationem est vituperabilis, et dignus pœna, punireturque a Deo tanquam violatio et prævaricatio legis, quamvis nulla privatio in illo sequeretur : quis hoc neget ? sed dignitas pœnæ et vituperii consequitur ad malitiam moralem : ergo, etc.

§Π.

Praecluduntur nonnullx evasiones.

65. Huic argumento occurrunt aliqui ex adversariis negando minorem : quia tendentia illa ad objectum (inquiunt) solum est malitia materialiter ; efficitur autem formaliler mala per adjunctam privationem. Ad probationem vero dicunt prædictam tendentiam non respicere objectum formaliter ut dissonum rationi, neque ut subditum regulis morum ; sed solum materialiter, quatenus est quoddam bonum delectabile,alias prohibitum.Et reddunt rationem : quia cum objectum voluntatis sit bonum, nullusque respiciens ad malum operetur, juxta doctrinam Dionysii 4, cap. de divin, nomin. nequit actus illius terminari ad objectum formaliter ut dissonum, et ut prohibitum : sicut non potest velle malum, in quantum malum. Prima evasio.

Hæc tamen evasio non enervat nostram rationem : potest enim primo impugnari. Quoniam prædicta tendentia, ut positiva est, oritur a voluntate tanquam ab agente morali, cum ab ea oriatur libere et cum subjectione ad regulas morum : igitur debet terminari ad objectum etiam sub ratione morali : actus enim quicunque sub eadem ratione respicit objectum, sub qua oritur a principio activo : eo quod agens, et objectum, seu finis mutuo sibi correspondent in ratione terminandi et respiciendi : et ita si Impugnatur primo.

acias voluntatis oritur ab illa sub ratione morali : terminari etiam debet ad objectum sub eadem ratione. Debet ergo ex ea terminatione accipere speciem moralem : non bonitatis, ut est perse notum : ergo malitiæ.

Deinde efficacius impugnatur prædicta evasio, animadvertendo id, quod est satis notum : nempe quod objectum actus mali non solum afficit illum, influitque in eum, ut objectum physicum est, dando illi speciem physicam : sed etiam ut objectum morale et dissonum; conferendo speciem malitiæ moralis : si namque objectum solum ut physicum afficeret actum, et solum physicum influxum in eum exerceret;nullam aclus ab eo sumeret malitiam, neque moraliutem : contra id, quod tota moralis Philosophia, el Theologia proclamat : quia moralilas desumi nequit ex principio vel objecto praecise ut physico, et ut influente dumtaxat in hocgenere. Quin etiam omnino esset materiale et per accidens respectu malitiæ actus, quod objectum esset, vel non esset morale : malum, aut non malum : prohibitum, vel non prohibitum : si nihil istorum sed sola entitas.et bonitas physica in illum influeret. Quod cum sit plane absurdum, ut certum tenendum esi prædictum objectum influere in actum, el afficere illum non medo ratione suae bonitatis physica? ; sed etiam ratione ejus, quod habet malitiæ el dissonantiae ad rationem, seu inquanlam objectum morale el dissonum.

Impo- 66. Fx hoc præsupposito impugnatur ef-
mmr ficaciler prædicta evasio. Quia objectum
aflL''aclus mali, nisi efficiat illum, et influat in eum, ut esi objectum morale et dissonum, non potest ei conferre malitiam, neque mornlit item : sed objectum non aliter afficit prædictum actum.'aut influit in illum, nisi terminando tendenliam ejus positivam, et ratione hujus tendentia? : ergo debet hæc tendentia terminari ad prædictum objectum ut morale el dissonum, specificariqiie ab illo sub hac ratione. Major constat ex dictis. Minor veru probatur. Tum quia objectum, sive ut physicum, sive ut morale, non sic afficit actum, aut in eum influit, quasi objectam ipsum, vel aliquid in eo existons illum immediate informet el denominet : sed influit et afficit objective, nempe per modum termini inspecti et attacti ab ipso actu: neque aliud est in objecto *afficere,* et *influere,* quam *inspici,* et *(angi,* seu terminare respectum et tendenliam actus : quinimo ipse respectus el attingentia est actualis influxus et cansalitas objecti : si ergo objectum ut morale el dissonum influit in prædictum actum, et afficit illum; lotum hoc dobet esse ratione attingenti® ipsius actus, terminandoquo ejus tendenliam et respectum. Cum etiam quia nihil est ex parte actus, per quod immediato comparetur ad objectum sive ut physicum, sive ut morale, aut medio quo recipiat ejus influxum, nisi prædicta tendentia: ergo non nisi media hac tendentia objectum, sive ut physicum, sive ut morale, afficit actum, et influit in ilium.

Dices objectum, ut est bonum physicum, afficere actum ratione tendenti®: ut vero£2£. est objectum morale et dissonum, afficere illum ratione privationis rcctitudinis.quam in eo causât. Sed contra : quia privatio ista rectitudinis non comparatur ad objectum neque attingit illud, aut ab ejus causalitate attingitur, nisi mediante tendentia actus, et ratione hujus tendentia? : hac enim seclusa, nulla remanet via, per quam privatio, sive ut effectus, sive alio quovis modo ad objectum comparetur, illius ut influxum recipiat : ergo si objectum, ut morale est. causal prodictam privationem, communicatque ei moralitalem el malitiam, etiamve morale est, debet perprius influere in praedi tam tendenliam,eamque moralem el inordinatam reddere: sive ut ita dicamus, moralizare et inficere illam, priusquam moralize! et inficiat privationem : illud siquidem debet prius moralizari et infici ab objecto, a quo ipsum objectam, ut morale et dissonam est, prias tangitur el respicitur.

67. Poteritque hoc magis explicari, si iterum animadvertatur, quod privatio rectitudinis existens in actu malo non comparatur ad objectum dissonum directe et immediate, quasi abeo specificetur : privatio enim solum specificatur a forma, qua privat : constat vero eam, dp qua loquimur, neque privare prædicto objecto, neque aliquo exislente in illo ; sed solum rectitudine debita inesse actui : quæ rectitudo, ut dub. 2 explicuimus, est tendentia ad oppositum objectum bonum. Ad hanc ergo rectitudinem comparatur prædicta privatio immediate et directe : ad objectum vero dissonum solumcomparatur indirecte el mediate: quatenus ex eo quod hujusmodi objectum terminet lendentiam actus ad ipsum, sequitur quod cause!ex consequenti privationem tendentiæ ad oppositum. I nde sicut privatio et recessus a lermino « *quo* in motu, non aliter comparatur ad terminum *ad quem,* nisi

nisi mediante accessu et tendentia ejusdem motus ad ipsum terminum *ad quem,* nec terminus *ml quem* alitor influit in recessum, vel privationem termini *a quo,* nisi per accessum et tendenliam ipsius motii.- ad eundem terminum *ad quem :* nec deni([uo fieri potest, ut pradielue recessus vel privatio aliquid in termino *ad quem* quovis modo attingat vel respiciat, nisi id ipsum prius respiciat et attingat accessus et tendentia : ita in actu malo fieri nequit, ut recessus a bono objecto, quod se habet ut terminus *a quo,* et privatio tendentia* in illud causolur ab objecto dissono, quod se bnlxd ut terminus *ad quem,* aut ad ipsum quovis modo comparetur, vel ejus moralem dissonantiam attingat ; nisi ratione tendentia» el accessus in idem objectum dissonum : et nisi hujusmodi tondentia prius attingat moralitatem et dissonantiam talis objecti. Atque adeo repugnat, quod praedictum objectum, quatenus morale et dissonum, influat in privationem, afficiatve illam quovis modo, nisi prius secundum eandem rationem moralis et dissoni afficiat lendentiam, et in eam influat. Vel ergo dicendum est, objectum ut morale et dissonum nulla via influere in actum et in privationem, nullamque proinde conferre illis malitiam ; quod nemo admittet : vel est fatendum, prædictum influxum, et malitiæ communicationem exerceri media tendentia. quam diximus ·. adeoque hujusmodi tendenliam terminari ad objectum ut dissonum et morale formalissime. Quo pacto igitur talis tendentia non erit formaliler raoralitasel malitia, cujus terminus et specificalivum est objectum formaliter ut morale et malum.

68. Neque obesi, quod adducitur pro prædicta evasione : videlicet quod voluntas, tat» cujus objectum est bonum, nequit appetere en·malum ut tale, el consequenter neque ejus aclus terminari ad objectum dissonum ut dissonum. Hoc igitur non obest : quia ut constat ex doctrina, quam in tract, de bond, et malit, disp. 1, a num. 47 tradidimus, in actu voluntatis terminato ad objectum dissonum est duplex tendentia formaliler distincta. Alia, quam ibi appellavimus *de linea* et *de munere volendi :* quia est omnino propria talis aclus, ut volitio est, respicitque objectum ut volibile, et appetibile, el denominat illud *volilum, et appetitum;* el liæcest tendentia physica, quæ non differt ab enlilate volilionis. Alia est tendentia per modum mensuralionis passiva*. seu per modum conlinentiæ sub lego tanquam sub regula et mensura ; respicitque in objecto pravo non rationem appetibilis, sed subjectionem, quæ in eo est ad legem per modum difformis ipsi legi : sicut objectum bonum subest illi per modum conformis. Etenim priusquam lex dictet de aliquo objecto, solum consideramus in illo enlilatem et bonitatem phy.-icam, ob quam est appetibile : ubi primo vero lex illud præeipit, vel prohibet ; intelligimus quasi resultare in eo quondam modum subjectionis ad ipsam legem sicut ad regulam moralem, sub quael non aliter habet jam appeti prædictum objectum: qui sane modus in objecto præcepto est conformitas cum prædicta regula ; in objecto vero prohibito est difformitas el dissonantia ab illa. T. trobique autem supervenit quodammodo enlilali objecti, exlrahitque illud ab ordine physico, et constituit in ratione objecti moralis : modus quidem conformitalis in ratione boni ; modus vero difformitatis in ratione mali : habetque se praedictus modus in objecto, non ut id, quod voluntas directe appetit ; sed ut modus subjectionis et mensuralionis, sub quo appetitur bonitas physica talis objecti. Huic ergo duplici rationi ropertæ in objecto dissono (de hoc praecipue loquimur) alteri physicæ, quæ est bonitas appetibilis ; alteri morali constituenti physicam sub regula per modum difformis, corresponde! in actu voluntatis duplex tendentia el habitudo,: alia physica indistincta ab enlilate volilionis, adeoque de linea et munere volendi (præstat aliquando non ita proprie loqui, et uti clavi lignea, si ita quod volamus, aperire licet) quæ tendentia terminatur ad objectum in esse physico, seu secundum id, quod habet bonitatis et appetibililatis. Alia est tendentia huic superaddita, quæ terminatur ad illud ut morale, seu secundum illum modum subjectionis difformis ad regulam. quo constituitur malum objective : unde ipsa est tendentia moralis : et habet se in actu tanquam modus mensurationis difformis, ratione cujus ipse aclus constituitur sub regula morali per modum dissonantis el repugnantis tali regulae. Quæ omnia latius constant ex dictis loco cit. de bonit. el malit.

Ad rem ergo, cum dicitur objectum voluntatis esse bonum, el ideo non tendere ad malum ut malum, neminemque respicientem ad malum operari : intelligendmn est de prima illa tendentia sub munere volendi et appetendi, quæ est tendentia pliy-

ska omnino propria volitionis, ut volitio esl ; hæc enim tendentia sicut non terminatur ad objectum, nisi ut volibile et appetibile; itanon respicit illud, nisi ut bonum : quia ut malum, non est per se appetibile. Cælerum alia tendentia, quæ non dicit munus volendi : sed est de linea subjectionis et mensuralionis, potest el debet per se terminari ad præJictum objectum ut malum et dissonum, ita ut ipsa dissonantia objecti ad reculam, in qua consistit malitia objet?-tiva, sit formalis el primarius terminus prædiclæ tendenliæ. Nam sicut tendentia ista in actu formaliter se habet, non ut volilio, neque ut ejus extensio sub munere volendi, a qua objectum denominetur r«di-*tum* : sed ut modus subjectionis et mensuralionis difformis ad regulam : ita in objecto per se et formaliter debet respicere non bonitatem physicam, a qua habet quod sit volibile: sed subjectionem ejus ad regulam per modum difformis, qua constituitur objecti ve dissonum et malum. Debet igitur prædicta tendentia specificari ab hac dissonantia et malitia morali objectiva, esseque proinde dissonantia et malilia moralis formaliter, el non tantum materialiter.

ensio. 69. Secundo occurrunt alii, actum peccaminosum, etiam si terminetur ad objectum ut morale et dissonum, non accipere malitiam moralem positivam ; sed tantum privativam : quia in ipsomet objecto esse objective malum et dissonum, solum dicit privationem conformitatis ad legem : et ita solum potest causare in actu aliam similem privationem.

Praeluditnr. Sed hoc effugium facile impugnatur: nam quicquid sit in objecto dissonantia et malitia objectiva, admissoque pro nunc esse solam privationem (cujus oppositum ostendimus debonit. et malit, disp. 1, dub. 6,) tendentia tamen ad objectum secundum eam rationem, adeoque species moralis in ea tendentia consistens non potest non esse positiva : sicut tendentia actus intellectus ad illud, quod cognoscit, semper est tendentia realis et positiva, quamvis objectum cognitum, ad quod terminatur, sæpe non sit positivum aut reale; sed vel ens rationis, vel aliqua privatio aut negatio. Et ratio est : quia, ut nuper dicebamus, actus per privationem neque tendit ad objectum, neque attingit aut respicit illud, neque aliquid in eo existons, sive positivum, sive privativum :sed quicquid horum attingatur vel respiciatur, debet esse media aliqua habitudine positiva: hujusmodi enim voces *terminari, tendere, rtspiccre, attingere,* et similes semper exprimunt positivum ; privatio vero potius dicit caretiliam respectus, terminationis, et tendentiæ : ergo si actus malus respicit etallingit objectum ul morale et dissonum (quicquid in eo sit hæc dissonantia) debet illud attingere per respectum et tendentiam positivam; non vero per privalionem : adeoque per praedictam tendentiam el respectum potius quam per privalionem debet constitui in ralione actus dissoni moralis.

Dices : quamvis actus per privalionem Bφα non attingat objectum dissonum positive: attingit tamen illud privativo : el hocsuilicit ut immediate sumat ab eo speciem malitiæ privativ.e. Contra : nam hoc ipsum, E«« quod est attingere objectum, determinat "Itf aliquid positivum, nempe respectum et lendenliam : ergo quovis modo actus attingat illud, si vere et realiter attingit, nequit hoc fieri per solam privationem. Ad hæc : quod actus privativeattingat objectum dissonum, non est attingere illud realiter ; sed solum est non attingere realiter oppositum : ulsi diceremus lapidem moveri deorsum negative, quando quiescit, quia non movetur sursum : et aerem secundum se negative esse nigrum, quia non est albus. Unde praedictus modus privative attingendi objectum dissonum ad summum deserviet, ut actus ab objecto opposito non accipiat bonitatem: non vero ut ab ipso objecto dissono recipiat malitiam. Si igitur praedictas actus vere et realiter attingere debet objectum dissonum, et per hanc atlingentiam malitiam ex eo recipere ; non debet attingere solum privatixe ; sed positive per tendentiam veram et realem.

70. Forte occurres tertio, ex nostra ratione et impugnationibus convinci dandam Tenu cvm esse praedictam tendentiam positivam ad objectum dissonum : non tamen quod talis tendentia sit formaliter malitia ; sed erit malilia causalis vel fundamentalis. Tum quia ex eo quod objectum dissonum non aliter quam media prædicta tendentia afficiat actum, et canset in eo privalionem, solum habetur ipsam tendentiam esse causam malitiæ formalis consistentis in prædicta privatione, ac proinde esse malam causaliter et fundamentaliter : quod xero sit formaliter ipsa malitia, ostendendum superest. Tum etiam quia quod prædicta tendentia primario attingit in objectum in objecto, non est malilia objectiva formaliter, seu malitia objecti proxima, a quasumitur species malitiæ formalis ; sed est malitia

malitia objectiva fundamentalis : undo et ipsa tondentia inde specificata, solum evadet fimtlamenlaliler mala. Quod verosola malitia objectiva fundamentalis rit primario attacta, ex eo liquet, quia malitia formalité objectiva, seu malilia objectiva proxima potius erit illa privatio quam in objectis dissonis dub. præced. reperiri concessimus quam aliquid positivum ; privatio autem a nulla tendentia attingitur primario. Et sano proportio inter actum et objectum servanda, exigere videtur, ut in suis malitiis sibi correspondeant : ac proinde quod sicut in objecto proxima est privativa, et fundamentalis positiva, ita in actu.

em· !:sr· Verum neque ista evasio ullius momenti est: si enim tendentia, de qua loquimur, terminatur ad objectum formaliter ut rationi dissonum, nequit non species immediate inde accepta, quæ est ipsa tendentia, fee formalis dissonantia ad rationem, atque adeo formalis malitia. Deinde prædicta tendentia formaliter constituit actum sub .regulis morum, scilicet sub lege, et ratione tanquam eis dissonum ; sicut malitia objectiva, ad quam terminatur, constituit objectum sub eisdem regulis, tanquam aliquid eis repugnans : ergo est moralitas, et malitia formaliter. Patet : nam moralitas formalis, ut in tract, de bonit. et malit, disp. cit. dub. 3, ostendimus, nihil aliud dicit nisi prædictam subjectionem in actu, sicut moralitas objectiva dicit similem subjectionem in objecto : malitia autem formalis nihil est aliud nisi formalis moralitas per modum dissonantiæ ad prædictas regulas. Adhæc : eo ipso quod illa tendentia sit ad objectum formaliter ut dissonum et prohibitum per legem, repugnat formaliter ipsi legi, estque irreferibilis in Deum finem et auctorem talis legis ; et consequenter etiam eslincapax, ut secundum id, quod exprimit, ab ipso Deo causetur : quid ergo illi deest, quominus sit formaliter malitia ? Aut quæ major vel formalior dissonantia ad rationem et ad legem datur in privatione rectitudinis (quam adversarii nobiscum appellant formaliter malitiam) quam in prædicta tendentia ostensum est reperiri ?

Secunda autem pars ejusdem evasionis non minus efficaciter impugnatur. Tum quia falso supponit, malitiam formaliter objectivam, seu malitiam objecti proximum esse privationem : quin potius osse modum positivum indistinctum re ipsa ab entitate objecti dissoni, satis ostendimus in tract. de bonit. et malit, disp. 1, dub. 6, idque | doctrina sequentis § efficaciter confirmabit, applicatis objecto, et ejus moralitali, ac malitiæ proximæ, quæ de moralilate el malitia formali actus dicuntur. I nde quod dub. præced. concesserimus objectis dissonis aliquam privalionem, non ita est accipiendum, quasi talis privatio sit eorum malitia primaria, etiam proxima, ac proinde specificativa formalis malitiæ aetus ; sed secundaria et consequens ad specificativam. Tum etiam quia non ex eo quod malitia objectiva formaliter, seu proxima esset privatio, deberet non primario attingi per tendentiam, do qua loquimur : quia, ut dictum est num. 68, malilia objectiva, in quantum talis, non attingitur ut aliqua ratio per se volita ; sed ut modus disconvenienti® ad rationem, sub quo et .non aliter est volitum objectum : hoc autem pacto non repugnaret privationem esse primario attactam : sicut non repugnaret eam esse dissonantiam ad rationem, sub cujus mensuratione objectum esset volitum primario. Quod vero communiter dicitur, privationem non posse primario attingi ab actu, intelligendum est de attingentia in ratione objecti voliti ; non autem in ratione modi, vel dissonantiæ, sub qua aliud volibile attingitur : vel (quod idem est) de attingentia, quæ fit immediate per tendentiam actus physicam ; non vero de illa, quæ fit per tendentiam ejus moralem.

Sed age, et omittamus, an malitia formaliter objectiva, seu malitia objecti proxima, sit positivum, vel privatio : et an tendentia actus attingat primario, vel secundario talem malitiam : adhuc evasio manebit facile praeclusa, si supponamus id. quod ab omnibus concedi debet, nempe malitiam formalem actus sumendam esse a prædicta malitia objecti ut afficiente ipsum actum, et ut ab eo attacta, eo modo quo potest afficere, et quo est attingibilis, sive hoc sit primario, sive secundario. Quod et est per se notum, et probatum num. 65 et 66. Hinc igitur sequens habetur impugnatio. .Actus non sumit malitiam formalem secundum aliquam sui rationem ab objecto, nisi in quantum talis ratio afficitur a malitia proxima ipsius objecti ; neque ab hac malitia afficitur, nisi in quantum eam attingit eo modo, quo est attingibilis, adeoque sive primario, sive secundario : ergo illi rationi ex iis, quæ ex parte actus se tenent, debet prius communicari ab objecto prædicta formalis malitia, ibique prius splendere, per quam fit prius el immediatus prædicta attingentia, et af-

tectio : hæc autem non fit per privationem ; sed per tendentiam positivam : igitur in hac priusquam in illa debet splendere ratio malitiæ formalis. Antecedens et prima consequentia ex se sunt satis nola et notiora ex dictis in hoc eodem § a num. 65. Minor vero ex num. 66 et 67 etiam constat. Nam privatio in actu reperta nulla alia via comparatur ad malitiam objecti, neque attingit illam, aut ab ea afficitur, nisi media tendentia positiva, et in quantum consequitur ad talem tendentiam : unde hac seclusa, aut non intellecta, nulla poterit ratio intelligi, per quam influxus et causalités malitia» objecti perveniat ad privationem, vel ad aliquid repertum in actu. Prius igilnr quam hujusmodi influxus et causalités in ordine ad quemcunque effectum afficiat privationem, debet afficere prædictam tendentiam, ac proinde communicare immediate huic eandem formalem malitiam, quæ ad illam ex consequenti derivatur.

Ad hæc : ille modus attingendi malitiam objectivant ratione tendentia» positiva», quem habet privatio reperta in actu, sufficit ut communicetur ei ab objecto species malitiæ formatis : ergo a fortiori sufficiet, ut talis species communicetur ipsi lendentiæ : *propter quod enim ununqwxtque tale, etc.* Praesertim cum privationeque primario, neque secundario adhuc mediate, et per aliud aliquid attingat ex malitia objecti, nisi quod tendentia se ipsa immediate, primario, vel secundario attingit.

L'ndé cum in objectione dicitur, tendentiam non attingere primario ; sed tantum secundario malitiam objectivam proximam, nihil contra nos : quia si ita est, neque etiam privatio, adhuc mediante tendentia, attinget aliter quam secundario talem malitiam : et tamen hic modus attingendi sufficit communicare ei malitiam formalem : ergo a fortiori sufficiet, ut communicetur tendenti® attingenti se ipsa prius et immediatius prædictam malitiam objectivam. Quicquid igitur adversarii concesserint transire de malitia proxima objecti in privationem actus, quo hæc reddatur mala formaliter, tenentur fateri advenire immediatius tendentia», et hanc per prius constituere in ratione malitiæ formalis.

Jam vero si adversarii contenderint tendentiam de qua loquimur, terminari primario ad malitiam objectivam radicalem, ad proximam vero non nisi secundario ; et hoc cis gratis admiserimus, non ideo convincent, prædictam tendentiam non esse ipsam formalem malitiam ex termino illo secundario acceptam ; sed ad summum suadebunt, quod talis malitia habeat se in illa tendentia quasi species secundaria ; primaria vero sit malitia fundamentalis. Nam tendentia, quæ formaliter attingit duos terminos, quamvis unum primario, et alium secundario, nequit non allici formaliter in se ipsa omnibus illis rationibus et formalitatibns. quæ ex utroque termino desumuntur: præsertim cum in tali tendentia nulla est incapacités, ut omnibus prædictis rationibus sic formaliter afficiatur ; sicut ostendi nequit in ea, de qua loquimur. Nec tunc censendum erit inconveniens, quod malitia formalis, el malitia fundamentalis in eadem tendentia concurrant cum sola distinctione virtuali : sicut in multis aliis ratio formalis, el ejus fundamentum coincident in eadem realilatecum sola prædictadistinctione. Vel si hoc sit inconveniens, prædictæque malitiæ postulent distingui ex natura rei ; hoc ipsum convincet non esse admittendum adversariis, quod nuper gratis admisimus:, quin potius ex ipso inconvenienle cogendi sunt fateri, objectum dissonum exigere in actu terminato ad illud duas tendenlias ex natura rei distinctas : quarum prima sit ipsa entitas, seu tendentia physica actus respiciens primario bonitatem physicam objecti, quæ alias est malitiæ objectiva» fundamentum, et secundario ipsammet bonitatem, quatenus habet esse in actu primo fundamentum talis malitiæ. Secunda vero sit tendentia moralis respiciens primario malitiam objectivam proximam, ut fundamentali adnexam ; vel ipsam fundamentalem ut indutam et affectam proxime. Quovis enim modo hoc fiat, species illius tendenti®, quæ superadditur entitati physica», erit moralités et malitia formalis : utpole in cujus termino habet se de formali malitia formaliter objectiva, seu malitia objecti proxima : dicetur autem *malitia fundamentalia* in actu ipsa tendentia physica, propter illum secundarium respectum ad bonitatem objecti, ut habet esse in actu primo malitiæ objectivæ fundamentum.

Illud autem, quod in evasione tangitur de proportione inter actum et objectum servanda, juxta nostram sententiam non indiget solutione : nam juxta eam utriusque maUtiaprimaria nedum radicatis, sed etiam formalis, et proxima, est ratio positiva: privatio vero in utroque reperta pertinet ad malitiam secundariam. Admisso vero malitiam primariam objecti esse privativam

vam non est undo probetur servandam esse illam proportionem ; imo oppositum ex modo dictis manifeste convincitur : cum et sil perspicuum illam rationem ex parte actus debere esse malitiam formalem primariam, quæ prius attingit in objecto talem privationem ; et etiam a nobis ostensum sil, hujusmodi altingentiam per prius et immediatius fieri per tendentiam positivam actus, quam per ejus privationem. I nde quicquid sit in objecto malitia proxima; prima tamen ratio ex parte actus ab hac malitia specificata, adeoque prima ejus malitia formalis debet esse prædicta tendentia.

§ HI.

Secunda ratio pro vera sententia.

71. Secunda ratio pro nostra assertione sic formatur. Moralitas, quæ est prædicatumsuperius ad bonitatem et malitiam, et in eas dividitur, est forma positiva : ergo differentiæ bonitatis et malitiæ, per quas contrahitur, adeoque ipsæ bonitas et malitia morales, in quas dividitur, debent esse positivae. Consequentia est perspicua : quia prædicatum positivum non potest contrahi nisi per positivum, et ad positivum : sicut nec potest de alio quam de positivo prædicari. Antecedensveroprobatur : nam prædicta moralitas in communi præcise est quidam ordo, quem actus liber dicit ad objectum ut morale, seu ut subjectum regulis morum, praescindendo a conformilate vel difformitate cum prædictis regulis : et ita eo ipso quod talem ordinem concipiamus, nullo alio intellecto, intelligimus actum ut moralem: et eo ipso quod actus concipiendus sit solum ut moralis in communi, abstrahendo a differentiis boni et mali, non possumus amplius aliquid quam prædictum ordinem concipere : sed ordo ad objectum dicit formam positivam, el non privationem : ergo etiam moralitas in communi.

Confirmatur : nam cum concipimus actam humanum præcise ut moralem, abstrahendo a differentiis bonitatis et malitiæ, in quo concipimus gradum communem moralitalis; vel concipimus aliquid positivum ; vel aliquid privativum : determinate enim debemus concipere unum ex his, sicut determinate debemus concipere *ens, vel non ens: sed* non concipimus privativum : ergo positivum : est igitur prædictus gradus forma positiva. Minor, in qua sola potest esse difficultas, suadetur : quia si tunc conciperemus privationem, talis actus conciperetur determinate ut malus privative, et non secundum communem rationem actus moralis : siquidem conciperetur ul privatus et carens forma sibi debita : in quo consistit formalissime ratio hujus mali. I nde aperte contradictionem involvit, quod concipiamus actum moralem in communi, abstrahentem a bono et malo, proindeque indifferentem ad utrunque ; et quod in hoc concipiamus aliquam privationem.

Dices primo cum aliquibus, moralilatem, Aii-po·
prout est gradus communis ad bonitatem
et malitiam, nec dicere determinate positi- llr'nm'
vum, nec determinate privationem : sed
vel aliquid abstrahens, quod proinde potest
contrahi per utrunque : vel dicit utrunque
simul : sicut conceptus analogus proportionalitatis immediate dicit ipsa inferiora
analogata, a quibus abstrahit. Unde licet
moralitas, qua ratione dicit positivum, non
possit contrahi nisi pei positivum ; ut tamen includit privationem, vel ab ea et a
positivo abstrahit, potest contrahi per privativum.

72. Sed hoc facile refellitur : quia ratio impng-
nostra recte expensa non tantum probat, na,ur-
prædicatum superius ad bonitatem el malitiam actus humani non posse esse determinate privativum ; sed probat debere esse determinate positivum, et non abstrahens, neque includens utrunque : hoc vero sic ostenditur. Nam cum a duobus actibus, altero bono et altero malo, abstrahimus communem rationem actus humani, concipimusque ibi hoc solum, quod tendunt ad objectum, prout cadit sub regulis morum, præscindendo ab eo,quod sit consonum, vel dissonum : in quo ulerque actus convenit : vere concipimus actus illos morales in communi : siquidem concipimus eos non modo ut liberos; sed ut sub regulis morum constitulos, terminatosque ab objectum ut morale : at quod in prædictis actibus ita accepiis abstrahimus et concipimus, non est indifferens ad positivum et privativum, neque ex utroque coalescens ; sed determinate positivum : est enim ordo et tendentia ad objectum per modum subjectionis ad regulas morum : in quo determinate exprimitur positivum : ergo, etc.

Confirmatur : nam illud, quod re ipsa est privatio, secundum quemcunque gradum consideretur, non potest tribuere actui humano gradum communem actus inoralis : ergo talis gradus, ubicunque sit, sive in

actu bono, sive in malo, debet provenire a forma positiva : atque adeo moralitas. quæ est praxlicatum superius ad bonitatem et malitiam, tribuitque talem gradum, determinate erit forma positiva. L traque consequentia esi perspicua. Antecedens vero probatur et explicatur animadvertendo, quod sicut in actu male, quatenus est in genere moris, distinguimus duplicem gradum : alium actas moralis, ul sic, in quo convenit cum actu bono : et alium actus moralis ul mali et ptveaminosi, per quem ab actu bono distinguitur : per priusque concipimus talem actum ut moralem, quain concipiamus illum ut malum : ita in moralitate seu malitia constituente ipsum debet duplex similis gradus distingui : alius formæ moralis ut sic.in quo convenit cum bonitate; ct alius formæ moralis ut malæ, per quem a bonitate differt : ex quibus ille utpole communis debet esse prior; hic vero tanquam particularis debet esse posterior. Hoc prænotato probatur illud antecedens : quia in ratione, quæ re ipsa est privatio, non datur duplex iste gradus·, nec prius est in illa quod sit moralis, quam quod sit mala : sed sicut primum, quod in ea concipitur, est quod sit privatio et carentia formæ debitæ; sic primus ejus conceptus est conceptus malitiæ ; quod autem talis privatio sit moralis, sicut et quod forma, qua privat, sit debita moraliter. omnino est quid posterius, ut intuenti patebit ; ergo nequit per eam actus humanus constitui in ratione moralis.

Dituiior tens objectio.

73. Sed objicies : peccatum omissionis habet primo quod sit morale, et deinde qUOq maium> e| utrunque accipit a privatione, in qua consistit : ergo potest privatio tribuere utrunque istum gradum ordine quo diximus. Respondetur, nomine *peccati omissionis* posse intelligi vel actum, qui est causa omittendi, vel ipsam omissionem : si loquamur de actu, major est vera, et minor falsa : quia prædictus actus habet suam malitiam positivam, ut dicemus infra; ab eaque et non a privatione : accipit gradum moralis et gradum peccaminosi ordine praedicto.Si vero loquamur de ipsa omissione, major est falsa : quia omissio prius est mala, quam moralis; sicut prius in ea concipimus, quod est carentia formæ debitæ, quara intelligamus, illam formam esse debitam debito morali : ut de alia malitia privativa dicebamus.

Alia impugnatio

Deindeimpugnatur prædicta evasio quoad utranque pariem : quia repugnat gradus communis, sive univocus, sive analogus, qui non sit aliquo modo abstractus ol pra»-cisus a suis inferioribus, saltem penes nostrum modum concipiendi, et penes implicitum et explicitum : sicut repugnat dari talem gradum, qui non sit aliquo modo unus; alloqui inferiora nullo modo ineo convenirent, nec proinde esset communis. Rursus repugnat conceptus communis aliquo modo unus, quantumcunque abstractus et præcisus, qui non determinate exprimat vel positivum, vel privativum, sive .negativum ; nam sicut inter ens e/ *non ens* nullum cadit medium neque in ordine ad concipi neque in ordine ad esse; sed quicquid intellectus concipit, debet expresse concipere per modum entis, vel per modum non entis : ita inter positivum et privationem vel negationem non est imaginabilis conceptus medius, qui non exprimat determinate unum vel alterum. Cum ergo gradus moralitatis communis actui bono et malo non exprimat determinate privativum, ul ostensum est ; debet determinate exprimere* positivum : et sic quælibet ejus differentia vel species debet esse determinate positiva. Ad objectionem vero, quæ slatim se offert de malitia privativa, quæ vere est malilia moralis, adeoque collocanda videtur sub communi moralitatis gradu,constabit num. 95 et 96.

Eis'

76. Dices secundo cum aliis, differentiam divisivam moralitatis, et speciem per se sub ea contentam, non esse malitiam formalem ; sed malitiam fundamentalem, quæ est ipsa entitas physica humani actus, ut fundat privationem et malitiam formalem.

irad»

Sed neque hoc effugium aliquid præstat : quoniam moralitas,quæ per se dividitur in bonitatem et malitiam, non est moralitas solum fundamentalis, sed est moralitas formalis (de hac enim ratio a nobis facta convincit) ergo debet dividi in species, quarum quælibet formaliter, et non solum fundamentaliter sit in genere moris : hoc enim est de ratione cujuscunque generis, scilicet quod debet formaliter praedicari de suis speciebus, debentque ejus species formaliter esse in tali genere : sicut species coloris formaliter sunt in genere coloris, et species animalis formaliter sunt in genere animalis, et sic de aliis : atqui non malitia fundamentalis ; sed solum malitia formalis est formaliter in genere moris: ergo hæc, et non illa est differentia divisive moralitis, seu species sub illa contenta.

Minor

Minor suadetur. Tum quia malilia fundamenlalis formaliter hmtum est in genere physico, neque aliud dicit nisi enti talem physicam actus mali, quatenus fundat moralilalem ei malitiam formalem : sicut etiam bonitas fundamentalis non dicit aliquid pertinens formaliter ad genus moris, sedenlilalem physicam actus boni, ut fundal moralilatom ct bonitatem formalem: ergo non est formaliter in genero moris. Tum etiam quia malitia fundamentalis præsupponiftir non solum ad malitiam formalem; sed etiam ad moralitatcm formalem: prius enim quam intelligamiis actum odii Dei v. g. ul formalitater moralem, intelligimus illum utfundamentaliter malum ratione entitatis physicæ, quæ de se, ut hic et nunc a voluntate creata libere exercetur, est determinata ad fundandam malitiam: si autem malitia fundamentalis esset species moralitatis, nequaquam ad illam præsupponeretur ; sed potius e converso : nam genus præsupponitur ad speciem, et non e contra : ergo etc.

Confirmatur : bonitas, quæ est species moralitatis, est bonitas formalis, et non fundamentalis : idem ergo a paritate rationis dicendum erit de malitia. Eo vel maxime quia omne genus dividitur per differentias formaliter oppositas :et constat quod bonitati formali non est formaliter opposita malitia fundamentalis, sed malitia formalis.

Tots * r– 75. Tertio respondent alii divisionem humani actus in bonum et malum non esse divisionem essentialem generis in species, aut analogi in analogata ; sed accidentalem, hoc est, subjecti in accidentia. Unde licit divisum, nempe actus humanus, sit determinate positivum, potest aliquod membrum dividens esse privativum. Quemadmodum si animal divideretur per *videns tlcxcum,* esset bona divisio' accidentalis, quamvis animal sit positivum, et cæcum privativum.

x... pi I Verum neque hac via enervabitur nostra ratio : nam etsi respectu actus humani, ut praecise actus physicus est, divisio per bonum et malum sit accidentalis, ut in tract, debonit. et malit, disp. 6, dub, 2, ostendimus·, attamen respectu illius, ut moralis esi reduplicative, seu respectu moralitatis proculdubio est divisio per se et essentialis, vel generis in species, vel analogi in analogata,Tum quia id docet expresse D. Thom. supra quæst. 18, art. 5, in corp, ubi ex eo quod differenliæ *boni e! mali moralis* desurnplæ ex objecto, per se se habent ad rationem, probat esse differentias actus moralis essentiales et specificas, et concludit : *I nde manifestum est, quod bonum et malum diversi(icant speciem in actibus moralibus : differenti»enim perse et specifice dirersificantspeciem Λ·Λ* in solut. ad 1 : *Itonum, in quantum est secundum rationem: et malum, in quantum est prxter rationem, diversifiant speciem moris.* Constat autem, quod differenliæ, quæ di versificant speciem,sunt differenliæ essentiales : et quod diversio, quædatur per eas, est etiam divisio essentialis. Tum etiam quia gradus communis entis moralis, sicul et quicunque alius gradus communis divisibilis esi aliqua divisione essentiali ; alias prædictus gradus non esset communis: ergo debent illi assignari aliquæ differenliæ essentiales, per quas divisione essentiali,vel generis in species, vel analogi in analogata dividitur. Sed hujusmodi differentiæ nullæ aliæ esse possunt præter *bonum et malum morale :* ergo, etc. Tum denique quia ab his duabus differentiis, vel earum constitutis abstrahibilis est aliqua ratio communis,in qua conveniant, quaeque per eas essentialiter dividatur : hujusmodi vero ratio communis non potest esse alia nisi ratio entis moralis ut intuenti patebit : ergo.

Confirmatur : illa divisio est essentialis, quæ datur per differentias per se et inlraneas, ac ejusdem generis cum diviso : sed talis est divisio actus moralis per bonum et malum, et divisio moralitatis per bonitatem et malitiam : ergo, etc. Major constat. Minor vero probatur: quia ratio *boni et mali moralis* non est intra genus physicum, neque per se ad illud perlinet : ergo, pertinet ad genus entis moralis, et continetur intra illud : quandoquidem extra genus physicum nullum aliud est, ad quod per se pertineat, et in quo contineatur, nisi genus entis moralis. Deinde ratio moralitatis, quæ consistit in subjectione ad regulas moris, per se se habet ad hoc, quod talis subjectio sit per modum conformitatis, in quo ratio boni consistit ; vel per modum difformitalis, in quo consistit ratio mali : ergo duæ istæ differentiæ per se comparantur ad prædictum genus moralitatis, atque adeo dividunt illud divisione perse et essentiali.

§iv.

Dito posteriora ejusdem rerr *sententi.e fundamenta.*

Tcr.ii ratio ex rhi-csc.?bo.

76. Tertia ratio desumitur ex Philosopho, eaque sæpe utitur D. Thom. et est hujusmodi. Actus bonus et actus malus opponuntur inter se contrarie : ergo uterque pro formali dicit aliquid positivum : cumque actus malus pro formali dicat malitiam moralem, erit hujusmodi malitia forma positiva. Hæc secunda consequentia manifesta est ex priori : el prior ex antecedente deducitur : nam oppositio contraria requirit utrunque extremum positivum : in quo differt a privativa el contradictoria; quæ versantur inter positivum et privationem vel negationem. Antecedens vero asseritur ab Aristotele 2, Ethic, cap. 7 et 8, et lib. 7, cap. 8, in prædicam. cap. de qualit. et in postprædicam. cap. de opposit. ubi loquens de propria contrarietate, prout distincta a tribus aliis oppositionum generibus, claudit sub *illa bonum et malum, studiosum et vitiosum, justitiam et injustitiam ;* sicut *album et migrum. dulce et amarum, etc.*

Kutar' qxc-hiu respott-

^U*C ,i'st'mou*° occurrunt nonnulli, quos suppresso nomine refert Montes, quod Aristoteles non loquitur de actibus bonis et malis ; sed de habilibus vitii et virtutis, justitiæ el injustitiae. Sed hoc facile rejicitur : quoniam Philosophus in postprædicamentis loquitur generaliter de bono et malo, sub quo non tantum habitus, sed etiam et per prius actus comprehenduntur. Praeterquam quod si habitus opponuntur contrarie, a fortiori debent sic opponi actus : cum tota ratio et oppositio illorum ab istis desumatur.

Triplex alia Cipo sitio.

Rejecta ergo hac expositione, triplicem aliam adhibent Lorca et Montes, desumptam (ut ipsi aiunt) ex D. Thoma. Primam videtur tradere 1 p. quæst. 48, art. 1 ad 1 et 3, contra gent. cap. 9, ubi ait Aristotelem non fuisse loquutum ex propria sententia ; sed juxta opinionem Pythagoricorum, qui malum existimabant esse naturam quandam. Secundo melius (inquit Montes.) idem D. Thom. de mal. quæst. 1, art. 1 ad 5, dixit, quod Aristoteles nomen *contrarii* usurpavit late pro privatione : et ita oppositionem privativam appellavit largo modo *contrariam.* Tertia expositio (quam etiam tradunt Araujo et alii) est, quod Aristoteles loquutus est de actu malo non formaliter, sed materialiter, vel fundamentaliter ; quo modo verum est esse aliquid positivuu^ ct Opponi contrarie actui bono. Quain etiam explicationem existimant prædicti auctores desumi ex I). Thoma cit. loco do mal. ad 2 et 3 et quæst. 3 de potent, art. 6 ad II.

77. Sed contra primam expositionem urget, quud D. Thom. convictus fuit testimunio illo Aristotelis ad asserendum, quod bonum et malum, prout in moralibus inveniuntur,sunt proprie contraria ; quamvis simpliciter accepta, hoc est, pro bono el malo transcendentalibus seu absolute dictis solum opponantur privative : ut videre est cit. loco 1 partis ad 2 et 3 ; el 3, contra gent. prædicto cap. 9, ubi cum objecisset cap. 8, quod in contrariis utrimque debet esse natura aliqua positiva : et quod juxta doctrinam Philosophi bonum et malum sunt contraria, et contrariorum genera: ergo malum est aliqua natura, et non privatio. Respondet, quoi malum et bonum sunt contraria, secundum quod in genere moralium accipiuntur : non autem simpliciter accepta.Et infra : *Eodem modo jiote-st accipi dictum, quod bonum et malum, prout sunt* in *moralibus, sunt genera contrariorum. Ex quo tertia ratio procedebat ; omnium enim contrariorum moralium rei ntrunque est malum, sicut prodigalitas et illiberalitas ; vel unum bonum et alterum malum, sicut liberalitas et illiberalitas. Est igitur malum morale et genus el differentia,* etc. Sentit ergo Ang. Doctor, Aristotelem quantum ad malum morale loquulum fuisse in propria et vera opinione; alioquin non convinceretur ejus testimonio ad ita asserendum. Quia vero propositio illa Philosophi, quod *bonum et malum sunt contraria, ct contrariorum genera,* extendi poterat ad bonum el malum transccndenlale : addit D. Thom. prædictam propositionem quoad hanc extensionem non fuisse ab illo prolatam ex propria sententia ; sed juxta opinionem Pythagora?, qui bonum et malum transcendentale ponebat esse prima genera. Cum quo optime cohæret. ut eadem propositio magis coarctata, et intellecta de bono et malo morali, vere sit de mente Philosophi : et quod D. Thom. qui praedictam propositionem, prout extendi potest ad bonum et malum transcendentale,Pythagorre attribuit,sumptam cum hac restrictione ad bonum et malum morale, ut propriam ipsius Aristotelis admittat.

Secunda expositio omnino est violenta : quia Philosophus in postpraedicam. agitde contrariis ut distinctis a reliquis oppositis; nempe

nempe ab oppositis privativo, contradictorio, el relativo : ut palet ex toto illo cap. de opposit. ergo sumit nomen *contrarii* proprie, et non ut est omnibus illis commune. Locus vero D. Thomæ, quem adducit prose Montes, est extra rem : quia Ang. Doctor ibi exponebat aliud testimonium valde distinctum, nempe ex 2 de Anima, ubi Aristoteles obiter dixit tenebram contrarian lumini: non autem sequitur, quod si Philosophus in illo vel alio loco sumpsit nomen *contrarii* improprie, in omnibus ita illud acceperit: praesertim ubi ex professo agit de re proprie significata per tale nomen, uti agit in prædicto cap. de opposit. et in cap. de qualit.

Denique tertia expositio impugnata manet ox illis, quæ disp. 1, dub. 1, num. 2 diximus: ubi probavimus contrarietatem vitii cum virtute attendi debere inter ea formaliter, ut utrunque est in genere moris: adeoque secundum ipsas formales rationes vitii el virtutis ; non vero secundum rationes materiales et physicas : eadem enim ratio quantum ad hoc militat in actibus, quæ procedit in habitibus. Nec D. Thom. favet prædiclæ expositioni: quia ubicunque loquitur de bono et malo morali, docet opponi inter se contrarie : addit vero, hujusmodi contrarietatem non attendi ex parte mali ratione privationis ; sed ratione entitatis et tendentia» ad objectum, quæ cum sit positiva et ens, debet esse transcendentaliter bona : quod autem praedicta tendentia positiva non sit formaliter mala in genere moris, et in hoc genere contraria bonitati, nullibi asseruit.

5= 78. Ultima denique ratio pro nostra sententia sumitur ex eversione principalis fundamenti adversæ opinionis in hunc modum. Si obaliquam rationem non deberet admitti malitia formalis positiva, maxime, quia si daretur, causaretur a Deo, a quo causari debet omne ens positivum : hoc inconveniens est validissimum adversariorum fundamentum contra nostram sententiam, ut infra videbimus : sed prædiclum inconveniens æque militat contra oppositam in malitia fundamentali : imo re bene inspecta, in neutrasententia militat :ergo, etc. Minor quoad secundam partem constabit § 6, ubi prædiclum fundamentum diluemus. Quoad primam vero suadetur : quia non minus repugnat Deo causare malitiam fundamentalem in ratione talis, quam causare malitiam formalem sive positivam, sive privativam : imo si causaret fundamentum privationis in ratione fundamenti, eo ipso causaret ipsam privationem : privatio enim solum causatur ad positionem fundamenti, adeoque ab ipsomot, qui ponit fundamentum : el tamen hujusmodi fundamentum etiam in ratione fundamenti est positivam, siquidem omnis privatio debet fundari in aliquo positivo, sicut omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione : ergo vel ex eo quod malitia formalis sit aliquid positivum, non sequitur prædiclum inconveniens : vel quamvis sit tantum privatio, sequitur ratione fundamenti.

Confirmatur : habitus vitii constituitur formaliter in ratione vitii per aliquid positivum, scilicet per habitudinem ad actam et objectum vitiosum, utdocet D. Thom. supra quæst. 54, art. 2 et 3, conceduntque ex adversariis Lorca, Valentia, Araujo, et alii : et nihilominus hæc ratio vitii constitutiva sub ratione talis non est a Deo ; alias Deus diceretur el esset auctor et causa vitii : ergo non est inconveniens, etiam in sententia adversariorum, admittere rem positivam, quæ secundum aliquam formalitatem et expressionem non sit a Deo. Et idem argumentum fieri potest de potentia peccandi : quæ, ut stat sub hoc conceptu, dicit rationem positivam, ut probabimus disp. 12, dub. 1, et tamen secundum hanc rationem non est a Deo, ut ibidem dub. 2 ostendemus. Confirma.io.

79. Ab hoc argumento facili negotio existimat Araujo expediri adversarios una ex duabus viis : vel admisso fundamentum malitiae privativae causari a Deo ; negando causari ab illo ipsam malitiam privativam: quia tunc solum qui causal fundamentum, causal formam, quæ ex eo resultat, quando talis forma est capax ejusdem causalitatis et influxus, quæ terminantur ad fundamentum : unde quia malitia privativa non est capax divini influxus, non sequitur quod si Deus esset causa prædicti fundamenti, debeat esse causa talis malitiæ. Vel negando fundamentum malitiæ privativa» formaliter in ratione fundamenti esse aliquid positivum, quod divina vel creata indigeat causalitate : quia solum (inquit prædictus auctor) est denominatio extrinscca desumpta ex voluntate peccantis : et in eo sita, ut ille actus, qui est malitiæ fundamentum, oriatur a prædicta voluntate ut deficiente, et ab illa dependeat. Quare cum divinus influxus non ad extrinsecas denominationes, quæ nihil ponunt in rebus ; sed ad solas positivas formalitates et modos necessario se debeat ex- Evastones,

tendere : idcirco in eorum sententia neque Deuscausat fundamentum nialiti.vin ratione fundamenti, nec relinquitur formalitas aliqua positiva et realis, cujus non sit causa. Ha Araujo. Ex cujus etiam doctrina posset confirmationi occurri, quod habitus vitii non est formaliter malus ; sed tantum causaliter : neque ejus ratio constitutiva est formalis malitia : sed solum causalis : et ita licet predict i ratio sit positiva et a De»), non sequitur, quod sit ab illo aliqua malitia formalis.

Ibju- omnes tamen hujusmodi evasiones defi-
iasicr ciunt. Contra primam enim urget, quia non
pnm3 stat, fundamentum malitiæ formaliter in ratione fundamenti terminare divinum infimam vel causalitatem. et quod ipsa malitia talis influxus capax non sit : ergo qui ponit, Deum causare fundamentum in ratione fundamenti, consequenter debet admitb.-recausareetiam malitiam: vel si negat, malitiam esse capacem prædictæ causalitatis; a fortiori tenetur id negare de fundamentoin ratione fundamenti. Consequentia liquet. Antecedens vero suadetur. Tum quia fundamentum alicujus formæ. malitiæ, v. g. sumptum in ratione fundamenti, non utcunque dicit rem, quæ fundat talem formam-, sed reduplicative, quatenus eam fundat, atque adeo quatenus forma ipsa resultat ex tali fundamento : uude ille dumtaxat attingit fundamentum prædictæ formæ in rationefundamenti.quisua causalitate facit, ut ex eo fundamento forma ipsa resultet. Non ergô cohaeret, quod divinus influxus attingat fundamentum malitiæ in ratione fundamenti ; et quod non attingat consequenter ipsam malitiam. Tum etiam quia formæ, quæ non directe terminant influxum suæ causæ; sed resultant posito fundamento (qualis est malitia formalis, et sunt etiam omnes privationes) non aliter recipiunt in se prædktum influxum, nisi quia earum fundamentum in ratione fundamenti illum recipit : neque major vel novus influxus requiritur ad attingendam formam, quam ad attingendum fundamentum in ratione fundamenti : ergo ubi forma non est capax prædicti influxus; nec fundamentum in ratione fundamenti poterit illum terminare.

80. Ad hæc : vel causalitas divina ita attingit materiale peccati, quod est malitiæ fundamentum, ut connotet quod ex vi ejusdem causalitatis resultat (saltem quantum est ex se) ab illo fundamento malitia formalis; vel non? Primum dici nequit; alias esset Deus formalissime causa malitiæ : ergo dicendum est secundum : et ita Deus solum causabil materiale peccati, quod est alias nialiti;u fundamentum; non tamen in ratione fundamenti : quia causalitas in ratione fundamenti connutal, ut ex vi ipsius resultet (saltem quantum est ex se) forma, cujus est fundamentum : alias si id nonconnotet, solum erit causalitas illius rei, quæ est fundamentum; non autem in ratione fundamenti.

Secunda solutio etiam deficit. Tum quia esse fundamentum malitiæ non est in actu humano nuda denominatio exlrinseca; sed realis dependentia a voluntate creata ut deliciente et libera : quæ dependentia sine dubio est intrinseca in ipso actu : ut in simili ostendimus tract, de volunt. Dei disp. 10, num. Γ0. Deinde omnis exlrinseca denominatio reducitur ad aliquam intrinsecam, et eam supponit: neque alius causal denominationem extrinsecam, nisi qui causal intrinsecam : clqui causal formam, a qua proveniunt tam intrinseca quam extrinseca : ergo etiam admisso, quod in actu peccati esse fundamentum malitiæ sit denominatio exlrinseca; debet admitti ab adversariis, vel quod Deussit causa hujus exlrinsecæ denominationis, et sic fundamenti malitiæ in ratione fundamenti : vel quod forma, a qua est talis denominatio, secundum aliam intrinsecam denominationem, et secundum eam formalilalem, secundum quam causal hanc extrinsecam, non sit ab illo. Vide infra disp. 12, a num. 11, ubi hoc argumentum et impugnationem latius prosequimur.

Denique solutio, quæ adhibetur confirmationi, nullius roboris est : quia sive ratio formaliler constitutiva habitus vitiosi sit malitia formalis, sivesoluin causalis ; nunquam tamen est concedendum, quod talis malitia sit a Deo ; alioqui esset Deus auctor et causa vitii. Imo esset etiam causa peccati et malitiæ ejus formalis : quia cum causa causæsit causa causati, si semel Deus ponitur causa malitiæ causalis, quæ est malitia vitii ; consequenter erit causa maliliæ formalis, quæ est malitia peccati. Unde admisso, quod hæc ratio constitutiva vitii sit ratio positiva, ut plures adversariorum admittunt ; admitti eliam debet, quod aliqua ratio positiva in rerum natura existens, sub aliqua formalitale et expressione non sil a Deo.

«V'

.lihvixi/ *opinio aliquibus Patrum testimonii* subnixa,*

aum·!. 81. Opposita sententia, videlicet solam ^privationem habere rationem malitiæ, et t<Xnullam dari malitiam formalem positivam, '^ tribuitur Alexandro 2 p. quæst. 94. Alliiodorensi lib. 2, sum. tract. 7, cap. 1, v - Durando in 2, dist. 34, quæst. 2, Richardo ^,'j. ibidem art. 1, quæst. 7, Gabrieli dist. 35, quæst. 1, art. 1 et 2, Bunavent. art. 1, Ua quæst. 2, Scolo quæst. 1, Henrico quodlib. 2, quæst. 25, el aliis antiquis ; de quibas perspicuum est adslruere malitiam privativam; quod vero negent positivam, minus est certum. Tuentur autem prædiclam sententiam ex Tliomistis Montes, in præsenti disp. 31, et Araujo Dub. 1. Ex aliis vero Valentia disp. 2, quæst. 13, punct. 3, et disp. 6, quæst. 1, pun. 2, Suar, tract, de bonit. et malitia disp. 7, sect. 6, firanad. controv. G, tract. 1, disp. 1, sect. 2, Lorea de actibus humanis disp. 25, Azor lib. 4 sum. cap. 1, quæst. 6, Salas tract. 13, disp. 2, sect. 3, ubi refert longum catalogum auctorum : quorum verba si singillatim expendenda essent, facile constaret, plures exiliis parum vel nihil huic opinioni suffragari: eaque dumtaxat ratione pro illa referri, quia asserunt malitiam privativam, quam nos etiam admisimus : sicut etiam referuntur alii, qui rem non examinant; sed quasi in fide parentum huic parti subscribunt.

Præcipuum autem pro hac sententia fundamentum sumitur ex sanctis Patribus, qui loquentesde malo, appellant illud *corruptionem, defectum, desertionem, et absentiam boni, carentiam, vacuitatem, tenebras, nihil,* aliisque similibus nomenclaturis, quæ excludunt omne positivum, et significant solam privationem. Frequenter etiam asserant nullam mali esse naturam, neque habere substantiam, neque essentiam, neque esse aliquid, neque exislere. Sic loquunturD.Dionys.cap. Idedivin. nomin. ^... Ii?, ubi ait : *Malum, quemadmodum smpe divinus, infirmitas, imbecillitas, ac privatio est.* Bsi Basii, homil. 9, el in constitutionibus monasticis cap. 3 : *Vitium* (inquit) *nihil est '.Vsiolbid, quam virtutis desertio.* Nyssenusorat. eatechetica cap. 5, sic loquitur : *Non possumus ctqitare aliam vitii generationem, quam vidulis absentiam.* Et cap. 7 : *Vitium omne d improbitas in boni privatione suam habet formam et caracterem : cum per se non sil, neque consideretur in eo, quod* considatnullum enim malum per se silum est extra liberam arbitrii electionem; sed ita denominatur exeo quod non sil bonum. Daxnasc. lib. 2, Damasc. de fide cap. 4 : *Neque enim aliud est malum, quam boni privatio.* Fulgent, lib. de fide ad Fulgent. Petrum cap. 21 : *Malum* (ait) *nihil aliud'est·, quam boni privatio : unde constat geminum es.se creatur# rationalis malum : unum, quo voluntarie ipsa deficit a summo bonno.* Clarius adhuc loquitur Anselm, decasu diaboli Anselm, cap. 7, usque ad II, nec non cap. 14 et 19, ibi ; *Nihil est apertiuSj quam nullam rem esse malam; nec. aliud esse malum, quam absentiam justitias derelictam in voluntate, etc.* Idem habet cap. 20, et lib. de præscientiacap. 1, lib. de conceptu virginali, cap. 3, usque ad G, aliisque in locis. Et eodem fere modo loquuntur alii Patres, ut Nazianzen. Xazian· orat. 9, num. 36, et orat. 40, circa finem. Justinus martyr in lib. quaestionum a gen- Ta?l,u· libus Christianis oppositarum. Athanas. inAituna< orat, contra illa idola. August, lib. 1, So- Augiis*. liloq. cap. 4 el 5, et tract. 1, in Joan, ad illa verba *sine ipso factum est nihil,* id est, *peccatum* (exponit ibi) *quia peccatum nihil est, et nihil fiunt homines cum peccant.* Leo primus epist. 9 ad Turibium Episcopum Le0 cap.'9. Greg. magn. lib. 26 moral, cap. 24, primas, alias 32. Ex quorum verbis, quæ adducunt o«g. Alvar. Montes. Vasq. et alii, manifeste raa=°· constat sanctos Patres negare omnem malitiam positivam. Ita enim asserunt, malum et peccatum esse privationem, corruptionem, carentiam etc. ut simul negent, aliquid aliud præter hæc habere rationem mali.

82. Nec refert si occurras, sanctos Patres Solutio intelligendos esse de malo absolute, quod opponitur bono transcendental! ; non vero de malitia morali, de qua nunc loquimur. Nam contra est, quod plures sancti Patres expresse loquuntur de malo, quod est peccatum, injustitiæ vitium, malum creaturæ rationalis, et malum culpæ, ut ex eorum verbis aperte constat : hoc autem non est nisi malum morale : ergo sinistre exponuntur de alio *malo absolute* cum istius exclusione.

Ex quibus pro hac sententia sequens conficitur argumentum. Communis Patrum consensus negat malitiam positivam, asseritque omnem malitiam in sola privatione consistere, idque sonant eorum testimonia, juxta literam ac sine interpretatione intellecta : ergo non est admittenda malitia

positiva. Antecedens habvturex dictis. Consequentia vero est perspicua: quia sicut a communi Patrum consensu nefas esset discedere; sic eorum testimonia in alieno et improprio sensu interpretari nec possumus, nec debemus absque urgenti necessitate, magnoque cum fundamento in ipsis Patribus: quod in pr.Tsenti non reperilur. Tunc enim verba sanctorum Patrum in alieno sensu interpretari licet, quando id, quod eorum aliqui negare videntur, alii affirmant: ut illorum explicatione omnes ad concordiam reducantur. Cum vero unanimiter omnes, vel fere omnes idem aiunt, vel negant, nec alii contradicunt, ut in præsenti contingit ; esset inconveniens eorum verba ad alienum sensum deducere, aut asserere omnes illos fuisse improprie loquutos.

Betorqueiejf 3hn>-j

Antequam occurramus huic argumento (quod judicio nostro debet esse validissimum pro hac opinione) animadvertere placuit, illud suo modo urgere etiam adversarios ; qui velint, nolint, eodem modo ac nos fateri tenentur, sanctos Patres in adductis testimoniis non loqui de malitia essentiali peccati commissionis, atque adeo nec diffinisse per se ipsam ejns essentiam, nec lutam ejus rationem adaequate tradidisse : sed per aliquam quasi proprietatem, aut per aliqui.l magis notum illi adjunctum eam explicuisse. Hoc vero sic ostenditur: quoniam privatio, in qua secundum adversaries malitia constitutiva peccati commissionis debet consistere, non est privatio alieujus habitus boni, aut alieujus boni actus, vel operationis (hæc enim privatio ad peccatum omissionis, vel ad peccatum habituale spectat) sed est lanium privatio rectitudinis debits inesse actui, ut dub. 1 et 2 explicuimus : al privatio, de qua Paires loquuntur. non est immediate privatio hujus rectitudinis ; sed est privatio habitus virtutis, vel actus, aut alieujus operationis recte, ut ex eorum verbis aperte constat : Dionysius enim appellat illam *privationem bonarum affectionum d actionum :* vel ut habet antiqua translatio, *bimorum habituum rt actionum. aut scicnii.r, aut fidei, aut actionis boni.* Rasilius dicit esse *virtutis desertionem :* Nyssenus *virtutis absentiam :* Anselmus *privationem juslilLr :* et sic de reliquis. Nullus autem eorum expresse assignat illam privationem rectitudinis debitae inesse actui, in qua adversarii essentiam peccati commissionis constituunt : ergo vel non loquuntur de hujusmodi peccato, el de ejus malitia essentiali ; vel debent aboutnibus exponi.

83. Pro legitima ergo eorum iiitelligeuliai^^ observandum esi, sanctos Patres et Doctures Ecclesia?, quia post exortam Mamch.ei ha?- ‘ f resiin, adeoque peal annum Domini 280 scripserunt, uti sunt Athanasius. Rasilius. Epiphanias, Nazian/enus, Nyssenus, Hieronvmus, Augustinus, Chrvsostomns, luigentius. ferequi negant malum esse aliquam rem; potissimum intendere confutare errorem illius'hæretici. qui ponebat duo prima rerum principia substantialia, alterum bonorum, el alterum malorum : aiebalque quasdam res secundum substantiam et nataram suam esse malas, et quasdam bonas. Quem errorem ut prædicli Patres extirparent. ita frequenter asserebant nullam esse mali naturam, neque essentiam, neque substantiam, id est, nullam rem esse, quæ secundum essentiam el naturam substantialem mala sit. Unde pro eodem accipiebant nomen *essen/ίτ* vel *naturæ,* ac nomen *substantiv,* scilicet pro substantia proprie dicta,seu pronatura substantiali :nequesub prædiclis nomini buscomprehendunturaccidentia et operationes. Et quod juxta hæc Patres prædicta nomina usurpaverint.testatur August, lib. 2 de mor. Munich, cap. 2, nbisic*-' ait: *Hague uf nos jam novo nomine abn, quod est* c.m«·, *vocamus essentiam, guampltrungue substantiam etiam nominamus ; reteres. qui hrc numina non habeant, pro essentia ft substantia naturam vocabant.* Quo etiam sensu loqui Manichaeos, cum aiebant malum esse aliquam naturam, ostendit ibidem dicens : *Vus autem asseritis quondam naturam atque substantiam malum esse.* Et infra arguit contra illos in hunc modum: **Jf** ver» *illa vestra gens muli, quam ruitis esse summum malum, quomodo erit contra naturam, id est, contra substantiani. cum eam naturam atque substantiam es<e dicatis.* Hac quoque ralione dicebant iidein Patres malum non esse *aliquid:* quia pronomina *quid, aliquid, hoc aliquid,* et similia consueverunt etiam sumi pro substantia : ut palet per Philosophum in predicament. cap. de substant, el lib. l metaphys. text. 8. Unde dicunt dialectici proprium esse substantia?, prout distinguitur ab accidentibus, quod significet *hoc aliquid,* et quod prædicetur *in quid.* llucque allusisse videtur D. Augustinus loco cit. dum dixit, *naturam* (quæ apud ipsum. ut vidimus, est idem ac substantia) *nihil «Si· aliud, quam quod inlelligitur in son genere aliquid esse.* Pro eodem etiam accipiebant

piebanl hoc nomen *res:* dislingtiebantqim
Ites rem ab actu : ut paint per Augustinum lib. de perfect, justitiæ ratiocinât. 1, ubi quæril *sit peccatum, actus ne, an rex .' Quia dresrst* (inquit) *nrersse est habeat auctarem-, ft fi auclureni habet, iam aliter erit a artor* ipw//i *Drus alieujus rei; cpiod si hoc impium tfl, necesse est dicere peccatum esse artum, non rem.* Ubi, ul vides, distinguit rem ab actu, f-iietunpie peccatum esse actum, quod negat esse rem. Videatur D. Thom. infra quæst. 79, ari. 2 ad 1.

Vin
a i·'l Hoc prænotato, respondetur primo ad argumentum, sanctos Patres, qui dicunt malum non esse aliquid, neque naturam, neque habere essentiam, neque substantiam, etc. loqui in sensu hactenus explicato. Solum enim excludunt a ralione mali substantiam, quam appellant *naturam, rem, aliquid,* etc. non vero accidentia, quæ sunt operationes et actus liberi arbitrii : ut videre est loco nuper relato ex Augustino, et lib. I Hypognost. in fine, ubi sic dicitur : *Opera mala, (piw vitia dicuntur, actus sunt, wires.* Et lib. 4, in principio : *Omne malum non est natura ; sed actus accidens,* etc. Quem etiam sensum tenuisse Nazianzenura orat. 40, ostendunt ejus verba, dum ait : *Crede nullam mali essentiam esse; sed opus nostrum hoc esse.* Distinguens enim essentiam ab opere, non potuit nomine *essentiæ* aliud quam substantiam significare. Et ita intellexit illuni Nicetqs orat. cit. ubi hæc ait : *Enjo ul jam a nobis dictum est, malum non* rivii *e! animata essentia est : verum affectfo aniniT virtuti contraria,* etc. Sumpsitquo hæc verba ex Basilio homil. 2 flexam, quem supra retulimus. Et juxta hæc loquuntur Athanas. August. Epiphan. ChrysosGHieron. et plures alii.

84. Cum voro aliqui addunt, nihil habere rationem mali præter boni privationem, nequaquam explicant ipsam essentiam peccati commissionis per se ipsam : quia privatio, de qua loquuntur, ut num. 82 observavimus, non est privatio rectitudinis debite inesse actui ; sed est privatio alieujus actus vel habitus boni: quæ privatio licet aliquando sit terminus aut effectus peccati commissionis; nullus tamen ex Scholasticis jam dicet esse ipsam malitiam essentialem talis peccati. Unde vel loquuntur de peccato omissionis, quod consistit in privatione actus debili ; vel sermo est (ut sæpe apud Anselmum, et Fulgentium) de peccato habituali, quod per se primo consistit in privatione gratiæ et justitiæ habitualis ; ex conæqucnti vero in privatione charitatis, reliqunrumque virtutum infusarum, quæ simul cum gratia privantur. Vel denique per hujus modi privationem, quæ nobis notior est, t,inquam per effectum explicuerunt essentiam peccati per se satis ignotam et obscuram. I t cum Aristoteles generationem non viventium diffinivit per mutationem, nosquesæpe asserimus, generationem hanc nihil esse aliud nisi transitum de *non esse* ad *esse :* cum tamen generationis essentia in hac mutatione non consistat ; imo potest sine ea aliquando reperiri : ut probant N. Complut, lib. 1, de generat, disp. 2, num. 19. Quare negationes, quibus Patres in hac re utuntur, non excludunt omne positivum; sed illud dumtaxat, quod non est per se connexum cum privatione, nec per se eam fundat : qualis est natura substantialis secundum se sumpta, et etiam ratio entis, ut ens est: fundamentum vero privationis in ratione fundamenti, quæ est malitia positiva a nobis asserta, non ponit quoad hoc in numero cum ipsa privatione, nec per negationes illas excluditur : quii negatio et dictio exclusiva non excludit a concomitantibus.

Addendum quoque est, Patres in illo tempore potuisse inclinare quoad modum loquendi in sententiam negantem omnem malitiam positivam : non quia prædiclæ sententiæ suffragentur : sed quia frequens est apud illos, ut efficacius damnenterrorem aliquem emergentem, ita verbis et scriptis ab eo elongari, ut contrario falso extremo accedere videantur : a quo similiter effugerent, si tunc temporis pro ea parte error vigeret. Quod valde attendendum est, ut verba et loquuliones Patrum quæ alieujus erroris evertendi occasione proferuntur, ab hyperbole et a sonitus rigore temperentur, et ad sensum medium opportunum reducantur : quod fiet in præsenti sine veritatis præjudicio, el juxta mentem ipsorum, qui ob rationem traditam debuerunt sic loqui.

35. Secundo respondetur sustinendo so- sccuu<b
lutionem inter arguendum traditam, quæ soluiio.
optima est : favelque modus loquendi sanctorum Patrum, qui utuntur sæpe nomino *mali,* raro autem nomine *peccati :* quo satis insinuant se loqui de *malo absolute;* seu de peccato, ut habet absoluto rationem mali. Neque urget impugnatio, quæ ibidem fit : nam ut dub. præced. num. 49 observavimus, in ipso etiam commissionis peccato reperilur et malum absolute dictum, quod consistit in privatione ; et malum morale

proprie dictam, quod est positiva differentia actus moralis, Itaque non negamus aliquos ex Patribus loqui etiam de m.ilo, quo l est peccatum, et culpa, el malum naturæ rationolis : dicimus vero loqui de illo non secundum omnem rationem mali ibi repertam·. sed solum secundum ralionem mali absolute dicti, pro quo per prius el frequentias solet accipi nomen mali. Quire ad argumentum, quod in forma Iit, negandum est antecedens. Tam quia plures ex Patribus, quos pro nostra sententia num. 63 adduximus, una cum D. Thoma illam satis expresse tuentur,si eorum verba, ut sonant, sine interpretatione accipiantur : quod nobis una cum his. qua? observavimus num. 83. sufficiens præberet fundamentum, ut aliorum Patrum testimonia, si opus esset, aliter ac sonant, interpretaremur : id quod adversarii, velint nolint, debent admittere, ut constat ex dictis num. 82. Diximus *si opuse.<^f. etc.* quia re vera juxta nostram doctrinam prædicla testimonia nunquam a sensu proprio omnino alienantur : sed juxta primam solutionem ad intentum sa netorum Patrum cum aliquali restrictione fundata in recepto usu loquendi, et in doctrina ipsorum Patrum adaquantur : juxta secundam de *malo abs-dule,* ut verba sonant, accipiuntur: negationes vero alterius mali juxta mentem ipsorum grano salis temperantur.

Secundum ejusdem sententix fundamentum.

Arpu. uæütum. 86. Secundo probatur eadem sententia ratione ; quia si malitia moralis esset forma positiva, vel Deus esset causa talis malitiæ ; vel aliquod ens positivum a Deo non esset : utrunque hoc est absurdum : ergo prædicta malitia non debet admitti. Sequela ex eo probatur, quia cum malitia illa, eo ipso quod sit positiva, debeat esse ens ; vel Deus illam causabit; vel dabitur aliquod ens, cujus non sit causa. Hoc argumentum valde magnificant adversarii :quod tamen, velint nolint, solvere tenentur, cum admittant, vel admittere debeant in fundamento malitiæ, et in habitu vitioso formalitatem positivam, cujus Deus secundum aliquam expressionem vel modum causa non sit, ut Solutio, ostensum est a num. 78. Pro omnibus ergo (omissis variis solutionibus, quæ non omnino placent) respondetur ex illis, quæ in tract, de volunt. Dei disp. 10, dub. 7, fuse u nobis dicta sunt, negando sequelam. Et ad probationem dicendum est, positivum illud, in quo militia consistit, posse considerari. vel quatimus ens et actus est, seu quatenus exprimit hoc, quod est habere exseet actu.ilitatem.omnesquealias rationes, quæ deformitatem non explicant, nee per se illam afferunt : et sic totum est a Deo: velqualenus exprimit deformitatem, nempe tendentiam moralem ad objectum rationi dissonum, in qua consistit formalissima ratio malitiæ positiva?: ot hoc modo non causatur a Deo; se l a sola voluntate creati, prout est potentia dcfectibilis. Unde neque admittitur aliquod ens, quod in quantum ens est, non sit a Deo.· neque Deus aliqua ratione ponitur causa malitiæ quantum ad rationem malitiæ.

87. Sed contra hanc solutionem objicies^/.;; primo, quod in actu peccati nullatenus dif-^ ferunt, etiam ratione ratiocinata, suntque^ omnino inseparabilia ratio entis et munus tendendi positive ad objectum : eo quod ens, utpote transcendens, imbibitur in omnibus differentiis et rationibus, per quas determinatur : ergo non stat, Deum sua causalitate attingere rationem entis in illa tendentia inclusam; et non attingere ipsam tendentiam, ut est ad objectum dissonum. Deinde formalitas illa malitiæ, si semel est positiva, quantumcumque præscindatur, et sub quacunque expressionne sumatur, formalissime est ens, et exprimit ens : alias nihil exprimeret, neque esset quoad expressionem positiva : ergo eo ipso quod Deus prædictam formalitatem sub aliqua expressione non attingat, non attingit ibi totam rationem entis.

Confirmatur : nam si semel Deus causalcsh illam entitatem, quæ est identificata cum malitia; non utcunque debet illam causare ; sed ut est hæc numero entitas, et hoc numero individuum contentum sub specie malitiæ : non enim Deus præcise causal ens ut sic, aut in communi ; sicut neque ipsum ens hoc modo sumptum potest osse terminus causalitatis : sed causât hanc numero portionem entis moralis contractam et individuatam per suam numericam differentiam, proindeque contentam sub hac specie entis moralis, quæ est malitia : atqui hæc numero entitas sic individuata et determinata nullatenus est præscindibilis a ratione malitiæ ; imo sub ipsa malitia essentialiter continetur, sicut individuum sub sua specie: ergo omnino repugnat, Deum sua causalitate attingere hujusmodi entitatem ; et quod non attingat malitiam. Sicut repugnat, quod aliquis producat hoc numero individuum animalis contentum sub specit? hominis, et non eo ipso producat hominem : aut quod producat hunc numero calorem contentum sub specie albedinie ; et quod non producat albedinem.

Km. Confirmatur secundo : quia agens perfectissimus et universalissimus, qualis est Deus, qui attingit omnia sub ratione entis, debet sua causalitate pertingere usque ad ullimasentis differentias ; alius ejus influxus non esset universalissimus, neque ad omiia sub sua ratiom? formali contenta se extenderet : ergo cum malitia adhuc sub ratione malitiæ, si semel est positiva, saltem sit differentia entis, nequibit subterfugere divinam causalitatem.

renia 88. Huic objectioni ut occurramus, observandum est primo, quod cum in uno eodem- : Λ que effectu, qui procedit a diversis causis, plures rationes reperiaritur ; non eo ipso quod tales rationes sunt indistinctae et identificata?, debet causa, quæ attingit aliquam aut aliquas ex illis, attingere omnes; si aliunde non omnes sub objecto ejusdem causæ continentur. Unde licet in essentia divina idem omnino sint absque distinctione etiam virtuali ratio speciei intclligibilis et ratio intellectionis, nec non ratio existentiæ et ratio naluræ; nihilominus divina potentia, ut est communicativa illius, unit illam intellectui creato in ratione speciei, absque eo quod uniat in ratione intellectionis : et humanitati Christi Domini communicat prædictam essentiam in ratione existentiæ formaliter ; quam tamen nequit illi communicare, neque unire formaliter in ratione naturæ. Similiter licet essentia divinae! relatio solum virtualiter distinguantur; reapse vero sint una et eadem formalitas; nihilominus potentia generativa Patris communicat totam illam formalitatem Filio, ut est essentia; et non communicat, ut est relatio paternitatis. Cujus nulla apliorpotest reddi ratio,nisiquod etsi tamessentiadivina quam relatio sint identificatae, elin eadem essentia sint omnino idem ratio existentiæ et ratio naturæ, necnon ratio speciei intelligibilis et intellectionis ; nihilominus tamen communicatio paternitatis est extra objectu m potentiæ generativæ Dei ; tlcommunicatioessentiæ in ratione naturæ, aut in ratione intellectionis respectu creatura exit latitudinem objecti divinæ omnipotenti®. Nec mirum quod rationes in esse rei ita conjunct®, possint in ratione objecti et termini separari : quia alius est ordo rorum et alius *est* ordo objectivas.

Secundo nota, quod ut ratioaliqua in creaturis reperta, sub objecto divinae omnipotentia.· contineatur, proindeque terminare possit ejus causalitatem, debet esse talis conditionis, ut possit in ipsum Deum sicut in finem reduci : eo quod quicquid Deus agit, agit propter se, et ordinat ad se tanquam ad finem : unde quod Dei superfugii causalifatem finalem, eo ipso nequit ab ejus omnipotentia attingi. Illae autem rationes possunt praedicto modo in Deum reduci, quae non explicant deformitatem, neque oppositionem ad legem el ad regulas rationis,parlicipantquealiquomodorationementis et boni transcendentalis : quae vero deformitatem, prædictamque oppositionem exprimunt, eo ipso Deo et ejus legi repugnant : adeoque sive privativae sint, sive positivae ; et sive alias participent rationem entis, sive non participent ; nequeunt quoad prædictam expressionem ordinari ad illum sicut ad finem ; et consequenter neque ejus influxum effectivum terminare.

89. His suppositis, ad objectionem res- Appii- pondetur, satis esse ut Deus, attingens in fatur actu peccati totam rationem entis, non attin- doctrina. gat rationem malitiae, quantumvis rationes istae alias sint identificatæ et connexae, quod malitia ipsa ut talis non sit ordinabilis in Deum sicut in finem, proindeque non cadat sub objecto divinæ omnipotentiae; sub quo tamen continetur quicquid entitatis est, et in Deum praedicto modo potest reduci. Nec solum Deus non causai ipsam formalem malitiam, verum neque fundamentum ejus in ratione fundamenti, nec principium in ratione principii; sive sumatur per modum potentia?, sive per modum habitus; imo neque objectum in ratione objecti : quia licet hæc formaliter mala non sint, sunt tamen mala causaliter; et secum per se afferunt, vel inferunt malitiam formalem : et qui esset causa illorum in ratione principii, fundamenti, aut objecti malitiae, consequenter esset causa ipsius malitiae : sicut qui est causa causæ, est causa causati : et qui ponit fundamentum alicujus formae in ratione fundamenti, ponit eo ipso formam, quæ ex tali fundamento resultat. Unde propter eandem rationem omnia hæc nec cadunt sub objecto omnipotentia?, neque a divinacausalitate attinguntur ; quæ tamen causal omnes alias rationes in actu peccati repertas, et cum prædiclis identificatas, quæ neque exprimunt malitiam, neque illam

per sc inferunt. vel afferunt ; cujusmodi «ml ratio entis. et accidentis, ratio boni transcendentali?, ratio achis, ratio vitalitatis, ratio liberi, et etiam ipsa ratio entis moralis sen moralitatis. prout secandum gradum genericum abstrahit a bonitate et malitia, tantumque exprimit ordinem et tendentium ad regulas rationis, præscinditque a conformitate et difformitate. Quia cum gradus iste secundum hanc præcisam rationem neque explicet deformitatem, nec per se eam inferat ; exprimat vero aliquem modum et differentiam entis : non est cur nequeat in Deum ut in finem reduci, et comprehendi sub objecto omnipotentiae : cumque alias non solum ens physicum,sed etiam ens morale sit tale per participationem. debet divina cansalitas (quæ quia universalissima est, extenditur ad omnia ea. quæ sibi non repugnanti prædictum gradum attimœre.

Ad secundum contentum in objectione respondetur formalitatem malitiæ, ut stat sub hac præcisione et conceptu inadæquato, formalissime non exprimere ens, quamvis alias sit ens formaliter : et talis conditionis, quod si adæquate totum id, quod est, concipiatur, debeat concipi expresse ut ens. Nec tamen propterea secundum illam formalitatem exprimit nihil : sed exprimit positivam tendentiam ad objectum dissonum. quæ estveluti differentia et modus entis; in quo ipsummet ens per modum præJicati transcendentis intime imbibitur. I 'nde licet Deus attingat totam entitatem formalitatis malitiæ ; non tamen attingit ipsam malitiam in ratione malitiæ : quia nec prodictam entitatem attingit totaliter et quoad omnem ejus modum ; sed inadæquate dumtaxat, ut dicit munus proprium entitatis, seu hoc quod est habere *esse.* proscindendo a modo habendi illud, per modum tendentiæ ad objectum dissonum, et a munere et expressione hujus tendentiæ.

Obiter autem nota, quod quamvis ens et jKJsitirum quoad rem ipsam convertantur, quia omne positivum realiter est ens. et quicquid realiter non est ens. est negatio vel privatio nihil ponens : non tamen convertuntur quoad munia et quoad expressiones; sed patet latius munus et expressio positivi. Nomen enim *positivum* exprimit quicquid opponitur negationi vel privationi, atque adeo quicquid non est nihil : sive hoc non nihil exprimat munus habendi esse, quod est proprium munus entis ; sive munus cujuscunque alterius formalitatis modificantis aut determinantis ipsum ens, ub idque inter expressum nominis *jwUfipi,* et inter negationem vel privationem nihil aliud potest concipi. At vero nomen mrsolum exprimit prædictum munus habendi e.v.se, infra quod potest concipi aliquid aliud, quod neque exprimat tale munus, neque etiam negationem nul privationem, sed munus alicujus tendentiæ v. g. determinantis aut modificantis, proindeque imbibentis ipsum ens. Quare licet asseramus, Deum causare illam tendentiam ad objectum dissonum secundum totum quod exprimit de munere entis, et quod totum hoc ens silens per participationem·, non est tamen concedendum quod causet illam quoad totum .quod exprimit muneris positivi, et quoad totum per quod opponitur nihilitati ; aut quod totum hoc positivum sit positivum per participationem *a Deo.* Quia hæc expressio, ut diximus, latius patet, quam expressio entis : et ratione istius majoris latitudinis potest egredi sub munere positivi sphæram divinæ causalitatis, aqua tamen nihil egredi potest quantum ad expressionem et munus entis.

90. Nequeobest si urgeas, quod distine-ę^. tio penes implicitum et explicitum, aut penes inclusionem et expressionem, solum est distinctio penes modum concipiendi intellectus, qui potest eandem formalitatem magis aut minus expresse concipere; non autem est distinctio aliqua in ipsa re concepta : ergo non potest deservire, ut ex parte ipsius rei, causa, quæ attingit impiicitum alicujus formalitatis, non attingat etiam explicitum : et causans quicquid entitatis formalitas illa imbibit, non etiam causet id, quod exprimit malitiæ et tendentiæ ab objectum dissonum.

Respondetur enim distinctionem hanctor penes implicitum entitatis et explicitum *. malitiæ non omnino sistere in intellectu; sed habere aliquale fundamentum in ipso objecto et re concepta sufficiens ad ea, quæ diximus : non ita quod in entitate vel formalitate actus peccati sint duo conceptus objectivi adæquati virtualiter in esse rei omnino distincti, quorum quilibet possit simpliciter præscindi ab alio, sicut in homine differunt *rationales animal:* sed quia eadem formalilas, quæ in esse rei tam formaliter quam virtualiler est eadem, obsui eminentiam exercet diversa munera : et munus habendi *esse,* quod exercent omnes aliæ formalitates et entitates, et munus respiciendi objectum dissonum, quod ilis

non

non exercent: et ita oxercet primum illini munus, ne si huc posterius ibi non esset. In quo ipso præbel intellectui aliqualc fundamentum, ut possit illammet formalitatem diversis conceptibus attingere : in quorum tino exprimatur, quod in alio non itaexprinitur. Hoc autem sufficit ut ex parte ipsiusmet formalitatis sit sufficiens ratio, cur Deus, attingens illam, secundum quod exprimit et exercet unum munus, possit eam non attingere, secundum quod exprimit et exercet aliud. Eo praesertim quia etsi formalitas illa, in qua malitia consistit, tota sit ens, non tamen est dumtaxat ens, sed est etiam aliquid amplius, nempe ens cum tendentia ad objectum dissonum : quæ tendentia nequaquam est de ratione entis, ut ens est. Unde licet Deus prædictam formalitatem causet lotam, secundum quod ens est, non tamen causât eam totaliter quia non causal quoad illud amplius, scilicet quoad prædictam tendentiam, prout supergreditur quodammodo rationem et lineam entis. Facit itaque Deus, quod formalitas illa malitiæ, et tendentia ad objectum dissonum tota sit ens, sive (ut melius dicamus) facit totum illudens, quod est prædicta tendentia ; non tamen facit, quod tale ens sit illud amplius, scilicet tendentia ad objectum dissonum : alquo adeo nec facit quod sit malitia.

ilu 91. Dices : munus tendendi positive in l' objectum dissonum etiam est munus entis : quia sol umens potest exercere istud munus: ergo si Deus causal prædictam formalitatem secundum totum, quod in ea est de ralione et munere entis, causabit utique illam quoad ı·.:'·γ. prædictam tendentiam. Respondetur, munus tendendi in objectum, formalissime loquendo, non esse proprium munus entis, ul ens est quia munus istius tantum est habere esse ; sed est munus cujusdam modi, el quasi differentiæ determinativæ entis ; vel ipsius entis ut modificati et determinati per prædictum modum : quamvis neque iste modus posset exercere tale munus, aut esset modus entis, si non imbiberet per modum transcendentis ot implicite ipsummet ens, cujus estmodus. Et ita semper salvatur,quod licet Deus causet totam illam formalitatem, quatenus ens est, el exercet proprium munus entis ; non causât illam quoad prædiclum munus respiciendi objectum dissonum.

Ad primam vero confirmationem dicendum est, Deum causare entitatem illam t.<_ malitiæ, ut est hæc numero portio entis ; moralis, seu hoc numero ens morale singulare el individuum, non individuatione atoma et specifica contenta sub specie maHliæ ; sed individuatione tantum generica, et ut est individuum genericum contentum immediate sub ente morali : qua ratione neque est individuum speciei malitiæ, neque eam essentialiter includit, aut sub illa continetur; sed potius ipsam antecedit, et ex modo nostro concipiendi ab ea præscindit.

92. Dices : gradus genericus prius intel– ligitur determinari per gradum specificum, quam per differentiam numericam : quia quod immediate continetur sub genere, et de quo genus prædicalur juxta Porphyrii diffinitiones non est individuum, sed species : ergo portio illa seu gradus entis moralis identificatus cum malitia prius debet intelligi ut contractus et determinatus per ipsam malitiæ rationem, quæ respectu illius est differentia specifica, quam inteliigatur contrahi et individuari per aliquam differentiam numericam.

Respondetur, quod licet in Logica conisi-Diluitur, deratione gradus genericus, v. g. animal, prius inteliigatur determinari per differentiam specificam rationalis, vel irrationalis: eo quod in hac consideratione gradus ille accipitur ut totum potentiate immediate perfecti bile per prædictam differentiam ; attamen in consideratione et compositione metaphysica hominis v. g. prius intelligilur quilibet gradus genericus individuari individuatione sibi proportionata, scii icet generica el fieri hoc numero animal, quam intelligalur conjungi cum graduel differentia specifica, scilicetrationali. Et ratio est : quia in hac consideratione gradus genericus non accipitur ut aliquid potentiate; sed ut pars actu existons, quæ simul cum gradu specifico actu componit totum : componitur enim hoc numero totum actuale et exislens ex l is numero partibus actu existentibus : quicquid autem intelligilur actu existons, in eo gradu, in quo existit, intelligilur jam singulare et individuatum : quia existontia convenit rebus non nisi individuis. Quare gradus entis moralis, qui contrahitur per differentiam, vel quasi differentiam malitiæ, prius intelligilur individuates per modum individui generici contenti immediate sub ente morali, et ut sic terminus divinæ causalitatis, quam inteliigatur conjungi cum prædicta differentia, et constituere cum illa adaequatam speciem malitiæ, quæ ex utroque isto gradu tanquam ex duabus quasi partibus materiali et formali individuis coalescit.

Aiu teflwa· 93. Dices secundo, quod ille gradus entis moralis de se commnnis, fiat lue numero, adhuc per modum individuigenenci, totum oritur ex differentia malitiæ, cum qua conjungitur : nam idcirco praedictus gradus est hic, et non ille : estque hæc numero porlio entis, et non illa, quia conjungitur, aut saltem petit conjungi cum hac differentia specifica malitiæ, el non cum alia : seu quia transcenditur in una, et non in altera, secundum quod prædicta differentia specifica intelligitur per suam differentiam numericam individua et singularis : ergo si Deus causal illam portionem entis moralis in malitia inclusam, ut est determinate hæc numero, adeoque ut est per se connexa cum malitia, et eam exigit, debet etiam causare ipsam malitiam : sicut qui causât fundamentum malitiæ in ratione fundamenti, consequenter causât malitiam : quia fundamentum. ut tale est, habet per se nexum cum malitia, et perse illam exigit seu infert.

Respondetur negando antecedens : nam Jjiur. licet ex eo quod pnedictus gradus entis sit hic, et non alius, sitque hæc numero portio moralitatis, et non illa, deducatur per legitimam consequentiam, prædictum gradum debere esse talis conditionis, ut alias exigat malitiam, et eam inierat : non tamen quod prædictus gradus sit hac portio numero, sitque individuus individuatione sufficienti, ut a Deo causelur, habet ex conjunctione ad malitiam, aut ex eo quod per se illam inferat, vel exigat : imo totum hoc est extra individuationem prædicii gradus, ut præcise est terminus divina causalitatis. Et ideo licet Deus non causet prædictam portionem entis formaliter ut petit conjungi cum malitia, nec formal iter ut per eam transcendit, nec quatenus per se illam infert, vel fundat, ut revera non causât ; adhuc potest eam causare ut individuam per modum individui generici individuatione saltem inadæquata, omnino tamen sufficienti ad rationem termini divinæ causalitatis, Diximus *individuatione saltem inadscfpiala. omnino tamen sufficienti,* etc. quia si adæquata ratio individuationis illius portionis entis considereturretur, complectitur etiam conjunctionem formalem cum hac numeromalitia, aut ejus exigentiam, vel transcendenliam per illam: nam his positis, etiam si prædicta portio aliunde individua non esset, ab illis individuaretur ·, non tamen in ratione termini divinæ causalitatis hujusmodi individuationem exigit ·, sed solum eam, quam diximus.

9-1. Et si petas, a quonam prædicta portio individuetur in ratione termini divinacausalitatis ? Respondetur sumi hujusmodi individuationem ex individualionosubjecli, ut habet esse hoc in ordine physico, et non ut dicit ordinem ad malitiam: sive (quod idem est) sumitur talis individuatio ex eo, quod prædicta porlio entis moralis est conjuncta et fundata in hae numero entitate physica actus peccaminosi, secundum quod talis entitas sistit in ordine physico, prascinditque omnino a ratione fundamenti malitiæ.Circa hæc tamen videnda sunt,quæ diximus tom. 2, loco cil. a mimer. 193, et ea. quæ docent X. Complut, lib. I degenerat. disp. 2, a num. 118.

Ad secundam confirmationem respondetur causalitatem divinam, etiamsi univérsalissimasil. tantum debere pertingere ad ea. quæ cadunt sub ente considerato in esse termini ipsius divinæ causalitatis ; ad ea vero, quæ non cadunt sub illo in esse termini, sed præcise in esse rei, non debet pertingere : quia nulla virtus egredi potest latitudinem sui objecti, ut habet esse terminus talis virtutis : constat autem, quod sub ente, ut est terminus causalitatis Dei, non cadit malitia, neque aliqua ratio per se connexa cum malitia, qualis est ratio fundamenti illius in esse fundamenti, ratio principii ejusdem ut talis, et etiam ratio transcendentis per illam formaliter in ratione transcendentis. Quia cum omnes hujusmodi rationes nequeant reduci in Deum sicut in finem ·, imo ilii repugnent; el alias terminus adæquatus divina virtutissit solum ens reducible in Deum, ut ex dictis num. 88 habetur, non continentur sub illo, ut habet rationem termini ; nec sunt ejus differentia in esse termini licet sint differentia, et cadant sub eo in esse rei : ultima vero differentia in esse termini respectu entis, de quo loquimur, est illa ratio individui generici, quam hactenus explicuimus, ut sistit in sua individuatione generica. Qua quidem ratio licet in esse rei videatur generica, atque adeo ulterius contrahibilis per differentiam specificam et numericam malitia ; in esse tamen termini divinacausalitatis est omnino ultima, per nullam aliam iterum contrahibilis. Circa hac tamen, et circa totum hoc argumentum legenda sunt, quæ diximus cit. loco de volunt. Dei a num. 178 usque ad 207, ubi aliis replicisoccurrimus, et aliquas etiam solutiones minus idoneas evertimus: satisque ad longum toto illo dub. 7 causalitatem Dei in materiale peccati nedum per

---

concursum

concursum simullaneum, sod etiam per absolutam illius prædÎffînilionôin physicam, vleflicacuni voluntatispræmotionem abaque influxu ullo in malitiam, sarta leetaque arbitrii humani libertate explicuimus, et defendimus : indeque quæ ad præsens satisfacere poterant modo resumpsimus,

§ VII.

Tertium aryumenlum pro eadem sententia.

95. Tertio arguitur pro prædicta sententia. .Mainni in communi sumptum, ut absβλ :ιμ enuin. Ira]it n malitia peccati commissionis et omissionis, l*l ab omni malo tam physico, quam morali, non est aliquid positivum ; sed tantum privatio : ego neque malitia peccati commissionis, quæ sub tali malo continetur, potestesse positiva. Antecedens exeo liquet, quia malitia peccati omissionis, pluraque alia mala sub malo in communi contenta, apud omnes sunt quid privativum : quod autem privativum est, non continetur nisi sub privativo. Ex quo etiam patet consequentia : quia si malum in communi est privatio, quicquid sub eo continetur, debet esse privativum : positivum enim non continetur sub privatione.

siaio. Respondetur negando antecedens, vel suppositum; nempe quod detur aliqua ratio mali communis omni malo, sub qua tam malitia privativa 'peccati omissionis, quam malitia constitutiva peccati commissionis contineantur :quia re vera hujusmodi malitiæ, logice loquendo, sunt primo diversae ; et in nullo neque univoce, neque analogice conveniunt, nisi tantum in nomine : quod proinde æquivoce dicitur de illis. Et ratio est perspicua. Tum quia positivo et privationi nihil potest esse commune : siquidem supremum prædicatum cujuslibet positivi est, quod sit *ens;* supremum vero quasi prædicatum cujuslibet privationis est, quod sit *non ens:* hæc autem, ut ex terminis constat, in nullo conveniunt. Tum etiam quia prædicatum immediate superius ad malitiam constitutivam peccati commissionis est moralitas actus humani, quæ abstrahit a bonitate et malitia : prædicatum vero superius ad malitiam omissionis est privatio ut sic, abstrahens a morali et non morali : et ideo actus peccati commissionis prius est moralis quam malus, ipsaque ejus moralitas prius est moralitas quam malitia : e contra vero omissio prius est mala tl malitia quam moralis : prius enim omissio intelligitur esse carentia form® debit® ut sic, in quo ipso intelligitur jam mala, quam intelligatur esse carentia form® debit® moraliter, ex quo habet quod sit moralis : constat autem quod moralitas actus humani non continetur sub hac privatione, neque sub hoc malo; sed abstrahit tam a bono quam a malo, el ita dividitur in bonitatem et malitiam actus humani : sicut neque e converso privatio ut sic, continetur aliquo modo sub moralitate; imo est indifferens ad hoc, ut sit physica, vel moralis.

93. Unde si divisiones el arbores, in quibus malitia constitutiva peccati commissionis, et malitia privativa omissionis continentur, recte assignandæ sunt, non est constituendum pro utraque unum dumtaxat quasi prædicamentum, cujus supremum prædicatum sit malum, ut sic ab omni malo abstractum, quod deinde dividatur in malum physicum, et in malum morale : et hoc rursus in malitiam commissionis, et malitiam omissionis, ut adversarii dividunt : sed debent institui duo quasi praedicamenta primo diversa, quorum suprema praedicata sint *ens,* et *non ens,* seu *ens* et *carentia entis,* inter quæ. logice loquendo, nulla potest esse convenientia etiam analoga : quia ab ente et non ente nihil est abstrahibile, quod possit esse illis commune. Ex quibus *ens* dividitur in *morale* et *physicum : morale est,* quod importat ordinem ad regulas moris :sub *physico* vero comprehenditur (quoad præsens attinet) quicquid a tali ordine praescindit. Deinde *ens morale* aliud est morale solum causaliter el effective, ut sunt omnes habitus morales; aliud objective, sicut objecta actuum et habituum moralium; et aliud formaliter, ut sunt morales actus, quorum moralitas consistit in tendentia ad objectum ut subditum regulis morum, praescindendo, quantum est ex vi hujus conceptus communis, a conformitate, vel difformitate cum praedictis regulis. Rursus hæc moralitas formalis dividitur in bonitatem et malitiam propriam actus humani ; quia si tendentia prædicta sit ad objectum ut consonum rationi et ejus regulis, est bonitas; si vero sit ad objectum ut prædictis regulis dissonum, est malitia : unde ad hanc malitiam sicuteliam ad oppositam bonitatem non est devenire, nisi per prædicata illa positiva communiora entis et moralitatis.

Divi

Aliud vero prædicatum, quod est *non ens* seu *carentia entis* dividitur primo in eam,

quæ est carentia forma? non debite : et hæe est tantum negatio, quæ proinde non habet rationem mail :el in earn, quæ est *carentia fornix debitr:* et hæc est privatio, et habet raitonem mali : quia unicuique malum est carere forma sibi debita; el quia hoc malum nihil boni includit, dicitur *malum absolute.* ut dub. præced. vidimus. Deinde hoc malum privativum dividitur in *physicum et morale.* Illud est privatio formæ debits debito physico, nempe ex ipsis principiis naluræ : hoc vero est privatio formæ débite moraliter, scilicet ex lege vel ex regula rationis. Subdividilurque malum hoc morale; nam vel forma, qua privat, est aliquis integer actus, et talis privatio est malitia constitutiva peccati omissionis : quia omissio est carentia actus debili : vel est sola rectitudo debita inesse actui : et hæc est malitia privativa, quam dub. 1 hujus disp. ostendimus reperiri in quolibet peccato commissioni et ut infra dicemus, consequitur ad malitiam positivam constitutivam talis peccati. Ex quibus jam liquet quomodo nullum delur prædicatum etiam per modum analogi commune omni malo. Et rursus quomodo malitia actus humani, quæ est species moralilatis, non contineatur sub malo privativo, neque cum malitia omissionis in aliqua ratione conveniat, loquendo de convenientia logica.

«IjId tiote- rouira liowm-

97. Sed objicies primo, quodjuxta doctrinam I). Thomæ quæst. 2, sequenti art. 7, peccatum commissionis et omissionis, quolies ex eodem motivo procedant, vel ad illud ordinantur, formaliter sunt ejusdem speciei: ergo conveniunt non tantum analogice, vel generice; sed etiam specifice in ratione mali et peccati. Secundo, quæ diffiniuntur eadem diffinitione, habent eandem essentiam, quia diffinitio explicat essentiam rei; unde æquivoca. qua? non conveniunt in essentia, nunquam habent eandem diffinitionem : atqui peccata commissionis et omissionis eadem diffinitione diffiniuntur; nam ut docet D. Thorn, in hoc art. in solui, ad 1. diffinitio peccati tradita ab August, scilicet *didtim, facium, vel concupitum contra legem xtemam,* ulrique peccato est communis, conveniunt ergo in essentia, et non sunt pure æquivoca. Tertio, peccatum commissionis el omissionis habent easdem proprietates, eosdemque effectus : utrunque enim est per se vituperabile, utrunque fundat demeritum et reatum pcenæ, el utrunque, si sit mortale, privat animam gratia, et inducit in ea maculam, et peccatum habituale, ac denique ulrunquo offendit et injuriat Deum: ergo utrunque participat eandem essentiam ; nam pruprielates el effectus consequuntur essentiam rei : el ideo ubi sunt iidem effectus, eædeinque proprietates, non potest non osse eadem essentia. Praeterea, utraque malitia commissionis et omissionis est proprie malitia moralis,el opponitur regulis morum, estque malum creatura? rationalis: ergo in his conveniunt, et non sunt puro æquivoca. Denique hujusmodi prædicatio *Commissio vel malitia commissionis est malitia moralis* est formalis prædicatio superioris de inferiori : ergo praedicatum latius patet quam subjectum, et potest prædicari etiam de aliis : cum ergo prædicatum sit malitia moralis, subjectum vero malitia commissionis, plane sequitur malitiam moralem, quæ dicitur de malitia commissionis, in plus esse et magis communem, quam ipsa malitia commissionis : adeoque posse etiam prædicari de aliqua alia malitia morali, scilicet de malitia omissionis.

98. Has objectiones adduximus in favorem opposite sententia?, ut ex earum enodatione solutio et doctrina tradita melius capiatur. Respondetur ergo ad primam,1'^ peccatum commissionis et omissionis, quoties circa idem motivum versantur, dici *ejusdem speciei,* non logice quasi in aliquo prædicato quantumvis superiori conveniant ; sed moraliter : quia juxta communem reputationem pro eodem æstimantur *facere et omittere* ex eodem motivo, aut *facere et non facere* contra eandem legem, et cum æquali obligatione ad oppositum. Et hoc tantum voluit D. Thom. loco cit. ubi propterea non dixit absolute commissionem et omissionem, dequibus ibi loquitur, esse ejusdem speciei : sed *esse ejusdem speciei, forma liter. differre vero materialiter:* nam per *formalem unitatem* intelligit convenientiam moralem, scilicet quoad æquivalentiam. appretiationem, et aestimationem : per *differentiam* vero *materialem* intelligit omnimodam diversitatem ; quam habent secundum suas rationes quiddilativas, et secundum sua melaphysica praedicata, in quorum nullo conveniunt absolute et inesse rei. Prædicta autem moralis convenientia nobis non officit: nam etsi loquamur de rebus et formalitatibus moralibus, loquimur tamen de illis non moraliter ; sed valde metaphysice investigando carum quidditates et naturas in genere moris, et quid re ipsa sint; vel non sint, earumque convenienliam.

nieniiam, vel disconvenientiam in tali genere, attentis legibus dialectic# et motaphysicæ;quædo rebus in quocunquo ordine quiTunt; non pro quo æslimenlur aut reputentur : sed quid in suis formalibus rationibus re ipsa sint, et includant? Vide infra disp. 8, dub. 1, ubi convenientia et distinctio commissionis el omissionis ex professo tractatur.

secu,lt*am respondetur diffinitionem *dictum, factum,* etc. ut est tantum unica diffinitio, non convenire nisi soli peccato commissionis : quia solum hoc est *dictum factum, aul concupitum :* et hoc solum dicit tendenliam rationi contrariam, (piam exigunt verba illa *contra legem* proprie intellecta. Quia tamen omnis negatio, ut nuper dicebamus, reducitur ad affirmationem, et in æslimalione morali pro eodem reputatur *facere contra legem ;* et *non facere juxta praescriptum legis;* ideo sub hac di(linitione *dictum, factum, vel concupitum contra legem,* intelligunt Doctores aliam, scilicet *non dictum, non factum, aul non concupitum juxta proscriptum legis :* et per illam diffiniunt solum peccatum commissionis ; por hanc autem peccatum omissionis : quamvis brevitatis gratia hæc in illa subintelligatur. Hæ vero duæ diffinitiones, ut in ipsis cernitur, ila differunt sicut *dictum et non dictum, factum et non factum* etc. et'sicut esse et *non esse :* quæ ut ex terminis constat, metaphysice loquendo, in nullo prædicato absolute el in essendo conveniunt.

Ddaiiar W:1' 99, Tertia objectio non obstat : quia ut effectus ibi enumerati, sint utrique peccato communes ; non est inter illa necessaria aliqua convenientia logica vel melaphysica; sed sufficit convenientia moralis quam num. præced. explicuimus : eo quod prædicli effectus (excepto uno vel altero) solum sunt effectus morales, qui non originantur ex peccato nisi ratione moralis appreliationis. Nam quia in morali et prudenti aestimatione pro eodem reputatur *facere* el *non facere* contra eandem legem, idcirco utrunque eodem modo vituperatur, et eodem modo demeretur gratiam et gloriam, mereturque earum privationem, et eadem pœna dignum censetur : ac tandem eodem modo Deus per utrunque offenditur et injuriatur. Neque ad convenientiam istam moralem aliqua requiritur convenientia logica, etiam analoga absolute el in essendo; sed potest in rebus valde diversis, quatenus diversae omnino sunt, fundari : et ideo licet equus et aurum v. g. secundum suas proprias et specificas differénlias in nullo conveniant ; fundant ratione ipsarum differentiarum eandem æstimationern et appretiationem : nec minijeæstimatur pars auri, quam equus, attenta precise differentia utriusque.

Diximus *excepto uno vel altero,* etc. propter gratiæ privationem, quæ non solum moraliter (hoc est demeritorie) sed etiam physice seu effective est effectus peccati mortalis. Hæc tamen gratiæ expulsio, ut est effectus physicus, non est ab omissione ratione suæ malitiæ privativae : quia privatio sola nequit effective physice expellere formam positivam ; sed est ab actu, qui est causa omittendi, et ab ejus malitia positiva : nam etiam in actu prædicto datur semper hæc positiva malitia, ut n. 121 dicemus. Adde non esse sufficiens signum convenientiae logicae inter prædictas malitias, quod habeant pro effectu physico eandem gratiæ privationem : quia effectus iste utpote privativus solum requirit pro causa aliquid præstans gratiæ impedimentum : hoc autem praestari potest a causis primo diversis, et quæ in nullo prædicato logice conveniant, eo ipso quod conveniant moraliter in ratione malitiæ offensæ.Unde etiamsi omissio ratione malitiæ privativae expelleret physice gratiam, sicut expellit malitia positiva : non idcirco deberet illis concedi prædicta convenientia logica.

100. Ad quartam dicas, nomen *maliti.e* et nomen *moralitatis,* j rout applicantur malitiæ et moralitati positivæ et privativae, seu commissionis et omissionis, logice loquendo, esse simpliciter æquivoca : et ideo licet utraque sit proprie malitia, et proprie moralitas ; in nullo tamen absolute et in esse rei sumptae præterquam in nominibus conveniunt. Unde quod utraque malitia noceat nature rationali, et utraque opponatur regulis morum ; totum hoc in eis est æquivôcum el primo diversum : quia unius oppositio et nocumentum est *ens ;* alterius vero est *non ens :* quibus, ut diximus, nihil potest esse commune prefer nomen. Ad ultimam denique dicendum est hujusmodi prædicationem *Commissio vel malitia constitutiva peccati commissionis est malitia moralis* non esse superioris de inferiori ; sed æqualis de æquali, et quasi diffinitionis do diffinito : ut si de homine prædicaretur animal rationale. Nam illa prædicatioæquivalet huic : *Commissio est moralitas mala,* vel *est moralitas contraria rationi,* quæ est propria diffinitio malitiæ constitutiva? peccati commissionis. Quare nec prædicatum

HIT linaria Ct U|ljm£L

\ parte rei significata» est in plus, quum subjectum; nec potest applicari malitia' omissionis .nil alteri malitia' privativa» : quia licet e\ parte modi significandi prædictum prædicatum videatur communius esse,quam subjectum : posselque, quantum est ex parte nominis extendi ad moralitatem et malitiam privativam ; restringitur tamen ratione ipsius subjecti, ut stet pro sola positiva : quia hæc sola prædicari potest de tali subjecto. 11 si de cane latrabili praedicetur *quod esi canis,* praedicatum non est in plus, quam subjectam ; imo est omnino idem, et prædicatio est identica : ac si diceretur, *canis latrabilis est* cunis *latrabilis :* quia licet nomen *canis,* quantum est ex vi sua, extendi posset ad marinum : ratione tamen subjecti, cui applicatur, restringitur ut stet pro solo latrabili ; et non pro aliquo utrique commuai, quod possit extendi ad marinum.

^uperest levis objectiuncula : quia peccalum commissionis absolute est malum, et non tantum respectu hujus vel illius naturæ : ergo debet contineri sub malo absolute dicto, adeoque sub malo privativo. Sed facile diluitur : quia cum in prædicto peccato admittamus utranque malitiam positivam et privativam ; potest ratione hujus, quamvis non ratione illius, contineri sub malo privativo, et sic praedicari de illo malum absolute dictum.

S VIH.

Reliqua ejusdem sentenlix argumenta.

Qturimu ***"▮ m'-aluni 101. Probatur quarto eadem sententia : quia peccatum habituale, quod est terminus peccati actualis, non dicit pro formali aliquid positivum, sed solam gratiæ privationem : ergo etiam malitia actualis cujuscunque peccati debet esse privatio ·, et non aliquid positivum. Antecedens, quia a nobis ostendendum est infra disp. 16,non indiget modo probatione. Consequentia autem videtur perspicua. Tum quia tendentia et motus positivus debet habere terminum positivum: et ideo si malitia actualis esset tendentia positiva, malitia habitualis, quæ est ejus terminus, non posset non esse positiva. Tum etiam quia peccatum habituale vere et proprie est peccatum, ut patet per Tridentinum sess. 5, decreto de peccato origin, can. 5, atque adeo malitia ejus debet esse vera et propria malitia : ergo si hæc salvatur in sola privatione, non est cur ad rnaliliani et peccatum actuale requiratur positivum.

Respondetur admisso antecedente, negando consequentiam. Et ad primam proba· tionem dicendum est, peccatum habituale non esse terminum primarium peccati actualis, sed secundarium : qui bene potest esse privativus, quamvis causa sit positiva. Terminus vero primarius, quoties peccatum actuale illum habet, est habitus vitiosus, vel dispositio facile mobilis, aut ejus augmentum, quæ non habent rationem peccati, adhuc habitualis, ut omnes fatentur. Dixi- *musquutiespeccatum actuale terminum habet:* quia actus immanentes, cujusmodi est peccatum, licet ex eo quod sunt fœcundi, possint generare habitum vel dispositionem, aut illa augere ; per se tamen non indigeni termino a se producto, eo quod sunt actas perfecti dégénéré qualitatis : el ideo quoties procedunt ab habitu magis vel æque intenso, neque augent illum, neque alium terminum habitualem producunt. 1'1 patet in actu virtutis, qui licet formaliter et secundum se totum sit positivus, nullum alium producit terminum habitualem, nisi habitum virtuosum, vel dispositionem, aut eorum argumentum : ubi vero hæc jam producta sunt, nihil habituale producit. Et addimus consulto *habituale:* quia non negamus per quemlibet acluiri immanentem (saltem intellectus et voluntatis) produci semper in viatoribus quendam terminum actualem, qui respectu actus intellectus est verbum; respectu vero voluntatis est impulsus in rem amatam, et insigniri solet nomine *amoris,* per quem amatum est in amante: de quo plura diximus in tract, de Triait, disp. 3, dub. 1, a num. G. Cæterum hic terminus est omnino actualis, et transit una cum ipso actu : atque ita nequit spectare ad peccatum habituale, quod transacto actu, manet in anima, et denominat hominem habitualiler *peccatorem.*

Ad secundam probationem respondetur, non ideo nos asserere malitiam constitutivam peccati commissionis esse positivam, quia ratio malitiæ proprie dictæ non salvetur in privatione: nam malitia omissionis est proprie malitia, et est privatio: sed quia ex aliis principiis a nobis adductis constat, tendenliam positivam actus ad objectum dissonum esse etiam proprie et formaliter malitiam : ac proinde admittendam esse simul cum malitia privativa malitiam positivam : quamvis ratio malitiæ æquivoce de illis dicatur : sicut etiam dicitur æquivoce

de malitia actual! et habituali, etsi utraque proprie malitia sit.

raise»](),). Tandem probatur : quia omne inalum et omnis malitia habet esso præter intentionem voluntatis; eo quod *nemo* (ut Dionysius ait) *intendens ad malum operatur:* omne autem positivum potest osse per se intentum : ergo nihil positivum habet formatter rationem malitiæ. Major el consequentia constant. Minor vero probatur : quia omne positivum est ens, et omne ens est bonum, saltem transcendentaliter : nam enset bonum transcendentaleconvertuntur: quicquid autem per se est bonum, potest per se a voluntate intendi : ergo etc.

! Confirmatur : nam juxta communem doctrinam Dionysii, Augustini, D. Thomæ, et aliorum Patrum, peccati et mali nulla datur causa efficiens, sed deficiens : omnis autem positivi, quod non est ens a se, debet dari causa efficiens : siquidem omne tale positivum debet ab aliquo produci : ergo nullum positivum potest habere rationem malitiæ.

Confirmatur secundo : quia prima potentia ad peccandum, ut stat formaliter sub hoc conceptu, non est aliquid positivum : ergo neque ipsum peccatum pro formali potest esse positivum. Consequentia videtur perspicua : quia omne positivum reduci debet in causam positivam : el ideo cum peccatum pro formali reducatur in prædiclam potentiam, si illud esset positivum, deberet hæcetiam esse positiva. Antecedens autem probatur : nam si potentia prima ad peccandum esset positiva, cum non detur aliud positivum creatum, in quod reduci valeat, alias non esset prima, deberet reI duci in Deum, essetque Deus causa potentiæ peccandi ut talis, et consequenter ipsius peccati : ergo, etc.

saw Respondetur primo ad argumentum,
Φ quod etsi loquendo de intentione voluntatis,
' quæesl juxta inclinationem naturæ, atque adeo quæ est etiam intentio ipsius auctoris naturæ. omne malum culpæ sit præter hanc intentionem ; tamem loquendo de qualibet alia intentione, quæ potest esse involuntate creata ab intrinseco defeciibili, non omne malum morale habet essé præter illam;sed solum malum absolute dictum, quod est malum privativum. Imo D. Thom. quasi, 72 seqnenfi ex eo probat, peccatum non habere speciem ex privatione; sed cx tondentia ad objectum : quia privatio et defectus privativus per accidens se Ifabet ad intentionem peccantis : id vero, quod dat speciem, debet esse per se intentum : atque adeo sentit, quod malitia positiva, quæ dat peccato speciem, non est totaliter extra intentionem peccantis. Quare axioma illud *nemo intendens ad malum operatur* vel debet restringi ad malum absolute dictum, seu privativum (et de hoc accepit prædictum axioma D. Thom, loco nuper cit.) vel intelligitur de sola ea intentione, quæ est juxta naturalem inclinationem voluntatis, quæ proinde simul est intentio auctoris naturæ.

103. Secundo potest responderi admissa majori, negando minorem : quia non omne positivum debet esse perse intentum : relatio enim prædicamentalis ens positivum est, et non est per se intenta, nec datur ad illam per se motus ; sed resultat posito fundamento et termino præter agentis intentionem. Et quicquid sit de hoc, et admittamus, omne ens positivum, qua ratione est ens et bonum transcendentale, posse intendi a voluntate per se ; non tamen id tenemur admittere de qualibet formalitate et ratione positiva modificativa talis entis, secundum suum conceptum explicitum, quoties hujusmodi conceptus exprimit deformitatem et malitiam : sicut licet concedamus, totum illud positivum, in quantum ens et bonum, causari a Deo ; non ob id tenemur concedere, quod causetur ab illo quoad deformitatem et malitiam moralem positivam identificatam cum ejus entitate et bonitate transcendental!. Adde etiam id, quod diximus in hoc dub. a num. G8. AHa s0,nh*'.

Ad primam confirmationem respondetur, quod defectus, seu hoc quod est *deficere,* stat dupliciter : vel solum privative, per carentiam debitae perfectionis : vel etiam contrarie, per indebitam et contrariam dispositionem : dicitur enim manus defectuosa. vel quia non habet nisi quatuor digitos, petens quinque : vel quia habet sex, cum petat non habere nisi quinque. Unde etiam causa, quæ attingit prædictum defectum, duplici modo dicetur *deficiens :* et *privative,* quia ibi non producit debitam perfectionem : et *contrarie,* quia producit illum cum dispositione contraria et indebita. Et quia quod ex causa deficiente procedit, habet eo ipso rationem mali, potius inde sumitur, quod est duplex malum : aliud privativum, quod sequitur ex causa deficiente privative : et aliud positivum bono contrarium, quod ex causa deficiente contrarie ortum ducit. Cum ergo dicunt sancti Patres, mali et peccati nullam dari causam nisi deficientem, Diluitur coufir' inaho. u

universaliter verum est, cum debita distributione intellectum juxta dicta ; unde non omnem efficientiam respectu peccati excludunt; sed cuilibet ejus causalitati admiscent aliquam delicientium, sive privativam, sive
Beait- contrariam. Ad secundam confirmationem ccnita^'t <W* i- ubi ex professo examinatur, quid sit potentia peccandi, et unde ortum ducat ? Alia veru argumenta, qua? hic possemus adducere, vel manent soluta ex dictis pro nostra assertione ; vel si quae adhuc egent solutione, in reliquo disputationis diluentur.

DUBIUM V.

In qua peccati ratione constituenda sit ejus malilia positiva ?

Quæ usque modo diximus, convincunt dandam esse malitiam moralem positivam : quid sil vero hæc malitia, aut in qua formalitatevel ratione peccaminosi actus consistat, declarandum superest. Et licet non obscure habeatur ex doctrina utriusque dubii præcedentis, et ex illa, quam in tract, de bonit. et malit, disp. 1 et 2 tradidimus : ut tamen id in præsentiarum liquidoconstet. placuit speciale dubium instituere : quod breviter absolvemus. Illa vero quæ examinari postulant, ad hæc reducuntur. An scilicet prædicta malitia sit ens reale. vel rationis? an aliquid absolutum,vel relati vum ? an denominatio extrinseca, vel forma intrinseca? an modus, velentitas?etsi modus, cujus sil? et unde sicut ex termino et specificalivosumat suam rationem?

§ i.

Aliquibus assertionibus difficultas expeditur.

Dicendum est primo prædictam malitiam non esse ens rationis; sed verum ens reale. Hæc conclusio statuitur contra Vasq. in præsenli, et supra quæst. 18, qui lotum genus morale adeoque tam bonitatern.quam malitiam, ad entia rationis reducit. Est tamen communis inter alios Doctores, quos, quia in dubiis præcedentibus retulimus, consulto praetermittimus. Desumiturque ex
EJns ralio' D. Thoma locis cit. toto dub. 3. Probatur ratione primo : quia lotum *esse* entis rationis est esse objective in intellectu, seu esse objectum terminans cognitionem : ut probant N. Complui. in logica disp. 2, quæst. 2, atqui malitia non est tantum objective in intellectu ; imo nec semper habet hocewr objeclivum ; sed proprium ejus cvm est subjective et inhaesive in voluntate et in aliis potentiis, prout a voluntate moventur ; ut D. Thom. ab omnibus receptus docet infra quæst. 71 nosque ibidem ostendemus :ergo non est ens rationis.

Confirmatur; nam si malitia moralis esset ens rationis, quicunque cognosceret peccatum, taceret illud, ac proinde peccaret: quod est absurdum. Sequela ex eo patet, quia respectu entis rationis idem *ostficrict cognosci :* sicut enim prædictum ens non habet aliud me, quam esse objective in intellectu ; ita ejus *fieri* non est aliud, quam cognosci et fieri objectum intellectus.

Secundo probatur : quia peccatum rationed malitiæ habet effectus reales : realiter enim * generat habitum vitii, realiter (si sil mortale) expellit gratiam, realiter est vituperabile, realiter inducit pœnæ reatum, el est demeritorium : ergo prædicta malilia debet esse aliquid reale : reales enim effectus causam exigunt realem.

103. Probatur tertio ad hominem contra Ttra Vasq. qui prædictam malitiam dicit esse relationem disconvenientiæactus al naturam rationalem. Quia disconvenientia actus mali ad prædictam naturam non est disconvenientia ficta et solius rationis ; sed vera et realis : realiter enim talis actus habet quod sit naturæ humanæ disconveniens, realiterque illi dissonat et nocet: ut palet ex illis, quibus disp. 2 probavimus vilia el peccata esse contra naturam hominis: ergo admisso (quod non concedimus) maliliam moralem consistere in prædicta relatione, non debet a linea entis realis excludi.

Dices ex Vasq. totum *esse* malitiæ depen- Ew det ex ratione, et ex deliberatione operantis : si enim ratio advertens et libertas deficeret, non esset peccatum : ergo est ens rationis. Quo eodem argumentofsi alicujus eû- momenli esset) probaret Vasq. omnes actus liberos intellectus el voluntatis esse enlia rationis : siquidem omnes ex deliberatione el ralione dependent; et nisi esset ratio deliberans, tales actus non essent : quod indignum est viro docto, et manifeste absurdum. Neque enim *ens rationis* dicitur totum id, quod dependet a ratione : sed quod nullum aliud *esse* habet, quam esse intellectus objectum, et objective in ipso : quod est dumtaxat *esse* fictum, et *non ens* apprehensum per modum entis. Peccatum autem et malitia etsi dependeat a ratione, sicut omnes alii actus liberi dependent, non tamen ojueeiW est hujusmodi *esse* objeclivum ; sed exislit, ut dixirnus, in voluntate et in aliis potentiis; et quando est peccatum intellectus, non est in eo objective tantum; iid etiam subjective.

vcb 106. Dicendum est secundo, prædictam malitiam non esse exi rinsecam denominationem ; sed formam realem et intrinsecam actui peccaminoso. Hæc etiam assertio ponitur specialiter contra Vasq. qui illud ens rationis, quod apud ipsum est moralis malilia, dicit consistere in soladenominatione extrinseca desumpta ex libertate. In quo sane bis peccat : nam ut ostendunt N, Complui. loco cit. denominationes extrinsecæ non sunt entia rationis ; sed continentur in ordineenlium realiuin :danturque vere a parle rei, sicut dantur a parte rei formæ, ex quibus proveniunt, el denominationes intrinseca, ad quas reducuntur. Ergo si Vasq. (licet falso) ponit prædictam maliliam insolo *esse* rationis; non debebat asserere esse extrinsecam denominationem desumptam a libertate, quæ est forma realis.

Sed probatur, hoc etiam esse falsum, animadvertendo duo: primum est, quod omnis denominatio realis exigit formam realem alicubi realiter existentem ; quia a forma, quæsecundum rem nullibi est, neque extilit, nulla potest sumi realis denominatio. Unde nunquam forma denominat extrinsece torminum, quem respicit; nisi prius aut simul denominet intrinsece subjectum, cui inest. Secundo animadvertendum est, omnem denominationem, sive intrinsecam, sive extrinsecam, debere esse ejusdem rationis, et ejusdem ordinis, ac in eodem genere cum forma, a qua desumitur : debetque habere proportionem cum tali forma. Et ratio esi : quia denominatio (ut perlinet adordinem rerum, prout nunc de ea loquimur) non est aliud secundum rem el in recto a sua forma; sed est ipsamet forma vel ut recepta in subjecto, si denominatio sil intrinseca: vel ut respiciens terminum, et terminata ad illum, si fuerit extrinseca.

Ex his probatur conclusio. Quia denomi- natio *mali actualis* in peccato non polest Aaliunde provenire, nisi a forma, quæ sit actualis malilia ; neque hujusmodi forma polest alibi esse quam in ipso peccato : ergo non est denominatio extrinseca ; sed intrinseca. Antecedens quoad primam partem suadetur cx modo dictis : nam sola malilia actualis esi ejusdem rationis el in eodem gc-nere cum denominatione *nudi actualis.* Quoad secundam etiam probatur*. quia malilia actualis non potest non subjectum, in quo est, reddere actualiter malum : cum ergo solus actus peccati sil capax hujus denominationis, fit, quod nec prædicta forma possit alibi quam in tali actu intrinsece existera.

107. Dices cum Vasq. prædictam denominationem desumi a libertate, quæ est ipsa potentia. Sed hoc facile rejicitur : quoniam libertas non pertinet ad genus mali ; imo est indifferens per modum subjecti ad bonum et ad malum, idemque numero actus liber potest transire ab uno in aliud: ut probavimus in tract, de bonit. et malit, disp. 6, dub. 2, ergo non potest ab ea desumi denominatio *mali.* Deinde libertas pertinet ad genus physicum ; malilia vero est ordinis moralis : ergo non sunt ejusdem generis aut ordinis : atque adeo nequit malitia consistere in denominatione sumpta a libertate.

Secundo respondet Junior quidam, illam Evâÿio denominationem desumi a lege prohibente actum peccati, quia esse aliquid malum et piauir. peccatum, non est aliud, quam esse prohibitum per legem. Sed neque hæc solutio alicujus momenti est. Tum quia lex secundum totum, quod in ea est, est bona et est a Deo: ergo nequit tribuere denominationem *mali et peccati;* alioqui sicut Deus est auctor et causa legis, esset etiam causa praedictio denominationis, et consequenter causa pâecati. Patetconsequentia : nam qui causal aliquam formam secundum totum, quod in ea est, debet causareomnesdenominationes, sive intrinsecas, siveextrinsecas, quæ desumuntur ex tali forma : et ideo qui est causa visionis in animali, causât non solum intrinsecam denominationem *ridentis*in ipso animali ; sed etiam denominalianem *risi* in pariete, quæ est denominatio extrinseca. Et ratio est, quam num. præced. tetigimus: quia omnis dcnominaliosecundum rem non differt a forma immediate denominante; neque aliud dicit in recto praeter ipsam formam, vel ut respicit terminum, si sit extrinseca; vel ut connotât subjectum, si fuerit intrinseca : proindeque idem omnino est causare denominationem, vel extrinsecam, vel intrinsecam: ac causare formam denominantem, connotando terminum vel subjectum. Ergo si lex essel forma denominans actum *malum et peccatum,* Deus, qui est auctoret causa legis, essel causa et auclor peccati. Tum etiam impugnatur ista solutio: quia denominatio *prohi-*

biti, quæ desumitur ex lege, non est denominatio mala, nec peccaminosa : est enim malum et peccatum, quod aliquid liat contra legem, et contra ejus prohibitionem. : quod vero sit prohibitum, non potest esse malum neque peccatum : alias prohibens et imponens legem peccaret, et malum faceret, quod est absurdum : ergo neque talis denominatio potest essu ipsa malitia et ratio peccati.

Assertio tenu. 108. Dicendum est tertio, malitiam moraiem< qua loquimur, non esse relationem prædicamentalem seu *secundum* esse; sed in alio prxdicamentocollocandam. Huic quoque assertioni contradicit. Vasq. qui suum illud ens rationis, et extrinsecam denominationem, quæ pro malitia assignat, dicit esse rela ionem prædicamentalem dissonantis ad naturam rationalem. Sed probatur contra illum et alios nostra conclusio primo : quia relatio secundum sunm formalissimum conceptum non exprimit aliquid de genere boni, neque de genere mali ; sed ab utroque praescindit : ut probavimus in tract, de Triait, disp. 6, dab. 2, ubi hac ratione ostendimus divinas relationes secundum formalissimum conceptum et munusfli/nullam dicere perfectionem : ergo forma constitutiva malitiæ consistere nequit in prædicta relatione : debet enim consistere in aliqua ratione exprimente malum, ut ex se liquet.

Secundo sæpe existit peccatum et ejus malitia, sine eo quod detur a parte rei it- latio prædicamenlalis : ergo non constituitur per hujusmodi relationem.Consequentia est perspicua. Antecedens vero probatur : nam relatio prædicamenlalis non potest dari a parte rei, nisi ejus terminus realiter existât, ut ex Philosopho, et ex I). Thoma docent N. Complut, in log. disp. 11, quæst. 3 ; sæpe autem existit peccatum sine eo quod ejus objectum, quod deberet esse terminus prædictæ relationis, realiter existât : imo etiam si ejus existentia repugnet, ut sæpe fit : ergo, etc.

Dices hanc rationem procedere de relatione ad objectum; non vero de relatione disconvenienti® ad naturam rationalem, in qua Vasq. constituit malitiam : quia natura semper existit. Respondetur prædictam naturam excludi a ratione termini specificativi malitiæ ex aliis capitibus, quæ vidimus in tract, de bonit. et malit, disp. 1, num. 58 et 61. Quibus addi potest, quod terminus malitiæ specificalivus debet esse prima ratio, ut ipsa sit malitia, et ut sit dis– conveniens naturæ rationali: siquidem tiuicquid malitia habet, sumit ut a prima ratione a prædicto specificativo : natura autem non potest esse ratio, ut sibi disconveniens sit illud, quod aliunde non habet, per quod ei disconveniat. Quocirca prius quærendiisest alius terminus secundum se disconveniens naturæ rationali, el naturali ejus inclinationi, uti est objectum rationi dissonum,ex quo habitudo constitutiva malitiæ accipiat suam malitiæ rationem, per quam disconveniat et repugnet prædictæ naturæ, quam intolligamus, prædictam habitudinem respicere ipsam naturam ul relatio disconvenientia?, aut fundare ad illam similem relationem.

Sed probatur ulterius non posse malitiam consistere in relatione prædieamcntali, sive ad naturam, sive ad alium quemcunque terminum. Quia antequam intelligamus, actum peccaminosum referri relatione pradicamentali sive ad objectum, sive naturam; inlelligimus referri habitudine quadam transcendental:, quæ est fundamentum relationis prædicamenlalis : sed ex hac habitudine intelligitur jam *multiset peccatum:* siquidem intelligitur per illam terminari ad objectum dissonum et contra legem : ergo ante relationem prædicamentalem datur prædicta malitia.

109. Sit ergo ultima conclusio. Propriae forma, in qua malitia moralis consistit,'iUa est modus realis positivus de praedicamento qualitatis, respectivus transcendentaliler, et superadditus enlitati physicæ actus peccaminosi : consistilque talis modus in tendentia actus ad objectum, ut habet esse dissonum legi, adeoque objective malum in genere moris. Hæc assertio quoad omnes fere suas paries habetur ex dictis in hae disp. ubidub. 3 et 1 ostensum est praedictam formam debere esse positivam tendentiam ad objectum modo dicto acceptum, adeoque respeclivam ipsius objecti ; el non omnino absolutam : non esse autem hujusmodi respectum prædicamentalem, neque pure extrinsecum, constat ex dictis in hoc dubio. Quod vero non sit ipsa entitas physica actus mali ; sed modus superadditus, habetur ex illis, quæ diximus in tracl. de bonit. et malit, disp. 1, dub. 1 et 2 el 3, ubi ostendimus moralilatem, quæ est genus ad bonitatem et malitiam, esse modum de praedicamento qualitatis, distinctum a libertate et enlitate physica actus liberi : ibidemque dub. 1 sufficienter probavimus, proprium terminum specificativum istius modi

modi, (lircelequeel immediato ab eo inspectum, neque esse ipsam naturam rationalem, neque dictamen aut regulam rationis, vel legem ; sod objectum actus, ut subesi huic dictamini et legi : eslqtie proinde in genere muris objective : vel per modum conformis cum prædictis regulis, ut respectu actus boni : vel per modum dilTormis et dissoni, ul respectu actus mali. I nde in confirmanda hac conclusione, quæ epilogue est mullorum, quæ probata jam sunt, non est necfôse immorari, oportet tamen objectiones aliquas contra asserta diluere.

§ B-

Triplex objectio contra assertiones.

to-u W-lis 110. Objicies primo : quia malitia moraest illud, per quod peccatum formaliter el immediate opponitur legi illud prohibenti : nam de ratione peccati, ut talis, est quod sit contra legem : sed opponitur legi immediate el formaliter per ipsam substantiam actus, et non per aliquem modum superadditum : ergo in illa, et non in isto debet prædicta malitia consistere. Minor probatur : quia peccatum per illud formaliteropponitur legi, quod in eo lex immediate prohibet : at lex prohibet immediate ipsam substantiam actus : lex enim prohibenshomicidium, immediate prohibet ne hujusmodi actus secundum substantiam exerceatur : et lex, quæ prohibet vesci carnibus feriasexta, immediato prohibet substantiam et entitatem istius comestionis : ergo, etc. Confirmatur : nam quia lex peccati omissionis immediate prohibet carentiam actus boni, idcirco malitia istius peccati consistit in ipsa carentia ; et non in aliquo illi superaddito : ergo si lex peccati commissionis immediate prohibet substantiam actus mali ; et non aliquem modum, in illa et non in isto collocanda est ejus malitia.

Respondetur admissa majori, negando minorem. Ad probationem vero dicendum est, peccatum non opponi legi immediate et formaliter ratione illius, quod directe lex prohibet; neque ut secundum se sumptum; neque ut habet esse prohibitum tali lege:sed hoc tantum est subjectum et materia, in qua prædicta oppositio exercetur : unde etsi lex immediate prohibeat substantiam actus ; non ideo actus opponitur legi formalissime per ipsam substantiam. Et ratio est perspicua : quia oppositio actus ad legem, proindeque forma, quæ immediate constituit talem oppositionem, non antecedit ipsam legem ; sed eam supponit: sicut omnis oppositio supponere debet extrema, inter quaj fit: id autem, quod lege prohibetur; quodqueest propria materia legis, supponitur ad illam, saltem in esse objective: prius enim est, quod res aliqua sit materia apta prohiberi per legem, quam quod lege prohibeatur, ut ex se constat. Neque etiam oppositio prædicta aut ejus forma potest in eo consistere, quod talis res connotet legem prohibentem ; aut in eo quod sit prohibita per illam: quia hoc, quod est *rem aliquam esse prohibitam,* non opponitur legi, imo est denominatio desumpta ab ipsa lege, et illi valde consona, ut num. 107 dicebamus. Consistit ergo prædicta furma.prædictaque oppositio in hoc, quod res prohibita, quæ est substantia actus mali, fiat formaliter sub prohibitione tanquam ei repugnans : fit autem formaliter sub prohibitione ut ei repugnans per respectum et tendentiam ad objectum, ut objective dissonum et repugnans eidem prohibitioni et legi prohibenti. Hic autem respectus necessario differt a substantia actus: quia actus per suam essentiam et substantiam solum habet respicere entitatem et bonitatem physicam objecti, ul num. 68 dicebamus: et ideo ut respiciat illud, secundum quod est morale, dicilque prædictam subjectionem et repugnantiam, opus est novo respectu superaddito.

Ad confirmationem respondetur, malitiam peccati omissionis non consistere formaliter in nuda carentia actus, quam lex prohibet ; sed in carentia illa, ut fit sub prohibitione, et cum oppositione privativa ad legem. Quæ sane oppositio distinguitur quodammodoabipsa carentia nude sumpta, et est veluti modus superadditus: ut ex dictis disp. præced. num. 6 constat.

111. Objicies secundo, quod peccatumSecunda diffinitur immediate per esse contra legem ; obiecüo. et non per ordinem ab objectum : ergo malitia illius potius sumi debet per respectum ad legem, quam ad objectum. Confirmatur: quia ab objecto, ut habet esse per legem prohibitum, non videtur desumi posse aliqua malitia intrinseca el realis: ergo aliunde debet desumi. Antecedens probatur. Tum quia hoc, quod est *esse prohibitum* in objecto non est aliquid reale intrinsecum, sed extrinseca denominatio ; ergo quod a tali objecto desumitur, tantum potest esse denominatio extrinseca. Tum etiam quia esse *prohibitum* in objecto non habet rationem

mali ; sed est denominatio desumpta ex lege, et illi valde consona, ut nuper diximus : abeo autem, quod non est malum, nulla potest sumi malitia : ergo etc.

Diiuiiw. Respondetur peccatum diffiniri per cw *contra legem* non quia lex sit ejus specificativum, proindetjue terminus a peccato directe et immediate inspectus. sed quia dicit tondentiam ad objectum contrarium legi: ex quo tendentia ipsa, in qua malitia consistit, legi contrariatur. Atque ita tota contrarietas peccati ad legem, totaque ejus malitia positiva desumitur et specifica!ur immediate ab objecto.

Ad confirmationem negandum est antecedens. Et ad probationem dicendum, quod licet in objecto *esse prohibitum* sit denominatio exlrinseca; esse tamen sub prohibitione per modum repugnantis, in quo consistit malitia objectiva, aliquid est in illo intrinsecum : ut ostendimus in tract, de bonit. et malit, disp. 1,dub. 6. Sed quicquid de hoc sit, et admisso antecedente hujus probationis, negatur consequentia : quia tendentia actus ad objectam ut dissonum el prohibitum, quicquid hoc sit in illo intrinseca est actui peccaminoso tendentiin tale objectum: et in hac tentendia consistit malitia formalis. Ad secundam respondetur, quod licet denominatio *prohibiti* in objecto non sit mala·, habitudo tamen ipsius objecti ad prohibitionem et ad legem prohibentem, vere est de genere mali: nam est habitudo per modum difformis et repugnantis ipsi legi. Et ab hac habitudine potius quam a prædicta denominatione sumitur malitia actas.

Tertia objectio. Denique objicies, quod juxta doctrinam Thomæ in 1 art. hujus quæst. 71. primaria ratio habitus moralis, sive boni, sive mali, desumitur per ordinem convenientia? vel disconvenientia? ad naturam :ordo vero et tendentia ad actum et objectum habet se ex consequenti, et est quodammodo secundarius, ut in commentario prædicti articuli explicuimus: ergo etiam in actibus principalis bonitas, aut malitia desumenda erit ex convenientia vel disconvenientia ad eandem naturam, ut vult Vasquez.non ex tendentia ad objectum.

Elu,r. vamr. Respondetur, quicquid sit de antecedente, negando consequentiam: aliaenim ratio est de habitibus, qui essentialiter sunt dispositiones naturæ, et determinationes potentia? ad operandum ; et alia de actibus seu operationibus, quæ sunt actuales tendentiæ habituum ad objecta, proindeque termini, et specificativaipsorum habituum. atque illis absolute et simpliciter priores. Inde non sequitur, quud si ratio habitus sumitur per ordinem ad naturam, debeat etiam malitia actus per se primo ex eodem captio desumi.

112. Ex dictis in hoc et præcvdonlidubio infertur, quod sicut malitia privativa re-'4"4' porta in quolibet peccato com missionis,non est nisi unica privatio, qua? diversas habet appellationes, ut explicuimus dub. 2, it.» malitia ejus positiva non est nisi unica forma, quæ diversa exercet munia, ob idque diversis nominibus insignitur. Vocatur enim *malitia,* vel quia a recta ratione exorbitat: nam juxta D. Dionysium, malum hominis est præter rationem esse : vel quia inductiva est privationis, cui primo adaptatum fuit nomen *mali.* Vocatur etiam *deformitas:* quia actum, in quo est, vitiat et deturpat. Vocatur *inordinatio* .-quia illum a debito rationis ordine extrahit. Vocatur *aversio a Deo contraria :* quia est tendentia contra illum, el conira ejus legem: ob quam etiam rationem dicitur *dissonantia ad legem,* quia ejus prohibitioni repugnat. Sicut quia prave et disconvenienter allicit naturam rationalem et ejus potentias, appellatur *disconvenientia ad talem naturam.* Et denique nominatur *conversio ad bonum commutabile* quia esi tendentia ad objectum dissonum, quod solum apparenter est bonum.

Cæterum quod his nominibus non plures forma?, sed unica dumtaxat significetur, cujus conceptus omnino primarius est hic posterior, quem diximus, scilicet *tendentia ad objectum dissonum,* ex eo constat : quia prædicta tendentia sine alterius formalitatis superadditione præstat sufficienter munia omnia, quæ explicuimus, quæque prædictis nominibus denotantur. Nam eo ipso quod sit tendentia ad prædiclum objectum, habet esse contra rationem, el contra legem illud prohibentem : repugnat etiam Deo legislatori, et avertit ab illo, convertendo ad oppositum : per hoc etiam excludit ab actu, in quo est, ordinem rationis; inducitque in eo privationem rectitudinis : et per id ipsum disconvenit rationali naluræ, quæ ex se postulat ratione regi, et illi in suis actibus conformari : non ergo necesse est superaddere aliquid prædiclæ tendentiæ, ut munia illa omnia exequatur.

Si autem objicias, quod ultra prædictam lendentiam. quæ tantum est relatio *secundum dici,* debet dari in actu peccaminoso aliqua relatio *secundum esse,* fundata in illa,

illa, sive od objectum, quando existit, eivo ad naturam, quæ semper existit : quæ quidem relatio cum fundetur in malitia morali, ipsa etiam erit in genere morali, et malitia positiva. Kespondetur hujusmodi relationem (esto admitti debeat) non esse formaliter malitiam : quia relatio prædicamentalis secundum se neque exprimit perfectionem, neque imperfectionem ; convenientiam, vel disconvenentiam, sed dumtaxat ratione fundamenti : secundum se vero est purus respectus ad alterum, ut dicebamus num. 108. I nde solum erit aliquid consequens ad malitiam, et ejus voluti corollarium : et hac via reducetur ad illam, eritque in genere mali moralis non per se; sed reductive : sicut fundamentum malitiæ in ratione fundamenti reducitur ad illud per modum causæ et principii talis generis.

DUBIUM VI.

Qux sit ratio formalis constitutiva peccati commissionis?

Hucspeclavilintegrædisputationislabor : propterea enim utranque malitiam peccati commissionis positivam et privativam ita ex professo inquisivimus, propterea utriusque rationem et essentiam sic accurate examinavimus, ut clarius et facilius constare possit, quæ sit ratio essentialis et constitutiva prædicti peccati ? Necessario quippe penes aliquam ex prædictis malitiis consistere debet; vel utranque includere. Et licet hoc dubium praecipuam disputationis difficultatem continere videatur, non mullis absolvendum erit : quia graviora et ardua, quædecisionem retardare poterant, dub. 3 et 4, superata jam sunt ; ut non nisi pauca et minus difficilia discussioni obnoxia supersint.

§ I-

Assertio prior pro sententia communi.

113. Dicendum est primo, rationem formalem constitutivam peccati commissionis non esse aliquid coalescens ex positivo et privatione. In hac assertione (quæ fere est communis) conveniunt omnes, qui negant formalem malitiam positivam, quos dub. 4, num. 81 retulimus : et etiam fere omnes, qui eam admittunt, quos citavimus dub. 3. Desumitur vero ex D. Thoma pluribus in locis, quæ eodem dub. 3, § 1 adduximus : ilorumqiie in hoc dubio § 2 commemorabimus. Probatur autem hac unica et efficaci ratione. Peccatum commissionis debet esse aliquid per se unum : sed ex positivoet privativo non potest fieri unum perse tergo nec ratio constitutiva talis peccati potest ex utroque coalescere. Major fere ab omnibus recipitur, et est per se satis nota : quia si prædiclum peccatum non esset unum per se, esset ens per accidens, proindeque non posset unica diffinitione diffiniri. Consequentia vero est perspicua : quia nequit esse major unitas in re constituta, quam habeat ratio constitutiva. Minor autem suadetur animadvertendo, duobus modis tantum, quoad præsens allinet, posse resultare ex duobus unum per se : vel tanquam ex partibus melaphysicis,quæ sunt genus et differentia : vel tanquam ex partibus physicis, aut quasi physicis, quæ sunt potentia et actus. Ratio abertinni!!·

Probatur ergo, neutro ex his modis posse fieri per se unum ex privatione el positivo: etenim quoad primum res est perspicua : quia genus et differentia in quacunque re non differunt realiler ; sed sunt omnino idem secundum rem cum sola distinctione rationis : et ideo potest unum de alio quidditative prædicari tam in abstracto, quam in concreto, praedicatione saltem identica. Unde hæsunt verae praedicationes, *rationale est animal, animal est rationale : rationalitas est animalitas. hæc animalitas est rationalitas, etc.* Atqui privatio et positivum non sunt realiter idem ; sed differunt omnino, sicut *esse et non esse*·. nec potest unum de alio quidditative prædicari, ut est per se notum : ergo non se habent per modum generis el differentiae, neque hoc modo polest unum per se ex illis componi. Quoad secundum vero modum etiam constat. Tum quia actus et potentia, quaeconstituunt unum per se, debent esse in eodem praedicamento : et ideo ex substantia et accidente non fit unum per se, licet illa se habeat per modum potentiae, et hoc per modum actus, quia pertinent ad distincta praedicamenta : constat autem positivum et privationem non pertinere ad idem praedicamentum ; imo privatio est extra omnia praedicamenta : ergo. Tum etiam quia quæ per modum actus et potentiae constituunt unum per se, utrunque in suo genere est aliquid incompletum, habens simpliciter rationem partis : nam ex entibus totalibus et in suo genere completis non fit unum per se: sed malitia positiva et privativa non habent

simpliciter rationem partium ; imo unaquaque in suo ordine est forma totalis, et completa in suo genere : ergo. etc. Tum denique quia privatio cum sit nihil, nullamque habeat perfectionem, neque actualitatem, nequit habere rationem actus : de cujus ratione est actuate et perficere potentiam. Nec similiter potest habere rationem potentia? : nam potentia dicit realem habitudinem ad suum actum, estque per illum actuabilis et perfectibilis ; privatio vero neque fundat praedictam habitudinem, imo ipsa est carentia habitudinis, neque est ulla ratione in se ipsa perfectibilis, aut capax recipiendi aliquam aclualitatem : non ergo se habent per modum actus et potentiae.

Duplex ronsr· 114. Confirmatur: illa, quæ per modum aC(U5 e(potenti® in alicujus constitutione concurrunt, indigent aliquo nexureali, quo uniantur, qui ex parte utriusque se teneat: inter positivum autem et privationem non estexcogitabilis talis nexus: nam vel esset positivus, et hic non teneret se ex parte privationis, neque eam uniret: vel esset privativus ; et iste (praeterquam quod privatio nihil unit) non posset tenere se ex parte positivi : ergo, etc.

Confirmatur secundo : quia non magis, imo minus potest fieri unum ex privatione et positivo, quocunque modo comparentur, quam ex substantia ct accidente, aut quam ex ente reali et rationis : magis enim differunt illa inter se, quæ in nullo conveniunt, quam hæc, quæsaltem analogice conveniunt in ratione entis: atqui ex substantia et accidente, aut ex ente reali et rationis nullo modo, neque tanquam ex genere et differentia, neque tanquam ex potentia et actu, potest fieri unum per se propter rationem dictam : ergo, etc.

Eiln-gium. Dices, privationem habere se per modum termini et complementi respectu positivi, et hoc modo constituere unum per se cum illo : sicut punctum cum linea, subsistentia cum natura, et existentia cum essentia.

Befel· lilar. Contra est : quia unio per modum termini, et rei terminabilis (saltem in creatis) reducitur ad unionem actus et potentiæ, et fere easdem conditiones requirit : ut quod utrunque sit incompletum, quod sint in eodem praedicamento, qnod unum sit perfeclivum, et aliud perfectibile, ut patet in exemplis adductis: ergo propter eandem rationem non potest habere locum inter positivum et privativum.

U.

Objcciio. 115. Sed objicies tum quod fides in suo conceptu includit carenliam evidential et claritatis, eo quod fidus essentialiter est assensus obscurus : sicut etiam opinio includit carentium certitudinis, et error carenliam veritatis : et tamen omniahæcsunl aliquid perse unum. Tum etiam quod de conceptu crealuræ est negatio perfectionis increalæ Dei, et in quolibet contrario includitur alterius negatio vel privatio : undo dixit Philosophus 10 metaphys. quod omnis contrarielas habet alterius contrariorum privationem : ergo ex positivo et privatione vel negatione potest fieri per sc unum.

Respondetur, neque carenliam evidential*, esse de conceptu quidditalivo fidei, neque carentium certitudinis aut veritatis de conceptu opinionis vel erroris : sed omnes hujusmodi negationes vel privationes supponunt essentiam adæquate constitutam, et consequuntur ut aliquid omnino extra illam. Unde de conceptu quidditalivo fidei tantum est, quod sit assensus talis conditionis, ut necessario fundet, et secum ferat obscuritatem. Idemque est de opinione respectu carentia? certitudinis, et de errore respectu carentiæ veritatis. Similiter licet omnis perfectio limitata et creata trahat secum carenliam increatæ perfectionis Dei, et omne contrarium carentiam sui contrarii ; non tamen hujusmodi carentiæ, aut aliqua alia est de eorum conceptu quidditativo ; sed fundantur in illo, et ad eum consequuntur. Praedictus vero conceptus quidditativus adæquate sistit ineo, quod sit res tanlæ vel tantæ perfectionis per suum genus et differentiam positive limitatam : ex quo sequitur quod non sit alterius, nec majoris, ac proinde quod habeat prædictam carentiam.

§ II.

J era *et Thomistica sententia.*

116. Dicendum est secundo peccatum cije. commissionis adæquate constitui in sua ralione formali per solam malitiam positivam ; malitiam vero privativam esse extra cèi conceptum essentialem. Assertionem hanc0^' tuentur plures et graviores D. Thomædisci- Grs' puli : ut Cajet. Bannez, Ripa, Zumel, AI-'^* var. Curiel, Cornejo, Martinez, et alii,®·!*· quos adduximus dub. 3, num. 45. Et præterea illam defendunt Greg, de Arimino, A asq. et alii relati a nobis dub. 4, num. 63. Ex testimoniis vero D. Thomæ, quibus dub. 3 ostendimus dandam esse malitiam positivam, plura suadent hanc assertionem: prasorlim illud ex 2, 2, quæst. 20, art. J, *prccala ceroalia(id*estquæ opponuntur virtutibus moralibus) *principaliter consistunt in conversione ad commutabile bonum: ex consequenti vero in aversione, etc.* Ecce D. Thom. ponit ut principalem, atque adeo ul constitutivam peccati commissionis conversionem, quæ est malitia positiva ; aversionem vero seu privationem dicit consequi ad illud, et sic esse extra essentiam. Vide Supra num. 56 et 57, plenam inlelligentiam hujus testimonii, et cessabit scrupulus, quem generat illa restrictio, *peccata vero alia.* Item in hac 1, 2, tota quæst. 72 et 73, ostendere conatur peccata commissionis (nam de his præcipue luquimur) non specificari ex privatione ; sed ex conversione jftuud objectum dissonum. Unde in art. 6 quæstionis 72 ad 2, sic loquitur : *Peccatum* non *habet speciem ex parte aversionis: quia secundum hoc est negatio vel privatio ; sed exparte conversionis, etc.* Et art. 8 : *Species peccati attenditur non exparte inordinationis* (scilicet privalivæ) *quæ est prxter intentionem peccantis; sed magis ex parte ipsius actus, secundum quod terminatur adobjectum.* Art. 9 ad 2 : *Peccatum non sortitur speciem exparte privationis, sed exparte conversionis adobjectum.* Consequenter ad hæc loquitur quæst. 73, art. 1 et 2, et 3 et 4, et supra quæst. 18, art. 5, quæst. 2. de mal. art 6, et quæst. 14, art. 3, aliisque in locis.

Præter rationes autem, quas adduximus dub. 4, pro nostra sententia, quæ pro praesenti aperte militant, possunt aliæofformari. Prima sic. Illud est constitutivum alicujus rei, quod est primum in tali re : quod vero hoepræsupponit, jam est extra prædictum constitutivum : sed primum, quod invenitur in peccato commissionis ut tali, est ejus malitia positiva : estque omnino prior,quam malitia privativa : ergo non hæc, sed illa constituit prædictum peccatum. Consequentia est perspicua, et etiam major : nam sicut essentia rei nihil in ea supponit ·, omnia vero alia, ul proprietates, effectus, etc.supponunt essentiam : ita ejusdem essentiae constitutivum debet esse primum, quod in tili re invenitur, et quod non præsupponit aliquid aliud. Minor autem, suppositis illis, quæ loto dub. 4 diximus, facile ostenditur. Tumquiainquolibet peccato commissionis, ni tale est, primum quod excogitari potest, et tendentia ad objectum dissonum, quæ est malitia positiva : privatio vero oppositae rectitudinis, in qua privativa consistit, consequitur ad prædictam tendentiam, et in ea fundatur : sicut omnis privatio vel negatio fundatur in affirmatione, et ad illam consequitur. Ob idqae dixit D. Thom. cit. art. o.Them. 3, quaestionis 73, quod *e.c indebita conversione ad aliquod bonum commutabile sequitur aversio ab incommutabili bono.* Unde hæc causal is est vera, *quia actus furti v. //. tendit ad rem prohibitam lege juslitiæ; caret opposita rectitudine sibi debita ex lege ipsius juslitiæ :* ergo, etc. Turn etiam quia malitia positiva et privativa, quoties in eodem junguntur, habent inter se ordinem prioris et posterioris, estque una fundamentum et causa alterius : constat autem, quod privativa non potest esso prior, quam positiva, sicut neque esse potest fundamentum et causa illius : ergo, etc.

117. Dices : in concretis accidentalibus Ensio. prius est subjectum, quam forma : prius namque est respectu albi corpus, quam albedo : et tamen hujusmodi concreta non constituuntur per subjectum ; sed per solam formam : non enim constitutivum albi est corpus, sed sola albedo. Similiter in omni composito substantiali prior est materia prima, quam forma substantialis : et nihilominus potissimum ejus constitutivum est forma. Ac denique in ipsomet peccato commissionis prius est entitas physica, quam aliqua moralitas : et tamen in ratione peccati constituitur per moralilatem ; et non per prædictam entitatem. Ergo quod in peccato sit prior malitia positiva, quam privativa, non convincit, per illam et non per hanc debere constitui.

Hoc tamen non obest : nam cum dicimus, Refel- *primum in aliqua re esse ejus constitutivum,* I,lur· intelligendum est formaliter do eo, quod est primum in illa re, prout talis res est ; ac proinde de eo, quod est primum in genere et specie illius rei. Unde quia in concretis accidentalibus etsi subjectum sit prius quam forma, non tamen est per se in illo genere, sed in alio (corpus enim non per se est in genere albi, sed ingenero substantiae) idcirco nec prædictum subjectum, formaliter loquendo, est primum, quod invenitur in tali re, licet sit prius quam tota illa res : nec competit illi munus constituendi ; sed relinquitur formæ. Incompositis vero substantialibus etsi materia prima sit prior quam forma, et in eodem genere cum illa ; quia tamen essentialiter est pars et incompleta, non potest per se solam constituere ; sed cum alia comparte, quæ est ipsa forma : et ideo adæquutum consti-

Lttivum debet ex ulraque coalescere ; tribuitur veroiunntts constituendi potius forma-quam materiæ, quia imn hæc sed illa actual, el distinguit. Hoc autem non habet locum in peccato : quia ut in assertione præcêdenti probatum reliquimus, malitia positiva et privativa nequeunt habere rationem partium in ordine ad peccati eonstitutivnim ; sol utraque in suo genere habet esse totalis : cumque ex alia parle malitia jwsitiva per se sit in eodem genere peccati, plane sequitur, qa» .l si semel est prior quam privativa, non hæc sed illa dumtaxat debeat constituere.

Ad illud vero de entilate physica actus peccati jam constat. Nam hujusmodi entilas «•eundum se omnino est extra genus peccati : el i leo quamvis absolute sit prior quam moralités. et quam malitia tam positiva quam privativa ; non tamen proprie ei formaliler loquendo, esi prius in ipso peccato, sed magis extra illud : el ideo miram non esi quod non constituat. Adde, constitutivum alicujus rei dei ere esse talis conditionis. ul possit eam ab aliis distinguere : nam constitutivum e! distinctum idem sunt: unde quia nec materia prima per se solam nec subjectum accidentis possunt sua composita distinguere, cum etiam sint communia aliis, i leo nec possnnt illa constituere, sed formale constitutivum semper est forma. Malitia vero positiva sufficienter distinguit peccatum commissionis ab aliis : et ita si alias habet quod in prædicto peccato sit prima, debet constituendi munus ei tribui.

seomib ratio, ' Secundo probatur eadem assertio : quia priusquam intelligamus in peccato commissionis aliquam privationem, intelligimus illud adæquate constitutum in specie peccati et mali moralis : ergo non constituitur per malitiam privativam. Consequentia est perspicua. Antecedens vero probatur: quia antequam intelligamus in prædicto peccato aliquam privationem, intelligimus quod sit actus moralis contrarius rationi, el tendens ad objectum prohibitum per legem : hoc enim totum est positivum ·, sed in hoc concipitur jam formalissime ut peccatum : convenitque illi sic concepto peccati diffinitio, scilicet *dictum, factum, vel concupitum cnnlra legem xternam:* ergo, etc.

‹'ùüür- natio. Confirmatur : tunc intelligitur aliqua res constituta in sua specie, quando intelligitur ut constans ex proprio genere et ex propria differentia divisiva talis generis : sed ante omnem privationem intelligimus in peccato commissionis genus el differentiam : ergo intelligimus illud constitutum in specie jæccati. Major el consequentia constant ; minor vero quoad primam pariem, nempe quoad genus, etiam esi perspicua : mini proprium genus peccati commissionis est, quod silens murale, seu actus moralis, in quo cum actu bono convenit, ul constat ex (lictis a num. 71 ; constat autem quod ut intelligamus in peccato commissionis rationem actus moralis, prout conininnisesl adbonum et ad malum, non requiritur aliqua privatio; imo si in hoc includeretur privatio, non conciperemus gradum illum actus moralis ut communem; sed ut determinate malum per talem privationem, ut vidimus cit. num. 71. Quoad secundam vero partem, scilicet quoad differentiam, suadetur eadem minor : quia gradus communis actus moralis prinsintelligilur determinari persuam propriam differentiam, quæ est talis vel talis modus tendendi ad objectura, quam intelligatur fundare aliquam privationem: ideo namque fundat privationem, quia tendit ad tale vel tale objectum, ad quod debebat non tendere : ergo prius est hujusmodi tendentia el differentia, quamprædicta privatio. I

Confirmatur secundo : tunc intelligimus peccatum commissionis adaequate conslilutam in sua specie, aut saltem formam illam per quam constituitur, quando intelligimus illud sufficienter distinctum ab aliis, quæ non sunt ejusdem speciei, scilicet ab actu bono, et a peccato omissionis : nam constitutivum et dislinctivum, ut dicebamus, secundum rem idem sunt : sed per solam tendenliam positivam actus ad objectum prohibitum, sine aliqua privatione, inlelligimus prædictum peccatum sufficienter ab aliis distinctum : ergo, etc. Minores eoprobatur, quia nec actus bonus nec peccatum omissionis importatprædictam tondentiam; imo actus bonus dicit tendenliam omnino oppositam; peccatum vero omissionis carentiam totius actus el tendentia»: ergo, etc. Ei·'

119. Tertio probant nostram assertionem Cajetanus et alii sequenti ralione, quæ est etiam præcedenlis confirmatio : quoniam privatio non potest sufficienter distinguere species peccatorum : ergo nec potest illas constituere. Antecedens ex eo probatur, quia dantur plura peccata specificedislincla. in quibus non est nisi una secundum speciem privatio rectitudinis. IT patet, quando eidem virtuti plura peccata specifice distincta opponuntur : sicut liberalitati opponitur nihir peccatum prodigalitatis, el peccatum avariliæ : et magnanimitati opponitur pusillanimitas et pnüBUinptio ; et regulariter inveniemus uni virtuti plura vilia el peccata opponi : in his enim quamvis specifice sint plura, non invenitur nisi unica secundum speciem privatio, videlicet privatio rectitudinis illius virtutis, cui opponuntur. Cum enim privationes speeificentur per formas, quibus privant : ubi non est nisi unica forma d unica recti ludo secundum speciem, repugnabit esse plures species privationis. Sed nos hanc rationem consulto non prosequimur : Ium quiaeam sa lis expendunt în praesenti Curiel, N, Cornejo, Vasq. el alii : tum etiam quia neque adversariis admodum difficile erit prædictæ rationi satis probabiliter occurrere, el assignare respectu ejusdem formæ plures privationis species : vel ex diverso modo illam privandi : vel ex aliis capitibus, quæ in hac eadem disp. dub. I tetigimus : nec nobis erit adeo utile in eorum impugnandis evasionibus sinespe magni fructus diutius immorari. Eo præsértim quia supposita existentia malitiæ positive quam dub. 3 et 4 ostendimus : et supposito etiam quod essentia peccati commissionis ex privativo et positivo simul non constituatur, ut probavimus assertione præced. vix pro praesenti remanet difficultas : ex se enim satis liquet, malitiam positivam, si semel datur, aptiorem esse ad prædictam constitutionem qualibet malitia privativa.

§ III.

Duplex sententia adversa : et argumenta utriusque.

Frio y'…; 120. Contra propositas assertiones duae militant senlentiæ. Prima contra priorem asserit constitutivum peccati commissionis conflari simul ex positivo el privatione. Citatur pro hac Capreolus in 2, dist. 35, quæst. 1, art, 3, ubi ei non mullum favet. Nam licet videatur utranque malitiam admittere, non tamen vult utranque exæquo ad peccatum pertinere : sed positivam in recto: privationem vero in obliquo. In quo potius videtur esse pro nobis : quia constitutivum cujuslibet rei non debet ad eam pertinere solum in obliquo: sed in recto. Citatur etiam Ferrara 3, contra gent. cap. 9, ubi satis obscure loquitur. Pro eadem sententia referri solet M. Victoria, qui ponebat formale peccati coalescere ex privatione tanquam px genere, et ex positivo tanquam ex differentia. Ex junioribus vero illam sequnturfnon tamen hunc dicendi modum Victoriae) Nazarius I p. quæst. IK, art. I, con- Nazar, trovorsia unica, conclus. 2 et I. Hieronymus iiicronaRua tom. 2 controvert. controv. 5 echolastica p. 1, conclus. 3,et quidam alii. iTæci pu u m vero illorum fu nda men t u m est, quod E›u‹; juxta hanc sententiam videntur ad concordiam reduci fere omnia, quæ tam in favorem nostras sententiae, quam pro sententia adversariorum in praecedentibus adduximus : compluraque D. Thomæ testimonia dub. 3 relata, in quibus pro constitutivo peccati commissionis modo positivum, modo privationem assignat, absque interpretatione alia verificantur, si prædictum constitutivum ex utroque coalescat. In cujus etiam favorem efformari potest sequens ratio. Peccatum commissionis habet esse in duplici genere, scilicet in genere entis moralis, quod est aliquid positivum, et in genere malisimpliciter, quod est privativum : est enim prædictum peccatum actus moralis simpliciter malus : ergo debet constitui per aliquid contentum sub utroque isto genere, atque adeo coalescens ex privatione et positivo.

Cæteruin primum ex istis fundamentis E“er‘ nullius roboris est : nam potius contra hanc sententiam militant fere omnia argumenta tam ab authoritale quam ex ralione, quæ pro aliis fiunt : et in utriusque, velit nolit, labitur incommoda. Nam ex qua parte admittit, prædictum peccatum constitui per positivum, habet contra se argumenta illius sententias, quæ negat malitiam positivam : ex qua vero asserit constitui etiam per privativum, militant contra eam rationes, quibus ostendimus, privationem supponere peccatum constitutum. Insuperque militat contra hanc sententiam speciale argumentum, quo unionem positivi cum privativo in ordine ad constitutionem alicujus rei num. 113, impugnavimus. «{\

121. Nec ratio in ejus fax'orem nuper adducta, est alicujus roboris. Quia omnino repugnat id, quod est per se u num, sicu l est peccatum commissionis, in duobus generibus non subordinates essentialiter contineri : alias non haberet unam essentiam ; sed esset purum ens per accidens : siquidem *diversorum generum non subalternatim positorum diversæsunt specie differentia,* ut Philosophus rhilos. ait in anleprædicam.cap. de regulis : ubi vere diversum genus et differentia invenitur repugnat esse eandem specificam essentiam: siquidem essentia et species nihil aliud est

4

Λ

nisi differentia et genus. I nde peccatum commissionis essentialiter tantummodo continetur sub genere enlis moralis : quod quia positivum est, petit contrahi per differentiam positivam : et ex ea simul cum illo genere essentia prædicti peccati adaequate consurgit. Sub malo vero *absolute dido* continetur accidentaliter. Sicut homo cæcus essentialiter continetur sub genere substanti® ; et accidentaliter sub genere mali privativi. Undo sicut hæc praedicatio csZ *subdentia* est essentialis ; hæc vero *hinno est cxcus,* aut *est privatus visit* est accidentalis et denominativa : sic ista /lecrn- *tum commissionis est actus moralis contra legem xternam,* aut *contra redam rationem* est prædicatio essentialis et quidditativa ; hæc vero *peccatum commissionis est carens debita rectitudine,* aut *est malum absolute,* est prædicatio denominativa et accidentalis.

SXUD-b tea· U-ulh. Secunda sententia opposita secundæ assertioni ait peccatum non constitui per aliquid positivum, sed per illam privationem rectitudinis. Hanc luentur omnes, qui negant malitiam positivam, quos adduximus dub. 4, num. 81. Eorum autem præcipua fundamenta tam ex authoritate quam ex ratione proposita el soluta sunt dub. 3 et 4, specialiter vero pro eis esse videntur illa D. Thomæ testimonia, quæ dub. 3, num. •10 et 11, in quarto argumento adduximus : quibuscodem dubio satisfactum est a num. 7/2. Ratione vero argui potest pro hac sententia, adhuc supposita malitia positiva, in hunc modum. Illud debet esse constitutivum peccati, quod in eo est pejus, quodque plus habet de ralione mali : sed pejor est, et plus habet de ratione mali malitia privativa quam positiva : ergo non per banc, sed per illam debet constitui. Major constat : nam sicut in genere boni essentia præeminet suis proprietatibus, et quicquid in his est perfectionis, in illa virtualiter continetur : ita in genere mali id, quod constituit essentiam peccati, debet quasi praeeminere omnibus aliis malitiis. quæ ex tali essentia originantur, et eas in se veluti præcontinere : atque adeo debet esse pejus omnibus illis, et habens plus de ralione mali. Minor vero probatur.

Argu- wen!up; i».TiK>ir.1 um (luia illam docere videtur D. Thom. 2, 2, quæst. 29, art. 3, ubi ait, quod *principals ratio mali in peccato est etc hoc, quod acertit se a Deo.* Constat autem, quod aversio a Deo sit per malitiam privativam. Tum etiam quia mal itia privativa habet rationem mali absolute et simpliciter ; malitia vero positiva non nisi respectu hujus vel illius naturæ, ne proinde secundum quid. Tum denique quia id habet plus de ratione mali, quod minus habet de ratione boni : sicut e converso illud habet plus de ratione boni, quod minus participat de ratione mali : et ita Deus est summum bonum, quoniam nihil mali participat : sed malitia privativa nihil boni participai ; malitia autem positiva eum includat ens, includit etiam aliquid boni : ergo, etc.

Confirmatur: per illud debet constitui Cocil- peccatum, per quod distinguitur, el innuediate opponitur actui bono : sed opponitur immediate per malitiam privativam : bono enim immediate opponitur privatio boni: ergo per illam debet constitui.

122. Respondetur ad rationem, majorem Sute» esse veram intellectam de eo, quod est pejus in genere moris ; non præcise in esse rei : nam peccatum essentialiter est malum morale. El juxta hunc sensum negari debet minor : quia licet in esse rei plus habeat de ratione mali malitia privativa, quæ nihil boni includit: attamen in genere moris magis mala seu pejor dici debet malitia positiva. Et ratio est : quia malum in hoc genere sumitur per oppositionem ad regulas rationis : et ideo illud malum est majtis sive pejus, quod rectæ rationi elejus regulis magis contradicit : constat autem, quod malitia positiva magis contradicit prædiclis regulis, siquidem opponitur illis contrarie, quam malitia privativa, quæopponitur privative : sicut albo magis repugnat nigrum. quam aliud præcise non album: et Deo magis repugnat odium ipsius, quam carentia amoris etiam privativa. Adde, Iquod de ratione mali moralis est quod'sit voluntarium : et ideo, cæteris paribus, illud malum censetur pejus in genere moris, quod plus habet de ratione voluntarii. Hac ratione, inter alias, actus est pejor habilu vitioso, et habitus potentia : quia in ratione voluntarii actus habitum superat, et uterque potentiam excedit. Constat autem, quod malitia positiva plus habet de ratione voluntarii quam privativa : nam illa est voluntaria perse (saltem secundario) hæc vero per accidens : illa directe, hæc indirecte : illa quodammodo immediate et ratione sui, hæc vero mediate et ratione positivae.

num. 55, vel nomino *aversionis,* quam dicit osso principalem in peccato, non intcl-ligere solani aversionem privativam : sed magis aversionem contrariam, ut explicuimus n. 53. I nde legitimus ejus sensus esi, quem tradidimus a num. 58, videlicet quod principalis ratio peccati est conversio, non ut est præcise tendentia ad bonum commutabile improportionatum appetenti, et malum solum initiative; sed ut trahit secum aversionem et separationem a bono incommutabili: proindeque dici potest *aversio causalis* vel *conversio aversiva.*

123. Ad secundam probationem respondetur, non ideo malum privativum appellari *malum absolute,* quasi plus habeat de ralionemali in genere moris, quam positivum: sicut nec malitia positiva ideo condistinguitur a *malo absolute,* quia tantum sil mala secundum quid : nec nos eam aliquando *secundum quid* appellavimus: nam ingenero moris simpliciter opponitur rectae rationi et legi. Sed malum privativum dicitur *malum absolute,* quia nulli est bonum : malum vero positivum dicitur non esse absolute malum, quia cum includat ens, potest esse alicui bonum bonitate transcendental! : unde dicitur malum non absolute, sed respectu determinata? naturæ, cui opponitur, scilicet rationali : et in certo genere, nempe in genere moris: in hoc autem genere absolute et simpliciter est malum : et multo pejus, magisque regulis rationis repugnans, quam malum privativum, quod alias in genere rei dicitur *malum absolute.*

Ad tertiam dicas, malum morale non decumi per se primo ex exclusione boni; sed ex oppositione ad rationem et ad legem : ct i leo in genere moris illud simplicitorest pejus, quod rectae rationi et legi plus repugnat: sive alias participet aliquid boni, sive non. Unde quia quoad hanc repugnantiam malum positivum privativum superat, censetur pejus in genere moris. Adde, quod cum dicitur *id plus habere de ratione mali, quod minus habet de ratione boni,* intelligendum est formaliter de bono, quod opponitur tali malo, et habet esse in eodem genere cum illo; atque adeo respectu mali moralis inlelligendum est de bono etiam morali: constat autem, quod sicut malitia privativa nihil habet istius boni, sic nec malitia positiva aliquid ejus includit.

jj-i.„ wiir- Ad confirmationem respondetur, pcccatum debere constitui per illud, per quod opponitur actui bono, non privative; sed contrarie: sic autem non opponitur per I privationem, sed per tendentiam positivam ad objectum dissonum ; sicut ipse actus bonus constituitur in ratione talis per tendentium positivam ad objectum consonum. „

§ IV.

Inferuntur nonnulla ex dictis.

Ex dictis inferre licet primo, qualiter Priuu privatio rectitudinis in peccato commissionis reperta, ad illud se habeat. Nam si prædictum peccatum consideretur in ratione mali absolute dicti constat quod constituitur per ipsam privationem : et ita respectu peccati sic accepti privatio potest dici ratio constitutiva. Sicut etiam si sermo sit de peccato mortali, et consideretur in ratione mortalis formalissime, potest dici constitui per privationem gratiae: quia in hac privatione sita est mors animae, a qua prædictum peccatum dicitur *mortale,* ut tetigimus num. 55. Si vero consideretur in ratione peccati absolute, seu in ratione mali moralis per se primo dicti, ut denotat jam ipsum nomen *peccati,* et ut de illo agitur in hac disputatione, privatio habet se ex consequenti per modum proprietatis, vel quasi proprietatis. Ex eo namque quod actus peccaminosus dicit tendentiam ad objectum dissonum, per quam constituitur in ratione peccati, sequitur quod careat rectitudine sibi debita, scilicet tendentia ad objectum consonum: el ita privatio hujus posterioris tendentia? est quasi proprietas consequens ad illam priorem, et ab ea inseparabilis; omnino lamen posterior illa, adeoque extra peccati essentiam.

Secundo infertur, quod etsi in tota hac secunda, disputatione de solo peccato commissionis loquuli fuerimus; quicquid lamen de illo dictum est, debet suo modo applicari peccato omissionis, qua ratione includit actum. Nam licet hujusmodi peccatum quantum ad essentialia, et quantum ad id, quod proprie est *omissio,* constituatur per solam privationem actus debiti ; actus tamen, qui est omittendi causa, habet suam malitiam positivam intrinsecam, per quam constituitur in ralione peccaminosi et mali moralis, ut diximus disp. præced. dub. 4, habetque simul privationem rectitudinis, ratione cujus collocatur in genere mali absoluto. Ob idque talis actus, etiamsi omissio, cujus est causa, non sequatur, semper est utroque modo malus formaliter: scilicet et positive per tendentiam ad objectum dis-

H.

sonum: et privative per carendam rectitudinis debile: et prima malitia esi illi essentialis, el constitutiva in ratione peccaminosi; secunda vero est consequens et extra essentiam, juxta ea, quæ nuper explicuimus.

Neque obest si dicas, tum quod actus, qui ex eo solum est malus, quia est causa omittendi, non potest habere objectum disst>num ; alioqui talis actus esset malus ex objecto, et non tantum ut est causa omissionis : ergo nequit sumere ab objecto malitiam positivam. Tum etiam quod si prædiclus actus haberet hanc malitiam, non esset peccatum omissionis, neque a peccato commissionis distingueretur : ergo, etc. Respondetur enim sufficere, ut actus, de quo loquimur, sumat ab objecto malitiam positivam, quod prædiétam objectum sil dissonum et malum ratione circunstantiæ omissionis, quamvis secundum se malum non sit: quia tunc prædicta circunstantia transit in conditionem objecti, et constituit objectum ipsum in genere moris. Sed circa hæc videantur quæ diximus disp, præced. dub. 3 et I, ubi odiam num. 67 explicuimus, an prædietus actus re ipsa sit omissio, vel commissio: et utrum dici debeat *peccatum cûmmifsioni.t.* vel o/nissivni.»·?

Ten u. 123. Tertio infertur, quod dum agitur de constitutivo peccati commissionis, non est distinguendum inter peccata, quæ sunt mala ex genere, et illa, quæ sunt mala solum ex circunstantiis : sicut distinguit Scolus, concedens prioribus malitiam positivam, et negans eam posterioribus. Neque etiam cum aliis debet distingui inter illa, quæ sunt mala solum, quia prohibita per legem positivam; et ea, quæ ex se sunt mala, el contra legem naturalem : ut his tribuatur pr edicta malitia, et illis negetur : sed de omnibus actibus peccaminosis ferendum est idem judicium quoad præsens : adeoque omnibus illis concedenda est praedicta malitia positiva simul cum privativa juxta ordinem, quem explicuimus : ita scilicet ut positiva sit omnino prior et propria forma, per quam tales actus in genere moris el in ratione peccati constituantur ; privativa vero sil consequens, et extra peccati essentiam. Et ratio est : quia in actibus, qui solum sunt mali ex circunstantia. ipsa cir · cunstantia transit in conditionem et differentiam essentialem objecti : et ita res. quæ secundum se, et alias esset objectum consonum, ratione illius hic el nunc sit objectum dissonum : et ut sic dissonum, terminat *et* spécifient tendentiam moralem actus; debetque proinde hujusmodi tendentia e&v formaliter malitia, juxta illa, quæ dixhnw a num. 01. Inter hujusmodi voro actus malos ex circunstantia, numerandi sunt actus pureotiosi : nam malitia istorum contingit oh defectum finis rationis ; cum tamen res illa, quæ est objectum secundum se non sit mala, sed indifferens: praedictus autem defectus est quaedam circunstantia prava, afiîeiens rem illam indifferentem, el constituens eam objectum dissonum, a quo specificatur tendentia actus. Similiter in illis, qui sola lege positiva prohibentur, quamvis prohibitio sil accidentalis, el quasi omnino ab extrinseco; semel tamen facti, eodem modo tendit voluntas per suum actum in rem prohibitam, ac si ab intrinseco essent mala, et debita prohiberi: eodemque modo objectum est aliquid dissonum et repugnans legi : unde nihil obesi, quominus sic attactum communicet actui, per quem attingitur, malitiam positivam consistentem in illamet attingentia.

Denique infertur, doctrinam traditam communem esse omnibus et solis peccatis actualibus tam mortalibus quam venialibus: quia in omnibus militat eadem ratio, ut intuenti constabit. Nequaquam tamen comprehendit peccata habitualia, sive originalia, sive propria : neque ab illis ad ha?c valet consequentia, ut vidimus num. 101. Unde si praedictis peccatis habitualibus tribuenda vel neganda sit malitia positiva, aliunde quam ex nostris rationibus probandum erit: de quo late infra disp. 16, dub3 et 5. Pro hac vero satis hucusque diximus. Uto o'i-kα

DISPUTATIO VU.

Deconlrarietafe peccati ad Deum et ad legem.

Quiain peccati diffinitione dicitur *esse contra legem,* et consequenter esse debet contra Deum legislatorem ; operae pretium est, postquam egimus de illius, malitia et constitutione, de hoc termino extrinseco. cui opponitur, el de modo oppositionis ad illum aliquid disserere : id quod ad pleniorem ipsius peccati notitiam non parum conducet.

D(BIL'M I.

l'Iruin sil de essentia cujuslibet peccati esse contra legem xlcrnam ?

Antequam resolutionem dubii tradamus, vpiis esi pro illius intelligenlia nonnulla prænolare.

Prxmittuntur quædam ad dubii decisionem.

Qe J iii la titnû I. Primo igitur sciendum est, quod lex (ut dicitur a 1). Thoma infra quæst. 90, art. 1) est quædam regula vel mensura actuum humanorum, secundum quam inducitur aliquis ad agendum, vel ab agendo retrahitur : vel ut idem Ang. Doctor infra quæst. 91, art. 1, describit, *lex nihil aliud est, quam dictamen practice rationis existens in Principe, qui gubernat aliquam communitatem perfectam.* Sicut enim in intellectu speculativo dantur quædam principia naturaliter nota : ut *quodlibct est, vel non est : totum est majus sua parte,* etc. quæ sunt causa et principium totius cognitionis speculativa? : ita in intellectu praclico dantur quædam principia practica per se nola, ut quod *bonum est faciendum,* quod *malum est fugiendum,* et similia, quæ sunt mensura et regula practicæopcralionis. El hujusmodi principia in nobis per se primo dicuntur D.Tbus. feæ. Ex quo infert D. Th. loco cit. quod *ipsa ratio gubernationis rerum in Deo sicut in Principe universitatis existens, legis habet rationem. :et quia divina ratio nihil concipit ex tempore : sed habet xternum conceptum, ut dicitur Proverb.* 8, *inde est quod hujusmodi legem oportet dicere xternam.* -

Diitrt viwe Differt vero hæc ælerna lex a providentia fauæ e°d°m fere modo describitur ab ipso D, Thoma I p. quæst. 22, art. 1), quia lex est prior el veluti ratio in genere causæ, vel quasi causæ formalis objeclivæ, ex. qua desumitur providentia. Rursus lex tenet se ex parte objecti : et ideo neque est proprie virtus intellectualis, neque se habet per modum actus vel habitus, neque est per se alicujus operationis immediate eliciliva. I,Tlm Econtra vero providentia tenet se ex parte polenliæ et principii operativi, eslque proinde virtus intellectualis : cujus actus praecipuus est *imperare* et *dirigere.* I nde lex hoc modo comparatur ad providentiam sicut principia demonstrationis ad habitum respicientem talia principia : aut sicut idea existons in mente artificis comparatur ad artem. Et sicut actiones artis attribuuntur ideae, non quia ab ea eliciantur, sed quia ex illa veluti ex forma desumuntur, et per illam regulantur : sic actus eliciti a providentia attribuuntur legi. Et hac ratione ponuntur a D. Thoma quæst. 92, art. 2, ntD-Tiu)m, proprii actus legis *pr.rcipere* et *prohibere :* quia licet eliciantur solum a providentia ; desumuntur tamen ex lege tanquam ex forma objectiva, et regulantur per illam. Quod optime explicuit Ang. Doctor de verrt. quæst. 3, ari. I ad Ô, ubi sic ait : *Dicendum quod providentia in Deo proprie non nominat legem xternam ; sed aliquid ad legem xlernam consequens. Lex enim xterna est consideranda in Deo, sicut accipiuntur in nobis principia operabilium naturaliter nota : ex quibus procedimus in consiliando et eligendo, quod est prudentix, sive providentix. Cnde hoc modo se habet lex intellectus nostri ad prudentiam, sicut principium in demonstratione. Et similiter etiam in Deo lex xterna non est providentia, sed providentix quasi principium : unde et convenienter legi xternx attribuitur actus providentix, sicut omnis effectus demonstrationis principiis indemonstrabilibus attribuitur.* Ex his habes, quid proprie sit lex : quo i non ubique offendes.

2. Secundo notandum est, quod licet hu- AninVll· jusmodi lex secundum sect respectu ipsius v ' " Dei sit ælerna et omnin necessaria, ita ut nulla ratione potuerit ab ejus intellectu deficere : quia tamen nobis in tempore et dependentor a libera Dei voluntate notificatur et quasi intimatur, idcirco libere omnino, quantum est ex parte Dei, dependenterque ab ejus voluntate, nos obligat. Nam ut lex obliget, debet esse manifestata et intimata : et ita potuit Deus ad observationem prædictæ Legis non obligare ; sicut potuit illam non intimare, neque manifestare.

Fit autem hæc æternæ legis intimatio mediis aliis legibus tempore incipientibus, quæ sunt illius quædam participationes : cujusmodi sunt lex humana, perquam humani legislatores, potestate a Deo et ab ejus ælerna lego accepta, aliis in humanis rebus moderantur, juxta illud Proverb. 8 : *Per me Peges regnant, et legum conditores justa decernunt :* lex divina, quæ in sacra Scriptura et sacris traditionibus continetur, per quam ea præcipue, quæ fidei sunt, et humanam rationem excedunt, nobis a Deo præcipiunliir : et lex naturalis, quæ est ipsum naturale lumen practicæ rationis signatum in mentibus nostris, juxta illud Psal.-l : *Signa-* Psat.4.

Prnv.s.

tum est super nos lumen vultus tui Domine.
d.au› Ite hac lege inquit D. Ambrosius lib.') de
hw- paradiso cap. 11 : Aon *inscribitur, sed manaseitur : nec aliqua ledi me percipitur; sed profluo quodam natur? fonte in singulisexprimitur.* igitur omnes islæ habent rationem legis, proni participant legem æternam. et ab ea derivantur :vt in virtute ejus habent vim obligandi, prohibendi, et præcipiomli. I nde quicquid fuerit contra aliquam hujusmodi legum, eo ipso erit contra legem æternam. Habetquese lex æterna respectu nostrorum actuum ut mensura prima el heterogenea superioris omnino ordinis : aliæ vero leges habent se sicut mensura proxima el homosenea, ac ejusdem ordinis cum prædiclis actibus.Et licet in ipsaæterna . Dei lege multo plura quam in omnibus aliis legibus comprehendantur : eo quod omnes illa» adhuc simul sumptæ tantum inadæqu ile et diminute eam participant : quoad nos tamen propter rationem nuper tactam, illa lumtaxat æterna lex præcipit, vel prohibet, quæ in aliqua ex praedictis legibus continentur : nam eæ solum nobis manifestantur. et intimantor ut præcepta vel prohibita per æternam legem. Unde hi solummodo actus habent esse formaliter contra legem æternam. vel juxta illam, qui sunt contra vel juxta aliquam ex praedictis legibus temporalibus : sicut e converso quod fuerit contraa'.iquamex hujusmodi legibus, consequenter erit contra legem æternam, ex qua, ut diximus, habent legis rationem, et vim obligandi, præeipîendi, et prohibendi.

Animd- 3. Tertio observa, quod de facto certum
vwsio est. omne peccatum esse contra aliquam
4lu' legem : nam nullum est assignable, quod lege divina vel humana, positiva aut naturalinonsit prohibitum. Unde cum Paulus
item. 2. ad Roma. 2, gentes prédicat sine lege, et ait, *qui sine lege peccaverunt, sine (ege peribunt,* intelligendus est de lege scripta per Moysem, ut exponunt Ambros. August. Ansel. D. Thom. et alii. *Sed si non habent legem scriptam* (ait glossa) *habent tamen legem naturalem, qua quilibet intelligit, I7 sibi conscius e$t quod sit bonum, el quod sit malum.* Quod satis explicuit Apostolus in verbis sequentibus : *Cum enim gentes qu? legem non habent, naturaliter ea. qnr legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt 1er ; (pii ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* etc. De quo legendus est D. Augus. Psal. 118, cont.25, ad illa verba : *Praevaricantes reputari,* etc. Ad objectionem I vero, quæ hic fieri poterat de peccato veniali, de quo D.Thom. infra quæst. 88, ari. 1 nd I, ait non esse contra legem, sed pr.vter legem ; diximus supra disp. I. num. 3, ilieemusque iterum disp. 19, dub. 1.Supposito igitur quod de facto omne peccatum est prohibitum aliqua lege, dillicultas non modica est, an hæc prohibitio fuerit omnino necessaria ad rationem peccati, ita ut sine illa intelligi nequeat : adeoque de omnibus peccatis sit vera ista causalis, quod *ideo sunt formaliter peccata. quia sunt contra legem .rlernain,&eu quia sunt lege aliqua prohibita.*

Denique observa, quod licet hæc nomina *malum, peccatum,* et *culpa* secundum se praecise sumpta non convertantur ; sed *malum* sil in plus quam *peccatum,* et *peccatum* quam *culpa,* ut docet D. Thom. supra quasi. 21. ari. 1.in moralibus tamen et in actibuliberis idem omnino sunt, vel saltem ad convertentiam dicuntur, ut Ang. Doctor probat loco cit. art. 2, ubi in fine corporis ita concludit : *Unde relinquitur, quod bonum vel malum in solis actibus voluntariis constituit rationem laudis vel culpae, in quibus idem es! malum, peccatum, et culpa.* In quo sane decepti sunt nonnulli, qui admittentes (ut Medina refert supra quæst. 19, art.4) odium Dei v. *g.* seclusa omni lege, non forepeccatum ; dicunt tamen futurum esse tunc malum morale : et alii, quos refert Vasq. in praesenti disp. 97, qui dicunt prædictum odium in illo casu fore quidem peccatum et malum morale; non tamen habiturum rationem culpae. Ut enim D. Thom. docet loco cit. malum omne si sit in operatione vel in actu, habet rationem peccati : et peccatum eo ipso quod sit in operantis potestate* est illi iinputabile ut culpa : unde repugnat in actibus liberis id, quod seclusa lege non haberet, rationem culpa?, habere rationem peccati, vel mali moralis.

§ II.

Decisio dubii ex mente Augustini, et D. Thonix.

4. Dicendum ego est, de ratione omnis peccati esse, quod sit prohibitum aliqua lege, atque adeo quod sit contra legem aeternam : nnde si omnis lex deficeret, et id. quod modo est peccatum, non esset prohibitum; eo ipso non haberet rationem peccati neque mali moralis. Ita D. Thom. in hocD.The ari. in solut. ad 3, ubi ait : *Quod St prohibitio referatur ad jus naturale, quod primo continetur*

continetur in lege æterna ; secundario vero in naturali judicatorio rationis humanto, tunc amne peccatum est malum, quia prohi-
ι'·'·;· *latum.* Quæ etiam est sententia D. Augustini pluribus in locis, praesertim 1, 2 do peccatorum meritis el remiss, cap. 16, ubi sic ait : *Sed neque peccatum erit, si quid erit, nisi divinitus jubeatur ut non sil.* Et lib. 22 contra Faust, cap. 27, ubi diflinit peccatum per hoc, quod sit *contra legem xternam.* Idem
UAfor docet D. Ambrosius lib. 1 de paradiso, cap. 8 : Aon *enim* (ait) *consisteret peccatum si interdictio non fuisset.* Et subdit rationem dicens : *Quid enim est peccatum nisi divina: legis pr.rvaricalio, et ca-leslium inobedientia priieptorum.* Idem tenet D. Bonavent. in 2,
7/ryJdist. 35, dub. 4, circa literam Magistri, HjujkOkam, Alrnaynus, et alii antiqui : quos reIerunt et sequuntur Juniores in praesenti, toi. Medina difficult. 1, Alvar, disp. 130, Curiel
'[t'jjub. 2, Zumel disp. 10, conclus, let 15,
^,· N. Cornejo disp. 1, dub. 2, Greg. Mart.
am. dab. 2, Antonins Perez in sua laurea cer-
y.^· tamine 8, scholastico, Vega lib. 6. in Concil. Trident, cap. 29, el plures alii.

to Probatur primo : quoniam peccatum diffinitur per esse contra legem æternam : '■' ergo de ralione el essentia omnis peccati est, quod sit contra talem legem : diffinitio enim nihil aliud explicat nisi naturam et
fpb ^hliam rei. Dices ex A'asq. peccatum po-
c,] luisse ita diffiniri : non quia hoc sit de ralione peccati ; sed quia de facto omne peccatum habet esse contra aliquam legem.
!S'ed hoc nullius momenti est : nam xæl esse
rm contra legem, quod de facto habent omnia peccata, pertinet ad eorum essentiam ; vel non perlinet, sed convenit eis contingenter ft accidenlalitcr ? si primum, habemus intentum. Secundum autem dici non potest : quia diffinitio non attingit illa, quæ accidenlaliter contingunt etiam in omnibus ; sed quæ insunt rei per se et necessario, alias non erit invariabilis, neque declarabit naturam et essentiam diflinili, quod potuit aliter se habere.

Secundo probatur : quia omne peccatum, in quantum peccatum est, est prævaricatio,
f. in secundum illud Psal. 118. *Praevaricantes reputavi omnes peccatores (erræ :* prævaricatio autem essentialiter est transgressio legis : el ideo *ubi non est lex* (ait Apostolus ad Ro-
Uu. ma. 4), *nec prævaricatio.* Unde D. August. Psal. cit. cont. 25 : *Si prxvaricantes sunt* (inquit) *omnes peccalores terrx, nullum est utique sine praevaricatione peccatum : nulla f.d autem praevaricatio sine lege : nullum est igitur nisi in lega peccatume.* Et confirmari pote t ex illo 1 -loan. 3 : *Omnis, qui facitAiwaApeccatum, el iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas.* Ubi Montanus et alii sic ver-Montan tunt : *Omnis, qui fadl peccatum, et transgressionem legis facit, et peccatum est transgressio legis :* ergo repugnat intelligi peccatum, nisi intellecta oppositione ad legem.

5. Tertio probatur assertio : quia in quo- Tenta, libet peccato datur inseparabiliter malitia privativa, quæ est privatio, vel actus debiti si peccatum sit omissionis, vel rectitudinis debita? in esse actui, si sit commissionis: sed hujusmodi malitia non potest intelligi, nisi inteliigatur debitum ex aliqua lege: ergo omnino repugnat dari peccatum, et non esse contra legem. Major quoad peccata omissionis ex se liquet : quoad peccata vero commissionis satis probata fuit disp. præced. dub. I. Minor autem facile suadetur : quia privatio essentialiter est carentia formæ debita? et privatio moralis, de qna loquimur, carentia formæ debite debito morali, scilicet ex lege: ergo repugnat intelligi hujusmodi privationem absque prædicto debito.

Quarto: de ratione omnis peccati est, ut ultima, sit contra dictamen rationis : et idcirco habet esse peccatum, quia est contra prædiclum dictamen; sed dictamen rationis habet rationem legis ; imo est ipsa lex naturalis, quæ est participatio legis æterna?: ergo. etc. Major suadetur: tum quia omnis moralilas sumitur per ordinem ad rationem, quæ est proxima regula actuum moralium·, unde sicut bonitas moralis consistit in conformitate actus cum ratione : sic malitia consistere debet in difformilate vel disconvenientia ad illam, seu in hoc quod sit contra ejus dictamen. Tum etiam quia non solum ea, quæ sunt mala, præcise quia prohibita lege positiva, sed etiam illa, quæ prohibentur ut intrinsece mala, ut mendacium, furtum, adulterium, etc., desinunt esse formaliler peccata, eo ipso quod non sint contra dictamen rationis: et ideo si quis invincibiliter existimans non esse illicitum mentiri ad luendam proximi vitam, aut furari ad tribuendam eleemosynam, mentiatur, vel furetur ; non peccat : non ob aliud nisi quia in hoc casu nullum est dictamen rationis prohibens hujusmodi actus: ergo, signum est, omnino requiri prædictum dictamen ad rationem peccati.

Confirmatur a paritate rationis ex his, quæ in aliis generibus dicuntur peccata.

Nam in genere naturæ non potest aliquid intelligi ut defectuosum et peccatum, nisi per oppositionem vel defectum a regulis naturæ, quæ sunt ipsa principia el virtutes naturales: similiter in genere artificialium nullus intelligitur defectus nisi per oppositionem ad regulas artis : unde si deficerent hujusmodi regulæ.nullaque esset ars·, nullum posset intelligi peccatum artis, neque aliquid posset concipi ut in hoc genere defectuosum : ergo neque in genere morali poterit aliquid intelligi ut peccatum et defectuosum, nisi per defectum vel oppositionem cum dictamine rationis, quæ est proxima et immediata regula istius generis. Desumiturquehæc ratio el confirmatio ex D. Thoma quæst. 2 de mal. art. 3.

Ettn- 6. Decurres ex adversariis, dictamen ra-
*in:u tionisad peccandum requisitum, ex cujus defectu *furari* et *mentiri* in casu argumenti non sunt formaliler peccata, non habere rationem legis; sed cujusdam judicii enuntiativi, quo judicamus non esse mentiendum, non esse furandum, etc. sine eo quod tale judicium aliquid horum per modum legis prohibeat, vel oppositum præcipiat. Indeexeo quod hujusmodi dictamen debeat in ratione praeexistere ad hoc ut detur peccatum, non concluditur necessariam esse ad id prohibitionem alieujus legis.

læfü· Sed contra : nam prædictum dictamen est ipsa lex naturalis, quæ est participatio legis ælernæ, juxta dicta num. 2, ul recte vidit D. Thorn, in hoc art. ubi expresse dicit, jus naturale primo contineri in lege æterna ; *secundario cero in naturali judicatorio rationis humanx.* El infra quæst. 91, art. 2, ea ratione probat dari in nubis legem naturalem ex impressione legis ælernæ. quia datur prædictum dictamen et lumen rationis, discernens quid sit bonum, el quid sit malum : quid faciendum ; vel non fa-
Pjji.i. ciendum : de quo lumine dixit Psalmista: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine : Quasi lumen rationis naturalis* (pro-
l».Tbom.SC(lu^ur -^n6- Doctor) *quo discernimus quid sit bonum, et quid sit malum, quod jiertinel ad naturalem legem, nihil aliud sit, quum impressio divini luminis in nobis. Unde patet. quod lex naturalis nihil aliud est quam |xirficijxiliu legis xternr in rationali creatura.* Hoc etiam modu intellexit h-gem naturalem Hugo de S. Viet, lib. l de sacramentis, parte 6, cap. 7, ubi sic ait : *In prxeepto naturx tria sunt : prxeeptio, prohibitio, et* concessio : *prxeeptum autem naturx nos nihil aliud infelligimus quam ipsum discretio-*
UlteO •les. Vici.

nem *naturalem, qur intrinsecus inspiratu eu. ut per eam huinu erudiretur de his, qux dbi rei appetenda, vel fugienda fuerant.* El sane nisi hujusmodi lumen et dictamen rationis dicamus *legem naturalem ;* nihil apparet, quod in rationali creatura, quatenus rationalis est, habeat rationem talis legis, ut intuenti constabit.

Deinde impugnatur prædicta evasio. Nam vel judicium dictans non esse mentiendum (quod requiritur ut mentiri sit formaliler peccatum) dictat hoc solum speculative per modum simplicis enuntiationis de futuro, ita ut sensus sit, quod mendacium non erit, aut quo l non est futurum ? Et hoc dici nequit : alioqui tale judicium, quoties mendacium postea sequitur, esset omnino falsum. Vel est judicium practicum inducens el movens ad non mentiendum, ut sit sensus neminem debere mentiri ; sed omnes teneri ad non mentiendum. Et si hoc dicamus, jam prædictum judicium habet rationem legis, aut intimationis legis iquidem imponit vel notifient obligationem non mentiendi.

7. Confirmatur: vel illud judicium nwvet ad non mentiendum per modum praecepti ; vel solum per modum consilii, consulendo scilicet oppositum ? Hoc secundum dici non potest : quia ad peccandum non sufficit consilium de eligendo oppositum: alias omittere quæ cadunt sub consilio esset peccatum : ergo dicendum est primum:et ita nihil deerit prædicto judicio ad rationem legis.

Dices secundo, judicium requisitum ad peccandum nec prohibere mendacium, nec PB solum consulere oppositum, sed intimare et manifestare mendacium esse malum, et ideo non proferendum. Sed hoc etiam facile refellitur : quia nisi homo judicet illicitum j, esse facere malum, aut se teneri ad non faciendum id, quod appellatur *malum,* quantumcunque sciat mendacium esse malum, non peccabit mentiendo, nec mendacium illi ad culpam imputabitur: imosi aliquis per errorem invincibilem judicaret, hic et nunc licere sibi facere hoc malum, quod est mentiri, propter aliquod majus bonum, operaretur bene mentiendo : ergo non sufficit ad peccandum judicium judicans quod hoc sit malum, nisi simul habeat vim praecepti et legis de non faciendo tale malum. Deinde aut prædictum judicium proponit vitandum esse mendacium neces-
l sario et sub obligatione aliqua : aut omnino
l libere nulla interposita obligatione? Si

necessario,

necessario, erit lex vel intimatio logis : sola enim lex proponi! objectum ut necessario faciendum, vel non faciendum. Si libere, non erit peccatum *mentiri:* quia nulli imputatur ad peccatum, quod sibi proponitur ul omnino libere faciendum, vel non faciendum.

Neque obest, si objicias, tum quod omnis le.x includit, vel supponit actum voluntatis: eo quod est de rationo legis movere sibi subditos, quod perlinet ad voluntatem : sed judicium, de quo loquimur, non necessario includit aut supponit prædictum actum: ergo non habet ratiunem legis. Tum etiam quod actus legis perlinent ad prudentiam vel providentiam, cujus est præcipere et prohibere: atqui prædictum judicium omnino antecedit prudentiam, et est actus synderesis : ergo. Tum denique quod prædictum judicium sæpe est erroneum : ut patet in eo, qui judicat se teneri ad mentiendum propter tuendam proximi vitam : ergo non potest habere rationem legis. Palet consequentia : quoniam lex omnis creata reducitur in Deum, et est participatio legis ejns ælernæ : constat autem, errorem nec participare aliquid Dei, nec in eum posse reduci : ergo, etc.

8. Respondetur enim ad primum, judicium naturalis rationis esse quasi intimationem legis æternæ Dei, ut num. 2 dicebamus ; et non nisi in virtute talis legis habere vira obligandi et præcipiendi : unde satis est, quod in Deo, in quo est ipsa lex ælerna, et qui est immediatus auctor legis naturalis, præsupponat actum voluntatis divinæ, ut 'possit modo dicto movere, et habeat rationem legis. Ad secundum dicendum est, quod licet in ipso legislatore actus legis sint actus prudentia?, cujus est imperare·, et ita in Deo, qui est auctor legis naturalis, sint actus divinæ providentiae, juxta dicta num. 1, in subditis tamen quilibet actus, qui superioris imperium manifestat, et virtutem ejus participat, habet vim legis : quatenus per ipsum lex et praeceptum superioris cum quadam motione et obligatione inferiori intimatur. Unde quia per actus synderesis lex aeterna Dei et præceplum ejus crealuræ rationali manifestatur, et intimatur modo dicto; idcirco predict! actus habent rationem sive vim legis, el dicuntur lex naturalis vel ejus ictus. Licet enim hujusmodi actus antecedant prudentiam ipsius crealuræ; subsequuntur tamen divinam providentiam, suntqueejus veluti aclus imperati : et ita in virtute istius possunt imperare, el habere vim legis. Ad tertium admittimus, prædictum judicium posse esse erroneum vel vincibiliter, vel invincibiliter : tunc autem non per se, aut quatenus erroneum est, habet rationem legis ; sed in virtute alterius judicii semper veri, dictantis conscientiam esse sequendam, dum non apparet mala ; propter evidens periculum incidendi in peccatum, operando contra illam ; et ad cavendum temerarium modum sic operandi. Suflicit autem, quod hoc posterius judicium verum ex Deo sit, et participatio legis æternæ, ut vis obligandi, quæ repetitur in judicio illo falso, etiam sit a Deo ; sine eo quod error, quatenus error est, possit ei aliquo modo attribui.

§ in.

Aliorum opinio cum suis fundamentis.

9. Oppositam sententiam tenuere Gregorius in 2, dist. 3-Lquaast. 1, art. 2. Corduba lib. 3, quæst. 10. Almaynus vero tract. 3 moral, cap. 16, eam probabiliorem existimat. Qui et alii non omnino negant esse de ratione peccati, quod sit contra legem ; sed aiunt, non semper legem, cui debet opponi, esse proprie legem prohibentem, vel imperantem ; sed sufficere judicium enuntians quid liceat facere; vel non liceat; absque imperio lamen : quod est de ratione legis proprie dictæ. Vasquez vero in præsenti disp. 97, magis directe opponitur sententia? D. Thomæ: negat enim absolute esse de ratione peccati in his, quæ sunt intrinsece mala, quod sil contra aliquam legem, quocunque modo lex sumatur : sed essentialem peccati rationem dicit desumi exoppositione ad naturam rationalem, nullo habito respectu ad legem. Et pandem sententiam tenet reipsa Montes, disp. 3, quæst. 8, quamvis in modo loquendi oppositum asserere videatur. Probatur primo ex communi axiomate, quod peccata quædam sunt mala solum quia prohibita ; quædam vero prohibentur, quia sunt secundum se mala : ergo in his prius est, quod sint mala et peccata, quam quod lege prohibeantur.

Gurius Vai,f- Monies-

Confirmatur : quia illa, quæ prohibentur quia mala; adhuc essent mala, quamvis ndn prohiberentur ; semper enun odium Dei v. g. sive prohibitum sit. sive non prohibitum, habet rationem mali : ergo ut sint Primam „r6U*

mala non necessario dependent a prohibitione legis.

Sato DTboœ Huic argumento respondet D. Thom. in *n solut. ad -l : */licendum. quod curti dicitur, quod non omne peccatum idea est malum. quia est prohibitum, intelligitur de prohibitione factu per jus positivum: si autem referatur ad jus naturale, tunc omne peccatum est malum, quia prohibitum.* Unde axioma Theologorum quoad illam partem quod *qurdam prohibentur, quia mala,* habet locum solum in jure positivo, cum prohibet ea. quæjure naturali erant etiam prohibita. el ex hac prohibitione habebant jam rationem mali : jus vero naturale nihil prohibet formaliler quia malum ; sed omne quod prohibet, ideo est malum, quia per tale jus est prohibitum. Der quod palet ad confirmationem: nam illa, quæ jus positivum prohibet, quia mala, prius per legem naturalem fuerunt prohibita : et ideo ex vi istus prohibitionis remanerent mala, quamvis illa non accederet.

10. Sed surgit hinc objectio, quæ erit seIrglt. nv ü'u.'. eundum argumentum: quia etiam respectu juri? naturalis debet inveniri in rebus prohibitis aliqua ratiosuæ prohibitionis: alias non esset cur potius odium Dei, furtum, mendacium, el similia, quam opposita prohiberentur : hæc autem ratio non potest esse alia, nisi quud odium, furtum, mendacium, et similia ex se ante omnem prohibitionem sunt mala el digna prohiberi : quod non habent eorum opposita. Imo ipse D.Tbcm. D. Thom. hoc loro videtur recurrere ad prædiclam rationem : nam cum dixisset, respectu juris naturalis omne peccatum esse malum, quia prohibitum, subdit : *Ex hoc enim ipso quod ed inordinatum, juri naturali repugnat.* Sentit ergo aliqua peccata prius esse inordinata, ac proinde mala in se ipsis, quam repugnent juri naturæ.

conGr- «atlo •luplex. Confirmatur: ponamus Deum neque lege positiva neque naturali prohibuisse odium guj, ({UCKj nu||am videtur repugnantiam involvere: adhuc tale odium libere exercitum. esset malum et peccaminosum. Quis hoc dubitet? et tamen non per ordinem ad aliquam legem, ut supponimus : ergo, etc.

Confirmatur secundo : in illo priori, in quo divinus intellectus per scientiam simplicis intelligent]® cognoscit odium Dei. præcisesecundumsuaprædicataessentialia : vere cognoscit illud ut oppositum suæ bonitati, el ut avertens ab ea creaturam rationalem, ipsique rationali creaturæ disconveniens el dissonum: ergo cognoscit illud formalissinw ut malum el peccatum : sed pro illo priori nondum intelligitur tale odium prohibitum: nam prohibitio el lex necessario supponit in Deo saltem scientiam simplicis intelligent!®, et objodum cognitum per illam secundum se, el ut dignum prohiberi: igitur antecedentur ad omnem prohibitionem et legem prædictum odium habet esse malum el peccatum,

11. Respondetur ad argumentum, **suffi-**cientem rationem esse, ut ea, quæ lex naturalis prohibet, rite prohibeantur, quod prædicla lex sil participatio legis æterna· et increatæ Dei : nam eo ipso potest in virtute ejus, quod illa prohibet, prohibere·. Cæterum respectu ipsius legis ælernæ nulla aptior ratio assignari potest, cur hæc prohibeat, et illa non prohibeat ; nisi quod ipsa est prima regula: el ideo perse ipsam est determinata ad hoc ut quædam illi dissonent : quædam vero non dissonent: atque adeo nt illa prohibeat; et hæc non prohibeat. El quia hujusmodi prima regulaest omnino invariabilis ; fieri non potest, ut ea, quæ semel ei directed per se dissonant, non semper dissonent: et quæ semel directe el immediate prohibet, quantum est ex parte sua. non semper prohibeat. Quare nec prohibere unquam poterit actum amoris Dei; nec ejus odium, quantum est ex parle sua, non semper reprobare et prohibere. Adde, etiam antecedenter ad omnem legem assignari posse in ipsis rebus prohibitis per legem naturalem sufficientem rationem ut prohibeantur: non quidem quia ante talem prohibitionem sint mala el peccata formaliler ; sed quia sunt talia initiative et fundamentaliter: et per hoc ab intrinseco et determinata, ut a lege æterna discordent: apta nata ut per illam prohibeantur, post cujus prohibitionem erunt mala et peccata completive.

Si autem petas, in quo consistai malitia hæc initiati va el fundamentalis? Respondetur consistere in eo quod predicts res secundum se repugnent alicui ex divinisperfeclionibus : ut odium Dei summæ bonitati, mendacium summæ voracitati. furtum summæ justitiæ ot æquitati, et sic de reliquis. Quæ tamen repugnantia nequaquam invenitur in actibus oppositis : et hæc fortassis est illa inordinatio, quam Ang. Doctor hoc in loco videtur concedere peccato ante prohibitionem juris naturalis, ut tangitur in argumento. Quamvis etiam dici possit, quod illa propositio */rccalum exta quod est inordinatum, juri naturali repugnat* non iwn Cot proprie causulis, nec probat roptignanliam peccati ad legem per inordinationem tanquam per aliquid prius; sed reddit <ensq.ni omnino formalem, sicut redderet hæc propositio c.z eo *quod Petrus est homo, rst animalrationale:* unde sensus prædictæ propositionis est, quod peccatum per id ipsum, per quod habet esse inordinatum, repugnat juri naturali, et opponitur illi :clc. quod nihil aliud est in peccato inordinatum esse, quam hujusmodi repugnantia ot oppositio : quod verissimum est, et confirmat nostram assertionem.

'v» ns- t® 21. Ad primam confirmationem aliqui ex Thomistis negant potuisse Deum non prohibere odium sui : quia lex æterna est omnino necessaria in illo, et ab intrinseco determinata ad prohibendum ea, quæ repugnanl divinis attributis. Scd hæc solutio, quamvis ex parte verum contineat, non evacuat difficultatem. Nam etsi lex æterna secundum se et prout in Deo, sil omnino necessaria : et ita inlellectnsel voluntas divina, quantum est ex parte sua. necessario reprobent odium Dei ; manifestare tamen et intimare creaturae rationali talem legem, liberum fuit Deo, utpote ad quod, absolute loquendo, et attenta potentia ejus absoluta, nulla necessitate tenetur : lex autem non manifestata non obligat : et ideo in ordine adoperandum formaliter contra illam, ita se habet, ac si non esset. Supponamus ergo, Deum non manifestasse homini suam legem sternam, secumquod habet prohibere odium ipsius Dei : et ponamus, hominem tunc fecisse actum talis odii, et redit casus hujus confirmationis.

Dices, ex suppositione quod Deus condiderit creaturam rationalem intellectu et voluntate prædilam, non potuisse abscondere illi legem naturalem : quia ipsum naturale lumen intellectus habet rationem hujus legis. Contra : quia lumen rationis, in quo consistit prædicta lex, non est ipsemet intellectus præcise secundum suam essentiam ; sed pertinet ad habitum synderesis, qui distinguitur realiter ab intellectu, et est habitus illi superadditus : ut D. Thom. docet quæst. 1G de verit. art. 1 et 1, p. quæst. 79, art, 12. De quo videri possunt N. Complut, in logica disp. 20, quæst. 1 et 2, et quæ diximus in tract.de virlut. disp. 2, a num. 38. Curergo non potuisset Deus etiam si crearet rationem naturalem cum sua potentia intellectiva, non communicare illi hujusmodi Pn lumen et legem ?

Omissa igitur hac solutione, respondetur, I nequo odium Dei neque alium quemcunque actum in casu illo futurum esse peccatum, vel mulum morale complete et formaliter : quia ubi nulla esset lex, nulla potest esse prævaricatioaul peccatum. Esset tamen praedictum odium peccatum, et malum morale fundamentaliter et initiative juxta dicta num. præced. imo esset etiam mala dispositio physica naturæ rationalis, sicut est error invincibilis. Unde neque Deuscausaret tale odium quantum ad suam differentialem rationem secundum id, quod exprimit; nec posset illud alicui præcipere : quia non solum divinæ causalitali repugnat id, quod est formaliter peccatum, sed etiam quod habet esse tale initiative et fundamentaliter.

13. Sed urgebis : odium Dei in illo casu averteret formaliler ab illo aversione contraria : ergo esset formaliter malum morale et peccatum : cum ratio hujus mali in hac aversione consistat. Respondetur, non quanlibet aversionem a Deo esse formaliter malitiam moralem ; sed quæ avertit ab illo ut objecto et fine morali, hoc est, praescripto et designato per legem, proindeque ut a legislatore : odium autem in prædicto casu averteret a Deo ut objecto physico, non vero ut objecto morali : unde non esset formaliter aversio moralis, qualis exigitur ad peccatum : sed physica dumtaxat, quæ solum initiative et fundamentaliter peccatum constituit.

Alia replica. Urgebis secundo : si Deus ab initio potuit (saltem quoad nos) non prohibere odium sui ; etiam nunc postquam ab ipso prohibitum est, poterii in hac lege dispensare : nam qui libere imponit legem, sicut potuit eam non imponere, potest, postquam posita est, eam ex toto abolere, adeoque multo melius super ea dispensare. Hoc autem expresse est contra D. Thomam infra quæst. 100, art. 8, ubi tenet, praecepta Decalogi etiam respectu Dei esse indispensabilia : ergo. Respondetur negando majorem, loquendo de dispensatione proprie et stricte dicta, de qua D. Thom. loco cit. Quia ad hanc dispensationem necessarium est, ut per eam honestum et licitum reddatur, quod per legem erat illicitum : undo cum odio Dei et aliis peccatis, quæ secundum se divinis attributis opponuntur, omnino repugnet honestari et fieri licita ; idcirco nequit Deus super illa proprie dispensare. Quamvis possit, vel non manisfestare nobis suam legem, qua illa prohibet ; vel postquam manifestata est, iterum substrahere, et quasi sus- Eucr- vatur.

l«endwe hanc manifestationem. Remano-reutque tunc pradicta peccata ut initiative el fundamentaliter mala et prohibita, sicut ante prohibitionem legis ; non tamen ut a Deo approbata Linquam licita, atqiu? adeo neque ut dispensata.

>·!αἳιο ..... 6r.m- ιι«;:ί<. μ Per quod patet ad secundam coniir-maUonem : solum enim convincit, quod m illo priori ante omnem prohilionem legis cegriKXscil Dens odium sui ut peccatum et malum morale fundamentaliter et initia-tive, el ad summum iit malum formaliter in ordine physico, utpofo male alliciens et disponens creaturam rationalem in hoc ordine. Non autem pro illo signo cognosce-ret illud ul peccatam et malum morale fer-mai!ter : sed hac ratione sicut peccati, ita ejus cognitio dependet a lege. Neque alitet cognosci potest in quocunque signo ut formaliler peccatum nisi eo modo quo cognoscitur prohibitum per legem. Unde si cognoscitur ut peccatum solum possibile, sicut cognoscit;:r j>er scientiam simplicis intelligentiæ, lex etiam vel ejus intimatio cognosci debet saltem ut possibilis: si vero cognoscatur ul futurum ve! existons, sicut cognoscitor in signo sequenti per scientiam visionis seu liberam, debet etiam cosmosci prohibitio et intimatio legis, eodem saltem modo existons vel futura. Quamvis enim æterna Dei lex, ut habet esse in se ipsa, sil sempiterna et omnino necessaria, proin-deque cognosci non possit neque solum ut possibilis, neque ut proprie futura; ejus tamen intimatio ad extra est omnino li-bera, sicut est libera permissio peccati: el ideo non minus quam peccatum et ejus per-missio potest a Deo vel ut possibilis, vel ut latura, aut existons cognosci. Per quod ta-cita replica manet soluta.

i.cus objcciio. Si vej-o urgeas, quod respectu natnræ ra-tionaiis U| talis omne malum est malum morale: quia malum morale nihil aliud est nisi malum rationalis creatura : ergo vel odium Dei, nt cognoscitur a Deo ante omnem legem, non cognoscitur ul formali-ler malum naluræ rationalis, adhuc physice; vel cognoscitur formalissime ul malum mo-

Tothiur. ra^e- Respondetur negando antecedens: nam sicut ordo moralis supponit physicum, ipsaque rationalis creatura el actus ejus ad utrunque ordinem spectant: ita ejus per-fectio et imperfectio, bonum et malum po-test in utroque isto ordine attondi : potest-que aliquid, quod est bunum illi in ordine physico, esse malum in ordine morali, et e converso. Ut patet tum in actu fidei infusa? elicito propter inanem gloriam: (pii in or-dine physico, et secundum quid lidei esi. habet esse bonus creatura? rationali, el ma-xima perfodio intellectus: ul vero Iit prop-ter inanem gloriam, esi malus moraliter et denieritoriu.s. Tum etiam in errore in-vincibili, qui in ordine physico est mala dispositio intellectus : et tamen in genere moris potest esse bonus e(laudabilis. l'nde cum dicitur malum morale idem esse ac malum rationalis creatu no ; intelligendum est de malo ejus ul operantis per lumen naturalis rationis, quod habet vim logii; non vero de quocunquo potente disconve-niente)· allicere prædictam naturam, quo-libet modo sumptam.

15. Tortio probatur eadem sententia :Tira quia non est de ratione boni moralis, quod sit juxta legem praecipientem : alias opera"** consilii,otquænon cadunt sub præcepto,non essent bona : ergo neque erit de ratioiie pec-cati, quo i sit centra legem ipsum prohi-bentem. Patet consequentia: nam contra-riorum eadem est ratio et mensura: et per oppositionem ad eandem regulam actus de-betdici malus ; ex cujus conformilatehabet, quod sit bonus. Hoc argumentiiinsolvinius Er-- in tract, de bonit. el malit, disp. 1, num. fia 77. Nunc breviter respondetur negando an-tecedens : nam etiam opera consilii el quodcunque opus bonum cadunt aliquo modo sub lege praecipiente. Quia etsi lex non absolute praecipiat hujusmodi opera, et ideo, absolute loquendo, non sit pecca-tum illa omittere; præcipit tamen eorum rectitudinem et bonitatem, supposito quod voluntas in tali materia operetur; prout etiam explicuimus disp. præced. a num. 9.

Ultimo probatur: nam ex nostra sen-Ara· teniia sequitur, omnia peccata esse ejus-®'|· dem speciei, et peccatum inobedientiæ non® distingui ab aliis peccatis : at utrunque hoc est manifeste falsum : ergo, etc. Sequela quoad primam partem suadetur : nam cum peccata speciem sumant ab objectis secun-dum eam rationem, secundum quam ad illa terminantur : si esset de ratione omnis peccati respicere objectum ut prohibitum per legem, omnia terminarentur ad illud sub eadem specifica ratione, scilicet sub ratione prohibiti : proindeque omnia essent ejusdem speciei. Ex quo secunda pars præ-didæ sequela? etiam probatur. Quia pecca-tum inobedientiæ specificatur ab objecto sub ratione prohibiti : ergo cum in ista ratione juxta nostram sententiam omnia peccata conveniant, omnia erunt inobedien-

tiæ

lia? peccata, nec erit aliquid, per quod Ω peccato inobcdicnli.o condislingnantur.

16, Respondetur negando sequelam quoad ulraiKjue pariem. Et ad probationem prioris dicendum est legem, quamvis in se sit una; in prohibendo tamen peccata esse multiplicem juxt i diversas materias, in quibus prohibentur, aul juxta diversa prohibendi motiva : unde licet peccata respiciant objecta ut prohibita : possunt adhuc per ordinem ad illa specifice distingui. Adde, peccata non ita dependere a loge, quasi illam vel ejus prohibitionem rospicianl per modum objecti specifica livi, vel per modum termini, ad quem convertunt: sed quia sunt recessus ab illa ut a termino o *quo.* Unde proprium specificativum et dislinclivuin peccati non est lex, nec prohibitio; sed objectum peccati ut repugnans prohibitioni : el quia objecta diversa sunt; I'/Ossunt optime peccata per ordinem ad illa specie distingui, quamvis non distinguantur per ordinem ad legem. Sed de hoc dicemusdisp. sequenti dub. 2, et videri possunt, quæ diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 1, dub. 4, et dub. 6, a num. 93.

Ad probationem secundae partis respondetur, inobedientiam proprie dictam condistingui ab aliis peccatis : quia non utcunque respicit objectum ut prohibitum ; sed ita quod ipsamet prohibitio, ut ejus violatio habet respectu illius rationem materis et objecti per se inspecti ab inobedienlia : cum tamen respectu aliorum peccatorum prohibitio tantum sit veluti generalis conditio concomitans illorum objecta: quæ proinde juxta diversitatem ipsorum objectorum modificatur et diversificatur. Adde ex D. Thoma 2,2, quæst. 101 et 105, quod sicut de ratione obedienliæ proprie dictæ non utcunque est facere juxta legem, adimplendo rem præceptam ; sed debet obediens hoc per se intendere : ita ad inobedientiam proprio et specialiter dictam non sufficit utcunque facere rem prohibitam ; nisi peccans intendat facerecontra ipsam prohibitionem : quod tamen non requiritur in aliis peccatis. Diximus, *ad inoMicnliam proprie et specialiter dictam :* quia si inobedientia large et minus proprie accipiatur, est generalis conditio consequens omnia peccata, et non peccatum speciale, ut D. Thom. docet cit. quæst. 101, art. 2 ad 1. Ex quo potius confirmatur nostra assertio: quia si in quolibet peccato includitur, quod sit hoc modo inobedientia; etiam erit de ratione ipsius, quod sil contra legem : nam inobedientia, etianJ hoc modo sumpta, nequit intelligi sino transgressione præcepli el legis.

Publiant hic nonnulli, an peccatum eo sit contra rationem, quo est contra legem ; et *a* converso ? Sed juxta dicta non est difficilis responsio : nam cum ipsa ratio habeat vim logis, planum est eo ipso aliquid opponi cum ratione, quo opponitur legi. Quod quomodo verum sil, etiam in illis peccatis, quæ lege positiva, sive divina, sive humana prohibentur, explicuimus disp. 2, num. 4, et num, 18 et 19.

DUBIUM II.

Qua ratione peccatum sit cordra Deum, et ejus offensa?

17. Extra controversiam est, peccatum Mitessp aliquo modo contra Deum et offensam illius : *Constat Deum nostrum peccatis offensum,* dicitur Judith cap. 11. Quo supposito, quaerimus, qua ratione? an nimirum per se, el ex propria sua essentia; an vero aliunde el quasi per accidens?ex quibusque capitibus hoc peccato conveniat? *et* insuper qualiter ad illud se habeat ratio offensa? divinæ? Neque ita accipiendum est, cum dicimus peccatura esse contra Deum, quasi ipsi Deo secundum se et in se directe et formaliler opponatur, sicut unum contrarium opponitur alteri : Deo enim, ut est in se ipso nihil potest esse contrarium. Sed dicitur contrariari illi objective, aut quatenus ei displicet per modum objecti ; aut quatenus contrariatur charitati vel aliis virtutibus, quæ habent ipsum Deum pro objecto vel fine. Sicut etiam offensa et injuria Dei non ideo appellatur, quia effective ei noceat : Si *enim peccaveris* (inquit Job cap. 35), *quid ei nocebis? el si multiplicate fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra cum?* Sed dicitur injuria et offensa, quia nocet in affectu peccantis. Omnis enim, qui mortaliter peccat, vellet, quantum est ex parte affectus saltem interpretative, Deo malum inferre, illumque honore debito privare, si hujusmodi nocumenti esset capax. In quo ipso secundum prudentem æsfimationem injuriam ei irrogat, et Deus ipse reputat se ut ab illo offensum. Quia vero solum peccatum mortale habet esse hoc modo offensivum Dei, et simpliciter contra ipsum ; peccatum aulem veniale non tam habet esse contra, quam praeter Deum, nec simpliciter offensa ejus dicitur : de illo

iθi»,35.

per se primo agemus in hoc dubio ; ile isto vero nonnihil tangemus.

Deciditur prima pars dubii.

Dicendum est, peecalum non aliunde et quasi per accidens, sed secundum se el ex propria sua ratione esse contra Deum et offensam ipsius modi/ explicato. Hæc assertio est adeo communis, ut supervacaneum sit aliquem in particulari pro ea recensere. Desumitur ex sacra Scriptura, in qua passim peccata dicuntur *offensiones, injustiti.r,* Jer n **ŋj,jr** ·'* lll videre est Isai. 11, Jerem. 21, *Eiêçii.* Ezechiel II el 18, et 20, Matth. 5, Ad Ro-3üuL5.'man· i» -ïaeobi 2, et alibi frequenter. Pro-Riiio vscr· tionis. batur ratione. Quia peccatum formaliter, quatenus tale est, et ex propria sua ratione habet esse contra legem ælernam, ut probatum est toto dub. præced. ergo ex propria sua ratione habet esse contra Deum ipsius legislatorem et contra ejus voluntatem. Cum enim in qualibet lege voluntas legislatoris contineatur, non potest non quicquid est contra legem, eadem ratione esse contra legislatoris voluntatem. Confirmatur :quia homo per peccatum, ul est formaliter contra legem, atque adeo ex propria ratione peccati, negat Deo debitam subjectionem et obedienliam : ergo offendit illum, et irrogat ei injuriam.

I u

Objec-tiones. 18. Sed objicies primo, quod Philosophi naturales cognoverunt essentiam peccati : tamen non cognoverunt esse Dei offensam : nam hoc proprium est theologici instituti, ut D. Thom. docet hic in solnl. ad ullim. ergo hoc quod est esse contra Deum, sive offensam ipsius non perlinet ad essentiam peccati. Deinde, si quis invincibiliter Deum ignorans, peccaret, hujusmodi peccatum esset contra legem ; alias non esset peccatum : et nihilominus non esset offensa Dei, nec Deus per illud injuriaretur : ergo, etc. Minor probatur : nam de ratione offensae est, quod sil voluntaria : ignoranti autem Deum non esset voluntaria ejus offensa, cum ignorantia tollat voluntarium : ergo. Praeterea, peccatum veniale formaliter est peccatum ·. et tamen non est contra Deum ; sed tantum præler Deum, alioqui destrueret charilatem. Denique peccatum commissionis ea ratione habet esse contra Deum, quia est aversio ab illo el ab ejus lege : sed aversio est extra essentiam prædicti peccati, siquidem talis essentia constituitur per aliquid positivum, ut disp, præced. vidimus: ergo non eadem ratione aliquid est peccatum, et Dei offensivuni.

Respondetur ad primam ex his objectionibus, Philosophos, qui vere cognoverunt essentiam peccati, cognovisse otium esse contra Deum : ut videre est ut Socrate apud Platonem in Phaedone sive dialugo de anima : el Cicero in somnium Scipionis post alia ad hoc propositum sic ait : *Eorum animi, qui* se *corporis voluptatibus dedideruntearumque se quasi ministros habuerunt, etc. Deorum et hominum jura violaverunt.* Neque D. Thom. aliquo modo oppositum insinuat, sed solum ait peccatum, ut offensa Dei est, potius ad Theologum quam ad Philosophum perlinere. In quo non negat potuisse adhuc secundum hanc rationem etiam a Philosophis suo modo cognosci. Quamvis etiam posset dici, D. Thomam loqui de peccato, ut esse offensa Dei etiam auctoris supernaluralis : secundum quam rationem admittimus, Philosophos lumine fidei destitutos illud non cognovisse : neque hoc afficit aliquo modo veritati nostræ assertionis.

Ad secundum negandum est posse aliquem peccare, qui non eo ipso, saltem in actu exercito, cognoscat esse aliquem superiorem legitime praecipientem per legem, cui obedire tenetur : in quo virtualiler ad minos et implicite cognoscit Deum legislatorem : elscit, vel scire potest, se violando legem facere contra ipsum, et eum offendere. Ad tertiam respondetur peccatum veniale, eo modo quo est peccatum et contra legem, esse etiam contra Deum ul legislatorem : quia tamen non habet esse contra illum ut ultimum finem,ut tetigimus disp.4, num. 3, et iterum dicemus disp. 19, idcirco neque destruit charilatem, neque dicitur absolute contra Deum ; sed magis præler Deum : nec simpliciter habet rationem offensæ;sed tantum secundum quid. Ad ultimam respondetur ex doctrina disputationis præced. dub. 3, ubi in peccato commissionis distinguimus aversionem privativam consequentem, et aversionem contrariam constituentem : ex utraque enim habet prædictum peccatum esse contra Deum.

·# !

» Π.

Ex quibus capitibus peccatum sit contra Deum ?

19. Sicut in Deo pluressunt rationes perfeclionis el bonitatis, obidque mullis modis bonum ei placet, et habet esse juxta ipsum : sic etiam plures habet rationes oppositionis ad mulum, per ordinem ad quas peccatum multis ex capitibus ei adversatur, ipsumque offendit. Primo namque (ul dictum est) peccatum contrariatur Deo ul legislatori, tollens abeo debitam subjectionem et obedientiam : indeque in quolibet peccato includitur ut generalis circunstanlia ratio inobedientæ, ut num. 16 dicebamus. Secundo ut Judici : offendit enim justum judicem, qui peccat, non verendo ejus pœnam etsupplicium. Tertio offendit eum ut testem, non reverendo præsentiam ipsius, in cujus oculis peccat. Quæ duo capi ta tetigit D. Thom. Psalm. 50, ad illa verba : *Tibi soli peccavi, 'et malum coram te feci:* ubi sic dicit : tur *autem Deum judicem contemnere, qui non timet peccare propter judicium ejus: et similiter contemnit Deum ut testem, qui peccat in oculis ejus.* Quarto injuriat illum ut summe bonum : cui necessarium est ut omne malum culpae displiceat :et cuimagna irrogatur injuria, dum minus bonum, quod est in creatura, illi præfertur, et pluris a peccatore aestimatur: in quo ipso Deum privat debito honore et appretiatione. Quinto peccatum habet esse contra Deum ut finem : quia per quodlibet mortale peccatam convertitur peccans ad bonum creaturae lanquam ad finem ultimum, et a Deo vero fine ultimo avertitur : in quo Deus ipse offensus remanet. Quæ etiam duo capita ponit D. Thom. quæst. 28 de verit. art. 2, ubi ait : *Quicunque rem aliquam digniorem indigniori postponit, injuriam ei facit: et tanto amplius, quanto res est dignior: quicunque autem in re temporali finem sibi constituit, quod facit omnis mortaliter peccans, ex hoc ipso quantum ad affectum suum proponit creaturam creatori, diligens plus creaturam, quam creatorem.*

Sexto Deus offenditur per peccatum, in quantum est supremus et universalis dominus creaturæ rationalis : cui propterea jure servitutis debita est omnis actio talis creaturæ. Unde supremum Dei dominium laeditur per quamlibet actionem rationalem el liberam, quæ Deo subtrahitur, et ad oppositum finem ordinatur : sicut ordinatur omnis actio peccaminosa. Denique per quodiibel peccatum offenditur Deus ut benefactor et amicus : cui nefas est post tot accepta beneficia inimicum se exhibere et ingratum. El ideo in quolibet peccato invenitur (saltem de materiali) quædam ingratitudo : *In quantum facit homo aliquid, quod potest ad ingratitudinem perlinere,* ut D. Thom. ait 2, 2, quæst. 107, art. 2 ad 1.

20. Sed objicies primo, quod non videtur unum et idem peccatum tot modis posse esse contra Deum. Nam peccatum solum contrariatur Deo objective, in quantum opponitur rectitudini virtutis, quæ est in ordine ad Deum : sed unum peccatum non opponitur contrarie nisi uni dumtaxat virtuti: quia unum uni tantum est contrarium, teste Philosopho 10 metaphys., ergo nequit unum peccatum tot ex capitibus Deo conlrariari. Objectio,

Respondetur negando consequentiam. Tum quia uni virtuti contrariantur sæpe plura peccata, ut disp. 1 dictum est, ubi num. 7 axioma Philosophi explicuimus : et ita non mirum, quod idem peccatum pluribus virtutibus saltem interpretative, et virtualiter, mediate, et indirecte contrarietur. Tum etiam quia in eadem virtute et in ejus rectitudine possunt, saltem nostro modo concipiendi, distingui plures respectus in ordine ad Deum : nempe ut ad objectum, ut ad finem, ut ad efficientem, ut ad præcipientem, ut ad Dominum, etc., et per ordinem ad hujusmodi respectus poterunt tot alii respectus contrarietatis ad Deum et ad ipsam virtutem in peccato inveniri. Diluitor.

21. Objicies secundo: quia si quodlibet peccatum tot ex capitibus Deo et virtuti contrariaretur, in quolibet reperirentur plures species malitiæ, puta inobedientiæ, ingratitudinis, injustitiæ, irreverentiæ,etc., quæ proinde deberent in confessione explicari : hoc autem non debet admitti : ergo. Major suadetur : nam ex qua parte tale peccatum esset contra Deum ut præcipientem et legislatorem, haberet malitiam inobedientiæ : in quantum vero esset contra illum ut testem, malitiam irreverenliæ : ut contra Dominum, malitiam injustitiæ: ut contra benefactorem, malitiam ingratitudinis, etc. Objectio

Respondetur negando majorem : namhujusmodi circunstanlia cum sint conditiones generales transcendentes omnia peccata, non dant speciem, nisi fuerint volitæ directe et in se ipsis : ut puta cum aliquis Enervatur.

directe peccat eo fine, ut frangat divinum præcepluin, vel ut facial Deo irreverentiam, aut ob aliud hujusmodi motivum : quod raro continget. Tnde licet in quolibet peccato lot illa* rationes oppositionis ad Deum inveniantur; non tamen ex hoc habet necessario plures malitiæ species aut eircunst.mtias, quæ debeant in confessione explicari.

^Q.E* sdidu. Dubitant hic ('ajetanus et alii, utrum sit « de ratione piceati esse contra Deam non solum ut auctorem el finem naturalem ; sed ut finem et auctorem supernaturalem? Sed decisio hujus difficultatis non obscure habetur ex dictis disp. 1, num. 34, ubi probatum est vilia omnia et peccata, etiam quæ virtutibus acquisitis directe opponuntur, ex consequenti et indirecte conlrariari virtutibus supernaturalibus, ac proinde etiam Deo ut auctori et fini hujus ordinis.

§ III.

Qualiter ratio uffens Dei se habeat ad peccatun*i ?

22. Hæc difficultas tangitur hicab aliquibus, et defectu distinctionis confunditur. Sciendum ergo est, offensam posse sumi dupliciter: vel passive, pro damno et nocumento personæ offensæ illatis, a quibus persona ipsa denominatur formaliter *offensa et damnificata* : et hæc est offensa formalis : vel potest sumi active pro ipsa actione nociva el inductiva talis damni, a qua denominatur aliquis *offendens:* quæ proinde dici potest *offensa causalis* vel *activa*. Igitur si loquamur de offensa hoc posteriori modo sumpta, fere omnes conveniunt esse offensam ipsum peccatum secundum aliquam rationem existentem in illo. Et videtur satis per se notum : quia notum per se est, peccatorem per suummet peccatum Deum offendere, el inferre illi injuriam.

Dubio- Inn· Dissidium tamen nonnullum esse potest, an hæc ratio offensæ activæ sit ipsamet ratio constitutiva peccati ? an vero aliquid aliud eam consequens? Hoc posterius asserere videnlur Lorca in præsenti disp. 11, Vasq, disp. 96 et quidam alii : debentque illud admittere omnes, qui ex una parte nobiscum tenent, peccatum constitui per positivum ; el ex alia dicunt rationem offensæ in peccato nihil aliud esse quam aversionem a Deo privativam.

vera r^n' Melius tamen N. Cornejo in præsenti dub. 4, mngisque ad mentem D. Thom»rationem offensæ activœ dicit non distingui a malitia peccati : neque esse aliquid secundum rem eam consequens: sed illam intime transcendere: quamvis mudo nostro intelligendi nonnihil consequutioniselposterioritatis habere videatur. Ad eum proportionalem modum, quo proprietates entis modo nosiro concipiendi illud supponunt, et consequi dicuntur; quamvis secundum rem per ijisum transcendant, et sint omnino idem. Consonat hic dicendi modus doctrina) D. Thomæ in isto art. ubi in solui, ad5, ait, peccatum idcirco diffinitum fuisse ab Augustino per *esse contra legem aeternam,* potius quam per esse *contra rationem* : quia consideravit illud, in quantum erat offensa Dei : atque adeo sentit, quod esse contra prædictam legem, in quo formaliter consistit ratio malitiæ et peccati, et esse offensam seu offensivum Dei non distinguuntur. Ratione etiam suadetur ex dictis § praecedenti : quoniam peccatum eo habet esse offensivum Dei, quo habet esse contra illum, sive ut legislatorem, sive ut dominum, sive ut finem, etc. cum ergo per ipsammet rationem peccati habeat his modis esse contra Deum, ut ostensum est num. 17, consequens fit, quod per eandem secundum rem sil Dei offensivum, et offensa ejus activa. Diximus *secundum rem :* quia nos sicut prius quodammodo concipimus peccatum esse contra legem, quam esse contra personam legislatoris, et hoc posterius intelligimus consequi ad illud prius: ita prius concipimus aliquid ut peccatum, quam ut Dei offensivum : hocque ad illud veluti consequitur.

*23. Nec refert, si objicias quod homicidium v.g. non est offensa Dei, nisi ut est aversio ab illo : est autem peccatum essentialiter, secundum quod est conversio ad objectum dissonum : ergo non est eadem ratio peccati, et ratio offensæ. Respondetur enim utranque rationem, tam conversionem, quam aversionem, in peccato habere rationem offensæ activæ ; sicut utraque habet rationem malitiæ : quia tamen conversio non habet rationem prædictæ offensæ, nisi prout est aversiva a Deo, inducitque ipsam iormalem aversionem, ac per eam veluti consummatur et completur: idcirco ratio talis offensæ potius attribui solet aversioni quam conversioni : quamvis in exequutione et secundum rem prius in hac quam in illa reperiatur. At vero in ordine ad constituendum peccatum prior est conversio

vmioquain aversio : quia peccatum secundum suam essentialem rationem per se primo sumitur in ordine nd objectum dissonum, in quo ordine potior est conversio, qua prædictum objectum per se respicit, quam aversio quæ sequitur per accidens. Celerum ratio offensæ activæ dicitur in ordine ad offensam passivam, quam inducit in persona, quæ offenditur : et ideo illi formalitali primario tribuenda est ratio offensæ activæ in peccato, quæ offensam passivam directius concernit, et ad eam magis appropinquat : in quo polior est aversio a Deo, quam conversio ad oppositum.

M- d!a Major difficultas est (quam Doclores citati non videntur hic tetigisse) circa offensam formalem seu passivam, qualiter se habeat ad peccatum? an nimirum sit ipsamet offensa activa ut ad Deum tanquam ad objectum terminata ; vel aliqua alia ratio in actu peccati existons, a qua Deus exlrinsece denominetur *offensus:* sicut abactu charilatis denominatur exlrinsece *amatus?* an vero comparetur ad prædictum actum solum per modum termini et effectus, qui in ipsa persona, quæ offenditur, scilicet in Deo moraliler resultat, et in ea subjeclatur : ita quod Deus respectu talis offensæ nem se habeat omnino exlrinsece et per modum objecti ; sed magis per modum subjecti, et quodammodo intrinsece? Sed quia gravis hæc difficultas propriam sedem habet in materia de Incarnatione, et a nobis ex professo ibidem (Deo dante) examinanda est ; breviter hic ea solum, quæ ad præsens necessaria videntur, tangemus, eligendo (saltem pro nunc) hunc posteriorem modum dicendi, quem graves Theologi sequuntur.

24. Dicendum itaque est, offensam formalem seu passivam non esse intrinsece in actu peccati; sed ex illo, ut est offensa activa, veluti resultare in Deo secundum affectum peccantis per modum quasi moralis læsionis juris divini a peccante intentatae, a qua Deus intrinsece quodammodo denominatur *offensus, injuriatus, et damnifcntus.Lnde* respectu ipsius Dei hujusmodi offensa habet se veluti forma seu privatio in eo recepta ; respectu vero peccati et offensæ activæ habet se tanquam terminus et effectus. Probatur ita esse dicendum : quor‘·' niam hujusmodi offensa passiva non tam habet esse malum peccantis vel actionis peccati, quam ipsius Dei, qui per peccatum offenditur el damnificatur: el ideo non tam debetur pro ea peccanti au l peccato pœna, quam satisfactio el restitutio Deo offenso ; ut infra ad quæst, 87, disp. 17, ostendemus: ergo prædicta offensa non debet esse subjective in peccante aut in peccato ; sed magis in Deo. Patet consequentia : nam malum in eo esi tanquam in subjecto, cujus est malum : sicut etiam damnum in eo est, quem damnificat, et cui lædit.

«Secundo probatur supponendo, offensam seconda, mortalem (de hac enim præcipue loquimur) in ralione offensæ esse simpliciter infinitam : id enim ad sui æqualem compensationem infinitam satisfactionem requirit : quodquia in tract, de Incarnat, ex professo a nobis probandum est, modo supponitur : ex hoc autem sequens conficitur argumentum. Nulla ratio in actu peccati aut in peccatore existons polest esse simpliciter infinita : ergo ratio divinae offensæ inducta per peccatum mortale non est subjective in peccatore, neque in peccato ; sed in Deo per illam offenso. Consequentia quoad priorem partem liquet ex præsupposito : quoad posteriorem vero etiam constat : nam ratio prædictæ offensæ, eo modo quo est, alicubi esse debet : el si non sit in peccatore offendente, neque in peccato, non potest alibi esse quam in ipso Deo offenso. Antecedens autem probatur. Tum quia neque peccator, neque actus peccati capax est alicujus rationis infinitæ simpliciter ; cum uterque sit subjectum simpliciter finitum. Tum etiam quia aut illa ratio esset forma positiva? Et sic implicaret, quod esset simpliciter infinita: omnis enim forma positiva recepta in subjecto finito, necessario limitatur et finitur per ipsum subjectum : el ideo repugnat produci a Deo gratiam actu infinitam; quamvis ipsa secundum suam rationem nullum habeat terminum: quia cum producenda sit in natura creata, et hæc simpliciter sit subjectum finitum, non potest non ab ea finiri et limitari. Aut talis ratio essel aliqua privatio ? El neque isto modo posset esse infinita. Nam cum privatio sit carentia formæ debitæ, non polest esse major quam ipsa forma debita, qua privat: quare sicut repugnat deberi actui humano vel alteri finito subjecto formam positivam infinitam simpliciter, aut dari in eo capacitatem ad hujusmodi formam, ita repugnat reperiri in illo privationem simpliciter infinitam.

25. Confirmatur : quoniam si offensa formalis esset aliqua ratio existons in peccato, talis ratio vel esset conversio vel aversio : ad has enim reducitur quicquid est in actu peccati : sed heque conversio, neque aversio Conflr- ωιη°·

reperta in peccato potest esse simpliciter infinita :ergo neutra ex illis potest habere rationem prædictæ offensa. .Minor quoad conversionem videtur per se nota : nam conversio et habet objectum simpliciter finitum, scilicet bonum commutabile·, et attingit illud modo finito et per tendentium finitam : ergo ex nullo capite potest habere infinitatem : in quo omnes conveniunt. Quoad aversionem vero, de qua nonnihil difficultatis esse potest, sic suadetur. Quoniam aversio a Deo reperta in peccatore vel in peccato, nihil aliud est quam privatio conversionis in ipsum Deum : constat autem, quod hujusmodi conversio sicut et forma, per quum fit simpliciter est finita : fit enim talis conversio vel per rectitudinem et conformitatem actus cum lege debitam ipsi actui; vel per charilatem et gratiam debitam haberi ab operante talem actum : qu.e omnia simpliciter sunt aliquid finitum : ergo etiam prædicta aversio est simpliciter finita : quandoquidem (ut nuper dicebamus) nulla privatio potest esse major, forma, qua privat.

Cttair-natio aiia· Confirmatur secundo : nequit esse major aversio, quæ reperitur in peccatore vel in peccato, quam pœna damni illi correspondons. scilicet carentia visionis divinæ : sed hujusmodi pœna, quamvis sil infinita secundum quid, sicut visio, qua privat, est etiam infinita secundum quid, simpliciter tamen et absolute est finita, ut disp. 17, dub. -l, agentes ex professo de hac pœna probabimus : ergo, etc.

Eîtα-xium. Dices aversionem a Deo in peccatore reperlam, non utcunque esse privationem gratiæ ; sed omnis gratiæ possibilis haberi ab ipso peccatore; siquidem omnis ista gratia est incompossibilis cum tali aversione : hujusmodi autem gratia possibilis simpliciter est infinita : quianunquam Deus tantam gratiam communicabit, quin majorem et majorem usque in infinitum communieare valeat. Sed hoc effugium nullum est : quia neque aversio neque pœna damni, quæ ei correspondet, privant formaliter tota gratia aut tota gloria haberi possibili, alias cum privatio non auferatur nisi per formam, qua privat, quandiu non ponitur in peccatore tota ipsa gratia, non auferetur ab eo totaliter prædicta aversio. Privatio ergo gratiæ, quæ constituit aversionem (et idem est de privatione gloriæ, quæ constituit poenam damni) tantum esi privatio gratiæ absolutesumptæ, seu quantum ad essentiam : unde posita in peccatore gratia, quantumvis minima, aufertur lolaliterprædicta privatio, et destruitur aversio. Non ergo ex hoc capite potest talis aversio esse simpliciter infinita. Vide infra disp. 18, mini. 11.

Kcfci. liinr.

26. Verum contra hanc doctrinam objicies primo, quod D. Thom, infra quæst. 87, art. 3, ubi probat peccatum, qua ratione est contra Deum, adeoque offensa ipsius, esse infinitum; expresse dicit, totum hoc convenire illi ex parte aversionis : ergo tam ratio infinitudinisquam ratio offensa· constituenda esi in aversione, quæ reperitur in ipso peccato.

Respondetur D. Thomam in illo art. nontax loqui de offensa formali; sed de offensa activa, quæ est ipsummet peccatum, ut habet esse objective contra Deum, averlitque ab illo per suam malitiam: et hanc offensam seu malitiam dicit esse infinitam, non simpliciter, sicut est offensa formalis, pro qua debetur Deo infinita satisfactio; sed secundum quid, sicut dicitur infinita pœna damni, quæ correspondet prædiclæ aversioni et malitiæ: ut latius explicabimus disp. 17, dub. 4.

Secundo objicies : quia honor, quo Deurat honoramus, non subjectatur in ipso Deo;'-*' sed in nobis : nam honor est in honorante: ergo neque injuria, qua ipsum offendimus, debet esse aliquid in illo ; sed in nobis. Patet consequentia. Tum quia contraria debent habere idem subjectum. Tumefiam quia non videtur aliud esse injuria et offensa Dei, nisi divini honoris ablatio vel privatio : ablatio vero et privatio alicujus forms ibi tanquam in subjecto esse debet, ubi esset ipsa forma.

Confirmatur : quia peccator per suum actum nihil intrinsecum ponit in Deo, a quo ille denominetur *offensus;* alias Deus per tale intrinsecum mutaretur : ergo solum potest denominari *offensus* extrinsece abofensione existente in ipso peccatore et in ejus actu : sicut *honoratus et cultus* dicitur ab honore et cultu existente in honorante.

Confirmatur secundo : nam si ex peccald resultaret in Deo aliquid, quod haberet·0 rationem offensæ : aut illud esset forma positiva? et hæc non videlur excogitabilis: aut esset aliqua privatio, puta quia Deus privaretur ratione causæ finalis ; vel quia tolleretur ab eo supremum dominium, vel aliquid hujusmodi ? el neque hoc dici potest. Nam cum hæc sint in Deo necessaria et a se ; repugnat omnino introduci in illo alicujus eorum privationem. Adde quod Deus nequii ni'quit esse objectum alicujus mali, sicut mquit esso, aut denominari *mulus:* offensa autem habet rationem mali : ergo nequit habere Deum pro subjecto.

S. 0 Λ*· 27. Respondetur ad objectionem concesso antecedenti, negando consequentiam : est enim quoad hoc inter honorem et offensam Ijm activam quam passivam manifesta disparitas. Quoniam honor habet se per modum actionis immanentis ipsius honorantis: nihil enim aliud est honor (teste D. Thoma 2,2, qu. 103, art. l ad 2), nisi testificatio et protestatio de excellentia aut bonitate alicujus : ubi ipsa actio, quæ tantum est immanens, supponit suum objectum, el nihil in eo ponit præter denominationem exlrinsecam. Quapropter licet honor ex parte personae honoratae supponat tanquam objectum excellentiam, quam testificatur; non tamen ibi aliquid ponit ; sed sistit omnino in honorante : neque honoratum respicit ut subjectum ; sed solum ut objectum. Cæterum offensa activa, quamvis sit formaliter actio immanens; virtualiter tamen secundum affectum peccantis est actio transiens : actio vero transiens, in quantum talis est, non supponit objectum; sed est (activa illius, respicitque materiam, circa quam versatur, ut passum et subjectum, in quo producit effectum, quo mediante illud denominat. I t patet in calefactione, quæ quia est actio transiens, non denominat calidum immediate per se ipsam ; sed medio calore, quem in ligno producit : et ideo quamvis calefactio, in quantum actio est, subjectaretur in calefaciente, terminalive tamen poneret aliquid in calido, nempe calorem vel calefactionem passivam, medio quo illud intrinsece denominaret. Unde quia offensa activa habet esse prædicto modo transiens, respicit personam offensam, non præcise ut objectum; sed magis ut passum et subjectum, in quo recipitur ejus terminus et effectus, qui est offensa passiva, volui quædam læsio et damnum illatum tali subjecto. Posset etiam dici, quod licet honor secundum se sit in honorante, sicut offensa activa est in offendente ; gloria tamen, quæ est offectus honoris (ut D. Thom. docet loco cil.) non sistit in ipso honorante; sed transit moraliter ad personam honorificalam, et quodammodo in ea recipitur : et huic, scilicet gloriæ, potius quam honori contrahatur offensa formalis.

Per quod palet tum ad primam antecedentis probationem. Nam licet offensa activa, secundum quod manet in peccante, contrariatur divino honori, qui in eo esse debet ; offensa tamem formalis (ut dicebamus) non contrariatur immediate honori; sed magis gloriæ, quæ est honoris effectus. Diximus *magis glorix,* etc. quia proprie el formalissime loquendo, offensa formalis neque contrariatur honori neque gloriæ, quam honor ponit; sed alicui, quod honor supponit. Contrariatur enim, eo modo quo est, divinæ excellentiae, ratione cujus Deus est dignus laude et honore : et contrariatur juri, quod Deus habet, ut veneretur, diligatur, et honoretur. Et ideu si contraria habere debent idem subjectum ; potius hinc deducitur offensam formalem in Deo esse, in quo est prædictum jus. Tum etiam ad secundam : quia offensa formalis non est formaliter ablatio aut privatio finiti honoris Dei, qui existit in creatura : hoc enim proprium est offensæ activæ ; sed est ablatio et privatio (quantum est ex affectu peccantis) infiniti juris, quod diximus : et ita ibi debet esse sicut in subjecto, ubi est prædictum jus.

Sohitur por'''''' 28. Ad primam confirmationem respondetur, peccatorem per suum actum nihil in Deo ponere effective et efficaciter ; ponere tamen vel auferre ab eo aliquid effective. Nam quicunque mortaliter peccat, quantum est ex parte affectus vel formalis, vel interpretativi, tollit a Deo rationem ultimi finis, quæ est Deo intrinseca, constituendo sibi finem ultimum increatura : tollitetiam ab illo ex parte ejusdem effectus jus, quod habet, ut colatur, honoretur, et super omnia diligatur, dum hæc illi negat. Et quia si ita posset esse, sicut peccator intentat ; Deus de facto prædicto jure prhraretur, et in propriis et intrinsecis læderetur ; prudenter eum reputamus ut læsum et damnificatum in illis : et sicut ipsa sunt bona intrinseca ; sic prædicta læsio, prædictumque damnum intentatum aestimatur ut intrinsecum. Quod enim effective peccator non lædat intrinsece jus divinum, non stat per ipsum, qui facit quantum postest, ut illud destruat : et absolute destrueret, si esset destructibile. Unde quoad æstimâlionem non minus Deus se reputat offensum, injuriatum et læsum ab illo, aesi effectiveejus dominium destrueretur : nec minus est infinite gravis hæc offensa in ratione offensæ et injuriæ moralis, aut minorem requirit satisfactionem, quam illa. Et hoc modo dicimus offensam formalem esse in Deo tanquam in subjecto, et afficere illum quodammodo intrinsece.

swwtar 5f<uo(ii. Ad secundam confirmationem jam conéjat, offensam non esse judicandam in Deo ad modum formæ positiva? : sed ut quædam læsio juris divini, adeoque per modum privationis et ablationis rationis finis ultimi, supremæque excellentis et dominii Dei ; prout alibi magis explicabitur. Neque urget probatio.quæ ibi adducitur: nam quud divins perfectiones sint a se, et omnino necessaris, ostendit non posse destrui effective ; non vero probat, quod peccator non possit Deum illis privare affective et modo explicato. Ad id vero, quod additur, dicendum est eodem modo : quod etsi Deus non sit subjectum alicujus mali effective, ita ut possit cum exequutione illud in se recipere ; peccator tamen potest intentare, illud Deo inferre. Et hoc modo offensa est in Deo, scilicet ul malum intentatum ex affectu peccantis. Neque hinc fit ut Deas *malui* denominetur, etiam eo modo quo malum offensa? habet esse in illo : quia hæc denominatio in moralibus solum tribuitur facienti malum; non vero illud sustinenti : ut patet in malo pœnæ, quod etsi sil in patiente, non ideo illum denominat *malum.* Propria ergo denominatio,quam prædictum malum Deo tribuit, est denominatio *offensi, damniflcati, injuriati, Ixsi,* et hujusmodi.

Dices : omne malum aut ost culpa, autr·,^ eslpœna ejus, in quo est: adæquate enim<"^ dividitur in hæc duo ratio mali : sed m'***?' Deo non est culpa nec pœnn, etiam affective: ergo neque ullum malum. Respondetur divisionem mali per culpamot pœnam non esse adaequatam nisi tantum respectu mali, quod invenitur in rationali creatura : ut D. Thom. docet, 1 p. quæst. 18, art. 5, et ita non comprehendit malum divina? offensæ, quod est malum Dei. Potest tamen reduci et ad malum culpæ, quatenus est effectus culpæ existentis in creatura; ctad malum pœnæ vel pœnalitatis, quatenus est contra voluntatem divinam : quia de ratione mali pœnæ est ut sit contra voluntatem patientis ; proprie tamen neque est poena, nec culpa-, sed damnum Dei intentatum a peccatore, et illi affective et secundum moralem aestimationem illatum. Plures alia? objectiones sese offerebant contra id, quod supponimus de infinitate offensæ formalis, quæ etiam tangunt doctrinam modo statutam circa ejus subjectum : sed quia prædicla difficultas, ut diximus, propriam sedem habet in materia de Incarnat, illuc usque differendæ sunt.

QUÆSTIO LXXIi

De distinctione peccatorum, in novem Articulos divisa.

Deinde considerandum est de distinctione peccatorum vel vitiorum.
Et circa hoc quxrunlur novem.

Absolutis quæ ai communem et generalem peccati considerationem, proindeque ad primam partem hujus Tractatus spectant, exorditur jam Ang. Doctor secundam: ubi magis distincte et in particulari quæ ad essentiam et conditiones illius attinent, examinantur. Unde in tota hac quæst. 72 agit de distinctione peccatorum, non omnino in speciali determinando quæ sint hujus vel illius speciei atomæ et specificæ (hoc enim longioris negotii est, et in eo magna pars secunda? secunda? absumitur) sed assignando pra?cipua capita, ex quibus specifica distinctio in qualibet materia debet desumi. Quocirca novem movet articulos, tum ut præcipuam difficultatem, et quid re ipsa tenendum sit, nobis aperiat : tum etiam ul varias peccatorum divisiones, quæ ex sanctis Patribus Gregorio, Ilieron. et Isidoro, aut ex aliis Doctoribus circunferuntur, ad legitimum sensum reducat. De distinctione peccatorum numerica non extal apud Ang. Doctorem specialis tractatus : ex ejus tamen communi doctrina dc individuatione accidentium, adjunctis illis, quæ circa unitatem et distinctionem imperii et actus imperati supra quæst. 17, art. 4, statuit, et aliis, quæ sparsim in pluribus ejus locis habentor,

115

non

non difficile erit prædictam distinctionem venari, Quod potius perlinere videtur ad materiam de poenitentia, ubi ex professo agitur, qualiter in Confessione sacramentali numerus peccatorum aperiri debeat : ibique a nobis (Deo dante) commodius examinabitur. Do distinctione vero specifica, quæ est proprin materia hujus quaestionis, haud breviter disserendum esset, nisi id a nobis magna ex parte præstitum fuisset in tract, de bon. et malit, ubi de specificatione et distinctione humanorum actuum incommuni, prout ad genus moris spectant, ex professo egimus : inde enim accipi debent, et quæ ad actuum bonorum, et quæ ad peccatorum specificationem et distinctionem spectant. T'nde in præsenti circa priores quinque et tres posteriores articulos hujus quæstionis sufficiet literam Ang. Magistri brevi commentario, aut aliquibus adnotationibus elucidare. Circa sextum vero articulum, ubi de distinctione peccati commissionis et omissionis, et de diversitate ex parte præceptorum agitur, erit non longa disputatio.

articulus i.

Virum peccata differant specie secundum objecta ?

Ad primum sic proceditur. Videtur quod peccata non difiennl specie secundum objecta. Actus enim humani præcifoe dicuntur boni vel mali per comparationem ad finem, ut supra ostensam est .-cum igitur peecalum nihil aliud sil quam acihominis malus, sicut dictum est, videtur quod secundum fines peccata debeant distingui specie magis quam secundum objecta.

1. Præleroa : malum cum sit privatio, distinguitur specie secufidnni diversas species oppositorum : sed peccatum est qroddâm iiiaiuni in genere humanorum actuum : ergo peccata nugis distinguuntur specie secundum opposita, quam sceondum objecta.

3 Præterea : si peccata specie differant secundum objttU, impossibile esset idem peccatum specie circa diversa objecta inveniri : sed inveniamur hujusmodi peccata : nam optrbia est in rcbusspiritualibus et in corporalibus, ut Grcgôrios dicit in lib. 31 moral, avaritia etiam esi circa diversa genera rerum : ergo peccata non distinguuntur specie secundum objecta.

Sed contra est. quod peccatum est dictum, vel factum, vel ccncupilnm contra legem Dei ; sed dicta, vel facta, vel conrapita distinguuntur specie secundum diversa objecta : quia ictus per objecta distinguuntur, sapra dictum est : ergo etiam peccata secundum objecta specie distinguuntur.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, ad rationem peeaü duo concurrunt : scilicet actus voluntarius, et inordittdlo ejus, qm·.· est per recessum a lege Dei. Horum intern duorum unum perse comparatur ad peccantem, qui intendit hiem actum voluntarium exercere in tali materia : alind autem, scilicet inordinatio actus, pcraccidens se habet id intentionein peccantis : nullus enim intendens ad malum cfentor, ulDionys dicit 4, cap. de divin, noniin. Man festan est autem, quod unoquodque consequitur spec em serandumillod quod esi per se; non autem secandum id.quod esi per accidens .-quia ea, qua· sunt per accidens, sunt extra ntiroem speciei ;el ideo peccata specie distinguantur ex une acinum voluntariorum magis, quam ex parle inordinatloüs ia pectalo existent is. Actiis autem voluntarii dslini tuatur specie secundum objecta, ut in superioribus OStcnnm et : untie sequitur, quod peccata proprie distinguantur Veie seeundam objecta.

Ad primum ergo dicendum, qnod Unis principaliter habet rationem boni : ei ideo comparatur ad aetnm voluntatis, qui cM primordialis in omni perzato sinu objectum; unde in idem rodit, quod differant secundam objecta, vel ' eundum line*.

Λ«i Hccnudum dicendum, qnod percarum non est pura privatio ; sed est debito ordine privatus : et ideo peccata magi* distinguuntur specie «crunrlum objecta artuum, quarn scrmidiim opposite .-qinmvi* etiam si distinguantur secundum opiXAild.s virtutes hl dcin rediret : virtuteseiiitn distinguuntur specte secundum objecta, ut supra dierum est.

Ad tertium dicendum. quod nihil prohibet in diversis rebu> «pecte vel genere differentibus invenire unam formalem rationem objecti, a una peccatum speciem recipit : ct hoc modo superbia circa diversas res excellentiam qruric : avaritia vero abundantiam eorum, qua; usui humano accommodantur.

Prima Conclusio : *Peccata specie distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis guam ex parte inordinationis in peccato existentis.*

Secanda Conclusio : *Peccata proprie distinguuntur specie secundum objecta.*

Tertia Conclusio : *In solutione ad secundum. Peccata magis distinguuntur specie secundum objecta actuum, quam secundum opposita.*

Commentarius.

1. Circa primam et secundam conclusionem nola primo, quod licet intentum D. Thomæ in hoc art. tantum sit agere de distinctione peccatorum formaliter, ut peccata sunt, et ut ad genus moris pertinent ; obiter etiam tangit distinctionem eorum, secundum quod sunt actus voluntarii, spectantque ad genus physicum. Atque ex eo deducit peccata formalikr ut talia debere distingui per objecta secundum eorum *esse* morale : quia ut sunt actus voluntarii in genere physico per eadem objecta physice considerata distinguuntur. Unde arguit virtualiter in hunc modum. Actus voluntarii secundum se, et ut spectant ad genus physicum, specificantur et distinguuntur per objecta considerata sub esse physico : ergo iidemmet actus, ut perlinent ad genus moris, atque adeo ut sunt formaliter peccata, debent a paritate rationis specificari etiam et distingui per objecta considerata in esse morali.

Secundo nota, quod Ang. Doctor non omnino negat peccata distingui ex parte inordinationis privativae. Nam cum in quolibet peccato detur privatio rectitudinis virtutis opposita?, per quam constituitur in ratione mali absolute dicti, debent, saltem prout sunt in hoc genere, per praedictam privationem et per formam, qua privat, suo modo distingui. Hæc tamen distinctio secundum se tantum est distinctio

accidentalis resptvtu peccati : quod juxta nostram sententiim constituitur per positivum; quamvis a posteriori inferat distinctionem essentialem : quia ubi sunt distincte specie privationes, necesse est inveniri distincta objecta, diversis virtutibus vel eidem diverso modo opposita, adeoque distincta specifice peccata. An vero e converso quoties dantur distincta objecta et peccata, dentur etiam semper distincte privationes : atque ita distinctio privationum sit omnino adaequatum signum distinctionis inter peccata? disp. 6, num. 11, tetigimus. Et quicquid circa hoc dicatur, verum est semper quod D. Thom. ait. peccata magis distingui ex parte objecti ipsorum peccatorum, quam ex parte privationis, aut form c t-pposite : siquidem illa est distinctio a priori et essentialis ; hæc vero accidentalis et a posteriori.

2. Circa rationem hujus articuli non est mo lica difficultas, quo pacto verum sit,speciem peccati secundum id debere attendi, quod est |>erse : etnonsecundum illud, quod est per accidens, seu præk-r intentionem peccantis. Et arguitur primo ad hominem in 1, dist. 16, quæst. 3, art. 2, quæstiunc. 3. ubi Aug. Doctor impugnans modum dicendi aliquorum, qui asserebant, circunstantiam tunc solum dare speciem peccato, quando est per se intenta, sic ait : *Quidam enim dicunt, quod hoc accidit, in quantum circunstantiz accipiuntur ut fines voluntatis : quia a fine actus moralis accipi! speciem. Sed hoc nem videtur sufficienter dictum : quia aliquando variatur species peccati, sine hoc quod intentio feratur ad circunstantiam illam : sicut fur ita libenter accipit cas aureum non sacratum, sicut sacratum :el tamen in aliam speciem peccatum mutatur, scilicet de furto simplici in sacrilegium,* etc. Idem docet de mal. quæst. 2, art. 6 ad 6; ergo juxta hanc doctrinam id, quod datpeccatospeciem, non necessario est per se intentum. Arguitur deinde ratione : quia si species peccati desumitur ab objecto, utique desumi debet ab illo, quatenus est objective malum et dissonum rationi : non ut præcise est in ordine physico bonum quoddam delectabile ; alioqui talis species solum esset species physica, et non mali moralis : atqui objectum secundum primam illam rationem non potest esse per se intentum, quia nullus intendens ad malum operatur, et omne malum est præter intentionem : ergo, etc. Tertio, qui ex ignorantia culpabili existimans occidere cervum, occidit hominem, peccat peccato homicidii : et nihilominus occisio illa, quatenus est occisio hominis, non est per se volita ; sed sequitur per accidens et præter intentionem agentis ; ergo. Denique, proprium esse dicitur quorundani peccatorum, videlicet scandali, inobedienliæ, odii, et aliorum hujusmodi, quod malum sil perse voliluma peccante, ut illis tribuat speciem : el ideo quod in aliis, puta furti, homicidii, sacrilegii, etc. satis est ad speciem talis peccati : in his non su Ilicit. Si autem doctrina hujus articuli universaliter vera esset, nullum quoad hoc deberet constitui discrimen: ergo, etc.

3. His vero non obstantibus, doctrina D. Thomæ verissima est, el ratio ejus bene intellecta optime suadet intentum. Pro quo animadvertendum est, quod cum D. Thom. ait in corp, hujus art. speciem peccati debere attendi secundum id, quod est perse: non loquitur de illis, ad quæ peccatum dicit ordinem tanquam ad objectum, finem, vel circunstantiam, quaeque proinde objective solum et per modum termini exlrinseci habent specificare : (de quibus objectiones modo proposite procedunt, ut constabit intuenti) sed loquitur de his, quæ intrinsece reperiuntur in ipso peccato: cujusmodi sunt ratio actus voluntarii tendentis ad tale vel tale objectum, et privatio rectitudinis seu conformitatis cum lege existons in ipso actu : secundumque convenit illi, aut non convenit specificari, et habere speciem. Prius enim investigare oportebat rationem ex parte peccati (ul sic dicamus) specificandam, seu rationem, secundum quam peccatum specificari debeat, quam specificativum talis rationis determinaretur. Supponit ergo Ang. Doctor, quod in peccato, ut peccatum est, duplex tantum ratio specificationis capax invenitur: altera positiva,qaæ est tendentia voluntaria actus ad objectum: et altera privativa, quæ est carentia conformitatis cum lege : ex quibus hæc posterior habet se in peccato per accidens ; prior vero per se. Cujus ratio est (ut D. Thom. ait, et Cajetanus exponit) quia cum peccatum essentialiter sit a peccante, illud est in peccato perse, quod per se ad peccantem comparatur. Et hujusmodi est actus voluntarius et ejus tendentia : intendit enim peccans talem actum in tali vel tali materia exercere. Quod vero ad peccantem se habet per accidens. sicut se habet privatio, quæ eo ipso quod privatio est, est præter intentionem, etiam est per accidens respectu peccati. I ndecum unumquodque sortiatur speciem secundum

secundum id, quod est in eo per se; et non secundüm id, qqod est per accidens (narn quod est per occidens, co ipso est extra essentiam, et extra speciem) infert Ang. Doctor primam conclusionem articuli, videlicet quod specificatio el distinctio pec*-catorum magis attendi debet ex parte actuum voluntariorum, quam ex parte privativa? inordinationis in peccato existentis. Ac si dieat, quod ratio, secundum quam peccatum debet specificari, seu accipere speciem a suo specificativo extrinseco, non est inordinatio privativa : quia hæc convenit peccato per accidens ; sed tendentia voluntaria, quæ ad peccantem et ad peccantum comparatur per se.

•1. Et quia actus voluntatis et eorum tendenti® sumunt speciem ab objecto, ut in superioribus a D. Thoma probatum est, concludit secundam assertionem dicens : *Unde sequitur, quod peccata proprie distinguantur specie secundum objecta.* Quæ assertio remanet perspicua ex dictis : nam si peccata specificantur secundum tendenliam positivam actus, et non secundum privationem propter rationem dictam, ab illo utique specificari debent, ad quod est, et a quo specificatur talis tendentia, quod est ejus objectum; non ab eo, cujus est, el a quo specificatur privatio, qualis est rectitudo virtutis oppositae : atque adeo per illud; non vero per hanc debent specie distingui. Hic est legitimus sensus hujus liters?, quæ aliquibus non satis eam penetrantibus difficilis admodum visa est.

Verum quia ab his, quæ se tenent ex parte actus, ad ea, quæ sunt ex parte objecti; adeoque ab illo, secundum quod peccatum accipit speciem, ad id,a quo talis species tanquam ab objecto vel termino desumitur, trahi potest argumentum (quia non videtur posse esse magis per se in actu voluntario id, secundum quod specificatur in ralione peccati, quam sit volitum per se objectum vel terminus, a quo talis specificatio desumitur: et ideo ipse Ang. Doctor 2, 2, quæst. •13, art. 3, loquens de eo, a quo objective peccatum specificatur, expresse dicit debere esse per se volitum) ex quo objectiones in adversum propositæ redire videntur ; oportet rem hanc magis explicare.

ü. Pro quo iterum animadvertendum est, quod sicut in homine v. g. quamvis plures sint formæ specie differentes, ut anima, quantitas, color, etc, non de omnibus dicimus dare illi speciem ; quamvis omnes conferant ei perfectiones specifice distinctas; sed de sola prima, quæ constituit ipsam essentiam hominis, et qua sublata, homo non remanet : cæteræ vero absolute dicuntur *eatra speciem,* et esse ejus accidentia: sic in actu peceaminoso (qui in genere morali habet se ut quoddam subsistens) etsi plures malitiæ specifice divers® aliquando inveniantur, alia desumpta ex objecto, vel fine, alia ex circunstantiis ; non tamen secundum omnesabsolutediciturpeccatum habere speciem ; neque omnes dicuntur absolute constituere peccatum aut speciem peccati, sicut neque omnes sunt illi per se et essentiales ; sed prima dumtaxat, quæ (saltem in illis actibus, quæ ex genere sunt peccata) desumitur ex objecto vel fine per se volito : cæteræ vero, quæ sumuntur ex circunstantiis non per se inspectis a peccato, absolute sunt extra essentiam peccati, et quædam ejus accidentia, sine quibus essentia ipsius et propria species consistere potest : et ideo quamvis dicantur mutare speciem, et ralione illarum peccatum denominative et accidentaliter sit in pluribus speciebus malitiæ, quæ debeant in confessione explicari; non tamen absolute dicendæ sunt dare vel constituere speciem peccati propter rationem dictam. Quare dum ab eo, secundum quod peccatum habet speciem, trahilur argumentum ad probandum debere esse per se volitum id, a quo talis species desumitur, intelligendum est juxta dicta de prima specie, quæ absolute constituit actum in ratione peccati ut est in actu furandi species furti, in actione occidendi species homicidii, et sic de aliis : hujusmodi enim species in illis actibus, qui per se sunt peccata, semper sumitur a per se volito (hoc intendit D. Thom. locis cit. ex 2, 2. el aliis). Non autem intelligendum est de aliis speciebus malitiæ, quæ superveniunt peccato jam constituto. Nam hujusmodi species sicut sunt accidentales peccato ita desumi possunt ex qualibet circunstantia objecti, etiam si tantum sit volita per accidens. Et de istis speciebus loquebatur I). Thom. in 4, ubi supra, et qua?st. 2 de mal. El per hoc constat ad primum argumentum, quod ad hominem propositum fuit contra rationem hujus articuli.

G. Ad secundum, quatenus potest esse contra nos, respondetur ex dictis disp. G, num. G8, quod licet objectum dissonum, a quo peccatum sumit primam speciem, debeat esse per se volitum ; non est hoc ita intelligendum, quasi volilio, ut volitio est, directe terminetur ad ipsam dissonantiam,

qua constituitur malum objective ; sei quia terminatur ad bonitatem physicam, ut stat tub prædicta dissonantia : ex eo enim quod volitio secundum id,quod babet de munere volendi, terminetur ad prædictam bonitatem, connotando quod sit sub prædicta dissonantia, quæ est terminatio physica ; resultat in ipsa volilione alia tendentia et respectus ad dissonantiam el malitiam objecti, in qua consistit malitia et species moralis: quæ quidem tendentia non est de munere volendi, neque respicit objectum ut votibile, neque illud denominat *intentum* aut *volitum :* sed est dumtaxat de linea mensurationis et subjectionis ad legem per modum difformis, ut dictum est a num. cit. Itaque cum concedimus, objectum dans peccato primam speciem debere esse per se votitum, referendum est ad illud ut physicum, non utcunque, sed ut connotalur sub dissonantia et malitia objectiva : hoc enim sufficit, ut prædicta species ab ipsa dissonantia objecti desumatur. Ad tertium dicemus infra disp. 13, dub. 3, ubi examinandum est, quam habeant speciem peccata commissa ex ignorantia? Nunc vero respondetur non esse contra nos: quia actus ille, sicut per accidens est occisio hominis iper se namque solum tendit ad occisionem feræ) ita solnm per accidens habet esse peccatum : el ipsa prima species malitiæ comparatur ad illum, quatenus actus voluntarius est per accidens : unde non mirum, quod ab aliquo per accidens volito specificetur in ratione peccati. Doctrina vero D. Thomæ, quod prima species peccati desumitur ab objecto perse volito, non est necesse, quod in omnibus verificetur; sed in illis actibus, qui per se sunl peccata, ut est actus furandi, actus fornicandi, et similes. Ad quartum dicas discrimen inter peccata inobedientiæ. odii, scandali, et alia hujusmodi ab aliis in eo consistere, quod propria el specifica illorum malitia, neque ut primaria, neque ut secundaria·, perse,aut per accidens aderit in peccato; nisi directe et expresse intendatur a peccante : quod tamen non estnecesse, ut adsit malitia propria aliorum peccatorum, saltem ut secundaria et accidentalis.

7.Aliter possetexplicarimens D. Thomæ, distinguendo duplex volitum, utrunque per se : aliud per se primo ; et aliud per se secundo. Volitum per se primo est objectum vel finis, qui directe et expresse intenditur a peccante. Volitum per se secundo est omne illud, quod ex parte talis objecti vel finis se tenet. Quia ergo species peccati semper desumiturab objecto vel fine, autabaliquo, quod ex parte illorum se tenet; ideosempersumitur a perse volito, vel per se primo, vel per se secundo. Quicquid vero neque est objectum aut finis, neque ex parte horum se tenet,qualisesl privatiorectitudinisexislens in peccato, neutro modo habet rationem vohti per se; sed est omnino per accidens: et ideo incapax tribuendi speciem. Ei quia hanc secundam expositionem latius prosequimur infra disp. et dub. citatis, non est hic immorandum. Contra ipsas vero D. Thomæ assertiones non desunt instantiae adjirobandum, distinctionem specificam peccatorum non semper desumi ex objectis : illas tamen adduximus et solvimus in tract, de bonit. et malit, disp. 1, dub. 4, et disp. 3, dub. 1,

ARTICULUS II.

Ulnm convenienter dbdbwiantur peccata spiritualia a earnalituxt

Ad secundum sic proceditur. Videtiirquod inconyenieoter distinguantur perata spiritualia carnalibus. Dicit cuim Apost ad Galat. 5 : Manifesta sunt opera carnis, ipæsunl formatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, etc., ex quo videtur, quod omnia peccatorum genera sunt opera carnis : sed peccata ramalia dicuntur opera carnis : ergo non sunt d stinguenda peccata carnalia a spiritualibus.

2. Praeterea : quiconque peccat, secundum carnem ambulat. secundum illud Roman.& Si secundum carnem meritis. moriemini ; si autem spiritu facta carnis niortiiicaveritis, vivetis ; sed vivere vel ambulare secundum carnem, videtur pertinere ad rationem peccati carnalis : ergo omnia peccata sunl carnalia : non ergo sunt distinguenda peccata carnalia a spiritualibus.

X Prætcrea : superior pars animæ, qua· est mens vel ratio, spiritus nominatur,secundum illud Ephes. 4 : Reiiosamioi spiritu mentis vestra? : ubi spiritus pro ratione ponitur, ut ibi glossa dicit : sed omne peccatum, quod sccûàlum carnem committitur, a ratione derivatur per consensum · quia superioris rationis est consentire in actum peccati, ut infra dicetur;ergo eadem peccata su.4 carnalia ct spiritualia.-uon ergo sunl distinguenda d invicem.

4. Prætcrea rsi aliqui peccata specialiter sunt carnalia, hoc potissime intclligendimi videturde illis peccatis, quibus in corpus suum peccat aliquis : sed sicut Aposi. dicit 1, ad Corinth, ü : Omne peccatum, quodennque fecerit homo,extra corpus e^t · qni autem fornicatur, in corpus suum peccat : ergo sola fornicatio esset peccatum carnale: cum lamen Apostolos ad Ephes. 5, etiam avaritiam carnalibus peccatis annumeret.

Sed contra est. quod Gregor. 31 moral, dicit, quod septem capitalium viliorum quinque <unl spiritualia, ei duo carnalia.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, peccata recipiunt speciem ex objectis. Omne autem faecatum consistit in appetitu alicujus commutabilis boni, quod inordinate appetitur, ct per consequens in en jam habito inordinate ali3nis delectator. Ut autem ex superioribus patet, duplex est l Heclatio. Una quidem animalis, qua· consummatur in sola aiqjfebensionealicujus rei ad votum habite, et hæc diam potesi dici delectatio spiritualis · sicut cum aliquis delectator in bude humana, ycl in aliquo hujusmodi. Alia vero delectatio e*t corporatis, sive naturalis, quæ fnipeo tactu cor^nii perficitur, quæ potest etiam diri delectatio car3jiis.SfC igitur illa p.Tcata.qu.f perficiuntur in delectatione spintuaii, vocantur thecata spiritualia : illa vero, qua.· pertciuntur in delectatione carnali, vocantur peccata carnalia;

lirai gub, quæ perficitur in «feleclalioiic e»horum et luxu· ni, que pcrllriiiir in ddortatlonc veiærcorum ; mule cl Apûstolu* diril S, ad (.'nriulli 7 r Emundemus no» ah oioni uqoinaiiicnlo carnis cl spirltiw.

Ad prunum ergo dicendum, qimd fiirut glo>»a ibidem dicit, ilh villa dicuntur opera rjriih.nou qui i lu voluptate carnis pcrficiâiilur, *cd earn sumitur Ibi pro homine, qol dum secuuiluui R· viril, secundum carnem vivere dicitur, ul ethiii August, dicit II ile Civit. Del. Et hujus ral o est ex b-c, quod omnis rationis humana! defecins ex ecn<u carnali aliquo modo milium habet. Et per hoc ellam palet ropmisio ad secundum.

Ad lerlimn dicendum, quod in pettulis carnalibus est aliquis atlus spiritualis, scilicet actus rationis : wd linis horum peccatorum, a quo denominantur, est delectatio carnis.

Adqturlum diceodmn, quod sicut glossa ibidem dicit, specialiter iu fornicationis pcci-aio servit anima corpori,iu Lautum ul nihil aliud iu ipso momento cogitare homini liceat : delectatio autem gula·, etsi sit carnalis, non ila absorbet rationem. Vel potest dici, ipiod iu hoc peccato etiam qusedim injuria lu corpori, dum inordinate maculatur : ideo per hoc solum peccatum dicitur specialiter homo in corpus peccare. Avaritia vero, qua· carnalibus peccatis connumerator, pro adulterio ponit, quod est injusta usurpatio uxoris alicuæ. Vel potest dici, quod res, in qua delectatur avarus, corporale quoddam est : el quantum ad hoc connumeratur peccatis carnalibus ;SCtl ipsa delectatio non pertinet ad caroeni; sed ad spiritum :Cl ideo Gregorius dicit, quod est spirituale peccatum.

Prima Conclusio : *Peccata illa, quæ perficiuntur in delectatione spirituali seu animali, vocantur spiritualia : illa vero, quæ consummantur in delectatione carnali, vocantur carnalia.*

Secunda Conclusio : *Ex septem capitalibus vitiis quinque sunt spiritualia, et duo tantum carnalia : scilicet gula, quæ perficitur in delectatione ciborum : et luxuria, quæ consummatur in delectatione Venereorum.*

Nota hic, quod peccata quæ dicuntur *spiritualia,* non ex eo sic appellantur, quia in actu spirituali consistant, vel illum includant : hac enim ratione etiam alia peccata spiritualia dicerentur : cum in eis includantur actus voluntatis el intellectus, qui sunl spirituales : sicut nec *carnalia* ex eo vocantur, quia dicunt actum corporalem : nam etiam ira el avaritia includunt hunc actum; et nihilominus sunt spiritualia; sed utraque denominatio desumitur ab ultimo complemento peccati, quæ est delectatio ad ipsum sequula, ut habetur insolut. ad 3. Et ideo illa solummodo peccata appellantur *carnalia,* quæ in delectatione omnino corporali sistunt, ut est delectatio gustus et tactus : el hujusmodi sunt peccata gulae et luxuriæ cum suis filiabus, quæ in ipsa carne consummantur. *Spiritualia* vero vocantur, quæ sistunt in delectatione inlentionalisequuta ex interna apprehensione :sive talis delectatio sil omnino spiritualis, ut est delectatio elicita a voluntate : sive sil delectatio animalis, quæ est actus appetitus sensitivi. (.'traque enim ob elevationem, qïiam habet supra materiam, et supra delectationem omnino materialem, *spiritualis* appellatur. Et quia sola peccata gulæ et luxuriæ, quæ in apprehensione et delectatione tactus et gustus terminantur, sistunt in hac materiali delectatione ; sola hæc dicuntur peccata carnalia : reliqua vero omnia sub spiritualibus comprehenduntur. Quæ divisio desumpta est ex D. Gregorio lib. 31 moral, cap. 31. Et est circa illam observandum, quod si sumatur per ordinem ad actualem delectationem, ut sumi videtur in hoc art. non est divisio essentialis : quia actualis delectatio non intrat essentiam peccati; sed eam consequitur. Sivero attendatur secundum radicem et causam delectationis, proculdubio est divisio essentialis : nam peccata, quæ petunt consummari in delectatione carnali, essentialiter differunt ab illis, quæ in delectatione animali vel spirituali consummantur : quamvis distinctio sic intellecta, non tam ex prædictis delectationibus, quam ex objectis, quæ illas inferunt, ortum ducat.

ARTICULUS III.

Virum peccata distinguantur specie secundum causas /

Ad tertium sic proceditur. Vide ur quod peccata distinguantur specie secundum causas. Ab eodem emm habet res speciem, a quo habet esse : sed peccata habent esse ex suis causis: ergo ab eis etiam speciem sortiuntor : differunt ergo specte secundum diversitatem causarum.

2. Præterea : inter alias causas minus videtur pertinere ad speciem causæ materialis : sed objectum iu peccato est sicut causa materialis : cum ergo secundum objecta peccata specio distinguantur, videtur, quod jæcrata multo magis secundum alias causas distinguantur specie.

3. Præterea : Augustinus super illud Psalm. Incensa igni et suffossa, dicit, quod omne |*crcutum est ex timore male humiliante, vel ex amore male hillammuntc : dicitur enim 1. Joan. 2, quod omne, quod est iu mundo, aut est coneuniscenlta carnis,aut est concupiscentia oculorum; aut superbia vilæ.Diciluraulcm aliquid esse in mundo propter peccatum, secundum quod mundi nomine amatores mundi significantur, ul August, dicit super Joannem. Gregorius etiam 31 morat, distinguit omnia peccata secundum septem vitia capitalia omnes autem hujusmodi divisiones respiciunt causas peccatorum : ergo videtur, quod peccata differant specie secundum diversitatem causarum.

Sed contra est, quia secundum hoc omnia peccata essent unius speciei, cum ex una causa cau<enlur. Dicitur enim Eccles. IV, quod initium omnis peccati est superbia. Et 1, ad Timolh. ultimo, quod radix omnium malorum est cupiditas. Manifestum est autem esse diversas species peccatorum : non ergo peccata dislinguuntuur specie secundum diversitates causarum.

Kespondco dicendum, quod cum quatuor sint causarum genera, diversimode diversis attribuuntur. Causa enim formalis ct materialis respiciunt proprie substantiam rei : ct ideo substantkc secundum formam el materiam sjiecie el genere distinguuntur. Agens autem ct linis respiciunt directe motum cl operajionem : ct ideo motus ct operationes secundum hujusmodi causas specie distinguuntur; diversimode tamen : nam principia activa naturalia, sunt determinata semper ad eosdem actus: et ideo diversa? species iu actibus naturalibus attenduntur non suium secundum objecta, quæ sunl fines vel termini; sed etiam secundum principia ac-

tiu. AjJviacw ei Infrigidare distinguuntur specie seamdum aliduai ct frigidum. Sed principia activa in acti* bas votatrt.iri& «jnwmùll sunt act» peccatorum, non se ex necessitate ad unum: et ideo ex uno principio activo vei mutho poxMim duersr mh Vk s peccatorum procedere : sion ex tîæcrv au lo humiliante potest procedere, humo furetur» ei quod Occidat» oı quod deserat gregem sibi commissum :ct Uie eadem posumi priwdere ex amore. 1'ndr mamfostum esi. quod peccata mvu differant specie seceudam divers» raiKb ddivj-i vů tooli x as. sed soliuu secundum diveNütem catbæ limits : inis autem csl nbjee· tom vduitfaii$*(Bteft$um est enim supra. quo! aetts huiiuui lu beh î specie» ex fine.

Ad priuMiergO dicendum, qnod principia attira io ae· tftes vobmutLs, com non sial ddenuinata ad unmu, non satfk'iuat ad pnutnreudum humin*h actus nUi dclcnuinehir >o*«iaus ad ummi oer intefitiûtæm liais, ul paid per Philo sq ham iupmvujbjk rt ideoa fine perficitur el esse. el species pectMt

Ad secomtan dhvmlam. quod objecta, secundom quod co parantur ad actus e\:enorts tabent rationem materne circa quam,- sed stca^fom quod comparantur ad ad urn interiorem volaaUtis. tabrnt rationem fimum : el ex hoc tab» at, quod dent 4:<cicm actui Qiumvis etiam secundum qujd saut nutctii circa qnam, Inbeaiit rationen tenuiuorum, a qu busmotes speciOcantur, oi didtur In 5 Ptrpth·,<·». in lo Ethic., ail tamen eliaia termiui motus dam spedem nuilibus, in quantum habeat rationem finis.

Ati tertium dicendum, quod illa* divisiones petealornoi non fhtdur ad dislifIgaembs species peccazonim: sed ad BAinifvsîaowis diversas eau-os eorum.

Conclusio: *Peccata* non *differunt specie secundum causas diversas activas vel rnoti- sed solum secundum diversitatem cause finalis.*

Hæcdistinctio procaldubioesl essentialis, et coincidit cum illa, quæ sumitur ex objecto. Nam cum finis sil proprium objectum voluntatis ; in ordine ad specificandos et distinguendos actus humanos, finis operis et objectura non differunt. Observat bene Cajetanus, causam motivara non sumi hic a I). Thoma pro illa, quæ movet in genere causæ finalis: quia ab hac non negaret quod peccata sumant specificam distinctionem; imo frequenter asserit, illa distingui secundum motiva : quod intelligendum est de motivis in hoc genere. Appellat ergo in præsenti causam motivam illam, quæ movet in genere efficientis: et ita pro eadem sumit causam motivam et causam activam seu effectivam : hæc enim præcise ut activa est. non distinguit, propter rationem articuli. Diximus *précise ut activa est,* etc., quia aliquando causa activa inducit diversam causam finalem : et tunc propter finem, quem inducit, distinguet. Solutio ad 1 confirmat doctrinam, quam in tract, de bonit. et malit, disp. 1. dub. 4, etalibi tradidimus: nimirum quod specificativum actus moralis in ratione talis non est principium, scilicet voluntas sumpta secundum se; sed objectum vel ipsa voluntas ut informata et determinata per illud : quæ doctrina sumitur etiam ex corpore articuli.

ARTICULI S IV.

Urum pwafam uwrnienter duttnguaiur tn percale h . Pewu, tu λ· ipwn, rt tn prutimum I

I. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod convenienter peecuium distinguatur per lOCCulom» quod est in beam, in proximum, el iu se ipsum. illud enim, quod est MaunuM omni peccato» nou débet pom quasi pars in divisione peccati ; sed commune est omni peccato, quod sit contra Drum: pouitureuim iit diffinitione peccati» quod sil contra legem iH'i, ut supra dfetuqi est : non ergo pccalum in Deum debet pout quasi isirs in divisione peccatorum.

-· Pratcrva : oiuiiis divisu» debol fieri per opposita .-sal isU tru genera peccatorum non sunt opposita ; quicuuquc emm pcecai in proximum, pereat in se Ipsum, cl iu Dcnoi : non ergo peccatum conventtmmr dividitur secundum lure tria.

3. Praqerca : ca, qu.i· sunt evtrittseepR» non conferunt speciem : sed Deus et proximus sunt evira nos ergo per lue non distinguuntur peccata secundum s|ttciùih * inconvenienter igitur secundum li.ee tria iieccatum dividitur.

Sed contra est, quod Isidorus in lib. de summo buuodis* linanvns peccata, dicit quod h mio dicitur pcccirv iu se, iti Deum» er in pr«>\imum.

Ecspondeu dicendum, quod sicut supra dictum est, peccitum est aclus inordinatus : triplex antern ordo iu homioe débet esse. Unus quidem secundum coinparfiiionem ad regulam rationis, prout srilircl omnes actiones el passiones nostra debent secundum regulam rationis commeusurari. Alius autem ordo est per coniiMraiioneni ad regulam diyiuæ legis»per quam homo in omnibus dirigi dcbei. Ei si quidem horno naturaliter esset animal solitarium, hic duplex ordo sufficeret ; sed quia liomo esi naturaliter animal politicam et sociale» m probatur in I Politic, ideo necesse est quod si! tertius ordo, quod bouto ordinclur ad alios homines,quibas convivere debet. Horum autem ordinum primus contint secnudum. et excedit ipsum qmectinque einni continentar sub ordine rationis, continentur sub ordine ipsius Dei : sed qu i dam continentur sub ordine ipsius Dei, quæ excedunt rationem humanam, sicut ea, qua* sunt tided, cl qua* debeutnr soli Deo : unde qui ia talibus pereat, dicitur in Deum percare, sicut hrreticos, ct sacrilegus, el blasphomus. Similiter Cium M-rundus ordo includit tertium, el excedit ipsutn : quu in omnibus, in «tuibiis ordinamur ad proximum. oportet nos dirigi secundum regulam rationis : sed io quibusdam dirigimur secundum rationem quantum ad nos tantum; non autem quintum ad proximum : Ct quando in his peccatur. dicitur homo peccare in se ipsum : sicut potet de guloso, luxurioso, et prodigo. Quando vero peccat homo in his, quibus ad proximum ordinatur, dicitur peccare iu proximum : sicut patet de fure, et homicida. Sunt autem diversa. quibus bomo ordinatur ad Deum, ad proximum.etad se ipsum. Unde hrr distinriio peratorum Csl secundum objecta, secundum quæ divcrsiGcantur species peccatorum unde hæc dislinciio peccatorum proprie esi secundum diversas pecenorum species : uau> el virtutes, quibus peccata opponuntur, sjjcuiulum tunc differentiam specie distingunil· tur. Manifestum est enim ex dictis quod virtutibus Theologicis homo ordinatur ad Dcuin temperantia xero el fortitudine ad seip^um : justitia aulem ad proximum.

Ad primum ergo dicendum, quod peccare in Deum, secundum quod ordo, qui esi ad Deum, tucludi! omnem humanam ordiuem. commune est omni peccato : sed quantum ad id quod ordo Dei excedit alios dm>s ordines, sic peccatum in Deum es! Specfafe genus peccati.

Ad secundum diceudmn. quod quando aliqua, qnornm unum includit alterum, ab invicem «iiMinguunlur, intclligitnr fieri distinctio non secundum illud, quoti unum continetar in altero ; sed scrmidum illud, quod unum excedit altorum, sicut patet in divisione numerorum el tignrarum. Non enim triangulus dividitur contra quadratum, secundam quode »ntinetur in eo ; <ed secundum quod exceditur ab eo: el similiter e<t dicendum de ternario et quaternario.

Ad tertium dicendum, quod Deos ct proximus, quamvis sint exteriora respectu ipsius peccantis ; non tamen sunt extranea respectu actus peccati ; sed comparantur ail ipsum sicut propria objecta ipsius.

Conclusio est afiirmativa : Hæc eliam distinctu) coincidit cum illa, quæ desumi-

lur ab objecto : et idco elium est caeentialis, ut Ang. Doctor animadvertit. Non quidem ita ut distinctivum esecniiale sint immediate ipsæ personæ, propria, Dei, et proximi, in quas peccatur (hujusmodi enim distinctivum solum sunt objecta, seu res, quibus homo ordinatur ad Deum, ad proximum, et ad se ipsum) sed quia cxistente praedicta personarum distinctione» necessario objecta, quibus homo ad illas ordinatur, debent distingui. Est autem prædicta distinctio omnino adæquala : quia nullum est excogitabile peccatum, quod sub aliquo ex illis tribus membris non contineatur, aut ad illud reducatur : cujus optima ratio habetur in litera.

articulus V.

Utrum divisio peccatorum qux est secundum reatum, diversified speciem.

Ad qninlum sic proceditur. Videtur, quod divisio peccatorum, quæ est secundum reatum, diversificet speciem, puta cum dividitur secundum veniale ct mortale. Ea enim, quæ in iufinitum dinerunl, non possum esse unius speciei, nec eliain unius generis : sed veniale et mortale peccatum dideranl in influitum : veniali enim debetur poma temporalis; mortali pœna aderna : mensura autem pœrne respondet quantitati culpa»,secundum illud Deuteron. 25 : Pro mensura delicti erit et plagarum modiis : ergo veniale ct mortale non sunt unius generis, nec dum quod sint unius speciei.

2. Pnetcrea : quædam peccata sunt mortalia ex genere, sicut homicidium el adulterium : quædam vero ex suo geimsmil pectita venialia, Sicut verbum otiosum, ct risus superfluus : ergo peccatum veniale et niorlale specie differunt.

3. I'ræterca : sicut se habet actus virtuosos ad prannium ; ili se habet peccatum ad pœnam ; sed prænnum est liais virtuosi actus : ergo ct pœna est tinis peccati : sed pectita distinguuntur specie secundum fines, ut dictum est : ergo etiam distinguuntur specie secundum reatum pamæ.

Sed contra : ea, quæ constituunt speciem, sunt priora, sicut diffcreutiæ spccilicæ sed poma sequitur culpam, sicut effectus ejus ; ergo peccata nou differunt specie secundum reatum pœn.T.

Rcspondeo dicendum, quod eorum, quæ specie differunt, duplex differentia invenitur. Una quidem, quæ constituit diversitatem specicnim -*ct talis differentia nunquam invenitur nisi iu speciebas diversis, sicut rationale et irrationale animatum el inanimatum. Alia autem differentia est consequens diversitatem speciei: el talis differentia eisi in aliquibus consequatur diversitatem speciei ; in aliis tamen potest inveniri in alia specie: sicut album el nigrum consequuntur diversitatem speciei corvi ct cygni ; tamen invenitur hujusmodi differentia in eadem hominis specie. Dicendum ergo est,quod differentia vernalis, el mortalis pêccaii, vel quæcuuque alia differentia, quæ sumitur penes reatum, non potest esse differentia cuiisliltiens diversitatem speciei. Nunquam enim id,quod esi peraCcid&ns, constituit speciem : id aotcni. quod e<t printer intentionem agentis, esi per accitas, ni patet in *2 Physic. Manifestum est autem, quod pœna est pra-lcr intentionem peccantis : unde per accidens $e habet ad lerralmn ex parte ipsius peccantis. Ordinatur tamen ad peccatum ab exteriori, scilicet ex justitia judicantis qui secundum diversas conditiones peccatorum diversas t<pnas infligit. Unde didcrenlia, qu i· tsi ex reatu -piriiæ potest consequi diversam speciem peccatorum ; non autem constituit diversi'atem speciei. Differentia autem peccati venialis,Ct mortalis consequitur diversitatem inordinationis, quæ complet rationem peccati. Duplex enim est inordinatio: ena per subtractionem principii ordinis: alia, qua etiam silvato principio ordinis lit inordinatio circa ea, quæ sunt post principium : sicut in corpore animalis, quandoque quilem inordinatio complexionis procedit usque ad destructionem principii viiali*. et hæc. est mors: quandoque vero >alvo principio viia: fit dcordinalid qteedam in humoribus, cl tunc eM iegritudo. Principium autem actus lotius ordinis in moralihiK <>t finisu.timus qui ita sc lwbei in operativis, sinit principium indethonstrabUC m speculativis ut dicitur in 7 Elbir. Undr quando aninu dcordinalur per peccatum usque, ad aversionem ab ultimo fine, scilicet Deo, cui unimur per claritatem ; tunc e<(peccatum mnrtale : qnando vero fitd' ordinatio citra aversionem a Deo, tunc e*t peccatum veniale» Hiriitcnim in corporibo> denrdinatio mortis, qoæ est per remotionem principii vita·, est irreparabilis secimdum naturam : inordinatio aotem ægritudinis reparari potest propter id, quod salvatur principium vitæ. similiter est in lii-. quæ pertinent ad animam. Namin spectativis qui errat circa principia, îinpersuaMbilis est : qui autem errat salvatis principiis, per ipsa principia revocari potest Et similiter in operatitfs qui peccando avertiturab ultimo fine, quantum est ex natura peccati, tabet lapsum irrcpanibilcm: et ideo dicitur peccare mortal itet æternalitcr puniendas : qui vero pereat citra aversionem a Deo. ex ipsa ratione pcceati reparabiliter dcordinalur. quia salvatur prinripium : ct ideo dicitur peccare venialitcr, quia scilicet non ita peccat, ut mereatur interminabilem pœnam.

A<1 primum ergo dicendum, quod peccatum mortale et veniale differunt ininflnilumex parte aversionis; non autem ex parte conversionis, per quam rèspicit objectum, unde peccatum speciem luibet- Unde nihil prohibet, in eadem specie i.iYeniri aliquod peccatum mortale ei veniale: sicut primus motus in genere adulterii est tæccaium veniale, ct verbum otiosum, quod pleruuque est veniale, potest etiam esse mortale.

Ad secundum dicendum, quod ex hoc quod invenitur aliquod peccatum mortale ex genere, ct aliquod peccatum veniale ex genere, sequitur quod talis differentia consequatur diversitatem peccatonuu seru.iduin speciem, non autem quod canset eam. Talis autem differentia po'est inveniri etiam in his, quæ sunt ejusdem speciei, ut dictuai esL

Ad tertium dicendum, quod præmium est de intentione merentis vel virtuose agenti sed pœna non est de in!cntione peccanti sed magis est contra voluntatem ipsius: unde non est similis ratio.

Prima Conclusio : *Differentia, qux est eæ reatu pa?næ, potest consequi diversam speciem peccatorum : non tamen constituit diversitatem speciei.*

Secunda Conclusio : *Peccatum veniale et mortale possunt inveniri in eadem specie.*

Prima conclusio optime probatur in litera : cui nihil occurrit superaddendum. Circa secundam poterat disputari, num peccatum mortale et veniale circa eandem materiam essentialiter distinguantur in ratione offensæ : vel solum secundum magis et minus intra eandem speciem ? Sed de hoc agimus infra disp. 19, dub. 2.

ARTICULUS VI.

Utrum peccata commissionis ct omissionis differant specie /

Ad sextum sic proceditur. Videtur, quod peccatum commissionis et omissionis specie differant. Delicium enim contra peccatum dividitur Ephes. 2, ubi dicitur: Cum essetis mortui delictis et peccatis vestris : ct exponit ibi glossa : Delictis, id est, dimittendo quæ jubentur et jieccatis, scilicet agendo prohibita. Ex quo paret. quod per delictum intolhgitur perraluin omissionis· per peccatum, peccatum commissionis : differunt igitur specie, cum ex opposito dividamur tanquam diversa· species.

2. Prætcrea : peccato per se, convenit, quod sil contra

lrcem IM : ponitur cmwi in diltinilioc»', ut c\ *upra· iftctfc patri sedln ιατ Ihi ilfa <unt pr.r<q υ αΠιηιυΐη.!, ttocra qea* csl pcrcjtuw «mfestonl·el ah4 pra-ccpu ocp· liw. cœutâ qw· cm iwcjlnmcwmfcdoiwi ; cryo peccatum & qH d peccatum ctMMMissitiiid «tiflbnml spec X ï*ræîrrca : onu^io e fWb.iiioiu diffetuut, sicut ufiir· nstm ei jlie x\! affiroudo cl non i ossunl isse (Ms <p q&fa Mgalio mm Libet speciem ; non c ilis cni:i: αη ι sunt speefet, i hjee dUercitfbe, ul FhilasopbiK dta: : ergo omissio ci c» .mvso ιχ>η possum unius

Sed oKtrj : iu eadem serie peccati iihcutinr omissio et : «urus enim es ahera rupit quod «si peccatum cMb v et ' ▮» tu» ώι, quit s dare defert» qood etf pcettîiaa oi jssiom* : crpu otniSMO ‹ i cummfe&O iwa dif-

Besv:ideodktcdnnkqiiod in ferratis itncuilur duplex dffcn rJh : mu aukirüfe» el al;a iornulk Materialis qui· dvtn ailccditur secundum ruiundcm speciem actuum per· cati : fc-rcnalis auicm xvundum ordinrm ad untnu Luem proprim quod esi objetism provnum : unde inveniuntur aliqui arti* aatcruldvr secie differentes,- qui tamen fur-inirTcr sunt in eadem specie pecori, quia ad idem orti-namur : sicut ad eandem sperem homicidii pertinet juçu-bîiû. bp«bti(\ et pcrforuliQ; qmnnts actus >int specie diOeienles secnadum speciem natune. Sic cljp> si loquamur de spede peccati «misMoiiis e! c<>mnn^siiwi<s materialiter difcruM specie; brp- lamcu loquendo de s;eck\ secundum qi' ;<l neptio. privatio *pewa habete poiru. Si autem lo ;mcur de specie rccati non<*ionis» el commissionis for-ttulitrr ; sic noa di&rutil spede ; quia ad idem ordiuaular, ct ex ec-ΪΛΐ irntho procedam. Araro* enim ad coi^rcgan-•lixm pecuniam et f j j it. ct r> n dat ea, qua* dare debet. El si*mliicr tutosusad sritsbriendam gub· et Miperfiua come-dît, el jejunia debita prodrnnittit : et idem est videre in c. eris.Scwf< rruiui ul rcbcHnegaiinfundalur super ahqiu anirauliNie. qœe est miodammodo causa ejus · unde etiam in rrbu* rjluraliboscjn^ikm raliousiM, quod ignis cale-facial: ei quod mn infrigidet.

Ad primuni ergo dierndum. quod ilb divisio, qua· rst per eouuDissionem N omusivoein» non esi secundum diversas species formales ; materiales tantum, ut dictum tst.

Ad secundum dicendum, qwid Lvcvsse fa t iiilegel>ci propm diversa pra cepia iQinnativa. ci neçatfa ut grada-tim bonnes iHroducercutur ad virtutem, pries quidem abstinendo a mlo, ad quod inducimur per pnrepta nega-tiva; el posing>dum faciendo tonum, ad qaod indiirimor per prorepta affirmativa. Et sic prarepu a£ rmativa et w^tiva noa pertinent ad diversas vitiates; sed ad diversos grados virtutis : et per consequens non oportet quod coetnrientar diversis ferratis secundum speciem. Pi-reatiim etiam non habet speciem ex parie aversuros, qufa saondàm hoc esi initio vd privatio ; sed ex (Orte Conversionis secandam quodcslurius quidam. 1'udv secundum diversa pnrcepta legi* non diversificaniur peccata secandum sperirm.

A'l tertium dicemlum. quod objectio illa procedit dc il j Ut u H diversitate speciei. Sciendum est tameu. <]uocl Legatio etsi proprie non sii in specie, constituitur tamen in specie per reductionem ad aliqoam afinnatiooem» qnam sequitur.

Prima Conclusio : *Peccatum commissionis el omissionis materialiter differunt specie: formaliter cero sunt ejusdem speciei, quia ad idem ordinantur, et ex eodem motico procedunt.*

Secunda Conclusio *in solutione ad secundum. Non diversificantur sjiecie peccata sedandum diversa prxcepta legis.*

Doctrina hujus sexti articuli, el ejus consequentia aliquibus difficilis visa est : fiet autem perspicua, ut credimus, sequenti disputatione.

DISPI TATIO VIII.

/>e distinctione peccatorum j>er ordinem ad prxcepla.

Duplici jure possunt peccata per præcepla distingui : vel quia circa eandem legem aliud sit contra affirmativum, el aliud contra negativum : quo pacto se habent omissio et commissio ; vel quia opponuntur diversis legibus, ul naturali, positiva?, di-vinæ, humana?, etc. Duo igitur dubia, aliud pro commissionis et omissionis distinc-tione, aliud pro reliquis, excitabimus.

DI'BIDI I.

(.Irum peccata commissionis et omissionis procedentia ex eodem mutico pertineant a<l eandem speciem ?

I. Non quaerimus de commissioned omis- eib> sione in esse physico consideratis, in quo perspicuum est omnino distingui : habent l,'cll5· enim se in hoc genere, sicut ailirmatio et negatio, et sicut ens et non ens, inter quæ nulla datur convenientia. Loquimur ergo de illis, ut sunt in genere moris. In quo adhuc certum est pertinere ad distinctas species, quoties versantur circa diversas materias, provehiunlqae ex diversis mo-tivis. Est autem difficultas, utrum sint ejus-dem speciei in hoc genere, quoties circa idem versantur, et ex eodem molivo pro-veniunt ? Motivum vero appellat hic D. Th. non quod se habet per modum principii efficientis ; sed quod movet per modum finis, vel operis, vel operantis.

Ubi secando supponendum est, nomine peccati *commissionis* el *omissionis* in præ-senti non intelligi solum actum, qui est omittendi causa, el omissionem ex tali actu sequutam ; vel e converso, v.g. cum aliquis propter ludum omittit sacrum : ut exponunt cum Victoria, Curiel, Zumel, et alii. El mullo minus per commissionem intelligi-tur malitia positiva, el per omissionem malitia privativa, qua? in quolibet actu pec-cati intrinsece inveniuntur : aut per com-missionem tendentia actus ad objectum, el per omissionem carentia circunstanliæ dé-bitai : puta cum aliquis celebrat sine vesti-bus, aut recitat sine attentione : ul Vasquez I. I). Thomam sinistre interpretatur. El ratio est : quia Ang. Doctor loquitur de illis, quorum aliud absolute est peccatum com-missionis, et aliud absolute est peccatum omissionis :

omissionis :e.Mque unum simpliciter contra præceptum negativum ; aliud vero simpliciter contra affirmativum : constat autem non ita se habere ea quæ diximus.; sed quaslibet illorum opponuntur unico précepte, quod vel aimpl icitor est affirmativum, vel simpliciter est negativum : sicut etiam quælibet spectant ad unicum peccatum, quod absolute ve! est solum peccatum commissionis, vel solum peccatum omissionis. Non ergo ita exponendus est 1). Thom. sed per omissionem intelligit totum, quod in eo peccato necessario concurrit, adeoque tam omissionem quam actum, qui est ejus causa, præcise ut talem : per commissionem vero intelligit integrum actum peccaminosumcontra præceptum negativum, et ulranqueejns malitiam: de quibus quærimus, quod refert dubii titulus. Pro cujus decisione recolenda sunt, quæ disp. 5, dub. 4 observavimus : ubi diximus unitatem, aut distinctionem peccatorum, adhuc prout in genere moris sunt, posse attendi vel omnino rigorose, considerando præcise eorum formalitates, et prædicata quidditativa secundum regulas dialectic®, vel metaphysics : vel solum moraliter, modo ibi insinuato :quæ infra magis declarabimus.

§ L

Absolvitur difficultas duplici assertione.

Pra irrv. 2. Dicendum est primo, malitiam moraliem constitutivam peccati commissionis, et malitiam constitutivam omissionis, logice vel metaphysice loquendo, nunquam esse ejusdem speciei, imo neque ejusdem generis ; sed differre omnino, sicut disp. 6, a nam. 95, differre diximus malum positi vum et privativum. Hæc assertio sumitur Mtattex D. Tboma 2, 2, quæst. 79, ari. 2, ubi in solut. ad 3, ait : *Peccatum autem omissionis omnino a transgressione distinguitur.* Et loquitur de distinctione specifica : ut intuenti argumentum, cui solutio illa adhibetur, constabit. Idem insinuat art. 3, in corp, et tad. alibi : quem sequuntur in præsenti Curiel, Zumel, Vasq. et alii. Probatur primo: nam malitia commissionis, adhuc in genere moℓ ris, est malitia positiva: malitia vero omissionis est malitia privativa : sed positivum et privativum, in quocunque genere sint, logice loquendo in nullo conveniunt ; sed differunt sicut *esse* et *non esse,* et sicut affirmatio et negatio, inter quæ nulla datur univocatio aut convenientia : ergo, etc.

Confirmatur ; non est assignabilis aliqua ratio communis, in qua malitia positiva et privativa logice conveniant, et quæ de illis ul superior univoce prædicetur : ergo nequeunt esse hoc modo ejusdem speciei. Consequentia liquet. Antecedens vero probatur : nam vel illa ratio communis esset determinate positiva?elsic non esset communis, neque de malitia privativa prædicaretur. Vel esset determinate privativa ? Et neque hoc modo esset communis, siquidem non posset prædicari de positiva. Vel esset abstrahens ab ut roque ? Et neque hoc potest dici : tum quia a positivo et privatione non est abstrahibilis ratio, quæ non determinate exprimat unum vel alterum : ut disp. 6, a num 71 probavimus. Tum etiam quia talis ratio a positivo et privativo abstracta, esto quod haberet aliquam unitatem, ad summum hæc unitas esset secundum quid, et analoga ; non vero generica, aut specifica, quæ est unitas simpliciter, ut ex se constat : ergo, etc. Confirmatio,

3. Dices rationem positivi et privativi materialiter se habere in genere moris : quia in isto genere non attenditur, qualiter peccatum sit *ens* vel *non ens, aliquid* aut *nihil;* sed qualiter rationi opponatur: et quia hujusmodi oppositio ejusdem rationis est, sive malitia sil positiva, sive privativa, dummodo procedant ex eodem motivo : idcirco quoties hoc habuerint, utraque erit ejusdem speciei in genere moris, et in ratione malitiæ. Sed contra : quia genus moris, ut tale genus est, et ut condistinctum a genere physico, distinguitur per positivum et privativum : forma liter enim peccatum commissionis constituitur in ratione peccati et mali moralis per tendentiam positivam ad objectum dissonum ; sicut peccatum omissionis constituitur formaliter in ralione talis per carentiam et privationem actus debiti : ergo ratio positivi et privativi non omnino se habet de materiali ad hoc genus. Effugium. Evanescit.

Confirmatur primo : actus peccati commissionis formalissime ut malus, et ut habet esse in genere moris, opponitur contrarie actui bono, ut disp. 6, num. 76 diximus : sed oppositio contraria exigit pro formali terminos positivos : ergo quod malitia talis actus sit positiva, non omnino est de materiali intra prædictum genus. Confirmatur secundo : differentia per se divisiva alieujus generis, non potest habere se de materiali in tali genere : sed malitia positiva, ut positiva est, formalissime est Confirmatur impugnatio tripliciter.

differentia per se divisive moralitatis : atque ideo malitia privativa peccati commissionis non est ejus differentia, quia non est positiva ut vidimus disp. cit. num. 113, ergo idem quod prius. Confirmatur tandem : nam fere omnes Doclores. qui nobiscum tenent peccatum constitui formaliter per positivum, consequenter dicunt dari rationem positivam, quæ a Deo non sit; quæque si esset ab illo, esset Deus causa peccati : Ergo hujusmodi ratio positiva non se habet ad peccatum pure materialiter ; alias causaretur a Deo, qui causât tdtum, quod in illo de materiali se habet.

Seroali assenio. 4. Dicendum est secundo, peccatam commissionis et omissionis, quoties ex eodem motivo procedunt, moraliter loquendo non constituere distinctas omnino species peccatorum ; sed pertinere ad unam et eandem, juxta identitatem motivi. Hæc proculdubio est mens Ang. Docloris in præsenti, et 2, 2, cit. quæst. 79, ut sequenti § explicabimus. Quem communiter sequantur ejus discipuli. Cajet. Conrad. Medin. Alvar. Greg. Mart. .Montes. Araujo, et alii super hone articu-

Kïïia. lum. Probatur primo ratione, qua D. Thom. utitur : quia species peccati per se primo attenditur secundum motivum, seu objectum, circa quod versatur : et ideo peccata, quæ in objecto et motivo aliquo modo conveniunt, debent eodem proportionali modo convenire in specie, quæ desumitur ex tali motivo : ergo commissio et omissio, quoties circa idem motivum vel objectum versantur, erunt aliquo modo ejusdem speciei : non logice vel metaphysice ut probatum est : ergo moraliter.

Confie maiio. Confirmatur, et explicatur animadvertendo, quod malitia privativa peccati omissionis, sicut non oritur a voluntate nisi mediante actu positivo, qui fuit causa omittendi ; ita neque attingit proprium motivum, a quo sumit speciem, nisi ratione tendentia? et malitiæ positivæ ejusdem actus : unde tota malitia privativa, quæ ex praedicto motivo refunditur in omissionem, veluti transit per prædictam tendentiam et malitiam positivam. Ex quo fit. quod tam ex parte actus, et omissionis, ac malitiæ utriusque, quam ex parte motivi, eadem debet esse ratio respiciendi, el terminandi, proindeque ratio speciScandi : eadem ergo erit illis species sumpta ex tali motivo.

Evasio. 5. Dices primo,sufficere di versum modum respiciendi idem objectum, ad distinguenda specifice peccata : ut patet in speciebus infidelitatis, quæ ex diverso motivo respiciendi errorem contrarium fidei specificanlur, cfi alia secundum speciem est infidelitas Paganismi, alia .ludaismi, el alia hæreticorum : ut docet D. Thom. 2, 2, quæst. 10, art. δ; ergo cum commissio el omissio diverso modo objectum vel motivum respiciant (nam illa respicit directe ; hæc indirecte: illa positive et formaliter; ista vero privative ot interpretative) constituunt diversae peccatorum species.

Sed contra : nam modus respiciendi objec- l-n tum tunc distinguit moraliter species pec-**}* catorum, quando est diversus omnino formaliter, refunditque in ipsum objectum diversam rationem terminandi et speeificandi (qua ralione se habet in illis tribus infidelitatis speciebus) secus tamen quando prædictus modus tantum distinguitur materialiter; neque in objecto inspecto arguit vel refundit diversam formaiiter rationem terminandi et specificandi : ut in præsenti contingit. Distinctio enim penes modum respiciendi directe vel indirecte, positive aut privative, salis materialis est in ordine ad moralem appretiationem et reputationem : neque in objecto arguit diversam rationem specificandi, aut respiciendi; sed utroque illo modo inspicitur sub eadem formalissima ratione. Unde talis distinctio non potest esse sufficiens ad distinguendas moraliter species peccatorum. Quemadmodum juxta doctrinam D. Thomæ art. 7 sequenti. peccatum cordis, oris, et operis circa idem motivum non constituunt diversas species, quamvis diverso modo illud respiciant: quia talis diversitas respiciendi habet se de materiali, et non refundit in objectum rationes specificandi distinctas.

Dices secundo, rationem D. Thomæ, nt a ETiii) nobis confirmata est, ad summum convincere, omissionem et actum, qui est causa omittendi, esse ejusdem speciei moraliter, quod adversarii non negant : non autem id convincit de peccatis commissionis et omissionis proprie dictis : quæ licet procedant ex eodem motivo; unum tamen non est causa alterius, sed habent se quoad hoc disparate : sicut non restituere depositum, et furari : et ita prædicta ratio, vel saltem ejus confirmatio non videtur efficax.

6. Sed hæc etiam evasio refellitur : nam quod malitia privativa omissionis, et malilia positiva actus, qui est causa omittendi moraliter sit ejusdem speciei, non oritur (saltem perse primo) ex eo quod una sit causa alterius : quandoquidem una species peccati sæpe est causa peccati alterius speciei :

dei : et ab eadem causa procedere possunt diversa? peccatorum species ; sicut ex timore male humiliante procedere potest, quod aliquis furetur, et quod occidat : sed oritur perse primo prædicta convenientia ex eo, quod tam actus quam omissio, et tam malitia unius quam alterius ab eodem motivo, etsubeadem ralione procedunt : unde quia in hoc paresi ratio de aliis peccatis commissionis proprie dictis, quæ non sunt causa omittendi, quoties habent idem motivum cum omissione : idcirco nostra confirmatio de omnibus intentum convincit. Præterea, malitia positiva actus, qui est causa omittendi, el malitia peccati commissionis versantis circa idem motivum sunt ejusdem speciei : cum enim utraque hæc malitia positiva sit, supposito quod versentur circa idem motivum et specificalivum, non est a quo possint intra genus moris specie distingui : ergo si malitia privativa omissionis convenit specifice moraliter cum malitia positiva talis actus, debet eodem proportionali modo convenire cum malitia praedicti peccati commissionis : nam quæ sunt eadem, et conveniunt in uno tertio, pariter inter se ipsa debent convenire. Adde fundamentum Gabrielis Vasq. et aliorum, qui negant prædictam convenientiam inter peccatum commissionis et omissionis, ex eo potissimum desumi, quia unum ex illis constituitur per positivum, et aliud per privativum : atqui hujusmodi differentia positivi et privativi eodem modo reperitur inter actum, qui est causa omittendi, et ipsam omissionem : ergo vel hæc non debent adhuc moraliter esse unius speciei, vel nulla est ratio, ut illa nequeant moraliter specifice convenire.

Secundo probatur alia ratione desumpta exAng. Doctore2, 2, cit. quæst. 79, art. 1, quæ potest ad hanc formam reduci. Ita proporlionabili ler se habent in genere mali facere malum, et omittere bonum ex eodem motivo,puta furari, et non restituere ; sicut in genere boni se habent facere bonum, et omittere ex eodem motivo oppositum malum : at hæc duo non constituunt distinctas moraliter species : ergo neque illa debent eas constituere. Major constat a paritate rationis. Minor vero probatur ex doctrina D. Thomæ loco cit. : quia facere bonum el omittere malum sunt partes integrantes ejusdem justitiae, juxta illud Psal. 33 : *Diverte a malo, et fac bonum : Quorum utrunyue* (ait Ang. Doctor) *requiritur ad perfectum udum justitiæ*. Partes vero intégrales alicujus lotius, quatenus tales sunt, non constituunt diversas species; sed spectant ad unam et eandem : sicut partes intégrales domus, quatenus in genere artificiali sunt, pertinent ad eandem speciem arlefacti : et partes intégrales pœnitentiæ, ut contritio, confessio, et satisfactio, pertinent ad eandem speciem sacramenti : et in nostro casu ad eandem speciem juslitiæ commutativæ, ad quam pertinet reddere unicuique, quod suum est, ex motivo constituendi aequalitatem, pertinet illud non auferre ex motivo eandem aequalitatem conservandi ; et illud prius habet se lanquam pars formalis completiva justitiæ; posterius vero tanquam pars materialis. Redditque hujus optimam rationem D. Thom. loco cit. in fine corp. idem, dicens : /id *justitiam enim pertinet aequalitatem constituere in his, quæ sunt ad alterum, ut ex supradictis patet ; ejusdem autem est constituere aliquid, et constitutum conservare in his, quæ sunt ad alterum : constituit autem quis æqualitatem justitiæ, faciendo bonum, id est, reddendo alteri, quod ei debetur : conservat autem squalitatem justitiæ jam constitutae declinando a malo, id est, nullum nocumentum proximo inferendo.*

7. Neque obest si objicias, sequi ex hac Objectio, ratione non tantum moralem, sed etiam logicam convenientiam inter commissionem et omissionem, prout in genere moris sunt : quandoquidem facere bonum et omittere malum, ut restituere et non furari ex eodem motivo justitiæ adhuc logice non differunt specie intra genus moris, ut intuenti constabit.

Respondetur enim negando sequelam, Diluitur, propter apertam disparitatem inter bonum et malum, considerata adhuc in genere moris : quia bonum seu bonitas moralis nunquam est sola carentia vel privatio, neque hoc quod est non facere malum ex motivo boni, dicit aliquam bonitatem de genere carentiæ existentem in ipso *non facere ;* sed denominatur extrinsece *bonum* a bonitate positiva, quæ est in actu bonum faciendi, aut malum ex motivo boni repudiandi : atque adeo omnis bonitas moralis, sive respectu prosequutionis boni, sive respectu fugæ mali, semper est forma positiva: unde quia a formis positivis non repugnat abstrahi una ratio positiva, in qua logice conveniant : idcirco quantum est ex hac parte, nihil obstat quominus *facere bonum et non facere malum* ex eodem motivo dicant bonitatesomniuo ejusdem speciei. Cæterum malitia constitutiva peccati commissionis est

positiva : malilia vero constitutiva omissionis est privativa : et quia a positivo et privativo nulla est abstrahibilis ratio, in qua logice conveniant : ideo omnino repugnat, quod prædicta peccata logice sint ejusdem speciei : non autem repugnat esse ejusdem speciei moraliler : nam in morali consideratione peccatorum non tam attenditur. quid sint peccata in se ipsis, quam pro quo æstimentur. et reputentur, qualiterque inter se subordinentur. l ude quia malitia commissionis et omissionis procedentium ex eodem motivo reputantur ut unius formalis rationis, quamvis in diversis gradibus, et una subordiûatur alteri, modo statim explicando, possunt secundum moralem considerationem dici ejusdem speciei.

§ II.

Major declaratio precedentis doctrina.

8. Duo in bis. quæ tradidimus, diligentius examinare opus est : nimirum qua ratione commissionis et omissionis peccata ceiiseantur habere idem motivum ? et quo pacto cum habent idem motivum, dicantur perlinere moraliter ad eandem speciem? Pro primi ergo intelligentia (secundum enim declarabilur§ 3.) animadvertendum est. motivum peccati (quod in præsenti idem est ac finis, ut num. 2 diximus) duplex esse : aliud intrinsecum et proximum, quod appellatur */inis operis,* coinciditque cum objecto : et aliud extrinsecum et quasi remotum. quod est finis solius operantis, distinguiturque ab objecto actus, et habet rationem circunstantia?. E.x quibus illud prius tribuit peccato speciem essentialem et primariam; posterius vero tribuit quandam speciem secundariam et accidentalem: de quo plura diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 6. dub. 4. Igitur perdoctus quidam junior (quem semper veneramur) totam doctrinam, quam in secunda asserliene explicuimus. inlelligendamesse censet de sola specie secundaria commissionis el omissioHis desumpta ex motivo extrinseco: quoad speciem vero primariam, quæ desumitur ex intrinseco, non admittit prædicla peccata esse ejusdem speciei. Et juxta hæc interpretatur D. Thomam cum ait distingui specie materialiter; esse vero ejusdem speciei formaliter : quia differunt in specie prima desumpta ex objecto et motivo intrinseco ; conveniunt autem in specie secundaria, quæ desumitur ex motivo extrinseco, el illa respectu hujus habent se sicut materiale ad formali? : ut nos etiam loc. cit. explicuimus.

Qoidam dicendi modus.

Cæterum hic dicendi modus, quamvisnobis (maxime propter suum auctorem) sil probabilis, non placet aliis Thomistis : nec possumus illum ut proprium sustinere. Tum quia D. Thom. in præsenti expresse loquiturde motivo intrinseco, ei proprio actus peccati, quod coincidit cum objecto : elcopvenientiam desumptam ex isto motivo appellat convenientiam formalem, ut palet ex illis verbis : *formalis autem* (scilicet distinctio vel unitas) *attenditur secundum ordinem ad unum finem proprium, quod esi objectum proprium.* Quod statim apertius declarat exemplo homicidii, quod sivejugulatione fiat, sive lapidatione, vel perforatione, semper est ejusdem speciei, nempe homicidii propter motivi identitatem :quo in exemplo manifeste est sermo de specie primaria, et de motivo intrinseco : ergo non recte exponitur de convenientia in sola specie secundaria, et de motivo extrinseco. Tum etiam quia nulla est ratio, ut concedamus, peccata commissionis et omissionis procedentia ex eodem motivo extrinseco convenire in specie secundaria, quæ sumitur ex hoc motivo : negemus vero, procedentia ex eodem motivo intrinseco convenire in specie primaria, quæ ex tali motfvo desumitur. Et sane fundamenta secundae assertionis non minus hoc. quam illud probant ; nec minus adversariorum objectiones jfiilitant contra primum, quam contra secundum, ut intuenti constabit. Maneatergo, doctrinam prædictæ assertionis universalem esse de utraque specie, et de utroque motivo, servata proportione. Unde si commissionis et omissionis peccata habuerint idem motivum proximum, erunt ejusdem speciei quoad essentialem et primariam. Si autem motivum proximum diversum fuerit, et habuerint idem motivum remotum, erunt ejusdem speciei-solum quoad secundariam et accidentalem. Quod si in utroque motivo convenerint, utroque modo convenient moraliter in specie. Et in hac latitudine recipiunt doctrinam hujus art. Cajet. Medina, Alvar. Montes. Greg. Mart, et communiter Thomistæ : nosque ad id insinuandum diximus in assertione prædicta peccata, quoties ex eodem motivo procedunt, perlinere ad eandem speciem, juxta identitatem motivi.

9. Ad investigandum vero prædictum motivum

motivum nola, quod licet omissio præcise secundum80, Ut dicit solum carentiam actes, nullum rcspiciat motivum : adhuc tamen dicimus omissionem peccaminosarn semper procedere ex aliquo motivo : vel interprétaiive, in quantum interpretamur omittentem moveri ad non operandum ex tali aut tali fine : vel ralione actus, qui est causa omittendi : nam sicut ratione istius actasdicitur oriri a voluntate, et esse indirecte voluntaria : sic ratione ejusdem dicitur respicere objectum vel motivum, et ab eis procedere. Quoad motivum ergo exlrinsecum nulla est in præsenti difficultas : quia cum hoc expresse intendatur a peccante, ex ipsa ejus intentione sufficienter dignoscitur : unde quoad malitiam accidentalem desumptam ex hoc motivo, tam omissio quam actus, qui eam causât, pertinent moraliler ad illam speciem peccati, ad quam pertinet intentio peccantis, quæ est peccatum commissionis. Ut si quis ex intentione furandi velit omittere sacrum ; tam omissio quam volitio omittendi perlinent accidentaliter ad speciem furti, ad quam pertinet prædicta intentio : in quo fere omnes conveniunt.

Est autem difficultas non modica circa proprium el intrinsecum motivum, ex quo quælibet omissio sumit suam primariam et essentialem malitiam : et quodnam sit proprium peccatum commissionis, habens pro objecto prædictum motivum, et constituens moraliler unam speciem peccati cum omisMriusione? Atque in primis supponendum est, hocmotivum non esse objectum, circa quod expressed formaliter versatur actus, qui est causa omittendi, quando talis actus per accidens se habet ad omissionem, v. g. si quis ut ludat, omittat facere restitutionem; proprium motivum, a quo omissio restituendi habet suam primariam malitiam, non est ludus, nec res, quæ est materia ludi secundum se sumpta. Et ratio est perspicua : quia id, quod tribuit malitiam tanquam motivum, secundum se est objective malum : at vero res, quæ est materia ludi, non est mala secundum se ; sed si quam habet malitiam, sumit eam ab omissione, sicut ab objecto. Tum etiam quia motivum, a quo omissio v. g. restituendi habet suam primariam malitiam, semper est idem, quantumcunque actus, qui est causa omittendi, et res, quæest materia talis actus, varientur : sicut ipsa omissio restituendi quoad speciem primariam semper est ejusdem speciei, sive ex ludo, sive ex venatione, aut ex quocunque alio procedat : ergo res, quæ est materia istorum actuum, non potest esse prædictum motivum.

Alia doclrina.

10. Secundo supponendum est, prædiclum molivurn necessario debere esse aliquod ex objectis contrariis virtuti, cujus actus omittitur: puta si omittitur actus justitiæ, intrinsecum motivum omissionis erit objectum alicujus actus injustitiae: nam peccatum commissionis, et peccatum omissionis, quæ constituunt eandem speciem, el habent idem motivum, semper sunt contra eandem virtutem: et ideo sicut motivum actus commissionis, sic etiam motivum omissionis debet esse aliquid tali virtuti contrarium : quæ etiam est communis Thomistarum doctrina. Ratio vero est: quia proprium motivum alicujus omissionis duo debet habere: primo, quod omissio sit per se cum illo connexa, ila ut ab eo semper sumat speciem. Secundo, quod sit interpretative volitum in ipsa omissione, ita ut secluso omni alio cordate interpretemur, eum, qui sic omittit, velle tale motivum. Constat autem duo ha?c in nullo reperiri nisi in objecto contrario virtuti, cujus actus omittitur : ex eo enim quod aliquis omittat actum justitiæ, nihil aliud cordate interpretamur appetere, nisi oppositum malum injustitiæ: ut si medicus, cui ex justitia incumbit mederi infirmo, voluntarie omittat porrigere illi medicinam necessariam ad vitam et salutem, nihil aliud illum velle interpretamur, nisi quod infirmus moriatur, aut quod non convalescat : quod est malum contrarium virtuti justitiæ, cujus actum omittit: atque in cæteris simili modo : ergo hoc malum contrarium virtuti", cujus actus omittitur, universaliter assignandum est pro intrinseco motivo cujuslibet omissionis.

Adde, quod cum omissio boni sit quædam inchoatio mali, illud malum debet poni ut proprium cujuslibet omissionis motivum, quod per se inchoatur in tali omissione : hoc autem est malum contrarium bono omisso: sicut bonum, quod inchoatur in prætermissione alicujus mali, est quod opponitur tali malo : sicut enim non superbire, quando occurrit occasio, est veluti inchoatio quædam humilitatis; ita non humiliari quando quis lenetur, est initium superbiendi.

11. Cæterum quia mulloties in materia ejusdem virtutis dantur plura objecta illi contraria ; superest adhuc explicare, quod ex illis sit motivum, de quo loquimur? Pra

Pnnu h-fniLi. quo obson anda est duplex regula. Prima. qUan(j0 jn materia ejusdem virtutis dantur plures actus boni specie distincti, adeoque plures eorum omissiones specie divers®; propriummotivum istarum non desumitur ex sola contrarietate ad actum bonum, qui omittitur, v. g. religio habet plures actus distinctos in specie, ut *sacrificare, solvere decimas, vovere,* etc. adeoque dantur in ejus materia plures omissiones talium actuum specifice etiam distinet® : .motivum ergo omissionis solutionis decimarum v. g. non est quodcunque objectum contrarium religioni ; sed quod specialiter contrariatur ipsi actui solvendi decimas, puta peccatum illas auferendi, vel furandi rem sacram: et consequenter hujusmodi erit peccatum commissionis, cum quo prædicta omissio constituit moraliter unam speciem. Hæc regula ex eo constat, quia si motivum prædictæ omissionis esset quodcunque objectum religioni contrarium, omnes omissiones contra talem virtutem haberent idem motivum, essentque proinde ejusdem speciei: et rursus quælibet omissio in materia religionis esset ejusdem speciei cum quolibet peccato commissionis contrario huic virtuti, ut intuenti constabit : quod est inconveniens.

S.. 12. Secunda regula sit : quando in materia alicujus virtutis omnes actus boni sunt ejusdem speciei, ac proinde non datur in illa materia nisi una species omissionis : aut etiam si dentur plures actus boni specifice distincti, contra quemlibet ex illis dantur plura peccata commissionis specie diversa, proprium motivum cujuslibet omissionisest illud peccatum commissionis, quod minus distat ab actu omisso, et minus addit deformitatis supra ipsam omissionem, v. g. actui justitiæ commutativæ, qui est servare vel restituere rem alienam, contrariatur duplex peccatum injustitiae, nempe furtum, et rapina : cum ergo aliquis prædictum actum justitiæomittit, proprium motivum talis omissionis est furtum; non vero rapina: quia illud, ulpoie minus grave, distat minus quam hæc ab actu justitiæ, qui omittitur, minusque addit deformitatis supra ejus omissionem. Quare talis omissio moraliter pertinebit ad speciem furti, et non ad speciem rapinæ. Similiter actui fidei, qui est credere, aut confiteri fidem, opponitur duplex peccatum commissionis, videlicet negare fidem, et illam blasphemare : cum ergo aliquis omittit credere, aut confiteri fidem, urgente præcepto, intrinsecum motivum omissionis erit illud, quod est objectum primi peccati ; non vero quod est objectum secundi: et ideo talis omissio pertinebit ad aliquam speciem infidelitatis, el non ad speciem blasphemia?. Quia ab actu debito, qui omittitur, minus distat primum peccatum, quo solum negatur fides, quam secundum, quo etiam blasphematur : el supra prædictam omissionem minorem deformitatem addit sola fidei negatio, quam ejus blasphemia.

Veritas hujus regulæex eo etiam probatur, quia aliter manifeste sequitur unum et idem peccatum omissionis secundum suam propriam et essentialem malitiam perlinere ad plures species peccatorum : ad tot nimirum, quot sunt peccata commissionis, quæ actui omisso contrariantur : et ita eadem omissio restituendi erit in specie furti, et in specie rapinæ : el eadem omissio confitendi fidem in specie infidelitatis, et in specie blasphemiæ : et sic de aliis. Sed præterea probatur : quia cum respectu unius omissionis non possit esse nisi unicum motivum intrinsecum, sicut ipsa omissio non potest habere nisi unam speciem malitiæ essentialem et primariam, illud debet assignari pro prædicto motivo, ad quod omittens proximius accedit, et cum quo omissio ipsa majorem habet connexionem : constat autem omittentem actum alicujus virtutis ad nullum ex contrariis ita proxime accedere, sicut ad illud, quod minus distat ab actu omisso : sicut neque ipsa omissio est ita cum aliquo alio connexa, ut intuenti constabit : ergo, etc. Ex qua doctrina facile diluuntur objectiones adversariorum, quæ inferius proponentur.

§ III.

Declaratur secunda difficultas.

Petrum nlBI, pjr«. 13. Secundum, quod proposuimus, nimirum qua ratione commissionis el omissionis peccata procedentia ex eodem motivo, moraliter ad unam speciem pertineant, possumus duobus modis explicare. Primo si dicamus, quod sunt ejusdem speciei appreciative, eo quod secundum prudentum aestimationem pro eodem formaliter, et ut ejusdem rationis habetur *facere contra aliquam legem, et omittere contra eandem ex eodem motico :* eodem enim modo (quamvis non in eodem gradu) inobedientem reputamus illum, qui ex motivo contemnendi legislatorem

legislatorem privativo non obedit, omittendo (ictum præceptum ; el qui inobediens est positive, exercendo actum prohibitum : eteodem modo judicamus frangere votum, qui non exercet actum, quem vovit; et qui exercet actum, a quo vovit abstinere : utrimque enim ejusdem speciei reputatur in materia irreligiositatis. .Similiter si medicus, cui incumbit ex officio cura infirmi, ex proposito omittat propinare illi medicinas necessarias ut moriatur : el ex proposito occidat propinando noxias: utrunque pro eodem reputatur in materia injustitiae, et utrimque prudenti judicio ut homicidium habetur. .Juxta hunc ergo dicendi modum cum D. Thom. ait, peccata commissionis et omissionis procedentia ex eodem motivo esse ejusdem speciei formaliler, et differre materialiter ; idem est, ac si diceret, quod licet prædicta peccata, consideratis præcise eorum formalitatibus et prædicatis metaphysicis tam spectantibus ad genus entis pliysici, quam ad genus entis moralis, specifice non conveniant ; si tamen in ordine ad prudentis judicium el appretiationem considerentur, habent se, ac si essent unius speciei. Et quia prior illa consideratio ad istam posteriorem supponitur, et habet se adeam sicut materiale ad formale; idcirco convenientia et unitas, quæ secundum hanc attenditur, dicitur a D. Thom. *formalis :* et diversitas, quæ secundum illam consideratur, dicitur *materialis.*

(ter· n!10· Est autem observandum, quod licet juxta hunc dicendi modum peccata commissionis et omissionis sint moraliter ejusdem speciei; non tamen in eodem gradu malitiæ. Nam sicut in genero boni (cæteris paribus) perfectius est prosequi bonum, quam præcise omittere malum ; sic in genere peccati facere malum (cæteris paribus) semper est pejus, quam omittere bonum ; et sicut illa in doctrina D. Thomæ in præsenli in solut. ad 2, pertinet ad eandem virtutem, non tamen ad eundem virtutis gradum ; ita hæc spectant quidem ad eandem peccati speciem, sed secundum diversum gradum malitiæ. Cujus optimam rationem tradit Ang. Doctors, 2, cil. quæst. 79, art. 4, ubi ut probet peccatum commissionis seu transgressionis gravius esse peccato omissionis, sic ait :

Wsa. *Dicendum, quod peccatum in tantum esi grave, in quantum a virtute distat : contrarietas autem est maxima distantia, ut dicitur* 10 *metaphys. unde contrarium magis distal a suo contrario, quam simplex ejus negatio. Sicut nigrum plus distat ab albo, quam simpliciter non album: omne enim nigrum est non album: se.d non convertitur. Manifestum est autem, quod transgressio conlrarialur actui virtutis; omissio autem importat negationem ipsius. Unde manifestum est, quod simpliciter el absolute loquendo, transgressio est gravius peccatum, quam omissio; licet aliqua omissio possit esse gravior aliqua transgressione.*

Alia eipli- Qho. 14. Aliter explicari potest hæc moralis convenientia peccati commissionis et omissionis , animadvertendo, duobus modis (quoad præsens attinet) posse aliqua dici uniusspeciei : vel quia proprie sunt inferiora et paries subjectivae, in quarum qualibet tota ratio specifica invenitur, tantumque differunt accidentaliter, sicut duo individua ejusdem speciei : puta homo albus et homo niger conveniunt in specifica ratione hominis, hæcque de quolibet eorum integre praedicatur; quamvis distinguantur inter se accidentaliter ratione albi et nigri. Vel quia tanquam partes, aut quasi paries integrates componunt et adaequant talem speciem, suntque proinde talis conditionis, ut in nulla earum seorsim sumpta inveniatur complete ratio speciei ; sed ex omnibus quasi constituitur, integratur, et coalescit. Hac ratione pertinent ad eandem speciem sacramenti pœnitentiæ contritio, confessio, et satisfactio: quae propterea dicuntur *partes ejus integrates,* quia in nulla earum seorsim sumpta specifica ratio hujus sacramenti adæquate invenitur ; sed ex omnibus consurgit. Et hac etiam ratione *facere. bonum, et declinare ab opposito malo* ponunlur a D. Thoma cit. quæst. 79, art. 1, partes intégrales justitiæ: *Quia utrimque eorum* (ait ille) *requiritur ad perfectum actum justitix.* Cum igitur in secunda conclusione asserimus peccata commissionis et omissionis procedentia ex eodem motivo esse ejusdem speciei, intelligendum est hoc secundo ; non primo.

Congruitque hæc expositio doctrinae D. Thomæ loco cit. : ubi per omnia æquiparat omissionenem boni, et commissionem mali respectu peccati, cum fuga mali, et prosequutione boni respectu virtutis : et ideo art. 3, in corp, sic ait : *Unde eo modo, quo justitia est specialis virtus ; omissio est speciale peccatum distinctum a peccatis, qux opponuntur aliis virtutibus: eo vero modo quo facere bonum, cui opponitur omissio, est quxdam specialis pars justitix distincta a declinatione mali, cui opponitur transgressio, etiam omissio a transgressione distinguitur.* D.Thonj. 8

Ergo sicut fenum *facere et malum omittere* non sunt partes justitiæ subjeetivæ; sed tantum intégrales, et hoc dumtaxat modo habent esse ejusdem speciei : ita juxta doctrinam I). Thom® *omittere bonum et malum committere e.r eodem motiro* erunt partes peccati, el pertinebunt ad eandem speciem, non ut partes subjectiva»; sed ut partes intégrales, vel quasi intégrales. Ex quibus omissio habet se sicut pars materialis et minus principalis, supponiturque ordine generationis ad commissionem : commissio vero habet se lanquam pars formalis et completiva, qua? supponit omissionem, et eam complet : prius enim est bonum deserere, quam malum committere. Et hoc ordine ex ulraque simul adæquata ratio speciei peccati moraliter coalescit. Sicut em ordine constituitur adæquata ratio speciei justitiæ ex fuga mali, et prosequutione boni, ul Ang. Doctor cit. art. 1, in solui, ad 3, explicuit his verbis : *Dicendum, quod facere bmium est actus completivus justitiae, d quasi pars principalis ejus. Declinare autem a malo est actus imperfectior, et secundaria pars ejus: et ideo est quasi pars materialis, sine qua non potest esse pars formalis completiva.*

15. Horum vero ratio illa est, quam num. -l tetigimus. Quia nimirum species in genere moris desumitur ex objecto formali, et cum eo convertitur : unde sicut eadem species desumi non potest a diversis objectis formalibus et adaequatis, ita neque ab eodem objecto formali possunt distincte species adæquate provenire. Cum igitur omissio et commissio, de quibus loquimur, habeant omnino idem objectum, terminelurque utraque ad ipsum sub eadem formali ratione, ut num. cit. explicuimus : impossibile est, quod inter se differant lanquam duæ species adæquate, aut quod non pertineant ad eandem adaequate sumptam. Cumque alias non omnino eodem modo neque ad objectum, neque ad speciem ex eo desumptam comparentur ; sed una, scilicet omissio, indirecte; alia, nempe commissio,directeet per se-.unautprivatio ; alia ut positivum; illa ut pars materialis; hæc ut formaiis, illa ut initium ; ista vero ut complementum: fit inde quod neque eodem modo et uniformiter talem speciem participent, neque hujus tota ratio adæquate in qualibet earum inveniatur : nec proinde habeant se ut partes subjeetivæ, prædictam speciem contrahentes et dividentes ; sed ut partes intégrales, moraliter eam constituentes: quæ adesse simul debent, ut integra ratio specifica tutius exislat.

Id quod magis explicare et confirmare possumus exemplo motus physici versantis inter duos terminos positivos contrarios. Etenim adæquata ratio istius molus duo includit : videlicet recessum seu fugam a termino *a quo;* et accessum ac prosequutionem termini *ad quem.* El licet in hoc involvantur duæ mutationes, alia ab *esse* ad *non* esse;et alia a *non esse* ad esse; non tamen constituunt duas species motus; sed spectant ad unam et eandem, quæ incipit in recessu a termino *a quo* et in accessu ac consequutione termini *ad quem* consummatur et completur : atque ita utranque mulationem ad sui plenam rationem requirit, et ex utraque lanquam ex partibus inlegralibuscoalescit. Cujus nulla aptior ratio reddi potest, nisi quod utraque mutatio fit (ul sic dicamus) in ordine ad idem formale motivum, qui est terminus *ad quem;* et neutra totum processum ad hujusmodi terminum, atqne adeo totam, ejus formalem et specificam rationem adæquat.L'nde ul ratio predicti processus specificala per talem terminum *ad quem* sit integra, utraque mutatio velati pars ejus requiritur. Ad hunc ergo proportionalem modum in moralibus tam respectu virtutis, quam respectu peccati philosophandum est. Nam utrunque dicit motum a contrario in contrarium sub eadem proportionali ratione"; peccatum dicit motum a bono ad oppositum malum; virtus vero a malo ad contrarium bonum, juxta illud *Declina a malo, et fac bonum:* unde utrius-Pals que specifica ratio si adæquate sumatur, pertingere debet a suo termino *a quo,* usque ad proprium terminum *ad quem :* debclque includere totum processum, qui est ab uno in alium terminum ut illius desertio, et istius prosequutio : alias manebit talis ratio, moraliter loquendo, veluti trunca et inadæquata. Cum igitur mali prosequutio fiat per peccatum commissionis ; et recessus a bono debito fiat per peccatum omissionis : consequens est. ut si utrunque hoc peccatum ex eodem motivo, ac proinde in ordine ad idem specificativum procedit, utrunque constituat eundem moralem processum, et utriusque malitia ad eandem speciem moraliter pertineat. Ex quibus omissio seu fuga boni prior est ordine generationis, quam commissio : nemo enim repente fit malus, sed prius est bonum deserere, et deinde oppositum malum perpetrare. Unde illa se habet sicut pars materialis peccati; hæc

hæc veto sicut pars formalis, complens el formalizans lotum processum pcccaminosum.

fftiu. 16. Dices *esse* disparem rationem : quia in motu physico totus processus a termino *a quo* usque ad terminum *ad quern* est idem actus continuus : unde non mirum, si totus pertineat ad eandem speciem motus. At in nostro casu fuga boni, quæ fit per omissionem, et prosequutio mali, quæ constituit commissionem, non fit eodem actu, neque una habet continuationem cum alia : et ideo non est eadem ratio unitatis in utroque casu. Unde ex hoc exemplo adsummum habetur, quod cuin commissio continuatur cum omissione, et in eam influit; sicutcontinuantur actus, qui est causa omittendi; et omissio ex illosequula, utraque sit ejusdem speciei et pars prædicti processus peccaminosi; secus quando disparate se habent ab§qUe influxu unius in illam. Hoc tamen nonobest: nam quod in motu physico lotus processus, et tam fuga, quam prosequutio pertineant ad eandem speciem, non oritur per se primo ex continuatione : quia continuatio solum concurrit ad unitatem numericam motus ; non vero specificam : sed oritur per se primo, quia habent idem motivum, nempe eundem terminum *ad quem.* Unde cum hæc unitas motivi salvetur in quolibet processu a contrario in contrarium, etiam sine continuatione fugæ et accessus : in quolibet etiam salvari debet unitas specifica.

uh sjtci Dices secundo, hanc explicationem non congruere exemplo, quo ad explicandam rem, de qua agimus, D. Thom. utitur: scilicet homicidii, quod potest fieri jugulatione, lapidatione, perforatione, etc. quæ licet ingenere naturæ, adeoque materialiter distinguantur; formaliter et in genere moris sunt ejusdem speciei homicidii: atqui hujusmodi peccata non spectant ad speciem homicidii ut parles intégrales, sed ut subjectivae: in quarum qualibet adæquata ratio specifica homicidii invenitur: ergo eodem modo dicendum est de commissione et omis-

ejo· Ï5Γ· sione.Sed neque hoc etiam obest: quia exempiorum non requiritur omnimoda paritas; sedaliqualis similitudo : hæc autem in praesentiarum præcise stat in hoc, quod sicut actus illi jugulationis, lapidationis, etc. materialiter constituunt diversas species; formaliter vero pertinent ad eandem: ita commissio et omissio materialiter, in quantum scilicet una est forma positiva, et alia privativa, omnino differunt ; formaliter vero, hoc est, per ordinem ad objectum vel motivum perlinent ad eandem speciem peccati adæquate sumptam. An vero id habeant lanquam partes subjeetivæ, vel ut intégrales, Ang. Doctor in præsenti non explicat, neque ad id prædictum exemplum adducit; sed agit de hoc 2, 2, loco cit. Et quia secundus hic dicendi modus continet sine dubio mentem Ang. Doctoris, occurrendum est juxta illum adversariorum objectionibus, quæ contra utranque assertionem, et praesertim contra secundam solent affirmari.

§ IV.

Objectiones et rationes dubitandi contra doctrinam traditam.

17. Objicies ergo primo contra primam Prima assertionem, quod cum D. Thom. in prae-oNwtlo· senti ait, peccatum commissionis et omissionis distingui materialiter, et esse ejusdem speciei formaliter; per distinctionem materialem intelligit solam distinctionem in genere physico ; per formalem vero convenientiam intelligit illam, quæ est in genere moris, ut intuenti contextum satis constabit : ergo non recte in prima assertione diximus distingui prædicta peccata, etiam in hoc genere. Ad hæc exemplum illud homicidii, que i in genere moris semper est ejusdem speciei, sive jugulatione, sive lapidatione fiat, vel non est ad rem ; vel convincit commissionem et omissionem ingenere moris adhuc logice non distingui specie : sicut prædictum homicidium etiam logice non differt in eo genere : ergo, etc.

Respondetur D. Thomam per distinctio- solutio, nem aut convenientiam materialem intelligere eam, quæ de materiali se habet respectu moralis considerationis : sive talis distinctio aut convenientia solum sit in genere naturæ, sive sit etiam distinctio, aut convenientia logica in ipso genere moris. E contra vero per convenientiam aut distinctionem formalem intelligit illam, quæ in genere moris attenditur penes motivum: sive ea sit secundum moralem considerationem tantum, qualis est convenientia commissionis et omissionis : sive sit simul secundum considerationem logicam, uti reperitur inter duo peccata commissionis, aut omissionis : in quibus sicut· consideratio unitatis moralis, et consideratio unitatis logicæ in genere moris coincidunt : sicetiam * distinctio et convenientia logica in praxlicto

genere moris, el distinctio ac convenientia moralis eælem sunt. Exemplum vero de homicidio tenet in hoc, quod sicut duo homicidia, aliud jugulatione, et aliud lapidatione perpetratum, quodammodo differunt, quia differunt ingenero naluræ; et quodammodo conveniunt, quia conveniunt in genere moris: et hæc convenientia est formalis-.illa vero distinctio est materialis: ita commissio et omissio procedentes ex eodem motivo aliquo modo differunt, quatenus una est affirmatio, et alia negatio; et aliquo modo sunt ejusdem speciei, in quantum utraque respicit idem formale motivnm: et hæc convenientia habet se formaliler respectu illius diversitatis: quod erat assumptum hujus articuli: sive talis differentia sistat in genere naluræ; sine aliquo modo pertingat etiam usque ad genus moris,: el sive prædicta convenientia sit convenientia intra genus moris adaequate, exc' idens proinde omnem diversitatem in hoc genere: sive inadæquate, et solum secundum considerationem moralem, admittens secum diversitatem in eodem genere secundum considerationem logicam. Hoc enim ad intentum D. Thomæ haud referebat.

Setunda objectio.

18. Deinde contra secundam assertionem objicies ex Curiele. Vasquezio, et aliis (quibus placet opposita opinio) vulgare argumentum. Quia privatio et forma positiva, ubicunque sint, debent distingui plus quam specifice, imo adhuc analogice non possunt convenire in aliquo reali prædicato: nam enti et non enti nihil potest esse commune: ergo cum malitia peccati commissionis sil forma positiva; omissio vero sit privatio, in nullo poterunt convenire, nec proinde esse ejusdem speciei.

Sed hæc objectio probat nostram primam assertionem, et nullam vim habet contra secundam. Quia ut peccata commissionis et omissionis moraliter dici possint unius *speciei,* non requiritur quod conveniant in aliquo prædicato, quantumvis superiori; sed satis est vel quod secundum prudentem æslimationem reputentur ut unius rationis formalis modo dicto num. 13, vel quod per modum partium quasi integralium constituant moraliter unam totalem speciem, ut a num. 14 explicuimus. Et sane si objectio in nos convinceret, probaret, non minus conlradoctrinam adversariorum, qui dicunt tunc commissionis et omissionis peccatum esse ejusdem speciei, quando unum est causa alterius: nam etiam in hoc casu malitia unius est positiva, et alterius privativa. El contra doctrinam Gabrielis Vasq. qui intelligil per commissionem malitiam positivam existentem in peccato commissionis; et per omissionem carentium circunstanliæ debitæ, vel malitiam privativam ejusdem peccati: et has duas malitias dicit pertinere ad eandem speciem. Non ergo evadunt argumentum, quod nobis objiciunt; sed tenentur distinctione nostra uti, et admittere positivum et privativum posse esse moraliter unius speciei.

19. Tertio objiciunt: quia si peccata commissionis et omissionis essent ejusdem speciei. non necesse esset utrunque seorsum in confessione explicare; sed sufficeret pcenilenti dicere se peccasse peccato talis speciei: atqui hoc videtur manifeste falsum: ergo, etc. Sequela probatur: quii in confessione sufficit aperire numeruniei species peccatorum: nec necesse est (in sententia valde probabili) explicare circumstantias, quæ non mutant speciem: ergo si commissio et omissio non variant speciem, non erit necesse explicare illas, ut rite fiat confessio. Minor vero suadetur: quia si quis tempore quo urget præceptum omitteret ejus actum, et ex eodem motivo Deum odio haberet; nequaquam confessioni satisfaceret dicendo,se peccassesemel aut bis contra charilatem Dei;sed teneretur explicare,an id fecisset per actum odii; vel per solam omissionem amoris debiti. Sicut etiam si quis omitteret sacrum, et ex eodem motivo maledictis illud prosequeretur; deberet utrunque explicare: et nequaquam sufficeret ei dicere, semel aut bis peccavisse circa sacrum.

In hac objectione Araujo non recusat admittere sequelam, supposito quod prædicta peccata procedant ex eodem motivo, et supposita probabilitate illius sententiæ, quæ dicit circunstantias non variantes speciem non esse necessario in confessione detegendas.Illam quoque admittere videtur Montes, suppositis duobus praedictis. Addit vero peccatum commissionis odii Dei, et peccatum omissionis actus charitatis regulariter non procedere ex eodem motivo, et ita regulaliter non esse ejusdem speciei. Addit secundo, etiam si prædicta peccata ex eodem motivo procedant, debere in confessione explicari: quia saltem sunt peccata numero distincta, et pcenitens tenetur dicere numerum peccatorum.

Hic tamen dicendi modus nobis non placet.Quia adhuc supposita prædicta sententia, quæ

quætenet circunelantias non variantes speciem non debere necessario explicari, non videtur lutum reticere unquam in confessione differentiam peccati commissionis, vel omissionis: et saltem id esset contra communem timoratorum usum. Et ideo melius cura aliis respondetur negando sequelam. Ad probationem vero respondet Greg. Mart, quod ut conditio aliqua peccati in qualibet opinione debeat in confessione explicari, non semper requiritur, quod mutet moraliter speciem ; neque etiam sufficit, quod intra eandem aggravet notabiliter. Sed suflicit el requiritur, quod aut mutet speciem, aut intra eandem speciem mutet gradum malitiæ, justa dicta num. 13 et 15. Nam eoipso talis conditio non omnino se habet per modum circunstantiæ ; sed spectat ad ipsam substantiam speciei peccati ulpars integrans talem substantiam,diverso modo substantialiter, atque integrat alia pars : ob idque debet utraque ut sic diversa in confessione aperiri : ut in tract, de pœnit. latius declarabitur.

20. Quarto arguitur : dantur plura pec- bmœ
cata commissionis et omissionis procedentia eodem motivo, quæadhuc moraliter non sunt ejusdem speciei : ut videre est in his, quæ sequuntur. Etenim non pcenitere de peccato, et habere animum permanendi in illo habent se ut omissio et commissio ex eodem motivo : et tamen primum non est peccatum in Spiritum sanctum; bene autem secundum : adeoque non sunt ejusdem speciei. Deinde, testis, qui legitime vocatus non vult jurare veritatem, solum peccat contra justitiam legalem per omissionem : qui autem contra veritatem jurat, peccat peccato commissionis contra religionem, adeoque diversæ speciei : et tamen utriusque potest esse idem motivum. Ulterius, Deum non colere, et offerre cultum idolo : non celebrare cum aliquis debet, et celebrare quando non debet, aut cum vestibus etcæremoniisprohibitis : non audire sacrum indie festo, et prosequi illud maledictis : non exhibere honorem debitum parentibus, et contumeliis illos afficere : alique id genus peccata procedunt ex eisdem motivis : et tamen non sunt earundem specierum, ut constabit discurrendo per singula. Nam in duobus primis commissio est inspecie idololatria?; non autem omissio. El in duobus sequentibus commissio est peccatum superstitionis; cum tamen omissio non pertineat ad hanc speciem. In tertio exemplo commissio est species blasphemiæ; omissio vero nihil hujus participat. Et in ultimo omissio solum est contra pietatem : at vero commissio est etiam contra justitiam, atque adeo diversæ speciei : ergo, etc.

Confirmatur eisdem exemplis, quibus D. Thom, in presenti utitur : quæ vel non videntur esse ad rem ; vel suadent oppositum. Etenim quod avarus rapiat, et non det ea, quæ dare decet, non sunt ejusdem speciei : nam primum est peccatum injustitiae, et secundum avaritiae. Similiter *non jejunare,* et *superflua comedere,* unum est mortale, et aliud veniale, quæ plus quam specie differunt : ergo hujusmodi exemplis potius convincitur oppositum ejus, quod D. Thom. intendit. Adde, *nonjejunare* secundum rem non esse peccatum omissionis ; sed commissionis : nam praeceptum jejunii non obligat ad aliquem actum ; sed ad non pluries comedendum : et ita frangitur operando, scilicet comedendo pluries ; non vero aliquid omittendo.

21. Respondetur ad argumentum negando antecedens. Et ad primam probationem dicendum est, duo illa peccata, scilicet *non poenitere,* et *habere animum non pernitendi,* aut non procedere ex eodem motivo, aut esse ejusdem speciei moraliter. Pro quo nota, hoc, quod dicimus non poenitere, duobus tantum modis esse peccatum per se vel quatenus dicit omissionem actus pcenitentiæ eo tempore, quo poenitentiae praeceptum per se obligat, puta in fine vitae : qua ratione prædictum peccatum proprie est peccatum omissionis : vel quatenus dicit permanentiam in aliquo peccato actuali, aut ejus non intercisionem longo tempore : transacto enim peccato, non poenitere de illo, nisi præceptum poenitentiae urgeat, peccatum non erit. Primo modo concedimus, prædictum peccatum habere idem motivum cum peccato in Spiritum sanctum, quod consistit in proposito nunquam poenitendi. Sed negamus non esse moraliter ejusdem speciei, aut non esse etiam suo modo peccatum in Spiritum sanctum. Secundo vero modo admittimus, tale peccatum esse diversæ speciei, et non esse peccatum inSpiritum sanctum; negamus tamen habere idemmotivum: nam prout sic non est distinctum peccatum ab eo, in quo peccator perseverat ; sed est ejus circunstanlia, aut ipsummet ut continuatum. Unde neque habet motivum a motivo ejus distinctum ; neque ad aliam speciem pertinet : de quo videndus est Ang. Doctor in 2, dist. 43, quæst. 1, art. 3 ad 3 et adAnibal, eadem dist. quæst. unica art. 2. solutio

Ad secundam probationem respondetur, peccatam testis nolentis jurare, quando ex justitia legali ad id tenetur, et peccatum jurantis contra veritatem non habere idem motivum proximum : nam motivum primi peccati est malum justitiæ legali contrarium, scilicet damnum illatum bono communi ; motivum vero secundi est falsitas ut invocatione Dei testificata ; vel est ipsa Dei invocatio in testimonium el confirmationem falsitatis : quod pertinet ad divini nominis irreverentiam ; ac proinde est malum oppositum virtuti religionis. De quo videndus est D. Thom. 2, 2, quæst. 98, art. I et 2. Unde quoad speciem primariam desumptam ex hoc motivo prædicta peccata adhuc moraliter non sunt ejusdem speciei. Quod si ex parte intentionis operantis habuerint idem motivum extrinsecum. puta si utrunque ordinetur ad inferendum proximo nocumentum erunt ex hac parte ejusdem speciei secundariae tantum et accidentalis, juxta dicta num. 8.

22. Per quod palet ad tertiam probationem : quia peccatum offerendi cultum idolo, habet pro motivo intrinseco ipsum cultum creaturæ oblatum : peccatum vero celebrandi tempore aut modo indebito habet inordinatum cultum veri Dei : et ideo hoc pertinet ad primam speciem superstitionis, quæ est illegitimus cultus ; et illud ad idololatriam, quæ est secunda species ejusdem vitii : de quo D. Thom. 2, 2, quæst. 93 et sequentibus. Qui vero præcise Deam non colit, vel omittit debitum sacrificium, habet pro intrinseco motivo inhonorationem ipsius Dei, quod est malum divino cultui immediate contrarium. Unde tales omissiones potius conveniunt in specie cum peccato commissionis, quo quis positive Deum inhonorat, aut vult eum non esse honore et cultu dignum, quam cum peccatis idololatria} vel superstitionis.

Ad tertium exemplum dicendum videtur, motivum intrinsecum omissionis sacri in die festo esse inhonorationem hujus diei : quod etiam est motivum laborandi in tali die : sicut e contra motivum ad non laborandum, el ad sacrum audiendum est honoratio et veneratio ipsius diei festivi : atque ita prædictum motivum distinguitur a motivo illius, qui diem festum vel sacrum prosequitur maledictis. Alia vero duo peccata non exhibendi debitum honorem parentibus, et contumeliis eos afficiendi ejusdem speciei sunt, moraliter loquendo, scilicet impietatis : ut indicat D. Thom. 2, 2, quæst. 79, art. I, neque aliquod illorum habet rationem injuslitiæ proprie dicta? ; nisi forte ut speciem secundariam et accidentalem.

23. Ad confirmationem negandum «t s · antecedens quoad utranque partem. Et ad ™ primam probationem respondetur, duo illa peccata avari, scilicet *rapere* çuæ *non dtbd et non dare qu:c debet,* ejusdem speciei esse moraliter, aut injuslitiæ, aut avaritia?, vel quoad malitiam primariam ; vel saltem quoad secundariam juxta identitatem motivi, a quo procedunt. Pro quo nota, hoc, quod dicimus rapere, quamvis videatur sonare actum injuslitiæ, quo res aliena accipitur invito Domino, etiam posse sumi pro eo, quod est avide congregare plus quam oportet ; non tamen inferendo proximo injustitiam : qua ratione tantum est peccatum avariliæ. Et similiter *nun dare qui dari debent* potest sumi aut pro omissione actus justitiæ, quo alteri non redditur quod suum est, qua ratione est peccatum injustitiae: aut pro nimia tantum retentione eorum, quæ secundum leges liberalitatis dari oportebat : et sic pertinet ad avaritiam. Secundo nota, quod si in exemplo D. Thomæly *rapereel* ly *non* dare sumantur primo modo, prout unum dicit actum, et aliud omissionem contra justitiam, habent duas malitias : unam injuslitiæ desumptam exmotivo intrinseco, quod est nocumentum proximo illatum : et aliam avariliæ desumptam ex fine operantis, qui est nimis congregare divitias : unde prædicta peccata quoad speciem essentialem et primariam erunt in eadem specie injuslitiæ ; quoad secundariam vero in eadem specie avariliæ juxta dicta num. 14. Si autem in prædiclo exemplo*rapereel non dare* posteriori modo accipiantur, proximum motivum utriusqne est nimia congregatio divitiarum : et ita pertinent ad solam avaritiam. Quod si *rapere* primo modo ; et *non dare* posteriori sumatur, etiam erunt ejusdem speciei, scilicet avaritiæ: illud secundario : et hoc primario: quia congregare divitias, quod est finis avari in utroque peccato, respectu actus rapiendi vel furandi est finis extrinsecus ; respectu vero omissionis est intrinsecus.

24. Ad secundam probationem pro nunc dicas primo saltem actum comedendi superflua in die jejunii posse esse peccatum mortale, sicut jejunium omittere ; unde ex hac parte nihil obest, quominus possint esse ejusdem speciei. Vel dicas secundo, aliqua jejunia non obligare sub morlali : sed tantum sub veniali : ut sunt jejunia nostra? regulæ : et horum omissio erit ejusdem speciei in ralione peccati cum actu comedendi superllua diebus non jejunii. Quod sufficit ad intentum D. Thomæ, quicquid sit de illa quæslione, utrum peccatum veniale et mortale possint esse unius speciei ? de quo agemus infra disp. 19. Ad illud,quod additur, respondetur, quod duplex est jejunium : aliud naturæ, quod dicitur *jejunium jejuni:* et aliud virtutis quod vocatur *jejunium jejunantis.* Primum consistit in sola negatione comedendi: el ideo frangitur per positivum actum comestionis. Secundum vero est actus positivus elicitus a virtute abstinentia?, quo ex voluntatis proposito abstinet quis a cibis prohibitis : et hoc jejunium tollitur per omissionem prædicti actus. Quia igitur motivum ad omittendum hoc jejunium est ipsum motivum actus gulæ, quod est peccatum commissionis : idcirco talis omissio et commissio moraliter sunt ejusdem speciei in ratione peccati. Desumilurque hæcsolutio

RltaLex D. Thoma 2, 2, quæst. 147, art. I ad 3, ubi sic ait : *Dicendum quod jejunium naturæ, quo quis dicitur jejunus, antequam comedat, consistit in pura negatione. Unde non potest poni actus virtutis; sed solum illud jejunium, quo quis ex rationabili proposito a cibis aliqualiter abstinet. Unde primum dicitur jejunium jejuni, secundum vero jejunium jejunantis, quasi ex proposito aliquid agentis.* Videatur etiam in 4, dist. 15, quæst. 3, art. 1, quæstiunc. 2 ad 2.

I Sed dices : jejunium, quod cadit sub præcepto, non est jejunium jejunantis, quod consistit in prædicto actu, sed solum jejunium jejuni quod consistit in negatione multiplicis comestionis :ergo non jejunare, secundum quod est peccatum, non est omissio; sed actus positivus pluries comedendi. Antecedens patet : quia præceptum jejunandi tantum obligat ad non comedendum biseadem die : el ita adimpletur sufficienter a quocumque semel tantum comedente, sive habeat, sive non habeat prædictum actum volendi abstinere. Adde, Ecclesiam solum praecipere substantiam jejunii, scilicet non pluries comedere; quod vero hoc fiat ex electione, quæ sit actus virtutis abstinentiæ, non praecipitur : nam modus virlutis non cadit sub præcepto : ergo nulla datur in fractione jejunii omissio peccaminosa, quæ possit esse ejusdem speciei cum actu gulæ.

25. In solutione hujus objectionis laborat Montes, loco nuper cit. nititurque defen-

dere, præceptum jejunii esse præceplum affirmativum, et violari per omissionem. Sed (quicquid sit de hoc, et admisso, quod prædictum præceptum secundum rem tantnm sit negativum) respondetur præceptum negativum posse obligare ad aliquem actum positivum, quando talis actus ad evitandum actum prohibitum necessarias est : unde in tali casu potest prædictum præceptum violari per omissionem. Hac ergo ratione actus, quo quis vult a multiplici comestione abstinere, potest, et sæpe cadit sub præcepto jejunandi : quia sæpe non posset jejunans abstinere a multiplici comestione, vel saltem a comestione extra tempus praescriptum, nisi adhibeat prædictum actum. Nam cum appetitus comedendi aliquos vehementer in id inclinet, non esset eis moraliter possibile cohibere tota die talem appetitum absque actu positivo volendi jejunare. Quoties ergo talis actus necessarius fuerit ad vitandam fractionem jejunii, cadit secundario sub ejus præcepto : et omissio illius est peccatum ejusdem speciei cum commissione, qua jejunium frangitur, quia procedit ex eodem motivo : et hoc sufficit ad intentum D. Thomæ. Ad id, quod additur, respondetur, solum convincere actum abslinentiæ nunquam cadere sub præcepto jejunii quantum ad modum virtutis ; non autem quod sæpe non cadat quantum ad substantiam volendi abstinere a duplici comestione : et hoc satis est, ut omissio talis actus possit esse peccaminosa.

Neque obest si urgeas, omissionem istam revera esse peccatum commissionis contra præceptum negativum, ut disp. 5, dub. 4. probavimus : ergo cum D. Thom. loquatur de peccato omissionis, quod opponitur præcepto affirmativo, et a peccato commissionis distinguitur; vel non debet prædicto modo exponi ; vel ejus exemplum non est ad rem. Respondetur enim, quod licet prædicta omissio, absolute loquendo, ad peccatum commissionis pertinent ; revera tamen est omissio, et non commissio, ut cit. dubio explicuimus : hoc autem suflicit, ut D. Thom. prædicto exemplo apte usus fuerit. Nam si commissio et omissio procedentes ex eodem motivo, eo ipso moraliter sunt ejusdem speciei ; non est cur id negetur peccati commissionis et omissionis. Adde quod exemplorum sufficit aliqualis similitudo.

DUBIUM II.

l trum λγ diversitate præceptorum peccata specie distinguantur ?

Non loquimur de diversitate praeceptorum praecise nunericaet materiali : ut cum eadem res secundum eandem rationem, ac sub eodem motivo ab eodem legislatore iterum et iterum praecipitur vel prohibetur : haec enim non tam estdistinctio diversorum praeceptorum, quam ejusdem præcepti multiplicatio et repetitio : el ideo apud omnes tere perspicuum est non distinguere specifice peccata, neque illa adhuc numeriee multiplicare, ut dici solet de multiplicatione voti super eadem materia. Alia est distinctio præceptorum magis formalis, et aliquo modo specifica, quæ absolute constituit diversa præcepta : et de hac procedit dubium. Potest autem talis diversitas attendi vel ex parte ipsorum præceptorum : ut si unum sit affirmativum, el aliud negativum, per ordinem ad quæ sumitur distinctio peccati commissionis et omissionis, de quibas diximus dub. præced. Vel ex parte principii, aut praecipientis: qua ratione differunt præcepta juris divini et humani, naturalis et positivi, ecclesiastici et civilis, etc. Vel ex parte rei præceptæ: sicut distinguuntur præcepta, quæ dantur de actibus diversarum virtutum, aut de actibus ejusdem virtutis specie diversis. Inquirimus ergo de hac duplici diversitate, an præcepta, quæ ita differunt, distinguant specifice peccata.

Absolvitur dubium duabus assertionibus.

Prima assertio, D.Tboni.

2G. Dicendum est primo, distinctionem præceptorum solum ex parte principii aut praecipientis non diversificare peccata, neque multiplicare malitias. Ita Ang. Doctor in hoc art. in solut. ad 3, ubi concludit : *Unde secundum diversa præcepta legis, non diversi/icantur peccata secundum speciem.* Ubi quia universaliter et absolute loquitur, dicunt communiter Thomiste reprobasse sententiam, quam insinuaverat quæst. 2 de mal. art. G, dicens : *Quod si aliqua essent peccata solum quia prohibita, in his rationabile esset, ut secundum differentiam præceptorum specie peccata differrent.* Nisi dicamus loqui de distinctione præceptorum non solum ex parte principii; sed etiam ex parte rei præceptæ, ut nonnulli exponunt juxta ea, quæ sequenti assertione dicemus. Ang. Doctorem sequuntur communiter ejus expositores. Cajet. Media. Alvar. Curiel, &-Zumel, N. Cornejo, Vasq. Montes. Mari, el n? alii in præsenti. 8M

Probatur ratione, qua D. Thom. ulilurff^ quia distinctio specifica peccatorum ποπμ'3 sumitur ex aversione, quæ in illis invenitur : sed ex conversione ad objectum : sed peccata non respiciunt, neque attingunt præcepta ex parte coin ersionis, sed ex parte aversionis : ergo ex sola præceptorum diversitate prædicta distinctio non potest desumi. Consequentia liquet : el major ex illis, quæ tuta disp. G, maxime vero dub. 3 et l, et 6, diximus, satis constat. Nam peccata specificantur et constituuntur per conversionem ad objectum, et non per privationem vel aversionem : per id autem distinguuntur specie per quod constituuntur et specificantur. Minor vero suadetur: quia ille, qui peccat, non convertitur ad legem vel præceptum : sed ad objectum contrarium legi, et prohibitum per illam: a lege vero el ab ejus præcepto separatur el avertitur: sicut qui convertitur ad unum contrarium, avertitur ct recedit ab alio: ergo respectus peccati ad legem vel præceptum solum est per modum aversionis.

Confirmatur: quia motus non specili-cantur, neque distinguuntur ex terminis *a quo;* sed ex terminis *ad quem:* el ideo etiamsi termini *a quospo.ciQ* differant; si tamen termini *ad quem* ejusdem rationis sunt, motus sunt ejusdem speciei : ut ex Philosopho et D. Thoma probant N. Complut. lib. 5 Physic, disp. 23, quæst. l, sed lex et præceptum respectu peccati habent se ut terminus *a quo* peccator recedit : ergo per ordinem ad illa nequeunt peccata distingui.

27. Sed dices : terminus, ad quem peccator convertitur, non est quodcunque objectum ;sed prohibitum, adeoque ipsa prohibitio seu præceptum tenet se ex parte prædicli termini:ergo nihil obesi quominus inde peccatum sumat distinctionem. Respondetur,Ei» hoc quod est *esse prohibitum,* non dicere in objecto aliquid tenens se ex parte ipsius objecti, ad quod sicut ad terminum *adqimn* peccator accedat . sed potius dicit extremum. cui prædiclum objectum opponitur : revera enim peccalor non convertitur ad prohibitionem, neque vult hoc quod est objectum esse prohibitum ; sed convertitur ad ipsum objectum positum sub prohibitione, vel (ut melius dicam) prohibitioni oppositum el repugnans. Undesicut in rnotu calefactionis illud, illud, cui opponitur terminus *ad quem,* non se tenet ex parte ipsius termini *ad quem;* sed ex parte termmi *a quo* : ita respectu peccati prohibitio, cui objectum opponitur, et a quoexirincese denoin i natu r *prohibitum,* non se tenet ex parle ipsius objecti, sed ex parle termini a quo recedunt tam objectum quam peccatum,

Secundo probatur assertio : nam eo ipso qaodpræceptasolum ex parte principii distinguuntur prohibent peccatum sub una et calem ratione : alias si illud sub diversa ratione prohiberent, distinguerentur ex parte rei præceptæ, et non tantum ex parte principii :ergo etiam peccatum prohibitum respicit ipsa præcepta, ct opponitur illis sub eadem ratione : sub eadem enim ratione res aliqua a præcepto respicitur, sub qua ab illo prohibetur : ergo ex hac oppositione nequeunt peccata distingui specie.

Confirmatur : furtum prohibetur de facto legediviua, naturali, et humana:et tamen non est nisi unicum peccatum .-ergo prædiclarum legum distinctio non sufficit peccata distinguere. Adde, in lege Decalogi distinctis præceptis prohiberi exterius furtum, et adulterium, ac prohibetur interius desiderium furandi et mæchandi, et tamen non idcirco differunt specie desiderium furandi et furtum ; neque adulterium et desiderium adulterandi : ergo, etc.

28. Dicendum est secundo distinctionem præceptorum ex parte rei prohibite vel ex partemotivi prohibendi inferre distinctionem specificam inter peccata : quamvis hæc distinctio non sumatur per se primo ex præceptis; sed ex objectis et molivis. Hæc assertio non est minus communis quam prædcdens. El quidem secunda pars habetor ex didis : quia præcepta secundum se respiciuntur a peccante solum ex parte aversionis et termini *a quo :* ergo undecunque differant, nequeunt secundum se et a priori qœificare et distinguere peccata. Prima vero pars ejusdem assertionis facile probator : nam quoties præcepta differunt ex partemotivi, peccata illis opposita habent distinctum objectum vel motivum : ergo wm ab objectis et molivis peccata specifittnlnr, consequens est, ut præcepta ita distincta inferant in illis specificam distinclienem.

Confirmatur animadvertendo, hoc esse te ratione legis, ut eo ipso quod præcipiat aliquem actum ex motivo alicujus virtutis, fidat talem actum materiam necessariam ipsius virtutis : et consequenter facit ut ejue omissio sit peccatum contra talem virtutem : ut quia lex ecclesiastica v. g. ex motivo religionis praecipit clericis portare tonsuram, eo ipso talis actus efficitur materia nece.-.saria virtutis religionis, et ejus omissio peccatum contra illam, non primario ratione præcepti ; sed ratione motivi, ex quo actus praecipitur, et omissio prohibetur. Hinc confirmatur ratio facta : nam quodlibet peccatum habet speciem juxta proprium motivum, ex quo prohibeatur : et ideo eo ipso quod prohibeatur sub diverso motivo habet diversam speciem : sed præcepta, quæ distinguatur ex parte rei præceptæ, seu rationis præcipiendi aut prohibendi, prohibent peccata sub diverso motivo : ergo inferunt in illis specificam dictinctionem.

Confirmatio alia.

29. Confirmatur secundo et explicatur exemplis. Etenim violenta clerici percussio, quæ jure naturali prohibetur ex motivo justitiæ, eo quod est malum illatum contra personam proximi, eo ipso quod jure positivo prohibeatur ex motivo religionis, et in honorem personæ Deo mancipatae, efficitur peccatum sacrilegii religioni contrarium. Et idem est de effusione sanguinis, aut seminis in loco sacro : quæ licet secundum se et ex vi juris naturalis primum sit in specie injustitiae, et secundum in specie luxuriae ; ubi tamen ab ecclesia ex motivo religionis et in honorem talis loci prohibentur, jam sunt peccata religioni opposita, et habent speciem sacrilegii. Similiter jejunium quadragesimale, quod ab ecclesia imponitur ex motivo obstinentiæ, et ideo ejus omissio ex vi hujus præcepti est peccatum gulæ : si injungatur a confessario in satisfactionem peccatorum, ratione hujus motivi spectat ad virtutem pœnitenliæ, et ejus omissio est peccatum contra hanc virtutem. Quod si ille, qui jejunat, intuitu religionis superaddat votum, ex vi hujus motivi pertinebit etiam ad virtutem religionis, et erit ejus violatio peccatum irreligiositatis. Hac quoque ratione quoties Praelatus sub præcepto imponit opus alias debitum, vel prohibet actum alias prohibitum ; adest in transgressione hujus præcepti duplex species malitiæ : alia contra illam virtutem, ad quam ex vi legis tale opus perlinebat : et alia contra religionem ratione voti obedientiæ præstiti a subdito, quod obligat ex motivo religionis. Possemusque eodem proportionali modo philosophari in aliis legibus, et præceptis : ergo universaliter verum est, quod ubi actus præcipiuntiir aut

prohibentur sub diverso motivo, ac proinde præceptaex parte objecti et motv i differunt, peccata illis opposita distinguuntur specie : quamvis hæc distinctio non per se primo ortum ducat ex diversitate præceptorum, sel ex diversitate motivi. ut dictum est.

Duo tamen hic observanda sunt. Primum est hanc doctrinam inlelligendam esse de diversitate præceptorum ex parte moth i proximi el intrinseci, quod dicitur *motivum prxcepti el aperis :* non vero de diversitate solius motivi exlrinseci operantis et praecipientis. Nam cum hæc motiva extrinseca non cadant sub præceplo, nec præcepta ex vi sua illa respiciant ; ex eorum diversitate non deducitur diversitas specifica peccatorum : nisi peccans intenderet operari contra talia motiva. Secundum est, quod adhuc ex diversis praeceptis ratione motivi intrinseci non diversificantur peccata, nisi illis immediate opponantur. I nde ex eo quod aliquis actus sit contra diversa præceptamediate; aut immediatecontra unum, et mediate contra aliud, non sequitur dari in tali actu diversas species malitiæ; etiam si hujusmodi præcepta habeant diversa motiva intrinseca, et pertineant ad diversas virtutes: ut si unum esset naturale, et aliud supernaturale, ut in sequentibus magis declarabitur.

§ II.

Opposita sententia, et rationes pro illa.

Nanr. 30. Adversus primam assertionem est quædam opposita sententia, quam sequuntur Navar. in sum. latina cap. 6, num. 3, et cap. 11, num. 4, et auctor instructorii conscientiae part. 1, cap. 29, asserentes peccata vel malitias multiplicari ad multiplicationem præceptorum : atque ita tot esse in quolibet peccato malitias in confessione detegendas, quot fuerint præcepta, quibus tale peccatum prohibetur. Eandemquesen-
Durand. tentiam ex parte tenuisse videtur Durandus in 4, dist. 25, quæst. 5. In cujus favo-
Prim rem potest nobis objici primo : quia de
0 JCC,i0· ratione peccati est opponi legi : et ideo omne peccatum est tale, quia est contra aliquam legem, ut disp. 7, dub. 1 ostendimus : ergo juxta diversitatem legum, puta divinæ, naturalis, humanæ, etc. erit diversitas peccatorum. Patet consequentia : tum ex communi axiomate, quod *unum uni tantum est contrarium:* ergo si peccatum est contrarium legi, diversis legibus diversa peccata debent (onlrariari.Tum oliamquia peccatum, quod opponitur diversis legibus, habet diversas rationes, secundum quaj unicuique ex illis adversatur: ergo cum in hac ratione oppositionis ud legem malitia consistat, consequens est ut dentur in tali peccato plures malitiæ. Tum deniquequia ubi peccatum opponitur diversis legibus, violantur divers» obligationes (unaquæque enim lex suam obligationem imponit, et omnes per prædictum peccatum violantur) ergo dantur in illo plures malitiæ: malitiæ enim nihil aliud est nisi violatio legis.

Confirmatur ; quoniam sola distinctio præ- c«t·
ceptorum ex parte principii sufficit ad dis- U:l
Unguendas species inobedientiæ : ita ut alterius speciei sil inobedientia contra legem divinam ab inobedientia contra legem humanam .-sicut alia secundum speciem est obedienlia, qua obedimus Deo ab ea, qua obedientes sumus hominibus : ergo etiam sufficit prædicta distinctio ad diversificanda alia peccata.

31. Respondetur ab objectionem negando1·^ ,
consequentiam, quando tales leges nonha-u,]cC
bent diversa motiva intrinseca, ut constat ex dictis num. 2G et 27. Ad primam vero probationem dicendum est diversa illa præcepla, quoties habent idem motivum, non habere nisi unam rationem formalem oppositionis ad peccatum : sicut non prohibent illud nisi sub una tantum ralione. Unde etsi peccatum diversis legibus prohibitam, omnibus illis secundum eandem maliliærationem opponatur : adhuc verificatur, quod unum tantum contrariatur uni : quia non opponitur ipsis formaliler, ut diversæsnnl, sed ut omnes conveniunt in uno motivoet ratione prohibendi. Per quod patet ad secundam probationem : quia tam ex parte legum quam ex parte peccati prohibiti esi tantum una ratio oppositionis, quando solum est unum motivum, et ratio prohibendi. Ad tertiam dicas plures leges, quando solum differunt ex parte principii, non inducere plures nec diversas obligationes ; sed unam et eandem : quam prima lex de novo imponit, et aliæ confirmant. Posset autem quælibetex illis legibus prædictamobligationem de novo imponere : nisi alia praecessisset. Quod si omnes simul proferantur, habebunt se ut causæ partiales prædictæ obligationis. Nec propterea cessabit talis obligatio, cessante aliqua ex prædictis legibus, dummodo alia remaneat : quia quælibet, quantum est ex se, est causa sufficiens : et eo

ipso quod sola remaneat, fit totalis. Per quod replica, quæ hic fieri poterat, manet obiter soluta.

<;«!·« Ad confirmationem posset negari antecodens .-utsatis aperte insinuat D. Thom.2,2,
“'Λ quæst. IOI, art. 2 ad 4, Cajet, ibidem : et nos etiam tetigimus torn, præced. in arbore virtutum num. 80. Sëd illo admisso, quia adpræsensnon referi, respondetur negando consequentiam. Ratio verodisparitalis est: quia hoc est speciale in inobedientia proprie dicta, ut præceplum superioris secundum se sumptum, adeoque præscindendo a motive præcipicndi vel prohibendi, respiciat utviolandum non solum permodum termini *a quo,* sicut alia vitia; sed magis per medum termini *ad quern,* el per modum objecti, circa quod versatur. Sicut enim propria maternel proprium objectum obedientiæ est observatio el amplexatio praecepti superioris, et ex hoc præceplo secundum se sumpto specificatur et distinguitur: sic proprium objectum et materia inobedientiæ est violatio talis praecepti, vel præceplum ipsum ut violandum : unde cum peccata specificentur et distinguantur ex terminis *ad quem,* non mirum, quod inobedientia proprie dicta ex diversitate præceptorum seu praecipientium distinguatur. Cæterum cum alia peccata solam respiciant violationem praecepti ex parte aversionis, et per modum termini *a quo,* ut diclum est, nequeunt per præcepta secundum se sumpta distingui, nisi adsit diversitas motivi, quod transit in rationem objecti et termini *ad quem* specificativi peccati.

Objicies secundo contra eandem asser-
ci^io.tionem : dantur plures casus, in quibus peccata vel malitiæ distinguuntur specie ex sola præceptorum diversitate : ergo hæc sufficit. Antecedens suadetur primo : nam religiosus Franciscanus, qui non jejunat feria sexta occurrente in quadragesima, ubi ex præceplo ecclesiae jejunare tenetur, committit duplex peccatum, ut communior opimo fert : et hoc non nisi quia ad tale jejunium duplici praecepto, altero ecclesiæ, et allero suæ regulæ, adstringitur. Atque idem eveniret, si praelatus alterius cujuscunque ordinis ad præceplum Ecclesiasticum,ex quo omnes jejunare tenentur, proprium præceptum superadderet : tunc enim propter duo ista præcepta esset duplex peccatum in fractione illius jejunii. Deinde, qui frangeret votum juramento firmatum de eroganda eleemosyna, committeret duo peccata propter duplex vinculum, ex quo prædictam eleemosynam erogaro tenetur : ergo idem esset, si ad id teneretur duobus præceptis. I Iterius, satis probabileest commitlereduo peccata illum, qui in festo alicujus sancti occurrente in die dominica omitteret sacrum : quia tenetur illud audire duobus præceptis, et ratione diei, et ralione festi. Atque hoc tenore adducere possemus plures alios casus, in quibus sola præceptorum distinctio videtur distinguere peccata : ergo, etc.

Confirmatur argumento Durandi in 4, Coniir-
ubi supra : quia quoties præcepto naturali ro8tio*
non furandi v. g. superadditur præceptum positivum; qui violat duo ista præcepta; simul cum peccato furti contra primum, committit peccatum inobedientiæcontra secundum : ergo propter duplex præceptum datur duplex species malitiæ. Antecedens probat Durandus : nam si præceptum positivum prohiberet opus alias bonum vel non prohibitum, in ejus violatione esset malitia inobedientiæ: imo nulla alia malitia præter hanc ibi esset : quia prædictum opus nulla alia ratione esset tunc peccatum, nisi quia opponitur præcepto : quod proprie pertinet ad inobedientiam : ergo cum hæc malitia inobedientiæ non tollatur ex eo quod opus, quod jure positivo prohibetur, alias sit malum, etjure etiam naturali prohibitum: consequens est, ut si aliquod peccatum his duobus præceptis prohibeatur, detur in illo duplex species malitiæ.

33. Respondetur ad hanc objectionem negando antecedens. Neque urget prima probatio : tum quia satis verosimile videtur fratres Franciscanos præcepto suæ regulæ solum teneri ad jejunandum illis sextis feriis, quæ ex Ecclesiæ præcepto non jejunantur: nam ubi extat Ecclesiæ præceptum, non fuit opus præcepto regulæ; id quod ex ipsa beati Francisci regula non obscure colligitur. Tum etiam, quia esto quod teneantur aliis sextis feriis ex utroque præcepto, valde probabile est solum committere non jejunando unicum peccatum : eo quod utrunque præceptum obligat ex eodem motivo, quod est motivum abstinentiæ: et ideo utrunque reponit jejunium, quod præcipit, in specie hujus virtutis; et oppositum peccatum in specie gulæ. Quod docet inter alios Cajetanus 2, 2, quæst. 186, Cajet,
art. 9, *§ ad hoc dicitur.* Tum denique, quia admisso prædictos patres duplex peccatum contra duplex illud præceptum committere, ut plures alii satis probabiliter judicant ; consequenter dicendum est prædicta praecepta habere diversa motiva : ex quibus po-

tins quam ex pnocqplis peccata ilia diversificantnr. Et si petas, quæ sint isla diversa motiva respectu illius duplicis peccati? Respondetur motivum præcepti Ecclesiastici esse motivum abstinenti® ; motivum vero præcepti contenti in regula esse motivum religionis; quia hoc præceptum non obligat nisi ratione voti obedientiæ, aut observandi regulam in professione emissi. Unde sicut votum est actus religionis, et servare illud spectat per se el intrinsece ad hanc virtutem: ita præceptum, quod virtute ipsius voti a regula vel a prælatis imponitur, obligat per se primoex motivo ejusdem virtutis; et violatio prædicti præcepti est violatio voti. adeoque peccatum irreligiositatis : quod si religiosi non emisissent tale votum ; sed regula more alterius legis, adeoque ex motivo solius abstinenti® ad jejunium obligaret . nequaquam in factione prodicti jejunii esset duplex malitia. Estque hoc discrimen valde observandum inter obligationem, quæ est ex voto vel juramento, el illam, quæ praecise esset ex lege : hæc enim non superaddit novum motivum ; sed confunditur cum motivo virtutis, in cujus materia actus exercetur : secus autem juramentum el votum. Et per hoc patet ad illud, cum praelatus superaddit proprium praeceptum ad præceptumnatiirale vel Ecclesiasticum, ut explicuimus num. 29.

Ad secundam probationem respondetur cum Enriquez lib. 5 de poenitentia cap. 5, num. G, votum et juramentum obligare ex diversomotivo: nam observatio voti praecipitur, ut fides debita Deo servetur ; juramenti autem, ne Deus in falsum testem adhibeatur. Neque obesi, quod utrunque hoc motivum spectat ad objectum ejusdem virtutis, scilicet religionis : nam sicut intra hanc virtutem dantur plures actus specie diversi, ut votum, juramentum, sacrificium, etc. sic intra ejus objectum possunt distingui diversa motiva, per ordinem ad quæ pra&dicti actus el peccata illis opposita distinguantur. Ad tertiam admissa probabilitate illius opinionis (quam sequitur Ægidius Conincus depoenit. disp. 7, dub. G, num. 16, et quidam alii) dicendum est duo illa praecepta audiendi Sacrum die Dominica , in qua incidit festum alicujus Sancti, habere distincta motiva : quia unum præcipit audire Sacrum in veneration Resurrectionis Dominicae, adeoque ex motivo latriæ et virtutis religionis ; et aliud in honorem Sancti tali die occurrenlis; quod perlinere videtur ad duliatn vel hyperduliam.

Bl. Vel secundo et melius respondetur negando antecedens : quin probabilius multo est utroque præcoplo praecipi tunc auditionem Sacri ex eodem motivo religionis: et ita non osse ibi nisi unicum peccatum. Sicut cum quabus praeceptis praecipitur jejunium in vigilia S. Mathi.u, eo quod occurrit in Quadragesima, non est in violatione utriusque præcepti nisi unicum peccatum contra virtutem abstinenti® :quia utrunque obligat intrinsece ex ejus motivo. Et ratio videtur perspicua : nam cultus cujuscunque diei festi non est per se primo institutus in honorem Sanctorum praecise secundum se (quod perlineret adduliam velhyperduliam) sed in honorem Dei, quæque ex virtute latriæ in Sanctis suis venerari jubemur. Unde sicut jurare per Sanctos, ut sunt aliquid Dei, pertinet ad religionem ; et non adduliam, ct falsum jurare per illos est peccatum oppositum religioni, et non duliæ: ita etiam Sanctos colere, aut illis dies festos consecraro, atque in hujusmodi diebus Sacrum audire, et a servilibus vacare, etc. spectat per se primo ad religionem, et non ad duliam ; oppositaque peccata non duliæ, sed religioni directe contrariantur : neque ex illius motivo, sed ex motivo istius dumtaxat immediate prohibentur : et ideo non dalur in eis, quantum est ex hoc capite, nisi unica malitia.

Ad confirmationem respondetur negando antecedens : quia ad peccatum inobedientiæ proprie dictæ non sufficit violare præceptum positivum : nisi quis hoc directe et per se intendat. Tunc autem jam erit ibi duplex motivum, ut diximus num. 31. Ad probationem vero negandum est etiam antecedens: nam cum lex positiva prohibet actum alias bonum, aut præcipit indifferentem; ex vi talis prohibitionis vel præcepti pertinet jam praedictus actus aut ejus omissio ad determinatam virtutem : ad illam nimirum, ex cujus motivo immediate præcipitur vel prohibetur, juxta dicta num. 28, Et quia hujusmodi virtus non semper est obedientia ; sed potest esse quæcunque alia, ad cujus finem ordinabilis est talis actus vel omissio : idcirco oppositum peccatum non necessario habet propriam malitiam inobedientiæ ; sed potest pertinere ad aliud vilium.

35. Tertio objicies : quiaquolies praecepta distinguuntur ex parte principii, habent diversa motiva : ergo male supponimus

posse

pOMO illa distingui solum ex parte principii. Antecedens suadetur; nam quilibet legislator habet in praecipiendo motivum ct finem sibi proportionalum : cl ita videmus, quod in lege divina finis esi rectificare voluntatem creatam in online ad bealilndinem supernuturalem : in lege autem naturali linis est ipsa naturalis hominis rectitudo in ordine ad beatitudinem naturalem: in lege vero humana finis esi rectificare homines politice, hoc est, in ordine ad pacem et quietem reipublic® vel communitatis: el sic cum proportione in aliis legibus : ergo, etc.

Respondetur negando antecedens, loquendo de motivo intrinseco, quod dicitur *finis operis* : prohibitio enim furti, sive fiat lege divina, sive naturali, vel humana, semper habet idem motivum intrinsecum, quod est conservatio boni proximi, aut vitatio damni illius, ut diximus num. 27. Ad probationem dicendum est, fines illos esse tantum extrinsecos ; poliusque dicendi sunt fines legislatorum, quam ipsarum legnm.

Dubitant hic fere omnes, utrum hæc distinctio praeceptorum ex parte principii (esto non multiplicet peccati species) saltem intra eandem adaugeat malitiam? Et communiter respondent affirmative : tum quia fit irreverentia pluribus praecipientibus : tum etiam quia sic transgreditur plura præcepla, frangit fortius vinculum, el majorem solvit obligationem ; proindeque gravius peccat : non tamen circunstantiabæc ita notabiliter aggravat, ut debeat in confessione explicari : in quo etiam fere omnes conveniunt.

§ III.

Objectio in secundam assertionem.

Contra secundam assertionem nulla militatsententia.Est tamen non levis objectio. Quia praeceptum naturale et supernaturale circa materiam ejusdem virtutis, puta temperantiae, habent diversa motiva intrinseca : sicut virtus infusa et acquisita circa eandem materiam habent formaliter distincta objecta : et nihilomus peccatum contra utrunque praeceptum non habet nisi unicam malitiam : ergo prædicta distinctio ex parte motiva non semper diversifient species peccati. Minor, in qua sola potest esse difficultas, suadetur: nam qui frangit Ecclesiae jejunium, immoderate usque ad crapulam comedendo, peccat, et contra praeceptum naturalis temperanti®, quo probibetur in quocunque eventu immoderatus cibas : et contra praeceptum supernaturale temperanti® infus®, ex cujus motivo Ecclesia praecipit jejunium ; et tamen non committit nisi unicum peccatum : ergo,etc.

Confirmatur:quiain instante usus ratio- Conflr-nis datur praeceptum naturale ct supernalurale de dilectione Dei : ul tenet communis Thomistarum opinio, nosque infra disp. 20 dicemus: et tamen qui neutrum præcepium adimplet, tantum committit unicum peccatum : ergo cum diversitate præcopiorum ex parte motivi stat unitas specifica peccati.

Circa hanc objectionem Medina in præ- Prima senti § *sed ex hoc oritur,* et quidam juniores Thomistæ absolute tenent, peccata diversificari specieex sola diversitate præcepti naturalis el supernaturalis. Et ita ex eorum doctrina negando est minor objectionis et probationis. Hæc tamen doctrina ita absolute tradita, et non magis explicata non placet aliis Thomistis. Et merito : nam distinctio praeceptorum etiam ex parte motivi non est sufficiens distinguere species peccati ; nisi peccata, quædistinguenda sunt pra> dictis praeceptis immediate opponantur, ut diximus num. 29, alias nullum esset peccatum (saltem in materia virtutum moralium) in quo non esset duplex malitiæ species : quia nullum est peccatum contra praeceptum naturale virtutis acquisitæ,quod mediate et indirecte non etiam opponatur virtuti infusæ, et praecepto ejus supernaturali ; et e converso : ut constat ex dictis disp. 1, num. 34, et disp. 2 a num. 18 ; hoc autem non videtur admittendum, cum plurima sint peccata habentia tantum unicam malitiam : ergo, etc.

37. Secundo respondet Montes, in præ- solutio. senti quæst. 4, num 72, opus esse distinetione : quia aut praecepta sunt de actibus virtutum moralium, aut de actibus theologicarum. Quoad actus virtutum moralium nullum extat praeceptum supernaturale:sed quodcunque praeceptum in materia harum virtutum sufficienter adimpletur per actum naturalem, et ex motivo mere naturali. Quoad actus vero theologicarum sunt præcepta supernaturalia, el non adimplentur nisi actibus supernaturalibus. Hæc Montes. Unde juxta ejus doctrinam objectio non videtur habere locum, quia non admittitur in eadem materia duplex obligatio præcepti naturalis et supernaturalis. Sed neque hæc

doctrina ex toto vera est. Tum quia negari non pttfeet, quod etiam in materia virtutum moralium dentur præc< pia supernaturalia. saltem negativa, quæ immediate prohibent operari contra motivum supernaturale virtutis moralis infusæ: imo in materia pænitenliæ admittendum est præceptum affirmativum de eliciendo actum contritionis supernaturalh. Tum etiam quia in ordine ad dilectionem Dei negari non potest, quod pr.eter præceptum supernaturale virtutis theologica', detur etiam præceptum naturale de diligendo Deo ut auctore naturæ: alias infidelis negative, qui quandiu talis est. non obligatur ad amorem Supernaturalem. ad nullam Dei dilectionem teneretur : quod videtur absurdum. Legitima ergo solutio ea est, quam tangit Alvar, disp. 132, immediate ante responsionem ad 1,quod scilicet tunc solum ex diversitate præcepti naturalis et supernaturalis distinguuntur peccata, quando ulrique præcepto ut distinctis immediate opponuntur : secus si peccatum uni præcepto opponitur immediate, et alteri mediate: aut si opponitur uni solum prout in alio incluso.

Vcra solutio,

Pûctriu 3«. Pro ejus explicatione animadvertendum esi primo, quod sicut virtus potest dupliciter concurrere ad efficiendum aliquem actum : vel immediate, eliciendo ipsum, sicut temperantia acquisita concurrit ad actum naturalem temperantiæ: vel mediate et imperative, movendo aliam, ut talem actum eliciat : ita ad praecipiendum prædictum actum, vel prohibendum oppositum potest dupliciter se habere. Aut immediate. et quasi elicitive: quia per se ipsam (intellige simul cum synderesi vel prudentia) dictat et imponit præceptum: sicut virtus temperantiæ acquisitæ immediate per se ipsam prohibet actum gulæ, et praripit temperate comedere. Aut mediate et imperative, movendo aliam ad hoc ut præceptum imponat : qua ratione temperantia infusa dici potest praecipere actum temperantiæ acquisitæ. et prohibere oppositum, in quantum movet ipsam temperantiam acquisitam ad praecipiendum- vel prohibendum. Unde sicut actus elicitus a temperantia acquisita absolute est actus naturalis, et habet motivum intrinsecum naturale, quamvis ex imperio temperantiæ infusæ possit ordinari ad aliquid supernaturale tanquam ad motivumet finem intrinsecum : ita præceptum, quod ab eadem temperantia acquisita immediate el quasi elicitiveimponitur, absoluto loquendo linitum est præceptum naturale: el proprium ac intrinsecum ejus motivum est motivum naturale, nempe ipsum bonum temperantia· acquisitæ : quamvis ex imperio et motioni· temperantiæ infusæ tale præceptum possit etiam respicere bonum supernaturaleipsius virtutis infusæ tanquam motivum et finem extrinsecum. Ut autem præceptum aliquod sit supernaturale, debet immediate et dicilive dictari a virtute supernatural*!.

Quando autem præceptum in aliqua materia immediate imponatur a virtute acquisita, adeoque sit absolute naturale ; quando vero dictetur immediate ab infusa, sitque proinde supernaturale : ex actibus, quibus talo præceptum vel impletur, vel violatur, dignoscendum est. Si enim præceptum affirmativum sufficienter adimpletur per actum mere naturalem ; sufficienter potest dictari a virtute acquisita. Quia si virtus haec sufficit «d adimplendum præceptum ; non est cur non illud immediate imponat ; aut cur pro hoc recurramus ad virtutem infusam. Similiter si præceptum negativum violatur per actum non dicentem ordinem ad supernaturalia ; sed solum motivum virtutis acquisitæ immediate destruentem, sufficienter potest dictari ab ipsa virtute acquisita : quia quælibel virtus sufficienter prohibet, quod immediate et directe est destructivum proprii boni. Quare tunc solum præceptum affirmativum immediate tribuendum est virtuti infusæ, quando obligat ad aliquid supernaturale. Et hujusmodi sunt præcepla Fidei, Spei, et Charitatis: quæ propterea non possunt adimpleri nisi actibus supernaturalibus. Sicut etiam præceptum negativum tunc est supernaturale et virtutis infusæ, quando prohibet aliquid directe repugnans ordini supernatural!, et motivo talis virtutis : ut præceptum, quod prohibet odium Dei auctoris supernatural!»; et præceptum, quod in materia temperantiæ prohibet, ne quis inordinate comedat eo animo, ut agat contra motivum supernaturale.

39. Secundo observandum est. quod in materia ejusdem virtutis raro vel nunquam daiilur duo præcepta affirmativa, aliud u naturale, et aliud supernaturale omnino distincta, quæ simul obligent : quia ubi præceptum supernaturale obligat, ineo veluti includitur præceptum naturale: sicut actus naturalis eminenter in supernatural! continetur : el ideo ubi adest de aclu supernatural! præceptum, superfluit de actu naturali.

lundi. Accedit quod «lent oxiatonte in eodem modio aliquo luminoso valde intonso, luminosum minus intensum suspendit suum influxum, el cessat illuminare tale medium, nullumque in eo lumen producit : quia major lux comprehendit minorem, et quasi præoccupat earn in illuminando : ita quolies exlat in aliqua materia præceptum affirmativum supernatu rale, comprehendit et præoccupat præceptum naturale, suspenditque ejus obligationem : quia totum id, ad quod naturale obligare poterat, perfectius et eminentius continetur in eo, ad quod obligat supernatu rale.

Unde quia in materia virtutum theologicarum extant præcepta aflirmaliva supernatural de actibus fidei, charitatis, et spei : idcirco in tali materia nullum datur præceptum affirmativum naturale a supernaturalibus distinctum, per se obligans. Diximus *π supcrnaturalibus distinctum per te obligans:* nam per accidens aliquando obligat præceptum naturale diligendi Deum prout distinctura a supernatural! : ut contingit in illis, qui etiam post· annos discretionis manent infideles negative : quibus cum præceptum supernaturale diligendi Deum nolificatum non sit, tenentur ex vi praecepti naturalis ad diligendum illum solo amore naturali. In materia vero virtutum moralium præcepta affirmativa ut plurimum sunt naturalia dictata a virtute acquisita ; quamvis soleat ad id movere virtus infusa: quia communiter in hac materia præcepta adimplentur per actus præcise naturales.

40. Cæterum præcepla negativa in qualibet materia duplicantur : el simul cum iræcepto naturali virtutis acquisitæ prohi->enteactum contrarium rectitudini naturali datur præceptum supernaturale a virtute infusa immediate dictatum, quo prohibetur actus immediate oppositus rectitudini supernatural!. Et ratio est : quia ex una parte, cum uterque iste actus immediate et per se malus sit, uterque debuit immediate prohiberi : et ex alia neque præceptum virtutis infusæ prohibendo actum rectitudini supernatural! oppositum, censetur ibi prohibere actum minus malum oppositum dumtaxat rectitudini naturali : neque præceptum virtutis acquisitæ, prohibendo actum huic virtuti oppositum, prohibet etiam oppositum infusæ : nam sicut hic posterior actus dicit ordinem ad supernaluralia : ita ejus prohibitio debet intrinsece motivum supernaturale respicere, ac proinde nequit dictari a virtute naturali.

His prænotatis, ad objectionem juxta tertiam solutionem respondetur admissa majore, negando minorem, quoties in aliqua materia dantur duo præcepta, et peccatum utrique immediate opponitur. Ad probationem voro dicendum est illum, qui immoderate comedit, et simul frangit Ecdesiæ jejunium, si non intendat agere contra motivum supernaturale, non violare nisi præceptum naturale : quia præceptum non comedendi immoderate, el observandi Ecclesia.· jejunium non est præceptum immediate dictatum et impositum a virtute infusa ; sed dumtaxat ab acquisita, quamvis ad id moveat infusa, et ita solum est præceptum naturale : unde violare tale præceptum, etiam si hoc fiat immoderate, usque ad crapulam comedendo, non est nisi unum peccatum. Diximus *si non intendat agere contra motivum supernaturale :* quia ubi aliquis eo fine jejunium violaret, ut ageret contra prædictum motivum, committeret peccatum immediate oppositum præceplo supernatural!, adeoque alterius speciei.

11. Neque obest, quod Ecclesia præcipiens fidelibus jejunium, intendit finem supernaturalem virtutis infusæ, ut satis ostendunt illa verba, quæ adduntur in præfalione, pro tempore quadragesimæ : *Qui corporali jejunio vilia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris et premia.* Quoniam hujusmodi finis respectu præcepti præcise est extrinsecus, qui nullo modo cadit sub illo. Unde tantum arguit, quod virtus infusa in isto casu movet acquisitam ad præcipiendum prædictum jejunium; non vero quod ipsa virtus infusa immediate et elicitive præceptum imponat.

Neque etiam obesi si urgeas, quod præceptum naturalis temperantiæ non videtur posse obligare ad culpam mortalem : quia gula, sicut el avaritia, aut inanis gloria secundum suum genus non transcendunt limites peccati venialis : ergo cum præceptum jejunii Ecclesiastici obliget sub mortali, erit utique dictatum a temperantia infusa, adeoque supernaturale. Respondetur enim, etiam temperantiam acquisitam posse imponere prædictam obligationem : non quidem ex vi solius juris naturalis; sed ut adjuta per legem positivam, quæ in ordine ad finem altiorem extrinsecum potest eligere jejunium ut medium simpliciter necessarium, adeoque ut observandum sub culpa mortali : tunc præsertim quando simul cum temperantia acquisita concurrit

ad præceptum temperantia infusa, non ut eliciens; sed ut imperans, sicut in præsenti contingit.

42. Adde esse etiam probabile, illum qui frangit Ecclesiae jejunium, nimium extra debitumtempuscometlendo.commiltereduo peccata, alterum mortale, et alterum veniale per ordinem ad duo præcepta temperantia) acquisita)distincta ex partemolivi : quorum unum prohibet nimium comedere, quqcunque tempore id fiat : et aliud comedere extra debitum tempus, etiam si non sit nimium..Sicutinillo.quicomedendocarnes, violat Ecclesia) jejunium, dantur duo peccata, quæ debent in confessione explicari, contra duo præcepta positiva, quorum unum praescribit tempus et horam comedendi . el aliud sub diverso motivo cibi qualitatem. Dantur enim intra genusgulæplura vitia et peccata specie distineta, quæ habent diversa motiva opposita temperantia? acquisita?, diversisqueejus praeceptis prohibentur: significantur autem cummuni illo versiculo : Prypropere, *laute, nimis, ardenter, studiose.* De quo videndus est D. Thom. 2, 2, quæst. 148, art. 4 et nos aliquid diximus tom. præced. in arbore virtut. num. 113,

Ad confirmationem respondetur, quod in ordine ad dilectionem Dei non datur nisi unicum præceptum affirmativum , quamvis in ordine ad prohibendum ejus odium detur duplex præceptum negativum juxta dicta num. 40. Prædictum vero affirmativum præceptum, supposita elevatione naturæ humana? ad finem supernaturalem, per se loquendo est præceptum supernaturale, et non adimpletur nisi per actum dilectionis supernaturalis : et ideo ad hanc tenentur omnes, per se loquendo, statim ut ad annos discretionis pervenerint. Quod si hujusmodi supernaturale præceptum invincibiliter ignoretur, per accidens tunc loco ejus obligat præceptum naturale : et ideo si homo neutro modo Deum diligat, in quocunque eventu mortaliter peccat. Non tamen ista omissio habebit unquam duas malitias, aut erit immediate contra duo prædicta præcepta ; sed unam dumtaxat, vel contra solum præceptum supernaturale, ut in his. quibus tale præceptum sufficienter fuit notilicatum ; vel contra solum naturale, ut in aliis, qui ea luce et notitia caruerunt.

43. Si autem inquiras, an hujusmodi peccata sint ejusdem speciei? Respondetur negative : nam cum unum directe et immediate opponatur præcepto supernatural!, et aliud naturali ; habent diversa motiva proxima el intrinseca ; et ita debent distingui specie.

Et si rursus quæras ; cur dua? islæ species peccati possint reperiri in diversis suppositis ; in eodem vero nunquam possint conjungi? Respondetur ex dictis : quia nimirum in eodem nunquam duo illa praecepta affirmativa naturale, el supernaturale ut distincta concurrunt : sed si supernaturale sufficienter notificatum est, et idcirco obligat ; naturale, quod non nisi loco supernatoralis (supposita elevat ionenaturæjet quasi in substitutione ejus obligare poterat; propter rationem num. 39 traditam cessat, el quasi exlinguitur ejus obligatio. In diversis autem suppositis habet locum utranque præceptum : quia potest uni notum esse supernaturale ; et alii non : et qui supernaturale non novit, obligatur naturali; atque ita unus potest peccare contra unum, et alius contra aliud. Qualiter vero infideles negative, qui solo naturali præcepto ad dilectionem Dei tenentur, nequeant in sensu composito adimplere illud absque gratia el actu supernaturali, adeoque non nisi adimplendo simul præceptum supernaturale : ei unde impotentia hæc ortum ducat, aliaque hucspectantiaex professo examinantur infra disp. 20, ubi agitur de incompossibilitate peccati venialis cum solo originali, et de obligatione pueri pervenientis ad usam rationis in ordine ad conversionem in Deum per actum charitatis.

AHTICÜLUS vn.

Utrum convenienter dividatur peccatum in peccatura cordis, oris, cl operis t

1. Ad septimum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter dividatur peccatum in peccatum cordis, oris, et operis. Augustinus enim in 12 de Tnn. ponit tres gndas peccati, quorum primus est, cum carnalis sensus illecebram quandam ingerit, quod est peccatum cogitationis. Secundos grados est, quando sola cogitationis delectatione aliquis contentus est. Tertius gradus est. quando faciendum discernitur per consensum : sed tria hæc pertinent ad peccatum cordis : ergo inconvenienter peccatum cordis ponitur quasi unum genus peccati.

2. Pnrterea : Gregorius in 4 moral, ponit quatuor gradus peccati, quorum primus est culpa latens in corde: secandus* cum citerius publicatur ; tertius est, cum consuetudine roboratur : quarius est, cum usque ad praesumptionem diviM! misericordia, vel ad desperationem homo procedit : ubi non distinguitur peccatum operis a peccato oris, cl adduntor duo alii peccatorum gradus : ergo inconveniens fuit prion divisio.

3. ITæterca : non poiest esse peccatum in ore, vel in opere; nisi fiat prius in corde : ergo ista peccata specie non differunt : nonergn debent contra se invicem dividi.

Sed contra est, quod Hieron. dicit super Ezech.Tria sunt generalia delicta, quibus humanum subjacet genus : aut enim cogitatione. aut sermone, aut opere peccamus.

Bespondeo dicendum, quod aliqua inveniuntur differre specie dupliciter. Uno modo, ex eo quod utrunque habet speciem completam : sicut equus ct bos differunt specie.

Atio

Aliomolu.^ctiiiiluiii diuTMh gradus in aliqiu generatione \tt tuolu arripiuntur (liYersæ Rpccic* : *icul ivdlflcalio CRl completi geiierafio iloiiiu* ; cnllor.ilio iiufcni fuiiihinenll, et vrcidu jurions sunl species im <nn|dcb', ut palet j»cr l'hilo-£»bum in bi Elhie., cl idem etiam potest dici in generatio-iiibih jiiuiuliiirn. Sic igilur peccatum dividitur per h.i-r tria, «ilicrl |M?rratiiin <>ris, ourdis, et ojwrls, non eicut f>cr di-icrsas species completas : nain consummatio pecrali est in opere, nude peccatum operis hobi-l speciem completam; sed priiiu inchoatio ejus est quasi fundatio in corde. Secundus auicm gradus ejus est in orc. secundum quod homo pronim-pitfacilead manifestandum conceptum cordis. Terlius.iutcm gradus jam est in cou-umniatione opOris. Et sic hux tria diikniiil secundum diversos gradus peccati : ptcl tamen, quod hæc tria perlinent ad unam perfectam peccati sjieciem, cum ab eodem motivo procedant. Iracundus enim cx hoc qu>l appetit vindiciam, primo quidem perturixatue in corde, secundo In verba contumeliosa prorumpit, tertio vero pro-cedit usque ad facta injuriosa .· et idem patet in luxuria, el in quolibet alio peccato.

Ad primum ergo dicendum, quod omne peccatum cordis convenit in ratione occulti, ct secundum hoc ponitur unus gradus, qui tamen per 1res gradus alislinguilur, scilicet co-gilitiouis, delectationis, et consensus.

Ad secundum dicendum, quod peccatum oris el operis cmiveniuut iu manifestatione, et propter hoc ca Gregorius sub uuo e miputat .· Hieronymus autem distinguit ea, quia in ptaalOOris esi manifestatio tantum, et principaliter intenta : in peccato véro operis est principaliter expletio interioris conceptus cordis,· sed manifestatio est ex consequenti : con-suetudo vero et desperatio sunt gradus consequentes jwsl sjcciem perfectam peccati, sicut adolescentia et juventus post perfectam hominis generationem.

Ad tertium dicendum, quod peccatum cordis ct oris non distinguuntur a peccato operis, quando simul cum eo con-junguntur; sed prout quodlibct eorum per se invenitur: sicut etiam pars moins non distinguitur a toto motu, quando mulus est continuus,· sed solum quando motus sistit in medio.

Conclusio : *Peccatum per hxc tria dividi-tur non tanquam per diversas species com-pletas; sed tanquam per diversos gradus, qui pertinent ad unam perfectam speciem peccati.*

Hic breviter observa, quod cum divisio peccati fit in hæc tria membra, scilicet in *peccatum cordis, oris, et operis,* si divisum esset peccatum in tota sua latitudine, ut divisio esset adæquata deberent prædicta membra dividentia ita exponi, ut sub primo ea omnia contineantur, quæ consummantur in corde: ut odium, infidelitas, et similia. Sub secundo autem, quæ in ore complentur: ut murmuratio, contumelia, detractio, etc. Reliqua vero, quæ ad alicujus externi operis exequutionem suapte natura pertingunt, uti est homicidium, furtum, adulterium, et alia id genus, sub tertio comprehendantur. Et divisio sic explicata proculdubio esset essentialis generis in species, vel ad illam reduceretur : nam prædicta peccata nequeunt non habere objecta formaliter distincta. Esset etiam adæquata : quianullum est excogilabile peccatum, quod prædicta tria membra non claudant.

Cæterum quia D. Thom. ut in litera cernitur, non sic accepit prædictam divisionem, oportet juxta mentem ipsius aliter eam explicare: ita ut divisum sit solum peccatum, quod ex natura petit sua consummari ad extra : et hoc dividatur in illa tria membra, non divisione generis in species, vel totius universalis in suas partes subjectivas ; sed divisione, qua totum actuale dividitur in suas partes intégrales, aut quasi intégrales, ex quibus adæquata ejus ratio coalescit. Unde tria illa membra solum se habent ut 1res diversi gradus ejusdem speciei : v. g. adulterii : quod primo per desiderium vel complacentiam incipit in corde ; deinde verbis significatur ; et tandem opere completur.

Observandum tamen est, quod si gradus isti aliquo modo inter se continuentur, ita ut unus in alium influat, non solum pertinent ad eandem speciem peccati ; sed constituunt moraliter idem peccatum numero : unde suflicienter totum illud peccatum in confessione aperitur, si explicetur ipsum opus externum ; nisi ratione scandali debeant etiam verba explicari. Si autem prædicti gradus nullam habeant continuationem, ut cum dilectio, vel desiderium in corde sistunt, aut verba libidinosa ad opus non transeunt : neque etiam tunc habebunt moralem unitatem numericam : et ideo quamvis pertineant ad eandem speciem (sive ut species imperfectæ et per reductionem ; sive ut partes ejusdem perfectæ speciei : de quo videndus est hic commentarius Cajetani) constituunt tamen distincta numero peccata : el ita debent seorsim in confessione declarari.

ABTICULUS Vni.

Virum superabundantia ct defectus diversifieenl species peccatorum?

1. Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod superabundantia et defectus non diversificent species peccatorum. Superabundantia enim ct defectus differunt secundum magis ct minus : sed magis et minus non diversilicant speciem: ergo superabundantia et defectus non diversilicant speciem peccatorum.

2. Præterea : sicut peccatum iu agibilibus esi ex hoc. quod receditur a rectitudine rationis; ita falsilas in specu-lativis est cx hoc. quod receditur a veritate rei : sed non diversilicatur species falsilatis ex hoc, quod aliquis dicit plus, vel minus esse, quam sit in re : ergo etiam non diver-silicatur species peccati ex hoc, quod recedit a rectitudine rationis in plus, vel minus.

3. Præterea : cx duabus speciebus non constituitur una species, ut Porphyrias dicit : sed superabundantia et defec-tus uniuntur in uno peccato ; suut enim simul quidam illibe-rales et prodigi : quorum duorum illiberalitas est peccatum secundum defectum,· prodigalitas autem secundum supera-bundantiam : ergo superabundantia el defectus non diversi-licant speciem peccatorum.

Sed contra : contraria differunt secundum speciem : tum contranetas est differentia secundum fornum, ut dicitur In 10 inetaphys. sed vilia, quæ differunt secundum supera-bundantiam et defectum, suut contraria, sicut illiberalitas prodigalitati : ergo differunt secundum speciem.

Rtspomieo iLcendum, quod cum in peceato sint duo. >ci-licet ipM' aelos et inordinatio cju>, prout receditur ub ordine ηιιιοηκ, <q ;egi> dnin·*. «pedes |«wall alfdndltur t>'iicx parte iiwdiiuiioms qua· csf poeter ioioiuionom pecrunUx, ut supr» dictum e>: i sed <*\ parte Ipsius artth, secundum quod icnniiulur ad objectum, in quoi fertur infenlio pcc<vnlis .· el ideo ubicunque occurrit diver-som motivum iivlnuns inter :a ad peccandum, ibi esi diversa spôdes feeati. MawfcMnni est autrui quo»! non ist idem mcdhiim ad pecaudum in peccatis, quæ SWH xttm· dum 'U^rabuu Jjulia.Ti.· el iu peccatis, qu i snût secundum defectum : quîuiKîO sont contraria surira.sicut motivum in peccato est amor deteeutioattn corpora-irum: StXhum autem in pedatu inseuribiliUlts est odium carum : unde tmjusmdili peccata mm solum diffcnml specie; sed etiam sum sibi invicem contraria.

Ad primem ergo dicendum, quod magis et minus, etsi non sint causa diwMuti* speciei ; coascqmuitur tamea ?|iund« q<.es;cc'c- di.".erv;di>. prout proveniunt ex diversis onoht : s^oH si dicatur, qood ignis est . r acre, Vnde Ptitasopbus dim in S Ethic., quod qui posuerant non esse diversis species amicitunuu propter bie, quod dicuntur secmhtum magis et miniK.ndosuiHcieuti crediderunt signo : ei hoc modo suj<rcwdcre rationem. vel deficere ab ea periiaei ad diveisa (tcau secundum speciem, in quantum Q0Q$eqVSBlur diversi iwXïvâ.

Ad wuodoia d rrndum, quod injc ilio peccantis non est, ut recedat a rail· ■;< et iiJco uou edimur cjo«fem r tionis pecrj'um <uj4*rabuudau:iæ. et defectus t«ropter nressuuub eadem ralmuis rertilcd'uc : <e<i quandoque ille, qui dicit falsmn. in'endil veritatem œtuliare : uude quantum ad hoc non refert ulrum dirai vd pies vel minus 1 si umen rece-dere a vvriülc non sii præler intentionem ; tune mamfrdum est, quoi ex diversis causis aliquis mvetur ad diremlum plus, v» jus : et secnfldnm boc rsi est raïio ülsiti->icut tMteidc jacUlore, qui supercvecdil dicendo ül-suin.qacreusgîoriamzeide deceptore. qnl diminui tevaficns debili sdutitmem : onde ci quaedam fais® opiniones sxmi siH imicem couîrariæ.

Ad tertium dicendum, quod prodigus <q illiberalis retest C'<c aliquis secundum diversi : nt scilicet sit aliquis illibe-ralis > accipiendo que non debet; et prodigus in dando qnæ nou debet : iiilul aotem probibex coulrana iixsse eidem secmidmu diverso.

Conclusio : *Peccata, quæ sunt secundum superaburulantiam el defectum. non salum differunt specie; sed etiam sunt sibi invicem contraria. quia habent diversa et contraria mjfica.*

Hæc conclusio optime probatur in litera. Crea quam nihil observandum occurrit, nisi quod in corpore articuli distinguens 1). Thom. speciem peccati ab ejus inordi-natione, per quum intelligit malitiam pri-vativam, confirmat sententiam, quam ele-gimus disp. 6; circa constitutivum peccati per malitiam positivam: si enim per pri-vationem constitueretur, non excluderet D. Thom. ab ejus ratione specifica ipsam privationem, ut est perse notum. Nec pa-titur litera, ut intelligatur de specie pec-cati solum pro materiali : sed de hoc satis disp. cit. dub. 3.

ARTICULUS IX.

Virum percuta diverà licentur tpecie fecundum dirmas cirruna^has !

1. Ad nonum sic proceditur. Videtor quod vitia et peccata diversificentur specie secundum diversas circunslantias : quia ul dicit Diouys. 4, cap. de diviu. uom. tnalum contingit u\ singularibus defectibus : singulares autem dcfccna um corruprinuessingutinuu rircunsuntUrum . trgoex rirçnilb circuustantiiis corruptis singulæ species peccatorum consc· quuntur.

2. rca icre.i : peccata sunt quidam actus liuuuui : sd actu< humani iiitcrdum uccipinnt speciem a clrcunsuotii^ ul supra iubiium est ; ego peccau differunt specie, StCUTr dum quod diversæ circuiixUnliæ corrumpunliin

3. rr.vlcrea : diversa* species gulæ assignantur secundani i«artirulas, quæ in lioc versiculo coutinentur : Pra-propcit. laute, nimis, ardenier. studiose : taro autem periuieoi ad diwrsas circunslauiias : nam præpropcrc ed antemitti oporlei Minnis, phisqiiam oportet, el idem patet in ainsi ergo species peccati uiversifleautur secundum diversas cir-cunsUntias.

Sed contra est. quod Philosophus dicit in3cl4 Ethic., quod singula vilia peccant agendo plus quam oportet, el quando non oportet, et similiter secundum omnes aliis cir· etmstantias : non ergo secundum hoc diversi lirantur ρχα· iorum species.

Respondeo dicendum, quod sicul dictum est. ubi occurrit aliud motivum ad peccandum, ibi est alia peccati species: quia motivum ad pcccandumesl finis el objectum. Contiugil autem quandoque, quod in corruptionibus diversarum dr-constantiaruni est idem motivum : sicut illiberalis ab eodem muvd.'ir, quod arripui, qmndo non nportcl. 01 ubi noa ojxiriel.cj plus quam oporteret similiter de aliis circuusuo-his: hoc enim Gei! propter inordinatum appetitum lecaniæ eongivk'andie : cl in talibus diversurum cirenusianliaroffl eorrup nines non diversificaut species peccatorum; sed fer-ment ad unam et eandem thecati speciem. Quandoque voro contingit, quod corruptiones diversarum cirainstantiaran proveniunt a diversis motivis : puta quod aliquis præpropere coxucdat, potest provenire cx hoc, quod homo iio u potest ferre dilationem cibi propter facilem coqsàmptioucm bumi· ditaris : quod vero appelai immoderaium cibum, poiesl coa-li ugvre propter virtutem naturæ potentem ad convertendum mullum cibum. Quod aulem aliquis appetat cibos deliciosos, confingit propter appetitum deleclatinnis. quæ est in cibo: aude in talibus diversarum circunsiauriarum corruptione-inducunt diversas peccati species.

Ad primum ergo dicendum, quod malum, in quintum ha· jasinodi. privatio est : et ideo diversi (icatur specie secundum ea, qu.c privantur» sicut et ca-teræ privationes : sed pecca-tum uon sortitur speciem ex parte privationis, vel aversio-nis. ut Mipra dictum est ; sed ex conversione ad objectum actus.

Ad secundum dicendam, quod circunstantia nunquam transfert aclum in aliam speciem, nisi quando est aliud motivunu

Ad tertium dicendum» nnod in diversis spcciebus culæ diversa sunt motiva, sicut dictum est.

Prima conclusio : *Quando corruptio di-versarum circunslanliarum habet idem /no-licum, non distinguit speciei peccatorum.*

Secunda conclusio : *Corruptiones diver-sarum circunslanliarum. quæ proveniunt ex diversis motivis, diversas inducunt peccati species.*

De materia hujus articuli egimus in tract, de bonit. el malit, ubi disp. 1, ex professo discussimus, quo pacto circunstantiæ tri-buant humanis actibus bonitatem el mali-tiam. Id eodemque tract, in animadversio-nibus ad· ari. 10 et 11, quaestionis 18, explicuimus, quando prædictæ circunstan-tiæ efficiant peccata specie distincta : quando vero solum augeant malitiam intra eandem speciem? Unde non est opus de his iterum tractare. Ea vero, quæ de circunstantiis cul-pabiliter ignoratis Cajelanus hic movet, et I^n reso^^? esplicubimus disp. 13, dub. 2.

QUÆST

QUÆSTIO LXX1 II.

De comparatione peccatorum ad invicem, in decem articulos diti sa

Deinde. considerandum est de comparatione peccatorum ad inineem.

Et circa hoc c/weruniur decem.

ARTICULUS I.

Utrum omnia peccata suti connexa t

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod omnia peccata miii connexa. Dicitur enim Jacobi 2 : Quicunque lotam legem servaverit. offendat autem in uno, factus est omnium reus : .4d idem est esse reum omnium mandatorum legis, quod tabere omnia peccata : quia, sicut Ambrosius dicit, pecca· tain est transgressio legis divinæ.el cadestium inobedieulia uandatoruui : ergo quicunquc peccat in uno peccato, subjicitur omnibus peccatis.

2. Præicrea : quodlibet peccatum excludit virtutem sibi oppositam : sed qui caret una virtute, caret omnibus, ut [alet eisupradictis : ergo qui peccat uno peccato, privatur omnibus virtutibus ; sed qui caret virtute, babcl vilium sibi oppositum : ergo qui habet unum peccatum, habet omnia peccata.

3. Prætcrea : virtutes omnes sunt conncxæ, quæ conveniant in uno principio, ul supra habitum est : sed sicut virtutes conveniunt in uno principio ; ita el peccata : quia sicut amor Dei, qui facit civitatem Dei. est principium et radix omnium virtutum : ita amor sui. qui facit civitatem Babylonis, est radix omnium peccatorum, ut patet per Augustinam 14 de civit. Dei : ergo etiam omnia vilia et peccata $unl connexa, ita ul qui unum habet, habeat omnia.

Sed contra : quasdam vilia sinit sibi invicem contraria, ul patet per Philosophum in 2 Ethic. Sed impossibile est contraria simul inesse eidem : ergo impossibile est omuia peccata ct vilia sibi esse invicem connexa.

Bespoudco dicendum, quod aliter se habet intentio agentis secundum virtutem ad sequendum rationem ; et aliter intentio peccantis ad divertendum a ratione. Cujuslibct enim agentis secundum virtutem intentio est. ut ipsius rationis regulam sequatur : et ideo omnium virtutum intentio in idem tendit, ct propter hoc omnes virtutes habent connexionem ad invicem in ratione recta agibilium, quæ eu prudentia, situi supra dictum est: sed intentio peccantis non esi ad hoc, quod recedat ab eo. quod est secundum rationem ; sed polios quod tendat in aliquod bonum appetibile, a quo speciem sortitur. Hujusmodi autem bona, in quæ tendilintcnliopcccanlisa ratione recedens,sunt divers;), nullam connexionem habentia ad invicem ; imo etiam interdum sunt contraria. Cum igitur vilia et peccata speciem habeant sccimdnm illud, ad quod convertuntur, manifestum est, qaod secundum illud,' quod perficit speciem peccatorum, uollam connexionem habent peccata ad invicem. Non enim peccatum committitur in accedendo a multitudine ad unitalem. sicut accidit in virtutibus, qua· sunt conncxæ,· sed potius in recedendo ab unitate ad multitudinem.

Ad primum ergo dicendum, quod Jacobus loquitur de. peccato non ex parte conversionis, secundum quod peccata distinguuntur,sicut dictum est; sed loquitur de cis ex parte aversjôuK in quantum scilicet homo peccando recedit a legis mandato, ornnia autem legis mandata sunt ab uno ct eolem, ut ipse ibidem dicit : et ideo idem Deus conieiniiitur ui omni peccato : el ex hac parte dicit, quod qui offendit in ano, factu? est omnium reus .· quia scilicet uno peccato peccunta incurrit pœnæ reatum ex hoc. quod contemnit Deum, ex cujus contemptu provenit omnium peccatorum reatus.

Ad <ectmdnm dicendum, quod sicut supra dictum est, non per quemlibet actum peccati tollitur virius opposita: nam iteratum veniale virtutem non tollit : peccatum autem mortale tollit virtutem iufnsam, in quantum avertit a Deo. Sed unus actos peccati etiam mortalis non tnllit habitum virtutis acquisita·:sed si multiplicentur actos,in tantum quod generetur contrarius habitus, excluditur habitus virtutis acquisita·. qua exclusa, excluditur prudentia : quia cum homo agit contra qnamcumpie virtutem, agit contra prudentiam, sine qua nulla virtus moralis cs<e potest, ut supra habitum e<t .· el ideo per consequens excluduntur omnes vînmes morales quantum ad perfectum ct formale esse virtutis, qrtOd habent, secundum quod participant prudentiam,- remanent tamen inrlinalionesadactus virtutum non habentes rationem virtutis. Sed non sequitur, quod propter hoc homo incurrat omnia vitia vel peccata. Primo quidem quia nui virtuti plura vilia opponuntur, ita quod virtus potest privari per unum eorum, etiam si alterum eorum non adsit. Secundo quia peccatum directe opponitur virtuti quantum ad inclinationem virtuiis ad achnn. ut supra diclnm est · unde remaneutibus aliquibus inclinatiouibus virtuosi?, non potest dici: quod homo habeat vilia, vel peccata opposita.

Ad tertium dicendum, quod amor Dei est congregativns, in quantum affectum hominis a multis ducit in unum : ct ideo virtutes, quæ ex amore Dei causantur, connexionem habent. Sed amor sui disgregat affectum hominis in diversa, prout scilicet homo se amat, appetèhilô sibi bona temporalia, quæ sunt varia, et diversa : ct id · » vitia et peccata, quæ causantur ex amore sui, uon sunt connexa.

Conclusio est negativa. Cujus optima ratio tradilur a D. Thoma in corp, articuli : eamque nos supra quæst. 65, agentes de connexione virtutum elucidavimus. De compossibilitate peccati, sive mortalis, sive venialis, cum virtute vel acquisita, vel infusa, quæ tangitur in solut. ad 2 diximus disp. 4 et in comment, a l art. 4 quæslionis 71.

ARTICULUS II.

Utrum omnia peccata sint paria f

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod omnia peccata sini paria. Hoc enim pcccurc est, facere quod nou licet .· sed facere quod non licet uno et eodem modo in omnibus reprehenditur : ergo peccare uno et eodem modo reprelæuditur : non ergo unum peccatum est alio gravius.

2. Præterca .· omne peccatum consistit in hoc, quod homo transgreditur regulam rationis, quæ ita se habet adactus humanos, sicut regula linearis in corporalibus rebus: ergo peccare simile est ei. quod est lineas transilire : sed lineas transilire est æquali|cr ei uno modo, etiamsi aliquis longius recedat, vel propinquius stet : quia privationes non recipiunt magis, vel minu< .· ergo oinnia peccata sunt æqualia.

3. Prætcrea; percuta virtutibus opponuntur: sed omnes virtu.esæquales sum. ut Tullius dicit in Paradoxis: ergo omnia pcccala sunt paria.

Sed contra est, qnod Dominus dicit ad Pilatum Joan. 19. Qui tradidit me tibi, majus peccitum label : ct tamen

ciWb* quod Pilatus aliq&od premium lubuit: ergo unum |Wit4!ûiu est nuj«< alio.

Ec·.;.·:.!·^ dicendam, quAd epiaio Sioircrain fait, <|inm Tu!:i i-|>.r.·-·· juiiur ia Paradoxis, quodouinia peeraU $unl piru Et e\ hocciiaiu tkrivatus e$i qiromibiuin haTVlicoruiu crwr. «|u: |HWules perrjia esse paria, dicunt etiam <·B.·'·;·ı .iA'iufrrni essi parts : eiqiuutuni ev verbis Ttlllti periri poicxt, Stojri dueehaalur ev tax·, qimh! c»m<ideraha nt |*->r«tinne\ pane privationis tantum, prout scilicet est recessus* ratiooe.· u >de Miapliciter jstmuntes, <|uod nulla privat.> «α,M-;(<ıvî ni.. 'Cimi:iv.s poxn-runi omnia peeraia e»e [4i<u. Scdsi «jois diiQienterc.msidt'fci, inveniet duplex privai;··:.;;', twnus. E«t ci.im qu.i -Um simplex el |4im printii' i|<u· <v nsislir 'lo^ı in comptum esse : sicut mor< est privatio tiu··. <: leoeb.-j e«t pnvji o luminis; et tales pnvatio.x- i.· ins-ipiuottuab'is el minus : quia nihil residuum est de habita ifpveitu.- ande non miuos esi mortuus aliquis priuodir mortis,et tertio, vel quarto, quaai post annum, quamio pm cadaver fuerit resoiutma. Et similiter non est mags iciiebr -a domus si lucerna sit operta pluribus vcLin.iuibu·. «pum -i sit c;<-rta nuo solo velamine totum lumen iul*.,'c!udente. Est aitiein aliqua privatio non simplex ; sed aliqui ! retinetis de habitu opj.xvsiio : qua· quidem privatio ma;is e >. sistit in corrumpi, quam in corruptum esse : sicut afgnimln, qaa- print debium commeiuunlioitem hmuorum.· iU timet· qnial aliquid rjes remaneat, alioqu u non remaneret aui:nal vivnm : et simile est dc tarpitMine. el aliis hujus : .·,!!. Hu;:> . Ji a:it.· i prnutioi ···. recipiunt nugis el mLus ev parte ejus, qnod rexuuei de lubitn roulrarh»' Multo enim refert ad a-jrtitudinem, vel turpitudinem, utrum plu· vel minus a debiti catanensuraiioae hu .lorutn vel membrenna ris e btur. Et similiter dicendum est de vitiis et : sic enim in eis privator debita coetuvensuntio rationis. ut nou totaliterordo rationis nllato : ali'-quin malam si sit iutejrum, destrait se ipsam, ut dicitur in 4 Ethic. Non eiuui fOSRI remanere substantia actus, vel affectio agentis, nisi aliqui·! renueret dc ordine rationis .· et ideo tuulton interestadoravitatem peccati, utrum plus ve! minus recedatur i rectitudine rationis. Et secundam tav dicendum est, quod tonteimh peccata suat paria.

Ad primum en;o dicendum, quod peccata committere non licet propter aliqiuwdeordinalioticiu, quam habent: unde illa, qua· majorem deordinationem continent, sunt magis iilicita, ctpér couseqoeas Raviora peccata.

Ad secundum dice: lam, qmxi ratio illa procedit de peccato. ac si esset privatio pura.

Ad tertium dicendum, quod virtutes sent aquales prnportionaliterri uno et exleui: tamen ooa virtos prxeedit aliam dignitate secandam saaui speciem: mnis etiam bomo est alio vtrtnosior in eadem specie virtutis, ut supra labitum est. Et tameu si virtutes essent pares, non sequeretur vitia esse paria : quia virtutes habeat connexionem ; non autem vitia, seu peccata.

Prima conclusio : *Quia peccalum non est privatio* in corrupto esse; *sed solum* in corrumpi, *non destruit totaliter bonum rationis sibi oppositum. Unde ex parte ejus, quod remanet, potest suscipere magis et minus.*

Secunda conclusio : *Xon omnia peccata sunt paria: sed alia aliis graviora, secundum quod a medio rationis plus vel minus recedunt.*

Hæc secunda conclusio citra controversiam est : quoniam de fide habemus, dari majus et minus inter peccata, et non omnia aequalia esse : ut constat ex loco, quem D. Thom. adducit in argumento *Sed contra:* el ex aliis Scripturae et Patrum testimoniis, quæ recentiores Curiel, Zumel, Montes. Vasq. Martinez, et alii in praesenti adducunt. Circa primam vero conclusionem erit in disputatione speciale dubium de efiicacia discursus Ang. Doctoris.

ARTICULUS III.

I 'Irum gearitu peccatorum rarielur wundum éjecte !*

Ad tertium sir prikVilihir. Videtur, <|uod peccatorum invitas non varietur sceuudum objecta. GravitaM'iiim proli pertiuet ad modum» vel qualitatem ipsius peccatis cw so onuluin diversa nbjecta peccatorum gravitas non variitur.

2. Prætcrea : gravitas peccati est intensio malitia* ijhius· peccatum nutem non habet rationem mahtia· 01 park tofr versions ad proprium objectum, quoti est qwxldam boum appetibile ; sed magis ex parte aversionis : sed objectum rst materia ipsius |M?rcati : ergo secundum diversa objecta peccatorum gravitas uon variatur.

3. Pneterea: peccata, quæ habent diversa objecta, sunt diversorum generum : sed ea, quæ sunt diversorum generum, non sunt comparabilia* ul probatur in 7. Fhys. ergo unum ncccatiiin nuit est gravius altero secundum diversiutvm objectorum.

Sed contra .· peccata recipiunt speciem cx objectis nl ex supra dictis plet ; sed aliquoni u pecratorum umim cstpfr viusallcro secundum suam speciem, sicut homicidium furta ergo graviter peccatorum differt secundum objecta.

Respondeo dicendum, quod sicut ex supradictfc patet, gravitas peccatorum differt eo modo, quo una aegritudo est alia gravior. Sicut enim bonum sanitatis consistit in qtotbot comi.· e tsurationc buniorum per convenientiam ad natura n animalis; ita bonum virtutis consistit in quadam conuurasuratiooe humani actus secondant convenientiam ad reçutam rationis. Manifestum est autem, quod tanto esi granee ægritudo. quanto tollitur debita humorum commcusuntio per eoniineusurationem prioris principii : sicut ægriludo. quæ provenit in corpore humano ei corde, quod est principium vita* : vel ex aliquo, quod appropinquat cordi, perieuiosior est : unde oportet etiam, quod peccatum sil tanto gravius, quautodeordinalio contingit circa aliquod principium, quod est prius in ordine rationis. Ratio autem ordinat omnia In agibilibus ex fine : et ideo quanto peccatum contingit in actibus humanis ex altiori fine, tanto peccatum est gravius. Objecta autem actuum sunt fines eorum, ul ex sopradictis patet : et ideo secundum diversitatem objectorum attenditur diversitas gravitatis in peccatus, sicut palet, quod res exterioris ordinantur ad hominem sicut ad finem :hon« autem ordinatur ulterius in Deum sicut in finem. Unde peccatum, quod est circa ipsam substantiam hominis, sicut homicidium, est gravius pceato, quod est circa res exteriores, sient furtum : et adhuc est gravius peccatum, quod immediate eonlra Deum committitur, sicut infidelitas, blasphemia. et hujusmodi. In ordine quorumlibet horum peccatorum, unum peccatum est gravius altero, secundum quod est circa aliquid principalins, vel minus principale. El qma peccata tabent speciem ex objectis, differentia gravitatis, quæ attenditur penes objecta, est prima et principalis,qaa$i consequens speciem.

Ad primum ergo dicendum, quod objectum etsi sil materia. circa quam terminatur actus, habet tamen rationem finis, secundum quod intentio agentis fertur in ipsum, n» sapra dictum est : forma autem actus moralis dependet ci fine, ut cx superioribus palet.

Ad secandam dicendum, quod ex ipsa indebita conversione ad aliquod bontun commutabile, sequitur aversio ab incommutabili bono, in qua perficitur ratio mali :el ideo oporiet, quodsccundum diversitatem eorum, qua* pertinentad conversionem, sequatur di vera gravitas malitiæ in pccalis.

Ad tertium dicendum, quod omnia objecta humanorma actuum habent ordinem ad invicem .· et ideo omnes actus humani quodammodo conveniunt in uno genere, secundam quod ordinantur ad ultimum finem : et ideo nihil prohibet omnia peccata esse comparabilia.

Prima conclusio : *Secundum diversitatem objectorum attenditur diversa gravitas* iff *peccatis.*

Secunda conclusio : *Differentia gravitatis, quv attenditur penes objecta, est prima it principalis, quasi consequens speciem.*

Cum in articulo præcedenti ostensum fuerit a D. Thoma, dari inaequalitatem inter peccata, eeseque alia aliis graviora ; uiodo quærit de principiis, undo hujusmodi gravitas, ejusqtie excessus, aut diniinutio desumi debeat : quod et in reliquis articulis prosequitur. Pro quo nota, quod sicut in aliis rebus quiodam est perfectio essentialis, quæ convenit ex principiis speciei, fundalurque supra earum essentiam ; et alia actidentalis desumpta ex proprietatibus vel accidentibus : ita in peccatis alia est gravitas essentialis, quæ consequitur immediato eorum speciem, et desumitur ex objecto, a quo specilicantur : alia vero est accidentalis, quæ attenditur ex circunstantiis, et accidentibus. De prima gravitate agit specialiter D. Thom. in hoc articulo, quod etiam in duobus sequentibus prosequitur. De secunda autem Iractal ex professo in reliquis usque ad finem quæstionis. Igitur circa primam conclusionem nihil addendum superest illis, quæ diximus quæst. præced. art. 1, et in tract, de bonil. el malit, disp. 1 et 3. Circa secundam vero examinabitur in disputatione, utrum illud peccatum semper absolute sit majus, quod habet gravius objectum? seu utrum gravitas, quædesumitur ex objecto, possit superari, auladæquari per gravitatem ex circunstantiis.

ABTICULUS IV.

Ilnim gracilas peccatorum differat secundum dignitatem virtutum, quitrus opponuntur t

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod gravitas peccatorum uon differat secundum dignitatem virtutum, quibus peccata opponuntur, ut scilicet majori virtuti gravius peccatum opponatur : quia ul dicitur Proverb. 15. In abundanti justitia virtus maxima est : sicol autem dicit Dominus Matlb. 5 : Abundans justitia cohibet iram : quæ est minus peccatum quam homicidium, quod cohibet minor justitia : ergo maxima? virtuti opponitur minimum peccalum.

2. Præterca : in 2 Elhic. dicitur, quod virtus est circa difficile, et bonum .-ex quo videtur, quod major virtus sil circa magis difilcile .· sed minus est peccatum, si homo deficiat in magis difficili, quam si deficiat in minus difficili : ergo majori virtuti minus jicrcatum opponitur.

3. Præterca : Charitas est major virtus quam Fides et Spes, ut dicitur 1 ad Corinth. 13. Odium autem, quod opponitur charitali, est minus peccatum qiiarn ifitldclitas, vel desperatio, quæ opponuntur Fidei et Spei : ergo majori opponitur minus peccatum.

Sed contra esi, quod Philosophus dicit in 8 Elhic., quod pessimum optimo contrarium est .· optimum autem in moralibus est maxima virtus,- pessimum autem gravissimum pecralum : ergo iüaximæ virtuti opponitur gravissimum peccatam»

Bespoudco dicendum,quod virtuti opponitur aliquod peccata unn quidem modo principaliter et directe, quod scilicet est cirra idem objectum : nam contraria circa idem sunt : et hoc modo oportet, quod majori virtuti opponatur gravius peccatum. Sicut enim ex parte objecti attenditur major gravitas peccati; ita etiam major dignitas virtutis: olrunqoe enim ex objecto speciem sortitur, ut cx sopradiclis patcL Umlc oportet, quod inaximæ virtuti directe contrarietur maximum peccalum, quasi maxime ab eo distans in eodem genere. Alio modo potest considerari oppositio virtutis ad peccatum secundum quandam extensionem virtutis cohibentis peccatum. Quanto enim fuerit virtus major, tanto nugis efongat hominem a peccato sibi contrario, ita <|uod non solum ipsum peccatum, sed etiam Inducentia ad peccatum cohibet. Et sic manifestam ô$t, quod quanto aliqua virtiisfihTil major, tanto etiam minora peccata cohibet : sicut etiam Militas (Hianto fuerit major, tanto etiam minores discrepaniia* excludit : et per huoc modum majori virtuti iniiiu5 peccatum opponitur ex μφο effertus.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de oppositione, qn;c attenditur secundum cohibitionem peccati : MC enim abundans Jnstitb Cliaui minora peccaur cnhihrt.

Ad secundum dicendum, quod majori virtuti.qm· est rirea bonum magis diflicile, coutrariatur directe peccatum, quod e^l circa malum magi* difficile. Utrobique enim invenitur qmedam eminentia c.x hoc, quod ostenditur voluntas proclivior in bonum, vel fu malum cx hoc, quod difficultate non vincitur

Ad tertium dicendum, quod diaritas non ot quicunque amor,- sed amor Dei : unde non ojtponitor ei quodcunqoe odium directe; sed odium Dei, quod est gravissimum peeraloruoL

Prima conclusio : *Illud est majus peccatum, quod directe opponitur majori virtuti.*

Secunda conclusio : *Ex parte effectus, et secundum virtutis extensionem, etiam minora peccata prxstanliori virtuti contrariantur.*

Pro hac secunda conclusione sufficit litera articuli. Contra primam vero plura extant argumenta, et instantiae, pro quibus solvendis, et enucleanda ratione D. Thomæ erit speciale dubium in sequenti disputatione.

DISPUTATIO IX.

De gravitate et magnitudine peccatorum.

Sicut in rebus aliis datur ratione perfectionis quædam quantitas et magnitudo sive molis, sive virtutis, secundum quam eas ad invicem comparamus, unamque alteri vel æquamus, vel præferimus : ita in peccatis ratione malitiæ et imperfectionis sua proportionata magnitudo, et quantitas virtualis invenitur, secundum quam illa ad invicem conferimus, unumque alteri vel præferimus, vel æquiparamus. Hæc autem peccati quantitas sive magnitudo *gravitas* appellatur : et merito : nam sicut corpora sua gravitate inferius feruntur, et a superiori loco removentur ; sic rationalis creatura suis peccatis et eorum magnitudine infra se misere dejicitur, et a supremo bono separatur : eoque trahitur in majorem miseriam, quo peccata sunt graviora. De hac igitur magnitudine et gravitate peccatorum præsentem instituimus disputationem : ubi plura dubia pertractanda essent, nisi multorum decisio et ex ipsa D. Thomæ litera, et ex illis, quæ in tract, de bonit. et malit, tradidimus, haberetur. Quapropter illa dumtaxat in præsenti examinabimus, quae textus Ang. Doctoris requirit, et quæ novam difficultatem præseferunt.

DUBIUM I.

/'irum ratio D. Thomx ad probandam inaqualitatem inter peccata, sii efficax'.

Quamvis absolute loquendo, circa *an* ‹·.‹/ inaequalitatis peccatorum nulla possit esse inter Catholicas controversia : eo quod de fide habemus non omnia peccata æqualia esse et paria ; sed alia aliis graviora, ut art. 2 tetigimus: ratio tamen, qua b. Thom. in prædicto articulo utitur, non omnibus placet : impugnatarque ab aliquibus junioribus non Thomistis : et ideo visum est, primo loco ejus efficaciam examinare.

Dubii decido.

Mediii. canet' z«œl. er£' Mari. Aniiuad-nem

1. Dicendum esi ratfonem Ane. Doctoris efficacem esse, et intentum recte concluc^ere* Ila oinnes ejus discipuli. Cajet, supra quæst. 18, ari. 8, Medina, Alvar. Curiel, Znmel. Montes. Greg. Mart, et alii in prægenti aq articulum 2. ubi prædictam rationem variis modis exponunt. Haec autem conclusio nulla alia via melius probabitur, quam adducendo et explicando prædictam rationem. Pro cujus intelligent animadvertendum est, D. Thomam potissimum agere contra Stoicos, qui ex eo ponebant, peccata omnia rqaalia esse, quia existimabant. formalem rationem peccati consistere in privatione, et inter privationes nullam admittebant inæqualitatem. Hoc ergo Stoieorum fundamentum nititur destruere D. Thom. evertendo principium illud, *quod inter privationes non detur iiurqualilas.* Ad quod supponit, duplex esse privationum genus : alia enim est privatio simplex, et pura, seu totalis, quæ in suo subjecto non relinquit aliquid formæ opposite ; sed totaliter eam expellit : sicut mors totaliter excludit vitam, et tenebra lucem : et hæc dicitur privatio *in facto,* seu *in corrupto esse.* Alia autem est privatio, quæ non totaliter corrumpit formam ; sed relinquit ejus aliquid in subjecto : sicut ægritudo ita tollit debitam commensurationem humorum, ut tamen ejus aliquid in subjecto remaneat : unde hæc dicitur privatio *in peri,* vel *in corrumpi.* Inter has autem privationes est discrimen, quia prima non suscipit magis vel minus : nam cum statim auferat totum, quod est per eam auferibile. nequit ulterius crescere : £7 *ideo* (ait D. Tliom.)n.it< *non minus est mortuus aliquis primo die mortis, et tertio, vel quarto, quum pad annum, quando jam cadaver fuerit resolutum: et similiter non est magis tenebrosa domus, si lucerna sit aperta pluribus velaminibus, quam si sit operta uno solo velamine lotum lumen intercludente.* Secunda vero potest esse major et minor, plus vel minus auferendo de eo, quod relinquit : crescit enim aegritudo, aut decrescit, secundum quod plus vel minus tollitur debitæ humorum commensurationis.

2. Ex hac doctrina format D. Thom. in &-▮· Stoicos suam rationem :quia etiamsi peccatum dicat pro formali privationem, tatis privatio non est de primo genere privationum, quæ dicuntur *in facto esse,* consistuntque in indivisibili ; sed de genere privationum *infieri,* quæ suscipiunt magis et minus: ergo ob hanc rationem non recte negatur inaequalitas inter peccata. Consequentia liquet. Antecedens vero suadetur : nam privatio in peccato reperta non privat tota commensuratione rationis, quæ est forma sibi opposita, neque destruit totum ejus ordinem : alioqui non remaneret actiis humanus, de cujus conceptu est, ut a ratione procedat : proindeque peccatum se ipsum destrueret, ut D. Thom. arguit : ergo non est privatio *in facto esse;* sed solum *in fieri.* Ad hæc : quoties forma opposita privationi non ex toto corrumpitur, privatio potest magis et magis per ordinem ad illam augeri : sicut ipsa forma potest per talem privationem magis et magis privari et diminui: sed ordoel rectitudo rationis non corrumpitur totaliter.quantumcunque malitiacrescat: alias, utdiximus, corrumperetur totas actus, et non remaneret subjectum malitiæ : ergo data qualibet privatione, poterit talis ordinis dari alia, et alia major : atque adeo majus et majus peccatum constitutum per talem privationem.

§ П.

Principalis objectio contra rationem D. Thomas; et varia! solutiones.

3. Hæc tamen ratio et discursus D. Thomæ ity.··'.' aliquibusdisplicet, præserli m Gabrieli Vasq. in praesenti disp. 99, cap. 3, ubi multis probare nititur, privationem rectitudinis, si quæ in peccato admittenda est, non esse privationem *in fieri;* sed debere esse totalem et *in facto esse.* Unde arguit in hunc modum.

modum. Illa est privalto *in farto esse,* quæ nihil relinet formæ opposite : eed privatio rectitudinis» quæ reperditr in actu malo, est hujusmodi : ergo, etc. Minorem probat: quia forma opposita privationi, do qua loquimur, est rectitudo et bonitas moralis : hæc autem lota destruitur inactu per quamcunque malitiam : alias actus ille maneret simul malus el bonus : ergo etc.

Nec refert (inquit) quod in peccato remaneat substantia actus liberi, ut ail D. Thom. Quoniam prædictasubstantia nonestfonna opposita malitiæ privativa? ; sed ejus subjectum, adeoqueex illius permanentia non habetur, quod permaneat aliquid prælictæ forma?. Tum etiam, quia si permanentia substantia? actus efficeret privationem *in fieri,* eo deberet esse major, vel minor privatio, adeoque majus, vel minus peccatum, quo plus, ve! minus remanet prædictæ substanti® : hoc autem manifeste est falsum : quia peccatum odii Dei v. g. majus peccatum est, quam peccatum infidelitatis : et lamen non est minoris eniitatis aut substanti® : ergo, etc. Ad hæc : quo intensior est operatio peccaminosa, eo plus ibi est substanti® actus : el tamen non idcirco habet minorem privationem, aut minorem malitiam : ergo, etc. Sic Vasquez.

ito 4. Huic objectioni occurrit primo Cajetanus ubi supra negando minorem. Ad probationem vero respondet dupliciter posse exponi, cum D. Thom. ait privationem existentem in peccato non corrumpere totum bonum oppositum : vel permissive : quia in aliquibus peccatis simul cum malitia remanere permittitur bonitas moralis : utcum actus habens bonum objectum, ordinatur admalumfinem, putaelargilio eleemosynae ad inanem gloriam : tunc enim simul cum malitia, qu® desumitur ex fine, remanet bonitas desumpta ex objecto. Vel positive deomnibus peccatis: quia quamlumvis prava sint, retinent aliquem ordinem rationisgenericum, nempe ad finem ultimum, et ad bonum in communi : repugnat enim, quod actus sit liber; et quod hujusmodi finem non respicial : undo quia hic ordo est aliqua bonitas moralis gencrica; idcirco manente substantia actus peccaminosi, nunquam tota bonitas moralis destruitur : nec privatio ejus, quantumvis crescat, est privatio totalis. Et hanc posteriorem interpretationem adhibent etiam Alvar, in præsenti num. 5, Gregorius Mart, et quidam alii Juniores Thomistæ.

Sed neutra exposito placet. Prima vero satis a nobis impugnata fuit in tract, de bonit. disp. 6, dub. 1, ubi ostendimus, bonitatem formalem(dequa bonitateCajet. loquitur)et formalem malitiam esse omnino incompossibiles respecta ejusdern actus: vide, si placet, qu® ibi diximus. Addimus deinde, quod etiam si vera esset opinio Cajetani, non fieret satis proposit® objectioni per prædictam solutionem. Quoniam juxta Cajetani doctrinam coexislentiamalitiæ cum bonitate morali non invenitur in omnibus peccatis :sed in illis dumtaxat actibus, qui cum habeant bonum objectum, vitiantur ratione finis, vel alterius circunstanti® : ut cum aliquis, dat eleemosynam propter inanem gloriam. Ubi vero actus ex objecto fuerit malus, non admittit Cajetanus posse relinere bonitatem ex aliis principiis. In his ergo peccatis, qu® sunt talia ex objecto semper militat proposita difficultas, ut intuenti constabit.

5. Secunda expositio etiam corruit ex illis, quæ prædicto tract, disp. 5, num. 46 et 47 diximus : ubi docuimus illum ordinem ad ultimum finem vel bonum in communi, qui remanet in quolibet actu libero, non pertinere formaliter ad genus moris ; sed ad genus physicum : et ideo ex eo quod talis ordo in peccato permaneat, non sequitur, quod mane.at in illo aliqua formalis bonitas moralis, sive specifica, sive generica. Sed deinde impugnatur : quia forma, qu® opponitur privationi reperte in peccato, eo magis corrumpitur et minuitur, quo privatio ipsa amplius augetur : sicut et privatio eo amplius augetur, quo malitia peccati magis crescit : at vero ille ordo genericus ad ultimum finem in communi non minuitur in aliquo peccato per augmentum malitiæ ; imo sæpesæpius augetur : mnltoque perfectius invenitur in actu odii Dei plene voluntario, et valde intenso, quam in actu remisso, aut semiplene deliberato : cum lamen in hoc minor sit malitia, quam in illo : ergo prædictus ordo non est forma opposita privationi, de qua loquimur.

Confirmatur : quoniam prædicta forma debet esse talis conditionis, ut ad augmentum malitiæ actus diminuatur per privationem; tantoque sit minor, quanto malitia est major : hoc autem non verificatur de ordine illo ad finem in communi (saltem ut a suis auctoribus exponitur.) Aut dicant quid minus istius ordinis sit in actu odii intenso, et perfecte libero, quam in remisso, vel libero semiplene, in quo est longe minor malitia. Quinimo cum ordo prædictus nihil sit aliud, quam affectus voluntatis ad

bonum in communi; ratione cujus appetii, quicquid appetit in objecto peccaminoso, necc&se est ut eo magis crescat, quo voluntas intensius el cum majori cognitione fertur in objectum peccati, atque adeo quo gravius delinquit : non ergo hæc erit forma opposita privationi, de qua loquimur.

semdj soluiio. 6. Secundo respondent Curiel in comment, hujus art. Zumel dub. 1, conclus. 3, et alii, admittendo, in ipso actu peccati nihil bonitatis moralis remanere ; aiunt tamen privationem ejus esse in *fieri:* quia in subjecto peccati, scilicet in voluntate, non destruit lotum ordinem rationis ; sed relinquit aliquam ejus pariem, et aliquam bonitatem moralem, quam non corrumpit. Explicant exemplo homicidii, quod licet destruat rectitudinem justitiæ, non tamen destruit rectitudinem temperantia? ; sed potest simul cum illa in voluntate permanere. Unde si tale peccatum ila cresceret, ut pertingeret ad malitiam intemperantia?, adeoque simul cum rectitudine justitia? expelleret a voluntate temperanti» rectitudinem : ejus privatio esset major, minusque form® opposite in subjecto relinqueret. Quod satis ostendit, prædictam privationem non esse consummatam, el *in facto* me ; sed suscipere magis et minus. Potestque juvari hæc solutio exemplo, quod D. Thom. inducit de ægritudine, quam dicit esse privationem *in fieri* respectu commensurationis humorum. Etenim hujusmodi privatio non ideo dicitur *in fieri,* quasi in ipsamet ægritudine aliquid opposite commensurationis remaneat ; sed quia in ejus subjecto, scilicet in animali, non tota proportio humorum destruitur: ergo ul dicamus privationem, quæ est in peccato, esse privationem *in fieri* respectu rectitudinis moralis, non est necesse, quod in ipso peccato aliquid istius rectitudinis remaneat : sed quod in subjecto ejus, nempe in voluntate non tota destruatur.

Judicium hujus soinitonis. Hæc solutio si intendat, privationem in peccato repertam ex eo non esse consummatam , quia relinquat in voluntate altquam moralem bonitatem, sive rectitudinem actualem, quam non relinquat in ipso actu peccati, sustineri non potest. Quoniam voluntas nequii esse subjectura hujusmodi rectitudinis, sicut neque oppo- site privationis nisi mediante actu, ut disp. 6, dub. 1 probavimus : ergo vel prædicta privatio non ex toto aufert rectitudinem ab actu peccaminoso ; vel nihil ejus relinquit in voluntate. Nec licet recurrere ad alium actum non peceuminosum, in quo permaneat illo rectitudo; quia perspicuum est (saltem ut in plurimum) non adesse hujusmodi actum, quando voluntas pcccal. Craterum si prædicta solutio intelligatur de rectitudine voluntatis radicali, seu aptitudinali, et sensus sit, quod peccatum diminuat quodammodo hanc rectitudinem ; nunquam vero illam ex toto corrumpat, procul- dubio est probabilis : nam juxta doctrinam D. Thomæ infra qurast. 85, art. 2,et quasi, 2 de mal. art. 11 quodLibet peccatum habet diminuere naturalem inclinationem ad bonum, in qua rectitudo radiculis et aplitudinalis voluntatis consistit; cumque nullum, quanlumcunque multiplicetur, totaliter eam destruat, quodlibet dici potest corruptio vel privatio ejus *in fieri.*

7. Verum neque hoc modo explicataso- lutioest omnino a Iraquata. Tum quia Ang. Doctor iu præÆnli de ea privatione loquitur, in qua juxta Stoicorum opinionem peccatum actuale pro formali consistit : hæc autem non est privatio solius rectitudinis radicatis voluntatis ; sed magis est privatio rectitudinis actualis formalis, vel fundamentalis debite ejus actibus, ut defendunt fere omnes, qui prædictam opinionem tuentur : ergo non tantum respectu illius primæ rectitudinis, sed etiam respectu hujus posterioris veriiicari debet, quod peccatum est privatio* *in fieri,* et quod non eam ex loto corrumpit. Tura etiam quia adhuc in via D. Thomæ datur in quolibet actu peccaminoso privatio rectitudinis aliquo modo actualis, consequens ad malitiam positivam, ut disp. G, dub, 1 et 6 probavimus: unde cum neque ista privatio sit *in facto esse;* de illa etiam verificari debet, quod non destruit totam formam oppositam : atque adeo quod relinquit aliquid prædictæ rectitudinis in ipso actu.

Neque exemplum de ægritudine est in favorem hujus solutionis : quia ægritudo, cum sit nomen abstractum, non significat aliquid, quod possit esse subjectum neque commensurationis humorum, neque privationis illius; sed solum significat formam oppositamprædictæcommensurationi.Unde illa commensuratio, quam relinquit, non in ipsa ægritudine ; sed in animali, quod est ulriusqueimmediatum subjectum, debet remanere. Peccatum vero cum sil nomen concretum, non tantum dicit formam, vel privationem oppositam rectitudini, quæ est malitia·, sed dicit etiam actum humanum, qui est immediatum subjectum malitiæ el rectitudinis.

reclitudinis. I nde ita se habet actus humanus respectu malitiæ et bonitatis, privationis rectitudinis, el ipsius rectitudinis; sicut animal respectu aegritudinis et sanitatis, seu respectu com mensu rationis humorum, el privationis hujus commensu rationis. Quare ex hoc exemplo solum habetur, quod sicut commensu ratio illa humorum, quæ non destruitur per ægritudinern, non in ipsa ægritudine ; sed in animali, quod est subjectum aegritudinis, suscipitur : ita rectitudo rationis, quæ non destruitur per malitiam, non in ipsa malitia : sed in actu, qui est malitiæ subjectum, debet remanere.

Tot.» Tertia et probabilior solutio ait privationom peccati dici *in fieri:* non quia aliqua i;„v. formalis bonitas moralis in peccato, aut in voluntate simul cum malitia permaneat ; sed quia nullum peccatum est, in quo omnes circunstantiæ bonæ sint corruplæ : aut quod ita destitutum sit rectitudine rationis, ut non possit amplius el amplius illa privari. Hanc prosequitur Montes. dip. 5, quæst. 3, elalii. Adhuc tamen non omnino rem explicat : quia non satis ostendit, quæ sit illa rectitudo, quæ simul cum malitia remanet inactu peccati : aut si nulla remanet,quare non dicatur privari *in facto esse?* Quod enim non omnes circunstantiæ bonæ corrumpantur, quid ad rem, dum actus ab hujusmodi circunstanliis nullam bonitatem desumit ? alioqui si eam desumeret, remaneret simul bonus ct malus : oportet ergo remlianc radicitus explicare.

§ HI.

Legitima explicatio rationis D. Thomæ et objectionis solutio.

Ven Legitima ergo solutio objectionis, et ratio- <*&· nis D. Thomæ expositio petenda est ex illis, quædisp. 6, a num. 24, diximus : ubi probavimus, malitiam privativam existentem in actu peccati non esso immediate privationem rectitudinis, seu bonitatis formalis; sed rectitudinis et bonitatis fundamentalis. Quæ, ut ibidem diximus, integratur ex omnibus illis quæ ad fundandam bonitatem formalem immediate concurrunt, videlicet ex tendentia physica actus ad objectum, finem, circunstantias, etc., quæ apta sunt conferre bonitatem formalem. Inter quæ etiam connumerari debet ordo et respectus, quem quilibet actus liber dicit ad rationem tanquam ad principium, ex quo procedit, ut infra magis declarabimus. Hoc igitur supposito, ad objectum respondetur negando rninorem. Ad probationem vero concedimus, in actu peccaminoso nullam remanere bonitatem formalem simul cum malitia : remanet tamen aliqua bonitas et rectitudo fundamentalis : hæc enim in nullo peccato quanlnmcunque gravi tota destruitur. Lnde quia hujusmodi rectitudo fundamentalis est propria forma opposita privationi peccati, optime per ordinem ad illam verificatur prædictam privationem, quantumcunque crescat, semper esse privationem in *fieri;* eoque majorem vel minorem, quo plus aut minus hujus fundamentalis rectitudinis tollit, vel relinquit.

9. Quod vero nullum sit peccatum, in quo tota rectitudo fundamentalis corrumpatur, ex eo constat, quia nullus dabitur actus ita malus, ut omnia moralia principia, quæ ad ipsum concurrunt, et ad quæ dicit habitudinem, puta objectum, finis, circunstantiæ, *quis, quid, ubi, quando,* etc., sint objective vitiosa, et conferant ei malitiam. Quodcunque vero ex prædictis principiis non det actui malitiam, eo ipso confert bonitatem aliquam fundamentalem : quæ nihil aliud est, nisi tendentia physica actus ad tale principium. Et hoc voluit Philosophus in 4 Ethic., cap. 5, ubi probat nullum peccatum posse esse malum usque in summum : quia nullum est, cujus omnia principia et circunstantiæ sint objective mala et vitiosa : sive (ut ipse loquitur) *non eidem universa insunt,* scilicet mala et contraria rationi : sed ubi finis rationi dissonat, non dissonat objectum ; aut si utcunque dissonat, non dissonat circunstanlia loci, aut circunstantia temporis, aut aliqua alia : et ratione ejus, quod non dissonat, remanet bonitas fundamentalis.

Hoc etiam explicuit D. Thom. quæst. 2 de mal. art. 9, exemplo illius, qui inordinate comedit. Nunquam enim hæc inordinatio est adaequata, et respectu omnium, quæ in actu comedendi concurrunt : sed si vitietur finis aut objectum, comedendo quod non oportet, aut propter quod non oportet ; aliqua alia circunstantia remanebit non vitiata : quia saltem comedet *quando,* vel *ubi,* vel *quantum,* vel *quomodo* oportet : et quia nunquam ex omnibus istis capitibus habebit malitiam ; semper ex aliquo retinebit bonitatem fundamentalem. Quod magis declarat in 2, dist. 42, quæst. 2, art. 5, ubi in solut. ad 2, sic ait : *Dicendum, quod* ***in*** ^^^ *quolibet peccato est aliquid virtutis : virtus enim constituitur ex æqualitate omnium cir~*

*cunstunliarum : non est autem possibile, ul P^t4*so|Vitt« in* I *Ethic. dicit, ut omnium circunstantiarum corruptio fiat : el idea aliquid virtutis in adu peccati remand,, d idea ha'td peccatum aliquam permiadionein ad virtutem,* etc. Quæ dictrina cum non verificetur de rectitudine ant bonitate formali virtutis, inlelligenda est de fundamentali, ut explicuimus.

bjveîw. io, $ed objicies, quod non repugnat, metaphysice loquendo. actus, qui ex objecto, et omnibus cireunslanliis vitiosus sil : ergo hujusmodi actus nullam habebit bonitatem etiam fundamentalem. Antecedens probatur : quia non repugnat, aliquem eodem actu comedere, quod non oportet, et propter finem, quem non oportet, et plus quam oportet, el *ubi, quando,* et *quomodo* non oportet : ut si feria sexta cum aliorum scandaio extra debitum locum comedat carnem humanam in nimia quantitate, et comedat propter inanem gloriam, el comedat *praepropere, ardenter, studiose,* etc. In quo sane actu nulla apparet circunstaniia, quæ non sit vitiata el corrupta, ut intuenli constabit.

Hlnitor pr,®° Respondetur saltem id repugnare, moraliter loquendo; et saltem regulariter non continget. Hoc autem sufficit assumpto I). Thomæ : quia non intendit probare, omnia peccata debere in quocunque eventu esse inæqualia; sed quod non omnia sunt æqualia, et quod in omnibus polest reperiri *magis* vel *minus* ex parte privationis. Quod optime verificatur, licet admitteremus non repugnare metaphysice actum privatum omni rectitudine fundamentali : nam plura alia peccata non privarentur tota illa rectitudine : et adhuc in tali peccato privatio, quæ supponitur non posse esse majorem, saltem posset esse minor : quo satis ostenditur contra Stoicos peccatorum inaequalitas.

Alia soluiio. II. Secundo, el melius, magisque ad mentem D. Thomæ respondetur negando posse, adhuc metaphysice, dari actum peccaminosum sine ulla rectitudine fundamentali : quia saltem debet manere in illo habitudo ad rationem sicut ad principium, unde procedit : quia processus a ralione et habitudo ad illam est de conceptu cujuslibet actus liberi : et hoc ipsum, quod est procedere ex principiis rationis, et cum respectu ad ipsam rationem, est aliqua bonitas et rectitudo fundamentalis : imo est id. supra quod tota bonitas moralis fundatur, et ratione cujus debetur prædicto actui, ut habeat bonum finem vel objectum :ul disp.6, num

ait Ang " ... «·v·ı ui ı, -Vj III 1444V IVI* poris : *Similiter dicendum est in riliis* <ʻH»îĸ, : *peccatis : sic enim in cis privatur debita commensuralio ratiunis, ut non totaliter onto rationis lallatur ; alioqui mulum, si sit integrum, destruit se ipsum. ut dicitur tn | Ethic, non enim />ossd remande subsimilia udus, vcl afledio agentis, nisi aliquid renianeret de ordine rationis.* | laque funlametitum moralis rectitudinis non solum est tendentia actus ad objectum, finem, et circumstantias, a quibus tanquam a termino potest sumere bonitatem el rectitudinem formalem ;sed etiam pertinet ad hujusmodi fundamentum ordo, quem ipse actus dicit ad rationem sicut ad principium, unde procedit : quia ratione istius processus exigit finem vel objectum bonum : adeoque fundat, el initiat eandem bonitatem, quam finis vel objectum tribuet. Et quia prædictus ordo non omnino distinguitur ab ipsa substantia actus liberi, impossibile est, quod totaliter destruatur, manente prædicta substantia.

Sed urgebis primo, quod hujusmodi ordo^'i. ad rationem secundum se non magis fundat rectitudinem quam malitiam ; sed esi indifferens ad utranque, et æqualiler utriusque subjectum : ergo non polest dici rectitudo fundamentalis. Deinde talis ordo nec tollitur, nec diminuitur per privationem'; sed ita integer perseverat in actu malo, sicut in bono : ergo non est forma Opposita privationi, qme'reperitur in peccato : quippe hujusmodi forma non potest non corrumpi, vel diminui per ipsam privationem. Adde, non solum non diminui prædiclum ordinem ; sed augeri et crescere ad augmentum malitiæ, el privationis : cum enim intenditur actus peccati et ejus cognitio, intenditur etiam ille ordo : et per hoc intenditur etiam et augetur malitia.

12. Respondetur ad primuni negando '-· antecedens quoad primam partem: quia 143 licet ordo ad rationem in communi sumptus, physice sit capax per modum subjecti bonitatis et malitiæ ; moraliter tamen exigit determinate primam, et repugnat illi secunda, ut explicuimus dip. 6, anum.7, et propter hanc exigentiam recte connumeratur inter illa, quæ ad integrandam bonitatem fundamentalem concurrunt. Ad seeundum dicas prædictum ordinem posse sumi vel inesse rei et materialiter ; vel formaliter in ralione fundamenti rectitudinis: el quamvis primo modo non diminuatur

per

per privationem ; imo aliquando nd augmentum malitia· augeatur, ul convincit replica j secundo tamen modo vero diminuitur, quando malitia crescit : nam quo majori malitiæ conjungitur, eo magis elongaturet impeditura fundanda bonitate, et ratione hujus elongationis diminuitur formaliter in esse fundamenti. Qualiter vero liat hæc diminulio , et cur, quantumvis crescat, nunquam prædictam rationem fundamenti ex toto corrumpat, declarat in simili D. Thom. infra quæst. 85, art. 2 el ibi noster commentarius. Per quod patet ad illud, quod additum fuit in fine hujus replies.

Dices, quod juxta hanc doctrinam etiam posset sustineri secundus modus Cajetani, quem num. 5 impugnavimus : nam etsi ordo ille gencricus, quem quilibet actus humanus dicit ad ultimum finem in communi, non sit bonitas moralis formalis, neque ad augmentum malitiæ diminuatur in esse rei ; dici tamen poterit, quod perlinet ad bonitatem fundamentalem, et quod in ratione fundamenti formaliter diminuitur; non secus atque ordo, quem actus dicit ad rationem : non ergo debuimus prædiclum dicendi modum rejicere. Respondetur, nos impugnasse illum dicendi modum, ut a suis auctoribus proponitur, qui loquuntur de bonitate formali ; neque bonitatis fundamentalis alicubi meminere : neque etiam explicant, aut insinuant, qua ratione cum ille ordo genericus in esse rei augeatur ad augmeutum malitiæ, in esse fundamenti bonitatis diminuatur. Quod si ex doctrina modo tradita prædiclum dicendi modum ad nostrum volueris reducere ; inficias non ibimus.

Ex quibus non solum objectio Gabrielis Vasq. manet soluta ; sed et ratio D. Thomæ explicata, atque elucidata. Ad illa vero duo, quæ idem Vasquez replicat, constat ex modo dictis, qualiter substantia actus peccaminosi, ut dicit ordinem ad rationem, habeat rationem fundamenti respectu formalis rectitudinis, ac proinde sit rectitudo fundamentalis, quæ est forma opposita privationi : quamvis etiam alias respectu malitis sit subjectum. Et quomodo in ratione praedicti fundamenti diminuatur ad augmentum malitiæ quamvis materialiter et in esse entis intendatur.

S IV.

Alia ria enurica inr ratio Diti Thmnæ, et objectio diluitur.

13. Alia via possumus explicare rationem D. Thomæ, el qualiter, quanlumcnnque malitia peccati crescat, semper sit privatio *in fieri*. Ex quo ad objectionem initio propositam aliter etiam occurremus. Pro quo nonnulla animadvertere opus est. Primo, quod sicut ad rationem privationis non sufficit non adesse formam in subjecto, nisi adsit debitum habendi talem formam : el ideo ubi deest debitum, absentia formæ non habet rationem privationis : ita ad hoc ut carentia alicujus formæ, quæ in ratione simplicis carenliæ est totalis, sit etiam totalis in ralione privationis, adeoque privatio *in facto esse ;* non sufficit quod nihil illius formæ in subjecto remaneat : sed requiritur, quod tota forma secundum totam suam latitudinem subjecto debeatur : taliter quod hujusmodi debitum (saltem quando forma ipsa in subjecto nori ponitur) ad nihil amplius prædiclæ formæ possit extendi. Si autem debitum non sit adæquatum modo dicto : sed pars formæ subjecto debetur, et pars non debetur, potest autem deberi : absentia talis formæ non est privatio totalis, quia non est privatio respectu totius formæ : sed respectu partis, quæ debetur, est privatio ; respectu vero ejus, quæ non debetur, est nuda carentia, vel negatio.

Quare sicut ex duobus capitibus provenire potest, quod aliquod subjectum absolute non sit privatum aliqua forma, vel quia habet formam, quæ sibi debetur: vel quia forma, quam non habet, non est ipsi debita: sic quod'aliqua privatio non sit totalis, polest ex duobus similibus capitibus ortum ducere : vel quia non totam formam debitam aufert a subjecto; sed partem aufert, et partem relinquit : vel quia forma, quam ex loto aufert, non tota est debita; sed pars debetur, et pars non debelur : quæ tamen deberi polest, etiamsi nihil formæ in subjecto ponatur. Ex quo patet, quod non est idem, subjectum carere tota aliqua forma, et privari totaliter illa forma, ubi forma non est totaliter debita. Et rursus quod dum plus formæ potest esse debitum subjecto, privatio illius semper potest esse major, quamvis nihil talis formæ in ipso relinquat. Sicut enim existente eodem debito, privatio, quæ non totam formam aufert, crescit ad diminutionem ejus, quod

relinquit: et eo est major, quo minus relinquitur : ita cum nihil formæ relinquitur, potest privatio crescere ex eo solum, quod debitum formæ augeatur, seu ex eo quod plus formæ subjecto fiat debitum. Unde quoad augendam privationem in ratione privationis, augmentum debili æquivalet diminution! formæ, cujus est privatio.

Ati» 14. Secundo animadvertendum est ex ‹**ct*s disp· e› dab. l *lu°d sicut ex eo quod actus humanus procedit a ralione, debetur ei aliqua rectitudo rationis vage sumpta: ita ex hoc quod ratione objecti determinatur ad talem vel talem materiam, puta justitiæ, debetur ei rectitudo justitiæ : et si ulterius ratione alterius circunstantiæ transit ad materiam v. g. temperantiæ, debetur illi ultra rectitudinem justitiæ rectitudo temperantiæ : et sic de aliis. Quod si in materia ejusdem virtutis diversas partes objectivas attingat, debitæ illi erunt diverse rectitudines intra eandem materiam. Adeoque universaliter loquendo, tot rectitudines cuilibet actui humano debentur, quot fuerint materiæ virtutum, aut partes objectivæ materiæ ejusdem virtutis, in quibus exercetur. Imo inlra eandem materiam debetur cuilibet actui major, vel minor rectitudo juxta modum, conatum, durationem, et intensionem ipsius actus. Unde si actus habet plures gradus intensionis, debentur ei plures gradus rectitudinis secundum intensionem : et si habet plures partes secundum durationem, debentur ei plures partes rectitudinis secundum durationem : et sic de aliis circunslantiis, quæ non mutant speciem, sed perlinent ad modum actus, augentque ex hac parte bonitatem vel malitiam. Sicut enim ex communi ratione actus humani debetur ei rectitudo rationis in communi, et ex determinatione materiæ, in qua exercetur, rectitudo propria talis materiæ : ita ex tali vel tali modo, quo actus a ralione procedit, prædictamque materiam attingit, debita est illi rectitudo, seu augmentum rectitudinis, quæ est propria ejusdem modi : ut ita in omnibus debita proportio servetur.

Tertia observatio. Tertio observa, quod sicut nullus dabitur actus humanas, qui circa tot materias virtutum versetur, ut non possit plures et plures usque in infinitum attingere·, quia saltem ex parte finis possunt ei apponi circunstantiæ syncalegorematice infinitae : ita nullus dabitur, cui tot de facto debeantur rectitudines, quin plures et plures usque in infinitum deberi possint ratione prædictarum materiarum, ad quas potest extendi. Imo intra eandem materiam sicut repugnat dari actum adeo intensum, ul non valeat amplius et amplius intendi : sic etiam repugnat dari actum cum debite habendi tot gradus rectitudinis ex iis, qui correspondent intensioni, quin pluies el plures possint illi deberi, idemque servata proportione, dicendum est de duration»), el de aliis circumstantiis, quæ moralilatem augent. Et ralioestea, quam tradidimus:quia scilicet crescente actu aut in extensione ad novas materias, aut in intensione vel duralione circa eandem, aut in attingentia alicujus alterius circunstantiæ moralis, crescit debitum habendi novam rectitudinem ex similibus materiis vel circunslanliis. Quare sicut actus in hoc, quod est extendi ad illas, nullum habet terminum, ultra quem non possit pertingere : sic etiam augmentum praedicti debiti nullum habet finem, ultra quem non possit crescere.

15. His praenotatis, possumus discursum Fcf®· D. Thomæ ita enucleare. Nam impossibile est, quod malitia et privatio alieujus peccati ita crescat, ul saltem non relinquat iiidestructam ipsam substantiam actus peccaminosi cum aliquo ordine ad rationem lanquam ad principium, ex quo procedit; alioquisi hæc corrumperentur, peccatura destrueret se ipsum ; at eo ipso quod substantia actus cum prædicto ordine permaneat, nequit, etiamsi nihil rectitudinis retineat, esse ita illa privatus, ut non possit magis ac magis usque in infinitum privari : ergo prædicta privatio, quantumcunque malitia crescat, non erit *in [acto esse;* sed dumtaxat *in fieri.* Major et consequentia constant. Minor vero ex his, quæ prænotavimus, videtur perspicua : nam dum remanet actus cum ordine ad rationem, nunquam potest esse ei debita tanta rectitudo, neque ex tot capitibus, ul ratione extensionis possibilis ad novam materiam, aut ratione majoris intensionis vel durationis, quam potest habere intra eandem, vel alieujus alterius circunstantiæ, non possit major et major rectitudo eidem actui deberi : ergo nunquam erit ita rectitudine privatus, ut non possit magis ac magis usque in infinitum privari. Crescit enim privatio, ut diximus, juxta augmentum debiti habendi formam, cujus est privatio : et ideo si debitum non sistit; sed potest esse ad habendum plus, ac plus rectitudinis; privatio etiam potest esse major, el major juxta augmentum debiti.

16. Confirmatur, et explicatur : nam ad teb D'A hoc ul carentia alieujus formæ absolute non sit privatio, sufficit, quod forma ipsa absolute non sit debita, etiamsi nihil ejus in subjecto sil : et ad hoc ul talis carentia absolute transeat a simplici carentia in privationem, satis est, ul prædicta forma absolute transeat a non debita ad esse debitam, et re ipsa non detur ; quamvis nihil ejus in subjecto praecesserit, quod de facto per talem privationem expellatur : ergo ad hoc ul carentia hujusmodi formæ sit privatio respectu alieujus partis talis formæ, et non sit privatio sed nuda carentia respectu alterius, salis erit, quod prima illa pars subjecto debeatur : secunda vero non debeatur : quamvis nihil talis formæ fuerit in prædicto subjecto. Quod si debitum ad aliam et aliam partem, seu prædictæ formæ gradum extendatur, necesse erit, ul privatio crescat, dum fit privatio omnium talium partium seu graduum, ad quæ debitum pertingit. Cum igitur debitum habendi plures ac plures partes, vél gradus rectitudinis in actu humano in infinitum crescere possit, ul habetur ex ultimo notabili ; consequens est, ut ejus privatio semper etiam possit crescere, adeoque quod semper sit privatio *in fieri.*

Confirmatur, et explicatur secundo in iis, quæ de facto contingunt. Actus enim, qui solum versatur circa materiam justitiæ, et in hac materia est inordinatus, sicut non habet aliam malitiam præter malitiam injustitiae ; ita carentia rectitudinis, quam habet, non est proprio privatio nisi respectu rectitudinis justitiæ : respectu vero rectitudinis aliarum virtutum, quamvis eam non habeat, non est proprie privatio ; sed nuda carentia, ut omnes concedunt : non alia ratione nisi quia dum actus non egreditur materiam justitiæ, non debetur ei rectitudo alterius virtutis : si autem prædictus actus extendat se ad materiam religionis, puta quia pertingat ad res sacras, si in hac materia fuerit etiam inordinatus, et habuerit malitiam irreligiositatis : eo ipso habebit etiam privationem rectitudinis religionis : eo quod ralione materiæ debetur ei jam talis rectitudo : atque hoc modo, proportione servata, quot fuerint materiæ virtutum, ad quas prædictus actus se extenderit ; tot poterit habere privationes rectitudinis talium virtutum : quas sano non haberet, si praedictas materias non attingeret : non quia haberet oppositam formam seu rectitudinem ; sed quia non haberet debitum habendi talem furmam et ideo quamvis illa careret, hæc carentia non esset proprie privatio, sed negatio : ergo universaliter verum erit, quod sicut actus peccaminosus semper potest ad plures materias vel circunstmlias extendi : ita semper potest crescere in debito habendi ex illis plus et plus rectitudinis, adeoque in talis rectitudinis privatione.

17. Neque obest si objicias, quod D.object. Thom. non ex augmento possibili debiti habendi rectitudinem : sed ex ipsa rectitudine, quæ remanet in actu peccati, probat privationem ejus esse tantum *in fieri :* ut patet ex illis verbis, quæ habentur in corpore articuli secundi : *Similiter dicendum est in vitiis et peccatis; sic enim in eis privatur debita cammensuratio rationis, ut non totaliter ordo rationis tollatur.* Ergo secunda hæc expositio non est ad mentem D. Thomæ. Respondetur enim non ita expresse Enernegari a D. Thoma posse corrumpi in actu v,liαΓ· peccati totam rectitudinem ; sed ait non posse corrumpi totum ordinem rationis, manente substantia actus : posset autem juxta hunc dicendi modum satis probabiliter defendi ordinem istum, qui remanet, non esse rectitudinem etiam fundamentalem ; sed esse subjectum hujus rectitudinis, et oppositæ maliliæ. Propterea tamen D. Thom. ut probet privationem esse *in fieri.* recurrit ad prædictum ordinem : quia manente illo in actu peccati, potest semper crescere in eo debitum habendi rectitudinem, et consequenter ipsius rectitudinis privatio. Quod autem dicit non tolli per privationem totam rectitudinem, seu totum habitum oppositum; sed aliquid ejus remanere, potest accipi dupliciter : vel quia aliquid prædictæ rectitudinis positive maneat insubjecto : et hoc quamvis in pluribus privationibus inveniatur, non tamen necessario requiritur ad rationem privationis in fieri. Vel quia etsi nihil talis rectitudinis positive remaneat ; manet tamen quodammodo negative, quatenus non tota per privationem formaliler, ut privatio est, destruitur : sed id solum, quod subjecto debetur; illud vero, quod non debetur, non proprie dicitur tolli per privationem, cum privatio ad illud non se extendat : et ita quatenus non privatur, potest dici remanere.

Adde, nos non assignare hunc secundum dicendi modum tpnquam contrarium praecedenti, sed magis ut supponens illum, et superaddens novum caput, ex quo privatio rectitudinis reperta in peccato, quantum-

cunque crescat, semper erit privatio *in feri.* Sjt enim quod aliqua rectitudo remaneat in peccato, nempe illo ordo ad rationem, quem ponit D. Thom. et ratione istius reetitudinis privatio posset esse major, aut minor, juxta doctrinam præeedenlis §, et quod aliunde etiam, nempe ex parte rectitudinis. quæ desumi debet ab objecto, fine, vel circiinstantiis. etiam si nihil ejus in peccato sit, possit prædicta privatio magis et minus suscipere ratione debiti, quod hactenus explicuimus. Neque hæc duo seorsim tradere superfluum fuit, cum revera diversum contineant dicendi modum : et secundum utcumque doctrinam Ang. Docloris salis ad mentem ipsius tueamur, l'ræsertim quia juxta hunc posteriorem id. quod principaliter intenditur, nimirum qua ratione privatio reperta in peccato, magis et minus suscipiat, possitque semper crescere, quandiu substantia actus non destruitur, commodius explicatur, ut intuenti constabit : facilinsque hac secunda via principali objectioni. et aliis, quæ adversus rationem D. Thomæ efformari valent. potest occurri.

Ad prin- 18. In forma igitur ad objectionem Gadi«ierti brielis Vasq. juxta hunc dicendi modum u.ťau. maJ(»r principalis argumenti universaliter intellecta : quia ut privatio alicujus formæ sit adæquata et in *facto esse.* non sufficit, quod nihil talis formæ in subjecto relinquat, si aliunde debitum habendi illam potest crescere : nam ad augmentum istius debiti, crescet etiam prædicta privatio. Unde quia manente substantia peccaininosi actus cum ordine ad rationem, potest in eo semper crescere debitum habendi rectitudinem juxta dicta num. 14, idcirco ex permanentia istius substantiae et ordinis recte intulit D. Thom. prædictam privationem non esse *in facto esse;* sed tantum *in fieri.*

Nisi malis dicere, quod cum I). Thom. ait, ad privationem *in facto eese* sufficere, ut corrumpat totam formam oppositam, intelligendus est non tantum de corruptione negativa, quæ dicit meram carentium talis iormæ-, sed de corruptione privativa, quæ importat carentiam ejusdem formæ ut debil® : secundum quam rationem id et non amplius dicitur de aliqua forma corrumpi, quod subjecto debetur : id vero, quod non debetur, non dicitur hoc modo corrumpi : quia corruptio privativa non est nisi respectu debiti : unde eo ipso quod aliqua forma non debeatur secundum totum, quod potest deberi, non verificatur de ejus privatione, quod totam eam corrumpat. Similiter cura D. Thom. inquit esse do ratione privationis *in fieri,* ut non corrumpat lotam formam oppositam, inlelligendum est de corruptione privativa : et ideo ad vorificandam prædictam loquulionem sufficit, ut non tola forma subjecto debeatur, quamvis nihil ejus habeatur.

Duo vero sequentia, quæ supponit Vasquez, secundum hunc dicendi modum minus urgent : quia juxta hanc viam non recurrimus ad substantiam actus, quasi ipsa sit rectitudoel forma opposita privationi; aut quasi ex ejus augmento, vel diminutione augmentum vel diminutio privationis inferatur : sed quia dum prædicta substantia manet, nulla potest esse ratio, ut debitum habendi rectitudinem, proindeque ejus privatio non possit amplius et amplius crescere, ut explicuimus.

§ V.

Duplex alia objectio adversus Thomistitwn rationem.

19. Ex alia quoque parte objicit Vasq. quia dato quod privatio rectitudinis reperta^ in peccato, esset privatio *in facto esse ;* adhuc peccata ratione illius possent distingui in gravitate, et unum esset alio majus: ergo ob hanc rationem non est necessarium recurrere ad privationem *in fleri.* Antecedens probatur : quia licet inter privationes, quæ sunt *in facto esse,* una non sit major alia in ratione privationum; potest tamen esse major in ratione mali, quatenus perfectio, qua privat, est major: sicut majus malum est privatio visus, quam odoratus; licet utraque sit privatio *in facto esse;* quia non est tantæ perfectionis odoratus, seul visus.

Confirmatur: nam peccata omissionis dicunt privationem totalem actus omissi : eo quod nihil hujusmodi actus in subjecto relinquunt : ot nihilominus sunt inter se inaequalia : majus enim peccatum est omissio actus religionis, vel justitiæ, quam omissio actus liberalitatis : ergo inter privaliones totales potest esse inaequalitas in ratione mali.

Hæc tamen objectio parum urget. Tutnfc^l quia saltem inter privationes ejusdem speciei una non posset esse majus malam quam alia, nisi esset major in ratione privationis : atque adeo nisi plus adimeret formæ oppositæ. Nam cum forma, qua utraque privat,deboat esse ejusdem speciei, qjusdemque perfectionis, ut supponitur (alias privationes specie distinguerentur) eo ipso quod una non magis privet tali forma, quam alia privat, non habebit rationem majoris tnali. Tum etiam quia si privatio, de qua loquimur, esset privatio *in facto esse,* sou quæ major case non posset, nun tantum privaret rectitudine hujus vel illius virtutis, aut hujus vel illius speciei ; sed privaret omni rectitudine haberi possibili, adeoque omni genere rectitudinis juxta dicta num. 14, igitur quælibet talis privatio esset tanta, seu privatio tantæ perfcclionis, ut nulla alia posset esse privatio majoris, ac proinde nec major privatio in ratione mali.

iftta- 20. Dices : cum aclus privatus una specie rectitudinis, privatur alia, non crescit prima privatio per secundam ; sed solum augetur numerus privationum : ergo quod actus nunquam privetur tot rectitudinibus, ut non possit alia et alia privari, solum arguit hujusmodi privationes in eodem actu multiplicari posse ; non vero quod unaquaeque in se ipsa possit augeri: quod tamen erat necessarium, ut esset privatio in *feri.*

ten. Respondetur, quod licet una privatio in sua specifica ratione non crescat, cum advenit alia specifice distincta, crescit tamen in peccato per adventum u Iri usque ratio generica privationis: nam hæc ratio eo magis extenditur, quo in pluribus speciebus invenitur. Hoc autem sufficit, ut dicamus aclum, cui privationes illæ adveniunt, magis privari per utranque, quam per unam dumtaxat: atque adeo per nullam totaliter el *in facto esse :* quod estassumptum D. Thomæ. Adde, juxta primum dicendi modum privationem *in facto esse* debere corrnmpero usque ad ipsam substantiam actus, eo quod hujusmodi substantia, secundum quod procedit a ratione, est aliqua rectitndo fundamentalis : quæ proinde dum non destruitur, privatio non est *in facto esse;* ut ibi explicuimus. Si autem falis privatio corrumperet usque ad prælictam substantiam, peccatum destrueret se ipsum ; ipsaque privatio non esset jam privatio, cum non haberet subjectum,ut est per se notum: ergo, etc. Adde secundo, quod etsi in aliquibus peccatis, quæ dicunt privationes specifice distinctas, posset aliunde assignari iniqualitas ex parte talium privationum, præscindendo ab hoc, quod sint, vel non sint privationes *in fieri(p* do peccatis omissionis slatim dicemus); congruentius tamen visum fuit Ang. Doctori hac dumtaxat ratione uti : quia saltem pro illis peccatis, quæ solo numero differunt, est omnino necessaria, ut probatum est: et in iis, quæ specie distinguuntur, etiam convincit sufficienter intentum, atque ita sicut magis communis,et pro omnibus peccatis universalis, debuit aliis præferri.

21. Ad confirmationem respondetur, de peccatis omissionis posse nos loqui dupliciter : vel quatenus includunt actum, qui est causaomittendi: velquatenusViicunt præcise ipsas omissiones, in quibus prædicta peccata essentialiter consistunt. Primo modo idem judicium ferendum est de illis, ac de peccatis commissionis: cum utraque consistant in actu, cujus substantia semper debet permanere, quandiu manet ratio peccati. Secundo vero modo admittimus, multoties dari in illis privationes *in facto esse:* quia prædictæ omissiones destruant usque ad ipsam substantiam actus debiti : negamus tamen, quod intra eandem speciem omissio secundum se sumpta possit habere inæqualitatem in ratione mali moralis ; sed omnes omissiones sacri v. g. quantum est ex parte earum, sunt æqualia peccata. Diximus *intra eandem speciem:* quia ubi omissiones pertinent ad distinctas species peccatorum, eo quod actus omissi sunt specie diversi, per ordinem ad hujusmodi actus habebunt prædictasomissiones inæqualitatem specificam: eritque una majus peccatum secundum suam speciem, quam alia, licet unaquæque respectu sui actus sit privatio *in facto esse.* (Neque hoc negat D. Thom. quia solum loquitur de peccatis, quæ sunt actus prohibiti, non vero de omissionibus). Cum enim privationes et omissiones specificentur per formas et aclus, quibus privant, tanto unaquæque ex specie sua habet esse majus malum, quanto perfectior est aclus, qui omittitur : et ideo majus peccatum est secundum se omissio actus charitatis vel religionis, quam omissio actus alterius inferioris virtutis. Unde D. Thom. cil. ari. 9, ex quæst. 2 de mal. cum reduxisset ad genus privationem *in facto esse* omissiones, de quibus loquimur, ostendit unde sumendasit in illis inæqualitas specifica peccatorum, dicens : Nec tamen propter hoc omnia peccata omissionis sunt paria, quia præcepta disparia sunt propter diversam dignitatem, aut necessitatem præceptorum, hoc est, propter diversam dignitatem actuum, qui praecipiuntur, et omittuntur. Diximus etiam

tu?jK«to *secundum se sumpta :* quia ratione actus, qui est omittendi causa, in omnibus peccatis omissionis potest esse inaequalitas ratione majoris intensionis, durationis, conatus, voluntarii, etc. Quæquidem inæqualitas licet primo sit in actu, inde tamen refunditur in omissionem.

XcfdiWL 22. Neque obest, si urgeas, quod ut aliqua privatio sit in *factoesse,* non tantum debet privare hac vel illa rectitudinis specie, sed toto genere rectitudinis ut num. 19 diximus : ergo cum nulla omissio privet toto genere rectitudinis, nulla poterit dici privatio in *facto* esse.

•hior. Respondetur enim, antecedens procedere in privationibus, quæsunt tantam privationes rectitudinis actus, adeoque subjectantur in ipso actu, quem privant rectitudine : non autem procedit in omissionibus, quæ sunt privationes totius actus, habent que pro subjecto immediato ipsam potentiam. Disparitas vero est, quia in illis prioribus nomen *peccati* supponit pro actu, qui est privationis subjectum : et non pro sola privatione : unde quia actui potest esse debita alia et alia species rectitudinis, potestque in se suscipere aliam et aliam speciem privationis, a quibus denominetur *magis ct magis privatus :* idcirco hujusmodi peccata non censerentur privari totaliter seu in *facio esse:* nisi inactu adessent omnes species privationis, adeoque privatio totius generis rectitudinis. Cæterum in omissionibus peccatum supponit pro ipsa omissione : et ideo sicut una omissio nequit aliam privationem in se suscipere; ita prædictum peccatum nequit augeri per aliam et aliam privationem : sed ex vi primæ, quæ est omissio actusdebiti, dicitur *privatum,* quantum potest privari, adeoque *in facto esse.*

ultima 23. **Denique objicies, quod peccatum non** constituitur per privationem ; sed per formam et malitiam positivam, ut ostensum est disp. 6; ergo inaequalitas, si quæ in peccalis invenitur,attendenda est ex hac malitia positiva et non ex privatione. Eo vel maxime, quia licet admittatur in peccatis commissionis simul cum malitia positiva aliqua privatio; hæc tamen privatio non semper crescit ad augmentum ipsius malitiæ : imo <juo peccatum habet majorem malitiam, videtur minus habere privationis : qua ratione prædictæ malitiæ debita est major rectitudo, et est minus capax ad illam recipiendam : ergo ex æquàlitate vel inaequalitate privationum non bene deducitur inaequalitas in peccatis.

Respondetur, quod in peccatis commissio-1·-nis simul cum malitia positiva datur privatio rectitudinis, per quam complentur in ratione mali, juxta dicta disp, G, dub. let 6, et quia hujusmodi privatio crescit, vel decrescit ad augmentum vel diminutionem ipsius malitiæ positivæ, supra quam (undatur ; potuit optime D. Thom. saltem a posteriori ex inæqualitate privationis inferre inaequalitatem inter peccata. Adde primo, quod (ut recte observat Curiel) D. Thom. non absolute asseruit, inaequalitatem peccatorum desumendam esse ex privatione; sed loquitur ex suppositione fundamenti Stoicorum, quia ea ratione asserebant, omnia peccata esse æqualia, quia formale eorum consisteret in privatione. Itaque cum Ang. Doctor in hac quæst. 73 explicare vellet radices, ex quibus provenit, quod unum peccatum sit alio gravius : et ad hoc necessarium sit supponere, non omnia æqualia esse, quod negabant Stoici; voluit prius in art. 2, id tanquam certum statuere: etquiapotissimum fundamenturaStoicorum erat, quod formale peccati sit privatio, et quod inter privationes non sit inaequalitas, ostendit quasi ad hominem infirmitatem hujus fundamenti, et quomodo, etiam gratis admisso quoad primam partem, quoad secundam aperte sit falsum. Rationem vero a priori prædictæ inæqualitatis non assignat in illo art. sed in sequenti : ubi docet præcipuam differentiam gravitatisinterpeccata attendi debere penes objecta.

24. Adde secundo, quod peccata esse inter se inaequalia statuitur hic a D. Thoma tanquam omnino certum, utpote quod habetur ex fide, ut constat ex testimonio allato in argumento *sed contra* ; et ex aliis, quæ recentiores in praesenti adducunt: unde non oportebat ita certum dogma ad opinionem minus certam, etsi verissimam, quæ docet peccatum constitui per positivum, alligare·, sed abstrahendo ab hac opinione, et admittendo pro tunc oppositam, ex qua Stoici fundamentum desumebant, evertere hujusmodi fundamentum, ostendendo, etiam in privationibus reperiri inaequalitatem, adeoque non recte negari inter peccata, ex eo quod in privatione consisterent.

Nec verum est non augeri privationem ad augmentum malitiæ positivæ reperta?in peccato : nam cum illa in hac fundetur, et ex ea resultet, debet juxta incrementum ejus crescere, sicut ad ejus positionem causatur. **I** nde negamus, quod actui habenti majorem

majorem malitiam, non debeatur semper major rectitudo,saltem fundamentalis :sed ex omnibus illis capitibus ex quibus crescit malitia, ut ratione intentionis, durationis, extensionis ad novam materiam, aut ex aliis circunatantiis, crescit etiam debitum habendi prædictam rectitudinem, ut explicuimus num. 11. Cum vero dicitur actum habentem majorem malitiam, esse minus capacem rectitudinis, verum quidem est de capacitate proxima respectu rectitudinis formalis : quia capacitas hæc est ipsa rectitpdo fundamentalis, quæ privatur per malitiam. Non autem id est verum de capacitate respectu rectitudinis fundamentalis, quæ est forma immediate opposita privationi : nam hæc capacitas dicit ipsam substantiam actus liberi, ejusque intensionem, ducationem, conatum, etc. nec non attingentiam physicam objecti, finis, vel alterius circunstantiae, quæ possunt conferre et augere moralilatem, ut hæc omnia considerantur praecise in esse entis : quæ, ut constat, nequaquam per malitiam diminuuntur.

DUBIUM II.

Utrum in peccatis, quæ solojure positivo prohibentur, detur inæqualttas : et unde sumatur ?

Doctrina, quam hactenus tradidimus, praecipue locum habet in illis peccatis, quæ perse et ab intrinseco sunt mala, ipsoque naturali jure prohibita. De aliis vero, quæ tantum sunt mala, quia prohibita jure positivo, est nonnulla difficultas, quam movent hic communiter expositores D. Thomæ : el quamvis non sit magni momenti, ob idqueanobis paucis absolvetur ; visum est tamen seorsim eam discutere : tum ut rem ipsam distinctius tradamus : tura etiam ut unum vel alterum Ang. Docloris testimonium, ex quibus præcipua dubitandi ratio communem doctrinam desumi poterat, commodius explicemus.

§ I-

Deciditur prima pars dubii.

Prisa l Dicendum est primo inter peccata, quæ tantum sunt mala, quia prohibita jure positivo, vere reperiri inaequalitatem : et non omnia esse paria. Hæc assertio est communis; et eam tuentur expositores D. Thomæ (unovel allero excepto,) et plures alii. Desumiturque ex ari. 2 hujus quaestionis. Tum quia dé omnibus peccatis, nulla facta exceptione, asserit posse esse inter se inaequalia. Tum etiam quia ratio, qua utitur in toto articulo, de omnibus intentum convincit, ul intuenti constabit, de quo etiam videri potest 2,2, quæst. 105, art. 2. Probatur primo ratione: nam illa, quæ prohibentur solo jure positivo, possunt constituere diversas species peccatorum : ergo possuntesse inter se inæqualiain gravitate. Antecedens videtur per se notum : alterius enim speciei est jejunium violare, et laborare in die festi ; etiamsi utrunque solum sit contra jus positivum. Consequentia vero Reprobatur : quia species omnes sunt sicut numeri inter se inæquales : unde sicut in genere boni una species exceditur in perfectione ab alia, vel excedit illam ; ita in genere mali quælibet peccati species debet aliam in gravitate superare, vel ab ea excedi.

26. Secundo probatur : quia prædicta SctU;lda peccata contrariantur multoties diversis et ra inæqualibus virtutibus : ergo sunt inter se inæqualia. Consequentia liquet : quoniam gravitas peccati optime attenditur ex oppositione ad virtutem, ut videbimus dub. 4, adeoque cæteris paribus illud est majus peccatum, quod præstantiori virtuti opponitur. Antecedens vero suadetur animadvertendo ex dictis disp. præced. num. 28, hoc esse de ratione cujuscunque legis, ut eo ipso quod prohibeat, vol præcipiat aliquid ex motivo alicujus virtutis, efficiat illud materiam talis virtutis, et peccatum ibi repertum contrarietur tali virtuti ; quamvis secundum se et alias res illa ad aliam virtutem pertineret. Unde quia lex ecclesiastica prohibet ex motivo religionis effusionem sanguinis in Ecclesia, eo ipso talis effusio efficitur peccatum contra religionem : quæ tamen secundum se, ct attento jure naturæ, solum esset contra justitiam : similiter quia ex motivo abstinentiæ præcipit jejunium cerlis diebus, et prohibet carnis comestionem ; eo ipso violatio jejunii, et esus carnium in illis diebus sunt peccata contra abstinentiam. Hoc supposito suadetur pnfe-Bitaitur. dictum antecedens : quoniam leges positivæ prohibent diversos actus ex motivo diversarum et inaequalium virtutum : ut fractionem jejunii, et carnis comestionem ex motivo abstinentiæ : laborare in die festo, celebrare sine vestibus sacris ex motivo religionis : contrahere cum consanguinea ex motivo pietatis, etc. Ergo hujusmodi actus

exerciti contra praedictas leges contrahantur diversis et inaequalibus virtutibus.

Tertio probatur ratione D.Thomæ, quam præced. dub. elucidavimus : quæ æqnaliter convincit in hujusmodi peccatis, atque in illis.quæ jure naturali prohibentur. In omnibus enim privatio rectitudinis non est privatio totalis, et m/uc/outpote quæ non corrumpit totam formam oppositam : sed debet saltem relinquere substantiam actus cum ordine ad rationem : ergo in omnibus potest esse *magis* et *minus* ratione prædictæ privationis.

Denique suadetur, nam agere contra legem positivam est per se et ab intrinseco malum : ergo qui plus agit contra prædictam legem, sive quia intensius, sive quia diutius, vel magis voluntarie contra illam operatur, pejus agit, el gravius delinquit. Patet consequentia : quia in iis quæ sunt perse, sicut se habet *simpliciter* ad *simpliciter ;* ita *mugis* ad *magis.*

evamo. 27. Dices forte, quod agere contra solam legem positivam non videtur per se malum ; sed per accidens : non enim per se et ab intrinseco est malum vesci carnibus feria sexta ; sbd ex suppositione tantum praecepti ecclesiastici, quod potuit non esse. Unde non recte intulimus, quod plus agere centra prædictam legem sit magis malum : quoniam in his, quæ sunt per accidens, non tenet axioma, *sicut simpliciterad simpliciter : ita magis ad magis.* Videturque hæc doc-

TfaMB. trina D. Thomæ 3, contra gent. cap. 139, ubi constituens differentiam inter illa, quæ ab intrinseco sunt mala ; et ea quæ tantum sunt mala, quia prohibita jure positivo, sic ait : *Non est autem simile virtutem transgredi, et terminos a judice positos transire : nam virtus* «t *secundum se bonum. Unde virtutem transgredi est secundum se malum : et ideo oportet, quod magis a virtute recedere sit majus malum : transgredi autem terminum a judice positum non est secundum se malum, sed per accidens, in quantum scilicet est prohibitum. In his autem, qu.v sunt per accidens, non est necessarium, quod si simpliciter sequitur ad simpliciter, el magis sequatur ad magis ; sed solum in his, quæ sunt per se: non enim sequitur,si album est musicum, quod magis album sit magis musicum, sequitur autem,* si *album est disgregativum visus, quod magis album sit magis disgregativum visus.*

Refellitur. Verum contra hanc evasionem urget, quod non obedire legi positivæ, dum urget talis lex, nunquam potest esse licitum, neque per se neque per accidens : ergo perse et ab intrinseco est malum operari contra talem legem. Deinde peccatum, quod ideo est malum, quia est contra legem positivam, essentialiter dillinitur per hoc, quod sit contrahanc legem : sicut peccatum, quod ideo est peccatum, quia est contra legem naturalem, diflinitur per osse contra talem legem :ergo esse contra legem positivam in prædicto peccato non est per accidens, sed omnino perse : eum nihil magis per se sii in qualibet re, quam ejus essentia et diffinitio.

28. Nec refert, quod objectum prohibitum lege positiva potuerit non prohiberi, atque adeo hujusmodi prohibitio per accidens cum illo conjungatur. Quia aliudest objectum esse per accidens prohibitum; et aliud, quod actus voluntatis, qui versatur circa tale objectum, secundum quod est jam prohibitum, per accidenssit malum. Et licet primum sit verum de objectis, quæ prohibentur solo jure positivo ; secundum manifeste est falsum : quia supposito quod aliquod objectum sit legitime prohibitum, quacunque lege id flat, per se et ab intrinseco dissonat rationi appetitus talis objecti.

Potestquehoc explicari animadvertendo, quod lex positiva non aliter prohibet actus nostræ voluntatis (in quibus per se primo formalis malitia invenitur) nisi prohibendo objectum, circa quod versatur : semel autem facta hac prohibitione, ipsa lex naturalis prohibet, ne voluntas tale objectum attingat : atque adeo ex lege positiva directe et per se primo tantum pendet prohibitio objecti : prohibitio vero actus voluntatis tendentis in tale objectum potius est a lege naturali. Ex quo fit, quod quamvis in objecto esse prohibitum sit per accidens, quia solum oritur a lege positiva : in actu tamen voluntatis est perse, utpote ex lege naturali proveniens. Unde quia in iis, quæ sunt per se, tenet illud axioma *ita magis ad magis, sicut simpliciter ad simpliciter;* in illis vero, quæ sunt per accidens, non necessario tenet : idcirco respectu actus voluntatis optime arguitur, quod si velle objectum prohibitum per legem positivam est malum, plus velle tale objectum erit magis malum, et minus velle erit minus malum : ita tamen ut particulæ *plus* et *minus* præcise cadant supra actum voluntatis, vel supra objectum formaliter ut prohibitum.

29. Ubi autem prædictæ parliculæ caderent supra rem, quæ est prohibitionis objectum, secundum se sumptam, axioma non

teneret universaliter : sive collatio fiat ad prohibitionem; sive ad actum voluntatis, Et ideo non valent istæ consequentias : *Lege positiva prohibitum est recedere ab Ecclesia tempore auditionis sacri: ergo plus recedere erit magis proh ibitu m : a ut lex jejun ii proh ibet bis in die comedere: ergo pluries comedere magis prohibet* .'-nam cum hæc prohibitio respectu praedictarum rerum sit per accidens, axioma non tenet. Similiter ista non valet : *Velle hanc rem, qtwo prohibetur lege positiva, est malum : ergo velle plus de tali re, erit magis malum,* ut patet in adductis exemplis : malum enim est velle tempore auditionis sacri recedere ab ecclesia, non tamen propterea est 'magis malum velle plus recedere : quia ly *magis* non cadit supra actum volendi, nec supra recessum formaliter ut prohibitum ; sed supra ipsum præcise secundum se. Valeret autem illa consequentia, si ly *magis* applicaretur ad actum, diceretque majorem ejus intentionem, durationem, aut conatum, vel supra recessum formaliter ut prohibitum, addendo majorem prohibitionem. Ut si dicas : *Velle recessum prohibitum est malum : ergo magis velle* (hoc est) *diutius vel intentius velle hujusmodi recessum erit magis malum :* et similiter valeret ista : *velle recessum prohibitum, est malum : ergo velle magis prohibitum, erit magis malum.* Et ratio est, quam tradidimus : quia comparatio per se in ordine ad malitam solum est inter actum voluntatis, et objectum ut prohibitum ; non vero inter prædictum actum et rem, quæ est objectum, sumptam secundum se : neque inter talem rem el prohibitionem.

Eipo- Litor toros Ditem.

30. Ex quibus ad testimonium ex 3 contra gent. (quod aliis visum est difficile) juxta nostram doctrinam facilis est solutio. Quoniam D. Thom. non absolute negat in peccatis, quæ sunt contra jus positivum prædictum modum arguendi ; sed solum quantum ad id, quod est in illis per accidens : nempe quoad comparationem actus, vel prohibitionis ad rem prohibitam secundum se sumptam. Et hoc ostendit exemplo limitis a judice statuti : cujus trangressio, quia per accidens est prohibita, non valet : quod si transgredi limitem est prohibitum, ob idque dissonum rationi, magis illum transgredi, sit magis prohibitum, aut magis dissonum : atque adeo quod si velle transgredi, est formaliter malum ; velle majorem trangressionem, debeat esse majus malum. Potuit enim judex determinare suam prohibitionem ad aliquid indivisibile illius transgressionis, ut ad initium, et nihil amplius sub prohibitione comprehendere. Sicut Ecclesia in lege jejunii determinatsuarn prohibitionem ad solam secundam comestionem ; tertiam vero et reliquas comprehendere noluit. Cæterum in aliis, quæ diximus esse per se in prædictis peccatis, sicut est tendentia actus ad objectum in ratione prohibiti, nequaquam D. Thom. negat prædictum axioma ; sed magis illud aflirmat : ut intuenti locum illum non obscure constabit.

Adde, in prædicto testimonio potius fieri sermonem de prædictis peccatis in ordine ad æstimationem humani judicis, qui solum considerat materialem et externam præcepti transgressionem, quæ potest in indivisibili consistere, quam in ordine ad Deam, qui attendit ad formalem et internam malitiam, quæ ex multis aliis capitibus potest crescere. Quocirca paulo superius ubi D.jj^uu Thom. proponit contra se argumentum, cui iu prædicto testimonio occurrit, sic ait : *Huic autem rationi videtur suffragari, quod in humanis judiciis agitur: nam si alicui statuatur limes, quem non transgrediatur, nihil refert apud judicem sive multum sive modicum sit transgressus,* etc. Unde ex hoc testimonio ad summum posset deduci, aliqua peccata contra jus positivum consistere in indivisibili ex parte rei prohibitæ, aut ex parte exterioris transgressionis, quæ in humano judicio considerantur : non autem absolute, el ex omnibus aliis principiis, quæ judex divinus attendit.

§Π.

Posterior dubii pars absolvitur.

gecnmk assertio,

31. Dicendum est secundo, peccata contra jus positivum posse desumere inaequalitatem ex eisdem capitibus, ex quibus illam desumunt peccata contra jus naturale. Quare prædicta peccata possunt esse inæqualia tam quoad malitiam positivam, quam quoad privativam : et secundum utramque tam ex parte objecti,quam ex parte finis, et aliarum circunslantiarum, quæ ex parte objecti se tenent : similiter possunt esse inæqualia ex parte actus ralione inæqualis intensionis, durationis, conatus, cognitionis, etc. Probatur discurrendo per singula. Et primo quantum ad objectum, sæpe unum ex prædictis peccatis habet pejus objectum quam aliud, eo quod opponitur præslantiori virtuti : qua ratione majus peccatum est ex

1{ali0 per dis- cwsom.

parte objecti ecclesiam violare quam jejunium frangere. Deinde quantum ad finem, illud est pojus, quod ad pejorem finem ordinatur : et ideo pejus est violaro jejunium ex motive operandi contra virtutem supernaturalem, quam ex motive inanis gloriae. Ex parie vero actus, num. 26, diximus qualiter peccata prædicta possint esse inaequalia ratione intentionis, darationis, etc. 1'nde majus peccatum est velle intense objectum prohibitum, quam velle illud remisse : et velle diutius, quam parvo tempore : et velle actu perfecte libero, quam actu semiplene deliberato, etc. Quod vero hujusmodi inaequalitas locum habeat tam quoad malitiam positivam, quam quoad privativam, constat ex dictis num. 24 et 26. Quia una ex his malitiis fundatur in alia, et ad augmentum vel diminutionem illius, universaliter loquendo, crescit, vel decrescit. Neque quoad hoc potest esse major difficultas in peccatis contra jus positivum, quam in aliis, ut intuenti constabit.

Objectio. 32. Sed objicies, quod peccata contra jus naturale possunt esse inæqualia ex parte objecti non tantum quoad malitiam essentialem : sed etiam quoad accidentalem, quæ ex quantitate illius desumitur : ut inter furta unum est majus alio ex majori quantitate rei ablatæ : et peccatum impietatis fit majus ex majori irreverentia, quæ irrogatur parenlibusjhæc autem inæqnalitas non videtur habere locum in peccatis contra jus positivum : nam qui violat jejunium, extra debitum tempuscomedendo, eodem modo peccat, sive parum, sive multum comedat : et qui peccat, comedendo antequam celebret, non ideo magis peccat, quia plus comedat : ergo, etc.

Diluitur. Respondetur, etiam plura alia peccata contra jus positivum augeri, et aggravari ex quantitate objecti. Nam qui carnes comedit feria sexta, eo magis peccat, quo plus comedit. Et si alicui interdiceretur, ne ambularet, eo gravius delinqueret, quo plus ambn-
D.Thom. lando procederet, ut D. Thom. ait quæst. 2 de mal. ari. 9 ad 4. Quod vero aliqua peccata, uti sunt quæ in objectione referentur, non admittant prædictam augmentum, non est contra nos : quia non universaliter, sed indifiinite tantum asseruimus peccata contra jus positivum augeri posse ex eisdem capitibus, ex quibus augentur peccata contra jus naturale : ad quod sufficit, quod in aliquibus verificetur. quicquid sit de aliis. Ratio vero, ob quam inter peccata contra jus positivum quædam ex quantitate objecti augeanhir: qaaxiam vero non: cum lamen in peccatis cuntra jus naturale semper ex praedicto capite crescat malitia, tacta fail num. 29 et 30, quia nimirum cura res, quæ lege positiva prohibetur, non sit secundum se mala, sed ex sola legislatoris voluntate prohibeatur ; potest prohiberi vel secundum lotam latitudinem et augmentum, vel secundum aliquam tantum rationem indivisibilem pro libitolegislatoris : utsi prohibeatur quoad initium, et non quoad progressum: vel quoad substantiam, el non quoad quantitatem, etc. Cauterum res, quæ jure naturali prohibentur, ab intrinseco id postulant, et ideo ad augmentum rei crescit prohibitio : quia si res per se est mala et prohibita, oportet ut *magis* talis rei sit magis malum, et magis prohibitum.

§ III.

Opinio Conradi.

33. Opposita nihilominus sententia pia- ta-cuit Conrado super art. 2 hujus quæst. pro ea refert Vasq. disp. 99, cap. 2. D. Thoraam 3, contra gent. cap. 139, cujus verba explicuimus num. 30 ; citat quoque Ferraram eodem cap. ubi nihil addit verbis D. Thoma?. Magis tamen prædictæ sententiæ favere videtur Ang. Doctor quæst. 2 de mal. ubi ad probandum contra se'omnia peccata esse paria, in 4 argumento sic objicit : *Peccare nihil aliud est, quam transgredi rectitudinem rationis, vel legis divinæ : sed Si interdicatur alicui ab aliquojudice, ne certum limitem transgrediatur, non refert quantum ad transgressionem, utrum in mullum vel parum, limitem positum transeat : ergo nihil refert quantum ad transgressionem peccati, quicquid homo faciat, dummodo rectitudinem rationis el legis divinæ non servet.* Huic argumento duas adhibet solutiones : et juxta secundam sic ait : *Cei aliter dicendum, quod in his, quæ non sunt mala, nisi quia prohibita, qui præceplum non servat, totaliter privat id, ad quod tenetur : sed in his, quæ sunt mala per se, et non solum quia prohibita, non totaliter tollitur bonum, cui opponitur malum : et ideo tanto gravius peccatur, quando plus de eo tollitur.* Et eodem modo solvit praedictum argumentum in 2, (list. 42, quaest. 2, art. 5 ad 3.

λ erum quod D. Thom. sil pro nostra sententia, docent communiter ejus discipuli, uno excepto Conrado. Et colligitur ex doctrina secundi articuli hujus quaest. 73, quia universaliter

universaliter loquitur nulla facta distinctione inter peccata, quæ sunt mala, quia prohibita, aut quia sunt mala per so : sed distinctionem liane, qua antea usus fuorat, omnino hic praetermisit. Et cum in secundo argumento eandem tetigisset difficultatem, quam cit. loco de malo, noluit uti illa secanda solutione ; sed ait : *Dicendum, quod ratio illa procedit de peccato, ac si esset privatio pura.* Quapropter Montes, disp. 5, quæst. I, Alvar, disp. 131 et alii respondent D. Thom, in præsenti mutasse sententiam, vel modum dicendi meliorasse. Sed melius juxta doctrinam traditam respondetur cum aliis Thomistis, S. Doctorem ibi loqui de gravitate peccati, quæ sumitur ex quantitate objecti, et de hac non universaliter ; sed indifiinite : eo quod sunt aliqua peccata, quorum objecta prohibentur secundum aliquam rationem indivisibilem, juxta dicta num. 30 in quibus proinde non refert, utrum de eorum objectis parum vel multum attingatur. Non tamen idcirco negat, vel quod hæc eadem peccata ex aliis capitibus recipiant inaequalitatem : vel quod dentur plura alia etiam contra jus positivum, quæ prædictam indivisibilitatem ex parte materis non observent.

31. Ratione etiam solet probari hæc sententia aliquibus instantiis, in quibus nihil refert ad gravitatem peccati, utrum multum vel parum a prohibitione recedatur : cujusmodi est violatio jejunii, quam supra tetigimus, et peccatum, quo quis accedit ad Eucharistiam non jejunus. Sed ad hæc constat ex dictis num. 32 et ideo non est necesse pro illis immorari. Circa peccatum vero illius, qui celebrat non jejunus, observant bene Vasq. et Montes, quod licet per se nihil referat, sive parum, sive mullum celebrans comederit ; per accidens tamen potest aliquando ex hoc capite aggravari ratione majoris irreverentiae : ut si quis ad sacrificium accederet post nimiam potationem, vel post comestionem usque ad crapulam, magis peccaret, quam si parum comedisset aut bibisset : quia tunc fieret major irreverentia Sacramento et sacrificio. Hic etiam observa, quod licet doctrinam hujus dubii specialiter peccatis commissionis applicuerimus ; idem cum proportione dicendum est de peccatis omissionis, adjunctis illis, quæ diximus dub. præced. num. 21. Disputant hic nonnulli de inaequalitate pœnæ damni, et de inaequalitate peccatorum in ratione offensæ. Sed do primo dicemus infra disp. 18, de secundo vero agendum est in tract, de Incarnat, ubi de infinitate peccati mortalis in ratione offensæ solet disputari.

DUBIUM III.

Utrum peccatum levius ex objecto possit ratione circunstantiarum superare aliud ex objecto gravius?

Hæc difficultas non multum habet de re; quamvis nec solum sit de nomine et modo loquendi, ut aliqui autumant. Ut vero utrunque explicemus, oportet nonnihil dubii titulum elucidare.

§ i-

Elucidatio tituli.

35. Statuit D. Thom. in 3 art. hujus quæst. principalem peccati gravitatem esse illam, quæ sumitur ex objecto (diciturque gravitas specifica seu essentialis, eo quod peccata ab objectis habent speciem) aliam vero gravitatem, quæ sumitur ex circunstantiis el accidentibus, diciturque gravitas accidentalis, esse minus praecipuam, vel secundariam. Ex qua doctrina insurgit difficultas, quam in titulo proposuimus: an nimirum peccatum, quod ex objecto et secundum speciem est minus grave, v. g. furtum ; possit ratione circunstantiarum iit ratione majoris intensionis, durationis, voluntarii, etc., adeo crescere in malitia, ut superet, vel adæquet peccatum ex objecto gravius, v. g. homicidium? Est autem ser-Animadmo de circunstantiis aggravantibus intra versio. eandem speciem : quia de circunstantiis, quæ speciem peccati mutant, dubium non est. quin ratione earum peccatum ex objecto levius possit superare aliud gravius ex objecto: ut si furto, quod ex suo objecto est levius quam rapina, superaddatur circunstantia loci sacri, quæ transfert illud in speciem sacrilegii, majus peccatum erit praedictum furtum,quam peccatum rapinæ :- in quo omnes conveniunt. Et ratio est perspicua : quia hujusmodi circunstantiæ licet respectu hujus vel illius actus, quem supponunt jam constitutum in ratione peccati, maneant circunstantiæ;secundum se tamen unaquæque est objectum, et potest constituere propriam speciem malitiæ. Unde quia species ista potest esse mullo superior, quam sit species illius peccati, quod ex objecto dicitur gravius alio, non mirum si

hoc posterius ratione prædictæ circunstantiæ possit illuc in gravitate excedere. Cæterum circunstantiæ, quæ non mutant speciem, sunt ejusdem rationis eum suo subjecto, et malitia desumpta ex illis tuta continetur sub ipsa malitia specifica et essentiali, quæ sumitur ex objecto : unde non immerito dubitatur, an illarum gravitas possit gravitatem speciei superioris superare.

Alia oteer· vatia.

38. Nec loquimur de excessu præcise quoad hanc vel illam rationem; sed absolute et attentis omnibus. Si enim fieret comparatio vel solius gravitatis essentialis peccati speciei inferioris ad gravitatem essentialem speciei superioris: vel gravitatis accidentalis unius ad solam gravitatem accidentalem alterius, nullum etiam remaneret dubium. Nam loquendo in prima comparatione, peccatum, quod semel est gravius secundum speciem, semper ex hoc capite debet esse gravius ; et quod ex specie est minus grave, semper ex hac parte erit minus grave : quia gravitas specifica consistit in indivisibili, sicut species, ad quam consequitur ; et ita non suscipit magis vel minus : unde quantumcunque gravitas accidentalis ex circunstantiis crescat, non propterea constituet gravius peccatum secundum speciem seu essentialiter : sed solum accidentaliter. et ex parte circunstanliarum. Loquendo vero in secunda comparatione. et conferendo præcise gravitatem accidentalem unius peccati cum gravitate accidentali alterius præcise sumpta, perspicuum est quodlibet peccatum posse aliud superare: quia quodlibet Geri potest cum majori intensione, aut cum majori ducatione, aut magis voluntarie, etc., ex quibus circunstantiis gravitas hæc desumitur. Ut ergo sit qua?stioni locus, conferri debet totum conjunctum gravitatis essentialis et accidentalis peccati speciei inferioris cum tota gravitate essentiali et accidentali peccati speciei superioris : videndumque an gravitas primi peccati, crescentibuscircunstantiis, possit ita crescere, ut superet totam gravitatem posterioris,cujuscircunstantiæ non ita crescant ? Et hac via constabit, quodnam ex prædictis peccatis sit gravius absolute, et non solum quoad hanc vel illam gravitatem determinatam.

37. Quocirca non videtur rem hanc omnino attigisse Curiel in praesenti in commentario tertii articuli § 1, ubi ea ratione probat, peccatum ex objecto levius, quantumcunque ex circunstantiis crescat, non posse absoluto superaro peccatum ex objecto gravius : quia tota illa gravitas, qu® ex circunstantiis provenit in primo peccato, est extra lineam gravitatis essentialis : et ideo non tollit quominus praedictum peccatum semper ex specie sit levius. Cum tamen paulo inferius dicat, quod si in peccato inferioris speciei utraque gravitas essentialis et accidentalis consideretur, poterit absolute dici gravius peccato speciei superioris, quia conjunctum utriusque gravitatis poterit majus in illo, quam in hoc absolute judicari. Hic igitur auctor (alias disertissimus el doctissimus) non omnino videtur rem attigisse : quia ditlicuItas præsens non procedit præcise de gravitate essentiali unius peccati collata cum gravitate essentiali alterius: neque excessus in sola hac gravitate est excessus absolute; sed cum addito, nempe ex parte objecti, vel quoad gravitatem essentialem : unde ex eo quod peccatum superioris speciei semper quoad hanc gravitatem inferius peccatum excedat; non debuit inferri, quod semper excedat illud absolute, cum ex alia parte concedatur posse peccatum inferius ratione conjuncti excedere absolute superius : de quo est tota difficultas : et in hoc sensu versant illam communiter Doctores.

Pro quo adhuc nota, quod licet materia, de qua agimus, scilicet gravitas peccati, non proprie pertineat ad genus physicum, sed ad genus moris; imo sit ipsa moralitas: attamen cum agimus de prædicta gravitate in ordine ad ejus quantitatem et magnitudinem cognoscendam, possumus loqui vel omnino moraliter, judicando illam secundum prudentis æstimationem, et appretiationem : vel suo modo physice, considerando præcise in esse rei et more physico ipsum *quid est* talis gravitatis, seu in ordine ad effectus physicos : ad eum modum quo in aliis formis earum perfectionem physicam metimur.

Ω» iis:·

§ n.

Assertio prior pro dubii decisione.

Dicendum est primo, si loquamur de gravitate peccatorum modo physico, considerando præcise eorum magnitudinem et imperfectionem quasi in esse rei, peccatam ex objecto levius nequit, quantumcunque malitia ejus crescat ratione circunstanliarum aggravantium intra eandem speciem, superare vel adaequare peccatum gravius ex objecto : objecto:ut furtum, quantumcunque ratione durationis, intensionis et similiumcircunstantiarum in suam speciem aggravetur, nunquam pertinget mododictoadgravitatem homicidii. Hæc conclusio videtur expressa

['•Πμ ε.1), Thomæquæst. 2 de mal. art. H, in corp, ubi ea ralione probat circunstantiarn, qua? non mutat speciem, non posse aggravare peccatum in infinitum , neque eflicere de veniali mortale : *Quia semper* (inquit) *major est gravitas, qu:c est e;c peccati specie, quam purest ex circunstantia speciem non constituente*ergo ex mente D. Thomæ in aliquo sensu, adeoque saltem physice loquendo, verum esse debet, quod peccatum secundum speciem inferius, nequit ratione eircunstantiarum adæquare peccatum speciei superio-

teiifs. ris. Eandem assertionem tuentur Montes, caul, in praesenti disp. 5, quæst. 6, num. 72, et quoad rem Curiel, quern num. præced.

Qjv; retulimus. Vasq. cit. art. 3, in dubitatione Min. circa doctrinam articuli. Durandus in 4, dist. 22, quæst. 1. num. 8. Neque a prædicta

H1Π assertione, ut a nobis proposita est, dissentiunt Cajet. Medina, Zumel, Greg. Mart, et alii, quos pro sequenti referemus.

Probatur ratione : nulla forma, quæ essentialiter est constituta in gradu inferiori, potest, quantumcunque infra suum gradum et speciem crescat, pertingere ad gradum formæ essentialiter superioris : alias talis forma amitteret proprium gradum essentialem, seque ipsam destrueret : sed malitia peccati levioris ex objecto essentialiter est constituta in gradu inferiori : ergo quantumcunque infra suam speciem crescat, nequibit pertingere physice *et in esse rei* ad malitiam peccati ex objecto superioris.

(ia. 39. Dices, etiam si peccatum inferioris speciei rn casu, quo loquimur, non amittat gradum specificum essentialem, posse per solam variationem et augmentum gravitatis accidentalis pertingere ad quantitatem peccati speciei superioris. Sed coritra est, quod

ρέv. gravitas accidentalis, quæ non mutat speciem, quantumcunque varietur, solum crescit infra latitudinem gravitatis essentialis, totumque augmentum illius sub hoc gradu continetur : ergo nisi etiam gradus iste essentialis varietur, el in superiorem transferatur, nequibit tota illa gravitas gradum essentialiter superiorem physice adæquare.

Confirmatur exemplo desumpto ex naturalibus : etenim forma inferioris speciei, v. g. nigredo, etiam si multum intendatur, nunquam pertinget, absolute loquendo, ad perfectionem forma?speciei superioris, puta albedinis : neque est ita perfecta simpliciter nigredo valde intensa, sicut albedo remissa : non alia ralione nisi quia totum incrementum forma? inferioris speciei sit infra eandem speciem :et ideo sicut species imperfectior non adæquat gradum speciei superioris : ita neque præditum augmentum potest illam adæquare : ergo idem dicendum erit in gravitate et malitia peccati, quæ sunl formæ morales, quoties de illis agimus modo physico, et proportionate ad formas naturales.

Confirmatur secundo etiam in aliis formis moralibus, ut sunt virtutes, et earum actus. Etenim actus inferioris virtutis, quantumcunque intra speciem illius virtutis crescat, non pertingit physice loquendo ad perfectionem et dignitatem actus virtutis superioris : neque aliquis dicet esse simpliciter ita perfectum physice actum humilitatis valde intensum, sicut actus charitatis etiam remissus : ergo idem cum proportione dicendum est in vitiis et peccatis, quæ virtutibus et earum actibus contrariantur. Eo vel maxime, quia gravitas peccati, physice loquendo, optime consideratur et metitur ex oppositione ad virtutem, ita ut tanta sit alicujus peccati gravitas, quanta fuerit dignitas actus virtutis, cui immediate adversatur : ergo sicut in virtutibus actus inferioris, quantumcunque ejus bonitas ratione circunstantiarum intra eandem speciem augeatur, non pertinget physice loquendo ad perfectionem et dignitatem actus virtutis superioris : ita neque in peccatis id debet admitti : nec videtur quoad hoc posse sutliciens disparitas inter illa assignari.

§ in.

Alia assertio ex Ang. Doctore.

40. Dicendum est secundo : peccatum ex objecto levius potest ratione circunstantiarum intra eandem speciem ita crescere, ut moraliter loquendo adæquet vel superet gravitatem peccati ex objecto gravioris : ut homicidium, quod ex sua specie est minus grave,quam perjurium.potest ita augeri vel ratione voluntarii, vel ratione intensionis, aut duralionis, vel etiam ratione quantitatis objecti, puta si persona occisa, sit maximae dignitatis vel utilitatis in republica, aut si plures occidantur, etc. ut secundum prudentis æstimationem simpliciter gravius judicetur, et majori pcena dignum, quam perjurium non mullum voluntarium : et

quod vel propter metum, vel propter inconsiderationera. aut alias similes eireunstantias allevielur ; quamvis rationem peccati mortalis non amittat. Assertionem hanc luentur Cajet. 2, 2, quæst. 91, Solus lib. 5, de just, quæst. IÛ, art. 3. Medina inpræsenti. Zumol dub. 2, dicens oppositam esse temerariam.Greg. Mart, dub.2, conclus. 5, Granad. tract, 3, disp, 2, n. 11.Suar. tract, 5, de peccatis sect. 2, num. 5, et plures alii. Née dissentiunt Montes, el Curiel, quos supra retulimus.

cwu Sol Medm. Zun-cL GrVg. Mut Gnrad. S. cwiei.

1·.τι»». Probatur primo ex D. Thoma 2. 2, quæst. 10, art. 3 ad 1. ubi sic ait : *Xihil prohibet peccatum, quod est gravius secundum suum genus, esse minus grave secundum aliquas circunstanlia^*. Ubi D. Thom. proculdubio loquitur absolute : ut ita solveret argumentum propositum sibi ex Augustino, qui in lib. de baptismo contra Donalistas cap. 20, dixit nolle præcipitare sententiam circa illam quæstionem, *an* nimirum *plus peccet pessimus Catholicus, quam aliquis hrrdicus.* in quo prætcr infidelitatis peccatum, non inveniunt homines quod reprehendant? Hanc Augustini dubitationem objicit contra se D. Thom. ad probandum peccatum infidelitatis non esse maximum : et respondet illam potuisse habere locum apud Augustinum : quia licet peccatum infidelitatis ex suo genere sit gravius aliis, quæ in Catholicis inveniuntur ; ex circunslantiis tamen possunt ita variari, ut peccatum Catholici superexcedat. Si autem non loqueretur de excessu gravitatis absolute et simpliciter, non occurrisset argumento, quod de pra?dicto excessu procedebat. Item quæst. 112, ari. 3, confert peccatum intemperanliæ cum peccato timiditatis: el concludit, quod *intemperantia est simpliciter majus peccatum, quam timiditas.* Hæc autem major gravitas intemperanti® non est specifica: quia secundum speciem gravior est timiditas, utpote quæ opponitur præstantiori virtuti, ut dicemus dub. sequenti ; sed est gravitas proveniens ex circunslantiis intra eandem speciem, scilicet ex majori voluntario: ut D. Thom. in illo loco explicat. Eadem etiam 2, 2, quæst. 39, art. 2, in fine corporis peccatum schismatis, quod ex objecto minus grave est, quam peccatum infidelitatis, dicit absolute posse esse majus, propler majorem contemptum, vel propter alias similes circunstanlias, quæ non mutant speciem. Favet etiam quæst. 91, art. 3, et in hac quæst. 73, art. 5, aliisque in locis.

IL Probatur deinde ratione : quoniam illud peccatum moraliter est simpliciter gravius quod est magis domeritoriiini, el graviori pœna dignum : sed peccatum ex objecto levius, v. g. homicidium, aut furtum, potest intra suam speciem ita aggravari, ut sit magis demeritoriuin, debealurque illi major pœna, quam alicui perjurio, vel blasphemiæ : ergo, etc. Major ex eo constat, quia cuilibet peccato debetur poena juxta gravitatem ipsius peccati, secundum illud Deuteron. 25 : Pro mcM.vura *peccati, erit et plagarum modus.* El ita optimum signum est excessus gravitatis in malitia, excessus in gravitate ex parte pœnæ. Minor vero facile suadetur : nam cum pœna, quæ debetur perjurio, in casu argumenti sil certa et determinata ; pœna autem, quæ deberi potest furto, possit esse major el major usque in infinitum syncategorematice, sicut ipsa malitia furti potest ratione circunstantiarum intra suam speciem in infinitum crescere: nulla est ratio, cur pœna tali furto debita, non possit in casu dubii adæquare, et superare quantitatem pœnæ debita? perjurio.

Confirmatur: nam saltem ratione multiplicationis non videtur posse negari, quod peccatum inferioris speciei pervenire valeat ad gravitatem peccati speciei superioris. Quis enim dubitabit, mille homicidia simul sumpta majorem gravitatem dicere, moraliter loquendo, et majori pœna punienda esse, quam unum perjurium? Ergo etiam si prædicta homicidia non multiplicentur, poterit aliquod ratione circunstantiarum ita crescere, ut adæquet eodem modo gravitatem perjurii. Patet consequentia. Tum quia tota gravitas, quæ in pluribus illis homicidiis divisim continetur, et multo major potest in eodem numero peccato homicidii conjungi : ut si quis eodem actu valde intenso el multo tempore continuato bis mille viros aut plures occideret, posset sane hoc peccatum pluribus iIlis homicidiis æquivalere, vel ea superare, ut est per se notum. Tum etiam quia quod homicidia numero multiplicentur.non tollit quominus tota eorum gravitas contineatur infra speciem homicidii : ergo si hoc non obstante, potest ratione multiplicationis prædictagravitas ita crescere, ut adæquet vel superet gravitatem speciei superioris : cur hoc ipsum non poterit habere ratione aliarum circunstantiarum, quæ non minus quam multiplicatio adaugent malitiam. Et sane qui prædiclis circunslantiis hoc negant, idem negare debent numeric® multiplicationi, ut intuenticonstabit : quod etiam nos asserimus physice loquendo, ut in casu prima? conclusionis.

Eitfta. 12. Sod occurrit Vasq. ex æqualitale pœnæ non inferri æqualem gravitatem in peccatis: quia cum pœna correspondons peccatis respectu omnium sil ejusdem rationis, nihil obesi quominus pœna, quæ peccato inferioris speciei debetur, possit per augmentum sui pervenire ad quantitatem pœnæ debitae peccato superioris speciei : at vero gravitas et malitia in peccatis cx objecto diversis sunt diversæ rationis : et ita quantumcunque gravitas peccati inferioris crescat, non pertinget ad gravitatem superioris peccati.

Fnria- Hæc tamen solutio non evadit difficultatem.-nam quod prædictæ gravitates sint diversæ rationis physice et in esse rei, non tollit quominus moraliter loquendo adæquari possint: idque ex æqualitale pœnæ, qua puniuntur, optime deducitur. Quia cum in judicio divino nulli peccato major pœna correspondent, quamsitejus gravitas ; et cuilibet correspondent pœna suæ gravitati proportionata : optime deducitur, quod cui major pœna corresponde!, habet majorem gravitatem : el cui corresponde! æqualispœna, habet gravitatem æqualera : ergo vel non est dicendum quod peccato inferioris speciei possit correspondes æqualis, vel major pœna, quam peccato speciei superioris : vel est concedendum quod gravitas illius possit gravitatem istius superare.

Aii» f,w0· Secundo respondet, ex nostra ratione tantum concludi, quod peccatum inferioris speciei possit adæquare peccatum speciei superioris quoad rationem demeriti, ex quo pœnæ quantitas mensuratur : quia cum demeritum sit generalis proprietas consequuta ad rationem communem peccati, in omnibus est ejusdem rationis. Unde quoad hoc non mirum, si peccatum inferioris speciei per augmentum suæ malitiæ peccatum superioris speciei adæquet.

fcfcl· -y· Verum neque hæc solutio alicujus momenti est. Tum quia ratio demeriti non ita est proprietas generalis consequuta ad communem rationem peccati, ut non cum speciali uniuscujusque ratione proportionelur etadæquetur: alioqui nulla esset ratio, cur unum peccatum esset magis demeritorium quam aliud : ergo non stat, quod aliqua peccata sint aequalia in ratione demeriti, et non sint similiter æqualia aut inaequalia in gravitate. Deinde ratio demeriti, quæ reperilur in peccato, præcise provenit ab ejus gravitate, et in ea fundatur: atque adeo repugnat prædictam rationem plus augeri aut crescere, quam quod augeatur ipsa gravitas: igitur qui admittit peccatum inferioris speciei posse superare peccatum speciei superioris in demerito ; admittere quoque tenetur, quod possit illud superare in ratione gravitatis.

■13. Ex dictis infertur, in communi usu loquendi illud peccatum absolute dicendum gravius, quod moraliter gravius censetur, undecunque hæc major gravitas proveniat. Nam communis modus loquendi sequi debet moralem et communem modum concipiendi, et judicandi : atque adeo peccatum, quod secundum hujusmodi judicium et conceptum simpliciter gravius censetur, hoc absolute et simpliciter dicendum est gravius: in quo fere omnes conveniunt. It,ah0'

Est autem hic observandum, non quamlibet majorem gravitatem ratione circunstantiarum suilicere, ut peccatum inferioris speciei simpliciter censeatur gravius peccato speciei superioris ; sed debet esse talis prædictus excessus, ut secundum moralem appretiationein superexcedat excessum in gravitate specifica, quo superior species superabat inferiorem : ubi vero ad hoc non pertingit, peccatum, quod ex objecto est minus grave, non dicetur gravius simpliciter ; sed tantum secundum quid. Quocirca peccatum veniale, quantumcunque in intensione, duratione, aut aliis circunslantiis aliquod peccatum mortale superexcedat, nunquam dicetur ita grave simpliciter : quia totus ille excessus non adæquat secundum prudentis æstimationem gravitatem specificam minimi peccati mortalis : id quod quantitas pœnæ correspondons peccato mortali et excessus ejus supra quantitatem pœnæ, quæ deberi potest maximo peccato veniali, satis ostendit. Qualiter vero inter ipsa peccata mortalia, aut inter venialia prædiclus excessus in particulari, atque inspectis omnibus determinari debeat, judicio prudentis relinquendum est.

§ IV.

Objectiones, ct rationes dubitandi.

44. Quamvis in verbis et externa specie dissidium esse videatur inter auctores, quos num. 38 el 10 retulimus ; vix tamen potest aliqua sententia ut nostris assertionibus opposita referri. Nam qui secundam ne-

gare videntur. solum asserunt primam: et qui videnlur discedere a prima, solum rrnij adslruunt secundam. Unus lamen Gabriel «hje.-ii.·. Vasq. reprehendit illam distinctionem duplicis considerationis gravitatis peccati,/>Λ^-.μ ϊτ, *d moralilir,* qua usi sumus, el utuntur <:uam plures. Pro quo et contra nostram doctrinam objicies primo : quia dum agimus do malitia el gravitate peccatorum, loquimur de rebus, quæ secundum se sunt aliquid morale, et spectant praacisead genus moris : ergo non bene utimur prædicta distinctione *physiir et moraliter.*

Cvnlr- Confirmatur: quia non apparet, a quo sumi possit, ani penos quid attendatur prædicla distinctio : cum enim lota ratio gravitatis peccati sil moralis et depeiidens a ratione, tota ejus quantitas, quocunque modo consideretur, debet desumi et graduari ex quantitate oppositionis cum ratione : unde sive prædicta gravitas physice sive moraliter consideretur, eadem debet mensurari regula, nempe judicio ei appreliatione recta rationis : ergo vel prædicta distinctio non debet admitti ; vel nihil conducit ad rem, do qua agitur.

s-.iutio Respondet·.)r a l objectionem concesso antecedenti, negando consequentiam : nam sicut de auro, el argento, aliisque similibus spectantibus ad ordinem physicum, possumus loqui vel physice, vel moraliter ; el diverso m< do de eorum perfectione in una ac in alia consideratione philosophamur : alqueila nunquam admittimus, quod argentum, quanlumcunque in quantitate crescat, physice adæquet perfectionem auri ; cum lamen moraliter et secundum prudentem appretiationem piaris aestimetur copia argenti, quam modica pars auri : ita de rebus moralibus possumus optime cum eadem distinctione loqui : el taliter judicium ferre de illis, ut quod in una consideratione excedit, in alia excedatur. l'otestque hoc explicari in actibus bonis, et eorum morali bonitate, quæ non minus quam peccata, et eorum gravitas spectant ad genus moris : et tamen habet in illis locum prædicta distinctio. Unde quamvis actus virtutis superioris, v. g. religionis, physice loquendo semper excedat in perfectione acium inferioris virtutis, puta justitiæ vel pietatis ; potest lamen aliquis actus pietatis ralione circunstantiarum ita in bonitate crescere, ul moraliter et secundum prudentis appretiationem pluris æslimalur. et majori præmio dignus censeatur, quam aliquis actus religionis. El similiter quamvis in osse physico duo netus charitatis inion:·') ut quatuor non adæquant perfectionem unius actus intensi ut quinque; in approbation)? Iamen morali el in ordine ad præiniinn ilium superant : el ideo major gloria essentialis dabitur pro illis simul sumptis, quam huie soli correspondent.

15. Ex quo ad confirmationem difen-R<l's dum est, sufficiens principium predict® *'*' distinctionis reporiri in ipsa malitia ei "' gravitate peccati, secundum quod importat ordinem ad distinctos offectus, vel connotata. Si enim malitia et gravitas peccati consideretur in ordine ad generandum vel intendendum proprium habitum vitii, est consideratio physica : quia hujusmodi effectus oriuntur ab ea modo physico, sine relatione ad extrinsecam aestimationem vel appretiationem. Et idem est, si consideretur oppositio, el conlrarietas ejus ad actum virtutis, ei efficacia quaelibet ad habitum virtutis expellendum : aut si attendatur nobilitas materiæ, circa quam ponit inordinationem, el alia hujusmodi. Unde in his et similibus rationibus, quæ sunt regula et mensura gravitatis in esse physico, quantumcunque peccatum inferioris speciei crescat, non adæquabit peccatum speciei superioris, nec præstare poterit aliquem ex hujusmodi effectibus. Si vero eadem malitia et gravitas consideretur ut est per justitiam ordinabilis, el reparabilis perpœnam, fundatque condignilatem ad illam, ut sic sumitur omnino moraliter : quia secundum hanc rationem dicit respectum adjudicem, cujus est inordinationem per malitiam causatam per pœnam adæquare, el malum culpae, quod committitur voluntarie, malo pœnæ, de cujus ratione est ut sit contra voluntatem, resarcire el ordinare. Unde quia judex cuilibet peccato determinat laenam juxta prudentem appretiationem ipsius peccati : idcirco hæc apprelialio et æslimatioest tota mensura el regula gravitatis illius in consideratione morali. Ex quo palet, quod diversa sit mensura et regula gravitatis illius in hac morali consideratione, atque in consideratione physica. Nec refert quod mensura prædictæ gravitatis in ulraque consideratione est ratio el dictamen prudentia?, cui malitia opponitur: quia ipsamet ratio potest diversimode quantitatem peccati attendere per ordinem ad diversos terminos, el connotata, seu effectus, quæ modo diximus. Et ideo ipsamet potest osso diversa in rationo regulæ et mensuræ.

? –

46. Objicies

sc.·'. 10. Objicies eccundo, quod D. Thom, ubique præfert gravitatem ex objecto aliis gravitalibus,quæproveniunt ox circunstantiis ; ul videro est ari. 3 hujus quæstionis, ubi ail : *Quia peccata habent speciem ex objectis, differentia gravitatis, qu.v attenditur penes tAjtcla, est prima et principalis.* Et 2,2,quæst. 103, art. 3, expresse dicit, quod gravitas, quæ sumitur ex objecto, est principaliter in peccato : et quod secundum eam magis peccatum dicitur grave, quam secundum aliam, quæ provenit ex circunstantiis : atque hinc deducit, quod licet peccatum Adami excircunstaulia persona? peccantis habuerit maximam gravitatem ; non tamen idcirco fuit simpliciter gravissimum ;sed tantumsecundum quid : quia dantur alia peccata graviora ex objectis. Eadem quoque 2,2,quæst. 39, ari. 2, sic. ait : *Cum quxritur in communi de duobus peccatis, quod sit gravius? intelligenda est quæstio de gravitate, quæ attenditur secundum genus peccati.* Ergo ex mente D. Thomæ gravitas in peccatis simpliciter debet attendi ex quantitate objecti, quicquid sil de circunstantiis.

Confirmatur testimonio illo ex quæst. 2 de mal. quud pro prima conclusione adduximus: quod non tantum conclusionem illam probat ; sed videtur militare contra secundam. Ibi enim I). Thom. expresse dicit, gravitatem provenientem ex circunstantiis, quanlumcunquecrescat, non posse adæquare gravitatem, quæ desumitur ex objecto.

Respondetur, primum ex his testimoniis non esse coniranos : nam quod gravitas toij. desumpta ex objecto sit prima et principa-Mfaa. lis, probat hujusmodi gravitatem esse primo lococonsiderandam, et, cæleris paribus,aliis gravioribus praeferendam : non autem probat, quod talis gravitas semper sit major quacunque alia gravitate : aut quod si aliae valde augeantur, non possint eam excedere. Ad secundum ex quæst. 162, quod majorem præse ferre videtur difficultatem, respondetur, D. Thomam ibi solum velle, quod non qualibet major gravitas desumpta ex hac, vel illa circunstantia constituat peccatum simpliciter gravius, quamvis constituat illud gravius secundum quid : quia totus ille excessus potest superari a gravitate, quæ sumitur ex objecto. Et de facto ita accidit in peccato primi parentis ; nam excessus ille ratione circunstantiæ personæ non fuit tantus, ut non superetur per alia peccata ex objecto gravissima : uti est superbia, qua quis Deum negat, vel blasphemat (hæc enim sunt peccata, cum quibus ibi fit comparalio). Posset autem prædictum peccatum vel aliud ejusdem speciei ratione illius el aliarum circunstantiarnm adeo crescere, ut excederet simpliciter aliquod ex objecto gravius. Neque hoc negat Ang. Doctor, sed loquitur de eo, quod de facto accidit : ei quod attenta conditione status primi parentis secundum communem legem potuit accidere. Videantur quæ num. 43 observavimus.

17. Tertius locus ex quæst. 39 seipsumTeriiimi explicat, si attente legatur : ita enim habet : *Dicendum quod gracilas peccati dupliciter potest considerari: uno modo secundum suam speciem : alio modo secundum circunslantias. Et quia circunstantiæ particulares sunt infinita:, et infinitis modis variari possunt ; cum quxritur in communi de duobus peccatis, quod sit gravius ? Intelligenda est quæstio de gravitate, qux attenditur secundum genus peccati,* etc. Ubi, ut vides, ratio, propter quam D. Thom. docet, cum quæritur de duobus peccatis, quod sil gravius? inielligendam esse de gravitate ex objecto ·. non est quia hujusmodi gravitas sit major quacunque alia ex circunstantiis desumpta : sed quia communis quæstio non attendit circunstantias individuates, quæ sunt incertæ, et possunt in infinitum variari ; sed illud, quod tribuit peccato certam et determinatam malitiam, sicut dat objectum. Cum quo optime stat, ut consideratis in particulari circunstantiis individualibus, peccatum ex objecto levius posset ita aggravari, ut simpliciter el absolute excedat peccatum ex · objecto gravius. Neque hoc negat D. Thom. sed potius innuit in fine corporis, ut expendimus pro secunda assertione num. 40.

Ad testimonium confirmationis respon- wtor detur ibi esse sermonem de gravitate pec-ultimum, cati physice considerata : loquitur enim D. Thom. de illa, quatenus deservire potest ad constituendam vel variandam speciem peccati ; quod pertinet ad physicam considerationem. Unde cum dicitur, quod semper major est gravitas, quæ est ex peccati specie, sensus est, quod talis gravitas physice loquendo habet se ut ratio superior, et continet sub se omnem gravitatem, quæ desumitur ex circunstantiis, ut num. 38 el 39 explicuimus. Et ita hoc testimonium licet probet primam conclusionem, pro qua illud adduximus ; non convincit aliquid contra secundam.

48. Denique objicies contra eandem se- Vltima eundam assertionem rationem, qua aciobj';e'i priorem probandam usi sumus : quia tota

gravitas peccati inferioris speciei continetur sub ipsa specie : ergo quantumcunque crescat, semper erit inferioris rationis, ac gravitas speciei superioris. Et confirmatur : nam propterea dicitur, quod species sunt sicut numeri, et quod habent inter se distantiam negative infinitam : quia quantumcunque inferior in sua ratione crescat, nunquam pertinget ad gradum superioris : sicut quanlumcunque equus crescat in perfectione suæ speciei, non adæquabit simpliciter perfectionem hominis : et quantumcunque nigredo intendatur, aut dilatetur, non adæquabit perfectionem albedinis : ergo malitia, quæ est speciei inferioris, quantumcunque intra speciem crescat, nunquam pertinget ad quantitatem malitiæ speciei superioris, neque illam simpliciter adæquabit. Confirmatur secundo : nam excessus inter aliquas res simpliciter attendi debet secundum ea, quæ sunt per se ; non vero secundum ea, quae sunt per accidens : sed gravitas desumpta ex objecto, est per se in peccatis ; quæ autem ex circunstantiis desumitur, est per accidens, ergo excessus simpliciter inter illa non secundum hanc, sed secundum illam debet attendi.

Huic objectioni ut occurrat perdoctus junior ex schola D. Thomæ (quem sequi videtur Greg. Mart, ubi supra ante primam conclusionem) animadvertit, in quolibet peccato reperiri duplicem malitiam : alleram communem omnibus : et alteram propriam secundum specialem uniuscujusque rationem. Communis est (inquit) ratio offensæ, quæ consistit in inobedientia ad præcepta Dei ; et quia hæc inobedientia est ejusdem rationis in omnibus peccatis, etiam est ejusdem rationis in omnibus illis hujusmodi malitia. Propria autem malitia uniuscujusque est conversio ad speciale ejus objectum : quæ proinde in peccatis, quæ habent diversa objecta, debet esse diversæ rationis. Hæc autem specialis malitia alia est essentialis quæ constituit ipsum peccatum ; et alia accidentalis, quæ essentiam peccati consequitur. Illa desumitur ab objecto secundum essentialem et specificam ejus rationem : hæc vero a circunstantiis, quæ vel ex parte objecti, vel ex parte actus ut tendentis ad ipsum objectum, se tenent. Loquendo ergo de prima malitia, peccatum inferioris speciei potest adæquare in gravitate peccatum speciei superioris : quia cum hæc malitia sit ejusdem rationis in utroque, per augmentum unius potest ad alterius gravitatem perveniri. Loquendo autem de malitia speciali, fatetu r prædiclus junior objectionem propositam convincere: quia talis malitia est diversæ rationis in diversis peccatis : et ideo quuntumcunque in uno crescat,nunquam ad gradum alterius pertinget,

•19. Hæc tamen solutio et doctrina non f**. omnino placet. Tum quia ratio inobedien- ritu tiæ et ratio demeriti non ita est communis omnibus peccatis ut non proporlionnri debeat cum speciali malitia et ralione uniuscujusque: unde vel duo peccata ad.equari non debent in hac malitia communi ; vel debent etiam adæqnari in propria et speciali. Tum etiam quia cum crescit gravitas peccati speciei inferioris, non crescit (saltem per se primo) ratione malitiæ communis ; sed ratione propriæ et specialis : néque aliter illa augeri, aut diminui potest, nisi juxta hujus diminutionem, vel augmentum : ergo non stat, quod unum peccatum superet aliud ratione malitiae communis, et non eodem modo excedat in malitia speciali. Tum denique quia condignitas pœnæ non minus fundatur in malitia speciali, quam in malitia communi : ergo si in hac condignitate peccatum inferioris speciei polest ratione circunstantiarum adæquare, vel superare peccatum speciei superioris, etiam poterit ipsum adaequare, vel superare in utraque illa malitia.

Hac igitur omissa solutione, respondetur Ven ex dictis, quod licet in physica considera- 41 tione peccati ita contingat, ut objectio proposita intendit, in consideratione tamen omnino morali aliter philosophandum est. Unde moraliter loquendo, malitia tam communis quam propria peccati superioris speciei, et malitia inferioris quodammodo dici possunt unius rationis, quatenus ulriusque ratio attenditur secundum idem prudentis judicium : et differre solum penes magis et minus, secundum quod praedicto judicio magis aut minus appretiantur, majorique vel minori poena dignæ censentur : atque ita non mirum quod per augmentum unius possit alia adæquari, vel superari. Per quod patet ad primam confirmationem: nam etiam illa ratio procedit præcise secundum considerationem physicam.

Ad secundam respondetur gravitatem desumptam ex circunstantiis, licet physice loquendo quodammodo sit per accidens in peccato ; in morali tamen consideratione et appretiatione non minus esse per se, quam quæ sumitur ex objecto : et ideo prudens judex in punitione peccati, et determinatione pœnæ non minusattendit unam,quam aliam.

DUBIUM IV.

I'Irum illud peccatum nil (/ravius sec undum speciem, quod opponiturprxstanliuri virtuti?

Quamvis non possit certa regula determinari, quodnam peccatum in particulari absolute sil gravius : quia, ut dictum est, aequalitas et excessus in gravitate absolute loquendo dependet ex circunstantiis, quæ in infinitum variari possunt ; gravitas tamen essentialis et specifica in quolibet peccato estcerlael determinata : sicut est ipsa peccati species, quam consequitur, et supra quam fundatur. Unde pro hujusmodi gravitate specifica non repugnat assignari universalis regula, ex qua certo et infallibiliter ejus quantitas in singulis peccatis possit investigari. Quærimus igitur, num hujus rei sufficiens ratio esse possit oppositio et contrarietas ad perfectiorem, vel minus perfectam virtutem ? Et quia (ut D. Thom. in præsenti art. -l animadvertit) oppositio inter virtutem et peccatum est duplex : alia immediata et directa; alia ex consequenti et ex parte effectus, vel ut loquitur S.Doctor, *secundum quondam extensionem virtutis cohibentis peccatum,* el secundum hanc posteriorem quanto virtus est major, tanto solet minutioribus etiam peccatis opponi : dubii titulus non de ea, sed de prima intelligendus est.

§1.

Communis assertio ratione Ang. Doctoris fulcitur.

50. Dicendum est, illud peccatum esse gravius secundum suam speciem, quod directe opponitur majori virtuti. Assertio hæc ' Mos. desumitur ex Philosopho libr. 8 Ethic. W-is-cap. 10, ubi inquit, quod *pessimum optimo contrarium est. Optimum autem* (subsumit D. Thom.) *in moralibus est maxima virtus : pessimum cero gravissimum peccatum.* Ergo ex mente Philosophi quo major est virtus, eo peccatum illi oppositum secundum suam speciem debet esse gravius. Eandem assertionem statuit D. Thom. art. 1 hujus quæst. et quæst. 2 de mal. art. 10, ubi sic ait: *Gravitas ergo peccati,(piam habet* ear *specie sua, attenditur ex parte objecti sive materia : el secundum hanc considerationem gravius peccatum dicitur ex suo genere, quod majori bono virtutis opponitur, etc.* S. Doctor.,Ri rem sequuntur communiter ejus expositoïe.f. res in præsenti, ubi Conrad. Medina, Curiel, Zumel, Alvar. Martinez. Montes, super citatum art. 4, et plures alii. Probatur ratione, qua utitur D. Thom. in præsenti, ubi ita loquitur: *Virtuti opponitur aliquod peccatum uno quidem modo principaliter et directe, quod scilicet est circa idem objectum, nam contraria circa idem sunt : et hoc modo oportet, quod majori virtuti opponatur gravius peccatum: sicut enim ex parte objecti attenditur major gravitas peccati ; ita etiam major dignitas virtutis: utrumque enim ex objecto speciem sortitur, ut ex supradictis patet. Linde oportet quod maxinve virtuti directe, contrarlelur maximum peccatum, quasi maxime ab eo distans in eodem genere, etc.* curie!, ^'J^· Mart.'

Lt autem vis et efficacia hujus rationis percipiatur, animadvertendum, est, quod peccatum et virtus directecontraria, debent habere eandem materiam *circa quam,* seu idem objectum materialiter et in esse rei sumptum : ita ut res, quæ est objectum unius, sit etiam objectum alterius, quamvis sub diversa ratione ; nam contraria debent versari circa idem, licet diverso modo. Hac ratione temperantia et intemperantia directe contrariantur, quia habent eandem materiam *circa quam,* utriusque enim objectum sunt passiones concupiscibilis, quas temperantia ad medium rationis reducit; et intemperantia a prædicto medio extrahit. E contra vero intemperantia et fortitudo non sunt directe contraria, quia versantur circa distinctas materias, nempe intemperantia circa passiones concupiscibilis ; fortitudo vero circa passiones irascibilis, ut D. Thom. docet supra quæst. 66, art. 1. Consistit autem contrarietas peccati et virtutis, supposita maleriæ identitate, in eo quod prædictam materiam opposito modo respiciunt : nam virtus respicit illam, accedendo ad medium constitutum per rationem, et prosequendo illud ; peccatum vero recedendo a tali medio, et evertendo ipsum: aut si virtus per modum accessus et prosequutionis ; peccatum per modum fugæ et recessus, ut disp. 1, dub. 2, magisexplicuimus. Auimad vcrs'° proce- 'luitur 'r‘R‘

51. Ex quo fit, quod sicut dignitas virtutis attenditur ex dignitate materiæ, circa quam versatur, ita ut illa sit præstantior virtus, quæ respicit nobiliorem materiam, ita gravitas specifica peccati desumi debet ex ejusdem materiæ dignitate et nobilitate: et ideo illud peccatum secundum speciem erit gravius, quod versatur circa nobilius objectum ex parte materiæ, et quod in ma-

teria secundam se præstantiori el aliiori, evertit mediam rationis, et a regula ejus recedit. Et ratio videtur perspicua : nam sicut magis est juxta rationem servaro ejus regulam et mediam in materia nobiliori, magisque rationis participe, quam in minus nobili, et quæ minus rationi appropinquat : sic magis est contra eandem rationem, magisque illi repugnat derelinquere ejus medium el regulam in illa materia, quam in ista. Quo enim materia nobilior est, el magis ex se rationi et fini ejus conjuncta ; eo magis debetur illi mensura et regula ipsius rationis: fitque proinde major inordinatio, cum privatur tali regula, vel contra eam respicitur.

Bxpli- Potestque hoc aliqualiter ex plicari ex illis, quæ disp. 3, num 9, diximus : ubi ea ratione probavimus potiorem esse in malitia actum, quam habitum vitiosum circa idem objectum, quia actus secundus ratione suæ majoris actualitatis magis determinatus est ad bonitatem, strictiusque illam exigit quam habitus: et eo ipso repugnat magis illi, quam isti opposita malitia ei privatio rectitudinis. Ita ergo in præsenti accidit : nam quo aliqua materia est nobilior, el habet majorem conjunctionem ad rationem et ultimum finem-, eo stictius postulat, ul in ejus attingentia medium et regalaipsiusrationis observetur : coque magis illi repugnat oppositus modus attingendi, qui est per recessum a prædicto medio et regula. I nde sicut virtus, quæ in materia nobiliori servat prædictam regulam el medium. est nobilior el magis consona rationi, quam quæ in materia minus nobili id præstat : et hac ralione fortitudo, quæ habet pro materia passiones irascibilis, est nobilior temperantia, quæ habet pro materia passiones concupiscibilis, quia irascibilis nobilior est el vicinior rationi et ejus fini, quam concupiscibilis : ita vitium vel peccatum, quod in materia præstantiori prædictum medium et regulam evertit, deterius est, el magis rationi repugnat, quam quæ id eificiunl in materia minus nobili.

FûriiU- tur ratio. 52. Ex hoc facile est percipere vim rationis D.Thomæ, quam majoris claritatis gratia possumus reducere ad hanc formam. Illud peccatum est gravius secundum suam speciem, cujus objectum in ratione objecti ipsius peccati pejus est, el magis repugnans rationi : sed peccatum quod opponitur præstanliori viriati, habet pejus objectum, et magis rationi repugnans : ergo est gravius secundum speciem. Major constat : nam cum gravitas specifica peccati præcisesumatur ab objecto, nulla alia regula potest pro illius quantitate assignari, nisi quantitas malitia?, et deordinationis ipsius objecti. Minor autem ex dictis esi perspicua. Tum quia objectum peccati,quod opponitur prastantiori virtuti, ponit inordinationem circa nobiliorem materiam, cum eam ponat in materia nobilioris virtutis, cui prædictum peccatum opponitur : unde eo ipso dicit majorem inordinationem, majoremque disconvenientiam. et repugnantiam ad rationem: nam hujusmodi disconvenientia et inordinatio crescit ex materiæ nobilitate et dignitate. Tum etiam quia quo aliqua virtus est nobilior, eo tam ipsa quam oppositum peccatum versantur circa materiam magis affinem rationi et ejus fini ; cui proplereamagis debita est rectitudo et commensuralio ipsius rationis; magisque opposita incommensuratio repugnat : ergo sicut virtus,quæ attingit hujusmodi materiam, ponilque in ea praedictam commensurationem, habet nobilius objectum, et est perfectior virtus ex sua specie : sic etiam oppositum peccatum, quod talem commensurationem destruit, affertque oppositam incommensurationem, habebit pejus objectum, et erit secundum speciem gravius. Tum denique quia quo magis aliquod.objectum est proportionatum cum regula rationis in ordine ad virtutem, eo majorem improportionem habet cum eadem regula in ordine ad oppositum peccatum : ac proindequantum bonitatis objectivae habuerit, ut est altingibile per actum virtutis, tantum afferre debet malitiae objectiva?, ut est atlingibile peractum vitii oppositi : tanto ergo prædictuin objectum habebit esse pejus in ratione objecti peccaminosi, quanto fuerit melius in ralione objecti virtutis : atque adeo quanto virtus, quæ circa illud versatur, fuerit perfectior. Hac ratione Deus respectu actus odii maximam habet incommensurationem, et improportionem in ratione objecti, quia respectu actus charitatis et dilectionis dicit maximam proportionem et commensurationem : tanloque magis ei repugnat odium, quanto major amor illi debetur. Universaliterque loquendo, quanto aliquod objectum fuerit prosequutione et amore dignius, tanto illi repugnat opposita fuga et odium : et quantum bonitatis objectiva? affert respectu illius, tantum dicit oppositæ malitiæ respectu istius.

53. Potestque hoc confirmari et explicari vd animadvertendo, quod objectum virtutis,et u-

objectum

vbjectum vitii contrarii respiciunt eandem materiam ; differunt vero formaliler in ratione objectorum : quia in illa materia, in qua virtus ponit a-qualitatem el commensurationem cum ratione : vitium hujusmodi aequalitatem destruit, et ponit oppositam incommensu rationem : et sicut prædicta materia constituitur in ratione objecti specificativi virtutis per prædictam commensurationem, ita per oppositam incommensurationem constituitur formaliter in ratione objecti vitii. Ex quo fit, quod sicut inaequalitas et incommensuratio, quam ponit vitium in illa materia, non est minor quam opposita commensuralio et aequalitas, quam ponit virtus : ita prædictum objectum non minus dissonat rationi inesse objecti vitii, dut attingibile est per actum peccati, quam consonat illi in ratione objecti virtutis, et utestattingibileper actum bonum. Si igitur in hac ratione fuerit melius, et idcirco specified nobiliorem virtutem : consequens fit, ut in illa priori sit pejus, tribuatque speciem gravioris peccati.

Ali Confirmatur secundo : nam peccatum, quodcontrariatur perfectiori virtuti, ex sua specie habet destruere et corrumpere majus bonum, cum destruat et corrumpat medium ipsius virtutis: ergo ex sua specie est gravius, et deterius peccatum.

§ II.

Observationes pro pleniori intelligentia assertionis.

fnn, :&r· Win relll· 54. Pro pleniori autem intelligenlia assertionis quædam observare opus est : ex quibus objectiones, quæ contra nos fieri possunt, facile diluentur. Observandum est ergo primo, quod cum dicimus illud peccatum esse gravius secundum suam speciem, quod opponitur perfectiori virtuti, inlelligendum est de oppositione secundum objectum primarium et principale talis virtutis: si enim peccatum opponitur virtuti solum quoad objectum secundarium, non idcirco erit gravius, quia talis virtus sil perfectior. Et ratio est : quia virtus non habet, quod sit perfectior, ex ordine ad objectum secundarium; sed ex ordine ad primarium, a quo suam sumit perfectionem et speciem : quare nisi peccatum opponatur virtuti, quatenus tendit in hoc objectum primarium ; non opponitur illi formaliter ut perfectior est, adeoque non desumet ex hac oppositione tantam gravitatem, quanta est bonitas et rectitudo ipsius virtutis. Hac ratione licet chantas sit perfectissima virtus ; odium proximi, quod ei opponitur,non est gravissimum peccatum : quia non contrariatur illi directe, ut tendit in Deum objectum primarium, sed ut tendit in objectum secundarium. Quæ est expressa doctrina D. Thornæin præsenti art. 4 in solut.D.Thom. ad 3, eamque aperlius tradidit 2, 2, quæst. 39, art. 2, ubi docet, schisma, quamvis opponatur charitati, esse minus peccatum quam infidelitas. El in 3 argumento ita objicit:.*Majori malo majus bonum opponitur, ut patet per Philosophum in* 8 *Ethic, sed schisma opponitur charitati, qux est major virtus (piam fides, cui opponitur infidelitas, ut ex prxmissis palet : ergo schisma est majus peccatum (piam infidelitas.* Respondet vero : *Ad tertium dicendum, quod charitas habet duo objecta : unum principale, scilicet bonitatem divinam ; et aliud secundarium, scilicet bonum proximi: schisma autem et alia peccata, qux fiunt in proximum, opponuntur charitati quantum ad secundarium bonum, quod est minus, quam objectum fidei, quod est ipse Deus. Et ideo ista peccata sunt minora, quam infidelitas. Sed odium Dei, quod opponitur charitati quantum ad principale objectum, non est minus.*

55. Secundo observandum valde est, atsecumii. peccatum, quod opponitur inferiori virtuti, non etiam includat oppositionem cum alia virtute superiori : nara tunc ratione hujus inclusi posset prædictum peccatum superare illud, quod majori virtuti opponitur. Unde adulterium, quod castitati opponitur, secundum suam speciem gravius est quam furtum, quod opponitur justitiæ; quamvis hæc sit perfectior virtus quam illa : quia etiam in adulterio simul cum oppositione ad castitatem clauditur oppositio ad ipsam justitiam. Similiter licet prudentia sit nobilissima inter virtutes morales ; non idcirco quodeunque peccatum prudenliæ opponitur, habet esse gravius aliis peccatis, quæ virtutibus moralibus conlrariantur : quia etiam in hujusmodi peccatis includitur oppositio ad prudentiam, et aliqua ratio imprudentiæ. *Sicut enim* (ait D. Thom. 2, 2, quæst. D T11,1Uh 53, art. 2), *prudentia participatur quodammodo in omnibus virtutibus, in quantum est direction earum: ita et imprudentia in omnibus vitiis et peccatis. Nu\[uin enim peccatum potest accidere, nisi dt defectus in aliquo actu rationis dirigerais : qU0({ pertinet ad prudentiam.* Desu\Qj|UrqUe jlæc observatio ex eodem Ang. Dpctprp 2, 2, quæst. 94,

ari. 3, ubi ea ralione probat, idololatriam, quæ opponitor religioni, esso gravius peccatum infidelitate, desperatione, et aliis, quæ virtutibus theologicis contrahantur: quia in ipsa idololatria includitur etiam oppositio ad praedictas virtutes. Et in solut. ad 1, sic ait: *Dicendum quod idololatria prr-supponil interiorem infidelitatem, et adjicit exterius indebitum cultum.* Ubi observat Cajet, quod D. Thom. loquitur de peccato idololatria? non praecise secundum id, quod addit supra peccatum infidelitatis, per quod aprædicto peccato distinguitur, qua ratione soli religioni opponitur: sed secundum totum: quod claudit et præsupponit: quo modo includit etiam ipsum peccatum infidelitatis, et oppositionem cum fide. Qui enim cultum veri Dei idolo offert, ipsum Deum verum negat, et alium Deum sibi constituit. Quod etiam videre est in multis aliis peccatis, ut infra magis declarabitur.

Tenu. 56. Tertio observari debet, ut peccata, inter quæ fit comparatio, habeant eundem modum oppositionis ad virtutem: ita quod aut utrunque opponatur illi contrarie: aut utrunque privative: adeoque vel utrunque sit peccatum commissionis; vel utrunque omissionis. Si autem unum sit commissionis, quod opponitur contrarie, et aliud sit omissionis, quod opponitur tantum privative; valde probabile est, quod etiam si hoc posterius perfectiori virtuti opponatur, poterii esse minus grave quam illud: quia diversus iste modus oppositionis mutat non parum eorum gravitatem. Nam oppositio privativa etsi tollat rectitudinem virtutis; non tamen ponit in ejus materia aliquam inordinationem, aut iiicommensurationem cum ratione, sicut ponit oppositio contraria. Unde malitia objectiva illius materiæ distincto modo et in longe diverso gradu attingitur, et participatur per unam ex praedictis oppositionibus, ac participatur per aliam: quia per oppositionem contrariam attingitur adæqqate, et complete totaque prædicta malitia in actum peccati derivatur: per privativam vero solum attingitur initiative et iuadæquate. Quocirca probabiliter dici potest, peccatum homicidii, quod justitiæ opponitur, esse gravius secundum suam speciem, quam omissio sacri, quæ opponitur religioni, quamvis religio sit perfectior, quam justitia.

quid # Quarto observant nonnulli, ut actus virlutis, quæ minus perfecta dicitur, non sit magis debitus, quam actus virtutis perfectioris: nam tunc ratione hujus majoris debiti erit gravius peccatum agere contra illam, quam contra islam. Hæc tamen conditio nec videtur multum ad rem, neque omnino recte assignatu: ad summumquo potest deservire pro peccatis omissionis: nam peccata commissionis eodem modo aggravantur ex oppositione ad præsluntiorem virtutem, sive ipsa virtus aut ejus actus sint parum, sive multum debita. Imo etiam si nullus actus talis virtutis absolute sit debitus: quia cum hujusmodi peccata non consistant in carentia alicujus aclus debiti; sed in eo quod ponunt in materia opposita? virtutis positivam inordinationem, ut explicuimus a n. 50, non refert ad eorum gravitatem utrum aliquisaclus prædictævirtutis sit debitas, aut magis debitas; sed utrum materia, in qua inordinationem constituunt, sit secundum se nobilior, magisque rationi, et fini ultimo conjuncta; cui proinde magis deordinatio repugnet.

57. In peccatis autem omissionis videtur habere locum prædicta conditio: eo quod consistunt in carentia actu debiti: et sicut cæteris paribus eo sunt graviora, quo aclus, qui omittitur, perfectior est; ita quo prædictus actus strictiori jure debetur. Videturque hæc doctrina D. Thomæ 2, 2, quæst. 105, art. 2, ubi postquam dixit inobedientiam posse aggravari ex duobus capitibus: uno modo ex parte praecipientis, ita ut quanto superior est, qui præcipit, tanto ei inobedientem esse sit gravius; subdit: *Secundo ex parte præceptorum: non enim præcipiens æqmiliter vult impleri omnia, qux mandat. Magis enim unusquisque præcipiens vult finem, et id. quod est fini propinquius: et ideo tanto est inobedientia gravior, quanto præceptum, quod quisque prxterit, magis est de intentione illius, qui præcipit,* etc. Verum si res attentius consideretur, manifeste constabit, quod neque pro hujusmodi peccatis (saltem universaliter loquendo) assignanda sit prædicta conditio. Nam licet admittamus, tunc peccatum omissionis esse gravius, quando actus omissus est magis debitus: attamen quod prædictus actus magis debeatur, non aliunde provenire potest (saltem loquendo in ordine ad præcepta Dei) nisi quia in se esi perfectior, et spectat ad nobiliorem virtutem. Cujusoplimam rationem tradit Ang. Doct. loco nuper cit. ubi sic ait: *In præceptis quidem Ikil'A manifestum est. quod quanto præceptum datur de meliori, tanto est ejus inobedientia gravior: quia cum voluntas Dei per se feratur ad bonum; quanto aliquid est melius, tanto Dtus vult illud magis impleri,* etc. Non igitur in ordino nd divina præcepta hæc duo conjungi possunt, ut actus in se sit perfectior: et non eo ipso (si seined sub præcepto cadat) strictiori jure debeatur. Superline igitur assignatur ista conditio, etiam pro peccatis omissionis, quæ Dei præceptis opponuntur.

Posset vero prædicta conditio sustineri in humanis præceptis, quia voluntas legislatoris humani non semper magis fertur in majus bonum; neque illud, quod melius est,semper magis præcipit. Et ideo loquendo de peccatis omissionis, quæ hujusmodi præceptis contrahantur, admittimus doctrinam istius observationis: sicut eam admittit l&i Ang. Doctor loco cit. ubi post verba modo relata inquit: *Voluntas autem hominis non semper magis fertur in melius: et ideo ubi obligamur ex solo hominis præcepto, non est gravius peccatum, ex eo quod majus bonum præteritur; sed ex eo quod præteritur illud, quod est magis de intentione prxeipientis,* etc.

Dices, etiam in ordine ad præcepta Dei non semper actum perfectioris virtutis esse magis debitum: nam virginitas perfectior est simplici castitate; et non propterea est magis debita. Similiter religio est nobilior quam justitia: et nihilominus præceptum de aliquo actu justitiæ aliquando strictius, obligat quam præceptum alicujus actus religionis. Unde judex, cui ex officio incumbit providere bono civitatis, aliquando strictius ad id tenetur, quam ad audiendum sacrum, qui est actus virtutis religionis: et ideo ubi utrunque praestare non posset, debet prælina. ferre actum justitiæ. Respondetur negando antecedens, supposito quod uterque actus sit praeceptus: unde strictius tenetur virgo abstinere a fornicatione, quam soluta non virgo: sicut gravius peccatum est stuprum, quam simplex fornicatio. Adde peccata contra castitatem et contra virginitatem non esse peccata omissionis; sed commissionis. In peccatis vero commissionis non attenditur (saltem per se primo) ad majus debitum ex parte opposilæ virtutis; sed ad excellentiam et præstantiam materiæ, ut explicuimus.

58. Per quod patet ad illud de actibus justitiæ et religionis. Aliud enim est, quod urgente præceplo de aliquo actu justitiæ, præceptum de actu religionis non obliget: aliud vero, quod urgente utroque præcepto, strictius obliget præceptum justitiæ, quam religionis. Primum est verum, et multoties contingit: potuit enim legislator, urgente præcepto de aliquo actu inferioris virtutis, nolle obligare ad actum cum eo incompossibilem, etiamsi sit virtutis superioris. Secundam autem manifeste est falsum -,nam suppositoquod præceptum religionis obliget, strictius obligat, quam præceptum particularis justitiæ: majusque peccatum est ex specie sua omittere actum religionis, v. g. sacrum, aut solutionem decimarum, quando ad id aliquis tenetur, quam omittere actum debitum ex justitia commutati va vel distributi va.

Denique observandum est, ut comparatio, quæ fit inter peccatum, quod opponitur perfectiori virtuti; et illud, quod opponitur minus perfectae, inteliigatur non absolute; sed dumtaxat quoad malitiam et gravitatem specificam, ut initio dubii tetigimus: aut quod si inteliigatur de gravitate absolute, cætera sint paria: nam ut ex doctrina dubii præcedentis constat, peccatum ex objecto levius, adeoque oppositum minori virtuti, potest ratione circunstantiarum ita crescere, ut absolute ada?quet vel superet peccatum gravius ex objecto, et quod majori virtuti opponatur. Ex qua observatione non erit difficile explicare aliqua D. Thomæ, et aliorum Patrum testimonia, in quibus peccata opposita inferioribus virtutibus præferunt non semel peccatis, quæ virtutibus superioribus contrahantur: frequenter enim loquuntur non de sola gravitate specifica, et cæteris paribus; sed absolute de tota gravitate reperta in peccato, undecunque proveniat. uitim an'mad' c 10'

§ III-

Quæ obstent nostræ assertioni?

59. In oppositum nostræ doctinæ indinant recentiores nonnulli, de quorum numero sunt Vasq. in præsenti in annotationibus ad art. -1, num. 29, Lorca disp. 29, memb. 2, Salas tract. 13, disp. 5, sect. 3, et alii: qui adhuc suppositis his, quæ observavimus, non admittunt, peccatum oppositum perfectiori virtuti esse semper secundum speciem suam gravius; sed alias adhibent limitationes et modificationes, quæ neque apud D. Thomam habent sufficiens fundamentum, nec cum ejus ratione et doctrina possunicohærere. Quicquid vero sit dedicendi modis, nobis obstare videtur S. Doctor 2, 2, quæst. 118, art. 7 ad 1, et in hac 1. 2, quæst. 81, art. 4 in solut. ad 1, ubi dicit non oportere *quod principalia vi* Lona. sabs. prjraa objectio cx D· Thom‡

*tia opponanturprincipalibus virtutibus.*El in hac quasi. 73, art. 2 ad 3, quod *etiam si virtutes* essrn/ *pires, non sequeretur vitia esse paria:* ergo inæqualitas in gravitate ex parte peccati non bene attenditur ex oppositione ad inæquales virtutes.

iVV mitio Confirmatur ex Chrysostomo homil. 68 ad populum : ubi avaritiam, quæ opponitur liberalitali, dicit esse majus peccatum, quam furtum et rapina, quæ opponuntur juslitiæ. eodem ct« Cfcrys. Et similiter D. Thom. 2,2, quæst. 135, art. 1, in solut. ad 3. parvificentiæ, quæ magnificentiae opponitur. præfert illiberalitatem: constat autem liberalitatem non esse ita perfectam virtutem, sicut justitia et magnificentia. Item glossa Levit. 15, et Zachar. 5, idololatriam dicit esse gravissimum omnium peccatorum. Et idem dicit de blasphemia glossa Isai. 18 et nihilominus religio aut fides, quibus hæc peccata contrahantur, non sunl maxima? omnium virtutum : nam major est charitas : ergo, etc.

Diluitur. 60. Respondetur ad primum testimonium, in utroque illo loco per principalia vitia non intelligi vitia majora aut graviora ; sed vitia capitalia, quæ aliorum sunt causa? et radices : non autem oportet, quod omnia hujusmodi vitia sint aliis graviora : ut loquens de gula docet D. Thom. 2, 2, quæst. 148, art. 5 ad 2. In secundo testimonio inlelligendus est de aequalitate virtutum non secundum suas rationes specificas ; sed secundum quod in statu perfecto prudentia informantur, et in ea connectuntur, ut ex contextu constat.

Diluitor rôotir- ηκ„ι°' Ad confirmationem dicendum est, Chry- SOS[0mum non loqui de avaritia, ut præcise sistit intra suum genus , sed ut transit etiam ad genus injustitia?, furando et rapiendo sine verecundia et timore, ut ejus verba satis ostendunt : sic enim habet : *Nam et avarus rapax, fur est et latro, illo longe deterior, quanto et violentior. Ille namque tum latendo, tum nocte grassarido multum de facinore succidit, ulpofe qui vereatur et timeat peccare : hic autemperfricata fronte, nudo capite, per medium forum res omnium rapit, se furem simul exhibens et tyrannum,* Chrys. etc. Ad id vero, quod D. Thom. ait de illiberalitate respectu parvificentiæ. constat ex dictis num. 55, quia illiberalitas quodammodo parvificentiam includit. et se habet ex additione ad illam. Nam illiberalis eo ipso non potest esse magnificus·, parvificus autem potest esse liberalis. Unde ratione ejus, quod illiberalitas includit, opponitur etiam magnificentia?, et ratione ejus, quo i addit, parvificentiam superat. Nisi malis dicere, quod Ang. Doctor in hoc loco non anteponit illiberalitatem parvificentiæ quoad gravitatem specificam ; sedquoadaliquam gravitatem accidentalem, quæ ratione objecti extrinseco difficilioris diminuitur, juxta ea, quæ inferius trademus. Ad alia quoque duo de idololatria et blasphemia desumpta ex illis glossis constat ex dictis num. 55. Quamvis etiam possit dici, quod in prædictis glossis non fit comparatio ad peccata, quæ sunt contra Deum, et opponuntur immediate virtutibus theologicis; sed ad alia, quæ homo committit in proximum, aut in se ipsum, quæ solum contrahantur virtutibus moralibus.

61. Deinde objicies, quod intempérantia est gravius peccatum, quam timiditas, ul0^· tradit D. Thom. 2, 2, quæst. 142, art. 3, el nihilominus fortitudo, cui timiditas opponitur, est major virtus quam temperantia, ut habet S. Doctor supra quæst. G6, art. 2, et 2, 2, quæst. 123, art. 12, et quæst. 5, de virtut. art. 3.

Confirmatur primo : nam plura peccata Wa opposita prudentiæ, ut consideratio, neglîgentia, et similia non sunt ita gravia sicut aliqua, quæ opponuntur temperantiae : et tamen prudentia est longe major virtus : ergoetc.Confirmatursecundo .-quiaschisma, invidia, odium proximi, et alia hujusmodi contrahantur charitati, et non propterea sunt ita gravia sicut infidelitas, et desperatio, quæ fidei et spei opponuntur : e contra vero superbia appellatur a D. Thoma 2, 2, quæst. 162, art. 6, gravissimum peccatorum : et tamen humilitas, cui opponitur, non est maxima virtutum, ut docet eadem 2, 2, quæst. 161, art. 5, ergo, etc.

Ad hanc objectionem (prætermissasolu-^|* tione Gabrielis Vasq. quæ non est ad rem) respondetur cum .Medina, Curiel, Zumel, Greg. Mart, et aliis ex Thomistis : nee non cum Sayro in clavi reg. lib. 8, et cum Francisco de Herrera disp. 32, quæst. 4, peccatum intemperantiæ, ut sistit præcise intra hoc genus, non essegravius timiditate quantum ad malitiam specificam el essentialem desumptam ex proprio et formali objecto; sed quantum ad malitiam accidentalem, quæ desumitur ex aliquibus circunstantiis : maxime vero ex ratione voluntarii, ad quam D. Thom. in prædicto loco totum excessum intemperantiæ supra timiditatem reducit ; non autem ad objectum specificativum et formale.

^62. Verum contra hujusmodi solutionem insurgunt duo non parum difficilia. Primo qnod Aug. Doctor in loco allegato ex 2, 2, loquitur tam de gravitate, quæ desumitur ex objecto, quam de illa, quæ desumitur ex circunstantiis, ut verba ejus in principio corporis illius articuli satis ostendunt : sic 'T-^ enim ait : *Dicendum quod unum cilium potest alteri comparari dupliciter : uno modo ex parte ipsius materix vel objecti : alio modo ex jxirie ipsius hominis peccantis. Et utroque modo intemperantia est gravius vitium, quam timiditas,* etc. Ergo non recte exponitur de sola gravitate accidentali. Secundo quod timiditas intra suum genus quantumcunque crescat, non pertingit ad gravitatem peccati mortalis : et ideo necessenon est hujusmodi peccatum in confessione aperi re: cum tamen plura peccata ex his quæ opponuntur temperantia?, ex proprio genere sint mortalia : ut patet in fornicatione, adulterio, et similibus : ergo ex objecto, et non tantum ex circunstantiis habent ista esse graviora.

Tbdj. <*· Respondetur ad primum, D. Thomam per gravitatem ex parte materiæ vel objecti non intelligere gravitatem specificam et essentialem·, sed gravitatem accidentalem desumptam ex aliquibus circunstantiis objectivis. Sicut enim malitia augetur, et minuitur ex aliis circunstantiis, quæ tenent se ex parte principii agentis, augentque, vel diminuunt rationem voluntarii, ut est major vel minor impetus alicujus passionis, major vel minor ignorantia, vel cognitio, etc. sic etiam diminui et augeri potest ex majori vel minori arduitate et difficultate extrinseca objecti : et ex eo quod prædictum objectum vel ejus oppositum magis vel minusnecessarioappetitur. Hæc enim major aut minor difficultas vel necessitas extrinseca ex parte objecti, refundit in actum peccati plus minus de ratione voluntarii, atque ita auget vel minuit gravitatem ejus accidentalem. Unde quia mortis et tormentorum pericula, circa quæ est timiditas, difficillimum est aggredi, eo quod appetitus conservandi vitam habet esse maxime necessarius, et ex alia parte timores et tristitia? valde diminuunt cognitionem, et mentem hominis quodammodo obstupefaciunt : econtravero respectu intemperantiæneque ex parte objecti, neque ex parte principii adest aliquid, quod voluntarium ita diminuat, ut intuenti constabit: idcirco vitium intemperantiæ dicitur a D. Thoma gravius in malitia accidentali, quam timiditas tam ex parte materiæ vel objecti : quia ex ulroquecapilein hoc diminuitur voluntarium, sicut in illo augetur. Tantusque est intemperantiæ excessus in hac gravitale accidentali, ul absolute possit dici gravius peccatum, quarn timiditas·, etiamsi hæc in gravitate specifica et essentiali superexcedat.

63. Desumitur autem hæc solutio ex ipsoD.Ttwm. contextu: nam postquam dixit D. Thom. quod intemperantia est gravius vitium quam timiditas tam ex parte materiæ vel objecti, quam ex parte peccantis, subdit rationem, dicens: *Primo namque ex parte materix: nam timiditas refugit pericula, mortis, ad qux vitanda inducit maxima necessitas conservandx vitx : intemperantia autem est circa delectationes, quarum appetitus non est adeo necessarius ad vitæ conservationem : quia ut dictum est, intemperantia magis est circa quasdam oppositas delectationes seu concupiscentias, quam circa concupiscentias seu delectationes naturales. Quanto autem illud, quod commovet ad peccandum, videtur esse magis necessarium, tanto peccatum levius est. Et ideo intemperantia est gravius vitium, quam timiditas ex parte objecti, sive materiæ ntoventis, etc.* Ubi ut vides, totum excessum gravitatis intemperantiæ ex parte objecti supra timiditatem reducitur ad hoc, quod objectum istius, seu id, quod ad timendum inducit, magis necessario movet ; minusque proinde relinquit voluntarii et libertatis, quam objectum movens in intemperantia.

Idem colligitur ex solut. id 1, ubi proposita fuerat hæc objectio : *Timiditas opponitur fortitudini, qux est nobilior virtus, quam temperantia, cui opponitur intemperantia, ut ex supradiclis patet: ergo timiditas est majus vitium quam intemperantia.* Et respondet idem. D. Thom. *Ad primum dicendum, quod excellentia fortitudinis supra temperantiam potest considerari dupliciter: uno modo ex parte finis, quod perlinet ad rationem boni, quia scilicet fortitudo magis ordinatur ad bonum commune quam temperantia. Ex hac etiam parte timiditas habet quondam excellentiam supra intemperantiam: in quantum scilicet per timiditatem aliqui desistunt a defensione boni communis. Alio modo ex parte difficultatis: in quantum scilicet difficilius est subire pericula mortis, quam abstinere a quibusdam delectationibus: et quantum ad hoc non oportet quod timiditas prxcellat intemperantiam. Sicut enim majoris virtutis est non vinci a fortiori; ita etiam e contrario minoris vitii est a fortiori vinci, et majoris vitii a debiliori superari.* Quibus in verbis observandum est, quod cum D. Thom. loquitur de

objecto fortitudinis, et timiditatis in ordine ad finem, præponit illud objecto temperanti? : et sicut ex hac parte tribuit fortitudini praecellentiam supra temperantiam ; sic etiam timiditati tribuit excessum supra intemperantiam. Tunc vero anteponit intemperantiam timiditati, cum loquitur de prædictoobjecto in ratione difficilis, difficultateproveniente ab extrinseco motivo: quod est amor delectationum, vel conservandi vitam. Constat autem, quod neque prædictæ virtutes, neque opposita peccata sumunt bonitatem et malitiam specificam per se primo ab objecto in ratione facilis vel difficilis ab extrinseco: alias fortitudo, quæ habet objectum omnium difficillimum, esset secundum suam speciem maxima virtutum, nt D. Thom. arguit eadem 2, 2. quæst. 132, art. 12. Excessus ergo fortitudinis supra temperantiam, et timiditatis supra intemperantiam, quem D. Thom. vocat ex ordine ad finem, est excessus essentialis, et desumptus ex proprio earum objecto secundum rationem specificativam : excessus vero fortitudinis supra alias virtutes, el intemperanliæsupra timiditatem ralione facilitatis, vel difficultatis extrinsecæ objecti, est excessas accidentalis : quamvis talis conditionis, ut ralione illius superet intemperantia excessum essentialem timiditatis, ila ut omnibus inspectis, absolute dici possit majus vitium.

Eepliea. 64. Neque obstat, si dicas, quod finis, de quo D. Thom. loquitur, est finis extrinsecus distinctus ab objecto fortitudinis : ergo excessus fortitudinis supra temperantiam, et timiditatis supra intemperantiam desumptus ex ordine qd hunc finem, potius est excessus accidentalis. Respondetur enim, quod

Ener- Tatur· ut in tract.de bonit. eImalit, disp. 3, dub. 1, diximus, hoc est speciale in fortitudine, ut essentialiter respiciat aliquem finem exlrinsecuni : non quasi ab illo immediate specificelur;sed quia ut proprium objectum fortitudinis consistat, necessarius est prædictus finis per modum bonificantis materiam, ut loquitur Cajet. 2, 2. quæst. 12-1, art. 3, non enim posset esse laudabile subire mortis pericula, nisi esset alius extrinsecus finis, puta charitatis, vel justitiæ, etc. qui illam sufferentiam rectificaret, et bonificaret, efiiceretque materiam congruam fortitudini, ut cit. loco magis explicuimus. Unde quia fortitudinem ordinari ad bonum commune sicut ad finem bonificantem, magis quam ordinatur temperantia; arguit in objecto speeificativo fortitudinis excessum supra objectum specificativuin temperantia?: idcirco excessus ipsius fortitudinis supra temperantiam, adeoque timiditatis supra intemperantiam, qui ex connulatione prædicli finis attenditur, est excessus essentialis, utpole desumptus immediate ex materia et objecto essentiali fortitudinis el timiditatis, licet connotando prædictum finem. El hoc forte voluit Cajet, cit. quæst. 142, art. 3, quem non satis intelligentes Vasq. et alii in præsenti repugnant.

'./r

Ad secundum principalis impugnationis dicunt nonnulli, quod etiam timiditas potest esse peccatum mortale, si materia sit gravis : puta si quis propter timorem mortis vel tormentorum neget fidem, vel tradat civitatem. Sed hæc solutio non satisfacit : quia neque timiditas, neque aliud peccatum fortitudini oppositum præcise intra suum genus habet quod repugnet charilati, neque est contra bonum Dei aut proximi : quod est de ratione mortalis peccati : sed consistit in sola inordinatione circa passiones irascibilis : sicut gula consistit in deordinalione passionum concupiscibilis : ergo sicut hæc propter hanc rationem non attingit intra suum genus ad rationem mortalis, ita neque illud attinget. Adde quod si praedicta peccata præcise intra suum genus possent esse mortalia, deberent, supposita gravitate materiæ, explicari in confessione :et ita ille, qui negavit fidem propter tormenta, teneretur utrunque seorsum fateri : siquidem utrunque esset speciale et distinctum peccatum mortale. Quod tamen nullusdicet: nam id potius esset excusare peccatum infidelitatis, quam majus vel distinctum peccatum mortale confiteri.

Vfn «iεκ. 65. Quare omissa hac solutione, respondetur ex doctrina Thomistarum et aliorum, quos num. 61 citavimus, quod neque etiam peccata temperantiæ opposita, ut sistunt præcise intra genus intemperantia?, habent pertingere ad gravitatem peccati mortalis: sicut dictum est de peccatis contra fortitudinem. Et ratio utrobique est eadem, et est jam tradita : quæ si in peccatis fortitudini oppositis vim habet, eo quod sistunt in deordinalione passionum irascibilis : a fortiori idem convincere debet in oppositis temperantiæ, quæ secundum quod ei dumtaxat opponuntur, sistunt in deordinalione passionum concupiscibilis ; nec charitati sive quoad bonum Dei, sive quoad bonum proximi repugnant. Quod vero peccata contra castitatem, aut contra aliquam aliam partem temperantiæ sint ex suo genere mortalia, convenit illis, quin simul cum oppositione ad temperantiam includunt oppositionem ad justitium, vel alias virtutes temperantia perfectiores, aut ad aliquid altius virtute. El de adulterio perspicuum esi, cum in eo fiat injustitia conjugi : sicut in stupro el raptu virginis fit injuria aut ipsi, aut patri : in ineæstu vero fit irreverentia sanguini ; quod pietati repugnat : et sic do aliis.

De simplici autem fornicatione docet D. Thom. 2, 2, quæst. 151, art. 2, incorpore, et ad -l, quod habet rationem mortalis, quatenus importat deordinalionem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui est ex tali concubitu nasciturus : seu quatenus per Min tollitur certitudo, et impeditur bona educatio prolis procreandae : quod etiam

Mta. reducitur ad injustitiam. *Neque obstat* (inquit) si *aliquis fornicando, sufficienter provideat proli de educatione, quia id, quod cadit sub legis determinatione judicatur secundum id, quod communiter accidit ; et non secundum id, quod in aliquo casu potest accidere.* Et quæst. 2, de mal. ari. 10, hoc ordine distinguit peccatorum gravitatem ex oppositione ad diversa bona diversarum virtutum : ut primum locum teneant peccata, quæ sunt immediate contra virtutes theologicas, utpote contra bonum ipsius Dei : deinde peccata, quæ committuntur in proximum, et repugnant justitiæ ; inter quæ illud est gravius, quod majori bono proximi opponitur: sicut homicidium, quod opponitur vitæ actuali, gravius est fornicatione, quæ solum opponitur vitæ in potentia : et fornicatio gravior est furto et rapina, et aliis hujusmodi, quæ in externis tantum bonis proximum laedunt. Quod totum declarat Ang. Doctor his verbis : *Gravius peccatum dicitur ex suo genere, quoti majori bono virtutis opponitur : unde cum bonum virtutis consistat inordinatione amoris, ut Augustinus dicit; Deuiri autem super omnia diligere debeamus ; peccata, qua sunt in Deum, sicut idololatria, blasphemia, et hujusmodi, secundum suum genus sunt reputanda gravissima, /nter peccata autem, qux sunt in proximum, tanto aliqua sunt aliis graviora, quanto majori bono proximi opponuntur. Maximum autem bonum proximi est ipsa vita hominis, cui opponitur peccatum homicidii, quod tollit actualem hominis vitam ; el peccatum luxuriæ, quod opponitur vitæ hominis in potentia, quia est inordinatio quxdam circa actum generationis humanx. Unde inter omnia peccata, qux sunt in proximum, gravius est homicidium secundum suum genus : et secundum locum tenet adulterium, et fornicatio, et hujusmodi peccata carnalia : tertium autem lucum tenet furtum, et rapina, el hujusmodi, per qux in exterioribus bonis Ixditur proximus. In singulis autem horum generum sunt diversi gradus, in quibus mensuram peccati secundum genus suum oportet accipere, secundum quod bonum oppositum magis vel minus per charitatern debet amari,* etc. Ubi, ut cernis, inter peccata, quæ sunt in proximum, adeoque justitiæ opponuntur, numerat fornicationem, et alia peccata luxuriæ : quia licet non noceant vitæ actuali ; nocent tamen vitæ in potentia.

66. Nec refert, si urgeas primo, quod septica-proles, quæ nondum genita est, sicut nullum habet jus ut generetur, ita neque ut generetur modo congruo suæ educationi : ergo sive hoc, sive illo modo generetur, nulla potest ei fieri injustitia. Deinde peccatum contra naturam, quod inter omnes luxuriæ species est gravissimum, non potest hoc habere ex oppositione ad justitiam : tum quia nulla ibi expectatur proles, cujus educatio possit impediri : tum etiam quia prædictum peccatum ex specie sua est gravius qualibet injustitia ; imo est gravius sacrilegio, juxta doctrinam D. Thomæcit. quæst. 15-1, art. 12, constat autem, quod ex oppositione ad justitiam non posset habere tantam gravitatem : ergo, etc. Ad hæc : inebriatio, quæ ex specie sua est peccatum mortale, non opponitur justitiæ ; sed dumtaxat temperantiæ, et sobrietati : ergo sufficit oppositio ad has virtutes, ut sit culpa mortalis.

Euo- ^lur priuia' Respondetur ad primum concedendo, simplicem fornicationem non esse formali-1er injustitiam, ut replica convincit : habet tamen inordinationem, quæ intra genus luxuriæ æquivalet injustitiæ : et ideo potest dici *injustitia xquivalenter,* et *virtualiter :* quatenus ponit circa actum generationis humana? talem inordinationem, quæ infert damnum proli nascituræ. Neque ad hoc necessarium esi, quod in ipsa prole detur actuale jus ad generationem, vel debitam educationem : nam. ut diximus, hæc non est injustitia formalis, quæ requirit prolem actu existentem, cum actuali jure ut non laedatur; sed vidualis dumtaxat, et per æquivalentiam : ad quam sufficit jus late sumptum, quod habet ipsa humana natura ad sui congruam et debitam dilatationem, ratione cujus lex naturalis unicuique praecipit. ul ex suppositione quod det operam

generationi hamanæ, hoc fiat servatis omnibns, quae ipsa generatio, et bonum prolis procreandae requirit.

Püakar iNBIK3i· iHati de peccato contra naturam dicas, hujusmodi peccatum includere ex una parte eandem oppositionem virtualem cum justitia. quam simplex fornicatio : quoniam actus ille, quantum est ex se, tendit etiam ad generationem humanam : et non minus, sed multo magis quam vagus concubitus obstat educationi prolis; pro cujus generatione, et non ad alium usum semen humanum institutum est a natura. Ex alia quoque parte addit oppositionem ad aliquid aliius virtute, quia opponitur ipsi bono speciei humanæ, et naturali ordini communi, ad quem virtutes ordinantur, et qui a Deo immediate procedit. Quod recte vidit D.

D.Pmm. Thom. cit. art· 1*2. ex quæst. 154, ubi gravitatem praedicti peccati supra omnes alias luxuriæ species; imo supra homicidium, et sacrilegium deducit ex hac oppositione in solut. ad 1, ubi sic ait : *Dicendum quod sicut ordo rationis est ab homine; ita ordo naturas est ab ipvj ïk<>. Et ideo in peccatis contra naturam, in quibus ipse ordo nature violatur, fit injuria ipsi Deo,* etc. Et in solut. ad 2 : *Dicendum, quod etiam vitia contra naturam sunt contra Deum, ut dictum est : et tanto sunt {/raviora tanquam sacrilegii corruptela, quanto ordo natui:*r *humanæ inditus, est prior et stabilior piam quilibet alius ordo superadditus.*

Diluitur 'ertia. 07. Per qitod patet ad aliud de ebrietate : non enjm hujusmodi peccatum pertingeret ad mortale,si sisteret in oppositione ad temperantiam. et deordinalione circa potum : sicut gula, quæ ponit inordinationem circa cibum, ad id ex suo genere, attenta praecise lege naturali, non pertingit .-sed quia privat usu rationis, adeoque opponitur bono talis usus, quod est altius virtute humana, et

D.Tiiom-ejus principium. Unde D. Thom. 2, 2, quæst. 150, art. 2, ea ratione probat ebrietutem esse peccatum mortale : *Quia secundum eam* (inquit) *homo volens et sciens privat se usu rationis, quo secundum virtutem operatur, et peccata declinat.* Quomodo autem ebrietatis peccatum, quod adeo excellenti bono opponitur, non sit omnium gravissimum ; neque ita grave, sicut plura alia, quæ determinatis virtutibus contrariantur, explicat art. '3 ad 2, his verbis : *Dicendum*

Weui. qIKK/ *bonum rationis impeditur dupliciter :* uno *modo per id, quod est contrarium rationi : alio modo per id, quod aufert usum rationis. Plus autem habet de ratione mali id. quod contrariaiur rationi, quam quod ad horam usum rationis aufert. Usus enim rationis potest esse et bonus, et ma Ius, qui tollitur per ebrietatem. Sed bona virtutum, qu.r tolluntur per ea, qwe contrariantur rationi, sunt semper bona.*

Primam confirmationem principalis objectionis num. 61 propositam solvit D. ‚fv› Thom. 2, 2, quæst. 119, ari. 3, dicens, quod ‚·X *omnia vitia prudentiae opponuntur; sicut el omnes virtutes a prudentia diriguntur, Et ideo vitium* ea? *hoc ipso quod opponitur soli prudenti.v, levius reputatur.* Quam doctrinam num. 55 magis explicuimus. Ad secundam respondetur per ea, quæ num. 54 observavimus. Ad illud autem de superbia respondet Ang. Doctor loco ibidem cit. ex quæst. 162, in solut. ad 2 : *Dicendum quod oppositio vitii ad virtutem attenditur secundum objectum, quod consideratur ex parte conversionis. Et secundum hoc superbia non habet, quod sit maximum peccatorum ; sicut nec humilitas, quod sit maxima virtutum sed cx parte aversionis est maximum, utpote aliis peccatis magnitudinem prxstans. Nam per hoc ipsum infidelitatis peccalum gravius redditur, si ex superbia contemptu procedat, quam si ex ignorantia, vel infirmitate proveniat.* Consistit autem hujusmodi excessus superbiæ ex parte aversionis in eo, quod aversio et separatio a Deo, quæ in aliis peccatis se habet per accidens, et præter intentionem ; in superbia se habet per se, et intenditur a peccante : intendit enim superbus Deo non subjici , nullumque habere supra se : quia in hoc ipso propriam excellentiam apprehendit.

§ IV.

Alix objectiones.

68. Tertio objicies, quod respectu ejus- Tfrù dem virtutis non semper illud peccatum estobjwt?· majus, quod opponitur perfectiori actui ipsius virtutis : ergo nec respectu diversarum illud erit semper gravius, quod contrariatur virtuti nobiliori. Consequentia videtur perspicua a paritate rationis. Antecedens vero suadetur : nam diligere inimicos ex charitate perfectior actus est, quam diligere amicos, juxta illud Malth. 5 : ‚$'i *diligitis^} eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis,* etc. *Diligite inimicos vestros,* etc. et tamen odium inimici minus peccatum est, quam odium amici. Deinde perfectior actus gratitudinisest retribuere beneficium,quam illud dumtaxat recognoscere : et nihilominus

nos ex parte ingratitudinis majus peccatum est non recognoscere, quam non retribuere, juxta doctrinam I). Thoma? 2, 2, quæst. 107, art. 2. Præterca nobilissimus actus fidei et fortitudinis est martyrium, et confiteri fidem in tormentis : non est autem gravissimum peccalum contra prædictas virtutes negare fidem in tormentis, quod martyrio opponitur : nam majus peccatum est ultro et sine tormentis illam abjicere : ut docet D. Hieronymus super ad Galat. 1, et est per so notum.

cete Confirmatur : quodiam sæpe eidem virtuti, el secundum eundem actum opponunlurdislincta et inaequalia peccata : ut liberalitati, cujus actus est *dare quod oportet,* opponitur per excessum peccatum prodigalitatis, quæ dat plus quam oportet ; et per defectum peccatum avaritia?, vel illiberalitatis, quæ dat minus quam oportet : ergo major vel minor gravitas horum peccatorum non sumitur ex oppositione ad virtutem.

69. Ad objectionem respondetur negando ·.'«▮ antecedens. Et ad primam probationem ▮▮-· dicendum est ex doctrina ejusdem D. Thomæ 2, 2, quæst. 27, art. 7, dilectionem amici, quantum est ex parte objecti, perfectiorem actum esse, quam dilectio inimici : Qui« *amicus* (verba sunt D. Thomæ) *et melior est, et magis conjunctus: unde est materia magis conveniens dilectioni : et propter hoc actus dilectionis super hanc materiam melior est: unde et ejus oppositum est deterius.* Verum tamen est, quod dilectio inimici præeminet ut in plurimum ex alio capite dilectioni amici, nimirum ex parte rationis diligendi. *Quia dilectionis amici* (prosequitur D. Thom.) *potest esse alia ratio quam Deus: sed dilectionis inimici solus Deus est ratio. Secundo quia prxsupposito, quod uterque propter Deum diligatur, fortior ostenditur esse Dei dilectio, qux animum hominis ad remotiora extendit, scilicet usque ad dilectionem inimicorum : sicut virtus ignis tanto ostenditur esse fortior, quanto ad remotiora diffundit suum calorem,* etc. Hic autem excessus ex parte solius rationis diligendi non conducit ad majorem malitiam actus oppositi : quia oppositio odii proximi cum charitate non est directe et per se respectu rationis formalis diligendi, quæ est diversa bonitas; sed respectu boni creati, quod debemus in proximo non odisse, quodque est objectum secundarium charitatis.

Adde quod dilectio inimici includit vel supponit dilectionem amici : et ita habet se ex additione ad illam. I-nde e contrario odium vel non dilectio amici claudit odium inimici, vel ejus non dilectionem : et ratione hujus, quod includit, potest esse gravius peccatum quam odium, aul non dilectio solius inimici, juxta ea quæ num. 55 diximus. Quod recte observavit D. Thom. in 3, dist. 30, quæst. 1, art, 3 ad 7, ubi sic ait: *Di-* Nem. *cendum quod in illis, qu:r. se habent secundum additionem unius ad alterum, est consequentia in contrario ; non consequentia in ipso. Unde quia conatus, qui est in dilectione inimicorum, se habet ex additione ad illum, qui est in dilectione amicorum: ideo sicut diligere inimicum est majoris meriti, secundum quod est major conatus : ita dimittere dilectionem amicorum est magis malum.* Videatur qiiæst. 2 de verit. ari. 8.

Per quod patet ad secundam probationem : nam beneficium non recognoscere includit a fortiori illud non retribuere : et ideo non mirum quod sit pejus. Ad tertiam respondetur, negare fidem sine tormentis accidentaliter dumtaxat esse gravius, quam negare illam in tormentis, non autem ex parte objecti : sicut etiam solum accidentaliter est melior actus confitendi fidem in tormentis, quam actus confitendi illam sine tormentis. Potest etiam dici, quod illud primum peccatum habet se ex additione ad secundum : quia qui absque tormentis negat fidem, a fortiori negaret in tormentis.

70, Ad confirmationem occurrunt bene Solutio Zumel, et Alontes. quod cum duo iieccata 5on' « t urum* eidem actui virtutis, unum per excessum, linn;. et aliud per defectum opponuntur, illud est secundum speciem gravius, quod magis a virtute distat, et quod cum illa habet minorem similitudinem. Quare in oppositis liberali tati majus peccatum erii avaritia,quam prodigalitas : quia cum ad liberalitatem magis pertineat dare,quam retinere; magis est contra illam, et longius distat nimium retinere, in quo superat avarus ; quam nimis dare, in quo superabundat prodigus. Quæ est expressa doctrina D. Thomæ 2, 2,quæst. D.Thom. 119, ari. 3, aliisque in locis. Videatur etiam quæst. 116, ubi ea ratione probat, litigium secundum suam speciem esse gravius peccatum quam adulatio : quia virtus amicitiæ cui utrunque opponitur (ait) *principalius tendit ad delectandum, quam ad contristandum. Et ideo litigiosus, qui superabundat in contristando, gravius peccat quam placidus, vel adulator, qui superabundat in delectando.*

Ad cognoscendum autem quibus virtuti-Doctrim bus, aut quibus earum actibus magis op-

ponamur peccata, quæ sunt secundani excessum, quam illa, quæ sunt secundum defectum·, et e converso, observandum est cum D. Thoma quæst. 2, de mal. art. G, quasdam virtutes principalius ordinari ad refrænandum et compescendum appetitam: quasdam vero ad impellendum, et confirmandum. Primi generis sunt temperantia, castitas, humilitas, mansuetudo, el alias hujusmodi : praesertim quæ passiones concupiscibilis moderantur. Secundi vero perseverantia, fortitudo, magnanimitas, et similes : maxime quæ sunt circa passiones iraseibilis. Illis ergo virtutibus, quæ primario ordinantur ad refrænandum, et compescendum, dissimilius est, et magis repugnans peccatum secundum excessum : ut temperantia», et castitati magis repugnat intemperantia, et luxuria, quam insensibilitas : el humilitati magis dissimilis est superbia, quam pusillanimitas. E contra vero virtutibus, quæ sunt ad confirmandum et impellendum, magis dissimilia sunt, et magis repugnant peccata secundum defectum. quam secundum excessum. Unde j>erseverantiæ minus dissimileest vitium pertinaciae, quam vitium, quod D. Thom. 2, 2, quæst. 138, art. 1, appellat *mollitiem*. quo aliquis de facili a bono recedit propter aliqua difficilia quæ sustinere non potest. Et fortitudini magis repugnat timiditas, quam audacia: et sic de aliis. An sit vero doctrina hæc universalis, et teneat in omnibus, alibi examinabitur.

Objectu» iroaria. 71. Quarto objicies argumentum, quod sibi proponit D. Thom. in præsenti art. 4, quia de ratione virtutis est, quod sit circa difficile : et ideo illa debet esse perfectior virtus, quæ est circa magis difficile : sed peccatum circa difficile est minus peccatum : minus enim peccat, qui defecit in re difficili, quam qui defecit in re facili : ergo minus peccatum est, quod opponitur majori d.tiwui. virtuti. Respondet autem his verbis : *Dicendum quod majori virtuti. qux est circa bonum magis difficile, contrariatur directe peccatum, quod est circa malum magis difficile: utrubique enim invenitur qu.rdam eminentia, dum ostenditur voluntas proclivior in bonum, vel in malum, ex hoc quod difficultate non vincitur.*

Idem. Quæ solutio difficilis apparet : nam idem D. Thom. 2, 2, quæst. 142, art. 3. exeo probat peccatum timiditatis habere minorem malitiam, quam peccatum intemperantiæ, quia versatur circa rem magis difficilem, ut supra vidimus : et concludit iu solut. ad 1 : Sicu/ *enim majoris virtutis est non vinci a fortiori : ita etiam a contrario minoris vitii est a fortiori vinci, et majoris vitii a debiliori superari.* Quodel ratio ipsa videtur suadere: nam ubi major est difficultas, facilius animus oneri succumbit ; el ita defectus esi minus voluntarius, adeoque mimis culpabilis. Eo præsertim quia si virtutem el bonum operari est arduum, facile erii ab ilis dellecli, el in opposita vitia prolabi : ergo difficultas objecti potius diminuit, quamaggravet peccatum.

72. Nihilominus tamen verissima est Ce*i solutio et doctrina D. Thoinæ, eamque satisZaa:l juxta mentem ipsius tuentur Curiel in praesenti in comment, art. 1, §3,elZumeldub. 1, circa finem. Pro cujus intelligenlia animadvertendum est. quod objectum alicujus actus vel habitus duobus modis potest dici *difficile.* Vel ab intrinseco ex magnitudine^' operis. Vel extrinseco propter aliquod mo- w livum avertens a tali objecto, el inclinansjj^ ad oppositum. Primo modo illud objectum *&· dicitur difficilius in ordine ad prosequutionem virtutis, quod secundum se est perfectius, altius, et nobilius : tantumque habet difficultatis et arduitatis, quantum excellentiae et perfectionis (non ita quod difficultas sil causa majoris perfectionis; sed potius major perfectio constituit majorem difficultatem). Unde quia Deus, ut .est attingibilis per charitatem, est objectum perfectissimum et altissimum ; idcirco est objectum maxime arduum : et actus charitatis, qui circa illum versatur, est opus secundum se omnium difficillimum : ut docet D. Thom. in 3, dist. 30, art. 1 ad 5. Respectu vero vitii illud objectum dicitur intrinsece difficilius, quod magis repugnat rationi, majoremque inordinationem, el malitiam objectivam claudit. Quia cum nihil appetatur nisi sub ratione boni; tanto minus habet aliquod de ratione appetibilis, lanioque difficilius ex parte sua appetetur ; quanto plus habet de ratione mali. Eo præsertim quia cum malum morale secundum se repugnet naturali inclinationi voluntatis, quæ est ad bonum honestum, ut explicuimus disp. 2, ratione hujus inclinationis redditur appetitui difficile: eteodifficilius, quo magis prædiclæinclinationi repugnat, atque adeo quo plus habet malitiæ et disconvenienti® ad rationem. Quare cum malitia objecti vitiosi crescat ex nobilitate materiæ, circaquam ponitur inordinatio, ut probatum reliquimus ; crescet ex eodem capite difficultas ejus intrinseca : tantumque habebit hujusmodi difficultatis, quantum fuerit in illo deordinationis et malitiæ. Unde actus odii Dei dicendus est inter actus malos maxime difficilis, quia ejus objectum sicut in ordine nd amorem habet esse præstanlissimum : ita in ordine ad odiurn maxime rationi repugnat. Atque ita universaliter verum est, quod peccatum graviusex objecto, et oppositum virtuti, quæ est circa bonum difficilius, debet versari circa malum magis difficile, ut D. Thom. ait.

Secundo autem modo redditur objectum difficile propter aliquod extrinsecum motivura, removens appetitum a tali objecto, f·l impellens ad oppositum. Et quia extrinseca hæc motiva valde rapiunt voluntatem, et cogunt quodammodo; ob idquead eadevincenda necessarius est magnus conatus ejusdem voluntatis, et voluntarium valde perfectum: idcirco quoties voluntas prosequitur aliquod objectum sive malum, sive bonum, vincendo hæc motiva, prædicta difficultas auget bonitatem, vel malitiam accidentalem actus : quatenus auget voluntarium, et conatum voluntatis. Ubi vero illis cedit, et quasi ab eis coacta el devicta refugit proseqnutionem, ratione hujus coactionis est illa fuga minus voluntaria, adeoque minus mala, vel bona : quamvis hæc inaequalitas tantum sit accidentalis.

Etespia Mnu! 73. Quæomnia exemplificare et explicare possumus in objecto fortitudinis, quod sunt passiones iraseibilis, suntque etiam objectum timiditatis, et audaciæ, quæ fortitudini opponuntur : et in objecto temperanliæ, et extremorum, scilicet intemperantiae, et insensibilitatis, quod sunt passiones concupiscibilis. Etenim passio appetitus irascibilis sicut secundum se est nobilior materia, magisque conjuncta rationi, quam passio appetitus concupiscibilis ; ita ab intrinseco est objectum magis arduum tara respectu virtutis, quam respectu vitii : nara quo respectu illius est melius, eo respectu istius habet esse pejus. Unde sicut ob hanc rationem fortitudo est essentialiter major virtus, quam temperantia : sic timiditas essentialiterest majus vitium, quam intemperantia: el audacia, quam insensibilitas. Similiter quia ab objecto fortitudinis et audaciæ, quod dicit firmitatem contra mortis pericula, magis retrahit appetitus conservandi vitam, quam appelilusdelectationum impellit contra intemperantiam, et insensibilitatem, quæ habent pro objecto usum venereorum, et ciborum: idcirco prosequutio illius primi objecti, sive fiat peractum fortitudinis, sive per actum audaciæ, majus voluntarium, et majorem conatum requirit, quam moderatio secundi, sive per actum temperantia?, sive per actum insensibilitatis fiat. E contra vero fuga a primo illo objecto, quæ fit per actum timiditatis, minus voluntaria est, quam excessus circa hoc posterius, qui fit per actum intemperantiæ: quiamotivum ab illo retrahens fortius est, et difficilius vincitur, quam motivum, quod ad hoc invitat et impellit. Ex quo fit ut loquendo de bonitate, et malitia desumpta ex hac extrinseca difficultate, major sit bonitas fortitudinis, quam bonitas temperanliæ : et major sit malitia audaciæ, quam insensibilitatis : e converso autem minor sit malitia timiditatis, quam intemperantiæ :quæ adhuc quantum est ex hoc capite, minor est quam malitia audaciæ, et insensibilitatis : quamvis absolute loquendo, intemperantia ratione suæ malitiæ essentialis majus peccatum sit quam insensibilitas.

71. Juxta hanc doctrinam explicanda, et Appij. concilianda sunt diversa D. Thom® testi- caiur monia : in quibus aliquando asserit diffi- d'x'tr,,a cultatem respectu virtutis et vitii augere bonitatem et malitiam ; aliquando diminuere : imo aliquando diminuere malitiam ct augere bonitatem. Nam cum loquitur de difficultate intrinseca, tunc dicit quod auget tam bonitatem, quam malitiam : et etiam cum loquitur de extrinseca in ordine ad actum prosequutionis, per quem talis difficultas devincitur et superatur. Tunc vero dicit, quod diminuit sive malitiam, sive bonitatem, cum loquitur de difficultate extrinseca respectu actus fugae, quo voluntas objectum sibi propositum propter talem difficultatem derelinquit. Quod si objectum, quod ab extrinseco redditur difficile, est bonum et consonum rationi, et circa illud versentur actus prosequutionisetactusfugæ; in primo auget bonitatem, et in secundo diminuit malitiam. Et rursus cum loquitur do difficultate intrinseca, sermo est de augmento bonitatis, vel malitiæ essentialis : cum autem de extrinseca loquitur, inlelligendusest tam de augmento, quamde diminutione bonitatis, et malitiæ accidentalis.

Ex quo ad impugnationem solutionis, Occursus ad inipu- propter quam hæc adduximus, facile est occurrere. Nam cum D. Thom. in præsenti ait peccatum circa malum magis difficile esse gravius, loquitur de difficultate intrinseca, quæ consurgit ex majori objecti deformitate, et de malitia et gravitate essentiali, quæ ex hac deformitate et difficultate de-

sumitur. Cum vero 2. 2, quæst. 142, aut aliis locis asserit, quod minoris vitii est vinci a fortiori; el majoris a debiliori superari ; sermo est de difficultate extrinseca, quæ oritur ex aliquo motivo removente a prosequulione objecti. el loquitur de actibus fug®, quibus appetitus propter illam difficultatem a bono rationis recedit ; et de malitia accidentali, quæ ad diminutionem voluntarii diminuitur.

Ad illud, quod dicitur ex ratione, respondetur, quod respectu difficultatis extrinseeae voluntas per actus fugae succumbit oneri : et ideo talis defectus est minus voluntarius, minusque culpabilis : respectu vero difficultatis intrinseca? voluntas non succumbit ; sed tendit contra ipsam difficultatem, et devincit eam : et ita ratione hujus difficultatis potius debet augeri bonitas vel malitia, D.Tboai.quam diminui. *I'trobiqueenim* (ait D.Thom.) *invenitur quxdam eminentia, dum ostenditur Voluntas proclivior in bonum, vel in malum, ex hoc quod difficultate non vincitur.* Idemque dicendum est, quando etsi difficultas sit extrinseca. voluntas tendit in objectum per actum prosequutionis : sicut contingit in fortitudine, et in audacia : quia etiam tunc difficultas devincitur, et non vincit voluntatem. Per quod patet ad ultimum, quod additur : nam qui prosequitur objectum oppositum nobiliori virtuti, non recedit a bono arduo, quod est objectum ipsius virtutis, præcise illud deserendo; sed prosequendo malum oppositum proportionali modo arduum el difficile : in cujus proinde prosequulione non minor difficultas intrinseca devincitur, quam in prosequulione objecti boni, quod propter illam deseritur,

utiinu objeàio. "5· Denique objicies, quod sæpe virtuti perfectiori opponitur peccatum veniale; et virtuti minus perfectæ peccatum mortale : sed. peccatum mortale quodcunque superat in gravitate specifica quodcunque veniale, ut ex se, et ex pœna, qu® illis corresponde!, satis constat; ergo, etc. Major probatur. Tum quia prudentia, quæ est nobilior virtus, quam justitia, opponitur negligent!®, qu® secundum se tantum est peccatum veniale; cum tamen omne peccatum oppositum justitiæ ex suo genere sil mortale. Deinde veritas seu veracitas nobilior virtus videtur quam temperantia, utpote qu® magis accedit ad rationem : et nihilominus mendacium illi oppositum, solum est ex genere peccatum veniale ; plura vero peccata opposita temperanti® sunt mortalia: ergo, etc.

siù'tir banc objectionem respondet primo Greg. -Mart, peccatum veniale non opponi simpliciter virtuti; sed secundum quid; quia tantum est peccatum secundum quid : undo licet opponatur virtuti majori : non est majus peccatum : doctrina vero D. Tho-

intelligemla est de peccatis, qu®simpliciter majori virtuticontrariantur. Verum quamvis hæc solutio habeat locum in illis peccatis, quæ ex parvitate materi®, aut ex imperfecta deliberatione sunt venialia, propter illa quæ disp. -1, dub. 2, diximus; secus tamen in aliis, quæ sunt venialia ex genere: hæc enim supposito quod Haut cum perfecta deliberatione, simpliciter contrariantur propriis virtu tibus acquisitis : ob idque repetita praedictas virtutes expellunt, ut ostensum est disp. cit. dub. 1.

76. Secundo respondet, quod cum Divus Thom. ait illud peccatum esse majus, cujus contraria virtus est melior, debet inlelligi supposito eodem modo procedendi : sicut in habitibus intellectualibus ille est nobilior, qui habet nobilius objectum, supposito quod eodem modo, hoc est, vel scientifice, vel opinalive uterque procedat : si namque unus habitus sit scientia, et alter sit opinio; quamvis hic posterior versetur circa nobiliorem materiam, non ideo erit perfectior: quia habet diversum, et imperfectiorem modum procedendi : ita ergo quia peccatum veniale et mortale habent longe diversum modum procedendi : mortale enim ponit inordinationem circa finem, veniale solum circa media; illud inducit aversionem a Deo ultimo fine, a quo tamen hoc non avertit : idcirco quamvis veniale contrarietur nobiliori virtuti, non ideo erit gravius quam mortale. Sicut quamvis opinio in materia metaphysic® versetur circa objectum magis abstractum a materia, ac proinde altius ct nobilius quam habitus scientificus naturalis Philosophi® ; vel Astrologi®; non propterea erit perfectior, ut dictum est.

Quamvis autem hæc solutio sit probabilis; probabilius tamen dicendum videtur, quod sicut nullum peccatum veniale secundum suum genus est ita grave, sicut peccatum mortale : ita nulla virtus, cui solum peccatum veniale contrarialur, est ita perfecta in genere moris, sicut illa, cui opponitur peccatum mortale. Et ratio est : quia ut docet D. Thom. quæst. 2 de mal. art. 10, perfectio virtutis moralis attendenda est ex ordine ad charitatem, et ex approximatione ad ultimum finem : ita ut illa sit perfectior, qu® magis charitati appropinquat

propinquat, ot qu® majorem habet cum illa connexionem, ac proinde quæ magis necessaria est ad conservationem ipsius charilatis : constat autem nullam virtutem, cui lanium opponitur peccatum veniale, esse ita necessariam ad charitatem, et connexam cum illa, sicut est quaecunque virtus, cui opponitur peccatum mortale. Sicut nullum veniale peccatum ita repugnat cliaritati, et virtutibus cum illa connexis, sicut minimum peccatum mortale.

77. Juxta quam doctrinam ad objectionem neganda est major. Ad primam vero probationem respondetur, priidcntiænon tantum opiæni peccata venialia ; sed etiam omnia peccata mortalia, quae aliis virtutibus contrariantur, ut diximus num. 55 el 67. Quod si negligentia, aut aliqua alia peccata prudentiae opposita aliquando non excedunt limites venialis ; id provenit ratione parvitatis materiae : quia respectu prudenti® materia gravis est solum peccatum mortale contra aliquam moralem virtutem : peccata autem venialia etiamsi contra alias virtutes habeant esse talia ex genere ; in ordine ad prudentiam reputantur materia parva. Et ideo formaliter loquendo nullum peccatam oppositum prudenti® intra propriam prudenti® lineam debet dici veniale ex genere : sed aut ex imperfecta deliberatione, aut ex parvitate materi®, ut dictum est.

Ad secundam probationem constat ex dictis a num. 65, ubi explicuimus quomodo peccata contra temperantiam non habent esse mortalia ex sola oppositione ad ipsam temperantiam ; sed quia simul includunt oppositionem ad justitiam, quæest perfectior virtus, quam veritas vel veracitas. Adde non esse ita certum, quod veracitas sit perfectior in ratione virtutis moralis, quam temperantia : imo videtur temperantia magis connexa, et magis necessaria ad conservationem charilatis, adeoque nobilior saltem in genere moris : quicquid sit de illis in genere physico. Sicut justitia in ratione virtutis et in genere moris est nobilior, quam scientia·, quamvis in esse physico scientia sit perfectior habitus : ut explicuimus tom. præced. in annotat, ad ari. 3, quæst. 66, hujus prim® secund®.

ARTICULUS V

Virum precato carnalia sM ahnoris culper, quam qnrihmlia t

Ad qiiiniu'ii ric proceditur Videtur qood peccata carnalia non sini mninrfccalpæ, qmmpeccata spiritualia, Adutieriu enim graviih pccratutn est. quam forinn : dicitur enim Proverb, 6: Nnngrandis esrt culpæ, anu quis furatus fuerit : qui autem adulter eM, propter cordis inopiam perdet animam suam: sed furtum perlinet ad avaritiam, qua· esi peccatum spirituale i adulterium autem ad luxuriam, quæ est peccatum canule ; ergo pèecâiâ carnalia sunt majoris «ulpæ.

2. Ptatcrea ; AugusL diri! super Levit. quod diabolus maxime gaudet de peccato luxnriæ, et idololatria? ; sed de majori rulpa magis gaudet : ergo cum luxuria sil peccatum carnate, videtur quod peccata carnalia sint maxima? culpæ.

3. Præterea : Philosophus proba i in 7 Ethic, quod incontinens concupiscentia· est turpior, quam incontinens ira*: sed ira est peccatum spirituale secundum Gregorium 31 moral, concupiscentia autern pertinettd peccata earnaliq; ergo peccatum carnale est gravius, quam peccatum spirituale.

Sed contra est. quo»! Gregorius dicit, quod peccata carnalia sunt minoris culpa·, et majoris infamia·, quam spiritualia.

Respondeo dicendum, quod peccata spiritualia sunt majoris culpa?, quam toccata carnalia · quod non est sic inteiligendum, quasi quodlibct peccatam spirituale sit majoris culpæ quolibet percato carnali; sed unia considerata hac soU differentia spirilualitatfe cl camalitatis. graviora sunt quam ca lera peccata, cæteris paribus : cujus ratio iriple.x potest assignari. Prima quidem ex parte snbjerû: nam perata spiritualia pertinent ad spiritum, cujus est converti ad Deum, et ab eo averti : peccata vero carnalia consummamur iu de· lecta timie carnalis appetitus, ad quem principaliter pertinet ad bonum corporale converti : el ideo peccatum carnale in quantum hujusmodi, plus tabet de conversione, propter quod etiam est majoris adlia sionis: sed peccatum spirituale habet plus de aversione, cx qua procedit ratio culpa?: ex ideo peccatum spiriiualein quantum hujusmodi. esi majoris cnlpæ. Secunda ratio potest sumi exparte ejus, in quem peccatur : nam peccatum camale. in quantum hujusmodi, est in corpus proprium, quod est minus diligendum MTundum ordinem claritatis, quam Deus cl proximus, in quos peccatur per peccata spiritualia : et ideo peccata spiritualia in quantum hujusmodi, situi majoris culpæ. Tcrlia ratio potest sumi ex parle moli vi: quia quanto est gravius impulsivum ad peccandum, lanio homo minus peccat, nl infra dicetur : peccata autem carnalia habent vehementius impnLsivum. idest ipsam concupiscentiam carnis nobis innatam: cl ideo peccata spiritualia. in quantum hujusmodi, sunt majorisculpæ.

Ad primum ergo dicendum, quod adulterium non solum perlinet ad peccatam Ipxuriæ; sed etiam perlinet ad peccatum injustitiae : et quantum ad hoc potest ad avaritiam reduci, ut glossa dicit ad Ephcs. 5 super illud omnis fornicator* aut immundus, ani avarus : et lune gravius est adulterium quam furium, quanto homiui durior esi uxor, quam res possessa.

Ad secundum dicendum quod diabolus dicitur maxime gaudere de peccato luxuriæ, quia est maxima·adimentia?, et difficile ab co homo potest eripi. Insatiabilis esi enim delectabilis appetitus ut Philosophus dicit in3 Ethic.

Ad lenium dicendum, quod sicut Philosophus dicit, turpius est esse incontinentem concupîsceniiæ, quam incontinentem ira*, quia minus participai de ratione.· etsecunduin hoc etiam dicii in 3 Ethic, quod peccata iutemi>erantiæsuüt maxime exprobabilia, quia sunt circa illas delectationes, quæ sunt communes nobis ei brutis ; unde quodammodo per ista peccata homo brute.lis redditur: ei iude est. quod sicut Greg. dicit, suni majoris infamiæ.

Conclusio : *Ceteris paribus, graviora suut peccata spiritualia, quam carnalia.* Hic recole, quæ art. 2 præcedentis quæst. breviter annotavimus circa distinctionem peccati in carnale et spirituale. Et nota rursus, quod licet peccata spiritualia secundum se, cæteris paribus, graviora sint carnalibus ; homines tamen, qui in peccato non tam Dei

offensam, quam propriam ignominiam verentur, magis de his quam do illis verecundari solent: el ideo plures gravius ferunt notari de fornicatione, vel ebrietate, el ejusmodi, quam de perjurio et similibus. Cujus rationem reddit hic D. Them, in solui, ad 3. Quia peccata carnalia magis subterfugiunt rationem et discursum, eo quod sunt circa delectationes tactus et gustus, quæ communessunt nobis et brûlis. I/nde quodammodo per ista peccata homo brutalis redditur : ob idque ab aliis hominibus merito ut minus utens ratione,et quasi indignus hominis nomenclatura despicitur el contemnitur : in quo consistit ignominia.

ARTICULUS VI.

Γ/ran *peccnlfiriM alUndatnr MwmIwh MM**

1. Ad sextam sfe proceditur, Videtur quod gravitas peceatarum non attendatur secundum pcccali ansam : qtuuto enim perati ausa fuerit raajor. tanto vthCmentice movet ad peccandum, el iu dflBcilias potest ei resisti : sed p·. ca.- tun diminuitur ex boc. quod ci dfàeilÜH resistitur : boe· enim pertinet ad infirmitatem peccantis, ul non facile resistat peccato : peccatum auirn. quod est ex infirmitate, levius judicatur : non ergo pecatam habet gravitatem ex parte suæ causa·.

2. Praterea : ecmeapisce&lia est generalis quxtlam causa peccati ·. trude dicit gk ssa super il ud Roman. 7. Nam ωηcupiscentcam nesciebam, etc. Berna est lex. quæ dum concupiscentium prohibet, omne matam prohibet : sed quanto homo fuerit victas majori concupiscentia. Unio est minus peccatum ·. gravitas ergo peccati diminmtar cx magnitudine ransæ.

3. Præîerea : sicut rectitudo rationis est causa virtuosi actas, iu defectas ralioois videtar esse causa peccati : sed defectus rationis quanta fuerit major. Unio est minus peccatum, in lautum qnod qui aret if u rationis, omnino excusetur a perato, et qui ex ignorantia peccat, levius peccat : ergo gravitas peccati ixm augetor ex magnitudine causæ.

Sed contra : multiplicata ausa, multiplicatur effectus : ergo si causa peccati major fuerit, peccatam erit gravius.

Respondeo dicendum. quod in genere peccati, sicut et in quolibet alio genere, pohsl accipi duplex causa. Ùt», quæ cslpcrsc, et propria causa peccati, qua· est ipsa voluntas peccandi : coingratar enim ad actum peccati, sirut arbor ad fructum, ut dicitur in glosso super illud Matth. 7. Non potest arbor bona fructus rnalos facere ·. el hujusmodi rausa quanto fuerit major, tanta peccatam erit gravius. Quanto enim voluntas fuerit major ad peccandum, tanto homo gravius peccat. Altaj vero causæ peccati accipiuntur quasi extrinsece ct remote, ex quibus scilicet voluntas inclinatur ad peccandum : ct in his causis e$t distinguendum. Q&edam enim harum iuducunt voluntatem ad peccandum secundum ipsam naturam voluntatis sicut linis, quod est proprium objectum voluntatis ; et e.x tali causa augetnr peccatum : gravius enim peccat, cujus voluntas intensione pejoris finis inclinatur ad peccandum. Alia* vero rause sunt, qnæ inclinant voluntatem udpeccandum pra ter nataram ct ordinem ipsius voluntaiis, quæ nata est moveri libere ex se ipsa secundum judicium rationis : unde causa», quæ diminuunt judicium rationis, sirul ignorantia : vel quæ diminuunt liberum motum. sicul inûrmitas, vvlw violentia, aut metus, aut aliquid hujusmodi, diunnuum peccatum, sicut el diminuunt voluntarium. in tantum quod si actus sil omnino involuntarius, non habet ralionem peccati.

Ad primum ergo dicendum, quod objectio illa procedit de causa movente exlrinseca, quæ diminuit voluntarium, cujus quidem causæ augmentum diminuit peccatum» ul dictum est.

Ad secundum dkendum. quod si sub concupiscentia includatur etiam lpse motus voluntatis ; sic ubi est major rmwuplsrcniia. est rnajus peccatum Si u t o roiicuplyraiü dicatur passio <|u;p(laui. qua· est motus «nnipiwibih». sic nudor concupiscentia [mecedens judicium rationis et nuHtnn voluntatis diminuit peccatum ·. quii qui majori tw rtipiscentia slimultittts |.'cccat. cudit ex Rnvinrl teniatioi<. Uiide minus ei imputatur. Si vero cuiiiupiscriitia sic -uyr.«J sequatur judicium rationis et niolutn voluntatis sic ubi cs major concupiscentia, est niajus peccatum. In-urgil rtj.a interdum major concupiscentia* motus ex lme, quod rôfonUs infraiute tendit iu >uiiiu objectum.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de cassa, qn.e causal involuntarium, el liate diminuit pccralUHi, ni dictum est.

Prima conclusio : *Causa propria et per se peccati, quæ est voluntas, aggravat ijisum: unde illud peccatum est majus, quod majori voluntate fit.*

Secunda conclusio : *Causæ extrinsecx, quz voluntatem inducunt ad peccandum secundum naturam ipsius voluntatis, sicut est finis,etiam aggravant peccatum. Et ideo ille gravius peccat. qui ex deteriori fine ad peccandum movetur.*

Tertia conclusio : *Causæ, quæ inclinant voluntatem ad peccandum prætcr ordinem el naturam ipsius voluntatis, minuuntquejudicium rationis, sicut ignorantia : aut liberum voluntatis motum, sicut infirmitas, violentia, etc., diminuunt peccatum, in quanhim auferunt de ratione voluntarii.*

Do his causis peccata diminuentibus diximus aliqua tom. pra?ced. in tractatibus de voiuntar. et de bonit. et malit, rursusqne dicemus infra disp. 13, dub. 4, et in comment. ad art. 1 et 6 quaestionis677. Sedet litera hujus articuli est adeo perspicua,.ut majori commentario opus non sit.

1RTICÜLUS VII.

Utrum circiumfanfia arjfjrarcf peccatum !

1. Ad septimam sic proccditur.Vidctur. qnod rircnnstanlh dod aggravet peccatum : peccatum enim habet gravitatem ei sua specie : circui^tantia autem non dat speciem peccato, cum sit quoddani accidens ejus : ergo gravitas peccati non considerature! circunstantia.

2. Prætcrea : aut circunstantia est mala, aut non : si rirconstantia esi, ipsa per se causal quandain speciem mali : si vero non sit mala, non label unde augeat malum; ergo circunstantia nullo modo anget peccatum.

3. Præterea : malitia peccati est ex parte aversionis ; sed circuiisrantix- consequuntur peccatum ex parte conversionis: ergo non augent malitiam peccati.

Sed contra est, quod ignorantia cirrnnstantb! diminuit peccatum ·. qui enim peccat ex ignorantia circunstantiæ meretur veniam, ul dicitur in 3 Ethic., hoc autem d o iic m nisi circuasUntia aggravaret peccatum ; ergo circunsUutu peccatum aggravat.

Respondeo dicendum, quod unumquodque ex eodem natum est augeri, ex quo causatur, sicut Philosophus dicit de habitu virtutis in 2 Ethir. Manifestum est autem, quod peccatum causatur cx defectu alirujus circunstantiæ: ex bcc euiui receditur ab online rationis, quod aliquis in operando non observat debitas cirrconstantias : unde manifestum est» quod peccatum natam est aggravari per circunstanthm. Sed hoc quidem contingit tripliciter. Uno quidem modo in ιαπ· tum circunstantia transfert in aliud genus peccati, sicut percatau

raton famc.dioms coiHhlil in hoc. qiiod homo accedit ad sutn : si autrui uddalur ha»0 circuiiMlanliu. ni ilia, ad qtun Kcrdil, mi iterfus uxor. transfotîur Jam in aliud gc-us^call, scilicet in Injustitiam, lu qiuantinii temo usurpai rr'H âlieriiüi t ci srrun<luni hoc adulterium est gravius per.· caian.qnuti fornicatio. Aliquando vcro clrcitnHanlia non a^rjïat p .Giiu.i, quasi (ratent in aliud gcuiH peeculi; iu soltun quia mulllpUcal rationem peccati : iicui ai pro-dçusdcl, quando non débet, et cul non débet ; multiplicius petal codc.ii genere peccati, quam si solum det cui non detet, cl ex hoc ipso peccatum (ii gravius : sicut etiam ægri·(ado CM gravior, qua' plures partes cnrpnris inficit. Unde cl ftillib dicil ni Paradoxis, quod in patris vita vio!jnda, îqIU peccantur ? violatur enim is, qui procreavit, qui aluit, •pierudivit, qui in sede, ac domo, atque in re:npublicam cdlwavil. Tertio modo circunstantia aggravat peccatum cx te, qnod auget deformitatem provenientem ex alia cirrnns-Untu, sicut accipere alienum constituit peccatum furti : si aclen addatur hæc circunstantia, ut inultum accipiat de ilieao,crit|4JCfj|iim gravius; quamvis accipere mullum, vel |aru£t, de Sô non dirai rttionem boni, vel mali

Ad primum ergo dicendum, quod aliqua circunstantia dat sptttan actui morali, ul supra tabitum est; el tamen circtàttQtü, qua· non dat speciem, potesi aggravare pec<\< ten : quia sicut bonitas rei non solum |>eiisalnr cx sua specie, sed etiam ex aliquo accidente : ila malitia actus non solem pensatur cx specie actus, sed etiam ex circunsumij.

Ad secundum dicendum, quod utroque modo circunstantia potest aggravaro peccatum : si enim sit mala, non lamen propter hoc oportet, quod constituat speciem peccati: potest enim addere rationem inoliti» in eadem specie, ut dictum est: siaotem nou sil mala, potest aggravare peccatum in ordine ad malitiam alterius circunstantiæ.

Ad tertium dicendum, quod ratio debet ordinare actum uon solum quantum ad objectum, sed etiam quantum ad traces circunstantias: ct ideo aversio quædaina regula raftafc attenditursecundum corruptionem cujuslibet circunsbcti.e, puta si aliquis operetur, quando non debet, vel ubi mo debet :et hujusmodi aversio sufficit ad rationem mali : Inarantem aversionem a regula rationis sequitur aversio a Deo, cui debet homo per rectam ralionem conjungi.

Conclusio : *Circunstantia aliquando aggravat peccatum, transferendo in aliud genus: aliquaiido multiplicando ejus rationes intra eandem speciem : aliquando vero ex eo solum, quod aggravet deformitatem provenientem ab alia circunstantia.*

De materia hujus articuli diximus in tract, debonit. et malit, disp. 4, et in aniadversionibus ad art. 9 ct 10 quaestionis 18.

ARTICULUS VIII.

Пγιμ *graritas peccati augeatur secundum majus nocumentum ?*

Ad Octavum sic proceditur. Videtur quod gravitas peccati κα augedur secundum majns nocumentum. Nocumentum eous est quidam eventus consequens actum peccati · sed ereutussejuens non addi i ad bonitatem, vel malitiam actus, ctqipra dictum est: ergo peccatum non aggravatur propter lajus nocumentum.

2. Pralcnu : nocumentum maxime invenitur in peccatis, çæsunlcontra proximum, quia sibi ipsi nemo vull nocere: Iw aateni nemo potest nocere, secundum illud Job 85. Si tsdlil 'irata· fuerim iniquitates luæ, quid facies contra illum? Hmni.qni est similis tibi, nocebit impietas tua. Si ergo K«alD'.i aggravaretur propter majus nocumentum, sequeretar quoi peccatum, quo quis peccat in proximum, esset gravtepccalo, quo qms peccat in Deum, vel in se ipsum.

Afteterea: majus nocumentum infertur alicui, cumpriW vita grati», quam cum privatur vita naturæ: quia vita rnt» est melior, quam vita naturæ, in tantum quod homo debet vitam natura- contemnere, ne amittat vilain gratiæ: sHtanO, qui inducit aliquam mulierem ad fornicandum. est de se, privat eam vita gratiæ, inducens eam ad peccatum morule: si er^o peccatnm esset gravius propter maJiHnociimcntmn, <eqncr» tur quod simplex fornicator gravius pccraret, quam homicida: quod est manifeste falsum : nou ergo pC^UM» est gravius propter majus nocumentum.

8ed contra e<l, quod August, dicit in 3 de liber, arb. Quia vitium natura? adversatur, tantum additur malitia vitiorum, quantum integritas naturarum minuitur.- sed diminulio integritatis uatura? (st noeumeotum: ergo tanto gravius est |H-cculnm. quanto majus e>t nocumentum.

Kespondeo dicendum, <|uod nocn.m-utn n tripliciter se habere potest ad peccatum. Qoanddqoe enim nocumentum, quod proumit ex |»cccato. est prævLsum *ex* intentum : sicut cum aliquis aliquid operatur animo nocendi alteri, ut terni·eida, vel fur: et tunc directe qnftntitas nocumenti adauget gravitati-in perrjti, quia tunc nocumcutum est perse objectum peccati. Quandoque autem nocumentum est prævfcmn, sed uon iuientu n: sicut cum aliquis transiens per agrum, ut compendiosius vadat ad foruicandum. infert nocumentum his. qua? sunt semitela in agro scienter, licet nnn animo nocendi ;etsic cluni quantitas nocumenti aggravat pc-ccatmu, sed indirecte, iu quantum seiUêetex voluntate mulintn inclinata ad læccandimi procedit, quod aliquis non prætcrniiUat facere damnum sibi, vel alii, quod simpliciter non vellet Quandoque autem nocumentum nec est praevisum, nec intentum : ct tuuc si per accidens se tabeat ad peccatum, non aggravat peccatum directe; sed propter negligenliam considerandi nocumenta, quæ consequi possent, imputantur homini ad potam mala, quæeveniunt prætereju> mteattonem, si dabat operam rei illicine. Si vero nocumentum per se sequatur ex actu peccali, licet non sit intentum, nec pnevisuui, directe peccatum aggravat: quia qmecunque perseconseqimnturad peccatum, pcrtiuenlquodammodoad ipsam peccati spectem, puta si aliquis publice fornicetur, sequitur scandalum plurimorum, quod quamvis ipse non inteudal. nec forte prævideat directe, per hocaggravatur peccatum : aliter tamen videtur se habere circa nocumentum pœnalè, quod incurrit ipse, qui peccat. Hujusmodi autem nocumentum, si per accidens se habeat ad actum peccali, ct non sit prævïsum. nec intentum, uon aggravat peccatum, neque sequitur majorem gravitatem peccali : sicui si aliquis currens ad occidendum, impingat, eilædat sibi pedem, si vero tale nocumentum per se coiiscqiiaiuradacUim peccati, licet forte nec. sil prævisum, nec intentum · tunc majus nocumentum non facit gravius peccatum : sed e converso gravius peccatum inducit gravius nocumentum: sicut aliquis infidelis, qui nihil audivit de pœnis inferni, graviorem pœnam iu inferno patietur pro peccato homicidii, quam pro peccato forti: quia enim hoc nec intendit nec pr.evidil, uon aggravatur cx hoc peccatum: sicut contingit circa fidelem, qui exhoc ipso videtur peccare gravius, quod majorespœnas contemnit, ul impleat voluntatem peccati; sed gravitas hujusmodi nocumenti solum causatur ex gravitate peccati.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut etiam supra dictum est, cum de bonitate ct malitia externorum actuum ageretur, eventus sequenssi sit prævisus el intentus, addit ad bonitatem, vel malitiam actus.

Ad secundum dicendum, quod quamvis nocumentum aggravet peccatum; non lamen quæritur, quod cxsolo nocumento peccatum aggravetur: quinimo peccatum perso.est gravius propter inordinationem, ul supra dictum est. Unde etipstnn nocumentum aggravat peccatum, io quantum facit actum esse magis inordinatum: unde non sequitur, quod si nocumentum maxime habeat locum in peccatis, quæ sunt contra proximum, quod illa peccata sint gravissima : quia mullo major inordinatio invenitur in peccattë, quæ sunt contra Dcuin. et in quibusdam eorum, quæ sunt contra ipsum. Et lamen potest dici, quod etsi Deo nullus potest nocere quantum adcjussubslanliam; potest tameu nocumentum attentare in his, quæ Dei sunt, sicut extirpando fidem, violaudosacra, quæ sunl peccata gravissima. Sibi etiam aliquis quandoque scienter, et violenter infert nocumentum: sicut patet in his. qui se interimunt, licet iinaliter hoc referant ad aliquod bonum apparens, puta ad hoc quod liberentur ab aliqua angustia.

Ad tertium dicendum, quod illa ratio non sequitur propter duo. Primo quidem, quia homicida intendii directe nocumentum proximi : fornicator autem, qui provocat mulierem, non intendii nocumeulum, sed delectationem. Secundo, quia homicida est per se, el sufficiens causa corporalis mortis: spiritualis autem mortis nullos potest esse alteri causa per se. et sufficiens s quia nullus spiritualilcr moritur, nisi propria voluntate peccando.

Prima conclusio : S» Roeumenlum. *quad provenit ex peccato, >'·/ prxrisum. et intentum , directe quantitas nocumenti adauget gravitatem peccati.*

Secunda conclusio : *Nocumentum provisum. sed non intentum, aggravat quantitatem peccati, sal indirecte.*

Tertia conclusio : *ll>i nocumentum neque est intentum. neque prrvisum, si per accidens se habeat ad peccatum, non aggravat illud directe.*

Quarta conclusio : S» *nocumentum sequitur per se ex actupeccati, aggravat peccatum directe : quamvis neque sit intentum, neque prxvisum.*

Quinta conclusio: *Nocumentum ptenale y-rsonate si yer accidens se hal>et ad peccatum, rt non est intentum, neque prrvisum, non aggravat peccatum neque consequitur majorem gravitatem.*

Sexta conclusio : *l bi pmliclum nocumentum per se ex actu peccati consequitur, licet nec sit prrvisum. nec intentum, sequitur gravius peccatum: quamvis illud non faciat.*

Septima conclusio: *Ubi prædiclum nocumentum fuerit prrvisum, quamvis non intendatur, aggravat peccatum : et gravitas ipsius nocumenti causatur ex gravitate peccati.*

Materia hujus articuli coincidit fere cum materia praecedentium : quia nocumentum, quod aggravat peccatum, vel est objectum ejus, vel circunstantia. Voluit tamen Ang. Doctor seorsim hunc articulum disputare, ut explicaret specialem modum aggravandi directe, vel indirecte, qui in circunstantia nocumenti invenitur. De quo, et qualiter praedicta circunstantia debeat esse cognita, el volita, ut malitiam tribuat, dicemus disp. 10, dub. fi el disp. 13, dub. 3. Pro explicatione illarum vocum *directe et indirecte,* quibus D. Thom. hic sæpius utitur, videri possunt Curiel, Montes, et Greg. Mart, in commentariis super hunc articulum.

ABTICULUS IX.

Urnu p&athan imrarefnr secundwn conditionem person, ut gttom peccaturi*

1. Ad nonum si proceditur. Videtur quod propterconditlouem çCrsOnax, in quam peccatur, pecratmu non aggravetur. Si eniui hoc esset, maxime aggravaretur ex hoc. quod aliquis peccat in aliquem virum jusiumet sanctam :sed ex hoc non aggravatur peccatum : minus euitn l.editur ex injuria illAÛL virtuosos, qui aequanimiter tolerat» quam alii, qui Citam interius scandalizati laeduntur : ergo conditio persoli.»·. In quam peccat, non aggravat peccatum.

2. Enétevea : si conditio peronæ aggravaret peccatam, maxime aggravaretur ex propinquitate": quia sicut Tullius dicit in paradoxis : In servo necando semel lercatur, in patris sila violanda mulla peccantur : sed propinquity per· stw, in quam peccatur. non videtur aggravare pciralu® quia unusquiMjue sibi ipsi maxime esi propinquo», ci Ub.c i minus peccat, qui aliquod damnum sibi inferi, quum d iu> ferret aller i, puta si occideret cqumn suum. qium m oeci· decet equum alienus, ut palet per l'hilreiptaun ia 5 Ethic. ergo propinquius per.-urna* non aggravat perratau

X Pnvtcrca : conditio ik t s o il i· peccantis praxlpue aflOl· vai peccatum ratione dignitatis, vel scientia·, mta illud Sap. d. Potentes potenter tormenta palictrtnr. £t Lue, 12. sers nesciens voluntatem Domini, et non Uriets, plagis vapulabit mullis : ergo pari ratione cx parte versoeor, m quam peccatur, m.iais aggravaret peccatum disait», ai scientia persona·, in quam peccatur i sed non sidetur gravius peccare, qui facn uQuriam person® ditiori, vel joiestion, quam alicui pauj>eri.quüi non est personaruma«epfM apud Deum, secandum cujus judicium gravitas peerati pe* satur : ergo conditio person®, in quam peccatur, non tgpsat peccatum.

Sed contra est, quod in .«era scriptura specialiter vilipçratur iteratum, quod 1'outra servos Dei committitor : sire! dicitur 3 Reg. 19. Altaria tua destruxerunt, ct propheto tuos occldcruul gladio. Vituperatur otium maxime peratam commissum in personas propinquas, secundum illud Mictia a* 7. Fitius contumeliam facit patri, filia consurgit >·!· versus matrem suam. Vituperatur etiam specialiter peccatum. quod committitur in personas in dignitate constituto: ut patet Job $4. Qui dicit regi Apostata, qui vorat duces impios. Ergo conditio person®, in quam peccatur, aggraut peccittirn.

Respondeo dicenilum. quod persona, in quam gecrawr. e< quodammodo objectum lærrati. Dictum est autoiu supra, quod prima gravitas pecraii attenditur ex parte objecti, ei quo quidem tanto attenditur major gravitas ia peecaio. quanto obje»'iutu ejus est principalior linis. Fines autea principales humanorum actuum sunt Dens ipse, boa», et proximus : quiojnid enim facimus, propior aliquod borna facùuus, quamvis etiam hortun trium unum sub idtero ordinetur. Potest igitur ex parle horuui trium considerari major, vei minor gravitas in peccato secundum conditionem persona.·. in quam peccatur. Primo quidem ex parte Dei, coi tanto mugis aliquis homo conjungitur, quanlo est vtrtcisior. velDeosacratior:Clideo injuria tali persona· illata nogisredundat in Deum.secundum illud Zachar. 2. Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei. Unde peccatum fit gravius ex bx, quod peccatur in personam magis Deo conjunctam, itl ratione virtutis, vel ratione Officii. Ex parte etiam sui ipsias manifestum est, quod tanto aliquis gravius pecrat, qwt&> aliquis magis tu conjunctam personam seu naturali ixcessitudiix?. seU bncliciis. seu quacunque conjunctione perrarerit : quia vi/telur in se ipsum magis peccare, ct pro UO gravius ncccal secundum illud Eccles. 14. Qui sibi est cui bonus erit? Ex parte vero proximi tanto gram? peccatur, quanto peccatum plores tangit : et ideo perrahu». quod iit in personam publicam, puta regem, vel principia, qui geri! personam totius omît tudiuis, est gravins, ipum peeeatum. quod committitur contra nuam lærsouam printam. Unde specialiter dicitur E.xod. 22 Principi popuii ia non maledices. Et similiter injuria, qua» fit alicui famose person®, videtur esse gravior ex hoc. quOd in sonidum. (i ni tribulationem plurimorum redundat.

Ad primum ergo dicendum, quod ille» qui inferi injuriam virtuoso» quantum est in se. turbat cum et interius d enerius : sed quod iste interius non turbetur, contingit ex ejus bonitate, qua* non diminuit peccatum injntianiis.

A«1 secundum dicendum, quod nocumentum, quod tps sibi ipsi infert in his, qnæ subsunt dominio propnæ volo latis, sicut in rebus possessis. liobct minus de peccato,qiu3i si alteri inferatur, quia propria voluntate hoc agit :.MM li Ms. quæ nnn subduntur dominio voluntatis, sicut sunt naturalia et spiritualia bona, est gravins peccatum nocmoeut® sibi ipsi inferre : gravius enim peccat, qui occidit se ips&a. quarn qui occidit alterum. Sed quia res propinquorum r strorum non subduntur voluntatis nostra' dominio, nonjo cedit ratio qtnntum ad nocumenta rebus illorum ilb!a,qt>^ circa ca minos peccètnr. nisi forte velinl. vel ratam tabeant.

Ad tertium dicendum, quod non est acceptio persomnis. si Deus gravius punit peccantem contra excellentiores personas : hoc enim fit propter hoc, quod hoc redundat in plirinm nocumentum.

Conclusio est affirmativa.

ART. X.

ARTICULUS X.

Urva wgiulthfo I'wwtïe pacantis award precatum I

1. Ad dcriiiinm sic proceditur. Videtur quod magnitude pcrsuor pccranlis non oggruvct pcrcattim. Homo cnim wiiwc redditur magnus ci lutt, quod Deoad>w*rel. secundam illad Ecries. 2ù : Quam magma est, qui invenit sapientiam et .scientiam! sed non est super linientem Deum ; sed ijcudlo aliquis magis Deo adhærcl Junto minus imputatur ei aliquid ad peccatum. Dicitur enim 2 Parai- 8Û. Dominus tenus propitiabitur runrtis, qui in toto corde requirunt Dotrinam Deum petram suorum : et non imputabitur cis, quod wuas sanctificari sunt : ergo peccatum non aggravatur ex Mgnhudioe persona? peccantis.

2. Praeit rea : non est personarum gcçcptip apud Deum, ut dirilur limitait. 2; ergo non magis punit pro uno ct eodem twaioumini. quam alium : uon ergo aggravatur peccatum βmagnitudine pcrson.i· peccantis.

a Tratcrca : «ullus debet ex bono incommodum reporUre: reportaret .nutem, si id, quod agit, magis ci imputarerur ad culpam:ergo propter magnitudinem persona· pccantis non aggravatur peccatum.

Sed contra est, qimd Isid. dicit in 2 de summo bono : Tauto majus cognoscitur peccatum esse, quanto major qui fetat, tabetur.

Responded dicendum, quod duplex est peccatum. Quoddim cuim ex subreptione proveniens propter infirmitatem bmnæ naturæ: et tale peccatum minus imputatur ei, qui est major iu virtute : eo quod minus negligit hujusmodi pecrata reprimere : quæ tamen omnino subterfugere inlirstushtunana non sinit : alia vero peccata sunt ex deliberate procedentia, ct ista peccata tanto magis alicui imputantur, quanto major est : et hoc potest esse propter quatuor. Primo quidem quia facilius possunt resistere peccato majores puta qui excedunt in scientia, et virtute. Unde Domitos dicit Lue. 12, quod servus sciens voluntatem domini sui, ct non faciens, plagis vapulabit mullis. Secundo propter iiwliladinem, quia omne bonum, quo aliquis magnificatur, est Dei beneficium, cui homo fit ingratus peccando : et quantum ad hoc qua libet majoritos Cliam in temporalibus bonis, jHTCdUnn aggrav.il. secundum illud Sap. 6. Potentes potenter tormenta patientur- Tertio propter specialem repugnantiam actus peccati ad magiiitiidioein persona* : sicut si princeps jnstiliam violet, qui ponitor justitiæ custos ; ct si Hccrdos fornicetur, qui castitatem vovit. Quarto ptopter exemplum, sive scandalum : quia ut Gregorius dicit in Pastorali: hi exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia gradus peccator honoratur :ad plurium etiam notitiam perveniunt peccata magnorum, el magis homines indigne ferunt.

Ad primum ergo dicendum, quod auclnriusilh loquitor de his, qu e per subreptionem infirmitatis humana· negligenter aguntur.

Ad secundum dicendum, miod Deus non accipit personos, si majores plus ponit : quia ipsorum majorius facit ad gravitatem peccati, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod homo magnus non reportat incommodum ex bono, quod habet ; sed ex malou-u illius.

Prima conclusio : *Peccate, quæ vel ex infirmitate humanat naturas, vcl ex subreptione- proveniunt, potius minuuntur, quam augeantur ex dignitate personas peccantis.*

Secunda conclusio : *Peccata, quæ procedunt ex deliberatione, aggravantur ex personas magnitudine.*

Utriusque articuli materia reducitur etiam ad præcedentes : nam conditio persona? peccantis, et in quam peccatur, vel est circunstantia peccati, vel pertinet ad objectum.

QUÆSTIO LXXIV

De subjecto peccatorum, in decem Articulos divisa.

Deinde considerandum est de subjecto vitiorum, sive peccatorum.
El circa hoc qurrunlur decem.

Quamvis præcipuæ causæ, quæ notificanl peccati naturam, sint illae, unde sumit speciem, nempe objectum, et finis, de quibus actum est in praecedentibus : quia tamen non parum ad idem conducit notitia subjecti, sive causæ materialis (quæ respectu actus moralis coincidit cum principio proxime effectivo) merito D. Thom. pro hujusmodicausa hanc specialem quæstionem instituit : ubi per varios articulos ex professo quaerit de illis potentiis, in quibus peccatum valet reperiri.

ARTICULUS L

Utrum voluntas sit subjectum peccati t

Ad primum sic proceditur. Videtur quod voluntas non possit esse subjectum peccati. Dicit enim Diouys. in 4 cap. de divin, noinin. quod malum est præter voluntatem, et intentionem: sed peccatum habet ralione n mali: ergo peccatum non potest esse in voluntate.

2. Prætorca : voluntas est boni ve! apparentis boni, ex hoc autem quod voluntas vult bonum, non peccat : hoe autem quod vult apparens bonum, quod non est vere bonum, magis | ertinere videtur ad defectum virtulisappreltensivæ, quam ad defectum voluntatis: ergo pcccalinn nullo modo esi in voluntate.

3. Pra terca, non potest esse idem subjectum læccati, et rausa efficiens : quia causa efficiens, et materialis non incidunt in idem, ut dicitur in 2 physic, sed voluntas est causa cfikicns pcccatL Trima enim eatisa peccandi est voluntas, ul

Augdstinn^ dicit in Uh. de duabus animates : ergo non est sfiKkvhnn perati.

Sed contra /st, qnod Augustinus dicil in lib. retract, quod vototascst, qua pcratar, et recte vivitur.

Risjoihlco dicendum, quod peralnin qtmbm actus cat, ul <upra dictum est Actuum autem quidam transeunt in exteriorem materfam, ut urere, ct <rare : ct hujusmodi actastutent pro materia, ct subjecto id, in quod transit actio, sicut Pbilosx jhas dicit in 3 physic, quod motos est actas mobilis· movci te. Quidam vero actos sunt non transeuntes in exteriorem tcoteriam, sed minentes in agente; sicut appetere. ct cognoscere: et tales actus sunt omnes aetas morales, she sint actas virtutum, sixc peratorum. Vudeqwlei quou proprium .Mihjcetum acta^ ferali sit potentia, qmr est principium acks. Cftn autem propriam sit acUmm moralium, quod sint mtuntatii (nt^ipra labitum esQ sequitur quod voluntas, qiw est principium actuum vutontariorum sive bonorum sive nuloruin. quæ sun' perata, sii principium peratorum, et ideo sequitur, quod peratum sit in voluntate sicut in subjecto.

Ad primum ergo dicendum, quod malum dicitur esse præ-krvolanlatcm.quia vduntas non tendit in ipsum sub ratione mali: sed quia aliquod nuluui est apparens bonum, ideo voluntas afiqiundoappetit aliquod malam ; et secundum hoc peratum est io volimiaie.

Ad secundum dicendum, quod si defectus appretensiva? virtutis nullo medo subjaceret voluntati: nonesset peccatum occ io voluuUlr, nec in approbi osiva virtute: sicut patet in hi\ qm liatenl Lniorant am invincibilem : et ideo relinquitur, quod etiam defectus apprebeushr virtutis subjacens voluntati deputetur io peratum.

Ad tertiam dicendum, quod ratio Hia procedit in causis efiktaAites^ quarum actiones transeant in materiam cxlo ritirem, et qua· non movent se, sed alta: cajus couti arium esi in voluntate ; unde ratio non sequitur.

Conclusio *est affirmativa*. Quæ an sit intelligenda universaliter de omni peccato, inferius constabit anum. 17. Circa rationem. qua utitur Ang. Doctor in corpore articuli, est duplex difficultas. Prima an omnis actus moralis sit immanens ? Plures enim videntur esse actiones transeuntes, ut occisio, elargitio eleemosynæ, et similes. Secunda an actio transiens subjectetur in passo, vel potius in agente ? Sed hæc posterior quæstio omnino est philosophica, quam accurate tractant N. Complut, lib. 3 physic, disp. 17, ubi quæst. 4 mentem D. Thomæ, el Aristot. circa hanc rem ex professo examinant, doctrinamque hujus articuli, nempe prædictam actionem subjectari in passo, testimoniis utriusque demonstrant, et quæst. 5, id ipsum rationibus ostendunt. Ad priorem autem difficultatem dicemus a num. 12 sequentis disputationis.

ARTICULUS n.

Virum sola rolühlan sit subjectum peccati 7

Ad secundam sic proceditor. Videtur quod sob voluntas Ml subjectum perati. Dicit enim August. in lib. de duabus animabas, quod non nisi voluntate peratur: sed peccatum isis cui in subjecto in potentia, qua peccatur: ergo sola voluntas csl subjectum perati.

2. rra lercu. peratum est quoddam malum contra ratio· netu, sed bonum. ct malum ad rationem pertinens est objectum solius voluntatis : ergo sola voluntas est subjectum peccati;

J. Tracera, omne peccatum est actus voluntarios: quia ut dicit August, in llb. de libero arb. peratum adeo cibo» liintariuin. ijuod sinon sil voluntarium, non csl pcranron sed adus altarum virium non sunt voluntarii, mnin quantum ilke vires inoveulur a voluntate ; hoc aulrm nmittfiicll ad hoc, quod sint subjectum perati, quia éCCUUttam 1>< etiam membra exteriora, qum moventur o voluntate, esca subjectum peccati, quod patet esse falsum : crço voluntas est subjectum peccati.

Sed contra, peccatum virtuti contrariatur,contraria auteu sunt circa idem .· $ed alia* etiam vices anima* pra ter iû lq> tatein sunt subjecta virtutum, ut supra ditium est: ergo d m sola voluntas esi subjectum peccati.

lUsponden dicendum, qimd sicut ci prædictispotat, omiv.· quod est priueipiuin voluntarii actus, est subjectum perati; actus autem voluntarii dicantur non solum illi, qui cheiotura voluntate, sed etiam illi, qui a votuutateimperantur, ut supra dictum est, cum de voluntario ageretur. Vndcnoa solum voluntas potest esse subjectum perati< sed ‹ .- illa* potentia·, qua· possunt moveri ad suos aclns. vel abeU reprimi per voluntatem : et eædem etiam potentia· suci subjecta habiluum moralium bonorum vel inatanun, quia ejusdem est acliLs, el h.ibitul s.

Ad primum ergo dicendum, quod non peratur nisi voluntate. sicut primo movente, aliis autem potentiis pcraiw, sicut ab ea motis.

Ad secundum dicendum, quod bonum, el nulmn peritam ad voluntatem sicut per se objecta ipsius : sed aliæ potcnifae habent aliquod determinalum bonum, et malum, raiiota cujus potesl in eis esse ei virtus, el vhitlui, et perato®, secundum quod participant voluntate et raltaue.

Ad tertium dicendum, quod membra corporis non sint principia actuum. sc<l solum organi · unde ct comparantur ad animam moventem, sicut servus qui agitur, ct ποu agiL Potentiæ autem appeliiiva* inferiores comparantur ad ratio ucm quasi libera*, quia agunt quodammodo, et aguntur, ci patciper id «rood dicitur 1 Politic Et præterea actus citeriorum membrorum sunt actiones in exteriorem nutem transeuntis, sicut patcl de percussione in perato homicidii; et propter hoc non est similis ratio.

Conclusio : Λοη *solum voluntas, sed omnes ili? potentiæ, quæ possunt per voluntatem moveri ad suos actus, vel ab eis reprimi,possunt esse subjectum peccati.*

Hujus articuli praecipua difficultas est, an actus aliarum potentiarum, qui imperantur a voluntate, sint intrinsece, et formaliter peccata, et non tantum denominatione extrinseca a malitia actus voluntatis? Quod examinabitur dub. 1 disputationis. Nonnihil etiam dubii est in solutione ad tertium, quo pacto neget D. Thom. reperiri peccatum in membris externis. Ad quod etiam dicemus num. 12.

Nola vero circa hunc, et rcliquosquæstionis articulos, nomine *voluntarii,* cujus principium dicitur esse subjectum peccati, intelligi voluntarium liberum : sæpe enim D. Thom. voluntarium cum libero convertit : quia loquitur de voluntario proprio hominis, in quantum homo est constitutus in via ad beatitudinera, quod est voluntarium perfectum, et habet indispensabiliter sibi annexam libertatem. Si autem voluntarium in lota latitudine accipiatur, invenitur etiam cum proprietate in brutis, ut in suo tractatu diximus : in quibus tamen certum est, non posse reperiri peccatum.

Atque

Atque adeo neque in nobis quodcunquo voluntarium Otiam proprie dictum, sed dumtaxat perfectum, sive liborum ad peccandum sufficiet.

ARTICULUS HI.

Virum in sensualitate pQgfil esse peccatum 7

Ad tertiam sicproce«!ilnr.Videtor quod insonMialitaienon .presse pc&aium. Peratum onim est propriam homini, «pici sui*actibus laudatur, vel vituperatur; sed sensualitas etcommuufe nobis, ct brutis ; ergo in sensualitate non poteti esse peccatum.

2. Pnetcrca, nullus |»cccal in eo. quod vitare non potest, sicut Augustinus dicit in lib. de libor, arb. sed homo non west vitare, quin actus sensualitatis sit inordinatus : est rfliin senstulitas perpetua» corruptionis, quandiu in hac mortali vita vivimus. Unde per serpentem significatur, ul Augastiuusdien 12 de Trim ergu inordinatio motus sensualilitte nou est peccatum.

3. ITiVterca, illud, quod homo ipse non facit, non imputatur ci ad peccatum: sed hoc solum videmur nos ipsi facere, quod eum deliberatione rationis facimus, ul Philosophus ' iriliii SEtliic.ergo motus sensualitatis, qui est sine delikérttîûncrationis, non imputatur homini ad peccatum.

Sed contra csl, quod dicitur Roma. 7. Non enim quod volo bonam. hoc ago, sed quod odi malum, illud facio : quod exponit August. de malo concupiscentiæ, quod constat esse uoUimqueiudamseosudlitatisrergoinsensualilateestaliquod jecciluin.

Respondeo dicendum, quod, sicirt supra dictum est, peccatam potest inveniri in qualibet potentia, cujus actus potest i-ssc voluntarius, ct inordinatus, in quo consistit ratio peccli. Manifestum est autem, quod aclus voluntatis potest esse voluntarius in quantum sensualitas, id est appetitus sensitivus, nata est a voluntate moveri. Unde relinquitur, qwd insensualitate possilèsse peccatum.

Ad primam ergo dicendum, quod aliquæ vires sensitivae partis, etsi sint communes nobis, et bruiis,· tamen in nobis habeat aliquam excellentiam ex hoc, quod rationi junguntur, sicut nos præ aliis animalibus habemus in parte sensitiva cogiUlivam, ct reminiscentiam, ut in 1 dictum est. El per hanc modum etiam appetitus sensitivus in nobis præ aliis animalibus habet quamdam excellentiam, scilicet quod natus e*t obedire rationi, ct quantum ad hoc potest esse principimn Htas voluntarii, ct per consequens subjectum peccati.

Aj l secundum dicendum, quod perpetua corruptio sensualitati* csl intelligenda quantum ad fomitem, qui nunquam totaliter tollitur in hac vita : transitenim peccatum originale itata, et remanet actu : sed talis corruptio fomitis non impcdil, quin homo rationabili voluntate possit reprimere smgUlosruotiLs inordinatos sensualitatis, si praesentiat, puta divertendo rogitationem ad alia. Sed dum homo cogitationem ad aliud divertit, potest etiam circa illud aliquis inordinatus raotas insurgere : sicut cum aliquis transfert cogitationem sama delectationibus carnis volens concupiscentiae motus utarc.ad speculationem scicntiæinsurgil quandoque aliquis motus inanis gloriæ impræmeditatns. Et ideo non potest tomo vitare omnes hujusmodi motus propter corruptionem pra dictam: sed hocsulum sullicit ad rationem peccati volunUrii. quod possit vitare singulos.

Ad tertium dicendum, quod illud quod homo facit sine deliberatione rationis, non perfecte ipse facit: quia nihil erratur ibi id, quod est principale in homine. Unde non M perfecte actus humanus, et per consequens non potest ese perfectos actus virtutis, vel peccati, sed aliquid imperfecttun in genere liornm. Unde talis motus sciisnalitalis rationem praveniens est peccatum veniale, quod csl quiddam imperfectum in genere peccati.

Conclusio *est affirmativa.*

ARTICULUS IV.

Utrum in sensualitate possit esse peccatum mortale t

A4quarlnmsic proceditur. Videtur, quod insensualitate l«K5it esse peccatum mortale . aclus enim ex objecto cogI••scitor: sed circa objecta sensualitatis contingit peccare mortaliter, sicut circa delectabilia carnis,- ergoaetns^nsualitatis potest esse peratum mortale, et ita tn sensualitate peccatum rnorUle invenitur.

2. Pncterea, peccatum mortale contrariatur virtuti, sed virtus potest esse in sensualitate : temperantia enim, et fortitudo «unt virtute* irrationabilium partium, ut Philosophus dicit in 3 Ethic, ergo in sensualitate potest esse peccatum mortale, cum roiitniria sint nata fieri circa idem.

3. iTæterw, veniale peccatum e<t dispositio ad mortale: sed dispositio, el habitus sunt in eodem: cum Igitur veniale peccatum sit in sensualitate, ut dictum est. etiam mortale peccatum esse poterit in eodem.

Sed contra est, quod August, dicit in lib. retract, el habetur io gloss, Rom.7 inordinatus coucupiscentiæ motus, qui est peccatum sensualitatis; potest etiam es«e in his, qui sunt in gratia, in quibus tamen peMtlam mortale non invenitur : ergo inordinatus moins sensualitatis non csl peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod sicut inordinatio corrumpens principium vite cnrporalrs caus.it corporalem mortem, ita etiam inordinatio corrumpens principium spiritualis vitas, quod est finis ultimus, causal mortem spiritualem peccati mortalis, ut supra dictum est. Ordinare autem aliquid in Unem non csl sensualitatis, sed solum rationis : inordinatio autem a Due non est nisi ejus, cujus est ordinare tn Ducm. Unde peccatum mortale non potest esse in sensualitate, sed solum in ratione.

Ad primum ergo diccudum, quoti actus «casualitatis jio(est concurrere ad peccatum mortale, sed tamen actus peccati mortalis non habet quod sit peccatum mortale ex eo, quod est sensualitatis, sed ex eo qnod est rationis, cujus cs' ordinare in finem : et ideo peccatum mortale non aiiribuitnr sensualitati, sed ralioni.

Ad secundum dicendum, quod aclus virtutis non perficitur per id, quod est sensualitatis lautum, sed magis per id quod est rationis, el voluntatis, cujus csl eligere : nam aclus virtutis moralis non est sine electione. Unde semper cn u acta virtutis moralis, quæ perficit vim appetitivam, est etiam actus prudentiæ, quæ perficit vim rationalem : el idem est etiam de peccato mortali, sicut dictum est:

Ad tertium dicendum, qnod dispositio tripliciter se habet ad id quod disponit. Quandoque enim est idem, eiiueodem: sicut scientia inchoata dicitur esso dispositio ad sciemiam perfectam. Quandoque autem est in eodem, sed non idem : sicut calor csl dispositio ad formam ignis. Quandoque vero nec idem, nec in eodem : sicut in his, qua' habent ordinem ad invicem, ut ex uno perveniatur in aliud ·. sicut bonitas imaginationis est dispositio ad scientiam, quæ est intellectu, ct hoc modo veniale peccatu n, quod est in sensualitate, potest esse dispositio ad læccalum mortale, quod est in ratione.

Conclusio *est negativa.* Circa utrunque istum articulum dubitant nonnulli, quid intelligat D. Thom. nomine *sensualitatis.*· propterea quod hæc vox cum ab aliis, tum ab ipso D. Thom. solet accipi diversimode. Quamvis enim fere semper dicat appetitum sensitivum, qui sequitur sensitivam cognitionem ; diversimode tamen: nam aliquando significat illum non absolute, sed ut antevertit judicium rationis, deflcctitque ad malum, ac fere coincidit cum concupiscentia, ut dicemus infra disp. 16,dub. 4. Quo pacto nequit esse subjectum virtutis: imo dicitur esse *perpetuae corruptionis :* et juxta expositionem D. Augustini lib. 12 de Trin. cap. 12, significatur per serpentem instigantem ad peccatum. Hac acceptione utitur Ang. Doct. in 2, disp. 24, quæst. 2, art. I ad 3, ubi ait, quod licet sensualitas secundum rem sit idem, quod irascibilis, et concupiscibilis (quibus nominibus signifi

caiur prædictus appetitus absolute secundum suam substantiam) differunt tamen ratione. Quia *irascibilis, et concu}>iscibilù nominant appetitum sensitivum secundum quod rompkhis est, et per diversa distinctus, et versus rationem tendens: unde et in homine irascibilis, et concupiscibilis rationi obtemperant. Sensualitas autem nominat sensitivum appetitum secundum quod est incompletus, el indeterminatus, et magis depressus: et ideo dicitur, quod in eu non potest esse virtus, et quod est perpetui corruptionis.* Videatur quæst. 25 de veri*. ari. 5 ad 8. Quem modum dicendi sequuntur Durandus, et alii super prædictam distinctionem.

Aliquando vero significat prædictum appetitum absolute secundum suam naturam: quo modo in homine habet hanc excellentiam, ut natus sit rationi obedire: ac proinde potest esse subjectum et vitii, et virtutis. Et hæc acceptio est magis usitata apudD. Thom. ut videre est 1, quæst. 80, art. 1, ubi ait, quod sensualitas est ipsum nomen appetitus sensitivi. Et 3 p. quæst. 18, art. 2, ponit in Christo sensualitatem, convertens illam cum appetitu sensitivo. Quem modum loquendi reperies alis quam pluribus in locis. Et juxta hanc acceptionem, non vero juxta primam loquitur proculdubio in hac quæstione, ut colligitur ex solut. adi et 2 articuli 4, ubi explicat qualiter in sensualitate possit esse peccatum mortale, et etiam virtus, quamvis neutrum attribuatur illi, sed rationi.

Addendum quoque est ex Magistro sententiarum in 2, dist. 24 ad finem, ubi habet hæc verba : *Non est autem silentioprætereundum, quod sipe in Scriptura nomine sensualitatis non id solum in anima, quod est nobis commune cum pecore, sed etiam inferior portio rationis, qux temporalium dispositioni intendit, intelligitur.* Notat vero D. Thom. ibidem, nomine *Scripturi* non intelligi a Magistro Scripturas Canonicas : in his enim nusquam *sensualitatis* vocem offendes. Sed nomen *sensus* significat illud, quod nos *sensualitatem* vocamus. Quare per *Scripturas* intelligit seri pia Doctorum,qui prædictosensualitatis nomine a *sensu* deducto diversimode usi sunt. Et aliquando pro ralione inferiori illud accipiunt propter convenientiam hujus rationis ad sensualitatem : quia videlicet utraque attendit ea, quæ ad corpus pertinent: licet ratio inferior sub rationibus universalibus ; sensualitas vero sub rationibus particularibus, et materiæ concretis. Alias graviores difficultates moveri solitas circa utrumque istum articulum relinquimus disputationi.

articulus v.

Г/ΠΟΝ *pcccahtm possit c m in raticul*

1. Ad qniiiium sic proohllinr. Videtur quod pecotumnon politesse iu ratione. Cnjudibel mini poieniiæ peccatum est aliquis defecius ipsius; sed defectus rationis ntiuen peccatum, sed nugis excusat peccatum, excusatur enim aliquis a peccato propter ignorantiam : ergo iu ralione wd potest esse peccatum,

2 Prætenea. Primum subjectum pcccali est voluolas, ol dictum est : sed ratio pnecedit voluntatem, cum sit dircc* tiva ipsius : ergo peccatum esse non potest in ratione.

3. Praeterea. Non poliat esse pt^catum nisi circa ea, qo sunt in nobis : sed |»erfeeiio, et defectus rationis non est eorum. <iuæ sunt in nobis : quidam enim suul naturaliter ratione deficientes, vel ralione soieries·· ergo in ratiooe non est percauim.

Sed contra est, quod August, dicit in lib. 12 deTrin., quod peccatum est in ralione inferiori, el in ratione superiori.

Respondeo dicendum, quod peccatum enjuslibcl polemic consistit inarto fpsinp, sicut ex «lictis patgt Habet autem ratio duplicem actum. Unum quidem secundum se in Cttnparadoncad proprium objectum, i|uod est cognoscere aliquod verum. Alius autem actus rationis est, in quantum est directiva aliarum virium. Utroque igitur modo contingit esse peccatum in ratione. Et primo quidem in quantum errat iu cognitione veri : quod quidem tunc imputatur ei ad peccatam, qnando habet ignorantiam, vel errorem circa id, quod potest, et debet scire. Secundo quando inordinatos actus inferiorum virium vel imperat, vel etiam post deliberationem non coercet.

Ad primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de defectu rationis qui pertinet ad artum proprium respecta proprii objecti, el boc quando est defectus cognitionis ejas» quod quis non potest scire : tunc enim talis defectus rationis non est peccatum, sed excusat a peccato : sicut patet in his qu.*· per furiosos committuntur. Si vero sit defectis rationis circa id, quod homo potest, et debet scire, non omuino homo excusatur a pecealo : sed ipse defectus imputatur ei ad peccatum. Defectus autem, qui est solum in dirigendo alias vires, semper imputatur ei ad peccatum : quia huic defectui occurrere potest per proprium actum.

Ad secundum dicendum, quod, sicut supra dictum est, cum de artibus voluntatis, et rationis ageretur, voluntas quodam modo movet, et præcedit rationem,el ratio unodam modo volunlaiem : unde el moins voluntatis potest dici rationalis, et actus rationis dici potest voluntarius. El secandum hoc in ralione invenitur pcccalmn, vel prout est defectus ejus voluntarius vel prout actus rationis est principioni Ortus \obm!atis.

Ad tertium patet responsio ex dictis.

Conclusio : *Dupliciter contingit esse in ratione peccatum. Primo quando errat, aut ignorat illa, qux potest, et debet scire. Secundo quando actus inordinatos inferiorum virium imperat, vel post deliberationem non coercet.*

Quid ratio, et quo paclo differat ab intellectu, docet D. Thom. 1, p. quæst. 79, art. 8, ubi ait, potentiam intellectivam posse considerari dupliciter. Vel quatenus simplici intuitu veritatem intelligibilem apprehendit, qui actusdicitursimplex inlelligere. Vel quatenus mediante discursu ex uno aliud deducit, quod dicitur ratiocinari. Et quia potentiæ consueverunt nominari per actus, primo modo prædicta potentia dicitur

tnr absolute *intellectitis:* posteriori vero vocatur *ratio.* Ex quo infort D. Thom, hujusmodi facultates non esse potentias realiter distinctas ; sed tantum virtualité!' : sicut differunt in eodem intellectu *praclicum, et speculativum.* Nam *discurrere* ad *intelligere* habet se sicut *moveri* ad *quiescere,* et e converso: movetur enim intellectus per discursum, ut quiescat in simplici rerum intelligentia; ex hacque rursus ul alia inveniat discurri: unde sicut in naturalibus moveri, el quiescere non requirunt principia distincta, ex eadem enim gravitate lapis movetur ad centrum, et in illo quiescit : ita neque in ipsa potentia intellectiva *ratiocinari, el intelligere* realem ipsius potentiae distinctionem postulan. Cælerum in praesentiarum non videtur D. Thom. hanc nominum proprietatem attendisse, sed comprehendisse nomine *rationis* totam intellectivam potentiam, et non solum quatenus importat vim ad ratiocinandum, diciturque *ratio* et non *intellectus* rigorose, et stride. Alias de ipso intellectu seorsum quaereret, sicut quaesivit de ratione, an sit in illo peccatum ? Neque enim dubitandum videtur, posse reperiri peccatum in potentia intellectiva secundum utramque rationem : imo id expresse asseritur infra art. 10. Ideo autem de sola ratione articulos proposuit, quia sub hoc nomine intellexit potentiam intellectivam adaequate sumptam.

Qualiter autem in intellectu, vel ratione sit primum illud genus peccati, quod D. Thom. ei attribuit, scilicet per ignorantiam, vel errorem, dicemus late disputatione 13. Qualiter vero conveniat ei secundum, videlicet per imperium, aut omissionem circa motus appetitus inordinatos, ex dicendis in tota hac disputatione constabit.

DISPUTATIO X.

De his quæ pertinent, ad subjectum peccati prxserlim ex parte appetitus sensitivi.

Quamvis non pauca ex his, qu e ad subjectum peccati spectant, ab Ang. Doctore in litera articulorum præcedentium sint satis discussa; aliqua tamen supersunt, quae majorem postulant investigationem, specialemque disputationem requirunt. Neque pro omnibus dubia seorsum excitabimus, sed tantum pro gravioribus, ut consuevimus: minora vero, illis accurate pertractatis, obiter lucem recipient.

DUBIUM I.

(rtrum in aliis potentiis a voluntate motis sit intrinsece, et formaliler peccatum : et qux sint hujusmodipotentiæ ?

1. Supponimus ut rem per se notam, Animadpræcipuum peccati subjectum esse voluntavefSW' tem (et est sermo de subjecto *quo,* nam subjectum *quod* absolute, et simpliciter est ipsa anima, vel suppositum.) Cum enim tota ratio peccati, et malitiæ moralis in voluntario libero fundetur, oportet principalius inveniri in illa potentia, quæ primario, et quasi per essentiam est libera, uti est apud omnes voluntas. Cæterum sicut ab actu voluntatis actus aliarum potentiarum, quæ imperio illius subduntur, dicuntur etiam *liberi,* sic quoque, supposito quod circa malum objectum versentur, dici debent *mali,* et *peccaminosi :* quia non est cur minus extendatur influxus malitiæ,'quam libertatis, et voluntarietatis. Atque hinc fit, ul omnes illæ potentiæ (loquimur de immanentibus, quarum actus in eisdem recipiuntur) etiam sint subjectum peccati : quippe si earum actus circa malum versentur, nihil illis deesse potest, quominus ex actu voluntatis, a quo imperantur, malitiam, seu denominationem *peccati* participent. In quo fere omnes conveniunt.

Non tamen in explicando an hæc denominatio in actibus praedictarum potentiarum sil tantum extrinseca : ita ut nulla eis insit malitia formalis, sed denominentur immediateymxzZt/ ab illa dumtaxat malitia, quæ iri actu voluntatis oxistit : an vero sit denominatio aliquo modo intrinseca : ita quod praedictis actibus sua etiam malitia inhaereat, distincta realiter a malitia actus voluntatis ; licet ab ea causata, et derivata. Elhoceslquod in titulo, inquirimus, an in aliis potentiis a voluntate motis sil peccatum intrinsece, et formaliler : non enim esi dubium, actus inordinatos praedictarum potentiarum immanentium quantum ad eorum substantiam in eisdem subjectari, sed sermo est de inordinatione, a qua immediate habent, quod sint formaliler peccata, quæ est ipsa moralis malitia.

2. Deinde nota, duplicem esse malitiam, Alia aliam objeclivam, et aliam formalem. Mα-'η,"“'μ lilia objectiva est illa deformitas, et disso- 'vrsi° nantia, quam ratio concipit in objecto, seu

actu prohibito, v. g. in furto, ut potente a voluntate exerceri ; etiam antequam inlelligamus aliquem influxum voluntatis in talem actum, vel aliquod ejus exercitium liberum. Diciturque hæc malitia *objectiva,* qui.i constituit rem, in quaesi, non in ratione aclus formaliter mali, et culpabilis; sed in ralione mali objecti, et termini respectu actus voluntarii. Malitia vero formalis est. quæefticit actum formaliter peccatum, et imputabilem ad demeritum : et quia ad hoc necessaria est libertas, nulli enim imputatur, nisi quod est ex ejus dominio, et potestate, supponit prædicta malitia tanquam fundamentum exercitium polentiæ liberæ : nullique actui potest competere, nisi quatenus in exercitio egreditur a tali potentia. De utraque malitia plura diximus tomo præcelenti tract, de bonil. et mal. disp. 1, agentes demoralitate tam formali quam objectiva : nam malitia, ni ibidem di .iuaus, est species moralitatis.

Præsens autem dubium non procedit de peccatosccundum malitiam objectivam. neque de hac tractat D. Thom. in hac quaestione, ut legenti constabit : agit enim de illa malitia, quæ competithumanisacfibusprout voluntariis, et liberis, atque adeo quatenus sunt sive imperative, sive eliciti ve voluntatis effectus, ex ejusque influxu dependent : cum tamen peccatum objective acceptum omnia hæc antecedat, sicut objectum antetecedit potentiam, et actum. Eo praesertim, quia cum malitia objectiva omnem voluntatis influxum praecedat, planum est non posse competere actibus aliarum potentiarum per causalitatem, aut denominationem a malitia, quæ in voluntate, vel ejus actu existit ; sed a propria, et intrinseca dissonantia, quam dicunt ad rationem permodum objecti, ex cujus prosequutione voluntatis malitia consurgit. Procedit ergo quaestio de malitia formali: soletque disputari supra quæst. 20, circa moralitatem in communi, prout est genus tam ad bonitatem, quam ad malitiam : quia de omnibus istis, quantum ad præsens attinet, est eodem prorsus modo philosophandam.

Deciditur prima pars dubii.

j clusio. 2. Dicendum est primo, plura peccata el›am quantum ad malitiam formalem subjectari intrinsece in aliis potentiis, quæ moventur a voluntate : ut in irascibili, concupiseibili, etc. atque adeo ocius prædiclarum potentiarum non denominari peroa/a *et culpabiles* solum extrinsece ah netu voluntatis, sed intrinsece a malitia ipsis inliærente. Hæcest proculdubio mensi).Thomæ,D.Tua quoties ait prædictus potentias, non autem membra externa esse subjectum peccati: quod repetit multoties per lotam hanc quæstionem. Et in 2, dist. 41, quæst. 2, art. 2. De verit, quæst. 5, art. 3 et quæst. 25, art. 5, uliisquein locis, ubi tradit rationem, quamstatim proponemus. Præterea in hac 1, 2, quæst. 21, art. 3 ad J, expresse dieil passionem sensitivi appetitus, qua ex mala electione procedit, addere novam malitiam supra malitiam voluntatis, (et loquitur de malitia formali, ut liquet ex contextu) non autem adderet, si tantum esset mala extrinsece a malitia in ipsa voluntate existente.

ipsum, ut loco citato disp. I, dub. I probavimus: ita vilium intrinseco, et essentialiter constituitur per hoc quod sit principium aclus mali, et inclinatio ad illum producendum, in quo prædicta malitia habitualis, et causalis consistit.

•I. Consequentia autem probatur. Tum quia in eadem potentia debet esse actus vitiosus, secundum quod vitiosus est, in qua est habitus vitii, a quo immediate elicitur; eo quod actio immanens secundum omnem rationem in ea repertam recipitur in principio proximo eliciente : cum ergo actus intemperantiæ quantum ad suam malitiam ab habitu intemperantiæ immediate eliciatur, oportet, quod si hujusmodi habitus intrinsece est in appetitu sensitivo, etiam sit intrinsece in illo prædictus actus, in quantum malus, et peccaminosus. Tum etiam : nam habitus tam vitii quam virtutis ad hoc ponitur in aliqua potentia, ut inactu talis polentiæ ponat suam formam, el speciem, atque adeo frustra poneretur in illa, cujus actus non esset capax habendi in se ipso talem speciem, et formam : cum autem propria forma, et species habitus vitiosi sit de genere malitiæ moralis, necessario dicendum est, vel quod appetitus sensitivus non est capax prædicli habitus, vel quod ejus actus capax est intrinsecæ malitiæ. Præterea, nam cum habitus existons in appetitu, et quicumque habitus moralis eseniialiter sit operativus, debet aliquid per se ibi producere : non autem producit entitatem physicam actus, quippe hæc non correspondet habitui, sed polentiæ, ut tract, cit. disp. 1, dub. 3 demonstravimus : igitur debet producere ejus moralilalem, bonitatem, vel malitiam. Tum denique nam ex eo quod membra externa, et eorum motus ob suam materialitem, et determinationem non sunt capacia bonitatis vel malitiæ moralis intrinsecæ, non ponitur in eis aliquis habitus moralis, sed omnes hujusmodi habitus resident in potentiis immanentibus : ergo si ponuntur in appetitu sensitivo, signum est ipsum capacem esse prædictæ moralitatis.

nW.

Neque apparet, qualiter possit huic rationi occurri, nisi vel negetur exislentia prædictorum habituum in appetitu sensitivo (quo casu adhuc ratio nostra vim haberet respectu intellectus, a quo adversarii non minusquam ab appetitu excludunt malitiam intrinsecam, cum tamen excludere non possint vitia imprudenliæ, hæresis, et similia) vel ipsis habitibus negetur causalitas effectiva : vel dicatur non concurrere per se ad malitiam actus, sed ad solam physicam entitalem, atque adeo neque esse intrinsece, el essentialiter vitia, sed denominative, et extrinsece.

5. Cæterum omnia hæc insufficientia sunt, et a nobis ex professo impugnata dicto tract, de virt. ubi disp. 2, dub, 2, satis efficaciter probavimus omnes virtutes morales versantes circa passiones subjectari in appetitu sensitivo. Quod si talis appetitus capax est recipiendi in se ipso virtutem, nemo inficiabilur capacem esse et vitii oppositi, cum idem sit subjectum contrariorum minusque sufficiat ad vitium, utpote de genere mali, quam ad virtutem. Deinde tam vitia, quam virtutes esse habitus operatives, qui una cum potentia concurrant ad eliciendos actus, ostensum est ibidem disp. 1, toto dub. 2. Quod autem non denominative, et extrinsece,sed quidditative tanquam differentia essentialis conveniat prædictis habitibus ratio vitii, et virtutis, atque adeo quod per se, et essentialiter inclinent ad bonitatem et malitiam actus, non vero ad solam entitatem physicam, dub 1. et 3 ejusdem disput. fuse ostendimus. Quare non oportet circa aliquid istorum rursus hic immorari, aut quæ diximus loco citato, repetere: præsertim cum in via D. Thomæ indubitata sint et a plerisque aliis communiter recepta.

Alia evasio.

Dices forte, habitum vitii receptum in appetitu sensitivo, esto sit intrinsece malus causaliter et effectivus malitiæ formalis : non tamen producere illam in ipso appetitu, sed in actibus voluntatis, qui sunt voluntarii liberi intrinsece.

Iηψα- pnalllr·

6. Sed contra est primo : nam habitus existons in aliqua potentia nullam aliam elicit operationem; nisi quam elicit ipsa potentia,' quatenus ex potentia, et habitu sit unum principium completum talis operationis : igitur si habitus vitii ponitur in appetitu sensitivo, malitia actualis, quæ ipsi habitui in operatione correspondet, debet subjectari una cum prædicla operatione in eodem appetitu, non vero in alia potentia, ad quam operatio appetitus non pertingit. Deinde cum habitus operativus institutus sit propter operationem, in illa potentia debet poni, in qua subsistit operatio talis habitus : ubi autem subsistit operatio alicujus habitus vitiosi, ibi residet necessario ejus malitia, quæ reipsa non distinguitur a prædicta operatione, quatenus est ab habitu. Non ergo hæcduocohærere possunt.

nempe quod habitus vitiosus sit in apetitu sensitivo ; et ejus operatio quæ est ipsa actualis malitia, sit in voluntate.

Adde, malitiam moralem, quam efficere potest habitus appetitus sensitivi, esse aliquid materiale, et corporeum : repugnat enim quod ros corporea, qualis est prædictus appetitus, contineat, aut producat effectum spiritualem : cum ergo voluntas, et quidquid in ea subjectatur, spirituale sit, omnino repugnabit recipi in illa talem malitiam. Adde secundo, neque appetitum sensitivum, neque ejus habitus posse directe operari in voluntate : atque adeo operatio illorum cum sua malitia, aut bonitate directe et primario sistere debet in ipso appetitu. Et ratio est, quia cum voluntas sil potentia spiritualis, et omnino superior, non potest pati, vel moveri a potentia sensibili, et corporea : nisi tantum indirecte', et dispositive: quatenus disposito appetitu per habitum vitiosum, intellectus apprehendit ut conveniens totum id, quod hujusmodi dispositioni consonat : et sic voluntas illud prosequitur : ergo directa efficientia appetitus, el cujuslibet sui habitus cum sua actuali malitia manet in eodem appetitu. Adde tandem, quod etiam si admitteremus, habitum existentem in appetitu sensitivo producere malitiam in voluntate ; prius tamen deberet illam producere in ipso appetitu, quia inintelligibile est habitum unius potentia operari in alia, nisi media operatione, quam exerceat erga potentiam ubi est : quæ quidem operatio, cum intrinsece oriatur, et dependeat ab habitu vitioso, nequii non esse intrinsece vitiosa, et mala.

Seconda ratio.

7. Secundo probatur conclusio alia ratione. Actus immanentes aliarum potentiarum, v. g. appetitus sensitivi, quoties procedunt ex libera motione voluntatis, habent libertatem intrinsecam a voluntate participatam : ergo possunt habere intrinsecam malitiam derivatam a malitia ipsius voluntatis. Consequentia liquet. Quoniam proprium subjectum malitiæ el moralitatis est actus humanus in quantum voluntarius, et liber : atque adeo ubi libertas fuerit intrinseca, erit etiam intrinseca malitia. Hac enim ralione ponitur intrinsece in actibus elicitis voluntatis, qui sunt intrinsece liberi. Deinde, nam eo modo, quo aliquis actus est liber, est regulabitis per rationem, ac proinde capax deordinationis, vel adæquationis cum illa : igitur eodem modo erit capax malitiæ, aut bonitatis, quæ in prædicta deordinatione, vel adæquatione consistant.

Antecedens vero probatur animadvertendo, quod dum appetitus (idem est de intellectu) operatur ex motione libera voluntatis, talis operatio dicit intrinsecum respectum ad appetitum non modo consideratum secundum se, sed etiam prout motum a voluntate, et consequenter ad voluntatem ipsam ut libere moventem : eum enim actus immanens intrinsece respiciat suum principium, oportet, ut secundum omnes rationes principii, a quo procedit, dentur in illo habitudines, el respectus intrinseci ad tale principium : ubi autem appetitus operatur ex motione voluntatis, non tantum ipse appetitus, sed etiam voluntas ut libera est principium talis operationis : debet igitur ad utrunque importare habitudinem, et respectum intrinsecum. Hinc sequens conficitur probatio. Quicunque actus immanens dicit habitudinem ad voluntatem ut liberam, constituitur formaliler liber per talem habitudinem, atque adeo si habitudo fuerit intrinseca, liber intrinsece : sed actus appetitus sensitivi procedentes ex motione libera voluntatis, important ad illam prædictam habitudinem intrinsecam :ergoconstituuntur per illam liberi intrinsece. .Minor constat ex notabili præsupposito, et major suadetur: illa habitudo specificatur a principio libero sub ratione liberi, scilicet a voluntate ut libere movente: a principio autem libero ut libero non sumitur nisi species libertatis. Tum etiam, nam eo ipso quod prædicta habitudo sit ad principium sub ratione liberi, extrahit actum in quo est a linea necessarii : quia actus necessarius non respicit principium liberum ul liberum: igitur constituit illum in ratione liberi. Tum denique, nam ex vi talis habitudinis actus ille subjicitur voluntati, manetque quantum ad *exerceri,* vel nonarerceri sub ejus potestate, et dominio : at libertas nihil aliud importat, quam hujusmodi dominium, et subjectionem : ergo, etc.

8. Sed objicies : sequitur ex hac ralioneot^ omnes actus etiam pure externos, qui fiunt a nobis ex motione voluntatis, esse intrinsece liberos : hoc autem aperte est falsum, alias in omnibus esset bonitas, vel malitia intrinseca, cujus oppositum sequenti conclusione statuemus : ergo prædicta ratio, quia nimium probat, non est efficax. Sequela probatur : quia omnes prædicti actus procedunt a principio libero, ac proinde important ad illum habitudinem, non secus atque actus appetitus, et intellectus : ergo. Et confirmatur : nam eadem ratione probaretur, reperiri libertatem in omnibus rebus a Deo ad extra productis, siquidem omnes dependent ab eis voluntate ut libero agente, debentque proinde importare prædictum respectum ad principium liberum : sed hoc est absurdum : ergo.

Wiiiw. Respondetur negando sequelam. Non enim quicunque respectus ad principium liberum constituit libertatem, sed debet esse per modum operationis, et exercitii actualis manentis per se in eadem potentia, aut saltem in eodem supposito, ubi est tale principium. Et ratio est, quia ut diximus in tract, de voluntario disp. 3, num. 23, libertas actualis est quidam modus voluntarii, supponens illud, tanquam subjectum, quod afficit, et modificat : unde quod non fuerit intrinsece voluntarium, nequit esse intrinsece liberum. Porro voluntarium non dicitur quidquid quomodolibet a voluntate procedit, sed quod procedit tanquam operatio intrinseca, sive conjuncta : nam voluntarium diffinitur, *quod est ab intrinseco,* etc. Quidquid ergo ita procedit sive elicitive sive imperative, ut sit proprie et formaliter operatio eidem principio, a quo procedit, conjuncta, hoc dumtaxat poterit esse liberum intrinsece, et habitudo ejus ad tale principium, erit intrinsece libertas. Hujusmodi sunt actus immanentes intellectus, et appetitus : siquidem ex una parte sunt vere, et proprie actiones : et ex alia per se postulant manere in eadem potentia, vel supposito, atque adeo conjunctae voluntati. Caeterum motus membrorum externorum non sunt proprie operationes ; sed effectus, et termini actionum potentiarum immanentium, a quibus moventur prædicta membra. Et admisso dari in ipsis membris virtutem elicitivam alicujus veræ actionis, talis actio non est immanens, neque petit manere conjuncta principio voluntario ; sed transit in passum, sicut reliquæ actiones transeuntes. Unde cum nullum ex his motibus, vel actionibus sit intrinsece voluntarium, seu a principio intrinseco, neque etiam potest esse liberum intrinsece : neque aliqua ejus habitudo intrinseca ad principium liberum potest esse ipsa libertas : sed ad summum erit fundamentum, ut denominetur extrinsece *liberum* a libertate actuum immanentium.

Per quod patet ad confirmationem. Nam effectus ad extra divinae voluntatis, esto respiciant illam ul principium liberum, nequaquam tamen per modum actionis, neque ut principium intrinsecum, et conjunctum, a quo dumtaxat provenire potest libertas intrinseca, ut explicatum est.

§n.

Duplex alia assertio pro absolvenda difficultate.

9. Dicendum est secundo potentias, quarum actus sunt capaces malitiæ intrinsecae,æ''"43· Assertio esse omnes immanentes, quæ subduntur dominio voluntatis : istae vero sunt appetitus sensitivus, tam irascibilis, quam concupiscibilis, intellectus, et ex sensibus internis saltem imaginativa, cogitativa, et memoria, sive reminiscentia. Ita docent communiter authores relati pro conclusione praecedenti. Sumiturque ex D. Thoma locis ibi citatis. Et probatur ex utraque ralione.. hucusque facta. Ex prima quidem, nam in omnibus istis potentiis ponuntur habitus vitiosi, ut in irascibili timiditas, iracundia, teneritas etc. in concupiscibili intemperantia. luxuria, avaritia, et alia : in intellectu imprudentia, stultitia, infidelitas, et hujusmodi : ergo similiter debent poni in omnibus illis actus intrinsece peccaminosi eliciti a praedictis habitibus. IIII prima ratione

Quod autem etiam in illis tribus sensibus habeant locum similes habitus, sumitur ex D. Thoma supra quæst. 56, art. 5, ubi ait : D-Tbom· *Dicendum quod in viribus sensitivis apprehensions interius ponuntur aliqui habitus; quod patet ex hocprxeipue, quod Philosophus dicit in libro de memoria, quad in memorando unum post aliud operatur consuetudo, quæ est quasi quxdam natura. Nihil autem est aliud habitus consuetudinalis, quam habitudo acquisita per consuetudinem.* Et quæst. 50, art. 2 ad 3 : *In ipsis interioribus virtutibus sensitivis apprehensivis possunt poni aliqui habitus, secundum quos homo /it bene memoralivus vel cogitalivus, vel imaginations.* El quamvis non loquatur de habitibus vitiosis, sed potius de quibusdam habitibus bonis reductive pertinentibus ad genus virtutis : his tamen admissis, non est cur habitus vitiosi negari debeant : quia ubicunque potest esse habitus acquisitus bonus, potest esse etiam malus, eo quod idem est subjectum contrariorum.

10. Secunda quoque ratio militat iji omnibus prædictis potentiis, quia omnes libere moveri a voluntate in aliquibus actibus, quamvis in aliquibus ei repugnent, nemo ambigit : experimur enim multoties nos Suadetur

non inlelligero, nisi qua» volumus, neque concupiscere,aut irasci, nisi cum volumus, neque imaginari, cogitare, aut reminisci, nisi quia volumus: quamvis sæpe etiam oppositum experiamur. Imo eo ipso quod in omnibus istis potentiis sint habitus acquisiti, ut nuper vidimus, ostenditur omnes esse aptas obedire voluntati : quia ut docet
P.Tbf-nj. D. Thom. citata quæst. 50, art. 5, habitus acquisitusex propria sna ratione importat ordinem ad illam : ct ideo dicitur, quod habitibus utimur cum volumus. Nihil ergo deesse potest actibus (saltem quampluribus) omnium praedictarum potentiarum, quominus dicant intrinsecam habitudinem ad principium liberum ut liberum, et conjanclum, constituanlurque intrinsece voluntarii, el liberi per talem habitudinem : atque adeo intrinsece recipiant bonitatem, aut malitiam moralem.

Eiteptift rnnoL*. Diximus in conclusione er *sensibus internis saltem imaginatita,* etc. ne includeremus, aut omnino excluderemus sensum communem : quia de illo non ita constat, an sit subjectum habitus, et capax obedire voluntati. Pendet enim ex quaestione illa philosophica , an praedictus sensus communis necessario immutetur asensalionibusexternorum, ita quod sentientibus istis, necessario sentiat, el non sentientibus sentire non possit? An vero habeat aliquas operationes ab eis independentes, ita ut in absentia externorum sensibilium possit operari operatione perfecta ? Si enim hoc posterius dicatur, videtur quantum ad praedictas operationes concedenda illi subordinalio aliqua ad voluntatem, atque libertas intrinseca ex illa participata: sicut conceditur reliquis sensibus internis. Si autem primum asseratur, consequenter neganda erit talis subordination libertas: sicut negatur sensibus externis, quibus quantum ad hoc debebit praedictus sensus annumerari. Et hæc pars
d Thom Cajet, Complut, Rann. pfoculdubio consonat doctrinae D. Thomae locis citatis ex hac 1, 2, el aliis. De quo possunt videri Cajet, lib. 2 de anima cap. 15 et]j]j. g, cap Complut, ibi disp. 15, num. 20, et Bannez 1 p. quæst. 78, art. i.

. Objectio. H. Sed objicies, quod D. Thom. in nullo articulo hujus quaestionis, ubi ex professo agit de subjecto peccati, meminit sensuum internorum ; sed dumtaxat voluntatis, sensualitatis, et intellectus: ergo sentit in his tantum potentiis, non vero in illis reperiri peccatum formaliter. et intrinsece.

Enerwinr. Respondetur, D. Thomam loqui de snbpeccati completive, hoc est de illis potentiis, ubi peccatum, el malitia complete habetur ; non autem de his, ubi solum inchoatur: quamvis hæc ipsa inchoatio sil aliqua vera, et formalis malitia. Nam sicut peccatum, quod est tale initiative, reducitur ad id, quod est tale completive, ut volitio simplex furandi ad intentionem, vel electionem, volitio omittendi ad omissionem, etc. neque ponunt in numero unum cum altero : ita subjectum, ubi aliquod peccatum inchoatur, reducitur ad subjectum, ubi consummative habetur, et proplerea de hoc solum consuevit fieri mentio per se. Undo quia peccata, quæ possunt esso in sensibus internis, non consummantur in illis, sed in intellectu, quo tendunt ; consistit enim eorum deordinalio in eo quod inducunt ad errorem, et ignorantium, qua» sicut et veritas in solo intellectu complete habentur : ideo salis fuit de ipso intellectu quaerere nn *sit subjectum peccati?* ut subintelligerentur praedicti sensus, qui quantum ad hoc ad intellectum reducuntur. Congruitque hæc expositio doctrinæ I). Thom. supra art. 5,D.Tka. citato quæst. 56, ubi postquam concessit generari in sensibus internis aliquos habitus ad recte memorandum , cogitandum, etc., ait cos *non esse habitasperse, sed aliquid annexum habitibus intellective partis.* Et hac ratione excludit illos ah esse virtutis, quamvis re vera sint habitus de genere boni: nam *oportet* (inquit) *quod virtus sit in illa potentia, quæ est consummativa boni operis: cognitio autem veri non consummatur in cibus sensitivis apprehensivis, sed hujusmodi vires sunt quasi prxparatorix ad cognitionem intellectivam : ideo in hujusmodi viribus non sunt virtutes, quibus cognoscitur verum, sed magis in intellectu, vel ratione.* Idem ergo proportione servata de contrariis peccatis et vitiis, de eorumque subjecto dicendum est.

12. Sil tertia conclusio. Neque in mem- rttai bris corporis, manu, lingua, etc. neque in3 sensibus externis, aut in aliqua alia potentia praeter enumeratas subjectatur intrinsece, et formaliter peccatum : dicentur tamen illorum inordinati motus *peccata* extrincese, quoties a voluntate imperantur, vel saltem in causa sunt liberi. In hac conclusione conveniunt omnes discipuli D. Thorn# citati num. 3, nec non Curiel, et Alvar. Cem;. quos referemus num. 16, Durand, in 2,rjUar, dist. 42, quæst. 1, Ricard, ibidem quæst. bW etiam 1, Gabriel quæst. unica art. 1, et alii. Estque expressa sententia Ang. Doctorisin presenti art. 2, ubi in corpore docet, eas tantum

tantum potentias posse osse subjectum peccati, quæ sunt principia voluntarii actus, possunlque moveri ad suos actus, el ab eis reprimi per voluntatem. (Quod in solutione ad 3, negat membris corporis, eo quod *non sunt principia actuum, sed solum organa, (pix aguntur, sed non agunt.')* Subditque S. Doctor : et *exilem etiam potentix sunt subjectat habituum moralium bonorum vel malorum, quia ejusdem est actus, el habitus...* Porro lotura hoc non convenire neque externis sensibus, neque membris docuit supra quæst. 50, art. 3 ad 3, ubi postquam dixit, vires interiores tam appetilivas, (piam apprehensivas suscepti vas esse habituum, *qua moventur ad operandum e:c imperio rationis,* subdit : *vires autem apprehensivx exterlores ut visus, et auditus, et hujusmodi non sunt susceptivx aliquorum habituum, sed secundum dispositionem suæ natura ordinantur ad actus determinatos : sicut et membra corporis, in quibus non sunt habitus, sed magis in viribus imperantibus motum ipsorum.*

Ejes πιί'λ Probatur conclusio ratione. Nullus ex prædictis motibus, vel actibus est intrinsece liber, aut voluntarius : ergo neque intrinsece bonus, vel malus moraliter. Consequentia liquet : nam ut repetit multoties
P.Ttsm. D. Thom. maxime vero in præsenti art. 1 et 2, moralitas convenit actibus, quatenus sunt voluntarii, et liberi, atque adeo tunc solum erit eis intrinseca, quando fuerit intrinseca ipsa libertas, vel saltem ratio voluntarii. Antecedens autem quoad motus membrorum suadetur. Tum quia tales motus non sunt proprie actiones, sed præcise effectus, et termini actionum immanentium : non enim prædicta membra agunt, el movent adhuc mola, sed moventur dumtaxat ad imperium voluntatis : subjectum autem voluntarietalis, et libertatis (si semel est positivum) debet esse vere et proprie operatio, quæ est exercitium immediatum potenti# activa»; et non tantum offectus, et terminus talis operationis, ut in tract, de voluntario statim in principio ex communi sententia explicuimus. Tum etiam, nam esto in membris corporis sit aliqua vis activa, qua possint veram actionem elicere, hæc tamen virtus nequaquam erit immanens, sed transiens, ut est per se notum, cujus proinde actio non subjectabitur in agente, sed in passo, el ita nequit esse intrincese voluntaria : quia voluntarium debet esse ab intrinseco, atque adeo manens in eodem principio, a quo elicitur .-ergo, etc.

13. Quoad actus vero aliarum potentiaritm facilius probatur: nam tales potentiae non subduntur dominio voluntatis, nisi quantum ad applicationem rnateriæ, qua semel applicata, suapte natura sunt determinata ad agendum, nec potest voluntas earum actus impedire : certum est autem, quod ubi non est dominium voluntatis, nulla est libertas : ergo, etc.

Si vero inquiras quæ sunt ista» potentiae?poteatiæ Respondetur esse omnes vires vegetati partis, nulritivam, augmentai!vam et simi- pium les: omnes enim hujusmodi potentiae suppo- in sita materia circa quam operari possint, na- mali- tura sua sunt determinat# ad agendum, nec tiam. subest voluntati applicare eas ad operationem, vel ab operando retrahere. Idem dicendum est de sensibus externis; nam etiam eorum sensationes in praesentia sensibilium sunt omnino necessariae et ex vi naturae. Unde totum dominium voluntatis sistit in applicando, vel non applicandosensibilia ad sensus ; vel sensus ad sensibilia : puta aperiendo, vel claudendo oculos, aures, etc., semel vero applicatis, velit, nolit, recipient ipsi sensus species a sensibilibus immissas, elicientque suas sensationes : et dum non applicantur, sicut nullas recipient species, ita nihil sentient, quantumcunque voluntas velit sentire. De sensu communi quid dicendum sit, tetigimus num. 10.

14. Sed objicies : quia si actus istarum Pnnn potentiarum non subjacent dominio volun-object10. talis, non erunt adhuc extrinsece voluntarii, et liberi : quia de ratione cujuscunqueliberi est, ul subsit tali dominio. L'nde neque extrinsece poterunt *peccata* denominari.Hoc autem videtur falsum : nam multi actus sensuum externorum, ut visio rei turpis, tactus, etc., prohibentur, et damnantur tanquam peccata juxta illud Matth. 5 : QinMatth.5. *viderit mulierem ad concupiscendum eam, mcechatus est:* ergo, etc.

Respondetur prædictos actus non denomi-solvitur, nari *liberos* aut *voluntarios in se* adhuc extrinsece, quia in se ipsis dum fiunt, non subjacent voluntati : poterunt tamen dici *liberi in causa,* quoties applicatio alicujus, ex quo dependent, illi subjacet. Sicut contingit in visu, tactu, etc. Quamvis enim applicata materia, et potentia non impedita, ut apertis oculis coram visibili, vel posito supra'tactum tangibili, necessario fiat sensatio ; ipsa tamen applicatio objecti, et potenti# expeditio multoties est in nostra potestate : el tunc sensationes, et effectus indesequuti poterunt dici *libera in causa.* Præsertim cum adest praeceptum vitandi

talem causam per ordinem ad ipsas sensationes. aut effectus. Unde quia ad suscipiendam exlrinsece peccati denominationem sufficit libertas, et voluntarium in causa, ut explicuimus disp. 5, dub. 6, idcirco nihil deest, quominus prædictæ sensationes, et earum effectus, aliquando extrlnsecepYru/a vocentur,el ut talia prohibeantur. Et idem contingit in mullis aliis effectibus omnino necessariis, supposita causarum applicatione : ut cum propinato alieni veneno, necessario sequitur mors, projecto lapide, sequitur necessario percussio, etc. Sufficit enim ad hoc, ut tales effectus *peccata* dicantur denominatione exlrinseca, quod in causa sint liberi, seu quoti causa eorum libere applicata sit, el voluntas non retractata, quamvis semel facta applicatione, non sint amplius in nostra potestate.

objcdiii. 15. Objicies secundo, quod potentia loco motiva, et potentia exeeutiva ad extra subduntur dominio voluntatis, atque adeo nihil deest, quominus earum actus intrinsece sint liberi, et peccaminosi : ergo praeter potentias recensitas in secunda conclusione dantur aliæ, quæ sunt subjectum peccati, et malitiæ intrinseca?.

Eo> datur. Respondetur negando consequentiam, Potentia enim loco motiva, et exeeutiva ad extra, sicut in brutis non distinguitur realiter ab æstimaliva, et appetitu, ita in nobis et in Angelis non differt a voluntate, et intellectu; sed ipsamet operatio intellectus a voluntate moli, quæ formaliter est immanens, et intrinsece libera, est virtualiter transiens. productique sine nova alia actione motum localem, et omnes extornas exeeutiones non tanquam actiones, sed præcise tanquam motus, et effectus. Quod si tales motus el exeeutiones aliquam actionem a priori illa distinctam involvant, nequaquam talis actio erit immanens, sed transiens formaliter juxta dicta num. 12. El ideo solum exlrinsece poterit denominari *voluntariaetpeccatum,* sicut dictum est de ipsis molibus omnino exlemis, qui præcise sunt effectus.

§ m.

Sententia opposita prinue et secundi assertioni.

Cariei. Alvar. IG. Contra primam, et secundam assertionem sentiunt Curiel in præsenti art. 2, Alvarez disp. 138 et alii, qui solis aclibus n voluntate elicitis concedunt malitiam formalem intrinsecam ; cæteris vero etiam si sint intellectus, et appetitus sensitivi, illam negant : aiuntqne solum denominari *peccata* exlrinsece a malitia existante in actu voluntatis. Referi pro hac sententia Curiel Durandum in 2, dist. 12, quæst. l,Dnr»l Ricard. Gabriel, el Okam. Sed omnes loquuntnr de actibus omnino externis, et solum intendunt quod diximus in tertia assertione; prima? vero et secunda? non refragantur. Arguitur primo ex D. Thoma in præsenti ari. 1, ubi ait esse de ratione," peccati, qua ratione peccatum et voluntarium est, quod in voluntate subjectetur. Et licet locutio videatur indiflinila, ratio tamen articuli convincit intelligendam esse universaliter de omni peccato : nam id probat D. Thom. quia cum peccatum sit actus immanens voluntarius, illa potentia debet esse ejus subjectum, quæ fuerit principium : voluntarium enim manet in principio, a quo elicitur, quia debet esse ab intrinseco : principium autem voluntarii est voluntas : ergo, etc. Hæc ratio, ut constat, universalis est pro omnibus peccatis, sicut omnia sunt voluntaria : ex qua sic formatur argumentum. Omne peccatum quantum ad rationem voluntarii, et malitiæ subjectatur intrinsece in voluntate : ergo in intellectu, aut appetitu sensitivo:repugnat enim, quod una, et eadem malitia intrinsece sit in voluntate, et simul in alia potentia a voluntate distincta.

Oten

Prie»

Confirmatur. Nam vel ibi est una tantum numero malitia, vel duplex?.Si una, manifeste repugnat subjectari intrinsece in duabus potentiis : sicut quod idem numero accidens sit in subjectis realiter distinctis. Si autem duplex, consequenter erunt duo peccata, unumquodque sua malitia constitutum , ex quibus unum tantum erit in voluntate, illud nimirum, cujus malitia in ea existit : aliud vero, cujus malitia existit in appetitu, subjectabitur in illo, et non in voluntate, atque ita non erit universaliter vera doctrina D. Thomæ, quod omne peccatum est in voluntate tanquam in subjecto.

CBfr· ral!a

17. Huic argumento est prima solutio ex Conrado et aliis, conclusionem primi articuli D. Thomæ intelligendam esse indefinite : et ideo non esso inconveniens, quod aliqua peccata etiam quantum ad formalem malitiam non subjectentur immediate in voluntate, dummodo aliqua in illa subjectentur. Neque argumentum ita'urget contra hanc

Pria

hanc solutionem, ut non possit probabiliter defendi. Nam dici posset rationem illam, quod voluntas est principium actus voluntarii el sic debet etiam esse subjectum (loquendo do principio proximo, quod dumtaxat cum subjecto coincidil) non esso absolute universalem, sed tantum respectu illorum actuum, qui a voluntate immediate eliciuntur. Unde non comprehendit eos, qui eliciuntur ab appetitu sensitivo, vel ab intellectu, etiam si sint voluntarii : quia sicut principium proximum istorum non esi voluntas, sed appetitus vel intellectus motus ab illa, ita subjectum immediatum debet esse ipse appetitus vel intellectus, non autem voluntas.

xtiioc $ s». Secundo el melius respondetur cum Cajetano non esse inconveniens, quod idem numero peccatum, secundum diversas rationes vel partes subjectetur intrinsece in diversis potentiis. Unde illudmet peccatum, quod secundum unam rationem est intrinsoce in appetitu sensitivo, vel intellectu, potest secundum aliam subjectari in voluntate etiam intrinsece. Hacque ratione verificabitur universaliter conclusio primi articuli. quod omne peccatum (saltem quando est liberum simpliciter) subjectatur in voluntate : et indiffinite conclusio secundi : nempe quod aliqua peccata subjectentur in appetitu, et in aliis potentiis. Quod non ita est intelligendum, quasi ratio secundum quam prædictum peccatum est in voluntate, sit tota formalis malitia; ratio vero secundum quam est in appetitu sensitivo v. g. sit sola entitas actus, quæ materialiter se habet in peccato, suscipitque a malitia denominationem. Nam hoc modo etiam posset poni peccatum in membris externis, quorum motus denominantur a malitia actuum voluntatis; et nihilominus quia in eis non malilia intrinseca, negat D. Thom. in præsenti ari. 2 ad 3, prædicta membra esse subjectum peccati. Sed sensus est, quod de ipsa formali malitia aliquid sii intrinsece in actu voluntatis, et aliquid etiam intrinsece in actu appetitus. Juxta quod semper salvatur omnia peccata, etiam quæ sunt intrinsece in aliis potentiis, subjectari in voluntate; non quidem adæquate secundum lotam malitiam, sed inadæquale et secundum partem. Imo quia pars illa malitiæ, quæ in voluntate residet, primario et principaliter se habet in peccato, quæ autem ad appetitum transit, habet se minus principaliter, polest dici, omne peccatum esse in sola voluntate principaliter et primario : sine eo quod negetur esse intrinsece in aliis potentiis; minus tamen principaliter, et quasi secundario. Qua distinctione utitur Cajet, in præsenti art. 2. cjjei.

18, Addit vero Montes, posse dici, quod omne peccatum est in voluntate formaliter, et in aliis potentiis solum materialiter : non quia in istis non sit aliqua formalis malilia intrinseca ; sed quia hæc ipsa malilia comparata ad illam, quæ residet in actu voluntatis, habet se sicut materiale ad formale : nam actus voluntatis se habet ut imperans ; actus vero aliarum potentiarum ut imperati : unde quia imperatum ad imperium comparatur sicut materia ad formam, ideo malitia actus voluntatis potest dici formalis, et malitia aliorum actuum materialis : et consequenter peccatum per utranque malitiam constitutum potest dici subjectari formaliter in sola voluntate; in reliquis autem potentiis solum materialiter. Vide quæ diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 6, dub. 4 ubi doctrinam hujus additionis latius explicuimus. Additio

Ad confirmationem respondetur, esse ibi duas malitias realiler distinctas metaphysice loquendo : negamus tamen esse absolute dicendum *duo peccata :* nam sicut juxta doctrinam D. Thomæ supra quæst. 17, art. 4, ex imperio et actu imperato moraliter fit unus numero actus, licet in esse physico differant realiter, ita ex eorum malitiis quantumvis metaphysice re ipsa distinctis, fit moraliler unum peccatum numero. Et de hujusmodi peccato sic moraliter constituto vocificatur, quod sit intrinsece in appetitu, et in voluntate non adæquate, sed inadæquate, ut diximus. Cujus rei exemplum debent adversarii admittere, siquidem nullus eorum dubitat intentionem finis v. g. furandi, et electionem medii ad talem finem esso actus realiter distinctos, habereque unumquemque suam intrinsecam malitiam : siquidem uterque est actus a voluntate elicitus, voluntarius, et liber intrinsece, atque adeo habere debent malitias realiter distinctas : el. tamen nemo diceret osse ibi absolute duo peccata : sufficit enim, quod prædicti actus, et eorum malitiæ ad eumdem finem intrinsecum tendant, unusque ab alio derivetur ut moraliter idemmet actus, et idem numero peccatum judicentur : ita ergo in nostro casu. solvitur

19. Secundo arguitur ex eodem D. Tho- Somma supra quæst. 20, art. 3. ubi docet, actus exleriores(nomine actus exterioris apud iwmum. D. Thomam intelligilur quicunque a volua-

tate imperatur, sive sii intellectus, sive appetitus, etc.) non habere distinctam bonitatem, vel malitiam formalem ab ea quæ est in actu voluntatis. Et cum posuisset tertium argumentum, quod bonitas vel malitia actus externi causatur ab intentiori, atque adeo debet esse alia numero, alias ..idem causaretse ipsum, respondet : d</ *tertium dicendum, quod quando aliquid de uno derivatur in alterum sicut ex causa agente univoca, tunc aliud est quod est in utroque : sicut cum calidum calefacit, alius numero est calor calefacientis, el calor calefacti, licet idem specie. Sed quando aliquid derivatur ab uno in alterum secundum analogiam vel proportionem, tunc est tantum unum munero, sicut a sano quod est in corpart animalis, derivatur sanum ad medicinam, et urinam : nec alia sanitas est medicini aut urini, quam sanitas animalis, quam medicina facit, et urina significat : et hoc modo a bonitate voluntatis* (idem est de malitia) *derivatur bonitas actus exterioris : ct e converso, scilicet secundum ordinem unius ad alterum.*

Curiel. Ex quibus verbis, et exemplo urget contra nos in hunc modum Curiel. Quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud, solum dicitur denominative, et extrinsece, non quia intrinsece in se ipso tale sit : sed actus appetitus sensitivi v. g. solum dicitur *formaliter malus* ex ordine ad actum voluntatis, a quo procedit : igitur solum dicitur *malus* extrinsece a malitia praedicti actus voluntatis. Major probatur : nam quod habet aliquid intrinsece in se, secundum se ipsum dicitur tale, non ex ordine ad aliud : ergo quod solum dicitur ex ordine ad aliud, non denominatur ab aliquo quod habet in se.

Cod0p mali0, Et potest confirmari (ait Curiel) alia ratione, quam tangit D. Thom. scilicet, quæ sola attributione, et analogia unius ad alterum dicuntur talia, non denominantur a forma sibi inhærente, sed a forma, quæ est in principali analogato : ut patet in denominationesanirespectu medicinae, eturinæ: nam istænon dicuntur *sani* a sanitate, quam in se formaliter habeant, sed a sanitate animalis, cum quo prædicta analogia analogantur : cum ergo actus exterior denominetur *malus* per analogiam, et attributionem ad interiorem, fit talem denominationem non esse intrinsecam, neque sumi a forma vel malitia ipsi externo actui inhærente, sed a malitia inhærente actui interiori. DTboin ri0’’‘ ^cc ra^nus c^are videtur loqui Ang. Doctor in favorem hujus sententias art. 4 illius quaestionis, ubi docet actum externum non addere bonitatem aul malitiamformalem super internum efficacem :quod verum esse non posset, si ipse actus externus haberet intrinsecam malitiam distinctam a malitia interna : nam quodeumque finitum per additionem partium ejusdem rationis redditur majus : ergo, etc.

20. Respondetur primo hoc argumentum Hin* (quoconvictoscredimus Curielem, et Alvar. ut suam sententiam D. Thomæ esse arbitrarentur) solum probare tertiam nostram assertionem, ubi diximus actus seu motus membrorum externorum non habere in se ipsis malitiam formalem : nam D. Thom. tota illa quæstione 20, solum agit de hujusmodi motibus el actibus omnino externis : neque comprehendere potuit actus immanentes intellectus, et appetitus sensitivi: licet enim hujusmodi actus in comparatione ad actum imperantem voluntatis possint dici *externi,* sicut electio potest dici actus exterior respectu intentionis : et modo isto loquendi non semel utatur D. Thom ut in tract, de bonit. et malit, disp. 6, dub. 4, explicuimus : in collatione tamen ad motus membrorum externorum vere sunt actus interni : imo absolute loquendo possunt sic appellari, siquidem manent in intellectu, et appetitu, quæ absolute sunt potentiae internae. Unde non oportet quod ubicumque de actibus externis sermo est, praedicti actus immanentes sub eo nomine comprehendantur.

21. Et sane non fuisse comprehensos a D. Thoma loco allegato, suaderi potest, tum ex exemplis quæ adducit : nusquam enim in tota illa quæstione 20 apponit exemplum actus externi in actibus intellectus vel appetitus, aut horum mentionem facit, cum tamen fere in singulis articulis exemplificel in actibus membrorum, ut in occisione, in prædicatione, in deambulatione, et similibus motibus omnino externis. Tum etiam, quia si attendatur ordo docirinæ, quem circa actus humanos, eorumque bonitatem, et malitiam S. Doctor observat, satis constabit, solos actus omnino externos pertinere posse ad illam quaestionem. Nam de actibus intellectus sufficienter dixerat una cum actibus voluntatis quæstione 19. De actibus vero appetitus sensitivi acturus erat quæstione 22, et deinceps, ubi tractat de animi passionibus, quæ sunt hujusmodi actus : de quarum bonitate, et malitia morali agit quæstione 24 per totam, ibique non pauca reperies, quæ nostram secundam assertionem

assertionem confirmant, praesertim art. I et 2 el I. Cum ergo de actibus membrorum externorum non alibi ex professo tractet, nisi dicta quæstione 20, utaturque per totam illam nomine udus *externi,* plane liquet voluisse comprehendere sub isto nomino solos actus prædictoruin membrorum, qui ab omnibus absolute *externi* vocantur.

Adde quod in art. 3 ejusdem quæst. vocat *actus interiores* omnes, qui sunt a potentiis internis sine cognoscilivissiveappelitivis ; *exteriores* vero illos tantum, qui sunt a potentia exterius exequente motum. .IkaEt ideo in argumento primo ita loquitur : .Idus *interioris principium est eis animx in- Itrior apprehensiea vel appel it iea :actu$autemexteriorisprincipium est putentia exequens motum,* etc. Et in secundo argumento expresse dicit, actum virtutis intellectualis esse actum interiorem, quia tam actus, quam virtus sunt in potentia immanente. Nequein solutionibus huic doctrinae contradicit, sed eam admittens, solvit alia via argumenta, ut legenti constabit.

§ IV.

Ejusdem secundi argumenti alia solutio.

22. Verum quia prædicta doctrina Ang. Doctoris, etiam si nomine *actus exterioris* intehigerentur omnes, quos adversarii volunt (quod non concedimus) habet congruam explicationem,respondetur secundo ad idem argumentum, non posse sufficienter colligi ex aliquo articulo illius quæstionis, quod D. Thom. excludat ab actibus externis omnem malitiam formalem intrinsecam quamvis neget illis malitiam formalem, quæ a voluntate non descendat ; et quæ moraliter constituat peccatum distinctum ab eo, quod est in voluntate. Pro quo nota, argumentum contra nos factum inniti tribus propositionibus, quæ habentur in prædicta quæstione, et ingerunt in hac re difficultatem. Prima propositio est, quod loquendo de bonitate, vel malitia conveniente nostris actibus ex ordine ad finem, et ex voluntatis participatione (quæ sine dubio est bonitas vel malitia formalis) eadem omnino est respectu actus voluntatis ; et respectu actus exterioris. Ita asseritur art. 3 in corpore, bccunda est, quod derivatio bonitatis vel malitiæ ex actu voluntatis in actum exteriorem, non est sicut ex causa agente univoca, sed secundum analogiam, vel proportionem: sicut a sano, quod est in animali, derivatur sanum ad medicinam, et urinam, absque eo quod ibi sit nisi una numero sanitas. Hæc habetur eodem articulo 3 ad 3. Tertia, quæ habetur articulo 4, est actum exteriorem consideratum quantum ad praedictam bonitatem, vel malitiam nihil addere supra bonitatem, vel malitiam actus voluntatis, nisi ipse actus voluntatis in se ipso fiat melior, aut prior. His tribus propositionibus nititur tota vis argumenti, quas oportet proinde explicare.

23. Quantum ad primam ergo ; bonitas, vel malitia utriusque actus dicitur eadem numero, non quia metaphysice loquendo non cadat inter eas distinctio, sed quia cum bonitas, vel malitia actus exterioris a bonitate aut malitia interioris derivetur, sitque ejusdem rationis, et ex eodem specificativo proveniens, non ponit in numero cum illa, sed reducitur ad eam, ut quædam ipsius participatio, et extensio : et hac ratione non censentur absolute diversæ : quia sicut ubi unum est propter aliud, tantum dicituresse unum : ita ubi unum reducitur ad aliud, utrumque unum censetur. Quod autem D. Thom. non majorem unitatem inter prædictas moralitates constituere voluerit, ex eo constat, quia art. 4 illius quæstionis in solutione âd 3, expresse dicit bonitatem vel malitiam, quam habet actus voluntatis ex actu externo tanquam ex objecto volito, non esse aliam a bonitate vel malitia conveniente ipsi actui externo ex materia, et circunstantiis ; et tamen hanc posteriorem bonitatem vel malitiam intrinsecam esse actui exteriori, et illam priorem actui voluntatis, ac proinde distingui realiter inter se, fatetur Curiel, et debent tenere omnes D. Thomæ discipuli, quia prædicta bonitas, vel malitia actus externi est bonitas et malitia objectiva conveniens illi antecedenter ad actum voluntatis, ut tradit D. Thom. art. 1 ejusdem quæst. ad quem se remittit : bonitas vero vel malitia, quam inde desumit actus voluntatis, est bonitas vel malitia formalis intrinsece afficiens talem actum ; neque enim negari potest, quod cum actus voluntatis habet pro objecto actum exteriorem ex materia bonum vel malum, capiet a tali objecto intrinsecam bonitatem vel malitiam. Sicut ergo utraque hæc malitia objectiva, et formalis dicitur eadem, negaturque inter eas distinctio, non quia metaphysice non differant, sed quia malitia formalis derivatur ab objectiva, et ad eam reducitur ; ita malitia formalis desumpta ex.fine dicitur eadem numero in utroque actu : quia quæ

Decia- ra'"r pniie*

in acta exteriori invenitur, derivatur ab ea. quæ est in interiori, et ad ipsam reducitur ; licet metaphysice loquendo distinctio inter eas cadat.

Boc idem colligitur ex solutione ad secundum articuli tertii, ubi dicitur, quod *rceta ratio de fine virtutum* (moralium intellice) *non habet aliam bonitatem, quam bonitatem virtutis, secundum* çwod *bonitas rationis participatur in qualibet virtute.* Certe negari non potest, quod bonitas, quam virtus moralis participat a ratione sit ei intrinseca, quandoquidem prædicta virtus constituitur essentialiter per talem bonitatem : et similiter negari non potest, quod rationi sit intrinseca illa sua rectitudo, cujus prædicta bonitas est participatio. Si namque in ipsa ratione non daretur aliqua rectitudo intrinseca, non possent virtutes morales bonitatem ab ea participare. Quod si utrobique ponitur rectitudo intrinseca, necessario debent duæ bonitates ibi distingui. Et tamen quia virtus moralis a ratione derivatur, et ad eam tamquam ad principium reducitur, dicit D. Thom. esse unam, seu non diversam bonitatem utriusque. Sufficit ergo hujusmodi unitas per reductionem, ut bonitas interioris, et exterioris actus una esse dicatur, etiam si utrique sit intrinseca, et cum reali distinctione.

Eipo nitur sitio,

24. Per quod manet explicata secunda propositio. Sensus enim est, quod quia bonitas respwtu actus exterioris derivatur ab interiori, non sicut a causa univoca, sed secundum analogiam, non est æqualiter in utroque actu, sed in interiori primario, et omnino per se ; in exteriori vero secundario per modum participationis, et extensionis : atque adeo ut aliquid non constituens secundum se propriam speciem, et unitatem, sed pertinens reductive ad ipsam unitatem, et speciem actus interioris. Neque exemplum de analogia *sani* debet tenere in omnibus ; sed tenet ineo, quod quia secundaria analogata derivantur a primo, illudque diminute participant, debent ad ipsum reduci : sive talis reductio ponat intrinsecam denominationem, ut in hoc exemplo : sive habitudinem intrinsecam, ut in casu nostræ assertionis : quod D. Thom. ibi non examinat.

25. Neque urget conira hanc explicationem illud, quod in argumento adduximus ex Curiel : nempe *quando aliquid dicitur tale ex ordine ad aliud, solum dicitur denominatione extrinseca :* nam oppositum potest instari innumeris exemplis actuum, habituum, et potentiarum, qua id, quod sunt, habent ex habitudine ad objecta, et non ideo sunt talia denominatione extrinseca. Sufficit nobis pro exemplo ipse interior actus voluntatis, cui fere omnes etiam aulhores contraria? partis concedunt bonitatem vel malitiam intrinsecam ; et tamen hujusmodi bonitas vel malitia sumitur ex ordine ad finem, qui est aliquid extrinsecum. Cujus ratio tam in hoc quam in aliis respectivis cito occurrit. Quoniam forma tribuens immediate prædictam denominationem, non est illud extrinsecum, quod respicitur, sed habitudo ad ipsum, quæ intrinsece inest respicienti. Et hoc est quod dixit D. Thom.DiVa supra quæst. 18, art. 4 ad 2, ibi : *Dicendum quod quamvis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem et relatio* in *ipsum inhxret actioni.* Sicut igitur in actu voluntatis prædicta denominatio est intrinseca. quia sumitur ab hac relatione transcendental! sibi inhaerente, et non immediate a termino extrinseco : sic in actibus appetitus, et intellectus denominato *bord* vel *mali* sumpta ex habitudine ad actum voluntatis, est denominatio intrinseca: quia licet hic actus extrinsece se habeat respectu illorum, prædicta tamen habitudo intrinsece eos afficit. Unde falso in probatione majoris asseritur, quod quando aliquid habet in se formam denominantem, non dicitur tale ex ordine ad aliud : nam si talis forma sit ipse ordo ad aliud, ut in præsenti contingit, oportet, ut ejus primaria, et essentialis denominatio fiat secundum prædictum ordinem ; et tamen sit intrinseca respectu subjecti, in quo est talis ordo.

Diximus *respectu subjecti,* etc. quia ab aliqua forma respective duo possunt denominari : nempe subjectum respiciens, et terminus inspectus : sicut a visione denominatur animal *videns,* et paries *visus:* et prima denominatio est intrinseca ; secunda vero extrinseca : quia prædicta forma respectiva subjectum afficit intrinsece per inhærenliam ; et terminum extrinsece per respectum seu terminationem.

26. Neque etiam urget confirmatio adducta ex eodem Curiel : scilicet quod quæ per analogiam, et attributionem unius ad aliud dicuntur talia, non denominantur a forma sibi inhærente, sed aformaexistente in principali analogato. Hoc enim verum est. si ibi solum intervenerit analogia attributionis, juxta quam omnia analogata ab uno principaliori immediato denominantur.

nantur. Cæterum «i hæc analogia secum afferat, vel supponat aliam, quæ est analogia proportionalitatis propriæ· ; quamvis non ex vi illius, ex vi tamen istius omnia analogata habent aliquid sibi intrinsecum, licet inaequaliter eis impertitum, a quo intrinsecam denominationem sortiuntur. Quod non semel contingere est satis notum : nam creatura? analogantur cum Deo per attributionem in ratione entis, et in ratione veri, et in ratione boni : et ex vi hujus analogiæ solum extrinsece dicuntur *entia, verx et bonx :* nihilominus tamen, quia simul habent analogiam proportionalitatis propriæ, sortiuntur ex vi istius propriam entitatem, veritatem, et bonitatem, a quibus intrinsece *entia, verx et bonx* denominantur. Actus ergo sive intellectus, sive appetitus utroque modo analogantur cum actu voluntatis in ratione boni, vel mali, ct ideo quamvis ex vi unius analogiæ denominentur solum extrinsece ; ex vi alterius habent bonitatem, vel malitiam sibi inhærcntem, a qua intrinsece denominantur.

eux- fk sua· ρκτΐτ.

Neque prædictum exemplum de analogia sani nobis efficit : tum quia sufficit, quod teneat in eo pro quo adducitur : hoc autem est, quod forma denominans in omnibus analogatis quodammodo sit una, et non constituat absolute plures species, sive talis unitas sit ita rigorosa, ut excludat omnem distinctionem etiam partialem ; sive tantum sit unitas per reductionem, quæ prædiclam distinctionem non excludit. Tum etiam, quia adhuc in hoc exemplo potest attendi prædicta duplex analogia. Aledicina enim v. g. et potest dici *sana a* sanitate existente in animali, ad quam ordinatur, ita quod non iste ordo, sed ipsa sanitas animalis sit forma immediate denominans. Et hoc pacto denominatio fit secundum analogiam attributionis, cstque proinde extrinseca. Et potest etiam denominari a virtute sibi intrinseca causative prædiclæ sanitatis animalis, ita ut non ista sanitas, sed illa virtus (quæ non incongrue *sanitas* dicitur) immediate denominet : et tunc denominatio fit secundum analogiam proportionalitatis propriæ, et est intrinseca.

PTiz.'.

27. Quam doctrinam sumpsimus ex D. Thoma quæst. 1, de verit. art. i, ubi hoc exemplo explicat, qualiter res cognitæ ab intellectu dicantur *verx* uIroque genere analogiæ. *Denominantur* (inquit) *res verx a veritate, quxest in intellectu divino vel humano, sicut denominatur cibus sanus a sanitate, qux est in animali, ct non sicut a forma inhérente* (on denominatio extrinseca et analogia attributionis) *sed a veritate qux est in ipsa re, qux nihil aliud est quam entitas intellectui adxqttala, vel intellectum sibi adxquans, sicut a forma inhxrente : sicut cibus denominatur sanus a qualitate sua, a quo sanus dicitur,* etc. Ecce analogia proportionalitalis, et denominatio intrinseca. Ratio vero est, quia analogia attributionis supponit pro fundamento intrinsecam habitudinem analogati minus principalis respectu principalioris, a quo causatur, seu derivatur : et quia talis habitudo multoties adhuc in abstracto sortitur idem nomen ac forma ipsius principalioris analogati, potest tunc analogatum minus principale bis denominari eodem nomine : nempe et a prædicta forma : hæcque erit denominatio extrinseca propria analogiæ attributionis : et a suamet habitudine : quæ erit denominatio intrinseca propria analogiæ proportionalitatis.

Diximus, *multoties sortitur idem nomen,* etc. quia non semper ita contingit : sæpe enim habitudo analogati minus principalis, et quidquid in eo est intrinsecum, non meretur in abstracto nomen formæ principalioris analogati. Quare tunc denominatio analogica tantum est una : nempe quæ sumitur ab hac forma. Porro autem in exemplis adductis præcipue in analogia boni vel mali moralis respectu actus voluntatis, intellectus, et appetitus prædicta habitudo secundariorum analogatorum habet quidquid requiritur, ut eis in abstracto competat nomen bonitatis vel malitiæ non minus quam formæ existenti in analogato principali, qui est actus voluntatis : et ideo non solum denominantur extrinsece *boni* vel *mali* a bonitate vel malitia istius, sed etiam intrinsece ab habitudine ad ipsum.

illati'

28. Ex quo inferes pro majori hujus rei explicatione, quod etsi D. Thom. dixisset actum externos (comprehendendo etiam actus intellectus, et appetitus sensitivi) denominari *bonos,* vel *malos* extrinsece a bonitate vel malitia internorum, adhuc non contradiceret doctrinæ hucusque tradita?. Tum propter modo dicta, quia cum una denominatione extrinseca ex vi analogiæ proportionis, stat alia in intrinseca ex vi analogiæ proportionalitatis. Tum etiam quia extrinseca denominatio habet latitudinem, et quædam est pure extrinseca, quaedam vero admiscet aliquid formæ intrinsecae. Quæcumque enim denominatio oritur a

forma existent^ in alio subjecto, potest non incongrue extrinseca appellari. Porro hoc dupliciter potest contingere : vel ita quod denominatio fiat per puram assistentium talis forma* sine aliquo respectu ex parte denominati ad illam : sicut a visione, quæ est in oculo, denominatur rrm paries ob nudam assistendam. el terminationem ; sineeoquod visiocausetaliquem respectum ad se in pariete. A'el quia ex prædicta assistentia consurgit in re denominata aliqua habitudo ad formam : sicut corpus dicitur *locatum* a loco, et homo *indutus* a veste : nec tamen ibi est sola assistentia unius ad aliud, sed ex assistentia loci consurgit in re locata modus intrinsecus *ubicationis,* qui est commensuratio locati cum loco : et ex adjacentia vestis resultat in re vestita quædam habitudo ad illam, quæ constituit praedicamentum *habitus.* In priori ergo casu denominatio est pure extrinseca, quia nihil est ibi denominans nisi forma extrinsece assistens. At vero in posteriori potest quidem dici extrinsece, eo quodoriginatur a prædicta forma ; re vera tamen fit per aliquid intrinsecum. quia immediate denominans non est ipsa forma intrinseca, sed habitudo et modus ex ea resultans, afficiens intrinsece rem denominatam. Hoc pacto D. Thom. opusc. 58, tract. 6 cap. 1, et aliis locis sex ultima praedicamenta appellat *e-xlrinsecas denominationes :* quia licet omnia illa importent suos modos intrinsecos; hujusmodi tamen modi resultant e.x assistentia formæ extrinsecæ : ut *ubi* ex circunscriptione loci, *quando* ex assistentia temporis, *habitus* ex adjacentia vestis, et sic de aliis. A quibus modis utpote existentibus in rebus denominatis denominationes desumptæ nequeunt non esse intrinsecæ. Si quando ergo ipse Ang. Doctor actus intellectus vel appetitus appellet *bonos* vel *malos extrinsece,* intelligendus erit "hoc posteriori modo, qui optime salvat doctrinam traditam in tota hac solutione.

Sensus terti» 29. Tertia denique propositio videlicet actum externum non addere bonitatem vel malitiam supra interiorem, explicatur sicut prima : unde sensus est, quod bonitas vel malitia proveniens ex fine actui exteriori, reducitur ad bonitatem vel malitiam interioris, et non ponit in numero cum illa, eo quod sunt ejusdem rationis, et ab eodem specificativo desumptæ, constituuntque unicam speciem peccati. Quo contra se habet bonitas vel malitia desumpta ex objecto et materia actus exterioris : quia cum hæc habeat distinctum specificalivum, sitque alterius rationis et speciei ab ea, quæ sumitur ex fine, neutra reducitur ad aliam, sed utraque per se ponit in numero, constituitque suam propriam speciem : el ideo quando una jungitur alteri, non solum melaphysice, sed etiam moraliter censetur fieri illa additio. Per quæ palet ad omnia, quæ afferuntur in argumento. Cujus solutionem latius prosequuti sumus, tum ut doctrinam illius quaestionis 20, quæ aliquibus obscura visa est, explicaremus. Tum etiam quia dum cum Thomistis agimus, vellemus eis, quantum fieri potest, satisfacere.

§V.

Reliqua argumenta contra easdem assertiones.

30. Tertio arguitur. Si actus appetitusTmzi sensitivi v. g^ procedensque ex motione M*· voluntatis, haberet malitiam intrinsecam,EeatSL talis malitia sæpe esset mortalis, et non tantum venialis : sed in praedicto appetitu non potest esse malitia mortalis : ergo, etc. Major constat, nam talis malitia moraliter loquendo est ejusdem speciei cum malitia voluntatis, a qua descendit, constituilque cum illa idem peccatum, ut sæpe diximus : constat autem malitiam voluntatis sæpe esse mortalem : ut cum voluntas movetappetitum ad actum Inxuriæ, et similes. Alinor vero videtur esse D. Thomæ in præsenti art. 4, ubi docet, in sensualiate non posse esse peccatum mortale. Et reddit rationem, quia mortale peccatum importat deordinationem circa finem ultimum, aversionemque ab illo : sicut autem referre, et ordinare ad finem ultimum non est sensualitatis, sed voluntatis, et rationis, ita deordinari, et averti ab illo.

Respondetur, concessa majori, negando minorem. Ad probationem dicendum est, D. Thomam loqui de sensualitate secundum id dumtaxat quod habet ex se prout invenitur in homine : et hoc modo negat reperiri in ea peccatum mortale. Non autem negat, quod dum actualiter a voluntate movetur, recipiat in se mortalem malitiam derivatam ex malitia voluntatis mediante illa motione. Sumiturque hæc solutio ex eodem Ang. Doctore in solutione ad pri-D-i** mum ejusdem articuli, ubi sic ait : Adw *sensualitatis potest concurrere ad peccatum mortale, sed tamen actus peccati mortalis non habe*

habet quod sil peccatum mortale cæ eo quod est scnsualilotis, sed e.c co quod est rationis, cujus est ordinari in finem, cl ideo peccatam mortale non attribuitur sensualitati, sed rationi. Ubi, ut vides, non negat, inesse actui sensualitatis malitiam mortalem. Id quod argumentum, cujus est illa solutio, salis otiicaciler convincit. Sed ait, prædictam malitiam non esse attribuendam sensualitati, sed rationi : quia licet sit in sensualitate, non tamen ex propriis ipsius sensua litatis, sed a ralionederivala, et participata: unumquodque autem debet attribui suo proprio, et fontali principio.

Etfto· 31. Sed urgebis, neque malitiam venialem convenire sensualitati ex se ipsa; alias reperiretur in brutis ; sed ex participatione rationis, a qua est tota libertas, et lota moralitas : et nihilominus quia prædicta malitia inest actui sensualitatis intrinsece, concedit absolute D. Thom. quod sit in ea peccatum veniale, ut constat ex articulo tertio : ergo cum absolute negat reperiri mortale, intelligendus est etiam ex participatione rationis ; aliter nullum constituisset discrimen quantum ad hoc inter utrumque peccatum. Ad hanc replicam constabit dubio

àor. sequenti, ubi reddemus rationem quare sensualitas non quidem ut est communis hominibus et brutis, sed ut est propria sensualitas hominis, habeat ex se ipsa, hoc est, independenter ab actuali influxu, et motione voluntatis, sufficientem vim ad peccandum venialiler. cum tamen malitiæ mortalis non sit capax, nisi ex vi prædicti influxus.

Ratio D. Thomæ in articulo quarto nobis non officit, quia solum procedit de illa potentia, cui primario et ex se convenit malitia mortalis : nam in ista potentia requiritur illa conditio, scilicet quod possit immediate ordinari ad finem ultimum, et ab eo averti ; sicut potest sola voluntas. Cæterum ut prædicta malitia secundario et mediante voluntatis participatione sit in appetitu sensitivo, vel in aliqua alia potentia, sufficit quod talis potentia attingat finem ultimum mediate : sive (quod idem est) attingat objectum per se connexum tanquam medium necessarium cum tali fine. Quia deordinatio circa hoc objectum necessario trahit secum deordinationem, et aversionem immediatam a prædicto fine. Et sic utraque deordinatio et aversio est de linea mortalis; quamvis quæ est in voluntate primario, et ut quid formalius ; quæ vero est in appetitu secundario,et ut aliquid minus formale, juxta dicta num. 17 et 18.

32. I llimo probatur. Narn appetitus sen- αγκιι· sitivus (idem est de intellectu) non habet«æninm libertatem intrinsecam, sed ejus actus (ii_u,'1,nun)· cunlur *liberi* a libertate voluntatis : ergo neque habere potest intrinsecam malitiam. Consequentia apud nos est satis nota. Antecedens vero suadetur : quoniam potentiæ liberæ debet proponi objectum cum indifferentia ad utrumlibet, quæ propositio requirit judicium universale, et indeterminatum : sed appetitui sensitivo non proponitur objectum cum hac indifferentia : nam quidquid ei proponitur, fit per apprehensionem alicujus sensus, quæ semper est ad unum singulare determinata,el ideo expers indifferenliæ, et universalitatis : ergo.

Ad hoc argumentum constat ex dictis aBcspounumero 7, quomodo potius sit pro nobis, 5io· reloruqendumqne in adversarios. Nam ut ibi ostendimus, actus potentiarum immanentium, quoties dominio voluntatis immediate subjiciuntur, intrincese sunt liberi. Ad probationem vero respondetur, sufficere ad hanc libertatem, quod prædicti actus per habitudinem sibi intrinsecam, respiciant voluntatem tanquam principium liberum præcipiens illos, potensque prohibere. Quia cum talis respectus sit ad principium liberum ut liberum, nequit non actum, in quo est, alinea necessarii extrahere, et liberum reddere. Et quamvis ad libertatem necessaria sit judicii indifferentia ; non tamen requiritur, quod hæc indifferentia immediate sit respectu cujuslibet liberi : sed sufficit ut sit respectu liberi principalis, quod est voluntas, a qua cætera sive habitus, sive actus, sive potentiæ libertatem participant. Non enim ideo hæc *libera* dicuntur, quia ipsa per se objectum indifferenter attingant, sed quia subduntur voluntati ut attingenti illud cum indifferentia : nam ratione hujus subjectionis dicuntur ea quoque libere, et contingenter sua objecta attingere : quatenus sic attingunt, ut in potestate voluntatis sit, ipsa ab attingendo retrahere, vel in attingentia conservare : totumque hoc ratione prædictæ subjectionis intrincese illa afficientis, ut magis explicabitur dubio sequenti. Vide etiam quæ diximus in tract, de volunt, disp. 2, num. 89 et 91.

33. Sed urgebis. Etiam membra externa Beplica. important ordinem subjectionis ad voluntatem ut liberam, estque hic ordo eis intrinsecus : et tamen eorum actus non sunt liberi intrinsece : ergo neque in aliis potentiis sufficiet talis subjectio ad libertatem intrinsecam. Antecedens probatur : nam si

prædicta membra non haberent illam subjectionem, non esset cur ad voluntatis nutum moverentur, et a motu cessarent : aut saltem non esset cur potius sequerentur imperium voluntatis, quam appetitus sensitivi : cum tamen experientia constet, quod ralione advertente, nunquam moventur, quantumcumque appetitus id cupiat, nisi voluntas consentiat : aliquid ergo acceperunt *prædicta* membra a natura ratione cujus ita obtemperent voluntati.

Piletur. Respondetur(quidquid sit de antecedente) negando consequentiam. Quia non quicumque ordo ad voluntatem, etiam ut liberam, sufficit ad libertatem constituendam, sed debet talis ordo fundari in potentia activa, sicut fundatur ordo appetitus el intellectus ; principium enim liberum debet esse activum, et non passivum tantum, ut in tract, de volunt, disp. 2, num. 32, explicuimus. Unde quia membra externa non sunt principia activa suorum motuum, sed tan-
p.Thoci. tum passiva (ut docet D. Thom. I, p. quæst. 75, art. 3 ad 3 et lib. 2, contra gentes
N.Ccmp.cap. 82, ex eoque N. Complut, de anima disp. 7. num. 29), idcirco etiam si per aliquid intrinsecum voluntati subdantur, non sunt capacia habendi in se ipsis libertatem, neque illam communicandi motibus in se receptis. Vide supra num. 8, ubi prodictis motibus ex eo negavimus libertatem intrinsecam, quia non sunt veri actus, aut exercitia potentia? activæ, sed dumtaxat effectus. Diximus *quidquid sit de antecedente :* quia *dici potest,* ordinem subjectionis membrorum externorum ad voluntatem non terminari ad eam formalissime ul liberam, sed ad ipsam præcise secundum se : et ideo eodem modo ad nutum ejus efficacem moverentur, sive libere, sive necessario illa ad motum applicaro!.

Quæ abstent tertiæ assertioni?

34. Contra tertiam assertionem sentit
kot. Scotus quodlib. 18, art. 3, ubi tenet actus omnino externos ut *furari, occidere,* etc., non denominari *peccata* a malitia actuum internorum, sed in se ipsis habere illam inlrincese, et formaliler : atque adeo non in solis potentiis immanentibus, sed etiam in membris externis, ubi sunt prædicti actus, reperiri peccatum formaliter et intrinsece. Eamdemque sententiam tueri Liquatum, Tarlaretum, Basolium, Rubionem, Radam, et alios Scotistas testatur illos iiqm, sequens Franciscos Felix tract, de bonit. et malit, cap. 7, difficult. 1. Quibus ex parlera subscrihit Vasq. supra quæst. 20, disp. 73, Fra®. Felit ViR. cap. 5, ubi asserit prædictos actus esse formaliler malos primario et per se, et non per solam denominationem a malitia internorum : existimat enim hic author, motus externos non habere peccati rationem ex influxu voluntatis; sed ex disconvenientia, quam dicunt ex se ipsis ad rationalem naturam, etiam pro signo antecedente ad voluntatis imperium, quæ est sententia Scolistarum. Non tamen concedit inesse prodictis actibus malitiam intrinsecam : quia neque actibus voluntatis eam concedit, sed totum genus morale ad extrinsecas denominationes reducit in quo recedit ab Scotistis.

Probatur horum sententia primo exdiffi-Prica nilione peccati *dictum, factum, vel concunilum,* etc. in qua denotatur non solum intenores actus, et concupiscentias, sed etiam externa facta, et dicta esse formaliter pec-üeeB· cata. Idem suadet communis divisio in *peccatum cordis, oris, et operis,* quam explicat D. Thom. supra quæst. 72, art. 7.

Nec refert si dicas, quod licelOmnia prædicta sint formaliter peccata, non tamen inest omnibus malitia formalis, sed solis actibus internis, a quibus externi denominationem *peccati* accipiunt. Contra enim est, quia tam in diffinitione, quam in divisione, actus externi dividuntur contra internos in ratione peccati : non autem sic dividerentur, nisi haberent distinctas malitias : quia ubi est una tantum malitia, solum est unicum peccatum, atque adeo non est locus divisioni.

35. Respondetur admittendo omnia illa Ven peccata habere distinctam malitiam : sed negandum est per *peccata oris,* et *operis,* aut per *dicta,* vel *facta* intelligi solos actus externos, sed una cum actibus internis, a quibus imperantur, et in quibus malitia consistit. Unde sensus diffinitionis, et divisionis est, quædam dari peccata pure interna, quae in sola voluntate, appetitu, vel intellectu sistunt ; neque in opus ad extra prorumpunt : et hæc vocantur *peccata cordis.* Quædam vero, quæ transeunt usque ad externa verba vel opera,et hæc, prout includunt tam actus interiores imperantes, quam exteriores imperatos, dicuntur *peccata oris* vel *operis.* Solutio est D. Thomæ citato art. 3, quæstio-0·1600· nis 72, ad 3, ubi cum argumentum esset, *non potest peccatum esse in ore vel in opere, nisi fiat prius in corde : ergo ista peccata non debeni*

debent contra se dividi : respondet : *Dicendum quodpewitum cordis, et oris non distinguntur a peccato operis, quando simul cum n junguntur, sed prout quodlibet horum per uinvenitur* (id est quando invenitur peccatum cordis sino aliis, et peccatum oris sine peccato operis) *;sicut pars motus non distinguitur a tuto motu, (piando motus est continuus, sed solum quando motus sistit in medio.* Videsis quæ ibi adnotavimus.

to Secundo probatur ex D. August, lib. 13 de Trinit. cap. 5, ubi sic ait : *Mala voluntxa tote vel sola quisque miser efficitur, sed mise-*
nD. *rior potestate, qua desiderium make uoluntatis impletur.* In quibus verbis fatetur sanctus Doctor actum exteriorem adimpletivum mali desiderii addere supra-ipsum desiderium majorem miseriam, ac proinde malitiam : non autem eam adderet, nisi in se contineret : ergo, etc.

Hoc Augustini testimonium dicit Franciscus Felix male torsisse nostræ sententiae defensores : sed certe neminem vidimus ejus tortura molestari, neque id opus erat cum
tj- habeat facilem explicationem. Respondetur ergo (omissis aljis solutionibus, quas citatus auctor refert, et impugnat) sufficere ad veritatem verborum .Augustini, quod actus exterior addat, tum novam malitiam objectivam, quam ipse affert ex se, ratione cujus ad interiorem comparatur ut terminus et complementum, ut in solutione sequentisargumenti magis declarabitur. Tum etiam novam extensionem malitiæ formalis: quamvis enim hæc extensio fiat per solam extrinsecam denominationem ; aliquod tamen incrementum est miseriæ illius peccatoris: quod novus ejus actus, scilicet exterior, per illam vitietur, et foedetur.

36. Sed urget Felix. Vel per hanc extensionem ponitur in actu exteriori eadem numero malitia actus interioris, vel alia ? Non primum : quia idem numero accidens nequit esse in subjectis distinctis. Si secundum (inquit) habeo intentum.

Kctar Respondetur non poni aliam malitiam, sed eandem numero, quæ in uno est intrinsece, extendi ad alium extrinsece, et sic illum denominare : sicut eadem visio, quæest intrinsece in oculo, extenditur ad denominandum extrinsece parietem *visum:* cujus rei innumera sunt exempla.

Adde primo, August, non dixisse, externam desiderii adimpletionem augere malitiam ; sed miseriam : ad miseriam autem non pertinet sola malitia formalis, sed quidquid de genere mali est sive physicum, sive morale, sive formale, sive objectivum, sive culpa, sive pcena: quemadmodum ad felicitatem spectat omne quod est de genere boni, et non tantum bonitas moralis formalis. Sufficit ergo ad hoc ut actus exterior dicatur augere miseriam peccatoris, quod sit malus objective, et materialiter : sicut error etiam invincibilis, et involuntarius miseriam auget, quamvis in eo nulla sit formalis malitia. Adde secundo, D. August, posse congruenter exponi, ut per solam voluntatem non intelligat omnem actum ab ea elicitum, sed illos tantum, qui pertinent ad ordinem intentionis, ut est simplex complacentia, intentio et hujusmodi, qui non trahunt secum ipsam externam exeeutionem : ultra quos supersunt alii pertinentes ad ordinem exeeutionis : et qui nomine ipsius exeeutionis sæpe intelliguntur : ut est actus imperii, vel usus, quo voluntas potentiam exeeutivam applicat : et hic usus cum sit actus formaliter immanens, et intrinsece voluntarius, potest habere, et addere intrinsecam malitiam formalem.

37. Tertio probatur ex D. Thoma supra Argu-
quæst. 20, ubi actibus externis, quos dici-mentom
mus *bonos* vel *malos ex genere,* concedit ^Γ|ιηω
bonitatem, vel malitiam sibi propriam, Ttoni.
nempe ex proprio objecto, et circunstantiis : fatelurque hujusmodi bonitatem, vel malitiam esse priorem bonitate vel malitia actus voluntatis, ab eaqne distinctam, et independentem. Ita affirmat art. I et2et3, illius quæst. et art. 4, dicit, actum externum ralioneprædictæbonitatis, velmalitiæ addere aliquid supra interiorem : non ergo prædictus actus dicendus est *peccatum* solum extrinsece a malitia interioris. Quod et ratione confirmat. Nam ideo iste actus v. g. *volo furari* habet esse peccatum, quia ipsum *furari* est malum et peccarainosum ; non e contra : si namque *furari* non esset malum, neque etiam esset *velle furari :* ergo potius actus voluntatis sumit malitiam ab actu exteriori, quam e converso; atque adeo per prius debet esse formaliter in isto, quam in illo.

Respondetur (el est communis solutio dis- solutio
cipulorum D.Thom.) totam illam bonitatem ex
vel malitiam, quam Ang. Doct. concedit CiU,ein*
actibus pure externis ut sibi propriam, independentemque a bonitate vel malitia actus voluntatis, esse dumtaxat objectivam, quæ convenit praedictis actibus, quatenus sunt voluntatis objectum; non vero formalem, quæ deberet eis competere in quantum

voltintarda et liberis. Esseque hanc mon-
D.Tham. (em II. Thom. constabit manifeste legenti lotam illam quaestionem. Etenim ari. 1. sic ait : *Donifas nu/vm vel malitia. quam habet actus exterior secundum se propter debitam materiam, ct débitas circunstantias, non derivatur a voluntate, sed magis a ratione. Unde si consideretur bonitas exterioris actus secundum quod est in ordinatione, et apprehensione rationis, prior est quam bonitas actus voluntatis : $td si consideretur secundum quod est in exeeutione operis, sequitur bonitatem voluntatis, qwt est principium ejus.* Vbi, ul vides, sermo est de actu exteriori, proni est in apprehensione rationis, antecedenter ad hoc, quod voluntarie, el libere executioni mandetur, quæ est propria consideratio illius in ratione objecti. Et ideo dicitur, quod ejus bonitas vel malitia non derivatura voluntate, sed a ratione: quia ad rationem pertinet determinare, et prosnbere voluntati suum objectum : per quam determinationem, el praescriptionem ipsum objectum constituitur objective bonum vel malum : et ratione hujus bonitatis vel malitiæ objectiva» spécifient aciam volunlatis ad se terminatum, dalque illi bonitalem vel malitiam formalem. Qnod magis
p T1<ri, explicat Ang. Doct.in solutione ad primum, ubi cum esset argumentum : *Voluntas habet bonitatem ex objecto : sed actus exterior est objectum interioris actus voluntatis, dicimur enim velle furtum, vel velle dare eleemosynam : ergo malum vel bonum per prius est in actu exteriori, etc.* Respondet : *Dicendum quod actus exterior est objectum voluntatis, in quantum proponitur voluntati a ratione ut quoddam bonum apprehensum ; et ordinatum per rationem, et sic est prius quam bonum actus voluntatis : in quantum vero consistit in exeeutione operis, est effectus voluntalis, et sequitur voluntatem.* En quomodo tota illa bonitas vel malitia, quam exterior actus habet a ratione antecedenter ad influxum voluntatis, convenit illi precise ut objecto, et sic tantum est objectiva.

38. Et ut nullus scrupulus in hac parte remaneat circa mentem D. Thomæ, placuit majorem hujus doctrina» explicationem hic adjicere, quam habet quæst. 2, de malo art. 3, ubi ita inquit : *Quidam peccata sunt, in quibus exteriores actus sunt secundum se mali : sicut patet in furto, adulterio, homicidio, et similibus : et in istis duplici distinctione opus esse videtur. Quarum prima est quod principaliter dupliciter dicitur, scilicet primordialiter, et completive.Altera distinctio est, quod actus exterior dupliciter considerari potest : uno modo secundum quod est in apprehension'.· secundum suum rationem, alio modo secundum quod est in operis executions. Si ergo consideretur actus secundum se malus. puta furtum, vel homicidium prout est in apprehensione secundum suam rationem, sic primordialiter in ipso invenitur ratio mali, quia non est vestitus debitis circuuslantiis. Sic enim in se consideratus comparatur ad voluntatem ut objectum prout est volilus. Sicut autem actus sunt prxvii potentiis, ita et objecta actibus : unde primordialiter invenitur ratio mali, el peccati in actu exteriori sic considerato, quam in actu voluntatis. Sed ratio culpr et moralis mali completur secundum quod accedit actus voluntatis, ct sic completive malum culpx est in actu voluntatis. Sed si accipiatur actus peccati secundum quod est in exeeutione operis, sic primordialiter, et per prius est culpa in voluntate. Ideo autem diximus peiprius esse malum in actu exteriori, quam in voluntate, si actus exterior in apprehensione consideretur : e converso autem si consideretur in exeeutione operis, quia actus exterior compar.atur ad actum voluntatis ut objectum, quod habet rationem finis : /inis autem est posterior in esse, sed prior in intentione.* Et in solutione ad primum : *Dicendum quod actus habet speciem ab objecto, et propter hoc peccatum denominatur ab actu exteriori, secundum quod comparatur ad ipsum ut objectum.* Habemus igitur compertum ex his testimoniis, tum quod loquendo-de actibus externis secundum quod sunt in exeeutione, quo pacto et non aliter dicuntur *formaliter boni* vel *mali;* omnis eorum bonitas vel malitia descendit ab actu voluntatis, in quo primordialiter, et perprius invenitur. Tura etiam quod non aliter prodictis actibus externis convenit secundum se, et primordialiter, seu antecedenter ad bonitatis actum bonitas vel malitia, nisi quatenus considerantur in ratione objecti ejusdem actus. Atque adeo quod tola illa bonitas, vel malitia eis sic primordialiter conveniens, est dumtaxat bonitas vel malitia objectiva, séu bonitas vel malitia actus considerati in ratione objecti.

39. Per quod palet ad confirmationem ex&jinttr ratione. Nam cum dicitur, ideo hic actus «*· *volo furari* est malus, quia ipsum *furari* esi malum, et non e contra, verum est si ly *ideo* dicat causam objectivant et specificativam : ex eo enim quod exterior actio furandi secundum se, et ut apprehenditur a ratione,estobjective mala,refundit in actum voluntatis,

volnntolis, quo eligitur, et cujus est objectum, speciem malitiæ : sicut omne objectum in quantum objectum flat speciem actui ad illud terminato. Si autem sermo sil de causa omnino formali, quæ per se ipsam denominat, propositio illa est falsa; et contraria absolute vora : nempe quod ideo furari est formaliter malum, quia volitio, a qu?. procedit, est formaliter mala. Unde si hæc volitio ob aliquam rationem, ut propter ignorantiam invincibilem, a malitia excusaretur, nequaquam ipsum *furari* esset tunc formaliter peccatum, aut pœna dignum ; licet adhuc tunc esset peccaminosum objective.

Adest itaque inter utramque actionem mutuacausalitas : nam exterior ut objectum, præcedit et spécifient exteriorem ut actum : interior vero ut forma, et actio imperans, præcedit et spécifient exteriorem ut effectum : quo pacto dumtaxat ipsa actio exterior appellatur formalissime *actio moralis*. Differunt autem prædictæ duæ causalitates : quia objectum seu actus exterior objective sumptus, non causai afliciendo immediate per se ipsum, sed media tendentia actus externi : et sic alia forma est in prædicto actu moralitas objectiva, a qua denominatur objective *bonus* vel *malus,* et ratione cujus causât in actu voluntatis moralilatem formalem : et alia ipsa moralitas'formalis, quam causât in hujusmodi actu. Cæterum actus interior immediate per se ipsum, et per suam moralilatem allicit exteriorem, in quantum ab eo imperatur, licet hæc afficientia exlrinseca sit : et ita eadem prorsus forma denominat utrumque formaliter *bonum* vel *malum* ; interiorem quidem intrinsece, et exteriorem extrinsece.

twt- 40. Doctrinam hujus solutionis, quod at-
tinetad malitiam, late impugnat Vasquez;
y6. nititurque probaro non esse ad mentem D. Thomæ. Tum quia Ang. Doctor cum agit de actione exteriori, assignat ,ei objectum et circunstantias : quæ nequaquam assignaret, si loqueretur de illa in ratione objecti, elnon ut est formaliter actio moralis. Tum etiam quia eodem modo loquitur de malitia ex objecto et circunstantiis, cum dicit convenire perse primo actioni exteriori, atque de malitia ex fine, cum ait convenire primario actui voluntatis : sed cum asserit hoc posterius, loquitur de malitia formali, et non tantum de objectiva, ut omnes fatentur: ergo, etc. Præterea si de actione exteriori ut objecto esset sermo, non diceret, malitiam ex fine derivari ab actione interiori in exteriorem, ut sæpo affirmat, quia hæc malitia non derivatur in objectum, sed in ipsam actionem formalissime ut est actio humana et moralis. Denique S. Thom. conatur ostendere in peccato, quod constat actione interiori et exteriori, etiamsi unaquæque habeat suam propriam malitiam, non esse quatuor malitias, sed duas tantum per derivationem analogicam: hoc autem non potest intelligi nisi de actione exteriori, quatenus subest interiori, et habet esse actio moralis sub ea : ergo, etc. Hæc Vasquez. Quoad bonitatem vero (ait illi) est longe diversa ratio, quia ut actus sit moraliter bonus, non tantum debet esse circa bonum objectum, sed debet directe ferri in ipsam objecti honestatem propter ipsam : unde sicut hic respectus primario solum convenit actioni interiori voluntatis, actui vero externo non nisi per habitudinem ad illam, ac proinde secundario, sic prædicta bonitas. Quod si Ang. Doctor in tribus illis articulis quæstionis 20, eodem modo loquitur de bonitate, atquede malitia, hoc ideo fuit, quia nondum tractaverat quæ requirantur, ut actus sit vere bonus moraliter, et ita gratia exempli loquutus est eodem modo de utraque, cum re vera non sit eadem ratio. Hucusque Vasquez arbitratus se invenisse facilem, et accommodatissimam viam ad interpretandam mentem D. Thomæ alias difficilem et obscuram, ut ipse loquitur.

41. Verum frustra laborat ostendens se Aperitur
fidelem interpretem ejus, quem aperte impugnat. Etenim Ang. Doctor tota illa **quæst.** IU
20, ex professo agit tam de bonitate, quam de malitia actus exterioris : imo per prius, et magis principaliter de bonitate, ut constat ex ipsis titulis articulorum, et ex toto contextu. Nam in primo itaquærit : *Utrum bonitas vel malitia per prius sit in actu voluntatis, vel in actu exteriori ?* Et in fine corporis absolvit rem expresse de sola bonitate his verbis: *Unde si consideretur bonitas exterioris actus secundum quod est in ordinatione, et apprehensione rationis, prior est quam bonitas actus voluntatis; sed si consideretur secundum quod est in exeeutione operis, sequitur bonitatem voluntatis, qux est principium ejus.* In secundo etiam articulo sic inquirit : *Utrum tota bonila*s, et malitia exterioris actus dependeat ex bonitate voluntatis?* Et in tertio: *Utrum bonitas et malitia sit eadem exterioris, et interioris actus ?* Concluditque : *Bonitas finis ex voluntate redundat in actum exteriorem, et bonitas ma-*

terit, rt circunstantiarum redundat in actum voluntatis. Et in solutione ad tertium: .1 *bonitate voluntatis derivatur bonitas actus exterioris : e converso scilicet secundum ordinem unius ad alterum.*

Quibus tn locis ubicumque fu mentio de sola bonitate, supplet Vasquez (et merito) nomen malitiæ, quia re vera de utraque loquitar S. Doctor. Sed hoc est mirabile, quod cum verba Ang. Doctoris primo loco de bonitate proferantur, semperque bonitatem exprimant, malitiam autem non ita, contendat citatus author intelligenda esse de sola malitia, bonitatem vero adduci dumtaxat iη-exemplum. Et sane neque ut exemplum adduci debuisset, si ut ille arbitratur contrario modo esset de ea philosophandum, atque de malitia. Dicere vero non agi de bonitate, quia nondum explicuerat Ang. Doctor requisita ad illam, proindeque non esse quoad hoc eodem modo de malitia sicut de bonitate philosophandum. proculdubio frivolum est.Nullibi enim ita ex professo agitur de requisitis ad bonitatem humani actus sive interni,sive externi, sicut in quaestione illa 20, et in duabus antecedentibus. Quare prima sci licet decima octava sic inscribitur: *De bonitate et malitia humanorum actuum in generali.* Decima nona vero sic: *De bonitate et malitia actus interioris voluntatis.* Et vigesima: *De bonitate et malitia exteriorum actuum,* hisque titulis omnes articuli, et conclusiones eorum respondent. Nisi quod in quæst. 19 priores quatuor articuli de seda bonitate procedunt, nulla facta malitiæ mentione. Frivolum ergo est ad expositionem illam recurrere.

Objccia elidnn-tur' 42. Neque urgent quæ nobis objiciuntnr. jçam aq primum respondetur, etiamsi D. Thom. loquatur de actione exteriori tam mala quam bona objective considerata, potuisse assignare illi objectum, sive materiam, et circunstantias. Quia prædicta actio non solum ut habet esse in exercitio dependentor a voluntate, quo pacto est formaliter actio moralis, sed etiam ut consideratur in ratione objecti ipsius voluntatis, omnia illa concernit. Non enim sola materia actionis exterioris, v. g. res aliena, aut sola ratio ad talem materiam terminata, puta acceptio, est objectum, quod proponitur voluntati ut a se prosequendum, sed utrumque simul, scilicet acceptio rei alienæ, vel res aliena ut accipienda : et hæc eadem actio est, quæ postea exeeutioni mandatur. Quando ergo una cum sua materia, et circunstantiis offertur voluntati ut amplectenda, consideratur objective, splendetque ibi bonitas vol malitia objectiva : quando vero in ordino ad eandem materiam, el cum eisdem circunstantiis a parte rei ponitur ex imperio voluntatis, consideratur formalissime in ratione actionis moralis, et cum bonitate, vel malitia formali.

Ad secundum dicas D. Thomam loqui HM?.u eodem modo de utraque malitia ; sed cum debita proportione : proportio autem non stat in hoc, quod utraque sit objectiva, vel utraque formalis : sed in eo quod sicut formalis convenit primario actui voluntatis, indeque extenditur ad actum exteriorem denominando illum : ita objectiva per se convenit actui exteriori : nam consistit in illa improportione, quæ reperilur inter hujusmodi actum, et ejus materiam : ab ipsoque actu exteriori transit quodammodo in interiorem, quatenus causât in eo malitiam formalem.

43. Ad tertium respondetur D. ThomamEBis loqui de actu exteriori ulroque modo, scilicet et. ut objectum, et in quantum formaliter est actio. Et primo modo dicit habere secundum se malitiam, scilicet objeclivam, ratione propriae materiæ, eamque communicari actioni interiori dando illi malitiam formalem : sicut objectum ratione suae vis objectivai communicat speciem formalem actui. Posteriori vero modo dicit derivari in prædictum actum exteriorem ab interiori malitia, quæ est ex fine : quod fit per denominationem extrinsecam. Unde nulla apud D. Thomam est contradictio. Neque ponitur quod malitia derivetur, ab actione, ut actio est in objectum, quatenus objectum est: sed hoc verificatur quod ab actione exteriori in quantum objectum est, derivatur malitia ad interiorem : et quod ipsa actio exterior in quantum est formalissime actio, et non in quantum objectum, recipit ab interiori denominationem *mais formaliter.*

Ad ultimum respondetur, optime salvari Hife juxta nostram doctrinam, quomodo in pec-^1®· cato coalescente ex actu interiori, et exteriori (etiam si finis, qui est objectum actus interioris, scilicet intentionis, omnino sit alius ab actu exteriori, vel ejus objecto, sitque utcumque secundum se malum, nam in hoc casu est sermo, ut cum quis ex intentione mæchandi committit furtum) non sit nisi duplex malitia, absolute loquendo: sicut solum est ibi duplex specificativum, nempe finis, a quo primario specificatur actio interior ; et objectum a quo primario speci fleatur exterior. Sicut enim malitia ex fine, sive consideretur in ipso fine, ubi est objective, sive in actu interiori, ubi est formaliler primario, sive'in exteriori, ubi est secundario, absolute censetur una et eadem, quia ex eodem specificativo descendit, el ad ipsum reducitur: ita malitia, quæ est ex objecto, sive consideretur prout in ipso objecto, hoc est in actu exteriori objective accepto cum sua materia ubi solum est objective, sive prout in actu volu n tat is acceptante tale objectum, ubi est formaliter intrinsece, sive in ipso actu exteriori prout in exercitio, ad quem extrinsece derivatur, non censetur absolute loquendo nisi unica malitia, et unius peccati constitutiva : quia similiter ab uno specificativo descendit ordine quodam : et ubi est unum propter aliud, tantum est unum, juxta commune proloquium, et juxta ea quæ explicuimus num. 23.

§ VII.

In eandem assertionem alia duo argumenta.

AIT·· 44. Quarto arguit Vasquez. Illa actio secundum se et primario est mala,quæ secundum se et primario a lege prohibetur : sed hæc est actio exterior : ergo in ea invenitur primario, et secundum se formaliler malitia. Major non videtur posse negari, praesertim a Thomistis. Nam in via Ang. Doctoris omnia peccata ideo sunt mala, quia prohibita, atque adeo juxta gradum prohibitionis erit gradus malitiæ. Minorem autem probat : tum in iis quæ prohibentur a lege humana : nam hujusmodi lex non habet potestatem velandi directe, et per se actus interiores, sed tantum indirecte, et mediante prohibitione externorum : ergo qui directe et immediate prohibentur, sunt ipsi actus externi. Tum etiam in illis quæ lex divina prohibet, cujus præceptorum formam si attendamus, prout in Decalogo continetur, ut plurimum non cadit directe supra actus internos, ut estvolitio furandi, volitio mæchandi, etc. Sed supra externos furtum, adulterium, etc. Unde non prohibentur hæc sub eo tenore, *ne velis furari, ne velis michari ;* sed sub isto : *non mxchaberis, non furtum facies,* etc. signum igitur est prædicta præcepta immediate et per se prohibere ipsos actus externos.

fr aii Confirmat in hunc modum. Illa actio est primarie mala, quæ primarie dissentanea est naturæ rationali, et quæ sub regulam rationis primarie cadit : siquidem malitia consistit in disconvenientia actionis cum natura rationali, et cum prædicta regula : omnis autem exterior operatio primarie cadit sub regulam rationis, et dissentanea est naturæ rationali, ut rationalis est : nam quilibet per regulam rationis judicat affectum jurandi falsum esse malum, quia ipsum jurare sit malum : cum igitur actio exterior primarie cadat sub regulam rationis, et primarie judicetur mala, consequitur ipsam esse primarie malam. Hæc Vasquez. Cujus argumentum si aliquid convinceret, probaret contra illum bonitatem formalem roperiri primario in actibus externis : quia eodem modo actus dicitur *bonus* ex conformitate ad regulam rationis, et ad legem præcipienfem, vel consulentem, sicut dicitur *maluses.* oppositione ad prædictam regulam, et ad legem prohibentem : constat autem consilia et praecepta affirmativa quantum est ex vi verborum, quibus nobis traduntur, æque immediate præcipere actus externos bonos, ut *honorare parentes, jejunare, restituere,* etc. sicut negativa prohibent malos : ergo ex vi argumenti propositi æque primario vel secundario debet convenire illis bonitas, atque istis malitia : quod Vasquez omnino negat.

Sotan- 45. Pro solutione ergo animadvertendum ıl^ laPΓ0 est, præceptum prohibens aliquem actum, .jonc eo ipso prohibere ejus objectum in ralione objecti : non quod ibi sit duplex prohibitio, alia ad actum, et alia ad objectum terminata : sed eademmet, quæ prohibet actum in esse rei, idest ut non sit, prohibet eo ipso objectum in ratione objecti, hoc est, prohibet ne sit terminus talis actus. Neque est aliud prohibere ne actus a parte rei sit, quam prohibere, no objectum talem actum terminet. Unde licet alias objectum sit prius actu, non tamen in ratione prohibitorum quærenda est inter illa aliqua prioritas, vel posterioritas, quia neutrum denominatur *prohibitum* ab altero; sed utrumque ab eadem lege: actus quidem ut *res,* et objectum ul *terminus.* Quia igitur unumquoque denominatur *malum* juxta modum quo prohibetur, idcirco quod solum prohibetur ut objectum, solum est malum objective; quod vero prohibetur ut actus, et in esse rei, hoc est malum formaliter.

Aliud iwlan-dum. Secundo nota, actum exteriorem (ut sæpe diximus) dupliciter se habere ad interiorem. Primo ut objectum specificans, quo

pacto est prius natura, et indopendens ab ipso actu interiori, et ab existentia in rerum natura : sufficit enim ad munus illud objecti exercendum existentia intentionalis, quam habet in apprehensione rationis : neque prout sic talis aclus denominatur *voluntarius,* sed *valitus.* vél *rolibilis.* Alio modi· se habet formalissime ut actus libere exercitus in rerum natura ex influxu, et imperio voluntatis: qua ratione denominatur *voluntarius,* estque omnino posterior, et dependens ab acta interiori, a quo praedictam denominationem desumit.. Utroque ergo modo actus exterior prohibitioni subesi, sed aliter, et aliter : nam in quantum objectum, prohibetur æque primario atque ipse, actus interior, cujus objectum est : in quantum actus vero (loquendo de illa prohibitione. quæ est regula moralitatisl solum prohibetur secundario, et mediante actu interiori, ex quo procedit.

Solvitur argu- wcmuin.

46. Ad argumentum itaque respondetur. admissa majori juxta dicta in priori notabili de eo quod prohibetur ut actus, et est malum formaliter, et de eo quod prohibetur ut objectum, estque proinde malum objective. Sed distinguenda est minor, scilicet quod actio exterior primario et immediate sit prohibita : nam si sermo sit de praedicta actione in esse objecti, et de prohibitione ejus etiam in ratione objecti, potest concedi propositio: hocenim modo prohibetur æque immediate prædicta actio, atque actio interior, cujus objectum est. Neganda vero erit, si sermo sit de actione exteriori, formalissime in quantum est actus voluntarius libere exercitus, et de prohibitione ejus sub hac ratione. Nam hoc modo per prius prohibetur actus interior, a quo imperatur. Ex quo neganda est absolute consequentia : quia malitia formalis non sequitur immediate ad prohibitionem in esse objecti, hanc enim consequitur, ut diximus, malitia objectiva; sed ad prohibitionem in esse rei, et per modum actus.

Ad primam minoris probationem dicas, legem humanam positivam non esse sufficientem regulam moralitatis, nisi ut conjunctam dictamini rationis, seu prudentiæ suppositi operantis : quod quidem dictamen est regula per se, et omnino proxima, ut in tract, de bonit. et malit, disp. 1 explicuimus. Quare ad investigandam malitiam cujuscunque actus, non est praecipue attendendum quid velet æterna lex, sed quid prædictum dictamen immediate prohibeat.

Porro diclamen rationis non prohibere immediate actum exteriorem *in aclus,* sed mediante actu interiori, potest facileostendi. Nam illum actum immediate prohibet, vel approbat, quem immediate dirigit: aclus vero exterior non est aliter dirigibilis a ratione per modum actus, nisi mediante actu interiori, a quo imperatur, et a quo uritur voluntarius, et liber. Unde videmus quod quantumcunque actus exterior alias lege prohibitus sit, ut *occidere, mrchuri,* etc., nisi actus voluntatis, a quo imperatur, dictamini rationis contradicat, nequaquam ibi est aliqua malitia formalis : ut palet ineo, qui ex ignorantia invincibili aclus illos externos exerceret. E contra vero si actus interior rationi contrahetur, quantumcunque exterior alias lege praecipiatur, ut cum ex intentione inanis gloriae aliquis jejunat, non est ibi aliqua formalis bonitas; sed uterque actus est form diter malus. Signum igitur est, prædictum dictamen, quod est proxima moralitatis regula non afficere sive prohibendo, sive praecipiendo actas exteriores, in quantum actus, sunt nisi mediis interioribus, a quibus imperantur : atque adeo afficiendo, sive prohibendo, sive praecipiendo ipsos actus interiores.

47. Diximus *in quantum actus sunt.* Quia in quantum objecta, immediate tanguntur prædicti externi actus a prohibitione : et ob hoc convenit eis primario malitia objectiva. Per quod patet ad secundam probationem. Tum quia adhuc lex divina non est regula proxima moralitatis, nisi ut applicata per dictamen rationis, ut citato loco diximus. Tum etiam quia etsi forma illa intimandi divina præcepta, *non occides, non m:rchaberis,* etc. quantum ad sonitum verborum videatur immediate afficere ipsos externos actus ; et in quantum objecta sic eos afficiat : at in quantum actus revera non afficit, nisi prohibendo prius internos. Deus enim nullum actum nostrum condemnat, et prohibet, nisi in quantum voluntarium, et liberum : ob idque divinum præceptum eo primario dirigitur, ubi prius libertas elucet, atque adeo ad actus internos. Propterea autem in ipsa præceptornm traditione sæpe fit mentio solius aclus exterioris, ut denotetur prohiberi talem actum in quantum objectum interioris, et in quantum malum objective. Et quia cum in ratione actus non prohibeatur, nisi in quantum voluntarius et liber ; quocunque modo prohibitio ejus enuntietur, sufficienter declaratur manere primario prohibitum actum

turn internum, ox quo accipit totam voluntarii rationem.

Ad confirmationem respondetur inalitianrmoralem non attendi immediate penes disconvenientiam ad rationalem naturam secundum se sumptam : nam error invincibilis habet similem disconvenientiam, et non est formaliter malus hoc genere malitia?: sed attenditur penes voluntariam disconvenientiam ad dictamen rationis, quod est proxima moralitatis regula. Hæc autem disconvenientia per prius est in actu interiori, qui est per se voluntarius, tangilurque immediate a prædicto dictamine, quam inactu exteriori, qui neque est per se voluniarius, neque per modum actus cadit immediate sub illo ; licet cadat immediate in quantum objectum. Cum autem dicitur, quod regula rationis ideo judicat *a[feciuni jurandifalsum* v. g. esse malum, quia ipsum *jurare falsum* est malum, verum est, si ly *quia* dicat causam Objectivam ; secus si didicat rationem formalem, ut explicuimus num. 39.

48. Neque obest replica, quæ hic fit ab aliquibus. Nempe quod si actio exterior v. g. *furari,* aut *inebriari,* secundum se solum est mala objective, solumque hoc modo prohibetur ; non aliter dicetur *mala·* vel *prohibita,* atque ipsae resexlernæ, scilicet pecunia, aut vinum: quoniam hujusmodi res etiam sunt malæ objective, siquidem sunt objectum malae actionis. Non itaque hoc obest, quoniam res extern® proprie non sunt objectum, sed solum materia circa quam exerceturexterna actio. De qua quidem materia immediato, et secundum se ratio nihil dictat, neque eam prohibet, aut præeipit : sed dictat dumtaxat de actione, qua attingitur, v. g. judicat ratio non esse contingendam rem alienam, neque vinum ultra mensuram sumendum, et ex hoc judicio contrectatio rei alienæ, et sumptio vini manent prohibita, et objective mala: de ipsa vero re aliena, aut de vino secundum se nihil judicat, neque ea approbat, aut reprobat : et ideo non sunt dicenda adhuc objective *mala,* nisi valde remote, pt inadæquate : proxima vero, et adæquata malitiæ inchoatio est ab actione.

49. Denique arguit conira nos Franciscus Felix ab inconvenienti. Quiasi aclusexterior non habet intrinsecam et formalem malitiam, quam addat supra interiorem, nulla est ratio quare sit in confessione explicandus : hoc autem damnat communis Ecclesiæ consuetudo : ergo, etc.

Respondetur omissis variis solutionibus, quas citatus author refert, et impugnat, parum vel nihil referre ad hoc, ut actio exterior debeat in confessione explicari, quod in se habeat, aut addat, vel non addat malitiam supra interiorem : dummodo enim talis actio re ipsa mala, et peccatum grave sit, sive hoc habeat a forma sibi inhærente, sive ab exislente in alio actu, debet aperiri in confessione : quia istius præceptum non solum malitiam, neque solum actum, cui inhaeret, sed quidquid denominatur absolute *peccatum mortale,* sub se comprehendit : nec .curat unde actus accipiat hanc denominationem, sed an re ipsa illi substernatur. Nequaquam ergo infertur, ex eo quod actio exterior debeat in confessione explicari, dari in ea malitiam formalem distinctam a malitia actus interioris : neque ex eo quod talem malitiam non habeat, tantumque extrinsece denominetur *peccatum,* infertur non esse necessario confitendam.

DUBIUM II.

Utrum appetitus sensitivus hominis secundum se, ct absque actuali voluntatis influxu, possit esse subjectum peccati venialis!

50. Relictis aliis potentiis, qu® sunt subjecta peccatorum, pro quibus hucusque dicta sufficere arbitramur : agemus in reliquo disputationis de appetitu sensitivo, et ejus motibus, in quibus non pauca examinanda occurrunt. Quod si circa intellectivam potentiam aliqua scitu digna supersunt, inferius vel in commentariis articulorum octavi, noni, et decimi, vel in disputatione de ignorantia lucem recipient.

Appetitum autem sensitivum hominis tripliciter possumus considerare : vel praecise secundum suam speciem, et ut est dumtaxat passio consequuta ad naturam sensitivam : quo pacto nihil plus habet in homine quam in bruto, sed utrobique est ejusdem rationis. Vel prout in homine ex conjunctione cum rationalibus potentiis habet ab initio suæ emanationis quamdam elevationem per modum habitus, qua ipsum rationis ordinem utcumque attingit, absque eo tamen quod voluntas alium influxum actualem ibi exerceat : et hoc modo dicitur *appetitus sensuivus hominisproprius,seu appetitus prout in homine.* Vel denique quatenus de facto movetur actualiter a voluntate, hæcque actus illius imperat. Hoc posteriori modo egimus de prædicto appetitu dubio præce-

denti, ronduamusque, non solum peccati venialis, sed etiam mortalis posse esse subjectum. Primo autem apud omnes compertum est neutrius peccati immediate subjectum esse, sicut appetitus brutorum nullius est capax. Quare solum relinquitur dubium de prædicto appetitu in secunda consideratione, an scilicet prout in homine conjunctus est parti rationali, ita ex hac conjunctione ab initio oriatur elevatus, ut in eo sit sufficiens libertas ad peccatum veniale patrandum, etiamsi voluntas actualiter illum non moveat, neque in eum influxat. Diximus *adualiter,* quia habitualiler adhuc tunc dicitur movere voluntas ratione prædictæ elevationis : quæ elevatio si semel detur, nihil aliud erit, quam ipsius voluntatis, libertatisque ejus quædam participatio. Circa distinctionem vero appetitus sensitivi, et sensualitatis, vide quæ in annotat ad art. 4 hujus quæst. tetigimus, et quæ dicemus infra disp. 16. dubio 4. Deinceps enim non multum attendemus prædictam distinctionem, quia raro in praesentiarum necessitas ejus occurret, et ideo utrovis nomine promiscue ulemur.

§ I-

Verior opinio.

51. Dicendum est appetitum sensitivum, prout in homine conjunctus est parti rationali, etiam sine actuali voluntatis influxu, posse esse principium et subjectum culpæ venialis. ItaD. Thom, pluribus in locis infra referendis : quem sequuntur Cajet, in præsenti art. 4, Greg. Martinezdub. 1 et alii non pauci ex gravioribus Thomistis. Suffragaturque huic sententiæ Magister in 2 dist. 25, ubi ait, quod *si peccati illecebra in solo sensualitatis motu tenetur, veniale ac levissimum est :* sentit igitur ad hujusmodi peccatum ipsum appetitum sensitivum per se sufficere.

Cajet. GrL- >i>η('iηι·

Quod h'K scropcr meus D.Tiwm.

Probemus ex professo hanc fuisse perpetuo mentem D. Thom. Etenim art. 3huius Quaestionis statuit, in sensualitate posse esse aliquod peccatum, nullo attento voluntatis aut rationis influxu. Imo ante omnem istius deliberationem, et imperium, ut docet in solutione ad 3, *quatenus ipse appetitus sensitivus* (dixerat ad primum) *in nobis prx aliis animalibus habet quamdam excellentiam, scilicet quod natus est obedire rationi: ct quantum ad hoc potest esse principium actus voluntarii, el per consequens peccati,* 1'bi ut vides, non recurrit Aug. Doctor ad aliquem influxum actualem, quem voluntas vel ratio in appetitum exerceat, sed ad illam excellentium habitualem,quam ab initio ipse appetilussortitus est: quique aptus natus est ita in suum objectum tendere, ut tamen valeat cohiberi a voluntate. Unde in solutione ad tertium ejusdem articuli docet, motum sensualitatis provenientem omnino rationem, atque adeo et influxum voluntatis, esse peccatum veniale, quod in genere peccati est quid imperfectum.

Praeterea articulo quarto sequenti probat, prædictum peccatum, quod in sensualitate constituerat, solum posse esse veniale, quia illa mortalis non est capax : atque ita loquitur de sensualitate secundum id dumtaxat quod habet ex se, prout invenitur in homine. Ut enim stat sub actuali voluntatis motione, nulli dubium est, quod etiam sit capax peccati mortalis. Et ideo in solutione ad primum docet S. Doctor, quod licet actus sensualitatis possit in peccato mortali concurrere, et *peccatum mortale* denominari ; adhuc tamen prædictum peccatum non dicitur in sensualitate esse, neque tribuitur ei : quia quod fit mortale, non habet ex sensualitate ipsa, sed ex voluntate, et ratione : cæterum cum prædictus actus defectu deliberationis solum est veniale, tribuitur sensualitati, et dicitur inea esse, qui malitiam hanc venialem non ab aliquo actu voluntatis, vel rationis, sed a sensualitate, secundum id quod habiluali-ter sortita est, recipit. El hæc est legitima intelligentia tertii, et quarti articuli hujus quæstionis, ut cum attentione legenti constabit. Non minus clare tradit hanc sententiam quæst. de malo art. G, in corp, et ad 4, cujus verba infra referemus. In 2 vero dist. 24, quæst. 3, art. 2 ad 3 sic ait : Sen- *sualitas nominat partem sensitivam seamdum quod magis ad carnem depressa est. prout non sequitur in operando imperium voluntatis, sed movetur proprio motu : ct ideo in ea non potest esse actus virtutis, vel peccati mortalis, sed quiddam incompletum ingenere moris, quod est peccatum veniale.*

52. Quæ testimonia adeo sunt perspicua, ut ex eis bene perpensis facile corruant omnes evasiones, quæ ab adversariis solent adhiberi. Putant enim aliqui D. Thomam non excludere necessitatem omnis actualis influxus, et consensus voluntatis, ad hoc ut insensualitate sit peccatum veniale; sed excludere dumtaxat consensum formalem, et

Frtii rap 191

et directum : quo ablato remanere adhuc potest consensus inlerpretativiiB ad id sufficiens: nam si requiritur quod voluntas possit reprimere appetitum, eo ipso quod non reprimat, consentit interpretative. Quare malitia in motu sensualitatis tunc reperta reducenda erit in hunc interpretativum consensum voluntatis, et non inipsam sensualitatem secundum se, aut in aliquid liabitualiter eam afficiens.

is,* Verum hanc inlelligentiam rejicit expresse Ang. Doctor, quæst. 25, de verit. art. 5 ad 5, ibi : 'Yoη *dicitur esse peccatum* m *sensualitate propter interprélativum consensum rationis: (piando enim molus sensualitatis prxvenit judicium rationis, non est consensus nec interpretativus, nec expressus : sed ex hoc ipso quod sensualitas est subjicibilis rationi, actus ejus quamvis rationem prxeeniat, habet rationem peccati.* Vides quomodo non recurrit ad aliquam actualem subjectionem appetitus sensitivi respectu voluntatis (quam subjectionem necessario importaret quilibet actualis influxus sive formalis, sive interpretativus ; illud enim in quod voluntas actu quocumque modo influit, actualiter illi subjicitur) sed recurrit ad solam subjicibilitatem habitualem, quam prædictus appetitus ab origine nactus est ex conjunctione ad rationem.

An vero quoties sensualitas venialiter peccat, voluntas interpretative consentiat, in quantum potest et tenetur illam reprimere, et non reprimit, et quid præstet interpretativus iste consensus dub. 5 constabit.

iiu «*»· 54. Alii respondent in omnibus testimoniis adductis excludi consensum et influxum voluntatis perfectum, et plene deliberatum ; non autem imperfectum, et semiplenum.

rcHia- Mb», Sed contra, nam art. 3 hujus quæst. in solut. ad 3, ait D. Thom. in peccatis, quæ sensualitati tribuuntur, nihil operari id, quod est principale in homine, scilicet ratio, et voluntas : ob idque tunc hominem non agere nisi imperfecte, quia solum agit ratione partis sensitivae. *Illud* (inquit) *quod homo facit sine deliberatione rationis, non perfecte ipse facit ; quia nihil operatur ibi id, quod est principale in homine. Unde non est perfecte actus humanus: et per consequens non potest esse perfecte actus virtutis, vel peccati ; sed aliquid 'imperfectum in genere horum. Unde talis motus sensualitatis rationem provenions est peccatum veniale, quod est quiddam imperfectum in genere peccati.* Ubi cernis, quod de ipso homine non dixit nihil operari, sed dixit non operari perfecte: qu ia cum operctu r sal torn i m perfecte ralione sensualitatis, non poterat verifieari dictio omnino negativa. De voluntate vero dixit nihil operari, ut ita excluderet omnem ejus operationem, quantumvis imperfectam respectu illius actus.

54. Ad hæc : si motus sensualitatis habet malitiam peccati venialis a consensu imperfecto voluntatis, et non a sensualitate ipsa, non est cur prædictum peccatum potius quam mortale sensualitati tribuatur: sed utrumque deberet voluntati, et rationi attribui : mortale quidem ut deliberanti perfecte ; veniale vero ut deliberanti imperfecte, et sic neutrum sensualitati. Non enim juxta adversariorum sententiam minus est a voluntate imperfecte deliberata malitia venialis, quam a voluntate plene deliberata malitia mortalis : nec magis est a sensualitate una quam altera. Aut ergo concedere debent utrumque peccatum aeque sensualitati tribuendum, contra expressam doctrinam D. Thomæ in hoc articulo 4, aut fateri discrimen inter illa a nobis assignatum : scilicet quod ad venialis malitiam sufficit ipsa sensualitas, nec requiritur, quod voluntas vel ratio actu aliquid influat : ad malitiam vero mortalis necessarius est influxus voluntatis, et imperium rationis.

Quam impugnationem accepimus ex ipso Ang. Doctore quaesi. 7 de malo, art. 6, ubi in corpore sicait: *Considerandum quod, quia0-Th(,m' actio magis attribuitur principali, et primo agenti, quam instrumento, quando interior appetitus, vel membrum exterius operatur ex imperio rationis, attribuitur peçcatum non sensualitati, vel membro corporali, sed rationi. Nunquam autem contingit, quod membrum exterius operetur nisi motum rei a ratione, vel saltem ab imaginatione, vel sensu, et appetitu sensitivo. Unde peccatum nunquam dicilur esse* (intellige intrinsece) *in membris exterioribus, puta manu, vel pede. Sed sensualitas quandoque movetur absque imperio rat ion is, et voluntatis, et tuncpeccatum dicilur esse in sensualitate: sed tamen hoc peccatum nonpotest esse mortale sed veniale tantum,* etc. Et in solutione ad quartum : *Quandoactus voluntatis vel rationis invenitur in peccato, tunc directe potest attribui rationi vel voluntati, sicut primo motivo ct primo subjecto, sed quando non est ibi aliquis actus voluntatis vel rationis, sed solus actus sensualitatis, qui dicilur peccatum, quia polest prohiberi per rationem, et voluntatem, tunc peccatum attribuitur sensualitati.* En sublato

omni prorsus rationis aul voluntatis actu, relicloque dum taxat sensualitatis motu, cum facultate tantum ul possit prohiberi a ratione, conceditur ei malitia venialis : quæ cum a voluntate sine ejus actu actualiter oriri non possit, dicendum est oriri a sola sensualitate, quatenus agit ex habituali voluntatis participatione.

Aiiqoo· 55 rvfert 3i djcas cum Alvar. Montes. et aliis, quod licet utrumque peccalum Atnr. ex actuali consensu voluntatis dependeat, Monte?. videlicet mortale ex consensu perfecto, et veniale imperfecto, merito tamen tribuitur sensualitati hoc, et non illud : quia quod praedictus consensus imperfectus sit, atque adeo quod voluntas venialiter peccet provenit ab ipsa sensualitate, obnubilante rationem suis motibus, et faciente ut non plene deliberet. Quod autem sit perfectus, ut requirirurad peccatum mortale, non oritur a sensualitate, sed a voluntate, et ratione.

Pm!»- Non itaque hoc refert, quia D. Thom. aiWr· non utcumque tribuit sensualitati veniale peccatum, sed ita quod ejus malitia in eam refundatur, tanquam in principium, in quo continetur, et a quo oritur. Et quia hoc non poterat appetitus sensitivus consideratus præcise ex sua specie, quo pacto communis est brutis, concedit illi quatenus est in homine rationi conjunctus, quoddam ipsius rationis et voluntatis participium, quoddamque initium libertatis insufficiens ob suam imperfectionem ad peccatum mortale, quod est peccatum perfecte; et sufficiens ad veniale, quod in genere peccati est aliquid imperfectum. Undequæst. 25 de verit. ari, 5.

D.Tboe. sic ait : *Est autem aliquis adus moralis per hoc quod aliquo modo est in nobis, sic enim ei debetur laus, vel ciluperium: et ideo actus ille, qui perfedeest in nostra potestate, perfecte est moralis, et in eo potest esse ratio peccati mortalis ; sicut sunt actus, quos voluntas elicit, vel imperat. Actus autem sensualitatis non est perfecte in potestate nostra, eo quod prxvenit judicium rationis : est tamen aliqualiter in nostra potestate, in quantum sensualitas rationi subjicitur, ut ex dictis palet : et ideo adus ejus attingit adgenus moralium aduum, sed imperfecte : unde non potest in sensualitate esse peccatum mortale, quod est peccatum perfectum, sed solum veniale, in quo imperfecta peccati ratio invenitur.* Et in solutione ad tertium : Actus *sensualitatis est in nobis aliqualiter* (hoc est aliqualiter est liber) *non ex natura sensualitatis, sed in quantum sensualitatis vires sunt rationales per participationem.* Idem repetit ad quartum : *Quamvis sensualitatis secundum se considerate non sit agere* (scilicet libere) *est tamen ejus prout participat aliqualiter rationem.*

56. En quoties Ang. Doctor ponit in sensualitate participium aliquod libertatis, ut per eam possit in peccalum veniale influere, istiusque malitia in ipsam sensualitatem ratione talis participii refundatur. At juxta modum dicendi, quem nuper retulimus, non refunditur re ipsa in sensualitatem ali* qua malitia, sed tantum carentia majoris malitiæ. Solum enim fit (ut inlnenti patebit) quod malitia, quæ oritur a voluntate, et quantum est ex hac parte posset gravitatem mortalis attingere, ratione sensualitatis minoretur, et limites venialis non transeat: qualenussensualitasimpeditdeliberationem perfectam. Certum est enim, quod minuere deliberationem consensus, non est dare illi aliquam malitiam, sed potius auferre illam. Nec talis consensus aliquam malitiam habet ex eo quod est indeliberalus ; imo potius ex eo quod aliqualis deliberatio in eo relinquitur : quod si totaliter auferretur, totaliter malitia cessaret. Ex eo igitur quod sensualitas impediat perfectam deliberationem, si nihil aliud præstet, non posset ei attribui aliqua malitia, quantumvis minima, et venialis, ut D. Thom. ubique tribuit, sed potius carentiam, et diminutionem talis malitiæ: necdeberet vituperari, quasi venialiter peccans; sed laudari, et commendari, quasi diminuens, et impediens majus peccalum.

57. Alia via incedit Vasques in explica-Qmré tione D. Thomæ. Ait enim peccalum mortalepossedupliciterconsiderari. vel quantum ad malitiam moralem, per quam contrariatur virtuti : vel secundum rationem mortalis, quæ dicit gratiæ, et charitatis privationem. Nam sicut gratia sanctificans est ipsa vita animæ, sic ejus privatio est animæ mors, ab eaque prædictum peccatum *mortale* dicitur. Quando ergo D. Thom. negat sensualitati peccatum mortale, concedens illi veniale, loquitur de mortali hoc posteriori modo : quia certum est privationem gratiæ non subjectari in illa. Si autem de mortali primo modo loqueretur, eodem pacto tribueret illud sensualitati, atque tribuit veniale : quia sensualitati absque motione actuali voluntatis neutrum potest attribui, ipsi vero ut stat sub voluntatis motione, non solum potest tribui veniale, sed etiam mortale quantum ad moralem malitiam. Ita Vasquez.

Verum omnino displicet : nam, ut objicit bene Montes, eadem ratione dici posset, paar' neque

neque peccatum veniale subjectari in sensualitate, sed involuntate: quia etiam in hoc peccato est considerare privationem fervoris charitatis, quæ se habet ad illud sicut privatio gratiæ ad mortale : privatio autem fervoris charitatis non est in sensualitate, sed in voluntate, ubi ipsa charitas residet.

58. Adde (quidquid sil alias de hoc modo dicendi) saltem non posse esse ad mentem D.Thomæ, quam investigamus : quia Ang. Doctor totam rationem, cur veniale peccatum possit esse in sensualitate, et mortale non possit, reducit ad imperfectionem actus : quia scilicet veniale est aliquid imperfectum in genere moris, ad quod proinde sufficit libertas imperfecta, qualis est in appetitu sensitivo. E contra vero mortale est perfecte peccatum, et ideo requirit libertatem perfectam, quæ non est nisi in voluntate. Hæc autem ralio manifeste procedit de praedictis peccatis quantum ad moralem uniuscujusque malitiam, et non secundum illas privationes, ut intuenti constabit : ergo, etc.

Adde secundo peccatum, quod tribuitur sensualitati, juxta D. Thomam non contrariari virtuti, ut videre est citato loco de malo ad | et de verit. ad 8, ibi : *Peccatum quod est in sensualitate virtuti non contrariatur:ergo* peccatum mortale, ne dum ut mortale, verum neque ut contrarium virtuti, potest in via D. Thomæ sensualitati tribui. Tribueretur autem si sermo esset de sensualitate, quatenus a ratione movetur, ut fatetur ipse Vasquez : male ergo interpretatur mentem Ang. Doctoris. Maneat igitur, legitimam ejus intelligentiam esse quam tradidimus : videlicet peccatum veniale ideo tribui aliquando sensualitati (non enim D. Thom. loquitur universaliter, sed indiffinite) quia ipsa sensualitas prout in homine sine novo voluntatis influxu est sufficiens principium suæ malitiae. Mortale vero non tribuitur nisi voluntati, el rationi, quia licet possit reperiri in sensualitate, non tamen a sensualitate ipsa oritur, sed ab actuali influxu rationis et voluntatis.

59. Dices, saltem requiritur juxta doctrinam D. Thomæ ad hoc ut in sensualitate ■it peccatum veniale, quod voluntas possit illam reprimere : ergo necessarius est ad prædictum peccalum actualis consensus volaniatis saltem interpretativus. Patet consequentia : quia certum est voluntatem, eo ipso quod possit, teneri ad prædictam repressionem, sicut tenetur sensualitatem regere : si autem potest, tenetor, el non reprimit, jam consentit ad minus interpretative ·. sufficit enim ad istum consensum, *posse, teneri,* cl *non facere.*

Kespondelur, aliud esse, an quoties sen-Diluitur, sualitas venialiter peccat, reperiatur concomitanler prædictns voluntatis consensus; aliud vero an talis consensus ab ipsa sensualitate exigatur ut prastet ejus peccato malitiam. Primum non inficiamur, propter rationem hujus replies, de quo latius infra dub. 5. Secundum autem negandum est, quia etiamsi intelligeremus voluntatem tunc mere negative se habere, nullumque dari in ea etiam interpretativem consensum, sed solum potentiam cohibendi sensualitatem sine ulla obligatione, nihilominus ipsa sensualitas propter libertatem sibi ab initio communicatam venialiter peccaret, venialemque malitiam suis motibus conferret. Et hoc dumtaxat intendimus in hoc dubio : inesse scilicet nostra sensualitati propter conjunctionem habitualem cum ratione, et propter libertatem, quam ex hac conjunctione participat,sufficientem vim ad venialiter delinquendum, non curando pro hujusmodi peccato de aliquo consensu rationis : sive talis consensus alias, et concomitante!· ibi interveniat, sive non, sed omnimoda voluntatis suspensio. In quo distinguimus appetitum sensitivum nostrum ab aliis potentis, quæ adeo sunt expertes libertatis habitualis intrinsecæ, ut si actualis consensus, et influxus voluntatis, aut motio ipsius appetitus non interveniat, vel solum concomitante? se habeat, nequaquam in earum actibus inveniri poterit malitia moralis, quantum venialis, et imperfecta.

§ II.

Ratio pro sententi.v D. Thoma.

60. Principalis ratio nostra assertionis sumitur ex testimoniis D. Thomæ jam allatis, poteslque reduci ad hanc formam. Appetitus sensitivus hominis habet habitualiter aliquam libertatem a voluntate participatam, et derivatam : igitur poterit utendo hac libertate absque novo voluntatis influxu peccare venialiter, prosequendo objectum peccaminosum. Consequentia videtur perspicua : nam proxima ratio obquam, supposita deformitate objecti, actus est capax malitiæ, est libertas, adeo ut caderis

paribus juxta gradum libertatis sit gradus malitiæ : eodem ergo tenore quo conceditur sensualitati libertas, debet illi malitia concedi. Antecedens, praeterquam quod jam vidimus esse D. Thomæ, probatur ratione. Quoniam generale est in causis et viribus subordinate unitis, ut inferior ex conjunctione ad superiorem aliquid ejus participet, quo elevetur, et perficiatur, et media hae elevatione modum agendi ipsius superioris utcunque attingat : el ita videmus cadum ex conjunctione ad intelligentiam motricem, et ex hujus influentia participare in se virtutem ad producenda aliqua viventia licet imperfecta et vilia, quae tamen cælum ipsum præcise secundum se, utpote vitæ expers, nequaquam produceret. Phantasma etiam exconjuctionead intellectum agentem accipit vim, quam ex se non habebat ad producendam speciem intelligibilem in intellectu possibili : et sic de aliis : unde ortum habuit proloquium illud, *Supremum infimiattingit infimum supremi:* supremum enim quod in agente inferiori inveniri potest, est virtus a superiori communicata, ut intra ejus sphæram aliquem effectum e.x imperfectioribus attingat : sed appetitus sensitivus in homine est ab initio conjunctus voluntati, tanquam vis et causa inferior causæ superiori: ergo participat ex tunc aliquid de ejus linea, quo perficiatur, et eleveltir supra communes suas vires, ad attingendumsaltem imperfecte modum operandi voluntatis proprium, qui est cum indifferentia. et libertate.

61. Confirmatur a simili : quoniam sensus interni, qui sunt intellectui viciniores, ul cogitaliva et reminiscentia ob hanc conjunctionem participant aliquid proprium ipsius intellectus, ratione cujus in homine extendunt se ultra id, quod præstant in cæteris animalibus : nam utuntur aliqua coilatione, et discursu, aliquoque judicio imperfecto : proplereaque sortiuntur specialia nomina, et quæ in brutis vocatur *istimativa,* in homine dicitur *cogitaliva* vel *ratio particularis,* quæ vero in illis nominatur *memoria,* in homine appellatur *reminiscentia.* quibus nominibus denotatur, inesse his potentiis quamdam vim collativam particularium rationum, et deductivam unius ex alio, quæ soli homini potest competere : cum ergo appetitus sensitivus hominis non sit minus conjunctus voluntati, quam sensus isti intellectui, participabit utique ab illa, licet imperfecte, et diminute proprium ejus modum agendi, qui est cum dominio, et libertate. Neque inter exemplum, et reni, de qua agimus, facile poterii disparitatis ratio assignnri.

Confirmatur secundo : nam eo ipso quod natura conjungatur cum gratia, dimunalab wjr. ipsa gratia quædam refluentia, et partiri- Wlk patio, per quam potentia», el virtutes naturales perficiuntur et elevantur ad Ojierandum modo proprio ipsius gratiæ, scilicet per respectum ad ultimum finem supernaturalem : hic enim modus operandi non solum invenitur in virtutibus infusis, quæ a gratia dimanant, sed etiam in acquisitis, et in omnibus potentiis immanentibus voluntati subjectis : per iliumque sapiunt gratiæ conditionem, ut alibi ex professo ostendemus : ergo a fortiori inter ipsas vires naturales concedenda erit similis refluentia, et participatio, ul scilicet inferiores, juxta uniuscujusque capacitatem, recipiant aliquid a superioribus, per quod earum conditionem sapiant, et redoleant, earumque modum operandi saltem imperfecte et diminute imitentur.

62. Occurrunt huic rationi aulhores contrariæ sententiae variis solutionibus. Nam aliqui absolute negant prædictam partiripationem, sive in appetitu respectu voluntatis, sive in cogitaliva respectu intellectus : nullam his potentiis concedentes perfectionem praeter eam, quæ ipsis competit ex sua specie communem hominibus, et brutis.

Isti tamen potius fugiunt argumentum, Prsbds- quam solvant relinquentes in suo robore ejus probationes. Et saltem D. Thomæ manifeste adversantur, qui perpetuus est in adstruendo participationem quam diximus. Praesertim I p. quæst. 78, art. 4, in corp. et in solat, ad 5, ibi : *Illam eminentiam* (videlicet posse componere, dividere, et discurrere, ut dicitur in argumento) *habet cogitativa, et memoraliva in homine, non per id quod est proprium sensitive partis, sed per aliquam affinitatem, et propinquitatem ad rationem universalem secundum quondam refiuentiam. Et ideo non sunt aliæ vires, sed e.T(lem perfectiores, quam in aliis animalibus.* Similiter reperiri in appetitu sensitivo hominis quoddam rationis ; et voluntatis participium, a quo dicitur *rationalis perparti-b.Tb» cipalionem,* docet hac 1, 2, quaest. 46, art. 4 et art. 6 et quæst. 25 de verit. art. 5 ad 3 et ad I, quibus in locis crebro repetit, quod in homine vires sensualitatis sunt rationales per participationem, et quod inest illis quædam aptitudo ad obtemperandum rationi, quam

quant non habent in cæioris animalibus, ubi sunt a voluntate, el intellectu separata? : non ergo stando in principiis Ang. Doctoris, negari omnino potest prædicta participatio.

AU 63. Secundo respondent Curiel, Alvar. Vasq. et alii, quod licet cogitaliva, et reminiseenlia participent ab intellectu aliquam vim discurrendi, non inde colligitur appetitum sensitivum participare a voluntate libertatem : quia discursus ille cogitalivæ est ita imperfectus, ut non pertingat ad proponendum objectum cum aliqua indifferentia, sine qua nulla libertas quantumvis imperfecta esse potest. Addit Vasquez, quod si in cogitaliva est aliqua ratio discursus, ideo est, ul recte servire possit intellectui, qui speciebus ex phantasmatibus acceptis, et simul cogitatione sensus ad discursum adjuvatur : at inter voluntatem et appetitum non est similis connexio ; quin imo cum inter intellectum, et phantasiam summam concordiam natura posuerit in cogitando et discurrendo ; inter appetitum et voluntatem pugna potius est, nam et voluntas sæpenumero libere appetit id, quod non vellet appetitus.

Sed hoc totum non satisfacit : nos enim non intendimus, quod solus ille discursus cogitalivæ, aut ejus indifferentia sufficiat ad regendam libertatem quam in appetitu sensitivo collocamus : sed ex eo quod prædictus appetitus habet se ad voluntatem quantum ad unitatem, el approximationem, radicalionemque in eodem principio, sicut cogilativa se habet ad intellectum, deducimus debere utrobique, servata proportione, inveniri participationem, et refluentiam unius potentia? in aliam : nec satis cohaerere, cogilativam propter prædictam conjunctionem recipere in se aliquid, quo sapiat conditionem intellectus ; et sensualitatem non minus conjunctam nihil recipere, sapiens naturam voluntatis. Sicut autem id quod ponitur in cogitaliva sapiens naturam intellectus solum potest esse aliqua vis discursiva, vel judicativa, quia per hoc tantum distinguitur intellectus a potentiis cognoscitivis inferioribus, ita illud quod ponitur in sensualitate sapiens voluntatis conditionem, non potest esse aliud quam libertas, quia hæc sola distinguit voluntatem ab omni inferiori appetitu. Cui vero indifferenti® innitatur libertas hæc sensualitatis, et quo judicio reguletur, constabit num. 101.

61. Neque est alicujus momenti illud quod addit Vasquez : imo oppositum convincit. Nam sicut quia necessarium est, cogitaliva intellectui inserviat, conceditur ei aliqua perfectioex ipso intellectu derivata per quam sapiat ejus conditionem, et in modo operandi ipsi aliqualiter conformetur : ita propter eamdem rationem concedenda est sensualitati similis perfection voluntate participata, sapiensque ejus naturam, perquam conformetur illi in modo agendi, ipsique obediat, quia non minus necessaria est homini hæc obedientia, et consensio inter appetitum, et voluntatem, quam illa conformités inter cogitativam, et intellectum. Imo quo magis sensualitas natura sua voluntati resistit, eo magis necessaria est participatio prædicta, qua illi conformetur. Quod autem inter has potentias maneat adhuc pugna, el rebellio, arguit quidem, prædictam participationem non esse ita adæquatam, sicut requirebatur ad earum perfectam concordiam : et sicut postea fiet per habitus virtutum moralium, qui ad hoc ponuntur in appetitu sensitivo, ut plene eum rationi subjiciant. Non tamen probat quod nullo modo detur : quia licet appetitus multoties resistat voluntati, sæpe etiam obtemperat, et ejus nutum sequitur: præsertim cum illa efficaciter imperat. Hanc autem qualem qualem obedienliam neutiquam haberet, nisi aliquid ordinis rationis in se participaret : sicut eam non habet appetitus bruti, quia talis participationis expers est.

Addo quod licet sensualitas, et voluntas moraliter (ut sic dicamus) non sint ita connexa? sicut cogitaliva, et intellectus, quia ista suis actibus non pugnant inler se, illa? vero sæpe rixantur, physice tamen (hoc est) ex parte principii, et ex parte radicis, a qua pullulant, eamdem omnino habent conjunctionem : nam ita immediate oritur ab anima rationali appetitus sensitivus ratione voluntatis, sicut cogitaliva ratione intellectus. Porro participatio quam diximus, non fundatur in conjunctione morali, tametsi adeam efficientiam ordinetur, sed in conjunctione physica ; (hoc est) in eo quod radicantur in eadem anima rationali, et ab ea subordinate dimanant : nempe appetitus mediante voluntate, et ratione illius, sicut cogitaliva ratione intellectus, et illo mediante. Cum itaque in hac conjunctione physica pares sint sensualitas cum voluntate, et cogitaliva cum intellectu, pares quoque esse debent in prædicta participatione.

Tenia c< isio <Ji Medina ct aliis

65. Tertio .Medina, et alii fatentur, inesse sensualitati aliquam libertatem a voluntate participatam. Dicunt vero hujusmodi libertalem esse ita modicam, et imperfectam, ut sine actuali voluntatis consensu non sufficiat ad peccandum etiam venialiter. Pro quo nonnulli apud Curielem distinguunt duos gradus libertatis. Primum dicunt consistere in indifferentia quadam ad agendum. vel non agendum, et ad agendum hoc vel illud sine ullo ordine ad honestatem : et hanc appellant *libertatem physicam,* tribuuntqueeam amentibus, et pueris nondum pervenientibus ad rationis usum. Secundam dicunt consistere in indifferentia ad operandum bene vel male moraliter : propter quod hanc Libertatem *muralem* appellant. Posse vero priorem gradum sine posteriori reperiri, inde probant, quia libertas, seu indifferentia in agendo proportionatur cognitioni : atqui potest reperiri lumen cognitionis sufficiens ad judicandum unum esse magis bonum in ordine ad naturam, aut ad delectationem, et ex consequenti magis acceptandum quam alterum, et non ad discernendum perfecte inter bonum et malum morale; ut patet in amente, qui judicat melius esse *sedere,* quam *prxeipitare se ipsum;* et tamen non cognoscit discrimen inter bonum honestum, et malum oppositum : ergoetiam potest reperiri prior gradus libertatis sine posteriori. Hac igitur via explicant, qua ratione appetitus sensitivus in homine possideat intrinsecam libertatem, scilicet secundum priorem gradum, quæ est libertas physica, et tamen non sit capax peccati etiam venialis, quia non pertingit ad posteriorem, quæ est libertas moralis.

Eefellilur.

66. Sed non minus efficaciter hæc evasio impugnari potest, quam præcedentes : quia cum peccatum veniale in genere peccati sit minimum, el valde imperfectum, oportet ut quantumvis minima, et imperfecta libertas ad illud sufficiat : si namque ad peccatum ut sic sufficit libertas ut sic, et ad peccatum perfectum, quale est mortale, libertas perfecta ; ad peccatum minimum, et imperfectum, uti est veniale, minima et imperfecta libertas sufficere debet. Vel igitur nulla concedenda est sensualitati ; vel si aliqua conceditur, quantumvis minima sit, fatendum est ad prædictum peccatum sufficere.

Major iuanô Cjnsdem

Præterea : illa libertas sufficit ad peccandum venialiter, quæ satis est, ut actus sub dominio rationis aliquo modo cadat : sed ad hoc sufficit libertas, quæ sensualitati tribuitur. qunntuincumquo imperfecta sil : ergo, etc. Major constat, nam eo ipso quod actus aliquo modo cadat sub dominio rationis, capax est, ut eodem proportionali modo cadat sub lege, quæ est regula moralitalis, proindeque moralitatem saltem malam recipiat : lex enim totum id comprehendere valet, quod in nostra potestate quoquo modo est, et subest dominio rationis. .Minor vero probatur : nam libertas, quam sensualitati tribuimus, licet non requirat, quod voluntas in ejus motum actualiter influat ; requirit tamen ut possit influere, praecipere illud, et prohibere : quod si hæc potestas voluntati deesset. eo ipso deficeret in sensualitate omnis libertas. Et hoc est quod D. Thom. frequenter ait, scilicet sensualitatem in suis motibus, etiam cum prævenit judicium rationis circa illos, operari libere saltem imperfecte; quia adhuc tunc potest ratio tales motus prohibere, licet de facto non prohibeat, neque ad eos plene attendat.

67. Confirmatur, nam ut torn, præced. Conir-tract. de bonit. et malit, disp. 1, dub. 1, explicuimus, regulæ morales ad hoc sunt institutæ, ut mediis illis detur nostris actibus determinatio ad essendum, vel non essendum, quam natura non tribuit : et ideo quicumque actus non est a natura omnino determinatus, sed positis omnibus requisitis ex parte actus primi, manet aliquo modo contingens et indifferens, ut sit vel non sit. juxta gradum talis indifferentiæest determinabilis perprædictas regulas: atqui omnis actus aliquo modo liber, quantumvis minima sit hæc libertas, manet non omnino determinatus ad essendum, sed cum aliqua indifferentia : aliter inintelligibile est, in quo illa libertas consistat : igitur omnis talis potest subesse regulæ morali, el recipere ab ea determinationem, quam ex principiis naturæ non accepit. Ex quo palet distinctionem illam libertatis penes physicam et moralem, qua adversarii utuntur, si intendant, hos esse diversos gradus, omnino voluntariam esse: quia nulla est libertas quantumvis minima, et imperfecta, quæ si veram rationem libertatis attingit, non sit capax determinandi per regulas morum, ac proinde quæ non sufficiat ad moralitatem : in quo consistit, quod si libertas moralis. Non enim ideo *moralis* vocatur, quasi sit ipsa moralilas; sed quia quantum est ex se sufficit ad fundandam moralitatem.

Diximus si *intendant esse diversos gradus,* etc.

h.n· etc., quia non negamus, oumdom gradum Btsü· libertatis, qui dum conjunctus est morali-***“ tali, potest dici *libertas moralis,* manere aliquando sine moralitate aliqua : et tunc pm.nou immerito dicetur *libertas tantum physica.* Hoc tamen non est ex defectu libertatis: non etiam libertas omnino plena, quæ apud omnes ad moralitatem suflicit,invenitur quandoque ab ea separata, non ex defectu sui, sed ex ignorantia, vel inadverlentia legis, ut explicuimus in tract, de bonit. elmalit. disp. 7 num. 26, ubi concessimus posse dari per accidens ex praedicta ignorantia aliquos actus plene liberos in individuo indifferentes, et sine ulla moralitate. Hoc igitur a fortiori potest contingere in libertate semiplena, ut scilicet etsi intellectus semiplene advertat entitalem physicam objecti, et cum aliqua indifferentia ; non tamen statim occurrat ei mentio circa moralitatem: manebitque tunc actus semiplene liber, quia potest homo licet potentia imperfecta, plene advertere ; et sine aliqua moralitate, quia hujus regulæ pro tunc non occurrunt,ut in dubiis sequentibus magis declarabitur.

Iiiata. 68. Diximus *etiam- si veram rationem liberlalis habet,* etc. quia illa quæ apparet in jaris actionibus amentium, et puerorum ante usum rationis, nequaquam est vera liber--tfüs. tas ; sed similitudinaria et apparens, ut qaæcernitur in actionibus aliquorum irrationabilium. Vera enim libertas sive moralis sive physica requirit ut suppositura, in quo est, habeat verum dominium supra actionem liberam : sive hoc dominium sit in ipsa potentia elicitiva actionis, sive in ; alia : verum autem dominium non potest inveniri sine judicio deliberato rationis, quod vel actu detur, vel saltem in potentia suo modo proxima, el expedita. Cum igitur amentes, pueri, et bruta neque habeant j tale judicium, neque potentiam expeditam ad illud eliciendum consequens est ut nullatenus vera libertate gaudeant. Unde quidquid agunt, quantumvis ordinatum et artificiosum videatur, agunt sine electione ; ex solo instinctu naturæ: quod sequi vel non sequi non subest eorum potestati : sed ubi apprehendunt aliquid ut bonum et conveniens suæ naturæ, v. g. manducare, sedere, etc. necessario in id feruntur : ubi vero apprehendunt aliquid ut malum et disconveniens, necessario id refugiunt. Nec concedenda est» illis aliqua altior cognitio, aut magis discretiva inter bonum et malum, quam prædictus instinctus, qui sicut non est indifferens in proponendo, sed determinatus a natura, ita non potest esse radix alicujus veræ libertatis. Maneat igitur, nullum actum esse vere liberum, etiam in infimo gradu libertatis, nisi connotet dominium rationis, et possit regulam moralem si adesset, attingere : atque adeo nullam esse veram libertatem, nisi habeat quidquid libertas moralis præcise in linea libertatis imperfectæ requirit.Si itaque sensualitati hominis conceditur aliqua vera libertas quantumvis modica et imperfecta, negari non debet, quod talis libertas sufficiat quantum est ex se ad moralitatem imperfectam et minimam, qualis est malitia peccati venialis.

§ III.

Diluuntur nonnullas objectiones.

69. Contra doctrinam usquemodo tradi- Prinn tam sunt aliquæ objectiones, ex quarum s01ut|,› solutione non parum dilucidabitur. Objicies ergo primo sic. Majorem conjunctionem habent intellectus et voluntas inter se, quam sensus interni cum ipso intellectu, et sensualitas cum voluntate : sed tota illa conjunctio non sufficit, ut intellectus participet habitualiter a voluntate aliquam libertatem, qua possit absque ipsius voluntatis applicatione in actum liberum prorumpere, neque ut voluntas ab intellectu recipiat, aliquam vim discurrendi, vel judicandi, ut est per.se notum : ergo neque ita sufficiet ad similem participationem in sensibus, et in sensualitate.

Confirmatur, quia viciniores sunt sensus Confirexterni sensibus internis, quam ipsi interma,i0· ni sensus intellectui, el sensualitas voluntati : atqui in sensibus externis nihil ponitur ab internis participatum : ergo, etc.

Respondet ad objectionem perdoctus qui- prinu dam junior, intellectum proptereanon par- solutio, ticipare libertatem, quia non dimanat ab anima mediante voluntate, sed prius natura quam illa: et ideo non supponit aliquod principium formaliler liberum, a quo libertatem recipiat. Secus vero appetitus sensitivus, qui supponit voluntatem, et dimanat mediante ipsa ; sicut et sensus interni supponunt intellectum, et medio illo procedunt. Sed licet hæc solutio videatur Deseprobabilis ; non est tamen adaequate: quia riiursaltem non reddit rationem, cur voluntas, quæ supponit intellectum prius natura ortum nihil discursus vel judicii ab eo participet.

70. Quare melius responderetur dicendo, participationem habitualem quoad illas formalitatcs, quæ præcise sunt de linea potentia?, sicut est libertas, non habere locum inter potentias ejusdem ordinis, uti sunt intellectus et voluntas comparata? inter se, quorum utrunque spectat ad ordinem rationalem : et ut sunt potentia? sensitiva», sive cognoscitivæ, sive appetitivæ inter se etiam collatæ, quæ omnes ad ordinem sensitivum perlinent. Sed solum inter potentias diversorum ordinum, scilicet superioris, et inferioris : quo pacto se habent sensus interni respectu intellectus, et appetitus sensitivus respectu voluntatis.

SvlBÜO ilia. Ratio est, quia potentia? quæ sunt unius ordinis per suam essentiam habet unaquaeque, quidquid in eo online apta nata est de linea potentia? recipere.Natura enim virtutem, et activitatem cujuslibet ordinis ita inter ejus potentias distribuit, ut unicuique per suam essentiam dederit quidquid habitualiter ex tali ordine, et intra limites potentia» suum esse poterat, nullamque perfectionis alterius famelicam reliquit: quare frustranea esset quaelibet superaddita et accidentalis participatio unius ab alia, quæ sit habitualis, et per modum potentiae : frustra enim daretur alicui per modum participationis, quod per suam essentiam potuit oblinere. Cæterum inter potentias diversorum ordinum admittitur prædicta participatio : quia licet superior ordo contineat id, quod est proprium inferioris, non tamen e converso : et ideo opus est aliqua participatione accidentali a potentiis ordinis superioris ad poténtias inferiores derivata, qua mediante hujusmodi potentiæ eleventur ad supremum quo pervenire possunt, etsicelevatæ ipsum ordinem superiorem imperfecte saltem et in sui infimo attingant. Modus emim divinæ providentia» est rerum ordines inter se conjungere, ita ut supremum infimi attingat infimum supremi. Ob hanc igitur rationem sensualitas, quæ est appetitus ordinis inferioris nempe sensitivi, debet participare aliquid etiam de linea potentiæ a voluntate, quæ est appetitus ordinis superioris scilicet rationalis: et similiter cogitativa,et reminiscentia ab intellectu. Voluntas autem non debet participare aliquid ab intellectu ; neque intellectus ab illa, quod sit habituale. et de linea potentiæ, quia sunt unius ordinis, et unumquodque ex illis per suam essentiam accipit quidquid potentialitatis talis ordo ei potest impertiri.

71. Diximus *(inoad illas formalitates, mix prxci.se sunt delinea potentLv,* etc. ne excluderemus participationem in aliquibus aliis, quæ potius sunt de linea habitus: uti sunt quotquot ex propria ralione habent allicere bene vel male subjectum. In hoc quippe essentia habitus sita est, ul disponat bene vel male naturam. Sub quo continentur omnia vilia, et virtutes, et etiam aliqua alia, quæ licet rigorosehabitus non sint, determinant tamen per modum habitus, hoc est, ad *bene,* vel *male esse* subjecti, cui insunt. Et ita hæc omnia egrediuntur lineam potentiæ: cujus ratio præcise attenditur in ordine ad operationem secundum se, præscindendo a ratione boni vel mali, convenientiæque, aut disconvenientia?, ut dicitur in praedicamento qualitatis. Unde illa dumtaxat dicimus de linea potentia», quæ neque bonum neque malum, convenientiam, aut disconvenientiam determinate respiciunt; sed indiscriminate utrunque : cujusmodi esse libertatem nemo ambigit. In illis ergo prioribus formalitatibus non est ratio ad denegandam etiam inter potentias ejusdem ordinis participationem unius ex alia; sicut adesse diximus in posterioribus. Quia cum illa? lineam potentiæ egrediantur, non est necesse, ut quælibet potentia habeat per suam essentiam de hoc genere perfectionis, quidquid in se potest recipere; ac proinde quod non valeat illud aliunde participare. Ex qua observatione facile dilues replicas, et instantias, quæ contra prædictam solutionem possunt adduci.

vertta doa

Ala Diximus, *etiam participationem habitua-*Zem.quia actualiter non est inconveniens,"i®*. ut potentiæ ejusdem ordinis quomodolibet Wf5W se invicem participent, eo quod possunt se invicem movere, ut in aliquem actum subordinate influant. Cum enim unus et idem actus sæpe postulet concursum duarum potentiarum, nec possit immediate et elicitiveab utraque procedere, oportet quod procedat ab una mediante altera: atque adeo quod illa a qua immediate .elicitur, recipiat aliquid ab ea, a qua non elicitur, ralione cujus talis actus ab ista quoquo sit, non elicilive sicut ab illa, sed imperative. Propter hanc rationem voluntas quando operatur, recipit aliquid ab intellectu scilicet ordinem, quem communicat in virtute ipsius intellectus actui a se elicito, puta electioni. Et intellectus quando agit libere, recipit aliquid a voluntateTnempe libertatem et efficaciam, quas in virtute ejusdem voluntatis coinmuniçat suæ intellectioni.

Quia oportet in quemlibet ex istis actibus concurrere indivulse totum ordinem rationis, atque adeo utramque potentiam intellectivam, et volitivum, per quas ordo iste dispersus est.

Ad confirmationem patet ex dictis : nam sensus externi sunt ejusdem ordinis cum internis, el ita cessat ratio participationis inter illos. Neque etiam ab intellectu, qui est superioris ordinis, debent sensus externi aliquid participare : quia non cuilibet potentiæ inferioris ordinis conceditur participatio superioris ; sed dumtaxat suprema» : supremum enim infimi est, cui conceditur ulattingat infimum supremi.Constat autem in ordine sensibili, supremum locum tenere sensus internos, et appetitum ; non vero externos,qui materialiores sunt,et in infimo sensibilitatis gradu constituti.

72. Quod si neque hac solutione animus quiescat (forte enim punget scrupulus, quod intellectus videtur habitualiler accepisse ex voluntate aliquem ordinem ad bonum, et aliquam efficaciam, per quæ efficitur praeficas : neque ita apparet, quomodo ista egrediantur lineam potentiæ) respondeas secundo, ex conjunctione et affinitate inter potentias tunc solum deduci participationem unius ab alia, quando ratio participanda ex aliquo alio capite participanti non repugnat : quia semper supponi debet in ea quæ participat capacitas, et non repugnantia ad praedictam participationem. Porro in voluntate non est capacitas, ut participet ex aliquo vim judicandi aut discurrendi : neque in intellectu ut participet libertatem sufficientem ad agendum sine voluntatis applicatione : sicut neque in sensibus est capacitas ad similem libertatem, neque in appetitu sensitivo ad judicium vel discursum.

Dwriu Ut vero horum omnium tradamus rationem, observa primo, quod cum ex una potentia derivatur aliquid in aliam (idem est . de habilibus, et actibus) hoc non potest esse ipsa primaria, entitativa, et substantialis, ac propriissima ratio potentiæ, a qua derivatur. Alias enim media tali participatione una potentia fieret formaliter et simpliciter altera, et unus habitus fieret formaliter alius : quod esset penitus ea confundere, pluraque alia inconvenientia pararentur. Solum ergo fieri potest prædicta derivatio quoad aliquam rationem, quæ se habeat tanquam formalitas, modus, determinatio, aut respectus talis potentiæ, supponens et veluti qualificans ejus rationem entitativam, propriissimamet substantialem.Hac ratione in nullam potentiam potest ab intellectu derivari vis ad intelligendum, neque ex voluntate ad amandum, neque ex charitate ad Deum formaliter diligendum, neque ex fide ad credendum. Potest autem derivari ab intellectu aliqua ratio ordinis, judicii, aut discursus, et a voluntate aliqua vis movendi vel applicandi, et a charitate aliqua relatio, et inclinatio in Deum, etc. quia hujusmodi non sunt ipsæ rationes substantiales omnino primariae, et propriissima» prædictarum facultatum, sed supponunt eas, et addunt aliquas formalitates non ita primarias et propriissimas (propriissimas dicimus, quæ explicant primarium propriissimum munus potentiæ, ut in intellectu intelligere, in voluntate amare, etc.)

Deinde nota, non omnes hujusmodi rationes participabiles posse indifferenter in quamlibet potentiam derivari : nam aliqua» taliter determinant potentiam, ad quam derivari possunt ut in nullam aliam valeant descendere : aliæ vero non ita, sed possunt promiscue participari in pluribus, v. g., ratio discursus aut judicii omnino est determinata ad potentias cognoscitivas : quia utrunque claudit essentialiter cognitionem : non enim potest intelligi, quod aliquis judicet vel discurrat nisi cognoscendo : unde licet hæc ratio possit ab intellectu derivari in imaginativam, cogitativam, aut memoriam, quæ sunt potentiæ cognoscitivæ ; non lamen in voluntatem, a ;L in appetitum, quæ cæca sunt. E contra vero ratio ordinis in omnes prædictas potentias potest ab intellectu derivari : quia hæc ratio non est sic determinata ad cognitionem ; sed potest divagari per illa omnia, quæ possunt ab intellectu dirigi.

73. Tertio nola, quod sicut ratio discursus est omnino alligata potentiis cognoseitivis, et ideo nequit participari, aut reperiri in appetitivis : ita libertas habitualis, quæ dicit vim ad agendum sine alterius potentiæ applicatione, omnino est determinata ad potentias appetitivas, et ideo neque intellectui, neque aliis cognoseitivis potest ejus participatio competere. Ratio est, quia applicare se ad exercitium actus, quod essentialiter clauditur, vel supponitur in prædicta libertate, nullatenus fieri potest nisi per appetitum, et amorem boni allicientis, el trahentis ad se potentiam se applicantem : et ita omnino fieri nequit nisi a potentia, cujus sit amare, et appetere, quæ sunt primariæ rationes voluntatis et appetitus : quare sicut ista? rationes propter dicta in primo

notabili nequeunt participari in aliqua potentia ccgnoscitiva. ita nec prædicta libertas. Diximus *Hin das habitualis. guv dicit vim ad agendum sine alterius polentix applitatimu·,* e.v, Tum propter dicta num. 71, de libertate actuali intellectus ex applicatione voluntatis. Tum etiam quia non renuimus concedere eidem intellectui aliquod participium libertatis etiam habitualis, consistentis, non in illa virtute se applicandi, sed in respectu ad voluntatem reduplicative ut potentem libere movere : sicut est libertas aliquorum habituum ipsius intellectus, ot eorum qui in appetitu et voluntate existant Haec tamen libertas talis est conditionis, ul sine actuali voluntatis applicatione nullatenus valeat in actum prorumpere, quo contra se habet illa imperfecta, quam appetitui sensitivo tribuimus : nam potest prodire in actum sine prædicta actuali motione; et ideo nequit esse nisi in potentia appeiitiva, quæ ex amore boni allicientis potvst se ad exercitium applicare.

Verior otuiio. Lx Eis habetur vera solutio objectionis, yam admissa majori, et concessa minori de libertate habituali in ea explicata, neganda est consequentia : eo quod talis libertas non est capax participandi a potentiis cognoscitivis; bene tamen ab appetitivis : sicut vis judicandi et discurrendi est incapax ul participetur in potentiis appetitivis ; secus vero in cognoscitivis.

Ad confirmationem dicas sensus externos obsuam majorem materialitatem esse incapaces participandi judicium aut discursum ab intellectu. Praeterquam quod hæc participatio non competit omnibus potentiis ordinis inferioris, sed dumtaxat supremis in eo : uti sunt in ordino sensitivo sensus interni respectu intellectus, et appetitus respectu voluntatis. An vero ab ipsis sensibus internis externi aliquid aliud participent, haud refert ad praesentem difficultatem : et licet non sit evidens ratio ad id negandum ; non debet tamen facile affirmari.

Becunda objcctio. 74. Secundo objicies contra impugnationem tertîæ evasionis num.65 factam, sequi ex illa doctrina, omnes motus sensualitatis, quos ratio potuit praevenire, et non praevenit, etiamsi versentur circa objecta indifferentia, esse peccata venialia, non secus ac cum circa illicita versatur, ac proinde nullum hujusmodi motum manere in individuo indifferentem, et extra genus moris : hoc autem videtur contra D. Thomam, et contra veritatem : ergo, etc. Sequela videtur perspicua, nam tales mutus per nos habent aliquam libertatem, ex eo quod possunt a ratione impediri, licet de facio nihil circa eos décernai : vel ergo ista libertae est lautum physica, iiisulliciensque ad moralitalem? Et hoc est quod numero citato contra Medinam el alios rejecimus. Vel est libertas moralis constituens actum sub lege? El si hoc dicatur, objectio habet intenluin.scilicel quod omnes prædicli motus sint actus morales, et consequenter boni vel mali : non enim in genere moris inter hæc duo cadit medium : cumque non sint boni, ut ex se liquet, sequitur debere esse malos, saltem ob defectum finis honesti, sicut cæteri actus otiosi.

Minor vero suadetur. Tum quia D. Thom. Mïb. supra quæst. 16, art. 9, excludit prædictus motus a genere morali, et hac via concedit manere in individuo indifferentes. .ST *udus* (inquit) nun *procedit a ratione deliberativa, sed e.r quadam imaginatione, sicut cum aliquis fricat barbam, vel movet manum, aut lapidem, talis actus non est proprie loquendo moralis rei humanus, cum hoc habeat actus a ralione ; et sic erit indifferens quasi extra genus moralium actuum existons.* Idem docet quæst. 2 de malo art. 5, aliisque in locis. Tum etiam quia absurdum videtur damnare eodem modo motus versantes circa objecta indifferentia, atque versantes cum æquali libertate circa inhonesta et illicita : cum igitur motus circa illicita, eo ipso quod deliberationem praeveniant, non excedant limites venialis; fit ut motus circa indifferentia neque hunc gradum malitiæ attingant.

75. Circa hanc objectionem est prima solet solutio, quod omnes motus appetitus deliberationem praevenientes : dummodo potuerint a ratione præveniri, circa quæcunque objecta versentur, sunt peccata venialia : quia tales motus ex una parte habent libertatem saltem imperfectam, quæ ad peccatum veniale sufficit : et ex alia carent fine honesto debito omni actui libero : quippe finis iste, cum sit finis rationis, nequit sine rationis deliberatione attingi. Hæc igitur carentia debiti finis vitiat omnes prædictos actus, et cum otiosis collocat. Quæ solutio non caret omni fundamento ; imo videtur esse ad mentem D. Thomas quæst. 25 deP.ït-a. verit. art. 5 ad 7, cujus hæc sunt verba : *Dum aliquis accedit ad uxorem suam ex concupiscentia, dummodo non excedat limites matrimonii, est peccatum veniale: unde patet quod ipse motus concupiscentix in conjugato judicium rationisprxvenienspeccatum veniale est.*

al. Sed quando per rafionmn determinatur quod est licitum concupisci, etsi sensualitas in id feratur, nullum erit peccatum. I bi ul cernis, illuminet motum concupiscentiae, qui in conjugato, praecedente rationis deliberaiiorie, vacaret ornni culpa ; illa deficiente, est peccatum veniale : non utique quia versetur circa objectum secundum se illicitum, nam respectu conjugali licitus est accessus ad uxorem, in quem tendit ille motus: sed ex eo praecise quod praeveniens deliberationem non attingit prædictum accessum sub ralione finis honesti, dictati per rationem. Si igitur in motibus versanlibus circa objectum honestum et licitum quantum est ex se,ex eo præcise quod plenam deliberationem antecedant, ac proinde caleant fine a ratione praestituto, incidit malitia venialis, quanto magis ubi tales motus non habent objectura honestum, sed pure indifferens.

Juxta quam solutionem concessa majori seu sequela, quantum ad hoc quod est omnes praedictos motus esse peccata venialia, neganda erit minor : et ad primam probationem dicendum D. Thomam per actus ex imaginatione provenientes intelligere actus omnino necessarios nihil habentes libertatis, quia non utcumque præveniunt rationem, sed ita ut non potuerint ab ea praeveniri : hujusmodi enim motus, circa quæcumque objecta versentur, nullam habent moralem malitiam ob defectum totius libertatis. Ad secundam dici poterit, quod licet omnes motus indeliberati, qui potuerint a ratione praeveniri, sint peccata venialia, tamen infra limites venialis majorem malitiam habent, qui versantur circa objecta secundum se illicita, quam si versentur circa pure indifferentia, vel alias honesta : quia strictiori jure tenemur refrenare appetitum ab illicitis, quam ab hoc præcise quod est operari sine fine constituto perrationem. Stat igitur non damnari æqualiteromnespraedictosmotus, et tamen inesse omnibus malitiam venialem.

leo 76. Poterit quis hac via occurrere objec-
's' lioni, sed forte male audiet ; quia nimis rigida videtur : neque explicatio adhibita testimoniis ex quæst. 18, et ex quæst. 2 de malo animum quietat. Quare melius respondetur negando sequelam, ut negat Cajet, supra loco nuper citato. Ad probationem dicendum est, quod licet motus, do quibus ast sermo, habeant aliquam libertatem, et hæc libertas non sit dumtaxat physica juxta sensum adversariorum, sed sufficiat quantum est ex se ad fundandam moralilalem imperfectam, qualisest malitia venialis,quod et nihil aliud impugnatio a nobis facta concludit, ob aliam tamen rationem debet ab eis excludi prædicta malitia, et quæcunque moralitas. Ex eo nimirum quod licet lex attendendo præcise ad libertatem potuerit tales motus sub se comprehendere, et proliihere, sicut prohibuit versantes circa objecta inhonesta; attendendo tamen ad conditionem objecti, noluit prohibere de facto : nec debuit, saltem secundum communem providentiam : quia nulla aderat ratio prohibitionis, sicut adest in versantibus circa objecta illicita, quos ipsa inhonestas, et turpitudo objecti postulat prohiberi.

Dices in actibus plene liberis circa indiffe-Replica, rentia ipsa carentia finis honesti est sufficiens ratio ut prohibeantur, et sic de facto lex eos prohibet, quamvis nulla sit turpitudo ex parte objecti : cur ergo in iis qui rationem præveniunt, si semel habent sufficientem libertatem, prædicta carentia non sufficit ad prohibitionem ?

Respondetur, carentiam finis honesti Enotunc solum efficere, ut actus prohibeatur, ,lal,lr· quando talis finis est debitus, carentia enim ejus, quod non debetur, non habet rationem mali, et ideo non postulat prohiberi : finis autem honestus non debetur nisi actibus, qui procedunt ex deliberatione: nam propterea debetur eis finis consonus rationi, quia ex ratione deliberata proficiscuntur, ut in tract, de bonit. et malit, disp. 7,explicuimus. Cum igitur motus indeliberati hoc non habeant, non est cur prædictus finis illis debeatur. Ex quo fit doctrinam D. Thomæ negantis actus in individuo indifferentes, restringendam esse ad plene liberos ; et nequaquam extendendam ad eos, qui præveniunt deliberationem : quamvis quia ipsi præveniri potuerunt, gaudeant libertate imperfecta sufficiente quantum est ex se ad peccatum veniale.

77. Superest explicandus locus D. Tho-D.Thom. mæ ex quæst. 25, deverit. pro priori solutione adductus, ubi damnat ad veniale motum concupiscentiæ in conjugato prævenientem judicium rationis. Respondetur ergo prædictum motum, eo ipso quod antecedat judicium rationis, habere objectum secundum se malum : et propter hanc objecti malitiam, non vero propter solam carentiam deliberationis, aut finis honesti, effici peccaminosum. Ad cujus intelligentiam nota, quædam objecta esse, quæ secundum se absolute considerata nihil ex-

primant deformitatis; sed potius bonitatem, aut indifferentiam, ut *loqui, ambulare, dare eleemosynam* et hujusmodi. Et in molibus sine deliberatione ad hæc terminatis cerificatur doctrina tradita : quia nec vitiantur propter carentiam finis honesti, cum eo ipso, quod non procedant ex ratione deliberata, eis non debeatur : neque in objecto absolute considerato, quo pacto ab ipsis attingitur. aliquid mali splendet, unde possint vitiari. Quædam vero sunt, quæ licet ut ordinata ad certum finem, certaque mensura regulata, careant malitia, aut explicent bonitatem; si tamen præcise secundum se absque prædicta regulatione et fine sumantur, dicunt deformitatem, v. g. inebriatio licet sumpta per modum medii in ordine ad sanitatem possit aliquando honestari ; absolute tamen considerata, præcisaque ab hoc fine, exprimit deordinationem ; quia privare se usu rationis absolute est malum, nisi urgentiori causa honestetur. Similiter projectio mercium in mare, quæ ad tuendam vitam, vel ob alium similem finem est bona ; cessante eo fine intrinsece est mala, et constituit peccatum prodigalitatis. Hujusmodi est actus carnalis ; quia licet ut ordinatus ad debitam prolis procreationem sub matrimonii mensura sit bonos; destitutus tamen hujusmodi mensura et fine manet intrinsece deformis : quia expendere humanum semen, eatenus dumtaxat potest carere deformitate, quatenus prædicto fini deservit.

Ex his patet veritas nostræ solutionis. Motus enim concupiscentia? præcedens deliberationem, sive in soluto, sive in conjugato solum respicit actum carnalem secundum se, nullo habito respectu ad matrimonii finem, aut mensuram : nam sensualitas destituta judicio rationis nequit hæc attingere ; unde quia prædictus actus absolute et sine respectu ad conditiones illas attactus, est malus intrinsece, non mirum quod in prædiclum motum concupiscentiae semiplene liberum malitiam refundat : quamvis alii motus eodem modo liberi terminati ad objecta, quæ nullam deformitatem important, maneant absque malitia in statu indifferentium.

Tertio contra eamdem impugnationem tertia?evasionis objicies, non satis cohærere cum assertione doctrinam ibi traditam. Nam in assertione statuimus, sensualitatem taliter habere in se libertatem imperfectam, ut in hac sua libertate non dependeat ex voluntatis influxu : in prædicta vero impugnatione, ut libertatem illam explicaremus, recurrimus ad voluntatis dominium, taliterque utrumque connecti diximus, ut deficiente in voluntate potestate supra sensualitatis actum, nullo modo sit libera: ergo, etc. Hæc objectio petit ut explicemus in quo consistat libertas, quam sensualitati tribuimus, et qualiter dependeat, vel non dependeat a voluntate.

§ IV.

Diversorum placita circa modum libertatis sensitivi appetitus.

78. In hac re varii sunt modi dicendi. Price Quidam enim praedictam libertatem ita intelligunt, ut licet in suo initio a voluntate dependerit, quatenus appetitus sensitivus non accepisset illam ab anima, nisi media voluntate ab ea dimanasset, ipsaque voluntas in illa prima emanatione aliquod sui participium appetitui impertiretur ; semel tamen facta illa prima communicatione omnino manet a voluntate independens, ita ut quamvis voluntas renuat, et repugnet contra appetitum, nihilominus iste libere in suum objectum tendat. Nec desunt qui putent favere huic modo dicendi Aristot. et D. Thom. dum asserunt appetitum sensitivum obedire voluntati non despotice, sicut membra externa, quæ in nullo valent ei resistere ; sed politice quatenus etsi multoties ei obtemperent, in aliquibus tamen resistunt : quasi in hac facultate ad voluntati resistendum libertas appetitus consistat. .Juxta hunc sensum intelligunt authores contrarii Cajetani sententiam, eamqueacriter impugnant quasi periculosam in fide, aut saltem errori proximam, ut videbimus n. 95, ubi eorum argumenta proponemus. Sed immerito sic exponunt Cajet, cujus longe alius est intellectus, ut constabit n. 83, ubi ipsius mentem, nostrumquedicendi modum aperiemus.

Hunc vero, quem nuper retulimus, omnino rejiciendum esse suaderi potest, tum quia Ang. Doctor ubicunque agit de libertate appetitus sensitivi, recurrit ad voluntatem ; non solum quatenus ab ea emanavit, sed quatenus ipse appetitus aptus est voluntati obedire, manelque in istius potestate permittere illum operari, et ab operatione reprimere : non ergo dici potest ipsum libere operari, quando voluntati, non modo non obtemperat.sed renuenti contradicit. Tum etiam quia libertas sensitivi appetitus, co ipso quod sil a voluntate participata, habet se respectu istius velut famulus el minister, qui in quantum talis nunquam deviat a domini voluntate : et velut mandalarius, cujus est oxequi dumtaxat jussa mandantis. Undo quemadmodum si mandatariusa mandantis voluntate recedat, vel contra mandatum agat, non dicetur tunc operari formaliter ut mandatais, neque ex commissione accepta a mandante: ita quoties sensualitas contra imperium voluntatis in aliquod objectum tendit, non est dicendum, quod operetur tunc ex ejus commissione, sive participatione: atque adeo neque in quantum libera: quia libertas sensualitati concessa nihil aliud est nisi quoddam voluntatis participium, et velut quædam commissio ab ea emanata.

79. Addo, ex opposito sequi magna inconvenientia, et absurda, uti est quod aliquis peccet operando contra voluntatem : quod sensualitas noceat non consentientibus; imo quantumvis viriliter repugnantibus : atque adeo quod non sit nobis relicta ea. ad agonem et pugnam ; sed ad peccatum Jri et damnationem, contra decret. Cone. Trid. θ' η· θ'et conlra doctrinam D. Thom. infra quæst. 83, art. 3 ad 3, dicentis, quod *concupiscentia carnis contra spiritum, quando ratio ei actualder resistit, non est peccatum; sed materia exercenda virtutis.* Quæ et alia inconvenientia manifeste sequuntur, ex eo quod in sensualitate detur libertas modo nuper explicato. Si namque renitente voluntote potest appetitus motum liberum exercere, non est cur talis motus, supposito quod circa malum sit, non imputetur ei ad peccatum : quia si semel est liber, debet esse in hominis potestate illum evitare : alias inintelligibilis est in eo libertas : si autem potest homo illum vitaro, merito ei ad culpam imputatur, nequeerit perquod ab ea imputatione se excuset.

Neque in favorem prædicti modi dicendi adduci debet doctrina illa Philos, et D. Thom. nimirum quod sensualitas obedit tofre. rationi politic® et cum facultate ad resistendum: non enim in hac facultate libertatem sensualitatis collocant, ut aliqui minus recte arbitrantur: neque intendunt, talem resistentiam exerceri libere ; sed omnino necessario : est enim manifesta implicatio, quod homo ex una parte conetur efficaciter per voluntatem, atque adeo faciat per eam quantum potest ad vitandam resistentiam appetitus ; et nihilominus quod talis resistentia, quam vitare non potest, subsit hominis potestati, sicut requiritur ut sit libera ; unde sensus illius doctrinæest, quod licet appetitus sensitivus, ex qua parte in hominibus participat aliquid libertatis, aptus sit rationi obedire, in qua aptitudine libertas ejus sita est ; quia tamen hæc participatio non est adeo perfecta, ut naturalem motum ejusdem appetitus totaliter rationi subjiciat, manet adhuc ineo aliqua facultas resistendi : quæ tanto erit major, quanto prædicta participatio fuerit minor; tantoque minor quanto illa fuerit major. Igitur quod sensualitas obediat rationi, habet ex vi libertatis participate a voluntate : et ideo tunc solum libere se exercet, quando rationi præcipienti, vel saltem permittenti obtemperat. Quod autem resistat, habet ex naturali inclinatione non plenæ rationi subjecta ; et sic quoties resistit, agit naturaliter, et non libere. In quo differt a membris externis : quæ cum nullam habeant propriam operationem, sed inclinationem dumtaxat ut a ratione moveantur, adveniente hujus imperio, nihil habent per quod reluctentur: et ita obediunt omnino despotice.

80. A modo dicendi hucusque improbato Alter non multum differt alius, qui etsi neget appetitum operari libere, quoties voluntas efficaciter resistit, ait tamen sic operari, quoties deficit talis resistentia, etiam si neque ratio advertere possit ad appetitus operationem, neque voluntas circa eam operari, ut accidit in amentibus, et dormientibus, et in pueris, quibus usus rationis est ligatus, et etiam in iis qui ita sunt alio distracti, ut animadvertere non possint objectum, in quod sensualitas fertur.

Sed hunc quoque modum impugnant, Buptici quæ contra præcedentem diximus. Et saltem ex eo sequitur amentes, dormientes, et cæteros, quibus omnino deest libera resistentia voluntatis, peccare venialiter in motibus sensitivi appetitus circa malum versantibus ut intuenti constabit : quod omnes Theologi reputant absurdum. Præterea impugnari potest hac ralione. Nequit inlelligi actus liber, nisi in supposito operante sit facultas expedita ad illum impediendum, seu ad cessandum ab eo : deficiente enim hujusmodi facultate talis actus neque subjacet dominio agentis, neque fit cum indifferentia ad essendum vel non essendum, prout libertas requirit : sed ligata ratione, nulla est in homine facultas ad impediendum sensualitatis motum : ergo neque talis motus libere exercebitur. Minor probatur, quia ad impediendam sensualitatem, et

removendam a suo actu, requiritur deliberatio et discursus quo perpendantur rationes et motiva sufficientia illam retrahere : experientia enim notum est, appetitum sensitivum in nobis non aliter sedari, nisi vel removendo a cogibtiva objectum alliciens, quod nisi ab extrinseco accidat, requirit diligentiam el discursum intellectus : vel expendendo rationes, quæ efficacius moveant in oppositum : quod etiam fieri nequit sine deliberatione et discursu.

Effugiam. 81. Dices sufficere discursum imperfectum, quem n. 01 tribuimus cogitativæ propter conjunctionem ad intellectum, ut ipsa sensualitas eo discursu ducta, semetipsam ab operando retrahat. Sed contra, nam (quidquid sit an ligata ratione possit cogitaliva hoc suo discursu uti, de quo alibi) talis discursus præcise secundum se non jiuiiipti-sufficit ad prædictum effectum. Et ratio est, «ter quia cognitio, virtute cujus potentiaappe-rejicitur.titjva potest se ab operando retrahere, debet proponere objectum cum indifferentia, quod fit proponendo utrimque extremum contradictionis sub aliqua ratione communi, et universali, quæ eo ipso neutri extremo alligatur, sed potest indifferenter movere ad utrumlibet, et a quolibet retrahere. Hujusmodi autem cognitio non potest esse actus cogitativæ vel alterius sensus, quia nulla potentia corporea, quantumcunque elevetur, potest apprehendere rationes universales : eo quod rationes ista non repraesentantur, nisi per species spirituales a phantasmatibus abstractas, quæ insolo intellectu esse possunt. Igitur admisso cogitativam posse, adhuc ligato intellectu, utcunque discurrere (quod fiet dumtaxat inter rationes particulares) hic tamen discursus nequaquam pertinget ad regendam potentiam liberam, neque ad proponendum objectum cnmea universalitate el indifferentia, quam libertas requirit. Vide, si placet, quod diximus tomo procedenti in tract, de voluntario disp. 2, dub. 3.

Confirmatur, nam si sensualitas per se ipsam virtute praedicti discursus posset retrahere proprium motum, posset homo per illam absque influxu rationis peccato resistere : quippe illamet retractio a motu illicito est sufficiens resistentia. Hoc autem D.Tbom. negaiur a D. Thoma infra quæst. 80, art. 3, ubi dicit quod homo *nequit resistere motivo ad peccandum, nisi per rationem,* qua totaliter ligata, quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum, quia non manet in eo facultas ad resistendum. .Sed si *ratio* (concludit) *non sit totaliter ligata, ex ni parte ipta est libera, potest resistere jæcodo.* Sentit ergo s. Doctor, omnem facultatem resistendi molui appetitus, et retrahendi illum, osse dumtaxat pones rationem.

82. Ad hæc : si sensualitas indepeudenter ab intellectu et voluntate, sola cogitativ® cognitione ducta posset pro libito se ab operando retrahere, non tantum gauderet libertate imperfecta sufficiente ad veniale, quam illi tribuimus, sed etiam perfecta sufficiente ad mortale, quam nemo illi concessit : non enim habemus evidentius aliud signum libertatis perfecte existentis in voluntate, nisi quia sine recursu ad aliam libertatem superiorem ejiidem suppositi, potest se applicare ad agendum, el ab agendo retrahere : ut ergo defensemus, libertatem sensualitatis esse dumtaxat imperfectam. dicendum est. eam non sufficere ad cohibendam propriam operationem, sine recursu ad libertatem perfectam residentem in ipsa voluntate.

Adde secundo, quod licet sensualitas in sua emanatione participet aliquid a voluntate conducens ad cohibendam ipsam sensualitatem a suo naturali motu, non tamen hujusmodi participium ad id sufficere potest sine rationis juvamine : quia iota illa participatio est valde diminuta et incompleta; ipse autem naturalis motus sensualitatis est vehemens, et supponens causam et inclinationem omnino completam, atque adeo semper vincet praedictam participationem a voluntate oriam, nisi hujusmodi participatio per novum voluntatis influxum confortetur.

Adde tandem, quod sicut libertas voluntatis create eo ipso quod non sit prima, sed participata ex divina libertate, in nullum actum prodire valet sine dependentia ab ipsa voluntate divina, quæ est libertas prima et per essentiam : ita quia libertas sensualitatis non est prim i in homine, sed participata a voluntate, nequaquam debet inactum prorumpere sine dependentia ab ipsa : saltem ut a potente reprimere motum sensualitatis, et illum permittente.

83. Tertius modus dicendi libertatem Terti» sensualitatis ita explicat, ut non tantum sua emanatione, sed etiam in exercitio a^·, voluntate dependeat, ita ut vel ea resistente, vel omnino impedita, nequaquam sensualitatis motus liber evadat. Et quia hic modus dicendi sane intellectus veritatem continet, oportet magis eum explicaro. Pro quo nota, dupliciter posse inlelligi.

quod

quod soiktialilus in eno exercitio libero a vpluttlato dependeat, vel tanquam a potentia expedila ad agendum; non tamen de facio operante, aut disponente aliquid circa raotiini .-eiisualilalis : vol tanquam ab operante actunliter, imperando prædictum molum, aut in illum consentiendo : non quod hujüiincidi imperium, aut consensus voluntatis tribuat sensualitati libertatem, quam ei concessimus ; sed quia est conditio, sine qua illud participium libertatis, quod habilualiter in ea residet, nequit ad exercitium reduci. Hoc posterius minus ægre ferent authores sententke contrariae, quorum aliqui forte nihil aliud intendunt, nisi quod sensualitas nunquam operetur libere, nisi exparte voluntatis detur etiam exercitium liberum, el consensus in talem operationem : quod et nos probabile judicamus, quatenus per hoc non derogatur, quin sen–•ualitassortiatur ab initio intrinsecam participationem libertatis, reducibilem ad actum cum hoc vel illo modo dependentiæ a voluntate.

81. Verum quia in assertione statuimus, ■^appetitumsensitivum, nullo attento voluntatis influxu, posse esse subjectum peccati venialis, magis arridet illud prius, nempe pradictam dependentiam solum esse a voluntate ut a potente appetitum reprimere, sire habeat vel non habeat operationem circa ipsum. Juxta quam doctrinam toties sensualitas libertatem suam exercebit, etsi objectum sil illicitum, peccabit venialiter, quoties potuit a voluntate reprimi, el repressa non fuit ; etiamsi neque ratio in id concurrat, neque voluntas consentiat.

Hanc existimamus esse legitimam intel–ligentiam testimoniorum D. Thom. quæ §1 adduximus, in quibus ad explicandam libertatem sensualitatis, et quomodo valeat venialiter peccare, recurrit non ad aliquem actum, quem voluntas circa appetitum vel circa ejus objectum tunc exerceat ; imo ape hunc actum excludit ; sed ad solam facultatem reprimendi illum : totamque sensualitatis libertatem collocat in aptitudine ab obediendum rationi, et in hoc quod est operari cum subordinationc ut possit ab ea impediri : ut videre est quæst.25 de verit. ari. 5, in corp, el ad 5 et quæst. 7 de malo art. 6, cujus verba superius adducta sunt. Specialiter vero ad rem facit solutio ad secandum illius sexti articuli, ubi explicat, ça sit in hac parte mens D. Augustini his verbis : *Dicendum quod Augustinus intelligit,* c.ine *peccatum esse in voluntate sicut in primo movente, vel morerç potente : ex hoc enim motus sensualitatis est peccofwn venial··, quia voluntas potest illum impedire.* En quomodo non requirit, quod voluntas de facto moveat sensualitatem, sed quod possit movere, et impedire. Et in solut. ad I : *Quando motus voluntatis, vei rationis invenitur in peccato, tunc directe potest attribui rationi vel voluntati, sicut primo motivo et primo subjecto : sed quando non est ibi aliquis actus voluntatis vel rationis, sed solus actus sensualitatis, qui dicitur peccatum, quia potest prohiberi per voluntatem, tunc peccatum attribuitur sensualitati.* Non minus clare loquitur ad 6, ibi : *Quando molusv.nom illicitus est in sensualitate, tripliciter se potest ad ipsum habere ratio. Uno modo sicut resistens : et tunc nullum est peccatum. Alio modo sicut imperans : et tunc, si sit illicitus in genere peccati mortalis, erit peccatum mortale. Aliquando autem se habet ut neque prohibens neque imperans, seu consentiens, et tunc est peccatum veniale.*

85. Ratio etiam hoc suadet : nam eo ipso quod actus sensitivi appetitus per se et ex vi suæ elicientiæ egrediatur cum subordinatione ad voluntatem reduplicative ut potentem eum impedire, manet per hanc subordinatioDcm vere sub dominio agentis : ac proinde extrahitur a linea actus necessarii, qui non subest per se tali dominio : igitur constituitur eo ipso in ratione liberi : quidquid enim extrahit aliquem actum a linea necessarii, eo ipso liberum reddit: quia non est dabilis actus nisi vel necessarius vel liber, neque inter hæc duo cadit medium. Ratio ^ ('ee' l

Dices : plures actus sunt in linea necessa-objectio, rii, qui possunt ab homine impediri per voluntatem, ut v. g. descensus lapidis, motus localis bruti, et hujusmodi : ergo per hoc quod sensualitatis motus possunt impediri a voluntate, non extrahuntur a tali linea.

86. Respondetur negando consequen- Enotiam : actibus enim, qui in antecedenti referuntur, et aliis similibus non convenit per se, et ab intrinseco, seu ex vi suæ elicientiæ posse impediri a voluntate; sed omnino per accidens, et ab extrinseco : quatenus eorum agentia non sunt tanto fortitudinis, quin ab aliis agentibus majoris virtutis sive necessariis, sive liberis possint superari. Quare neque in principiis talium actuum datur aliqua inclinatio ad obediendum voluntati, neque in ipsis actibus aliquis intrinsecus respectus ad eam- <laiur.

dem voluntatem in quantum liberam : qui dumtaxat respectus potest actum liberum reddere.Cæterum aclussensualitatis perse, et ex vi suæ elicientiæ habet totum hoc, quia ipsa sensualitas, ratione ejus quod a voluntate participavit, petit ah intrinseco operari cum prædicta subjectione, et aliendendo (ut sic dicamus) an voluntas repugnet, vel non : imo an possit, vel non possit operationem impedire : ipsisque actibus inest intrinsecus respectus ad camdem voluntatem reduplicative ut liberam, et ut potentem eos reprimere. El ideo quando de facto reprimit, non est ibi aliqua violentia, neque aliquid contra naturam sensualitatis fit, sed illud in quod ab intrinseco inclinatur. Cujus oppositum accidit in aliis motibus necessariis, quoties impediuntur ab alia causa particulari, sive libera, sive necessaria. Vide dub. præced. a num. 8, ubi ostendimus, solos actus immanentes, et procedentes ab intrinseco posse habere illum respectum ad voluntatem ut liberam, qui sufficit ad constituendam actualem libertatem.

Aiu '^"“‘ 87. Dices secundo, non cohaerere quod voluntas maneat expedita ad reprimendam sensualitatem ; et quod non sit in ea aliquis actus vel formalis, vel interprelativus. Tum quia ad id necessaria est aliqua advertentia ex parte intellectus : non stat autem intellectum advertere, et voluntatem manere absque omni actu. Tum etiam, quia eo ipso quod voluntas possit, tenetur retrahere sensualitatem ab objecto illicito, et ideo si non reprimat, interpretative consentit : semper ergo adesse debet praedictus consensus saltem interprelativus.

Diluitor. Hæc objectio soluta est num. 59, ubi diximus actum illum, sine quo voluntas expedita inveniri non potest, postulari ex aliis capitibus, ut ex natura voluntatis, quæ existante cognitione nequii esse suspensa : vel quia dum non est constitutiva in aliquo actu secundo, non salvatur quod sit sufficienter constituta in actu primo ad agendum : non autem exigitur propter aliquem influxum circa libertatem sensualitatis. Consisteret enim hæc libertas, etiam si posita advertentia in intellectu, voluntas omnem actum suspenderet, quod saltem metaphysice non repugnare, videtur admittendum. Neque esset tunc in ea adhuc interprelativus consensus, qui necessario deberet fundari in aliquo actu physico, ut alibi ostendimus ; sed nuda potentia ad reprimendam sensualitatem.

88. Urgebis, quia si vera diximus num.Mi 80, sensualitas nun reprimitur a suo motu sine deliberatione rationis circa illum, atque adeo sine motione voluntatis : igitur dependet illius libertas ab hujusmodi actibus.

Respondetur negando consequentiam, sis-ia sermo sit de prædictis actibus ut in se ipsis positis a parte rei ; quamvis possit concedi loquendo de illis in potentia, seu quatenus in facultate intellectus et voluntatis continentur, quod est dependere ab ipsis intellectu et voluntate quatenus possunt in tales aclus prodire. Libertas enim sensualitatis non postulat, ut de facto reprimatur a motu quem dicitur exercere libere : imo si ab hoc motu reprimeretur, nequaquam ipse libere exerceretur : sed postulat potentiam et facultatem ad reprimendum : quare cum per illos actus intellectus et voluntatis non tantum habeat homo facultatem ad prædictum motum reprimendum, sed etiam de facto reprimat, inde est. ut ejus libertas nequaquam ab illis dependeat, sed a sola potentia ad deliberandum et movendum. Sufficit ergo quod ratio et voluntas sint in tali dispositione, ut illa possit deliberare circa sensualitatem, et ita possit per suum influxum movere; quamvis nculra de facto aliquid circa ipsam operetur.

Ex hix manet soluta tertia objectio proposita num. 77, et sufficienter explicatus modus libertatis imperfectae, quem sensualitati tribuimus; et qualiter hæc liberta? dependeat a voluntate ut in actu primo potente in illam influere ; non tamen ab actuali influxu. Et hanc credimus fuisse mentem Cajetani, non vero illam quam adversarii interpretantur.

§ V.

Qua via possit voluntas imperare el impedire motus sensitivi appetitus.

89. Unum superest declarandum, videlicet qua ratione voluntas possit impedire motus appetitus sensitivi, aut eos imperare. Ad quod dicendum est in primis id posse efficere mediante ratione et discursu intellectus. Nam quia appetitus sequitur apprehensionem, eo ipso quod ratio possit, ul hu *.!* revera potest, apprehensionem alicujus ob-®'^ jecti immutare, proponendo illud sub diversis conditionibus, potest media tali propositione prædictum appetitum in id inclinare ; vel ab eo avertere. Quod optime declarat

Ln® declarat D. Them, quæst. 25 de verit. art. " ' I, his verbis : *Subduntur autem appetitivat inferiores, scilicet irascibilis el concupiseibi-Ibrationi Irijdiciter. Primo quidem eoo parte ipsiiu rationis : cum enim eadem res sub diitrsis conditionibus considerari possit, el Jikdabilis el horribilis reddi, ratio opponit sensualitati mediante imaginatione rem aliquam sub ratione delectabilis vel Instabilis. secundum quod ei videtur : ct sic sensualitas movetur ad gaudium, vel tristitiam.*

Quam doctrinam latius prosequitur 1 p. quæst. 81, art. 3, his verbis: *Appetitus sensitivus in aliis quidem animalibus natus est ftwvri abxstimativa virtute : siçut ovis cestimans lupum inimicum, timet. Loco autem idimalivx virtutis est in homine vis cogitatira,qux dicitur a quibusdam ratio particularis. eo quod est collativa intentionum indiimiualium : unde ab ea natus est moveri in homine appetitus sensitivus. Ipsa autem ratio particularis nata est moveri et dirigi in homine secundum rationem universalem: urde in syllogisticis et universalibus propositionibusconcluduntur conclusiones singulares. El ideo patet quod ratio universalis imperat appetitui sensitivo, et hic appetitus est ei Miens. Hoc etiam quilibet experiri potest in .se ipso : applicando enim aliquas universales considerationes mitigatur ira aut timor, nul aliquod hujusmodi ; vel etiam instigatur, etc.*

Hoc quidem a fortiori efficiet voluntas seu ratio, quando non modo circa idem objectum diversas considerationes adinvenil ; sed etiam ab uno in aliud sensitivam apprehensionem transfert : quia tunc remoto priori objecto, omnino cessare debet motus, quo appetitus sensitivus in illud ferebatur : debetque incipere alius motus juxta conditionem objecti noviler apprehensi.

hxf '·!* 90. Praetor hunc autem modum imperandieteohibendi motus appetitus sensitivi, de quo nemo ambigit, concedit D. Thom. alium, quo voluntas immediate per suum actum id praestat, volendo, aut nolendo efficaciter tales motus. Sæpe enim, posita intensa et efficaci eorum volitione, excitantur ; et posita efficaci nolilione, sedantur, propter subordinationem appetitus sensitivi ad voluntatem, et propter utriusque ziiuPOtoili® connexionem. Unde D. Thom. cit. loco de verit. post primum illum modum nuper traditum, ponit hunc posteriorem his verbis: *Secundo ex parte voluntatis; in viribus enim ordinalis ad invicem ct connexis ita se habet, quod motus intensus in unaearum, et prxcipue in superiori redundat in aliam. (Inde cum motus voluntatis {ter electionem intenditur circa aliquid, irascibilis et concupiscibilis sequuntur motum voluntatis : unde dicitur in 3 de anima, quod appetitus movet appetitum, superior scilicet inferiorem, sicut sphxra sphxram in corporibus cxleslibus.*

91. Nec refert si objicias, quod saltem juxta primum modum explicandi subjectionem appetitusad voluntatem et rationem, non salvatur libertas ejus intrinseca. Nam talis libertas non solum requirit, quod ratio pro suo libito proponat appetitui media sensitiva apprehensione hoc vel illud objectum, sub hac vel illa convenientia, vel disconvenientia, etc. Sed etiam quod propositione facta, ipse appetitus libere et contingenter in id tendat : at juxta primum illum dicendi modum non salvatur hoc posterius : quia semel facta propositione, non subest amplius dominio agentis cohibere appetitum. Quare hac via potius videtur boni libertas in cogitativa vel imaginativa ad proponendum objectum juxta praescriptum rationis, quam in appetitu sensitivo ad sequendum vel non sequendum, quod semel ei proponitur. Objectio,

Respondetur enim negando antecedens îDiiniuir. sufficit namque ad libertatem intrinsecam appetitus sensitivi, quod ab intrinseco habeat respicere propositionem objecti sensibilis prout subjectam dominio rationis : (sivequod idem est) prout factam acogitativa vel imaginativa ex libero rationis præscripto. Nam eo ipso quod appetitus per aliquid sibi intrinsecum id respiciat, respicit principium liberum ut liberum, scilicet rationem libere sensitivam apprehensionem dirigentem. Neque ille respectus sistit in objecto, vel apprehensione sensibili ; sed pertingit usque ad rationem libere et cum indifferentia ad utrumlibet ita decernentem, connotatque ab intrinseco hujusmodi indifferentiam. Hoc autem sufficit ad libertatem intrinsecam, quam tribuimus appetitui sensitivo : quia respectus intrinsecus ad principium liberum ut liberum, nequit non extrahere subjectum, ubi residet, a linea necessarii, et *liberum* constituere. Ve~rum est tamen, quod juxta secundum modum dicendi facilius intelligitur hæc libertas intrinseca appetitus : nam ponitur quod immediate obtemperet voluntati ut libere moventi .-atqueadeo ponitur in eo intrinsecus respectus immediate terminus ad principium liberum ut liberum.

Aha Ai- Seuitss. 92. Major difficaltas est, an prædiclus secundus modus explicandi dominium voluntatis supra appetitum sit omninodistinc- luset independent;» priori. Nam quod sit distinctuset independens insinuatur a D.Thoma loco cit. de verit. ubi numerat unum post alium, et utrunque ponit seorsum. Quod autem non differant, suaderi potest. Tum quia 1 p.cit. quæst. 81. ubi remex professo examinat, solius primi modi mentionem facit : quasi posterior vel omnino non sit, vel ab illo non differat. Tum etiam quia cum omnis appetitus semper sequatur cognitionem, non videtur posse variari, produci. aut susjiendi ejus actum, nisi cognitio similiter varietur, atque adeo nisi objectum aliter nunc quam prius apprehendatur. Similiter variatio cognitionis non fit nisi actu voluntatis, quo applicat vel removet potentiam cognoscitivam circa tale vel tale objectum. Igitur in omni eventu excitatio vel retractio appetitus sensitivi fit cum dependentia tam a voluntate quam a ratione. Quod estutrunque modum relatum adunare, et confundere.

i»ar>k-x Ho'wô sctutio nc 93. Propter hæc credimus opus esse duPlici distinctione. Prima ex parte voluntatis. Nam dupliciter potest concurrere ad movendum appetitum sensitivam, ut appetat; el ad retrahendum, ne appetat : vel directe volendo expresse quod appetat, aut non appetat : ita ut objectum proximum et immediatum talis volitionis sit ipsa passio appetitus aut ejus suspensio : vel indirecte, volendo nimirum cogitare aut non cogitare de aliquo appetibili, aut volendo sic, vel aliter de eo cogitare, vel non cogitare, ad quod sequitur excitatio, vel repressio sensitivi motus.

Secunda distinctio est ex parte rationis, quæ etiam ad prædictam motionem vel repressionem potest concurrere directe, el indirecte. Tunc concurrit directe, quando proprium judicium aut discursum ad hoc directe ordinat, ut in imaginative vel cogitativa appareat tale vel tale objectum, aut sub tali ratione, quæ naturaliter alliciat, vel retrahat appetitum, sine recursu ad volilionem vel nolilionem voluntatis in id directe terminatam. Tunc vero concurrit indirecte, quando veluti non curans de cogitativa et imaginativa, vim suam altius ordinat : nimirum vel ad cognoscendam et speculandam veritatem ; vel ad voluntatem movendam, ut velit, aut nolit motum appetitus. In quo licet videatur non curare de cogitaliva el imaginativa , nihilominus trahit illas ad se per quamdam abstraclionem et suspensionem. Quia licet apprehendant eadem quæ antea, et sub eodem motivo delectabilis. vel tristabilis; apprehendunt tamen diverso, et immaterialiori modo. Antea enim apprehendebant solum ul praesentarent appeti tui sensitivo, exci larentque illum ad prosequutionem vel fugam ; atque in hoc sistebant ; modo autem e converso cogilativa et imaginativa quasi oblitæ talis appetitus, ascendunt ad coadjuvandum intellectum : sive ut istesuo judicio practice moveat voluntatem, ul velit vel respuat motum sensitivi appetitus : sive ut circa illa, quæ cogitaliva et imaginativa apprehendunt, speculative discurrat, et veritatem quærat.

. 94. Hoc prænotato dicendum est D. Thomam loco cit. de verit. assignasse utrunque illum modum ut distinctum, quia re vera differunt. Non ex eo quod in uno sola ratio, et in alio sola voluntas moveat : sed quia in primo ratio concurrit directe adjuvando et fovendo cogitativam aut imaginativam, ut talem vel talem apprehensionem efforment, ad quam statim sine alio imperio sequatur motus prosequutionis, vel fugæ in appetitu sensitivo. Voluntas autem concurrit indirecte applicando dumtaxat potentias cognoscitivas ad suos actus, neque directe volens aut respiciens prædictum motum. Insecundo vero ipsa voluntasconcurrit directe, volendo aut nolendo expresse et immediate motum appetitus. Ratio autem indirecte movendo et dirigendo voluntatem : ubi etiam concurrunt imaginativa et cogitaliva ministrando intellectui. Per quod patet ad rationem dubitandi. Nam re vera juxta utrunque modum dicendi salvatur quod non varietur motus appetitus sine aliquali variatione cognitionis. Quod autem D. Thom. loco cit. ex 1 p. non meminerit secundi modi movendi, non convincit esse rejiciendum. Tum quia argumentum est negativum. Tum etiam quia licet differant modo explicato, potuit unum ad alium reducere, eo quod in utroque. quamvis diversimode, concurrunt tam ratio quam voluntas.

Decuri® Knta

Observandum est autem, appetitum sen-Aniiu!· sitivum non ita subesse rationi et voluntati, ies*e· quacunque via subjectio hæc declaretur, quin in multis ei repugnet. Ul enim ex Philosopho docet sæpe Ü. Thom. ratio et voluntas non dominantur appetitui despotico principatu, qualis est domini ad servum in nullo resistere potentem : sed principatu politico, qualis est ad liberos : qui quidem, licet subdantur regimini præsidentis, habent

lient tamen aliquid proprium, ex quo possunt reniti ejus imperio. Appetitus itaque sensitivus licet in inultis voluntati obtemperet propter ejus participium supra explicatum ; relinet tamen propriam inclinationem, perquam sæpe, relicta via libertatis, a prædicla ohedienlia subtrahitur, et per motum omnino necessarium resistit. Quod unde el qualiter eveniat, sequenti dubio declarabitur.

,iu Adverte etiam doctrinam hujus § non ita referre aJ libertatem imperfectam, quam dedimus sensitivo appetitui, sicut quæ tradita est in præcedentibus : nam prædicta libertas, ut sæpe dictum est, non dependet ex actuali motione vel imperio rationis aut voluntatis in talem appetitum ; sed ex potestate dumtaxat ad imperandum illi, vel movendum. Placuit tamen perhibere hanc doctrinam de actuali motione. Tum ut constaret de prædicta potestate per ejus actum. Tum etiam quia ad plenam ejusdem appetitus libertatem omnino est necessaria : cum hæc non solum ab ea potestate, sed ' etiam ab actuali motione, et imperio voluntatis et rationis dependeat.

Adversa opinio cum suis argumentis.

' 95. Contrariam sententiam tuentur Vasq. in præsenti disp. 101, cap. 1, Suarez disp 5, ;.';Ç sect 5, Valentia quæst. 4. punct. 2, Salas ,l.??·· tract. 13, disp. G, sect. 1, etex Thomistis Alvarez disp. 139, Curiel dub. 1, Montesinos disp. 5, quæst. 3, Medina, et alii. Quorum ata principale argumentum sumitur ab inconvenientibus, quæ tetigimus num. 71, nimi-:<>rum quia si appetitui sensitivo conceditur aliqua libertas habitualis et intrinseca suffi-"▮·*· ciens ad peccandum venialiter, jam talis appetitus poterit hoc modo delinquere utendo illa sua libertate, quantumcumque voluntas ei resistat, vel impedita sit. Imo poterit homo simul mereri per voluntatem resistendo sensualitati ; et peccare per istius motum libere tendentem ad objectum illicitum. Fieret etiam, nullum esse motum sensualitatis quantumvis primo primum, qui non sil peccatum veniale : quippe in omnibus aleretur illa sua libertate, quam dicimus ad veniale sufficere ; quod est contra communem consensum Theologorum. Opponunt TM. quoque locum Tridentini sess. 5 decreto de pec. orig. ubi diffinit *concupiscentiam, quæ in baptizatis manet, non nocere non consentientibus : ergo nisi adsit consensus voluntatis, nullus illius motus erit peccaminosus seu nocivus.* His addunt plura loca D. Au- DAU* gustini, in quibus docet, nullum peccatum committi sine voluntate, ut in lib. de duabus animabus cap. 10, lib. 1 de libero arb. cap. 25 ct lib. 2, cap. 17 et 18, et lib/de vera et falsa relig. cap. 14 ibi ; *Aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est cum voluntate committi:* igitur secius?, voluntate in sensualitatis molibus non [potest esse peccatum.

96. Cæterum quod attinet ad prædicta S"l'"'"· inconvenientia,sufficienter probatum manet § 4, nullatenus sequi ex sententia nostra legitime intellecta. Locus Tridentini nobis non officit, tum quia Concilium non liberat a peccato non consentientes concupiscentiæ motibus, nisi simul viriliter resistant,verba enim Concilii hæc sunt : *Qut* (scilicet concupiscentia) *cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jcsu gratiam repugnantibus non valet.* Ubi cum ad excludendum a sensualitate peccatum postuletur, quod voluntas non modo non consentiat, sed quod positive resistat, non obscure insinuatur, quod nisi resistat (si semel potest) quamvis non consentiat, nequaquam evitetur. Tum etiam quia licet voluntas non consentiat per proprium actum ; at eo ipso quod non reprimat sensualitatem, cum possit, dicitur homo consentire per ipsum sensualitatis motum : qui potest dici *participatione consensus,* sicut est participative liber.

Testimoniis D. Augustini occurrit Ang. Doctor quæst. 7 de mal. art. 6, cujus verba retulimus num. 81, et exiliis constat D.Augustinum solum velle, quod omne peccatum dependeat a voluntate, non quidem necessario ul a movente vel imperante, sed ut a potentia, cui est dominium in illud, et facultas ad impediendum vel non impediendum. Vel dicas Augustinum nomine *voluntatis* intellexisse non solum appetitum rationalem, qui est essentialiter voluntas, sed etiam sensitivum, quatenus habet participationem, quam diximus : quo pacto potest appellari *voluntasperparticipatinnem.* et quidquid ab ea fit, potest voluntati attribui : quatenus fit per virtutem et libertatem ab ea acceptam.

97. Secundo probant ex D. Thoma in - ui- præsenli art. 1, ubi agens universaliter de '..'L subjecto peccatorum, dicit esse voluntatem ' non quia in aliis etiam potentiis plura pec- a' cata non recipiantur ; sed quia adhuc qua?

Mı

in illis recipiuntur, manent quantum nd aliquid sui in ipsa voluntate : ergo sentit nullum peccatum subjectari ita in appetitu sensitivo, ut in voluntate quoque non sil. et ex motione ejus procedat. Et art. 2,in solut. ad I, explicans propositionem illam D.Augustini, quod *nunnisivobmtatepeccatur : dicendum quod* non *peccatur nisi voluntate sicut primo movente :* ergo nisi voluntas moveat sensualitatem, nequaquam ista peccabit. Supra etiam quæst. 24. art. I. agens de passionibus appetitus, docet in hujusmodi passionibus non posse esse bonum vel malum morale, nisi secundum quod subjacent imperio rationis. Idem repetit ari. 4 sequenti, el aliis quam pluribus in locis : nusquanque apud illum reperies, quod sensuali! is possit peccare venialiter, nisi quatenus ejus actus subest dominio voluntatis.

p tandem in 2, dist. 24, quæst. 3, art. 2, sic ait : *Peccatum nun est aliud quam inordinatus actus ad genus muris perlinens : nullus autem mutus ponitur in genere moris, nisi habita comparatione ad voluntatem. qu.r principium td moralium ; et ideo ibi incipit genus moris ubi primo dominium voluntatis invenitur.En* quomodo ante voluntatis dominium nullum malitiam aut moralitatem admittit, quantumvis imperfectam et venialem.

Eno- Respondetur, in nullo ex istis locis ‘‘o’ postulari a D. Thoma actualem voluntatis operationem, ut sensualitas peccet venialiler : licet postulet dominium supra ipsam sensualitatem : vel, quod idem est, potentiam seu facultatem ad eam reprimendam : ut nos diam requirimus. Quare ad primum dicendum est, in art. I hujus quæst. non loqui D. Thoinam omnino universaliter,sed indiflinite : debetque explicari saltem de peccatis, quæ habent plenam peccati rationem, uti sunt mortalia : de venialibus vero quæ solum sunt peccata secundumquid, ibi non curat : et ideo neque omnia hæc peccata sub illa doctrina comprehendit ; neque omnia excludit relinquens id examinandum articulo 3 et 4. Eodem rnodo inlelligendusest art. 2 ad 1, scilicet ut intelligatur illa solutio de peccatis, quæ plene sunt talia. Secundo respondetur quod cum dicit non peccari nisi voluntate ut primo movente, non inlelligitur determinato de movente actu : sed vel actu, vel aptitudine, atque adeo de movente vel movere potente, ut dicitur in quæst. 7 de mal. art. 6 ad 2, ubi explicatur eadem propositio D. Augustini.

98. Ad aliud ex quæst. 24 hujus 1,2. respondetur, et nos ponere, quod passiones appetitus sint bonæ vel nuilæ, nisi ut subjacent imperio rationis. Sed hoc potest intelligi dupliciter : vel quia ratio persuum actum in illas influit : vel quia cum possit prohibere, non prohibet : in utroque enim splendet aliquale rationis imperium et dominium : sed in primo perfectum , in secundo voro imperfectum : et hoc posterius est satis ad peccatum veniale : quamvis ad peccatum mortale, el ad actum virluosum primum requiratur. Adde, quod D. Thom. non videtur ibi loqui de moralitalein tota sua latitudine, prout comprehendit etiam malitiam imperfectam, sed de sola moralitate perfecta, sub qua continetur bonitas actus virtutis, et malilia peccati mortalis.

Ultimum testimonium ex 2 sentent, si integre legatur, ipsum se pro nobis explicat. Nam verbis illis in argumento adductis. *ibi incipit genus muris, ubi primo dominium voluntatis invenitur,*immediate hæc succedunt, *habet autem voluntas in quibusdam dominium completum ; in quibusdam vero incompletum. Completum dominium habet in actibus, qui ex imperio voluntatis procedunt : et hi sunt actus deliberationem sequentes, qui rationi adscribunlur : sed incompletum dominium habet in illis aclibus, qui non per imperium rationis procedunt ; sed™.- tamen voluntas eos impedire poterat, ut sic quodammodo voluntati subjaceant, quantum ad huc quod est impedire vel non impedire; et ideu inordinatio, qux in his actibus contingit, rationem peccati causal, tamen incompleti : ct ideo in his actibus peccatum levissimum el veniale est, non autem mortale, quod est perfectum peccatum. Deformitas autem cujuslibet actus illi potentir attribuitur ut subjecto, qu.T actus principium est : el ideo cum sensualitas sit principium horum actuum, convenienter in ea peccatum esse dicitur ut in subjecto.*

99. Tertio.probatur prædicta sententia, quia potentia libera debet operari cum indifferentia ad utrumlibet: ad quod neces-Ki,α saria est indifferens propositio objecti, circa quod operatur : sed appetitus sensitivus nunquam agit cum hac indifferentia; sed cum determinatione ad unum : ergo neque libere. Major videtur certa, et minor probatur : nam objectum appetitus sensitivi proponitur illi per imaginalivam, autcogitativam. vel aliud ex sensibus internis : nullus autem sensus proponit cum indifferentia: quia ad hoc requiritur cognoscere rationes universales, quod est proprium solia

sollns intellectus, ut num. 81 (licebamus : ergo, etc.

ixulr· Confirmatur : do ratione· libertatis est, ut M,ia agens habeat dominium supra actum, ralione cujus dominii possit pro Iibito ab operatione cessare; vel in operando permanere: atqui homo rationeappclilus sensitivi nullum habet tale dominium, ut tetigimus num. 80, ergo nequo ratione illius sortitur libertatem.

sini) Ad argumentum respondetur, admissa majori, negando minorem. Quia eo ipso * quod appetitus operetur cum dependentia a voluntate potente indifferenter agere, vel non agere, ille etiam agit suo modo cum indifferentia : quatenus agit dependentor a principio indifferente, cl cum subordinalione ad illud. Ad probationem vero dicendum est non esse necessarium, quod indifferentia, ratione cujus praedictus appetitus agit libere, resplendeat in propositione immediata sui objecti, quæ fit per cogitativani vel alium sensum : sed sufficere, quod resplendeat in propositione objecti voluntatis, quæ fit per intellectum. Non enim ad prædictam libertatem requiritur, quod ipse appetitus possit se a sua operatione retrahere; sed quod operetur cum subordinatione ad principium, per quod retrahi possit, quod est voluntas : unde quia indifferentia prædicta ad hoc deservit, ut agens possit suam operationem retrahere, sufficit quod immediate splendeat in objecto voluntatis, per quam retractio fieri debet ; licet imn resplendeat immediate in objecto appetitus, a quo elicitur operatio.

liad· 100. Quod ut melius intelligatur. nota, ;.rao. libertatem non convenire eodem modo omnibus, de quibus prædicalur: sed cum magna diversitate. Nam voluntas, quia primario, et quasi per essentiam est libera, non dependet in sua libertate ab alia potentia libera, penes quam sit dominium agentis ; sed dependet tantum a se ipsa et a proprio objecto. Undo in hujus propositione inveniri debet tota ea indifferentia objectiva, quam talis libertas requirit, el in ipsa voluntate tota indifferentia activa et formalis, totumque dominium supra suos actus. Caetera vero, in quæ libertas a voluntate derivatur, uti sunt actus, habitus,et potentiæappelitivæ inferiores, non dicuntur *libera* quasi penes ea immediate sit aliquod dominium, aut indifferentia ad agendum, et non agendum, aut ad agendum hoc, et oppositum : sed quia dicunt intrinsecum respectum ad ipsam voluntatem, penes quam eat tale dominium, et indifferentia, ut patet discurrendo per singula.

Actus enim non dicitur/i&r, quia ipsesil indifferens ad ee et ad oppositum, aut ad bertefa agendum, et non agendum, ut est per se notum ; sed quia oritur a principio habenti talem indifferentiam, ct cum respectu ad ipsum formaliter ut indifferens : et quia respectus isto est intrinsecus actui, diximus in tract, de voluntario disp. 2, dub. 4, esse illi intrinsecam libertatem, quæ a prædicto respectu non differt. Similiter habitus v. g. charitatis non dicilur *liber,* quia ipse sit indifferens ad eliciendum actum amoris Dei, et ad oppositum : repugnat enim quod talis habitus ad aliquod ex oppositis prædicto amori concurrat : sed quia est modificatio voluntatis ut indifferentis. Quod sufficit ut ipse habitus dicatur non solum operari libero, sed etiam cum indifferentia : non quidem propria, sed ipsius voluntatis. Et quia totum hoc convenit illi per respectum intrinsecum, dicitur intrinsece *liber,* communicatque actui a se elicito libertatem intrinsecam, ut latius explicuimus disp. cit. num. 91. ·

101. Similiter ergo libertas sensitivi appetitus non debet consistere in oo, quod penes se habeat dominium sui actus, facultatemque ad impediendum illum, et non impediendum : ac proinde neque in eo quod in suo objecto, quatenus immediate sibi proposito reluceat indifferentia, quæ est ratio talis dominii el facultatis : hoc enim proprium est solius potentia? primario et quasi per essentiam *libers?,* qualis est voluntas ; sed in oo quod ex aliqua perfectione sibi intrinseca postulet operari cum dependentia et subordinatione ad ipsam voluntatem, penes quam residet immediate prædicta indifferentia, prædictumque dominium. Quare eo ipso quod appetitus ita operetur, ut ex modo operandi concernat in objecto voluntatis indifferentiam, ratione cujus possit per ipsam voluntatem ab operatione impediri, idem appetitus dicetur operari sub ista indifferentia, el ut impedibilis a suo actu pro libilo agentis. Et eo ipso vcrificaturquod operatur libere; non libertate primaria, et quasi per essentiam, sed secundaria el participata. Tum quia praedictus modus operandi nequit competere causæ pure necessariæ : nulla quippe talis causa proseet ab intrinseco postulat, utejus actio cadat sub dominio agentis ; penes quamcumque potentiam hoc dominium sit : ergo constituit principium ita operativum,

intra ordinem cansæ liberæ. Tum etiam quia nemo dicet, non esse imputandam homini illam actionem a se elicitam, quam pro libito potest exercere, vel non exercere, impedire, vel non impedire : sive facultas ad hoc resideat immediate in potentia elicitiva actionis, sive in alia : hoc enim ad prædictam imputabilitatem nihil refert : quia imputatio non fit potentia?, sed opposito operanti : atqui sola actio libera potest homini imputari : ergo quoties homo per appetitum sensitivum prædieto modo operatur, vere agit libere.

:otv;tar Ad confirmationem patet ex dictis, hominem habere dominium supra actum appetitus sensitivi,ratione cujus possit pro libito ab eo cessare. Non est autem necessarium. quod tale dominium maneat penes ipsum appetitum : quia in quacumque potentia hominis resideat, vérifientur, quod homo sit Dominus prædicli actus, et quud habet in sua potestate impedire illum, vel non impedire.

102. Sed urgebis : ut aliquis actus de facto el in exercitio sit liber, debet actu cadere sub dominio voluntatis : qui enim in potentia dumtaxat sub illo cadunt, in potentia tantum erunt liberi, ob idque in tract, de voluntario disp. I, num. 57, negavimus actualem libertatem omissionibus illorum actuum, qui in præcepto non sunt, quia licet possint impediri a nobis ponendo ipsos actus, proindeque cadant sub dominio nostro quasi in facultate et in potentia; de facto lamen el in exercitio sub eo non cadunt : sed juxta nostrum modum dicendi motus sensualitatis non cadit actu sub tali dominio, sed tantum in potentia : ergo hoc dumtaxat modo, nempe in potentia erit liber·, non vero de facto el in exercitio. Minor probatur, quia quandiu voluntas nihil operatur, non exercet de facto suum dominium, quod consistere debet in ipsa operatione : ac proinde neque cadit sub tali dominio aliquid de facto : igitur cum modus dicendi, quem elegimus, omnem operationem voluntatis excludat, non salvat, quod de facto, et in exercitio cadat sub dominio ejus motus sensualitatis.

Respondetur, admissa majori, negando minorem ·. ad cujus probationem dicas, dominium in rigore loquendo non importare operationem ; sed importat pro formali relationem, et pro fundamento potentiam coercilivam subditorum : et ideo quicumque habet subjectos sibi.quibus imperare possit, quamvis de facto nihil imperet, neque operationem ullam in illos exerceat, dicitur actu el formaliter *Dominus*. Quod satis ostendit, hujusmodi denominationem non sumi ab operatione aliqua, sed a prædicta relatione. I t ergo motus sensualitatis actu et formaliter cadat sub voluntatis dominio, sitqne proinde in exercitio liber, sufficit, quod talis motus exerceatur actu sub prædicta relatione : seu quod actu referatur ad voluntatem ut potentem illum coercere : etiam si nullam ipsius voluntatis operationem terminet. Toties vero sic exercetur, quoties ex vi propriæ elicientia? fit cum ea subordinatione, ut si voluntas renuat, vel si non permittat, non liat. Neque est simile de omissionibus actuum non cadentium sub præcepto : quia tales omissiones non oriuntur ab aliqua potentia, neque exercentur de facto in rerum natura : sicut oriuntur et exercentur ab appetitu motus, de quibus loquimur. Et ideo non modo non terminant voluntatis operationem, verum neque ad ipsam voluntatem actu referuntur, neque hæc ad illas de facto relationem importat.

103. Quarto arguitur. Peccatum etiam Aq*- veniale debet esse contra regulam rationis, "ini sed appetitus sensitivus non attingit hujusmodi regulam: ergo nequit adhuc veniaIiter delinquere. Minor, in qua est difficultas, probatur : quoniam appetitus non attingit, nisi quod sibi proponitur per imaginativam, vel alium sensum ; regula autem rationis omnino est extra ordinem sensibilem : nam si sermo sit de regula prima, est lex æterna in monte Dei existens : si vero de regula proxima, et homogenea, est diclamen synderesis aut prudentiæexistens in intellectu, ergo, etc,

Respondetur, satis esse ad hoc ut sen-.w sualitas venialiter delinquat, quod attingat objectum sensibile cadens sub regula rationis, et ab ea discordans, connotando adesse in intellectu talem regulam ; quamvis eam directe et in ipsa non attingat : quia eo ipso practice, et in actu exercito attingit objectum deforme, ipsamque deformitatem et repugnantiam ad rationem, quæ est in tali objecto. Neque obest probatio minoris, quia licet cogitaliva præcise ex se ipsa non proponat objectum ut sub regula rationis; potest lamen illud sic proponere, quatenus in homine participat aliquid synderesis ha- Ritualiter, qua participatione supra se ipsam elevatur, sicut sensualitas per parlicipatiunem libertatis. Eo præsertim quia ad prædictam propositionem per cogitativam faciendam, non est necesse, quod ipsa cogitativa

loliva apprehendat regulam rationis, sed siillicil, quod proponat suum objectum sensibileconnotando in intellectu actum regulantem, ut magis explicuimus in trad, do virtutibus disp. 2, a num. 25, ubi simile argumentum dissolvimus.

Ar,·»- 101. Denique arguitur : nam ex nostra sententia sequitur, quod si ad motum sen- Mo- sualitatis consensus voluntatis accedat, ibi sint duo peccata, aliud in sensualitate ex libertate sibi propria; et aliud in voluntate propter suum consensum. Quod si prædictus consensus plenus sit, et materia gravis, peccatum voluntatis erit mortale, peccatum autem sensualitatis, cujus libertas ad hoc non sullicit, remanebit veniale. Imo in eadem sensualitate, et circa camdem materiam poterit simul osse utrumque peccatum : alterum ex libertate sibi propria, alterum vero ex consensu et motione voluntatis. Haec autem inconvenientia videntur : ergo, etc.

fci·'· Confirmatur : nam si appetitus sensitivus ” operando circa objectum illicitum potest sineconsensu voluntatis peccare, etiam sine tali consensu poterit mereri operando circa licita, hoc autem communiter negatur, ergo, etc.

Respondetur negando sequelam : quam- «jj, *vis* enim in casu argumenti utriusque potentiae actus sit intrinsece el formaliter peccaminosus, ac proinde metaphysice loquendo sint ibi duæ malitiæ morales, non lamen absolute sunt dicenda duo peccata, sed unum et idem, quod moraliter ex utraque illa malitia veluti ex partibus coalescit. Quemadmodum licet in voluntate possint simul esse plures actus peccaminosi ut intentio, consensus, electio, etc. versantes circa eamdem materiam, et in unoquoque ex istis sit sua intrinseca malitia distincta realiter a malitia alterius, non ideo sunt absolute plura peccata, sed ex omnibus unum integratur, de quo latius diximus supra disp. 5, dub. 4.

105. Neque etiam est concedendum, quod secundo loco infertur (quamvis neque id esset magnum inconveniens) scilicet peccatum sensualitatis esse veniale, quando peccatum voluntatis est mortale, quia cum ex utroque unum numero peccatum consurgat, una debet esse ejus gravitas, vel mortalis vel venialis. Et quamvis libertas sensualitatis secundum se præcise sumpta non sufficiat ad mortale ; secus tamen eo ipso quod voluntatis consensus plene libor accedat : quia per hujusmodi consensum illa libertas imperfecta adjuvatur, et ad statum perfectae perducitur, recipiens ex influxu voluntatis complementum, quod ex sensualitate non habebat. Non enim existimandum est, quod movente voluntate appetitum sensitivum, in isto sil duplex libertas, alia perfecta proveniens ex prædicta motione, et alia imperfecta ex eodem appetitu orta : sed ex utroque capi te consurgit una et eadem, quæ ex propriis appetitus quasi inchoatur, et ex influxu voluntatis completur : fitque unica tantum libertas, totaque ea perfecta, per quam sensualitas unico motu plene libero tendit in suum objectum, recipitque inde unicam tantum malitiam venialem vel mortalem juxta gravitatem objecti, et juxta gravitatem malitiæ existentis in voluntate, cum qua componit moraliter unum numero peccatum, sicut materia cum forma, juxta dicta dub. præced. num. 18. Per quod patet ad tertium inconveniens,et quomodo in sensualitate non dentur simul peccatum veniale et mortale circa idem objectum. Circa diversa namque, aut ex diversis circunstantiis non est inconveniens adesse simul in illa prædicta peccata : sicut dantur sæpe in voluntate.

Ad confirmationem respondetur negando solutio majorem, quia plura requiruntur ad meritum, quam ad peccatum. Ad hoc enim suf- tionis. ficit quilibet defectus, qui subest nostræ potestati saltem imperfecte : ad illud autem requiritur, ut omnia integre concurrant : praesertim finis honestus, et a ratione praestitutus, sine quo non potest esse bonitas moralis in actu, quæ est fundamentum meriti. Prædictus vero finis non apponitur nisi per actum rationis : unde nisi hæc appetitum moveat, nullus motus ipsius appetitus attinget talem finem.

DUBIUM III.

Utrum omnes motus sensitivi ap/>etitus circa objecta illicita sint peccata, saltem venialia ?

106. Postquam diximus de appetitu sensitivo, qua ratione sit capax peccati, videndum est de ejus actibus, seu molibus, quinam formalem malitiam sortiantur. Neque est quaestio, dum tales motus versantur circa objecta licita et honesta : tunc quippe nullum est principium, ex quo malitiam contrahant : sed si fuerint plene liberi, nullaque aliunde circunstantia vitientur, accipient ex praedictis objectis bonitatem. Si

\ero non liberi, aut liberi tantum semiplene, neque contrahent malitiam, propter rationem tactam : neque etiam bonitatem, quia ad hanc requiritur causa integra, atque adeo perfecta libertas. Quare manebunt omnino extra genus moris cum sola physica entitate. Quod si objectum fuerit indifferens, incidit prodictis motibus malitia ociosi-tatis, defectu finis rationis, si libertas sit plena :sin minus manebunt similiter extra genus moris, neque boni, neque mali juxta dicta dub. procedenti num. 7-1.

reiau tavtuam æS' uvir Procedit ergo quæstio de motibus, quorum objecta sunt mala et prohibita : atque adeo sufficientia, quantum est ex se con- ^erre nisi obstet defectus libertatis. Porro tales motus adhuc sunt in multiplici differentia. Nam alii exercentur, dum nulla datur in subjecto libertas, aut facultas expedita ad deliberandum ; sed omne principium libertatis est prorsus ligatum et impeditum, ut in dormientibus, amentibus, aut ebriis, et in iis qui nondum ad usum rationis pervenerunt. Alii exercentur, dum adest subjecto plena libertas ; non tamen consentiente eis voluntate; imo potius efficaciter renuente, per quam renitentiam ipsi motus redduntur homini involuntarii. Et tam hos quam illos expertes esse omnis malitiæ, est omnino indubitatum inter catholicos, ut constat ex dictis dubio praecedenti a num. 78, de quo iterum redibit sermo num.130.Pra?ter hossunt alii motus, qui fiunt cum libertate plena in subjecto, neque eis voluntas resistit; tametsi possit : sed vel negative aut permissive se habet : vel illis consentit. Dequibus proinde nemo ambigit, quod sint peccata. Quamvis circa requisita tam ex parte advertentia» intellectus, quam ex parte consensus voluntatis, ut ad gradum mortalis perveniant, sit non parva difficultas, quam sequentibus dubiis reservamus.

Supersunt itaque pro materia istius dubii omnes illi motus, qui fiunt subjecto quidem sui compote, et habente libertatem·, ita tamen alio distracto, ut vel nullo modo, vel non plene eos attendat, neque circa ipsos deliberet : proptereaque tales motus dicuntur *subitanei,* et *indeliberati.* quia subito, et sine deliberatione ex appetitu oriuntur : idemque esset si suppositum haberet in se libertatem tantum semiplenam, ut cum homo primo evigilat nondum plene expergefactus : aut etiam si motus, quavis advertentia existente, non ex sola objecti imaginalione, sed ex qualitatibus, seu allevationibus naturalibus orirentur. Est ergo difficultas, an inter hos motus sint aliqui admodum necessarii, libertatisque expertes, ut totaliter ex hujus defectu malitia formali priventur? Vel potius omnes habeant quidquid requiritur, ut ad gradum saltem venialis culpæ pertingant.

§ I·

Communis et vera sententia.

107. Dicendum ergo est, non omnes prodictos motus esse peccata adhuc venialia·, sed aliquos manere extra genus moris sine aliqua malitia formali. Hæc assertio est jam communis inter Theologos : quam tuentur^,, D. Thom. in 2, dist. 11, quæst. 1, art. 2, et Riari dist. 24, quæst. 3, art. 2, et quæst. 7 del'^' malo art. G a I S, cujus verba infra référé-(^ vL mus. Ricard, dist. 21, cit. quæst. 3, art. 2, csriel Durand, ibi quæst. 1, Scotus dist. 24, quæst. 1, Capreol, dist. 40, art. 3 ad argu-i^l menta Durandi contra primam conclusio- zS nem, et expositores D. Thomæ hoc loco, ubi Medina supra art. 3. Curiel eodem arti- Wa culo dub. 2, Greg. Mart., art. 4, dub. 2, Araujo dub. 4, Alvar, disp. 139, Zumel®^^ disp. 2, Montes, disp. 6, quæst. 5 et 6, Salasaieu TT disp. 6, sect. 2, Valen. disp. G, quæst. 4,CwÎÜ punct. 2, Suar, de peccatis disp. 5, sect. 6, Vasq. disp. 106, cap. 3, referens Gabrielem, Angestum, Almaynum, Cordubam, et alios.

Polestque suaderi primo ex illo Eccle-Jj^ siastici 18: *Post concupiscentias tuas ne eas,* Err.15 ubi cum præcipiatur nobis, non quidem nullos habere concupiscentiæ motus, sed dumtaxat non sequi eos, aliqualiter illis^^ consentiendo, aperte insinuatur, et supponitur, posse prædicios motus insurgere absque ulla culpa anlccedenter ad consensum vel dissensum. Si namque ubi primo insurgunt, haberent jam rationem peccati, potius præciperemur non habere illos, quam non sequi. Quod animadvertens D. Augustinus lib. 5, contra Julia, cap. 3, sic ait: *Frustra dictum est, poJ concupiscentias tuas ne eas, si jam quisque reus est, quia tumultuantes, et ad mala trahere nitentes sentit eas.* Dantur ergo in homine aliqui concupiscenti® motus, quos homo sentiat prius quam alicujus culpæ reus existai. Cui intelligentiæ suffragantur mulli alii Patres ut Gregor. Bernard. Beda, et Anselm, quos referi, et aliqua eorum verba Curiel ubi supra § 2. Legatur idem D. Augustinus serm. 5 de verb. Apost. cap. 8, ubi inter alia

alia inquit : *Non est in potestate cor nostrum, neque cogitationes, qux improviso mentem, animumqw confundunt, el ideo trahunt.* El lib, 3 de liber, arb. cap. 25, *quod quisque sumat* M *respuat, in potestate* t*v/(id est quem motum appetitus admittat per consensum ; vel respuat per dissensum) *sed quo viso tangatur, nulla potestas est.* Quia videlicet non * subest hominis libertati præcavere omnes subitos motus, ne saltem insurgant, et animum tangant.

rrciauo u· 108. Probari etiam potest assertio ex vulgata illa divisione motuum appetitus, qua Theologi frequenter utuntur : videlicet *in motus primo primos, secundo primos, et deliberatos.* Nam per *primo primos* intelligunt motus praecedentes omnem adverlentiam rationis, in quibus nihil est malitiæ, sed sunt penitus necessarii. Et per *secundo primos* intelligunt eos, qui fiunt cum aliquali et semiplena advertentia aut deliberatione : atque adeo solum sunt liberi imperfecte : in quibus potest esse malitia dumtaxat venialis. Per *deliberatos* vero illos, qui supponunt plenam deliberationem, et advertentium; suntque proinde capaces malitiæ mortalis. Ex hac igitur divisione (cujus non semel meminit D. Thom. et inter Theologos cum antiquos, tum juniores valde recepta est) habetur veritas nostrae assertionis : videlicet esse aliquos motus sensitivi appetitus, illos nimirum, quos *primo primos* appellant, qni ob libertatis defectum nullius malitiæ sunt capaces.

Ttrtu 109. Tertio probatur eflicaci hac ratione. In appetitu sensitivo dantur aliqui motus, qui nullo modo sunt liberi : ergo tales motus etiam si circa illicita versentur, non pertingent ad rationem peccati adhuc venialis, Consequentia est perspicua : nam ex communi sententia de ratione peccati est quod sit liborum, ita ut secundum gradum libertatis sit gradus malitiæ. Antecedens vero suadetur, quia sæpe insurgunt in nobis motus appetitus ita subito, ut nulla sit circa eos etiam semiplena advertentia ex parte rationis, vel ex alterationo corporis a qualitatibus naturalibus facta; vel propter vehementiam alicujus passionis, vel quia homo totaliter est alio distractus : ubi vero nulla datur advertentia rationis, non potest esse aliqua libertas etiam imperfecta. Quia ut dub. precedent! ostendimus, libertas imperfecta conveniens sensitivo appetitui. in eo sita est. ut possint ejus motus a ratione reprimi : motus autem, quos ratio nullo modo advertit, nequaquam potest eos reprimere. Non ergo tales motus gaudent aliqua libertate adhuc imperfecta.

Dices, nullum dari motum in appetitu sensitivo, quem intellectus stalirn non percipiat. Quia omnis talis motus supponit objectum apprehensum aliquo ex sensibus internis : statim vero atque interni sensus aliquid cognoscunt, potest ab intellectu percipi, cui omnes illi objecta et species modiis suis phantasmatibus administrant. Si autem intellectus percipit omnem talem motum, dum primo insurgit, non est cur non possit statim circa illum deliberare, et eum reprimere. Quod sufficit ad imperfectam appetitus libertatem. Wfo» CTas,°'

110. Sed hoc cito refellitur. Quia non est unde probetur, omnia objecta, quæ sensus interni apprehendunt, in eodem instante ab intellectu percipi : prædiclosque sensus esse ita celeres et expeditos in ministrando intellectui, ut saltem multoties non sil aliqua morula inter illorum sensationes, et istius cognitionem. Praesertim cum intellectus possit esse ita alio distractus, aut sic A'ehemenler attentus circa aliquod objectum, quod primo apprehendit, ut non statim percipiat, quæ de novo occurrunt, nec omnino subito a supervenientibus phantasmatibus immutetur. Quæcumque autem mora intercedat inter apprehensionem sensus, et perceptionem intellectus, sufficit ut in appetitu, qui sequitur apprehensionem sensitivam, possit esse aliquis motus, quem pro tunc intellectus non cognoscat, nec ratio proinde reprimere valeat. Et licet daremus, intellectum percipere omnia objecta statim atque sensibus apprehenduntur, non sequitur percepturum in eodem instanti omnes motus, qui in appetitu sensitivo circa illa insurgunt. Quia ad percipiendos hujusmodi motus vel erit necessaria aliqua nova species : vel saltem aliqua reflexio, ut ex objectorum cognitione deveniat intellectus in cognitionem actus. Et uIrumque hoc permittit aliquam moram, in qua cerificabitur, appetitum ferri in objectum, et nondum intellectum ejus motum percipere. RefeiIltur'

111. Deinde impugnatur prædicta evasio, admisso eo quod assumit, videlicet omnem motum sensitivi appetitus percipi ab intellectu ex primo instante.Adhuc enim non cerificatur posse semper rationem ex tunc omnem talem motum reprimere. Et ratio est, quia cum hæc repressio debeat posse fieri libere (alias enim nihil conducet ad libertatem appetitus, neque a l intentum) Mejor giutio.

oportet ad\orlenliain ad tale /■-"<* requisitam n< n esse quatemcumque perceptionem objecti, aul raolus illiciti ; sed cum aliqua indifferentia. ex qua valeat ratio movere ad ulrumlibet. hoc est, ad reprimendum, et ai exequendiim talem motum : aul saltem possit movere se ipsam ad abjiciendum illum, el ad permittendum. I t enim in tract, de voluntario disp. 2, dub. I, ostendimus. tola radix libertatis est indifferentia cognitionis, qua subluta, nulla manet facultas proxima ad exercitium liberum. Supponamus igitur, intellectum ita subito rapi ab oblate sibi objecto, ut solum percipiat in (*0 rationem boni delectabilis, ex qua habet appetitum allicere : neque animadvertat aut discernat pro tunc in tali objecto, vel in exercitio appetendi ipsum aliquid mali, seu disconvenientis, aut impedimentum alterius boni, vel limitationem ipsam, ob quæ possit respui r certe in eo casu (quem esse frequentissimum experientia cuique nolificaD cognitio intellectus nihil haberet indifferentia). sed omnimodam determinationem, et alligationem ad unum, quod est appetibilitas talis objecti : atque adeo neque adesset tunc facultas proxima libere retrahendi motum circa illud ; sed potius omnimoda necessitas ad ipsum prosequendum. Igitur talis prosecutio nullo modo erit libera. sed omnino necessaria, et incapax malitiæ.

Bobo WIar' 112. Adde, non quamlibet advertentium intellectus, etiam cum aliquali indifferentia sufficere, ut motus appetitus imputetur ad culpam; sed debet esse advertentia circa malitiam objecti, vel formalem vel fundamentalem : vel saltem circa aliquid excitans et inducens cognitionem talis malitiæ, aut periculi in eam incidendi. Quia si nihil istorum, sed tantum physica bonitas in objecto dignoscatur, nulla erit obligatio ipsum respuendi : siquidem non praecipimur respuere objecta ob solam bonitatem, et delectabilitatem physicam. Potest itaque accidere, ut insurgente motu sensualitatis circa objectum prohibitum, intellectus nihil malitiæ aut periculi in tali objecto apprehendat. imo neque aliquid per se inducens, vel excitans malitiæ cognitionem, sed lanium nudam entitatem sub ratione boni delectabilis physici : præcipue ubi advertentia ad entitatem physicam tanium esset semiplena, et imperfecta, sicut in casu nostræ assertionis. Tunc igitur licet sit in ratione aliqualis facultas ad cohibendum appetitum, proindeque hujus moins aliqua gaudeat liber late, non idcirco eril formaliter poccaminosus, quia tota illa libertas, sicul el imi i fieren t ia cognitionis, sistil in physicis objecti : et respectu moralitatis(quæ censeri debet quasi invincibiliter ignoratu) habet se ac si non esset.

Dices secundo : quamvis insurgente motu appetitus, ratio non advertat ea, quæ dixi- gita mus : at potest et tenetur quam primo advertere. Hoc autem sufficit, ul prædictus motus, ipsaque inadvertenlia imputetur ad culpam venialem. Imo advertentia, quam nos requirimus, videtur esse major quam peccatum veniale exposcat; el sufficiens ad mortale : quia si datur in intellectu actualis advertentia malitiæ cum indifferentia ad ulrumlibet, non est cur motus subsequens. vel concomitans (saltem quantum est ex parte advertentiæ) non sit perfecte liber, atque adeo peccaminosus mortaliter.

113. Verum neque hoc refert : quoniam dum intellectus de facto non advertit modos explicato ea. quæ diximus, nequaquam est verum, quod potest libere advertere. Quia tola facultas libera ad aliquid agendum vim sumit ab advertentia judicii indifferentis: et ideoquandiu non praecedit hoc judicium, neque ad advertendum, neque ad aliquid aliud datur talis facultas. Ex quo fit, ut ante prædictum judicium quaelibet inadvertentia sit tantum negativa et inculpabilis : quia neque ipsa inadvertenlia potest ab homine libere expelli -, neque opposita advertentia libere acquiri : sed utrumque praestat author naturæ independenter a nostra libertate. Et ratio est perspicua. Nam cum ratio hominis sit in potentia ad agendum, et non sit ipse actus, ad hoc ul possit agere libere se movendo, oportet ut prius reducatur ab ipso naturæ auctore de potentia ad actum, et in actu talis conditionis constituatur, qui sit sufficiens principium sequentis motionis libera. Hujusmodi vero actus debet esse aliqua cognitio, seu judicium indifferens, ex quo possit sequi motus in ulrumlibet. vel in fugam objecti, vel in ejus prosecutionem. Igitur usque dum intellectus ad hujusmodi cognitionem perveniat, (æque verificatur quod homo non agit, et quod non potest libere agere : quod non advertit, et quod non potest libere advertere : atque adeo quod talis inadvertenlia nullo modo est libera. Semel vero existente prædicta cognitione (cujus infusio ad aulhorem naturæ spectat) adest jam facultas ad libere

libcie agendum, vel non agendum, proportional i eidem cognitioni,quia adest sufficiens principi tun movendi so ad ulrumlibet.

III. Pixinuis *proportionala eidem cognitum:* quia non quolibet cognitio objecti indifferentis sufficit ad libertatem per fecum: imo neque ad imperfectam moralem, seu fundantem venialem malitiam. Sed ad libertatem perfectam necessaria est cogni- tio lirma, el cum advertentia plena : et ideo ubi advertentia fuit tantum semiplena, solum poterit esse libertas imperfecta. Similiter si objectum cognoscatur præcise swundum esse physicum sine recordatione alicujus rationis inducentis, seu concernentis malitiam moralem, aut obligationem respuendi tale objectum, sive advertentia sil plena, sive tantum semiplena, non erit principium sufficiens libertatis moralis ; sed dumtaxat libertatis physicæ, ex vi cujus non magis consurget malitia in actu, quam si objectum non esset prohibitum. El licet objecta, quæ sunt mala ab intrinseco (seclusa ignorantia invincibili prohibitionis) aut vix, aut nullo modo possint cognosci cum plena advertentia secundum esse physicum, sine eo quod cognoscantur aliquo modo quantam ad malitiam moralem: secus tamen illa quæ præcise sunt mala quia prohibita per legem positivam : rei etiam si sint, mala ab intrinseco, non attinguntur cum plena advertentia, de quo dicemus dubio sequenti.

Neque ulla ratione'verum est illud, quod tangitur in evasione: videlicet advertentiam per nos requisitam ad peccatum veniale, si semel debet esse actualis, et respectu malitiæ, vel alicujus inducentis malitiæ cognitionem, sufficere ad peccatum mortale. Aam licet prædicta advertentia habeat totum id, quod requirimus ; potest tamen esse dumtaxat semiplena, et sine judicio firmo : et lu.æ talis advertentia minime sufficiet ad peccatum mortale : quia usque dum ad pleniorem gradum ascendat, non erit sufficiens principium libertatis perfectæ, sed solius imperfectæ. Adde pro majori utriusque evasionis impugnatione, esse aliquos motus in appetitu sensitivo ita necessario insurgentes, ut licet intellectus plene advertat, nullatenus valeat illos reprimere : quia non sequuntur primario ex vi apprehensionis sensilivæ, quæ rationis dominio subesi, sed ex aliqua alteratione physica facta in corpore a qualitatibus naturalibus, ut sequenti § declarabitur.

115. Tertio nd rationem nostram dici posset, non requiri advertenliam intellectus adhuc semiplenam, ut motus appetitus evadat imperfecte liber, sed sufficere cognitionem sensitivam imaginativæ, cogitalivæ,aut reminiscentiae, una cum aliquali discursu, quem D. Thorn, tribuit hujusmodi potentiis propter conjunctionem ad intellectum, ut vidimus du no praecedenti num.Gl. Sed hoc effugium ex dictis in eodem dubio num. 81 et 82 manet sufficienter impugnatum, ubi 'improbavimus, praedictum discursum independenler ab actuali advertentia intellectas nequaquam sufficere ad regendam appetitus libertatem, quantumvis imperfectam. Videantur quæ illic diximus. α1« CVK|*

§ n.

Quinam ex molibus appetitus sensitivi defectu omnis libertatis a malilia penitus excusentur.

116. Quamvis sit adeo constans dari in appetitu sensitivo motus exercitos sine ulla libertate, et propterea omnis malitiæ expertes ; incertum tamen est qui sint hujusmodi motus : variaque circa hoc Theologorum placita, quorum alii plus, alii minus prædiclos motus extendunt, referuut in præsenti recentiores : a quibus supersedebimus, ut brevius juxta D. Thomæ sententiam rem absolvamus. Igitur S. Doctor in 2 dist. 21, quæst. 1 art. 2 ad 5, ita dubium resolvit : *Motus vis concupiscibilis* (idem est de motu Duplis irascibili) *potest dupliciter insurgere: v'elex*l*f^m qualitate organi, sicut calefacto corpore, surgit motus libidinis sine aliqua imagine :D' 10m' et ille, motus est pure naturalis, nec rationem peccati habens. Aliud motus concupiscibilis est, qui insurgit ex apprehensione delectabilis : et ex parte illa appetitus habet quamdam libertatem, ad minus in homine, secundum quod potest obedire imperio rationis prohibentis : et sic in concupiscibili potest esse peccatum.*

Eodem modo loquitur dist. 24, quæst 3, art. 2 et in hac 1, 2, quæst. 17, art. 7, et de mal. quæst. 6, art. 6 ad 8, ubi rem latius prosequitur his verbis: *Quia appetitus sensitivus movetur ab aliqua apprehensione, et tamen est virtus in organo corporali, dupliciter potest motus ejus insurgere, uno modo ex corporis dispositione : alio modo ex aliqua apprehensione. Dispositio autem corporalis non subjacet imperio rationis : sed omnis ap-*

prehensio imperio rationis subjacet. Potest enim ratio prohibere usum cujuslibel apprehensive potentir, maxime in absentia sensibilis secundum lactum, qu·»! quandoque rem ›ι eri non potest. Quia t ryo peccatum est in sensualitate, secundum quod potest obedire rationi, primus nudus sensualitatis, qui est er dispositione corporali, non est peccatum: et hunc appellant aliqui primo primum. Secundus autem motus, qui excitatur ex aliqua apprehensione, est j>eccatuin. Primum enim ratio nullo modu ritare potest. Secundum autem vitare puteri quantum ad singulus, non autem quantum ad omnes : quia dum avertit cogitatwnem suam ab uno, incurrit in aliud, ex quo potest insurgere motus illicitus. Consequenter ad hæc loquitur in inultis aliis locis.

117. Porro prædicta verba non ita ac-ver-cipi debent, quasi sentiat D. Thom. posse esse iu appetitu sensitivo aliquem motum sine ullo apprehensione objecti sensibilis. Cum enim objectum adæquatum ipsius appetitus sit sensibile per sensum apprehensum, aperte implicat, dum nulla adest talis objecti apprehensio, in motum aut operationem prorumpere. Sicut quia objectum voluntatis est bonum cognitum ab intellectu,est manifesta implicatio, quod sine istius cognitione aliquis actus ab illa procedat. Quæ est communis doctrina Theologorum: etipsiusD. Thomæquæst. 15 *de* veritate art. 3, ubi conferens appetitum sensitivum cum voluntate dicit, habere se, *similiter quantum ad hoc, quod in netitro appetitu potest esse aliquis motus, nisiprxcedcnte aliqua apprehensione : appetibile enim non movet appetitum rcl inferiorem, rei superiorem, nisi apprehension vel ab intellectu, vel a phantasia, vel a sensu.*

Quare cum in testimonio ex 2 sentent, ait, motus naturales appetitus insurgere sine aliqua imagine ex sola corporali alterationea qualitafibusnaturalibus facta, vel loquitur de imagine alicujus objecti exlrinseci delectabilis, aut tristabilis, puta cibi, mulieris, inimici, etc. non excludendo apprehensionem ipsius alterationis corporalis, vel alicujus operationis, quæ potest esse sufficiens objectum praedictorum motuum. Vel solum intendit, quod apprehensio in his molibus concurrens sumit initium, et excitatur necessario a naturali alteratione: quæ vcluti cogit, et trahit ad se vim apprehensivam : nec sinit aliud apprehendere, nisi quod corporali dispositioni congruit. Et quia hujusmodi dispositio est primaria et originalis ratio, ut motus illi insurgant, apprehensio vero habet se quasi concoiuitanter, dicuntur fieri sine aliqua imagine (utique ex primo excitante) ex sola naturali dispositione. Ad distinctionem aliorum motuum, quos primo excitat imaginatio: ubi tota ratio motiva est delectabilitas, aut conlrislabititas objecti apprehensi, et vis apprehensionis, sine eo quod dispositio corporis in id peculiater concurrat. Ita intelligent Ang. Docl. Capreol. Montes. Martin, et alii discipuli.

lente, quod est in arbitrio voluntatis, nullum alibi peccatum. Quod est inlelligendurn, dummodo ratio tales motus animadvertat, namque seclusa omni advertentia, etiam ab-sque resistentia rationis nullum erit peccatum. Diximus etiam *ex alteratione, qu.v ft absque nostra libertate.,* etc. quia ubi talis alteratio libertati subesset ; eo quod homo libere applicuit ejus causam, vel post sive libere, sive necessario applicatam, non removet, cum possit, el teneatur : motus inde consurgentes saltem erunt liberi ia causa : poleruntque proinde ad culpam imputari.

119. His suppositis circa prædictos mo-•Λ' lus, circa alios, qui ex sola apprehensione X' objecti sensibilis in appetitu insurgunt, est non levis difficultas. An videlicet omnes in quocunque eventu sint liberi, saltem semiplene : vel potius eorum aliqui, illi nimirum qui sequuntur ex aliqua apprehensione subita et inopinata, quosque ratio nullo modo advertit, sint omnino necessarii, et alieni a malitia ? Non desunt qui existiment A. Doctorem sensisse illud prius locis citatis initio hujus §. Frequenter enim pro discernendis motibus venialiter peccaminosis, recurrit ad supradictam distinctionem: neque in alio distinguit *primo primos i secundo primis,* nisi quia illi proveniunt ex dispositione naturali, quæ non subest imperio rationis ; isti vero ex apprehensione objecti sensibilis, quæ rationi subjicitur : eo quod ratio movet potentias sensitivas apprehensivas, et applicat quo voluerit. Unde supra quæst. 17, art. 7, sic ait: .ic/u-s *appetitus sensitivi non solum dependet ex vi appditiva,sed etiam ex dispositione. corporis : illud autem quod est cx parte polenlLe animx, sequitur apprehensionem: apprehensio autem imaginationis, cum sit particularis, regulatur qb apprehensione rationis, que est universalis : et ideo ex ista parte aclus appetitus sensitivi subjacet imperio rationis.*

Sæpe etiam asserit, quod licet ratio non possit vitare omnes istos metus collective, potest tamen vitare singulos : et hoc sufficere, ulqiiemciinquenon vitet, sit peccatum saltem veniale. Ita quæst. 7 de mal. art. 6 ad S. In 2 dist. 21. quæst. 3 art. 2 ad ·l et ad 3lmjus quæst. in solut. ad 2. In solut. vero ad 3 expresse dicit motum sensualitatis, etiam si prævcniat rationem, esse peccatum veniale, idque alibi non semel affirmat, ut vidimus dubio præcedenti § 1. Si ergo motus adeo subiti et inopinati ut rationis advertentium praeveniant, non excusantur a culpa veniali, quis alius motus ex his. qui sequuntur ex apprehensione, remanere poterit sine culpa ?

120. Verum si loca omnia D. Thomæ at-Aperiiar tente legantur, plane constabit, non itap/nJfm. arcte de hac re sensisse: sed admisisse °'u!ii? plures motus provenientes ex sola appro-CJUS hensione, qui rationis imperio non subduntur, neque possunt ab ea reprimi : eo quod insurgunt subito, et ante omnem rationis advertentiam : quamvis sint talis conditionis, ut si ratio adverteret, el praevideret, posset eos reprimere : tuneque haberent libertatem. Docuit hoc clarissime supra quæst. 17, art. 7, ubi post verba nuper relata, quibus illos tantum motus, qui sequuntur ex naturali dispositione, a dominio rationis exclusit, pergit ulterius excipiens quoque eos, qui consurgunt ex apprehensione subita his verbis : *Contingit autem etiam quandoque quod motus appetitus sensitivi subito concitatur ad apprehensionem imaginationis, vel sensus : el tunc ille motus est prxter imperium rationis, quamvis potuisset impediri a ratione, si prxvidisset.* En præter motus insurgentes ex corporis dispositione, concedit D. Thom. alios prove-o.Tiutm. nientes ut vi solius apprehensionis, ita subitos, et impræmeditatos, ut nullatenus possint a ralione prohiberi, eo quod non praevidentur, sed antecedunt omnem ejus advertentiam : et ita manent totaliter extra rationis dominium : sub quo tamen manerent, si fuissent praevisi.

Hic autem locus dat nobis non modo veram de hac re sententiam, sed et intelligentiam omnium aliorum, quæ possunt in contrarium adduci. Quoliescunque enim D. Thom. affirmat, motus surgentes ex apprehensione subesse rationis imperio, quoad *posse* ab ea impediri, et propterea esse aliqualiter liberos, subintclligendum est, si *ratio tales motusprxsentiat, aut animadvertat,* ut habetur loco nuper allegato. Quam restrictionem adhibet etiam Aug. Doctor art. 3 hujus quæst. ubi apertius favere videbatur contrariae parti. Cum enim dixisset in solut. ad. 2: *Corruptio fomitis non impedit. quin homo rationali voluntate possit reprimere singulos motus inordinatos, divertendo cogitationem ab illa :* addit hanc particulam s/*praesentiat.* Simul insinuans, posse aliquando non praesentire tales motus : et plane docens, quod nisi praesentiat,

aut animadvertat illos, neque omnes collective, neque singulos divisive poterit cohibere : ac proinde mansuros tunc extra rationis dominium, et extra omne genus liberi. Legatur etiam de mal. quæst. 7,art. 3 ad 17 el art. 6 ad 8 cujus verba num. 1IG adduximus, ubi similem exceptionem insinuat.

121. Ei ratio est perspicua : nam D. Thom. non ob aliud tribuit motibus sequulis ex apprehensione libertatem, nisi quia ratio potest eus libere prohibere, ut videre est omnibus locis, ubi de hac re tractat : ratio autem destituta omni cognitione et advertentia neque valet tales motus reprimere. neque aliud libere operari. U1 enim num. 113 explicuimus, facultas ad libere agendum supponit aliquam cognitionem causatam specialiter ab au there natura indepcndenter a nostra libertate. Imo non quælibet cognitio ad id sufficit ; sed debet esse cum aliqua indifferentia. Nam cognitio totaliter ad unum determinata, sicut non potest esse ratio movendi se ad utrumlibot ; ita non est sufficiens principium libere agendi. Qqare hanc semper fuisse mentem D. Thomæ, censent graves ejus discipuli Capreol. Alvar. Martin. Montes. Araujo, et alii supra allegati.

Motos sarti rr-

Ex ejus ergo sententia excipiendi sunt in primis a linea liberorum omnes illi motus, qui in appetitu sensitivo necessarioconsurgunt θ* aliqua physica alteratione, dummodo hujus causa non fuerit libere applicata, aut conservata. Et præterea omnes ii, qui sequuntur ex apprehensione ita subita et indeliberata, ut nulla adsit rationis advertentia, ex qua possit libere moveri ad admittendos, vel repellendos tales motus. Quam advertentiam debere esse cum aliquali indifferentia, diximus num. 111. Reliqui autem, qui sequuntur ex vi apprehensionis, ratione advertente, etiam ante deliberationem, omnes sunt aliquo modo liberi, et possunt ab illa cohiberi : atque adeo omnibus inest malitia saltem venia-

typrtoi. li?·

Quæ omnia recte observavit Capreol. loco supracilato. ubi legitimum sensum D. Thomæ explicuit his verbis : *Actus ex sola imaginatione sine deliberatione procedentes sunt duplices. Quidam enim sunt, quos imaginatio concomitatur, potius quam causel, qui oriuntur ex dispositione qualitatum naturalium: vel si causantur ex imaginatione .non tamen tali, qux a voluntate potuerit impediri: nec per consequens appetitus sequens. I l patet in imaginatioHe, qu.r causatur CJ! necessitate in occursu alicujus objecti, vel ex subita operat lone phantasmal is, vel cum audio loquentem de materia lenereorum :* el *labs sunt penitus extra genus moris. Alii vero sunt, quos imaginatio non solum cjiicumilatur, sed causal : qux quidem imaginatio non sic subito et au re naturaliter causatur, quin potuerit impediri, vel ipsa, vel appetitus sequens : et tales non sunt extra genus moris, etc.* Et inferius : *Ex quibus infero, quod triplex motus potest esse in appetitu. I nus sequens deliberationem : secundus sequens simplicem apprehensionem, qui potuit impediri: tertius procedens ex naturali dispositione, vel apprehensione, qux nullo motio potuit impediri. Primus est perfecte moralis: secundus i nperfecte : tertius nullo modo.* Hæc Capreolus omnino ad mentem A. Doctoris.

122. Ad primum vero, quod ex S.Doc-Ettore opponitur, respondetur D. Thomam,i^X dum recurrit ad prædictam distinctionem, voluisse ostendere, motus insurgentes ex ria naturali alteratione per se et ex natura sua esse primo primos, el extra dominium rationis : ita ut licet eos animadvertat (saltem cum alteralio est vehemens) reprimere non valeat : illos autem qui consurgunt ex objecti apprehensione, semper, quantum est ex se, rationi subjici, et posse ab ea impediri, dummodo ipsa ratio ex parte sua potens sit ad impediendum. Et quia usque dum actu advertat, non esi proxime potens neque ad impediendum, neque etiam ad advertendum juxta dicta num. 113, manent tunc prædicti motus per accidens inimpedibiles, et omnino necessarii.

Ad secundum constat ex dictis, quomodo quoties D. Thom. ait rationem posse vitare singulos motus sensualitatis, subintelligilur *siprxsentiat :* quod non semper accidit.

123. Ad tertium dicas, prædicto» motus dupliciter posse prævenire rationem : vel ita, ul praecedant omnem ejus advertentiam, et simplicem cognitionem objecti indifferentis, diam semiplenam, ex qua potest moveri ad deliberandum qualiter circa illos se habebit, an admittat eos, an respuat? Vel quia hujusmodi advertentia supposita, praecedunt judicium decernens, vel admittere, vel cohibere. Quæ distinctio habet fundamentum in D. Thoma supra quæst. 46, art. 1 ad primum, ubi cum Philosopho distinguit inter rationem solum advertentem, seu denuntiantem ; et rationem decernentem cl præcipientem. Ad rem ergo.

ergo. Cum ait non officere libertati ad veniale requisita), quo i motus appetitus præveniat rationem, loquitur de præccdcnlia posteriori modo explicata ; non tamen primo. Et ita non excludit simplicem illam advertentiam, quam requirimus ; sed solam deliberationem, et judicium delcrminativum:pro quibus frequentius sumitur ipsum *rationis* nomen, quam pro prædicta advertentia. Unde consulto D. Thom. nusquam (quod meminimus) dixit prædictos actus prævenire omnem cognitionem, aut omnem advertentiam intellectus : sæpe vero asseruit, prævenire rationem, vel deliberationem, vel judicium rationis : ul insinuaret se loqui in sensu a nobis explicato.

§ UL

Qux obstent communi assertioni ?

121. Assertioni superius stabilitae opponitur in primis error novorum hæreticorum asserentium concupiscentiam, quæ in nobis est, el omnes ejus motus circa illicita, quantumvis necessario insurgant, imo quantumcunque voluntas eis resistat, esse formaliter peccata, adhuc in baptizatis. Non quod tales motus sint aliquo modo liberi : prædicti enim haeretici nullam ad peccatum libertatem requirunt : sed quia secundum se sunt difformes, et legi Dei repugnant.

Contra quem errorem multa scribunt Theologi controversarii. Et damnatur a Cone. Trid. sess. 5, decrelo de peccato brig. §5, ubi postquam statuit, reatum peccati originalis, el lotum id, quod veram et propriam peccati rationem habet, remitti et tolli per Baptismum, nihilque damnationis esse iis, qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem, subjungit : *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hxc sancta Synodus fatetur, et sentit : qux cum ad agonem relicta* n/. nocere *non consentientibus, sed viriliter* prr *Christi Jcsu gratiam repugnantibus non* ralr(, *quinimo qui legitime certaverit, corombilur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat. Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere et proprie in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinat. •Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.* Nomine autem *concupiscentix* intelligit Concilium non solam habitualem infectionem, quæ ex peccato originali in potentiis remansit, ipsasvu potentias sensitivas ut ita infectas ; sed etiam earum motus, et actus, quoties necessario et voluntate rcnitenle, ac viriliter repugnante insurgunt : propter hujusmodi enim motus dicitur concupiscentia *fomes peccati,* et ad agonem nobis relicta. Ealsum autem est prædictos motusquoties insurgunt sine ulla libertate, esse formaliter difformes, ut hæretici affirmant. Quia lex non prohibet aut præcipil nisi actus liberos : actus enim omnino necessarii sunt prorsus incapaces dirigi per legem, sicut sunt actus brutorum, quibus propterea nulla imponitur lex. Soli ergo actus liberi, et qui fiunt cum indifferentia ad ulrumlibet, possunt esse formaliter contra, aut juxta legem, et formaliler illi conforme» vel difformes.

Objectio,

Sed dices: nemini licet de hujusmodi motibus gaudere, aut illos desiderare, quantumvis necessario eveniant : esset autem utrunque licitum, si non essent peccata, ergo, etc. Respondetur negando consequcn-Diimuir. tiam : ex antecedente enim solum infertur prædictos motus esse malos objective : nam eo ipso tribuunt malitiam formalem actibus complacentiæ vel desiderii, quibus libere appetuntur, quamvis in se nullam habeant talem malitiam.

epiuio Itoinci·

125. A prædicto errore non longe distat opinio Henrici Gandavensis quodlib. gj quæst. 32, ubi ait, motus pure necessarios in baptizatis non esse peccata ; secus in non baptizatis. Pro cujus explicatione observat, ante Baptismum duo reperiri in illis motibus, nempe deformitatem, seu turpitudinem, et reatum ad pcenam : ex quibus illud primum concedit manere in baptizatis ; non autem posterius. Ait præterea, eos motus in non baptizatis esse peccata mortalia et non venialia, si *mortale* dicatur, quod æterna pcena, *veniale* vero, quod temporali punitur : non tamen esse ipsum peccatum originale, quia consistunt in operatione personali et propria, non voluntatis, sed carnis. Tandem asserit prædictos motus esse sufficienter voluntarios : tum propter voluntatem primi parentis, ex qua manavit originalis culpa, cujus sunt effectus : tum etiam propter voluntatem proprii suppositi nolentis Baptismum suscipere, et per ipsum ab illorum reatu expiari.

neprobatur

Hanc Henrici opinionem ad minus ut erroneam universi Theologi rejiciunt :et multis impugnatur a Vasquez, Curielo, et aliis in præsenti. Tum quia si prædicti motus in

baptizatisn tiuent quod est deformitatis el turpitudinis, tantumque deesi reatus ad pmnnm. proculdubio erunl formaliter peccata, sicut dicit esse in non baptizatis : quia peccatum non constituit reatus ad pænam, sed turpitudo et deformitas, quam consequitur talis reatus, Quod non minus damnat Concilium Trident, loco citato ut intuenli constabit. Deinde iuconsequenter loquitur Henricus dicens, tales motus manere in renatis quoad peccati turpitudinem, et non quantum ad pœnæ reatum : quippe hujusmodi reatus consequitur necessario ipsam turpitudinem : neque aliter quam per illius ablationem potest aboleri. Falso praeterea asseritur, motus illos adhuc in non baptizatis esse voluntarios prout requiritur, ut sint formaliter peccata. Xon enim id habere possunt ex voluntate Adami, qui solam culpam originalem nobis voluntariam effecit, quatenus ejus voluntas erat voluntas capitis : hujusmodi autem motus, si semel sunt peccata, potius sunt personalia, adhuc ex sententia Henrici. quam ad originale pertineant. Neque similiter possunt dici ro/wn*tarii* ex voluntate propria, quæ in tales motus non modo non influit, sed s;epe eis quantum potest resistit. Quod autem quis non suscipiat Baptismum, nihil referi, cum talis non susceptio sæpissime non sit voluntaria, ut patet de innumeris infidelibus, qui Baptismum penitus ignorant. Ex nullo igitur capite inesse potest praedictis molibus libertas : ea autem seclusa impossibile est. quwi malitia peccati afficiantur.

Optttia alia mjnus 1Ü450· to·Bilk tjrun.

126. Est et alia quorumdam Scholasticorum opinio minus improbabilis, quæ omnes motus sensitivi appetitus, quantumvis prjmo prjmos impræmedilalos, dicit esse peccata venialia, eo quod sint actualiter liberi, non ex ordine ad voluntatem Adami, neque ex negligentia susceptionis Baptismi, ut ponebat Henricus: sed quia voluntas propria polest eos impedire, et non impedit : vel saltem ipse appetitus sensitivus pro sua innata libertate potest illos cohi-

Ajexand. bere. Hæc tribuitur Alexand. 2, p. quæst. 108, memb. 2, Altisiodor. lib. 2, tract. 28, cap. 1, Alber, in 2, dist. 36, art. 4, et D. Bonavenl. eadem dist. art. 1, quæst. 2, el dist. -11, art. 2, quæst. 1, quibus aliqui annumerant Cajetanum in præsenti art. 3. Sed crcdimusCajetanum huic sontentiænon suscribere. Quæ quidem ut ab Henrici opinione differat, restringenda est ad omnes, et solos eos motus, qui insurgunt, dum

Al is. Alber. D.BO Cüjcl.

homo est in vigilia, et sane mentis· licet alio distractus, et quibus voluntas efficaciter non resistit : ut credimus loquutos fuisse praxlictos Ductores : alias et hæc sententia censenda erit jam improbabilis.

127. Minna autem a veritate aberrat quarta seu tertia opinio, quæ excipiens ob sphæra peccati molus insurgentes ex altera·l tione corporis a qualitatibus naturalibus facta, juxta dicta num. 118, reliquos omnes, qui sequuntur apprehensionem, quantumvis subito insurgant, culpæ saltem veniali adseribil. El loquitur dum homo est sui compos, non amens, non dormiens, etc. Hanc videntur tenuisse Durandus in 2, dist. 21, quæst. 1, num. 9, Cajet, in præsentiarl. 3, el infra quæst. 80, art. 3, PetrusÀèSoto de institut. Sacerd.2 p. tilul. do peccat, discrim. lect. 8el multi eam tribuunt D.Tliom,

Cujus mentem quamvis explicuerimus num. 120 est tamen adhuc unns locus, qui eget solutione, 3 p. quæst. 41, art. 1.ubiI,n reddens rationem cur Christus, qui passas est lentari ab externo hoste, non admisit unquam lentari a carne, sic ait insolul.ad 3: *Sicut Apostolus dicit Christus in omnibus tentari voluit absque peccato: tentalio autem, qux est ab hoste, potest esse sine peccato. quia fit per solam exteriorem suggestionem. Tentalio autem, quæ est a carne, non potest esse sine peccato : quia hujusmodi tentalio fit per delectationem ct concupiscentiam et sicut Augustinus dicit, nonnullum peccatum est, quando caro concupiscit adversus spiritum. Et ideo Christus lentari coluit ab hoste, sed mm a carne.* Ex quo loco in primis habetur pro hac opinione, tentationem, quæ fit per aliquem motum sensitivi appetitus circa illicita (hæc enim sola est quæ vocatur tentalio carnis, sive sit circa venerea, sive circa alia) nunquam fieri in nobis sine aliquo peccato. Quia idipsum quod est surgere, et excitari in appetitu motum contrarium spiritui et rationi, non caret aliqua malitia. Quam doctrinam invenies repetitam quæst. 11 de mal. art. 1 ad2et in 4, dist. 49, quæst. 15, ari. 3. quæsliunc. 1 ad 2, atque aliis locis. Habetur præterea, quod si essent aliqui motus circa illicita a peccato excusabiles, tales motus possent poni in Christo Domino, quia seclusa omni malitia, non orat unde ei repugnarent. Cum ergo sit constans D. Thomæ, el Theologorum sententia, nullum hujusmodi motum in nullo extitisse, sequitur eos semper esse peccata, qualilercunque insurgant.

Ob eundem rationem negat S. Doctor fuisse in Beata Virgine similes molus, vel aliquam pugnam aut tentationem carnis, quia semper his admiscetur aliqua malitia. Et ideo in 1, ubi supra impugnans quosdam non ita recte de immunitate, et perfectione Virginis quantum ad hoc sentientes, sed admittentes fuisse in ea aliquam pugnam, quamvis sibi insensibilem ob vehemenliamvirtutis, sic ait : *Istud non videtur convenienter dici : quia cum Ii. Virgo credatur omnino fuisse immunis a fomitis inclinatione propter ejus sanctificationem perfectam, non est pium ponere aliquam pugnum a carne fuisse in ea : cum. talis pugna non sil nisi ex fomitis inclinatione.: nec tentu'io, quæ est a carne, sine, peccato esse possit.* En quomodo perpetuus sit in adslruendo, tentationem carnis nunquam excusari totaliter a peccato. Et hæc est ratio, ob quam Sancti Patres, et Theologi docent, non licere nobis appetere sic tentari, quamvis sit ex intentione ad resistendum.

128. Respondetur ergo concedendo totam, quod ex verbis D. Thomæ potest deduci : videlicet tentationem carnis non contingere omnino absque culpa : et rursus in Christo Domino aut Deipara nullam fuisse hujusmodi tentationem, aut ullum motum circa objectum illicitum. Negamus tamen inde sequi quod in nobis vel omnis talis motus sit proprie tentalio carnis ; vel quod nullus insurgat sine peccato. Pro quo notant bene Montes, et Martin, quod tentalio est quoddam bellum,et quædam pugna, atque ita postulat exerceri inter duos, quoram quisque possit alteri vel cedere vel repugnare : videlicet inter Dæmonem aut carnem motum illicitum excitantem ad extorquendum voluntatis consensum, el inter hominem ita advertentem et libere procedentem, ut possit talem consensum concedere vel negare. Quare deficiente ex parte rationis omni advertentia, sicut non valet prout sic ten talioni cedere, aut resistere, ita non dicetur proprie tentari, quantumcunque motus carnis insurgant : ut cernitur in dormientibus, in quibus licet similes motus insurgant, non dicimus per eos tunc proprie lentari : non nisi quia cum ratio sit sopita et ligata, atque impotens ad cedendum vel resistendum, non est capax, ut tentalio vcl pugna sibi inferatur.

Accedit quod, ut docet D. Thom. in 2, disl. 21, quæst. 1, art. 1 de ratione tentalinnis esi, ut per eam sumatur experimentum viriolis, vel defectibilitatis ejus, qui lentatur : dum autem ratio nullo modo advertit motum oppetitus, nequit prædiclum experimentum sumi, quia cum ipsa pro tunc sit impotens tam ad cedendum lentationi, (piam ad resistendum, neque potest so ostendere dcfcctuosam in primo, neque fortem in secundo. Atque adeo per nullum motum tunc contra eam insurgentem proprio dicenda est lentari : quippe per nullum exquiritur ab ea prædiclum experimentum.

Secundo nota, appetitum sensitivum Christo Domino adeo fuisse subjectum rationi, ut sine istius advertentia et imperio nullus in illo molus insurgeret. Hujusmodi enim privilegium, quod Adamo in statu innocentias fuit concessum, potiori jure Christo Domino ab initio suæ conceptionis debebatur. Nec denegandum videtur Virgini Deiparae, cui ob perfectissimam sanctificationem, et immunitatem a culpa, in multis concessa est perfectio justitiæ originalis, licet non status. Ex quo fit quod, licet in nobis motus circa illicita, eo quod possunt insurgere subito, et ante omnem advertentium, sæpe non sint peccata,neque habeant proprie loquendo rationem tentationis : at in Christo Domino et in Virgine Deipara, si semel darentur, fierent cam advertentia et libertate : et ideo neque vacarent culpa, neque rationem lentationis amitterent.

129. Ex his habetur solutio argumenti, solutio et intelligentia dottrinæ D. Thomæ inomnibus locis ubi asserit tentationem carnis non esse absque peccato. Loquitur enim non de omnibus motibus sensitivi appetitus, sed de illis dumtaxat. qui fiunt cum aliquali intellectus advertentia : quibus proinde competit nomen et ratio tentationis. Præter quos dantur in nobis plures alii surgentes sine libertate, el sine ulla rationis advertentia : qui sicut non merentur proprie nomen *tentâtionis,* ita neque sunt formaliter peccata. Quando vero ex hoc principio negat Christo Domino omnes tales molus, supponit non potuisse dari in illo sine advertentia et libertate, sicut possunt dari in nobis. El quia ubi sunl liberi, semper sunt peccata, concludit non potuisse ullatenus in ejus appetitu existere. Quo proportionali modo philosophandum est de Virgine Deipara.

Addunt aliqui, prædiclos motus ob aliam

üi» rationem non potuisse esse in Christo Dc- neque in ejus purissima .Matre. Quia videlicet licet dum necessario aut sine ulla rationis advertentia insurgant, non sint formaliter peccata : sum tamen adhuc tunc offectus peccati originalis, a quo concupiscentia emanavit. Quare in his qui ab omni peccati labe immunes exiiterunt, non debent admitti. An vero doctrina hujus additamenti,quæ pro Christo Domino necessario esi concedenda.- pro Beata Virgine sufficiat, aut sit ad mentem D. Thomæ, atque adeo utilis ad ejus testimonia declaranda, non examinamus: et ideo consulto noluimus solutionem argumenti ad eam alligare.

Sed urgebis contra praedictam solutionem: quia non videtur universaliter concedendum, tent'.tionem carnis, etiam proprie dictam, non posse esse absque peccato, λ am si motus illicitus insurgat ratione advertente et repugnante, non est ibi peccatum, sed meritum et corona, ut docet Tridentinum ubi supra : et tamen ille motus habet quidquid requisivimus, ut sit proprie carnis tentatio : ergo, etc.

130. Respondetur ita esse, quod si ratio efficaciter resistat motui carnis, non erit proprie peccatum,sed potius materia exercendae virtutis, id quod expresse docet D. Thom. infra quæst. 80, art. 2 ad 3. Quare illa ejus doctrina quod *tentatio camis non est sine peccato,* intelligenda est quandiu non adest totalis el efficax resistentia rationis, sed aliqua mora in resistendo : quæ propter humanam fragilitatem, vel in principio tentationis, vel dum continuatur, saltem saepissime accidit. An vero semper? subdubio est. Neque improbabilis pars affirmativa. In quam valde inclinat Cajetanos infra quæst. 80 ad art. 3. Cum enim appetitus sensitivus natus sit obedi re rationi operando ad ejus imperium, et cohibendo suos motus ad ejus resistentiam, signum valde efficax est, prædiclam resistentiam non esse totalem el efficacem, si advertente ratione tales motus insurgant. Nam sicut postquam semel surrexerint, ad efficacem resistentiam voluntatis sedantur, ut experientia ostendit ; ita si prædicta resistentia semper adfuisset, nequaquam su erexissent.

Reston· prasettslur' uocirma-qui Cæterum ut hæc doctrina secure sustineaestrestringenda est ad eos tantum motus, sequuntur ex vi apprehensionis, rationeque advertente : neque extendi debet ad illos, qui causantur ex naturali alteratione, sive intellectus advertat, sivonon. El ratio est : quia apprehensio sensitiva, nisi ab aliqua dispositione corporali impediatur, subditur imperio rationis : non autem ipsa corporalis dispositio. I nde in prioribus motibus signum sufficiens est per se loquendo, quod vel ratio absoluto non resistit efficaciter, si advertente illa insurgunt: aut si eum ante advertentium surroxerini, ea advertente non sedantur. In posterioribus vero non est id sufficiens signum, maxime com alteratio corporalis est vehemens. Quia tunc licet ratio quantum valet resistat, poterunt insurgere el permanere, permanente alteratione.

131. Diximus .si *advertente illa insurgunt,* etc. quia dum ratio nullo modo advertit, etiam si motus proveniat ex apprehensione, non habet proprie rationem tertiationis, juxta dicta num. 128. Et ideo non contradicit D. Thomæ, quod tunc insurgat sine aliquo peccato. Sicut non contradicit ejus doctrinae, quod etiam ratione advertente insurgat, aut permaneat prædictus motus sine aliqua malitia, quando causa est naturalis dispositio, ut explicuimus num. 118, sive in eo casu dicenda sit proprietentatio, sive non. Diximus etiam *per se loquendo,* etc. nam per accidens ex speciali Dei permissione aliquando continget Dæmonemila vehementer excitare imaginationem alicujus objecti ·, ut non sit in potestate voluntatis apprehensionem illam alio trahere, neque motum appetitus inde sequulum totaliter removere. Et hæc etiam lent.itiopoterit vacare omni culpa. Quem casum D. Thom. in illa gcnerali doctrina noluit comprehendere.

Dices, ergo per se loquendo, et extra & casum dispositionis naturalis, et inadver-R l tentiæ totalis, nemo pugnans contra tentationem, quæ est a carne, ita vincit, quin simul vincatur, et saltem venialiter peccet: hoc autem videtur inconveniens : sicut esset asserere, viros apostolicos et perfectissimos ut Paulum, Benedictum, Franciscum, etc. qui adversos similes tentaliones haud semel dimicarunt, non eas perfode vicisse. Sequela vero patet : nam vel tentatio illa advertente ratione de facto surrexit, vel non? Si non surrexit, nulla est tentatio neque locus pugnæ, si surrexit, hoc ipsum fuit ex defectu resistentiae voluntatis, et per consequens peccatum : quippe si illa ab initio perfecte restitisset, nequaquam tentationis motus snrrexisset.

132. **Respondetur, in hujusmodi** pugna, qua* dicitur tentalio a carne, et fit motibus censualibus, vix posse militem omnino infolumemevadere, aut ita feliciter vincere, quin detrimentum aliquod saltem leve sustineat. Adeo enim hujusmodi tentaliones glutinos.e sunt, nobisque connaturales, el tanta est humana fragilitas circa earum ri-siitentiam, quod raro voluntas faciat totum quod in se est, ut neque ipsa neque sensitivus appetitus in earum delectatione vel leviter inimoretur. Aut forte id est isaltexn naturæ viribus) moraliter impossibile, quamvis melaphysice el absolute non repugnet. El hac ralionecomrnuniter Patres elTheologi docent, similes tentaliones præ cæteris esse fugiendas, nullalenusque expetendas, etiam sub spe, et occasione victoria? : felicemque adversus hunc hostem victoriam fuga et recessu esse patrandam, nonpugna, et aggressione. Quia vix unquam qui tentationem experitur, omnino immaculatus evadet : Salomone attestante Eccle- ^iiiiciast. 13, dum ait : *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.*

133. Ad inconveniens vcto (præterquam quod nullum est concedere in similibus viris aliqua peccata venialia ex humana fragilitate, et appetitus subreptione, ob quæ etiam de illis verificeter, quod *septies in die ceditjustus) respondetur* in viris perfectissimis tentaliones, quæ sunt a carne, sæpe evenire ex speciali Dei dispensatione per .-Efcvehementissimam Dæmonis suggestionem ^excitantem appetitum sensitivum sine ulla xi-eorum libertate, atque adeo sine aliquo peccato juxta dicta num. præced. Possent feliam perfecte vincere, quando tentatio " insurgeret ex dispositione corporis, cujus causa libertati non subesset. Quia etiam tunc resistentia (quantum ex voluntate est) perfecta compatitur cura ipsa tentalione. Atque ita stare poterit actualis pugna sine repercussione. Tandem id possent, quando mollis appetitus surrexisset ante omnem rationis advertenliam, et ubi primo adverteretur, slatim sine cunctatione aliqua expelleretur. Tunc quippe talis motus neque esset peccaminosus, dum surgeret, quia deerat omnis advertentia ad libertatem requisita. Neque ex advertentia superveniente maliam contraheret : quia non coexisleret illi, sed ad primum ejus esse per resislenliamvoluntatisexpelleretur. Quamvisenim difficillimum sit, et in justis communibus videatur moraliter impossibile, ut inter primam advertentium illiciti motus, et ejus suppressionem non intercedat.saltem brevis aliqua morula ; pro qua cerificabitur, rationem non plene resistere molui illicito ad vertentiæ suæ coexisterai, psseque proinde talem motum utcunque peccatum : non tamen id semper negandum erit viris perfectissimis maximis Dei auxiliis el gratia præditis: quamvis et mulloties neque illis hoc concedamus. Et ita stabit quod licet sæpius in pugna adversus carnem, etiam cum tandem vincunt, saltem leviter repercutiantur; aliquoties tamen perfectissimam et omnino felicem victoriam reportent.

134. Alia via posset verificari, viros sane- vincunt alia via sine reperrussione- lissimos hujusmodi hostem sine aliqua sui laesione vincere : quia ubi primo sentiunt, imaginationem tangi ab objecto illicito, station quasi obviant illi, adeoque constanter apprehensioni obsistunt, ut non sinant eam appetitum ad se trahere, neque hunc in aliquem pravum motum surgere. Et haec erit perfectissima victoria, licet raro contingens, qua motus carnis supprimitur, antequam existât. Quare dum diximus num. 110, apprehensionem sensitivam trahere secum motum appetitus, inlelligendum est, nisi ratio in eodem momento fortiter obsistat, et appetitum comprimat. Alia argumenta, quæ contra principalem assertionem possent efformari, ex dictis habent facilem solutionem : et ita non est cur circa illa detineamur.

135. Posset hic disputari, an sicut in ap- Nta' voluntas babeat etiam motus necessarios? petitu sensitivo dantur motus primo primi, in quibus nulla est malitia neque libertas; ita etiam in voluntate : vel potius omnes hujus actus quantumcunque subiti habeant libertatem sufficientem ad culpam venialem? Et licet non defuerit ex gravioribus D. Thomæ discipulis, qui hoc posterius pro viribus defenderit; primum tamen est communiter receptum. Et convincitur facile per ea, quæ dicta sunt a num. 111. Inde enim constat, posse intellectum ita subito rapi circa aliquod objectum, ut pro brevi dnralione solum in eo advertat rationem boni physici, quæ nata est voluntatem ad se trahere sine ulla indifferentia, et sine advertentia alieujus mali, inconvenientis, aut incommodi, ex quo possit respui. Tunc autem voluntas non cum indifferentia ad utruniLibet, sed cum omnimoda determinatione ad unum, proindeque necessario objectum illud prosequotur. El ideo sive alias sit moraliter pravum, sive honestum, nullam sumet ab eo bonitatem aut malitiam.

Nequo adversas resolutionem hanc effornnbilur argumentum, quod ex doctrina circa appetitum sensitivum in hoc dubio tradita non habeat facilem solutionem.

Aniiwd· wnw. Advertendum esi tamen motus voluntatis non posse a malitia excusari ex tot capitibus, sicut motus appetitus sensitivi. Quia neque corporalis dispositio, neque Dærnonis suggestio, neque alia causa extrinseca, sed dumtaxat imperfectio et ligamen judicii intellectus potest voluntatem immediate necessitare. De quo egimus torn, præced. in tract.de voluntario disp. 2.dub. I.num. 13. Diximus *immediate,* quia multæ sunt causæ, quæ mediate concurrere possunt ad nocessitandam voluntatem, quatenus concurrunt ad hoc. ut judicium rationis sit imperfectum et ligatum : ut laesio imaginationis, passio appetitus, Dæmonis suggestio, et hujusmodi.

DUBIUM IV.

Qualis advertentia intellectus necessaria sit. et sufficiat. ut motus appetitus sii peccatum mortale?

. Ut motus sensitivi appetitus sit peccatum veniale, suilicere diximus advertentiam intellectus imperfectam, et semiplenam : restat videndum, an eadem sufficiat, vel major requiratur, ut ascendat ad gradum mortalis : præsupposita semper malitia objecti, et materiæ gravitate : quippe nisi objectum sit materia gravis, et sub mortali prohibitum, quantavis deliberatione attingatur, non communicabit motibus ad se terminatis mortalem malitiam : ut patet in iis, quæ sunt venialia ex genere, vel ex materiæ parvitate.

§ I-

Quidam notatu digna promittuntur.

Advertentia intellcctuspqr- «•Xienainet ptcuain. 136. Ante omnia supponendum est, præter cognitionem illam intellectus subitam, et omnino indeiiberatam, de qua diximus num· (quæ propter suam maximam imperfectionem, et totalem determinationcm unum non p0test esse ratio alicujus libertatis : ob idque in praesentiarum omittitur) distinguendam esse duplicem aliam, quæ ad præsens conducit. Prima dicitur *semiplena,* aut *semideliberata :* quia licet advertat in objecto aliquid indifferentia?, ratione cujus non proponit illud voluntati cum omnimoda determinatione, ut illud amplectatur; sed cum aliquali indifferentia, ut possit promiscuo appetere, vel respuere; non tamen hæc indifferentia plene cognoscitur, neque firmo judicio tenetur : sed potius valde debiliter, et tenui quadam ac voluti transeunto luce, quæ non elicit judicium attentum et sibi constans, sed debile el infirmum. Adeum modum quosemiebrii, et semidormiuntes non plene discernunt quæ judicant, neque salis capiunt se ipsos in his, quæ apprehendunt. Alia dicitur *plene deliberata,* quia firmo et pleno judicio discernit ea, quæ diximus : sicut discçrnunt vigilantes, et sui compotes, cum non sunt alio distracti. Quo exemplo utuntur communiter Doclores ad distinguendum inter prædictas cognitiones.

Potest etiam assignari aliud discrimen, travel assignatum magis explicari. Nam in cognitione plene deliberata qui deliberat, licet de veritate objecti a se cogniti sæpe*.* dubitet, ut statim declarabitur : at non dubitat de proprio actu, sed manet omnino certus, quod tale objectum, ejusqueindifferentiam cognoverit. Sive quia simul cum prædicta cognitione detur alia formaliter reflexa, qua intellectus de suo actu certificatur, ut sæpe contingit. Sive quia quælibet cognitio directa plene deliberata includit quamdam victualem reflexionem supra se ipsam sufficientem generare prædiclam certitudinem. Hæc autem certitudo deficit in cognitione semiplene tantum deliberata, supra quam, dum adest, nullo modo cognoscens reflectitur, neque deprehendit se ipsum, aut attendit quid agat, usque dum postea per cognitionem plene deliberatam advertit se non plene advertisse; sed veluti per transennam et obiter aliquid illius objecti percepisse.

137. Ex quo fit (et est secundo observandum» cognitionem in præsenti non dicil^ *plene deliberatam* ratione alicujus formalis discursus deducentis unum ex alio, qui solet esse nobis familiaris, cum plene advertimus : neque propter aliquam formalem consultationem, aut inquisitionem (quamvis ipsum *deliberationis* nomen ab bis videatur desumptum) sicut neque *semiplene deliberata* dicitur præcise ex defectu discursus, aut deliberationis formaiis. Sed dicitur *plene deliberata* ex eo quod firmo el sano judicio perspicit merita objecti, et ejus indifferentiam. Quod multoties fit cum formali discursu, et tunc dicitur *deliberatio formalis.*

Sæpe vero sine discursu ea quæ diximus unusimplici intuitu intellectui repræsenlaiitur sufficienti luce, ut ab eo attente el sine obstaculo percipiantur et judicentur. Et hæcdici consuevit deliberatio el discursas *victualis,* quia requivalct quantum ad affectum deliberationi formali. Dicetur autem *semiplene deliberata* illa cognitio, cui prælicta firmitas judicii et attentio defuerit; etiam si aliquis imperfectus discursus ibi admisceatur. Quare *nomon deliberationis* in præsenti sumitur, prout abstrahit a formali el virtuali. Frequenter tamen in reliquo hujus operis quamlibet deliberationem, quæ fit cum plena advertentia ad indifferentiam objecti, sive adsit discursus, sive non, appellabimus *deliberationem formalem:* pro eodem omnino sumendo *dtlibcrationem,* atque *advertentiam meritorum objecti.* Ad distinctionem alterius deliberationis virtualisvel interprelativæ, quæ non dicit advertentiam formalem; sed potius ejus carentiam cum obligatione et facultate libera ad advertendum : ratione cujusprædicta carentia advertentia? efficitur voluntaria, ct peccaminosa ; nuncupalur- *qw advertentia interpretation,* de qua dicemus § 3.

■::ni 138. Sed ut hæc melius capiantur, et quædam objectio hic fieri solita maneat obiler soluta, nota tertio, dupliciter posse alipi quod judicium dici *imperfectum et infirmum.* Velex parte objecti: quia intellectus non satis illud penetrat, neque attingit propriam rationem connexionis praedicati cum subjecto; sed solum motiva ad dubitandum: et ideo non fert judicium certum de tali connexione ; sed dubium aut formidolosum: quamvis sibi sit certus, et clare videat se eo modo nempe sub dubio et formidine de tali objecto judicare. Vel potest dici *infirmum* ex parte principii : quia ipse intellectus non salis se in judicando deprehendit, neque suum judicium plene agnoscit : eo quod non firmat attentionem in illo: sive hoc proveniat ex eo quod homo non est sufficienter sui compos, neque usus rationis ex toto solutus : ut in semiebrio, et in semidormiente: sive quia est alio distractus. Cum enim virtus intellectus finita sit, necesse est, ut ex magna attentione circa unum objectum minuatur et infirmetur attenlio circa alia : juxta illud, *pluribus intentus minor est ad singula* sensus. Addit bene Cariei, quod cum operatio nostri intellectus pro hoc statu omnino a phantasmatibus dependeat, et horum usus possit esse imperfectus, vel propter aliquam malam dispositionem organi, vel propter defectum temporis, vel etiam propter ipsorum phantasmatum confusionem et obscuritatem, necesse est, ut propter easdem causas judicium intellectus possit esse ex parte principii imperfectum, debile, ct infirmum.

Quod autem hujusmodi defectus, nempe ex parte objecti, et ex parte principii, sint distincti, ex eo constat, quia bene stat cognitionem esse plenissime deliberatam, et nihilominus non ferri de objecto judicium firmum et certum, sed dubium, et formidolosum : ut cum post longam consultationem et discursum non invenitur immediata ratio connexionis prædicati cum subjecto; sed concluditur ita esse per aliquod medium contingens : aut fortasse solum apparent ex vi talis discursus rationes et motiva ad dubitandum : et ideo manet adhuc intellectus anceps et indeterminatus, *utra sit pars vera.* E contra voro circa veritatem clarissimam et certissimam, de qua nulli plene sui compoti possit oriri dubitatio, sæpe judicium intellectus est inattentum, debile, et infirmum : eo quod non consulit, neque apud se deliberat de tali judicio ; sed fertur sino attentione in id. quod imaginatio apprehendit. Ex his ergo sola posterior infirmitas judicii tollit plenam deliberationem, et constituit semiplenam. Quia deliberare, vel non deliberare, aut deliberare magis vel minus, plene, vel semiplene, sunt conditiones tenentes se ex parte principii cognoscentis, et non ex parte rei cognilæ.

139. Denique observa, quod sive cognitio Mnliisit plene deliberata, sive tantum semiplene, potest terminari ad objectum vel^fawusecundum esse physicum dumtaxat, nonium^r' attingendo ullo modo malitiam neque prohibitionem : ul cum talis prohibitio et malitia invincibiliter ignorantur, vel ita naturali oblivione teguntur, ut nulla earum mentio, vel suspicio, occurrat. Vel potest terminari ad illud, etiam secundum esse morale, attingendo simul malitiam, aut prohibitionem. Quæ adhuc possunt multipliciter cognosci : videlicet aut solum in communi, ut cum cognoscitur objectum esse malum, sed ignoratur quantitas malitiæ, nimirum an sit mortalis vel venialis. Aut in particulari, ut cum cognoscitur determinate peccati species, vel saltem prædicta quantitas. Rursus cujuslibet istorum potest haberi vel notitia certa, aut proba-

bilis: vel solum dubium, scrupulus, aut suspicio. Potestque talis notitia, suspicio, aut dubium haberi de objecto pewaminoso in se ipso: ut cum quis sciens et prudens exercet actum secundum se prohibitum. Vel tantum in sua causa : ut eum se applicat ad actum, quem scit esse causam alterius prohibiti. De quo diximus aliqua supra disp. 5, dub. 6.

Igitur dum in præsenti dubio interrogamus, qualis advertentia intellectus necessaria sit et sufficit, ut motus appetitus sit peccatum mortale, supposita malitia objecti et materia* gravitate? Hæc omnia inquirimus, nimirum *an requiratur advertentia plene deliberata, vel sufficiat semiplena* ?.In *sufficiat advertentia entitatis objecti, vel debeat quoque adverti malitia et prohibitio, sb·· in communi, sive in particulari : certo, ecl probabiliter, sub dubio, aut suspicione? •t an talis notitia debeat esse de objecto, malitia, aut prohibitione in se ipsis; vel sufficit in sua causa ?*

§ II.

Assertio prior et communis.

110. Dicendum est primo, nullum motum appetitus pertingere posse ad gradum peccati mortalis, nisi ex parte intellectus detur plena advertentia et plena deliberatio respectu talis motus : et ideo quoties advertentia fuerit tantum semiplena etiam si materia gravissima sit, prædictus motus non transcendet malitiam peccati venialis. Hæc assertio est communis inter Theologos, et eam docet D. Thom. art. 10 hujus quæst. ubi ob defectum plenæ deliberationis excludit a ratione peccati mortalis aliquos motus infidelitatis. Quod si hujusmodi motus exislentes in superiori parte animæ, versantesque circa gravissimum objectum, propter prædictum defectum a culpa mortali excluduntur, poliori titulo excludi debent motus inferiores, remotioresque a ratione, uti sunt motus sensitivi appetitus. Clarius tradit prædictam assertionem infra qutest. 88,art. 2, ibi : *Cant inç/it, quodaliquod peccatum, quod ex suo genere est mortale, sit veniale propter hoc quod actus est imperfec-* ;bu: 7US' *nou deliberatus a ratione.* Et art. G: *Potest id, quod est ex genere mortale, esse veniale propter imperfectionem actus: quia non perfecte pertingit ad rationem actus moralis, cum non sit deliberatus,* etc. Nomino autem *deliberationis* utrobique intelligit advertentiam plenam : quia ibi est tantum semiplena, aclus potius dicitur absolute el simpliciter *indeliberutus :* et sub isto nomine comprehendit inultoties D. Thom. omnes actus, quibus deest plena advertentia, sive sint omnino subiti; sive habeant aliquid deliberationis imperfectio elsecundum quid, quam dub. præcedenti diximus requiri ad peccatum veniale.

Ejusdem sententliæ sunt Alensis 2, p. quæst. 108. D. Ilonaventura in 2, dist. 29, Enriquez, quodlib. 6, quæst. 32, Adrianus^ .quoiib. 7, Gerson, alphabet. 30, liti. D. Antoninus 2 p. tract. 5, c. I,§5, An<S gestus, c. 6 moral., Almainus tract. 3,c.2l,·'^ Sylvester verbo *delectatio* quæst. I, parte I, sck Petrus Solus 1, de instil, sacerd. lect. 9, quos el alios referunt et sequuntur expositeres D. Thom. hoc loco : ubi Greg. Marti-y'ɣ nez super ari. 8, parte 2, sub. 1, Vasqnez^ disp. 107, cap. 3 et 4, Araujo art. 10, dub. Afcc 1, Montesinos disp. 7, quæst. 1, Medina art. ŋi; G, docum. 4, Conradus eodem art., Alvarezl,//' disp. I 11, Cajetenus in sum. verbo *Delectatio.* Victoria in relect. de puero perveniente ad usum rationis. Thom. Sanchez lib. I sum. cap. 1, et cap. 16, et alii quam plurimi.

Probatur ex divisione motuum appetitus a Theologis communiter recepta, cujus num. 108 meminimus, videlicet in *motus primo primos,* idest. qui antecedunt omnem deliberationem etiam imperfectam : et *secundo primos,* qui fiunt cum deliberatione semiplena et imperfecta : et *plene liberos,* qui fiunt cum plena deliberatione. Ex quibus primo primi nullo modo attingunt rationem peccati : secundo primi vero non attingunt rationem mortalis, sed tantum venialis : qui autem sunt plene liberi, isti dumtaxat culpæ mortalis damnantur. Ex hac igitur satis vulgari et recepta divisione convincitur clare nostra conclusio.

111. Denique probatur, nam cum libertas^ sit de ratione peccati, et moralitatis fundamentum, gradus malitiæ moralis in uno-^|* quoque peccato attendi debet secundum gradum libertatis : atque adeo quod non fuerit liberum simpliciter, se tantum secundumΓ„7 quid, neque etiam erit peccatum simpliciter. uti est omne mortale; sed solum secundum quid, sicut est veniale : constat autem motus semideiiheratos secundum quid tantum et imperfecte esse : eo quod quantitas libertatis sequitur quantitatem deliberationis : igitur tales motus, quantumcumque objectum sit pravum, non transcendent malitiam venialem.

Confirmatur, nam peccatum mortale est Di» Lilis conditionis, ut propter illud damnetur in perpetuum totus homo, atque adeo oportet, ul non nisi a toto hornine committatur. Non potest autem dici lotum hominem committere illud, quod plene non advertit : quippe deficiente plena advertentia, deficit majorct principalis pars facultatis operativæhominis, quæ est facultas rationalis et deliberativa : igitur quidquid hoc modo ab homine fit, nequit habere rationem peccati mortalis.

hi·*l Dices : non requiritur quod totus homo peccet ad hoc ut totus damnetur; sed su Hicit,quod peccet sola voluntas : nam propter voluntatem damnatur totus homo : ergo nulla est vis hujus confirmationis. Respondetur negando consequentiam, et etiam pûtes! negari antecedens quoad primam partem : quia cum dicimus, peccatum mortale debere committi a toto homine, non est sensus, debere hominem incumbere in illud per omnes suas potentias ; sed debere committi plena et totali voluntate. Cum enim voluntas sit appetitus totius, et penes quam totum dominium residet, quidquid fit plena et totali voluntate, propriissime dicitur fieri a toto homine. Secus autem quod fit voluntate tantum semiplena.Plena autem voluntas non est nisi cum plena advertentia : unde quidquid sine ista fit, non dicitur proprie a loto homine fieri.

τοὐ 112. Probatur tertio : nam per quodlibet l·/ peccatum mortaie aufert homo a Deo ratio- ›·■·· nem finis ultimi, et constituit illam in bonocreaturæ : quatenus hujusmodi bonum diligit apprelialive super omnia : sed talis appretiatio haberi nequit ex vi solius deliberationis imperfectae : ergo ad omne peccatum morlale requiritur deliberatio perfecta. Major constat : et minor probatur, quia dum homo imperfecte deliberat, fere nihili appretiat, quantum est ex vi illius deliberationis, quidquid tunc sibi occurrit : ipsa quippe deliberationis imperfectio, et mentis distractio tollit, ne figatur ibi vis appretiativa : sicut cum ratio per somnium, vel ebrietatem est ligata, in nulla appretiatione a cordato habetur, quidquid ibi concipit. 11 ergo adsit tanta alicujus rei appretiatio, quæ possit dici *super omnia,* adesse debet plena ejus cognitio et deliberatio.

Sed inquires, an hæc plena deliberatio requisita ad mortale debeat esse semper deliberatio formalis, hoc est, cum actuali et positiva objecti advertentia : vel sufficiat aliquando interpretativa. Dicitur autem *deliberatio interpretativa,* curn homo potest et tenetur deliberare circa aliquid, et non deliberat : ita quod hujusmodi *non deliberare* sit illi voluntarium.

143. In hac difficultate aliqui absolute respondent^ sufficere deliberationem interprolativam, nec requiri formalem. Quorum ratio est, quia ex parte voluntatis consensus interprelativus æquivalet formali : ct ubi datur ille,non requiriturisle ad peccandum: ergosimililerex parte intellectus deliberatio interpretativa æquivalebit formali: el exislente illa, ista superfluit. Accedit, quoniam D. Thom. supra quæst. 6, art. 3 ad 3,eodem modo requirit ad rationem voluntarii actum voluntatis, atque actum intellectus : et de utroque dicit non requiri quod detur de facto, sed quod homo possit et teneatur habere illum : in quo consistit actus, quem vocamus *interpretativum.*

Alii vero absolute hoc negant, quia se-secnnü.< clusa omni advertentia intellectus formali et positiva, non est quo pacto voluntas possit affici erga objectum sibi ignotum: aut quomodo in illud consentiat. Imo non est in quo fundetur consensus interpretalivus : qui saltem necessarius est ad peccandum. Ergo indispensabiliter requiritur prædicta advertentia expressa et formalis. Ad hæc: deliberatio interpretativa nihil ponit in deliberante, nisi fundamentum ad interpretationem, ipsa vero formaliter accepta manet in intellectu ejus, qui ita interpretatur : ergo nihil conducit ad hoc. ut ille, qui sic dicitur deliberare, peccet vel non peccet.

144. Sed distinctione opus est. Possumus enim loqui vel de loto processu intellectus, ex quo incipit cogitare, quousque perveniat ad tale, vel tale objectum peccaminosum, ubi ejus operatio sistat, omninoque interrumpatur: vel de sola advertentia, quæ est ad hujusmodi objectum in se ipso, et quæ supponit in illo processu alia objecta jam cognita. Loquendo primo modo necessaria est saltem in principio processus deliberatio positiva et formalis. Tum quia, ut disp. 5, dub. 2 el latius in tract, de voluntario disp. 4, dub. 1, ostendimus, omne voluntarium indirectum seu interpretativum supponit necessario aliquod directum et formale, supra quod fundetur, seu ex quo origine-

tur, el in cujus virtute contineatur : et propterva defendimus ibi cum D. Thoma repugnare adhuc metaphysice puram omissionem voluntariam, idest, quæ non causefar ex aliquo actu libero, formali, et expresso; constat auiem voluntarium formale et directum requirere advertentiam formalem, cum voluntas non possit formaliter moveri nisi in illud quod intellectus formaliter cognoscit : igitur nisi procédât aliqua formalis advertentia, nequit habere locum voluntarium, quod dicitur *interpretaturum.*

Tum etiam quia voluntarium interpretalivum prereqnirit potentiam, et obligationem : nulli enim imputatur ut voluntaria omissio actus, quem libere elicere non potest, aut ad quem nulla lege tenetur : sed dum intellectus nullam habet formalem advertentiam. non vocificatur, aut quod possit libere advertere, aut quod ad id teneatur; ergo inadvertentia ibi reperta non potest esse voluntaria, atque adeo neque dici *advertentia interpretativa.* Major et consequentia constant. Prima vero pars minoris suadetur ex doctrina dubii præcedentis, ubi num. 113. diximus quomodo, priusquam intellectus actu et formalitér, non habet potentiam expeditam ad advertendum libere: eo quod facultas ad quodcumque libere agendum includit actualem advertentiam alicujus quod sit ratio ulterius procedendi et se movendi : et ideo prima advertentia, ex qua intellectus discurrere incipit, tribuitur specialiter authori nature : quia non subest nostra libertati; sed est totius libertatis origo, ut explicuimus num. cit. Seclusa igitur a toto processu intellectus omni formali advertentia, non est quomodo verificetur illum posse libere advertere. Secunda autem pars sic probatur. Nam obligatio penitus non cognita non ligat voluntatem, sed se habet respectu illius quasi non esset : atqui seclusa omni advertentia formali, obligatio ad deliberandum penitus non cognoscitur: igitur censenda est pro nulla quantum ad effectum obligandi.

Objectio. 145. Dices hinc fieri, nunquam hominem peccare ex ignorantia, aut inadvertentia : quia quoties sic peccat, non advertit obligationem, conira quam peccat, conse-

Enodator. quens est falsum, ergo. Respondetur nogandosequelam : nam peccata quæ dicunturæ *ignorantia* vel *inadvertentia* non excludunt a toto processu intellectus omnem advertentiam formalem respectu cujuscumque obligationis, sed advertentiam respectu obligationis hujus vel illius actus in se ipso; præsupponendosemper advertentiam eorumdem, etiam quoad obligationem in sua causa, idest, in illo quod fuit causa ignorantiae, vel advertenti®. Nemo enim ita ignoranter nut inadvertenter peccat, ut non prius cognoverit se posse, et teneri prædictam ignorantiam velinadvertentiam excludere : virtute cujus cognitionis ignorantia vel inadvertentia subsequens censetur voluntaria, et acceptata est a voluntate nolente illam repellere. Quod si ponamus eorum omnium, quæ diximus, nullam adfuisse formalem advertentiam. ignorantia aut inadvertentia ibi reperta erit invincibilis : quia non fuit in libera potestate hominis illam deponere : cumhæcipsa potestas, ut diximus, includat advertenliam formalem : et ita totaliter excusabit a culpa.

Cæterum loquendo posteriori modo, et de advertentia hujus vel illius determinati objecti, habet locum quod dicitur de deliberatione interpretative. Nam postquam semel intellectus habuit circa aliquod objectum advertentiam plenam, per hanc ipsam advertentiam potest suflicienter se movere addeliberandum circaalia, potestqueadesse et cognosci obligatio ad sic deliberandum: quare si non deliberet, et ex hoc omittat, vel committat aliquid contra præceptum, totum est illi voluntarium virtute prioris advertentiæ. Et illa voluntaria omissio deliberationis potest dici deliberatio *interpretatira:* quia tunc homo ita se habet non deliberans circa prædictum objectum, et circa precepti adimpletionem (ex qua deliberatione idem præceptum adimplendum erat) ac si deliberando ipsum vellet frangere.

146. Per quæ patet ad rationes dubitandi soin» utrinque adductas. Nam ad primam dici-**rft** l mus, consensum interpretativum sufficient* tem ad peccatum nunquam reperiri nisi in virtute alicujus consensus formalis coexistentis, vel præexistentis : et ideo saltem in toto processu operationis, et circa aliquod objectum semper debet consensus formalis voluntatis haberi, ut sit locus consensui interpretativo sufficienti ad peccatum. Eodemque proportionali modo philosophamur circa deliberationem intellectus, juxta doctrinam D. Thomæ in luco allegato, cujus mentem ibi nos aperuimus. Et licet admitteremus posse reperiri in voluntate consensum interpretativum sino ullo consensu formali, adhuc non deberet admitti deliberatio interpretativa, omni formali seclusa, sufliciens ad peccatum. Nam authorum, quiadslruunt puram omissionem voluntariam, fere cuncti hoc posterius negant ; et illud prius ingenue fatentur : facilius enim concipitur, quod voluntati imputetur consensus in objectum sibi presentation, dum illud non respuit, cum ad id teneatur ; quam quod imputetur eidem ut voluntaria omissio deliberationis circa illud , cujus, aut obligationis deliberandi nulla mentio occurrit.

Quod autem dicitur deliberationem interpretativam æquivalere formali quantum ad peccandi effectum, verum est supposito fundamento interpretationis ; in quo clauditur alia formalis deliberatio. Nam prædicta æquivalentia non convenit deliberationi interpretativæ formaliter et secundum se: quo pacto potius est in interpretante, quam in deliberante, sed ratione prædicti fundamenti : et ideo ad hujusmodi fundamentum debet semper pro toto hoc negotio fieri recursus.

147. Ratio pro secunda parte probat nostram resolutionem, videlicet requiri in toto processu operationis aliquam formalem advertentium, ut voluntas peccet, possimusque interpretari ejus consensum in objectum peccaminosum. Non tamen convincit, talem advertentiam deberc esse circa quodeumque objectum, circa quod peccatur. Quia posita advertentia et consensu formali circa unum, adest jam fundamentum, ut interpretetur voluntatem consentire in aliud virtualiter in primo contentum ; quamvis non sit expresse cognitum. Sicut cum aliquis vult causam, cordate interpretamur velle effectum perse connexum cum ipsa causa: ipsæqueeognitio et volitio formales talis causæ sunt cognitio et volitio victuales sui effectus.

Ad illud quod additur, respondetur, prodictum fundamentum involvens formalem advertentiam circa unum objectum, non modo efficere, quod interpretemur consensum circa aliud : sed quod independenter a nostra interpretatione detur re ipsa talis consensus; licet non formaliter, bene tamen virtualiter : et hoc quod re ipsa agitur ibi virtualiter, interpretamur nos, ac si fieret formaliter. Unde ratio culpæ et peccati non innititur nostro interpretationi, sed prædictæ virlualitati : deservit tamen illa, ut hæc cognoscatur.

§ in.

Expeditur secunda pars dubii.

148. Alia pars dubii petit explicemus, quid debeat in objecto vel actu peccaminoso deliberate cognosci, ut motus appetitus imputetur ad mortale: videlicet an sufficiat cognoscere entitatem physicam, vel debeat semper formaliter animadverti malitia moralis, et prohibitio legis. Qua in re divisi sunt authores etiam Thomistæ, credimus tamen eorum dissidium magna ex parte pertinere ad rnodum loquendi. Pro quo et pro veritate sit secunda conclusio. Non suf-&rnnda ficit ad rationem peccati mortalis, quod c«sfo.tt* intellectus expresse et deliberate cognoscat entitatem, aut delectabilitatem physicam objecti, vel actus peccaminosi ; nisi etiam aliqua actualis et expressa advertentia malitiæ moralis, vel ejus periculi certa, vel probabilis, aut saltem sub dubio, scrupulo, vel suspicione occurrat : et ideo ubi in toto processu intellectus vel in aliqua ejus parte nulla mentio malitiæ occurreret, motus appetitus ibi repertus non esset moraliter peccaminosus. Diximus *ubi in toto processu intellectus vel in ali(]ua ejus parte,* etc. propter illa quæ de advertentia interpretativa § procedenti observavimus : quæ doctrina non modo intel ligenda est de advertentia circa entitatem physicam ; sed etiam circa malitiam moralem. Huie assertioni subscribunt Sylvester, Conradus, Victoria, Cu-^'^· riel, Alvarez, Vasquez, Sanchez, et alii Victor. Alvar, Theologi ex his, quos pro procedenti adduximus. Neque re ipsa dissentire credimus, Martinez, Araujo, et Montesinos, qui Martin, in modo loquendi videntur oppositum iU&Montest ri : ut infra magis declarabitur.

Probatur primo ex D. Thoma art. 6Probatio hujus quæst. ubi docet delectationem ap-ρ.·η'οιη. petitus tunc solum pervenire ad culpam mortalem, *cum aliquis postquam deliberavit, quod motus passionis insurgens est inordinatus, nihilominus circa ipsum immoratur.* Et quæst. 15 de verit. art 4 ad 10, expresse dicit, nunquam dari consensum etiam interpretativum sufficientem ad peccatum mortale, nisi ratio perpendat de delectatione insurgente, et de nocumento consequenti : utpote cum percipit homo se totaliter per *hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, c! in pr.Teeps ruere,* etc. Ergo ex mente Ang. Doctoris necessaria est ad peccatum mortale deliberatio circa inordina-

tionem et malitiam, atque adeo non sufficiet advertentia quantumvis plena solius physica? entitatis, aut dcdeclabilitatis.

i.-rttih' ηuΛ i 19. Ratione nititur probare hanc sententiam Curiel in hunc modum. Major advertentia requiritur ad peccatum mortale, quam ad solum veniale: sed ad istud sufficit et requiritur advertentia circa entitatem physicam actus vel objecti : ergo ad illud necessaria erit advertentia prohibitionis seu malitiæ moralis.

Hæc tamen ratio non omnino placet. Tum quia etsi utraque advertentia essel circa solam entitatem physicam, adhuc una posset esse major altera : ut si illa esset plene deliberata, et ista solum semiplene: igitur maneret adhuc sufficiens distinctivum ex parte advertentia» inter peccatum mortale et veniale. Tum etiam quia verius est (ut ex dicendis constabit) ad utrumque peccatu».·. requiri advertenliam aliquam malitiæ objecti; et non solius entitatis physica», licet ad mortale requiratur advertentia plena, et ad veniale sufficiat semiplena : ergo ex discrimine inter prædicta peccata non potest haberi efficax ratio ad probandum necessitalem advertentia? circa malitiam pro peccato mortali, quæ non convincat id ipsum, proportione servata, pro veniali. Quare licet hoc dubium specialiter pro peccato mortali instituatur, et doctrina prioris assertionis ad illud determinetur ; ratio tamen hujus secundæ universalis esse debet proutroque peccato, et ex principiis utrique communibus desumi : servata proportione, et disparitate deliberationis plena», aut semiplena».

Legitima probatio ratione, 150- Probatur ergo conclusio alia via. Qu,a u^j intellectus nullo modo advertit malitiam objecti, sed solam entitatem physicam, tale objectum non influit in actum in quantum est malum moraliter. sed præcise in quantum est quoddam ens physicum : ergo solum potest communicare illi speciem actus physici, non vero speciem malitiæ moralis ; ut igitur etiam hanc posteriorem communicet, necessarium est, quod intellectus non solum entitatem physicam objecti ; sed etiam malitiam objectivam animadvertat.

Utraque consequentia est nota, et etiam videtur notum antecedens: Quia objectum peccaminosum non influit in actum voluntatis, nisi secundum illam rationem, secundum quam ab intellectu cognoscitur , et eidem voluntati proponitur: quippe objectum non influit nisi ut volitum, neque est volitum nisi ut cognitum : dum autem intellectus nullo modo advertit ad objecti malitiam, hæc ratio omnino se habet quasi non cognita : ergo objectum nullatenus influit in actum ratione illius, sed ratione solius physica» entitatis.

Confirmatur : ubi intellectus invineibi- rnk» liter ignoraret malitiam objecti, talis malitia nullatenus influeret in actum, neque iste per ordinem ad illam efficeretur peccaminosus , quia ignorantia invincibilis totaliter a peccato excusat : sed ubi intellectus nullo modo advertit malitiam, ita se habet quantum ad effectum,dequo agimus. ac si invincibiliter eam ignoraret: ergo, etc. Minor suadetur (major enim est perspicua) nam discrimen quod assignari posset inter ignorantiam et inadvertentiam solum consistit penes hoc, quod ignorantia aufert etiam notitiam habitualem, quam tamen inadvertentia potest relinquere: utraque vero tollit advertenliam et notitiam actualem. Hujusmodi autem discrimen nullum esse quoad præsens ex eo constat, quia scientia vel notitia præcise habitualis nisi inactum prorumpat, non magis conducit ad bonitatem vel malitiam voluntatis, quam si omnino non esset. Sicut enim voluntas habilibus non meretur aut demeretur, sed solis actibus : ita intellectus præciseratione scientia» habitualis nihil influit in volan-. tatem, quo causet in ea bonitatem vel malitiam : sed lotus iste influxus fieri debet media advertentia, et notitia actuali : atque adeo ubi talis notitia defuerit, sive per ignorantiam, sive per inadvertentiam defectus contingat,nequit reperiri prædictus influxus.

151. Confirmatur secundo: dum nullaS»& occurrit mentio moralitatis,sed sola entitas physica actu cognoscitur, omnino est per accidens respectu talis cognitionis, quod objectum alias habeat vel non habeat malitiam sibi adjunctam, sicut quod habeat vel non habeat adjunctam bonitatem : omninoque ejusdem rationis erit illa cognitio in uno casu, atque in alio : sicut omnino idem in utroque apprehendit : ergo sicut cum objectum habens alias adjunctam bonitatem cognoscitur præcise quoad entitatem physicam, nihil moralitatis in actum influit, eo quod hæc non attingitur a tali cognitione : ita dicendum est, quando objectum cognitum præcise quoad eamdem entitatem. habuerit alias adjunctam malitiam : quia non minus hæc exit tunc cognitionis latitudinem.

Dices primo, ipsam advertentiam for- I*· malem

nialem entitatis physic® esse advertenliam victualem mililiæ moralis : quia elenii qui cognoscit formaliter aliquam causam, cognoscit in ea virtualiter ejus effectum : itaforlualilor advertit entitatem objecti, aut actus mali, virtualiter cognoscit malitiam contentam sicut in causa in eadem enti tale. Sufficit anlvin virtuoliscognit.io maliti® objecti, nt refundat malitiam formalem in actum.

tot· cusr.

152. Sed contra hoc est primo, quia enfilas physica præcise ut sic (quo pacto dumtaxat supponimus cognosci expresse et formaliterjnonest per secausamalitiæ moralis (licet possit dici ejus causa, vel fundamentum, in quantum est a voluntate creata ut defectibili ei subjecta legi) alias Deus, qui causalentitalem ut entilas est, causarelquoqueipsam malitiam, juxta illud *t/uiesl causa «hist, cie.* ergo admisso eo, quod evasio ut principium assumit, non infertur quod intendit, nimirum advertenliam formalem entitatis præcise secundum se esse advertendam victualem malitiæ.

Deinde ut cognitio formalis causæ sit victualis cognitio effectus, debet illa cognosci formaliter in quantum causa talis effectus, et non solum materialiter id quod alias est causa : el ideo qui scienter projicit sagittam ad occidendam feram, invincibiliter ignorans adesse ibi Petrum, quem simul occidit, licet cognoscat illud quod est causa occisionis Petri, videlicet, projectionem ipsam sagittae, non ideodicilur cognoscere virtualiter talem occisionem; et proplerea non imputatur illi ad culpam, quia non cognoscit prædictam actionem in quantum causam illius effectus, seu in quantum ex ea sequi poterat occisio Petri. Ita ergo quamvis inlellectusformaliter cognoscat entitatem physicam, quæ alias est causa, sive fundamentum malitiæ moralis, non ideo dicendus est cognoscere virtualiter ipsam malitiam, nisi expresse cognoscat prædictam entitatem, in quantum polest illam causare. Ut autem hoc modo cognoscatur, debet cognosci respectus ad voluntatem ut defeclibilem, et ad legem ut a qua potest deficere : in quo ipso involvitur aliqualis advertentia formalis ipsius malitiæ et defectus, saltem in communi et ut possibilis.

Accedit quod cum causa in quantum talis dicat ordinem ad effectum, vel saltem ejus connotationem, omnino repugnat cognosci entitatem in quantum causam malitiæ, nisi ex vi ejusdem cognitionis connotetur ipsa malitia; atque adeo nisi hujus etiam aliqualis mentio occurrat.

153. Dices secundo : eo ipso quod qufeEtteiuN expresse animadvertat entitatem physicam objecti peccaminosi, potest et tenetur advertere ejus malitiam : atque adeo datur ibi advertentia interpretativa talis malitiæ : is enim dicitur interpretative advertere, qui potest, tenetur, et non advertit : cum eo ipso tale *non advertere* sit ei voluntarium. Adesse vero totum hoc in nostro casu probatur. Nam advertentia circa entitatem objecti peccaminosi est intellectui sufficiens principium, ut possit moveri et discurrere circa malitiam, devenireque in hujus cognitionem propter connexionem inter utramque : quod si polest, non est cur non teneatur, ut intuenli constabit. Porro ad peccatum sufficere advertenliam interprelilivam malitiæ, si semel concedatur, constat ex dictis num. 145. •1,urt·

Sed hæc etiam evasio corruit : quoniam pudufalso supponit dari in prædicto casu adverlentiam interprelativam malitiæ. Sicut etiam est falsum, quod advertentia solius entitatis physicæ sit intellectui sufficiens principium discurrendi circa res diversi ordinis, et non habentes connexionem in ratione cognoscibilis, licet alias in esse rei conjungantur. Enlitas enim in sui cognitione solum dependet ex propria actualitate, et ex accidentibus sensibilibus, quibus pervenit ad sensus, el per sensus ad intellectum trahitur. Moralitas vero dependet ex aliis principiis, nempe ex lege, quæ est ejus regula et mensura, sine qua neque dari polest, neque intelligi. Unde sicut lex et ejus notitia disparate se habent ad entitates physicas objectorum, neque istarum cognitio ducit sufficienter in illius cognitionem : ita dicendum est de moralitate, quæ omnino dependet a lege. d,'ur·

154. Et hinc habetur efficax impugnatio evasionis oppositae. Nam ut inadverlentia malitiæ objecti censeatur voluntaria, dicaturque proinde *advertentia ejus interpretatira,* oportet quod in intellectu detur aliqua actualis cognitio, quæ sit ei sufficiens principium discurrendi circa ipsam malitiam, et deveniendi in ejus cognitionem : et cognitio solius entitatis non est sufficiens principium deveniendi in malitiæ cognitionem : ergo neque illa sufficit ad fundandam advertenliam istius interprelativam. Minor constat ex modo dictis : et major ex doctrina dubii præcedentis, ubi num. 113 probavimus intellectum non habere facultatem expeditam ad discurrendum, vel ad Major impugnatio.

aliquid aliud libere agendum, nisi supponatur constitutus in aliqua cognitione actuali talis conditionis, ut sit sufficiens ratio discursus et operationis sequentis. Et ideo prima cognitio tribuitur authori naturæ : quia ad ipsum specialiter special reducere intellectum de potentia ad actum, el constituere in aliqua cognitione actuali, unde incipiat discursu el illa dicitur prima cogitatio. Quod non modo intelligendum est de prima cognitione absolute et respectu omnium, ut quæ habetur initio vitæ vel usus rationis : sed etiam de prima in qualibet rerum serie, et in quolibet negotio. Quia cognitio in hoc negotio v. g. litterario, non est sufficiens principium cogitandi de alio, puta bellico : et ideo ut is qui cogitat de re litteraria, possit pro libito discurrere de re bellica; oportet quod vel naturaliter, vel ab extrinseco excitante adveniat illi prima cogitatio de hac re : neque aliter valebit discursum in ea exordiri.

Ad rem ergo, quia cognitio vel advertentia entitatis objecti non est sufficiens principium deveniendi in cognitionem malitiæ, non verificatur quod ratione illius possit intellectus advertere malitiam : ac proinde quod si non advertat, hoc fit ei voluntarium (quod necessarium erat ul daretur advertentia interpretativa) usque dum a Deo vel ab extrinseco excitante adveniat illi prima cogitatio de ipsa malitia, saltem in communi aut in confuso. Et virtute hujus cogitationis poterit deinceps discurrere circa particularia, quæ ad prædictam malitiam spectant : et si non discurrat; tunc inadvertenlia vel inconsideratio erit voluntaria in virtute illius prima? cogitationis, diceturque proinde *advertentia interpretativa.*

M.f
Hij

Objectio. 155. Sed objicies inquirendo an fieri possit (in quod supponere videmur) ut dum intellectus plene advertit entitatem objecti peccaminosi, non occurrat ei cogitatio aliqua de malitia ? Si enim non occurrat, cum neque in illo objecto cognoscatur aliqua bonitas moralis (hanc quippe supponimus non adesse) operatio voluntatis non desumet ab eo bonitatem, neque malitiam : dabiturque proinde actus humanus indifferens in individuo. Si autem semper occurrat talis cogitatio, non videtur posse hujus rei aliam rationem assignari, nisi quod cognitio entitatis sufficienter ducit in cognitionem malitiæ, et eam secum trahit ; sine eo quod opus sit recurrere pro hujusmodi prima cogitatione specialiter ad naturæ author therein, vel ad aliud extrinsecum excitans ; cujus contrarium modo statuimus.

Respondetur, nullum esse inconveniens illud quod hic infertur, ex eo quod existente in intellectu plena advertentia enlilatis objecti alias peccaminosi, aliquando non statim, imo nec post aliquam morum occurrat aliqua cogitatio circa malitiam, neque circa aliquam bonitatem moralem, ac proinde quod ille actus maneat fomialiter indifferens in individuo : quia hoc esset per accidens ex defectu cognitionis : quo pacto admittendos esse in via D. Thomæ actus in individuo indifferentes alibi ostendimus. Neque etiam sequitur aliquid contra hucusque dicta, si hujus oppositum asseratur, videlicet nunquam intellectum plene deliberare circa entitatem physicam alicujus objecti, quin ei statim occurrat cogitatio aliqua circa raoralitatem : quia concursus ita assiduus prædictæ cogitationis non fit in virtute cognitionis entitatis physicae; sed ab authore naturæ, cui incumbit proponere cuilibet libere operanti regulam suæ operationis, quæ est lex, ne tunc maneat extra providentiam propriam creatura rationalis : et quia hæc propositio fit media prædicta cogitatione, idcirco statim atque homo cum deliberatione operatur, author naturæ illam immittit.

156. Juvat quoque ad hoc, quod cum voluntas naturaliter sit inclinata ad bonum honestum, et in intellectu semper sint per modum habitus principia saltem communia hujus boni, hæc inclinatio et habitus quasi solicitant authorem naturæ pro immissione prædictæ cogitationis, per quam valeat homo, quandiu agit libere, operari juxta talem inclinationem et habitum ; aut imputetur illi, si secus faciat. Experientia enim docemur. unicuique crebrius occurrere etiam in motibus primo primis, qui tribuuntur naturæ authori, phantasmata et cogitationes illorum objectorum, in quæ habilualiter inclinatur: ut inclinato ad iram facillime occurrit, etiam nullo extrinseco excitante, cogitatio de vindicta : et propenso ad luxum prolixe adveniunt cogitationes, et phantasmata venereorum, etc. Non quod prædictæ inclinationes præcise habituales sufficientes sint causare hujusmodi primas cogitationes: sicut nec possunt sufficienter reducere se ipsas, vel aliquam aliam facultatem de potentia ad actum secundum : sed quia sua propensione veluti solicitant naturæ authorem, ut immittat potius cogitationes circa eorum objecta, quam circa alia.

Neque

fra Neque propior hoc ipse auctor naturæ ad
I Γ»^ malum concurrit: quia primæ illæ cogita-
Hiïd tiones, quantumvis de objectis paccamino-
^Îsis, in quantum ornnino primæ sinit, non
wj movent ad prosequenda talia objecta, sed
'^indifferenter se habent, ut voluntas possit
eis uti ad prosecutionem, et ad fugam, atque
adeo ad peccandum, et ad honeste agen-
dum : tolamque vim inchoativam mali ac-
cipiunt ex discursu sequenti formali vel
virtuali : in quo cum intellectus moveat
Ï jam se ipsum, potest ad malum inducere.
«r» 157. Hæc diximus pro diluenda objec-
{n&.tioiie, et pro declaratione principii, in quod
ääii-reduci debet prima cogitatio circa morali-
talem. Sed an re ipsa ita sit, quod existenle
ramLplena advertentia circa entitatem objecti,
cuique statim occurrat cogitatio circa mora-
I lilatem, adhuc restat videndum. Quando
: enim advertentia ad entitatem esset tantum
semiplena, facilius admitti potest, quod
neque semiplena advertentia malitiæ sem-
per occurrat, etiam respeclu cujuscunque
I objecti. Quia dum intellectus est adhuc
I ligatus quoad advertentiam physicam, non
estquod ita infallibiliter excitet cogitatio-
nem circa moralitalem. Et hac via plures
motus semiplene liberi omnino a malitia
excusantur, el manent in individuo forma-
liter indifferentes : non ex defectu suffi-
cientis libertatis physicæ, sed ex defectu
advertentiæ ad moralitatem, ut tetigimus
dubio præced. num. 112. Quamvis etiam
sæpenumero ulraqucadverlentia semiplena
occurrit : et ideo tot committimus venialia
peccata ex defectu plenæ deliberationis.

Quando vero advertentia physica est ple-
na, tunc majorem ingerit difficultatem, an
malitiæ cogitatio semper occurrat ? In quo
non de omnibus objectis, neque de omnibus
suppositis idem ferendum est judicium.
Sunt enim quædam objecta, vel actus v. g.
odium Dei, blasphemia, homicidium et si-
milia, quorum malitia est adeo per se nota,
ql a nullo plene advertente entitatem possit
saltem sub dubio, vel scrupulo non adverli.
Alia vero sunt, quorum malitia non sic pa-
tet, quin possit post plene cognitam entita-
tem, adhuc latere elnon adverti. Hujusmo-
di sunt omnia illa, quæ dicuntur *inala* solum
nuia prohibita per jus positivum. Nam sicut
hoc jus a inultis ignoratur, et adhuc scien-
tibus non statim post deliberationem sem-
per occurrit : sic etiam potest non occurrere
cogitatio circa malitiam contra tale jus.
Imo etiam si quis deliberate cogitet de ma-
litia alicujus objecti orta ex prohibitione
juris naturalis, poterit nulla occurrere ei
cogitatio, sed potius habere invincibilem
inadvertentiam circa malitiam ejusdem ob-
jecti ex prohibitione juris positivi ortam:
ut si quis in die jejunii sumat cibum veti-
tum puta carnes in ea quantitate ut sibi
noceat ad salutem, quo casu objectum illud
habet malitiam contra jus naturale ratione
quantitatis, et contra jus positivum ralione
qualitatis : poterit ergo quis plene animad-
vertere non solum entitatem, et deleclabi-
litatem physicam illius cibi, sed etiam
malitiam contra jus naturale ratione ex-
cessus, sine eo quod illi occurrat cogitatio
aliqua de præcepto positivo prohibente qua-
litatem : ac proinde neque de malitia contra
tale præceptum. Cujus rei possent adduci
plurima exempla.

158. Similiter ex objectis jure naturali
prohibitis reperiuntur non pauca, quorum
malitia non est ita per se nota, ut statim
post deliberatam cognitionem circa esse
physicum indefectibiliter occurrat cogita-
tio circa malitiam. Nam licet obligatio
istius juris quantum ad aliqua principia
notissima sit; quoad alia tamen sive con-
clusiones, sive principia minus communia
non est ita patens, ut sicut potest ab aliqui-
bus invincibiliter ignorari, non possit
etiam, oblata occasione, non adverti : faci-
lius enim incurritur inadvertentia circa
aliquid, quam habitualis ignorantia.

Sed an plene deliberanti circa hujusmodi Brevis
objecta, cui non statim occurrit cogitatio
circa propriam eorum malitiam: saltem
occurrat circa aliquam obligationem magis
communem, videlicet apponendi cuilibet
operationi liberæ honestum finem ; aut in-
quirendi de quolibet objecto sibi adverten-
tur oblato, an sit bonum ; vel malum prose-
quendum, vel fugiendum, etc. minus est
nobis certum. Dicendum autem videtur,
quod neque hujusmodi cogitatio statim
semper occurrat. Quia etiam potest dari
ignorantia invincibilis prædictæ obligatio-
nis, quantumvis communis : *et* sane de
ea multi viri docti dubitabunt : a fortiori
ergo dari poterii, præserlim per aliquod
breve spatium, invincibilis inadvertentia.

159. Ex parte etiam suppositorum erit juvat
circa hoc magnum discrimen. Nam celeri- „'^9*
bus ingenio, et discursui circa moralia as-tersup-
suetis, jurisque principiis sufficienter im-{$jusvel
butis, et etiam iis qui profectui spirituali,
et directioni suorum operum accurate in-occurrat,
cumbunt, celerrime occurrent prædictæ
cogitationes propter inclinationes et habi-

lus, vel assuefadiones. quæ in ipsis manent.· et propter abundantiam, et ordinem inielligibilium speeicnim rationum moralium quas in memoria intellectuali conservant :quæque pungunt et sollicitant, ul de potentia ad actum cognitionis extrahantur. Unde in hujusmodi suppositis raro, vel non nisi per brevissimum tempus admittendus erit casus, in quo plenam deliberationem circa entitatem cujuseunque objecti non comitetur aliqua advertentia circa moralitatem : sive hæc advertentia sit de malitia ipsius objecti propria, sive de obligatione illa communi, quam nuper diximus.

In aliis vero ingenio tardioribus, et qui nec de acquirenda notitia moralium, nec de profectu curant, admittenda est aliquoties circa aliqua objecta inadvertentia et oblivio cujuscunque moralitatis, existante circa entitatem, utilitatem, aut delectabilitaiem physicam talium objectorum plena deliberatione. Nam sicut isti possunt omnem obligationem circa prædicta objecta invincibiliter ignorare : ita etiam cum habitualiter talem obligationem non ignorant, poterunt hic et nunc penitus oblivisci. Diximus *circa aliqua objecta,* etc. quia circa illa notissima. ut odium Dei, homicidium, el similia nulli credimus post plenam deliberationem circa entitatem physicam, non statim occurrere cogitationem de malitia morali : quamvis multi neque qualitatem, neque adhuc existentiam talis cogitationis in actu signato explicare noverint. De hoc tamen dicemus disp. 13.

§IV.

Posterior assertio ad plenam dubii decisionem.

, 160. Sit tertia conclusio. Advertentia sufficiens ad peccandum mortaliter non est necessarium, quod sit cognitio malitiæ mortalis, determinate ut mortalis : neque quod cognoscat objectum peccaminosum in se ipso, neque quod cognitio sit certa vel *probabilis* : sed sufficit advertere malitiam in communi non discernendo, quod sit tantum venialis: et sufficit quod sit cognitio talis malitiæ in sua causa : et quod de illa vel de ejus periculo occurrat dubium, suspicio,vel scrupulus; dum non adest saltem probabile judicium suadens contrarium. In prima parte hujus conclusionis, nimirum quod sufficiat advertere malitiam in communi. etc. conveniunt fere omnes Theologi, quos jam adduximus. Et ratio id aperto suadet. Nam qui prosequitur malum objectum flbsque sufficienti examinatione, quod non sit mortale, exponit se periculo malitiæ mortalis : et quantum in se est, habet animum amplectendi talem malitiam, si ibi sit : hujusmodi vero animus cum propter se. him propter prædictum periculum nequii a mortali excusari, \ccedit quod, qui ita operatur, saltem virtualiter ‹*t ex vi modi operandi amplectitur,non solum eam malitiam, quæ de facto in illo objecto sit, sed omnem eam. quæ attenta tali cognitione esse potest, quæqne per ipsam positivo non excluditur: ergo cum non excludatur malitia mortalis, sed quantum est ex vi cognitionis possit ibi reperiri, fit ut voluntas hanc malitiam saltent virtualiter amplectatur, ac proinde mortaliter peccet.

161. Secunda pars, videlicet non requiri cognitionem objecti peccaminosi in se ipso, ou» sed sufficere cognitionem in causa, habetur ex dictis supra disp. 5, toto dubio 6, ubi ad longum probavimus sufficere voluntarium in causa ad hoc, ut aliquid sit formaliter peccatum. Eatenus enim requiritur ad peccatum cognitio, quatenus requiritur, quod sit voluntarium : unde si hoc sufficit in causa, etiam illa sufficiet. Et hoc dumtaxat intendunt aliqui discipuli D. Thomæ infra referendi, qui asserunt non requiri ad peccatum mortale advertere expresse malitiam. Loquuntur enim de advertentia malitiæ in se ipsa, non vero in sua causa. Et ideo non contradicunt nostræseen nd® assertioni,sed huic tertiæ suffragantur. Advertendum est tamen, non quamcunquecognitionemcausæ sufficere, ut effectus in illa contentus imputetur ad peccatam : sed dt-bet cognosci causa ut causa, atque adeo cum aliquo *respectu vel* connolatione ad ipsum effectum, saltem ut possibilem. Et ideo ubi sola entitascausa? cognosceretur, et de continentia effectus peccaminosi nulla mentio neque suspicio adhuc in confuso occurreret, nullatenus ea cognitio sufficeret, ut talis effectus esset peccaminosus: neque voluntas prosequendo, vel apponendo illam causam incurreret aliquam malitiam ratione talis effectus. Sed circa hæc videnda sunt quæ diximus disp. citata.

Sed objicies, quia si causa effectus peccaminosi debet *cognosci in* quantum causa.et hæc ut talis non cognoscitur sine respectu vel connolatione ad ipsum effectum, etiam iste cognoscitur in se, seu quatenus a sua

caun distinctu». Connotatio enim alicujus termini neqiiilex presso cognosci, nisi ipsius lerminicvimolali expressa mentio occurrat. Præterca D. Thom. quæst. 73 præced. arl.8, e.xpre.-si·dicil, nocumentum scqiJiilum per sow aliqua actione, aggravare malitiam ; quamvis non sit intentum, nec prævisum. El idem docuit superius quæst. 20, art. 5. Ergo ut aliquid sit peccatum, sufficit cognosci causam secundum se, quamvis'nui Ia ipsius peccati mentio adveniat.

162. Respondetur, non sufficere ad hoc ul peccatum vel effectus peccaminosus dicatur cognusci in se ipso ; quod dum cognoscitur el punitur causa, etiam ipsius peccati aliqua mentio occurrat : sed requiritur ut dum actu committitur, adsit expressa ejus cognitio : ratione cujus quando de facto ponitur a parte rei in seipso sit voluntarium. El hoc dumtaxat negamus requiri ad ejus commissionem, cum asserimus sufficere cognitionem in causa. Sensus enim est quod nt aliquid, cum ponitur actu a parte rei,sit formaliler peccatum ; non est necessarium adesse tunc cognitionem formalem malitiæ;sed sufficere apposuisse causam, qualitercunque in ejus positione animadvertendo, quod ex tali causa sequendum sit, aut sequi poterii aliquod peccatum.

Ad illud ex D. Thoma respondetur S. Doctorem loqui, quando causa est peccatum ratione sui, el mdependenter ab ordine ad offectum: sicut actus fornicationis, ex quo potest sequi scandalum, se ipso est peccaminosus, etiam si ordo ad scandalum tollatur. Tunc quippe etiam si nullius effectus peccaminosi mentio occurrat, sed sola causa secundum se cognoscatur, cognoscitur ejus malitia, cum hæc non dependeat ab effectu. Imo potest cognosci illa gravitas, quam D. Thom. ait convenire peccato ratione nocumenti per se sequuti : quia re vera neque ista gravitas a prædicto effectu dependet vel specificalur: sed convenit ipsicaus® ratione sui, et absolute considerat® : quamvis a signo explicemus illam per virtutem inducendi tale nocumentum : non ita quod, (pia causainductivaesi majoris nocumenti, ideo sil pejor ; sed e contra quia in se pejor est, majus nocumentum inducit : *Manifesirw.lum esi enim* (ait D. Thom.) *meliorem actum tsse ex suo genere, ex quo possunt plura bona sequi, et pejorem, ex quo nata sunt plura mala sequi.*

163. Adde, quod ubi causa est secundum se mala,et perse illativa alicujusnocumenfi; qui cognoscit expresse malitiam convenientem cans® absolute el secundum se (quod flori poterit sine expressa recordatione nocumenti) ibidem virtualiter et interpretative cognoscit malitiam ipsius nocumenti. Virtualiter quidem, quia tota malitia nocumenti conlinetur virtualiter in malitia caus®. Interpretative etiam, quia cognita malitia causa;, sufficienter potest intellectus devenire per illam cognitionem in cognitionem malitiæ nocumenti : proindeqiie istius oblivio vel inadvertentia est sibi voluntaria, et dicenda *advertentia interprétaii>:a,* quia poterat et tenebatur advertere : et hoc genus advertenti® fatemur ad peccatum sufficere. Ai in nostro casa alifer res se habet : quia loquimur de causa, quæ præcise sit mala ex ordine ad effectum : ac proinde non aliter potest cognosci ejas malitia, nisi effectu ipso saltem in communi, et ut possibili expresse connotalo.

Quod si volueris testimonia D. Thom® in objectione adducta intelligere non solum de gravitate, quæ convenit caus® secundum se, etsolum a signo explicatur per vim inducendi majus nocumentum, sed de alia secundaria et accidentali,qu® ratione ipsius nocumenti superadatur, ita quod nocumentum sit vera ejus causa, utendum est solutione in hac additione contenta : quia malitia vel gravitas proveniens ab effectu intelligi nequit, nisi adsit cogitatio formalis, virtualis, vel interpretativa ipsius effectus. Casus exempli gratia esse potest, quem adducit D. Thom. de fornicatione habita in loco publico, qu® inducit majus nocumentum scandali, quam inducit mendacium. Dupliciter ergo verificari potest, quod malitia predict® fornicationis augeatursecundum majus nocumentum : vel quia eo ipso quod nata est pejus scandalum inducere quam mendacium, a posteriori colligitur esse in sua propria el essentiali malitia graviorem, seu esse graviorem gravitate specifica et essentiali. Et respectu *hujus* essentialis gravitatis dicimus nocumentum scandali solum se habere ul signum, nequaquam vero ut causam : atque adeo non requiri cognitionem talis nocumenti. N'el potest dici graviter ex *eo* quod, cum ipsum scandalum per se etiam sit malum, additum fornicationi dat ei per modum circunstanli® quamdam gravitatem; seu malitiam accidentalem distinctam a tota gravitate essentiali, et illi superadditam. Hæc ergo accidentalis gravitas vero dependet tanquam a causa a circunslanlia nocumenti :

Alja S-Doct.

et ideo sino hujus aliquali cognitione, saltem virtuali vel interprelativa (quam D. Thom. non excludit ; licet neget formaient nulli peccato potest accrescere. De qua vero prædîctarum gravitatum loquatur sanctus Doctor, indicabit contextus. Nobis videtur quod in artic. 5, quæst. 20, sermo sil de essentiali : el quod in 8, quaestionis 73. potest de utraque exponi.

Sittijrtor icrtu jars as.*r-liOUK

164. Tertia pars nostra ultimæ assertionis. videlicet non requiri, quod cognitio malitiæ sil certa vel probabilis.sedsuflicere dubium, suspicionem, «aut scrupulum ; dum non adest probabile judicium in contrarium. est etiam communis inter Theologos. Suadeturque hac ratione. Quicunque scit se posse in operando deficere, tenetur facere quod in se est, ut vitet talem defectum : alias merito ipsi imputabitur : sed qui operatur cum dubio, scrupulo, vel suspicione de malitia objecti, cognoscit se posse deficere, amplectendo illam malitiam, si forte ibi sit, sicut dubium, suspicio, vel scrupulus insinuant : igitur dum non facit quod potest, quaerendo scilicet cognitionem, quæ prudenter .suadeat non adesse talem malitiam. temere et imprudenteroperaturexponendo se ejus periculo : et quantum est ex vi affectus et modi operandi de facto illam amplectitur.

Coutirmaiio.

Confirmatur, nam vel is, cui occurrit suspicio, sive scrupulus de malitia objecti, habet aliam cognitionem, qua certius tenet non adesse talem malitiam ; in virtute hujus cognitionis prudenter contra scrupulum operatur? Vel non habet illam, sed agit dumtaxat ratione scrupuli? Si primum : cum illa certior cognitio saltem debeat esse probabilis, ratione ejus deponitur practice sufficienter scrupulus, et ita rèt casus exceptus in conclusione. Si secundum, cum voluntas non alia prudentiori cognitione quam scrupulosa illa dicatur, eo ipso imprudenter agit amplectens malitiam de qua scrupulus pungit ; vel saltem periculum, quod imminet ex vi scrupuli : ct consequenter peccat : nam qui amat periculum, peribit in illo.

Objectio.

165. Dices, licitum est cuique operari contra scrupulum : imo id sæpe consulitur scrupulosis, ut de scrupulis omnino non curent : ergo ubi non esset nisi scrupulus, non daretur sufficiens cognitio ad peccandum, præsertim mortaliter.

Diluitur.

Respondetur, antecedens es=e verum supposito probabili judicio in contrarium, quod. ignorantia et error# seclusis, regulariter adest, saltem per principia extrinseca :nom virtute talis judicii potest quisque prudenter centra scrupulum operari : et non magis de illo curare, quam si non adesset. Secluso vero tali judicio, nemini licet ojterari contra scrupulum : quia periculose et imprudenter ageret : el hoc ipsum sufficeret ei ad peccandum. De hac tamen latius, Deo dante, dicemus in tract, de conscientia ; ubi curabimus, quantum fieri poterit, scrupulosis consulere.

Prima aliarum sententia, eorunupte arguiiuntum.

166. Contra nostram primam assertionem est quædam sententia, quæ nequit jam censeri probabilis : solet autem tribui Nominalibus, præsertim Ochamo, ut videre estapud Almax num tract. 3 moral, cap.24, et apud Cordubam lib. 1, quæst. 23, dub. 10. Asserit vero prædicta sententia non requiri ad peccatum mortale majorem cognitionem neque libertatem, quam sufficiat ad veniale, atque adeo nullum dari hujusmodi peccatum ex sola imperfecta deliberatione circa objectum grave, sed omnia venialia esse talia vel ex genere, vel ex materiæ parvitate. Probatur hoc argumento. Eo ipso quod iriS. aliquis habeat semiplenam cognitionem^'^ circa malitiam alicujus objecti, habet po-ı»$α· tentiam ad deliberandum plene circa illam: et ideo si non deliberet, talis indeliberatio d*· est ipsi voluntaria ; censeturque proinde advertentia plena interpretative : sed hæc sufficit ad peccatum mortale ; et illa prior ad minus requiritur ad veniale : ergo nihil amplius requiritur ad illud ex parleadvertentiæ intellectus, quam ad istud sufficiat.

Confirmatur, nam sicut malitia mortalis cutest major, quam malitia venialis, ita faci- Π“1Λ lius percipitur, et deprehenditur ab intellectu : atque adeo plus requiritur ex parte cognitionis ad percipiendam malitiam venialem quam mortalem : ergo si cognitio, quæ dicitur semiplena semel est sufficiens ad peccandum venialiter, sufficit a fortiori ad peccandum mortaliter.

Confirmatur secundo : quia in actibus Cw!ir. externis non admittitur distinctio plenæ aut semiplenæ deliberationis, sed quæcumque deliberatio censetur sufficiens ad peccandum mortaliter: et propterea nullus a mortali

uwrlali excusabit homicidium exterius cum qualibet deliberatione factum : orgo idem diivtidmii est de actibus, et molibus internis: cum nulla sit ratio, ob quarn in istis major deliberatio, quam in illis desideretur.

IÔ7. Respondetur ad argumentum, potentium illam ad amplius deliberandum, quam tribuit cognitio semiplena, solum esse potentiam secundum quid, et valde diminutam, quæ proinde ul valeat sullicienter in deliberationem plenam influere, indiget adhuc specialiter adjuvari a naIur<e auctore: quare solum imperfecte et secundum quid reddit voluntariam carentiam hujusmodi deliberationis, quoties in eam non prorumpit. Eoque dumtaxat modo dicetur talis carentia *deliberatio interpretaliva,* nempe secundum quid. Sicut autem ad mortale, requiritur voluntaria simpliciter, ita necessaria est talis deliberatio, quae vel sit plena et formalis : vel esto sit interpretativa, fundetur supra inadverlentiam simpliciter voluntariam, supponentemqueproinde integram ct completam potentiam ad plene deliberandum : alias neque interpretative dicetur *deliberatio plena.* Accedit, quod sicut prædicta potentia tantum est secundum quid el incompleta, itaetiam obligatio ad plene deliberandum, quæ in eadem potentia fundatur, solum est obligatio secundum quid : quæ licet sufficiat ad peccatum veniale, quod in genere peccati est quid diminutum et incompletum, non tamen ad mortale, quod sicut est perfecte peccatum, ita requirit perfectam potentiam, plenamque obligationem ad ipsum evitandum.

Kiw 168. Ad confirmationem respondetur, solum procedere de malitia, quæ est venia- u:'· lis ex genere : quam admittimus difficilius ab intellectu percipi, quam malitia, quæ ex genere est mortalis. Cæterum ipsa malitia, quæ ex genere est morlalis(sicut etiam illa, quæ ex genere est venialis) citius et facilius percipitur cognitione semiplena et imperfecta, quam cognitione perfecta. Natura enim incipit ab imperfectioribus, et per cognitionem imperfectam ducit ad perfectam. Dum autem ad istam non pervenitur, quamvis malitia cognita alias sit mortalis, non nocet mortaliter, quia sicut ab intellectu, sic etiam a voluntate et appetitu attingitur diminute, et imperfecte : et ratione hujus imperfectæ attingentiæ diminuitur usque ad gradum venialis. Et in tantum poterit diminui ratione imperfectæ attingentiæ, ul omnino non remaneat: puta si nulla sit in cognitione deliberatio adhuc semiplena, qua sublata neque in actu voluntati-; vel appetitus aliquid libertatis remanebit. Dum autem non omnino tollitur deliberatio, quantumcumque diminuatur, semper manet aliquid libertatis, et consequenter manet aliquid malitiæ magis aut minus diminuta, etiam intra limites venialis, juxta deliberationis et libertatis diminutionem. Per quod objectio quædam, quæ hic fieri poterat, manet obiter soluta.

169. Ad secundam confirmationem di-nitminr cas, etiam in actibus externis habere locum?ccnnib· prædictam distinctionem *deliberafionisplenx et semiplenas;* et ubi esset tantum semiplena, quantumvis opus ad extra patratum esset grave, adesset tantum malitia venialis : sicut ubi nulla esset deliberatio, sed motus omnino subitus, nullum esset peccatum etiam si ad extra in actum homicidii prorumperet. Verum est tamen quod circa actus externos natura sua graves, et naturali jure prohibitos, sicut est homicidium, raro vel nunquam similis inadvertenlia contingit : quia ex una parle indigent non modica præparatione : neque sic cito exteriora membra applicantur ad illos, quin detur sufficiens spatium ad plene deliberandum : et ex aliastafim atqueseofferunt, occurrit advertentia circa malitiam, ut num. 157 dicebamus ; nisi ratio fuerit somno, amentia, aut ebrietate ligata, vel per aliquam vehementem passionem impedita, ratione cujus non semel aliquod externum homicidium excusatum fuit a culpa mortali. In aliis actibus externis, qui solum prohibentur lege positiva, ut est fractio jejunii, violatio diei festi, etc., facilius contingit inadvertenlia circa malitiam vel obligationem, et ideo multoties a peccato excusantur. Multo vero frequentius eliciuntur sine deliberatione saltem plena aclus interni sive voluntatis sive appetitus etiam circa objecta gravia : quia magis in promptu habentur ; facillimeque et citissime hujusmodi putentis in suos actus prorumpunt, adeo ut sæpcsæpius non detur locus deliberationi et discursui. Omittimus alia argumenta, quæ pro haesententia adducit Greg. Mart, quæ ex dictis habent facilem solutionem.

S-ulula ntenlia edrersa, et argumenta pro illa.

170. Secunda sententia contra secundam assertionem affirmat, posse reperiri peccatam mortale sine expressa advertentia alicujus malitiæ, ratione advertentiæ virtualis vel interpretativæ. Tunc autem dicit adesse hujusmodi advertentiam, quando ratio de facili poterat et tenebatur advertere, licet de facto nullam circa malitiam mentio occurreret. Pro hac sententia citant recentiores Almavnum tract. 3, moral, cap. 2-1, Adrian, quodlib. 7. art. 1, et Gersoiiem alphab. 33, lit. *H*. Cum quibus sentire videntur ex Thomistis Mag. Araujo, Greg, Mart. Montes, et alii locis cit. num. 110. Sed quia Dodores isti discipuli D. Thomæ sæpe (præserlim in solutionibus argumentorum) recurrunt ad advertentiam malitiæ in causa, diximus num. 16), eos nobis non adversari, sed loquutos fuissejuxta sensum tertiæassertionis. Arguitur autem pro praedicta sentenlia primo ex D. Thoma art. 7 hujus quæst. in solut. ad 2, ubi dicit, quod si ratio superior non dirigat actus humanos secundum legem divinam, dicenda est consentire in peccato, sive cogitet de tali lege, sive non cogitet : quia si cogitat contemnit illam : et si non cogitat, negligit : ergo ad hoc ut committatur peccatum (et est sermo de mortali) non requiritur actualis cogitatio legis illud prohibentis, atque adeo neque malitiæ.

Phuium argu-acntom

' tûr 3,1'eria·

Confirmatur : nam apud S. Doctorem multolies ipsa inconsideratio est peccatum, ut videre est 2, 2, quæst. 53, artic. -1, ubi numeratur inter peccata contra prudentiam. Et quæst. 107. artic. 1 ad 2, et 2 ad 3, oblivio beneficiorum numeratur inter peccata opposita gratitudini : ergo cum oblivione et inconsideratione malitiæ, vel obligationis stat ratio peccati.

confir-Ball0·

Confirmatur secundo -.quia in viaD. Thomæ et Thomistarum primum Angeli peccatum ortum habuit ex sola inconsideratione finis supernaturalis, vel obligationis referendi in illum propriam et naturalem beatitudinem : igitur non est necessaria advertentia expressa obligationis, vel malitiæ.

Diluitur tneiauiii

171. Respondetur ad argumentum, admiES0 ibi esse sermonem de peccato mortali (quod non concedit Curiel) ncgligentiam illam cogitandi legem æternam non fuisse absque omni advertentia malitiæ vel obligaliqnis : quia dum ratio ita neglexit, saltem agnovit, se teneri ad cogitandum, el ralione istius actualis cognitionis illa non cogitatio fuit voluntaria et culpabilis. Adde quod etiam si neque legis æternæ, neque obligationis de ea cogitandi expressa mentio occurreret, adhuc illud peccatum non committeretur sine expressa advertentia malitiæ per ordinem ad legem naturalem vel humanam. Et licet hujusmodi advertentia per modum judicii non exisleret formaliler in ratione superiori, sed inferiori, adhuc negligentiaet peccatum possent superiori attribui : quia ubicumque prædicta advertentia reperiretur. esset intellectui sufficiens ratio ulterius cogitandi, usque dum perveniret ad cognitionem legis æternæ, quod est munus rationis superioris, cuique imputari debet si non perveniat : imo sicut lex naturalis est quædam participatio legis æternæ, et potest dici virtualiter ipsa aeterna lex : sic cognitio formalis illius dici potest cognitio virtualis istius, idem præstans ac si esset cognitio ejus formalis. Nos autem non negamus sufficere ad peccatum mortale cognitionem virlualem, quando datur alia formalis, in qua contineatur.

Et idem dicimus de advertentia inlerpretativa, quam ad id sufficere libenter concedimus, si tamen adsit, vel praecesserit aliqua advertentia formalis in qua fundetur : alias non est vere dicenda advertentia interpretativa. Cum enim hæc prærequirat, ut intellectus possit et teneatur advertere, et potentia ad libere advertendum includat aliquam advertentiam actualem, quæ sit ratio discursus sequentis, consequens est, ut hujusmodi advertentia seclusa, neque salvetur prædicta potentia, neque fundamentum advertentiæ interpretative ul explicuimus a num. 113. Et per hoc manet solutum aliud argumentum ex ralione, quod in præsenli fieri solet, sumptum ex æquivalentia advertentiæ virtualis, vel interpretativæ ad formalem : est enim prædictum argumentum de subjecto non supponente, si excludimus a toto processu intellectus omnem formalem advertentiam malitiæ.

*Ad

172. confirmationem concedimus,Sotyiicr oblivionem et inconsiderationem sæpe esse ®· peccata : dicimus tamen nunquam id con- nati". tingere, nisi obligationis considerandi et memorandi aliqua mentio saltem in communi occurrerit. Stat enim aliquem expres-

se

advertere se tenori ad cogitandum, et inquirendum de aliquo objecto, sive determinato, sive vage sumpto ; et quod non cogilOlneque inquirat ; sed illud oblivioni tradat. Et tunc talis oblivio erit voluntaria et peccaminosa : utpote quæ ratione illius qualiscumque advertentiæ potuit, et deberet excludi. Seclusa vero prædicta advertentia, nullum fuisset in ratione principium, per quod sufficienter excludi posset ; ctsic maneret oblivio pure naturalis.

Ad secundani confirmationem tria dici possunt Primum est, quod licet in secundo instanti, in quo Angelus primo peccavit, non animadverterit expresse obligationem referendi ad finem supernaturalem ; habuit lamen expressam et formalem hujus advertentiam in instanti prdxime antecedenti.. quod fuit primum suæ creationis : et quia hujusmodi advertentiam non conservavit in secundo instanti, cum posset (ipsa quippe advertentia habita in primo erat intellectui Angelico sufficiens ratio, ut posset eandem conservare in secundo) merito imputatur illi, quod non conservaverit : et sequens inadvertentia censetur advertentia interpretata. Secundo dicas, Angelum etiam insecando instanti advertisse expresse suam obligationem : sed quia non advertit practice, et efficaciter, sed solum speculative : ex defectu advertentiæ practicæ deliquit. Nos autem cum ad peccandum requirimus advertentiam expressam malitiæ, loquimur de advertentia speculativa : nam practica si daretur, eo ipso impediret peccatum. Tertio posset dici, quod etsi Angelus in illo secundo instanti non cogitaverit de ordine ad finem supernaturalem, defectu cujus cogitationis lapsus est ; animadvertit tamen, se teneri ad cogitandum, eo ipso quod vellet operari : et ratione talis advertentia imputatur illi ad peccatum, quod operatus fuerit amando se ipsum sine prædicta cogitatione, et sine relatione ad finem supernaturalem, quem debuit cogitare.

173. Secundo arguitur ab inconvenientibus, quæ videntur ex sententia nostra deduci. Nam in primis sequitur, nullum esse discrimen inter peccata, quæ committuntur ex malitia, et inter illa, quæ fiunt ex ignorantia, aut passione. Etenim discrimen inter hujusmodi peccata in eo deberet consistere, quod qui peccat ex malitia, habelactualem peccati cognitionem; et nihilominus illud prosequitur, propter habitum vitiosum in se manentem : qui autem ex ignorantia vel passione peccat, caret prædicta cognitione, quæ si adesset, impediret peccatum : igitur ai ad quodlibet peccatum necessaria est actualis advertentia malitiæ, nullum erit prædictum discrimen.

Sequeretur deinde, omnes qui peccant, habere conscientiae remorsum : nam illa actualis cognitio malitiæ necessario conscientiam pungit, et reprehendit. Hoc autem esse falsum, constat tum ex illo Pauli 1, ad Corint. 4 : *Xihil mihi conscius sum, sed non(Jot,nt4· in hoc justificatus sum.* Ubi etsi nullius haberet peccati remorsum, aut notitiam ; verebatur nihilominus, ne illud admisisset. Tum etiam in hominibus valde depravatis, qui omni timore postposito, et sine ullo scrupulo in peccata labuntur : nec tamen idcirco aliquis eos a malitia excusabit. Tum præterea, nam quis dubitet, peccare gravissime hæreticos sectando proprias hæreses ? Sicut etiam Paganos, et Judæos Evangelium sibi propositum spernendo, atque Catholicos persequendo ? Tantumque absunt a conscientiæ remorsu, ut arbitrentur potius obsequium se præstare Deo : ergo, etc.

Tertio sequitur, non peccare mortaliter illum, qui ex prava consuetudine sine advertentia pejerat : quippe dum peccat, nulla subit ei mentio malitiæ. At hoc est contra salis communem Theologorum consensum, ergo, etc.

174. Respondetur, nullum ex prædictissoimîo. inconvenientibus, quod vere inconveniens sit, ex nostra sententia deduci. Unde ad Qnid primum dicendum est, discrimen inter illaa"f'"£ut peccata consistere penes hoc, quod peccans pcreans ex malitia, adhuc dum peccat, scit et adver- üa, ex" tit malum esse quod eligit ; et nihilominus propter pravam voluntatis dispositionem passione, placet, et eligitur, aC si esset bonum : imo licet judicetur bonum hic et nunc ab eligente, attenta prava dispositione sui appetitus, et respectu talis dispositionis; absolute tamen judicatur malum, et advertitur hæc malitia. Qui autem peccat ex ignorantia, dum sic peccat, neque advertit, neque scit illud quod eligit, esse malum : imo si sciret, non eligeret : peccat tamen, quia quando ignorantiam incurrit, actu animadvertit se leneri ad addiscendum, excludendamque ipsam ignorantiam. Imo animadvertit ignorantiam, quam incurrebat, fore sibi poslmodum causam delinquendi. Rationeque hujusmodi advertentiæ prædicta ignorantia fuit voluntaria et vincibilis : et quidquid ex ea ortum habuit, fuit voluntarium et prævisum in causa ;

quod sufficit nd peccandum Si nutem ea prævisio defuisset, nequaquam imputaretur ad culpam quidquid ignorantia peperissel.

Similiter est do illo, qui peccat ex passione. Nam licet cum passio jam adest, non consideret malitiam ; animadvertit tamen illam, vel saltem ejus periculum, cum in passione esse eligit : vel cum videns passionem insurgere, de ea reprimenda non curavit, qua? est etiam advertentia malitiæ in causa. Quod si nec tunc advertit, et passio sit tanta, quæ usum rationis tollat, non erit ibi peccatum ; quia fuit passio antecedens, et non voluntaria : et talis passio totaliter a peccato excusat, ut videbimus ex D. Thoma infra quæst. 77, art. 7.

Remor- 175. Ad secundum inconveniens respon-
wieciÎv detur animadvertendo, quod remorsus
^^conscientia? importat aliquid ex parte in-
«nniissit tellectus, nempe judicium discernens ma-
iorihL< lum, aut mali periculum : et aliquid ex parte voluntatis : videlicet angorem illum et insultum, quo timorata? voluntates ad præsentiam mali vel periculi solent in se ipsis torqueri. Primum ex istis vere adest omnibus qui peccant : sive dum actu exercent opus prohibitum ; sive dum opponunt causam. Et licet peccatores sæpe dissimulent. quasi nihil mali adverterint ; nihilominus tamen nisi velint se ipsos decipere, teste eorum conscientia, aliqua eis notitia subiit, saltem sub dubio vel scrupulo, unde possent, si vellent, amplius rem inquirere, et malitiam clarius detegere. Posterius autem deest sæpe hominibus depravatis : quorum voluntas per multitudinem peccatorum valde obdurata est : ipsaque peccandi consuetudo callum timori obduxit : ob idque sine ullo insultu vel trepidatione in peccata labuntur, et bibunt iniquitatem
Job. 15. sicut aquam, ut dicitur Job 15. Ad veritatem autem nostræ assertionis sufficit prior illa notitia ; sive adsit, sive non hic posterior remorsus.

Vasq. Ad locum Pauli occurrit bene P. Vasquez, Apostolum non dixisse *nihil mihi conscius sum,* propter peccata ex defectu advertentiæ tunc commissa: sed quia verebatur, ne reus esset alicujus peccati a se antea commissi. quod ipsum tunc lateret : non quia sine ulla advertentia committi potuisset ; sed quia factum cum illa, poterat oblivioni jam traditum esse : cumque Deus nullius obliviscatur, recte subjunxit, *qui autem judicat me, Dominus est.* Quamvis ergo neque Paulus, neque alius dum actu peccat, vel causam peccati apponit, dicere possit, *nihil mihi conscius sum,* quia tunc cuique subesi aliqua malitiæ cogi talio saltem in communi, aut aliqua ejus suspicio, dubium, vel scrupulus, quæ quantum ex parte cognitionis, conscientiam reprehendunt : post commissa tamen peccata quisque id non semel dicere poterit, quia facillime ex memoria labuntur. Et præsertim venialia : de quibus loquebatur Paulus ; nun vero de mortalius, cum sciret se esse confirmatum in gratia.

176. Ad illud de haereticis respondet D. Hwt-
Thom. quæst. 1β de verit. art. 3 ad 2, errorem in ratione superiori existentem tol-jj^
Iere ab eis conscientia? remorsum : sicut tollit ignorantia in iis qui propter ignorantiam peccant. Verum quia talis error, ut supponitur, est vincibilis et voluntarie acquisitus (alias a peccato excusaret) in ipsa acquisitione adesse debuit expressa advertentia circa ejus malitiam, saltem sub dubio vel suspicione : et ratione talis advertentiæ habuit intellectus sufficiens principium ad investigandam veritatem, prædictumque errorem deponendum : cumque ipse sit causa sequentium peccatorum, de quibas jam scrupulus non occurrit, satis est illa advertentia, cum qua fuit acquisitus, ut prædicta peccata fieri dicantur cum formali advertentia malitiæ in sua causa : licet dum acta committuntur, nulla jam talis malitiæ mentio occurrat. Et hoc universaliter verum est de omnibus peccatis, quæ tam haeretici quam pagani et Judæi per errorem vincibilem committunt ; nam cum hæc sint eis voluntaria solum in causa, quæ fuit acquisitio talis erroris, satis est advertisse malitiam in ipsa causa et acquisitione erroris. Ab aliis vero, quæ committunt per errorem invincibilem, ipse error excusat, quia est involuntarius, neque adhuc in ejus acquisitione adfuit advertentia malitiæ.

Per quod patet ad aliud de paganis, et^
Judaeis contemnentibus Evangelium, et Ec- tu*
clesiam persequentibus : si enim id faciant per errorem vel ignorantiam invincibilem, ut dum veritas Catholica non eis sufficienter proposita fuit, consequenter non peccant ; sed ipso errore x el ignorantia excusaritur. Si vero per errorem vel ignorantiam vincibilem et culpabilem, dicendum est de illis, sicut diximus de haereticis. j

177. Tertium inconveniens nequaquamçirjf
sequitur ex nostra sententia : nam qui pra-^.£
va consuetudine inadvertenter pejerat, idcirco peccat mortaliter, quia omnia illa««ri
perjuria sunt ei voluntaria et prævisa in causa, videlicet in acquisitione talis con-trf*

iucludinis : quatenus dum erepit crebro, ot
Mnediwussiono veritatis multiplicare jura-
menta, animadvertit pravum illum jurandi usum futurum sibi causam proferendi postmwlum inulta inudvertenlor, ot cum pericula quod essent falsa : unde jam istorum molili»praecessit in prædicta causa expressa elactualis cognitio. Nisi velis dicere, juramenta, quæ sine ulla advertentia neque ad veritatem aut falsitatem, neque ad rationem juramenti proferuntur, non habere rationem peccati mortalis, etiam objective, vel in causa: quia eo ipso quod sine ulla advertentia proferantur, non sunt formaliter juramenta, neque verba humana, sed quidam sonus in aero causatus sine ulla formali significatione: el ideo parum refert, quod aliassint vel non sint voluntaria. Sicut de hlasphemiis, contumeliis, et aliis peccatis verborum, quando ab ebrio vel amente proferuntur, diximus disp. 5 a num. 107.

te- Contra tertiam assertionem militantquo-
.H, queduæ sententiae. Aliaquæ negat, sufficere peccatum advertentiam malitiæ in sna
%,causa. Quam luentur Vasquez, et plures
,8t alii relati a nobis supra disp. 5, dub, 6.

Ubi egimus quaestionem illam, *an ad peccatum sufficiat voluntarium in causa, etiam si quando urget obligatio, neque adsit jam advertentia in intellectu, neque in voluntate libertas?* partemque affirmativam resolvimus ; ut argumenta contra illam, quæ hic quoque fieri poterunt, enodavimus. Alia sententia negat, sufficere ad peccatum mortale advertere malitiam in communi, nisi determinate cognoscatur esse mortalem seu gravem. Pro hac refert Curiel in præsenti
J-art. 8, dub. 1, Victoriam, Angestum, Cordubam. Sed eam alii Theologi fere communiter reprobant : neque habet pro se alicujus momenti fundamentum.

DUBIUM V.

Ijuis consensus voluntatis necessarius sil, et sufficiat, ut motus appetitus sensitivi circa abjectum sub mortali prohibitum sint peccata mortalia ?

178. Haec difficultas solet tractari inferius circa delectationem morosam. Sed quia communis est pro omnibus motibus sensitivi appetitus, sive sint delectationes, sive desideria, timores, aut tristitiae, odium vel amor, etc., congruentius judicavimus illam præsenti disputationi adjicere : quam pro prædiclis motibus in universum instituimus. Prius autem quam ad decisionem accedamus, observandum est, quod postquam intellectus plene advertit su erexisse in appetitu sensitivo motum v. g. delectationis circa objectum sub mortali prohibitum (ulrumque in hoc dubio supponitur, etqnod intellectus plene advertat, et quod objectum sit materia gravis de genere mortalis) voluntas potest se habere tripliciter. Nam vel positive resistit, curans efficaciter motum illum expellere. Vel positive in illum consentit : vel neque consentit positive, neque dissentit, sed permissive se habet, non curans efficaciter de ejus expulsione. Sive hoc posterius contingat, quia voluntas tunc suspendit omnem actum (casus apud nos est impossibilis) aut saltem circa ipsam delectationem nullum exercet : sive quia licet habeat aliquem actum, hic tamen neque est consensus in delectationem, neque dissensus efficax: sed vel volitio permittendi illam; vel aliqua ejus simplex displicentia, aut aliquid hujusmodi.

In primo et secundo casu nulla est difficultas: qua si voluntas efficaciter resistit, potius ibi est meritum et corona, quam aliquod peccatum, ut explicuimus dub. 3. Si autem positive consentit, sine controversia peccat mortaliter: cum nullum ex requisitis ad hujusmodi peccatum tunc deficiat. Sed in tertio, quando videlicet neque efficaciter curat de expellenda delectatione, neque positive illam amplectitur, merito dubitatur, an peccet mortaliter? Quia non omnino constat utrum voluntas sub mortali solum teneatur ad non consentiendum: an vero etiam ad positive et efficaciter resistendum. Ex cognitione autem hujus obligationis dependet tota praesentis dubii resolutio.

179. Deinde nota, ex duobus capitibus posse oriri, quod voluntas sub mortali teneatur ad resistendum prædiclis molibus, vel per se propter inordinationem et malitiam, quæ in illis reperitur, quoties permittuntur ferri ad objectum pravum sine voluntatis resistentia : quasi ea inordinatio talis aut tanta sit, ut secundum se, atque adeo etiam omni alio periculo secluso, postulet interdici voluntati sub mortali ejus permissionem. Vel per accidens, propter periculum aliquod quod immineat incidendi in aliquid grave.nisi voluntas positive resistat: ut si ob non resistentiam adesset periculum consensus positivi ipsius voluntatis, aut alicujus effectus noxii, qui ob nocumentum grave, quod infert, postulat sub mortali.

ut positive impediatur. Et sane cum ob prodictam non resistentiam urget talo periculum, perspicuum est, teneri voluntatem ad illam sub mortali : quia ita tenetur unusquisque ad faciendum quod in se est, ne periculo incidendi in mortale se exponat. Remanet ergo examinandum, an etiam eo periculo secluso, prædicta obligatio subsistat ? Et rursus an dum non adhibetur praedicta resistentia, adsit semper tale periculum : proindeque hac saltem v ia teneatur semper voluntas sub mortali ad resistendum.

Iero *et communior opinio.*

180. Dicendum est primo, secluso periculo tam consensus, quam alterius nocumenti gravis, non teneri voluntatem sub mortali ad positive resistendum motibus sensitivi appetitus, quantumvis ex objecto pravis el inordinatis : el ideo dum non consentit, si non resistat, sed negative vel permissive se habeat, non peccat mortaliter. Hæc conclusio est satis communis inter Theologos : eique plurimum favet D. Thom. quæst. 15 de verit. art. -l ad 10, ubi sic ait: *Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius, non habet inlerpretativum consensum, etiam si non resistat : sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, et de nocumento consequenti, ulpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, et in prxeeps ruere, nisi expresse resistat, videtur consentire.* Ex quibus verbis constat, quod S. Doctor non agnoscit in voluntate consensum etiam interpretativum (quod ad minus debet intelligi de consensu interpretative sufficienti ad mortale) propter solam non resistentiam, etiam postquam ratio advertit motum illicitum in appetitu insurgere, usque dum animadvertat periculum ruinæ per inclinationem et consensum in illum, aut nocumentum imminens, nisi resistat. Et in hac quæst. 74, art. 6 ad 3, expresse dicit, delectationem non dici morosam, atque adeo neque peccaminosam mortaliter, usque dum *ratio deliberans circa eam immoratur: nec tamen eam repellit, tenens et vol-* J'.Am, *vens libenter, etc.* Et citat prose Augustinum lib. 12 de Trinit. cap. 12. Sentit ergo quod nisi voluntas libenter teneat et volvat delectationem (quod sane sine consensu in illam intelligi nequil)non peccat mortaliter.

Idem docet in 2, dist. 21, quæst. 3, art. I, ubi in line corporis ita concludit: *Appetitus sensualitatis, ct delectatio consequens appetitum ante consensum rationis deliberata peccatum mortale non est : sed post cmiseiouin rationis deliberate peccatum mortale incurritur.* Quod repolit in solut. ad 2, et 2, 2, quæst. 35, ari. 3, et alibi non semel. Igitur ex mente Ang. Doctoris motus sensitivi appetitus sine voluntatis consensu, aut saltem ejus vel alterius nocumenti gravis periculo nequit ad rationem peccati mortalis pertingere.

Apertius id tuetur D. Bonavenlura in 2, dist. 24, in 2, p. distinctionis art. 2, quæst.2, Cajet.in sum. *erbodeleclatio morosa* num.4, cvi ibi ; Si *non ex complacentia, sed ex non elimatione commotx cogitationis et delectationis negligentia provenit (puta quia scit voluntatem suam constantem, et confidit quod propter hujusmodi commotiones phantasia et concupiscenti# non ruet in consensum malum) peccat quidem quia potest el debet conari nd repellendum hujusmodi intima bella, et pericula maxima, et quantum in se est implere illud. Persequar inimicos meos, et non concertar donec deficiant : non tamen peccat mortaliter, etc.* Eidem assertioni subscribunt Adrian, quodlib. 4, quæst. 3, de Eu-lira, charist. Vers. *El circa hxc.* Gerson. 2, tract, *de delectatione morosa* alphab. 30, lit. Swt C. Corduba lib. 1, quæst. 23, dub. 10 ad", abè Navarro in sum. cap. 11, num. 12, Rosella verbo *Delectatio* num. 1, Armilla eodem y»* verbo, η. 2, et verbo *Cogitatio* num. 3, Manuel Rod. 1, tom. sum. cap. 212. Et præter alios quos refert Thomas Sanchez amà lib. 1, sum. cap. 2, num. 13, Scholiasts summæ Cajetani dictus *Gaugericus Hispanus to* cit. verbo *Delectatio* lit. B. Alvar, in prà-jfe» senti disp. 119, num. 4, conclus, ubi etiam Ufa Araujo art. 10,dub. 2, Granad. controver.6, de peccat, tract. 4, disp. ultima, Lorca disp. 28, memb. 2, Salas tract. 13, disp. 6, sect. 3, Castropalao 1, p. tract. 2, disp. 2, panel. 10, § 5. Soled etiam citari Medina in præsenti art. G, docum. 5, yibi potius videtur contrarium statuere ; nisi quia modum dicendi Cajetani utsuæsententiæ limitationem refert, et non impugnat. I

181. Probator hac ratione. Non potest u-: esse major obligatio resistendi motibus sen-^ sitivi appetitus, secluso alio periculo, qaam sit inordinatio in ipsis molibus reperta:sed hæc est tantum venialis : ergo prædicta obligatio non potest esse sub mortali. Major constat, quia non potest esse major obliga- l lio

tio vitandi aliquod malum, loquendo de obligatione per se, quam sil ipsum mulum, .quod vitandum est : quare si malum sil grave, obligatio erit gravis, si vero leve, obligatio erit levis. Cum enim tota ratio instituendi obligationem fuerit tale malum, oportet ut cum illo com mensuretur, nul- Idienusque ipsum excedat. Minor vero probatur : nam eo ipso quod deficiat consensus voluntatis, non est a quo appetitus sensitivus recipiat malitiam mortalem : hæc enim semper debet ab actuali influxu voluntatis descendere : quo secluso, quidquid aliunde oritur, esto sit peccatum, non potest excedere limites venialis. Eo praesertim, quia dum voluntas actu non influit consentiendo el movendo appetitum, iste non agit ut liber simpliciter, sed tantum secundum quid: ea scilicet libertate, quam ab initio emanationis accepit : quæ, ut dub. 2 vidimus,solum est libertas secundum quid, atque adeo incapax malitiæ mortalis, quæ non potest esse nisi in actu simpliciter libero. Wr- Confirmatur, nam ut ait D. Thom. ari. 4 i^hujus quæst. inordinatio, quæ non destruit principium vitæ spiritualis, quod est ordo ad finem ultimum, non potest esse mortalis : sicut infirmitas, quæ non corrumpit principium vitæ corporalis, non est ad mortem : sed inordinatio appetitus sensitivi quantumcumque crescat, dummodo voluntas et ratio non præbeant ei consensum, non destruit prædictum ordinem : igitur non est mortalis : atque adeo nec debet sub mortali ejus permissio prohiberi. Minorem probat S. Doctor, quia inordinatio circa finem non est nisi ejus, cujus est ordinare ad finem : contraria enim circa idem versantur : ordinare autem ad finem ultimum non competit sensualitati, etiam attento eo, quod in homine habitual iter participat ; sed soli rationi. Etenim cum patentia inferior habitualiter participat ex superiori, non participat quod in ista est præstantius, sed quod est infimum, juxta illud *supremum infimi attingit infimum supremi* : cum autem supremum, in quod ratio practica se exlen- **fi** cit ordinare ad finem ultimum, fit ut appetitus sensitivus nequaquam hoc habilualiler participet : ac proinde quod nec prædictus ordo, nec contraria inordinatio ab alia fieri possit, nisi a ratione per proprium actum : licet talis actus per suuni influxum tam ordinem quam inordinalionem, quæ ipse facit usque ad aclus appetitus sensitivi ab eodem imperatos diffundat.

182. Dices primo, majorem non esse tin- ειτ» dequaquo veram : nam sæpe ob vitandum çu"'· malum, quod secundum se non excedit limites venialis, imponitur obligatio sub mortali, ut videre est sequentibus exemplis. Etenim actus gula?, quo quis inordinate comedit, secundum se et attenta naturali lege, solum est peccatum veniale : el nihilominus Ecclesia ob vitandum hoc peccatum sæpe imponit obligationem sub mortali : ut cum præcipit jejunare, quo tollitur inordinatio comestionis. Deinde qui relaxatione aboleret aliquam laudabilem consuetudinem aut legem, qua observata multa peccata venialia caventur, uti est in religionibus lex conticendi post dictum Completorium, vel abstinendi a confabulationibus in claustris, dormitoriis, etc., iste peccaret mortaliter, ut censent graves Theologi ; etiam si in simplici transgressione talis legis vel consuetudinis solum sit peccatum veniale : ergo ex causa vitandi hujusmodi peccata potest imponi obligatio sub mortali. Præterea : qui turpem effigiem, ut nudæ Veneris, ex curiositate aspicit, seclusa alia prava intentione, vel periculo solum peccat venialiter : et tamen qui similem effigiem communiter aspiciendam exponit, peccat mortaliter : ergo tenetur sub mortali ad vitandum id, quod est causa, vel occasio peccati venialis. Adde, quod si in prædiclis motibus solum est malitia venialis, et hac ratione permissio illorum a mortali excusatur, eadem ratione excusabitur consensus in eosdem : quippe consentire in illud, quod præcise est peccatum veniale, ut in simplex mendacium, verbum ociosum, et similia, non excedit limites venialis.

183. Sed hæc non enervant nosiram ra- impU. lionem, quæ intelligi debet non de quacum- s«atur. que obligatione vitandi malitiam venialem, sed de illa, quæ a lege naturali imponitur præcise ob istum finem : neque habet aliud superius motivum, quam ne sit in aliquo ex nostris actibus talis malitia. Nam re vera in casu de quo agimus, secluso (ut secludimus) omni periculo vel consensu voluntatis, vel alterius gravis nocumenti, nulla alia ratio apparet, ob quam voluntas teneatur resistere singulis motibus inordinatis appetitus sensitivi, nisi ut non sit in aliquo ipsorum, neque in homine sua illa qualisqualis inordinatio.

Quare ad primam instantiam in contra- pri. rium propositam dicendum est, Ecclesiam «lauiins- non præcipere jejunia ob vitandam præcise ‘aaUADL inordinationem gulæ , quæ, attenta natu-

rali lege, palest in sumptione cibi roperiri : nam in jentaculo matutino, in cffina, et in carnium comestione moderatis nulla est talis inordinatio, attenta præcise illa lege ; et nihilominus per legem jejunii Ecclesiastici prohibentur. Quin imo non semper per hujusmodi legem prohibetur inordinatio gulæ lege natura? prohibita : quia etiam si quis in die jejunii comedat usque ad crapulam, dummodo non nisi semel, et quadragesimales cibos, observat legem jejunii Ecclesiastici; tamen contra legem naturalem peccat peccato gulæ. Alius ergo superior finis adest Ecclesiae ad imponendam fidelibus prædictam obligationem sub mortali. Quem Ecclesia ipsa declarat in præfatione pro quadragesima verbis illis : *qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris et pr.rmia.* Diximus *de illa obligatione. qu.r a lege naturali imponitor,* etc. quia loquendo de lege positiva non negamus potuisse prohiberi sub mortali permissionem prædictorum motuum : quippe legislator positivus, si voluisset, invenisset sufficiens motivum ad talem prohibitionem. Cæterum quia de facto nulla est talis lex positiva, standum est soli naturali ; ralione cujus nullum adest motivum prohibendi sub mortali prodictam permissionem, aut motibus illis positive resistendi, ut slalim magis declarabitur.

Atf s<-nind»m. 134, Per quod patet ad secundam instanniam. Nam etiam finis illius consuetudinis vel legis, sive ut melius dicamus, finis prohibendi earum relaxationes, non est dumtaxat vitatio peccatorum venialium, quæ illis caventur; sed potius magna perfectio, et decor, quae, similibus legibus, vel consuetudinibus in suo vigore subsistentibus, accrescunt bono communi. Unde etiam si in una vel alia trangressione legis, aut consuetudinis obligantis sub veniali non sit major culpa, quam venialis ; imo si lex non obligaret ad culpam, sed ad solam pcenam, adhuc venialis culpa ibi non reperiretur; nihilominus ad illas non relaxandas obligatio esset sub mortali. Quod aperte ostendit, finem, propter quem consurgit hæc posterior obligatio, præstantiorem esse, quam evitatio hujus, vel illius peccati vemalis.

Hoplita. Nec refert, si urgeas, quod etiam in nostrocasu potest inveniri altior finis obligationis resistendi motibus appetitus, quam vitatio solius malitiæ venialis in illis repertæznam posset esse talis finis bonum, quod propter prædictam resistentiam ipsi homini accrescit, vel saltem decor, qui accedit bono communi ex consistentia prædictæ obligationis: et ratione istius finis ita. superioris poterit obligatio ad resistendum injungi sub mortali.

vrnfc

aliquis finis valde conducens ad facilius katitudinem assequendam : sicut re vera conducit abstinentia illa, quam Ecclesia præcipit : quamvis talis finis ex natura rei non sil simpliciter necessarius ad prodictam assecutionem. At in nostro casu tota obligatio consurgit ex lege naturali : non enim apparet lex positiva, quæ universaliter jubeat resistere motibus inordinatis sensitivi appetitus. Ex alia vero parte hujusmodi lex naturalis nihil præcipit sub mortali ob quemcunque finem, nisi quod secundum se est simpliciter necessarium ad beatihidinem consequendam : neque prohibet similiter sub mortali, nisi quod grave nocumentum alicui inducit : quorum neutrum in casu nostræ assertionis locum habere, cuilibet intuenti constabit.

Minus autem favet propositæ replicæ seeunda instantia, aut ejus solutio. Nam lota ratio obligationis sub mortali non abolendi legem obligantem præcise ad veniale est grave detrimentum, quod fit bono communi; non autem malitia, quæ in hac, et illa legis, aut consuetudinis trangressione (sine relaxatione tamen) reperilur. Unde ex hac instantia ad summum poterat inferri, quod in nostro casu sit similiter culpa mortalis relaxare illam legem, quæ prohibet sub veniali motus appetitus venialiter peccaminosos; aut in tantum prædictos motus permittere ; ut per hoc ea lex relaxationi exponatur. Secus autem quod hujus periculo secluso, talis lex violetur, talesque motus semel et iterum permittantur.

Ttf-J

187. Diximus *ad suminum posse hoc inferri,* etc. quia re bene inspecta neque id in nostro casu concedendum est : nam prædicta doctrina de relaxatione habet locum in legibus positivis, et in consuetudinibus, quæ per multiplicem transgressionem possunt remittere vim obligandi, et tandem amittere. Leges autem naturales, qualis est lex cohibendi supradictos motus, nequaquam, quamvis, sæpenumero violentur, amittunt prædictam vim; sed semper in suo vigore permanent : ipsa quippe natura, et naturalis ratio eas conservat. Quare licet non servare hujusmodi leges, sit peccatum juxta tenorem obligationis, hoc est vel mortale, silex obliget sub mortali ; vel veniale, si lex sub hoc tantum obliget: nunquam tamen ratione periculi relaxationis erit ibi aliquod peccatum.

i-.flde <1? Ad tertiam instantiam do exponente turpem effigiem dicas, illum non peccare mortaliter præcise propter peccata venialia eorurn, qui ex sola curiositate aspicient; sed propter periculum,quod multis offertur lascive conspiciendi, atque adeo delinquendi mortaliter.

188. Ad illud, quod additur, respondetur negando sequelam. Longe enim diversa ratio procedit de consensu voluntatis, atque de sola permissione : nam sicut Deus non peccat permittendo peccata ; et tamen peccaret in illa consentiendo : ita optime fieri potest, ut voluntas nostra non peccet mortaliter, imo aliquando neque venialiter permittendo motum sensitivum circa objectum illicitum ; peccet vero mortaliter consentiendo in ipsum.

Ratio vero est, quia consensus sumit malitiam ab objecto præcise secundum esse objeclivam : et ideo qui consentit in aliquid objective mortale, etiamsi in tali objecto nulla sit formalis malitia, peccat mortaliter propter malitiam objeclivam, inquam consentit. Permissio autem, et obligatio non permittendi non habet locum respectu maLitiæ dumtaxat objectivas, neque hæc proprie dicitur permitti : sed respectu malitiæ formalis, aut respectu nocumenti concernentium reiexistentiam, et executionem. Quia igitur motus appetitus sensitivi circa objectum grave est objective malus mortaliter, sive alias habeat malitiam formalem mortalem, sive venialem, sive nullam, idcirco consensus deliberatus in illum, semper est mortalis. E conti-| vero quia talis motus, secluso consensu, non habet malitiam formalem mortalem, idcirco ejus permissio non prohibetur sub mortali : nisi forte ob periculum alieujus gravis nocumenti, de quo statim dicemus. Exempla vero de simplici mendacio, verbo ocioso, et similibus non sunt ad rem : quia prædicta, adhuc objective non sunt mortalia : el ideo non mirum, quod voluntas consentiens in illa non peccet mortaliter : quia nullum est objectum, a quo consensus talem malitiam desumat.

189. Alia via videtur posse infirmari Ejfaeimn nostra ratio, negando minorem : nimirum nostram in motibus inordinatis appetitus, quibus rationevoluntas non resistit, reperiri dumtaxat malitiam venialem. Potius enim videtur illis concedenda malitia mortalis : quia licet ad hanc non sufficiat propria, et innata libertas ipsius appetitus, eo quod sit imperfecta, sufficit tamen consensus voluntatis interpretativus : quem adesse contendunt adversarii eo ipso, quod voluntas efficaciter non resistat. Ratione igitur istius consensus,

el mahliæ ejus consurgit obligatio sub mortali ad positive resistendum, cum non aliter tabs consensus excludatur, quam per prodictam resistentiam. Adde, gratis negari motibus, de quibus in præsenli est sermo, libertatem simpliciter, ac proinde mortalem malitiam : nam eo ipso quod tales motus fiant cum plena advertentia rationis, pole&t voluntas absolute, et simpliciter illos reprimere, et imperare atque adeo cadunt simplicitersub dominio, et poleslateagentis, quoad *ft'ri.el nan fieri:* quid ergo deest, quominus sint liberi simpliciter.

lïxtiu- 190. Se l neque hac via prædicta ratio vim amittit : quia manifeste petitur principium, et supponitur, quod erat probandum, videlicet teneri voluntatem sub mortali ad positive resistendum motibus appetitus : ratione cujus obligationis, et non aliter pterii ei interpretari consensus sufficiens ad mortale. Etenim consensus, qui dicitur *interpretations,* omnino prasupponit obligationem ad resistendum, tali consensui proportionatam, in eaque fundatur: et ideo nisi priusde obligatione constet, est manifesta petitio principii recurrere ad consensum : quia non obligatio probanda est per consensum interpretativum ; sed per obligationem consensus. Dum igitur adversarii independenler ab omni consensu interpretative voluntatis, atque adeo attenta dumtaxat propria libertate appetitus sensitivi. non ostendunt, reperiri in hujus motibus malitiam mortalem, et ob istam malitiam obligationem sub mortali ad resistendum, non est unde probent ex non resistentia consensum interpretativum sufficienlem ad mortale : incpteque recurrunt ad illum pro constituenda obligatione, cum ipse omnibus modis sit obligatione posterior. Diximus *consensum interprelatiium sufficientem ad mortale,* etc. propter ea, quæ inferius observabimus admittentes consensum interpretativum sufficientem ad veniale, quia is tantum fundari potest in obligatione, quæ de facto datur ad positive resistendum, quæ tantum est obligatio sub veniali.

quo s!uiCh beri mo- qtiwvo- luntas uinu'u? 191. Ad illud, quod additur, respondetur' nl0lus aPPe,itusr in quo voluntas de facto per consensum non influit, non esse iii,eros *n actu, sed solum in potentia, loquendode libertate simpliciter. Quia libertas actualis simpliciter dicta requirit actualem influxum principii simpliciter liberi, qualisestsolavoluntas. Quodautem propter plenam advertentiam possit simpliciter illos reprimere, et imperare, solum convincit esse liberos in potentia : quatenus tales motus, el eorum omissiones possunt a voluntale libera procedere. El eodem modo dicuntur cadere sub pleno dominio agentis, nempe in potentia : quatenus agens per suum plenum dominium potest in ipso, eorumque omissiones inlluere.Quandiu autem de facto non oriuntur a voluntate, neque ab ejus pleno dominio, nihil est, a quo libertatem actualem simpliciter recipiant ; sed manent cum ea libertate, quam appetitus sensitivus ex sua habituali elevatione potest eis impertiri : quæ, ut vidimus dubio secundo, solum est libertas secundum quid. Vide, si placet, dicta a nobis in tract.de voluntario disp. 3, num. 56 et 57.

§ H.

Duplex alia assertio pro solvenda difficultate.

192. Dicendum est secundo : quoties im-Asrt» minet periculum consensus ex permanen-j*^ tia illiciti motus, tenetur voluntas sub mortali efficaciter ei resistere. Quare qui, praeviso eo periculo, immoratur, et non facit quod in se est, ut appetitura comprimat, licet formaliter non consentiat, peccat mortaliter, et censetur consentire interpretalive. In hac assertione conveniunt fere omnes Theologi, quos pro praecedenti adduximus : solus enim Bonaventura videtur circa hoc dubitasse. Et a fortiori tuentur prædictam assertionem omnes, quos pro sententia contraria primae assertioni infra referemus. Ratio vera est perspicua : nam quilibet tenetur sub mortali facere quod in se est, ne periculo incidendi in mortale se exponat : alias enim convincetur amare illud periculum, et eo ipso peribit in illo: cum ergo consensus voluntatis in motum illicitum, de quo agimus, sil peccatum mortale, tenetur quilibet facere quod in se est, ut ejus periculum avertat; atque adeo ul motui ipsi, ex quo periculum imminet, resistat. Nec necesse est in comprobatione hujus conclusionis immorari, cum sit adeo communis, et iere per se nota.

193. Si autem inquiras, quando ex per-qo missione illiciti motus periculum consensus immineat,atque adeo teneatur voluntassub mortali illi resistere? Vix poterit id **certa** regula determinari. Nam in diversis suppositis, et in diversis casibus diversimode est circa hoc philosophandum, v. g. ille qui habet animum satis firmum in bono, proindeque nunquam, aut raro in aliquid gravo consentit, ipsique sensualitatis motus fastidio illi sunt, non eet cur ex qualibet permissione, aut non resistentia motus inordinati slatim consensum pertimescat ; quippe ea animi dispositio videtur sufficienter periculum auferre. I nde poterit sine culpa mortali prædiclos motus tanquam debilem hostem parvipendere : et de illorum resistentia non multum curare : præserlim si alia via procuret prohibere voluntatem a consensu. Qui autem infirmo esi animo, experientiaque didicit se sensibilibus valde allici, semelque et iterum consensisse, vix unquam periculum consensus effugiet, si postquam plene advertit, pcrmiscue se habeat. Quia respectu voluntatis infirmæ, et debilis magnam vim habent motus sensitivi, facillimeque consensum ejus extorquent. Quare hic (nisi urgens causaexcusetjstatim post plenam advertentium lenebitursub mortali ad positive resistendum. Quia licet aliquando etiam si non adhibeat talem resistentiam, apud Deum verum esset non consensurum ; non ideo cessabit periculum consensus: in quod nemo sine culpa mortali voluntarie sp conjicit.

Deinde aliter philosophandum est, cum voluntas nullam habet displicentiam erga motum pcccaminosum : sed \rel omnem actum suspendit, vel se exercet circa alia disparate se habentia, aut fortasse in volitione permittendi talem motum. Aliter vero quando saltem habet prædictam displicentiam, vel alium actum, quo positive optet non consentire. Quia cum in primo casu nihil sit actuale, quo voluntas a motibus sensualitatis se defendat, propriumque consensum detineat, facillimus est lapsus : præserlim circa motus venereos, qui efficacius pertrahunt, el alliciunt. Et ita nemo, quantavis virtute polleat, debel sibi persuadere, quod non ruet, dum nihil agit, per quod ab illis se defendat : præserlim si diu manere permittantur. In secundo vero adest jam aliquid, per quod voluntas consensum cohibeat : videlicet simplex illa displicentia, vel volitio non consentiendi : quæ licet sit inefficax ad reprimendum motum appetitus, potest esse efficax ad detinendum voluntatis consensum, ut recte observavi! Thomas Sanchez ubi supra num. 13. Quare in hoc posteriori casu non damnaremus ad mortale virum probatæ virtutis, qui aliquando post plenam advertentiam illiciti motus non adhiberet majorem diligentiam ad ejus expulsionem.

191. Negari tamen non debet, rem hanc ex se esso satis periculosam : ita ut nemo facile credere debeat non sibi imminere illud periculum, dum sciens, et prudens non resistit. Præserlim cum sæpissime Deusob nimiam alicujus confidentiam lapsum permittat. Accedit, quod saltem urget omnes obligatio sub veniali ad efficaciter resistendum molibus illicitis : et ideo sicut qui advertenter labilur in peccala venialia, valde accedit ad mortalia, eo quod illa ad hæc disponunt : ita qui post plenam advertentiam non resistit, valde accedit ad consensum. Accedit secundo, esse non leve argumentum debilis, et infirmæ virtutis, quod aliquis videns se teneri sub veniali ad resistendum, non resistat : sicut quod advertenter venialia amplectatur : unde qui ita se gerit, eo ipso non est cur persuasum habeat inesse sibi constantiam illam, et firmitatem in bono, qua cessare dix'imus periculum consensus. Saluberrimum ergo pro omnibus saltem consilium erit, ut ubi primo adverterint surgentem in appetitu motum inordinatum, incunctanter illum avertere curent : sive firmos in virtute, sive infirmos se agnoscant. Infirmi quidem propter consensus periculum : firmioresautem , quia status perfectæ virtutis id exposcit.

195. Sed ut huic rei omnem necessariam Tenn limitationem adhibeamus, sit tertia con-'lsiCru" clusio. Eliam secluso periculo consensus, aderit aliquando obligatio sub mortali ad resistendum motui sensitivi appetitus : tunc nimirum quando ex non resistentia imminet aliquod grave nocumentum, v. g. si quis videns excitari in se motum irae, animadvertat posse in tantum crescere, nisi ei resistatur, ul auferat judicium rationis, quo sublato committet homicidium, tenebitur sub mortali resistere tali motui, ne per suum augmentum in hujusmodi nocumentum perducat : etiam si neque in prædictum motum, neque in nocumentum adsit consentiendi periculum. Similiter cum ex delectatione venerea animadvertit quis periculum pollutionis, etiam si neque in illam, neque in hanc consensus immineat, tenetur sub mortali resistere, ut id periculum avertat. Hæc etiam conclusio recipitur a Theologis non minus, quam præcedens. Æqualiter enim damnant ad mortale permissionem delectationis, v. g. venereæ, cum adest periculum pollutionis (nisi sufficiens causa excuset) atque cum adest periculum consensus : de quo videri

Thom. SiOiil· potest Thomas Sanchez loco cit. et lib. 9 de matrim. disp. 45, num. 24. El licet communiter exempli firent in delectatione venerea, el periculo pollutionis, idem lamen tueri debent de quolibet alio motu illicito, ex quo immineat periculum cujusvis alterius gravis nocumenti. Quia in omnibus procedit eadem ratio, dum non adest sufficiens causa, quæ permissionem illiciti motus, et nocumenti prævisi a mortali excuset.

Raiip Ratio vero est perspicua : nam quilibet tenetur sub mortali non nocere aliqui in re gravi : id enim lex justitiæ, aut saltem charilatis postulat : igitur tenebitur sub eadem obligatione cohibere in se illum motum, exquo videt quodcunque nocumentum grave alicui inferendum. Patet consequentia : nam qui tenetur vitare aliquem effectum, tenetur etiam auferre causam per se, in qua illum prævidet : et nisi auferat, censetur velle ipsam causam, et in ea effectum : qui cum sil nocumentum, et damnum alicujus, debet eo ipso imputari ad peccatam.

Objedio. dices : majus malum est motus internus inordinatus secundum se, etiam secluso periculo consensus, quam sit pollutio, vel alius effectus omnino exterior sequutus ex tali motu : iste enim in se ipso habet malitiam moralem intrinsecam, quam tamen prædictus effectus non continet : igitur non potest strictius tenere voluntas ad vitandum effectum nocivum , sive, quod idem est, ad vitandum motum ratione periculi nocumenti, quam ad vitandum ipsum motum secundum se, independenlerque a tali periculo. Vel ergo ad hoc posterius tenebitur sub mortali ; contra ea quæ diximus in prima conclusione : vel non tenebitar ad illud prius, nisi tantum sub veniali ; contra id quod nuper statuimus.

Diluitur. Respondetur negando consequentiam : quia obligatio vitandi effectum nocivum, v. g. pollutionem non est propter malitiam moralem formalem, sed propter nocumentum, quod infert proli, aut naturæ : unde quia hujusmodi nocumentum etiam sine consensu grave est, debuit sub mortali prohiberi. Sicut homicidium exterius, etiamsi fiat sine consensus periculo, prohibetur sub mortali, ex eo dumtaxat, quia est grave proximi nocumentum, licet nullam habeat malitiam formalem intrinsecam. Cæterum motus internus secundum se nullum affert nocumentum, et ideo prohibetur dumtaxat ratione malitiæ , et inordinationis in eo reperta : cumque talis inordinatio, secluso consensu voluntatis, sit levis, utpole non excedens limites venialis, non debuit sub mortali interdici.

197. Ex dictis non improbabiliter inferri posset, doctrinam primæconclusionis, etiam lirini ab iis, qui eam amplectimur, restringendam esse ad motus illicitos in aliis materiis. præterquam in venereis delectalionibus. Nam in istis quoties delectatio fuerit gravis ex parte aclus, etiam secluso periculo consensus, tenebitur vol unias sub mortali resistere efficaciter: quia aliter non evadet malitiam pollutionis. In aliis autem materiis, etiam si motus appetitus fuerit vehemens, non semper imminet aliud nocumentum, et ita ut plurimum tota ratio obligationis sub mortali est periculum consentiendi. Diximus inferri hoc probabiliter. Tum quia non desunt, qui omnem delectationem venereamgravem dicunt afferre secum pollutionis periculum, et nisi illud afferat, gravem non appellant. In quam sententiam valde inclinat Joannes Sancius Jwa in selec. disp. 21, num. 21 et 22, et allegat Tbca. Saw. Thomam Sanchez lib. 9 de matrim. disp. 4G, num. 9, et in sum. lib. 1, cap. 2, num. 8, et Vasquez hac 1, 2, disp. 112, cap. 2, num. 5, neuter tamen illi favet, ut constabit legenti. Tum etiam quia saltem omnis ejusmodi delectatio est causa perse notabiliter in pollutionem influens : et hac ratione obligatio, quæ urget ad hanc evitandam, urget ad illi resistendum. Quæ sane rationes, præcipue posterior, probabilem reddunt hanc partem. Nosque hanc probabilitatem ex eo libentius suscipimus, quod in rebus ita lubricis minime oporteat, nisi veritas compellat, habenas laxare.

198. Ne autem videamur plus justo tre-gjfe pidare timore, ubi non est timor, obser- rçrsn vandum est delectationem venereamposse dici gravem dupliciter. Vel ratione objecti dumtaxat, eo quod est de objecto gravi, ut de copula cogitata ; quamvis ipsa delectatio in se modica, sive remissa sit, et parum commovens libidinem. Vel ex parte actus : quia videlicet ipsa passio delectationis vehementer carnem et libidinem commovet, quicquid sit de gravitate objecti extrinseci. Igitur quando delectatio solum priori modo est gravis, veram censemus doctrinam primæ assertionis, etiam in delectationibus carnalibus : atque adeo cessante consensus periculo, non erit mortale eam delectationem permittere. Ratio vero est : quia prædicta delectatio non constituit in periculo pollutionis, neque in eam valde influit, præcise, quia est circa objectum grave : cum stante hac gravitate possit esse valde remissa, et minimum commovens sensualitatem, aut vires pollutionis emissivas : ergo non est cur ob solam istam gravitatem teneatur voluntas sub morlali ad positive resistendum ratione pollutionis, Cæterum ubi delectatio venerea posteriori modo est gravis, hoc est vehemens, et intensa modo explicato, minus placet ejus permissionem a mortali excusare, ob nocumentum pollutionis, in quam potest influere. Sive quia talis delectatio semper afferat pollutionis periculum. Sive quia esto multoties id, periculum non afferat, secundum se tamen est causa perse, et notabiliter in pollutionem influens : ipsaque libidinis, et carnis commotio, quæ prædiclam delectationem comitatur est quædam inchoata pollutio : ad quam proinde evitandam tenetur voluntas sub morlali, sicut ad vitandum tactum alienum libidinosum.

Quare libenter subscriberemus excipienti Sdii a doctrina primæ conclusionis omnes delec- ^ "tationes venereas, quæ vehementer libidi- iiiK. nem commovent, sive afferant proximum pollutionis periculum, sive non. Malumus autem, dum non habemus Patronos loquentes specialiter pro hac exceptione, cohibere sententiam, et rem indeterminati' tam relinquere. Videatur Thomas Sanchez lib. 9 de matrim. cit. disp. 45, ubi num. 22 ot 24, satis aperte concedit dari delectationem venereamvacantem malitia pollutionis, eo quod non inducat ejus periculum. Et loquitur de delectatione gravi ex parte actus : nam loquitur de illa, quæ est causa per se notabiliter in pollutionem influens : quæ est sola delectatio gravis ex parte actus. Asseritque prædictam delectationem non esse peccatum mortale ex ordine ad pollutionem, inquam potest influere, quoties ita parum durat, vel hæ adsunt circunstantiæ, ut probabile non sit, quod de facto influet ; quamvis inopinate præter spem pollutio subsequatnr. Semel autem admisso dari aliquando veneream delectationem secundum se gravem, quæ quia non affert pollutionis periculum, non mutuatur malitiam mortalem ex ordine ad illam, consequenter ad supra dicta tenendum est etiam in venereis posse permitti sine mortali delectationem gravem, si semel absit periculum consensus.

§ III.

Sententiam contrariam (pii tueantur, et quibus fundamentis ?

199. Sententiam contrariam nostræ primæ assertioni tuentur ex Thomistis Gregorius Martinez in præsenti art. 8, dub. 2 Grec i Mârt. fontes, conclus. 3, Montesinos disp. 7, quæst. 2, furiet. Curiel art. 8, dub. 2, et Zurnel eodem art.

srron· 300. Secundo probatur: quia præceptt naturalia non concupiscendi rem alienam raentna.uxorem, etc. non tantum prohibent consensum voluntatis, sed etiam et per prius passionem inordinatam appetitus sensitix i : quippe hæc, potius quam ille consensus, vocatur *concupiscere:* atqui prædicla praecepta.. sicut cætera Decalogi obligant sub mortali : ergbquicumque non reprimit ejusmodi passionem sive voluntas consentiat, sive non, moraliter delinquit.

Confirmatur : nam voluntas tenetur ad regendum appetitum, ne in aliquid inordinate tendat ; maxime cum id potest absque magna difficultate : igitur quoties nulla existente difficultate, non gnbernat, sed effrenem relinquit, peccat contra talem obligationem : cumque alias materia sit gravis, et adsit sufficiens advertentia : non apparet, unde tale peccatum possit a mortali excusari.

octarrit Respondetur præcepta non imponi nisi in ordine ad actus liberos, ita ut juxta gradum liberlatissitgradnsobligationis : unde actus concupiscendi illicita simpliciter liberos prohibent simpliciter, scilicet sub mortali : actus vero secundum quid, et imperfecte liberos prohibent secundum quid, nempe sub veniali. Quia ergo dum nullus accedit voluntatis consensus, motus appetitas secundum quid tantum, et imperfecto est liber, ut diximus num. 181, idcirco solum secundum quid, el sub veniali prohibetur per prædicta præcepta : et consequenter voluntas permittens sine causa talem motum solum venialiter delinquit : nisi adsit periculum consensus, vel gravis nocumenti, quæ prohibentur sub mortali.

Aiiwn· lionm. n ^iioni Sanch. Ad confirmationem respondetur cum Calejano in sum. verbo *Delectatio,* Thoma Sanchez lib. 1, cap. 2 ct aliis, voluntatem teneri ad gubernandum appetitum sensitivum, tum ne in motum illicitum prorumpat : tum etiam ne taliter prorumpat, ut trahat ad se consensum ipsius voluntatis. Non tamen utraque est obligatio simpliciter, et sub mortali; sed tantum posterior: el ideo qui in prima deficit, non cohibendo prædictum motum, solum peccat venialiter. Ad satisfaciendum vero secundae , vitandumque proinde peccatum mortale, sufficit cohibere consensum, cavereque periculum : quia nihil amplius cadit sub tali obligatione.

Argu- ?erüum. 201. Tertio probatur : quia dum voluntas post plenam advertentiam non reprimit motum appetitus circa illicita, etiam si consensum formalem suspendat, nihilominus consentit interpretative : sed interpretativus consensus sufficit ad peccatum mortale, ergo, etc. Major videtur adversariis fere perse nota : et ideo non pauci illam supponunt ; alij vero sic suadent. Nam ad consensum inlerprelalivumsuflicil.quod voluntas possit facere oppositum, el teneatur, el non faciat : cum igitur possit reprimere motum illicitum, et ud id aliquo modo teneatur (alias neque venialiter peccaret non reprimendo) consequens fit, ul nisi reprimat, eo ipso interpretative consentiat. Minor vero est salis recepta : quia consensus interpretativus æquivalel quantum ad effectum consensui formali, el pro eo reputatur : atque adeo sicut iste sufficit ad culpam mortalem, ita ille debet sufficere. Eo praesertim quia si voluntas ὸχpresse, et formaliter consentiret, nulla via j>osset a mortali excus.iri : igitur neque excusnri debet, dum consentit interpretative.

Ad hoc argumentum Joannes Saucius in Pris select, cit. disp. 21, num. 3, negat volun-^ tati omnem obligationem cohibendi motus appetitus etiam sub veniali, secluso periculo consensus : et consequenter negat omnem consensum inierprêtâtivum : quia obligatio cohibendi appetitum (inquit ille) tota oritur ex obligatione non consentiendi, et ila omnino cessat, cessante consensus periculo. Cui modo dicendi videtur favere D. Them, quæst. 25 de verit. art. 5djb» ad 5, cujus verba adduximus supra num. 52, ubi docet motum inordinatum sensitivi appetitus praevenientem rationem esse peccatum veniale, licet tunc in voluntate nullus sit consensus, neque formalis, neque Idelk interpretativus. Et eodem modo loquitur quæst. 15 de verit. ari. 4 ad 10. Secluso autem a voluntate utroque consensu, nequit intelligi in ea aliquod peccatum.

202. Sed displicet solutio : quia sicut negari non potest, prædiclos motus, dum nulla justa causa excusantur, secundum se esse peccata venialia : ad hoc enim sufficit innata libertas imperfecta ipsius appetitus : sic negandum non est inesse homini obligationem sub veniali illos cohibendi. Cumque talis cohibitio non aliter fieri debeat, quam per actum voluntatis juxta dicta num. 81, sequitur hujusmodi actum debitum esse ex vi prædictæ obligationis : atque adeoquod in ejus omissione voluntas venialiter delinquat.

Neque D. Thom. in locis allegatis favet huic opinioni. Quia vel loquitur dumtaxat de

decoiMtnsti, qui in ipsum molam appetitus, aut in objectum ejus, non excludendo conseneumin omissionem repreMionis talis malus. Vel intelligondus est de consensu imperativo, qui sit causa peccati venialia ipsius appetitus, el in (jus malitiam influat. Quo consensu secluso, remanet adhuc in voluntate concomitanter, el quasi de inateriali alius consensus peccaminosus, vel formalis, vel interpretativus : qui licet respectu permissionis illiciti motus sil consensus simpliciter ; respectu tamen ipsius motus permissi solum sit secundum quid atque adeo peccatum veniale ut infra magis declarabitur.

Et liic sensus congru it contextui. Nam D. Thom. volebat explicare, qualiter sensualitas hominis ad venialiter delinquendum non indigeat novo voluntatis influxu : quia propter habitualem subjectionem ad rationem habet sufficientem vim, et libertatem ad sic peccandum, ut verba num. 52 adducta satis declarant. Ad hujusmodi vero intentum conducebat quidem, ut excluderetur consensus imperativus influens, et movens; ex cujus dumtaxat necessitate oppositum convinci poterat. Nullatenus vero ad id attinebat admittere, vel excludere quemlibet alium consensum, qui non influat in appetitum, sed habeat se ad ejus malitiam concomitanter : ut revera se habet ille, quem nos ponimus.

203. Sed dices : quid ergo, si voluntas suspendendo in se omnem actum, omittat cohibere illos motus per puram omissionem? Cum enim omissio, etiam si sit actus debiti, dum non causatur ab aliquo actu physico, non sit voluntaria, juxta ea quæ supra disp. 5, et in tract, de voluntario disp. 4, diximus, non apparet, quo pacto sil voluntaria, ac proinde peccaminosa omissio illa cohibendi appetitum, quæ daretur in voluntate per omnium suorum actuum suspensionem.

imo et naturaliter esse impossibilem : videlicet quod intellectu plene advertente aliquod objectum, voluntas omnem actum suspendat, ila ut neque consentiat, neque dissentiat, neque exerceat alium actum incompossibilem cum consensu, vel dissensu :quod probavimus loco citato num. 32. Si vero fingamus Deum, posita prædicta advertentia, denegare voluntati præmotionem circa omnem actum secundum, manereque proinde omnino suspensam : cum casus sit pure metaphysicus, non mullum refeiet, si dicamus talem omissionem non fore voluntariam, neque peccaminosam, quia licet aulhores communiter peccaminosam *esse* dicant ; loquuntur tamen de lege ordinaria, et casum illum metaphysicum nolunt comprehendere. Nisi velis praedictam omissionem etiam sine ullo actu voluntatis esse imperfecte voluntariam, ratione actus appetitus imperfecte liberi : quatenus hic actus est occasio, ut voluntas omittat : cumque sit idem suppositum, non obest, actum esse in una potentia, et omissionem in alia.

Observa tamen, non inferri necessario ex opposito modo dicendi excludente a prædicta omissione in ilio casu metaphysico puræ suspensionis omnem malitiam propter defectum voluntarii, excludendam quoque tunc amotu appetitus sensitivi. Quia cum ipse appetitus habeat suam qualem qualem libertatem, hæc sufficeret : etiam si voluntas neque per actum, neque per omissionem aliquid influat : dummodo non repugnet. Diximus *necessario:* quia probabiliter posset consequens illud admitti, et defendi.

204. Omissa ergo hac prima solutione, Doctrina ut legitimam tradamus, animadvertendum est duplicem dari consensum interpretativum : alium perfectum, qui eo modo, quo est, scilicet in genere consensus interpretative, est talis simpliciter : alium imperfectum, qui adhuc interpretative dicitur consensus secundum quid. Ratio vero est, quia multoties consensus interpretativus fundatur in sola obligatione ad oppositum, et cum illa commensuratur : quare sicut obligatio aliquando est sub mortali, quæ est obligatio simpliciter : et aliquando sub veniali, quæ est tantum secundum quid : ita etiam consensus interpretativus aliquando est talis absolute , et simpliciter ; aliquando vero secundum quid dumtaxat, juxta qualitatem obligationis.

Secundo nota, consensus interpretativi in casu nostra? difficultatis duplex objectum posse assignari. Primum est ipsa omissio reprimendi, et cohibendi sensitivum motum : quotiescumque enim voluntas potest, el tenetur reprimere, etnon reprimit, etiam si nullum actum circa hoc directe exerceat, interpretamur, eam voluissenon reprimere prædictum motum : atque adeo interpretamur voluisse illum permittere : et ita ipsa omissio reprimendi, sive (quod idem est) ipsa permissio, aut non repressio est objectum illius interprelativæ volitionis. Se-

eundo potest assignari pro objecto ipse motus sensualitatis, qui sequitur propter prædictam omissionem; quique non sequeretur (saltem libere) si voluntas efficaciter conaretur reprimere illum. Quasi eo ipso quod voluntas ad reprimendum teneatur. et omittat, interpretamur voluisse, ne dum talis motus permissionem, seu non repressionem, sed etiam motum ipsum permissum.

vci? 205. His prænotatis respondetur ita esse, quod, dum voluntas post plenam advertentium non reprimit motum illicitum sensualitatis, datur ibi consensus interpretativus, tum in omissionem, seu non repressionem; tum etiam in motum ipsum non repressum. Aliter tamen, et aliter: nam posterior solum est consensus secundum quid: ratione cujus non verificatur, quod voluntas absolute, ct simpliciter vult talem motum; sed secundum quid dumtaxat, sicut est obligatio reprimendi, in qua totus bic consensus fundatur: quare licet materia secundum se sit gravis, ut est revera praedictus motus; propter imperfectionem tamen consensus non efficitur peccatum mortale, sed veniale dumtaxat: ad quod sufficit consensus secundum quid. Prior autem est quidem consensus simpliciter in genere interpretativi: et ratione ejus verificatur, quod voluntas simpliciter vult permittere illum motum, el vult non reprimere, et vult omissionem repressionis: non secus ac si haberet actum formalem, quoexpresse id vellet. Sed non propterea est ibi peccatum mortale: quia materia proxima praedicti consensus, scilicet illa omissio, vel non repressio non est gravis, neque prohibita sub mortali, sed tantum sub veniali: sicut solum sub veniali praecipitur actus omissus, scilicet reprimere.

Itaque in casu argumenti verificatur.quod voluntas interpretative absolute, et simpliciter vult omittere repressionem motus sensualitatis: et quod absolute, et simpliciter vult permittere talem motum, et quod non vult illum reprimere: quæ omnia solum prohibentur sub veniali. Non autem verificatur, quod velit adhuc interpretative absolute, et simpliciter ipsum motum permissum, qui solus prohibetur sub mortali: sed secundum quid dumtaxat: et ita quamvis materia sit gravis, propter imperfectionem tamen hujus consensus cessat peccatum mortale.

iu forma tucutum.foriua 206. Ex quo facile quisque occurret in argumentum, distinguendo in utraque præmissa consensum in omissionem cohibitionis, et in motum non cohibitum: et rursus consensum simpliciter: el consensum secundum quid etc. Et ulterius quæ sit materia gravis, el sub mortali prohibita; quæ vero levis, ct tantum prohibita sub veniali. Nec negamus omnino illam propositionem, quod consensus interpretátives æquivalet formali: sed distinguimus modo explicato: nam etiam consensus formalis, si vel esset tantum secundum quid, vel circa materiam sub veniali prohibitam, non excluderet limites peccati venialis.

Per quod patet ad illud, quod additur, videlicet quod si voluntas formaliter consentiret. non posset excusari a mortali, etc. Nam si consensus formalis essel in solam omissionem, seu non repressionem, utique excusaretur a mortali, sicut excusatur interpretativus ob levitatem materiæ. Si vero esset in ipsum motum illicitum, qui est materia gravis, tunc excusaretur, quando esset consensus secundum quid, et imperfectus: sicut ob hanc rationem excusatur consensus interpretativus, quem admisimus.

Verum est tamen, consensum formalemOteem· circa materiam gravem, si sit cum plena advertentia, nunquam excusari a mortali: quia nulla alia via potest esse imperfectus, nisi defectu advertentia». Cum enim talis consensus non dependeat ex aliqua obligatione. sed se ipso sit excercitium positivum, el egressus a voluntate circa objectum ab intellectu propositum, non ob aliud omittere potest rationem consensus simpliciter, et in *secundum quid,* transire, nisi defectu advertentia», et cognitionis. Cæterum consensus interpretativus cum qualibet advertentia fiat, potest esse secundum quid, ralione obligationis, in qua fundatur, et sine qua non consistit: quæ obligatio polestesse dumtaxat secundum quid: ut in noslro casu, ubi est tantum obligatio sub veniali.

207. Esse vero doctrinam hanc necessario admittendam, potest sequenti exemplo confirmari. Nam ponamus, Deum præcepisse Petro sub \eniali dumtaxat, ut custodiret puerum, vel amentem, impediretque ejus necem, si forte vellet se occidere: cooperationem vero ad talem necem, et consensum formalem in illam prohibuisse ipsi Petro sub mortali: non enim repugnat res et præcepta ista hoc modo a Deo disposita fuisse: ponamusque rursus, Petrum animadvertentem

iûadverloniom amentem se occidere, non impedire ilhnn, sc<l permittere ; tantumque cavere proprium consensum, vel cooperationem in illam necem. In hoc igitur casu, qui nostro est simillimus, posset ita argui. Petrus tenetur impedire necem amentis; igitur dum non impedit, licet consensum formalem, et cooperationem detineat, interpretative consentit : ergo peccat inorta-liter, uti peccaret, si formaliter consensisset. Quod argumentum solvendum est ab omnibus, negando hanc ultimam consequentiam : nam est manifesta implicatio, quod si obligatio injuncta Petro ad prohibendam illam mortem præcise erat sub veniali, ejus transgressio per non prohibitionem, secluso omni alio, esset culpa mortalis: uti esset revera consensus formalis, si ibi intervenisset. Debet ergo consensus ille interpretativus primi consequentis vel negari respectu mortis, admisso dumtaxat respectu non prohibitionis : vel distingui, et explicari modo a nobis tradito (reddita disparitate, quam diximus, inter illum, et consensum formalem) ita ut licet respectu permissionis mortis sit consensus simpliciter, officialque illam simpliciter voluntariam : respectu tamen ipsius mortis solum sit consensus secundum quid reddens eam voluntariam secundum quid, et imperfecte, juxta gradum obligationis non permittendi.

Dices non bene in nostro casu distingui quantum ad rationem voluntarii inter omissionem cohibitionis illiciti motus, quæ est ejus permissio, et motum ipsum non cohibitum, qui se habet ut effectus talis omissionis. Nam cui est voluntaria aliqua omissio, eo ipso est voluntarius effectus inde sequutus: et qui consentit in illam, consentit in istum : ergo vel utrumque, vel neutrum debet esse voluntarium simpliciter.

208. Respondetur negando antecedens. Ad probationem vero dicendum est, effec-' lussequulos ad omissionem esse in duplici differentia : nam quidam sequuntur directe et per se, quasi omissio sit sufficiens eorum causa, et ipsi per se cum illa nectantur : et hujusmodi, diximus in tractatu de voluntario disp. -1, num. «53, non posse esse nisi effectus privativos aut negativos :quia nihil positivum potest hoc modo ab omissioneoriri,sicut neque in illa contineri.Alii voro sunt effectus per accidens, qui sequuntur ad omissionem tanquam ad removens prohibens : qui non idcirco vocantur *effectus,* quasi omissio in eos influat, aut ipsi per se cum illa nectantur, sed quia peream removetur actus positivus, quo deberent, et poterant impediri. Quando ergo dicitur in objectione effectum alicujus omissionis toties esse simpliciter voluntarium, quoties hoc modo est voluntaria omissio, transeat de effectibus illis primi generis : in quibus sicut lota voluntarii ratio fundatur supra voluntarietatem omissionis, ita nihil amplius requiritur, ut simpliciter *voluntarii* denominentur, nisi quod sit simpliciter voluntaria ipsa omissio. Negamus tamen id universaliter dicendum esse de effectibus posterioris generis: quia tales effectus nulla alia via habent connecti cum omissione, et cura voluntate, nisi ratione obligationis ad actum præceptum, quo erant vitandi : et ita cum tota ratio suæ voluntarietatis sit hæc obligatio, non potest eam excedere, sed habet illi commensurarL Ac proinde ubi prædicta obligatio est tantum sub veniali, quæ est obligatio secundum quid, hoc dumtaxat modo extenditur consensus interpretativus voluntatis ad efficiendos voluntarios prædictos effectus.

209. Sed urgebis, quia etiam omissio efficitur voluntaria ratione obligationis ad non omittendum, ut in tractatu de voluntario explicuimus : et tamen licet obligatio sit tantum sub veniali, imo licet esset ad solam pcenam, omissio cum plena advertentia evaderet voluntaria simpliciter : ergo similiter dicendum est de prædictis effectibus. Atia reP,lfa·

Respondetur negando consequentiam. Labe_ Aliter enim comparatur obligatio ad omis-facüiar sionem, aliter vero ad effectus,, de quibus agimus : non respectu illius, licet sit conditio, et terminus *a quo* unde omissio fieri debeat, non est tamen fundamentum, et ratio suæ voluntarietatis : hoc enim solum convenit actui qui est causa omittendi : quare voluntarietas omissionis debet non cum obligatione, 'sed cum prædicto actu commensurarLCæterum respectu effectuum, qui sequuntur per accidens habet se ut fundamentum,'et ut tota ratio communicandi illi voluntarietatem .-quia nihil aliud est, cur tales effectus nectantur cum voluntate, præter obligationem illos cohibendi. Undeeorum voluntarium omninocommensurari debet cum prædicta obligatione : atque adeo dum hæc fuerit præcise sub veniali , quæ est obligatio secundum quid, nequibunt illi plus, quam secundum quid *voluntarii* denominari.

Argu- 210. Tandem arguitur pro prædicta sen-
l'*S.· tentia. Quia non minori obligatione tenetur quis ad resistendum motui illicito, v. g. delectalioni venerem, quam ad repellendum alienum tactum in partibus impudicis : sed ad hoc tenetur sub mortali, secluso adhuc periculo consensus, et oppositum asserere esset ingens inconveniens in hac materia, ergo, etc. Major probatur : nam venerea delectatio non est secundum se objectum minus grave, neque minus turpe, quam quicumque tactus : et alias est magis ab intrinseco : igitur non debuit prohiberi sub minori obligatione.

Enodi- Hoc argumentum probat, quod diximus
li<>- in tertia assertione ; et nihil amplius. Nam tactus ille adeo turpis regulariter non fieret sine periculo pollutionis : et ita licet abesset periculum consensus, ob periculum tamen prædicti nocumenti esset vitandus sub mortali. Qnod si neque hoc periculum adesset in illo, qui tangitur, adhuc tenetur ad id sub mortali ex lege charilatis propter nocumentum pollutionis, \el saltem consensus, pravæque intentionis illius, qui tangit. Unusquisque enim quantum commode potest, tenetur ex prædicta lege aliena damna, et maxime peccata vitare. Porro tangentem impudice alium sine necessitate excusari a prava intentione, ridiculum videtur. Nisi forte inter pueros absque delectatione venerea, soliusjoci, et levitatis causa id fieret: quo casu prædictum tactum ex-
p.Tt»uLcusant a mortali Thom. Sanch. lib. 9 de
Sunch. matrim. disp. 46, n. 12 et alii. Ad praecavendum autem inconveniens in hoc argumento propositum, damnavimus in supradictis ad mortale delectationem venerean constituentem in periculo pollutionis, etiam cessante periculo consensus ;, nisi sufficiens causa excuset. Non tamen inde sequitur idem dicendum esse de quolibet alio motu illicito : praesertim in aliis materiis : ubi cessante pericu'o consensus, raro grave aliquid poterit •.nminere. Quod si immineat,id cautumjam fuit inprædictatertiaasserlione.

uuili periculum, posse exigente causa a peç» cato excusari : modi absit voluntatisconsensus ; in quem ob nullum finem potest cadere dispensatio, ut omnes fatentur. Et quia prædichis consensus alius est rei in se (dequo intel ligantur d icta dubio prawlenli) alius vero in sua causa libero applicata; dubium satis grave et implicitum examinandum occurrit, videlicet quando censeatur voluntas consentire in prædiclos motus, vel effectus, sibiquo imputentur propter liberam applicationem causæ : qiiæve necessitas, aut utilitas excuset liberam applicationem unde motus, et effectus illi sequuntur. Neque est sermo (saltem per se primo) de illis causis, quæ omnino secundum se, et intrinsecesunt deformes: harum enim libera applicatio sine dubio nequit ab easaltem malitia,quam secundum se dicunt, excusari: sed de illis, quæ cum secundum se malitiam non exprimant, vitiari tamen solent ratione effectuum.

Prxmitluntur aliqua pro elucidanda difficultate.

211. Si vera præcedenti dubio tradidi- Qa
mus, tria inveniemus in motibus sensualitatis terminatis ad illicita, quæ ex recursuu'1^.
ad necessitatem, vel utilitatem causæ pote- c®a-
runt a peccato excusari, indigentque, ut tur?
excusentur tali recursu. Primo motum ipsum secundum se, sive ejus permissionem per non resistentiam, nullo attento alterius mali periculo. Deinde periculum consensus voluntatis, quod ex non resistentia sæpesæpius imminet. Et tandem periculum alicujus nocumenti, ut amentiæ, homicidii, pollutionis, etc. quæ ex permanentia talium motuum aliquando consequuntur. Ipse autem voluntatis consensus cum aliqua deliberatione elicitus semper est peccaminosus, et omnino inexcusabilis a malitia mortali, vel veniali juxta gradum deliberationis, et objecti gravitatem.

Et quia mala prædicta inæqualia sunt, et non æque stricte omnia prohibentur ; non æqualiter, neque ex eadem necessitate a malitia excusantur. Et ideo multoties necessitas, quæ excusat periculum pollutionis verbi gratia, non ideo excusabit periculum consensus in illam. El licet sit adpj urgens, ut etiam hoc periculum excuset, non sequitur excusare etiam periculum homicidii. Et rursus poterunt hæc, vel aliquid eorum excusari

DUBIUM VI.

‹ ^

Anet *quomodo motus sensitivi appetitus, et reliqui effectus secundum se illiciti censeantur coliti, impulenturque ad culpam in applicatione causx liberx ; aut ex necessitate, Vel utilitate talis causx a malitia excusentur?*

Innuimus sæpe, permissionem illiciti motus sensualitatis, etiamsi afferat alterius

exeu^ria malitia mortali propter aliquam causam ad id sufficientem, et non excusari ob illam a veniali, quia talis causa non est üntæ necessitatis, vel utilitatis, ut etiam a veniali excuset : aut poterunt excusari ab atraque, quia necessitas, vel utilitas causæ omnem malitiam aufert. Ipse vero motus sensualitatis præcise ratione sui non indiget line, vel causa, ut excusetur a culpa mortali, sed solum a veniali : quia, nt dubio praecedenti probavimus, talis motus secundum se, secluso alio periculo, et voluntatis consensu, etiam si gratis permittatur, non excedit limites venialis : atque adeo necessitas causæ pro excusando a mortali tali motu præcise oritur ratione periculi nocumenti, vel liberi consensus ; vel solum requiritur pro excusando ipso motu etiam a veniali.

212. Deinde nota principia, unde hæc ùî. mala proveniunt, aliquando esse causas illorum perse. Tunc nimirum quando ex natura sua et directe ad effectus illos tendunt : sicut inflictio vulneris, aut propinatio veneni tendunt natura sua ad causandum homicidium, et turpis tactus, omnesque actiones luxuriosæ tendunt ad excitandam delectationem venereain, et causandam pollutionem. Aliquando vero sunt causæ per accidens : sicut omissio, aut negligentia in gubernatione navis potest esse causa submersionis, et cibus, vel potus immoderatus potest esse causa pollutionis : non quod hujusmodi causæ tendant per se, et directe ad praedictos effectus, sed quia vel removent prohibens illos, nullum alium influxum exercendo, ut in primo exemplo, vel quia aliquibus effectibus, in quos per se influunt, junguntur praeter intentionem naturæ, et agentis illi alii, qui dicuntur *effectus per accidens :* sive hoc contingat propter solum inlluxnm alterius causæ, quæ dicitur *causa perse;* excitatæ tamen a causa per accidens : sive etiam ips®, quæ dicuntur *causx per accidens,* suo modo influant coadjuvando causas per se.

Et rursus causæ, quæ dicuntur *per se,* quædam sunt leves, quæ non influunt notabiliter in effectum gravem v. g. pollutionem : seu quæ non præstant sufficientem influxum, ut in virtute talis influxus prædjctuseffectus sequatur; sed influunt solum leviter, hoc est, vel excitando dumtaxat aliquam modicam delectationem, vel excitando, aut adjuvando nonnihil causas graviores. Hujusmodi erunt levis tactus v. g. digiti, vel manus fœminæ, aspectus faciei illius, et similia. Quædam autem sunt causæ graves, quæ influunt notabiliter præbendo influxum sufficientem ad praedictos effectus graves : ut propinatio veneni ad homicidium, et tactus, vel aspectus valde turpis ad pollutionem, vel notabilem delectationem venereain.

213. Tertio nola hujusmodi causas *per se* aliquas esse ita determinatas ad effectum illicitum, ut vel in nullum alium possint influere, vel non nisi mediante tali effectu, ita quod ipse effectus illicitus sit terminus formaliter primarius in causando, per quem, et non aliter transire possit influxus causæ ad alios effectus secundum se non illicitos : ut si esset aliqua actio, vel aliqua potio ita inordinata ad occidendum, vel ad expellendum semen, quod vel solum haberet hujusmodi effectus : vel esto posset influere in alios effectus proficuos: non tamen nisi mediante prædicta occisione, vel expulsione tamquam termino primario, et medio, per quod transit influxus ad tales effectus. Aliæ vero non habent talem determinationem, sed possunt immediate influere in aliquid licitum ; quamvis simul vel consequenter influant per se in effectum illicitum : ut tactus quo chirurgus medetur fœminæ, concurrit immediate ad ejus curationem, quæ est aliquid licitum, quamvis possit simul, vel consequenter influere per se in pollutionem, quæ est effectus illicitus. Aliud tiscauta

Tandem nota rem hanc esse latissimam, et diffusam per plures materias : cum circa omnia objecta illicita possint insurgere in appetitu motus inordinati. Non tamen in omnibus materiis erit uno modo philosophandum ; quia neque in omnibus ex permissione motus sensitivi, aut ex applicatione, vel non remotione causæ talis motus urget æqualiter periculum consensus, vel alterius nocumenti : neque adest æqualîs obligatio omne nocumentum grave, vel ejus causas præcavendi. Ne ergo sequens doctrina nimis protendatur, adducemus ut plurimum exempla in illis motibus, eorumque causis, et effectibus, ad quæ communiter authores praesentem difficultatem reducunt ; ut sunt motus venerei : sane quia in eis plura difficilia, scituque necessaria saepius occurrunt : neque ob id omnino quæ aliarum materiarum sunt, calamus non attingit. His præmissis a facilioribus incipiamus. obsenu- /h Icria·

§ it

Prima assertio pro causis /vr &».

P.Ttw. 211. Dicendum est primo : quoties causa aliqua ila est determinata ad motum, vel Alun effectum illicitum, ut vel nullum alium effvctum habeat, vel non nisi mediante Ar^np. ipso effectu illicito in alium influat, neque swc' causa, neque praedictus effectus, vel motus possunt ob quemcunque finem excusari a peccato mortali, vel veniali juxta gravitatem materie. Ita sumitur ex D. Thoma 2, 2, quæst. 88, art, 11 ad 3, docentque communiter Theologi: Cajetanus in sum.verbo .dborhw, Sylvester verbo *Medicus* quæst. I, Alvarez in præsenti disp. 147. Gregorius Mart, in præsenti in quodam tract. 3 ejus parte dub. 1, Araujo art. 10, dub. 2, Thomas Sanchez lib. 9, de matrim. disp. 17, el disp. 20, ubi num. 2, plures refert, et alii.

Haiin . ï.r0 ttooe. Ratio vero est : quia in illo casu qui ponit libere talem causam, eo ipso vult effectum illicitam : atqai velle talem effectum est intrinsece malum, et peccatum juxta gravitatem materiæ, ergo, etc. Minor probatur : nam eo ipso quod prædicta causa ad nihil conducat nisi medio illo effectu, et per illum, non potest esse aliter volita, quam propter ipsum : atque adeo non potest non ipse effectus esse perse volitus. Eo præsertim quia cum omnis causa applicetur propter aliquem effectum, eo ipso quod unum tantummodo effectum immediate habeat, debet necessario applicari propter illum : debetqne proinde talis effectus esse per se volitus ab applicante causam. Si igitur intrinsece fuerit malus, et illicitus, non est quo pacto applicatio causæ possit a peccato excusari.

Ensio. Dices, posse esse alium finem, vel effectum secundum se licitum, propler quem causa applicetur ; et tunc solus est effectus licitus erit perse volitus; alius vero illicitus erit præter voluntatem.

Prædadiuir. 215. Sed contra : nam casus nostrae assertionjs esti quando causa immediate solum influit in effectum illicitum, licet illo mediante potest influere in alios secundum se licitos : tunc autem non habet locum hæc evasio, quia applicans illam causam eligit directe effectum illicitum ut medium ad assequendum illum alium finem vel effectum. Cum enim talis causa non aliter conducat ad prædictum finem, nisi mediante effectu illicito, idem omnino est eligere similem causam, atque eligere hujusmodi l offectum. Electio autem medii illiciti, etiam l propter finem alias bonum, necessario est peccaminosa, quia voluntas vere appetit, et vult Iule medium. Imo non solum prodicta electio, sed etiam intentio, qua voluntas hic, et nunc intendit finem illum secundum se bonum, non est intentio bona, sed mala ; quia non terminatur ad prædictum finem in quantum bonum, sed sub ratione mali, scilicet ut assequendum per medium illicitum : quo pacto *inesse termini, el assequibiltf* induit rationem mali refusam a medio. Quemadmodum si quis eligat modium alias bonum ad malum finem, non solum erit mala intentio hujus finis, sed etiam illa electio : quia non terminatur ad prædictum medium in quantum bonum, sed sub ratione mali refusa ex ipso fine. Unde dixit D. Th.P^a. supra quæst. 19, art. 7 ad 3, quod *sire voluntas sit ejus, quod est secundum se malum, et sub ratione boni* (id est mali medii propter bonum finem) *sire sit boni sub ratione mali* (id est boni medii propter finem malum) *semper voluntas erit mala. Sed ad hoc, quod sit voluntas bona, requiritur, quod sit boni et sub ratione boni: idest quod velit bonum, et propter bonum.*

Pris adr* Confirmatur primo : nam si causa, quæ applicatur, secundum se esset intrinsece mala, ob nullum finem liceret eam applicare : quia ob nullum finem potest licite eligi aliquid intrinsecemalum : sed in casu, de quo loquimur non minus directe eligitur effectus ille primarius intrinsece malus, quam ipsa causa : sicut non minus per se dependet ab illo, quam ab ista finis, propter quem eligitur : igitur nullo modo poterit honestari talis applicatio, et electio.

Confirmatur secundo, et explicaturexem-Se<=£ piis. Etenim ea ratione dicunt concorditer Theologi numquam esse licitum mentiri, etiam ob finem alias honestissimum, et necessarissimum, quia nunquam licet eligere medium intrinsece malum, nti est mendacium, propter finem quemcumque. Et similiter nemini licet directe occidere innocentem, etiam si salus totius reipublicæ ex homicidio illo speraretur, quia mors innocentis illata ab hominibus intrinsece est mala. Minime etiam licere procurare pollutionem, neque applicare aliquam causam, cujus is tantum sit effectus primarius, etiam in ordine ad finem necessarissimum, ut esset propria vita, vel salus, tradunt communiter Theologi : quia cum pollutio voluntaria sit intrinsece deformis, ob nullum finem potest honestari ejus electio, do quo videri A-j videri possunt Alvarez, Gregorius Martinez, £j· flioinasSanelioz, elalii ex Ductoribus supra A cilaliJ. Denique hac ratione damnat Paulus pîd Roman. 3, illos, qui dicebant, seu polius imponebant Apostolis tamipiam ab cis dictum *Faciamus mala, ut eveniant bona: Mutuo damnatio* (inquit) *justa est.* Quo loi ; i.^im 3. Thom. et Cajetanus; nulli fas esto illicitum, tpb quemcunque finem assumatur sumitur tanquam medium ad illum ipse effectus, ergo nequit electio, et applicatio voluntaria talis causæ excusari a malitia ipsius effectus. Vide si placet, quæ diximus in tract. de bonit. et malit, disp. 5, dub. 3, § 2.

§ ni.

Diluuntur nonnulla contra doctrinam procedentem.

„;<·· 216. Verum contra doctrinam traditam objicies : tum quod multoties licet consulere minus malum, ut majus evitetur : ergo licebit illud eligere propter aliquod majus bonum. Tum etiam quod sæpe viri probæ virtutis in ordine ad aliquem finem honestum usi sunt mendacio, quod est malum intrinsece: sicut Abrahem dicens Saram esse sororem suam, quæ non erat nisi uxor : et Jacob dicens se esso Esau natu majorem : et Judith in mullis Holoferni mentita est, ut ex eorum constat historiis, quostamem neque scriptura, neque aliquis Catholicorum idcirco reprehendit. Et sane nisialiquando liceret eligere minusmalum, multa, eaque necessaria bona omitterentur, quæ nequeunt aliter adipisci : ut cum quis videt pauperem extreme indigentem, et non habet unde illi subveniat, nisi accipiat alienum ; quod prohibetur praecepto non furandi : aut cum videt infirmum sua praesentia indigere in die festo, nec aliter potest ei succurrere, nisi omittondosacrum, ergo, etc.

H·- 57 P Possontquc hæc confirmari duplici exempio : ebrietatis nimirum, et abortus : quod ulrumque secundum se, el intrinsece est mahim : et tamen licet aliquando dare, et sumere polionem inebriantem ad salutem consequendam, el procurare abortum ad tuendam vitam matris, ergo, etc.

217. Sed nihil horum refert : nam adblioitnr primum contentum in objectione negatur ^£3* consequentia. Qui enim consulit minus,ir,(l!urnmalum, ut majus evitetur, non amplectitur ipsum minus malum, neque ab eo afficitur, imo neque absolute aliquid mali consulit : sed videns illum, cui consilium praebet, determinatum ad majus malum committendum, puta ad inferendam alteri necem, consulit ut minori malo v. g. alapa contentus sit, permittitque ei hoc malum minus, ut omissionem illius majoris persuadeat. Vel dicas consilium minoris mali ad majus evitandum non respicere per se in illo objecto ullam rationem mali : quippe ad hanc ante consilium supponitur voluntas malefactoris a se ipsa determinata : sed respicit dumtaxat rationem *minoris,* prae se ferentem omissionem majoris mali. Hæa autem ratio, et omissio potius est de genere bonisaltem ratione motivi, quam ad genus mali pertineat. Atque ita praedictum consilium non sumit speciem nisi a bono. Porro eligens quodeumque malum etiam ad bonum finem, absolute vult, et amplectitur quidquid ibi est mali, debetque proinde ejus actus a malo speciem sumere.

Ad aliud de usu mendacii diximus tom. Bilmta· præced. tract, de bonit. et malit, disp. 5, sccaadub. 3, quomodo loquutiones illas .Abra- <!,ΓΗ· hami, et Jacobi, aliæque similes nullum mendacium contineant; sed prophetias, et mysteria : et juxta aliquam metaphoram verum sensum admittunt, ut ex D. Augustino exponit D. Thom. 2, 2, quæst. ικχΒ.τΐιοω art. 3 ad 3. Quamvis de Juditha non reputet inconveniens Ang. Doctor admittere in ejus verbis aliquod mendacium, et consequenter aliquod peccatum veniale, ut ibidem tradit.

Ad tertium dicas nullum vere bonum, Quoad quale est bonum morale posse perse pen.-,erliuui* dere ex aliquo malo morali. Cum enim hoc malum sit per recessum a ratione, potius in quocumque eventu separat per se loquendo a praedicto bono, quod est secundum rationem : quam ad illud conducat. Quare si quæ appareant nobis bona, quæ haberi nequeunt, nisi medio aliquo illicito ; vel ea non erunt vera bona, sed fallacia, et apparentia : vel illi quod vocatur *illicitum,* quia alias illicitum esse solet, in tali casu deesl tota ratio mali, ob aliquam mulatio-r nem in eo faciam : et sic licet.

Piwrl· im ■ab.

518. Pro iftio nota quædam esse ita et perse, et ab intrinseco mala, ut nunquam possint concipi sine deformitate. Hujusmodi sunt mendacium, perjurium, pollutio voluntaria, occisio innocentis (nisi forte hæc duo ex mandato Dei fierent) et similia, quæ primario ex ipsa substantia operis deordinationem ostendunt. Et hæc praecipue sunt mala, de quibus in hoc dubio : quæ sicut nulla via possunt deordinationem exuere, ita eorum electio nulla ratione potest a malitia excusari. Alia vero sunt, quæ licet, prout certis nominibus significantur, malitiam referant, sintque inhoneslabilia, absolute tamen ipsa substantia operis non est inhonestabitis : quia possunt, manente prædicta substantia, exuere omnem eam conditionem, a qua vitiantur. Hoc pacto se habent omnia illa, quæ sola lege positiva caventur: sicut omissio sacri indie festo, esus carnium in diebus prohibitis, et alia, quæ licet, dum urget eorum obligatio, seu prohibitio propter nullum finem honestari valeant ; illa tamen vel abolita, vel per aliam urgentiorem suspensa, ut sæpe fit, amittunt rationem illiciti. quæ ex sola prædicta obligatione ortum habebat. Similia sunt non pauca ex prohibitis lege naturæ. Nam furtum v. g., licet ut stat sub isto nomine, exprimat deformitatem, quia dicit ablationem rei alienæ invito Domino rationalibiter, quæ sane actio ut associata hac conditione nunquam potest honestari ; ipsa tamen substantia actionis accipiendi rem alienam, quæ est materia furti, potest, et sæpe honestatur ; quia invenitur a prædicta conditione separata : ut dum quis accipit rem alienam volente Domino, vel eo non invito rationabiliter : eodemque proportionali modo philosophandum est de homicidio, contumelia, detractione, et similibus.

Notiora rainïpavere bonum *** per •He ah ui'Ïii·?.

Ad rem ergo : fiet multoties, ut aliquod dependeat ab aliquo actu, vel omissione, quæ, ut associantur hac. vel illa conditione, sunt intrinsece mala ; non tamen fieri potest, ut dependeat per se ab illis, prout tali conditione associantur: sicut cernere est in exemplis in objectione adductis. Nam cum quis videt pauperem extreme indigentem, et non habens unde illi subveniat, accipit alienum, talis acceptio non est furtum : quia non est invito Domino rationabiliter, cum in extremis omnia sint communia : et ita non eligitur actio secundum se illicita ; sed potius bona vel indifferens. Quod si adhuc in illa necessitate talis acceptio maneret furtiva, et mala, puta quia Dominus re sibi ablata æque extreme indigeret, proindeque in ejus ablatione jure esset invitus, nullatenus posset honestari, quod quis illo medio pauperi succurreret. Similiter dum quia videns infirmum sua assistentia indigere, omittit sacrum in die festo, talis omissio non est mala, neque contra præeeptum audiendi sacrum : quia obligatio istius præcepti cessat in illo eventu, suspenditurqao per obligationem praxepli superioris, videlicet charitatis. ^Q·

219. Ad confirmationem non desunt, qui W· in utroque exemplo negant id unquam licere, etiam ob sanitatem, vel vitam tuen-J^. dam. Et ita sentiunt de ebrietate absque k* majori examine Alvarez ubi supra contra .ita Sylvestrum verbo *Ebrietas* quæst. 3, et de$^ abortu etiam fœtus nondum animati Navar. lib, 2 de restitut. cap. 3, difficultat. 2, dicens esse communem sententiam. Juxtipotrâ quam doctrinam nulla est vis predicted confirmationis, negando minorem quoad“Φ utramque partem. Sed ut rem explicemus, et primo quod attinet ad ebrietatem, nola in ea duo reperiri, alterum est illa privatio usus rationis, quæ relinquitur ex immoderata sumptione potus inebriativi. Et talis privatio vel non est moraliter mala, aut peccatum adhuc objective, sed solum peccati effectus : vel si quam mali rationem habet, tota consistit in eo, quod sequitur ex prædictata sumptione immoderata : el ideo si sequatur ex infirmitate, vel somno, vel ex sumptione aliqua moderata, aul ex alia causa naturali, nullam peccati rationem habebit. Alterum est ipsa immoderata sumptio potus inebriativi illativa prædictæ privationis : et hæc est, pro qua supponit ebrietas, secundum quod nominat peccatum. Quod si talis sumptio immoderata non sit, nihil omnino ibi erit habens formaliter rationem ebrietatis; quamvis materialiter vocetur *ebrietas,* quia datur ibi materia ebrietatis; licet non malitia: ad eum modum quo suspensio latronis facta a judice solet dici *homicidium* materialiter, quia est ibi homicidii materia, non autem deordinatio.

Deinde nota ex eod· m S. Doctore art. 2. ɳ.τ:< sequenli in solut. ad 3, etquæst. 1-11, art. 6. modum observandum in sumptione sive^. cibi, sive potus, ut dicatur *moderata,* non esse consideranda absolute. Ut sit semper in tanta quantitate, et non in minori, velJ..vi majori, sed respective ad subjectum secun- ts· dum dispositionem corporis : ita ul ille potos, polus, vol cibus dicatur *moderatus,* sive in parva, sive in magna sumatur quantitate, qui congruit rectm valetudini, et corporis diipositioni in ordine ad officia vil e humana?. Illo vero dicetur *immoderatus,* sive in magna, sive in parva quantitate sit, qui predict® valetudini, et dispositioni non >1« congruit. Quocirca aiebat Augustinus cum Deo loquens lib. 10 confess, cap. 31, *hoc me docuisti, ul quemadmodum medicamento, sic alimenta sumplurus accedam :* de quo diximus aliquid loin, præcéd. in arbore pradicament. num. 111, dum assignaremus regulam temperanliæ. Quare sæpe fit, ut idem cibus, vel polus, qui respectu unius est moderatus, respectu alterius sit immoderatus ; ele contra. Imo respectu ejusdem, cibos vel potus, qui est moderatus cum valet, potest esse immoderatus dum ægrotil ; et e converso. Quis autem, et quantus cibus, et potus congruat uniuscujusque valetudini, sive sanus sit, sive infirmus, experientia ipsa discitur : ubi autem sunt rationes dubitandi, medicæ artis consilio relinquendum est.

220. Ex quo fit, nunquam esse dicendam *immoderatam* illam sumptionem cibi, vel potus cujuscumque, quam prudens medicus praestituit infirmo ad restituendam sanitatem, etiam si secum afferat privationem usus rationis, quam affert ebrietas. Imo fit, talem sumptionem eo ipso, quod juxta medicina regulas sit moderata, non esse dicendam proprie, el formaliter *ebrietatem ;* quia de ratione istius est, ut sit immoderata. Addit Cajetan. ex D. Thoma cit. . quæst, 150, de ratione ebrietatis esse, quod ^.procedat ex appetitu delectabili, id est, j^quod potus inebrians sumatur ob delecta- ›‹i› tionem, quæ in eo reperitur : quare quoties ^ex medicinæ præscripfo polus aliquis su- (ïfa· mitur propter sanitatem, quantumvis inebrialivus sit, non est formaliler ebrietas. l⅄ . .-In *autem* (prosequitur Cajctanus) *ita sit de facto, quod medicina disponat in aliquo casu necessariam esse ebrietatem materialem, id est, sumptionem potus inebrietativi in ea quantitate, ut privet usu rationis; non est philosophi moralis, nec Theologi, sed sciential medicins opus.*

pebent tamen medici, et infirmi attende- ?^re, ne sine magna necessitate, et nisi ex H^defectu alterius medicinæ hujusmodi reme- "dio utantur Sanis vero nunquam erit licitum ob quemcumque finem v. g. ad evitandam sævitiem tyranni, vel infidelis. casu quo perebrietatem ab eis liberarentur: quia, ut recte cilatus auctor notavit, cum talis potus in ordine ad finem proximum, qui est recta corporis dispositio, sil immoderatus, et immoderatio semper sit mala, nemini licot uti tali remedio: quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Ex quibus habetur plaha solutio confirmationis quantum ad primum exemplum. Nam si sermo sit de ebrietate formaliter, prout dicit immoderatam sumptionem potus inebriativi, quo pacto est mala intrinsece, dicendum est minime unquam licere ea uti. Si autem sermo sit de alia sumptione potus inebriativi, quæ licet sit in tanta quantitate, ut trahat secum privationem usus rationis, est tamen secundum consilium medicinæ necessaria ad sanitatem restituendam, licebit uti illa : quia talis sumptio hic et nunc censetur moderata : et ita neque est formaliler ebrietas, neque aliqua ratione mala moraliter.

221, Ad secundum exemplum Doctores non pauci, neque ignobiles in ea sunt sententia, ut sicut in nullo eventu, ob nullumque finem, aut vitam tuendam licitum est procurare pollutionem, sic neque abortum, sive ante, sive post fœtus animationem. Ita Navar. lib. 2 de restitut. cap. 3, difficult. 2, Lessius lib. 2 de justit. et jure cap. 9, dub. 10, num. 61, referens Covarrub. ciement, *si furiosus* part. 2, §3. BasiliusPontins lib. 10 de matrim. cap. 13, num. 2, Vasquez opusc. de restilut. cap. 2,§ 1, dub. 7, num. 28 el cap. 3, § 2, num. 25, Azor part. 2, lib. 2, cap. 27, Eligius Basseus verbo *Abortus* num. 1, Filiucius tract. 29, cap. 6, quorum aliqui censent esse sententiam communem. Juxta quam prædictum exemplum potius confirmat nostram assertionem, quam contraeam militet.

Quia tenendum ei rei abortu.H ?

Navar. covarru. Vasq. ssara· cius.

Sed licet ea opinio sit probabilis, tuliorque videatur, nequaquam tamen dicenda est communis ; sed magis opposita, quæ asserit antequam fœtus animatus sit anima rationali, si ex eo mors malri immineat, neque aliud suppetat remedium, licitum esse medicaminibus, vel aliis viis abortum procurare. Quia cum id vere nonsit homicidium, fœtusque adhuc sil pars viscerum, sitque veluti aggressor in necem matris, non est cur tanto vitæ maternæ discrimine conservandus sit. Praesertim quod matre pereunte, fœtus similiter peribit, neque ad lucem, vel animationem perveniet. Quam sententiam ut probabiliorem sequulus est Thom. Sanchez lib. 9 de matrim. disp. 20,

#1,

Thom. num. 9, dicens esse communem, nullunjeuUo que invenisse dissentientem. Adducitque „v.?ρ· pro ea Joannem de Neapoli quodlib. 10, D. uiu. Antonin. 2 p. titulo ‹ cap. 2, § 2. Sylvest. verbo nn-Jicus quæst. I, Covarrub. Clement. Annii, cit. Armil. verbo aôorxus num. 2, Navar. Cmum. in sum. latina, el hispana cap. num. ®*· 62, Cordab. quæst. 173. dicit. 4, Enriq. lib. 9 demalrim. cap. 16, num. 8, Emman.Sa verbo *homicidium,* et alios.

Ote»- 222. Animadvertit vero dictus Thom. **]W· Sanchez ibidem num. 10 inique prudentissime) prædictum abortum nullatenus unquam licere ob alios fines, etiam si videan tu r necessarissimi : ut ad vitandum periculum vite, quod ex partu fremina sibi imminere visa est: vel famæ, viteve jacturam, quam probabiliter metuit delecto crimine, si concipiat, fœtusve in lucem prodeat. Quia in his casibus fœtus non est aggressor, et periculum non est praesentaneum, sed distans, iliique aliis quæsitis coloribus, vel Nawrr. remediis occurri poterit. Et juxta hunc sensum dixit bene Navar. in sum. cap. 16, nom. 36, nullo bono fine honestari posse sumptionem potionis, qua directe prolis conceptioni obstetur.

Abortus Snjto-r tcmqno non sit malas. Et licet aliqui rejiciant discrimen illud a Sancio constitutum inter periculum mortis imminentis praesentiet ab intrinseco, nempe ex ipso fretu ; et periculum aliud distans, aul ab extrinseco dumtaxat, vel solius honoris jacturæ ; nobis tamen non displicet : neque illationem ex uno ad alterum, quam Lessius, Pontius, et alii valde urgent, ita legitimam censemus, ut non queat satis probabiliter negari.

223. Porro autem non ignoramus, contrarium hujus animadversionisinimirum in utroque casu, si aliud desit remedium, licitum esse abortum fretus inanimati) esse aliquorum opinionem. Nam id tuetur Torreblanca lib. 2 de Magia, cap. 43, quem bbnri Diaiu. zainb. tes,e Diana P· θ» tract. 8, résolut. 37, scquuti sunt Leo Zambellus in repert. verbo *nidicus* num. 10 et Bordonus in consil.regul. Bordo- résolut. 45, quæst. 4, num. 4. Et probabile izzaîîâ. censent perdoctus P. M. Lezana ex obser- Tmiieu. vantj I10stra Carmelitana familia in sum. quæst. regular, tom. 3, verbo *abortus* num. 5, Trullench. in præcepta Decal, tom. 2, lib. 5, cap. 1, dub. 4 et quidam alii : cui .Micula- sententiæ minime subscribimus propter ns. gravia mala et inconvenientia, quæ adversus commune bonum pullularent, ea licentia permissa.Si tamen in aliquo casu probabilitas prædictæ opinionis deberet admitti, r in eo vel maxime, qui nuper ad nos deintus fuit: scilicet quod nobilis et honesta puella viri ignara, nodum incorrupta, sed el innocens inventa est habens in utero (casum sine miraculo aut arte dæmonis posse contingere haud dubitantium est : eo in simili tradit D. Thomas quodlib. 6, art, 18). Sicut ı›τ›* etiam ei quæ invita penitus violaretur, non minus suffragaretur prædicta opinio. Salis namque rigidum videtur, eam, quæ invita prorsus, vel penitus absque voluntate id malum passa fuit, aliis ita gravibus, ut vite.·, famæve jacturæ obnoxiam remanere. Quæ ratio non malital in alia, quæ voluntarie se exponeret, praevidens vel prævidere debens, et non cavens mala indo sequentia. Sed de hoc alibi, modo vero nihil decernimus.

221. Neque retenta opinione adstruenle licere abortum, saltem pro luenda vita,quæ ex fretu ipso periclitaretur, admittere debemus, posse rem intrinsece malam licite assumi per modum medii ad finem quantumvis necessarissimum. Quia abortio in casu illo, quo admittimus licere, non estditei mala ; secus in quocunque alio eventu. Proq^“ quo nota, quasdam res vel actiones esse ita a natura destinatas ad certos fines, ut eo ipso quod talos fines deficiant, inordinate exerceantur. Non quod tales res vel actiones ex se ipsis, quovis modo et sub quavis praecisione concepte, malitiam exprimant,eamque finis auferat: sed quia cum illæ ex se sub ea praecisione, antequam connotent vel finem, vel ejus carentiam, neque explicent determinate bonitatem, neque malitiam; ex ordine ad finem bonificantur, et ex ejus carentia vitiantur. Quemadmodum sunt aliqua objecta, quæ accepta per modum finis principalisexprimunt deformitatem elmalitiam objectivam, quia non habent sufficientem dignitatem, ut in eo casu rationem finis exerceant : et ideo in ea ralione sunt quid improportionatum ; ob idque sic volita et appretiata communicant actui formalem malitiam : el tamen eademmet in ratione medii improportionata non sunt, sed potius adaequata et proportionata: unde neque sic accepta malitiamobjectivam exprimunt, neque sic volita et appretiata formalem communicant, sed potius bonitatem: accepta autem cum praacisionetam a ratione finis quam medii nullam moralitatem exprimunt, de quo latius diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 5, dub. 2. Hujusmodi sunt divitiæ v. g. quas natura ad honestos sumptus et fines destinavit : et ideo si absqne

que aliquo honesto fine expendantur, quasi sola ipsa expensio vel ejus deleclabilitas habeatur pro fine, malum est et prodigalitatis peccatum ; si vero expendantur in eleemosynas vel alios honestos sumptus,ita quod expensio non pro fine sed pro medio accipiatur, nulla est ibi neque in objecto, neque in actu malitia, sed potias bonitas moralis. Et si tandem prædictam expensionem cum præcisione tam a ratione finis quam medii consideres, neque bonitatem neque malitiam deprehendes. Similiter exponere se mortis periculo præcise ex se, neque determinat bonitatem neque malitiam; fit autem bonum ex connotatione finis honesti, malum vero ex ejus carentia. Et ideo dum quis vitam exponit propter fidem vel justitiam, honestissime facit : cum autem absque alio fine nisi ut vitam prodigat ; mortaliter delinquit. Ipsa namque carentia finis honesti et necessarii est prima ratio, ut ille actus malitiam contrahat: et quæ expositionem vite quodammodo secundum se indifferentem, prodigam efficit et inordinatam.

Ad hunc ergo modum dicimus se habere abortionem fœtus nondum animati. Si enim omnino secundum se spectetur ante connotationem hujus finis, qui est tueri vitam matris periclitantis hic et nunc ex tali fretu, et absque connotatione carenliæ hujus finis, neque exprimit bonitatem, neque deordinationem,sed quodammodo est indifferens: associata autem prædicti finis carentia, lex ea primo malificatur: associata vero ipso fine potest ab illo honestari. Qui igitur ad aliquid aliud quam ad hujusmodi finem procurat abortum, eo ipso eligit rem malam, quia abortus destitutus tali fine est aliquid malum ; qui autem procurat illum propter prædictum finem, nihil malum eligit, quia abortus eo fine associatus non habet unde exprimat malitiam. Hæc autem intelligenda sunt de abortu ante animationem fœtus per formam rationalem : post istam namque nullatenus admittendum est licere illum procurare ob quemcunque finem, ut est sententia indubitata Theologorum.

§ IV.

Difficilis replica enodatur.

225. Sed urgebis: quia eadem ratione uici posset, licere ob similem finem, nempe ad salutem vel vitam tuendam, pollutionem voluntariam ; non est enim major ratio, cur hæc debeat esse mala omnino secundum se, independenterque a carentia cujuscunque finis, adeoque nullo fine possit honestari ; abortio autem mala non sil nisi ex tali carentia : quandoquidem natura utranque æqualiler ad finem humanæ generationis destinavit. Si ergo hoc non obstante, licet abortione uti ad alium finem , ut ad vitam propriam tuendam, cur non licebit uti pollutione? Eo praesertim quia tota inordinatio pollutionis in eo consistere videtur quod per eam prodigitur semen ad humanam generationem destinatum : cum ergo propius accedat ad prædictam generationem fretus etiam non animatus, in eo quippe est jam inchoata et valde prope hominis conceptio : potius deberet damnari usus istius ad alium finem per abortum, quam usus pollutionis ; qui tamen in quovis eventu omnino ab omnibus condemnatur.

226. Plurimis hæc replica negotium facessit: nonnullosque in tantum convicit, utob id putissimum negaverint licere aliquando abortum, etium fœtus inanimati propter quemcunque finem : quia hoc admisso, videtur sibi per evidentem consequentiam inferri, idem dicendum esse de pollutione : juxta quos proinde nec præsens replica, nec praecedens solutio locum habebit. Sed re vera nemo Theologorum hac via sufficienter difficultatem evacuabit. Quia voluntariam pollutionem ob nullum finem licere, adeo est constans sententia inter Catholicos, ut oppositum manifeste sit error ; licere autem abortum fretus inanimati in casu quem § præced. explicuimus, est sententia communissima et probabilissima : unde alligare evasionem hujus replicæ contrariae opinioni minus probabili, nulloque alio tramite objectioni viam aperire, effugium potius erit, quam difficultatis solutio. Eo præsertim quoniam qui ex paritate pollutionis negat licitum esse aliquando abortum, debet prius afferre rationem, cur illa in nullo casu liceat: et nisi talis ratioeodem prorsus modo de abortu convincat, nonerit insistendum prædictæ paritati. Quisquis ergo difficultati non cedit, prius ostendat hanc rationem, et videamus quantum in ea sil roboris ad prædictam paritatem convincendam : fortasse enim erit talis ut militet in pollutione, et in abortu non militet. El sane vir doctus, qui etsi non sequatur opinionem adstruentem licere abortum in casu explicato, nosse tamen debet esse satis

Effugium rejicitur.

ceminuneui et probabilem : scire etiam tenetur, quia \ia talis opinio discerni valeat *ab* errore pollutionem permittente, possitque probabiliter defensari, sine eo quod aliqua ejus consequentia praedicto errori suffragetur. Quare sicut non potest ita firmiter adhærere propria? opinioni neganti licentiam abortus,sicut ad ha?ret sententia? catholicae pollutionem reprobanti : ita non est putandus satisfecisse suo muneri, quousque viam aperiat, qua secundum utranque opinionem, et qualibet earum retenta, a praedicto errore recedatur.

Atijsocin- '°' "K1' 227. Alia via videri poterit (et quidem sine labore) difficultati occursum iri ex doctrina Joannis Caramuelis lib. I theologia) mural, num. 1603, ubi inquit, nulla ralione naturali, sed jure tantum positivo divino pollutionem interdici, adeoque sublata juris istius prohibitione, posse esse bonam, et aliquando, ut in casu de quo loquimur, debitam sub gravi præcepto ; de facto tamen nunquam licere, quia obstat praedictum jus positivum. Quare discrimen inter illam et abortum in praedicto casu non ex ratione aliqua naturali, sed ex libera Dei voluntate petendum erit, cui placuit poilutionem perpetuo prohibere, abortum vero aliquando permittere, verba ejus accipe. *Si Deus mollitiem non interdixisset, nunquam esset mala, &rpe esset bona, et aliquando obligatoria sub peccato mortali.* Idem statuerat num. 1600, de simplici fornicatione. Nec permittit textus, ut ea verba de prohibitione juris naturalis accipiamus : nam impugnat quotquot reperit (non reperit omnes) naturales rationes conducentes ad intentum, contendens prædictum effectum nullatenus rationis principiis adversari. Neque aliter de effusione seminis discurrit, quam de esu pomi, et de minoratione sanguinis, aliisque similibus secundum se bonis vel indifferentibus, si Deus ea interdixisset.

Hcfel· Ilar' Verum enimvero authoris istius animositatem et ingenium alii extulerint : nos erga familiam nostram benevolentiam et affectum: quo provocati, sed et judicio etiam incitati nostro personam ex corde diligimus, et pro laudis immeritis vocibus, quas in nostra praeconia aptat, mutuæ benevolentiae gratitudinem amicissime rependimus. Sed quia major amica veritas, apage commendet quis philosophandi methodum, sentiendi libertatem, opinandi licentiam, inconsultis etiam vel abjectis receptioribus Theologiae principiis : quod passim offendes. Possemus ex utraque ejus Theologia i Regulari ot Moruli asserta proferre non i pauca, quæ jam expungi debuissent, quasque censuram nostram mitiorem icquodi»- I monstrarent. A ide an sit hujusmodi, quod : in Theologia morali n. 1582, asserit hoc I juramentum *per vitam meam* sic exposituro I *tam verum est quod dico, quam quod habeo vitam* posse mendaciter citra peccati vel venialis noxam emitti. Certe (quicquid sit I de ratione juramenti) nemo Catholicorum admittet, quantumvis leve mendacium sine veniali saltem culpa proferri posse. Deinde num. 1607, hanc ponit assertionem, *mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infinite, adeoque nemo tenetur in confessione exponere, utro ex istis modis peccaverit ; sed satisfaciet dicens procurasse pollutionem.* id quod et D. Thomæ, falsissime tamen imponit, tantaque animositate affirmat. ut dicat contrarium videri errorem in Philosophia. Ex quo satis aperte sequitur, neque sodomiam, neque bestialitatem prohibitam esse ipso jure naturæ, sed jure tantum positivo, quo dumtaxat ex ejussententia pollutio prohibetur : nam si sunt ejusdem omnino malitiæ, eodem jure debent prohiberi. Quin etiam matrimonii contractum non esse dejurenaturæ, neque uxorum communitatem tali juri repugnare, contendit num. 1604, et consequenter tenetur id ipsum concedere de adulterio. Hæc autem et similia quæ adnotare possemus, non modo falsa et absque fundamento, sed et absurda esse, et moribus satis nociva quisque, credimus, animadvertet. Ergo lector studiose, dum Caramuelis scripta evolveris, ne festines credere, sed pedetentim gradere: ubique caute legas, doctrinam examines, opiniones discutias, et quam solidiora principia non firmaverint, tantum quia illius, ne tibi ad sequelam in canonem adseribas.

228. Porro (ut ad intentum nostrum redeamus) falsitatem ejusmodi doclrinæ, quæ negat, pollutionem voluntariam ratione naturali prohiberi, proindeque ejus insufficientiam ad occurrendum proposita? objectioni, in primis ostendit quod Ethnici et Gentiles, quibus nulla Dei præcepta nisi naturalia innotuerunt, ut rem pessimam et detestandam prædictam pollutionem reprobarunt : sicut videre est apud Martialem lib. 9 epigrammate illo 42 in Ponticum polluentem se. *Pontice quod nunquam,* etc. ubi post objectam prædictæ actionis foeditatem, sic illam reprehendit :

Hoc

[[æ nihil we putas? Scelus est mihi, mihi crede, sed ingens,
Quantum vix animo concipis esse luo.

Ctquc ostendat non opus esse lege alia interdicentp, sed ab ipsa natura el naturali ralione simile scelus reprobari, concludit inferius :

Ipsam crede libi naturam dicere rerum,
Istud, (piod digitis Pontice perdis homo est.

Qui autem ductus naturali lumine pollutionem sic damnat, quanto acrius bestialilaleni, aut sodomiam reprehenderet ? Dolendum igitur,celasse naturam Christianum Ductorem, quod Philosopho gentili et alias in moralibus satis depravato non occultavit.

Deinde probatur falsitas illius doctrinas : pia quia si pollutionis interdictio non emanaret a lege naturali, nulla esset ratio cur in nullo eventu liceret : quippe nulla est lex mere positiva, quæ illam ita arcte et indispensaliter prohibeat. Vel enim talis lex esset humana ? Et hæc neque obligaret cum tanto vitae discrimine, neque esset prorsus indispensabilis, ut in cæteris Tegibus præcisehumanis constat. Vel esset divina? Et hæcnon assignabitur in Scriptura, quæ interdicat prædictum actum sub eageneralitale, adeoque stricte ut in nullo eventu et pro nullo fine quantunvis necessarissimo liceat. Quotquot enim sive ex veteri sive ex novo Testamento adduci poterunt, loquuntur absolute, neque descendunt ad casum ita urgentem, ut vitæ periculum. Quare sicut aliæ leges v. g. Aon *occides, non accipies rem proximi tui, etc.* quæ eodem tenore et generalitale enuntiantur, non intelliguntur nequeexvi verborum, neque ex legislatoris mente obligare cum vitæ discrimine, quolies natura sic non obligat, et ideo permittunt defensionem cum moderamine, etiam occidendo invasorem , el sustentationem omnino necessariam, etiam ex bonis alienis: quia natura has non velat : ita lex pollutionem interdicens neque ex vi verborum, neque ex legislatoris animo similem casum comprehenderet, si natura et naturalis ratio illum permitteret. Eo præsertim quia juxta authorem, quem impugnamus, in casu de quo loquimur, non modo non est mala pollutio attento jure naturæ, sed est debita et obligatoria sub peccato mortali, ut vidimus in ejus verbis : ubi autem lex naturalis ita obligat, cessat omnis obligatio legis positivæ. Id quod certo certius est, saltem dum positivus legislator non declarat in speciali, se velle obligare etiam contra legem naturalem : quæ declaratio pro casu præsenti minime reperitur. Ergo per recursum dumtaxat ad jus positivum non salvatur prohibitio pollutionis quoad prædictum casum. Quare nisi a lege naturali emanet talis prohibitio, valde infirmabitur doctrina, quæ ab omnibus Catholicis tenetur, pro nullo eventu permittens talem actum. Adde, esse communiter receptum ex doctrina D. Thomæ infra quæst. 108, art. 2 in corp., et ad primum, in lege gratiæ nulla extare præcepta divina mere positiva, nisi quæ jubent receptionem Sacramentorum : undecum prædicta prohibitio ad nullum istorum pertineat, nullatenus debet inter præcepta divina de solo jure positivo numerari.

Nec refert, si dicas, Ecclesiam statuisse prædictam legem cum eo rigore et indispensabilitate, eo ipso quod doctrinam oppositam multoties condemnavit. Non itaque hoc refert : tum quia Ecclesia nequit statuere legem directe prohibentem propriæ vitæ defensionem, ad quam lex naturalis obligat. Tum etiam quia prædicta condemnatio nequaquam est alicujus novi juris aut legis conditio : neque enim Ecclesia talem legem ut novam et a se statutam unquam promulgavit ; sed semper fuisse supponit, idque negantes damnat et punit ut errantes circa veritatem naturali lumine dictatam, et hac ratione in Ecclesia perpetuo receptam. Unde ea condemnatio potissimum importat declarationem ejus legis, quæ ab initio extitil, non quidem in aliquo jure positivo divino vel humano, sed in seminario legis naturæ, et post legem scriptam in ipsis tabulis Decalogi, quæ præcepta legis naturæ continent. Apage igitur et hunc modum objectionem diluendi, periculosum satis, prorsusque inutilem.

229. Est et tertias aliorum dicendi modus, qui ex eo solum negant licere in aliquo uuxlit-. eventu pollutionem, quia hæc juxta medicinæ regulas nequit esse proficua sanitati, sed semper ei nocet : el ideo cum ad hujusmodi finem nunquam conducat, in nullo eventu poterit per eum honestari. Ita sentire videtur Alvarez in præsenti disp. 1-17. Granad. disp. 6, num. 2 ex Michaele de Medi».' Medina,a quo dicit recteex medicorum sententia assumptum probari lib. 1 *de sacrorum hominum continentia,* controvers. 4, cap. 23 et alii. Quibus non pigeret subscribere, si firmo principio niterentur.

jtonpia· Sed quam illud infirnjumsit, testatur in primis valde communis medicorum opinio statuens oppositum ex Hippocrate, Aristotele, et Galeno, a quibus velut axioma jam illud emanavit, J'e/mx *est* **iwi** *salutis cum opportune inest, etc.* Nec deest satis efficax ratio praxlictam opinionem convincens. Sicut enim sanguis et alii humores supra modum crescentes, valetudini noceresolent, prodestque evacuatio tanquam removens, prohibens, vel repugnans: ita humor seminalis ultra debitam mensuram augmentâtes poterit impedimentum esse saluti : ac proinde ejus evacuatio conferet per modum removentis prohibens ad salutem et vitam tuendam. Nec refert quod natura non destinaverit hujusmodi remedium propter prædictum finem : quia etiam non destinavit plura alia ut abortum, ebrietatem et similia, et nihilominus juxta medicina? regulas aliquando ad salutem proficua et necessaria censentur.

230. Deinde hoc ipsum testantur non pauca exempla virorum eximie castitatem colentium, quibus ægrotantibus provisum est a medicis, iisque in sua arte peritissimis. ut ad seminis effusionem, ex cujus retentione mors imminebat, vel per pollutionem vel per copulam niterentur equorum proinde egregium facinus commendatur, quia destituti omni alio remedio elegerunt vitam discrimini exponere, ne iniquo illo medicamine et castitatis jactura uterentur. Sic B. Casimirus Regis Poloniæ filius, et HungaroTum Rex delectus, de quo narrat ejus historia *quod gravi oppressus infirmitale, mori potius quam castitatis jacturam ex medicorum consilio subire constanter decrevit.* Idem de Jacebo Cardinali Llvssiponensi Regis 1'ortugaliæ filio refert Hieronymus gyim· Garimbertus lib. 3 de vitis Pontificum. Similia traduntur de Isaacio Comneno Imperatore : de Thoma secundo Episcopo Eboracensi : de Michaele Verino primo inter Gallos recentiores Poetas : cujus illud extat posteritati consecratum :

Sola Venus poterat lento succurrere morbo:
Ne se pollueret, maluit ipse mori.

Idque alii non pauci, quos brevitatis causa omittimus, opere impleverunt. Si autem ita esset, ut seminis effusio nullam posset vitæ aut saluti afferre utilitatem, non toties medici infirmos præsertim viros gravissimos (quibus proinde peritiores in medicina adslitisse haud dubitandum est) ad ulen lum simili remedio incitassent.

Et sane dum Theologi hujusmodi quaestionem discutiunt, plane «appointai, predictam evacuationem posse in aliquo casu ad sanitatem vel vitam tuendam omnino desiderari, sive per se, sive ut remotio repugnantis vel prohibentis. El hoc præsupposito, nituntur reddere rationem, cur et si liceat uti ad prædictum finem aliis remediis, etiam alioqui illicitis, ut abortu ante animationem, ebrietate, etc. pollutione tamen non minus necessaria aut conducente minime uti liceat. Non igitur difficultatem solvit, sed potius ab ea fugit, qui |ier negationem suppositi, nulla tradita disparitate, quiescit.

231. Legitima ergo et communis solutio nulli incerto principio vel sententiae se ads·' tringit : sed admisso licere abortum ad vitam tuendam in casu superius declarato, et admisso pollutionem posse in eundem finem aequaliter conducere ; sine recursu ad jus positivum, ex ipsa naturali lege desumit rationem, quare in nullo eventu, nullumque ob finem ea seminis effusio, aut quæcunque alia extra conjugalem copulam sit permissa. Et licet in tradenda hujus ratione hinc inde multorum calamus desudet, ac quicquid tandem reperit, non omninosatisfaciat : nequaquam idcirco a certioribus veterum principiis nobis recedendum est, aut neganda eorum doctrina, quia non satis comprehenditur : sed pro viribus laborandum, ut vel tantillum novæ lucis incommunem utilitatem communi solutioni accrescat : in quo libentius discipulorum quam Magistri munus susciperemus. Eaergo ratio communiter tradi solet desumpta ex D. Thom. 2, 2, quæst. 88, art. 11 ad 3, et disi.qas-31, quæst. 2, art. 2 ad 1. Quia videlicet^ humanum semen, ejusque administratio δΛ® determinate ordinata sunt a natura propter conservationem speciei media generatione convenienti, non autem propter salutem aut commodum individui, cui deserviunt cælera omnia, quæ in ipso individuo reperiuntur : et ideo quamvis licitum sit pro istius bono singulas partes exponere, et membra quæcunque amputare ; nequaquam tamen prædictum semen prodigere aut expendere eo actu, ex quo generatio congrua sequi non valeat, uti est quicunque alius præter conjugalem, quantumcunque ex tali actu individui salus vel vita dependeat : bonum quippe speciei communius et divinius peculiari hujus vel illius individui bono omnino est præferendum. Hæc est ratio Ang. Docloris locis citatis, el communis:

ftjti nii : qua proinde utuntur Cajot. 2,2, quæst. 154, art. H, Alvar. in præsenti (lisp. l 17, bifa. art. H, in 3 part. tractatus Mui Oreg. Marl dub. 2, Granad. dis]). 6, I.essius, el plures cx iis quos supra citavimus.

b;:- 235. Verum perdoctus et eruditus D. Th. Sanchez lib. Ode malrim. disp. 17, num. tan 51, confessus praedictam rationem communem esso, negat tamen ejus efficaciam, el contra illam sequentibus objectionibus nervose insurgit. *Pruno* (inquit) *quia generationi deservire cum proprix salutis detrimento nemo obligatur, etiam altero conjugo debitum petente : non ergo ne frustretur generatio, adstringitur homo ad semen retinendum cum vilx jactura. Secundo quia nemo negabit fas esse sirupuni accipere, semen resolventem in sanguinem, alium ce humorem aliis viis expurgandum, ne ;rger omni remedio ad salutem prxservandum destituatur : at generationi æque obstatur ac nocetur resolvendo, et expellendo semen. Accedit, licere ob individui bonum amputare, sibi testiculos generationi necessarios ; cum tamen in eo eventu generatio impediatur : a fortiori ergo licebit semel vel iterum generationem impedire effundendo semen, ut vitx proprix consulatur. Eo vel maxime quoti vita amissa, prorsus generandipotentia extinguelur. Tertio quia magis accedit generationi perfectx fœtus nondum animatus, quam semen : cum tamen expulsio illius licite procurari possit, ubi ad matris salutem desideraretur. Et confirmatur : quia semen est pars individui ; sicut fœtus est pars ventris : atque itu non est cur negetur administratio illius, sicut hujus conceditur ob bonum totius. Quarto quia quod ipsa natura disponente naturaliter efficitur, si ratione fiat, nullus est abusus: motus enim ille naturalis authori naturx tribuitur : sed non obstante generationis damno natura sxpe, quo se exoneret, seinen expellit : licebit ergo ipsam medicamentis ad id adjuvare. El confirmatur : quia fas est, judici latronem suspendenti opem ferre, eo quod actio illa suspendendi licita sit. Cur ergo actionem virtutis expulsive semen nocivum expellentis, qu.v naturalis est, et consequenter bona, adjuvare medicinis nefas erit?* Ita Saucius, concluditque: *lix rationes me valde urgent, ut censeam non esse legitimam rationem communiter traditam,* etc.

Addi etiam potest : quia nulla videtur inordinatio in eo quod majus bonum proferatur minori, et hoc illi postponatur : sed majus bonum est vita actualis istius individui, quam vita solum in potentia, quæ continetur inséminé: ergo licebit aliquando istud expendere propter illius conservationem.

233. Sed pace tanti viri (cujus authoritas in robus moralibus, iis praei pue quæ ad sextum præceptum, et ad Sacramentum Matrimonii spectant, rnagni semper facienda esi) nequaquam ejus objectiones contra pradictam rationem ita urgent, ut eam ineffacem ostendant, aut non queant sufficienter enervari. Quod satis superque erit, ut a communi via non recedamus. Eo præsertim quia neque ratio ab islo authore tradita liberior est ab impugnationibus : quas contra illam efformat I.essius lib. 2 de justit. Lessui*, cap. 9, num.61, possentque aliæ non minus urgentes efformari. Nobis autem (quicquid sit de efficaciaaut ineffieacia prædictæ rationis)hoc saltem est perspiciium.quod non procedit a priori, nec reddit propriam causam, curpollutioin nulloeventusit permissa.Solum enim desumitur abinconvenienteaugescendi luxuriae peccala, si illa pro eventu aliquo liceret. *Quia* (inquit) *adeo vehemens in seminis emissione delectatio sentitur, ut illam, teste Abulense cap. ĩ›, Matlh. quæst.* touchez. 184, *ad primum, homines tanquam summum bonum prosequantur,illique velati sux felicitati adhxreant. Quare ob id natura in omni eventu ipsius administrationem homini denegavit : ea enim in aliquo casu concessa, evidentissimuin subesset periculum, ut homo a passione libidinis excœcatus, passim sibi persuaderet causam effundendi justam adesse, atque ita semen prodigeret· : indeque fornicationes, adulteria, aliaque innumera luxurix vitia adversus commune bonum pullularent. Quibus ut obviaret natura, merito prxdictam adminislrationem negavit, non obstante vitx individui periculo, qux bono communi cedere debet,* etc. Hæc ratio, ut ex ea liquet, solum est a posteriori, sicut est omnis ratio, quæ præcise desumitur ab inconvenientibus : atque adeo nequit ostendere propriam causam, cur voluntaria pollutio in quocunque eventu per se et ab intrinseco inordinata sit, ct juri naturali repugnet. Obhoc igitur, et quia alia quam adduximus, a priori procedit, antiquamque, et I). Thomæ doctrinam continet, jure adstringimur eam præeligere, et ab impugnationibus vindicare.

134. Pro quo observa, naturam ad huma-Elucidanam generationem duo destinasse : nempe ipsam substantiam seminis intus elaborati, ‘u.f. piratio.U et motum seu actionem emissivam, qua inde progreditur, ut ad locum conceptionis perveniat. Ex quibus semen præcise secuu-

dam so remotius a generatione se habet, quia non confert ad illam prout remanet intra vasa, sed ut omissum et elatum per prædictum motum ad locum generationis : quo in munere ipse motus vel actio immediatior est. Sicut autem actio immediatior est prædicto muneri, ita omnino est a natura determinata ad ejus finem, adeo ut pro nullo alio possit tali fine licite privari. At vero semen solum habet prædictam omnimodam determinationem ut stat sub ea actione vel motu : sicut hoc dumtaxat modo ministratum generationi deservit : secundum se autem, utque a tali actione et a quavis alia generationis officio destinata praescindit, sicut a generatione ipsa remotius est, ita minorem habet determinationem pro ejus fine; minusque repugnat nature, si eo fine posthabito, per aliquam aliam actionem ad alium ordinetur. Accedit. quod sicut motus et actiones præsertim liberæ ex propria, ratione habent fieri et esse immediate propter finem, quod tamen rebus permanentibus non sic competit, ut in tract, de ult. fine disp. 2, num. 47, explicuimus : ita ex propria actionis et motus natura habent strictius quam res permanentes fini alligari, et illum magis sibi determinare. Ex hoc autem provenit, majorem determinationem præ se ferre quod actio et motus deservientes generationis bonoseparenturabeo fine, pro quo a natura primario instituta sunt, et illo propter quemcunque alium priventur ; quam quod semen vel alia pars permanens, etiamsi ad idem munus fuerit instituta, eodem fine orbetur, et per aliam actionem ad alium finem referatur.

135. Igitur (ut ad rem deveniamus) dum Ang. Doctor et cæteri Theologi negant licere ob quemcunque finem pollutionem vel copulam, nisi conjugalem, redduntque rationem, quia natura humanum semen non ad individui bonum, sed ad speciei conservationem ordinavit, fitque proinde bono communi injuria, si ob alium finem, prætermisso illo, expendatur ; loquuntur non de semine secundum se et ut manente intra vasa, sed ut moto et ministrato ea actione el impetu, quae natura ad generationis officium destinavit : ac proinde de ipsamel actione immediate idmunusexequente. Quare solum intendunt, hujusmodi actionem seminis emissivam el administrativam taliter ex se adstrictam esse illi fini, propter quem a natura instituta fuit, qui est conveniens el apta generatio, ut in nullo eventu, fine isto prætermisso, licito possit ad aliquem alium assumi. Nequaquam vero excludunt, quin de ipso semine dum formatur, aut dum manet intra vasa, vel etiam postquam ad matricem pervenit, possit individuum alia via vel actione in proprium commodum sicut de reliquis partibus disponere, si justa causa vel necessitas secundum materiæ gravitatem id exposcat. Ipsa quippe minor seminis quam actionis adstriclio et determinatio ad finem, relinquit ineô nonnihil majoris indifferentiae, ut absque naturæ inversione per diversas actiones possit ad diversos fines ordinari : ita ut per unamquanque ad illum finem ordinetur, ad quem ipsa actio suapte natura destinata est. Quod contra accidit in ipsis actionibus, propter majorem determinationem uniuscujusque ad suum cerium finem, ralione cujus determinationis nequeunt sine perversione, eo fine posthabito, ad alium ordinari.

Et quod dicimus de actione seminis delativaseu administrativa, dicendum similiter est de quavis alia ordinata per se ad generationem : uti est actio prolis formaliva, qua? efficitur a semine in matrice recepto: nequaquam enim ista vel alia similis actio etiamsi libertati subesset, posset ab individuo licite assumi ad alium finem, prætermissa congrua generatione: secus ipsum semen, in quocunque statu sit, per aliam actionem, quam natura ad generationem non ordinavit. Quin potius quamvis semen verum non esset, sed vanum et infructuosum, sicut est in spadonibus, non posset licite expendi per illum motum el actionem, qua verum semen generationi ministratur, etiam propter individui salutem vel vitam; quamvis posset per aliam actionem intus resolvi el consumi. Quod satis confirmat ea quæ diximus, el quomodo interdictum naturæ circa seminis expensionem extra conjugalem copulam, non tam ad ipsam substantiam seminis secundum se, quam ad actionem administrativam respexerit.

Nec refert, si opponas, quod juxta aliquorum sententiam, quam tuetur Sanchez sack. I cit. disp. 17, licet expellere prædicta actione semen corruptum : ergo licebit etiam spadonibus expellere illud semen infructuosum et inane, utendo ea actione. I i

Non itaque hoc referi. Tum quia sententia nullatenus est sustinenda, et ideo in id» ipsis operibus Thomæ Sanchez adest jam l retractata lib. 5 summæ cap. G, num. 12, '

Ideoque

Meoqucnon nubi» incumbit præ lictam sententiam cum nostra el communi doctrina conciliare. Tum etiam quia reddi pofeet sufficiens disparilas inter utrunque casum. Nam semen spadonum est talis conditionis, ut quicquid in eo est, ex propria ralione ad generationem ordinetur, el propter eam a natura destinetur : quamvis quia non pervenit ad ultimam el perfectam elaborationem, manual velu t quid informe el incompletum, proindeque infructuosum et inane, quasi insufficiens ad effectum generationis praestandum : sicut est semen mulieris. At vero semen corruptum per ipsam corruptionem amisit tutam seminis rationem, omninoque inaliam naturam mutatum fuit, priori penitus destructa : et ideo nullo modo jam generationem respicit, nec plus de illo natura curat in ordine ad eum finem, quam si prorsus non esset. Quare hoc posterius semen ad verum et proli ficum habetse, sicut cadaver ad vitam, quam penitus amisit : illud autem prius, sicut enibrio ad animal, ad cujus complementum non pervenit, est tamen semper in via ad ipsum : et ex hac parte semper manet, saltem inchoative et incomplete, sub intentione naturæ prætendentis generationem. Ex hoc autem fit, ut expulsio seminis corrupti non sit (nisi tantum apparenter) de genere actionis adminislrativæ seminis, quamque natura ad generationem destinavit ; sed sit tantum quædam purgatio humoris corrupti, sicut expulsio urinæ : ob idque in tali actione nulla fiat inordinatio, cum sine respectu ad generationem propter alium finem assumitur. Cæterum expulsio alterius seminis infructuosi semper retinet naturam actionis seminis administrativae, lendentisque ex sua natura ad generationis finem : et ideo quoties hoc posthabito, ad alium assumitur, manifeste est abusus talis actionis, quem natura improbat.

23G. Ex his non jam difficile erit communem rationem ab impugnationibus supra factis vindicare: ex quarum enodatione ejusdem rationis efficacia magis apparebit. Ad primam ergo respondetur, quod licet nemo cum salutis dispendio teneatur generationi vacare, quia præceptum circa hoc est affirmativum, et non obligat pro semper: quilibet tamen teneatur non abuti illa actione, quam natura ad generationem ordinavit: qui sane abusus toties committitur, quoties excluso bono convenientis generationis assumitur prædicta actio ad alium finem : sive id fiat per illicitam copulam, sive per pollutionem voluntariam : et quia præceptum circa hoc est negativum et de re intrinsece ordinata, obligat omnes et pro semper.

Ad secundam constat ex dictis, quomodo semen secundum se non sit ita adstrictum generationis fini, sicut actio administrativa : et propterea quamvis illud, prætermisso tali fine, per resolutionem vel aliam viam possit licite ad individui bonum ordinari ; secus tamen prædicta actio. Illud vero quod additur de testiculis, minus refert: non enim partes istæ et aliæ similes ita sunt generationis beneficio adstrictæ, quin per prius vel ex axjuo individui bonum respiciant, possintque proinde propter hujusmodi bonum licite exponi.

Ad tertiam dicas, fretum inanimatum ideo posse licite expelli ob yitam matris, quia in ea expulsione nulla admiscetur actio earum quas natura generationi destinavit; secus vero in seminis effusione. Essel autem simile de expulsione prædicti fretus, et de consumptione aut resolutione seminis intus facta, in quarum nulla admiscetur prædicta actio. Adde, fretum postquam in matrice existit etiam nondum animatus, considerari jam ut aliud suppositum individualiter determinatum : contra quod proinde, si salutem mal ris invadat, licitum erit pugnare, et illud perdere. Quæ ratio non militat in ipsa seminis sive virilis sive freminei attractioneetdelatione antecedente conceptum.

Ad confirmationem constat, apud nos non discriminari quantum ad præsens semen ut est pars individui, manetque in ipso, et foetum inanimatum existentem in utero : et ideo licebit de utroque, urgente proportionali necessitate propter bonum individui disponere : dummodo id non fiat media actione pro generationis officio primario instituta, frustratoque ejus fine. Et quoniam pollutio voluntaria fit media practicta actione, non autem fœtus expulsio, idcirco poterit hæc licere aliquando, illa vero nunquam; quamvis liceat alia via semen consumere vel minuere.

237. Ad quartam respondetur, illam propositionem *quod natura disponente naturaliter efficitur, si ratione/iat, nullus est abusus,* non esse universaliter veram : nam mors naturalis in sene v. g. naturaliter ipsa natura disponente fit : et tamen si ratio vel industria humana in id concurreret adjuvando naturæ actionem, esset abusus el peccatum. Cujus rei possemus non pauca

afferre exempla. Sunt enim quam pluri πια, quæ ut inordinata non sint, postulant a sola natura fieri : eo quod naturæ author non tantum effectum, qui fieri debet, determinavit. sed etiam modum et principium, a quo debet fieri : scilicet quod sola naturæ actio influât in talem effectum: in quibus proinde si actio libera vel se sola, vel ut coadjuvans actionem naturæ concurrat, eo ipso perverse fient, quia contra natura? dispositionem. Hoc autem modo se habet effusio illa seminis, qua natura aliquando se exonerat : postulat enim ul a sola natura fiat sine interventu agentis liberi, sicut mors naturalis : et ita quæcunque admisceatur in aliquo prædictorum effectuum actio libera, erit perversa et inordinata.

Adde, naturam et naturæ au therein non adstringi legibus, quibus ligatur agens creatum liberum : et ideo quod illa actionem ex se ad generationem tendentem separet ab hoc fine propter alium ab author© natura? intentum, nulla est inordinatio : secus autem si id præstel agens liberum, cui naturæ lexprædictam separationem interdixit.cuique non licet naturæ leges, et naturales operationum fines immutare. Adde etiam, naturam non ordinasse per se ad generationem quamlibet seminis effusionem, sed illam dumtaxat, quæ est effusio animastica et libera, quia hæc sola est proprie seminis administratio : unde hæc tantum pervertitur, quando semovetur a tali fine. Alia vero, qua ex debilitate, aut morbo, vel ex seminis abundantia se exonerat, estque potius naturalis quædam evacuatio, non tendit per se ad generationem : et ideo sine perversione remanet absque tali fine. Neque hinc fit, quod in hac secunda effusione possit ratio juvare naturam. Quia eo ipso talis effusio per eam cooperationem mutaret statum, transiretque in animasticam et liberam, ac proinde in eam, quæ per se ad generationem tendit, cuique omnino debetur ejus finis.

238. Illud vero de judice latronem suspendente non refert : nam præterquam quod non omnibus licitum est cooperari ad illam suspensionem, sed ministris ad id deputatis: et ideo si Sacerdos concurreret, inordinate ageret : adhuc tamen est dispar ratio : quoniam ea suspensio non est talis conditionis, quæ fieri postulet a solo judice, aut quod mutet statum, si alterius cooperatio interveniat, sicut mutat actio, de qua loquimur.

Ad ultimum quod additur, respondetur etiam illam propositionem n<>n esso veram universaliter. Majus enim bonum est vita multorum, quam unius : el tamen non licel directe occidere unicum innocentem ul multi liberentur. El ratio est, quia occisio innocentis intrinsece est mala, et non est faciendum vel minimum malum, ul eveniant quæcunque bona. Ita ergo in nostro casu, quia intrinsece malum est separaro a sinu generationis actionem, quam natura omnino propter illum destinavit, obnullum bonum quantumcunque majus potest licite fieri. Adde, quod licet vita individui, eo quod actualis, majus sit bonum ; aliunde tamen præstat vita qua? est in semine: quia dum ibi est. non spectat ad individuum determinatum, sed ad speciem, cujus bonum sicut communius, ita divinius.

Hæc diximus pro diluenda communi replica. reddendaque disparitate inter voluntariam pollutionem, et aborsum fœtus inanimis. Sufficienterque jam constare credimus praesertim ex dictis num. 230, quomodo ratio interdicens perpetuo pollutionem, in hoc abortu non militet : ac proinde cur iste aliquando licitus sit, illo vero nunquam ; quamvis possit licite-alia via semen resolvi et consumi. Constatquo similiter, eandem rationem esse de qualibet pollutione sive maris, sive fœminæ, sive veri seminis, sive inanis, saltem non corrupti. Nec causeris, quasi immiscuerimus quaestionem, quæ posset alio reservari, aut quod circa repi icam incidentem plus debito immorati sumus : compulit quippe nos ipsa rei difficultas: cui proinde ubicunque occasio se offerat, vel tantillum nova* elucidat ionis præstilisse, nemo studiosorum ingratum habebit.

§ V.

Secunda assertio pro causis diam per se.

139. Dicendum est secundo : quotiescausa influens per se etiam notabiliter in aliquem effectum malum, æque immediate vel per prius habet alium effectum bonum, isque sufficienter necessarius censetur juxta materiæ gravitatem et qualitatem, potest talis causa licite applicari ad hunc effectum posteriorem ; etiamsi pravus ille succedat: dummodo licet praevisus, non tamen sit intentus, neque expresse volitas, neque medium per se ad finem intentum. Seclusa vero necessitate tenebitur voluntas a prædicta causa abstinere : eritque obligatiohæc sub

sub mortali, si rnaloria gravis sit ; eecus sub veniali. Hæc etiam conclusio quoad ulranque partem est satis recepta inter Doc-
lores quorum aliquos pro praecedenti addu-
j xiinus : pluresque alios refert Thomas
j»*l Sanchez ciI. disp. 20, num. l 1.

W4. Prius nutem quam rationibus probetur,
» declaranda est aliquibus exemplis. Sint v.
l‹x‘ g. in aliqua civitate jure expugnanda simul com nocentibus aliqui innocentes: licitum
, eritgravinecessitatecogente,civitatem illam
! comburere eo animo ut nocentes intereant, licet æque simul praeter agentis intentio-
nem perituri quoque sint innocentes : quod
' quidem minimo liceret ea necessitate se-
|. clusa. bimiliter ubi mulier gravida etiam post animationem fœtus periculoso labora-
ret (nec spes foret, ul matre pereunto pro-
les ad lustralem aquam viva pertingeret) et esset aliqua medicina, quæ etsi cum abor-
tus periculo, at non per se mediante abortu, sed immediate per se ipsam nocivum hu-
morem , morbumque expelleret, licitum
I erit præbere et sumere talem medicinam,
! etiamsi ex natura rei, præter intentionem
I lamen praebentis el sumentis, cooperatura
sii ad fœtus abortionem : quod sane esset
, iniquum, si necessitas non cogeret, possetve
I alia via periculoso morbo occurri.

! Et (accedendo magis ad materiam hujus
j disputationis de motibus appetitus) respectu tactus, quo chirurgus ad medendum fœmi-
ı na? inhonesta tangeret, potest esse duplex
I effectus ulerque immediatus, neuterque ex alio dependens : alter curalio fœminæ, al-
' ter delectatio venerea, aut etiam pollutio in tangente vel patiente prævisa : licebit ergo, si necessitas urgeat, prædictus tactus,
adhibitus dumtaxat ex intentione curatio-
ł nis: qui tamen extra casum urgentis ne-
i cessitatis est omnino illicitus. Quo etiam modo philosophandum erit de sumptione potionis, quæ disparate haberet pro effecti-
bus el consumptionem sanguinis vel alte-
rius humoris mortem aut gravem morbum inferentis, et seminis expulsionem : ita quidem ut non illam mediante hac, sed im-
mediate et disparate ulranque prædicta potio operaretur, vel saltem per prius et immediatius prædictam consumptionem.

htai- 240. Assertionem ergo his exemplis de-
' ^’ claratam (quæ et in plerisque aliis locum habebit) probant aliqui quoad priorem par-
tem: quoniam actus humani species.non sumitur nisi ab eo quod est per se in inten-
tione agentis : ergo cum in casu assertionis causa habens illos duos effectus, solum ap-
plicetur propter effectum bonum, pravus vero præter intentionem sit, sequitur, præ-
dictam applicationem nullam ab ipso effec-
tu pravo speciem aut malitiam desumere ; sed potius ab effectu bono speciem bonitatis. Secunda etiam pars sic probatur ab aliqui-
bus. Nam qui vult causam per se aliquorum effectuum,eo ipso virlualiter saltem vult om-
nem effectum contentum perse et prævisum in tali causa : sed in casu assertionis agitur de causa per se tam boni quam mali effec-
tus, et ulerque prævidetur in ejus appli-
catione : ergo nisi necessitas excuset.ulerque censendus est saltem virlualiter volitus : velle autem quocunque modo effectum pra-
vum semper est illicitum : ergo, etc.

Sed utraque ratio nisi declaretur, patitur Nonsa-
difficultalem, vel potius se invicem im- Us!‘,ril
pugnant. Prima enim si est efficax, convin-
cit etiam independenter a necessitate licere applicare prædictam causam : quippe nulla necessitate existante, potest operans a sua intentione excludere effectum pravum : si ergo actus ab eo quod extra intentionem est. non sumit malitiam, nulla necessitate opus erit, ut applicatio causæ, de qua loquimur, ab effectu illo pravo non vitietur. Similiter si secunda ratio sit efficax, probat contra primam, etiam existente quavisnecessitate, prædictam applicationem fore illicitam quia si volitio causæ per se eo ipso est vo-
litio omnium suorum effectuum, nulla ne-
cessitas impediet,quominus effectus pravus, quem supponimus esse effectum perse, ca-
dat sub tali volitione : velle autem quocun-
que modo effectum pravum,nulla via potest a malitia excusari.

241. Quare ut rem explicemus, animad-Animad-
vertendum est primo, dupliciter (quoad procera
præsens attinet) dici aliquid *valitum :* vel ratione,
directe, vel indirecte. Tunc dicitur *volitum directe,* quando volitio positive et via recla ad illud terminatur, sive immediate, vo-
lendo illud expresse, sive mediale, volendo aliquid, in quo continetur, quatenus in eo continetur, *indirecte autem volitum* dicitur, quando neque mediate neque immediate volitio positive ex vi sua ad id terminatur: sed quia voluntas potest et tenetur illud vitare, et non vitat, hac indirecta via attri-
buitur ipsi voluntati quasi ab ea existons. Unde hic modus volendi omnino regulan-
dus est ex potentia simul et obligatione ad aliquid prohibendum et evitandum. Neque habet locum respectu effectus boni et liciti, quia respectu istius non adest talis obliga-
tio. Effectus autem pravus quocunque modo

sive directe, sive indirecte volitus sit, vitiat volitionem, quia malum ex quocunque defectu. Quod si D. Thomas aliquando docere videatur, speciem malitiæ non sumi ab eo, quod est volitum per se, intelligendus est ut supra quæst. 72, in annotationibus ad articulum primum, et infra disp. 13, dub. 2.

Aain.ui- Deinde nota, rationem innixam illiprincipio quod *qui ruit causam perse, ruit effectum,* ad summum procedere in volitione directa : indirecta enim non innititur rationi causæ vel continenti® in ea, sed potentiæ dumtaxat e! obligationi ad prohibendum : et ideo potest inveniri in eo, qui nullam apposuit causam ·, si tamen prohibere debuit effectum ex causa ab alio posita, et non prohibuit. Determinata vero prædicta ratio ad volitionem directam, adhuc non convincit, si causa solum esset volita materialiter in esse rei, nisi fuerit volita formaliter in quantum causa, et prout hic et nunc potest inducere effectum, ut habetur ex dictis in hac disp. num. 152. Ut autem causa aliqua sit volita formaliter in quantum causa, sitque proinde volitus directe ejus effectus, in primis necessaria est cognitio prædiclæ rationis, nempe causæ in quantum causæ : nihil enim volitum quin praecognitum : quæ cognitio haberi nequit, nisi connotate ellectu, eoque præviso, saltem ut sub dubio vel probabiliter futuro ex positione causæ. Et ideo qui penitus non adverteret, causam aliquam inductivamesse alicujus effectus, aut licet adverteret, prudenter tamen crederet, praxiictum effectum hinc et nunc minime subsequendum, non est dicendus voluisse tamen effectum, exeo quod applicuerit causam ; neque effectus ipse, licet postea præter spem sequatur, dici debet *voluntarius.* Ut constat in illo, qui sumeret quantitatem vini vel invincibiliter ignarus, quod inde sequi posset ebrietas, prudenter judicans nullum hinc et nunc subesse ejus periculum sicut accidit Noê : is namque non est dicendus voluisse in sumptione vini ebrietatem, neque hanc posleascquutam fuisse illi voluntariam, sicut neque imputaretur ad culpam : non ob aliam rationem, nisi quia licet cognoverit causam in esse rei, nempe vinum, non cognovit illam formaliter ut causam ·, quia non cognovit, quod hinc et nunc inducere posset talem effectum.

mtiicui- 24-· An vero positahujusmodi cognitione prævisione effectus, eo ipso per quamvis volitionem applicalivam causæ censeatur directe volitus lalis offectus, adcoquo ipsa causa in ratione causæ ? Non est facile statuere. Eligimus autem pro nunc (nec sine meditatione et consilio) partem negativam: persuasumque habemus volitionem causa», quantumvis efficacem et applicalivam, non necessario transire directe ad denominandum volitum ejus effectum, quantumvis prævisum (et est sermo de effectibus perso, quia de effectibus per accidens nulla est difficultas) sed posse sistere in ipsa causa sumpta præcise in esse rei ; totiesque ita sistit, saltem quantum ad tendentium directam, quoties vel voluntas positive rejicit talem effectum : vel esto non sic rejiciat, habet se tamen quantum ad volitionem expressam omnino præcisive nihil curans de effectu. Quare ut is censeatur directevolitus in volitione causæ, vel debet esse præintentus. ex hacque praecedente intentione causa eligi et applicari : vel debet esse volitus expresse una cum ipsa : vel debet praedictus effectus esse medium perse conducens ad alium finem principalius intentum, ex qua intentione processerit volitio et applicatio causæ. Quod si nihil horum contingat, sed sola causa sit expresse volita vel propter se dumtaxat, vel propter aliud in ordine ad quod ipsa causa, non vero effectus, de quo loquimur, per se conducat ; non erit quo pacto volitio directa locum habeat respectu praedicti effectus : adeoque vel recurrendum erit ad volitionem indirectam,quæinnititur potentiæet obligationi ad illum evitandum: vel quavis ex his deficiente, omnino manere debet talis effectus non volitus, et non voluntarius, quantumvis ejus causa applicata sil libere.

243. Ducimur ad ita existimandum tum authoritate D. Thomæ supra quæst. 73, art.,^ 8, ubi asserit, effectum nocivum prævisumb.ï^* et non intentum (et est sermo in communi de quovis effectu, atque adeo tam per se quam per accidens) solum indirecte augere malitiam causæ :cum autem eo modo augeat, quo est volitus, sequitur talem effectum quantumvis prævisum non esse volitum directe, sed solum indirecte, nempe ratione obligationis ad illud praecavendum. Tum etiam ratione : nam si nulla adesset advertentia circa effectum, sed sola causa materialiter el in esse rei cognosceretur, nequaquam ille censeretur volitus in volitione aut applicatione causæ : ut de effectu ebrietatis penitus ignorato nuper dicebamus: igitur neque accedente advertentia debet ^censeri directe vulilusl nisi superaccrescat aliquid aliquid eorum, quæ diximus ex pario praedicto volitionie. Datet consequentia : quoniam denominatio *coliti* non sumitur ab advertentia, sed a volitione, unde novum aliquid exigitur ex parte ipsius volitionis, et non solum ex parte advertenti®, ut talis denominatio de novo in effectu consurgat.

jftn· Et confirmatur: nam si volitio terminata *■ ad causam, eo ipso esset volitio effectus·, vel hoc conveniret illi essentialiter, omninoque ratione sui : vel accidentaliter, ralione alicujus superadditi ? Primum dici nequit ; alias etiam ignorato invincibiliter effectu, esset ejus volitio, cum neque ignorantia neque aliud quid tollat, quod est de essentia praedicte volitionis. Si vero dicatur secundum, habemus intentum : quoniam illud superadditum solum potest esse vel præintentio, vel expressio, quam diximus. Ad hæc : si voluntas ponendo causam, puta actionem honestam, prævidens ut effectum per se aliorum ædificationem, positive excluderet istum effectum, nolendo illum expresse, aut restringendo positive volitionem ad solam honestatem causæ, apud neminem talis effectus censeretur volitus, obidque nulla propter illum nova bonitas praedicte actioni accresceret : at si volitio causæ quovis modo accepte ex se esset volitio effectus, per nullam accessoriam nolitionem aut restrictionem posset talis effectus, quandiu ipsa volutio duraret, a denominatione *voliti* excludi : per nullam quippe nolitionem impediri potest, quominus volitio quævis creata, dum adest, tribuat de facto eam denominationem, quam ex vi suæessentiæ habet conferre, recipiatque proinde a re volita bonitatem vel malitiam. Ea vero, quæ adversus doctrinam hujus notabilis se offerent, infra diluentur.

'Jta 244. Tertio circa indirectam volitionem T observa, eam, ut diximus, inniti indispensabiliter potentiæ et obligationi ad evitandum : et ideo quicquid vel evitare non possumus, vel non tenemur, non dicetur *volitum* hoc genere volitionis. Quamvis autem unusquisque proprium peccatum, quod formaliter tale est, id est quod fit per propriæ voluntatis consensum, semper vitare teneatur, nec ab hac obligatione possit ex quavis causa aut necessitate absolvi : non tamen ita stricte tenetur ad vitanda alia mala sive propria, sive aliena, quæ licet sint mala objective, eveniunt tamen sine consensu voluntatis, proindeque sine malitia formali : sicut evenire possunt delectatio venerea sensitivi appetitus, pollulio, mors innocentis, et similia : sed toties poterunt hæc licite permitti, quoties magna urget necessitas apponendi causam : eo quod sino gravi incommodo juxta prudentis arbitrium talis causa omitti non valet. Permittens enim tunc censetur moraliter impotens ad impediendum : eoque ipso eximitur a tali obligatione. Quanta vero esse debeat necessitas causæ, ut liberet ab ea obligatione, prædictamque permissionem excuset, non potest generali regula determinari : quia in diversis materiis et causis diversimode est philosophandum.

245. His suppositis probatur prima pars^^ assertionis, videlicet licitum esse applicare pars a>causam boni effectus, urgente necessitate, etiam si prævideatur per se futurus effectus pravus ; qui tamen neque est aut fuit expresse volitus, neque medium ad finem per se intentum. Quia in eo casu effectus pravus nullo modo est volitus, scilicet neque directe neque indirecte ; sed tantum permissus in applicatione causæ : ergo nullatenus vitiat actum voluntatis terminatum ad talem applicationem. Consequentia liquet : voluntas namque non inficitur,neque sumit malitiam ab aliquo malo, præcise quia illud permittat, nisi aliquo modo scilicet directe vel indirecte velit tale malum, et ad illud afficiatur, ut est per se notum. Antecedens vero quoad utranque volitionis modum suadetur ex prænotatis : et primo de volitione indirecta. Quia hæc non habet locum, ubi cessat obligatio vitandi malum, etiam si causa mali applicetur, propter alium tamen effectum bonum : at in casu assertionis cessat talis obligatio : supponimus namque necessitatem applicandi causam propter effectum licitum esse ita gravem et urgentem, sicut requiritur ut liberet ab obligatione cavendi effectum pravum : non ergo hujusmodi effectus in tali casu potest dici *volitus* ratione prædiclæ obligationis, seu indirecte. Quoad volitionem directam etiam probatur. Nam ista postulat vel expressam volitionem ipsius pravi effectus : vel quod causa applicetur ex præcedente ejusdem effectus intentione ; vel saltem ex intentione alterius finis, ad quem talis effectus per se ut medium concurrat. Cum igitur in casu assertionis nihil horum reperiatur, ut inluenti constabit, non est quo pacto effectus pravus censeatur tunc volitus directe.

246. Dices rationem hanc solum convin-Objectio, cere de volitione directa formali, quæ postulat expressam terminationem ad effectum volitum ; non autem de volitione virtuali :

hæc enim etiam si sil directa, non postulat prædictam terminationem ; sed sufficit terminari expresse ad causam, in cujus virtute effectus continetur, ut iste dicatur *rirtualiter volitus :* eo quod juxta commune proloquium qui vult antecedens, vult consequens, et qui vult causam, x ull effectum : utique virtualiter. sicut continetur in ipsa causa. Aliter nulla erit volitio virtualis directa distincta a formali. Adde quod juxta n.Ttwni.doctrinam D. Thomæ supra quæst. 20, art. 5, et quæst. 73, art. 8 quoties effectus pravus per se sequitur ad aliquam causam, etiam si cogitatus non sit, auget malitiam actus terminati ad illam causam : igitur censetur volitus in volitione causæ, quamvis nulla sit terminatio expressa ad talem effectum.

Respondetur negando antecedens : nam ratio facta convincit de omni volitione, quæ non innititur obligationi, atque adeo de omni volitione directa sive formali, sive virtuali. Neque per hoc tollitur locus volitioni virtual! directæ, aut confunditur hæc cum formali : differunt enim, quia volitio formalis importat actualem et expressam terminationem ad ipsum objectum, quod denominatur ita volitum : v. g. ad effectum pravum : cessanteque hac expressa terminatione in se ipsa, cessat talisdenominatio. Ad volitionem vero virtualem non requiritur actu ea terminatio, sed quod ex præhabita intentione effectus vel finis, qui denominandus est *virtualiter valitus,* applicetur causa sive medium conducens ad talem finem : tuneque prædictus finis vel affectus, qui antea per intentionem fuit formaliter volitus. denominatur, ea transacta, *volitus virtualiter sine* expressa terminatione actuali ad illum, ralioneapplicationis, medii, vel causæ : in qua applicatione censetur virtualitermanerepræcedensintentio. Quod si applicatio causæ vel medii non procedat ex præhabita intentione pravi effectus, vel saltem ex intentione alterius finis, ad quem effectus pravus per se nt medium conducat, non erit quo pacto talis effectus denominari valeat *volitus virtualiter directe.* Atque adeo vel recurrendum erit ad volitionem indirectam innixam obligationi ; vel ad volitionem directam formalem, quæ tunc dum causa applicatur, actu et expresse terminetur ad prædictum effectum : vel iste manebit omnino non volitus, et non voluntarius : sicut manet revera in casu assertionis defectu omnium eorum, quæ modo diximus.

Illud nutem, *qui vult antecedens,* rul/cun-*sequens, et qui vult causam, ruit effectum,* verum est de volitione causæ ut causæ, el antecedentis in ratione antecedentis : id est quatenus inductiva sunt consequentis el effectus. Tunc vero et non aliter causa el antecedens prædicto modo sunt volita, loquendo de volitione directa, quando præcessit intentio supradicta, in cujus virtute assumuntur. Diximus *loquendo de volition/ directa :* quia prædictum axioma *qui ruit antecedens ruit consequens,* etc. sufficienter explicatur, si dicamus procedere de velitione indirecta, ubi ratione obligationis vitandi consequens censetur hoc volitum in quavis efficaci volitione antecedentis. Ad illud,quod additur ex D. Thoma, constat ex dictis: quia vel loquitur devolitioneindirecta, vel intelligendum est ut explicuimus supra num. 162 et 163.

247. Secunda pars assertionis, niùnnnniwà non licere, seclusa necessitate, applicare^' causam boni effectus, ex qua prævidetur tiirusper se effectus pravus, facilius sna-^i detur. Quia unnsquisque tenetur vitare, in quantum potest, malum sive proprium sive alienum, praecipue quod sequitur ex ejus actione sicut ex causa per se : ad id enim cogit lex charitatis, et sæpe etiam lex justitiæ: at extra casum necessitatis nihil est excusans ab ea obligatione : tenebitur ergo unusquisque extra hujusmodi casum abstinere a prædicta actione, ut vitet tale malum: proindeque nisi abstineat, debet illi adculpam imputari tanquam volitum indirecte: in quo, quia res est perspicua, non immoramur.

Circa gradum vero necessitatis requisite^! ut excuset a prædicta obligatione (loquendo prout usque modo locuti sumus, de canas®81! perse, notabiliter influentibus in effectum gravem) dicendum est debere esse gravem et urgentem juxta prudentis aestimationem, ét attenta materiæ qualitate. Quare neque sufficit sola utilitas quantumvis maxima. Neque illa necessitas, etiam si sit gravis, cui sine magno incommodo potest alia via occurri : ut in exemplis allatis pro declaranda assertione explicuimus, ut ex dicendis magis declarabitur. Debet autem prudens valde attendere materiæ qualitatem, et differentias virtutum, quibus malum permissum opponitur. Quia cum non omnes virtutes æqualiter obligent, sed strictius justitia ; non potest esse aequalis obligatio vitandi omnia mala etiam gravia. Quare non eadem necessitas, quæ in materiis virtutis pro non vitando malo sibi opposito censetur gravis et urgens, ut in materia charitatis pro non vitando odio vel scandalo ; vel in materia castitatis pro non vitanda delectatione venerea vel pollutione ; censebitur nempe gravis in materia v. g. juslitiæ pro non vitando homicidio. Rursus eo major exigitur necessitas in qualibet materia ad excusandam permissionem mali, quo malum permissum secundum se est gravius, et quo causa libere applicata proximius se habet, estque magis determinata ad tale malum, aut hoc certius in ea praevidetur futurum, minusque aliis viis impedibile post causæ applicationem. Quæ et alia circa præsentem doctrinam attendenda non possunt specialius hic determinari, quam permittunt universales regulæ. Consulendi autem sunt Theologi morales, quorum est peculiares casus et conclusiones pro qualibet materia ex his communibus principiis deducere.

Examinantur causx per accidens, et obligatio eas evitandi.

248. Quæ usque modo diximus de causis per se, communia sunt pro omnibus materiis : secus quæ de causis per accidens in reliquo dicemus. Nam in materia justitiæ et charitatis effectus nocivi secundum segraves, sive per se sive per accidens ex causa libera oriantur, regulariter eadem obligatione scilicet gravi ct sub mortali caveri jubentur : ei ideo pro omnibus regulariter necessaria est urgens et gravis necessitas, ut ab ea obligatione liberet. Quod non ita accidit in materiis aliquarum aliarum virtutum, et præserlim castitatis, ad quam præsens doctrina, ut num. 213 animadvertimus, communiter determinari solet : quia impossibile est pro omnibus materiis generalis regula tradi.

Cwh· Deveniendo ergo ad effectus nocivos præ-J^dictæ materiæ, qualis est pollutio, et ad ww motus appetitus sensitivi secundum se illicitos, uti sunt desiderium rei turpis, delectalio, etc. quoties hæc ex causis per accidens IBL oriuntur, aut in eis prævidentur, unum conceditur ab omnibus, nempe quod si adesset periculum consentiendi vel in pollutionem, vel in delectationem, etc. tenetur quis sub mortali prohibere tales effectus auferendo quaslibet eorum causas liberas. Quia cum prædictus consensus semper sit formaliter peccatum, undecunque proveniat, semper homo tenetur facere quantum potest ad illum evitandum : sicut tenetur facere quantum potest, ne peccandi periculo se exponat: nam qui amat periculum peribit in illo. Quod si adesset causa valde urgens, ut esset in medico necessitas medendi fœminæ, ubi alius medicus deest, et in parocho obligatio audiendi confessiones fœminarum, ubi id aliis committere non potest, licite prædicto periculo se exponeret : munitus tamen oratione et firmo proposito non consentiendi : quia in eo casu ita operans non amat periculum, sed necessitate compulsus in illud se conjicit: atque eo ipso confidere potest de divina misericordia impendendum sibi auxilium, quo a lapsu caveat. Nec displicet si dicas in ita se praemuniente contra consensum cessarejam istius periculum proximum, remotumque esse quod permanet : atque adeo universaliter tenendum nemini ob quemcumque finem licere proximo consentiendi in peccatum periculo se exponere.

249. Secluso igitur consensus periculo, circa obligationem evitandi causas per accidens, in quibus pollutio aut venerea de-P^?|" lectatio praevidentur, variæ sunt sententiae, quæ simul cum suis authoribus et fundamentis ad tria vel quatuor capita reducit Thom. Sanchez lib. 9 de matrim. disp. 45; causæ enim quæ per accidens influere possunt in prædictos effectus, aliquando sunt secundum se honestæ et licitæ, ut moderatus cibus, moderatus potus, audire confessiones fœminarum, studium de prædictis rebus, et similia. Aliquando vero sunt actiones illicitæ; non quidem intra genus luxuriæ, quia istæ potius sunt numerandas inter causas per se juxta dicta num. 112, sed in aliis materiis, ut nimius esus, nimius potus, illicita equitatio, etc. Et rursus actiones istæ illicitæ vel possunt esse peccata mortalia : sicut nimius potus usque ad ebrietatem : vel solum venialia : sicut crapula non excedens malitiam gulæ.

Multiplices causv

Prima ergo sententia damnat ad mortale omnes prædictas causas, etiam quæ secundum se sunt licitæ, quoties in eis prævidetur futura pollutio, aut notabilis venerea delectatio, nisi justa aliqua necessitas vel utilitas prædictam malitiam excuset. Neque ad hanc excusationem in actionibus secundum se licitis requirit prædicta sententia necessitatem gravem et urgentem, ut requisivimus in causis per se: sed quamlibet necessitatem vel utilitatem justam et de-

Trima seu-teutisk

ceniem, qua non sine incommodo privaretur, qui a praxlictis actionibus abstineret.
Sâhçtxj. Ita apud Sanchez, Valentia, Medina,Zumel,
Medin. Rodriguez, et alii. Secunda sententia docet,
ivtn'c tener‘ quempiam sub mortali abstinere ab
ScoiDda.omnibus illis causis, in quibus providetur pollutio, quoties de se important aliquid 'illicitum in quacumque materia : sive illud secundum se sit mortale, sive solum ve-
ArjHjia. niale. Hanc tenent Armilla, Corduba, Enri-
'‘εηπψ ‘quez, et alii ab eodem Sancio citati. Tertia
ivria. sententia ait tunc solumadesseobligationem sub mortali ad evitandam causam ratione pollutionis prævisæ. quando causa secundum se, independenlerque a sequela pollu-
Akn tionis est peccatum mortale : ut ebrietas,
ucrs^lesus nimius valde nocens sanitati, etc. Pro
p,;;;; hac refert citatus Doctor Alexandrum. Ger-
turt^sonem, Angelum, Petrum, et Bartholo-
mT mæum de Ledesma cum alis.
virinu. 210. Denique postrema sententia ait, nullam aliam causam vitandam esse sub mortali ratione pollutionis, aut delectationis venereæ prævisæ et non intenta? ; nisi quæ secundum se sunt actiones graviter turpes, et consequenter peccata mortalia intra ipsum genus luxuriæ : ut aspectus, et tactus graviter impudici, oscula et amplexus habita ob captandam delectationem, cogitationes sensuales de rebus turpibus, et si quæ alia sunt hujusmodi, quæ eo ipso non ut causæ per accidens, sed ut causæ per se influunt notabiliter in prædictos effectus. Cætera vero ut ea omnia, in quibus num. 112 exemplifîcavimus, quæ non sunl de genere luxuriæ, atque adeo quæ solum ut causæ per accidens concurrunt : sive alias sint peccata mortalia, sive venialia, sive ex objecto bona, vel indifferentia vitanda esse dumtaxat (quantum est ratione pollutionis aut delectationis prævisæ) sub peccato veniali : neque majorem malitiam quam venialem ex ordine ad illas habitura, si non vitentur. Juxta hanc ergo sententiam nulla ex causis per accidens, quantum est ratione pollutionis aut delectationis, vi tandaest majori obligalionequam sub veniali.

Diximus *quantum est ratione pollutionis, etc.* quia si prædictæ causæ in aliis materiis fuerint peccata mortalia, ut ebrietas, aut crapula graviter nocens sanitati, tunc absolute vitandæ erunt sub mortali : non tamen id habebunt, eo quod sint causa pollutionis aut delectationis, sed secundum se et alias. Ab obligatione vero vitandi sub veniali prædictas causas ratione pollutionis aut delectationis prævisæ excusabit quaelibet earuin necessitas, vel pia utilitas, per quam ab ociositato liberentur, et secundum objectum vel finem honesta? reddantur. Quod si necessitate vel utilitate existente, jungeretur prædictis causis aliqua circunstantia exi rinseca, a qua vitiarentur, ut si fierent v. g. ex inani gloria ; adhuc tamen non contraherent malitiam venialem ratione pollutionis vel delectationis prævisæ; neque propter ipsas vitandæ essent sub aliqua obligatione (licet alias ralione illius circunstantiæ essent peccata venialia, el ul talia vitandæ)quia in quantum causæ pollutionis vel delectationis suflicientem haberent excusationem in necessitate vel utilitate prædictis.

251. Et hæc sententia, quam eligit dic-to tus Thom. Sanchezsequutus D. Antoninum,^. Cajetanura, Filiarcum, Niobam, Navarr.^ Suar. Vasq. et alios, videtur nobis proba- ώ bi lior, atque statuenda pro conclusione. Cui ft etiam subscribunt in præsenti Alvar, disp. 1-1, G, Granad. tract. 4, disp. 6, Greg. st Mart. 3 parte tractatus dub. 1 , Araujo, ft Salas disp. 6, sect. 18 , Lessius, lib. 4 decrai instit. cap. 3, num. 100 et 101 el alii quam £ plures. Quamvis vero neque pro ea neque pro reliquis supra recensitis facile sil ra-i^< tionem metaphysicam omnino convincentem invenire, adeo ut majus uniuscujusque fundamentum ab authoritate desumi debeat; nihilominus ejus magna probabilitas potissimein principali asserto, nullam videlicel ex causis per accidens vitandam esse ratione pollutionis aut delectationis prævisæ majori obligationi quam sub veniali potest facile suaderi. Quia licet prædictæ causæ aliquo modo concurrant ; at non sunl vere et simpliciter causæ, sed secundum quid dumtaxat : potiusque ille effectus reduci debet in ipsam naturæ conditionem, quæ vi sua quandoque in similes effectas prorumpit, vel in aliam causam per se voluntatis dominio non subditam, quam in ipsas causas per accidens : ad summum namque istae deserviunt, ut id, quod natura per se effectura est, aliquando citius eveniat : in quo valde parum nocumenti naturæ ipsi infertur. Non est ergo sufficiens^? ratio, ut simpliciter scilicet sub mortalijnS prohibeantur ralione talis influxus; sed ad,ir2 summum secundum quid et sub veniali, ut ita modus prohibitionis modo influxus proportionetur.

Accedit damnum prolis, quod per hujusmodi causas seminis effusione infertur, el

• ratione ralione cujus ipsæ prohibitionem postulant, osso remotissimum et valde dubium, aliisque viis facile impedibile : ergo non debuit permissio talis damni ita stricte prohiberi, ut similes causæ ad mortale damnarentur.
Acceditsecundo, quod cum hujusmodi causa? iis etiam, qui erga castitatem optimo sunt affecti, sæpissime occurrant (quod non evenit in causis per se) esset sane importabile onus hominibus imponere, exponereque innumeris scrupulis timoratorum conscienlias, si omnes illæ sub mortali prohiberentur propter solum prædictum influxum per accidens. Quod si non omnes sub tanto crimine interdicendae erant ; neque etiam aliqui; cum nulla esset ratio, cur istæ potius quam illa? : siquidem quantum ad influxum in pollutionem , qui solus debet in tali prohibitionealtendi, omnes suntæquales : omnino enim imperlinenter ad id se habet, quod in aliis materiis quædam sint bonæ, quædam vero malæ aut indifferentes.

252. Secunda autem assertionis pars, videlicet adesse obligationem sub veniali pro omnibus prædictis causis, nisi aliqua justa ratione excusentur, communiter ab omnibus recipitur. Et merito, quia negari non potest, pollutionem et venereamdelectationem quovis modo sequutas habere aliquam indecentiam, esseque castitatis inimicas, saltem qua parte foedant corpus : imo el mentem quantum est ex se ad malum alliciunt : ob idque veri castitatis amatores quantum possunt, illis obsistunt: ergo ne sequantur, saltem dum id possumus sine ullo incommodo, tenemur aliqua obligatione vitare quamlibet earum causam : cumque hæc obligatio in causis per accidens sub mortali non sit, erit utique sub veniali.

Et obiter nota, quod quia prædicta obligatio oritur ex ipsa virtute castitatis, quæ omnem pollutionem quovis modo culpabiliter sequutam ut sibi inimicam rejicit, ejus causæ per accidens quoties sine sufficiente excusatione libere applicantur, non solum contrahunt malitiam alteriusgeneris, utgulæ, ebrietatis, ociositatis, etc., sed etiam malitiam venialem intra genus luxuriæ : quæ in omnibus illis est ejusdem speciei pertinens reductive ad speciem luxuriæ contra naturam, quæ dicitur *mollities,* quam constituit pollutio simpliciter voluntaria.

Denique a prædicla obligatione eximere necessitatem vel utilitatem explicatam, ex eo liquet, quia cum obligatio modica sit, modica etiam causa ab ea excusat : neque omnino modica est quælibet necessitas vel utilitas dictata per rationem.

253. Sed objicies primo : quia vel pollutio Objectio, prævisa in hujusmodi causis per accidens (idem est de delectatione) est voluntaria in illis, vel non? Si primum, cum materia sit gravis, non est quo pacto a malitia mortali excusetur. Si vero secundum, neque etiam contrahet venialem : quia ubi non est voluntarium saltem in causa, non potest esse aliqua malitia.

Respondetur, prædictam pollutionem esse Diluitnr· voluntariam secundum quid, non autem simpliciter :cum enim ejus voluntarium utpole indirectum omnino fundetur in obligatione non permittendi, et hæc sit tantum secundum quid, scilicet sub veniali, non potest illa evadere voluntaria simpliciter, sed secundum quid dumtaxat juxta mensuram obligationis : ut in simili latius explicuimus dub. præced. num. 204 et 205. Quare licet materia alias et respectu consensus formalis voluntatis, seu voluntarii directi sit gravis, in casu tamen, de quo loquimur, non habebit majorem malitiam quam venialem; quia malitia mortalis postulat voluntarium simpliciter.

Objicies secundo, non recte inter causas0 ^ 110 per accidens collocasse nos num. 212 studium, el audientiam confessionum de rebus turpibus : quia perspicuum est nihil horum fieri posse nisi cogitando de ipsis rebus : talis autem cogitatio numerari debet inter causas per se notabiliter influentes : vix enim assignari potest aliqua causa ita directe et per se movens ad pollutionem, et delectationem venereamy sicut prædicta cogitatio : imo cæteræ causæ per se non influunt nisi excitando cogitationem, et illa mediante, ergo, etc.

254. Respondetur cogitationes de rebus Enervaturpibus esse in duplici differentia : nam ur' aliæ sunt cogitationes lascivæ et omnino sensuales, quæ dici possunt *practice :* illæ nimirum, quæ non ordinantur ad acquirendam de objecto cogitato intellectualem notitiam ; sed potius per eas sensus figitur in deleclabilitate et turpitudine ipsius objecti, et quasi non ascendit ad ministrandum intellectui, ut prædictam notitiam acquirat : quinimo trahit illum ad se elad sensibilia, facitque hærere ibi ejus obtutum. Et tales cogitationes vere sunt causæ per se, quia suapte natura tendunt ad excitandos in appetitu motus venereos, et causandam pollutionem. Et istæ sunt, quas nomine *cogitationum sensualium* inter causas per se non

semel in hac disputatione recensuimus. Alia sunt cogitationes immaterialiores,quæ dici possuntspecu/nitr.r *et sludiosx :* eo quod licet versentur circa res turpes, attingunt tamen illas immaterialiori modo : quatenus per tales cogitationes non sinimus sensum aut intellectum sistere in deleetabilitate objecti, neque ibi obtutum figere ; sed utimur illis ad hoc præcise, ut intellectus per discursum et conferentium notitiam intellectualem de rebus cogitatis acquirat, earumque assequatur veritatem, vel in jam acquisita magis radicetur. Quo casu sensus potius ascendit et elevatur ad juvandum intellectum, quam illum ad se trahat: eoque assensu veluti spiritualizatus, non tam movet appetitum ad objectum delectabile per motus lascivos et venereos, quam ad appetendam veri acquisitionem per effectus studiositatis, aut curiositatis. Hujusmodi ergo cogitationes numerandae non sunt inter causas per se pollutionis : quia neque pertinent ad genus luxuriae, sed sunt ex objecto honestae (nisi a curiositate vitientur) neque tendunt directe ad excitandam venereaм delectationem aut pollutionem : licet inter earum causas per accidens aliquoties reperiantur. Tales autem sunt cogitationes, quæ in studio et audientia confessionum necessario interveniunt: unde merito eas nomine *cogitationum studiosarum* inter causas per accidens num. 212 constituimus. Alia, quae contra stabilita circa *causas per accidens* objici poterant, consulto omittimus. Tum quia ex dictis non difficile solvi poterunt. Tum etiam quia ea accurate adducit et diluit Thom. Sanchez loco citato, ad quem lectorem remittimus.

§ VII.

Quid de causis per se, leviter tamen influentibus.

vitinn assertio, 255. Dicendum est tamen, ubi causæ non notabiliter sed leviter tantum influunt per se in motus appetitus, pollutionem, vel alios nocivos effectus in eis praevisos, teneri voluntatem sub veniali, et non majori obligatione (quantum est ex hoc capite) evitare prædictas causas: unde si non vitet, contrahent inde malitiam dumtaxat venialem degenereluxuriæ: a qua etiam obligatione eximet necessitas vel utilitas, quam in causis per accidens requisivimus ·, dummodo tamen hujusmodi causæ per se leves praeter effectum pravum habeant alium honestum priorem, vel disparate se habentem, ex cujus intentione applicentur, ut in secunda assertione pro causis per se gravi bus requisivimus. Hanc conclusionem tuentur omnes, quos pro præcedenti adduximus, et plures alii. Convinciturque sequenti ratione. Nam prædictæ causæ, quoad præsens attinet, solum prohibentur, eo quod causæ sunt illorum effectuum, atque adeo ratione influxus in illos ; si ergo influxus iste non est nisi modicus et levis, levi tantum obligatione, atque adeo sub veniali et non amplius debent prohibiri.

Confirmatur : nam ubi causa leviter tantum influit in effectum pravum, non est causa simpliciter, sed secundum quid et imperfecte : ergo hoc dumtaxat modo, nempe secundum quid, participare debet malitiam ipsius effectus, et prohiberi propter talem malitiam : quod est prohiberi sub veniali. Adde, causas leviter influentes in effectus illicitos graves ex objecto, v. g. in pollutionem aut delectationem venereaм, plurimas esse, frequentissimeque occurrentes, et talis conditionis, ut neque a viris timoratis possint omnes nisi difficillime vitari, et forte sine speciali privilegio nequaquam poterunt collective. Esset ergo onus importabile, si tot leves causæ sub mortali interdicerentur ; imo quia non omnes poterant sic prohiberi, non erat ratio cur prohiberentur aliquae, cum inter illas nullum sit discrimen, cur istæ el non illaesub mortali prohibeantur. In quo, quia res est perspicua, nolumus detineri. Siculeliam perspicuum videtur, excusare ab obligatione ista sub veniali necessitatem vel utilitatem in causis per accidens requisitam: quia dum æqualis est obligatio, par quoque necessitas vel utilitas ab ea liberabit. Ad objectiones vero, quæ adversus hanc doctrinam poterunt efformari, constabit ex dicendis in appendice sequenti : et aliquas etiam reservabimus sequenti disputatione, quæ erit de delectatione morosa.

APPENDIX PRÆCEDENTIS DUBII

Pro discernendo inter causas per se graves el leves.

256. Circa hanc ultimam assertionem, et etiam circa secundam pinra adhuc essent tractanda, ut pi^ne innotesceret, quæ ex causis influentibus per se vocentur *leves,* prohibitæque solum sub veniali: quævero *graves,*

yr<wes, et prohibit® sub mortali : qualiterque inter eas discernendum sit, an scilicet absolute, consideratis unaquaque præcise secandum se·, ita ut quæ semel est gravis, semper sit gravis ; et quæ semel est levis, sjmper sit levis; an vero respective ad influxum, quem præstant, vel ad gravitatem, vel parvitatem materiæ, in quam influunt : ita quidem ut eadem causa, quæ dum nolabilifer et in materiam gravem influebat, *gravis*censebatur ; si tamen hic et nunc non nisi leviter influat, vel non nisi in materiam levem, eo ipso *levis* judicetur. In quibus expositores D. Thomae in præsenti, el universi Theologi morales circa sextum præceptum, et in tract, de matrim. prolixe detineri solent : nosque præsens negotium libenter illis ex toto remitteremus, ul consuleremus brevitati : præsertim cum in hac materia habenas laxare periculosum sit; et habenas restringere forte minus acceptum. Ne vero rem gravem communissime obviam, a pluribus tactam, a paucis comprehensam, et a nemine forsan sufficienter distinctam eodem in statu relinquamus, placuit pro ejus elucidalione non nihil amplius laborare : non jam ut diversorum placita, et rationes ad longum referamus et examinemus; sed ut succincte et breviter aliquot notabilibus et distinctionibus veritatem inquiramus.

Rerum per se ad genus luxurùe pertinentium discrimen : ubi de natura delectationis venereæ.

257. Primo itaque sciendum est ex kitl· D. Thoma quæst. 15 de mal. art. 2 ad 18, tei res et actus pertinentia per se ad genus ta luxnriæ (pro hoc quippe genere, ut dixi-,^mus, præsens doctrina specialis traditur) '12. esse in duplici differentia : alia, quæ omnino secundum se et ratione sui, atque adeo absolute considerata quasi ex vi propriæ substantia» turpitudinem et malitiam referunt : alia vero, quæ nun omnino ratione sui id habent, sed in quantum causant aliquid eorum, quæ omnino ratione sui mala sunt. Primo modo se habent omnis copula qualitercunque extra matrimonium habita, omnis voluntaria pollutio, prout comprehendit etiam distillationem, et omnis motus appetitus terminatus ad objectum lascivum et venereum in quantum tale. Haec quippe ex vi sua, et præcise quia tales ros sunt, independenterque omnino ab ordine ad aliud exprimuntdeformitatem luxuriæ : ob idque nulla ratione fieri potest ut libere exercita, etiam propter quemcunque finem a malitia excusentur. Neque apparet aliud in prædicto genere, quod omnino ratione sui eam malitiam fundet. Posteriori autem modo se habent omnia illa, quæ perse movent et excitant ad aliquid eorum, quæ nuper diximus : el ideo non præcise quia tales res sunt, sed quia talia causant, *luxuriosa et venerea* vocantur. Hæc sunt oscula, amplexus, cogitationes, et locutiones non studios® de robus turpibus, aspectus inhonesti, et potissimum tactus, comprehendendo sub istis omnem externum motum vel gestum sive manibus, sive quavis alia corporis parte, secum vel cum aliis citra pudicitiam exercitum.

Deinde nota, ex rebus primæ classis copulam et pollutionem apud neminem admit- L» sit partere materiæ parvitatem (nisi in pollutione nJ^æ? materiam parvam dicere velis distillationem valde modicam et fere imperceptibilem, de quo infra) unde hæ nulla via nisi per voluntarii defectum possunt a mortali excusari. De motibus autem appetitus, et praecipue de delectatione venerea gravis extat controversia inter Theologos, an ea omnis delectatio materiam gravem constituat, proindeque ex electione et voluntarie capta semper sit peccatum mortiferum? an vero detur aliqua ita modica et tenuis, ut licet fuerit plene voluntaria, nihilominus tanquam materia parva, atque ex hoc capite excusetur a mortali? Ad cujus lucem prius videndum est, quæ sit proprie delectatio venerea, et deinde quo pacto *gravis,* aut *levis* dici valeat : ac rursus num aliqua possit dici materia parva in ratione peccati?

258. Naturam igitur delectationis venereæ ex Galeno describit Filiucius tom. 2venereæ sum. tract. 30, num. 180, his verbis : fene- Fitiuci *rea autem delectatio ex Galeno lib.* 14, *de usu part. cap.* 9 *et* 10, *est delectatio in carne con-* Cajet. *surgens ex motu humoris serosi, qualis* ^Tabiona. *substantia seminis, et incalescens per commotionem spirituum deservientium generationi,* etc. Quo etiam fere modo describit illam Thomas Sanchez cit. lib. 9, disp. -16, num. 5, ex Cajet. Armil. et Tabiena dicens: *Delectatio venerea seu libidinosa est qux in ipsa carne sentitur cum commotione spirituum subservientium generationi circa partes libidinosas. Ad differentiam ejus delectationis, (pia placet tactus aut visus proprii corporis*

rel alieni, sine ulla libidine, ‹»6 solam prol^rlit-nem et connaturalitatem cum organo tactus aut risus. Sicut factus rei bland#, et risus rei pulchrae organa risus, *et tactus naturaliter delet tant.* Hæc illi.

Drtian-fimUcL Loquuntur autem in praedictis diffinitionibus de delectatione appetitus sensitivi, quæ quia est sensibilis passio, per se affert corporalem immutationem, habetque ex propria ratione sentiri in ipso corpore. Unde non comprehendunt delectationem, quæ est actus voluntatis : hæc enim frequentius appellatur nomine *gaudii:* cumque sit spiritualis, et non affixa organo corporeo, nequit secundum se præ lictam commotionem afferre ;, nisi quatenus inducere solet delectationem sensibilem : quare nec præcise secundum se in sua spiritualitate sistens r*enerta* diceretur ; secus ut ad sensib lem delectationem deflectit. Si autem rationem quæras, ob quam delectatio venerea sentiri postulet circa partes libidinosas, et cum commotione supradicta, facile reddi potest animadvertendo, nullum objectum, quantumvis alias delectabile, posse hic et nunc appetitum sensitivum allicere, nisi ex parte corporis adsit ea dispositio, cui congruit tale objectum. Delectatur enim unusquisque non nisi de suo convenienti, convenire autem appetitui corporali illud dicitur, quod convenit dispositioni corporis, ubi residet talis appetitus, et apprehenditur sub ea convenient ia. Quocirca saepissime accidit, ut idem objectum, quod, existente in corpore tali vel tali dispositione, cui congruit, attrahit appetitum et delectat, ea in contrariam mutata, nequaquam delectat, sed potius contristat : eo quod jam apprehendi non valet ut congruum dispositioni de facto existenti. Hac ratione idemmet cibus, qui sanum et bene humoratum allicit et delectat, ab infirmo patiente nauseam respuitur et fastiditur : quia licet ex parte objecti eadem sit bonitas ad delectandum ; ex parte tamen suppositi adest in sano dispositio consona prædicta? bonitati, et in infirmo adversa et repugnans, et ratione talis dispositionis sanus apprehendit illud ut sibi conveniens, proindeque ut delectans, infirmus vero ut disconveniens et contristans. Ut igitur objectum venereum alliciat appetitum sensitivum, consurgatque in isto _ , delectatio, omnino adesse debet in corpore habcu dispositio, cui venerea consonant.

delecta^ Prædicta autem dispositio, quicquid ea lio.scnii-sit, oportet ut afficiat potissimum partes ri nC?ar' libidinosas, lumbos, renes, genitalia, etc. Cum enim venerea omnia ad generationem respiciunt, quæ fit medio semine, si quam in corporo dispositionem consonam requirunt, in illis sano partibus adesse debet, quæ prædictæ generationi, formationi seminis, conservationi, atque emissioni deserviunt .-quemadmodum quia cibus ordinatur ad nutritionem, cui deservit stomachus, aut palatus, in istis præcipue adesse debet dispositio consona, ut ille apprehendatur conveniens et delectans. Debet item prædicta dispositio esse facile alterabilis, et cito immutans corpus propter calorem, qui viget in venereis, quique ciliuset facilius quam cæteræ qualitates habet alterari et commoveri : quanto enim calor plus habet de ratione activi, tanto minus possidet de ratione resistitivi : et ita sicut ex primo capite habet cito alterare, ita ex secundo cito alterari. Denique cum talis dispositio, ejusque alteratio in ratione sensibilis ad tactum pertineat, et hic maxime urgeat in illis partibus, faciliusque a calore quam ab aliis qualitatibus immutetur,oportet ut et alteratio ipsa quamcito sensu percipiatur.

259. Ex his ergo principiis oritur, quod delectatio, quam capit appetitus ab objecto venereo, comitem secum habeat supradictam commotionem in diffinitione positam: quia cum ea delectatio praerequirat in corpore dispositionem, quam diximus, et haec sit ita facile alterabilis (nisi etiam velis dicere importare tanquam de sui ratione aliquid alterationis actualis : quod non examinamus) ibique resideat, ubi tactus maxime viget, oportet ut statim atque imaginativa apprehenditur, res venerea, cui omnino congruit, ob hujusmodi convenientiam et sympathiam a tali apprehensione immutetur, hæcque immutatio *a* tactu illarum partium sensibilius percipiatur. Quæ rationes quia in aliis delectationibus non ita procedunt sicut in venerea, potuit hæc per prædictam commotionem a posteriori seu tanquam per signum diffiniri.

Neque obest si objicias, quod non semel contingit, ut dum aliquis cogitat de objecto venereo, nihil libidinosa? commotionis percipiat, vel ob specialem corporis complexionem, vel ob senectutem et caloris defectum, vel ob carnis macerationem, aut aliam similem causam : et tamen in eo casu si de objecto illo delectetur, talis delectatio erit proprie venerea, utpote de objecto venereo capta : non est ergo de ratione istius delectationis inferre indispensabililer

talem

talem commotionem. Et sane quidquid sit de appetitu sensitivo, negari tamen non debet, quod voluntas possit de objecto illo propter aliquem finem delectari ; et hæc voluntatis delectatio, prætcrquam quod difficile erit ut non secum afferat delectationem sensitivam, non est cur excludatur a linea veneroæ, cum ejus objectum res venerea sit. Adde, etiam in iis, qui prædictam commotionem sentiunt, non semper comitari delectationem : hæc enim nisi resistatur statim atque proponitur objectum, solet incipere ; commotio vero multoties non sentiturnisi post aliquod temporis intervallum: datur ergo toto illo spatio delectatio venerea sine prædicta commotione.

Bear. 200. Respondetur, in casu assertionis omnino cessare tam in appetitu, quam in voluntate delectationem veneream. Quia quod ad praesentiam objecti venerei cogitati non insurgat prædicta commotio ob aliquam ex causis recensitis, provenit ex eo quia talis causa abstulit a corpore dispositionem illam veneribus consonam, qua sublata nequit prædictum objectum apprehendi hic et nunc ut conveniens, secundum quod venereum est, proindeque neque ut delectans. Quod verum esse credimus non modo quando objectum v. g. copula proponitur ut præsens, seu ut de præsenti habendum, sed etiam si cognoscatur ut præteritum : licet enim quando actu extitit, fuisset delectans, quia tunc aderat dispositio congrua ; modo tamen quando ea abest dispositio, neque ut præsens neque ut præteritum delectationem causât. Et licet ratio a nobis facta primo aspectu solum videatur procedere in delectatione sensitivi appetitus; si tamen bene attendatur, probat æque de delectatione voluntatis. Quia voluntas cum sit potentia spiritualis non afficitursecundum se ad bona sensibilia, neque ex eis delectationem capit: ob idque Angeli et animæ separate omnino carent similibus affectibus. Quia tamen dum anima est unita corpori, voluntas se habet ut appetitus totius, amat appetitui sensitivo et unicuique parti suum conveniens, et gaudet quod illo potiatur ; de quo tamen minime gauderet, si prædictæ parti non conveniret. Seclusa ergo ab objecto venereo convenientia ad sensitivum appetitum prout in casu objectionis secluditur, nulla est ratio cur voluntas feratur in illud secundum rationem delectabilis, aut ex ipso gaudium vel delectationem recipiat.

lïnd· nnio. Diximus *secundum rationem delectabilis :* quia non negamus posse voluntatem, etiam recusante·appetitu, ferri in tale objectum sub alia ratione, nimirum ut utile ad aliquem finem a sensibilibus vel venereis elevatum, partique rationali immediate consonum. Et hoc modo quantamcunque appetitusvenerem fastidiat, poterit voluntas gaudere de copula, vel eam desiderare, non in quantum delectabilem, sed præcise in quantum conducit ad prædictum finem, puta ad filiorum possessionem, vel ad debiti solutionem, etc. Nequaquam tamen ea voluntatis delectatio, aut si quam aliam in appetitu infert, venerea erit : quia non sumitur ab objecto venereo, sed a fine illo, cui deservit : qui cum sit superior et elevatior, nequit veneream delectationem causare.

Ad illud, quod additur in prædicta objectione, respondetur, quod licet motio concomitans venereamdelectationem cum ea intus saltem incipiat, non semper est necesse, ut statim etiam intus (quod sufficeret) percipiatur : vel quia aliquando in initio erit valde modica, fereque imperceptibilis. Vel quia licet quantum est ex se sufficienter percipi valeat; imaginatio tamen est ita rapta ab objecto extrinseco, ut non sic cito attendat aut percipiat quæ in proprio corpore aguntur. Adde, non obesse bonitati diffinitionis tradita», quod delectatio aliquantulum præcedat commotionem, dummodo hæc saltem post brevem morulam semper subsequatur : quia sufficienter per hoc verificatur prædictam delectationem afferre secum eam commotionem : quod et nihil amplius diffinitio postulat.

261. Ex tradita doctrina perspicue habetur, quod licet aliqua delectatio sensibilis sit, et in corpore sentiatur cum aliqua corporali immutatione (quæ immutatio sive percipiatur sive non, necessario comitatur omnem passionem sensitivi appetitus) si tamen ea sensatio non contingat circa partes libidinosas, et cum aliqua commotione spirituum subservientium generationi, sed dumtaxat in aliis partibus ut in manu, pede, ore, facie, etc. propter proportionem inter tactum et objectum tangibile in primis vel secundis qualitatibus, colore, frigore, lenitate, etc. aut inter visum et visibile secundum colorem, formam, vel figuram, etc. sistendo ibi, aut si etiam sentiatur iu ipsis partibus obscœnis propter aliquem tactum ibi contingentem, omnino tamen absque prædicta commotione non est delectatio lasciva et venerea, ex quavis causa sive ex tactibus, sive ex aspectibus, amplexi-

bus, aut osculis ortum ducat. Sed dicetur delectatio pure sensibilis et naturalis : quia delectatio venerea, ut vidimus, inseparabilisest a prodicta spirituum genitalium commotione.

Nnilibi cVadim Et quamvis in tactibus, osculis, et similibus· quoties sola delectationis gratia haben-,ur' autl,ores nlranque delectationem sempereconfondant, nullamque ibi agnoscant, quæ levvenerea non sit; hacque ratione eodem veferei tenore dam nent prædictos tactusad mortale, sicut vident damnatam ab aliquibus quamvis delectationem venereamextra matrimonium voluntarie captam : revera tamen decipiuntur. Quoniam prædictæ delectationes nedum formaliter sed realiter differunt, poteslque una ab alia separari. Tum quia delectationem venereamut vidimus, indispensabiliter concomilatur alteratio et commotio libidinosa circa lumbos vel partes obsrenas, ubi potissimum ipsa sentitur : at vero delectatio ex tactu ob proportionem cum objecto tangibili naturaliter consurgens multoties invenitnrsinepradicla commotione : percipiturque dumtaxat, ut experientia cuique notum est in ea parte corporis ubi contactus fit ut in manu, pede, aut facie sine extensione ad alias (non excludimus cor aut jecur ubi sunt iraseibilis et concupiscibilis, omnesque proinde passiones sive bonæ sive malæ subjectantur.)

Tum etiam quia delectatio naturalis indispensabiliter consequitur tactum respectu objecti proportionali : adeo ut neque ipsis corporibus beatis desit : delectatio autem venerea sæpissime deest etiam in viatoribus, quorum aliqui ob perfectissimum castitatis donum nihil venereum in quibusvis suis vel alienis tactibus jam sentiunt.

fijiirta pnon' Tum præterea (et est ratio *a* priori) quoniam delectatio omnino naturaliter consequens tactum non est alterius rationis quoad bonitatem vel malitiam, atque ipse tactus, quem consequitur : id quippe generale est omnibus delectationibus, ut ex operatione, ad quam omnino perse et naturaliter immediate sequuntur, bonitatem vel malitiam recipiant; non e converso : tactus autem ex specie sua, in quacunque contingat parte, non nominat actum malum, sed potius indifferentem : ut docet D. Thom.2, 2,quæst. 154, art. 4 et communiter Theologi: et ita potest licite sumi ad aliquem finem honestum, iit ad conciliandam vel fovendam honestam amicitiam ; quod minime admitteret, si ex specie sua et intrinsece esset deformis: igitur neque prædictadelectatio naturalis habet intrinseco et ex specio ua quod sit mala. Cum ergo omnis venerea delectatio extra limites matrimonii secundum se et intrinsece mala sit, omninoque inhonestabitis propter quemcunque alium finem, consequens est, hujusmodi delectationes satis inter se differre.

262. Accedit quod in aliis rebus delectatio omnino naturaliter consequens tactum a nemine censetur venerea aut libidinosa : ut cum quis tangit rosam, sericum, byssum, et similes res lenes, blandas, temperatas sine ulla cogitatione, sensu, vel memoria actus aut commotionis venereæ, sed attenta praecise proportione et temperamento objecti tangibilis : igitur neque delectatio eodem modo consurgens ex tactu carnis propriæ vel alienæ precise ob similem proportionem sistendo ibi.seclusaque omni alia intentione, commotione vel periculo, debet *venerea* nuncupari. Patet consequentia : nam utraque delectatio habet idem formaliter objectum consistens in temperamento rei tangibilis, cui materiale omnino est reperiri in carne, rosa, bysso,etc., ergo utraque debet esse ejusdem speciei,' atque adeo eodem modo bona, vel mala,vel indifferens.

Quæ doctrina universaliter intelligendaExfea?:> est de quovis tactu, etiam qui fiat in partibus obscœnis, aut inter personas distincti sexus, si ex eo precise consurgat prædicta delectatio naturalis ipsius tactus propria, nullaque alia intendatur aut admisceatur, neque ejus periculum subsit. Quod si plures hujusmodi tactus absque necessitate admissi communiter tanquam lascivi etvenerei ad mortale damnantur, nequaquam id habent ratione delectationis naturalis precise secundum se spectatæ ; sed quia raro in ea sistunt, ita ut non inferant supradiclam commotionem et delectationem veneream, vel saltem ejus periculum, a quibus, non vero ab ipsa naturali delectatione solentetiam *communiter tactus lascivi et venerei* nuncupari, indeque ad culpam imputari. Neque ut sic imputentur, et tanquam lascivi ad mortale damnentur, opus est, quod ab operante ad copulam vel alium turpem actum referantur,autpropterillum intendantur : ut existimarunt nonnulli, contra quos agit *late Cajetanus* 2, 2, quæst. Guet 151, art. 5. Sed satis est si intendantur propter delectationemvenereamex ipsismet immediate captam, el non sistatur in sola illa, quam diximus naturalem. *Quippe venerea* delectatio, quæcunque sit, suapte natura

nalura independenterque ab operantis intention'.· tendit ad copulam et ad delectationem ex ipsa consurgentem, cum qua est ejusdem malitiæ, saltem reductive. lino licet operans expresse non *i*n tenderet delectationem vonereain ullam, si tamen absque alia causa exerceret tactum, osculum, amplexum, etc. quæ scit notabilem in eam influxum præbitura, peccaret contra castitatem; non secus ac si intendisset talem delectationem : imo ipsa delectatio esset illi voluntaria in causa, quantumvis in se sequnta displiceret.

§ II.

Quo pacto in hoc genere admittenda, aut rejicienda sil parvitas materix ?

263. Exclusa ergo a linea venereæ ea delectatione, quam diximus, *pure sensibilem* el naturalem, redeundoque ad delectationem venereamproprie dictam, observandum quoque est, ex duplici capite posse attendi ejusquantilatem si ve magnitudinem, scilicet ex parte actus seu effectus : et ex parte objecti. Ex parte actus attenditur secundumintensionem velremissionem ipsius actus, vel, ut melius dicamus, effectus inde sequuti : polias enim magnitudo vel parvitas istius effectus, quam intensio vel remissio ipsius delectationis residentis in appetitu, hujusmodi quantitatem constituit. Lnde illa dicetur *magna* sive *notabilis,* quæ vehementem aut notabilem affert carnis commotionem : quæ vero remissam et modicam attulerit, diceturex parte actus *parva et levis,* etiamsi circa objectum grave versetur. Vel illadicetur *magna ex parte actus,* quæ rationem notabiliter ad se distrahit, et attentionem rapit, vel pungit. Illa autem eritparea, quæ parum rapit, aul non multum pungit attentionem. Magnitudo autem exparte objecti attenditur secundum objecti quantitatem : et ideo quoties objectum, de quo capitur delectatio, fuerit res gravis ingenero luxuriae, ipsa dicetur *gravis;* si vero objectum in eo genero fuerit res levis, ipsa dicetur *levis* quantum est ex isto capile, quicquid sit de intentione, vel remissione actus.

Porro objecta gravia in genere luxuriæ n'-*dsunt copula carnalis, quævis pollutio, yel notabilis distillatio, atque etiam notabilis •^•genitalium commotio, necnon quæ\is \enerea delectatio gravis : potest enim de ana delectatione cogitata aha quasi reflexa insurgere : atque etiam est objectum grave quævis causa in aliquid eorum, quæ modo diximus, per se notabiliter influens, quatenus sic influit. Quoties ergo delectatio venerea consurgit ex alicujus prodictorum cogitatione, dicenda est *gravis ex objecto.* Objecta vero levia in hoc genere non ita facile apparent : nisi *levia* dixerimus tenuem et modicam commotionem circa partes libidinosas, tenuemque et modicam delectationem prædictæ commotionis comitem supra quam delectatio alia reflectatur, aut tenuissimam distillationem sine cogitatione alterius objecti gravioris, de quo infra. Possunt etiam dici *objecta levia* causæ leviter influentes in effectus venereos hucusque recensitos, ut aspectus faciei fœminæ, tactus digiti, etc. non secundum se, sed quatenus actu influant in prædictos effectus.

26-1. Igitur quoties venerea delectatio capitur de objecto gravi, certissime tenendum uun est non posse esse materiam parvam in n^ ;VeSt ordine ad peccatum constituendum, quantumvis remissa etmodica sit ex parteactus : neque hac via poterit unquam a mortali excusari. Hæc est communissima Theologorum sententia, a qua neminem Catholicum credimus dissensurum. Nam voluntaria delectatio de aliquo objecto importat vel supponit saltem implicitam consensam in ipsum objectum : qui enim voluntarie et libere ab aliquo objecto delectationem capit, eo ipso tale objectum ut suo appetitui conveniens approbat, quod est in illud consentire : consensus autem in objectum grave apud omnes est materia gravis, parvitatem non admittens.

Pro certo etiam habendum existimamus non posse esse materiam parvam, neque hac via a mortali excusari quamvis delectationem venereamgravem ex parte actus seu effectus, quicquid sit de gravitate objecti existimati. Nam omnis ea delectatio est perse et sufficienter emissiva pollutionis, adeo que notabiliter in eam influens, ut merito censeatur inchoata pollutio, proxime valde ad illam accedens : igitur sicut pollutio, sic prædicta delectatio non potest non gravis materia reputari. Ad objectionem vero, quæ statim se offert, quo pacto scilicet delectatio sit mortalis, ubi objectum est leve, cum species et malitia illius ab isto desumatur, facilis est solutio : nam quamvis objectum extrinsecum secundum se leve sit ; ut associatum tamen prædiclo effectu tanquam circunstantia *quid,* induit rationem

gravis : rationeqae ejusmodi circunstantiæ poterit conferre gravem malitiam.

ciî'u> jnç- Gk'ii- sensas. Restat modo videndum, an ubi delectatio venerea tam ex parteobjecli quam ex parte actus et effectus levis esset (levem dicimus *n 6586 phy5**®' iu*a 'n moris an possit esse levis potius quæritur)censenda sil materia parva in ordine ad peccatum constituendum. excuseturque hac via a mortali, etiam si sit intenta. Et sub his terminis propositam quæslionem illam, a plerisque agitatam, *num in genere ltueuri.v concedenda sit parvitas materit ?* gravem, et maturo examine dignam censemus. Si autemsermo esset de aliis delectationibus venereis, quæ de objecto gravi ut de copula, pollutione, vel notabili commotione sive habita, sive desiderata, sive solum morose cogitata capiuntur, ad quas Fagundez et alii (ut facilius a difficultate se expediant) illam reducunt, non est dandus quaestioni locus, sed omnino ut indubitata tenenda pars negativa, ut jam diximus.

naterix· te®? Iwk ' 265. Porro in sensu a nobis proposito prædictam materiæ parvitatem concedunt re ipsa authores non pauci, etiam ex iis, iIu' Pr0 sententia contraria adduci solent. Quocirca Thomas Sanchez cit. disp. 46, postquam num. 7 statuit oscula et amplexus propter solam venereamdelectationem ex illis consurgentem, esse lethalia, sequenti num. 9 sic ait juxta primaevam editionem : *Moderanda tamen est hic sententia, nisiparvitas materis adsit : illa enim a mortaliculpa excusabit. Potest enim dari modica delectatio Venerea, qux si absint periculum pollutionis, et periculum consensus in actum carnalem, non erit culpa lethalis. Quia dari nequit ratio sufficiens cur in exteris prxeeptis detur parvitasmaterix, non tamen in hoc. Et quamvis parvitas copulx carnalis dari nequeat ; at potest dari parvitas delectationis venerex, qux ex solo tactu vel cogitatione insurgat.*

ArmilL Hæc ille citans pro eadem moderatione Armillam, Navar. et Sotum.

Nec refert quod in editionibus posthumis totus ille numerus expunctus sit, et loco prædictæ limitationis inserta ejus retractatio: ut fit etiam torn. 2, sum. similiter posthumo lib. 5, cap. 6, num. 12. Nam (præterquam quod primitivis editionibus, ut quæ patrem agnoverunt, major præ posthumis debetur fides·, nec desint qui inter ea posthuma nedum editionem sed et retractationem enumerent) adhuc etiam in ipsis editionibus posthumis retinetur expresse prædicta sententia de materia parva. Unde eadem disp. 46, num. 16, proposita hac dubitatione, *num tactus leves* (ut manuum fœminæ) *habiti ob captandam delectationem illam, qux ex ipsis oritur, sint peccata lethalia sicut oscula et amplexus?* et relatis pro sententia affirmativa Cajet, et Tabiena, addit prædictus author: .4/ *durum mihi videtur. Quamvis enim id affirmarim de tactibus illis gravioribus, eo quod vehementius ad coitum incitet delectatio ex illis captata, imo sit quidam coitus inchoatio; at alii tactus sunt tam leviter turpes, ut excusent a mortali propter malilix parvitatem, etiam si intendatur delectatio ex illis resultans. Quia ea delectatio venerea modica materia est ad constituendam culpam mortalem. Alias nulla esset differentia inter hos tactus leves, et inter amplexus et oscula, etc.* Quæ verba omnia extant in ipsis posthumis editionibus, ubi habetur prædicta retractatio. Adde, neque ibi neque alibi apud prædictum aulhorem, etiam retractatione admissa, negari parvitatem materiæ in delectationibus venereis, quæ sunt circa objectum leve, de quibus nunc agimus. Namin ipsa postrema retractatione, quæ habetur torn. 2 sum. lococit. determinate est sermo de delectationibus venereis, quæ sunt circa objectum grave, ita enim loquitur: *At nunc conformius veritati judico non repeririparvitatem materis in delectationibus venereis, qux deliberate capiuntur ex objecto gravi, etc.* Et infra : *quantumcunque modica sit, si est de objecto mortali, erit semper mortalis, etc.* Quare hæc retractatio neque necessaria fuisse videtur, neque utilis: nam quod in ea negatur, nullibi assertum fuit a prædicto authore : et quod alicubi asseruit, in ea non renocatur. Quod salis indicat prædictam retractationem non ab ipso Auctore, sed ab alio, minus ejus sensum callente assutam fuisse. Quod alibi non semel factum observat Cardin. Lugo tom. 2 de Just, et Jur. disp.cïMm, 26, sect. 5, num. 54, ubi cum retulisset sententiam ejusdem Thomæ Sanch. lib. 1 Sudi consil. cap. 7, dub. 4, circa taxationem tritici, et obligationem hujus legis, sic ait : *Quas rationes latius prosequitur Sanchez loco cit. qui earn sententiam proculdubio tenuit ut jacet : licet qui illum tomum ediderunt, addiderint num.* 18, *jam illam legem in annis sterilibus obligare, postquam Rex anno* 1613, *auxit pretium usque ad* 18 *Julios pro mensura : quod addiderunt quasi verbis ejusdem Sanchez non advertentes, legem illam latam esse triennio post ejus mortem, qui obiit anno* 1610.

1610. *Siad cl dub. sequenti num.* 4, *addiderunt alium limitationem quasi verbis ejusdem Aucturis propter legem novum editam anno* 1620. *Certe in Us, que auctoribus mortuis addenda videntur, deberet id fieri et charactere diverso, et verbis saltem indicantibus, id ob rationes novas addendum videri: alioquin opera posthuma minorem habent fidem apiul lectorem.*

:..i k “. 266. Joannes de Salas in præsenti disp. 6 (quisect. 20, num. I 11, et sect. 21 sequenti testatur se in hac re nihil velle diffinire) post sect. 23, conclus. 5, diffinitive concedit prædictam materiae parvitatem. Cum enim statuisset, quod si quis turpia aspiceret eo animo, ut in se gravem distillationem, vel magnam commotionem excitaret, peccaret mortaliter, addit : *Secus si levis aliqua dislillatio, vel commotio spirituum intenderetur; quia tunc ex levitate malerix, peccatum in genere luxurix veniale esset.* Ab eademque opinione minime dissentire Granad. et Fi- Fïa- liucium constat ex his, quæ habent, ille in præsenti tract. 4, disp. 6, sect. 7, iste vero insum, tract. 30, cap. 9, a num. 181, usque ad finem capitis. Subscribunt quoque Araujo in præsenti art. 10, dub. ultimo num. 52, Villalobos tom. 2, tract. 40, diffinit. 9, num. 4, et (licet cum aliqua formidine) Lessius lib. 4, cap. 3, num. 59, in responsione ad secundam rationem. Refert etiam Diana variis in locis (ubi difficultatem implicat) Marchant. Zanardum, Lamblimum et alios. De ipso vero Diana dixit amicissimus ejus Cararauel in Theolog. regul. num. 1053 : *Dianam sexcenties admittere quantitatem levem in materia venerea ; semel aut iterum negare.*

Kuu. Ç®· bM 267. Sed licet huic sententiæ magnam probabilitatem præsertim speculative negare non possimus ; contraria tamen tutior est, et nobis semper arrisit. Debetque intclligi, quando delectatio venerea expresse quaeritur propter se, ex ejusque intentione causæ applicantur. Si enim alia intentione etiam absque necessitate id fieret, ut ex levitate, curiositate, aut joco, vel etiam ob delectationem pure sensibilem, quæ causis levibus corresponde! ; cessaret tunc ratio, cui hæc sententia potissimum inniti debet : ac proinde nec nos in tali casu illi subscribimus. Pro qua multos reperies apud Dianam, si bene refert, part. 3, tract. 5, resol. 1 et 88, et part. 4, tract. 4, rosol. 136 et tract. 5, résol. 5, et part. 5, tract. 5, resol. 5 et 9, quibus in locis commemorat Clementem VIII in officio sanctæ Inquisitionis diffinisse non dari materiæ parvitatem in rebus venereis. Testemque adducit Baldellum tom, 1, lib. 3, disp. 14, num. 4, cujus sicut aliorum fides sit apud ipsos. Propterea enim diximus si *bene refert,* quia authoris illius incuriam in alienis dictis examinandis, verumque et legitimum sensum enucleandum jam alii deprehenderunt, nosque specialiter animadvertimus in resolutionibus perlinentibus ad rem, dequa agimus. Major vero ratio pro hac sententia est periculum incidendi in aliquid gravius de genere luxuriæ, quoties omnino deliberate voluntas amplectitur quamlibet delectationem proprie veneream, quantumvis modica appareat. Quod si metaphysice res agatur, et a delectatione venerea, quam diximus modicam tam ex parte actus, quam ex parte objecti, omne ulterius periculum soparelur, difficile satis erit primam sententiam falsitatis convincere, aut eam improbare. Non tamen omnino erit difficile hanc secundam ut probabilem tueri. Ea potissimum ratione quia quævis delectatio proprie venerea inchoat quodammodo pollutionem : unde sicut in ista in ordine ad constituendum peccatum non admittitur materiæ parvitas, ita in illa admitti non debet. De hoc tamen alibi Deo dante latius examen redibit.

§ HI.

Unde res alix censendx sint graves aut leves?

268. Modo redeamus ad res illas secundæ classis, quæ non omnino secundum se, aut quia tales res sunt, sed quia alia secundum se luxuriosa, ut pollutionem, delectationem, etc. causant, *luxuriosa* seu *lasciva* vocantur: quo pacto se habere tactus, oscula, cogitationes, et amplexus diximus num. 257. Estque sermo de prædictis, quando habentur non ex intentione pollutionis vel delectationis venereæ *in eis* prævisæ : tunc quippe idem judicium ferendum est de illis, atque do ipsis pollutione et delectatione venerea : sed ob eam delectationem, quam num. 161 diximus *pure sensibilem et naturalem.* Est igitur concors doctrina, quædam Causa. ex prædictis ita consideratis esse gravia, quæ vocamus *causas notabiliter influentes;* vis quædam vero levia, quæ *causas leviter* »n-cxempla· *fluentes* dicimus. Sub primo membro numerari solent oscula, et amplexus, tactus omnino impudici, et etiam aspectus valde

turpes. Sub posteriori vero levis aspectus ut faciei vel ornatus fœminæ, laetus levissimus, ut in digito, manu, vel pede præsertim sine mora, et similia.

r-jpiio- Possunt autem hæc dici *levia* dupliciter : rntione effectus, quia videlicet illud, in quod influunt, leve est in genere peccati : ut in sententia concedente materiæ parvitatem habet se modica et tenuis delectatio, vel commotio, aut tenuissima distillalio, etiam si influxus, quo prædictæ causæ ad hæc concurrunt, sit sufficiens ac tantus, quantum postulat talis effectus. Vel possunt dici *levia* ex parte influxus : quia licet effectus, in quem influunt, sit materia gravis, sicut pollutio, vel notabilis delectatio, aut commotio wnerea ; influxus tamen in illum est imperfectus et insufficiens ; potiusque talis effectus reducendus est in aliam causam notabiliter influentem, quam in eam. quæ *levis* vocatur.

Diffícat- 269. Sed difficultas præcipue declaranda
αιur <k-»n hoc appendice est, an prædictæ causæ dicantur *graves* vel *leves* ratione influxus in pollutionem vel delectationem venereám, quem exerceant de facto, aut cujus subsit aliquod periculum ; vel potius ratione influxus (ut sic dicamus) habitualis : quia videlicet causæ, quæ dicuntur *graves,* natura sua vim habent notabiliter influendi.etiamsi de facto, vel solum leviter, vel nullo modo influant : quæ vero dicuntur *leves,* natura sua modicam et insufficientem vim habent, quicquid sit de influxu actuali, v. g. aspectus pudendorum praesertim inter personas distincti sexus natura sua vim habet influendi notabiliter in pollutionem ; potest tamen ita celeriter contingere, aut in persona ita senili vel frigidae complexionis, ut minime inde timeatur ventura pollutio, sed vel modica aliqua commotio, vel nulla. E contra vero tactus levis v. g. digiti fœminæ natura sua modicam et insufficientem vim habere potest ad pollutionem emittendam ; potest autem haberi in tali casu, subjectoque taliter complexionato aut disposito, ut statim pollutio ipsa subsequatur. Difficultas ergo est. num prima ex his causis judicanda sit gravis attendendo ad influxum habitualem ; vel potius levis aut nulla attendendo ad actualem : et similiter an secunda judicanda sit levis propter influxum habitualem ; vel potius gravis propter influxum actualem secum trahentem pollutionem.

Ratio pro prima parte. Quod enim in prædictis denominationibus et judiciis attendendus sit solus influxus actualis probat valde efficax ratio. Nam causæ istæ considerat® absolute secandum suas species et naturas non sunt de genere luxuriæ, neque aliter ad id genus perlinerent. nisi quia influunt in pollutionem vel delectationem natura sua luxuriosas, ut diximus num. 257; eo voro influxu omnino secluso et minime sperato, non magis luxuriosæ censerentur, aut a castitate vitarentur, quam cæteræ res, quibus talis influxus repugnat : ergo tota illarum malitia et gravitas mensuranda est penes ipsum influxum.

Et confirmatur : quoniam prædictæ catisæ nullam habent luxuriæ malitiam, nisi U;' quam desumunt a pollutione vel delectatione venerea, sicut ab effectu volito in ipsis, ut ex se liquet : sed causa non vitiatur ab effectu, nisi dum iste vel ejus periculum in ipsa causa, saltem sub dubio vel suspicione futurus praevidetur, vel praevideri debuit : ut in eo. qui dat causam omissioni, ebrietati, aut homicidio, aperte constat : igitur neque oscula, et id genus alia sument malitiam a pollutione vel delectatione venerea, nisi istæ, aut earum aliquod periculum futura praevideantur.

270. In contrarium quoquo urget com-Mia munis modus loquendi Theologorum, dum aliquas ex prædictis causis secundum se spectatas determinate appellant *graves:* sicut tactus pudendorum, oscula lasciva, et hujusmodi : aliquas vero determinate leves ut aspectum levem faciei, tantum digiti, el similia : si autem judicium fieri deberet secundum influxum actualem, non esset ita distinguendum : sed unaquætfue causa promiscua diceretur *gravis* et *levis:* gravis quidem quando actu notabiliter influit; levis autem quando non dat talem influxum, sed modicum et insufficientem. Atque adeo non esset cur dum explicuimus causas graves, potius adduceremus exempla in tactibus et aspectibus valde impudicis, quam in aspedlibus et actibus levissimis.

Ad hæc : aspicere humanum concubitum, ^* aut personam distincti sexus nudam; et Iff. propria vel aliena verenda lascive tangere, ab omnibus damnatur sub mortali tanquam causa gravis et notabiliter influens; etiamsi per accidens non detur actualis influxus in pollutionem, aut notabilem delectationem venereám : e contra vero leviter tangere manum fœminæ, digitum intorquere, faciem ex levitate aspicere, etc., etiamsi pollutio comitetur (secluso periculo consensus) omnes excusant a mortali tanquam causas leves : ergo signum est, ad distinguendum guendimi inter praedictae causas attendendas esse carum naturas, virtutemque ad influendum ; quicquid sit de influxibus actualibus.

Rrkf 271. Verum enim vero primae rationes
i: magis urgent, ut illi parti assensum præbeamus. Statuimus itaque, judicium de prædictis causis quantum ad gravitatem vel levitatem, proindeque quantum ad prohibitionem sub peccato mortali, vel sub veniali, vel sub nullo intra genus luxuriæ, omnino ferendum esse habito respectu ad influxum actualem, qui de facto detur, vel prudenter timeri debeat; quicquid sit de virtute et natura causæ. Atque adeo quantumvis causa alias gravis esset, si tamen hic et nunc attentis omnibus certo cognoscatur, vel prudenter judicetur, quod non influet in pollutionem vel notabilem commotionem, undecumque id proveniat, non est reputanda hic et nunc inter causas notabiliter influentes prohibitas sub mortali.

Fade KO- Ducimur autem ad ita existimandum tum
hr-lâ? ralione et confirmatione factis, quæ efficacissimæ sunt. Tum etiam quia sic sentiunt graves Theologi, qui rem tetigerunt : et vix reperies contrarium asserentem. Quocirca '^3C' Thomas Sanchez cit. disp.46, postquam sub mortali damnarat aspectus valde turpes, ut verendorum inter personas distincti sexus etiam cum non causa venereæ delectationis, sed solius curiositatis habentur : num. 23, hanc adhibet limitationem : *Nisi ob solani curiositatem videat aliquis personam diversi sexus nudam tam brevi tempore, ut non detur occasio magnx commotionis in corpore. Vel fi ratione x.tatis puerilis aut senilis, aut frigidissima complexionis esset id periculum commotionis magnæ in aspiciente.* Idem dixerat num. 14, de tangente propria verenda ex sola curiositate aut levitate ces-iliad.sante ali0 periculo. Jacobus Granad. ubi supra disp. 7, num. 3, excusat a mortali aspectum ipsius coitus (qui est omnium turpissimus) si fiat ita breviter et quasi per transennam, ut non sufficiat ad notabilem commotionem. Et idem (inquit) dicendum est, si ille, qui aspicit, attenta propria complexione, non subit periculum prædictæ commotionis. Idem dicit num. 5, de tactibus turpissimis, si absque prædicta commotione et periculo fiant etiam sine neces-KAnio.sitate. Non minus pro hac re loquitur Salas cit. sect. 23, conclus. 2, referens D. Anto-Fiiitic. ninum, Gerson. Gabriel, et alios. Subscribit etiam Filiucius loco supra citato num. 200, et num. 218, nec facile invenias contrarium asserentem.

En tot aclus ex gravioribus et turpioribus excusatos a mortali, proindeque a ratione causæ notabiliter influentis, eo dumtaxat quia fiunt absque actuali influxa vel ejus periculo in pollutionem, aut in delectationem venereám, vel commotionem notabilem, etiam si alias attenta eorum natura magnam vim habeant notabiliter influendi, lem ergo dicendum erit de qualibet alia causa, quantumvis secundum se gravis videatur, quoties prædictus notabilis influxus ejusque periculum, sive ob temporis brevitatem, sive ob personarum complexionem, ætatem, frigiditatem, etc., hie et nunc cessant.

272. Adverte tamen rem hancmetaphy-Avimadsice et absolute a nobis agi. In praxi autem \/c^.et maxima cautela procedendum est in om-,lui" nibus, quæ ad castitatem pertinent, omni- xup? noque ab experientiis cavendum : quoniam materia est valde lubrica, facillimumque est incautos prolabi in peccata graviora, etiam cum periculum abesse credunt. Eo Cavenvel maxime quia in actu exercito difficile *expè-b* ' est distinguere inter delectationem pure rieniiis. naturalem, et delectationem venereám : et in hac materiam levem a materia gravi. Sicut etiam difficile erit, ut admissis deliberate prædictis actibus ob delectationem naturalem, non immineat periculum delectationis venereæ. El adhuc difficilius, ut admissa deliberatedelectatione venerea modica, non sil ibi periculum majoris.

Et licet non statim damnemus sub mortali quemlibet volentem in his rebus experientiam sumere, præsertim cum sciret complexionem suam minime ad luxam propensam, magnaque adhibita circunspectione, ut statim atque periculum veiuti a longe praesentiret, causam repelleret : nihilominus hujusmodi experienliæ semper increpandæ sunt : tum ob periculum latens saepissime, sicut anguis in herba : tum ob prædictam difficultatem in discernendo. Praeterquam quod (nisi necessitas compellat) nunquam a culpa veniali satis gravi liberantur : in quo ipso est magna dispositio ad mortalem : vide quæ admonuimus supra num. 194. Et forte ob istas rationes plures negant parvitatem materiæ in rebus venereis, quod credant difficillimum esse in ea deliberate capta omnino sistere. Propter easdemque damnant sub mortali

iactus, oscula, etc. habita propter delectationem naturalem, quia difficillimum credunt, ut appetitus in sola ea delectatione propter se intenta motum sistat ; et ad venereamsibi conjunctissimam non transeat.

meUDhv- ab=°Iu,e loquendo et juxta sup-
sia-V positionem num. 271 factam, quod scilicet
•locuta. jn oscu|js› tactibus, et cæteris ibi dictis quantumvis alias turpissimis et venereis, cesset hic et nunc juxta prudentis aestimationem pollutionis et delectationis venerem, saltem gravis, periculum, generaliter veram credimus doctrinam ibi stabilitam : sive tales causæ applicentur solum ex levitate, curiositate, vanitate, aut joco : sive intendendo delectationem pure sensibilem et naturalem : sive etiam (juxta sententiam concedentem parvitatem materiæ) aliquam delectationem venereamm, quæ sit levis tam ex parte objecti, quam ex parte actus. Diximus *juxta prudentis xstimotionem,* quia non refert, quod aliquando prædictæ causæ afferant re ipsa pollutionem aut delectationem venereamm gravem, si re mature examinata non fuit prævisum earum periculum: sed potius adfuit prudens judicium, quod non sequerentur. Malitia enim humanarum actionum non sumitur ex malo, quod re ipsa evenit, sed ex eo quod juxta prudentis judicium creditur, aut timetur eventurum. Tenebitur autem voluntas sub mortali, quando, post applicatam causam, prædictam delectationem, aut pollutionem, earumve periculum animadverterit, talem causam amplius non continuare : sicut teneretur a principio excludere, si ex tunc animadvertisset.

^ersTol' Advertendum est tamen, quod licet in casu prædictæ suppositionis non sit culpa mortalis de genere luxuriæ, et aliquando neque venialis in applicatione prædictarum causarum ; poterit tamen esse culpa mortalis ratione scandali. Vel adhuc, secluso scandalo, ratione magnæ indecentiæ, ut si patiens ab altero, vel exercens in illum tactus vel aspectus turpissimos esset Episcopus, vel talis persona, cujus statui indecentia illa etiam independenter ab aliquo effectu venereo valde repugnet. Et generaliter ex eadem causa damnari debet sub mortali aspectus humanæ copulæ tam in aspectis, quam in aspicientibus, etiam secluso omni periculo, quia talis aspectus omnium reverentiam maxime offenderet.

§ IV.

Alia discrimina causarum perse pro diluenda ratione in contrarium.

271. Superest dicamus ad rationem n. 270 tx*· in contrarium adhibitam. I'ro quo nola, causas per se pollutionis esse in triplici differentia. Quaedam enim sunt ita tenues el modicæ virtutis, ut non habeant sufficientem vim ad illam in quocunque eventu per se causandam, licet coadjuvent: ob idque si pollutio cum illis sequatur, non reducitur simpliciter in tales causas, sed in alias graviores, vel in ipsam naturam, ejttsquc vim expulsivam. Hujusmodi sunt aspectus illarum partium humani corporis, quæsive in viris, sive infœminis nudæ feruntur, et non nihil amplius : puta si videatur aliquid pectoris, brachii, aut pedis. Et in proprio Qa corpore adhuc amplius, atque etiam in effi-j^ÿ giebus, et sculptilibus aliorum quamvis distincti sexus, ut a genu deorsum, et ab stomacho sursum. Similiter tactus præsertim sine mora, manuum, pedum, et hujusmodi. Similiter etiam verba blanda, el ostensiva amoris (non tamen turpia)hujusmodi enim et similes causæ natura sua adeo modicam vim habent ad immutandum corpus, libidinemque excitandam, ut nullus effectus venereus gravis possit in illas sufficienter reduci. Sed si aliquando pollutio aut delectatio venerea gravis ipsas comitetur, reducenda eritsimpliciter in ipsam naturalem complexionem et vim expulsivam ; in praedictos vero causas solum poterit reduci secundum quid. Unde tales causæ in nullo eventu dicendæ sunt *causx graves,* aut *notabiliter influentes :* neque subinde prohibits erunt aliquando sub mortali, quantumvis crebro pollutio aut delectatio venerea illas comitetur, vel in eis praevideatur, secluso consensus periculo.

Quaedam vero sunt causæ, quæ natura sua tantam vim habent ad praedictos effec-gnle? tus causandos, ut sine alterius causæ adminiculo regulariter illos inferant; quamvis aliquando ob specialem subjecti indispositionem, vel propter modicam causæ durationem, influxus actualis impediatur: nulla quippe dabitur causa ita ad effectus venereos determinata, ut aliquando vel in aliquo subjecto ex aliquo accidente non possit ejus influxus retardari, et etiam omnino impediri. Et hujusmodi sunt quæ communiter vocantur *causæ graves, et notabiliter influentes :* quia communis modus loquendi attenditur

tlilur secundum id, quod habent ex natura sua et ut in pluribus: idque sufficit, utdum jormoeslde causis gravibus in exempla adducantur ; et ut absolute, quamdiu de opposito non constat, atque in casu dubii ut graves damnentur : quamvisdum earum influxus modo dicto impeditur, non excedant in malitia alias causas leves. Tales sunt aspectus nimium turpes, ut aspectus copulæ, cl inter personas distincti sexus puberes aspectus verendorum, partiumque vicinarum. El a fortiori tactus harum partium : atque etiam in propria persona, vel in alia ejusdem sexus luctus pudendorum ex animo lascivo. Inter has etiam causas numerari solent amplexus, et oscula furtiva, quæscilicet non habentur amicitiæ aut benevolentiae gratia, sed ex delectatione.

ttdl 275. Potest autem in eis triplex delecta-
fc«- tio distingui : una pure sensibilis, de qua egimus num. 261, alia venerea, quam sæpe afferre solent, ipsismet amplexibus et osculis correspondentem, etiam sine relatione ad copulam : et alia ex cogitatione copulæ, ad quam incitant, et disponunt. Quando intenditur hæc ultima delectatio, planum esse mortalia. Et tunc potissimum vocantur *oscula el amplexus libidinosa.* Imo quando intenderetur secunda delectatio , talia esse censemus : quia licet ea delectatio minor sil, quam delectatio de copula præsenti vel cogitata; absolute tamen, saltem ut in plurimum, ipsa in se est gravis in genere luxuriæ, et simul est causa notabiliter influens ad pollutionem. Quando vero solum intenditur delectatio sensibilis, et prater intentionem sequitur delectatio venerea aut pollutio cum prævisione saltem periculi, non est ita certum an oscula et amplexus numeranda sint inter causas notabiliter influentes, damnandaque proinde sub mortali. Sed nos partem affirmativam tenendam censemus : quia licet prædicta delectatio sensibilis secundum se venerea non sit, neque cessante alio periculo, ad genus luxuriæ spectet ; at dum intentio in ea figitur, magnam vim habet ad excitandam delectationem venereamm gravem, et eliam pollutionem. Et quoniam satis frequenter ita eveniet, non immerito quasque oscula et amplexus ex delectatione, et sine honesto fine habita numerantur inter hujusmodi causas graviores.

e»? Aliæ denique sunt causæ per se quasi mediae, quæ minorem efficaciam habent ad effectus venereos, quam nuper praecedentes: el ideo plusquam illæ dependent in sua causalitate ab aliquibus subjecti dispositionibus, ut a calore, robore, et similibus ; habent tamen eam vim, quæ sufficit, ut in prædictos effectus absolute et sufficienter influant, ipsique effectus cum subsequuntur, in tales causas simpliciter reducantur. Quocirca tales causæ neque omnino graves, neque omnino leves absolute dicendæ sunt, sed promiscue, quandoque inter has, quandoque inter illas, spectata potius dispositione et inclinatione subjecti, quam illarum natura, computandae. Nam in aliquibus ob prædictam dispositionem frequenter; in aliquibus raro ; el in aliquibus rarissime, vel· nunquam pollutionem vel delectationem venereamm gravem excitabunt. Et eodem tenore quandoque sub mortali vinculo, quandoque sub x'eniali, et aliquando forte sub nullo intra genus luxuriæ habebunt prohiberi.

276. Certior autem regula nequit pro illis assignari, quam ut unusquisque deposita passione conscientiam suam consulat, et ex propria complexione, vel inclinatione, aut etiam ex experientia praesagiat, et conjiciat, an ex tali vel tali causa immineat sibi periculum pollutionis, aut delectationis venereae, eoque vel eminus præviso, omnino ab illa abstineat, vel si applicata jam erat, quam cito eam amoveat. Si vero pos- Discri-
tules quantum ad hoc differentiam inter
hujusmodi causis medias, et inter illas quas causas
diximus *graviores,* potest hæc assignari : et gra-
quod in gravioribus quasi stat possessio pro ',·'-rLS·
periculo : et ita eo ipso quod de securitate non constet, debet illud timeri, et causa sub mortali vitari. In his autem mediis videtur potius possessio stare pro voluntate. Unde quandiu non constat de periculo pollutionis aut gravis delectationis, etiamsi neque de securitate omnino constet, erit obligatio sub veniali vitandi causam (saltem dum non constat de securitate respectu alicujus pravi effectus levis, pro cujus periculo stat possessio in hujusmodi causis) et sub mortali attendendi dispositionem subjecti, conjectandique ex ea an hic et nunc illud periculum immineat.

Inter hujusmodi causas medias constituit Thomas Sanchez disp.cit. aspectum proprii corporis vel alieni ejusdem sexus, etiam _. usque ad verenda, et in alio sexu usque ad pii. vicina exclusive : in sculpturis vero, et effigiebus, atque etiam in brutis nullus aspectus quantumvis turpissimae partis vel actionis praedictas causas medias excedit,

aicut nec otium quod fæminæ lavantes in flumine quasi transeunter conspiciam viros natantes, maxime impuberes, aliaque hujusmodi, Ex tactibus perlinent ad hoc genus causæ omnes qui sunt quasi medii inter eos turpissimos, quos n. 271, et alios omnino leves, quos eodem num. paulo superius memoravimus. Proferre etiam aut canere verba quantumvis turpia ex levitate, seclusa alia deteriori intentione, non excedit hoc genus causæ : erit autem saepissime mortale propter scandalum. .' ec postules de his rebus prolixius examen : quas si necessitas aperire non cogeret, nescire potius, quam prælo dare oporteret. Poteris autem, ubi occurrerint casus, sufficienter ex traditis principiis specialiora deducere : et per illa, quæ in exemplum adducta sunt, de aliis, quæ reticentur, vel similibus, vel parum distantibus judicium efformare.

* 277. Ad rationem vero factam pro parte, quam reliquimus, facilis est solutio : et jam s habetur ex dictis num. 27 I. Nam modus trjl';ra' ille loquendi Theologorum innititur incom-Nii<-liis. muniter contingentibus : et ideo aliquas ex praedictis causis absolute appellant *graves,* quia ut in plurimum notabiliter influunt. Minime tamen ignorant, illas easdem causas posse aliquando prædiclum influxum non praebete, neque ejussubesse periculo : tuneque nequaquam censendas fore graves in genere luxuriæ, neque n! tales sub mortali prohiberi. In causis vero omnino levibas major adest ratio ut ita appellentur : quia cum ex se insufficientes sint ad notabilem influxum præstandum, non solum a communiter contingentibus,sed in omni eventu dicendas erunt feues. Alias vero causas, quas dix imas *medias,* promiscue Theologi appellant *graves el leves:* utique quia attendunt ad influxum, qui quandoque est vel timetur gravis, quandoque vel solum levis, vel nullus timetur.

Ad illud, quod additur, respondetur, quod si inter causas gravissimas aliqiiæ in omni eventu, independenterque ab influxu prohibite sunt sub mortali, id sane cautum fuit, vel propter scandalum, quod aliis praebetur : vel quia graviter offendunt humanam reverentiam, aut saltem decentiam hujus vel illius status : el ita ex lege aliarum virtutum habent prædicto modo prohiberi : non vero præcise ex lege propriæ castitatis, aut quia causæ esse soleant pollutionis vel delectationis venereæ ut tetigimus num. 273.

AKT1CÜLVS vi

Vtrum precatum imuvsjf iklettalumn >il iu rallie!

I Ad sextum sic procuditur. Videtur quod pwrjimn inoros® delectationis non sil m ralione. 1'elvdali» cui» Importat motum appctliiwe virtutis, ut supra dicinniM. sed vis uppclitiva distinguitur a raliom·, qua· esi vis apprehem-lva .· ergo delectatio morosa uun est in ratione.

2. 1'r.vlefea : e\ objectis cognosci ρ<>ι(·.ι 4,l qami |->l- ■ liant actus pertineat, per quem potentia ordinatur ait cbjeciuin : setl delectatio quandoque esi morosa circa bum sensibilia, et non circa bona rationis: ergo peccatum delectationis morosae non est in ratione.

3. Pncterea : morosum dicitur aliquid propter diuturnitatem ti mporis : sed diuturnitas tempons non ed ratio, uuod aliquis actus pertineat ad aliquam |H>Initiaui ; ergo delectatio monsi non perlinet ad rationem.

Sed contra est quod Augustinus dicit 12 de Trinil. qtwd coii-ensiis illccebr.e si sola cogitatione delectationis eoalentus est, sic luiheiiduin existimo, velut cibum vetitum mulier sola comederit : per mulierem autem iiitelligitur ratio interior, sicut Ibidem ipse exponit : ergo peccato» morosa· delectationis est in ratione.

Respondeo dicendum, quod sicut jam dictum est, peccatum contingit esse in ralione, quandoque quidem in quantum est dirvctiva humanorum actuum. Manifestum est autem, quod ratio non solum est directive exteriorum actuum, sed etiam interiorum passionum : el ideo quando deficit ratio in directione interiorum passionum, dicit esse precaution) ratione, sicut et quando deficit in directimie exteriorum actuum. Deficit autem in directione passionum imerionan dupliciter. Uno modo quando imperat illicilas passiones; sicut quando homo ex deliberatione provocat sibimnima ira', vel concupiscentia.·. Alio modo quando non reprimit illicitum passionis motum : sicut cum aliquis postquam delibera it. qu id motus pass ants insurgens est inord iule, nihilominus circa ipsum immoratur, et ipsum non expellit: et secundum Ime dicitur peccatum delectationis or«U! esse iu ratioue.

Ad primum ergo dicendum. quod delectatio quidem est in vi appetiiiva, sicut in proximo principio, sed in ratione est sicut ia primo motivo, secundum hoc quod supra dictun est. quod actiones, qua· non trateeuut iu exteriorem nutcri.iin, snul sicut in subjecto in suis principiis.

Ad secundum dicendum, quod ratio actum proprium illicitum habet circa proprium objectum, sed directionem tabet circa omnia objeci i inferiorum virium, qtr.v per nitoni dirigi possunt .· et sectmduin hoc etiam delectatio circa seusibilia objecta pcriiuci ad rationem.

Ad tertium dicendum, quod d luctatio dicitur morosa nra ex mora temporis. sed ex co quod ratio deliberans circa eam immoratur : nec tamen eam repellit tenens et volvens libenter, qua·, statim ut attigerunt animum, respui debuerunt. ut Augustinus dicit 12 de Trinit.

Conclusio : *Dupliciter peccatum morass delectationis habet esse in ralione : vel quia imperat illicitum passionis motum : vel quia post /denam deliberationem non rejicit, sed immoratur circa ipsum tenens et volvens, (piem statim debuit repellere.*

Commentarius.

Circa titulum hujus et sequentis articuli solet dubitari an D. Thom. nomine *rationis* intelligat solam potentiam intellectivam, vel etiam comprehendat voluntatem? Hoc posterius visum est.aliquibus. Tum quia non est novum apud S. Doctorem loqui sub prædicto nomine de utraque potentia: ut videre est supra quæst. 15, art. 4 et in 2. disp. 21, quæst. 3, aliisque in locis. Tum etiam

t-liani quin ratio non siwcoptivo peccati, et consensus in illud, nisi in quantum habet serum voluntatem : ergo ubi agitur de attribuendo illi peccatum el ejus consensum, sicut in utroque isto articulo, debet sub ejus nomine etiam voluntas comprehendi.

WH» m «. !eîi‘ Fed licet hæc expositio sino inconveniente sustineri possit ; contraria tamen, videlicet *talionis* nomen in præsenti non extendi ultra potentiam intellectivam, magis placet. Tum quia nulla adest necessitas, ut in aliquo istorum articulorum sub eo nomine voluntatem intelligamus : neque aliquid in eis rationi tribuitur, quod intellectui non competat, aut quod competat, voluntati. Solum enim tribuitur illi duplex actus, nempe *cognoscere,* quod convenit illi secundum se in ordine ad proprium objectum; et *dirigere,* quod convenit ei in ordine ad alias animæ.vires, quæ rationis imperio subduntur: at utrumque hoc munus est solius intellectus : ergo, etc. Tum etiam quia ordo articulorum istius quaestionis videtur ita exigere. Nam in primis duobus agit D. Thom. de voluntate, *qualiter sit peccati subjectum:* in duobus vero sequentibus tractat idem de appetitu sensitivo: ergo cum in 5, et G et 7, examinat *qualiter peccatum sit in ratione,* novam et distinctam designat potentiam neque iterum voluntatem inculcat. Tum denique, nam ex eo deberemus extendere in præsenti nomen *rationis* ad voluntatem, quia dicitur esso in ea peccatum delectationis, et peccatum consensus, quæquidem delectatio et consensus potius sunt actus potenliæ appelilivæ, quam intellectivae : sed hoc non cogit ad ita asserendum, ergo, etc. Minor constabit cuilibet animadvertenti modum inquirendi D. Thomæ in prædictis articulis. Jn nullo enim quærit *an delectatio el consensus sit in ratione: sed an sit in ea peccatum delectationis el peccatum consensus :* ut innueret se non inquirere de ipsis consensu et delectatione, qui sunt actus voluntatis et appetitus, sed de actu intellectus dirigente consensum aut delectationem, qui simul cum eis componit prædictum peccatum. Unde sensus quæsili et resolutionis est,quod peccatum consensus sive in actum sive in delectationem, non modo est in voluntate, a qua elicitur actus consentiendi, et in appetitu, a quo elicitur delectatio, sed etiam in ralione, ubi est imperium vel judicium dirigens consensum. et delectationem approbans : atque adeo quod subjectum adæquatuni prædicti peccati omnes hujusmodi potentias comprehendat, et quod prædictum peccatum coalescens ex delectatione, consensu,et judicio ornnes illas partialiter afficiat : nimirum ex parte delectationis peccaminosæ appetitum : ex parte illiciti consensus voluntatem : ex parte autem imperii et judicii peccaminosi ipsam rationem seu potentiam intellectivam, Quia igitur a primo usque ad quartum articulum examinatum erat, quod attinet ad voluntatem et appetitum sensitivum, manebat solum examinandum in reliquis, quod attinet ad potentiam intellectivam : atque adeo ea dumtaxat insisignilur hic nomine *rationis.*

Neque ex eo quod in aliis locis comprehenderit D. Thom. sub hoc nomine etiam voluntatem, dicendum est semper aut in præsenti idem voluisse : quia nec modo nec semper adest ratio ad ita asserendum. Eo præsertim quia dum supra quæst. 15, art.cit. voluntatem sub ralione comprehendit, id explicuit dicens *secundum quod in ratione voluntas includitur,* atque adeo nequit idem trahi argumentum ad similem intel–ligentiam in aliis locis, quæ noil habent, neque admittunt talem explicationem.

Neque obest si objicias, quod in art. 70bjeeiw. præsentis quæst. non modo peccatum consensus, sed etiam consensum ipsum ait D. Thom. pertinere ad rationem : idque non semel repetit: ergo intelligit sub ratione voluntatem, cujus est consentire. Non ita-Dilaiiiir que hoc obest, nam consensus non dicitur pertinere ad rationem, quasi ab ea eliciatur, sed attribuitur illi, quia prærequirit judicium, quod est actus rationis, per quem voluntas dirigitur el determinatur ad consentiendum : ut habetur in eodem art. 7 in solui, ad 1 et clarius quæst. 15 de verit. art. 3, ubi D. Thom. reddit disparitatem quantum ad hoc inter appetitum superiorem et inferiorem, et eorum actus in ordine ad suas potentias cognoscitivas his verbis : *Sicut duplex est apprehensiva. scilicet* in/e-Q«aliter *rior, qu.r est sensitiva, et superior, qur esi*’sus|Mertt- *inteltectiva: ita etiam duplex est appetitiva,* η^(ιΛ’ *scilicet inferior, quæ vocatur sensualitas, et* nem? *superior, qu.r nominatur voluntas. Hujusmodi autem appetititbx ad suas apprehensivasquantum ad aliquid similiter se habent, et quantum ad aliquid dissimiliter. Similiter quidem, etc. Dissimiliter autem quantum ad hoc, quod in appetitu inferiori est qurdam naturalis inclinatio, qur quodammodo naturaliter cogitur, ut in appetibile tendat. Sed* j, *superior appetitus non determinatur ad*

alterum, quia liber est. Et inde est quod motus inferioris appetitus non invenitur attribui potentir apprehensicx.quia causa illius motus non est er *apprehensione, sed e.v inclinatione appetitus: sed motus appetitus superioris attribuitur sux apprehensive scilicet rationi, quia superioris appetitus inclinatio in hoc vel in illud ea'judicio rationis causatur. Sic igitur patet, quoti aliquis actus attribuitur rationi dupliciter: uno modo quia est immediate ejus, utpole ab ipsa ratione elicitus, sicut conferre de agendis vel scibilibus : alio modo quia est ejus mediante voluntate, quz per ejus judicium movetur, etc.* Ex qua doctrina perspiene habemus, quod etsi D. Thom. in hac quaestione aut alibi attribuat rationi consensum, vel alium actum voluntatis, non ideo, secluso alio majori fundamento, cogimur asserere, quod comprehenderit nomine *rationis* ipsam voluntatem : quia tales actus non tribuuntur rationi ut elicienti illos, sed præcise ut imperanti juxta doctrinam modo traditam. Et hoc eodem modo exponitur doctrina sequentis articuli in corpore, et ad argumenta 2 et 3, ubi consensus rationi tribuitur. Pro quo legenda est solutio ad 1 ejusdem ari. quæ hucusque dicta confirmat.

•In corpore articuli nota, quod cum D. Thom. concedit dari peccatum morosæ delectationis, quoties ratio advertens illicitum motum non reprimit, non intendit solam non repressionem absque positivo voluntatis consensu, aut ejus vel alterius gravis nocumenti periculo ad peccatum mortale suflicere : sed loquitur de non repressione associata prædicto consensu, quo voluntas tenet talem delectationem, ut dicitur expresse in solut. ad 3, nosque disp. præced. dub. 5 satis demonstravimus.

Si autem objicias, quod Aug. Doctor in præsonti assignat duplicem modum delinquendi ex parte rationis : nimirum vel quia imperat illicitas passiones; vel quia non reprimit : tunc autem imperat, quando adest positivus voluntatis consensus : ergo vel debet imperium semper adesse : erilque proinde inanis distinctio illa D. Thomæ : vel non est necessarium, ut detur semper volunia-prædictus consensus. Respondetur non opus ts ton- esse> quod existente voluntatis consensu po- 'poicsi sitivo, existai rationis imperium circa dea^uc lectationem appetitus. Quia etiam si ratio imperio, non excitaverit suo imperio aut motione talem delectationem, sed ex sola imaginatione, vel ex alio principio ortum duxerit, potest voluntas de ea ita exorta complacere, et positive in eam consenti ro, licet non imperet illam : tuncquo hujusmodi consensus etiam sine imperio, supposita materiæ gravitate et plena advertentia, erit peccatum mortale morosæ delectationis, licet ex parte rationis non adfuerit imperium in passionem illam, sed negligenlia reprimendi.

AKTICULUS VII.

rtrum peccatwn cansefisus iu actam sit in ratiuue superwrit

1. Ad septimum sic proceditur» Videtur qnod peccatum cotveusns in actum non sil in ratione superiori. Coiscniim enim e<t acto appetitive virtutis, ut supra habitum cst.-sed ratio est vis apprehensive : ergo peccatum consensus in actum non est in ratione superiori.

3. Pnnlerca ⁄ rat o superior intendit rationibus a-tornis inspiciendis et consulendis, ut Augustinus dicit 12 de Triuil. sed quandoque consentitur in actum non consultis rationibus æleruis : non entin semper homo rogitat de rebus divinis, quando consentit in aliquem actum*: ergo peccatum consensus in actum non semper est in ratione superiori.

3. Pnrferca : sicut per rationes ælemas potest homo regulare actus exteriores. ita etiam interiores delectationes vel alias passiones : sed consensus in delectationem absque hoc qnod opere Statuatur implendum, est rationis inferioris, ut dicit Augustinus 12 de Trinir. ergo etiam consensus in artum peccati debet interdum attribui rationi inferiori.

4. Praterea ⁄ sicut ratio superior excedit inferiorem, ita ratio excedit vim imagioativam : sed quandoque procedit homo in actum per apprehensionem virtutis imaginativa* absque omni deliberatione rationis : sicut cum aliquis ex impra-nuhlitato movet manum aut pedem : ergo etiam quandoque potest ratio inferior coiisentire in actum peccati absque ratione superiori.

Sed contra est quod Augustinus dicit 12 de Trinit. si in consensione male utendi rebus, quæ per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut si potcstassit» etiam corpore compleatur, intelligent est mulier cibum illicitum riro dedisse, per quem superior ratio significatur : ergo ad rationem superiorem pertinet consentire in aclnm peccati.

Respondeo dicendum. qnod consensus import.il judicium qunddain de eo, iu quod consentitur. Sicut enim ratio speculativa judicat et sentential de rebus intclligibilibus, iu ratio praetica judicat el sentential de agendis. Est autem considerandum, quod in omni judicio ultima sententia pertinet ad supremum judicatorium ⁄ sicut videmus in speculativis, qtif »1 u! ima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. Quandiu enim remanet aliquod principium altilis,adhuc per ipsum potest examinari id de quo qua-rit : unde adhuc est suspensum judicium quasi nondum data finali sententia. Manifestum est autem, quod artus humani regulari possunt ex regula rationis hunum·, quæ sumitur cx rebus creatis quas naturaliter homo cognoscit : el ulterius cx regula legis divina*, ul supra dictum est. Unde cum regula legis divinæ sit superior, conseque^ est. ut ultima sententia, per quam judicium finaliter lennatur, pertineat ad rationem superiorem, quæ intendit rationibus æiernis. Cum autem de pluribus occurril judicandum, finale judicium est de eo, quod ultimo occanit. In actibus autem humanis ultimo occurril ipse actus, praarnbulurn autem est ipsa delectatio, quæ inducit ad actam : el ideo ad rationem superiorem proprie perlinet consensus in actum, ad rationem vero inferiorem, quæ habet inferios judicium. perlinet judicium præambulinn. quod e<t de delectatione ; quamvis etiam et de delectatione superior ratio judicare possit : quia quicquid judicio subditur inferioris subditur etiam judicio superioris : sed non convertit.

Ad primum ergo dicendum, quod consentire est actus appetitivæ viriolis non absolute, sed consequens ad actum rationis deliberantis ct judicantis, ut supra dictum est In hoc enim terminatur consensus, quia voluntas tendit in id. quo»! est jam ratione judicatum : unde consensus potest attribui et voluntati, et rationi.

Ad

Ad «eundum dicendum, <|iin<l ex Une ip*o qnod ratio mi-teior non dirigit actUR humanos secundum legem divinam, impedica*actum peccati dicitur Ipsa comentIré.sive cogitet dcI^cæmnu.sive non. Cum enim cogitat dc lege Del, lCIQ eam cmitcrmiil : cum vero nmi cogitat, eam ncgligil per modttiu omissionis rujusdam. Unde omnibus modis consensu* m artum |»ccca!i proredit ex superiori ratione : quia, ul Augustin, dicit 12 de Triuit. non potest peccatum efflariter perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis iGUmlio, penes quam summa potestas est membra in opus movendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat, aut seniat.

Ad tertium dicendum, quod ratio superior per considerationem legis æternæ sicut potest dirigere, vel rohiberc actum exteriorem, ita etiam delectationem interiorem : sed bmen antequam ad judicium superioris rationis deveniatur, statiiu ul sensualitas proponit delectationem, inferior ratio per rationes temporale* deliberans, quandoque hujusmodi delectationem acceptat, ct tunc consensus in delectationem perlino! ad inferiorem rationem. Si vero etiam consideratis rationibus æternis homo in eodem consenso perseveret, jam Ulis consensus ad superiorem rationem pertinebit.

Ad quartum dicendum, quod apprehensio virtutis imaginjtivæest subita, et sine deliberatione : el ideo potest aliquem actum causare, antequam superior vel inferior ratio etiam liabeal tempus deliberandi : sed judicium rationis est cum deiilieranone, quæ indiget tempore, in quo etiam ratio superior deliberare potest : unde si non cohibeat ab actu peccati per suam deliberationem, ei imputatur.

Conclusio : JcZ *rationem superiorem proprie pertinet consensus in actum ; ad inferiorem vero consensus in delectationem.*

Commentarius.

Difficultatem hujus articuli eodem fere modo tractatam habes supra quæst. 15, art, 4. Nisi quod ibi sermo est de consensu in esse physico, prout indifferenter se habet ad bonum et ad malum : hic autem de consensu ut morali et peccaminoso. Et ideo illic solum quæritur de ipso actu voluntatis, qui est consentire ; hic vero de peccato consensus, in quo ultra prædictum actum alia includuntur, ut super praecedentem articulum animadvertimus. Utrobique tamen est eadem ratio decidendi : quia quod prædictus consensus, et ejus peccatum pertineat ad rationem superiorem vel inferiorem (quod tam hic quam ibi agitatur) non habet ex ratione peccati, sed propter extensionem vel ad actum, vel ad solam delectationem : quæ ratio indifferenter potest competere consensui, sive ad bonum, sive ad malum determinetur.

qnid 1. Circa literam vero occurril primo declarandum, quid sit ratio superior, et ratio

ferior? *n^er'or* : fIl,ibus earumque distinctione ln°r' sæpe in hac quæslione fit mentio. Rem vero P.Ttom.tractat ex professo D. Thom. I p. quæst. 79, ari. 9, et quæst. 15 de verit. per totam. Atque in primis docet non esse diversas potentias, sed eamdem potentiam intellectivam uiriusque rationis munus gerere, et utroque vocabulo secundum diversa munera insigniri. Dicitur enim *ratio superior.* quatenus attendit rebus æternis, vel conspiciendis, ut cum eas propter earum veritalem assequendam contemplatur : vel consulendis, ut inde scilicet accipiat regulam ad actus humanos dirigendos. *Ratio* autem *inferior* vocatur, quatenus intendit rebus temporalibus, et circa eas tanquam circa propriam materiam occupatur. Rationem autem hujus distinctionis tradit D. Thom. cit. quæst. de verit. art. 2, ubi sic ait : *Ratio superior el inferior hoc modo distinguitur. Sunt enim quxdam naturx anima rationali superiores; quxdam vero inferiores: cum vero omne quod intelligitur, intelligatur per modum intelligentis, rerum qux sunt supra animam intellectus est in anima rationali inferior ipsis rebus intellectis : earum vero quæ sunt infra animam inest animx intellectus superior ipsis rebus : cum in ea tales res nobilius esse habeant, quam in se ipsis : et sic ad utrasque res diversam habitudinem habet, et ex hoc diversa sortitur officia. Secundum enim quod ad superiores naturas respicit, sive ut earum veritatem et naturam absolute contemplans, sive ut ab eis rationem el quasi exemplar operandi accipiens, superior ratio nominatur. Secundum vero quod ad inferiora convertitur vel conspicienda per contemplationem, vel per actionem disponenda, inferior ratio nominatur,* etc.

Ex quo patet, per *resxternas,* quæ dicuntur objectum rationis superioris, intelligi non tantum rationes increatas in Deoexistentes, sed omnia supernaturalia, quæ eo ipso humanam rationem excedunt, et etiam Angelos, qui ejus immaterialitatem superant. Ob idque habitus sapientiae, quæ Deum, et Angelos, et communia principia entis contemplatur, et habitus fidei, quæ tendit in omnia supernaturalia, subjectantur in prædicta superiori ratione. E contra vero per *res temporales intclligentiir omnia* alia, quæ neque in immaterialilate, neque in ordine humanam rationem excedunt : uti sunt commoda et utilitates temporales, ipsa naturalis honestas virtutis acquisitæ, et opposita vitii turpitudo, ac similia. Quoties ergo intellectus per illas priores rationes, et ad earum conspectum fert de rebus judicium, seu in quantum aptus natus est per eas judicare, dicetur *ratio superior.* Quoties autem per posteriores, vocabitur *ratio inferior.*

2. Deinde circa literam etiam nota verba illa, quæ habentur in principio corporis, videlicet *consensus importat judicium quod-v^vatt* c“n«n-

dam, etc. non esso intelligenda formaliter, quasi consensus claudat in se formaliter judicium : sum enim omnino distincti aetu, et a distinctis potentiis eliciti. Sed intelliguntu r *prxsuppositive,* quia consensus voluntatis præsupponit judicium intellectus de convenientia objecti, in quoti consentitur. Quod si tale objectum sit actus prout a parte rei exequendus, consensus in illud dicitur *consensus in actum :* spectatque ad rationem superiorem, quia ad istam pertinet ferrejudicium de tali actu. Si vero objectum sit delectatio consurgens ex eodem actu praecise ut cogitato, etiam sine animo exequendi, consensus in illud dicitur *consensus in delectationem :* pertinetque ad rationem inferiorem, quia propriam istius rationis est de delectabilitate judicare. Hujus vero discriminis ratio declaratur optime in articulo. Quia inter judices subordinates, quo pacto se habent ratio superior et inferior, finalis sententia spectat per se ad superiorem, post quem non est alius, qui judicet ; sententia vero præambula, et non ultima pertinet ad inferiorem, post quem remanet judex superior : sententia autem finalis fertur ab illo, quod ultimo occurrit, sicut est actus re ipsa exequendus ; præambula vero fertur de eo, quod præcedit ultimum, qualis est delectatio ex actu ut præcise cogitato consurgens : unde illa pertinere debet *ad* rationem superiorem, el ista ad inferiorem.

§. I'NTC.

Rationes dubitandi contra conclusionem.

3. Porro contra conclusionem D. Thomæ sic probatam non paucæ se offerunt rationes dubitandi. Præcipua vero est, quia non redditur sufficiens causa, cur superiori rationi tribuendus sit consensus in actura, et non in delectationem; inferiori vero e contra : aut cur non possit uterque consensus utrique rationi attribui. Consensus enim, in quodcunque sit, illi rationi est tribuendus, cujus regitur judicio : judicium autem tam de actu quam de delectatione indifferenter potest ab ulraque ratione fieri : ergo indifferenter potest eis attribui uterque consensus. Minor probatur : nam per easdem rationes æternas, per quas judicamus de actuum exequutione, ut quia divinæ legi congruat, aut repugnet, indeque illam imperamus vel prohibemus, possumus quoque judicare de qualibet delectatione, el eam imperare vel prohibere, totumque hoc erit munus rationis, superioris, quæ sola rationes æternas attendit. Similiter per easdem rationes temporales, per quas judicamus de aliqua delectatione, ut quia congruit sensualitati, aut repugnat virtuti acquisita?, possumus etiam judicare de multis actibus, qui eodem modo congruunt sensualitati, et virtuti repugnant : ergo non est cur potius tribuatur alicui ex prædictis rationibus consensus in unum, quam in aliud.

Deinde quod dicitur *consensum in actum tribui rationi superiori, quia ultimum judicium spectat ad supremum judicem, ultimum cero, de quo judicandum occurrit, est actus:* non videtur undequaque verum. Tum quia posterior est delectatio, quæ consequitur ex ipso actu posito a parte rei : ergo de hac potius quam deactu erit ultimum judicium. Tum etiam quia adhuc illa delectatio, quæ consurgit ex objecti cogitatione, potest esse omnino ultima, et non ordinari ad actum : ut cum is, qui delectatur in alieujus turpis actus cogitatione, habet firmum propositum neutiquam illum exequendi, ut sæpe accidit: tunc autem nihil est posterius prædicta delectatione, ac proinde ipsa erit ultimum, de quo occurrit judicandum. Et quicquid sit de delectatione circa rem cogitatam, hoc saltem videtur certum, quod si delectatio solum sit de ipsa cogitatione sine transitu ad rem cogitatam, sed potius cum displicentia et odio talis rei, ut sæpe accidit, talis delectatio nequaquam ordinatur ad actum, quia neque ex natura rei, neque ex intentione operantis in illum tendit : ergo saltem in hoc casu erit ultimum, de quo ferendum est judicium : atque adeo consensus in illam ad rationem superiorem pertinebit.

Præterea : ut consensus in aliquid rationi superiori tribuatur, non est necesse, quod talis ratio positive decernat aut imperet prædictum consensum ; sed sufiicit, quod possit prohibere, et non prohibeat, ul satis indicat D. Thom. in solut. ad 2 et ad 1 hujus articuli : sed in quamcunque delectationem voluntas consentiat, ratio superior potest illam prohibere, et non prohibet: igitur omnis talis consensus tribuenduserit prædictæ rationi : et sic nullus erit consensus, qui rationi inferiori tribuatur. Adde, juxta omnium sententiam consensum in delectationem morosam de re gravi esse mortale peccatum : at peccatum mortale non committitur sine ralione superiori : consistit enim in aversione a fine ultimo, quæ est propria rationis superioris, sicut proprium ejus est respicere talem finem : omnis ergo hujusmodi consensus tribuendus erit prædictæ rationi : ac proinde superfluet distinctio in litera assignata.

4. Hæc et alia, quæ omittimus, difficilem reddunt conclusionem, et rationem hujus articuli, quem una cum praecedenti (ut ad- D.nwivertit Cajelanus) instituit D. Thom. polissi- 'ly' mum in reverentiam D. Augustini, ut exponeret ejus doctrinam, quam habet lib. 12 de Trinil. cap. 13, ubi per analogiam ad actus viri, fœminæ, et serpentis circa originalem culpam format distinctionem hic traditam, comparans rationem superiorem viro, inferiorem fœminæ, et serpenti appetitum. Nam sicut serpens vetbis subdolis suadebat pro fragilitate humana cuiibet gustum superiora porrigi, ut illum velitum gustaret; femina prægustans viro porrexit, isque accipiens et comedens consummavit originale peccatum ; ita appetitus djc?. inferior rationi inferiori delectationem peccaminosam sollicitat eam ad consensum : *in rebus temporalibus et corporalibus propter actionis officium ratiocinandi vivacitate versatur, carnalis ille sensus, vel animalis ingerit quamdam illecebram finiendi se, id est tanquam bono quodam privato et proprio, non tanquam publico atque communi, quod est incommutabile bonum, tunc velut serpens alloquitur fiaminam: huic autem illecebrat consentire, de ligno prohibito manducare est. Sed iste consensus si sola cogitationis delectatione contentus est, superioris vero authoritale consilii ita membra retinentur, ut non exhibeantur iniquitatis arma peccato, sic habendum existimo velut cibum vetitum mulier sola comederit. Si autem in consensione male utendi rebus, qux per sensum corporis sentiuntur, ita decernitur quodcunque peccatum, ut si potestas sit, etiam corpore compleatur, intelligenda est illa mulier dedisse viro suo secum simul edendum illicitum cibum,* etc. His continetur doctrina Augustini, quam D. Thom. in præsentiarum suscepit declarandam reddens rationem, cur consensus in delectationem ad inferiorem rationem pertinere dicatur ; consensus vero in actum peccati ad superiorem.

5. Sed et circa ipsam D. Thomæ mentem in exponendo Augustinum satis a plerisque dubitatum est, pluresque dicendi modos Vis.], refert Vasquez in praesenti disp. 105, cap. 3 et cap. d, statuit propriam sententiam alienam proculdubio ab Ang. Doctore, et a Cajetano, cui illam tribuit. Nos autem brevitatis gratia omniaalia missa facientes, legitimam ipsiusCajetaniexpositionem^uæ 'rh01n· el aliis Thornislis valde communis est, breviter referemus. Et quæ ad rem magis declarandam necessaria fuerint, de penu nostra, seu potias D. Thomæ suppeditabimus. Igitur eminentissimus Cardinalis, qui supra circa articulum quartum quæstionis 15, multa pro re dixerat, hic paucis contentus præsentem doctrinam ita exponit : ut secundum rem ulerque consensus tam scilicet in delectationem, quam in actum utriusqae rationis esse possit, superioris quidem quatenus fit attentis rationibus æternis, seu ad earum conspectum ; inferioris vero quando fit per rationes temporales: per quamdam tamen appropriationem consensum in delectationem tribui rationi inferiori potius quam superiori, consensum vero in actum contra. Quemadmodum in divinis appropriamus potentiam Patri, sapientiam Filio, et Spiritui sancto amorem, quamvis secundum rem omnia sint omnibus communia. Ratio autem prædictæ appropriationis in nostro casu est illa, quæ habetur in articulo. Hac via facile solvi videntur rationes dubitandi contra conclusionem, quia solum procedunt secundum rem ; prædictam vero appropriationem non impugnant.

6. Sed ut Thomisticam doctrinam radici-^imadtus declaremus, in primis nota Ang. Doctorem nonæqualiler tribuere rationi inferioricleanda consensum in delectationem, sicut tribuit^*!^ superiori consensum in actum : sed cum hoc discrimine, quod ratio inferior se sola sufficit mu ltoties ad consentiendum in delectationem , ad consentiendum vero in actum nunquam sufiicit ; ratio autem superior ad utrumque consensum potest se extendere, ut habet D. Thom. in corp. hujusD.Thom. articuli, ubi postquam dixit, consensum in actum proprie pertinere ad rationem superiorem, et consensum in delectationem ad interiorem, addit : *Quamvis etiam et de delectatione superior ratio judicare possit : quia quicquid judicio subditur inferioris, subditur etiam judicio superioris: sed non convertitur.* Et idem dicit in solut. ad 3, et art. sequenti in solut. ad I. Tribuitur tamen specialiter rationi superiori consensus in actum, quia ita est proprius illius, ut nunquam sine ea alteri competat. At vero consensus in delectationem propterea tribuitur

ralioni inferiori, quia ex propriis meritis postula! ab ea oriri : et si superior ratio aliquando ad illuni se extendit, id provenit propter suam generalilatem el eminentiam ; non quia praedictus consensus ex sua natura id postulet. Et ideo in solut. ad 3 hujus articuli concedit D. Thom. consensum in delectationem praevium ad judicium rationis superioris, qui proinde ad solam inferiorem rationem pertinet ; ut constat ex illis verbis : Sed *tamen antequam ad judicium superioris rationis deveniatur, Statim ut sensualitas proponit delectationem, inferior ratio p^r rationes temporales deliberans quandoque hujusmodi delectationem acceptat : et tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem,* etc.

ATersf0! alu "· nota, consensum in actum non ideo semper tribui ralioni superiori. quia ipsa suo judicio semper positive approbet opus, in quod voluntas consentit : sed sufficit, quod sciens ei prudens permittat ; postquam ad tribunal prædictæ rationis deventum est, iliaque deberet suo finali judicio talem actum reprobare, omittit hanc reprobationem, sinitque inferiorem rationem suum consensum seu decretum exequi : tuneque talis consensus positive quidem est a ratione inferiori, a superiori vero solum permissive, el interpretative, ut habetur ex D. Thoma hic in solut. ad 2 et ad 4. Nihilominus tamen prædictusconsensus tribuitur potius rationi superiori, quam inferiori , quia nisi constet illam consultam fuisse erga exequutioncm actus, et post consultationem eam permittere,nullatenus consensus in illum evadet absolutus et efficax.

tertia. Pro cujus pleniori intelligenlia nota lertio, quod exeeulio aclus pertinet speciali titulo ad rationem superiorem, dependetqueahea : quatenus proprium istius rationis est membra, quibus actus est exequendus, ad operandum applicare, vel ab hoc removere. Nam quemadmodum in bello licet unicuique duci et ministro suum munus incumbat ; hoc tamen quod est exercitum moveri, aut quiescere, procedere, aut sistere omnino est proprium supremi et generalis ducis, neque eo inconsulto aut non consentiente, alicujus inferioris potestas ad id sufficiet : ita in homine hoc quod est membra ad agendum applicare, vel ab eo removere, omnino est proprium supremi ducis, seu judicis, qui est ratio superior : et ideo ea inconsulta vel non consentiente, nulla alia facultas exequutionem operis imperabit.

8. Tandem nota consensum, de quo initm praesenti est sermo, non dicere quamlibet^ volitionem aut complacentiam circa opus exequulioni mandandum, sed illam, qu® absolute et efficaciter infert talem exacutionem : unde sicut exeeulio ob rationem datam pendet specialiter a ratione superiori, nec lieri valet sine recursu ad illam, ita prædictus consensus intelligi, nequit sine tali recursu, quo constet prædictam rationem vel positive actum exequendum approbare. vel saltem ei non dissensuram. Quandiu enim de hoc non constat, non intelligiturdata finalis sententia: quia adhuc non scitur, an suprema ratio consulta, et ad conspectum æternarum rationum examinata, exequutionem poni sinet, vel eam suo ultimo judicio impediet: yua/i- *diu enim* (ait D. Thom. supra quæst. 15, art 4.) *judicandum restat quod proponitur^ nondum datur finalis sententia.* (Et inferius) *Et ideo quandiu incertum est, an secundum rationes divinas resistatur, vel non, nullum judicium rationis habet rationem finalis sententia· : finalis autem sententia de agendis est consensus in actum, etc.* Nulla igitur volitio antecedens omnino prædictam consultationem poterit esse consensus in actum absolutus et efficax, sed ad summum conditionatus hac conditione, *si ratio superior non contradicat.* Cæterum ubi post consultationem non contradicit, scitur jam ex vi præsentis dispositionis non dissensuram : imo et de facto consentit interpretative: et virtute hujus interprelativi consensus evadit absolutus el efficax ille formalis, quem inferior ratio præstat : quia jam non restat aliud judicium superius, a quo possit executio impediri.

Invenimus autem totam hanc doctrinam comprehensam a D. Augustino in illis verbis, quæ adducit Ang. Doctor in praesenti ad 2, et supra cit. art. 4, quaestionis 15, in argumento, *sed contra. Son potest peccatum caciter perpetrandum mente decerni, nisi illa mentis intentio, penes quam summa potestas est membra in opus movendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat aut serviat.* Ecce omnia, quæ docuimus, nempe quod potestas membra in opus movendi, vel ab opere cohibendi penes supremam mentis intentionem, quæ est ratio superior, resideat : et rursus quod nisi constet hujusmodi rationem vel servire malo operi illud imperando, vel cedere non impediendo, postquam de eo sibi constat, nequaquam posse esse efficax et absolutum decretum aut consensum circum tale opus. Quod contra se habet in consensu circasolam delectationem, nam iste non dependet a ratione soporiori, sed ex vi solius inferioris, etiam superiori non consulta, potest esse absolutus. El ratio est, quia eum delectatio non sit opus exequendum per membra, sed actu solius appetitus, non indiget ad sui existentiam injperio vel permissu, imo ante omnem advertentium rationis aliquando existit, et ita neque ad eliciendum consensum in illam, opus est recurrere ad rationem superiorem,sed sufficit judicium inferioris talem delectationem approbans, et proponens voluntati. Quod si etiam ipsa superior ratio consulta prædictamdelectationem approbet, vel ab inferiori approbari permittat, illi quoque et non -tantum isti consensus triboetur, ul D. Thom. sæpe affirmat.

Qi Sed dices : repugnat quod ratio inferior habeat consensum in delectationem, nisi superior permittat : ergo vel talis permissio non sufficit, ut consensus superiori rationi tribuatur ; vel omnis consensus in delectationem debet ei tribui. Consequentia est perspicua. Antecedens vero probatur. Tum quia ratio superior eatenus permittit, quatenus non prohibet : non autem prohibet, quoties ratio inferior de facto consentit: si namque illa prohiberet, nequaquam ista consentiret : ergo quoties inferior consentit, superior permittit. Tum etiam quia ul ratio superior dicalur permittere consensum in actum, et hoc modo tribuatur ei talis consensus, sufficit, quod possit impedire ejus exeeutionem, et teneatur, et non impediat : ergo cum possit eodem modo impedire consensum in delectationem, et ad id semper teneatur, semper dicenda est illum permittere, semperque ipsi tribuetur,

îa- Respondetur, dupliciter posse intelligi, quod ratio superior permittat consensum inferioris : vel negative, eo quod nondum de tali consensu cogitavit, neque is ad ejus judicium delatus est, et ita nondum praeIdictæ ralioni incumbit illum suo docreto reprobare. Vel privative, quia videlicet postquam prædictus consensus delatus est ad judicium illius rationis, instatque occasio proferendi de eo sententiam, qua reprobetur, non profert, nec reprobat, sed sinit inferiorem pariem in eo permanere. Ut ergo prædictus consensus rationi superiori adhuc ut permittenti tribuatur, debet hoc posteriori modo, et non tantum primo ab eo permitti : quia ratione omissionis

præcise negativæ effectus non tribuitur omittenti. Porro inferiorem rationem versari aliquando per suam deliberationem et consensum circa delectationem appetitus acceptando illam , priusquam ad superioris judicium causa deferatur, docet expresse D. Thorn, in solut. ad. 3 hujus D/rhom. articuli. *Sed tamen* (ait) *antequam ad judicium superioris rationis deveniatur, statim ut sensualitas proponit delectationem , inferior ratio per rationes temporales deliberans quandoque hujusmodi delectationem acceptat: et tunc consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem,* etc. Quod autem dicitur rationem superiorem teneri ad impediendum consensum inferioris, est impropria locutio, quia obligatio ad hoc vel illud tantum est apud suppositum, et ideo homo ipse est, qui debet, el qui tenetur, non autem hæc, aut illa ratio. Unde licet homini imputetur, quoties potest impedire peccatum, et non impedit, rationi tamen superiori non tribuitur, exeo solum quod possit per eam impediri, sed quia de facto in illo se immiscet, vel præcipiendo, vel post rem ad se delatam non impediendo.

10. Si autem huic doctrinæ opponas eam, Bcpticaquæ habetur in solut. ad 4, ubi dicitur, 'ur' quod licet ratio superior non deliberet circa actum peccati, nihilominus tribuitur illi consensus, quia ad hoc satis est, quod possit deliberare, sicut re vera potest, dum deliberat ratio inferior : ergo non requiritur, quod ratio superior de facto consulatur. Et in solut. ad 2 dicitur, quod, ut prædicta ratio dicatur consentire, satis est si non dirigat actum rationis inferioris secundum legem æternam.sive cogitet de tali lege, sive non cogitet : ergo non est necessarium, quod cogitet seu consulatur ut omittat privative.

Respondetur, utriusque solutionisdoctri-üiluuur. nam intelligendam esse, postquam notitia actus exequendi ad superiorem rationem delata est, atque adeo post aliquam ejus consultationem : ipsa enim qualis qualis notitia aclus in ratione, est aliqua consultatio : post quam, sive prædicta ratio deliberet conferendo actum cum rationibus æternis ; sive non deliberet (utroque enim modo potest se habere) jam omittit privative, quia consulta circa actum, sinit ejus exeeutionem absolute decerni.Cæterum ubi ratio superior nihil adverteret circa actum, non posset hujus exeeulio decerni efficaciter, ac proinde neque a voluntate elici efficax et absolutus consensus in illum. Unde

hujusmodi consensus stare nequit sine prædicla advertentia : secus autem consensas in solam delectationem. Verba autem illa ex solui, ad 2, .vire *cogitet de lege rterna*, sice non *cogitet* non excludunt omnem advertentiam rationum aeternarum, aut ipsius legis ·, sed solum notitiam distinctam, el in speciali conferentem cum prædictis rationibus operationes. quæ per eas dirigi deberent. Qua notitia seclusa, remanet adime alia minus distincta et communior, non afferens prædictam collationem. Et hæc sufficit utcenseatur tunc consulta ratio superior, tribuaturque illi consensus, quem non impedit.

Sofoiio uonfratfoaemundi' 11. Ex his credimus manere sufficienter declaratam doctrinam hujus articuli, omninoqueenervari, quæ in oppositum objecta sunt. Ad primum namque constat ex illis, quæ secundo et tertio loco notavimus, quomodo sit specialis ratio, ut consensus in actum, quovis judicio regatur, tribuatur semper rationi superiori, vel ut imperanti vel saltem ut privative permittenti. Quæ ratio non militat pro consensu in delectationem. Quod autem dicitur judicium tam de actu, quam de delectatione posse ab utraque ratione fieri, quodammodo verum est, non tamen universaliter, et loquendo de facto. De facto enim non semper judicium erga delectationem fit, aut permittitur privative a ralione superiori, ut dictum est num. 9. Nec similiter judicium circa actum fit semper a ratione inferiori : quia aliquando datur per principia immediate opposita rationibus asternis, et tunc etiam elicitive est a ratione superiori. licet demus ut multoties contingit, quod tale judicium sit actus inferioris rationis, semper tamen fieri debet cum recursu ad superiorem circa id consultam : alitor consensus in actum directus eo judicio non evadet absolutus et efficax, ut vidimus num. 8. Et ita etiam tunc cerificatur propositio D. Thomæ, quod consensus in actum semper pertinet ad rationem superiorem in sensu a nobis declarato. Probatio autem minoris in prima parte nihil affert contra nos, quia non negamus rationem superiorem posse judicare de delectatione per rationes æternas, seu ad earum conspectum sicut judicat de actu : tribueturque ei tunc consensus in illam, sicut tribuitur consensus in actum : sed negamus, semper ita contingere. In secunda parte etiam nobis non officit : quia licet per rationes temporales possit judicari de actu, tuncque hoc judicium eliciatur a ratione inferiori ; non tamen potest elici in ralione decreti absoluti et efficacis sinu recursu ad superiorem, ralione cujus huic etiam specialiter tribuatur.

12. Ad secundum negamus, non reddi a 1R. D. Thoma sufficientem ralionem illiusdoc·|^4|| trinæ. Et ad primam probationem respondetur, hie non esse sermonem de delectatione, quæ sequitur ex actu a parte rei execute : quia ista non ponit in numero cum ipso actu, neque aliter do ea, quamde actu philosophandum est, sive quoad judicium vel consensum, sive quoad rationem ultimi. Sed de alia, quæ consurgit ex solo objecti cogitatione. Hæc enim antecedit actum, et natura sua ordinatur ad illum. Nec refert, quod ab operante sæpe non ordinetur, quia hoc est per'accidens, et non tollit, quod ipsa suapte natura ad actum tendat, sitque aliquid praevium et dispositivum ad illum, ac proinde quod ejus judicium competat rationi inferiori. Nisi velis dicere quod cum operans omnino determinat non transire ad actum, et nihilominus consentit in delectationem, jam in hoc consensu intervenit ratio superior, sine qua non fieret illa determinatio. Et ita potest concedi, quod pertineat ad prædictam ralionem. Atque etiam concedimus, pertinere ad illam consensum in eam delectationem, quæcapitur de cogitatione, et non de objecto cogitato, propterea quod hæc delectatio etiam est ultima. Per quod patet ad secundam probationem. Solutio autem, et cuncta in ea tradita habentur supra quæst. 15, ari. 4 ad 1, ubi D. Thom. sic ait: *Dicendum, quad^n*. consensus in delectationem, operis pertinet ad superiorem rationem, sicut ct consensus in opus ; sed consensus in delectationem cogitationis pertinet ad ralionem inferiorem, sicut ad ipsam pertinet cogitare. Et tamen de hoc ipso, quod est cogitare vel non cogitare, in quantum consideratur ut actio qu&dam, habet judicium superior ratio : et similiter de delectatione consequente. Sed in quantum accipitur ut ad actionem aliam ordinatum, sic pertinet ad inferiorem rationem: quod enim ad aliud ordinatur, ad inferiorem artem oel potentiam pertinet,* etc.

13. Ad tertium jam diximus, quomodo At licet ut consensus tribuatur superiori ra-^45 tioni, non sit necessarium, quod positive illum decernat, requiritur tamen, quod consulatur, sciensque el prudens (ut ila dicamus) omittat *prohibere* :quod non semper accidit, quando ratio inferior consentit in delectationem. Ad ultimum, quod additur, respondet Cttjelanus rationem inferiorem habere in se participium superioris, el ratione hujus participii posse peccare mortaliter : quia ratione ejus est capax conformitatis el aversionis a rationibus ælernis. Quod est intelligondum, etiam superiori I ratione non consulta, expresse et formali-,l'Mler. Videlurquesolutio D. Thomæ quæst. 15 Γ de verilat. art. 4 ad 6, et in hac quæst. I art. 8 ad I, ubi simile argumentum ita ' diluit : *Ipsa ratio inferior potest averti a* I *rationibus xternis, quia et si non intendit eis id secundum eas regulans, quod est proprium superioris rationis, intendit tamen eis ul sceundum eas regulata. Et hoc modo ab eis se* l *acatens potest peccare mortaliter, etc.*

Sed dices : nequit voluntas averti a lege ælerna sine ejusdem legis cogitatione : sed hlis cogitatio pertinet ad rationem superiorem: ergo hac ratione inconsulta, nullus potest mortaliter delinquere. Respondetur, salis esse ad mortaliter delinquendum cognosci dissonantiam peccati ad naturalem ralionem, etiam si legis æternæ in se ipsa mentio expressa non subeat. Quia cum prædicla ratio sil participatio istius legis, quicquid illi dissonat, contrariabitur eidem legi, atque adeo cognita illa dissonantia, datur sufficiens notitia ad delinquendum contra legem æternam.

ARTICULUS VIII,

Una consensus in delectationem sil peccatum morlale !

I. Ad octavum sic proceditur. Videtur, quod consensos U ceiertationcin non sit peccatum mortale. Consentire enim u'.electationcin perlinet ad rationem inferiorem, cujus non intendere rationibus ælernis, vel legi divina.·, et per crwincns neque ab eis averti .-sed omne peccatum morille es! per aversionem a lege divina, nt |<uci per diflini-iwsciB Augustini de peccato mortali datam, quæ supra xsh ('·[: ergo consensus in delectationem non est peccata mortale.

i Pra lerca : consentire in aliquid non est malum, nisi •pii illud est malum, in quod consentitur : sed propter quod wqoodquc, et illud magis, vel saltem non minus .· non illud, iu quod consentitur, potest esse minus malum, fuinconsensus · sed delectatio sine opere non est peccata) &irt.ile, sed veniale tantum : ergo nec consensus in Wccütioneni esi peccatum mortale.

3. Funerea : delectationes differunt in bonitate et malitia vonıΠπıı differentiam operationum, ut dicit Philosophus ὺlo Ethic. sed alia operatio est interior cogitatio, el alia ictw citerior, puta fornicationis : ergo delectatio conscçyj'arttnn interioris cogitationis tantum differt a delecta- I li'Wfornicationis in bonitate vel malitia, quantum differt o'.'/ilin interior ab actu exteriori, et per con^qnens etiam Kdna modo differt consentire in utruinque : sed cogitatio I fabrior noiiest peccatum morialc, nec etiam consensus in Mciuiioneni : ergo per consequens nec consensus in dclec- Utiooeni. ¡

4. Pradercj : exterior actus fornicationis vel adulterii K-3 e<i peccatum morialc ralione delectationis, quæ etiam «vi.ilur iu artu matrimoniali, sed ratione inordinationis artus : sed ille, qui consentit in delectationem, non jnçicr *hoc* consentit in deordinafionem actus:ergo non i rifeter mortaliter peccare. ↑

5, Pretoria : peccatum homicidii est gravius, quam simplicis fornicationis : sed eonscnlire in delectationem, qu® conscquiiur cogitationem de homicidio, non est peccatum mortale : ergo multo minus consentire in delectationem, qu® consequitur cogitationem de fornicatione, est peccatum mortale.

C. Preterca .· oratio dominica quotidie dicitur pro remissione venialium, ul Augustino* dicit : sed consensum in delectationem Augustinus docet esse abolendum per orationem dominicam .· dicit enim in 13 dc Trimi, quod hoc est longe minus peccatum, quam si opere statuatur implendum: et ideo de lalibus quoque cogilationibus venia petenda est, pectusque percutiendum, atque dicendum, dimitte nobis debita nostra : ergo consensus iu delectationem est peccatum veniale.

Sed contra est quod Augustinus post pauca subdit. Totus horno damnabitur, nisi hac, quæ sint: voluntate operandi,, sed tamen cum voluntate anirnum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per Mediatoris gratiam remittantur : seri nullus damnatur nisi pro peccato moruli .· ergn consensus in delectationem est peccatum mortale.

Respondeo dicendum, quod circa hoc aliqui diversimode opinati sunt. Quidam emm dixerunt, quod consensus in delectationem non est peccatum morlale, sed veniale lanium. Alii vero dixerunt, quod est peccatum morlale : et hæc opinio est communior ei verisimilior. Est enim ronsiderandum, quod cum omnis delectatio consequatur aliquam operationem, ul dicitur in 10 Ethic. Et iterum, cum omnis delectatio habeat aliquod objectum, delectatio qualibet potest comparari ad duo, scilicet ad operationem, quam consequitur, ct ad objectum, in quo quis delectatur. Contingit autem, quod aliqua operatiosit objectum delectationis, sicut et aliqua alia res : quia ipsa operatio potest accipi ut bonum, et tinis, in quo quis delectatus requiescit, ct quandoque quidem ipsamet operatio, quam consequitur delectatio, est objectum delectalionis, in quantum scilicet vis appetitiva, cujus est delectari, reflectitur in ipsam operationem sicut iu quoddam bonum, puta cum aliquis cogitat, ct delectatur de hoc ipso, quod cogitat, in quantum sua cogitatio placet. Quandoque vero delectatio consequens unam operationem, puta cogitationem aliquam, babel pro objecto aliam operationem quasi rem cogitatam .-ct tunc talis delectatio procedit ex inclinatione appetitus, nou quidem in cogitationem, sed in operationem cogitatam. Sic agitur aliquis de fornicatione cogitans de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione : alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio aulem de cogitatione ipsa sequitur inclinationem affectus in cogitationem ipsam. Cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum morlale, imo quandoque est veniale tantum, puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea .· quandôqiie autem sine peccato omnino, puta cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut corn vult de ca praidicare, vel disputare. Et ideo per conse<piens affectio, ct delectatio, quæ sic est dc cogitatione lornicaiiouis, uon est dc genere peccati mortalis, sed quandoque est jiecc.itum veniale, quandoque nullum : undo nec consensus in talem delectationem est peccatum mortale. Et secundum hoc prima opinio habet veritatem. Quod autem aliquis cogitans dc fornicatione delectetur de ipso actu cogilato, hoc contingit ex hoc. quod affectio ejus inclinata est in hunc actum. Unde quod aliquis consentiat iu talem delectationem, hoc nihil aliud est, quam quoil ipse consentiat in hoc, quod affectus suus sit inclinatus in fornicationem· nullus euiui delectatur nisi iu eo, quod est conforme ap|«titui ejus. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, quod allectus suus conformetur his, <pi¡e secundum se sunt peccata mortalia, est peccatum morlale. Unde talis consensus iu delectationem peccati mortalis est peccatum mortale, ul secunda opinio ponit.

Ad primum ergo dicendum, quod consensus in delectationem jmtestesse non solum rationis inferioris, sed etiam superioris, ut dicluniest:et tamen ipsa ralio inferior potest averti a rationibus ælernis, quia etsi non intendit ws, ut secundum eas regulans, quod est proprium superioris rationis : intendit tamen eis. ut secuudum eas regulata : et boc modo ah eis se avertens potest peccare mortaliter: uamel actus inferiorum virium, el etiam exteriorum membrorum lpossunt esse peccata mortalia, secundum qu<«d delicii ordinatio superioris rationis regulantis cos secundum rationes alernas.

Ad secundum dicendum; quod consensus iu peccatum.

quod est wnijle cr wwro. esi veuule peccatum ;ei secuu dum hoc pole<t concludi, qihxl consensus in delectationem, e>t de ipsi vana regttaiitw fornicationis <31 neecalum veniale : sed delectatio, est in ipso actu (brnkalionis, de genere suo est peccatum mortale : sed quod ante cmiscrv- SW \eutale pctcamiu tjntuw, hoc est per accidens scilicet propter iin|<rfectionc<u actus : qua* quidem imperfectio tollitur per condensum deliberatum supervenientem : unde ev adducitur in suam mturum, ut sit peccatum mortale.

Ad tertium diccuduni, quod ratio ilia procedit de delectatione, huM cogitationem pro objecto.

Ati quartum diœmlum, quod delectatio, qua· habet artum citeriorem pru objecto, nou potest esse atisque complacentia exteriori' artus secundum se. etiam si non statuatur implendum propter prohibitionem alicujus superioris, Unde actus At iuofdinattts, el per cott?rqucus delectatio erit inordinata.

Ad quintum dicendum, qu ^l etiam consensus in dekctati< ιχψι, quæ prOttditex complacentia actus homicidii cogitati. est peccatmn mortale : non autem consensus iu dolecuttone n, quæ procedit ex cumpUccutu cogitationis de homicidio.

Ad sextam dicendum, quod oratio dominica non solum contra peccata milita dicenda est. sed etiam contra mortalia.

Prima conclusio : *Quando delectatio, qux consequitur ad cogitationem rei illicitx, non habet pro objecto ipsam rem illicitam, sed solam cogitationem, consensus in eam non est peccatum mortale; sed vel solum veniale, vel actus bonus.*

Secunda conclusio : *Quando delectatio habet pro objecto rem illicitam cogitatam, consensus in eam temper est peccatum mortale, rei veniale juxta gravitatem objecti.*

Observanda circa Hieram.

Utraque conclusio est communis, recipiturque ab omnibus Theologis : quamvis circa earum rationem non desint controversy, quas dirimet sequens disputatio. Porro autem temporibus D. Thomæ veritas secundæ assertionis non erat ita explorata, quin pro contraria parte multi opinarentur existimantes, morosam delectationem de objecto quantumvis gravi et illicito, dummodo relegetur consensus in actum, non excedere limites peccati venialis. Ob idque Ang. Doctor propriam sententiam solum appellat communiorem, et verisimiliorem, nec contrariæ notam aliquam inurit, sed potius nominat eam absolute *opinionem.* Cæterum nostro sæculo, mullisque retro jam annis omnino est recepta prædicta veritas, neque oppositum poterit sine temeritate absolute defendi. Et fortasse opinio illa, quæ temporibus D. Thomæ non erat improbata, ex æquivoco procedebat non distinguens inter delectationem de cogitatione, et de re cogitata : possetque exponi juxta primam assertionem, ut secundae non adversaretur : sicut exponi videtur a S. Doctore in corp. art.

Contextura autem præsonlis lileraj, et quicquid in ea habetur, nihil continet obscuritatis, quam explicatione relegare opm sit. Nisi quod in solut. ad 2, numjojelqp videntur illa verba, *Delectatio, qu* ttl* in *ipso actu,* pro *delectatio, qux est de ipto actu.* Nam cum sit sermo ile actu non ut in re exequulo, sed ut cogitatione apprehenso, non est quo pacto delectatio inde consurgens dicatur *esse in ipso actu :* quia hic modus loquendi refert actum ut positum in execution?. Quando vero in sola cogitatione habetur, licet appetitus delectetur circa talem actum, pruindeque delectatio sit de illo ut in cogitatione existente; non tamen iu proprie ilici potest e.<$c *in illo,* etiam ut cogitato, ut intuenti constabit. Nisi velis D. Thomam in prædictis verbis loqui de delectatione consequente actum ut exeqimtum : et nihilominus satisfecisse argumento, quod procedebat de delectatione actus præcise ut cogitati : quia utraque delectatio est ejusdem malitiæ, eo quod habet idem objectum : el ita potuit fieri transitus ab una in aliam : el ex eo quod delectatio de actu ut exequuto sit de genere suo mortalis, affirmari idem de delectatione actos dumtaxat cogitati. Sed ista expositio non videtur omnino apta contextui, si consulatur tam in argumento, quam in prædicla solutione.

In eadem autem solutione potest dubitari, num delectatio, quæ adveniente voluntatis consensu est peccatum mortale, sit eadem numero, quæ ante consensum erepit, vd sine ulla malitia, vel cum sola veniali ; aut potius necesse sit, delectationem priuscœptam per adventum consensus voluntatis interrumpi, et aliam distinctam succedere? Ratio dubitandi est, quia in prædictasolutione non obscure conceditur permanere eandem delectationem in utroque statu : quatenus dicitur, quo i *adveniente consent tollitur ab ea imperfectio, ex qua per accidens venialis reddebatur, et reducitur in suam naturam peccati mortalis.* Idemque asseritur quæst. 15 de verit. art. 2 ad 1G. Ex alia vero parte est locus ejusdem D. Thomæin» quæst. 15 de verit. art. 4 ad 5, ubi ait: *Dicendum, quod illa delectatio, qu* fuit venialis* (scilicet ante plenum consensum') *nunquam eadem numero erit mortalis:ad actus consensus superveniens erit mortalis.*

Sed sine dubio tenendum est posse eandem numero delectationem, quæ erepit ante consensum voluntatis, permanere quoad suum esse physicum et entitativum adveniente

niente conspuaii ; atque adeo pofise incipere sine ulla mali lia, vel cum sola veniali, el continuari cum malitia morlali. Nulla enim adduci potest ratio, cur delectatio existons iu appetitu sensitivo debeat quoad suam entitatem corrumpi, et aliam succedere, ex Kiûlum quod voluntatis consensus supor- tdveniat : præsertim cum totum objectum physicum, et cætera principia, ex quibus entitas prædictæ delectationis dependet, ρβββἵηἵ manere invariala. Quinimo licet de delectatione, seu gaudio existente in voluntate sermo sit, credimus posse sine interruptione quoad entitatem physicam permanere post plenam deliberationem eundem numero actum, qui vel sine ulla deliberatione, vel solum cum semiplena inchoatus fuit, ut probavimus in tract, de bonit. et malit, disp. G, dub. 2.

Locus autem D. Thomæ in quæst.de verit. debet intelligi de interruptione delectationis secundum esse morale, non autem secundum esse physicum. Unde sensus est, quod adveniente consensu, non manet eadem delectatio quantum ad malitiam, sive in ratione offensæ, quia variatur de veniali in mortalem. Neque amplius voluisse D.Thomam in illa solutione constat ex argumento, quod erat hujusmodi : *Cum veniale il mortale quasi in infinitum distent, veniale non potest fieri mortale : sed delectatio ante consensum est venialis : ergo consensu adveniente non potest fieri mortalis.* Ex hoc ergo argumento, cui adhibetur prædicta solutio, plane constat non esse sermonem de variatione quoad entitatem physicam : quia secundum hanc planum est veniale et mortale non distare in infinitum : et ideo necessario debet inlelligi de mutatione ct variatione solum quantum ad malitiam; vel quantum ad rationem offensæ. De quo rursus dicemus infra quæst. 88, art. 4.

DISPUTATIO XI.

De delectatione morosa.

Non pauca, quæ circa delectationem morosam solent ab aliquibus in præsenti examinari, sicut est, quæ advertentia requiratur ex parte intellectus, et quis consensus ex parte voluntatis, ut gradum peccati mortalis attingat, aliaque hujusmodi, discussa jam a nobis in praecedenti disp. Quia enim similes difficultates communes sunt pro omnibus molibus sensitivi appetitus, nec circa delectationem peculiare aliquid continent, congruum judicavimus illas tunc discutere, quando de prædictis motibus, eorumque malitia universaliter agebatur, reservando dumtaxat huic disputationi quædam alia, quæ peccatum morosæ delectationis specialius concernunt. Ejus tamen occasione de aliquibus aliis actibus sive appetitus, sive voluntatis nonnulla dicere opus erit. Porro autem morosa delectatio non ideo sic appellata est, quia mora temporis mensuretur : stat enim diu persistere, et morosam non esse, si voluntas non præbeat consensum : sicut etiam staret durare solum per instans, et esse morosam, si voluntas plene consentiret. Ex prædicto ergo consensu, non ex mora temporis judicanda est per se morositas delectationis. Quapropter delectatio illa, cui voluntas statim atque animadvertitur, efficaciter resistit, etiam si eam repellere non valens diu sustineat, nullatenus *morosa, aatpeccaminosa* censeri debet. Illa autem, cui licet non resistat, non tamen præbet consensum plene liborum, sed tantum semiplene, *secundum quid* dumtaxat *morosa* dici debet, quanlumcunque in eo statu perduret. Illa ergo dicenda est absolute et simpliciter *morosa,* in quam voluntas consentit consensu plene libero, atque adeo post plenam advertentiam intellectus.

Animadvertimus quoque, quod et si delectatio sumpta pro passione tantum sit in appetitu sensitivo ; communius tamen accepta comprehendit etiam actum voluntatis, qui dicitur *gaudium,* pro quo non minus quam pro delectatione sensitiva deserviet examen, quod fiet in hac disputatione. Licet autem ulraque delectatio sit circa rem praesentem, nam est quies in bono possesso·, non tamen hæc præsenlia debet necessario esse realis, sed sufficit cogitata el apprehensa : delectamur enim de objecto nobis conveniente, quando de eo cogitamus, et in memoria præsens habemus , etiamsi re vera non sil præsens : ipsa quoque boni apprehensio et cogitatio est quædam inchoata possessio, seu est possessio in intentione, ut loquitur I). Thom. supra quæst. 11, art. 4. Et hæc delectatio consurgens ex sola objecti cogitatione, etiam sine animo exequendi opus, quod cogitatur, est quæ proprie dicitur *delectatio morosa,* et de qua in præsenti fit specialis disputatio : non vero illa, quæsequitur ex reali praesentia objecti per operis exequutionem : nam hæc posterior non ponit in numero cum ipso opere, nec censetur peccatum distinctum, aut alterius malitiæ,quam sit opus,ex quo consurgit.

DI BU M I.

Utrum delectatio morosa sumat speciem ab objecto?

Rem quaerimus notissimam, quæ deberet potius supponi, nisi Doetoris eujusdam, nempe Gabrielis Vasq. infra referendi singularis opinio a communi via, et ab antiquo sentiendi modo discedens, compelleret nos certa dubitare : dum pro speeificamlis aliquibus actibus voluntatis, et appetitus non ad objectum, sed ad alia capita recurrit. Nec vero exorta jam lite, licitum erit praeterire decisionem ; præsertim circa principium valde conducens in moralibus, et ex cujus firmitate multarum conclusionum veritas dependet. Procedit autem dubium de specie malitiæ, seu peccati, quæ est species moralis : nam species physica cujuscunque actus, nemo hactenus cogitavit, quod non sil ex *objecto. Procedit* etiam de specie primaria : quia non dubitamus, post malitiam desumptam ab objecto posse supervenire delectationi ex aliquibuscircunstantiis alias malitiæ species secundarias, et accidentales, sicut in cæleris actibus contingit. Denique loquimur, supposito quod objectum delectans sil malum el prohibitum : si namque esset bonum vel indifferens prava aliqua circunstantia, vel fine associatum, nullam secundum se speciem moralem conferret ; sed prima species maliliæ illius peccaminosæ delectationis desumelur ex prima circunslantia transeunto pro lunc in conditionem essentialem objecti, ul in tract, de bonit. et malit, de omnibus actibus moralibus diximus.

Communis, et vera sententia.

2. Dicendum est morosam delectationem, sive quæ in appetitu sensitivo, sive quæ in voluntate exislit, specificari ab objecto, indeque suam primariam malitiam desu-
n.Tiiom. mere- *Hæc* conclusio asseritur communiter a Theologis præsertim *a D. Thoma, qui* perpetuus est in adstruendo, omnes actus sine restrictione ad aliquos, aut aliquorum exclusione, tam juxta Aristotelis principia, quam secundum veritatem specificari ab objectis : ut videre est 1, p. quæst. 77, artic. 3, et in hac 1, 2, quæst. I, artic. etiam 3, ubi de omnibus actibus moralibus id tradit : et quæst. 18, artic. 2 et 5, et G
]·.Ti <m.non artic. 8, ubi sic ait : *Dicendum quod sicut dictum* rs/, *actus oinm> bald spo ab objecta relato ud principium actuum humanorum, quod est ratio, Unde si objectum actus includat aliquid, quul conveniat ordini rationis, erit actus b mus secundum speciem ; si autem im ludat aliquid, qiio.l repugnet ordini rationis, erit nudus aclu* secundum speciem, etc.* Idem repetit quM 19, art. I et 2, quæst. 21, art. I, quæst. 72, art. I el 2 et 7, in præsenti ari. 8 ncç non quæst. 2 de mal. art. (J, atque alibi mu|t>-tics.

Neque ulla ratione p -lest explicari juxta adversam opinionem, quod loquatur solan de «actibus efficacibus pertingentibus usque ad opus, et inferentibus objecti cxequulionem, qualis non est delectatio mordet alii actus inefficaces, qui non transeunt ad opus exequen lum, sed interius consummantur. Non igitur potest hac via explicari .Ang. Doclor.Tum quia ubique loqttilur universaliter, adhibens multotiessignum distributivum *omnis actus :* nullibique ab ea universali doctrina fecit, aut permisit exceptionem : quinimo semper usus est ratione, quæ in omnibus actibus aequaliter procedit, ut constabit infra, dum eam proponemus : ergo manifeste est contra ejus mentem prædictam doctrinam ad hos vel illos actus restringere, el non omnibussine discrimine applicare. Tum etiam qnia aliquando explicans qualiter passiones specificenlur ab objectis, sumantque ab eis speciem bonitatis,. et malitiæ, apponit exemplum in illis, quæ interius consummantur.· sicut est (etiam juxta oppositam sententiam) verecundia, et invidia : ul videre est supra quæst. 24, art. 4, ubi sic ait; *Sicut de actibus dictum est, ita cl depassionibus dicendum ridetur, quod scilicet specio actus, vel passionis dupliciter considerari jn-(est. Uno modo secundum quod est in genm nature, etc. Alio modo secundum quod pertinet ad genus moris, prout scilicet participant aliquiddevolunlario.Ctjudicio rationis: ct hoc modo bonum et malum morale possunl pertinere ad speciem passionis, secundum quoti accipitur ut objectum passionis aliquid de se conveniens rationi, vel dissonum a ratione : sicut patet de verecundia, qux est timor turpis, ct de invidia, qu-r est tristitiadebono alterius: sic enim pertinent adsjicciemexterioris actus. Idem* asserit quæst. 72, ari. 7 de omnibus, quæ dicuntur *peccata cordis,* eo quod interius consummantur, neque ad opus, aut verba pertingunt. Perperam *ergû* actus inefficaces, ct interius consummati juxb

jitfia Aug. Doelorom u generali doctrina ; excipiuntur, quos ipse expresse et in particulari sub illa comprehendit.

Denjque agens specialiter de delectatione docet hoc ipsum supra quæst. 34, art. 2,ubi ex bonitate vera, ve! apparente objecti, in quv appetitus delectatur, inferi delectationem esse vere aut apparenter bonam, ac proinde bonam, vel malam moraliter. Et inpræsenli art. 8 ex quantitate malitiæ objecti, do quo sumitur delectatio, deducit omnino gradum, et speciem malitiæ delectationis. Exindeque inferi, delectationem habentem pro objecto non rem illicitam cogitatam, sed solam cogi talionem, non esse mortalem, quia cogitatio secundum se non est mortalis : quæ vero habet pro objecto rem cogitatam, mortalem esse, quando res ipsa est prohibita sub mortali. Estque ubique perpetuus in adstruendo adæquafionem malitiæ cujusvis actus cum malitia objecti formalis illiusque ad hoc specificationem.

3. Sequuntur D. Thomam Bonaventura
x-ti. m 2, dist. 24. quæst. 2, art. 2, Durandus ibidem quæst. 6, Ricardus eadem dist. circa quartum principe quæst. 4, Scotusdist. 42, *insequitur,* D. Antoninus p. 2, titul. 5, ‚S‘ caP· *· § 5» Cajetanus 2, 2, quæst. 154, art. rÿ l. et in sum. verbo *delectatio § rursus, et* è Î tom. I opuscul. tract. 14. Et expositores R emues D. Thomæ (uno Vasquez excepto) (X;· suPer huncarlic. ubi Medina, Alvarez disp. fo ·1·esuies dub. ultimo, ?Iontesinos disp. 7, vj quæst. 3, § 3, Gregorius Marl. dub. 1, Zu··'. meldisp. 3, Araujo dub. 8, Lorca disp. 28, memb. 3, Granadus tract. 4, disp. 4, Salas disp. 6, sect. G, dicens oppositum esse ino- T'.pinabile, et advorsus omnes Theologos, t.sff-'-|i1°θ idem luentur cuncti fere Theologi /-■ morales. Sylvester in sum. verbo *delectatio,* 'l -. Xavarrus cap. 11, num. 12, Thomas Sanch. ; -lib. I summæ, cap. 2, num, 11, Joannes de j Medina cod. de restitut. quæst. 21, Azor Ife^ lom. 1, lib. 4, cap. G, Rodriguez tom. 3, Ù? caP· de delectatione morosa conclus. 3, Peÿo.lrusde Soto de institut. Sacerd. tract, de : peccatorum discrimine lect. 8 et 9, Basilius I *toi* Pontius lib. IU demalrim. cap. 16, Conin- I chus de Sacrament, disp. 34, dub. II.Fagundez in precepta Decalogi tom. 2, lib. 9, cap. 4, Villalobos tom. 1, tract. 3, difficult. 3, Sa verbo *luxuria* num. 12, Ochagavia de Sacram, tract. 5, quæst. 12, Filiucius tract. 30, cap. 10, Lessius dejustit. el jure lib. 4, cap. 3, num. 124, Armilla verbo *delectatio* num. 2, Angelus verbo *cogitatio* num. 2.

Tabiena eodem verbo num. 2 et G, Bonacina quæst. 4 de rnalrim., punct. 8, num. 19, Joannes Sancius in selectis disp. 2, innumerique alii id tradunt ; vel supponunt.

Probatur ratione Ang. Doetoris. Omne quod est essentialiter respeclivum, specifi- tiLois. catur a termino, quem respicit, sed delectalio, et quicunque actus moralis essentialiter est respeclivus sui objecti : ergo necessario sumit speciem ab ipso objecto : atque adeo secundum quod hoc fuerit malum, erit species malitiæ delectationis. Major constat, lum inductive in relationibus, motibus, habilibus, potentiis,et cæleris respectives, quæ sine ulla exceptione a suis terminisspecificantur. Tum etiam quia quod essentialiter est respeclivum alicujus termini, non aliter habet essentiam, quam juxta exigentiam, et proportionem ipsius termini, illique adæquatam, et commensuratam : atque adeo ipse terminus est radix et mensura talis essentiæ : hoc autem est specificari a prædicto termino, habere scilicet essentiam el speciem commensuralam et adæquatam cum illo, seu habere talem essentiam, et speciem, qualem sibi vendical terminus. Minor autem est perspicua: nam delectatio et quicunque actus polentiæappetitivæ non est aliud, nisi quædam actualis affectio, per quam prædicta potentia actualiter suum objectum tangit, ferturque ad illud sive amando, sive desiderando, sive ineo quiescendo : prædicta autem affectio essentialiter est respectus ad tale objectum : sicut omnis tendentia, aut attingentia essentialiter habet respicere illud, quod tangit, et in quod tendit. Eo præsertim quia prædictus actus secundum suam essentiam dependet ab objecto, et ideo nullatenus potest intelligi, aut diffiniri nisi per illud : quicquid autem secundum essentiam dependet ab aliquo, respicit illud essentialiter : ipsa quippe dependentia est habitudo, et respectus : ergo, etc.

4: Confirmatur : omnis effectus accipit ‹' nfir-
.HIO. speciem ex sua causa formali ; vel immediate si sit causa, el forma intrinseca ; vel mediante habitudine, qua illam respicit, si sit causa extrinseca : sed omnis actus pra> serlim potentiae appélitivæ dependet ab objecto, circa quod versatur, ut a causa formali extrinseca : igitur omnis talis actus sumit speciem a prædicto objecto. Major est adeo nola, ut a nemine in quaestionem vocetur ; causa enim formalis ex eo dicitur, quia vel per sui exhibitionem, vel per habitudinis terminationem format, delermi-

nat, et in certa specie constituit essentiam et naturam rei : unde quia diffinitio continet, et notifient essentiam, et naturam rei, omnes res diffinimus per suas causas formales :et ubi causam formalem ignoramus, per aliquid gerens vices talis causa?. Minor eodem modo debet recipi ab omnibus : quia perspicuum est, objectum respectu actus exercere aliquod genus causa? : cumque non sit causa efficiens, aut materialis, oportet ut sit causa formalis : quæ respectu potentia? appelitivæ, et actuum ejus cum finali coincidit. Dicitur enim *causa finalis,* quia sua bonitate allicit, et movet appetitum ad se; formalis vero, quia ea motione et allicientia metitur, et determinat motum et tendentiam ipsius appetitus. Quaelibet autem praedictarum causalitalum hoepræstat, ut talis sit motus, et affectio appetitus, quale est objectum, cui afficitur, et in quod movetur.

Sufo* iiia. Confirmatur secundo : nam potentia appetitiva prout elicitiva cujuscunque actus, etsecundumse totamspecifieaturabobjecto : ergo omnes ejus actus debent ab eo specificari. Antecedens ab omnibus est indubitatum. Et probatur consequentia. Tum quia potentia non specificatur ab objecto, nisi mediante actu, sicut non respicit illud nisi mediante isto, seu quia istum respicit : ergo a fortiori et per prius debet ipse actus ab objecto specificari : *propter quod enim unumquodque tale,* etc. Tum etiam quia proximior est objecto actus, quam potentia : ha?c quippe solum est elicitiva actus, quo objectum attingitur ; ille vero est ipsa actualis attingentia *objecti : si ergo* potentia, quæ remotior est, sumit suam speciem ab objecto, a fortiori actus, qui propinquior

Artst. est· earn inde desumere. Et sane Aristoteles prædictam specificationem hoc ordine distribuit, ut potentiæ immediate ab actibus, actus vero ab objectis speciem recipiant : ut ostendunt verba illa, quæ habentur lib. 2 de anima textu 33 : *Priores potentiis actus, et operationes secundum rationem sunt : el adhuc his priora sunt oppo-*

D.Thoni. *sive objecta.* Quæ verba adducit D. Th. 1, p. quæst. 77, art. 3, in argumento *sed contra:* et ex illis incorpore hanc rationem efformat : *Potentia secundum illud quod est potentia, ordinatur ad actum : unde oportet rationem potentiæ accipi ex actu, ad quem ordinatur : et per consequens oportet, quod ratio potentiæ diversi/icetur. ut diversi/icatur ratio actus: ratio autem actus diversi/icatur secundum diversam rationem objecti, etc. Unde necesse est, quod potenti.v diversi/icenlur secundum actus et objecta* etc. Idcsi potentiæ immediate ab actibus, et quia «‹·/«*· immediate ab objectis, potentiæ quoque ab his mediate. Sod quamvis hæc ratio cum suis confirmationibus adeo sit efficax, ul bene perpensa demonstrativa censeri debeat; auctor tamen sententia? conatus est adhibere illi suas evasiones, quas adducemus, ut earum impugnatione veritas magis eluceat.

§ II.

.4 (/versariorum evasiones.

o. Occurrit Vasquez in præsenti disp. 110 et sequentibus, communem doctrinam usque modo traditam solum probare in actibus sive voluntatis, sive appetitus, qui sunt absoluti et efficaces, eo quod transeunt ad operis exequutionem : secus vero in illis, qua? dumtaxat sunt simplices quidam, et inefficaces affectus sive complacentia?, sive displicentia? : atque idcirco ad opus exequendum non pertingunt, sed intus consummantur. Et quia delectatio est hujusmodi, ait hunc affectum non specificari ab externo opere, quod habet pro objecto, sed aliunde suam malitiam desumere. Ratio apud illum est : quia cum actus absolutus ei efficax sit causa operis, refunditur in eum istius malitia; simplex vero, et inefficax affectus quia in opere externo nihil causal, nullam ex eo malitiam participat. Ex qua doctrina mirum est quanta inferat citatus auctor velut conclusiones ex optimis principiis deductas, ut loquiturdisp. III, cap.I, additque ibi: *Qui enim ex principiis non certis, aut non bene confirmatis suam deducit doctrinam, mirum non est, si vel aliqua temere damnet, qu.v approbare ; alia vero approbet, quæ damnare potius debebat.*

Sed quam incerta, vel potius falsa sint^. ejus principia, quantumque a veritate exulent conclusiones, quas infert, conabimur deinceps ostendere. Porro autem rationem nostram, et utramque confirmationem universales esse pro omnibus actibus, nullamque admittere exceptionem efficaciam vel inefficacium, ex illis bene perpensis facile constabit. Non enim innituntur specialibus principiis hujus vel illiusaclus,quæ proinde aliis non competant, sed universalissimi , et omnibus communibus : uti est dependentia, et habitudo actus ad objectum, motioque et causalitas objecti in actum, sine quibus quibus nullus quantumvis inefficax affectus potest intelligi. Nec minus est commune pro omnibus illud de specificatione polentiæ, cui innititur secunda confirmatio : quoniam potentia non habet specificari ab objectQinüdæquate, ut ita dicamus, prout est horum tantum, vel illorum actuum eliciliva; sed adæquate, et ut est elicitiva omnium. Ex hoc autem principio recte infertur omnes ipsos acius, et non tantum hos, vel illos ab eodem objecto speciem desumere.

Præterca nullam esse ad praesens distinc–lionom a praedicto anciore excogitatam in-ler actus efficaces, seu qui sunt causa objecti, el inefficaces, qui illud non causant, facile suadebimus. Quoniam actus non habet specificari ab objecto, in quantum ipse actus est causa, et objectum effectus ; sed e contra inquantum, ille se habet ut effectus, istud ulcausa formalis, vel finalis: unumquodque enim specificatur ab eo, quod est prius se, et a quo dependet et recipit, sicut effectus a causa. Quod recte vidit Ang. Doctor supra quæst. 1, art. 3, ubi cum posuisset secundum argumentum ad probandum contra suam conclusionem, actus humanos non specificari a fine hunc in modum : *Illud, quod dat speciem, oportet esse prius: sed finis est posterior in et se: ergo actus humanus non habet speciem a fine.* Respondet : .4d *secundum dicendum, quod /inis, secundum quod est prior in intentione, ut dictum est, secundum hoc pertinet ad voluntatem: et hoc modo* (scilicet in quantum prior) *dat speciem actui humano, sive morali.* En qualiter specificare actus voluntatis non competit fini, seu objecto, in quantum est posterius, et habet rationem effectus, sed in quantum est aliquid prius, habetque proinde rationem causa?. Sed in hoc quod est respicere objectum ut causam, el ut aliquid prius se, æqualiler se habent omnes actus voluntatis, et appetitus,sive sint efficaces,sive inefficaces: omnes enim ordinantur ad illud sicut ad finem ob cujus bonitatem, seu appetibilitatem eliciuntur : et determinantur per illud sicut per causam formalem extrinsecam, a qua mensurantur : tanlumque est inter eos discrimen, quod inefficaces comparantur ad objecta præcise ut effectus ad causam in genere formalis, et finalis; efficaces vero ultra hanc habitudinem comparantur etiam illa ut causa ad effectum in genere efficientis. Cum ergo, ut diximus, objectum non specificet in quantum effectus, sed in quantum causa, plane sequitur omnibus praedictis actibus æqualiter competere, quod ab objecto speciem desumant.

Coiillr- iηψπ* gnatio- flis. 6. Confirmatur et explicatur. Etenim objectum actus inefficacis non minus allicit et movet, nec minus determinat voluntatem ad talem actum, quam adactum efficacem movet et determinat ejus objectum : sed penes hanc motionem, et determinationem consistit tota ratio specificationis, quam dicimus : igitur non minus actibus inefficacibus, quam efficacibus debetspecificatio prædicta competere. Imo potias major videtor adesse titulus, ut conveniat inefficacibus, Efficaces enim eo ipso quod sunt causa efficiens operis externi, quod habent pro objecto, communicant illi in suo genere speciem moralitatis, quam in se continent : unde non ita facile percipitur, quod in alio genere causæ ab eodem opere receperint illammet speciem, quam communicant. Cæterum inefficaces cum in nullo genere influant in objectum, neque ei aliquid communirent, sed solum ab eo dependeant, et recipiant, nulla vel apparens ratio impedire potest, quominus ab illo desumant suam spec'em.

Conflr- maiio alia. Confirmatur secundo ex his, quæ cernimus in actibus potentiæ cognoscitivæ, sive sensitivae, siveintellectivæ, qui omnes sine discrimine specificantur ab objectis : et tamen saltem quamplurimi nullam circa ipsa objecta exercent efficientiam, aut habent efficaciam, sed sunt simplices quidam intuitus, vel judicia, sive notiliæ, quæ consummantur interius : ergo quod actus sit efficax, vel inefficax respectu sui objecti, quod consummetur interius, vel extra pertingat, omnino impertinenter se habet ad prædictam specificationem. Manet itaque universalis, et inconcussa ratio pro conclusione facta, distinctio vero ad eam enervandam adhibita frivola et inanis.

serunih c'asl0· 7. Secundo occurres, rationem nostram convincere de specificatione delectationis in *esse* physico ; secus vero in *esse* morali, *et* peccaminosæ : stat enim hujusmodi rationes, et species ex diversis capitibus provenire : ut constat etiam in aliquibus aliis actibus, qui licet speciem physicam semper accipiant ab objecto ; speciem tamen bonitatis, vel malitiæ non semper ab illo desumunt, sed ex fine, vel aliis circunstantiis. Quod contingere necesse est, saltem quoties objectum est aliquid indifferens, ut in tract, de bonit. et malit, disp. 3, dub. 1, diximus.

Verum neque ista evasio alicujus mo-praciumonti est : quia non ob aliam rationem dilur-

omnis actus m genero physico sumit speciem ah objecto, nisi quia in hoc genere est essentialiter respectons, debetque proinde specificari a termino, quem respicit, quod est ipsum objectum : sed non minus ingenero morali habet esse respective objecti, vel ejus quod objecti vices gerit : ipsa enim moralitas est tendentia, et habitudo ad illud, ut late probavimus in tract, de bonit. et malit, disp. 1. dub. 3. Ergo eadem est ratio specificationis ab objecto pro utroque genere. Videantur quæ diximus in eadem disp. dub. 4. Neque obest illud, quod dicitur de specificatione aliquorum actuum a circunslantiis : nam cum dicimus actum in esse moris debere specificari ab objecto, loquimur de objecto, quod est morale, et ut morale terminat actum : uti sunt adulterium, homicidium, furtum, et similia, de quibus in præsenti est sermo. Quando autem objectum immediate volitum est aliquid indifferens. aut esto sit bonum, impeditur tamen ejus influxus per aliquam circunstantiam pravam, species moralis sumitur ab ipsa circunstantia prava, vel alia, quæ tunc transit in conditionem essentialem objecti, gerilque illius vices, ut observavimus sapra quaesi. 18, art. 5, circa tertiam conclusionem. Adde, in præsenti nomen *objecti* non sumi stricte pro solo objecto primario volito, sed largius pro quocunque volito sive primario, sive secundario : quo pacto comprehendit etiam circunstantias objectivas, et omnes conditiones actus externi. Ab objecto autem sic sumpbj nullus est actus, qui non desumat suam moralem speciem.

Nova impugnatio Utritts-que ewsionis.

8. Deinde impugnari potest tam præsens, quam praxedens evasio. Quia nisi delectatio sumat speciem malitiæ ab objecto, non est a quo illam accipiat : ac proinde non erit, cur hæc delectatio sit peccatum hujus speciei, et illa alterius, potius quam e contra : ergo, etc. Antecedens constabit discurrenti per singula : non enim reperiet aliud caput, vel principium omnino determinans delectationem ad talem, vel talem peccati speciem, nisi tale, vel tale objectum, de quo capitur delectatio.

Eff -ium ineut-fiaens.

n*ccs Pr'mo (et insinuatur a Vasquez) delectationem non indigere specificativo extrinseco, sed per se ipsam constitui in propria specie. Sed contra : quia res essentialiter respectivæ nequeunt determinari ad speciem,. nisi juxta exigentiam termini, quem respiciunt : ut patet in relationibus, habitibus, potentiis, et in caeleris omnibus respective. Hoc quippe est discrimen inter res absolutas, (pialis est substantia completa, el inter respectives, uti sunt illa,qua commemoravimus, quod absolute se ipsis sim» dependentia ab aliquo extrinsecodeterminante constituuntur in propriis speciebus : et ideo in earum diflinitione ηυη ponitur aliquid extrinsecum: e contra vero respect ivæconstitnuntur per habitudinem ad terminum, quem respiciunt: et ideo nequit earum diffinitio efformari, nisi in ea ponatur talis terminus. Cum ergo delectatio, et quæcunque alia operatio essentialiter sit respective objecti, impossibile est, ut specificetur omnino per se ipsam sine dependentia a termino, quem respicit, qui est prædictum objectum.

Confirmatur: nam si quæratur, quare tet hæc delectatio, puta qua quis delectatur de re venerea, mala, et in tali specie, scilicet luxuriæ : alia vero, qua delectatur de élargiticne eleemosyn.e, sit honesta, et in specie misericordiæ, quilibet hanc reddent rationem , quia prima capitur de objecto venereo, et luxurioso, secunda vero de objecto honesto, et sublevatione alienæ miseri® : nullaque alia responsione quæsito satisfaciet : quinimo ridiculum esset respondere unanquanque esse talem per se ipsam : nam esset dicere unanquanque esse talem, quia est talis, et esse in tali specie, quia est in ea specie : igitur non per se ipsas, sed per respectum et habitudinem ad objecta debent prædictæ delectationes speciem desumere.

9. Dices secundo, delectationem pecca-i±:3 minosam habere suam speciem ex oppositione ad contrariam virtutem: et ilaex virtute, cui opponitur, et ex modo oppositionis venanda est species suæ malitiæ, quicquid sit de objecto. Hanc doctrinam tradit non semel citatus auctor, præsertim disp. **111**, cap. 4.

Sed ejus insufficientia constabit cito, siPnft-animadvertamus ex D. Thoma in hac 1,2, quæst. 74, art. 4, dupliciter posse aliquod peccatum opponi alicui virtuti : uno modo principaliter et directe, quæ est propria et immediata oppositio, de qua egimus supra disp. 1. Alio modo ex consequenti, et secundum quandam extensionem virtutis cohibentis peccatura : quanto enim virtus major est, tanto magis elongat hominem a peccato sibi contrario. Quando ergo ex oppositione peccati cum aliqua virtute deducitur illius gravitas, et species, certum est non attendi hunc secundum oppositionis modum,

modum, joxta qnom potius majori virtuti upponitur peccatum minus, quod non opponeretur virtuti minori. *Manifestum est enim* (ail D. Thom.) quot/ *quanto aliqua virtus fuerit major, lautu etiam minora peccata cohibet : sicut etiam sanitas (pianto fuerit major, tanto etiam minores discrepantias excludit. Et per hunc modum majori virtuti minus peccatum opponitur ex parte effectus.* Non ergo ex isto modo oppositionis ad virtutem deduci potest species el gravitas alicujus peccati : atque adeo attendendum est ad primum, quæ est oppositio directa : seeundum quam an et qualiter prædicta species et gravitas mensuretur, explicuimus supra disp. 9, dub. 4. Deinde nota, primam etadæquatam rationem hujusmodi oppositionis directae peccati ad virtutem atlendendam esse ex objecto, quatenus et utrunque circa idem objectum, seu materiam servatur (opposita enim debent circa idem versari); et contrario modo illud attingit: nempe virtus secundum praescriptum, et mensuram rationis, peccatum autem contra talem mensuram : quod est respicere idem objectum materialiter, et diversa, ac contraria formaliter. Ob idque D. Thom. hoc juclo principio intulit: *Oportet quodmaximx virtuti directe contrarictur maximum peccatum, quasi maxime ab ea distans in eodem genere.* Ac si diceret, quia eandem materiam, et objectum contrario valde modo respiciunt. Quare si hujusmodi respectum ad objectum, ct admodum attingendi illud a peccato, aut a virtute secludamus, nequibit inter ea salvari prædicta contrarielas.

10. Ex his facile erit ostendere insufficientiam evasionis adduclæ. Nam contrariétés directa peccati ad virtutem omnino oritur ex contrarietale circa objectum, ex eo scilicet quod versantur circa eandem materiam contrario modo ; quod est respicere objecta formaliter contraria ; et quia respectus ad contraria sibi contrarianlur, necesse estex prædictis objectis oriri contrarias species constitutas per illos respectus : igituroranino prioresl quolibet peccato respectus ad objectum contrarium objecto virtutis, atque adeo species malitiæ constituta per talem respectum, quam oppositio et contrarielas ad ipsam virtutem. Qui ergo negaverit , delectationem morosam, vel aliud quodcunque peccatum specificari ab objecto, perperam recurrit ad oppositionem cum virtute : cum hæc oppositio illam specificationem omnino præsupponal, exeaque, D.Thmn. et non aliunde consurgat. Quocirca D. Thom. loco cit. ad probandam gravitatem peccati propter oppositionem cum virtute recurrit ad specificationem ntriusque ab objecto : quasi hæcsit tota illius ratio, et principium. Et ideo postquam dixit, *ojr>rtet quod majori virtuti opponatur (praviuspeccatum.* Prosequitur ita. *Sicut enim ex parte objedialtenditur major gravitas peccati, ita diam major dignitas virtutis, utrumque enim ex objecto speciem sortitur, ut er supra dictis palet, etc.* Clarius id tradit quæst. 72, art. 1 ubi generaliter statuit, omnia peccata distingui specie secundum distinctionem objectorum, circa quæ versantur. Et eum in secundo argumento objecisset, quod mala eoquoddicunt privationem, debenldistingui secundum opposita : ergo peccata magis distinguuntur specie secundum opposita, quam secundum objecta. Respondet in primis peccatum non esse privalionem puram, sed actum debito ordine privatum : et ideo magis debere distingui secundum objecta actuum, quam secundum opposita. Deinde vero sic addit: *Quamvis etiamsi distinguantur secundum oppositas virtutes, in idem rediret : virilités enim distingunlur specie secundum objecta, ut supra dictum est.* Et quomodo tota ratio distinctionis inter peccata, ac proinde eorum specificatio etiam cum attenditur penes oppositionem ad virtutes, tandem devolvitur ad objecta.

Confirmatio

Confirmatur : nam delectatio de damno proximi, puta de homicidio, furto, etc. quam, ait Vasquez, desumere speciem ma-docirin® litiæ ex oppositione ad justitiam, vel charitatem, nequit intelligi ut opposita istis virtutibus nisi ratione sui objecti, quod est illud damnum : ergo ipsum objectum est prima ratio prædictæ oppositionis. Consequentia est satis nota. Antecedens vero probatur : quia prædicta delectatio non habet opponi justitiæ, nisi in quantum est malum proximi : non est autem malum proximi nisi ratione sui objecti, scilicet furti, vel homicidii : ipsa enim delectatio interior præcise secundum se, et ut sistit intus, sicut nullum inferi proximo nocumentum, ita nequii dici ejus malum : igitur nisi fiat recursus ad objectum,quod est tale malum, nequit intelligi contrarielas ad charitatem, aut justitiam. Vel dicat adversarius, quare deleclatiodehomicidiocontrarielur justitiæ, delectatio vero de fornicatione illi non contrarietur ? Certe aut nullam reddet rationem, aut recurret ad objecta : quorum aliud scilicet homicidium est malum proximi, et contrarialur justitiæ; aliud vero nempe

fornicatio non eet malum illius, neque isti opponitur.

Cvi.Br-*ïïii. H. Confirmatur secundo: quoniam si sola oppositio ad virtutem sine recursu ad objectum esset sufficiens ratio ad specificandam, et distinguendam malitiam delectationis, omnes illæ delectationes essent ejusdem malitiæ, qu® eidem virtuti opponuntur : atque adeo non differrent specie delectatio de simplici fornicatione, et delectatio de peccato contra naturam, quæ opponuntur eidem virtuti castitatis : neque delectatio de homicidio, *et* delectatio de furto, quæ opponuntur eidem virtuti justitiæ : hoc autem manifeste est falsum, et inauditum etiam apud auctorem, quem impugnamus : ergo, etc.

Dices, prædictas delectationes opponi virtuti diverso modo : et ex hoc diverso oppositionis modo distingui specie inter se. Sed contra : diversitas hæc in modo oppositionis non aliunde potest desumi nisi ex diversitate secundum objecta delectationum : ex eo scilicet quia peccatum contra naturam est objectum aliter improportionatum, aliterque repugnans generationis fini, et bono castitatis, quam peccatum simplicis fornicationis, similiterque in furto, el homicidio : seclusa vero hac diversitate objectivæ oppositionis, inintelligibilis est diversitas in modo oppositionis ex parte prædictarum delectationum : ergo quocunque modo attendatur earum specificatio et distinctio, debet fieri recursus ad objecta tanquam ad ejus causam et radicem. Adde, contrarietatem unius rei ad aliam nunquam esse primam rationem suæ specificationis : quia nulla res habet esse talis, vel talis speciei ex eo quod huic vel ilii repugnat, quia est talis vel talis speciei : nemo enim dixit albedinem esse in tali specie coloris, quia contrariatur nigredini, aut calorem esse in tali specie, quia contrariatur frigori, aut virtutem, quia contrariatur vitio ; sed omnia e converso : igitur neque in delectationibus potest esse prima ratio, cur sint hujus aut illius speciei, contrarietas cum hac vel illa virtute; sed potius talis contrarietas oriri debet ex propriis, et specificis differentiis desumptis ex alio principio : quod, ut ostensum est, non potest esse aliud nisi objectum.

Tcrlia conür·uiatio. 12. Confirmatur tertio in delectationibus virtuosis ac honestis : has enim nemo dicet specificari a contrarietate cum vitiis, quinimo ejusdem speciei essent, licet nulla dari possent vilia, cui contrariarentur : unde solum potest assignari pro eorum specificativo objectum, de quo capiuntur. Ergo similiter dicendum est de delectationibus peccaminosis : eum omnes æqualiter sint affectus inefficaces, et consummati interius, quæ est tota ratio doctrinæ auctoris quem impugnamus.

Tandem possemus prædictam impugnalionem confirmare discurrendo sicut discurrit Montesinos per delectationes, quas Vasq. disp, **III**, cap. 4, in exempla sn® opinionis adducit, ut explicet qualiter desumant malitiam ex prædicta oppositione. Hujusmodi sunt delectatio de propria excellentia supra debitam mensuram, vel aequando illam Deo, quæ contrariatur humilitati : delectatio de quocunque peccato, quatenus est offensa Dei, quæ contrariatur charitati : aut quatenus est contra legem et præceptum superioris , quæ contrariatur obedienliæ : delectatio de furto, homicidio, aut quovis alio malo proximi, quatenus malum illius est, quæ contrariatur charitati, aut beneficentiæ: delectatio de excessu tormentorum in alicujus punitione, qu® contrariatur clementiæ : et (omissis aliis) delectatio venerea, quæ contrariatur castitati. Quasomnesdelectationes adducit Vasq. ad declarandam suam doctrinam. Sed quam immerito, animadvertit bene Montesinos, ostendens omnes illas specificari a propriis objectis. Et sane cum nulla sit, quæ objectum pravum non respiciat, indeque oppositionem ad virtutem desumat, frivolum videtur, prætermisso objecto et respectu ad ipsum, recurrere prospecificatione illarum ad prædictam oppositionem. Quinimo ipsi adversarii, qui verbis negant delectationem sumere speciem ab objecto, recurrunt sæpesæpius pro diluendis argumentis, ad nostram doctrinam, distinguendo in objectis diversas rationes, ut possint attingi a delectatione secundum unam, et non attingi secundum aliam, conferreque bonitatem, vel malitiam secundum rationem, secundum quam attinguntur, et non conferre secundum omnes : in quo ipso tenent in re communem doctrinam ; licet verbis contradicant.

13. Tandem dicet aliquis, superesse aliud principium pro specificanda delectatione, e«*. videlicet operationem, ad quam consequitur. Ut enim ait in præsenti D. Thom. omnis delectatioconsequitur aliquam operationem sive internam, sive externam : per respectum ergo ad hujusmodi operationem etiam sine recursu ad objectum poterit specificari.

Hæc lamen evasio minas enervat nostram ij:ar‘doctrinam : quia operatio, quam delectatio consequitur, catenas dumtaxat potest illam speeificare, quatenus potest esse ejus objectum : talis enirn operatio, quoties non pervenitur ad opus exterius, sed in cogitatione et delectatione sistitur, non est alia quam cognitio objecti illiciti, supra quam si reflectatur appetitus, poterit sumere de ea delectationem, etiamsi de objecto cogitato non delectetur : tunc autem objectum delectans est ipsa cogitatio ; et in quantum habet rationem objecti, in tantum potest speeificare : deficiente vero prædicta reflexione appetitus supra cogitationem , et quod ista in objectum assumatur, sed maneat in ratione principii, nequit esse specificativum delectationis : quia aclus immanentes, ut alibi ostendimus, non specificantur a principio activo, sed a causa formali, quæest objectum. Habeturque tota hæc imr-Tixiii.pugnatio apud D. Thomam in præsenti : nam cum in tertio argumento objecisset sibi rationem propositam, respondet : *Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de delectatione, gure habet cogitationem pro objecto.* Ac si aperte diceret, operationem internam, ad quam sequitur delectatio, quæ est ipsa cogitatio objecti illiciti, tunc solum dare speciem, quando ipsa fit objectum delectationis ; secus quando manet præcise in ratione propositionis alterius objecti.

Adde, cogitationem, quæ non sumitur ut objectum, sed sistit in ratione cognitionis, solum concurrere ut applicationem objecti, quatenus nihil volitum, quin præcognitum, non vero habet se ut causa et ratio formalis: quo pacto se habere debet illud, quod dat speciem. Adde secundo, ex opposito sequi, delectationem de objecto peccaminoso et turpissimo non fore peccaminosam : quia cognitio, ad quam sequitur, secundum se non est mala, sed si quam habeat malitiam, erit ratione objecti : si ergo in specificatione non est recursus ad objectum, sed in sola cognitione sistitur, nihil est unde oriatur species malitiæ. Adde tandem, discrimen inter delectationem, quia quis gaudet de cognitione peccatorum, et qua gaudet de ipsis peccatis (ratione cujus discriminis illa sæpe erit bona ; ista vero necessario est mala)non posse esse aliud, nisi quod prima habet pro objecto aliquid bonum, scilicet cognitionem ; secunda veroaliquid malum, nempe ipsum peccatum, el utraque a suo objecto capit speciem : ergo ne omnia confundantur, et in assignandis speciebus delectationum, cætororumque peccatorum cæco modo procedatur, recurrendum est proomnibusad objecta,standumque omnino nostris principiis.

§ ΠΓ,

Opinionem adversam qui tueantur?

14. Pro adversa opinione ante Gabrielem Vasq. neminem reperimus, cui possit jure adseribi. Illum vero sequuntur Sayrus in clavi regia lib. 8, cap. 7, num. 7. Castro Palao tom. 1, tract. 2, disp 2, puncto 10, tribuens eam Joanni de Salas in præsenti disp. 6, sect. 5, ubi referensprædictam opinionem neque approbat, neque impugnat. Sed oppositam et communem tenet expresse ibidem sed. 6. Adducit etiam dictus Palao Basilium Legionens. lib. 1 de matrim. cap. 16, § 1, et Bonacin. de matrim. quæst. 4, punct. 8. Sed neque isti auctores a communi sententia recedunt : solum enim intendunt, non opus esse quod delectatio sumat malitiam a circunstantiis objecti, ita ut semper sit in tot speciebus malitiæ, quot fuerint prædictæ circunslantiæ. Pro quo dicendi ïnodo etiam alios reperies, præsertim loquendo de delectatione, quæ est actus voluntatis. Nequaquam tamen ad id nituntur principio, cui innititur Vasquez negans, aclus inefficaces sumere speciem ab objecto, sed alii cohaerenti magna ex parte cum nostra doctrina : nempe quod quia actus inefficax est præcisivus, et potest attingere unam rationem non attingendo aliam, necesse non est ut ab omni eo, quod in objecto reperitur, vel quod illud circunslat, sumat malitiam : sicut debet sumere actus efficax, cui non conceditur illa præcisio. Hoc autem neque doctrinæ nostræ usque modo traditæ adversatur, neque in favorem contrariæ opinionis debet assumi.

Save. Castro Patao. Salas. Basil. Leg. Bonacina.

Cujus opinionis fundamenta reducuntur Funtb-ad aliquos casus, in quibus longe aliter vi-rriinuni dentur se habere delectatio, et objectum quoad speciem malitiæ. Nam potest dari delectatio mala de objecto bono aut non malo ; et e contra de objecto, quod est opus malum, potest dari delectatio bona : ergo non ab objectis, sed aliunde sumitur bonitas aut malitia delectationis. Antecedens quoad primam partem probatur : tum in vidua, quæ nunc delectaretur de copula habita tempore conjugii, el in sponsa de futuro, quæ ante ratum matrimonium delectaretur de copula futura post ipsum :

ulraque enim delectatio est poccaminosa, et tamen utriusque objectum pro tempore, ad quod refertur, est honestum et licitum. Similiterquo dicendum est, si quis delectaretur de copula cum ea, quæ neque est, neque erit sua uxor, sub conditione lamen si «sti snd : talis quippe delectatio esset peccaminosa, et nihilominus copula, ut stat sub illa conditione, quo pacto habet esse objectum, non est illicita: et ideo potest esse licitus consensus in illam ut affectam prædicta conditione. Tum etiam, nam simulier invita, el absque consensu in opus violaretur. hæc violatio non esset ei peccatum : el tamen si admitteret delectationem et complacentiam inde ortam, peccaret : ergo, etc.

15. Secunda autem pars antecedentis probatur pluribus instantiis : nam potest quis licite delectari de aliena morte propter aliquod bonum inde consurgens : ut de morte tyranni propter libertatem reipublicæ : de mortecujuslibet proximi, etiam fratris vel parentis ob securitatem æternæ vitæ : de pollutione eveniente in somnis propter salutem corporalem : de aspectu duelli aut belli injusti, ut inde discat rarum et subtilem modum pugnandi, aliisque hujusmodi, quæ quidem sunt objecta mala, essetque omnino peccaminosus consensus efficax in illa : et tamen delectatio de illis, eo quod est affectus inefficax, potest esse sine peccato.

cenflr-natio, Confirmatur : nam quod sanus cogitans aut videns infirmum vescentem carnibus die prohibito delectetur de earum comestione; aut quod monachus cogitans se divitem, elelargienlem pauperibus summam pecuniæ delectetur de ea elargitione, non est peccatum : et tamen ipsa comestio, et elargitio exequuta, aut efficaciter intenta nequiret a peccato liberari. Cujus rei innumera alia sunt exempla.

seeun-dum. Arguitur secundo pro prædictasententia, na se habet quantum ad specificationem delectatio de objecto maloet prohibito, sicut tristitia, aut displicentia de bono et præcepto, sed hæc non sumit ab objecto malitiam : igitur neque illa. Major constat a paritate rationis. Minor vero instantiissuadetur, non enim peccat qui tristatur de jejunio, aut de auditione sacri, aut de voto a se emisso ob laborem et pcenalitatem in eorum adimpletione repertam ; qui tamen omnes sunt actus boni et debiti. Confirmatur : nam Christus Dominus habuit tristitiam de sua morte, ut patet Matth. 26: *Trislis est anima mea,* etc. quæ quidem mors erat illi præcepla, et valde bona : et lamen in ea tristitia nullum fuit ; noc potuit esse peccatum : ergo, etc.

Tertio : si delectatio sumeret malitiam ex objecto, tot in unaquaque essent malitiæ species, quot in objecto sunt circunstanliæ mutantes speciem : hoc autem multi non concedunt: ergo, etc. Hæc argumenta, cl'rerlia alia, quæ efformari possent, postulant decisionem dubii sequentis, ex cujus doctrina in dub. 3 subsequent! facile diluentur.

DUBIUM II.

Utrum omnis delectatio morosa de objecto sub mortali prohibito sit peccatum mortale.

Quærimus determinate de objecto prohibito sub mortali, et de mortali peccato: quia delectationem de quovis objecto illicito debere esse saltem peccatum veniale nemo est qui ambigat. An vero debeat esse mortale, eo ipso quod objectum sit mortale, potest merito controverti. Et quamvis resolutio hujus dubii post præcedentis decisionem certa el indubitata videatur, debuimus tamen seorsum illud excitare: tum ut communis doctrina speciali materiæ applicata magis eniteat : tum etiam ut prædicta applicatione difficultatibus non paucis hinc inde ebullientibus occurramus.

§ I.

Fera *et communior sententia.*

16. Dicendum est, omnem delectationem morosam de objecto prohibito sub mortali secundum eam rationem, qua tale objectum sub prohibitione continetur, esse peccatum mortale. Hæc conclusio asseritur a D. Tho-0·11^ ma in præsenti ari. 8 el 2, 2, quæst. 154, art. 4 de verit. quæst. 15, art. 4 de mal. quæst. 15, art. 2 ad 16 el 17, in 2 dist. 24, quæst. 3, art. 4 et alibi : quem sequuntur communiter ejus discipuli, pluresque alii, quos dub. præced. adduximus. Consulto autem in titulo dubii et conclusione loquuti sumus absque limitatione de quovis objecto prohibito sub mortali : quia non putamus distinguendum esse, sicut aliqui distinguunt inter ea, quæ solum sunt mala, quia prohibentur per jus positivum, ut esus carnium in die prohibito, laborare in die festo, et hujusmodi, et inter illa, quæ sunt mala secundum se, ut fornicatio, homicidium, et similia, quæ ab intrinseco et ex propria ralione

ralione juri naturali repugnant. Licet enim alias inter prædicta non pauca discrimina assignentur; ineo tamen, quod est tribuere malitiam delectationibus terminatis ad illa secandum omnem eam rationem, quæ a prohibitione comprehenditur, nequaquam discriminantur. Unde sicut quia fornicatio •ecundum so est mala, et a natura prohibita sub mortali, delectatio de illa capta est mala mortaliter : ita quia comedere carnes in quadragesima respectu sani est malum, et sub mortali prohibitum per jus positivum, erit etiam mortalis delectatio de tali comestione ut associata prædictis circunstantiis. Quemadmodum etiam si utrunque esset prohibitum tantum sub veniali, utriusque delectatio venialis esset.

Ratio autem ex dictis dubio præced. est porspicua : nam delectatio sumit speciem ab objecto, circa quod versatur : ideoque talis debet esse in bonitate vel malitia, quale fuerit ipsum objectum : ergo existente hoc malo et prohibito sub mortali, illa quoque eo ipso erit mala et mortalis : ea est enim appetitus conditio, ut omnino conformetur objecto amato, fiatque talis in suis affectibus, quale est id quod amat : juxta illud Augustini serm. 27, de divers. *Homines amando Deum efficiuntur dii : amando mundum mundus dicuntur.*

Confirmatur : ejusdem malitiæ secundum speciem est delectatio, quæ capitur ex aliquo objecto vel opere præcise ul cogitalo, et quæ sumitur ex eodem objecto, vel opere ut exequuto a parte rei : sed hæc ubi objectum vel opus prohibetur sub mortali, semper est mortalis : ergo illa similiter debet esse mortalis. Minor et consequentia constant. Major vero est D. Thomæ : tum supra quæst. 72, art. 7, ubi docet peccatum *cordis,* sub quo comprehendit delectationem, quæ sumitur de objecto præcise ut cogitato, el peccata *oris* el *operis,* quæ important ipsam rei exoquutionem, pertinere ad eandem speciem, tantumque inter se differre penes magis et minus, seu secundum diversos gradus intra eandem speciem, quia ratio formalis motiva in omnibus est eadem. *Et si lire tria* (inquit) *differunt secundum diversos gradus peccati, patet tamen quod lire tria, pertinent ad unam perfectam peccati speciem, cum ab eodem '•Ty-xmotivoprocedant,* etc. Tum etiam quæst. 15, deverit. art. 4, ubi sic ait : *Dia delectatio, qux sequitur cogitationem ex parte rei cogitate, in idem genus coincidit* (sumit autem genus pro specie) *cum delectatione exterior is actus. Vt enim dicitur in* 11 *metaphys. delectatio per se in actu consistit, sed species el memoria propter actum delectabilia sunt, (mde condat quod talis delectatio secundum genus suum inordinata est eadem inoidinatione, qua est inordinata delectatio exterior. Dato igitur quod delectatio exterior sit delectatio peccati mortalis, et tunc etiam interior delectatio in se et absolute considerata de genere peccati mortalis erit,* etc.

17. Nec deest efficax ratio convincens hanc D. Thomæ doctrinam. Quia objectum non sub alia ratione formali, sed sub eadem prorsus movet ad delectationem, quando in exequulione ponitur, et quando sola cogitatione apprehenditur : utrobique enim movet secundum propriam delectabilitatem, et convenientiam ad appetitum propositam et repræsentatam eidem appetitui per imaginationem, ad quam repræsehtationem materiale quid est, quod res apprehensa existât a parte rei. vel in sola apprehensione : quippe etiam dum a parte rei existit, non movet ratione physicae existentiæ, sed ut in apprehensione splendet : quod adeo verum est, ut licet homo re ipsa exerceat opus delectabile; si tamen vel propter distractionem, vel propter aliam causam illud non apprehendat, el appetitui proponat, nequaquam in isto delectationem generabit. Quod satis ostendit, existentiam physicam non variare rationem formalem movendi, aut delectandi in objecto. Solet tamen deservire, ut vivacius, et efficacius apprehendatur : hacque ratione consuevit vehementiorem delectationem causare opus exequutum a parte rei, quam existons in sola apprehensione. Quia tamen ratio motiva et terminativa utrobique est eadem formaliter, nempe prædicta convenientia ut apprehensa, idcirco utrobique causai delectationes ejusdem speciei : tanlumque est inter eas discrimen penes magis et minus, quæ non mutant speciem.

Confirmatur : nam ubi peccata differunt specie, postulant vilia specifice distincta : quia cum habitus per actus specificetur, nequeunt actus et peccata diversarum specierum ab eodem vitio immediate oriri : sed pro delectatione de opere peceaminoso cogitato, el pro opere ipso ut execute non ponuntur vilia distincta, sicut neque pro opere virtuoso ut exeeuto, et pro delectatione ejus ut cogitati ponuntur distincte virtutes : igitur non sunt ibi peccata, aut malitiæ specifice diversa. Confirmatio alia.

18. Secundo probatur alia ratione, qua Alla ratio.

utitur D. Thom. in hoc articulo animadvertens, quod eum aliquis delectatur de aliquo objecto a se cogitato, necessario habet appetitum consonum, et conformem ipsi objecto. inclinatumque et propensum in illud. Et ratio est perspicua. Tum quia res, quæ non consonat appetitui, non delectat, sed potius causât in eo aversionem et tristitiam. Tum etiam quia omnis delectatio supponit amorem rei delectabilis : cum delectatio non sit aliud, quam quies appetitus in re amata : ipseque amor ex propria ratione habet supponi reliquis anim.e passionibus : quia illæ respiciunt objectum sub aliqua determinatione, puta *prxscntis,* vel *absentis,* etc., amor autem ut *bonum absolute* absque tali determinatione : et ideo sicut bonum ut *tale* vel *tale* supponit *bonum secundum se el absolute :* ita quælibet alia passio præsupponit amorem, et ex ipso amore causatur : ut docet D. Thom. supra quæst. 25, ari. 4. Porro amor non est aliud nisi coaptatio quædam seu propensio appetitus ad objectum, per quam illi conformatur, unitur, et adæquatur : debet ergo omnis delectatio hujusmodi coaptationem, propensionem, et conformitatem supponere. Ex quo infert D. Thom. (estque illatio evidentissima) quod quicunque in delectationem consentit, consentit in hoc, quod suus appetitus conformetur, et coaptetur objecto, de quo capitur delectatio : induatque proinde ejus conditionem, probitatem, vel malitiam : quippe id est de ratione amoris conformantis appetitum cum objecto, talem reddere ipsum appetitum in bonitate vel malitia, quale fuerit
Oseæ.9. objectum, el res amata, juxta illud Ose® 9: *Facti sunt abominabiles sicut ea, quxdile-ierunt.*

Ex hoc formatur valde efficax ratio ad intentum. Nam qui consentit in delectationem de objecto prohibito sub mortali, quodcunque illud sit, consentit in hoc quod suus appetitus conformetur tali objecto, fiatque proinde peccaminosus in eo gradu, in quo est peccaminosum ipsum objectum : atque adeo approbat, et eligit per talem consensum rem mortaliter peccaminosam : sed in hanc consentire, et eam approbare nequit non esse culpa mortalis, ut est per se notum : ergo, etc.

Confirmatur : nam dum voluntas consentit in rem mortaliter peccaminosam, et eam approbat, non modo appetitus sensitivus, sed etiam ipsa voluntas per talem consensum conformatur libere tali rei : qua enim ratione appetitus amat rem, de qua delectatur, el exhibet se illi conformem, induitque proinde ejus bonitatem, vel malitiam : eadem quoque ratione voluntas amat rem, inquam consentit, et conformatiir tali rei; induitque proinde ejus conditionem sive in bono, sive in malo. Nequit autem a mortali excusari, quod voluntas libere se conformet rei peccaminosæ mortaliter, et quod libere fiat talis per alléetum, qualis illa res : ergo, etc. Et quia hæc ratio recte intellecta non modo est efllcax, sed ex ea desumi potest optima regula ad cognoscendum gradum malitiæ in quacunque morosa delectatione, oportet eam amplius declarare : ex qua declaratione non pauca ad intentum legitime inferemus.

§ n.

Declaratur magis prxcedens ratio, nonnullaque inferuntur.

19. Quia diximus, tam appetitum sensitivum, dum deobjecto aliquo delectatur,quam voluntatem, dum ineam delectationem consentit, conformari per affectum tali objecto, de quo delectatio sumitur, induereque per hanc conformitatem ejus conditionem, et malitiam : optima erit regula ad discernendum gradum malitiæ in quavis delectatione, et in ejus consensu, attendere in prædicto objecto illam rationem, cui appetitus, dum sic delectatur, et voluntas dum consentit, se conformant, seu quam per affectum amplectuntur. Quia cum hæc ratio^g sit propria delectationis materia, ex ea et& à ex ejus objectiva malitia venanda est spe-"l'2 cies et gravitas malitiæ formalis in toto illo peccato. Pro quo nota, omne objectum prohibitum sub mortali si sumatur quantum ad eam rationem, quæ a prohibitione comprehenditur, connotala ipsa prohibitione, importare in suo conceptu malitiam mortalem objeclivam : quia hæc malitia, ut alibi explicuimus, non est aliquid ab objecto distinctum, sed ipsummet, ut stat sub prohibitione : non quod prohibitio spectet quasi forma vel pars ad conceptum malitiæ ; sed quia ea posita eteonnotata, ipsummet objectum a se ipso, et quia est talis essentiæ, resultat malum et peccaminosum juxta gradum prohibitionis. Itaque ut appetitus vel voluntas feratur ad illud, quod in objecto est peccaminosum. non est necesse ut attingat ipsam prohibitionem,eam appetendo vel respuendo, aut appetendo vel respuendo objectum sub hac reduplicatione *quaprohibitum ;* sed satis est, quod connotata prohibitione, afficiatur et inclinetur suo amore ad illud, supra quod immediate cadit ipsa prohibitio, quodque est ejus materia proxima, et malitiæ fundamentum. Neque etiam est necesse, ut directe afficiatur ad ipsam malitiam volendo illam expresse, aut volendo objectum sub hac expressione *quia malum:* quia cum nullus respiciens ad malum operetur, malitia, aut objectum *quia malum* nequeunt esse hoc modo volita. Unde sufficit, quod affectus feratur, et terminetur ad eam rationem, quæ perseconnoclilur cum malitia, seuquæimmediate a prohibitione comprehenditur. Nam eo ipso appetitus el voluntas amplectenleseam rationem, amplectuntur, saltem implicite et virtualiter, malitiam objectivam in ea inclusam.

Nec refert, an ipsa eadem ratio sit ratio motiva, vel sit tantum ratio terminativa, motivum vero sit aliqua alia ratio : quia ut affectus vitietur ex aliqua ratione prava reperta in objecto, sufficit quod terminetur ad talem rationem volendo et amplectendo illam ; etiamsi ratio motiva aliunde sit. Ut palet cum aliquis occidit ut furetur, alias non occisurus : tunc quippe licet ratio motiva non sit homicidium, sed furtum, quia tamen homicidium saltem est ratio terminativa, illudque voluntas re ipsa amplectitur, eligens potius occidere, quam furtum deserere : idcirco non solum furtum, sed etiam homicidium vitiat affectum, tribuitque illi actui suam propriam malitiam. Igitur attenta hac doctrinaet nostra ratione, omnis delectatio terminata ad objectum immediate prohibitum, vel ad aliquam rationem in eo repertam ex his, quæ immediate a prohibitione comprehenduntur, connotala prohibitione, erit peccaminosa juxta gradum prohibitionis : atque adeo mortaliter, ubi prohibitio fuerit sub mortali : nam eo ipso appetitus el voluntas per suum affectum amplectuntur illam rationem, el in ea saltem implicite et virtualiter malitiam objectivam sibi adnexam : etiam si nec de hac expresse curelur, neque illa moveat, sed terminet dumtaxat.

20. Ex his inferre licet primo, non esse ad rem discrimen ab aliquibus constitutum inter illa, quæ sunt mala solum quia prohibita jure positivo, ut esus carnium : et ea, quæ ex propria ralione juri naturali repugnant : sicut adulterium : videlicet quod delectari de illis non sit peccatum mortale ; secus vero de istis : nam re vera quantum ad hoc eodem modo est de utrisque philosophandum, si utraque sumantur secundum eam rationem, quæ immediate a prohibitione comprehenditur. Quoniam prædicta ratio, supposita et connotala prohibitione, utrobique continet el fundal malitiam objectivam : atque adeo qui de tali ratione delectatur, amplectitur saltem implicite et virtualiter ipsam malitiam. Non ergo quantum ad hoc inter prædicta stat discrimen. Sed aliunde poterit non leve assignari : quia quæ jure naturali prohibentur, secundum se et ab intrinseco postulant prohiberi, eo quod secundum se et quasi ex propria substantia habent ut rectæ rationi repugnent : el ideo qualitercunque de istis sumatur delectatio, sumitur de eis, quatenus cadunt sub prohibitione, el ut involventibus malitiam objectivam. At vero quæ solo jure positivo prohibentur, non ab intrinseco aut ex propria ratione id postulant ; sed advenit illis prohibitio omnino accidentaliler ; et sæpe non nisi suppositis aliquibus circunstantiis, et conditionibus extrinsecis, a quibus denudari possunt, salva propria substantia. Unde quia sic nudata non cadunt immediate sub prohibitione, neque eam connotant, nullam involvunt malitiam objectivam, adeoque licebit ea prout sic appetere, el de eis delectari.

Et hinc solvitur illa difficultas, quæ in Solvitur
præsenti communiter agitatur: *an liceat de-* difficul-
lectari de objecto prohibito sub hac conditione tas·
si *non esset prohibitum, vel si non esset malum?* Et communiter etiam respondetur licere in iis, quæ prohibentur jure tantum positivo, ut esus carnium ; secus in illis, quæ prohibentur ipso jure naturæ, ut fornicatio, homicidium, blasphemia, et similia. Suraiturque solutio ex disparitate, quam tradidimus: nam quæ prohibentur jure naturæ, cum ab intrinseco et ex vi propriæ substantiæ id postulent, per nullam conditionem, aut abstractionem possunt, salva eorum substantia, ab hac exigentia, proindeque a malitia objectiva denudari. Et ideo qualitercunque appetitus ibi delectetur, amplectitur rem objective malam : imo neque similia objecta desiderari, aut in ea consentire etiam sub prædicta conditione unquam licebit ; et ideo si quis haberet hujusmodi actus *occiderem, furarer, fornicarer, etc. si hxc non fuissent prohibita,* aut *vellem Deum non esse, si hoc non esset malum,* in quolibet mortaliter peccaret : quia tales actus, quantumvis

conditional! videantur, ostendunt affectum absolute el de facto inclinatum et conformem illis objectis secundum eorum substantiam, in qua ita clauditur malitia, ut per nullam conditionem ipsis manentibus possit separari.

21. At vero quæ prohibentur solo juro positivo, cum non ab intrinseco, sed ex aliqua conditione accidentali hoc postulent, possunt, integra manente substantia, per aliquam abstractionem denudari a prædicta exigentia: in qua abstractione quia nullam jam retinent objectivam malitiam, possunt licite appeti, et terminare delectationem. Hac ratione sanus videns infirmum vescentem carnibus die quadragesimæ potest sine peccato de objecto illo delectari, apprehendendo se ipsum eisdem carnibus vescentem: quia potest objicere sibi solam ipsam carnis comestionem secundum se abstractam a conditione illa temporis prohibiti, in qua abstractione non concernit prohibitionem, neque ab illa immediate comprehenditur : et ita nullam importat objectivam malitiam. Et similiter Monachus posset delectari apprehendendoseipsum *ut possidentem* summam peccniæ, expendeatemque auctoritate propria in pauperes, vel alios usus; non prout est Monachus ligatus voto paupertatis, qua ratione interdicitur ei talis possessio et élargilio : sed secundum se abstrahendo a conditione status et voti, quo pacto non est illi prohibita, atque adeo nec mala objective. Quod si hujusmodi objecta, quæ solo jure positivo prohibentur, non ita abstrahantur, sed sumantur cum omnibus suis conditionibus, quibus hic et nunc prohibitioni immediate substant, puta esus carnium die quadragesimæ respectu sani, aut possessio pecuniæ respectu .Monachi sub paupertate constituti, nequaquam licebit delectari *de illis* etiam sub conditione *si non essent prohibita :* quia prout sic absolute connotant prohibitionem, includuntque malitiam objectivam: sicut alia, quæ prohibentur jure naturali.

Diximus *etiam sub conditione,* etc. quia conditio præcise secundum se nihil confert ut liceat, vel non liceat delectari de objecto prohibito, eo quod delectatio, ut infra dicemus, respicit objectum absolute,et non sub hac vel illa conditione possibili, vel impossibili. Quare objecta, quæ absolute considerata saltem in aliqua abstractione, in qua apprehenduntur, non exuunt respectum ad prohibitionem, omnemque objectivam malitiam, adhuc sub conditione nequeunt licite delectationem terminare. Quando vero Theologi dicunt, in prohibitis solo jure positivo licitum esse delecturi sub ea conditione *si non essent prohibita,* non loquuntor de nuda conditione, sed una cum abstractione, quam diximus : quæ quidem abstracts, non ita locum habet in prohibitis jure naturali : vel si in aliquibus locum habeat, licebit etiam de eis sic abstractis delectationem sumere; de nullis vero præcise ratione conditionis. Alia ratione dicunt aliqui non licere delectari de objectis jure naturali prohibitis, etiam sub conditione *si non essent prohibita:* quia qui ita delectaretur, eo ipso convinceretur velle, Deum talia objecta non prohibuisse, sed potius approbasse, aut permisisse illa: et quia hoc derogat divinæ providentias et bonitati, nequiret talis volitio inclusa in ipsa delectatione a peccato exusari. Quæ ratio non militat in prohibitis solo jure positivo: quia cum Deus libere potuerit hæc non prohibere, imo potuerit ea approbare, non esset inordinatum velle, quod ita statueret : et sic neque delectatio eam volitionexn includens esset peccaminosa. Sed licet hæc ratio sufficientem vim habeat ad intentum; credimus tamen immediatius et firmius probari per aliam, quam tradidimus. De his tamen aut similibus actibus conditionalibus dicemus iterum a num. 67.

22. Secundo ex eadem doctrina infertur, etiam in objecto mortaliler prohibito jure naturali posse aliquem delectari absque mortali peccato, si delectatio terminetur non ad ipsam substantiam objecti, sed ad aliquem modum ibi repertum, qui secundum se *non* importat deformitatem, v. g. si quis in cogitatione, vel aspectu duelli, aut belli *injusti delectetur, non quidem de* vulneribus, homicidiis, vel injuriis ibidem factis, sed de dexteritate, et strenuitate modi pugnandi, aut de inventionibus, et stratagemalibus, aliisque similibus ingeniose repertis, non peccabit mortaliler: neque etiam si in furto, vel in rapto delectetur de artificio, subtilitate, et ingemo, quæ ibi splendent : quia re vera talis modus secundum se non continet deformitatem, neque eam auget, sed est quid indifferens : nec magis est per se connexus cum illis objectis pravis, quam cum 'bonis, aut indifferentibus, et ideo posset æque bene in utrisque reperiri. Unde ex eo quod ille modus secundum se delectet, non sequitur, quod appetitus inclinetur in aliquid objective malum. Quæ est doctrina Cajetani in sum. verbo *delectatio,* eamquo Theologi salis communiter sequuntur. Quare dum dixiniusdelwlationemspecificari ab objecto, conformarique illi in bonitate, vel malitia, inlelligendum est formaliter : nempe quantum ad eam, vel eas rationes, quæ delectationem terminant. Si namque in eodem objecto sint plures rationes, quæ possint sufficienter præscindi, et earum aliqua non contineat malitiam, nec sit immediate prohibita, delectatio sumpta de hac ratione eum præcisione ab aliis, non contrahet maliliam cæterarum : quæ eo ipso habebunt se omnino de materiali ad rationem terminativam, el specificativam delectationis : nec delectatio illas attinget etiam propter talem rationem, sed in ipsa omnino sistet : sicut accidit in casu proposito, ubi delectatio sistit adæquate in illo modo ingenioso, vel subtili, et nequaquam pertingit ad rationem homicidii, vel furti secundum se, et etiam propter ipsum modum.Diximuse/nm *propter ipsum modum,* etc. quia si quis allectas delectabilitate prædicti modi eo transiret, ut vellet etiam ipsum homicidium, eligens potius homicidium esse quam carere prædicta delectabilitate, procul dubio peccaret mortaliter : quia appetitus et ejus affectus non sistebat in modo,sed sub modo, el ratione illius amplectebatur etiam homicidium; eratque hoc saltem ratio terminativa, quamvis ratio motiva esset solus modus.

23. Sed objicit Vasque,? (volens ex prædicta Cajetani doctrina propriam confirmare, nempe quod delectatio non sumat speciem ab objecto, seu opere exlerno, de quo capitur :) quia modus ille subtilis, vel ingeniosus occidendi, furandi, etc. ita est peccatum mortale, sicut ipsum opus : est enim conjunctus operationi, quæ peccatum mortale est, et est ejus circunstantia, quæ dicitur *quomodo :* hæc autem circunstantia non ponit in numero cum ipso opere, sed ejus substantiam ingreditur, atque adeo non est alterius bonitatis, aut malitiæ, sed ejusdem cum opere : ergo vel delectatio de homicidio non erit peccatum mortale: vel erit quoque delectatio de modo. Ad hæc : si quis affectu etlicaci ferretur in illum modum, esset peccatum mortale : cur ergo etiam non erit delectatio, el affectus inefficax, si uterque affectus sumit malitiam ab externo opere, quod habet pro objecto. Præterea : qui delectatur in aspectu belli injusti, aut duelli, non delectatur tantum de exercitus, et castrorum ordine, de slratagematibus, et aliis rebus pulchris, quæ in ipso ordine considerantur, sed etiam ipsae strages, el cædesquodammodo illum delectant : affert enim stuporem admirationis cum quodam genere delectationis conjunctum, qualis ex rebus novis oriri solet, videre strenuum et robustum militem adscindenlcm membra, hostes occidentem, et fugam inimicis injicientem : quæ omnia etiam narrata delectare solent : ut patet ex assidua lectione librorum, in quibus conficta bella describuntur : quam damnare peccati mortalis nimis durum et severum esset. Hæc Vasquez.

Quæ tamen non obstant : negandum est enim antecedens. Nam homicidium secundum se prohibetur sub mortali, et secundum se repugnat rationi, atque adeo secundum se est peccatum mortale: prædictus vero modus secundum se neque prohibetur, neque habet aliquid, unde rationi repugnet, aut unde sit objective malus. Ex eo autem quod sit conjunctus operationi mortaliter peccaminosæ, ad summum sequitur, quod ut sic conjunctus reduplicative, ab ipsaque operatione *peccaminosus* denominetur, et quod ut ponitur in exequulione vestitus et associatus prædicta conjunctione, subeat eandem denominationem peccati, quam prædicta operatio. Hoc tamen non tollit quominus etiam dum est sic conjunctus, possit ab intellectu, et imaginatione apprehendi secundum se, et quoad sibi propria, prout est capax existendi in bona el mala operatione, et secundum hanc rationem proponi appetitui ut quid conveniens, et delectans, nulla apprehensa convenientia, aut delectabilitate in prædicta conjunctione, sed potius disconvenientia retrahente ipsum appetitum : sic autem apprehensus talis modus nullam continet deformitatem, atque adeo licite poterit voluntas illum approbare, et appetitus in eo complacere.

24. Quod autem dicitur de circunstantia *quomodo,* nihil refert. Tum quia prædictus modus non est proprie circunstantia moralis : quippe nec secundum se importat convenientiam, aut disconvenientiam ad rationem, neque eam auget, sicut est de ratione circunstantiæ, ut suo loco diximus. Tum etiam quia hic modus sive sit circunstantia, sive non, non est de genere illorum, qui sequuntur conditionem rei, quam modificant, et ejus substantiam ingrediuntur. Pro

quo nota motos esse in duplici differentia ; quidam enim sunt, qui non habent rationem forma?, sed puri modi, et conditionis alterius formæ, quam alliciunt, ut quoddam Dopkn iiυ/,;κ talis formæ. Hujusmodi autem sunt o o λ intensio actus, major ejusduratio.etsimiles, quæ secundum se nihil afferunt bonitatis, aut deleclabililatis, neque aliud praestant, quam augere ipsam rem, quam modificant intra propriam lineam talis rei. Alii vero non sunt ita puri modi, sed habent rationem formæ afferentis aliquam bonitatem, aut delectationem sibi propriam, proindeque alterius lineæ a bonitate, vel delectabiiitate rei, quam modificant. Et hoc pacto, non vero primo se habent modi illi subtilitatis, dexteritatis, ingenii, etc. de quibus in præsenti est sermo. Primi ergo modi omnino sequuntur conditionem rei modificata?, et quodammodo ingrediuntur ejus substantiam, ut ejusdem augmentum. El ideo ubi delectatio de aliquo objecto, vel opere fuerit peccatum mortale, a fortiori id habebit delectatio de prædictis modis : ut si quis delectaretur de intensione, vel diuturnitate odii Dei, de magnitudine furti, de intensione vel acerbitate illati vulneris, etc. cum enim mo li isti non afferant propriam deledabililatem, neque aliud præslent quam augere, seu esse ipsum *magis,* non sistit in cis delectatio, sed transit ad rem, cujus sunt modi. Et de istis procedit objectio proposita a Vasq. : nequaquam vero de aliis posterioribus, qui cum afferant secundum se propriam delectabilitalem abstrahibilem ab opere, quod modificant, potest delectatio in eis sistere, et ultra ad rem modificatam non progredi.

Ad primum, quod additur, respondetur esse quidem constituendumdiscrimen inter affectum efficacem, et delectationem, quæ est actus inefficax; non tamen illud, quod Vasquezconstituit, quodque dub. præced. a num. 5 satis inpugnavimus ; sed aliud petitum ex propria fatura nulriusque actus : et consistit in hoc, quod affectus efficax, qui tendit ad exequutionem rei, et eam infert, non est præcisivus, sed terminatur ad objectum ut associatum omnibus conditionibus, et circunstantiis, cum quibus a parte rei est exequendum : et ideo quacunque ex parte in tali objecto sit malitia, attingitur per talem affectum, et vitiat illum : affectus vero inefficax, sicut est delectatio, propter oppositam rationem est abstractivus, et præcisivus, potestque in objecto, ubi plures rationes concurrunt, separare unam ab aliis, et terminari ad eam, quæ non inportat deformitatem, non attingendo alias, quæ malitiam continent. Quare ratio, propter quam prædicta delectatio in casu proposito non sumit malitiam ab objecto, non est quia aliunde quam ab illo habeat speciem, sed quia ipsum objectum, secundum quod attingitur ab ea, non est malum.

25. Ad secundum, quod additur, diximus num. 22, nequaquam esse licitum, sed potius culpam mortalem delectari de ipsis strage, cæde, aut injuriis injuste illatis, vel de his gaudere, aut in ea consentire, etiam si ratio motiva sil ille modus ingeniosus in eis repertus. Quia eo ipso appetitus amplecteretur, et voluntas approbaret rem objective malam : el hoc suilicit, ut inde malitiam desumat, quicquid sit de ratione motiva, til vidimus num. 19. Quare ut delectatio prædicta a mortali excusetur, debet sistere in ipso modo, et ad cætera objecta secundum se mala etiam propter modum non transgredi. Neque hoc nimis durum, aut severum videatur, quod recta ratio convincit. Advertendum est tamen, mulloties in prædictis objectis delectationem non sumi de ipsis rebus injustis, vulneribus, homicidiis, furtis, etc. sed de eorum cogitatione, narratione, aut visione sistendo ibi : quod est longe distinctum, et liberum a culpa mortali, ut dicemus num. sequenti. Adverte secundo, etiam delectationem de illo modo ingenioso, aut subtili reperto in operibus illicitis posse esse culpam mortalem : cum ob periculum transeundi ad res ipsas : tum etiam ob alias causas juxta ea, quæ de cogitatione, aut visione talium rerum statim dicemus. Erit autem satis evidens signum, quod affectus et delectatio non sistat in solo modo, si plus delectet, dum reperitur in rebus, et actionibus pravis et illicitis, quam in licitis et honestis. Hoc enim indicio, ut bene inquit Salas in præsenti disp. 6, convincuntor mulli delectari de rebus turpibus sub pra?-textu artificiosi carminis, vel suavis mtisicæ ; qui tamen carmina, et cantilenas de rebus honestis æque vel magis artificiosa, et elegantia fastidiunt, vel minus avide audiunt, et legunt, quod sibi minus lepida appareant. Similisque peccati arguuntur, qui metaphoris similium rerum ut plurimum gaudent, quasi artificiose loquantur: et qui facile multa detorquent ad turpes sensus, celebrantque, minus considerate dicta sub specie lætificandi, aut ostendendi vel proprii ingenii acumen, vel imperitiam dicentis.

direnlis. Quin e· frequentius, aut facilius loqui de occultis partibus corpoi is, deægriludinibus. vestibus, medicinis, et aliis ad ids pertinentibus, satis indicat animum ipsis rebus turpibus, et non tantum supradictis modis delectari. Adeoque nisi parvitas materiæ excuset, non vacabit culpa mortali ejusmodi delectatio. Decet ergo hortw.aestatis amatores (admonet Gerson alphab. 20) de omnibus prædictis parcissime loqui, elquasi invitos, etiam cum adest necessitas, ab aliis audire, tuneque vel maxime serenitolero vultus gravitatemque servare.

26. Tertio ex eadem doctrina habetur veritas ct certitudo doctrinæ I). Thomæ in prima conclusione hujus art. nempe quod si in cogitatione objecti sub mortali prohibiti delectatio sumatur non de ipsa re cogitata, sed de sola cogitatione (polest enim viscognoscitiva reflecti supra suos actus, et dum cogitat de aliis objectis, proponere appetitui ipsammet cogitationem ut objectum per se delectans) non esi peccatum mortale : sed vel erit actus bonus, si ea cogitatio et delectatio habeat finem honestum: vel si non habeat, sed sola curiositas moveat, erit peccatum veniale ratione ociositalis. Et quod dicitur de delectatione cogitationis, inteliigendum est de delectatione cnjuscunque alterius cognitionis sive visus, sive auditus, sive intellectus, etc. atque adeo quantumvis objecta sint illicita, prava, aut inhonesta, non erit peccatum mortale per se loquendo delectari de quacunque eorum cognitione, ut cognitio est præcise, et sistendo ibi. Ratio est perspicua : nam cognitio cujusque potentiæ secundum se, et ut cognitio est præcise, non est mala, etiamsi res cognita pessima sit quia non terminatur ad objectum ut malum, sed ut verum : et ita ponitur in Deo plenissima cognitio rerum omnium, quantumvis peccaminosæ, et turpissimae sint : ergo nec delectatio de tali cognitione secundum se, et ut cognitio est præcise, potest esse mala (nisi alias rationc ociosilatis) cum talis sit delectatio, qualis res, quæ delectat. Et confirmatur : nam delectatio sumpta de cognitione rei turpis v. g. sistens in sola cognitione solum arguit in appetitu affectum, et inclinationem ad ipsam cognitionem, et ad veritatem per eam adinventam, nequaquam vero ad rem turpem : sed appetitum inclinari ad habendam cognitionem, deprehendamquexæri tatem de quacunque re, non est aliquis affectus turpis, sed studiosus, vel cariosus : ergo non est unde talis delectalio, et affectus debeat damnari ad mortale.

Diximus *per ge loquendo, et sidendo in co~ gnitione,* ut innueremus, ex aliis capitibus sæpe praedictam delectationem esse peccatum mortale : nempe vel ratione rei cogitatæ, vol ratione finis, vel ralione effectus. Ratione quidem rei cogitatæ, ut si cogitatio^ placeat non tantum propter se, aut quia cognitio est, et veritatis assequutio, sed etiam propter ipsam rem. Pro quo nota ex D. Thom. 2, 2, quæst. 180, art. 7, quod licet cognitio ex propria ratione habeat, quod sit operatio delectabilis, quia est actus connaturalis potentiæ cognoscitivæ, et rationali naturæ valde consonans, efficitur tamen delectabilior, si terminetur ad rem amatam, ut experientia notum est : quisque enim apud se experitur, libentius cogitatione detineri in rebus illis, ad quas aificitur, quam in aliis, quæ affectui non consonant. Et hac ratione perfectissima Dei contemplatio, quæ est per donum sapientiæ, solet tribui chaiitati : non quod ab ea eliciatur, sed quia necessario illam supponit : quatenus ipsa charitas Deum affectuose diligens in causa est, ut intellectus per sapientiam cum dulcedine et voluptate illum contempletur : indeque *sapientia* a *sapore* dicta est, quasi *sapida scientia* testo D. Bernardo serm. 85, in Cant, et D. Thoma 2, 2, quæst. 45, art. 5. Hinc ergo oriri solet, ut delectatio, quam appetitus percipit de cogitatione objecti illiciti, intensior, seu voluptuosior reddatur ; quia hoc el non tantum ejus cognitio eidem appetitui consonat. Quocirca si objectum sil prohibitum sub mortali, etiam delectatio erit mortalis, quia non sistit in sola cognitione, sed simul transit ad objectum, clauditque, vel supponit allectum, et amorem, quo appetitus in ipsummet objectum inclinatur, et illi conformatur.

Belecli™e vhiart pjte. capuiDm

27. Si autem postules regulam ad discernendum, an delectatio delectet præcise secundum se, el ut cognitio, vel etiam ratione rei cogitatæ, quando ex expressa cogitantis intentione de hoc non constat ; plures tradi solent, quas reperies apud Theologos morales : forte tamen nullam omninocerlam et infallibilem. Vide Sylves-trum verbo *delectatio* num. 7. Cajetanum eodem verbo vers, */{ursus ex parte rei.* Gersonem ubi supra. Valentiam in præsenti disp. G, quæst. 4, punct. 3, Salasdisp. cit. sed. 7, et alios. Credimus autem vix posse dari certius signum, quam quod unus-

salisi^ ^terro- Cajet.' vatenu' D Bern D.Thom.

quisque conscientiam suam consulat, et quantum in se est nitente animadvertat, an ad cogitandum de prædiclu eum solicilet vera necessitas, vel utilitas addiscendi, docendi, disputandi, etc. alias non cogitaturum : et an æque libenter incumbat studio, lectioni, aut auditioni rerum honestarum, sicut turpium, et inhonestarum, neque in harum meditatione, vel lectione plus temporis insumat, quam necessitas ipsa exposeat : eoque magis ac magis cogitatio placeat, quo plus vel citius in inquisitione veritatis, et in ejus inventione proficiat. Hæcerunt non leve signum, quod delectatio sit de sola cognitione. Secus autem si nulla vel medica existente necessitate addiscendi, ipsa materia plus quam alia solicite! et pungat cogitationem, aut aliqua turpis occasio in id pertrahat : nec tum juxta gradum assequendi notitiam, quam juxta moram et detentionem, aut juxta rei turpitudinem cogitatio placeat : quinimo si appetitus facilius el libentius incumbal studio talium rerum, quam aliarum, quæ vel indifferentes sint, vel honestae, cuncta haec salis nolificabunt delectationem non sistere in sola cogitatione, sed placere etiam res ipsas, quæ cogitatione præsentantur : adhuc tamen id non evidenter convincent.

secwidani caput vitians

Ratione finis facilius deprehenditur malitia delectationis de quavis cogitatione, aut cognitione : nam potest talis cogitatio expresse ordinari ad finem mortaliter peccaminosum : et tunc malitia ipsius finis refunditur tam in cogitationem, quam in delectationem inde captam, juxta ' illud

tirtoem.

MatUw. Matth. 5: *Qui rideril mulierem ad concupiscendam cam, jam mcechatus est, etc.* Ubi ipsa visio, et cognitio pro fornicationis peccato habetur, eo quod ad illud tanquam ad finem ordinatur. Nec circa hoc polestesse aliqua difficultas : nam etiam actio ex specie sua bona, eo ipso quod ad finem malum ordinetur, recipit ejus malitiam : ut si quis det eleemosynam ad seducendum vel mœchandum, malitia seductionis, vel mœchiæ vitiat elargitionem eleemosynas : de quo plura diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 5 et 6.

Caput teftiuui.

28. Tandem quod ratione effectus possit esse mortaiis delectatio de cogitatione, aut de quavis alia cognitione rei illicitæ plane constat. Nam qui ex tali cognitione videt sequi effectum pravum, quem vitare tenetur, el illam non aufert, sed morose delectatur, ibidem saltem virtualiler vult, et approbat ipsum offectum : atque adeo aequii non prædicta dehvtatio, et consensui malitia illius inquinari. Porro ex cognitione rei illicitæ, et ejus delectaliuiieduplex effectus oriri potest, uterquo mortalis: alter in propria persona: qui erit vel consensus in ipsam rem illicitam, vel coniwitien li periculum, vel saltem periculumconsentiendi in delectationem de tali re:quimmo hæc delectatio, vel ejus periculum etiam sine periculo formalis consensus, polestesse peccatum mortale, si causa fuerit per se et voluntaria, ut dictum est disp. præccd. a num. 21 1. Et quoniam hujusmodi effectus et pericula frequentius imminent ex cogitatione rerum turpium, quam aliarum, urgentiusque ex visione externa, quam ex sola cogitatione : idcirco S. Patres, et Theologi potissimum in his rebus praedictascogitationes ad mortale damnant : arcliusque visiones, et aspectus, quod citius imaginationem commoveant, vehementiusque libidinem excitent : de quo legendus est D. Chrysostomus homil. G, in Matt, circa 1i-^ nem,ethomiL 17, et in Genes, homil. 22.&c* Hilarius cap. 4, in Maith. Ambrosius serm. 16, in Psal. 118. Hieronymus super illud Thren. 3. *Oculus meus deprxdutiis est animam meam in cunctis filiabus urbis mex.* Et ob eandem rationem D. Antoninus 2 p. litui. 5, cap. 1, § 7, et plures alii Theologi damnant absolute ad mortale *ridere turpia,* non ita condemnantes aspectum duelli, aul belli injusti.

Alter effectus est scandalum, quod potest sequi in aliis ex visione rei illicitæ : ut si vir gravis el religiosus coram pusillis assistat repræsenlationibus obscœnarum rerum. generabit procul dubio in eis scandalum : et ratione hujus pravi effectus, quamvis nullius alterius adsit periculum. prædicta visio erit mortalis.

29. Denique infertur, doctrinam usquemodo traditam communem esse pro deleotalionibus circa quamlibet materiam, nec restringi debere ad materiam luxuria?.Quod docet aperte D. Thom. in hoc art. 8 dum in solut. ad 5, eodem modo loquitur de delectatione cogitati homicidii damnans eam ad mortale, sicut in corp, loquitur de delectatione cogitatae fornicationis : quod etiam reperies in 2, dist. 39, quæst. 1, art. 2 ad l el quæst. 15 de veritate art. 4, in fine corp, et ad 4, idque communiter Theologi fatentur, quorum perplnres adducit Salas citata disp. 6, sect. 5, et non paucos Thomas Sanch. lib. l sum. cap. 2, num. 9. Solent autem

aulom ul plurimum adduci inslantiæ, et casus in prædicta materia, quia periculosior, cl magis lubrica est, ob connu turalilalem ad animalem naturam : el ideo facilius et frequentius peccatum rnorosæ delectationis circa eam incurritur.

DUBIUM III.

Speciales casus difficultati obnoxii examinantur.

Post communem ot generalem doctrinam soperesse solent aliqui peculiares casus, quibus dum in particulari non applicatur, inest adhuc difficultas. In praesenti vero hujusmodi casus ad sequentes reducuntur. Primo an de aliquo, quod est formaliler peccatum, licitum sit delectari propter effectum bonum : aut saltem id liceat de ipso effectu ? Secundo an liceat delectari de peccato inscienter commisso, aut quod defectus libertatis, oblivio, vel alia causa a malitia formali excusavit ? Tertio an de malo proximi, ut de ejus morte, damnatione, etc. etiam ex bono fine? Quarto an sit peccatum delectari hic et nunc de objecto, quod de præsenti est illicitum ; licuit tamen tempore præterito, vel licebit futuro, ipsaque delectatio ad ea tempora refertur? Quinto an de objecto absolute et pro quovis tempore illicito ; quod tamen re vera esset licitum posita aliqua conditione, delectatio vero terminatur ad illud ut ea conditione indutum? Sexto utrum delectatio sumat malitiam a solo objecto directe volito, vel etiam a circunslantiis ? Septimo et ultimo utrum sil peccatum tristari de objecto bono, sicut est delectari de malo ? Ad hos casus reduci possunt quotquot apud auctores reperiuntur, qui difficultatem aliquam continent. Et quia ex praejactis principiis facilem habebunt solutionem, noluimus pro singulis propria dubia, sed hoc unum pro omnibus brevitatis gratia construere.

§V

Decisio primi casus quoad utranque partem.

30. Hic primus casus solum procedit de peccato, quod est tale formaliler, ut de fornicatione, vel homicidio voluntarie commissis. Non quod de eis dubitari liceat, an secundum se, et ut peccata sunt, possint terminare delectationem peccaminosam ; sed ul possunt esse utilia ad aliquem bonum effectum: puta homicidium latronis per hominem privatum ad securitatem reipublicæ, el fornicatio ad procreandam optimam prolem. Hoc ergo modo non omnino superflue quaeritur, an liceat de illis delectari ? Nam Gabriel Vasq. in præsenti disp. 111, cap. 2, partem tenet affirmativam : et eum referens Salas disp. 6, sect. 5, Existimant enim idem esse delectari de bonis effectibus fornicationis, furti, vel homicidii (quod omnes licere concedunt) ac de ipsis operibus illicitis, ut utilia ad tales effectus. Con- ^las· Asserim tra quos tamen dicendum est omnino illicitum esse delectari de quovis peccato etiam sub ratione utilis ad effectum bonum : licitum vero esse delectari de tali effectu secundum se, et in esse rei sumpto : itaque nequaquam licet delectari de homicidio injuste facto latronis, vel tyranni : at licitum est delectari de pace, et securitate reipublicæorta ex tali homicidio. Secunda pars profatur assertionis adeo est nola, ul nullus de dubitaverit. Nam cum prædictus effectus in se bonus sit, nec postulet a causa illa peccaminosa procedere, sed manens idem in esse rei, posset oriri ab alia licita et honesta: ut in exemplo posito libertas et securitas reipublicae non esset alia, nec minor sequuta ex justa suspensione latronis, vel tyranni, quam ex homicidio injusto : non est quo pacto delectatio ad illum secundum se et in esse rei sumptum terminata ex hoc capite vitietur. Diximus *secundum se et in esse rei sumptum :* quia si prædictus effectus acciperetur formalissime in ratione effectus, seu in quantum illatus reduplicative ex causa injusta, idem esset delectari de tali effectu, ac delectari de ipsa causa : adeoque utrumque esset peccaminosum. Et hinc solutum est fundamentum, quo Vasquez, et Salas ducti sunt ad confundendam delectationem de peccato ut causa, et de ejus effectu, non distinguentes inter ipsum formaliter ut effectum, et absolute ut rem.

31. Prima autem pars etiam est satis r*^'ur communis, et perspicua : nam qui delectatur de peccato etiam propter effectum inde sequutum, re vera utrimque vult, utrunque approbat, et in utrunque allectum suum inclinat : et quamvis ratio motiva sit sola bonitas effectus ; ratio tamen terminativa etiam est ipsum peccatum : sed hoc sufficit ut talis allectus a peccato illo vitietur, ut vidimus num. 19, ergo, etc.

Confirmatur ex doctrina D. Thomæ supra quæst. 19, art. 7 ad 3, ubi ait : *Sire* Çonflr- *u.* invin. c'

voluntas sit ejus, quod est secundum se malum, et sub ration·' boni : sive sit boni sub ratione mali, semper voluntas erit mala : sed ad hoc quod sit voluntas bona, requiritur quod sil boni sub ratione boni: id est quod velit bimum, et propter bonum. At in nostro casu voluntas non est boni, sed mali, quamvis propter bonum : volitio enim, quæ in delectatione illa clauditur, vel supponitur, non modo attingit et amplectitur bonum effectum, sed etiam causam, unde talis effectus emanat, licet hoc totum sit propter ipsum effectum : non ergo talis volitio et delectatio potest esse bona, aut non esse mala. Sed circa efficaciam hujus confirmationis videnda sunt, quæ diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 6, num. 12.

Cftnflr-matio alia. Confirmatur secundo. Nequit Deus velle peccatum, aut complacere in illo, etiam ut conducere potest ad pcenitentiam, vel ad alium effectum bonum : permittit enim Deus peccata propter hujusmodi effectus, vultque talem permissionem ; nequaquam tamen dicendus est velle ipsa peccata ob quemcunque finem : igitur nec nos licite id poterimus propter quemcunque effectum. Patet consequentia : nam divina voluntas ad omnia illa se potest extendere, quæ sibi non repugnant : non autem ei repugnat quicquid nos licite velle possumus : non ergo licite velle possumus id, quod Deus non potest velle.

objectio. 32. D'ces' potius hinc sumi argumentum contra nos : qui licet Deus velle non possit absolute peccatum, nec de illo complacere etiam propter quemcunque finem ; vult tamen, et complacet in entitate, et perfectione physica, quæ est in actu peccaminoso, quamque Deus ipse causât : igitur et nos poterimus licite delectari de prædicta entitate et perfectione, adeoque de ipso peccato ut causa et illativo alicujus boni effectus ; quando quidem talis effectus non oritur ab illo ratione malitiæ, sed ratione physicae entitatis.

Enoda-tur- Respondetur negando consequentiam. zïdeo enim connexa est malitia saltem objectiva, et fundamentalis cum hac specifica et numerica entitate in peccata reperta, ut voluntas defectibilis nullatenus possit, multoque minus appetitus sensitivus inter eas distinguere, et attingere unam non attingendo aliam. Quia cum prædicta malitia fundamentalis non sit aliqua ratio superaddita tali entitati etiam virtualiter distincta, sed ab ea intime transcendatur, nulla alia via appetitus, et voluntas defectibilis, sub cujus objecto utraque comprehenditur, malitiam fugere valent, nisi non attingendo, nec volendo entitatem : unde eo ipso quod ad istam suo umore, aul delectatione terminentur, et eam complectantur, amplectuntur ibi saltem virtualiter,et implieiteipsam malitiam. Cæterum divina voluntas attingendo entitatem, non ideo malitiam aliquo modo attingit : quia cum ista sit omnino extra ejus objectum, quod est determinate bonum, ratione hujus determinationis ipsa voluntas divina veluti cogitur praescindere unam ab alia, taliterque attingere quicquid perfectionis est in illa entitate, ut omnem malitiam quantumvis ibi inclusam omnino praetermittat. Ad quam præcisionem valde etiam conducit infinita immaterialitas, el subtilitas ejusdem divinæ voluntatis, ex qua habet, ut inter rationes alias conjunctissimas possit distinguere.

Adde, intellectum nostrum saltem pro hoc statu, et a fortiori sensum, et imaginativam nequaquam comprehendere posse illam numero portionem entis, vel perfectionis, quæ in actu peccati, puta in homicidio, identificata est cum malitia objectiva, ut eam voluntati, et appetitui proponat, nisi vestitam, et (ut sic dicamus) nolificatam per ipsam differentiam homicidii constitutivam sicut neque aliter quam ratione istius differentiæ potest eam ab aliis enlitatibus discriminare. Quare neque appetitus et voluntas aliter poterunt ferri in illam prout distinctam a cæteris, quam amplectendo prædictam differentiam, quæ eslipsa objectiva malitia. Adde secundo, quod licet voluntas nostra, ut sit recta, debeat conformari cum divina in ratione volendi, quæ est ipsa divina bonitas ; sæpe tamen nec debet nec potest conformari in volito. Eo quod si voluntas defectibilis vellet omne illud, quod divina, multoties non posset ibi sistere, sed ratione suæ defectibilitalis transiret ad aliud, quod divinæ repugnat. Hac ratione nemini licet velle permissionem proprii peccati, quam tamen Deus vult, quia volendo illam voluntas creata transiret ad ipsum peccatura, cum tamen divinæ nequaquam immineat hoc periculum. Stat ergo quod licet Deus possit velle entitatem peccati, et complacere in illa, ut precise entitas est ı noster tamen appetitus, el voluntas in eam ferri nequeant, nisi amplectendosimul malitiam sibi conjunctissimam.

§ II.

Dirimitur secundus casus.

33. Secundus casus comprehendit omnem illum, in quo opus, vel omissio, quæ voluntarie el sine excusatione exercita, essent formaliter peccata, exercentur hic et nunc sine malitia saltem formali, propter aliquam causam hanc malitiam impedientem, vel auferentem. Sive talis causa sit somnus, ebrietas, vel amentia, quæ libertatem a supposito auferunt : sive invincibilis error, ignorantia, aut oblivio, quæ opus involuntarium reddunt : sive impotentia physica vel moralis, aul aliqua alia rationabilis, et legitima excusatio, quæ opera, vel omissiones etiam voluntarie facta liberant a transgressione formali legis, proindeque a maliliaexcusant.Quæritur ergo numde prædiclis operibus, vel omissionibus alias illicitis, quoties ob aliquam ex prædiclis causis sine culpa exercentur, licitum sit postea delectari, dum eorum recordatio cum libertate occurrit ? Neque est dubium, adesse debere aliquem honestum finem, ul prædicta delectatio omni culpa vacet : quippe ipsa sola carentia finis honesti sufficeret conferre illi malitiam saltem venialem ociositatis, etsi aliunde peccaminosa non esset. Igitur Doclores non pauci ita distinguunt, ut in his, quæ solo jure positivo prohibentur, sicut omissio sacri, fractio jejunii, esus carnium, et similia, licita sit prædicta delectatio; dummodo non sumatur de illis formaliter, quia prohibita sunt, seu ex motivo conlrariandi præcepto : in aliis vero, quæ prohibentur jure naturali, ut homicidium, furtum, fornicatio, pollutio, etc, quovis modo accipiantur, nequaquam sit licita.

Hæc tamen regula non videtur nobis firma, sed defectura in multis quæ recte consideranti cito apparebunt, et ex dicendis in hoc eodem § satis constabit. Et ideo aliter distinguendum duximus animadvertendo ea, de quibus loquimur, aliquando per supradiclas causas liberari solum a malitia formali, eo quod solum deficit in eis çognitio et libertas, sine qua talis malitia esse non potest : at remanent cum malitia objectiva, quia remanent in ea ratione et statu, ut objective considerata conservent adhuc dissonantiam ad rationem, vel talem conceptum, ut immediate connotent legis prohibitionem, et ab illa comprehendantur, licet non in ratione actus, bene tamen in ratione objecti. Aliquando vero per tales causas non modo liberantur a malitia formali, sed taliter a pristino conceptu, et statu removentur, ut neque objectivam malitiam conservent : quia nihil in eis remanet objective repugnans rationi, vel quod legis prohibitio cliam ul objectum immediate comprehendat. V. g. si quis ebrius, aut dormiens fornicetur, licet illa actio defectu libertatis excusetur a malitia formali ; non tamen liberatur a malitia objectiva fornicationis propria : qui semper talis actio objective accepta importat conceptum repugnantem rationi,salvanlurque in ea propria prædicata, et conceptus fornicationis, scilicet accessus ad non suam. Si vero quis in extrema necessitate furetur, non solum talis actio liberatur a malitia formali furti, sed etiam ab objectiva : quia prout in ea necessitate exercita nihil habet repugnans rationi, etiam per modum objecti, neque salvantur in ea prædicata, et conceptus furti, nempe quod sit acceptio rei alienæ invito Domino rationabiliter : cum in extremis omnia sint communia. Nota etiam delectationem, de qua quaerimus, ferri posse vel ad opus, aut omissionem, quæ ex causa a malitia excusantur, vel ad ipsam causam, quæ tale opus aut omissionem causando a malitia excusat.

34. Hoc supposito sit nostra conclusio, el distinctio. De illis operibus vel omissionibus, quæ dum a malitia formali per aliquam exprædictis causisexcusantur (deipsis causis postea dicemus) conservant adhuc malitiam objectivam, et secundum eum conceptum memoriæ offeruntur, non est licitum delectari etiam ob quemcunque finem ; sed erit peccatum mortale, quoties prædicta opera, vel omissiones alias sub mortali prohibentur. sive jure tantum positivo, sive etiam naturali. Do illis vero, quæ per prædictas causas ita variantur, et statum mutant, ut non solum liberentur a malitia formali,sed etiam exuant malitiam objectivam, sicque cogitationi praesentantur, licite possumus delectari propter aliquem finem honestum: nec refert an alias jure naturali, vel positivo, sub mortali, aut sub veniali prohibeantur. Ratio videtur perspicua : nam in iis, quæ primo modo se habent, delectatio terminatur ad aliquid malum objective: tale quippe est objectum, quod ipsi proponitur: el (ut supponimus) cum sufficienti cognitione el libertate : ergo nulla ratione potest impediri, quominus inde malitiam desumat. Patet consequentia. Tum quia supposita malitia objecti, ex nullo alio capite

Conclu-sio'

potest impediri malilia actus, nisi ox defectu cognitionis,vel libertatis. Tum etiam quia eo ipso quod delectatio ad aliquid objective maluni terminetur,voluntas consentiens in illam libere approbat objectum sic malum, et quod appetitus sensitivus cum illo conformetur ; ergo nequit non prædictus consensus a tali objecto, et delectatione vitiari. I nde in his verum habet illa regula, quam Palad.mus, Solus, Azor, et alii generaliter tradunt : *quoties causa excusans factum exterius, nemp.· defectus consensus, non cancurrit in delectatiane, licet factum a culpa liberum sit, non erit libera delectatio,* Cælerum in aliis, quæ posteriori modo se habent, non proponitur delectationi aliquid malum objective ; sed quid ab omni malitia liberum : ergo non est quo pacto talis delectatio, quantumvis libere illud objectum respiciat. ex inde malitiam contrahat. Quare in istis prædicla regula locum non habet : quia factum exterius non liberatur a culpa solum defectu consensus, qui in delectatione non deficit, sed etiam quia tollitur objectum, et in aliud mutatur : atque adeo quantuncunque consensus delectationi accedat, nequibit ex objecto illo vitiari.

Consulto autem in prima parte conclusionis diximus, et *secundum eum conceptum memori* offeruntur,* etc. sicut etiam in secunda addidimus *sicque cogitationi prxsentantur, etc.* Quia si opus a malitia formali excusatum, postea cum delectatio de illo est sumenda, non repræsentetureodem instatu, et cum eisdem circunstantiis, sicut factum est; sed vel in majori abslractione, vel aliis circunstantiis vestitum, tunc ad discernendum an liceat. vel non liceat de eo delectari, non debemus attendere quem conceptum conservaverit, cum exequutioni mandatum fuit, puta an cura malitia objectiva, vel sine illa, sed quem servet, dum postmodum in apprehensione occurrit, delectationique objicitur.

illatio. Ge c.i9? c^· 35. Ex prædicta autem ratione et assertione habemus primo, peccatum esse mortale delectari de qualibet fornicatione, seu copula cum non sua habita in somno, amentia, aut ebrietate: sicut fuit incæstus Loth cum filiabus : vel quam ignorantia, aut error a malitia formali excusaverit, sicut fuit accessus Jacob ad Liam vel quam excusaverit violentia, et oppressio : ut si mulier invita et renuens a viro non suo cognoscatur : et similiter de quovis furto, quod eædem causæ, et non alia rationabilior a preedicta malitia liberaverit : quia re vera talus actiones etiam sic exercita» semper conservant malitiam objectivani, et prædicata fornicationis, vol furti, quæ objective rationi repugnant. At non erit mortale delectari de furto commisso in extrema necessitate, vel ex mandato Dei, quia jam ea actio non est proprie furtum, neque relinet malitiam ejus objectivani : sicut etiam accessus ad quancunque mulierem, si ex speciali mandato Dei fieret, non esset proprie fornicatio, neque proinde actio objective mala: Deus enim accessum illum præcipiens, constituebat eo ipso mulierem illam uxorem propriam accedentis.

Nec refert si objicias, quod accessus ille Jacob ad Liam fuit actus bonus et meritorius. et esset etiam talis quicunque alius similibus circunstantiis associaretur : ergo licite posset de illo postea delectari. Respondetur enim posse quidem delectari de prædicto accessu, qua ratione fuit bonus et meritorius : hoc tamen non habuit, in quantum reipsa fuit accessus ad Liam, quo pacto dicimus esse malum objective : sed inquantum in existimatione Jacob fuit accessus ad Rachelem, quæ erat uxor legitima. Putavit enim Jacob mulierem illam non esseLiam, sed Rachelem, et ex hoc objecto invincibiliter existimato, non vero ex illo, quod physice et re ipsa attingebat, accepit bonitatem illa actio : unde licuit postea gaudere de illa, habita comparatione ab objectum, quod in existimatione fuit ; non autem licuit habita comparatione ad illud, quod habuit in re.

36. Infertur etiam, peccatum esse mor-ll'z tale delectari de quovis homicidio facto a se, vel ab alio, quod sola ignorantia, error, vel inadvertentia a culpa excusaverit : ut si quis putans invincibiliter percutere cervum, hominem occidat. Nam etiam talis actio conservat malitiam objectivam, et conceptum homicidii, cum sit occisio hominis a non habente legitimam potestatem.Secus vero esset de occisione facta in propriam defensionem cum debito moderamine, etc. vel a judice ex praescripto juris suspendente malefactorem, vel a milite in bello justo hostem cædente : quia in his casibus illa occisio non conservat verum conceptum homicidii, neque retinet malitiam ejus objectivam, sed potius est actio licita, et justa, quam proinde licitum est quandocunque approbare, et de ea gaudere.

De homicidio vero commisso ab ebrio, M· dormiente, vel amente communiter dam- “Λ natur ad mortale delectatio : quod tale homicidium

iniciiliûm vero sil malum objective, cum conlinôâl damnum proximo illatum a non habente legitimam potestatem. Aliunde vero adest non levis ratio in oppositum : quia talis occisio eo ipso quod non fiat per actionem rationalem et liberam, sed per necessariam(d naturalem, non videtur differre ab illa, quæ fieret a bruto, vel a fulmino. in quibus nulla est malitia objectiva, quia hujusmodi causæ solum concurrunt ut instrumenta auctoris naturæ ab ipso specialiter mota, adeoquosolus ipse naturæ auctor (licendus est causa principalis talis occisionis. Nec referi quod ibi adsit nocumentum proximi, quia tale nocumentum non est ipsa actio interfectiva, neque aliquid secundum se peccaminosum, sed effectus sequulus ex prædicta actibne, de quo licitum esse delectari dicemus § sequenti. In ipsa vero actione interfectiva, de qua-modo loquimur, dum est actio pure naturalis, et non subjecta agenti libero, difficile videtur malitiam objectivam detegere. Unde non improbabiliter dici posset, quod sicut exislenle honesto et sufficiente fine, possemus licite delectari de morte Petri immissa a Deo per fulgur, ignem, vel aquam, etc. possemus etiam de immissa per ebrium, amentem, vel dormientem (pisi forte prædicta occisio fuisset illis voluntaria in causa, quia tunc non solum objective, sed el formaliter esset peccatum juxta ea, quæ diximus disp. 5, dub. G.

Sed ul teneamus cum communi sententia, prædictam delectationem peccaminosam esse,dici potest reperiri malitiam objectivam in illa occisione, non præcise per respectum ad damnum illatum, velad auctorem naturæ immittentem, sed ad hominem, medioquo infertur. Quia licet talis occisio, prout hic et nunc fit, defectu usus rationis non sit proprie actio humana, secundum se tamen erat capax, ut ratione regularetur ratione supposili, in quo est, et ratione libertatis in potentia, quam libertatem non amittit : hocautem sufficit ut dicalur occisio facta ab eo, cui est prohibita, el a non habente legitimam potestatem, atque adeo ut sit mala objective. El sane qui adVertenter delectaretur de prædi 4a occisione, non solum quia utcunque fuit lacta, sed quia fuit facta ab ipso, quamvis dormiente, aut experte rationis, satis demonstrat habere affectum inclinatum ad eandem occasionem ut factibilem ab ipso sui compote : secluso enim tali affectu, non ita apparet ratio, quæ inducere possit ad delectandum de prædicta occisione formaliter quia sic facta. De peccatis, quæ consistunt in verbis, ut de mendacio, perjurio, blasphemia, detractione, el similibus sine libertate el rationis usu commissis, an, et quale peccatum sit delectari, vel an talis delectatio a malitia excusari valeat, facile erit colligere *ex* dictis supra disp. 5 a num. 107, ubi explicuimus qualiter in eis sit, vel non sit malitia objectiva.

Diffl-tIIILH aib.

37. Sed quid dicendum de pollutione in somnis eveniente ? De qua nonnulli apud Sanchez citato cap. 2, num. 18, negant licitam *esse* delectationem, etiam ob bonum finem: ipse vero cum multis aliis licitam esse affirmat, existen le bono fine, ut propter sanitatem, vel propter sedandam carnis tentationem. Rationem vero, el discrimen inter prædictam pollutionem, et inter fornicationem, atque homicidium tradit ibidem. Quia talis pollutio vi naturali proveniensnullatenus est actus hominis, nec ejus voluntati subjectus ; sed actus quidam, et evacuatio naturalis, sicut sudor, in quo proinde nihil splendet repugnans rationi : at fornicatio, el homicidium non sunt actus naturales, sed suapte natura postulant fieri libere, et subjici hominis voluntati ; cui tamen omnino interdicuntur : et hoc sufficit ul tales actus, quovis modo fiant, importent conceptum objective repugnantem rationi, proindeque malitiam objectivam. Unde delectatio de istis quovis modo factis semper est delectatiode re mala ; secus vero de prædicta pollutione. Quam doctrinam merito citatus auctor extendit ad pollutionem evenientem in vigilia, si ita naturaliter accidat, atque ex eisdem causis, sicut in somnis. Imo ex quacunque causa qccidat de genere illarum, quas homo vitare non debet, quasque disp. præced. num. 251 inter causas per accidens numeravimus, idem dicendum erit : nam eadem est ratio iu istis omnibus, ul pollutio non sit mala *objective,* sed naturalis evacuatio. Quod si *adhuc in* somnis, aut in ebrietate vel *umentia pollutio* eveniret ex aliqua causa luxuriosa, illarum scilicet, quas disp. cit. num. 271, sub causis per se gravibus comprehendimus, ut ex tactu proprio, vel alieno, non arbitramur licitum deea pollutione delectari, quod jam non esset evacuatio præcise naturalis, sed lasciva, el venerea, atque adeo mala objective ex ordine ad talem causam. Idem, propter eamdemque ralionem dicendum putamus, quando prædicta causa esset aliquod turpe somnium, aut aliqua alia cogitatio turpis etiam non libera. Quamvis non

censeamus improbabile quod in utroque isto exemplo possit aliter discurri, extrahendo illa a ratione causæ venereæ, quoties voluntati non subduntur.

Parum vero interest, ubi pollutio vi naturali, atque ex sola causa per accidens sequuta est,an secum traxerit commotionem, et delectationem sensibilem, ut liceat postea, vel non liceat de ea complacere : quippe ea delectatio, et commotio naturaliter pollutionem ipsam eoncomitatur, nec dat ei malitiam objectivam, quam secundum se non includit. At non parum referet,si dum de praeterita pollutione cogitatur, eaque placet, adsit in appetitu sensitivo delectatio venerea, nempe cum corporis,et spirituum generationi deservientium commotione : quia hæc delectatio secundum se esi mala objective, et ideo si sit notabilis, et cum consensu, proculdobio erit peccatum mortale: ut recte vidit Sanchez loco cit. num. 21. Quare dum admittimus, licitum esse delectari de pollutione eveniente ex supradictis causis, non intelligimus talem licentiam de hoc genere delectationis, sed de alia immaterialiori, et quæ venerea non sit juxta ea, quæ disp. præced. num. 260 tetigimus.

Porro autem in omnibus casibus ubi licitum est delectari de pollutione præterita, licebit etiam desiderare futuram desiderio quodam penitus inefficaci, et simplici nihil influente in rei exequutionem: qualis etiam esse debet delectatio, quam licere admisimus. Si namque aliquis hujusmodi affectuum haberet aliquem influxum in novam, præsentem, vel futuram pollutionem, vel in aliquam veneream delectationem, aut hujusmodi influxus cordate timeretur, eo ipso talis affectus minime liceret. Neque hanc licentiam desiderandi inefficaciter eventum futurum, de quoque ut præterito licet gaudere,ad solam pollutionem restringimus, sed generalis est pro omnibus objectis, et operibus, ut ea ratione liceat desiderare futura inefficaciter, sicut licet gaudere de præteritis. In quo omnes auctores conveniunt : est enim par ratio de utroque affectu, ut intuenti constabit.

objectio. 38. Sed objicies: quia si licet libere delectari de pollutione præterita eveniente modo explicato, et desiderare futuram ; licebit etiam delectari de illa, cum præsens est, evenitque eodem modo : nihil enim majoris, vel minoris malitiæ objectivæ in prædicta pollutione claudilur per hoc quod sit præsens, futura, aut præterita: licebit ergo in eandem quovis modo acceptam consentire : quippe in qualibet delectatione, aut desiderio libero importatur voluntatis consensus. At hæc doctrina non videtur admittenda : quia dum auctores tractantes hanc materiam, excusant a mortali causas per *accidens* pollutionis, et ipsam pollutionem in eis prævisam, communiter addunt nisi *adsit periculum consentiendi in talein pollutionem:* hujusmodi vero periculum rarissime et non nisi ex causa urgenlissima a mortali liberant, ut vidimus disp. præced. num. 192 et 248. Sentiunt igitur esso mortale consentire in prædictam pollutionem : unde ergo a tanta culpa excusari potest delectatio libera, et eum consensa de prædicta pollutione sive præsenti, sive præterita: aut desiderium liberum de futura?

Secundo objicies:quia si licet complacere Obiwti» de prædicta pollutione, vel eam desiderare **“. propter finem honestum, ut propter sanitatem, etc. desirare illam absque tali fineob delectationem tantum cum ipsa pollutione evenientem, non erit culpa mortalis, sed venialis dumtaxat : sed hoc etiam negare videntur communiter auctores, dum prædictum desiderium aliter admissum, quam propter honestum finem (sicut etiam similem complacentiam) dure reprehendunt: neque aliquem videmus cognoscentem ibi solam culpam venialem: ergo, etc. Major probatur : nam talis pollutio, ut supponimus, non est per se mala objective, alias ob nullum finem posset licite appeti : sed tota malitia ibi reperta consistit in carentia finis debiti, seu in hoc, quod cum omnis actus a ratione deliberata procedens postulet terminari ad finem consonum rationi, qui est bonum honestum, desiderium prædictæ pollutionis in ipsa delectatione si sit sine ordine ad finem honestum : hoc autem quod est carere tali fine, et sistere in delectatione, si non sit alia inordinatio, non excedit limites venialis : ut patet in actibus ociosis, qui idcirco culpam venialem non superant, quia tota eorum malitia sita est penes carentium prædicti finis. Eo præsertim quia ut docet D. Thom. supra quæst. 34, delectatio ex se ipsa neque est bona, neque est mala moraliter, sed in utroque conformatur operationi, ad quam consequitur: et ideo si sequatur operationem bonam, erit bona : si vero malam, erit mala: cum igitur pollutio, de qua loquimur, non sit mala objective, neque etiam delectatio ejus sequela et comes malitiam objectivam habebit.

habebit. Non ergo desiderium, aut complacentia sistens in hac delectatione aliunde habere poterit malitiam, quam ex carentia ulterioris finis honesti, atque adeo nec majorem, quam venialem.

stw 39. l traque hæcobjectio etsi levis videa-**ntur,** aliquando judicium nostrum suspendit : ne vel nimio timore negaremus quod legitime concludunt, vel in hac materia habenas laxare videremur. Post rem vero cum gravibus et doctis viris consultam, ad primam admittendum duximus antecedens primi enthymematis, et etiam ejus consequens intellectum, ut debet, de consertu omnino inefficaci, qui in rei exequutionem nihil influat : hujusmodi enim consensus et non major clauditur necessario in desiderio, vel delectatione liberis, quæ de praedicta pollutione sive præterita, vel futura, sivepræsenti licere admittimus. Sic autem intellectura prædictum enthymema negare nescimus. Quare ad minorem subsumptam respondetur, autores de hac re loquentes propterea damnare ad mortale applicationem cujuslibet causæ pollutionis, præviso periculo consentiendi in ipsam pollutionem, quia quando hæc vel est præsens, vel in proximo timetur, raro talis consensus est adeo inefficax, ut nullum in eam præstet influxum : materia enim admodum disposita, facillime quilibet affectus cum consensu circa illam influit, per se, el coadjuvat, ut pollutio vel citius, vel copiosius effundatur. Ratione ergo istius influxus, vel ejus periculi, quod raro aberit, et semper timeri debet, quasi a communiter contingentibus damnant Theologi prædictum consensum.

Accedit, quod si dum quis applicat causam *per accidens* pollutionis, simul consensum in eam eliciat, merito timendum erit, ne talis consensus utcunque saltem in prædicla applicatione concurrat, eamve ex ali– ηια parte dirigat : quo fieret, ut talis causa a statu causæ per accidens, quem ex se habebat, transiret in causam *per se* ratione talis directionis, vel concursus. Quantumcunque enim aliqua causa sit per accidens, si tamen per aliquam expressam intentionem, volitionem, aut consensum pollutionis applicaretur, transiret in causam ejus per se : quia ratione talis intentionis, volitionis, vel consensus, et ut cadens sub illis per se ad illam tenderet, eamque spectaret. Applicatio autem causæ perse, dum libere fit. non excusatur a mortali. Quod totum animadvertentes Theologi, et quam sil lapsus facilis in his materiis, merito omnem consensum circa præsentem, vel praevisam pollutionem avertere curarunt, el sub mortali prohibuerunt, a frequenter vel communiter con lingentibus, ul dixim os. Nequaquam tamen per hoc sub eadem culpa damnare intendunt consensum penitus inefficacem a prædictis omnibus liberum, et qui in sola (ut ita dicamus) speculativa approbatione sive praesentis, sive futur» pollutionis sistat.

-10. Ex quo ad secundam objectionem dici potest complacentiam, aut desiderium de pollutione naturaliter eveniente, non apposito honesto fine, sed propter solam delectationem in ea repertam, idcirco non excusari a mortali juxta communem Theologorum loquutionem, quia raro vel nunquam liberabitur ab omni influxu vel in novam aut praesentem pollutionem, vel saltem in aliquam veneream et libidinosam carnis commotionem quæ se habet ut inchoata pollutio. Dum enim prædicta complacentia aut desiderium per aliquem rationalem et honestum finem non elevatur, et veluti purificatur a materialilate illius delectationis, sed in ea figitur, et ad eam deprimitur, magnam inde vim sumit ad carnem et libidinem commovendam, meritoque inter causas *per se* pollutionis, vel venereæ delectationis computatur, et ut talis ad mortale damnatur, licet non propter malitiam objecti, bene tamen propter malum effectum. Quare si a complacentia illa et desiderio do pollutione naturali habitis sine honesto fine, omnis influxus in effectum, quem diximus, et omne ejus periculum tolleretur, probabile nobis est non excedereculpam venialem. Verum cum hoc sit admodum difficile, jure Theologi acriter reprehendunt prædictum desiderium, et complacentiam, neque hujusmodi exceptionis a culpa mortali meminere.

solving **secunda.**

Secundo respondetur, multoties incurri culpam mortalem ex eo solum quod affectus sistat in delectatione alicujus objecti, quamvis de objecto ipso propter honestum finem esset licitum delectari. Ut patet, si judex aliquem malefactorem justa morte, vel flagellis punire desideret absque alio fine principaliori, nisi ut in ipsis vulneribus delectetur : sane hic affectus sævitiæ esset mortalis contrarius virtuti clementiæ : quamvis delectari de eadem punitione propter honestum finem justitiæ nihil mali contineat. Similiter qui delectaretur de morte proximi absque alio honesto fine, mortaliter

delinqueret ; de qua tamen delectari propter finem honestum potest esseabsque peccato, ut dicemus § sequenti, similiterergoquamvis complacere de pollutione naturaliter eveniente propter finem honestum nullum sit peccatum, poterit esse mortale complacere de illa, vel eam desiderare præsüe propter delectationem in ipsa repertam. Estque ubique ratio non dissimilis. Nam sicut delectari in vulneribus sine alio fine ostendit animum sævum et crudelem, et delectari de morte proximi etiam sine alio fine demonstrat affectum inimicum, et exosum erga illum, nihilquealiud est delectari de prædictis sine alio fine, quam hujusmodi affectum el animum approbare, quod sine culpa mortali fieri nequit : ita desiderare pollutionem quantumvis naturalem, vel complacere deilla præcise ob delectationem in ea repertam, testatur animum mollem, et ad venerea propensum, ex qua propensioneortum habet, ut prædicta delectatio propter se ipsam illi placeat, placeretque alia venerea et luxuriosa : approbare autem animum ita mollem, et ad luxum propensum nequit excusari a mortali. Per quod patet ad primam probationem contentam in objectione de actibus ociosis, quia in nostro casu non est sola carentia honesti finis, et consistentia in objecto indifferenti, sed est approbatio pravi et inordinati affectus, ex quo oritur, quod delectatio reperta in prædicta pollutione placeat propter se ipsam, el sine alio fine juxta doctrinam hujus secunda? solutionis : vel juxta primam est complacentia positive inordinata, quamvis non ratione objecti, bene tamen ratione effectus.

Quia de jure positivo?

41. Hactenus diximus de delectatione Equorum, quæ prohibentur jure naturali : dicamus jam de aliis jure tantum positivo prohibitis. De quibus sine formali malitia factis non semper licitum esse delectari

1Keg.14. ostendit peccatum Jonathæ 1 Reg. 14. qui quidem non peccavit de meile comedendo contra praeceptum Regis : nam tale præceptum ignorabat, ut ex textu constat : sed quia postmodum agnito præcepto factum suum approbavit, gavisus comedisse : ut

cajet, recte observavit eo loco Cajetanus his verbis : *Jonathas fuit quidem innocens sumendo mei inscius paterna maledictionis: sed peccavit audito mandato regio, probando factum propriæ comestionis, etc.* Pro iis ergo jure positivo prohibitis attendenda est regula et distinctio tradita num. 33, videndumque, an causa excusans a malitia formali relinquai ea in statu malitiæ objectiva?, vol hanc etiam auferat. Et in primo casu erit peccatum delectari de illis, vel ea desiderare, mortale, vel veniale juxta gradum prohibitionis. In secundo vero non ita, nisi forte propter carentium finis honesti.

Ex quo deduces, peccatum mortale esse si quis delectetur, quod omiserit Sacrum in die festo, vel quod tali die laboraverit, vel quia jejunium debitum fregit, aut cibum vetitum gustavit, aliudve opus, adquodsub gravi obligatione tenebatur, omisit .-quando causa excusans hæc a malitia formali fuit ignorantia, error, oblivio, somnus, aut ebrietas. Nam cum hujusmodi causæ non tollant obligationem, sed. solum excusent a culpa propter voluntarii defectum, semper tales omissiones, vel opera perseverant content i sub prohibitione, atque adeo mala objective. At si causa excusans fuisset infirmitas, vel aliquod privilegium, vel migratio in aliud territorium, ubi simile festum, jejunium, aut abstinentia non observantur, ea delectatio, existente bono fine, non esset peccaminosa : quia hujuscemodi causæ non utcunque excusant, sed tollendo obligationem, qua sublata, nulla remanet in praedictis omissionibus, vel operibus malitia objectiva, cum jam non remaneat obligatio ad opposita, cui adversentur. Idemque est si excusavisset prædicta opera, seu omissiones causa aliqua rationabilior : ut si quis omitteret sacrum propter juvandum infirmum periclitantem, cui nullus alter subvenit : vel si necessitate oppressus ad levandam paupertatem diebus festivis laboraret, et sic de aliis similibus. Adduximus autem tam pro iis, quæ jus positivum, quam pro illis, quæ naturale prohibet, communiora exempla, et quæ citius difficultatem offerunt, ut per hæc alia, quæ poterunt occurrere, examinentur. In omnibus autem, de quibus peccatum fuerit delectari, eo quod conservant objectivam malitiam, æquale saltem peccatum erit scienter ea præcipere, vel consulere aliis, quibus prohibentur, et ideo solum ratione erroris, vel ignorantiae ab eis fient sine malitia formali, retentoqueeodem conceptu malitiæ objectivæ : nam militat eadem ratio, ut intuenti constabit. Diximus *retento eodem conceptu malitia objectiva,* etc. quia contingere potest, ut opus quod ab uno factum retinet saltem hanc malitiam, factum ab alio nullam conservet, eo quod illi interdicitur, isti vero non : sicut esus carnium prohibetur sano, et non infirmo.

Tunc

Tunc autem licet primus non possit delec~ lari de tali opero ut a so facto ; potest (amen secundo consulere, et gaudere, quod ab eo flat.

,j(s 12. Superest dicamus de delectatione ter-
minata non ad opus, vel omissionem e.xcu-
7* sata a malitia, sed ad causam, quæ illa ex-
casat. Cujus sane causæ duplex est effectus : alter ipsum opus, vel omissio, quæ re vera non fierent, si talis causa abesset : sicut excluso errore, .Jacob non accederet ad Liani, neque Lotii ad filias seclusa ebrietate. Alter ipsa excusatio a malitia formali, vel etiam objectiva : nam si opus independenter ab ea causa fieret, non ita excusaretur, atque adeo tam opus, quam excusatio in eandem causam reducuntur. Potest ergo delectatio terminari ad illam vel præcise secundum se, et abstracte, seu in esse rei sumptam : ut si quis gaudeat, quia ignoravit, quia dormivit, etc. nullo habito respectu etiam implicite ad effectum inde sequulum, v. g. ad fornicationem, vel ad sacri omissionem : vel potest terminari ad eam propter ipsum effectum, seu ul illius inductivam : ut si gaudeat quia dormivit, vel quia ignoravit, quando et ubi sciebat, vel scire debebat sequendum ibi talem effectum, aut volendo expresse ipsummet effectum simul cum causa. Igitur ubi delectatio terminatur ad causam primo modo, judicandum erit de illa independenler a malitia effectus, attendendo dumtaxat quæ res sit ipsa causa, bona, vel mala, etc. talisque erit delectatio.

Ubi autem delectatio est de causa propter effectum illum secundo loco positum, qui est excusare a malitia ; semper licet de ea gaudere. Quia talis delectatio non oritur ex propensione effectus in aliquid malum, sed potius ex odio et repugnantia ad malitiam : gaudet enim qui ita delectatur, non quia opus pravum ab eo factum sit, etiam cum sit factum sine malitia ; sed quia ex suppositione quod faciendum erat, vel quod facium sit, expers fuerit malitiæ. Hac ratione contingit sæpe, ut vir timoratus, qui inter dormiendum turpe aliquid cogitabat, in idque appetitus sensitivus ferebatur, de quo adhuc tunc propter insitum puritatis amorem quasi de peccato a se admisso forte dolebat, cum postea evigilat, gaudet : non quia id cogitaverit, aut appetierit etiam dormiens ; sed quia secundum veritatem totum hoc sine culpa transierit ratione somni libertatem auferentis.

Longe vero aliter dicendum est, ubi delectatio sumeretur de causa respective ad illum alterum effectum,qui est ipsum opus, vel omissio excusata a malitia. Nam si causa delectet expresse et formaliter propter talem effectum, hæc delectatio cum oriatur ex affectu ad ipsum effectum, debet cum illo adæquari, et ejus malitiam sequi. Quod sine controversia verum est, quando effectus ex vi causæ solum impeditur a malitia formali, conservata objectiva. Quis enim a culpa mortali excuset, si quis gaudeat, quod ignoraverit, ut ignorans occideret ? vel qnod non audierit sonitum cymbali, ut non audiens omiserit sacrum in die festo? Quando autem effectus etiam objectivam malitiam propter causam exuit, non statim delectatio a malitia excusanda erit, sed attendendum ex quo affecta ortum habeat: an scilicet ex inclinatione appetitus ad talem effectum, ut esset secundum se, et ante excusationem : et tunc quoque damnanda est : an vero ex inclinatione ad illum præcise ut talem excusationem sequitur? et tunc frequentius culpa vacabit, præsertim ubi effectus non est denumero illorum, qui secundum se prohibentur jure naturali. Si autem eadem causa delectet non expresse propter effectum, sed ratione sui, ut vestita tamen circunstantiis, quæ effectum inducent, videndum est an lex prohibens similem obliget quoque ad vitandam propter illum talem causam : tuneque delectatio erit illi da : an vero ad id non obliget, et tunc quantum est ex isto capite licebit. Plura hic implicita relinquimus, ne prolixius detineamur : quæ tamen ex regulis, et doctrina traditis quisque facile explanabit.

§ III.

Tertius casus absolvitur.

In tertio casu quæsivimus, num sit licitum delectari de damno proximi : ut de morte passive sumpta (active enim accepta est ipsa actio occisiva, de qua dictum est in præcedentibus) vel de ejus reprobatione, aut damnatione propter aliquem bonum finem ? Quod enim propter se absque alio fine non liceat, est per se notum : nam talis delectatio oriretur proculdubio ex odio ad illam personam, et ex animo erga illam exosoet inimico ressetque proinde peccatum odii contrarium charitati : unde si malum, de quo sumeretur delectatio, esset grave, sicut mors, aut gravis infirmitas, notabilis

læsk> famæ, vel honoris, etc., esset peccatum mortale : si autem leve et modicum, ratione parvitatis materiæ esset tantum veniale. Deinde etiam est conspicuum licitum esse delectari de effectibus bonis, qui ex prædicto damno sequerentur, saltem sumptis secundum se. et in esse rei juxta dicta num. 30, ut de libertate reipublicæ provenienteex morte tvranni, de innocentis liberatione orta ex eo quod falsus testis suæ falsititis convinceretur. Si namque de hujusmodi effectibus licitum est delectari, etiam quando ex aliquo peccato sequuntur, ut dicebamus num. cit., a fortiori id licebit, quando sequuntur de damno illo, et nocumento, quod secundum se peccatum non est, et potest etiam sine illo inferri. Quare solum potest dubitari, an de ipso damno et nocumento proximi licitum sit delectari propter bonum finem, et effectum inde seqmitum : ita quidem ut delectatio noii tantum finem et effectum, sed etiam ipsum nocumentum vere attingat, sitque hoc ratio illius terminativa, quamvis non motiva.

Licitum esi de- îcdurl de Docu- æ.cato co -

Et quia prædictum nocumentum potest esse duplex: vel temporale, sicut mors *corporis,* divitiarum, honoris, famæve jactura, etc., vel spirituale, sicut amissio gratiæ, reprobatio, damnatio, etc. Quoad primum dicimus licitum esse delectari de illo ob finem sufficienter bonum, et honestum : atque ita censent communiter Theologi. Estque salis efficax ad intentum locus Joan. cap. î 1, ubi Christus Dominus gavisus fuit de morte Lazari propter discipulorum fidem. *Lazarus (inquit) mortuus est, et gaudeo propter vos. ut credatis, etc.* Idem docet D. *Gregorius lib. 22* moral., cap. II, cujus verba adducit D. Thom. 2, 2, quæst. 36, art. 2, ibi : *Evenire plerunque solet, ut non amissa charitate et inimici nos ruina Ixtificet, et rursum ejus gloria sine invidi? culpa contristet : cum et ruente eo, quosdam bene erigi credimus ; et proficiente illo, plerosque injuste opprimiformidamus, etc.* Ratio eliam est perspicua : nam cum nocumentum temporale non sit adhuc materialiter, et objective peccatum, sed quid a Deo dispositum, possitque afferre convenientiam, et utilitatem ad majus bonum, quam sit tale nocumentum,seu quam sit bonum, quod per nocumentum impeditur, vel privatur, non est cur delectatio propter prædiclum majus bonum inde sumpta aut ex objecto vitietur, aut pravum aliquem affectum ostendat, sed potius demonstrat affectum in majus bonum.

Joan, c.ii. D. Greg.

-iiii

Solum potest inquiri, quanta debeat osso bonitas prædicti finis, ut eamdelectatiopeni^gj honestet ? Non enimquælibel ad id sufficiet; nam si filius absoluto et simpliciter delectetur de morte patris præcise quia in hæreditatem successit, non omnino a malitia excusabitur : quoniam talis delectatio ostendit pluris haberi a filio hæreditatemperceptam, quam vitam patris. Oportet ergo ul finis juxta prudentis æstimationem plus afferat de ratione boni, quam nocumentum de ratione mali, seu quam sit bonum illud, quod per nocumentum tollitur, aut impeditur. Unde licitum erit delectari de morte tyranni, imo el cujuslibet particularis personæ, quando sine illa salus, libertas, aut pax communitatis haberi nequit. Et a fortiori licebit delectari de quolibet temporali damno propter salutem animæ propriam, velallenam,quæex tali damno resultet. Imo de malo negative æterno, qualis est annihilatio alicujus reprobi, possemus licite delectari. ut ita saltem æternum positivum malum damnationis effugeret : sicut possemus delectari, quod talis homo non fuisset genitus, cum melius esset ei si natus non fuisset. At non licebit filio, ut dicebamus, absolute et simpliciter gaudere de morte parentum, ut succedat in hæreditatem : neque uxori de morte viri, ut alteri nubat, vel ulsine ejus consortio commodius temporalem vitam transigat : et sic de aliis similibus.

MalL3il /

44. Diximus *absolute et simpliciter :* nam Acimd· duplex est delectatio : alia, quæ oritur ex rer?ia eo, quod appetitus affectu perfecto et absoluto, ac quantum est ex se efficaci inclinatur in rem, quæ delectat, adeo ut si licite posset, ad ejus exequulionem tenderet : qui sane affectus tunc adest in appetitu, quando talis res attentis omnibus pluris habetur, magisque appretiatur, quam ejus oppositum. Alia vero, quæ oritur ex affectu quodam imperfecto, et etiam quantum est ex se inefficaci, et secundum quid : quia licet appetitus attenta hac vel illa ralione inclinetur ad objectum, de quo delectatio sumenda est, absolute tamen omnibus inspectis potius illud aversatur : ct ideo quamvis licite posset, nequaquam ad ejus exequutionem concurreret. Quoniam licet ex hoc, vel ex illo capite prædictum objectum in appetentisæstiraationepræferaluropposito, vel alicui rationi in eo repertæ : attamen absolute, et attentis omnibus illi posthabetur. Ex hac duplici delectatione illa prior est talis absolute et simpliciter propter similem mtlem affectum, cui innititur : et do ea tantam loquuli sumus, cum diximus requiri ad hoc, ut licita sit, præstanliorem finem, quam sil illud bonum, quod por nocumentum, de quo capitur, tollitur, vel impeditur. Posterior vero tantum est delectatio secundum quid, et valde imperfecta, ad quam honestandam non exigitur tanta boni! is in prædicto fine. Et ita hoc posteriori modo non erit illicitum, quod filius de morte patris delectetur, ut hæreditatem adeat, subditus de morte prælali, ut dignior succedat, uxor de morte viri, a quo vexabatur, ut meliori nubat.

Veniamus ad nocumenta spiritualia. Circ^■-caquæ maxime cavere oportet, ne vel de-2 lectatio terminetur ad aliquid objective malum : vel ortum habeat ex aliquo affectu pravo erga personam. Facilius namque utrunque, vel alterum vitium incurret, qui inhujusmodi nocumentis absque magna circunspectione delectationem sumeret, quam in solis temporalibus. Prædicla autem nocumenta ad hæc reduci poterunt : reprobationem ab ælerno faciam, damnationem in tempore, gratiæ amissionem, denegationem auxiliorum Dei, et peccati permissionem. Porro unumquodque ex istis potest diversimode accipi. Nam reprobatio potest sumi rei pro illa, qua Deus adhuc ante prævisa demerita reprobos a regno exclusit, eisque beneficium æternæ prædestinalionis denegavit : quo pacto solum habet rationem negationis beneficii indebiti juxta ea, quæ in tact, de prædestinat. disp. 8, diximus. \el pro destinatione ad prenam æternam, quam Deus, post prævisa reproborum peccata, et eorum impoenitentiam finalem, unicuique taxavit : qua ratione est actus justitiæ punitivæ. Similiter damnatio potest sumi vel pro statu ipsius reprobi, in quo, et ratione cujus per mortem æternis suppliciis traditur : qui quidem status claudit in se finalem impoenitentiam elobstinationem in malo, proindeque necessario est aliquid malum objective : vel pro ipsa traditione justitia Dei facta, quæ est bona et honesta. Polestque hæc comparari vel ad personam reprobi secundum se, vel ad prædictum statum, seu ad personam reduplicative ut statui illi subjectam. Amissio quoque, seu privatio gratiæ et dicit aversionem a Deo voluntariam peccatori, secundum quam rationem constituit peccatum ejus habituale, ut dicemus in hoc tract, estque proinde mala objective : et dicit destitutionem maxima cujusdam perfectionis, quam Deus a peccatore propter peccata aufert : sicque est pœna, et bona objective. Quæ etiam potest conferri vel cum persona, cui infligitur secundum se, vel cum peccato, propter quod infligitur, adeoque cum ipsa persona ut affecta tali peccato. Denegatio auxiliorum, quibus *a* peccato resurgendum est, et potest esse pœna ejusdem, vel alterius peccati, et negatio beneficii indebiti : hoc secundo modo reducitur ad reprobationem ante prævisa demerita, primo vero ad reprobationem post illa prævisa. At denegatio auxiliorum, quibus cavendum peccatum, spectat ad ejus permissionem. Hæc autem potest etiam considerari,.vel prout ex Dei misericordia ordinatur ad majus bonum peccatoris, sicut in prædestinatis : vel ut esi reprobationis effectus, ut accidit reprobis.

45. His suppositis, perspicuum estne-Quiddc mini licitum esse delectari quovis modo de æjæ™. alicujus damnatione, ut dicit statum obsti- lione nationis, et finalis impoenitentiae^ neque de privatione gratiæ, ut dicit aversionem a Deo, quia hæc, ut diximus, intrinsece sunt mala objective. Deinde si loquamur de delectatione absolute et simpliciter tali, de nullo ex enumeratis nocumentis in persona viatoris delectari licet, præter quam de illa peccati permissione, quæ ex Dei misericordia ordinatur ad majus bonum ejusdem,qui peccat. Ratio est: quia ex lege charitatis tenetur unusquisque velle suo proximo quantumvis depravato, dum tamen in via est, bonum simpliciter, quod est ælerna beatitudo: adeo ut si necesse sit, propriam vitam temporalem pro ejusmodi bono exponat: non stat autem cum hac absoluta volitione delectari absolute et simpliciter de aliquo illorum, quibus talis beatitudo impeditur, sicut sunt cætera, quæ diximus, præter prædictam permissionem, et quæ ad eam reducuntur. De ipsa vero permissione respectu alterius licitum erit absolute delectari,cum ipsa per se bona sit, et inspectis omnibus cedat in majus bonum illius. Diximus *respectu alterius:* quia respectu proprii peccali nemini licet vel desiderare permissionem, vel de ea gaudere, cum potius teneatur facere quantum potest ad ipsum peccatum impediendum, et ad dolendum de illo.

.Si autem loquamur de delectatione se-Quid de eundum quid, et inefficaci, licitum erit de-re$^' lectari de reprobatione cujuscunque facta P05! post prævisa demerita, et finalem impeeni- S ? tentiam, et de damnatione illa, quæ dicit ri,a

exequutionem divinæ jastifiæcirca eandem impoenitentiam : imo el de ablatione graliæ, auxiliorumque negatione ut habente rationem pcenæ : quatenus haec omnia referuntur ad ipsa peccata, vel ad personam ut illis infectam : secus vero si relatio fieret ad personam immediate et secundum se. Quod est dicere licitum esse delectari in eo, quod Deus peccata, donec sunt et non retractantur. puniat, puniatque peccatorem, donec subesse vult ipsis peccatis, etiam si hoc sil in perpetuum : at non esse licitum delectari, quod persona peccatoris vel independenter a peccatis ralione sui puniatur, vel ei insint peccata, ob quæ debeat puniri. Et ratio videtur perspicua: nam in prima delectatione neque adest ex parte objecti aliqua malilia. sed potius boni actus divinæ justitiæ: neque ex parte ejus, qui delectatur. ostenditur aliquis pravus affectus ad peccatoris personam, vel naturam, quam odio habere non licet; sed solum ad ipsa peccata, et ad voluntatis perversionem, seu obstinationem, quæ aequissime odio prosequimur: in secunda vero ostenditur prædiclus pravus affectus ad personam secundum se, et non tantum ad peccata : et ideo saltem ex hac parte esi illicita talis delectatio.

Quia ω»'π'ιΐ prævisa?ad

De reprobatione autem ante prævisa demerita, et de denegatione auxiliorum vel vitanda peccata, vel a lapsu resurgendum, et etiam de permissione, quæ est effectus prædictæ reprobationis, prout hæc habent dumtaxat rationem negationis beneficii indebiti, non erit licitum delectari habito respectu ad particularem et determinatam personam: ut quod Deus prædicta beneficia negaverit Petro, quæ non negavit Joanni : præsertün nullaprecedente suppositione. Quia ea delectatio ratione prædictæ determinationis ostenderet animum inimicum et male affectum erga talem personam: cum non aliunde in hominibus oriri possit, quod qui se ita delectat, prædictam beneficii denegationem ad Petrum potius quam ad alium ex possibilibusdeterminet. At licitum erit delectari, quod Deus aliquos vage et in communi reprobaverit, ut in hoc maxima ejus libertas, et circa prædestinatos liberalitas, ac misericordia reluceat. Imo si præcedat suppositio, quod Deo placuit Petrum reprobare, licebit de hoc gaudere, præcise quia ipsi placuit, et sub respectu ad istam Dei complacentiam : non vero absolute, autprævie ad talem suppositionem et respectum. Quod alii explicant dicendo licitum osse delectari in eo, quod placuerit volunt iti divinæ reprobare v. g. Petrum, si ipsa Dei complacentia objective præcedat nostram delectationem, quasi prius cogitemus Deo sic placuisse, et deinde gaudeamus proptcrea solum quod illi placuit. Secus tamen si nostra voluntas præcedat optando ut Deo sic placeat, et gaudens quod ita placuerit, sicut homo optabat. Circa hæc tamen, et alia quæ in hoc tertio § diximus,videri debent quæ docent Theologi in discussione illius difficultatis, utrum voluntas nostra teneatur conformari divinæ in volito, aut saltem hoc sit laudabile quod velit quicquid vult divina? De quo D.p.n», Thom. in 2, disp. 48, quæst. unica ari. 3et^ -l et quæst. 23 de vcril. art. 7 el 8, nec non Atar supra quæst. 19, art. 19; ibi Medina, Alvar. Montesinos, ct alii expositores rem examinant.

§ IV.

Quarius, el quintus casus deciditur.

46. Quarius casus exemplificalur turn in vidua, quæ delectaretur de copula habita tempore conjugii : tum in sponsa de futuro, quæ ante ratum matrimonium delectetur decopula futura post illud. Quamvis enim utraque actio pro tempore conjugii, quo exercita, vel exercenda est, et similiter delectatio eodem tempore habita, vel habenda licita sit ; merito tamen dubitatur, utrum nunc, quando tempus illud jam præteritum est, vel adhuc futurum, licitum sit delectari de tali copula, ut præterita vel futura? Quod enim de prædicta copula cogitata ut præsenti eis delectari non liceat citra dubium est. Non est autem circa difficultatem propositam omnium eadem sententia. Imo aliqui diversimode de uno, ac de alio exemplo loquuntur : alii utrunque parificant. Quidam distinguunt inter delectationem, quæ est actus appetitus sensitivi, et illam, quæ est actus voluntatis, negantes de una quod de alia concedunt : quidam vero superfluum judicant ad præsens eam distinctionem, putantes eandem rationem esse de utraque delectatione. Et quia res non magni momenti est, quod allinet ad primum exemplum, sit conclusio.

Non est peccatum saltem mortale, quod1--· vidua sibi complaceat de copula præterita, sive illa complacentia sit solius voluntatis, sive etiam sensitivi appetitus : dummodo id non fiat cum motibus libidinosis, et delectatione

talione venerea. Diximus *saltem mortale:* quia si desit finis honestus, ex hoc saltem defectu erit peccatum veniale ; si vero adsil. erit actus bonus. Ita Cajelanus torn. 3 gopuscul. tract. 14, cap. 2, Sylvester verbo *ddidatio* quæst. 3, Navar. insum, cap. 16, quos multi alii sequuntur. Ratio nutem quoad primam partem habetur ex doctrina a nobis tradita: quia objectum prædictæ complacentia? non est aliquid mortaliter peccaminosum, sed potius oxistente bono fine, licitum et honestum : talis quippe est copula maritalis pro tempore conjugii : neque aliunde apparet aliqua circunstantia prava, per quam complacentia ad illud terminata vitiari possit : cum ergo omnis complacentia in bonitate vel malitia conditionem objecti sequatur, ut dub. I ostendimus, non est quo pacto hæc, de qua loquimur, possit esse peccaminosa saltem mortaliter. Et confirmatur : nam si quis dum erat judex licite latronem suspendit, nemo dicet peccaturum mortaliter, si postquam judex esse desinit, betetur de tali suspensione propter finem et bonum justitias: ergo similiter in nostro casu : est enim par ratio, ut intuenti constabit.

Secunda vero pars, nempe peccatum esse mortale complacere de prædicta copula per delectationem veneream, insurgentibusque motibus libidinosis, qui hujusmodi delectationem concômitantur, inde liquet : quia talis delectatio, el motus secundum se est peccatum mortale, nisi excusetur per matrimonium : ut autem sic excusetur, debet eidem matrimonio coexistere, nec sufficit si illud jam præteritum respicial. Eo præsertim quia delectatio venerea secum afferens prædiclos motus duo habet, nempe et respicere præteritam copulam, quatenus oritur ex ejus apprehensione, et inducere, ac disponere ad copulam, vel pollutionem de novo habendam : imo dicitur, quod est jam inchoata pollutio : unde sicut hæc, et copula de præsenti habenda respectu viduæ tenitus esset illicita, sic etiam prædicta deeclatio illicita erit a circunstantia istius effectus. Accedit quod cum quis cogitans de copula præterita delectetur veneree, licet speculative cogitet illam ut præteritam ; praclice tamen cogitat ut præsentem, quia apprehendit eam ut sibi conjunctam : ex qua conjunctione, et apprehensione oritur talis delectatio. Quæ rationes non militant in alia complacentia de præterita copula, quam viduæ permisimus imiminem a libidinis commotione : quippe talis compta-cenlia solum habet respicere copulam maritalem ut præteritam et distantem, neque ex se ad aliquem effectum pravum disponit, vel inducit.

Si autem dicas, non posse appetitum sensitivum delectari circa copulam quancunque, nisi delectatione venerea, ac proinde vel hanc, vel nullam debemus ei permittere. Respondetur id falsum esse : quia ut disp. præced. num. 260 tetigimus, dabilis est in eo alia delectatio magis immaterialis a libidine abstracta, quæ licet terminetur ad copulam præteritam ; non tamen propter se, neque ut delectabilem, sed præcise ut utilem ad finem honestum altiorem, qualis est filiorum possessio. Fatemur autem, quod si delectatio sistat in ista copula, et ejus delectabilitale,, raro vel nunquam erit immunis a libidine, et venere : ut de complacentia pollutionis naturaliter evenientis sistente in ejus delectatione, diximus num. 40.

47. Circa secundum exemplum animadvertendum est, copulam futuram posse considerari dupliciter vel secundum *esse,* quod habebit in se ipsa tempore futuro : quod quidem *esse* de præsenti non habet : imo positive tale esse excluditur a præsentia, eo ipso quod apprehenditur copula ut futura : vel ut actu habet esse in suis causis, ex quarum determinatione modo de præsenti habet, quod sit fulura, et determinationem ad essendum ipso tempore futuro. Deinde nota delectationem necessario postulare objectum aliquo modo possessum : quia hæc est ejus natura, ut sit quies appetitus in bono : appetitus autem non quiescit sine aliquali rei possessione. Unde quod apprehenditur non ut præsens, sed omnino ut futurum, sicut per ipsam fulurilionem excluditur omnino a ratione possessi secundum *esse,* quod habebit in se, excluditur similiter a ratione delectantis secundum prædictum *esse.* At voro secundum determinationem, quam habet ad essendum ex vi causarum, per quam redditum est futurum, et secundum *esse,* quod habet in ipsis causis media tali determinatione, potest esse delectans : quia totum hoc est quid præsens, *et* possessum.

His suppositis, dicendum est, sponsis ante matrimonium ratum licitum esse delectari de copula futura secundum *esse,* et determinationem, quæ habet in causis ; non autem secundum *esse,* quod habebit in se a causis extracta. Itaque licet eis complacere de fuluritione copulæ, seu quia copula Conclusioalia

erit, el quia res sunt in tali statu, et determinatione ut sil futura : at non licet eis delectari sumendo complacentiam immediate ab ipsa copula, quæ in fuluroeril, sicut Prdmturlicebit inito matrimonio. Prima parsconclusionis est satis jterspicua, et ut credimus, a nemine negabitur. Nam copula post matrimonium ratum futura inter sponsos est quid licitum nullam deformitatem includens, et alias secundum casc, quod habet in causis, seu secundum determinationem ad essendum. quam in eis sortitur, est aliquid præsenset possessum : potest ergo prout sic sufficienter terminare delectationem,sine eo quod talis delectatio ex capite aliquo vitietur, præsertim existente bono fine, ul supponimus. Imo deficiente hoc fine.sistendoquein sola delectatione futurilionis copulæ, vel in terminatione ad copulam, et ad delectationem cum ipsa tempore matrimonii habendas, non credimus adfuluram majorem malitiam, quam venialem. Nisi forte dum de prædicta copula et delectatione futuris cogitatur, earumquefuluritio placet, adsit in appetitu sensitivo delectatio venerea, scilicet cum motibus libidinosis : hæc namque voluntarie capta in solis actu conjugatis potest a mortali excusari, ut jam diximus.

Probjtur secuinJd- 48. Secundam partem assertionis pauci luentur : forte quia plures non distingunt, ul distinximus, inter delectationem de futuritionecopulæ, et de ipsa copula, prout erit in se. Sed nobis valde efficaciter probatur : nam eo ipso quod prædicta copula delectet secundum *esse,* quod habitura est in se, non proponitur appetitui ut futura, ipsaque futurilione præsentiam, et possessionem excludens : quippe hoc modo proposita nequaquam pariet sui delectationem, sed concupiscentiam et desiderium : si igitur delectat, signum est apprehendi ut præsentem, conjunctam, et indislantern ; vel positive includendo ipsam præsentiam, vel saltem negative non illam excludendo, sed cogitando ipsam copulam secundum se : in quo ipso practice repræsenlatur ut conjuncta apprehendenti : atqui hoc modo cogitata est mala objective : non enim ut sic refertur ad tempus futurum, in quo licebit, sed magis ad præsens, vel ad nullum, quo pacto est illicita : igitur nequit talis delectatio a mortali excusari.

Objcciio. Nec refert si dicas, probari hac ratione (contra conclusionem præcedentem) nec viduæ esse licitum delectari de copula præterita : quia si apprehenditur ut præterita, excluditur a ratione objecti delectantis, quod est solum præsens : si autem nonni præterita, sed vel secundum se, vel ul præsens, apprehenditur ut illicita. Respondeluri-.rt enim apprehensionem rei ut præteritænon omnino extrahere illam a ralione objecti delectantis : quia quod semel præsens,el in possessione fuit, adhuc postquam physice praeteriit, conservat quodammodo denominationem possessi ex respectu ad præsentiam, quam habuit : hoc autem sufficit, ut etiam apprehensum sub ralione præterili delectare possit : quia objectum deleo talionis in tot a sua latitudine claudit qaicquid habet aliquo modo rationem possessi: quiescit enim appetitus, non solum quia habet præsentem rem prius desideratam, sed etiam quia fuerit illi jam præsens.Cæterum futurum secundum r.w, quod in se habebit, quia nunquam fuit sub possessione, nequit ullo modo *possessum* denominari, etiam per habitudinem ad possessionem, sub qua postea erit ; atque adeo quandiu futuritio, el distantia ab ejus apprenhensione non excluditur, omnino est extra objectum delectationis : si autem excluditor, induit jam rationem illiciti.

49. Quintus casus quærit de delectatione d® objecti absolute illiciti pro quovis tempore, apprehensi tamen sub conditione, qua esset licitum : ut si Monachus v. g. delectetur de copula, quam licite haberet cum Maria casu quo non esset .Monachus, sed ejus maritus, cogitata ea copula in illo statu conditionali conjugii : ita quod delectatio absolute et de facto insit ; conjugium vero sub conditione tantum non purificanda. Et quidem consensum in eam copulam sub prædicta conditione omnes liberant a peccatu, el non pauci etiam actum simplicis desiderii ; licet hoc posterius aliqui negent (nec sine fundamento) quoties desiderium terminatur non ad conditionem ipsani (quæ aliunde poterit licite, aliquando non nisi illicite desiderari) sed ad rem positam sub conditione: de quo potest videri Lorca in præsenti disp. u» 28, post 3 memb. dub. 2. Cæterum de delectationecommuniter hoc negatur. Rationem tradit Cajelamis opusc. cit. cap. I, ex disparilate, quæ versatur inter delectatiorfem et consensum, quod iste ex natura sua habet ut possit esse actus conditional^ proindeque terminari ad objectum, etiam si neque sit, neque esse apprehendatur, sed quia esset, posita hac vel illa conditione sive purificabili, sive impossibili delectatio vero ex propria ratione est actus absolutus, lutus, et ideo nisi in objecto absolute approhcndalur bonitas delectans, nequit ad illud terminari. Quocirca (ut bene inquit Lorea) qui in objecto, cui apponitur conditio, putat st·delectari bonitate dependente ex conditione, fallitur re vera, quia non delectatur nisi ab eo, quod absolute ibi esse apprehenditur : et quia hoc in nostro casu est illicitum, nequit non vitiaro delectationem.

*1· 50. Hanc tamen rationem et discrimen ^impugnat Vasquez disp. 114, cap. 2, et ex M illo Sanchez citato cap. 2, num. 31. Quia ■ᶜᶜ sicut delectatio inesl de facto, et non suspenditur usque ad adimpletionem conditionis, ita consensus de facto adest voluntati. elInonexportai conditionem adimpleri : non enim est sermo de consensu, quem haberet voluntas purificata conditione, sed de alio, per quem jam de facto afficitur ad objectum cogitatum, prout sub conditione esset : ergo quantum ad hoc par est ratio •le utroque actu : atque a leo eodem modo ulerque dicendus est vel *absolutus,* vel *condilwnalis.*

** Sed frivola est impugnatio, proceditque «t. ex sinistro intellectu rationis. Non enim ^"consensus ideo dicitur a Cajetano *condilionatus,* quia de facto non sit, esset autem purificata conditione : sed quia licet de facto existât in voluntate, adeoque ex hac parte possit dici *absolutus ;* attamen in termino, quem respicit, non postulat, ut de facto detur, vel sit possibilis existentia adhuc secundum existimationem consentientis, sed salis est si talis existentia vel daretur, vel dari posset sub aliqua conditione : de qua non curatur an sit, vel non sit ponenda: et ideo licet sit absolutus ex parte subjecti, est vere conditionalus ex parte objecti. Cæterum delectatio dicitur actus absolutus utroque modo : quia eo ipso quod existât de facto, postulat ut de facto detur in objecto, vel dari existimetur illa ratio, ad quam debet terminari. Esse vero hoc discrimen inter prædictos actus suadet uniuscujusque natura. Nam consensus, et dissensus, qui sunt actus voluntatis, nihil aliud requirunt ex parte objecti, nisi approbationem, vel reprobationem judicii intellectus : et ideo quicquid de facto intellectus judicio suo approbaverit, vel reprobaverit, potest voluntas ferri in illud consentiendo, aut dissentiendo : constat autem intellectum posse approbare, aut reprobare non solum ea, quæ de facto sunt, vel orunt, vel esse existimantur ; sed etiam quæ neque sunt, neque erunt ; essent tamen sub hac vel illa conditione : sicut de his omnibus potest de facio judicare. Consequenter ergo voluntas poterit circa ea consentire, aut dissentire : quod nihil aliud est, quam accommodare se judicio approbativo, vel reprobativo intellectus, et illud sequi. Cæterum delectatio essentialiter est quies appetitus, et ideo in id solum terminari potest de facto, quod habet do facto appetitum quietare : nihil autem qnictat præcise quia esset, sed tantum quia est, vel fuit : ergo illud dumtaxat, quod apprehenditur absolute esse vel fuisse, potest delectationem terminare.

Accedit, quod delectatio eo ipso quod sit quies appetitus, debet esse respectu rei possess# : antecedenter enim ad possessionem, appetitus solum cupit, el desiderat, nequaquam vero quiescit : eodem ergo modo adesse debet possessio vel praesentia rei, sicut adest delectatio : ergo vel hæc non dabitur de facto in appetitu, vel ratio terminativa apprehendi debet ut absolute alliciens objectum. Et juxta hunc sensum recle accipitur illa regula, quod *conditionalis nihil ponit in esse,* adeoque conducit, ut appetitus delectetur de facto : quia cum delectatio eo modo quo est, postulet possessionem, vel existentiam rei saltem negative, ubi hæc de facto nullo modo apprehenditur quod sit, sed solum quod esset, adimpleta conditione, nequaquam ponet illam de facto; sed solum poneret casu quo conditio adimpleretur. Diximus *saltem negative:* quia licet delectatio perfecta postulet, ut præsenlia objecti positive sit in cognitione : ad aliquam tamen imperfectam satis est, quod objectum apprehendatiirabsolute secundum se non excludendo positive præsentiam per cognitionem : sicut excluditur quoties apprehenditur vel determinate ut futurum, vel ut existens tantum sub non exislenle conditione.

51. Confirmatur vis rationis proposite, conflr- Nam ita se habet bonum apprehensum sub ma,i0· conditione non existente ad delectandum, sicut malum simili modo apprehensum ad contristandum : sed hoc nullam de facto parit tristitiam : ergo neque illud delectationem. Major constat : nam delectatio, et tristitia sunt affectus directe contrarii, et contrariorum eadem est ratio : unde quod unus ex prædictis affectibus servat circa bonum, debet alter servare circa malum. Minor vero inde liquet : quia quantumvis aliquis v. g. Religiosus tristari velit, cogitando de peccatis non commissis, quæ tamen committeret, si maneret in sæculo,

nnllum do eis experietur dolorem : sedgau debil, quod non adfuerit conditio, cujus absentia. auferendo peccata materiam doloris abstulit. Quod si in simili cogitatione aliquando videamur nobis dolore affici, nequaquam iste sumitur de peccatis ut stantibus sub prædicta conditione ; sed quia quasi conditionalis obliti cogitamus ea. ac si absolute fuissent commissa vel a nobis, vel ab aliis, quibus ex charitate condolemus : aut quia cogitamus Deum offensum absolute, non curando de conditione, vel a quo sit offensus. Forte etiam dolemus non de prædictis peccatis secundum c.w, quod haberent in se. si committerentur, sed do defectibilitate, el peceabilitate nostra, in qua sicut in causa continentur, quæ tanta est, ut nisi Deus sua gratia præveniret, et auferret occasionem, in actum peccandi prodiret.

Ita ergo ubi proposito aliquo objecto delectabili illicito, addimus conditionem, sub qua liceret, quæ n ›n purificatur, si semel ibi est delectatio, nequaquam sumitur de prædicto objecto ul conditionato, sed de eo secundum se, quasi conditio adjecta non fuisset : ac proinde nequit non esse peccaminosa. Vel etiam poterit sumi non de objecto secundum se, neque ut affecto conditione, sed de aliqua alia ratione absolute existente : ut quia res sunt in tali statu, ex quo conjicitur aliquod commodum futurum, si conditio purificaretur. Tunc vero si ea ratio licita et honesta sit, delectatio quoque licebit, v. g. cogitans quis de copula, et cohabitation? cum Maria sub conditione «i *essetejus uxor.* poterit licite delectari nonde ipsa copula, vel cohabitat ione, sed quia Maria adeo ipsi sit affecta, adeo ipsa nobilis, pulchra, honesta, et virtuosa, ut si conditio purificaretur, ejus consortium præ aliis foret sibi delectabilius. Quod vero aliqui distinguunt inter delectationem, ut est actus appetitus sensitivi, vel ulest actus voluntatis, parum refert ad præsens : quia hoc quod est ferri ad objectum propositum absolute, et non ut sub conditione, non oritur ex specialibus sensitivi appetitus, sed ex natura delectationis, quiaest quies in bono possesso : hæc autem ratio æque militat in voluntate, sicut in prædicto appetitu, atque adeo de ulriusque delectatione quoad præsentem casum est eodem modo philosophandum.

Antmadversm. 52. Pro pleniori vero ejusdem solutione aninladvcrtere oportet, esse quædam objecta, quæ ex sua communi ratione, secundum quam delectant, important deformitatem, licet per aliquam conditionem si apponeretur, possent ab ea denudari (quaenim per nullam conditionem denudari possent, frustra el inaniter illis conditio apponeretur, de quibus diximus num. 21) unde eo ipso quod absolute et non ut sub tali conditione accipiantur, sunt mala objective. Hoc modo se habent actus venereus, actus vindicta), actus occidendi, ot similia : quæ quidem ex sua ratione sonant in malum, el deformitatem offerunt ; impedietur tamen si actui venereo addatur conditio matrimonii, vindicta), el occisioni quod liant a judice in defensionemjustitiæ. In istis ergo procedit doctrina hujus casus : quia cum conditio positive sit necessaria ad impediendam deformitatem, delectatio veru non attendat conditionem, quæ non existil, nequit licite ad ea terminari : quippe attinget illa absolute secundum se, quo pacto sunt mala; et non ut vestita conditione, a qua dumtaxat redderentur non mala. Alia autem sunt, quæ tametsi ut licite exequutioni mandentur, debeant associari aliqua conditione, non lamen ex sua communi ratione, secundum quam delectant, malitiam afferunt, sed sonant absolute in bonum, quousque positive concipiantur, vel exerceantur privata et destituta tali conditione. Hoc modo se habent *condonari, confd-innes audire, judicis munus gerere,* el similia, quæ non a quolibet licite exercerentur , sed a certis personis in id munus aptis, facultalemque habentibus : et ideo si ab ineptis, vel sine facultate fiant, vel fieri concipiantur, sunt mala objective, proindeque non licet de eis sic conceptis delectari. At quia ex sua communi ratione non important malitiam, si secundum eam cum præcisione concipiantur, etiam non adjecta expresse conditione, dummodo neque exclusa, servant bonum conceptum objeclivum. In istis ergo non militat praecedens doctrina : quia cum secundum se absolute concepta licite delectent, parum refert ubi sub conditione proponuntur, an delectatio attendat illam, vel non? quippe sive attendat, sive non attendat, dummodo non excludat, non terminabitur ad aliquid illicitum.

» V.

Enodatur sexta difficultas.

XI. Accedit sextus casus majori controversi® expositus propter non pauca falsa, et impugnationi obnoxia, quæ in ejus decisione profert Vasque/, disp. 11'2, cap. 2. Sed nos ab istis moralibus jam egredi cupientes curabimus non multis difficultatem absolvere. Casus ergo est, an delectatio non tantum sumat malitiam ab objecto, sed etiam ab ejus circunstantiis, ita ut ultra illam, «piam ex objecto capit, tot aliis inficiatur malitiæ speciebus ; quot fuerint circunslanliæ prædictæmutantes speciem. V. g. delectatur quis cogitans de copula cum Maria sibi consanguinea, et alterius conjuge: in hoc objecto ultra deformitatem luxuriae, seu simplicis fornicationis, quæ est propria ipsius objecti, datur duplex alia : nempe inccestus ex circunstantia consanguinitatis, et adulterii ex circunstantia uxoris alienæ. Simile esset, si delectaretur decopulacum consanguinea moniali, aut castitatis votum habente : nam ultra deformitatem luxuriæ ipsius objecti propriam, esset in eo deformitas inccestus ex eadem circunstantia consanguinitatis, et deformitas sacrilegii, vel irreligiositatis excircunstantia voti. Quæritur ergo an talis delectatio ex omnibus prædictis sumat species malitiæ, sitque proinde in triplici specie peccati, nempe fornicationis, inccestus, et adulterii, vel sacrilegii, sicut esset actus exterior, et propositum efficax : vel solum exilia deformitate, quæest objecti propria, adeoque non sit nisi in specie simplicis fornicationis. Hoc posterius affirmat Vasquez loco cit. et tribuitur Angelo verbo *luxuria* num. 5, idque juniores nonnulli postea defendere adnituntur. Sed primum docent communiter Theologi.

Pro cujus intelligentia nota, multipliciter posse occurrere alicui objectum illicitam, in quo delectatur, v. g. accessus ad non suam : nam potest occurrere sola mulier vage et in communi sine determinatione neque ad certum statum conjugalæ, vel monialis, etc. neque ad certam personam Joannam, Mariam, etc. el in tali casu non est quæstioni locus: quia prædictum objectum sic cogitatum nullæ afficiunt circunstantiæ, neque est in eo alia deformitas præter illam, quæ est propria ipsius objecti. Vel potest cogitari mulier determinata solum ad certum statum, utconjugatæ, vel monialis sine personae determinatione. Et neque in istocasu credimus adesse quaestionem. Quia dum quis ut delectetur, specialiter objicit sibi illum statum, nihil aliud determinando, satis ostenditur moveri in sua delectatione ex affectu speciali ad ipsum statum. I'rarserlim quia ubi non determinatur persona, non occurreret illa status conditio, nisi data opera quaereretur: ei autem quaeritur data opera, proculdubio est ratio motiva : quam et ipse Vasquez fatetur conferre suam malitiam delectationi. Tertio potest sibi occurrere mulier determinata in individuo ul Anna, vel Maria, etc. quæ quidem est ipsi consanguinea, et est alterius uxor. Potestque taliter occurrere, ut vel circunstantiæ istæ ignorentur, aut earum subeatoblivio : vel expresse cognoscantur. In quo adhuc distinguendum est : nam vel tales circunstantiæ se habent ut ratio motiva : ita quod accessus ad talem mulierem specialiter delectet ex eo quod est consanguinea, aut conjugata, irrogatur - que ibi irreverentia sanguini, aut injuria marito. Vel solum delectet quia mulier pulchra, venusta, gracilis, etc. prædictis aliis circunstantiis quasi concomitanter se habentibus. Et quidem si circunstantiæ nedum expresse occurrant,sed etiam moveant, absque dubio tribuent malitiam, ut dicebamus : sicut etiam si invincibili ignorantia , vel oblivione tegantur, nequaquam eam tribuent : quia talis ignorantia, aut oblivio apud omnes excusat a malitia. Quinimo etiamsi ignorantia esset vincibilis, dummodo non affectata ad liberius peccandum aut crassa sive supina, credimus excusare prædictam delectationem a malitia circunstantiarum, quæ ita ignorarentur. Quia cum illa non afferat effectum aliquem nocivum, sed in solo affectu interno sistat, non videtur inducere obligationem ita perscrutandi eas circunstantias, quæ non ipsæ se offerunt, ut propter illas talis delectatio derelinquatur. Seclusa autem ea obligatione, prædictæ circunstantiæ nequeunt dici *cognilx,* aut *volitx* adhuc virtualiter, vel interpretative, ut in simili diximus disp. præced. num. 244, quæ tamen cognitio et volutio necessaria erat, ut malitiam conferrent.

54. Restringitur ergo præsens difficultas adillumcasum, in quo tam objectum,quam circunstantiæ, seu tam persona, quam status ab appetente cognoscuntur ; nec tamen circunstantia est ipsa ratio motiva, sed ei

assistens, et illam concomitans. Et in hoc casu ita depicto, qui frequenter obvius est, non vero in alio ubi circunstantia est ratio motiva, qui raro usnvenil, loquuntur Theologe dum asserunt communiter, prædictam delectationem sumere malitiam a circunstantiis, et non a solo objecto. Quorum plures adduximus dub. 1 hujus disp. num. 3, et alios non paucos reperies apud Salas Priru disp. 6, sect. G, num. 58. Probatur primo : mtUlS nam ^atth. a(l antiquum præceptum non *mxchaberis* addit Christus : *Ego autem dico cobis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam. jam mrehatusest eam in corde.* Quo loci ipse affectus interior, et cordis delectatio circa conjugatam vocatur *mrcl, ia,* et non tantum *fornicatio :* ac proinde habet malitiam non solum ex objecta, sed etiam ex circunstantia conjugii. Et licet ab aliquibus exponatur de affectu efficaci, qui est cum consensu in opus, ab aliis tamen intelligitur desola delectatione, etiam si accedendi ad opus animus non sit. Ita Chrv- thrys. sostomus homil. 17 in Matth. ubi animadvertit. propterea Christum non dixisse qui concupierit ad adulterandum, sed qui viderit ad concupiscendum : quia illud prius denotaret affectum efficacem ; hoc autem posterius solum dicit simplicem complacentiam, et delectationem : ut recte vidit ipse Vasquez disp. 109, ubi Chrysostomi verba adducit. Eodem modo exponit præ- Hilar. dictum locum Hilarius can. 4, ubi ait, quod in Evangelio affectio adulterio sequatur : quia ejusdem malitiæ censetur delectatio morosa de cogitato adulterio, ac ipsum adulterium opere consummatum. Eandem Uberi. ffuoiIut* expositionem habet Albertus magnussuper prædictum caput Matthæi.etalii.

Potestque non incongrue confirmari ex Jcrem.5. *^0 ^rem*æ δ : *Saturavi eos, et mxchati sunt,* etc. ad ostendendum vero in quo sint mæchati, additur statim: *Unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Qui locus quamvis possit intelligi de actu desiderii, et sit sensus *unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat,* id est. illam deperibat, et desiderabat ; recte etiam exponitur de morosa delectatione./Zinnire enim etiam significat delectari, et exultare, juxta illud Isaiæ.24. Isaiæ 24 : *Hinnient de mari.* Quia enim equi ex memoria venereæ delectationis hinnire, et exultare solent, recte translatione desumpta ad homines, ii, qui in cogitatione uxoris alienæ delectantur, hinnire dicuntur : et hoc reputatur illis pro adulterio, quia ejus malitiam continet.

Secundo probari posset : quia si delec-p^n talio morosa non sumeret malitiam a cir- 113 cunstanliis, necessarium non esset eos in confessione explicare, ut videtur per se notum : hoc autem contradicit communi consuetudini, et usui fidelium.quorum nullus audet prædictascircunstantiasreticere: ergo, etc.

55. Sed ut rationem tradamus a priori, animadvertendum est, quod quemadmodum cum delectamur de aliquo objecto illicito, ad hoc ut verificeturappetitum ferri inejusdeformit.item,et eam attingere, atque amplecti, ab ipsaque inquinari, non est necesse ul ipsa deformitas moveat ad delectationem: deformitasenim non potest esse ratio motiva quia nemo respiciens ad malum operatur, neque ab ipsa mali ratione movetur. Sed dicitur ferri in talem deformitatem, quia cum illa sit ratio, propter quam prædictus appetitus ab objecto retrahi deberet, non ideo retrahitur ; sed ea non obstante fertur in illud affectus delectabilitate, et bonitate apparente in tali objecto, praeeligitque simili delectatione non carere potius quam a deformitate illa non inquinari : ita similiter cum delectamur de objecto, in quo esi aliqua prava circunstantia, ad hoc ut verificetur, appetitum ferri in ipsam circunstantiam, et in ejus deformitatem, totumque hoc attingere et amplecti, non exigitur ut ipsa circunstantia moveat ; sed sufficit quod sit ratio et titulus, propter quæ appetitus retrahi debeat a tali objecto, et non propterea retrahatur, sed iis non obstantibus feratur, ct delectetur in illo, ac si tali circunstantia vestitum non esset : nam eo ipso voluntas transgreditur, et quasi contemnit obligationem non accedendi ad illud objectum ortam ex prædicta circunstantia: mavultque in hanc,et in ejus deformitatem incedere, quam accessu, et complacentia illius objecti privari.

Hinc formatur sequens ratio. Quoties ap- Katwi prehenditur objectum pravum vestitum il- pricri· licitis circunstantiis : puta mulier non sua, consanguinea, et conjugata: non tantum malitia propria, et primaria ipsius objecti, sed etiam quaelibet ex prædictis circunstantiis est ratio in integrum, propter quam appetitus retrahi debeat ab amore, et delectatione talis objecti (clauditur amor in delectatione, ut supra vidimus) sicut enim ratione cujuslibet sufficienter prohibetur, ita unaquaeque est sufficiens ratio et titulus, ut appetitus illuc appropiare non debeat, et ut se a tali amore, et delectatione teneatur

tur retrahere : ergo ubi non retrahitur,sed per delectationem in objectum illud fertur, non tantum ab objecto, sed ab omnibus prædictis circunstantiis malitiam desumet. Antecedens est satis notum : et etiam consequentia: sufficit enim quod unaquaeque ex prædictiscircunstantiissit specialis ratio el titulus propter quæ objectum debeat omitti, ad hoc ut dum non omittitur, sed delectatione tangitur, etiam si talis circunstantia non moveat, terminet tamen prædictam delectationem, appetitusque in eam feratur, ipsamque attingat et amplectatur, ac proinde ejus malitia inquinetur.

Cujus rationis efficaciam possumus confirmare irrefragabili exemplo. Nam ut delectatio snmal malitiam a circunstantiapersonæ, quæ delectatur, non est necesse ut ea circunstantia moveat, aut sit volita expresse, sed sufficit quod non retrahat appelitum a delectatione objecti, quod ratione taliscircunstantiæsibi prohibetur: utpatet in eo, qui ligatus voto castitatis delectatur de copula cogitata : quem nemo dicere audebit habere solum malitiam luxuriae ratione objecti, et non etiam sacrilegii, vel irreligiositatis ratione voti : et tamen planum est, hujusmodi circunstantiam non esse rationem motivam, neque ex presse volilam ; imo forte erit nolita expresse : nihilominus tamen quia ratione ejus tenetur homo appetitum ab objecto illo cohibere et non cohibet, incurrit malitiam talis circunstantiæ : quia eo ipso ipsa circunstatia et objectum ut ratione ejus prohibitum, interpretative et virtualiter censetur volita. Quæ ergo assignari potest disparitas inter hujusmodi circunstantiam, et illas, quæ ex parte objecti se tenent, ut non eodem modo communicent omnessuam malitiam, quamvis nec moveant, nec sint volitæ expresse. Et quia hac ratione, el confirmatione apud intellectum bene dispositum credimus nostram et communem assertionem satis evidenter demonstrari, non erit opus alias adjicere.

56. Ex ea autem recte perpensa habetur in primis, frivolam esse evasionem Gabrielis Vasq. reducentis totum negotium ad hoc quod circunstantia sit, vel non sit ratio motiva. Sufficit enim, ut ostendimus, quod taliscircunslantia sit ratioet titulus, propter quæobjectum omitti, ct respui debeat, ut dum non omittitur, saltem sit ratio terminativa, sitque volita, et amata saltem interpretative, et virtualiter, sive moveat, sive non moveat : satisque est esse rationem terniinativam, et prædicto modo amatam, nt sua malitia inquinet, et vitiet delectationem, et amorem : sicut id sufficit apud omnes in malitia primaria objecti. Et quidem doctrinam hanc debere admitti etiam ab auctore, quem impugnamus, ex eo liquet : quia neque ipse negare poterit, quod si quis delectetur de homicidio commisso, vel cogitato committi propter fornicationem, non tantum fornicatio, quæ est ratio motiva, sed etiam ipsum homicidium, quod nequaquam movet, imo forte displicet, tribuat prædictæ delectationi suam propriam malitiam. Quippe hæc est disparités recepta ab omnibus inter bonum et malum, quod bonum debet esse ex integra causa, atque adeo volitum propter se ut finis, et ratio motiva, vel ut Philosophus ait 2 Ethic, cap. 4 : philos. *Scienter, ex electione, el propter ipsum:* ad malum vero sufficit quicunque defectus, et quod qualitercunque voluntas, vel appetitus circa illud versetur, sive attingat illud propter se ut rationem motivam, sive solum propter aliud, per se, vel per accidens, directe, vel interpretative, ex eo quod aliquid debeat propter illud respui, et non respuatur, sicut accidit in casu nostro.

Deinde infertur, parum vel nihil referre, Alia a'°' quod dum aliquis delectatur de objecto affecto pravis circunstantiis, istæque cognoscuntur, curet eas a sua delectatione excludere, vel istam ab illis avertere, sive præcisive non attingendo ipsas, sive positive respuendo quia cum obligatio sit non solum ad non volendum eas expresse, sed ad omittendum objectum propter illas, dum hujus delectatio non omittitur, appetitusque ab ea retrahitur, in hoc ipso tales circunstantiæ virtualiter, et interpretative sunt volitæ: quod sufficit ut tribuant malitiam: totaque illa praecisio, et repulsa formalis prædictarum circunstantiarum est inefficax ad tollendam hanc victualem et interpretativam volilionem : sicut est inefficax ad auferendam propter illas objecti delectationem. Quod instatur manifeste exemplo adducto in confirmatione de illo, qui ligatus voto castitatis delectaretur de copula cogitata, volens expresse præscinderea circunstantia voti, vel eam excludere. Tota quippe expressa hæc volilio dum non tollit ipsam delectationem, inefficax est ad impediendam victualem, et interpretativam circunstantiæ volitionem.

57. Neque obest si objicias illud, quod Objectio, dub. præced. num. 22, diximus : videlicet aspicientem , vel cogitantem duellum, et homicidium in eo factum posse præscindere

modum subtilitatis, vel artificii illius actus ab ejus substantia, et delectari de modo sine eo quod substantiam velit : ergo similiter in copula cogitata cum conjugata, vel consanguinei poterit quis praescindere objectum a circunstantia, et delectari de illo, sine eo

Koedv 1er.

quod appetitus hanc attingat. Respondetur enim esse disparem rationem : quia in casu duelli praedictus modus non est prohibitus, neque secundum se, neque ralione homicidii : non enim homicidium prohibetur ut ratio, vel titulus retrahendi a modo, sed tota prohibitio insolo homicidio sistit: unde exeo quod aliquis non omiltat delectari de modo propter homicidium, non potestargui, quod velit interpretative ipsum homidium, cum propter hoc non debeat ille omitti : neque etiam quod velit formaliter, cum potius formaliter illud a suo affectu excludat, vel saltem omnino præscindat : secus in nostro casu de objecto et circunstantiis : nam i-tæ omnino prohibentur, ut sint ratio ab illo retrahendi.

Illatu» tertia.

Denique infertur, quo pacto accipi debeat, ut cohæreat nostræ doctrinæ id, quod aiunt nonnulli Theologi ex iis, qui nobiscum tenent, delectationem specificari ab objecto, quorum meminimus supra num. 1-1, videlicet delectationem esse actum magis præscisivum, quam propositum efficax, et operatio exterior : bacque ratione non oportere, quod semper sumat malitiam a toto eo de genere mali, quod est in objecto, vel in externa operatione, sed posse separare, el præscindere : quæ tamen praecisio non conceditur proposito efficaci. Hoc igitur ut verum sensum habeat, debet restringi tum ad casum nuper positum, et alios similes de illo, qui in aspectu vel cogitatione duelli delectatur tanfum de modo, qui neque secundum se prohibetur . neque objectum, vel aliquacircunstantia propter ipsum.Tum etiam ad casum ubi circunslantiæ prohibits? ignorarentur vincibililer, ul tetigimus n. 71. El extendatur etiam ad aliquos casos, quos tetigimus § 1, 2 et 3 hujus dub. in quibus licitum est delectari de effectu sequuto ex opere alias prohibito, praescindendo ab ipso opere, quæ tamen praecisio locum non haberet in intentione, et proposito efficaci assequendi talem effectum. Extra hos casus quicquid vitiat propositum efficax, et operationem externam . vitiat quoque delectat ionem.

ì *Itimi casus brevis résolu!i».*

58. I Itimus casus erat, an *eodem modo sil peccatum tristari de objecto, vel opere bono, sicut delectari de malo?* Pro cujus decisione animadvertendum esi, objecta bona esse in duplici differentia. Nam quædam sunt ita bona, ut secundum se nihil afferant mali, poenalitatis, aut laboris, sed solum honestatem, et convenientiam ad rectum rationem. Iloc modo se habent *amare Deum, ridere illum, electum esse ad bealitudinem,* etc. el ratio cujuscnnque virtutis abstracte, et in communi accepta, ut *servare justitiamquibus est servanda, obedire quibus est obediendum, misereri quibus est miserendum.* Alia vero sunt, quæ simul cum bonitate, et honestate important pœnalitatem.et laborem: ut *jejunare, surgere ad matutinum, audire sacrum,* etc. et regulariter actus omnium virtutum prout in exercitio occurrunt, solent esse laboriosi, et difficultatem secum afferre : et propterea dicitur,quod virtus est circa difficile.

Tristari ergo de primis ill is objectis semper est peccatum, nec facile invenies unde excusetur a mortali, si adsit plenus voluntatis consensus. Et ideo tristitia de bono divino ponitur speciale peccatum mortale ex genere, quod est acidia, 2, 2, quæst. 35, art. 2 et 3. Sicut etiam tristari de bono proximi, ut de ejus aeterna salute, est peccatum invidiae, mortale etiam ex genere; eadem 2, 2, quæst. 36, ari 3. Tristitia autem de bonis cæterarum virtutum perlinet ad vitia eisdem opposita : ut ostendit D. Thom. citata quæst. 35, art. 2. Et ratio videtur perspicua: nam sicut consentire in delectationem de objecto malo, est consentire in hoc, quod appetitus inclinetur, et conformetur tali objecto : ita consentire in tristitiam de objecto bono, et honesto, cui nihil pcenalilalis admiscetur, est consentirem hoc, quod appetitus sit aversus ab hujusmodi bono, illi repugnans : non enim aliundeoriri potest prædicta tristitia,nisi ex tali repugnantia, el aversione: constat autem, quod sicut est peccatum conformari malo, ita etiam repugnare bono secundum rationem boni. Cæterum de aliis objectis bonis et honestis, quæ habent adnexum laborem, et pœnalitatem, licitum erit tristari, non qua ratione honesta sunt, sed ut sunt poenalia. Et ratio est: quia hujusmodi tristitia non oritur ex repugnantia appeti-

tus

tus d ipsam honestatem, sed ad solam pœnfllilatem : quod autem appetitus huic repugnet non est licitum. Quinimo sicut pœna secundum se est mala, et contraria inclinationi naturæ, ita roda ratio dictat, quod natura per suum appetitum tali modo repugnet, atque adeo Instetur de illo.

59. Advertendum est autem, prædictam tristitiam, ut sil licita, non debere esse in ralionesuperiori, sed in inferiori tantum : quia ratio superior omnia respicit per habitudinem ad rationesæternas: pænaautem reperta in bono honesto non habet quod repugnet naluræ ex ordine ad tales rationes, sed ex ordine ad temporales, quæ pertinent ad rationem inferiorem, ut vidimus art. 0 hujus quæst. Cæterum quia,in hoc quod ratio inferior, attentis rationibus temporalibus, repugnet, et resistat pcenis, et incommodis, nihil est, quod rationibus æternis adversetur, idcirco ratio superior non prohibet talem repugnantiam, neque proinde consentire ineam habet rationem culpae.

Secundo adverte prædictam tristitiam posse esse absolutam et efficacem inferentem, saltem quantum est ex se, omissionem boni contristantis : vel simplicem, et inefficacem non inferentem talem omissionem. Prima ubi talo bonum fuerit sub præcepto, erit peccaroinosa secundum gravitatem præcepti. Quamvis enim ratio superior non damnet, quod inferior, attentis suis rationibus temporalibus, laboribus elprenalilatibusulcunque repugnet : damnat tamen, quod ita repugnet, ut propterea bonum debitum omittatur. Ubi vero bonum laboriosum tantum est sub consilio, prædicta tristitia non erit ex hac parle peccaminosa. Secunda autem tristitia etiam in illis, quæ cadunt sub gravi præcepto, non erit peccatum mortale : quia quod natura et appetitus, attentis rationibus temporalibus, repugnet pœnalitati in prædictis operibus reperlæ, non conirariaturrationisuperiori ; nisi repugnantia eo pertingat, ut propter illam omittantur, et violetur præceptum. Præcipit enim superior ratio adimpleri præcepta : non autem præcipit, nec præcipere polest, ut in eorum adimpletione nihil sit, quod repugnet naluræ, et ejus rationibus temporalibus, ac proinde quod nec natura, attentis hujusmodi rationibus, in tali adimpletione utcunquetristetur.

Sed objicies : quia adhuc ralione cujuscunque boni non est licitum delectari de objecto turpi, et malo : ergo nec ralione cujusvis mali licitum erit tristari de bono, et honesto. Possemus primo respondere, prædictam tristitiam, a qua malitiam exclusimus, non esse de ipso bono adhuc ratione mali, sed dumtaxat de labore, et pœnalitate, quæ tale bonum comitantur : sicut cum delectaremur de modo artificioso concomitante homicidium, delectatio non tangit homicidium, sed sistit in modo : quod fieri diximus sine malitia. Prima s0,ull°-

60. Secundo tamen et melius respondetur esse disparem rationem : quia delectatio cum sit motus prosequutionis, amplectitur id ad quod terminatur, et quodammodo appetitum in illud transformai : et ideo si ibi fuerit inordinatum, sive ipsum attingat ratione sui, sive ratione alterius, debet ab eo inquinari : qui enim malum amplectitur, quovis modo fiat, habet affectum conformem eidem malo : *quæ* conformitas semper repugnat rationi : et ideo præceptum non amplectendi, vel prosequendi malum, neque de eo delectandi sive propter se, sive propter aliud, perse, vel per accidens, etc. obligat semper et pro semper, violaturque per quamlibet delectationem, quæ de illo quovis modo capiatur. Tristitia autem est actus fugæ, quo appetitus non quidem amplectitur objectum, a quo fugit; sed separatur, et recedit ab eo, adeoque non se illi conformat, vel in illud transformatur, sed ab eo se elongat, et illud a se, vel se ab illo abdicat, et subtrahit. Unde ejus bonitas vel malitia non est pensanda ex bonitate, vel malitia ipsius objecti : nihil enim sumit suam rationem ab illo, a quo fugit, et quasi ejus expers fit ; sed ex duplici alio capite : nempe vel quia talis tristitia, et fuga impedit aliquem actum, quo appetitus bonum prosequi debeat : vel quia supponit in ipso appetitu affectum contrarium, et repugnantem ipsi bono; ex quo oritur, quod illud refugiat per talem tristitiam. Primum ex his capitibus nequit vitiare tristitiam, de qua loquimur ; quia cum præceptum prosequendi bonum sil affirmativum, non obligat pro semper, sed certo tempore : extra quod sicut non est debitum non impedire talem prosequulionem, ita non erit peccatum de bono illo tristari. Quinadhucquando urget præceptum prosequendi illud per externos actus virtutum (per affectum pure internum quam raro obligat) non erit peccatum tristitia, de qua loquimur, quia non est absoluta, et efficax inferens talium actuum omissionem ; sed simplex et inefficax, quæ illos securo patitur, ut num. præcecL Vert*

diximus. Neque etiam vitiari potest ex secundocapite: quia ille affectus contrariandi bono (qui semper est peccatum) solum arguitur ex tristitia, quæ sumitur de bono ratione sui, ita quod ipsum bonum per se et sine aliquo adjuncto contristet, ut initio hujus § dicebamus : nequaquam vero ex illa, quæ sumitur de bono ratione pœnalitatis. et laboris admixti : talis namque tristitia sufficienter oritur ex repugnantia ad ipsum laborem, et pœnalitatem secundum se ; quamvis non ibi sistat, sed pertingat etiam ad bonum, ita ut hoc in se rou/mAnis denominetur a labore, et pcvnalitate. Ex dictis in hoc dubio simul cum praecedenti manent solutæ omnes instantia*, unde Vasquez sumebat argumenta : satisque ostensum, omnem delectationem, qu.e peccatum sit, habere malum objectum,indeque malitiam desumere; quævero objectum malum non habeat, non esse pcccaminosam.

ARTICULUS IX

Utrum ta riofi ratiw pMilCW pacatuoi reniale standum quod ed diratira inftrwnim tirimt

1. Ad nnnum sic proceditur. Videtur quod in superiori ratione non possit esse peccatam veniale, secandum quod est directiva inferiorum virium. id est,secundan quod consentit in artum peccati. Dicit enim Augustinos in 12 de Trinit. quod ratio superior inhærcî rationibus aeternis : sed peccare mortaliter est per aversionem a rationibus ætemts: ergo videtur quod in superiori ratione non possit esse peccatum. fiisi peccatum mortale.

2. Præterea : superior ratio se habet in vita spirituali Unquam principium. sicut et cor in vita corporali .· sed infirmitates cordis sunt mortales : ergo peccata superioris ra'aonis sum morbiia.

3. Præterca : peccatum veniale fit morule, si fiat ex contemptu : sed hoc uon videtur esse sine contemptu, quod aliquis ex deliberatione peccet ettorn venialiter : cum ergo consensus rationis superioris semper sit cum deliberatione legis divinæ, videtor quod non possit esse sine peccato mortali propter coule npto divinæ legis.

Sed contra : consensu* in artum peccati pertinet ad rationem superiorem, ut supra dictor» est : sed consensus ia actum peccati vernali* esi pcccainui veniale : ergo in superiori ratione potest esse peccato veniale.

Respondeo dicendum, quod tient Augustinus dicit in 12 de Trinit. ratio superior inhaeret rationibus sternis conspiciendis, aul consulendis. Conspiciendis quidem, secundum quod earum veritatem speculatur. Consulendis autem, secundam quod per rationes adernas de altis judicat et ordinat : ad quod pertinet, quod deliberando per rationes aderas consentit in aliquem actum, vel dissentit abeo. Contingit autem, quod inordinatio actos, in quem consentit, uon contrarhlur rationibus ætcrr.s : quia non est cum aversione a fine ultimo, sicut conlrariatur actus peccati mortalis : sed est præter eas sicut actus peccati venialis. Unde quando ratio superior in actum peccati venialis consentir, non avertitur a rationibus æteruis : unde non peccat mortaliter, sed venialiter. Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod duplex est infirmitas cordis. Una, quæ est in ipsa substantia cordis, et immutat naturalem complexionem ipsius, et talis infirmitas semper est morulis. Alia est autem infirmitas cordis propter aliquam inordinationem vel motus ejus, vel alicujus eorum, quæ circunstaut cor : et talis infirmitas non semper est morulis. Et similiter in ratione superiori semper est peccatum mortale quando tollitur totaliter ipsa ordinatio rationis suoerirtrls ad proprium objectum, quod est rationi* adenu·. $ed quando est inordinatio circa hoc, uou esipeccalummortale. sed veniale.

Ad tertium dicendum, quod deliberatus consensus in peccatam non semper perlinet ad conieuiplafioncm kqfc divinæ, sed solum quando peccalum legi divior coniwrialur.

Conclusio *est affirmativa.* Circa quam nulla occurrit ratio dubitandi, nisi qu® immediatius, vel æque immediate tangunt lituram, et conclusiones sequentis articuli, ubi diluentur.

articulus x.

fw ratione superiori po.^i! esse peccatum ronde scainduui se ipwu t

1. Ati decimum sie proceditur. Videtur quo! in superiori ratione uon possit esse peccatum veniale secundum se ipsam, id est secundum quod inspicit rationes æterms. Actus enim potculiæ non invenihir esse deliciens nisi per boe. quod inordinato se habet circa suum objectum : sed vbj ‹ ram superioris rationis sunt »hy nm rationes, a quibus de· rdinari non e>t sine peccato mortali : ergo in superiori ratione con potest esse peccalum veniale secundum se ipsam.

2. Præterca : ciim ratio sit vis deliberativa,actus rationis snnpcr est cum deliberatione : sed omnis ordinatus molas in his, quæ L*ci sunt, si sit cum deliberatione, est peccatum mortale : ergo in ratione superiori secundum se ipsam nunquam e>t peccatum veniale.

X Præterca : contingit quandoque, quod peccatum ei surreptionc est peccalum veniale : peccalum autem Cx deliberatione est percatuin mortale per hoc, quod ratio deliberans recurrit ad aliquod majus bonum, contra quod bomo agens gras u> peccat : sicut curn de actu «lelectabili inordinato ratio deliberat, quod est contra legem Dei,gravius peccat consentiendo, quam si solum consideraret, quod esi contra virtutem motalem : sed ratio superior non potest recurrere ad aliquod altius, quam sit suum objectum : ergo si motus cx surreptiouc non sit peccatum mortale, neque etiam deliberatio superveniens faciet ipsum esse peccato irortale, quod patet esse falsum ; non ergo in ratione superiori secundum sc ipsam potest esse peccatum veniale.

Sed rentra .· motus surreplionis infidelitatis est peratum veniale : sed pertinet ad superiorem rationem secaiidnmse ipsam .· ergo in ratione superiori potest esse peccalum veniale secundum se ipsam.

Respondeo dicendum, quod ratio superior aliter fertur iu suum objectum atque aliter in objecta inferiorum virium, quæ per ipsam diriguntur. In objecta enim inferiorum virium non fertur nisi in quantum de eis consulit rationes æternas, unde non fertur in ea nisi per uiodum deliberatio·nis. deliberatus autem consensus in his, qua* cx genere sao sunt mortalia, est mortale peccatum : et ideo ratio superior semper mortaliter peccat, si ac us inferiorum virium, in quos consentit, sint peccata mortalia. Sed circa propria» objectum babet dims acinst scilicet simplicem intuitum, et deliberationem, secundum quod clam de proprio objecto consulit rationes æternas .· secundum autem simplicem intuitum potest aliquem inordinatum motum tabere cira divum, puta cum quis patitur subitum infidelitalis motum. Et quamvis infidelitas secundum suum geuus sil pecatum mortale, tamen subitus motus iufidelilatis est peccato veniale, quia peccatum mortale non est nisi contra legem Dei. Potest autem aliquod horum, quæ pertinent ad fidem,subito rationi occurrere sub quadam alia ratione, antequam super hoc consulatur, vel consuli possit ratio æterna, id est lex Dei .· puta cum quis resurrectionem mortuorum subito apprehendit ut impossibilem secundum naturam, ex simul apprêteudendo remittitur, antequam tempus tabeat deliberandi, quod hoc est nobis traditum ut credendum secundum legem divinam. Si vero post hanc deliberationem motis infidelitatis maneat, esi peccatum morule : el ideo circa proprium objectum, et si sit peccatum mortale cx genere, potest ratio superior peccare venialiter in subitis motibus. vel

Ad tertium dicendum, quod una et eadem res potest diver.oscoibider4ti(mcslialH‘re:(|uarmn una cm altera altior : Sicut Deum esse, polcst considerari vel in quantum est cogniHcibile ratione humana, vel in quantum creditur revelatbuc divina, quæ est consideratio altior : el ideo quamvis objectum rationis superioris sil quiddam secundum naturam

Kialissimiin tamen rale, Cliain ectuici in quantam tinem considerationi et habitationi, quod in motu subi-

pru expositum est.

Ad lecumlum dicendum, quod in Operative ad rationem, id quam pertinet deliberatio, pertinet oliam simplex intuitusiwum, cx quibus deliberatio procedit, sicut etiam in

Jb» morbliior per delibratum rOuwsmum : In his

Prima conclusio : *Circa proprium objectum rationis superioris peccat mortaliter in his, qui de levi deliberant.*

propter indeliberatum consensum, ut in motibus subitis.

Ad tabiir ergo dicendum, quod peccatum, quod est (ôoin nliooes æieroM. otoi pcemitum mortale c.\ genere, poM lwucu esse I>cccumm veniale propter imperfectionem

Secunda conclusio : *Circa objecta inferiorum virium semper ratio superior peccat mortaliter in iis, qUiT sunt mortalia ex genere: secus in illis, (pix sunt ex genere venialia.*

Commentarius.

1. Circa primam conclusionem nola, quomodo hic *ratio* non sumitur stride, ul dicitur *aratiocinando,* siculaccipitur i.p. quæst. 79, art. 8, et quæst. 15 de verit. art. 1, pro potentia intellectiva, ut dicit tantum munus discurrendi ex uno in aliud, dividiturque contra intellectum stricte etiam sumptum, dicentemque eandem potentiam ut cognoscentem per simplicem intuitum. *Intellectus*

cte *eni»i* (ait D. Thom. ubi supra) *simplicem et absolutam cognitionem designare videtur: nam. ex hoc aliquis intelligere dicitur, quod interius in ipsa rei essentia veritatem quodammodo legit. Ratio vero discursum quondam designat, quo ex uno in aliud cognoscendum anima humana pertingit, vel pervenit.* Latius ergo hic sumitur, scilicet pro prædicta potentia adaequate, ut complectitur utrunque munus. Et ideo utrunque illi tribuitur, cum dicitur : *circa proprium objectum habet duos actus, scilicet simplicem intuitum, et deliberationem.* Quare autem uterque iste actus prædictæ rationi competat, et quo ordine, ostendit S. Doctor

Ht». quæst. 7 de mal. art. 5, ubi ait : *Quamvis enim rationis sit deliberare, necesse est tamen, quod in omni deliberatione includatur absola consideratio: nam deliberatio nihil est aliud, quam quxdam discursio, et quodammodo mobilis consideratio: in omni autem motu invenitur aliquid indivisibile, sicut in tempore invenitur instans, et in linea punctum.*

2. Nota etiam, hanc cognitionem per simplicem intuitum aliquando perfectiorem esse illa, quæ fit per discursum : quando scilicet oritur cx lumine ita perfecto, et efficaci, ut sine indigentia discurrendi statim in ipso principio veritatem percipit, et habet plenum judicium de illa : sicut contingit in Angelis, et etiam in nobis quantum ad aliquos actus. Et hic modus cognoscendi est salis proprius rationis superioris, in qua ponuntur dona intellectus, el sapientiae, ut alibi diximus. Aliquando vero oritur ex imperfectione,quatenus propter ligamen sensus, vel alicujus passionis objecta non plene, et adaequate intellectui praesentantur : ipseque intellectus propter prædictum ligamen ipsam inadaequationem non percipit, quovisque illam per discursum detegat. De hoc autem posteriori modo simplicis cognitionis loquitur hic D. Thomas, dum superiori rationi tribuit, quod in motibus subitis possit delinquere venialiter.

3. Circa eandem primam conclusionem solet dubitari, an etiam circa objectum proprium possit ratio superior peccare venialiter cum plena deliberatione ratione levitatis materiæ. Conradus enim, et quidam alii pariem tuentur negativam, videturque favere D. Thomas in præsenti, quatenus in prædicta ratione circa proprium objectum nullum aliud agnoscit peccatum veniale, nisi quod accidit ex deliberationis defectu : clariusque hoc insinuat quæst. 15 de verit. art. 5, et quæst. 7 de mal. art. etiam 5. Sed oppositum tenent communiter cæleri expositores. Pro quo sunt manifest® instantiæ. Nam illa, quæ pertinent per se primo ad salutem animæ, ut Sacramenta, sacrificia, vota, el hujusmodi clauduntur sub proprio objecto rationis superioris : et tamen in eis potest esse levitas materiæ:ut si quis in forma consecrationis omittat illam conjunctionem *enim,* vel si in confessione sacramentali proferat leve mendacium, relicta pro sacramento sufficienti materia : aliaque id genus reperientur quam multa excedentia rationem inferiorem, pertinentiaquead superiorem, quæ etiamsi deliberate fiant, non excedent culpam venialem.

4. Pro intelligentia notandum est, quod respectu rationis superioris possumus dis-

tinguere duplex objectum proprium: aliud formale, et primarium, ex quo ipsa primario rufio su/hTicr dicta est : et hoc non est aliud, quam ipsæ rationes æterna?, et increatæ. ut ratio finis ultimi, divina lex, divina sapientia, divina veracitas, et hujusmodi, per quas calera omnia, sive quæ agenda, sivequæ credenda, et tenenda sunt, regulantur. Aliud vero magis materiale et secundarium ; proprium tamen et per se, quia ex se postulat regulari per prædictus rationes increatas, et habet nexum cum illis. Hoc autem comprehendit omnia alia, quæ vel ex natura rei, vel ex divina, aut humana institutione ad ordinem supernaturalem spectant, vel ad eum reducuntur. Uti sunt sacramenta, vota, sacrificia, aliaque id genus, quæ animarum saluti, fidei, et religionis protestationi, aut propagationi ex sua institutione inserviunt. Hæc enim omnia propter respectum, et connexionem, quam habent ad æterna, et supernaturalia, excedunt inferiorem rationem, et ita perlinent ad objectum superioris per se, et ut propria materia. Diximus per m, *d ut propria materia:* quia ut materia extranea, et communem etiam alia, quæ sunt objectum rationis inferioris, sub objecto ejusdem rationis superioris comprehenduntur.

Ad rem ergo, respectu objecti secundarii, et materialis rationis superioris multoties habet locum levitas materiæ, ut in exemplis adductis : et ita quamvis adsit plenus consensus, poterit circa ea peccare venialiter. In objecto vero formali, et omnino primario nihil potest esse levis materia, cum sint omnia increata, imo neque in omnibus illis, quæcum tali objecto habent necessariam connexionem, quatenus ita necessario cum illo connexa sunt : sicut cum divina veracitate sunt connexa omnia, quæ creduntur per fidem : quare circa hujusmodi nulla inordinatio liberabitur a culpa mortali, nisi defectu plenæ deliberatiouis. Et hoc ad summum est quod D. Thom. insinuat locis citatis. Diximus *ad summum :* quia quod attinet ad præsentem articulum adhuc independenter a nostra distinctione non est unde colligatur, quod negaverit materiam levem in objecto proprio superioris rationis. Solum enim intendit reddere discrimen inter prædictum objectum, et objecta inferiora, quod circa hæc non potest prædicta ratio peccare venialiter ob defectum deliberationis, atque adeo nisi materia sit levis : circajllud vero potest sic peccare, quamvis materia sit gravis propter prædictum deliberationis defectum. Per hoc nutem non negat reperiri aliquando materiam levem. Quod si in exemplo hæresis, quo utitur, hæc levitas locum non habet, id provenit propter specialem ipsius hæsesis rationem: atque adeo non convincit ita asserendum esse in aliis, ubi ea, vel similis ratio non militat.

5. Circa secundam conclusionem dubitant nonnulli, an etiam circa objecta inferiora possit ratiosuperior peccare venialiter ex defectu deliberationis. Partemque affirmativam tenent Curiel, et Montesinos, necc®*t dissentit Gregorius Mart, nitunturqueex-|^· plicare prædictum conclusionem, quod non iürt,î sit intelligenda omnino universaliter, sed cum aliqua restrictione. Ratio illorum est: quiasicut prædictæ rationi superiori, et ejus simplici intuitu potest occurrere aliquid proprii objecti, quod ante deliberationem prosequatur, vel respuat, eodem modo poterit occurrere aliquid eorum, quæ sunt objecta inferiorum virium : ergo eodem modo poterit circa utrunque peccare venialiter per defectum deliberationis.

Sed hic modus dicendi non placet : quia intentum D. Thomæ potissimum est ostendere, quomodo ratio superior circa objecta inferiora non aliter versetur, neque ad ea descendat, nisi per deliberationem et discursum : quare eo ipso quod non deliberet, non attinget prædicta objecta : adeoque nec peccavit circa illa, quovis modo se habeat. Si autem deliberet, jam peccatum ibi commissum non erit veniale per defectum deliberationis. Quod autem praedicti auctores concedunt, posse scilicet occurrere rationi superiori ante deliberationem aliquod objectum inferius, sicut potest occurrere aliquid objecti proprii, falsum est, et negandum. Quippe eo ipso quod objectum inferius occurrat, et non cum deliberatione, seu collatione ad rationes æternas, non occurrit rationi superiori, neque in eo est aliquid, ex quo ad prædictam rationem pertineat, sed potius ad inferiorem. Non enim rationes istæ aliter differunt, nisi penes munia, et objecta, ita quod objectum superioris sint rationes æternæ, objectum vero inferioris rationes temporales : utraque autem ratio, una et eadem potentia, quæ est intellectus : aut ergo objectum temporale, quod occurrit, offertur solum secundum se, et absolute nulla facta collatione cum rationibus æternis ? Et tunc non potest dici occurrere rationi superiori, sed inferiori. Vel dicant, quo jure intellectus respectu objecti

j«li temporalis ita occurrentis dicendus sit *ratio superior:* quod ve munus istius rationis gerat? Aut occurrit cum prædicla collatione, et habitudine ? Et tunc jam illa cognitiononestsimplex, et per modum intuitus; sed collativa, et per modum discursus, siquidem includit prædietam collationem : non enim vocatur in præsenti *cognitio collativa,* vel *discursiva* illa dumtaxat, quæ includit plures actus successionem habentes, sed quæcunque importat collationem unius extremi ad allerum, sive id fiat unico actu, sive mullis.

6. Dices, occurrere utrunque objectum inferius, elsuperius, sine collatione tamen, sed ambo absolute : adeoque prædietam cognitionem pertinere ad rationem superiorem, nec tamen esse collativam. Sed contra: nam si utrunque sine collatione occurrit, non est quo pacto nna et eadem ratio circa utrunque versetur, sed circa superius objectum versabitur ratio superior, et circa inferius ratio inferior. Nec referet an prædicta objecta unico tantum actu vel duplici cognoscantur : quia sicut unica potentia utriusque rationis munus gerit, ita unicus entitative actus pro diversitate muneris poterit perlinere ad utranque.

Dubitat etiam hic Curiel, an quoties ratio inferior peccat, peccet quoque superior? Tenelque partem affirmativam : quia toties, (inquit) ipsa ratio superior tenetur inferiorem a peccato retrahere : adeoque si non retrahat, quamvis positive non deliberet, consentiet interpretative : quod sufficit, ut peccalum ipsi tribuatur. Sed oppositum hujus constat ex illis, quæ super artic.7 hujus quæst. num. 9, diximus, dum explicuimus, quomodo non semel peccatum delectationis sistat in ratione inferiori, et quare non imputetur tunc superiori, quod illam non reprimat ; etiamsi ipsi supposito hoc imputetur. Denique possumus dubitare, an hæc peccata, quæ in ratione superiori vel inferiori existant, sint talia intrinsece : hoc est per malitiam formalem inhærentem ipsis actibus intellectus : vel solum denominentur *peccata* extrinsece, sicut denominantur actus externi a malitia existente in actu voluntatis? Sed de hoc jam diximus disp, 10, num. 7 et 9, dicemusque iterum disp. 13, dub. 2.

QUÆSTIO LXXV

De causis peccatorum in generali, in quatuor Articulos divisa.

Deinde considerandum est de causis peccatorum. Et primo in generali. Secundo in speciali. Circa primum quæruntur quatuor.

Circa titulum hujusquæstionis nota, quod licet videatur admodum universalis, non tamen amplectitur omnia genera causarum, formalis, materialis, etc. quasi ex professo de omnibus agendum sil : sed solum causam efficientem, et quæ ad illam reducuntur : de causa enim formali, ad quam spectat specificatio, et distinctio peccatorum, actum est jam quæst. 71 et 72, sicut de subjecto et causa materiali tota quæst. 7-1. De finali vero non agitur ex professo in hac materia : quia peccatum quodammodo est præter finem, sicut est præter intentionem : tangitur tamen sæpesæpius aliquid de illa occasione cæterarum. Quare præsens quaestio cum reliquis usque ad quæst. 81 potissimum institute sunt pro declaranda causa peccati effectiva tam in communi, quam in speciali: nam multiplex est, propterea quod ad efficientiam peccati multa principia unumquodque suo modo concurrunt. Cum hoc tamen stat, ut etiam de aliis generibus causarum quandoque fiat mentio : sicut fit de omnibus in art. 4, quia connexio, et declaratio docirinæ ita expostulat.

AKTICULUS ı.

Virum peccatum habeat causam !

Ad primum sic proceditur. Videtur quod peccatum non habeat causam. Peccatum euim habet rationem mali, ul dictum est, sed malum non habet causam, ut Dionysius dicit 4. cap. deditio. nouitn. ergo peccatum non habet causam.

2. Præterea : causa est, ad quam de necessitate sequitur aliud : sed quod est ex necessitate, non videtur esse peccatum. en quoti omne peccatum est voluntarium : ergo peccatum non habet causam.

3. Præterea : si peccatum habet causam, aut habet pro causa bonum, aut malum : non autem bonum, quia bonum

(on ftrfj nisi taniim i fton t arbor bona fructus nuMs Cicere, ut dicitur Matth. », sLniliterauUKn nec malum pie** esssc cauM u m malum imvil v se»]uilur ad jvccalum; rahitnaiiirn cnlprest idem, quod peccatum : peccatum igitur uuu tabet rarauu

Sed A'atra : oawc tit, habet rauMtn, quia ut dicitur Job. 5, nihil iq terra m tlt sed peccatum fli tat erit» dictu x %el factum, vel œœuphtim contra logeai Dei : ergo pecratu n tabet raram.

RtsponhM dicendum.quod peccatum CM quidam actus inordfiiaUb ,' ex parie r.ttur actus poust habere perse eausani, mc u : et qrilibeuiitb aetas : ex parte autem inordiiutiom< tabet raram eo modo quo negatio. vel privatio potest tabere raram. Ntaatiftri* autem alicujus pousi duplex causa assituri. Pri oo quidem defectus causa* aliir nationis, i !e< lynius causæ negati › est rausa negationis serim lum $·* ipsum, ad remotionem enim rara* sequitur remoti» et 'des : sicut obscuritatis cara esi atacalh Solis. Alio modo rara adirnuli aiiis. ad quam sequitur negatio, est 'Cattxi i;c;a'ionis coraqueoti? s cui ighb taff· sando catoremei principaU mtentioce, cousequinter cattsut privationem frigiditatis, quorum primu i potest sufficen* ad siinptire i ne;Hi men. Sed »1. inordinatio peccati, el qtttdlibet iulum non sit simplex negatio, sed privatio ejus, quod aliquid iulum est, et debet taberi, necrsse est, quod talis inordinatio tabeat rausæai ag'vte t· per accidens. Quod erim saluai est inesseet debet, nunquam abesset nisi propter ransum aliqturn impedicate·. Et secundum hoc cowmevii dk .qa xl nuluo, quod ut quadam privatiore consistit, tabet rmo deficientem, vel agentem jer accidens, omnis autem rausa per accidens reducitur ad causam per se. Cuut igitur peccato n ex parte inordinatioris tabeat raram agentem per accidens, ex parte autem actus tabeat raram agentem per se, sequitur, quod inordinatio peccati cmiseqmtnr ex ipsa cara actraSic igitur voluntas carens directione regula* ratioiiis,etlegi<divfûæ intendeus aliquod bonum commutabile. carat actam quidem peccati perse, sed inordinationem actus per accidenset præter intern ionvm; provenit euini defectus ordinis in actu ex defectu directionis in voluntate.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum non solum significat ipsam privationem boni quæ est inordinatio : sed significat actum sub tali privatione, quæ tabet rationem mali. qnod quidem qualiter tabeat caram, dictum est.

Ad secmidn ii dicendum, quod si illa diffinitio causæ , universaliter debeat verilirari, opertet ut inteliigatur de cara sufficient! et non imj^dita.-contingit enim aliquid esso caram sufficientem alterius, et tamen non ex necessitate sequitur effectus propter aliquod impedimentum superveniens: alioquiu sequeretur, quod omnia ex necessitate eoolingerent, ut palet in 6 Metaphys. Sic igitur etsi peccatum habeat causam, non Urncn sequitur, quod sit necessaria : quia effectus potest impediri.

Ad tertiun dicendum, quod sicut dictum est, voluntas sine adhibitione regulæ rationis, vel legis divinæ e«t rara peccati : hoc latent qGodest non adhibere regulam rationis, vel legis divinæ, secundum se non tabet rationem mali, nec pœnæ, ner rulpæ, antequam applicetur ad actum : unde secundum lioc peccati primi non est causa malum, sed bonum aliquod cum abstemia alicujus a'.terius boni.

Prima conclusio : *Peccatum exparte actus habet causam agentem perse: ex parte cero inordinationis habet causam deficientem, seu agentem per accidens.*

Secunda conclusio : *Voluntas creata carens directione regulat rationis, et legis divin# causât actum peccati per se : per accidensvero}etprxter intentionem inordinationem talis aclus.*

Doctrinæhujus articuli innituntur magna ex parte, qui negant malitiam positivam : quod D. Thom. perscrutans hic peccati rationes, talis malitiæ mentionem non fecerit : sed cuncta in actu peccaniinoso rojierla reducit ad entitatem ipsius actus, qua»secundum se non est mala, sed est a Deo; et ad inordinationem privativam, quam a divina causalitateexcludit. Verum si legantur ea, quæ disp. 6, dub, 3 et I, in contrarium adduximus, satis apparebit quam infirmum sit argumentum negativum ex hoc, vel alio loco desumptum. Quid enim quod Ang. Doctor neque hic neque in quibusdam aliis locis prædictam malitiam positivam exprimeret ; cum ea nusquam negaverit,et in multis aliis expresserit? Sed neque in isto articulo occultavit penitus talem malitiam : nam relucet in corpore, si attente meditetur. Propterea enim agens Γ). Thom. de deformitate privativa, non satis judicavit assignare illi causam deficientem, sed assignavit etiam causam agentem per accidens : quia cum prædicta malitia non sit pura negatio, sed privatio perfectionis, et rectitudinis debitæ inesse actui, non sufficit ad ejus causalitatem deesse voluntati similem perfectionem : quod tamen sufficeret ad causandum defectum pure negativum : sed requiritur aliquid impediens prædictam rectitudinem, fundansque privationem. *Quod enim natum est inesse, et debet* (ait D. Thom.) *nunquam abesset, nisi* propterD.Tba *causam aliquam impedientem.* Hoc autem impedimentum rectitudinis, et fundamentum privationis est ipsa malitia positiva. Et hæc antecedit prædictam privationem, importaturque in actu, qui dicitur causari per se a voluntate carente directione regulae rationis, et intendente bonum aliquod commutabile. Unde falsam est, quod D. Thom. solius entitatis actus, quæ est a Deo, mentionem fecerit : sed potius nomine *actus peccati* intellexit tam entitatem, quam malitiam positivam, ex qua per se a voluntate causata sequitur præter intentionem deformitas privativa. Et ideo dicitur, quod hæc causatur per accidens : et quod ista causalitas *per accidens* reducitur in illam, quæ est *per se.* Si enim causalitas *per se* voluntatis creatæ «ad solam entitatem, ut entitas est, terminaretur, totaque proinde esset de genere boni, et a Deo, nequaquam in eam reduci posset causalitas *per accidens,* qua? ad malum terminatur, et Deo repugnat : porro D. Thom. omnino adstruit talem reductionem dum ait : *Omnis autem causa per accidens reducitur ad causam perse: cum igitur peccatum exparte inordinationishabeat causam agentem per accidens, ex parte autem actus*

adw *hubeal causam agentem perso, sequitur, ,ρκχ! inordinatio peccati consequatur ex ipsa ‘ausa aclus,* etc. Hæc dixerimus pro aliquali hujus articuli elucidatione : el ne quis arbi- Irelur posse desumi ex eo argumentum contra doctrinam superius a nobis stabilitam. Sed et aliam non minus necessariam, et subtilem circa causam effectivam peccati, quæ est peccandi potentia, credimus legi in hac eadem Utera : quam cito eruere curabimus.

ARTICULUS U.

Clrum peccatum habeat cautam interiorem 1

Ad ^eundum sic proceditur. Videtur quod peccatum non tubvt (ausam beat causam interiorem, Id enim quod esi interius alicui rei, semper adest ei : si igitur peccatum habeat causim interiorem. semper homo peccaret, cum posita cau^a ponatur coctas.

2. Præterea; Ide n non est causa sui ipsius : sed interiores uitibho.uiii.s sunt peccatum : ergo non sunt causa peccati.

3. Præterea : quicquid est intra hominem, aut cstnaturde.aut voluntarium : sed id quod est naturale, non potest esse pccïati causa, quia peccatum est contra naturam, ut dicit Damascenus : quod autem est voluntarium, si sit inordiflaluin, jam est peccatum : non ergo aliquid intrinsecum potest esse causa primi peccati.

Sed contra est quod Augustinus dicit, quod voluntas est causa jpcccati.

Bespondeo dicendum, quod sicut jam dictu nest. perse ciasam peccati oportet accipere ex parte ipsius actus : aclus aatctn humani potest accipi causa inferior cl mediata, et ûnznediata. Immediata quidem causa humani actus est ratio ct vclnnlas : secundum quam homo est liber arbitrio : causa autem remota esi apprehensio sensitivæ partis, el etiam appetitus sensitivus. Sicut enim cx judicio rationis voluntas movetur ad aliquid secundum rationem : ita etiam ex apprehensione sensus appetitus sensitivus in aliquid inclinatur: quæ quidem inclinatio interdum trahit voluntatem, ctraiio- i«m sicut infra patebit. Sic igitur duplex causa peccati interior potest assignari : una proxima cx parte rationis ct voluntatis ; alia vero remota cx parte imaginationis, vel appetitus sensitivi. Sed quia supra dictum est, quod causa leccali est aliquod bonum apparens, motivum cu n defectu debiti motivi, scilicet regulæ rationis, vel legis divina?, ipsum motivum, quod est apparens bonum, perlinet ad apprehensionem sensus, el appetitum : ipsa autem absentia debilæ regulæ perlinet ad rationem, quæ nata est liujusinW regulam considerare, sed ipsa perfectio voluntarii actus peccati pertinet ad voluntatem, ita quod ipse voluntatis actus, præmissis suppositis, jam est quoddam peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod id, quod est intrinsccam, sicut potentia naturalis, semper inest : id autem, quod est intrinsecum, sicut aclus interior appetitivæ, vel apprebensivæ virtutis, non semper inest: i|>sa autem potentia voluntatis est causa peccati in potentia, sed reducitur inactum [<*r motus procedentes, et sensitivæ partis primo, et rationis consequenter rex hoc enim quod aliquid proponitur ut appetibile secundum sensum, ci appetitus sensitivus inclinatur in illud, ratio interdum cessat a consideratione regulæ débiter î elsic voluntas producit actum peccati. Quia igitur motus procedentes non semper sunt in actu, neque peccatum semper est inactu.

Ad secundum dicendum, quod non omnes motus interioressnnt de substantia peccati, quod consistit principaliter in actu voluntatis, sed quidam procedunt, ct quidam cousequuntur ipsum peccatum.

Adicrtium dicendum, quod illud, quod est causa peccati, sicut potentia producens actum, esi naturale.· motus etiam sensitivæ partis, cx quo sequitur peccatum, interdumi es / naturalis, sicut rnm propter appetitum dbl ahqun peccat. I Sed eHlcitor peccatum innaturale ex hoc ipso quod 1П I regula naturalis : quam homo secundum naturam suam (debet attendere.

Conclusio : *Duplex est causa inferior peccati : una immediata, qux est ratio, ct voluntas: alia mediata, et remota, cpixest apprehensio sensitivæ partis, appetitus sensitivus.*

Circa literam hujus articuli nota primo, ex eo aliqualiter confirmari, quod in praecedenti animadvertimus: videlicetcausalitatem per accidens, quae immediate est respectu malitiae privativae, reduci in causalitatem per se, quæ est respectu positivi humani actus. Nam proplerea dicitur initio corporis, causam peccati accipi debere ex parte actus humani: quiaidemmet influxus, qui directe est ad positivum impeditivam rectitudinis, et fundamentum privationis, secundario, et ex consequenti (quod D. Th. vocat *per accidens)* est ad ipsam privationem : adeoque reperta, et examinata causa prædicti positivi, necesse non est pro privatione aliam quærere. Secundo nota, ex quatuor in litera assignatis pro causa peccati solam voluntatem esse causam omnino sufficientem, et quæ non possit per aliam impediri : quia illi tantum subest ultimate elicientia actus peccaminosi. Ratio enim concurrit ut proponens, et dirigens; non tamen elicit, imo nec movet ad exercitium nisi virtute ipsius voluntatis. Neque etiam appetitus sensitivus elicit actum primario malum, sed dum fertur ad bonum delectabile imaginatione apprehensum, in causa est ut tale bonum ab intellectu proponatur voluntati ut conveniens : quia congruit existenti in ea appetitus dispositione. Sed cum adhuc post talem propositionem voluntas maneat libera, ut possit dissentire, si velit, idcirco neque imaginatio, neque appetitus sufficienter eam movent, sed tantum occasionaliter. Neque intendit D. Thom. omnia prædicta habere se hoc modo in quolibet peccato : sed loquitur indefinite : verificatur autem doctrina in peccatis circa sensibilia, et quæ in appetitu sensitivo inchoantur. Circa causalitatem prædicti appetitus, et passionem ejus respectu peccati occupatur infra tota quæstio 77. Circa ipsam vero voluntatem, quæ’immediata, et potissima peccati causa est, et circa rationem, per quam constituitur potentia defectibilis, et peccabitis, habet hic propriam sedem difficultas minus trita, quam ardua : cujus examini incumbet.

DISPUTATIO XII.

De potentia peccandi.

Mirum sane est, quod cum controversia de constitutivo peccati actualis admodum creverit, ut nulla hujus materiae celebrior inter Theologos habeatur, neque diutius negotium illis faeesserit : circa peccandi tamen potentiam ejusdem peccati effectivam ita calamo pepercerint omnes, ut mulli neque leviter eam attingant : alii vero cnrsim, et brevissime examinent : cum tamen re bene inspecta aequalis, vel forte major sit hæc, quam illa diflicultas. Quicquid enim arduum, nedosumque appareat in adstruendo, vel negando positivam formalitalem peccati constitutivam, quæ a Deo non sit ; sil autem a voluntate creata, lotum hoc, et plus aliud reperiet quisquis vel asseverare, vel negare intendat similem formalitatem, quæ neque ex Deo sit, neque aliunde : per quam voluntas prædictam formalitatem positivam constitutivam peccati. vel saltem positivum privationis fundamentum contineat, et causet. Quocirca prolixa satis futura esset apud nos hæc disputatio, nisi præcessisset ilia alia de constitutivo peccati commissionis, ubi plura examinata sunt, quæ hic supponemus : plures objectiones solutæ, quæ utrobique militant : nonnullaque jacta fundamenta, ex quibus ad assertiones, quæ supersunt statuenda?, securius procedemus.

DUBIUM I.

Urum potentia peccandi, ut statformaliter sub hoc conceptu, constituatur per aliquid positivum ?

Consulto titulum sub ea forma proponimus *utrum potentia peccandi, ut stat formaliter sub hoc conceptu,* etc. quia res, quæ habet esse potentia ad peccandum, secundum se, et materialiter sumpta nulli dubium est. quod sit positiva. Tum quia est ipsamet voluntas, seu liberum arbitrium : quod est simul potentia ad bene agendum. Tum etiam quia cum peccatum, saltem pro materiali, apud omnes sit positivum, exigit saltem pro hoc materiali principium efficiens, et causam proximam, quæ sint positiva : et hujusmodi principium, seu causa proxima dicitur materialiter *potentia peccandi.* Addimus deinde *per aliquid positivum constituatur :* quia non dubitamus reperiri in e.i aliquem defectum privativum, vel negativum : nam si liberum arbitrium non careret aliqua perfectione, nullatenus posset ad peccatum deflecti. Cæterum an ipsum liberum arbitrium in ratione defectibilis, et peccabilis constituatur per hujusmodi solum defectum ; an vero admittenda in eo sit aliqua formalitas positiva correspondons malitiæ positivai peccati, per quam ad peccatum suo modo inclinet, et in ratione potentia? peccandi formalissime constituatur, est non levis difficultas examinanda in hoc primo dubio.

Dubii nodus dissolvitur.

Dicendum ergo est potentiam peccandi,Asse/a ut stat formaliter sub hoc conceptu, non constitui per solam carentium, sive defectum perfectionis ; sed per positivam formalitatem correspondentem malitiæ positivae peccati. Hæc assertio non invenitur ita expresse apud D. Thomam : est tamen adeo consona ejus doclrinæ, quam circa constitutivum peccati commissionis disp.6, adduximus, ut merito illius mentem esse credamus. Quam etiam insinuat non leviter art. | hujus quæst. dum ait, quod ad causandam peccati deordinationem voluntas non concurrit solum ut causa deficiens, j sed etiam ut efficiens per accidens. Vocat xas *causam deficientem,* quæ solum concurrit^g· ratione defectus alicujus perfectionis : quatu. tenus carentia perfectionis in causa inducit similem carentiam in effectu. Causam vero *agentem per accidens* appellat eam, quæ concurrit media virtute et influxu positivo terminato per se ad formam positivam, ex qua per accidens, seu præter intentionem sequitur privatio perfectionis opposita?: ita quidem ut causal itas ista per accidens reducatur in illam, quæ est per se. Hoc autem modo dicit se habere voluntatem ad peccatum : causando enim per se actum tendentem ad bonum commutabile, et ad objectum prohibitum, consequenter et per accidens causât in eodem actu privationem rectitudinis prædictæ tendentia? contrariae, | totaque hæc posterior causalitas, quae vocatur *per accidens,* reducitur in illam, quæ est *per se.*

Ex quibus pro assertione habemus, tum quod voluntas non influit in malitiam peccati dumtaxat ratione defectus, sed etiam ratione virtutis, qua influit in positivum ipsius ipius peccati ; aliter enim non salvabitur ratio, et proprietas causæ per accidens ut dislinclæ n causa deficiente, quam intendit D.Thom. ul inluenli patebit. Tum etiam quod totus influxus, qui est ad deformitatem privativam, refunditur in eum, qui est ad positivum actus : adeoque mediante ipso in eandem virtutem causæ, quæ necessario debet esse positiva : alias non praestaret prodictum influxum ad positivum actus : quicquid ergo sive positivum, sive privativum producitur de ratione malitiæ, præcontineri debet in virtute positiva voluntatis. Cum igitur potentia peccandi pro formali nihil aliud exprimat, quam prædictam continentiam, plane sequitur non posse constitui per solam negationem, vel privationem, sed per prædictam virtutem positivam. Confirmatque hoc non parum exemplum de calore calefacienti? aquam, et expellente ab ea frigiditatem, quo D. Thom. utitur : per eandem enim virtutem, qua calor producit per se calorem in aqua, producit per accidens privationem frigiditatis, neque hæc causalitas per accidens, quæ est respectu privationis, reducitur in aliam virtutem, nisi in eandemmet, in quam reducitur causalitas per se, quæ est respectu caloris. Pariformitcr ergo voluntas per eandem activitatem, et virtutem, qua producit per se tendentiam actus ad objectum rationi dissonum, quæ necessario est positiva, sicut ipsa tendentia, expellit per accideps rectitudinem oppositam, causatque privationem talis rectitudinis : atque adeo sicut causa, et principium prædictæ lendentiæ pro formali est aliquid positivum, sic etiam causa, et principium privationis sub ratione talis debet esse de linea itoi positivi. Favet etiam in 3, dist. 12, quæst. 2, art. 2, ubi ait, quod cum dicitur, quod *aliquis habet potentiam peccandi, non intelliqilur, quod habeat liberum arbitrium, sed quod habeat ipsum ordinatum ad peccandum.* Ubi (ut vides) id, quod est formale in potentia peccandi, quodque eam in ratione talis constituit, explicatur per habitudinem, et ordinem ad peccatum, el non per aliquid negativum. Eandem sententiam tuetur Alvarez in præsenti disp. 128, num. 31, Joannes a Sancto Thoma tract, de actib. humanis disp. 9, art. in solut. secundi argumenti et alii.

2. Probatur efficaci ratione. Malitia constitutiva peccati est aliquid positivum : ergo causa, sive principium hujus malitiæ, in quantum tale, debet esse positivum : sed hoc principium, vel causa est formaliter potentia peccandi : ergo prædicta potentia, ut stat formaliter sub hoc conceptu, est aliquid positivum. Minor, et hæc secunda consequentia constant. Antecedens autem ostensum est tota disp. G, et non nisi doctrina illa præsuppoaita pnæsentein stabilimus : adeoque potissima istius rationis vis penes probationem prima? illationis ex prædiclo antecedente consistere debet. Ea ergo sic ostenditur : quoniam omnis effectus et secundum omnem rationem, secundum quam est offectus, petit causam, et principium, in quæ reducatur, et in quibus præconlineatur, constat autem quod effectus positivus, qualis est prædicta malitia, non potest reduci sicut in causam in solam privationem, vel negationem -.sicut nec potest in illis re ipsa præcontineri : ergo necessario admittendum est aliquid positivum, in quod reducatur, et a quo præcontineatar, proindeque sit ejus causa, et principium.

Confirmatur : nam idcirco habitus vitio- Conflr-
sus formaliter in ratione vitii constituitur mal10·
per aliquid positivum, quia secundum hanc rationem habet esse principium et causa malitiæ actus vitiosi, quæ est quid positivum : ergo cum non minus potentia, quam habitus sit principium et causa prædictæ malitiæ, debet non minus esse aliquid positivum.

Confirmatur secundo, et explicatur : quia habitus acquisitus non agit nisi in virtute alia, potentia?, ex cujus virtute acquiritur : unde quidquid formaliter, vel virtualiter est in habitu, et omnis ejus causalitas continetur realiter in potentia : et ideo quicquid ista potest cum habitu faciliter, potëst absolute sine habitu : ergo repugnat, quod si habitus formaliter est positivus, et continet malitiam actus vitiosi positivam, potentia etiam, quæ utriusque causa est, et utrunque præcontinere debet, in quantum sic continet, non sit aliquid positivum : alias causa, in quantum talis, esset in minus, quam effectus, in quantum effectus ejus est : et effectus haberet in se aliquid, quod non præcessisset in causa : aut tandem aliquid, quod est forma positiva, et re ipsa *ens,* contineretur in eo, quod est realiter niAiï.quæ ex terminis repugnant.

§ II.

I: rasiones diverso procluduntur.

Prte·1 evasio·

3. Occurres primo, quod cum dicitur, effectum positivum exigere causam positivam, in qua præcontinealur, inlelligendum est de illis effectibus, qui habent causam per se, a qua producantur : nam de ratione causa per se est. quod contineat suum effectum : secus vero de illis, qui solum per accidens producuntur, et habent causam, quia hoc modo unum contrarium solet esse causæ alterius, quod minime continet : sicut calor circunstans causât per accidens intensionem frigiditatis ·, el tamen certum est frigiditatem nun contineri in calore. Et hujusmodi est malitia peccati : respectu cujus nulla datur causa per se, sed producitur per accidens ad productionem actus, in quo est talis malitia ? ut docet D. Thom. I p. quæst. 19, art. I et in hac 1,2, quæst. 75, art. I de malo quæst. 1, art. 3 et in 2, dist. 34, quæst. 1, art. 3. Ad confirmationem vero dici posset vel non esse ita certum, quod habitus vitiosus constituatur formaliter in ratione vitiosi, et in ratione principii malitiæ formalis per aliquid positivum : vel esse disparem rationem: quia habitus prædictus respicit per se actum malum ul talem, et ab eo specificatur : unde sicut actus est positivus, habitus etiam debet esse positivus. Potentia vero peccandi non per se respicit peccatum, neque speciem capit ab illo : et ideo non est simile.

impu-

Sed hæc solutio facile impugnatur. Tum quia licet facultati illi, quæ est potentia peccandi, loquendo de illa ut est potentia naturalis, et ut est absolute potentia ad agendum, per accidens conveniat concurrere ad peccatum, sicut per accidens est illi, ut talis potentia est, quod sit defectibilis, et quod sit potentia peccandi : attamen ut stat formaliter sub hoc conceptu *potentiæ peccandi,* et consideratur in esse defectibilis per defectum positivum, non per accidens, sed per se convenit ei prædictus concursus : ut recte vidit Montesinos disp. 10, quæst. 5, num. 49, quippe sub eo conceptu nullum alium terminum perse, aut per prius respicit, quam ipsum peccatum, et ejus malitiam positivam formalem, vel fundamentalem. Hocenim est discrimen inter malitiam positivam, et privationem, quod privatio omnino est præter intentionem : et ideo non fit nisi per accidens, quatenus impeditur porrectio, qua privat : at vero malitia positiva consistit in tendentia positiva ad bonum apparens, quod voluntas perse intendit: et ideo per se etiam cadit sub tali intentione. Et quamv is in exequulione non sit terminus omnino primarius, sed resultet ad positionem fundamenti ; hoc tamen non tollit quominus saltem multoties per sesub intentione cadat : sicut cadit bonitas moralis, quæ eodem modo resultat. Quod iutelligendum est juxta dicta disp. 6, num. 102.

4. Deinde sive causa sit perse, sive per accidens; si tamen re ipsa in effectura influit, et illum ex se elicit, omnino repugnat, quod in quantum causa t ilis effectus non eum prwcontineat. Universaliter namque verum est, quod in genere caus.e effectiva nemo dat quod non habet, ul ex terminis ipsis constare videtur. Quare non benedescribitur causa per se *quæ continet effectum,* causa vero per accidens *quo illum non continet;* nam hoc est de ratione omnis causa, ul eo modo, quo causa est, effectum contineat : neque aliter rationem causæhabebit, nisi juxta modum continendi effectum: seclusa vero continentia effectus, intelligibilisomninoest ratio causæ effectivae. Unde causa per se est illa, quæ per se et ratione propriæ formæ continet effectum, quem producit ; causa vero per accidens dicitur, quæ per accidens, hoc est, ratione formæ aliunde provenientis, vel non nisi facta aliqua suppositione, quæ per accidens ad illam se habet, prædictum effectum continet·: ergo sive potentia, de qua loquimur, sit causa peccati per se, sive per accidens ; si tamen re ipsa in illud influit, et a se elicit, debet eo modo, quo in illud influit, totum ipsum prius continere : atque adeo si peccatum pro formali est positivum, ipsa quoque, ut illius causa est, debet esse positiva.

Potestque impugnatio hæc roborari, ets^nelucidari ex illis, quæ disp. 5, num. 21,®£f observavimus : scilicet duplicem esse causam per accidens efficientem : aliam, quæ vere et proprie est causa, proindeque vere influit in effectum : dicitur tamen per *accidens,* vel quia hujusmodi influxus non omnino per se ei convenit; sed ex aliqua suppositione, quæ ad eam secundum se sumptam per accidens est : vel quia effectus, quamvis sequatur ex tali influxu, prater intentionem tamen sequitur. Hac ratione aqua per accidens calefacit: non quia aqua calida re ipsa per suum calorem non influat in calefactionem ; sed quia esse calidam, et calor, per quem influit, convenit

ei

fj^r accidens : el similiter calor per acci- l
ta causalprivationem frigiditatis in aqua, quia causando calorem per so intentum, (xnuequentor inducit prædictam privationem, quæ non intenditur. Et utroque isto modo dicitur proprio causa per accidens, quia ly per *accidens* non extrahit a vera ratione causæ, sed modum causandi determinat. Alia dicitur *causa per accidens* improprie: quia licet nullum habeat influxum in effectum, proindeque vera ejus causa non sit; accidit tamen alteri, quæ est vera ausa, vereque influit : sive (quod idem est) accidit, ul ea, quæ est vera causa, vereque influit, sura.it ab illa occasionem causandi, el influendi. El hac ratione calor in vere circunstans est causa per accidens frigiditatis ia puteis : non quia calor in frigidita'ein aliquid influat : sed quia per oppositionem cum frigiditate est occasio, ut ea, quæ est vera, et propria causa frigiditatis, fortius agat, magisque illam intendat. Et generaliter quodlibet contrarium solet hoc modo per antiperislasim esse per accidens causa sui contrarii.

Est autem discrimen inter has duas causas per accidens : nam prima, utpote quæ rere influit in effectum, debet illum praecontinere : adeoque necesse non est quærere aliam causam, in quam effectus reducatur. Secunda vero cum re ipsa in effectum non influat, non est necesse, quod præcontineat illum, neque effectus in eam reducitur : est lamen necessario quærenda alia, quæ vere et proprie sit causa, ad quam effectus reducatur, et in qua præcontinealur. Ut palet in exemplo posito de calore ambiente respectu frigiditatis : quia enim calor non continet adhuc per accidens frigiditatem, ideo neque ineam influit, neque hujusmodi effectus reducitur in calorem ; sed in propriam et perse causam ipsius frigiditatis, quæ ex circumobsistentia, et compressione contrarii ambientis in se unita, el ad se ipsam veluli magis collecta fortius influit.

t- 5. Ad rem ergo: cum dicitur polentiam peccandi esse per accidens causam peccati, non debet intelligi de hoc posteriori modo causandi per accidens absque vero influxu : quia sic assignanda erit alia causa vere influens, in quam peccatum reducatur, quæ illud in se præcontineat, sitquo proinde aliquid positivum : et hanc non vero illam dicemus propriam potentiam peccandi : ergo inlelligendum est de causa per accidens sumpta priori modo, atque adeo talis conditionis, ut licet per accidens, re vera tamen in peccatum influat, possitque peccatum in eam sufficienter reduci. Hoc autem inlelligi nequit, nisi prædicta causa peccatum præcontineat : et ita supposito quod hoc sit pro formali positivum, ipsa quoque positiva sit.

Solutio vero,quæadhibeturconfirmationi, linpu-grtftnr solutio nullius momenti est : nam præsens ratio procedit, supposita eorum sententia, quiadbi^rte nobiscum tenent, peccatum constitui per nationi, aliquid positivum : ex quibus nemo dubitat, quod habitus vitiosus in ratione talisAraojo'. per aliquid positivum constituatur. Imo ex aliis hoc etiam affirmant Valentia, Lorea el Araujo. Unde saltem in ea sententia, quam omnino præsupponimus, tanquam ex re valde certa, desumitur argumentum ex habitu ad potentiam, non minus quam ex actu. Nec disparitas, quæ in hac solutione assignatur, ullaestquoad præsens. Tum quia potentia peccandi, ut talis est reduplicative, suo modo est per se in ordine ad peccatam, sicut habitus vitiosus, ut infra dicemus : suamque ab illo qualem qualem sumit spe–ciem potentiæ defectibilis. Tum etiam quia ratio continendi actus in habitu, et cujuslibet effectus in sua causa non potest esse (saltem per se primo) quod habitus actum per se respiciat, vel non: aut quod ab eo specificetur. vel non specificetur : alias omnipotentia Dei, quæ non specificatur a suis effectibus, neque eos respicit, non contineret illos. Sed oritur prædicta continentia ex generali ratione causæ effectivas :quæ nequit intelligi ut influens in aliquem effectum, et illum aseeliciens, nisi eum præcontineat : et quia in hoc genere causæ nullus dat quod non habet. Unde quia hæc ratio causæ efficacius militat in potentia, quam in habitu, nara ipsa etiam causalitas habitus reducitur ad potentiam, optime ex hoc ad illam conficitur argumentum.

6. Occurres secundo, doctrinam istam de Evasio alia. continentia effectus in causa habere locum in illis effectibus, qui directeet perse primo fiunt, suntque proinde termini primarii alicujus productionis : secus in illis, qui per modum termini secundarii indirecte resultant. Nam in his satis est, si causa præcontineat effectum primarium, ut secundarium ex eo resultantem attingat. Hoc autem modo potentia peccandi est causa malitiæ actualis. Nam malitia hæc non producitur porse primo, sed posito fuudamento resultat per modum termini secundarii prædictæ potentiæ.

Hæc tamen solutio nullius roboris est : et Praeluditur.

eam satis impugnavimus supra disp. num. 6, ubi ostendimus, quod sive effectus sit primarius, sive secundarius, et sive fiat directe et per ‚‹▮ primo, sive ex consequenti et secundario, omnino repugnat fieri ab ea causa, in qua non continetur. Repugnat enim, quocunque medo id fiat, causam dare quod non habet : aut ab illa egredi quod in ea re ipsa non est. Et ratio est perspicua : quia ut aliquid per modum effectus secundarii, posito primario resultet, debet actio attingens terminum primarium esse talis conditionis, ut possit secundo loco post primarium secundarium attingere: sive (quod idem est) debet esse talis conditionis, tanlaz-que efficacia·, ut relinquat, in termino primario virtutem, et determinationem ad attingendum terminum secundarium et ut sine alia actione secundarius ex primario resultet. Alioqui talis terminus secundarius non produceretur per eandem actionem, per quam producitur primarius: nec proinde esset effectus ejusdem causæ: sed aliam exigeret. Quod autem prædicta actio sit tantæ virtutis, ut possit modo explicato terminum primarium, et secundarium attingere. aliunde provenire non potest, nisi quia potentia et principium ipsius actionis ulrumque terminum in se continet, ut intuenti patebit : alias si hujusmodi continentia ad id non exigeretur, posito quolibet termino primario, possetex eo quilibet alius per modum secundarii, et sine nova actione resultare, quod est absurdum. Ergo quocunque modo sive directe per modum termini primarii, sive indirecte per resultantium voluntasmalitiam actus attingat, debet illam in se præconlinere. Et ideo si praedicta malitia est positiva, debet quoque ipsa voluntas, ut eam continet, proindeque potentia peccandi ut talis esse potentia.

Tertü c\a5io.

7. Tertio respondebis, lotam hanc docfrinara habere locum in bonis : in his enim verificatur axioma *nemo dat quod non habet;* secus aulem in malis. Cujus duplex ratio reddi potest : prima est, quod respectu mali et peccati non datur causa efficiens, sed deficiens : ut autem causa aliqua deficiat, non est necesse, quod contineat effectum : imo eo magis in ejus productione deficit, quo de illo minus continet. Secunda ratio est, quod habitus vitiosus producit totam malitiam actus ; et tamen non continet illam totam : alias esset ita malus habitus, sicut actus : contra doctrinam D. Thomæ supra art. 3, et idem est de potentia, quæ causans totam malitiam tam habitus, quam actus, non est ita mala sicut aliquis ex illis, necpremdo habet in se totam malitiam, quant in cis producit : ergo, etc.

Confirmatur : nam quodlibet morlalepeccatum, ut malum morlaleest, causal in Dee offensam simpliciter infinitam, quæ est infinitum malum ipsius Dei a peccante intentatum : el lamen nullum peccatum in ralione mali moralis est simpliciter infinitum, neque habet in se malitiam infinitam : ergo in genere mali necessarium non est, quod tota ratio effectus prawnlinealur in causa.

\'erum neque hæc solutio vim nostræra-&&· tionis enervat : quoniam prædictum axioma nemo *dat quod n>n habet* tenet in omnibus, in quibus id, quod *dari* dicitur, re ipsaiest aliquid, el positivum, quod proinde ut in rerum natura ponatur, egit aliquo voro influxu, veraque et positiva causalitate: sive illud sii de genere boni, sivodegenere mali. Et ratio videtur perspicua : quiaomne, quod re ipsa est aliquid, et non est aliquo modo a se, sed indiget ad essendum in rerum natura poni ab alio, prius debet intelligi ut virlualiter existens ineo, a qao ponitur, quam intelligatur poni formaliler in se : sive (quod in idem redit) prius ineo, a quo ponitur, debet intelligi virtus, ei efficacia ad ponendum illud, quam intelligatur ipsum in se actu el formaliter poni : ubi autem intelligitur virtus et efficacia ad aliquid ponendum ·. ibi jam id ipsum, quod ponendum est, saltem virlualiter esse intelligitur, proindeque continentia illius virtualis.

8. Undead primam ralionem posset negari, quod peccatum non habeat causam nisi deficientem : nam ut vidimus ex Divo Thoma art. 1 hujus quæst. etiam habet causam efficientem per accidens, de qua diximus debere effectum præconlinere. Admissa vero ea loquutione, quod solum habet causam deficientem, consequenterdicendum est, quod sicut in peccato actuali duplex est effectus, alius privativus, qui est carentia debitæ rectitudinis, el alius contrarius ordini rationis, qui esi tendentia ad objectum dissonum ; ita causa ipsius peccati dupliciter dicitur *deficiens, el deficere:* uno modo *privative,* seu *negative,* quia non habet tantam perfectionem, quantam habitura erat, ut non posset peccare, neque a regula rationis deficere : alio modo *contrarie,* quia dicit tendentiam in actu primo, et per modum potentiae ad aclum et objectum oppositum tali regula? : sicut enim ulerqueiste

est

‹a modus deficiendi a regula rationis, sic ulerque constiluit eu usa in deficien lent: Unus positive ci contrarie, sicut ipse est positivus: alius privative vel negative, sicut defectus ipse est privatio, vel negatio.

Ad secundam rationem patet ex illis, quæ disp. 3, per totam, sed praecipue a num. 9 diximus, ubi satis explicuimus, quomodo licet tota malitia, quæ est in actu secundo inesserei et quoad rectum sit in habitu, et lota malitia habitus sit in potentia: non tamen ila malam denominet potentiam sicut habitum, neque habitum sicut actum secundum: non quidem ex defectu continentia? effectus in causa, sed propter majorem explicationem in illo, quam in ista, majoremque applicationem ad exercitium inficiendi et deformandi, ut ibi dictum est. Hoc autem lucum habere nequit in potentia peccandi respectu malitiæ actualis positivae, nisi ipsa potentia similiter positiva sit: quia forma realis et positiva nequit contineri adhuc quo ad realitatem in sola privatione vel negatione: cum sit manifesta implicatio, quod vera et positiva realitas contineatur in eo, quod est re vera nihil. Quæ implicatio non cernitur in eo, quod eadem forma realis sit magis explicata in uno subjecto quam in alio, juxta majorem unius quam alterius capacitatem ·. licet utrobique sit tota in *esse rei,* seu tota ejus realitas.

Per quod possumus etiam occurrere confirmationi. Nam ratio offensa? in actu peccati ideo non est formaliter infinita: quia limitatur ex incapacitate subjecti, ne explicet totam suam vim deformativam: in Deo vero ubi est infinita capacitas, infinite se explicat, infinitamque injuriam constituit. Unde tota illa infinitas offensæ, quæ formaliter et sub exercitio offensa? in Deo concipitur, continetur virlualiter in *esse rei* in peccato mortali: potestque hujus malitia dici *infinita virlualiter* in ratione offensa? activa?, sicut injuria quæ irrogatur Deo est infinita simpliciter in ratione offensæ formalis. El quantum ad hoc militat illa dis–paritas, quam supra tradidimus inter bonum el malum; nam in genere boni quælibet additio roperta in effectu, debet oriri ex additione formaliter vel eminenter reperta in ipsa forma et realitateconstitutiva boni: genus autem mali potest augeri etiam intensive quoad denominationem et exercitium, sine additione ex parte rationis constitutive per solam connolalionem majoris capacitatis ex parte subjecti. Llrunque tamen genus in eo convenire debet, qnod causa contineat ex parte realitatis effectum, quem producit: atque adeo quod si effectus sit positivus et realis, causa non possit esse sola negatio vel privatio. Aliter posset huic confirmationi responderi ex disparitate inter effectum positivum, qualis est malitia peccati, et inter privationem, sicut est offensa illata Deo, ut ab una ad aliam non valeat argumentum quantum ad modum continentia? in causa. Sed hoc alibi prosequamur.

9. Forte dices quarto nullum dari influ-Ultimam xum positivum et rcalem respectu actualisc“0?1U!n' malitiæ: et ita nullam requiri causam positivam et realem, quæ illam præconlineat: sed posito actu a voluntate deficiente cum malitia privativa, resultare ibi absque positivo alicujus caœæ influxu malitiam positivam.

Cæterum ista solutio nullius momentiDeMrniesse potest: multoque facilius quam alia? ‚nr· _ rejicitur. Nam malitia peccati constitutiva eo ipso quod non sit a se, neque primum deficiens, sed per se supponat voluntatem et potentiam peccandi, nequit in rerum natura poni_per se ipsam: sed debet poni ab alio priori deficiente: et ita indiget concursu illius, a quo ponitur, proportionate ipsi malitiæ: cumque talis malitia sit aliquid positivum, necessario indiget influxu positivo. Deinde si malitia illa non poneretur per influxum voluntatis, non esset voluntaria, atque adeo nec mala moraliter: quippe hoc malum absque voluntario intelligi nequit. Quinimo neque imputaretur homini, neque propter illam puniretur, neque peccare diceretur: cum nihil horum cadere posset nisi supra id, quod est nobis voluntarium.

Dices sufficere ad totum hoc quod voluntas negative influat non præbendo influxum, quo prædictam malitiam impediat. Sed contra: quia influxus negativus reipsa non est influxus, sed carentia aut negatio veri influxus, proindeque se solo non potest esse sufficiens, nisi forte ad negationem vel privationem, quæ quia non sunt aliquid, nullo egent influxu perse. Et licet prædictus influxus negativus sufficiat ad non impediendum id, quod ex vi alterius veri influxus ponitur, non tamen sufficere potest, ut per ipsum solum id, quod reipsa est aliquid, ponatur.

§III.

Ostenditur assertio alia conununwr» ratione,

scccк- d<oVl

10. Ostendimus praecedenti ratione posi-·*vuuηι potentiae peccandi ex positivo actualis malitia? : id quod proposito nostro satis esset : non enim veram sententiam minus certae idcirco alligamus ; sed ex probatissima, valdeque recepta opinione adstruente prædictam malitiam positivam, hanc minus certam de positivo potentia? deducimus. Verum quia neque oppositam sententiam negantem in actu talem malitiam, immanem ab hac de positivo potentiae ire credimus, adjiciemus secundam rationem, quæ etiam ejus sententia?defensores nobiscum sentire compellat. Etenim quamvis prædicta sententia neget malitiam actualem positivam, negare tamen non potest fundamentum malitiæ privativae in ratione talis fundamenti esse aliquid positivum, quod proinde necessario postulat principium positivum, in quo contineatur, et a quo in rerum natura ponatur : sed hoc principium est formalissime ipsa potentia peccandi : ergo neque auctores illius sentential possunt prædictam potentiam pro formali a linea positivi excludere. Major quoad secundam partem habetur ex dictis pro prima ratione § 1, inde enim constat effectum positivum, quicunque ille sit, et qualilercunque fieri debeat, indispensabiliter postulare causam positivam, in qua præcontineatur. Quoad secundam vero probari potest tum ex communi ratione privationis, quæ talis-naturæ est, ut nequeat aliter fieri, quam posito aliquo fundamento, unde ipsa sequatur et resultet. Ut enim ait D. Thom. in præsenti art. 1, privatio non est quæcunque carentia, sed illius perfectionis, quæ nata est inesse, et debetur : perfectio autem, quæ alicui debetur, et nata est inesse, nunquam deest, nisi propter aliquod impedimentum eam tollens : et hujusmodi impedimentum est fundamentum, ex quo privatio resultat. Tum etiam, nam privatio, de qua loquimur, debet egredi a voluntate per modum actualis exercitii : aliter non erit voluntaria, neque proinde peccaminosa: sed non potest egredi directe et ratione sui : hoc enim proprium est solius exercitii positivi, ut in tract, de voluntar. disp. 4, ostendimus: dicetur itaque egredi solum indirecte, quia occasionatur ex ipso exercitio positivo: quatenus dum hujusmodi exercitium positivum ob repugnantiam cum aliqua perfectione eam perfectionem impedit, consequenter inducit privationem talis perfectionis. Est igitur indispensabile ad prædictam privationem aliquid positivum, e.x quo resultet, sitque proinde ejus fundamentum. Ex quo minor ejusdem syllogismi facile suadetur: quoniam potentia peccandi pro formali nihil aliud exprimit, nisi quod sit principium effectivum malitiæ, et eam in se contineat : hoc autem totum habet quod est principium prædicti fundamenti, et continet ipsum: quippe neque malilia privativa aliter potest contineri in causa, et causari, nisi modia continentia et causalitate sui fundamenti: neque quod tale fundamentum in ratione fundamenti continet et causal, potest non eo ipso continere et causare malitiam.

Confirmatur a simili in effectibus positi-clivis, qui non fiunt per actionem ad se immediate terminatam, sed resultant posito fundamento : cujusmodi se habent bonitas moralis, relationes, et similia. In his enim id ipsum, quod est causa per se fundamenti, causât ex consequenti tales effectus : per eandemque virtutem ; eademque continentia continet, et causa effectus, qua continet et causai fundamentum. A fortiori ergo in privationibus, quæ multo minus habent unde fiant per actionem ad se immediate terminatam, sed debent resultare posito fundamento, id ipsum quod fuerit causa fundamenti, per eandemque virtutem et continentiam erit causa privationis. Atque adeo sicut ad continendum et causandum fundamentum, eo quod est positivum, necessaria est vis positiva, sic etiam ad continendam et causandam privationem.

Confirmatur secundo : nam juxta doctrinam D. Thomæ in hoc l art. ad prædictam îl!ü privationem non satis est assignarccausam deficientem, seu non agentem ; sed debet etiam assignari causa efficiens per accidens: hæc autem causa per accidens exponitur a S. Doctore per reductionem ad causam per se : quatenus eademmet causa, ct secundum eandem vim effectivam, qua directe et per se terminatur ad effectum positivum, per accidens et ex consequenti attingit privationem : quod aliter verificari nequii, nisi quia tale positivum est fundamentum ipsius privationis, hæcque ex illo resultat ex vi ejusdem causæ et influxus. Quare sicut respectu effectus positivi causa debet esse positiva, sic etiam respectu privationis.

11. Neque

11. Nequo apparet effugium, quo adversarii enervent hanc rationem, nisi negando prædictæ privationi fundamentum positivum: quasi vel nullo indigeat fundamento, sed egrediatur a voluntate immediate se ipsa : vel talo fundamentum (esto illo indigeat) in ralione fundamenti non importet aliquid positivum intrinsecum, sed vel aliquid privativum aut negativum, vel aliquam extrinsecam denominationem : sicut erit denominatio *procedentis a voluntate defcctibili,* vel denominatio *connotantis talem voluntatem.*

msi *n primis negare indigentiam fundamenti, aperte est contradicere Divo Thojfiiinaj cum alibi dum ait, conversionem ad bonum commutabile, quæ est in peccato, esse fundamentum privationis, seu aversionis repertæ in illo : sic enim loquitur in 4, dist. 16, quæst. 3, art. 2, quæstiuncula 1 ad 2 ibi : *Fundamentum aversionis est conversio in peccato.* Et quæst. 2 de mal. art. 7 ad 1 : *Inordinata conversio ad commutabile bonum est causa aversionis.* Tum in hoc art. dum ad privationem omnino requirit aliquid impediens perfectionem oppositam : hoc namque impediens perfectionem est fundamentum privationis, quod quærimus.

Contrariatur etiam communi existimationi: omnes enim prædictam privationem ejus conditionis el debilitatis existimant, ut omnino indigeat aliquo, cui ut fundamento innitatur, et sine quo non possit consistere : sicut indigent relationes, et alia imperfeclæ entitatis. Ad hæc: vel in subjecto, cui inest privatio, datur aliquid repugnans perfectioni dobitæ, quam privatio aufert ; vel non? Si datur, id ipsum est privationis fundamentum : siquidem est ratio, propter quam talis privatio insit. Si non datur, nulla est ratio, cui-desit opposita perfectio, ac proinde cur ea privatio insit. Non est ergo intelligibilis vera privatio absque fundamento.

Dices sufficientem rationem prædicti defectus esse defectum perfectionis, et regulæ existentem in voluntate : quia voluntas deficiens a regula eo ipso producit actum cum defectu. Sed contra : quia non obstante prædicto defectu perfectionis in voluntate producit sæpe actus bonos, atque adeo sine privatione non utendo illo suo defectu, sed utendo regula rationis : ergo alia ratio quærenda est, cur dum male operatur, utatur suo defectu, et non prædicta regula, ac proinde inducat in actu privationem. Hæc autem ratio non potest esse alia, nisi aliqua tendentia ad objectum dissonum, quæ sit fundamentum privationis.

12. Deinde prædictum fundamentum debere esse positivum satis convincit nostra ratio : et polest denuo confirmari : quia fundamentum privationis in esse talis non potest constitui per aliquid privativum: una enim privatio non fundatur in alia; alias hæc etiam indigeret alia, ut fundaretur, et illa alia, et sic in infinitum. Neque constituitur per puram negationem : quia negatio pura non habet connexionem potius cum hac privatione, quam cum alia, sicut debet habere illud, quod est privationis fundamentum : aliter nequibit assignari ratio, cur fundet hanc privalionem,et aliam non fundet. Debet igitur esse aliquid positivum. Accedit, fundamentum privationis, de quo loquimur, debere esse tale, ut actio voluntatis directe et per se ad illud terminetur, indeque ex consequenti, et per accidens privatio resultet : at negationi repugnat talis terminatio non minus quam ipsi privationi, ut est per se notum : ergo, etc. Impniinatur pro féconda.

Ex quo etiam manet impugnatum, quod tangitur de denominatione extrinseca. Tum quia hæc non potest esse terminus per se, et directe attactus a voluntate, ex quo privatio resultet. Tum etiam quia denominatio nequit exercere prædictum munus fundamenti, nisi ratione formæ denominantis: quicquid enim præstat aliqua denominatio, totum provenit a forma, cum qua est idem secundum rem: vel ergo talis forma est aliquid de linea actus secundi existens in ipso actu peccaminoso, ubi est malitia? Et tunc denominatio non est extrinseca,sed intrinseca. Vel est sola voluntas, aut ejus defectibililas secundum id,quod habet in actu primo? Et tunc nequibit esse fundamentum proximum malitiæ: quia hujusmodi fundamentum debet esse in exercitio voluntarium, sicut est malitia, quam fundat : atque adeo debet oriri a voluntate per modum actus secundi, et distingui ab ejus actu primo. Adde, denominationem, quæ in hac evasione assignaturpro fundamento malitiæ, scilicet *dependentis a voluntate creata ut defeciibiti.* non esse extrinsecam actui peccaminoso, sed intrinsecam : importat enim respectum dependenti® a prædicta voluntate, qui quidem respectus in actibus elicitis est aliquid intrinsecum, ut alibi ostendimus. A quo etiam respectu tribuitur denominatio illa *connotantis:* unde

néque hæc potest esso prædictoactui oxtrinseca. Nulla igitur via extrahi potest a linea positis i intrinseci fundamentum prædictæ privationis.

RciUr- £viω 13. Sed objicies : quia adhuc juxta nostram sententiam adstruentem malitiam positivam hæc malitia non fit per actionem ad se directe terminatam : si enim hoc non conceditur bonitati morali, mullo minus concedendum est malitiæ: et tamen, hoc non obstante, tota ratione praecedente explicuimus potentiam peccandi per habitudinem ad talem malitiam.nonhabito respectu alicujus fundamenti : ergo etiam non obstante quod malitia privativa fiat modo dicto, poterit prædicta potentia explicari ab adversariis per respectum ad illam independenler ab alio fundamento.

ïικ-rvj. Respondetur ita esse, quod nec malitia formalis positiva sit directe et immediate, sed resultat posito fundamento adeoque potentia peccandi in quavis sententia solum attingit directe et immediate malitiam fundamentalem. debetque per ordinem ad eam immediate explicari: et quicquid de malitia formali superius a nobis dictum est quoad vim inferendi potentiam peccandi positivam. intelligitur simul aut per prius de malitia fundamentali. Debuimus tamen in praecedenti ratione expressius malitiæ formalis meminisse, quia si semel hæc etiam est positiva, urgentius, magisque ad hominem inferri videbatur illatio a nobis intenta : clariusque et liberius ab impugnationibus relinquitur, potentiam peccandi esse positivam, si non modo fundamentalis, sed etiam formalis malitia in ipsa contenta positiva sit.

§IV.

Triplex objeciio pro opposita sententia.

Ex paucis, qui circa potentiam peccandi aliquid dixerunt vix reperies, qui vel omnino expresse pro nobis sit (præter Alvarez, quem supra adduximus) vel nobis in propris terminis et expresse contradicat. Credimus autem in oppositum referendos 5Lorw' MÔïtlesinos disp. 10, quæst. 5, et Loream Vasq. £alas. disp. 11, quatenus peccabilitatem nostræ voluntatis ad solum defectum et carentiam perfectionis videntur reducere. Vasquez vero disp. 129, cap. 10, Salas disp. 7, et quidam alii subobscurius loquuntur. Est autem contra nostram sententiam triplex D.Thorn. objectio.Prima, quia in'doctrinaD. Thomæ I p. qumst. 49, Do mal. quæst. 1, art. 3, aliisque in locis, et in communi modo loquendi aliorum Patrum, ut Dionysii, Augustini, et Anselmi, malum, el peccatum non habent causam perso, neque efficientem ; sed solum deficientem, vel agentem per accidens: potentia autem peccandi, ut stat formaliler sub hoc conceptu, per se est ad peccatum, et ita si ut sic est positiva, el positive ac per veram et realem efficientiam in peccatum influit, nihil ei deesse potest, quominus sil causa illius efficiens per se.

Confirmatur ex eodem D. Thoma locis citatis, ubi ait, quod malum si quam habet causam, talis causa non potest esse nisi bonum : eo quod ununquodque agit, in quantum est ens actu, el in quantum est in actu, est bonum : at potentia peccandi, ut stat formaliter sub hoc conceptu, non est bona, sed deficit a ratione boni, et est mala causaliter : ergo neque ut sic potest esse aliquid positivum, quod sil causæpeccali. Adde, quod de ratione causæ, et præcipue efficientis,estcommunicarese : communicareautem se, est solum proprietas boni : ergo, etc.

14. Respondetur, neque D. Thomam, ne-j^ que alios Patres nobis officere ; sed favere » potius suo modo loquendi : siquidem non solum assignant peccato causam deficientem, sed etiam efficientem per accidens: at causa efficiens per accidens in hoc differt a pure deficiente, quod importat vim positivam terminatam per se ad aliquid positivum, ex quo resultet privatio : ut in principio dubii, et in secunda ratione expendimus: unde hic modus loquendi manifeste est pro nobis. Neque obest quod dicitur potentiam peccandi sub hoc conceptu per se esse ad peccandum : nam hoc verum est loquendo de peccato quantum ad malitiam fundamentalem et positivam, ad quam fatemur terminari suo modo per se prædictam potentiam. Secus de malitia privativa, quæ inde resultat per accidens et præter intentionem, ex vi tamen ejusdem causali latis : quando autem peccato negatur causa per se, sermo est de hac malitia privativa.

Sed quamvis D. Thom, et alii Patres absolute negarent peccato et cuivis ejusmalitiæ omnem causam efficientem, et solam deficientem concederent, non ideo nobis officerent : nam deberent exponi de causa efficiente, quæ sit talis simpliciter : et ideo non excluderent causam efficientem secundum quid, qualis est potentia peccandi sub hoc concepta. Pro quo nota, quod sicut *facere* e\ fieri ordinatur simpliciter ad *esse* actu, ita causa efficiens ubsolute el simplici tor diciI u r illa, quæ affectui tribuit entitatem et acluallilaleni, atque adeo quæ communicat ei perfectionem : quia ununquodque est perfectum secundum quod est ens actu. Quæ vero hæc non communicat, quamvis re ipsa efficiat aliquid positivum', quod sit veluti differentia et modus entis, non dicetur causa, neque efficiens simpliciter, sed seeundum quid et valde imperfecte. Hac ratione D. Thorn, lib. I de generat, lect. 9, generationem accidentis appellat *generationem secundum quid; et* generationem substanti® *generationem simpliciter :* quia *esse* accidentale, quod per illam communicatur, est *esse* secundum quid ; *esse* voro substanliale, quod hæc tribuit, est *esse* simpliciter. Quiaorgo positivum, in quo malitia moralis consistit, non exprimit simpliciter entitatem, sed magis entitatis deordinationem et depravationem : idcirco causa attingens hcc positivum quantum ad prædictam expressionem, non dicitur causa simpliciter, neque efficiens simpliciter; sed secundum quid, diminute, et imperfecte : sicut neque ipsum positivum quoad prædictam expressionem dicetur simpliciter offectus, aut simpliciter fieri. Quinimo sicut hoc potius dicitur defectus, imperfectio, deordinatio, eldepravatio entitatis actus, quæ simpliciter fit : ita ejus causa quantum ad prædictum munus non tam dici debet causa efficiens, quam imperfectio, deordinatio, et deficientia illius, quæ absolute et simpliciter est causa. Et hoc significant Patres et Doctores, dum potentiæ peccandi absolute negant rationem causæ efficientis, et appellant absolute *causam deficientem.* Loquuntur autem de deficientia non pure privativa vel negativa, sed contraria, el ut ita dicamus, adversativa, ut explicuimus disp. G, numero 103.

15. Ad confirmationem respondetur D. Thomam solum velle, quod causa mali debet esse aliqua res in se ipsa bona bonitate transcendentali : quia sicut operatio, qua malitia efficitur, non potest in se non esse actus et ens, et in quantum ens et actus transcendental! 1er bona : ita causa prædictæ operationis nequit non in se ipsa esse ens cires bona. Non autem intendit S. Doctor, quod in quantum bona influat in malitiam, sed in quantum prædictæ bonitati jungilur aliqua deordinatio positiva, quæ non exprimit entitatem, neque bonitatem ; sed potius se habet ut infectio et nævus ipsius ontitatis : per quam illa potentia, quæ in se Coi ena el bona, bonique effectiva, velut a sua entitate et perfectione deflectens, efficitur potentia defeclibilis et peccabitis.

Neque obest quod Ang. Doctor aliquando asserit, malum non agere nisi in virtute boni : quo dicendi modo insinuare videtur, ipsam mali efficientiam oriri ex bono, debereque in ipsum reduci. Respondetur enim nequaquam hoc insinuari in prædicta loquutione: alias sicut Deusestcausa boni, esset etiam causa mali ex regula *qui est causa causx,* etc. Sed solum innuitur, quod malum nihil ageret, nisi a bono fulciretur et sustineretur. Sicut enim vis effectiva mali non aliter subsistit, quam ad existentiam entitatis et bonitatis transcendentalis, ac veluti illis subnixa: ita non aliter posset causare, quam ut innixa causalitati prædictæ bonitatis el entitatis, suslentanteque hujus influxu et efficientia in genere causæ materialis efficientiam et influxum malitiæ. Nulla tamen inter praedictas causalitates admittenda est reductio, vel dependentia dégénéré causæ efficientis, formalis aut finalis.

Ad illud quod additur, dicendum est, quod licet communicatio proprie et simpliciter dicta, sit proprietas boni, quia talis communicatio tendit ad dandum esse et perfectionem: attamen communicatio latius sumpta pro extensione vel communicatione cujuslibet formalitatis, potest etiam malo competere; quamvis non nisi cum dependentia a bono niodo explicata.

1G. Secundo objicies, quod D. Thom.dum objectio assignat in voluntate defectum, ob quem SCCBUda· potest deflecti ad malum et ad peccandum, nullam facit mentionem hujus defectibilitatis positivae, quam nos ponimus ; sed totum hoc reducit ad privationem, vel negationem majoris perfectionis : ut quia voluntas facta est ex nihilo : quia non est sua regula : quia non tenens regulam applicat se ad operandum, etc. quæ omnia sonant defectum perfectionis, et non aliquid positivum : ergo neque hujusmodi positivum .in via Ang. Doctoris ponendum est, nec per illud potentia peccandi debet constitui.

Confirmatur ex eodem D. Thoma infra CcnUr- quæst. 79, art. 1 et 2. Et I p. quæst. 49,art. K - 1 De mal. quæst. 3, art. 1 et 2 et alibi: ubi explicans quare actio peccaminosa, quæ secundum entitatem reducitur in Deum sicut in causam primam: quantum ad malitiæ defectum non refundatur in illum : sed in solum liberum arbitrium creatum, hanc

ubique reddit rationem : quia prædicta actio quantum ad entilatem est a libero arbitrio ut tenente se sub ordine ipsius causæ primæ, servanteque talem ordinem : quantum ad malitiam vero est ab illo ut deliciente a prædicto ordine, ipsumque deserente et omittente : at in hoc nihil exprimitur positivum, sed sola omissio, et defectus ordinis : signum ergo est hujusmodi solum defectum, et non aliquid positivum intervenire in efficientia malitiæ.

Baiio •*iia Confirmatur secundo : nam eo ipso quod intelligamus liberum arbitrium non esse ipsam regulam rationis, nec perse infallibilitercum illa connexum (quod est tantum defectus negativus) inlelligimus posse a prædicta regula deficere, applicareque se ad operandum sine illa : at eo ipso quod intelligamus posse ita deficere, inlelligimus posse peccare: frustra ergoproconstituenda hae potentia recurrimus ad aliquid positivum.

ebjccUo. Respondetur D. Thomam explicuisse potentiam peccandi per praedictas negationes, non quia in eis consistat ; sed quia sunt nobis notiores : et quia hoc quod est voluntatem faciam esse ex nihilo, et nonesse suam regulam, est in ea velati ratio a priori defectibilitatis positivæ, quæ prædictam potentiam conslituit, ut sequenti dubio explicabimus. Neque hoc est novum apud Ang. Doctorem : nam malitiam constitutivam peccati commissionis, quæ est forma positiva, explicuit sæpe per privationem rectitudinis, quæ adeam consequitur, ut vidimus disp. 6, dub. 3. eo quod hujusmodi privatio notior est apud nos, quam prædicta forma. Et propter eandem rationem subsistentiam naturæ substantialis ubique fere explicuit per negationem essendi in alio: cum tamen prædicta subsistentia ex communi sententia Thomistarum el aliorum non sit negatio, sed aliquid positivum.

D.Tiy)ui. 17. Ad primam confirmationem respondetur, eisdem in locis insinuari aD. Thoma nostram sententiam. Tum quia non solum docet malitiam esse a libero arbitrio ut deficiente ab ordine causæ primæ, aut omittente talem ordinem, sed etiam asserit esse ab illo ut prædictum ordinem exeunte et egredienle -.sicut videreeslcitataquæst. 79, art. 2 ad 3 ibi : *Dicendum quodeffectuscausa; medix procedens ab ea secundum quod subditur ordini causa primv, reducitur etiam in causam primam: sed -si procedat a causa media secundum quud exit ordinem causa prima, non reducitur in causam primam : sicut si minister faciat aliquid contra mandatum Domini, hoo non reducitur in Dominum sicut in causam.* Ubi et verbis el exemplo est pro nobis. Verbis quidem: nani exire ordinem causæ primæ in rigore loquendo, non dicit puram omissionem, vel desertionem talis ordinis ;sed positivam tendentiam et motum in contrarium. Exemplo etiam : quia non dixit *si minister amittat mandatum Domini,* etc. sed «i *faciat contra,* quod etiam denotat positivam tendentiam ad oppositum tali mandato. Tum etiam quia intelligibile est, quod liberum arbitriuni subtrahat se ab ordine causæ primæ per privativam et voluntariam ejus desertionem, sicut exigitur ad peccandum, nisi subtrahendo aliquid sui positivum, usumque talis positivi a prædicto ordine : si namque quantum adomnes rationes el formalitates positivas tali ordini omnino conformaretur, et illi in omnibus subderetur, ac secundum nullius usum ab eo exiret, nihil ibi esset fundans illam privativam , et voluntariam desertionem. Quemadmodum dum idem liberum arbitrium bene operatur, nihil est, quod eam fundet, qui nulla utitur in contrarium ratione positiva, sed illis dumtaxat, quibus se ordini primæ causæ conformat : igitur quando operatur male, prædictumque ordinem deserit, aliqua utitur ratione positiva, i cujus usus, proindeque et ratio ipsa non continentur sub tali ordine. Unde etiam si D. Thom. ad rem hanc declarandam ejusmodi solum terminis, qui privationem exprimunt. usus fuisset, deberet subintelligi prædicta ratio positiva, qua liberum arbitrium, dum peccat, utatur in contrariam ordinis causæ primæ : hujusmodique positivo et contrario usu seu abusu deserat et omittat talem ordinem, fundetqueprivationem,et defectum subordinationis ad causam primam, quæ ibidem reperiuntur. *

Ex quo ad secundam confirmationem negandum est antecedens, quia dum non intelligitur in libero arbitrio facultas tendendi ad objectum dissonum et oppositum regulæ rationis, adeoque defectibilitas aliqua positiva, quæ sit hujus tendentiæ principium, non intelligitur adæquate ut potens deficere moraliter a prædicta regula : quamvis intelligatur non esse ipsam regulam, neque per se cum illa connexum. Sicut in actu ipso peccati dum non inlelligimus actualem tendentiam ad objectum dissonum regulæ rationis, non inlelligimus deformitatem neque defectum moralem a tali regula : quamvis possimus intelligere actura illum

illum ut indifferentem et negative non conformem regulæ. Et ratio utrobique est eadem, et salis perspicua : quia defectus a regula rationis ut sit moralis, debet esse privativus et voluntarius : nam defectus non voluntarius, vel solum negativus; eo ipso non est moralis : quod vero prædictus defectus sit privativus et voluntarius, aliunde habere non potest, nisi quia innititur voluntariæ tendentiæ ad objectum oppositum tali regulæ. Unde el principium prædicti defectus, ut adæquate concipiatur, vel æque prius primo concipi debet ul potens tenderc ad prædictum objectum regulæ rationis oppositum, ac proinde cum positiva defectibilate, per quam influere possit in istam tendentiam, quam intelligatur posse moraliter et voluntarie deficere ab eadem regula.

18. Tertio objicies : quia si voluntas, ut est proxima potentia peccandi, dicit pro formali aliquid positivum, etiam in anima, in quantum est principium hujus potentiæ proximæ, debet admitti aliquid positivum per quod in ratione potentiæ ad peccandum quasi radicalis constituatur : atqui hoc non videtur dicendum : ergo. Sequela patet : quia voluntas, ut est potentia peccandi, dimanat ab anima, et in ea radicatur, non minus quam ut est potentia naturalis : id vero, quod est positivum, non potest ex alio quam ex positivo dimanare, nec in alio radicari. Minor autem ex eo probatur : quia non satis apparet, quid sit illud positivum, ratione cujus anima est radicalis potentia peccandi, aut quid sit in ea præter ipsam suam substantiam, quæ tota est Dei effectus, per quod radicaliter in peccatum positive influat. Nec safis est dicere, prædictum positivum esse etiam potentiam peccandi, et tendendi ad objectum dissonum, non proxime et formaliter, sed radicaliter et causaliter. Nam hoc est quod inquirimus: quid nimirum sit formaliter in se ipso prædiclum positivum, ex quo habet quod sit potentia peccandi radicaliter et causaliter ? Prius enim unumquodque est formaliter *hoc aliquid* in se ipso, quam sit aliud radicaliter : neque esset illud radicaliter, nisi quia est hoc formaliter : quemadmodum anima ipsa prius est in se substantia spiritualis formaliler, quam sil radicaliter potentia intelligendi et amandi : et ideo est hoc radicaliter, quia est illud formaliler. Quid autem sit formaliter in se ipso illud positixum, ratione cujus anima est radicale principium peccandi, hoc quæritur, el non satis apparot. Eo praesertim quod cum tota substantia animæ sit perse primo in ordine ad *esse* prædictum positivum, quod in ea ponitur, potius debet poni in ordine ad *esse,* quam in ordine ad operationem : priusque respicere debet defectum animæ in essendo, quam in operando : in essendo autem nullus apparet in anima defectus, quem respiciat : ergo etc.

Confirmatur: quia si in substantia et natura animæ daretur hujusmodi potentia radicalis, daretur in ea naturalis inclinatio ad peccatum : eo quod prædicta potentia non posset non ad proprium actum inclinare : et ita peccatum, quod juxta illam esset, non posset dici contra naturam hominis ; sed magis juxta inclinationem ejus naturalem: cujus oppositum docet D.Thom. supra quæst. 71, art. 2, et nos disp. 2 ostendimus : ergo, etc. Confirmallo,

19. Respondetur ad objectionem admissa majori seu sequela, negando minorem. Ad cujus probationem posset sustineri solutio ibi insinuata. Et ad impugnationem respondetur plura esse, quorum formales et quidditativas rationes per se ipsas non scimus ; et tamen propterea neganda non sunt : sed explicamus illa vel a posteriori per suos effectus, vel per hoc quod aliorum, quæ notiora nobis sunt, habent esse causæ et radices. Sic diffinimus essentialiter equum esse animal hinnibile, non formaliler, quia hinnibilitas formalis est proprietas et non essentia equi ; sed radicaliter : quid vero sit in se formaliter hoc quod dicimus *esse radicem hinniendi,* non cogimur explicare : cujus rei innumera alia exempla afferri possent. Et hoc nobis sat erat pro solutione istius objectionis. Addimus vero ut valde probabile, prædictum positivum, quod dicimus *radicalem potentiam peccandi,* consistere formaliter in ipso modo limitationis et finitalis.qui in qualibet intellectuali creatura invenitur, ratione cujus fundat negationem majoris perfectionis, hoc est, essendi actum purum, aut essendi suum *esse.* Nam ex eo quod prædicta creatura est finita et limitata, et non est suum esse neque actus purus, consequitur in ea quod sit defeclibilis a regula rationis, el quod possit peccare. Unde prædictus modus limitationis perse primo et formaliter est defectus in ordine ad e«e,· ex consequenti vero et radicaliter in ordine ad *operari.* A quo vero modus iste ortum ducat, sequenti dubio declarabitur.

Rfpiiea. Neque obesi si urgeas : (uni qnod creaturam esse limitatam, aut esse finitam, solum dicit in ea negationem majoris perfectionis, et non aliquid positivum. Tum etiam quod si limitatio praedicta esset radix potentiæ peccandi, sicut omnis creatura tam rationalis, quam non rationalis est limitata, sic omnis esset peccabitis : quod est absurdum.

Fnervj. ur* Respondetur enim ad primum, quod sicut Deum esse illimitatum et infinitum duo dicit: nempe et carere termino positivo limitante ejus perfectionem, el habere positive plus, ac plus perfectionis, per quam fundat prædictam carenliam termini : ita creaturam esse limitatam et finitam, importat aliquid negativum, quod est carentia ulterioris perfectionis , el aliquid positivum, ratione cujus immediate et formaliter hujusmodi carentia fundat, scilicet modum supradictum, per quem perfectio creatura? positive terminatur, limitatur, et finitur, sistitque ita in ipsa, ut ulterius ad essendum aliud non possit progredi.

20. Adsecundum respondetur exD. Thoma quæst. 24 de verit. art. 7, quod quia peccatum debet esse per recessum privativum vel contrarium ab universali et summo bono : ex duobus capitibus provenire potest, quod aliqua natura non possit peccare : vel quia est ipsum summum bonum, aut cum eo infallibililer connexa; proindeque non potest ab illo separari et deficere : et hujusmodi impeccabilitas nulli creatura? potest per sua naturalia convenire, eo ipso quod est finita et limitata, ut in tract, de Angel, disp. 9, dub. 2, late probavimus : vel quia talis natura non ordinatur immediate ad prædictum bonum, sed ad aliquod bonum determinatum et particulare ; bonum vero universale omnino est extra ejus objectum : atque ita sicut non est capax attingendi illud immediate et in se, sic non est capax ab eo recedendi et deficiendi contrarie aut privative, quod est peccare. Et hac ratione creaturæ non intellectuales, etiam sisint finita» et limitata», dicuntur *impeccabiles* negative : quia cum non ordinentur ad universale bonum, nec sint capaces illud attingendi, nequeunt ab eo prædicto modo deficere. Ut vero non deficiant ab eo bono, ad quod ordinantur, prædicta limitatio non obest : quia etiam ipsum bonum est quid determinatum et limitatum, proindeque non exigit ad sui indefeclibilem attingentiam majorem perfectionem, quam finitam et limitatam. Creatura vero intellectualis ordinatur ad universale bonum : el ita eo ipso quod sit limitata, potest ah eo deficere, atque adeo peccare. Quod recto explicuit Ang. Doctor, loc. cit. in solut. ad l his verbis : *Dicendum, quod creatura corporales, Mtoa ul dictum est, sunt ordinata ad aliquod particulare bonum per determinatas actiones : et ideo ab hoc quod ab earum actionibus error et peccatum naturaliter absint, sufficit quod sint per suam naturam stabilito in aliquo bono particulari: quod non sufficit increaturisspiritualibus ordinatis ad bonum absolute, ut dictum est.* Quare cum nos dicimus, modum limitationis in creatura esse radicem peccabilitatis, intelligendum est, supposito quod creatura ipsa sit capax attingendi bonum universale : cujusmodi est sola intellectualis ; non autem creaturæ aliæ corporales : unde in illa, non vero in istis limitatio peccabilitalem inducit. Videantur quæ diximus loco citato.

Ad confirmationem hujus tertiæ objectionis dictum est disp. 2, dub. 1, num 1,2quomodo etsi potentia peccandi sit aliquid positivum suo modo ad peccatum inclinans, et peccatum sit juxta hanc potentiam, non ideo peccatum habet esse juxta naturam : quia prædicta potentia, ut stat formaliter sub illo conceptu, non oritur per se a natura, ut natura est, neque ex principiis naturæ procedit : unde neque est naturalis, nec juxta naturam, sed *innaturalis, ac prêter* vel *contra naturam:* nec dici debet *potentia* aut *inclinatio,* nisi secundum quid; simpliciter autem *imperfectio, deordinatio, deviatio, et reluti exorbitatio naturalis potentiis, et naturalis inclinationis.*

Quæres autem in fine hujus dubii, an sicut in anima et in voluntate ponimus prædictam defectibilitatem positivam, ponenda etiam sit in aliis potentiis, puta in appetitu sensitivo et in intellectu? Deliis enim tantummodo videtur superesse difficultas, propterea quod concurrunt ad actus positive et intrinsece malos. Respondetur vero affirmative. Quod de appetitu salis convincitur ex doctrina, quam tradidimus disp. 10 a num. 51. ubi diximus inesse illi sufficientem libertatem et facultatem ad peccandum venialiter sine actuali voluntatis influxu : hæc enim facultas salvari nequit absque intrinseca et positiva defectibilitate ejusdem appetitus, per quam malitiam venialem positivam contineat. De intellectu autem ex eo liquet, quia ipse secundum se est principium falsitatis et erroris,qua» non minus quam malitia moralis debent in positivo consistere : atque adeo requirunt positivum

positivum principium, in quo contineantur. An vero hujusmodi defectibilitas intrinsece etiam afficiat aliquos ex sensibus internis, venari potest ex dictis disp. cit. num. 10.

DUBIUM II.

1'nde ortum habeat positioum, quod constituit formaliter potentiam peccandi ?

21. Quia positivum, quod constituit potentiam peccandi, potest considerari dupliciter : vel materialiter quatenus dicit rationem entis, actualitatern, et bonitatem transcendentalem, quæ constituunt prædictam potentiam in ratione potentiæ simpliciter, et de materiali se habent in illa, ut est formaliter ad peccandum : vel quatenus expresse dicit munus continendi malitiam positivam, respiciendique per modum actus primi peccatum et ejus objectum, quod est proprium munus talis potentiæ, ut est ad peccandum : et quoad illud prius ex se et ex dictis disp. 6, dub. 4 a num. 86, constat debere esse a Deo: sicut etiam positivum peccati quoad omnes similes rationes habet esse ab illo : videndum modo est, an etiam quoad hoc posterius possit ab ipso causari : vel a quo originetur ?

§ U

Statuitur prior assertio.

Dicendum est primo prædictum positivum, ut stat formaliter sub conceptu potentia? peccandi, dicitque expresse illud munus continendi malitiam, nequaquam a Deo causari, neque esse ab illo : darique proinde in voluntate creata aliquam formalitatem, quam secundum aliquam sui expressionem positivam Deus non causet. Hæc secunda assertionis pars aperte sequitur ex priori : prior autem sumitur ex M. D. Basilio horniL 2, in Hexameron, Auk^gust. Damasceno, Anselmo, et aliis Patribus, quos sequenti assertione adducemus. Illam etiam sequuntur D. Bonaventura In 2' arL (Iuæst Rdchardus ibidem art. 1, quæst. 2, Scotus quæst. unica, Cajetanus par. quæst. 17, art. 1, et alii. Et videtur expresse D. Thomæ in 3, dist. 12, quæst. 2, art. 2nd G, ubi sic ait : *Dicendum, quod potentia peccandi, in (piantum peccandi, non est a Deo, sed quantum ad subjectum potentiæ tantum:* scilicet quoad entitatem et perfectionem, quæ ibi est de materiali, quæque est velati subjectum deordinationis tam negativæ, quam positive, per quam potentia peccandi in esse talis formalissime constituitur. Et in 2, dist. cit. quæst. 1, art, 1, duo distinguit in potentia, quæ est ad peccandum : nempe et rationem potentiæ absolute et simpliciter dictæ, quo pacto est principium actus peccati, secundum quod actus est : et defectum, sive defectibilitatem, et deordinationem talis potentiæ, per quæ constituitur in ratione principii malitiæ: et primum dicit esse a Deo ; secundum vero negat esse ab illo. Unde concludit: *Sic erqo potentia peccandi quantum ad id, quod potentiæ est* (id est quoad id, quod est perfectionis) *a Deo est : sed quantum ad defectum, qui implicatur, non est a Deo.* Hoc etiam modo loquitur ad Annibal. eadem dist. 44, quæst. 1, art. 1, et quæst. 22 de verit. art. 6 ad 3, sic ait : *Quod voluntas sit flexibilis ad malum, non habet secundum quod est a Deo.* In quantum autem est flexibilis ad malum, in tantum est potentia peccandi. Legatur etiam in 2, dist. 37, quæst, 2, art. 1 ad 2. Quo sensu vero ipse D. Thom. et aliqui alii ex Patribus aliquando asserant potentiam peccandi ex Deo esse, infra declarabimus in solutione primi argumenti.

22. Probatur ratione desumpta ex D. Batto Thoma, locis cit. quæ potest reduci ad hanc3^^10' formam. Si potentia peccandi formaliter sumpta, vel positivum, quod eam in ratione talis constituit, causaretur a Deo, esset Deus formaliter causa peccati : consequens est absurdum : ergo, etc. Sequela patet ex communi axiomate, quod *omnis causa causx est causa effectus causati ab ista causa :* quod universaliter verum est, et receptum ab omnibus, quoties causa causali in eodem genere dicitur effectus suæ causæ, in quo ipsa habet esse causa sui effectus : ergo si Deus esset causa efficiens potentiæ peccandi formaliter sumptæ, vel ejus positivi, quod illam in ratione talis formaliter constituit, cum hujusmodi potentia sit etiam causa efficiens ipsius peccati, Deus quoque respectu illius haberet rationem causæ efficientis, attribuerelurque ei peccatum non minus quam prædictæ potentiæ,

Confirmatur : quia si Deus esset causa potentiæ peccandi ut talis, præcontinerei in se adæquate quicquid potentia ipsa est, et quicquid in ea formaliter vel virtualiter continetur : nam quicquid in potentia aliqua continetur, prout in ea con- Coutlr-"u,1°·

linetur. e$! formaliter ipsa potentia, et ideo qui prædictam potentiam adæquate continet, continet omne contentum m tali potentia : sicut qui continet causam alicujus effectus, continet eo ipso effectum contentum in eadem causa : cum igitur in potentia peccandi contineatur tota malitiaconstitutiva peccati, in Deo contineretur tota hæc malitia: si semel ipse continet prædictam potentiam. eteam causât. Quod tamen est absurdum : cum nihil Deo et summo bono magis repugnet quam malitia et ejus continentia.

§ II-

Solutio cujusdam junioris enervatur.

Nec refert, si cum docto quodam juniore occurras, Deum, etsi causet totum positivum. quod est in potentia peccandi, et secundum omnes formalitates ejus absolute consideratas : ita ut nulla earum divinam causalitatem subterfugiat : non idcirco causare prædictam potentiam formaliter in ratione potentiæ peccandi, et prout habet esse principium malitiæ : quia positivum illud, quod Deus causât non absolute sumptum, qua ralione est a Deo, constituit hanc potentiam, sed ut habet esse ex nihilo, vel est capax manendi sub nihilo : quod convenit creaturæ ex propriis meritis, et' non ex Deo.

Non igitur hoc refert : nam cum dicitur in hac solutione, Deum non causare supradictum positivum, *ut habet esse ex nihilo, el constituit potentiam peccandi* : aut verba illa *ut habet esse ex nihilo,* supra positivum, quod est materiale in prædicta potentia, reduplicant aliquam formalitatem positivam ; aut aliquod ejus munusetiam positivum, ratione cujus præcontineal et causet malitiam positivam peccati : vel tantum reduplicant negationem essendi a se, et carentiam majoris perfectionis? Si primum : aliquid admittitur jam do genere positivi, quod non sit a Deo : nimirum illa formalitas, quæ per prædicta verba reduplicatur : el nihil aliud nos asserimus esse formale constitutivum potentiæ peccandi. Secundum vero dici nequit : quia sola negatio, vel carentia sicut nequit esse sufficiens ratio præcoutinendi malitiam positivam, et influendi in illam, ut dub. præced. vidimus : ita nequit esse constitutivum potentiæ peccandi, de cujus ratione est continere prædictam malitiam, et in eam realiter influere.

cvasw.'r 23. Dices pro prædicto juniore, illa verb;t *ut habet esse ex nihilo* nec reduplicare solam negationem essendi a se, neque aliquid positivum secundum se, et in esse rei sumptum : sed reduplicare positivum in recto, ut connotât negationem : sive (quod in idem redit) reduplicant supra positivum, quod est materiale potentiæ peccandi secundum se et in esso reisumptum.connolationem negationis, seu ipsummet positivum in esse recti, el in ratione connotantis. Unde licet totum positivum et rectum, quod est in potentia peccandi secundumse sumptum a Deo sit, nihilque ibi in esse rei inveniatur. quod ipse non causet : adhuc non causal prædictam potentiam, ut est formalissime ad peccandum ; quia non causât tale positivum formaliter ut connotai, nec formaliter in esse recti connotantis in obliquo negationem : ac proinde neque connotationem ipsam : quæ (juxta hunc dicendi modum) constituunt formaliter supradictam potentiam. Intendit itaque hæc solutio, potentiam peccandi formalissime sumptam nihil aliud esse quam ipsammet entitatem positivam, quæ est a Deo, non præcise sumptam secundum se, neque ut a Deo; sed ut connotai hoc, quod est esse ex nihilo, seu non esse a se. Si vero aliquis petat, quid addat connotatio hæc supra positivum entitatis secundum se sumptum ? Dicendum videtur juxta eandem solutionem, in esse rei nihil addere : nec esse ibi, posita, aut connotata negatione, aliquam formalitalem positivam, quæ secundum se et in esse rei, præcisa tali connotalione, non esset : addere vero aliquid in esse denominative : quia additur denominatio *connotantis in ratione connotantis,* et denominatio *recti sub conceptu recti.* Unde præcisa seu non connotala negatione, est ibi totum positivum, el totum illud rectum secundum se et in esse rei ; non tamen est sub conceptu recti : illa vero connotata additur denominatio *recti sub conceptu recti :* quia rectum sub conceptu recli neque manere neque intelligi potest sine connotate et obliquo : quare his sublatis, aufertur prædicta denominatio, adeoque formalissimus conceptus potentiæ peccandi destruitur: quamvis totum id, quod alias erat rectum prædictæ potentiæ. secundum se et in esse rei maneat.

Possetque tota hæc solutio aliqualiter Jnvue illustrari : tum exemplo actus amoris liberi Dei, qui supra se ipsum ut necessarium nullam addit formalitalem in esse rei ; sed solam connotationem existentiæ aut futuritionis

tioniscreaiuræ, ad quam terminatur : poluilquo, deficiente hoc connotato, deficere in Deo denominatio *amanite liberi,* proindeqnoamer ejus formaliter ut liber, absque coqiiud fornialitas aliqua in illo deesset. Tum etiam exemplo relationis paternitatis Petri v. g. terminatio ad primum filium, quæper solam connotationem secundi filii denominat Petrum *ejus patrem sine* eo quod aliqua formalités ad esse rei perlinens prædiclæ relationi accrescat. Cujus rei plura alia possent adduci exempla. Ergo etiam si dicamus potentiam peccandi in ratione talis constitui per positivum, non ideo admittenda est pro ejus constitutione formalilasilla, quam nos ponimus, quæsecundum seel in esse rei sumpta, non sit a Deo.

2d. Cæterum hujusmodi solutio (quam in gratiam supradieli junioris, ut potuimus, enucleare conati sumus) non enervat vim nosiræ rationis. Ut vero melius evertatur, animadvertendum est primo, omnem realem denominationem debere provenire ab aliqua forma vel formalitate, quæ in se ipsa et prius natura, quam denominationem tribuat, sit aliquid reale. El ratio est perspicua : quia omnis denominatio et omne denominativum supponit formam denominanlem, a qua desumitur : ut constat ex ipsa denominativorum diffinitione, quam statim adducemus : a forma vero, quæ in se ipsa et in esse rei considerata nihil reale est, neque potest sumi realis denominatio, neque est ubi talis forma supponatur ad suam denominationem. Hoc autem verum est, sive denominatio sil primaria, sive secundaria ; et sive sit intrinseca, sive extrinseca : quia ubi nulla præintelligitur forma denominans, nulla potest intelligi denominatio, ut est per se notum.

Secundo nola, quod ut disp. 6, num. 106, dicebamus, denominatio debet habere proportionem cum forma, a qua desumitur, debetque esse ejusdem rationis, et ejusdem ordinis cum tali forma : et ideo neque ab albedine sumitur denominatio nigri, neque a nigredine denominatio albi : neque a forma, quæ est de genere boni potest sumi denominatio mali, aut e converso. Et ratio est : tum quia denominatio et denominativnm (quæ idem sunt quoad præsens) secundum rem, et quoad rectum non differunt a forma denominante, sed solum quoad cadentiam nominis, et modum significandi : et ita Philosophus in anteprædicameniis denominativa sic diffinit : *Quæ ab alio* (siclicet a forma denominante) *nominis appellationem habent solo differentia casu :* ut *malum* a malitia, *album* ab albedine, etc. Tum etiam quia omnes denominationes virlualiler et in radice continentur in ipsa forma denominante, et reducuntur ad genus ejusdem formæ. Ex quo etiam fit ut eadem sit causa efficiens denominationis, quæest causa efficiens formæ denominantis, nec possit causare formam denominantem, qui non potest quantum est ex se causare omnem ejus denominationem, propter ea, quæ nuper dicebamus : quia nimirum prædiclæ denominationes non omnino sunt aliud a forma, et ita nec requirunt aliam efficientiam præter efficientiam formæ, nec possunt eam terminare : eo vero modo, quo a forma distinguuntur, nempe ex parte modi significandi, vel essendi, continentur virtualiter in ipsa forma : et ideo neque ut sic requirunt aliam causam, sed qui attingit formam eas in illa attingit.

25. Tortio observa, quod licet denominatio primaria nunquam possit a sua forma separari : aliquando tamen separatur ab illa denominatio secundaria : eo quod hujusmodi secundariæ denominationes sæpe exigunt aliquod connotalum, quod forma earum secundum se sumpta, et denominatio primaria non requirunt. Tunc vero apposito connotato, additur denominatio secundaria sine additione alicujus formæ vel formalilatis : quia tota forma denominanscum sua denominatione primaria praeexistebat jam formaliter in subjecto, et ex defectu solius connotati non tribuebat denominationem secundariam : quo proinde semel posito, eadem ipsissima forma dat utranque denominationem. Quod si denominatio, quæ, posito connotato, additur, non esset secundaria, aut in denominatione primaria, et in forma, quæ præexistebat non contineretur, nequaquam talis denominatio de novo sine nova forma proporlionata ipsi denominationi poneretur : el ideo si denominatio realis et positiva esset, forma quoque deberet esse in se aliquid positivum et reale : et qui causaret effective formam, effective causaret denominationem.

Alia amniad versio

Quæ omnia cerni possunt in exemplis adductis pro solutione, quam impugnare intendimus : quæ bene intellecta contra illam el pro nobis sunt. Semper enim ibi datur aliqua forma denominans, quæ secundum se et in esse rei sit aliquid reale positivum ejusdem generis, ejusdemque ra-

lionis cum ipsis denominationibus,in quam omnes illæ reducuntur, et incujus virtute continentur : ct causa efficiens talis formæ est causa efficiens denominationum ; nisi tam forma quam denominatio sit incapax efficiendi el terminandi actionem. Unde in actu libero Dei ipsametenlitas et aetualitas, quæ constituit et denominat actum necessarium, est propria forma secundario denominans, et constituens actum liberum in esse liberi : et ab ea sumitur denominatio illa *connotantis in ratione connotantis, et recti sub conceptu recti;* et quia talis formæ nulla datur causa efficiens, sed habet esse a se, ideo nequeipsæ denominationes habent causam effectivam, sed sunt etiam a se. In patre vero forma denominans respectu secundi filii est eadem relatio paternitatis, qua primum filium respiciebat : et qui fuit causa illius relationis, est etiam causa prædictæ denominationis. Quia tamen hujusmodi denominationessuntsecundariæ et ultra formam denominantem, requirunt aliquod connotatum, a quo ipsa forma non dependet : idcirco dum non est tale connotatum, etsi ponatur forma, non ponuntur; et eo sublato, etiam si nulla auferatur forma,auferuntur.

impu· 26. His prænotatis facile impugnatur tota illa solutio. Nam cum dicitur verba illa *ul*
fnnua. *habet esse ex nihilo* reduplicate; ut positivum connotât negationem essendi a se, et hoc totum nihil aliud esse præter denominationem *connotantis in ratione connotantis: et recti sub conceptu recti :* hoc est quod inquirimus, quinam et a quo sit forma posiliva, ex qua hujusmodi denominationes desumuntur. Nam cum omnis denominatio realis et positiva (cujusmodi sunt istae, de quibus loquimur) supponat formam denominantem positivam et realem, a qua desumatur, ut dictum est in primo notabili: et (ut in secundo probavimus) eadem omnino sit causa efficiens denominationis,quæ est causa formæ, a qua denominatio desumitur : id, quod fuerit causa formæ denominantis *rectum sub conceptu recti, et connotons in ratione connotantis,* erit quoque causa harum denominationum. Et ita qui causaverit positivum prædictæ' formæ secundum se et in esse rei sumptum, ut antecedit denominationes, et earum connotata; positis connotatis causabit idem positivum, prout connotai, et prout exercet munus recti sub conceptu recti. Unde vel debet admitti in ipsa entitate, quam Deus ex nihilo causât, aliqua formalitas positiva. quæ sub aliquo conceptu expresso non sil ab ipso, quæque sit constitutivum potenti® peccandi, formaliter ut est ad peccandum, sitque propria forma, a qua denominationes illæ sumantur : vel concedendum est prædictus denominationes desumi immediate a forma, quam Deus causal, adeoque Deum illas causare, sicut causât ipsam formam : et consequenter causare eliam potenlia peccandi, ut stat formaliler sub hoc conceptu, secundum quem juxta solutionem quam impugnamus, in illis consistit.

Deinde : vel denominationes illæ con no*tantis in ratione connotantis, et recti sub conceptu recti* sunt de genere boni, possuntque in Deum roduci : vel sunt de genere mali, et nequeunt Deo ut causæ attribui ? Si primum, non consistet in illis potentia peccandi, ut est ad peccandum: quia potentia hæc formalissime sumpta, nec est de genere boni, nec potest Deo attribui, sicut non potest ei attribui peccatum. Si secundum, ergo forma vel formalitas positiva, aqua desumuntur, et in qua continentur,etiam est,de genere mali.proindeque irreducibilis in Deum : alias non servaretur debita proportio inter denominationem et formam denominantem : neque essent ejusdem generis et rationis : ut debere esse in secundo notabili ostendimus.

27. Neque obest si dicas, quod in Eucha-Fulcte ristiæ Sacramento substantia corporis Christi Domini denominatur terminus transubstantiationis panis ; et tamen nulla datur forma in esse rei a qua denominatio ista sumatur : quandoquidem nec de novo per conversionem producitur.necante conversionem alicubi talis forma exislebat: ergo non est necessaria pro qualibet reaU denominatione forma denominansquæin esse rei sit aliquid.

Non itaque hoc obest : quia doctrina nos-E‘‘™* tra etiam convincit dari in hoc casu formam, a qua denominatio illa *termini transubstantialionis* proveniat : eo quod inintelligibiiis est, universaliter loquendo, denominatio absque forma denominante. Unde hæc objectio postulat quidem, ut prædicta forma assignetur : quod pertinet ad materiam de Eucharistia : non autem nostram doctrinam enervat, nec contra eam aliquid convincit. Forte denominatio illa *termini* sumitur ab ipsamel actione conversiva panis: aut ab aliquo modo substantiali per talem actionem de novo producto : aut denique ab ipsamet substantia corporis Christi

Christi Domini, quæ «·ηο nova) euperaddi-
lioneseipia nul sua obodionliali potentia
apiaest conversionem terminare, et posita
actione conversiva tanquam connotato, de
facto terminat, el tribuit prædietam deno-
minationem. Quod 3 p. in tract, de Eu-
charist. Deo dante ex professo examinabi-
i j mus.

«« 28. Secundo impugnatur alia via supra-
dicta solutio. Quia hoc quod est creaturam
connotare quod fiat ex nihilo, vel quod sit
capax manendi sub nihilo, convenit ei for-
malissime, prout habet esse a Deo,et prout
est terminus divinae causalitatis : ergo vel
dicendum est potentiam peccandi forma-
lissime sumptam causari aDeo.proindeque
Deum esse causam peccati : vel non con-
sistere in prædicla connotatione, aut in en-
titate, quæ est a Deo, præcise ut connotât.
Consequentia liquet. Antecedens vero pro-
batur: tum quia per id formalissime quod
creatura habet cx Deo, est ejus effectus, et
terminus creationis : per id autem, per
quod est terminus creationis, connotât for-
maliter quod sit ex nihilo : eo quod creatio
est productio entis ex nihilo, unde neque
esse, neque inlelligi potest ipsa, aut ejus
terminus, nisi intel ligamus aliquid esse
extractum ex nihilo : atque adeo nisi con-
notando ipsum nihilum per modum termini
a quo et capaci talem manendi sub illo.Tum
etiam quia terminus *ad quem* cujuscumque
actionis ex propria ratione termini *ad quem*
habet connotare terminum *a quo* talis
actionis : sicut cx propria sua ratione est
connexus cum hujusmodi termino : et per
id ipsum connotât formalissime prædictum
terminum *a quo,* per quod in ratione ter-
mini *ad quem* constituitur : ergo cum crea-
tura sit terminus *ad quem* respectu crea-
tionis per id formaliter quod habet a Deo,
nempe por proprium *esse,* prout tale *esse*
ab ipso Deo participatur : fit inde quod per
hujusmodi *esse,* etiam prout a Deo.connotet
terminum/7 *quo* creationis, atque adeo hoc
quod est esse ex nihilo, et capax manendi
sub illo.

Dices creaturam habere quidem a Deo
quod sit, sicut habet ab illo totum suum
esse: quod vero hujusmodi *esse* non sit sua
essentia, nec sit *esse* a se, atque adeo quod
sit ex nihilo, hoc non est a Deo; sed con-
venit illi omnino per se ipsam. Contra :
quia aliud est unde habet creatura quod sit
ex nihilo, aut quod non sit a se nec sit
suum *esse ;* et aliud unde hoc connotai:
sicut aliud est in qualibet re esse aliquid,
et aliud connotare quod re ipsa non est : et
sicut aliunde est terminus *a quo* actionis,
et aliunde actio connotans prædictum ter-
minum. Quamvis ergo non esse a se, et non
esse suum *esse* solum conveniat creatur® ex
se ipsa ; connotare tamen totum hoc potest
et debet convenire illi per id ipsum, quod
habet a Deo, et prout a Deo: scilicet per
proprium *esse,* ut est terminus divin® crea-
tionis, et ab ipso Deo causatum et partici-
patum, quandoquidem inintelligibilis est
talis terminus in ratione termini prædictæ
creationis sine prædicto connotato. Aut ergo
dicendum est potentiam peccandi formalis-
sime ut talem ex Deo esse : aut non con-
sistere in sola enlitate, quam Deus causât,
prout præcise connotât esse ex nihilo: sed
in aliqua positiva formalilate, ex modo
nostro concipiendi praxlictæ entitati super-
addita ; quæ licet secundum rationes entis,
vitalitatis, bonitatis transcendenlalis, et
alias nullam exprimentes deformitatem,
connotanlesque ut terminum *a quo* nihilita-
tem, causetur effective a Deo ; quoad expli-
citum tamen continendi malitiam, et respi-
ciendi per modum potentiæ actum et objec-
tum dissonum, ab illo neque ex aliquo neque
ex nihilo causetur, sed aliunde, vel a nullo
ortum habeat.

§ III.'

Alia assertio pro dubii plena decisione.

29. Dicendum est secundo potentiam pec-
candi formaliter, ut est ad peccandum, seu
ut est potentia defectibilis, et malitiæ prin-
cipium, nullam habere causam effectivam
sui : sed consequi et veluti resultare in
creatura rationali, et in ejus voluntate, eo
quod ex nihilo, vel capax manendi sub
nihilo est, absque influxu aliquo, qui ad
genus causæ efficientis pertineat. Unde sup-
posito quod prædicta potentia in ratione
talis per positivum constituatur (ut dubio
præced. probatum est) necessario debet ad-
mitti aliqua forma, aut formalitas positiva,
quæ secundum aliquam sui rationem et ex-
pressionem non sit producta neque a Deo,
neque ab aliqua creatura : proindeque om-
ni causa effectiva careat ; sed posita a Deo
enlilate creaturæ sine causalilate aliqua ex
ipsa nihilitatis conditione immediate veluti
resultet.

Hæc ultima pars assertionis ex aliis, quæ
in ea continentur, manifeste deducitur,
suppositis illis, quæ in hoc et in præcedenti
dubio dicta sunt, et eam foiy necessario

admittendam, .supposito quod malitia actualis sit aliquid positivum, sentiunt graves juniores a nobis de hae resæpius consulti. Prima vero el secunda pars ejusdem assertionis, ac proinde etiam hæc posterior de-
D.Aoc. sumitur ex Augustino lib. 12 de Civit. Dei. cap. 6, ubi quærens causam effectivam nostra* voluntatis secundum quod esi deficiens et principium mali operis, proindeque secundum quod est potentia peccandi, sic inquit : *Hujus porro mate voluntatis causa efficiens si qurratur, nihil invenitur. Quid est enim quod facit voluntatem malam, cum ipsa faciat opus malum : ac per hoc mala volantes efficiens est oρτί» mali: mate autem voluntatis efficiens esi nihil.* Et infra circa finem capitis·. *Qui ergo dûit eum, qui consentit lentanti, fecisse sibi voluntatem malam, quxrat cur eam fecerit : utrum quia natura* I *est : an quia ex nihilo facta est ? Et inveniet voluntatem malam non ex eo esse incipere, quia natura est ; sed ex eo quod de nihilo facta est.* Id ipsum prosequitur sequenti cap. 7. quod ita incipit : .Venio *ergo qurrat efficientem causam mate voluntatis:* ubi circa finem sic ait : *Hoc scio, naturam Dei nunquam, nusquam, nulla ex parte posse de-*
D.Futx, *ficere: el ea posse deficere, qux ex nihilo facta sunt.* Idem tradit D. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 3, ubi ita de Deo loquitur : *Et quia summe bonus est, dedit amnibus naturis, quas fecit ul bonx sint ; non tamen tantum bonx, quantum creator omnium bonorum, qui non solum summe bonus, sed etiam summum atque incommutabile bonum est, quia xternum bonum est, nullum habens defectum, quia non ex nihilo factum: nullum habens profectum, quia nullum habens initium. Ideo quippe naturæ a Deo faclx proficere possunt, quia esse coeperunt : ideo deficere, quia ex nihilo facte sunt. Ad defectum eas conditio ducit originis: ad profectum vero provehit opéraiio creatoris.*

n.Diou. Eadem assertio desumitur ex D. Dionysio cap. 4 de divin. nominib. Gregorio Nysse-
Damacc. no lib. 7 de liber, arbitr. cap. ultimo, et ex Damasceno lib. 2 de fide, cap. 27, quos refert et sequitur D. Thom. quæst. 24 de verit. art. 7, ubi defectibilitatem arbitrii creati, et ejus peccabilitatem reducit ad hoc, quod creatura non est suum *esse,* neque actus purus, sed permixtus potentia?. *Qux quidem permixtio potentix* (inquit) *ei accidit propter hoc quod est ex nihilo: et inde est quod inter naturas rationales solus Deus habet liberum arbitrium impeccabile, el confirmatum in bono :<creaturx vero hoc inesse impossibile est propter hoc quod ı-st ex nihilo, ul Damascenus ct Gregor. Nyssenus dicunt : et exhocest particulare bonum, in quo fundatur ratio mali, ut Dionysius dicit* I *cap. ile divin. nomin.* Non minus clare docet hanc et praecedentem assertionem in 2, dist. 37, quæst. 2, art. I ad 2 ubi sic ait : *Peccatum refertur in voluntatem sicut in causam :el quamvis voluntas sit creatu a Deo, in quantum est quoddam ens : non tamen quantum ad hoc, quod defectus ex ipsa incidere potest. Quamvis autem Deus sil causa voluntatis faciens eam ex nihilo, hoc tamen quod est ex nihilo esse, non habet ab alio, sed a se, unde secundum hoc non habet causam aliam : el ideo defectus, qui sequitur ex ipsa secundum quoti est ex nihilo, non oportet quod in ulteriorem causam reducatur.* Quod etiam docet in 2, dist. 44, qua?st. 1, art. 1. Demal, quæst. 1, art. 3, aliisque in locis.

30. Probatur prima pars assertionis (vi- **M**
delicet potentiam peccandi formalissime ut talem nullam habere causam effectivam) P"** ratione ex eisdem locis deducta, quæ potest reduci ad hanc formam. Creatura ratione I suæ potentiae peccandi est primum principium deficiendi a regula rationis, et prima causa moraliter deliciens : ergo prædicta potentia formaliter. ut est ad peccandum, nullam habere potest causam effectivam. Antecedens ab omnibus admitti debet : non enim assignable est aliud primum principium deficiendi, nisi ipsa creatura : nec creatura ob aliud habet esse deficiendi principium, nisi ob prædictam potentiam. Consequentia vero liquet : tum quia primum deficiens quatenus tale omnino repugnat habere causam suæ defîcientiæ ; alioqui jam
I non esset primum : sicut causa efficiens prima, quia prima est, nullam potest habere causam; et si haberet illam, jam non esset prima. Tum etiam quia vel causa illa effectiva potentiae peccandi esset ita causa efficiens, ut nullo modo esset deficiens; vel esset causa efficiens deficiendo, ut est ipsa potentia peccandi? Non primum, quia a causa omnino efficiente, et quæ nullo modo deficit, non potest causari aliquid deficiens in quantum deficiens. Neque etiam potest dici secundum, alias causa illa, quæ deficiendo efficeret, non vero potentia peccandi, cujus dicitur causa, esset primum principium deficiendi a regula rationis, et in genere moris prima causa deficiens.

beret causam : vel hujusmodi causa esset solus Deus : et hoc non ; alioqui, ut in prima assertione probatum est, attribueretur ipsi peccatum. Vel ossei alia creatura : et neque hoc dici potest. Turn quia in anima rationali et in ejus voluntate, in quibus est per se primo potentia peccandi, nulla alia creatura potest immediate operari, neque aliquid in eis producere, ut in tract, do Angel, disp. 11, dub. 2, ostendimus. Tum etiam quia eadem difficultas esset de illa alia creatura, et de potentia peccandi, quæ in ea etiam deberet reperiri : et ita vel procedendum esset in infinitum; vel deveniendum ad unam primam potentiam peccandi, quæ quatenus ad peccandum est, a nullo producatur, sed sil primum principium deficiens, secundum hanc rationem non productum.

Ma·'· 31. Dices, potentiam peccandi proximam, quae est in voluntate, oriri a potentia radical!, quæ est in anima, el hoc modo habere causam effectivam. Sicut voluntas ipsa, ut est naturalis potentia, oritur ab anima, secundum quod est natura, et operativa radicaliter.

jntdib •r Sed contra est : quia licet admittamus, potentiam peccandi proximam, quæ est in voluntate, oriri effective ab anima, ut est potentia peccandi radicatis ; ipsa tamen potentia peccandi radicatis (quæ etiam debet esse positiva) non est aliquid, a quo producatur, ul ratio a nobis facta efficaciter probat. Et de hac radicali potentia intelligitur per se primo nostra conclusio. Diximus *licet admittamus,* etc. nam si res attente inspiciatur, neque hoc modo potentia peccandi proxima potest habere causam effectivam. Et ratio est perspicua : quoniam si potentia peccandi proxima oriretur effective ex potentia radicali, hujusmodi efficientia aut esset per propriam actionem ab ipsa potentia radicali immediate elicitam : aut per simplicem emanationem, eo modo quo passiones dimanant ab essentia. Non primum, quia potentia radicatis sive peccandi, sive recte operandi non est immediatum principium actionis : sicut neque substantia animæ, cum qua identificatur, est immediate operativa. Neque etiam secundum : nam licet emanatio non sit actio; supponit tamen actionem immediate terminatam ad illud, a quo est talis emanatio : el id ipsum, quod dimanat, debet esse terminus secundarius prædictæ actionis : quare ut potentia peccandi proxima dimanaret effective ex potentia radicali, debebat ipsa radicatis potentia, quatenus talis est, habere causam, et terminare propriam actionem (cujus oppositum ratione nostra ostensum est) ul in virtute talis actionis resultaret potentia proxima.

Quocirca est apertam discrimen inter passiones, et essentiam ex una parte; et inter potentiam peccandi proximam, et radicalem ex alia. Quoniam passiones supponunt essentiam per veram actionem a generante productam : et ideo in virtute talis actionis possunt ab eadem essentia, sicut terminus secundarius extermino primario effective resultare. At vero potentia peccandi proxima, nullam supponit productionem terminatam ad potentiam radicalem : cum enim potentia hæc sil principium omnino primum deficiendi, nequit ab alio vel efficiente, vel deficiente produci, ul in ratione nostra probatum est : unde neque potentia proxima potesl ab ea in virtute alicujus actionis effective dimanare. Nec dici potest, quod ipsamet actio creativa, quæ ad substantiam animæ terminatur, attingat eliam potentiam peccandi radicalem : ut in virtute hujus actionis resultet potentia proxima. Nam hinc fieret utranque potentiam radicalem et proximam, formalissime ut sunt ad peccandum, reduci in Deum, cujus est ipsa actio creativa, in cujus virtute prædictæ potentiæ in rerum natura ponerentur. Dioil-men inter poten-tiam radica-lem, et proxi-mam.

32. Sed inquires, an potentia peccandi proxima in aliquo alio genere causæ dependeal a radicali, et ab illa causetur? Respondetur potentiam peccandi proximam causari *a* radicali,et dependere ab illa,tum in genere causæ materialis : nam sicut anima, ut natura est, est subjectum et causa materialis voluntatis, prout x'oluntas est naturalis potentia. ita ut est defectiva radicaliter, habet esse subjectum et causa materialis ejusdem voluntatis, ut est potentia proxima ad peccandum : tum etiam in genere causæ formalis : quatenus prædicta potentia radicatis per se exigit potentiam proximam, et determinat subjectam ad illam, estque ratio a priori talis potentiæ. Hoc autem sufficit ut defectui potentia proximæ possint reduci in radicalem, et quicquid deformitatis et malitiæ ab illa oritur, possit huic attribui : quia quicquid illa agit, agit cum subordinationead istam. Et quod dictum est de potentia peccandi proxima,quæest defectibilitas voluntatis, quantum ad modum emanationis et dependentiæ a potentia radicali, dicendum quoque est de defectibilitate in- inicrro-gano 03, λ

telleclus, quam num. 20 diximus esse positivam.quamqueappellare possumus *potentiam pnximam errandi.* Et similiter est dicendum de dofectibilitate positiva, quam ibidem tribuimus appetitui sensitivo. Nisi quod hæc posterior ultra dependentiam, quam habet a defecti bilitale radical! existent? in anima, dependet etiam eodem proportionali modo ab ipsa dofectibilitate proxima voluntatis: a qua tamen non dependet defectibilitas intellectus, sed magis e converso : sicut intellectus in sua emanatione ab anima non dependet a voluntate; sed potius e contra.

quibus facile etiam probatur secunda creatu-* pars ejusdem assertionis : scilicet potentiam peccandi consequi immediate in creatura, nihilo? eo quod habvt esse ex nihilo. Sed quia in hac loquutione esse, vel *fieri ex nihilo,* qua sæpe Patres, nosque ex iliis in praesentiarum utimur, forte erit aliqua æquivocatio. unde objectiones pullulent, antequam ulterius procedamus, necesse est illam explicare. Tria igitur denotari possunt in prædicta loquutione. Primum quod creatura aliquando fueritsub nihilo, nullum habens esse in rerum natura. Secundum quod non maneat jam in eo nihilitatis statu, sed inde virtute divinæ creationis educta sit, ab ipsoque nihilo separata et distincta. Tertium quod sil falis conditionis, ut ex se non habeat per quod a nihilo extrahatur, adeoque semper sit capax manendi sub nihilo, et quantum est ex se, maneret. Quando ergo asserimus potentiam peccandi convenire creaturæ rationali, quatenus est ex nihilo, non intendimus denotare *illud prius :* nam quod talis creatura *fuerit* aliquando sub nihilo, et quod in *tempore* acceperit *esse,* nihil conducit ad rem : esset enim eodem modo peccabilis, quamvis semper fuisset extra nihilum, ut si crearetur ab aeterno. Neque etiam intendimus secundum : quia sic Deus, cujus virtute creatura ex nihilo educta est, ab-eoque distincta et separata, esset causa prædictæ potentiæ. Sensus ergo est ille, qui tertio loco explicatur, scilicet inesse creaturæ hanc conditionem ut sit capax manendi sub nihilo, quia de se non habet per quod a nihilo separetur. Cæterum quia quicquid ex nihilo sit, habet prædictam conditionem, confunditur sæpe modus loquendi, pro eodemque usurpatur *fieri,* aut *esse ex nihilo, et habere capacitatem manendi sub nihilo.* Coinciduntque omnes istæ loquuliones *posse esse sub nihilo, ex nihilo fieri, vel esse, non esse a se, non esse suum esse, non esse actum purum, habere admir/wnem potenti#,* et flliæ similes. Quippe eo ipso quod creatura non habeat esse a se ipsa, sed recipiat iw ab alio, est ibi recipiens et receptum, et ita non est sinnnmel e.w, neque est actus purus, sed admiscetur potenlialitas recipientis, el recepti, El rursus in hoc ipso clauditur, quod talis creatura possit a suo separari, et sic sepa rata sub nihilo manere, et ex ipso nihilo divina virtute fieri, et ad me revocari. Ha?c nutem conditio claudens omnia, quæ diximus, convenit creaturæ ex se ipsa, omninoque inseparabiliter, adeo ut nec per Dei potentiam possit ea denudari : et hanc dicimus esse primam rationem, ob quam convenit illi defectibilitas, et potentia ad peccandum.

33. Quod patet ex dictis : nam supposito Safe· quod prædicta potentia neque in Deum, neque in aliam causam effectivam possit re-i^g duci, nihil aliud excogitabile est, propter quod naturæ rationali conveniat, nisi quia talis natura ejus est conditionis, ut possit non esse, atque adeo conservat capacitatem manendi sub nihilo. Hac enim ratione D. Thom. et alii Dat res probant Deum non posse deficere, neque osse capacem potentiæ peccandi, quia est suum me, et non potest non esse : ergo a contrario sensu excocreatura habebit prædictam potentiam, quia cum non sit suum *esse,* potest non esse, el manere sub nihilo. Eo præserlim quia ul prædicta potentia omnino sit propria creaturæ, uti essedobet, reducenda est inaliquid quod ei ex semetipsa ct non aliunde conveniat : nihil vero creaturæ ex semetipsa ita convenit, sicut prædicta conditio.

Et confirmatur: nam eo ipso quod creatura non sit suum *esse,* atque adeo possit ni esse sub nihilo, etiam non est sua regula, nec per se connexa cum illa : ex eo vero quod non est sua regula, nec per se illi connexa, potest in operando deficere ab eadem regula, el deficiendo peccare .-ergo de primo ad ultimum, quod creatura possit peccare, provenit ex conditione explicata.

Confirmatur *secundo:* nam proplerea casir· omnis creatura intellectualis potest peccare quia cum sit capax attingendi mediis *suis* operationibus summum bonum, non tamen est ipsum summum bonum *: sed* quid finitum el limitatum : unde neque ex se habet determinationem, ad illud *indefectibiliter* attingendum : quod autem creatura non sit summum bonum , sed finita et limitata, non aliunde oritur, nisi quia non est suum *esse,* habelque illud ex nihilo : *crgocxhoc* etiam

etiam oritur, quod sil defectibilis. Major et consequentia constant : minor vero probatur :iiam propiore» creatura non potest esse summum bonum, quia non est actus purus; sed habet admixtionem potentiæ: hæc autem potentiæ admixtio non aliunde oritur, nisi quia creatura non est suum *esse,* sed solum potentia ad *esse,* cui potentiæ annexa est capacitas non ossendi, et manendi sub nihilo : ergo, etc.; ratio cum suis confirma-Î Potionibus desumitur ex D. Thoma citata quæst. 21 de verit. ari. 7, ubi sic ait : *Deus solus est actus purus, nullius potentix permixtionem recipiens, et per hoc est bonitas pura et absoluta. Creatura vero quxlibet, cum in natura sua habeat permixtionem potentix. est bonum particulare.. Qux quidem pennixtio ei accidit propter hoc quod est ex nihilo, et inde est quod inter naturas rationales solus Deus habet liberum arbitrium naturaliter impeccabile, et confirmâtum inbonum; crealurx vero hoc inesse impossibile est propter hoc quod est ex nihilo.* Videantur quæ diximus in tract, de Angel, disp. 9, dub. 1.

§ IV.

Sententia prima: assertioni opposita, et argumenta pro illa.

Lira. Prisa ffCÿO- 9tio. 34. Contra primam assertionem tenet Lorca in præsenti disp. 41, ubi in nostram sententiam (quam fatetur esse Divi iliom. D. Bonaventuræ, et aliorum) enuntiat sequentes propositiones. Prima : *nulla est differentia inter potentiam ad materiale peccati, ct ad formale : sed eodem modo utraque est vel non est a Deo.*

Semda. Secunda : *defectibilitas liberi arbitrii est a Deo. Tum quia hanc potentiam talem fecit, ul deficere possit. Tum etiam quia speciali providentia voluit, ut liberum arbitrium hominis el Angeli defectibile esset.*

ГiП.?. Tertia : *non aliter est a Deo potentia ad materiale, quam ad formale peccati.*

Neque in earum probatione aliquid auctoritatis vel rationis affert, quod solvere opus sit. Sed nec nobis vacat prædictas propositiones iterum impugnare : quas ex doctrina tradita credimus, sufficienter falsitatis convinci. An λόγο severiorem censuram mercantur, aliorum sit judicium. Nobis summe displicet tribuere Deo optimo maximo defectibilitatem el peccabi itatem liberi arbitrii : codemque modo ipsum constituere auctorem illius ut causæ malitiæ, quam ut causæ entitatis : ac denique constituere prædictam pûccabilitatom infra objectum divinæ volitionis,ut fit cum dicitur *Deum speciali providentia voluisse arbitrium hominis et Angeli defectibile esse.* Alii autem quamvis absolute dicant potentiam peccandi eese a Deo, possunt recte exponi, quod loquantur de prædicta potentia secundum id, quod affert entitatis et perfectionis, et non quantum ad prædictum defectum.

Verum contra assertionem nostram ar- Mww» guitur primo ex Magistro in 2, dist. 44, ubi Magistro Sanctorum auctoritatibus probat, potentiam se"tcn' peccandi esse nobis ex Deo ; non secus atque potentia bene agendi. P/uri6u$(inquit) *Sanctorum testimoniis indubitanter monstratur, quod potestas mali a Deo est, a quo est omnis potestas.* Cui modo dicendi videtur adhaesisse ibi D. Thomas : et saltem illum non reprobat. Ergo non recte prædictam potentiam a divina causalitate exclusimus.

Confirmatur ex D. Bernardo lib. de lib. arb. ubi insinuat, ipsum liberum arbitrium, duples, etiam ut dicit potestatem peccandi, ex Deol) l!Crn· esse: nec tamen idcirco peccatum Deo attribui, quia non dedit prædictam potentiam eo fine ut ad peccandum concurreret : ergo, etc.

Confirmatursecundo : Deusestcausa nostra? voluntatis, in quantum est regulabilis regula rationis : sed in quantum sic regulabilis, est defectibilis : regulat enim recta ratio non solum actus bonos, sed etiam actus malos, adeoque voluntatem prout ad utrosque concurrit : ergo etiam ut defectibilis habet causari a Deo.

35. Respondetur ad argumentum, testi-Solatin· monia illa, quæ adducit Magister, non militare contra nos. Tum quia non loquuntur de potentia, quæ vere et proprie sit potentia peccandi, sicut est voluntas in quantum defectibilis: sed de externa potestate, quæ competit Principibus et Regibus ad imperandum subditis, judicandum, puniendum, etc. quæ sane potestas secundum se bona est ; licet ipsi sæpius male et tyrannice illa utantur. Quod cernens ipse Lorea, consideransque prædicta testimonia, noluit eis uti in favorem suæsentenfiæ : *quia* (inquit) *si recte expendantur, parum probant.* Imo nihil probant ad intentum. Tum etiam quia adhuc si de vera et propria potentia peccandi diceretur esse a Deo, deberet hoc dupliciter exponi. Vel permissive, quatenus cum possit, non impedit prædictam potentiam a suo actu, sed sinit peccatores ea uti, dum illos peccare permittit : sicut etiam dicitur excæcare et indurare illos, tradero-

quo in reprobum sensum, quia excæcari, indurari, el tradi permittit : ul habetur infra quæst. 79, art. 3. Vel potest exponi positive et di recto de potentia peccandi, non tamen formaliter in quantum defectibili, el malitiæ principio : sed materialiter ut est principium actus peccati quoad entitatem : vel (quod idem est) ut est potentia absolute et simpliciter. Quem sensum habet D. Thom. dist. cit. el forte magister nihil aliud intendit. Ratio vero est : quia prædicta potentia aliud dicit. ut est absolute et simpliciter potentia ; aliud vero, ut est formalissime potentia peccandi : ut enim est simpliciter potentia, dicit ordinem ad actum peccali, quatenus actus est : quare sicut talis actus, in quantum actus est, est a Deo: sic etiam prædicla potentia, ut est potentia simpliciler. At vero ut est formaliter potentia peccandi, dicit se ipsam quantum ad defeclibilitatem, qua continet et præhabet malitiam : unde sicut ipsa malitia non tam dicenda est adualitas, quam infectio et deordinatio actus : sic prædicta potentia hoc modo accepta non tam dicenda est potentia, quam debilitas, infirmitas, et deviatio potentiæ. Stat ergo dici posse de prædicta potentia absolute et sine addito, esse a Deo, eo quod hæc loquutio cadit supra ralionem polentis simpliciter dictæ; et tamen non esse ab illo secundum infirmitatem, el debilitatem explicatam, atque adeo neque ut est formalissime potentia peccandi.

Beplica. Dices : peccatum non dicitur absoluleesse a Deo, quamvis sit ab illo secundum entitatem : quia non est quantum ad malitiam et defectum : ergo etiam potentia péccandi licet sit a Deo secundum entitatem, si tamen non est quantum ad defectibilitatem, non dicitur absolute esse ab illo.

ntiuirur. 36. Respondetur esse disparem rationem: nam peccatum sub hoc nomine includit malitiam; potentia vero sub hoc nomine non includit defectibilitatem. Esset autem simile de actu peccali, et de potentia peccandi : sicut enim nomen *actus,* etiam si addatur/xwtfh', absolute stat pro actualitate et perfectione, et ideo sine restrictione conceditur, *quod actus peccati est a Deo:* ita nomen *potentia,* etiamsi addatur *peccandi,* absolute stat pro eo quod est perfectionis, scilicet pro ordine ad dctum secundum rationem actus : unde absolute etiam potest concedi, quod talis potentia sit a Deo ; ut vero negetur esse ab illo, addendum est aliquid, quo denotetur sermonem esse de prædicta potentia quantum ad defectibili- talem, sive formaliter ut eat ad peccandum. Quod autem mens D. Thomæsilhæc,quamufa explicuimus, constat ex ejus verbis dist. cit. quæst. I, art. 1, ubi sic ait : *Dicendum, quod potentia cognoscitur per actam: unite e.c consideratione actus peccati judicium sumendum est de potentia peccandi, inactu autem peccati sunt duo, scilicet substantia actus, et deformitas rei defectus debitarum circumstantiarum : unde oportet quod diam in ipsa potentia duo attendantur, scilicet iptu putentia, qu:v est principium actus, d bxcesl eadem qu,r est principium actus ordinali et inordinati : et h.vc a Deo est : consideratur etiain in ea defectus quidam, secundum quem actum deficientem producere potest, dc. el hic defectus nullo modo a Deo est nec directe, nec indirecte. Sic ergo potentia peccandi quantum ad id, quod potenti.v est, a Deo est; sed quantum ad defectum, qui implicatur, non est a Deo.* Legatur etiam in solut. ad 2, ubi habet aliam rationem, ob quam licet de peccato non concedatur absolute, quod sit a Deo; sed cum addito, nempe quantum ad materiale, vel in quantum est actus; de potentia tamen absolute id debeat concedi; negari vero non, nisi cum addito, quod apposuimus.

Ad primam confirmationem respondetur D. Bernardum docuisse nostram assertio- ϟλ nem, dum dixit Deum non dedisse liberum arbitrium eo fine, ut peccaret: consequenter enim dixit non dedisse illud formaliter in quantum defectibile, et in quantum est ad peccandum : quippe secundum hanc rationem non dalurad alium finem.Quare solum intendit, potentiam peccandi esse a Deo quantum ad entitatem, vel in quantum est absolute potentia.

Ad secundam respondetur distinguendo majorem. *Densest causa voluntatis ut regulabitis* approbative, concedimus ; ut regulabilis reprobalive negandum est : et similiter distinguenda est minor. Itaque sicut sub regula artis cadit aliquid dupliciter: vel ut consonum tali regulæ, et ab ea approbatum ; et hoc est effectus artis : vel ut dissonum et reprobatumab illa ; et hocnon est ab arte, sed potius ei repugnat : ita sub regula rationis et legis divinæ cadit dupliciter voluntas : vel ut consona aut conformabitis tali legi, approbandaque ab ipsa ; el hoc est a Deo : vel ut devians et obliquans a prædicta regula, ab ipsaque reprobanda; et hoc non est a Deo, sed ei repugnat : habet tamen Deus jus regulandi illam secundum utrumque munus, sicut habet jus approbandi el praecipiendi bonum ; reprobandique, et prohibendi malum.

37. Arguitur secundo : nam ex nostra doctrina sequitur dari [dura prima principia, el plures causas primas: qui fuit error Manichaeorum. Sequitur etiam dari aliqnam substantiam non productam a Deo, quæ per se ipsam sit mala, el mali principium : ut hæresis illorum ponebat : ergo, etc. Sequela quoad primum palet : nam potentia peccandi est peccati principium, et causa in illud influens : ergo si in quantum talis nullam habet causam effectivam, ipsa elnon lanium Deus erit causa prima, el primum principium. Quoad secundum probatur : nam potentia peccandi radicalis, si semel est aliquid positivum, non potest non esse substantia, sicut ipsa essentia creaturæ rationalis, cum qua identificata est : aut hujusmodi potentia, secundum quod est ad peccandum, mala est, et mali principium: ob idque asserimus non causari a Deo : ergo, etc.

ὐώ· * Respondetur negando sequelam quoad utranque partem absolute loquendo. Et ad primæ probationem dicendum est potentiam ad peccandum, formalissime ut talem, non esse absolute, et simpliciter principium, neque causam : sicut neque absolute dicenda est potentia, sed cum addito diminuente : scilicet *principium deficiendi, ct causa deficiens, potentiaque defectiva.* Hoc autem modo non est inconveniens, quod sit prima et non a Deo : quia non est inconveniens dari extra Deum aliquod principium, quod in ratione deficiendi sit primum, et aliquam causam, quæ sit prima causa deficiens. Imo id est omnino necessarium : sicut necessarium est, quod peccata et defectus creaturæ rationalis, proindeque eorum principia, quatenus talia sunt, non reducantur in Deum. Ad probationem secundæ partis ejusdem sequelæ respondetur, potentiam peccandi radicalem, quatenus ens et substantia est, et secundum omnes alias rationes, quæ nullam exprimunt imperfectionem aut deformitatem formalem vel causam, produci a Deo; neque ut sic esse causaliter malam, aut mali principium; sed bonam bonitate transcendental! : sicut de ipsa malitia actuali quoad rationem entis, aclualitalis, bonitatis transcendentalis, et alias quæ non exprimunt deformitatem, disp. G, diximus. Non est autem inconveniens, quod sicut in actu peccati admittitur aliqua formalitas positiva, quæ sub aliqua expressione, non quidem entis, sed modi entis a Deo non sit, sic in essentia cujuslibetrationaliscreaturæ detur aliqua formalitas positiva cum ejus substantia identificata, quæ quoad aliquam expressionem, non substanliæ, ut substantia est; sed modi limitationis et imperfectionis substanliæ, nempe quoad hoc quod est esse principium el radicem peccali, non sit a Deo, silque mali principium, et mala causaliter. Neque hoc ullo modo sapii hæresim Manichæi : quia nulla ponitur substantia vel natura, quæ in quantum substantia et natura est, non sit a Deo, et sit per se mala, et principium mali, ut.Manichæi adstruebant.

38. Tertio arguitur : limitatio creaturæ, Objectio quatenus aliquid positivum est, vere est a Deo, et ejus effectus : ergo si potentia peccandi radicalis consistit in hac limitatione, ut dub. præced. diximus, erit Deus causa talis potentiæ. Consequentia constat : antecedens vero probatur : quia limitatio creaturæ. secundum quod est aliquid positivum, est ipsum genus et differentia talis creaturæ: nam quælibet res creata per suum genus et differentiam finitur et limitatur. atque ideo Deus est illirnitatus, et infinitus, quia non habet genus neque differentiam : constat autem quod genus et differentia creaturæ effective est a Deo : neque enim aliud est genus et differentia in qualibet re, nisi ejus essentia et natura, quam Deus causât : ergo, etc.

Respondetur negando antecedens forma- solutio, lissime loquendo. Quod enim creatura sit totum id, quod absolute loquendo est, ex Deo habet : ut quod sit hoc ens, quod sit substantia,quod sit animal, quod sit homo, etc. quod vero totum hoc ita sit modificatum, limitatum, et finitum, ut non sit amplius, atque adeo quod fundet proxime et formaliter negationem essendi plus quam est, non est ex Deo; sed ex ipsamet creatura : quæ de se est finita et limitata, adeoque incapax essendi id, quod aliud est. Unde posita el creata a Deo essentia et entitate creaturæ secundum omnes eas rationes, quæ dicunt *esse* et perfectionem, statim ex meritis ipsius creaturæ, et exsuænihilitatis conditione consequitur absque influxu alicujus causæ modus illæ limitationis, et finitatis. Ad probationem vero responderetur genus el differentiam limitare creaturam non formalissime per id, quod dicunt entitatis et perfectionis, ralione cujus constituunt essentiam et naturam, quam Deus producit ; sed quia idem genus et differentia supponuntur limitata per ipsum modum

limitationis ct finitalis, quem dicimus. Nam modus iste prius intelligilur modificare et limitare parles totius : et deinde partes limitais constituunt totum limitatum et finitum. Quare admisso quoti potentia peccandi radicatis in prædicto modo limitationis consistat (quod tanquam probabile dub. præced. admisimus) non idcirco prædicta potentia, formalissime ut talis, erit a Deo.

§ V.

Adversus secundam assertionem prima objectio.

Objectio ’dan?<<-lam «•«io· ,<“l Secundam assertionem a nemine negatiditnus : forte quia neque in propriis terminis agitatam. Potest tamen contra illam quoad primam ejus partem sic objici. Omne quod est, et non est ens a se, debet quidquid est, esse ab alio : alias secundum id. quod non esset ab alio, aut essel ens a se, aut nihil essel : sed potentia peccandi secundum nullam sui rationem est ens a se, ut esi per se nolum : ergo secundum totum, quod in ea esi, debet esse ab alio, et habere causam.

couiir- fdi-iici- ,ΓΓ· Confirmatur primo, omne quod non est ab alio, sed a se, non quandoque est, et quandoque non est: sed semper et abæterno est, nec potest non esse : ut patet in Deo. qui quoniam a se ipso et non ab alio est, semper, necessario, et ab æterno est : sed potentia peccandi existenle creatura est ; ea vero non existenle non est ; ergo non est a se. sed ab alio ; et sic habet causam.

Confirmatur secundo : omne quod modo est, et antea non fuit, debet secundum lotum id, quod est, educi ab alio ex *non esse ;* alias vel maneret semper sub *non* esse, vel idem educeret se ipsum, essetquc proplerea causa sui ipsius, quod implicat:sed potentia peccandi formalissime ut talis ante creatura? productionem omnino nihil erat; existente vero creatura jam esi aliquid, et extra nihil : ergo ab aliquo fuit ex nihilo educta, el reducia de non esse ad esse : hoc autem erit ejus causa.

Confirmatur tertio : quoniam potentia peccandi, in quantum talis est, dependet ab alio in operari : non enim ipsa se ipsam reducil de potentia ad actum : ergo dependet etiam in *esse* et in *fieri,* ac proinde habet causam.

solutio 0,|)K10 Rependetur, potentiam peccandi secundum nullam rationem esse ens a se; sed secundum omnes, in quantum estons, esse ab alio, et habere causam. Quod el nihil aliud objectio ista convincit. Cæterumcum hoc stat, quod aliqua ejus ratio, qua? in quantum est ens, est ab alio ; in quantum exprimit deformitatem, aut principium illius, id habeat a se, et non ab alio. Nec proplerea ratio illa erit ens a se, aut erit absolute a se : quia loquutiones islæ omnes appellantsupra rationem entis, quæ in quantum talis est, semper est ab alio. Erit tamen defectibilitas ase, et principium deficiendi a se:et in quantum tale est formalissime omnino primum, adeoque excludens omnem causam. I

Ex quo patet ad primam confirinationem:Hjnu solum enim convincit, quod potentia peccandi non sit ens a se, nec sit absolute a se, ώ sed in quantum ens, habeat causam : nam hoc sufficit, ut prædicta potentia non semper, neque ab aeterno sit; sed tuncsolum quando ab alio accipit *esse.* Non tamen probat, quod in quantum defectibilitas el principium deficiendi, non sit a se; nec quod habeat causam effectivam, vel defectivam, a qua sit in quantum hujusmodi.

40. Dices : si prædicta potentia esset ens a se, in quantum ens, semper et abæterno| esset : ergo si in quantum defectibilitas est a se, quoad hanc rationem semper el ab æterno debet in rerum natura esse. Respondetur negando consequentiam : nam ut potentia peccandi etiam quoad rationem defectibilitatis non semper neque ab æterno sit, satis est ut quoad rationem entitatis non semper sit. Et ratio est : quia licet prædicta potentia quoad expressionem defectibilitatis non habeat causam effectivam, aqua producatur; habet tamen causam, vel quasi causam materialem, a qua tanquam a subjecto dependet, et sine qua esse non potest : scilicet entitatem ipsam, quæ est a Deo, cum qua identificata est : et ideo quandiu prædicta entitas a Deo non causatur, ipsa etiam defectibilitas nequit in rerum natura esse : non quidem defectu causæ efiicientis; sed defectu materiæ el subjecti capacis talis defectibilitatis. Unde quod praedicta defectibilitas non semper detur, quodammodo est illi per accidens ex defectu subjecti : ipsa quippe quantum de se est, semper afficeret creaturam, et esset in illa, si creatura, quam efficeret, semper esset.

Per quod patet etiam ad secundam con-so.y firmationem : illud enim, quod modo est, et antea non fuit, quoad id solum petit ia» educi ab alio ex *non esse,* quod est capax eductionis : id vero est capax eductionis, quod

quod non est omnino primum et a se : sen cui |HT se convenit non semper esso : et hujusmodi est loin entitas potentiæ peccandi, in quantum militas est. Ejus voro defectibililas in quantum hujusmodi, cum sit primu defectibilitas, el in ratione del'ectibililatis sit a so, non est capax educendi ab alio: neque per se ei convenit non semper esse sed per accidens defectu materiæ, ni dicebamus. Neque hinc fil, prædictam defectibililalem educere de nihilo se ipsam, aut esse sui ipsius causam ; sed quod nulla egeat educlione, ut sit, præter eductionem entitatis : oo quod talis defectibilitas est omnino prima, el in ratione defcctibililatis, a se, adeoque improducibilis et ineducibilis. Educit ergo Deus ex nihilo entitatem creatura, actualitatem, et omnes alias rationes, quæ non sunt primæ et a se, sed possunt in ipsum Deum reduci : defoctibilitatem vero non educit ; sed ipsa defectibilitas se ipsa sine educlione adest, ubi primo ponitur subjectum illius capax, et materia, in qua exercenda est : semperque et ab æterno adesset, si ab æterno materia posita esset. Ex quo etiam fit, quod prædicta defectibilitas in quantum hujusmodi non egeat causa conservante : sed conservata a Deo enti late, se ipsa in rerum natura continuo adest : neque enim major potest esse dependentia rei in *conservari* quam in primo *adesse*.

•II. Neque obesi si dicas, quod prædicta defectibilitas ponitur de novo, quando creatura ponitur : antea enim non erat: ergo ab aliquo ponente ponitur : quod enim ponitur, ab aliquo ponitur, sicut quod fit, ab aliquo fit : habet ergo causam, aqua ponatur.

Respondetur enim distinguendo antecedens : *ponitur de novo prædicta defectibilitas* effective, hoc est. in generecausæefficientis, negandum est : ponitur quasi in genere causæ formalis, transeat : nam poni de novo in hoc genere nihil aliud est, nisi quod prædicta defectibilitas de novo afficiat, et quasi informet subjectum, quod antea non informabat : eo quod neutrum adorat in rerum natura. Etoodem modo distinguendum est consequens : *eruo ab aliquo ponente quasi in <pnere. causæ formalis,* transeat : hoc enim modo quælibet forma ponit se ipsam, sicut se ipsa subjectum informat : *ab aliquo ponente in /encre causæ e/fiiicntis,* negandum est : quia prædicta defectibilitas sicut nec fit, nec ponitur effective : ita non eget causa efficiente, a qua ponatur. Diximus *quasi in yenere causæ formalis* . quia respectu illius formalitatis, quæ est ipsa | defectibilitas, neque causa formalis intrinsece afficiens admittenda est ; potius enim ilia se habet ut forma, in quam proinde nulla alia causalitfttcm intrinsecam exercet. Quia tamen respectu concreti exercet ipsa munus formæ constituendo potentiam defectibilem, admisimus prædictam loquulionem.

42, Sed urgebis : quia saltem ab existentia potentiæ peccandi nequit non prædicta defectibilitas dependere in generecausæ formalis : cum acluetur et. existât per illam : ergo saltem ex isto capite habebit causam formalem intrinsecam. Respondetur, existentiam non allicere immediate et per se prædictam defoctibilitatem; sed mediante entitate et ratione illius præcise : existit enim potentia illa per se et immediate, in quantum est ens, in quantum vero est defectibilis, mediate solum et concomitanter. Hunc autem modum dependentiæ mediatæ non negabimus dcfectibilitati prædictæ respectu existentiæ, etiam in genere causæ formalis. Nisi velis, quod quemadmodum enlitati, quæ est a Deo, adjungitur ex nihilo defectibilitas quoad suum conceptum essentialem : ita existentiæ, quam Deus causai, accedit ex eodem nihilo quidam modus positivus indistinctusrealiter, perquem limitatur et determinatur ad hoc, ut sil exislentia prædictæ defectibililatis : tunc quippe respectu istius modi existentiæ habebit defectibilil is immediatam deponi iam in genere causæ formalis.

Ad tertiam confirmationem respondetur, potentiam peccandi eodem proportionali modo quo dependet *in esse et in fieri,* depetidoro etiam in *operari.* Cæterum sicut in *esse et fieri* non dependet ab alio nisi modo explicato, nempe quoad entitatem, actualitatem, vitalitatem, etc. quoad ipsam vero defoctibilitatem anullo efficiente dependet: sic etiam in operando dependet ab alio quantum ad entitatem operationis: actualitatem, vitalitatem, et omnes eas rationes, quæ deformitatem non exprimunt ; quoad ipsam vero deformitatem ct malitiam non dependet ab alio: sed ipsa potentia applicata semel a Deo ad entitatem el actualitatem operationis, applicat se ad deformitatem. Et licet nunquam sit absolute concedendum, quod voluntas creata possit, seclusa Dei applicatione et prærnotione, reducere se de potentia ad actum : nam hic modus loquendi denotat, quod reducat se ad aclualitatem et entitatem operationis : potest tamen et debet concedi, quod prædeler-*

solutio “*Jni?rluatio-

minata voluntas a Deo, et applicata ad entitatem et actualitatem operationis tam incommuni, quam in particulari, et ad id, quod est materiale peccati materialiter sumptum, ipsa se applicet ad deformitatem et malitiam, et ad id, quod est formale peccati ; sine eo quod in hac posteriori applicatione cum præcisione sumpta, a Deo vel ab alio in genere causa? efficientis dependeat. Et ratio videtur perspicua : quoniam voluntas creata in peccando el deficiendo, proindeque in ordine ad deformitatem et malitiam est prima causa et primum deficiens : constat autem, quod causa aliquo modo prima, eo modo quo prima est, non applicatur ab alia ; sed ipsa se applicat: alioqui si ab alia priori applicaretur, quatenus ab ea applicatur, jam non esset prima : ergo, etc.

Objuc-uoiwiita. -13. Dices inde probari a D. Thoma, vo-juntatem creatam non posse per se ipsam reduci de potentia ad actum, neque de actu primo in actum secundum, quoad id quod talis actus dicit perfectionis, sed indigere præmotione et prædeterminatione Dei physica, quia pradicta voluntas neque est suus actus, nequesemper in actu ; et ita petit ab alio, qui sit semper in actu, de potentia in actum reduci : sed etiam quoad id, quod est deformitatis et malitiæ, non semper est voluntas in actu secundo peccati ; sed aliquando est actu deficiens et peccans; aliquando vero solum in potentia est defeclibilis et peccabilis : ergo eliam quoad hanc rationem petit, ut ab alio præmoveatur et applicetur : hocque erit primum movens; et primum determinans ad deficiendum et peccandum.

Enent-,or· Respondetur negando consequentiam. Et ratio disparitatis desumitur ex illis, quæ ad primam confirmationem, et ad ejus repluam dicta sunt. Quoniam in ordine ad entitatem et perfectionem actus secundi non per accidens, sed per se convenit voluntati, quod non semper sit in tali aclu : et ideo exigit ut ab alio de potentia in ipsum reducatur. At vero in ordine ad deformitatem per accidens est illi, secundum quod potentia peccandi et defectibilis est, quod non semper sit actu influens in prædictam deformitatem, semperque actu deficiens : ex defectu nimirum ipsius actus secundi, in quantum actus est, qui est subjectum et materia, ubi deformitas et malitia actualis exerceri debet, et sine qua esse non potest. 1 nde posito a voluntate ex applicatione Dei actu deformitatis capaci, statim volun-las absque alia applicatione se ipsa in tali actu deficit, el parit deformitatem actualem : semperque esset deficiens, et deformitatem influens, si semper esset operans talem actum. Quemadmodum ipsa entitas potentiæ peccandi, et totum id, quod dicit perfectionis, quia quandoque est, et quandoque non, eique perse convenit non semper esse, ideo petit educi ab alio de non «se ad esse .· ejus vero defectibilit is etsi non semper in rerum natura sit, non tamen in quantum præcise est defectibilitas, indiget influxu alterius, ut in rerum naturasit: sed posita prædicta entitate, seipsa adest:quia won *semper poni* quodammodo est illi per accidens : eo quod non semper est materia, quæ prædictæ defectibilitati subesse debet, et in qua exercenda est, ut dictum est num. •10. Videantur etiam quæ diximus supra disp. 3 a num. 9. Et in tract, de virtut. disp. 1, num 58. Per quæ solvuntur aliæ replicæ, quas hic suppressimus.

§ VI.

Alia objectio contra eandem assertionem.

•11. Deinde objicies contra id, quod in secunda parte ejusdem assertionis diximus: quia non videtur verum neque consequens ad dicta, potentiam peccandi consequi vel resultare in creatura, ex eo quod est ex nihilo. Nam vel per hoc significatur hujusmodi potentiam oriri ex ipsa negatione essendi a se, aut originari ex ipso nihilo, sicut ex causa vel radice : vel solum denotatur hujusmodi *esse ex nihilo* requiri per modum connotati, ut potentia prædicta in creatura resultet, proindeque convenire creaturæ, ut connotât esse ex nihilo ? Non primum, quia negatio, et nihil nullius potest esse causa. Præterquam quod inde sequeretur , prædictam potentiam habere causam, contra dicta in eadem secunda assertione. Neque etiam dici potest secundum: nam hoc quod est creaturam connotare quod sit ex nihilo, convenit ipsi a Deo, et per id formalissime quod ex Deo habet, ul num. 28 diximus : ergo si solum propter hoc conveniret creaturæ potentia peccandi, esset hujusmodi potentia a Deo, a quo est entitas creaturæ, quæ fundat prædictam connotationem.

Confirmatur : nam ab eodem habet creatura, quod fiat ex nihilo, a quo ponitur extra nihilum, seu de nihilo extrahitur:sed hoc posterius habet a Deo : ab eo enim fiunt res

resex nihilo, ot educuntur extra nihilum : ergooliamhabet a Deo illud prius : si igimù lurex isto cupite potentia peccandi crealu-^r®convenit, erit utique a Deo.

Confirmatur secundo : quoniam plura fiunt ex nihilo, quæ non habent hujusmodi potentiam : ergo non est sufficiens ejus ratio illa, quam assignamus. Consequentia videtur perspicua. Antecedens vero probatur primo : quia res omnes materiales, quæ non participant rationem, sunt a Deo ftclæ ex nihilo : et tamen nec sunt peccabiles, neque habent peccandi potentiam. Deinde anima Christi Domini fuit facta ex nihilo, et non habet prædictam potentiam, alias potuisset Christus peccare. Denique gratia, charitas, et aliae virtutes praesertim supernaturales ex nihilo sui fiunt : et nihilominus sunt principia indefectibilia, quæ nullo modo possunt ad peccandum concurrere: ergo.

Confirmatur tertio : quia ex hoc quod creatura sit ex nihilo, immediatius deduci videtur, eam posse abire in nihilum, adeoque deficere in *esse,* quam esse defectibilem in suis operationibus, quod est esse peccabilem : sed primum non deducitur ; dantur enim plures creaturæ faclæ ex nihilo, quæ naturaliter habent perpetuitatem et stabilitatem in suo *esse:* ut patet in corporibus coelestibus et in Angelis : ergo neque deducitur secundum. Aliunde ergo petenda est ratio defectibilitatis et peccabilitatis in creatura.

45. Respondetur ad objectum, quod cum dicimus potentiam peccandi resultare in creatura, *quia est ex nihilo,* neque intendimus ipsum *fieri ex nihilo,* vel ipsam negationem essendi a se esse veram causam prædictæ potentiæ, ut de se patet : neque intendimus osse dumtaxat connotalum, ut resultet talis potentia, ut objectio convincit: sed sensus est, prædictam negationem essendi a se, quæ significatur per *esse ex nihilo,* esso rationem, aut quasi rationem a priori, ex qua colligitur, et veluti intelligitur resultare in creatura potentia peccandi : non per resultantiam physicam, quæ sit vera causalitas, aut eam præsupponat ; sed resultantiam logicam, quæ æquivalet causalitati victuali : sicut ex uno priori aliud posterius colligitur. Itaque si quæramus veram causam, quæ potentiam peccandi, ut ad peccandum est, in creatura producat, nulla invenitur. Si autem quæramus rationem a priori, ex qua prædicta potentia per legitimam illationem, quææquivalet emanationi et causalitati victuali, deducatur, tunc non est assignanda connotatio essendi ex nihilo, vel non essendi a se, etc. sed hoc ipsum, quod est creaturam esse talis conditionis, ut non sit a se, et sit capax manendi sub nihilo : quod convenit ei secundum se et in recto, semperque de illa prædicatur.

Sed dices : negatio essendi a se supponit potentiam peccandi saltem radicalem, quia supponit limitationem ipsius creaturæ, et in ea fundatur, sicut omnis negatio fundatur in aliqua affirmatione : ergo non potest esse ratio a priori talis potentiæ. Respondetur, prædictam negationem quodammodo præcedere limitationem positivam creaturæ, et quodammodo subsequi : præcedit enim ut est tantum negatio : et hoc modo est ratio a priori, neque prout sic postulat fundari in affirmatione, nisi objectiva et possibili : subsequitur vero ut est negatio in subjecto, quæ in acceptione minus stricta dicitur *privatio.* Vel dicas, prædictam negationem præcedere quasi in genere causæ formalis, et efficientis virtualis, subsequi vero in genere causæ materialis : et sicut illud prius sufficit, ut sit ratio a priori : sic hoc posterius ul dicatur in affirmatione fundari.

Ad primam confirmationem constat ex dictis num. 32,ubiexplicuimusquid denotetur prædicta loquutione *essendi ex nihilo :* scilicet *esse capacem manendi sub nihilo:* et quomodo hoc non sit a Deo, sed sit conditio omnino propria ipsius creaturæ. Dices: hæc conditio semper convenit creaturæ, sive existât, sive non existât: semper enim vel manet, vel potest, quantum est de se, manere sub nihilo : ergo si hoc est tota ratio potentiæ peccandi, erit semper in rerum natura talis potentia. Respondetur negando consequentiam ; quia potentia peccandi simul cum illa conditione dependet in genere causæ materialis ab ipsa entitate et existentia creaturæ, ut diximus num. 40, et ideo quamvis prædicta conditio semper creaturæ conveniat, potentia tamen peccandi tunc solum in rerum natura datur,quando creatura exislit. confirmat

46. Ad secundam confirmationem respondetur, conditionem istam, quod *creaturasit capax manendi sub nihilo,* in iis solum esse rationem potentiæ peccandi, quæ possunt mediis suis operationibus pertingere ad rationem boni universalis; proindeque ab eo deficere, ut dub. præced. num. 20, ex D. Thoma explicuimus : el hujusmodi sunt solæ creaturæ rationales, ut Solvitur

ibidem diximus. Unde in his solum, non vero in omnino materialibus debet propter illam conditionem reperiri prædicta potentia. Per quod patet ad primam antecedentis probationem. Ad secundam respondetur ex D. Thoma in 3. dist. 12, quæst. 2, art. 2, in anima Christi et in ejus voluntate fuisse, et esse id. quod in aliis re ipsa est potentia peccandi : quia tamen usus prædictæ potentiæ ex vi unionis hypostaticas omnino est impeditus, ita ut implicet, quandiu manet talis unio, exire in actum peccati : idcirco nec Christus peccare potest, neque absolute dicendus est habere potentiam peccandi : potentia enim omnino impedita reputatur quasi non esset,potiusque dicenda est *impotentia :* sicut qui habet visum omnino impeditum, dicitur non posse videre, nec habere potentiam ad videndum : quamvis re ipsa habeat, in quod est essentia potentiæ visivæ, et quod in aliis dicitur *videndi /w-tentia.* Quod cum debita proportione intelligendum est de Beatissima Virgine, et de aliis-confirmatis ingratia, ubi confirmatio est talis conditionis, tantæque efficaciæ.quæ ab intrinseco reddit subjectum omnino impeccabile, ut saltem in Beatis contingit. Nisi velis in Christo Domino ex vi unionis non modo fuisse ligatum usum prædictæ potentiæ, ut nulla ratione posset exire in actum : sed etiam ipsam potentiam quantum ad realitatem defectibilitatis sublatam et abolitam,impeditamqueejus quasi resultantiam. Quia ut prædicta potentia consequatur in natura rationali ex capacitate manendi sub nihilo, debet conditio afficere non solum naturam, sed etiam suppositum: cui potius quam naturæ convenit fieri et esse, atque adeo posse vel non posse manere sub nihilo. Quare cum in Christo Domino suppositum omnino sit incapax ejusmodi conditionis, non habuit locum resultantia prædictæ potentiæ quoad formalitatem defectibilitatis. Sed hoc alibi ulterius examinabitur.

sohiiur tertia,

47. Ad ultimam probationem diximus in tract, de Angel, disp. 9, n. 19, quomodo etsi nullæcreatæsubstantiæ nec secundum se, nec ratione alieujus proprietatis naturalis competere impeccabilitas, eo quod talissubstantiafiatex nihilo: nihilominus gratia, et charitas, et alia supernaturalia dona, facta etiam ex nihilo, possint in suis operationibushabereindefectibititatem. Quoniam efficacia virtutum accidentalium non tam attendenda et regulanda est ex ipsis virtutibus secundum id, quod sunt in se, quam ex efficacia substantia?, cui habent esse connaturales : et ita quia gratia et dona supernaturalia tantum sunteonnatiiraliasubslaiüiæ, et naturæ divinæ, eujussunl participationes, et quasi proprietates ·. satis est ad eorum indefectibilitatem, quod ipsa substantia divina, penes quam illorum efficacia mensuranda et regulandaest, non sil capaxessendi sub nihilo, sitque ob hanc rationem omnino impeccabilis : e contra vero in intellectu et voluntate, quæ sunt proprietates substantia? creatæ et factæ ex nihilo. Re vera enim efficacia virtutum, seu formarum accidentalium, proindeque earum defectibilitas, vel indefectibilitas ; peccabilitas, aut impeccabilitas refunditur in ipsam substantiam, cujus sunt per se virtutes, et cui habent esse connatu raies : et in tali substantia potius quam in illis quærenda est prima ratio defectibilitatis, vel indefectibilitatis illarum : videndumque an sit capax, vel incapax manendi sub nihilo.

Secundo respondetur doctrinam nostræa iu v assertionis, videlicet quod potentia peccandi l·'; consequitur in intellectuali creatura, eo quod est ex nihilo, procedere in ipsa creatura rationali et inejuspotentiis operatives, uti sunt intellectus, voluntas, appetitus, etc. non tamen in habitibus virtutum, qui tantum sunt determinationes prodictarum potentiarum ad operandum, et ab eis distiguuntur. Unde neque in habitibus virtutum acquisitarum datur supradicta potentia ad peccandum : quia nulla virtus moralis potest ad malum concurrere. Et ratio videtur perspicua: nam sicut ex eoquod omnis creatura est capax essendi sub nihilo, habet quod ipsa, vel sua essentia non possit esse sua existentia, nec per se connexa cum illa: non tamen ex hoc prohibetur dari in ea aliqua forma ab essentia distincta, quæ sit tantum existentia, per quam essentia ipsa reddatur existens : et sicut ob eandem rationem prohibetur eidem creaturo, quod sua potentia sit suus actus ; non vero quod in ea detur actus a potentia distinctus, per quern ipsa potentia aliquando in actu constituatur : ita ex eo quod crealura intellectualis sit capax sub nihilo essendi, habet quidem quod ipsa et ejus potentiæ non possint esse sua indefectibilitas, et sua determinatio ad behe operandum, neque per se cum illa connexæ : ac proinde quod non sint per sect ab intrinseco indefectibiles; sed habeant, quantum est ex se, potentiam ad peccandum et deficiendum : non tamen habetur, quod non possit in tali creatura dari

j dari aliqua forma, quæ tantum fit indefec-
libililas. et determinatio ad bene operan-
dum, distincta proinde a natura et poten-
liaoperativa, quæ peream determinatur et
perficitur, rationo cujus ipsæ natura et po-
tentia, quoties illa utuntur, in sensu com-
posito istius usus agant indefectibiliter.

Et ratio utrubique est eadem : nam sicut esse simul essentiam, et existentiam, po-
tentiamet actum, dicit infinitatem, el dicit esse a se. proptereaque nequit convenire rei factæ ex nihilo : esse autem existentiam distinctam ab essentia, aut actum distinc-
tum a potentia, nec petitesse a se, neque arguit infinitatem ; sed convenit existentiis et actibus creaturarum factis ex nihilo : sic
| similiter aliquid esse potentiam operati vam, et determinationem ejus ad bene agendum, atque adeo esse indefectibile per modum naturæ vel potentiæ, petit infinitatem, et essease ; proindeque nulli rei ex nihilo factæ potest competere : esse vero determi-
nationem tantummodo alieujus potentiæ vel naturæ ad bene operandum, distinctam ab ipsis natura et potentia, quas determinat, esseque hoc modo indefectibile, non arguit aliquam infinitatem, nec requirit esse a se ; sed potest inveniri in formis creatis, etiamsi ex nihilo sui fiant. Hoc autem modo habi-
tus virtutum sunt indefectibiles : nempe per modum solius determinationis potentiæ operativæ ad bene agendum ; quæ non per-
tingit ad hoc, ut simul sit ipsa potentia operativa, quam determinat.

48. Nec refert (ut tacita replica diluatur) quod virtutes infusæhabent etiam rationem potentiæ, et dant *posse* simpliciter. Quia re vera non sunt simpliciter potentia : sed quasi dimidium : videlicet quantitas virtu-
tis potentiæ operativæ supponens commen-
surationem essentialem. Atque adeo sim-
pliciter et absolute sunt determinationes potentiæ ad agendum, distinguunturque ab ipsa potentia , quam determinant. Unde etiam eis potest adaptari hæc secunda solu-
| tio : quamvis pro hujusmodi virtutibus, maxime vero pro Theologicis, et pro gratia justificante, quæ habet in ordine supernatu-
ral! rationem naturæ, aptior videtur prima solutio : secunda vero necessaria pro virtu-
tibus acquisitis.

Ad tertiam confirmationem respondetur, quod quia *esse* cujuslibet creaturæ, quan-
| tumcunque perlectum, est *esse* particulare et determinatum, potest semel a Deo pro-
dactum (non obstante esse ex nihilo) petere firmitatem et indefectibilitatem in hac sua determinatione, exigereque influxum Dei perpetuo illud conservantem : sicut crealuræ materiales quamvis fiant ex nihilo, possunt in suis operationibus habere indefectibili-
tatem, eo quod tales operationes tantum sunt in ordine ad aliquod bonum particulare el determinatum, ut dub. præced. diximus. Cæterum creatura rationalis media sua po-
tentia operativa, et mediis suis operationi-
bus est ordinabilis ad bonum absolute el simpliciter : et ideo ut esset indefectibilis in operando, debebat præhabere in se ra-
tionem ejusdem boni absolute et simplici-
ter : et non tantum rationem alieujus boni particularis etdeterminati. Unde quia quod fit ex nihilo, tantum potest esse particulare bonum, repugnat quod creatura rationalis sic facta, sit omnino indefectibilis in ope-
rando : atque adeo quod sit naturaliter im-
peccabilis. Quæ solutio est D. Thomæ D.Thc.m. quæst. 24 de veritate art. 7 ad 5 ubi argu-
mentum contentum in hac confirmatione ita dissolvit : *Dicendum, quod crealuræ ac-
quiritur esse determinatum et particulare ab alio : unde creatura potest habere esse sta-
bile et immobile, quamvis in ea non inve-
niatur naturaliter ratio absoluti et perfecti boni* (atque adeo quamvis sit ex nihilo) *sed per actiones suas est ordinabilis ad bonum absolute: et ideo non est simile.*

ARTICULUS ΠI.

Virum peccatum habeat causam exteriorem!

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod peccatum non habeat causam exteriorem. Peccatum enim est actus volun-
tarius : voluntaria autem surit eorum; quæ sunt iu uobis. et ita non habent exteriorem causam : ergo peccatum non habet exteriorem causam.

2. Præterea : sicut natura est principium interius, ita etiam voluntas: sed peccatum in rebus naturalibus nun-
quam accidit nisi ex aliqua interiori causa, ul puta mons-
truosi partus proveniunt ex corruptione alieujus principii interimis : ergo neque in moralibus potest eoutiugere pec-
catum nisi ex interiori causa : non ergo habet peccatum causain exteriorem.

3. Præterea : multiplicata causa multiplicatur eiTectus. sed quanto plura sunt e' majora, exterius inducentia ad peccandum, tanto minus id, quod quis inordinate agit, ei imputatur ad peccatum : ergo nihil exterius est rausa pec-
cati.

Sed contra est quod dicilur Numen 31. Nonne iske sunt, quæ deceperunt filios Israel, et prævaricâri vos fecerunt in Domino super |>eccato Phogor : ergo aliquid exterius potest esse causa faciens peccare.

Kespondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, causa interior peccati est et voluntas ul perficiens actum pecciti, et ratio quantum ad carentiam débita» regulæ. et appetitus sensitivus inclinans. Sic ergo aliquid oxtrinsecUtu tripliciter posset esse causa peccati : vel quia moveret imme<liate ipsam voluntatem: vel quia moveret rationem: vel quia moveret appetitum sensitivum, voluntatem autem, ut supra dictum est. interius movere non potest, ufei Dens qui non potest es<e causa peccati, ut infra ostendetur, Pude reUn-
quitur, quod nihil exterius potest esse ratisa peccati nisi vel in quantan movet rationem, sicut homo vel dæmon per-

Mud.'.s pccraioir, : ve! sicut merci» appetitum sensitivum, sicuî M>usibUii exlcriMa inovcnt apKtltmn «eosill- m s j iv.hjtK· pcfsiU'iù interior in rebus agendis ex necessitate roMcl nttoucm, twqm· ciiaui rrs exterius pro· posits ex BCiV'ilati' lU'veul appetitum <ct»ilivuui, nisi forte ali«|no modo depositum, et Umen etiam appetitus sensitnns non ex isxv-«iUle m<'»el rationem et voluntatem. l'n<fe a!'iuid exterius pcli^l exi'alii|iu caiha u> >xeiis ad pewafldiHn. non Umen suilicieuter ad peccaudtun inducens: sed causa sutlWcnter eanplcns (vetuttna est sola xofnntas.

Ad primam ergo dicendum, ijuodex h<>e ipsoqntxl exteriora moventia ad prceandum, uou sulKcteuler ct ex necessitate i.'.'ncuntsequitur qikd rvuuueat iu nobis iterare el non peccare.

Ad srciiùdtnn diecudum, quod per bec quod ponitur interior cau-j pevcali. mra excluditur exterior : non enim id, quod e*l extrnu·, est causa peccati, nisi mediante causa interiori, ul dictum est,

Ad tertium dicendam. quod maltiplicatis exterioribus causis itc'.inaidibtts ad [cccjoihui. maltipiir-ntiir arias peccjti : quia plures ex Hits causis, et planes inclinant ad arlus p?re<ti, sc larn- n minuitur rat o culpa*, qua· co>isi$-lii iu hoc, rptod aliquid sit volauurinm ct ia nobis.

Conclusio : *Aliquid exterius potest esse causa movens ad peccandum : et hoc dupliciter: vel media persuasione et consilio, sicut humo et drmon : vel movendo appetitum sensitivum, sicut objecta sensibilia. Nihil tamen horum est sufficiens causa peccati, sed sola voluntas.*

Litera hujus articuli est satis perspicua, neque expositione indiget. Breviter tamen animadverte, quod non declaravit hic D. Thom. omnem modum, quodæmonad peccandum inducit ; sed solum externum per modum persuasionis, qui ex parte rationis se tenet, et est etiam homini communis. Alius vero, quo concurrit commovendo intus phantasmata, et mediis illis excitando appetitum sensitivum, potius reducitur ad causas interiores et declaratur infra quæst. 80, art. 2. Deinde cum dicit res externas non de necessitate movere appetitum sensitivum hominis, insinuat hujus appetitus insitam libertatem, quam explicuimus disp. 10, dub. 2; ex illa enim provenit, quod objectum sensibile non ita necessario appetitum ad se rapiat, quin possit reprimi a voluntate, si vel semiplena adsit rationis advertentia. Si autem vel propositio objecti hanc etiam semiplenam advertentiam antecedat, vel ipse appetitus propter aliquam corporalem commutationem indispositus sit ad sequendum rationis ductum, trahetur necessario ab objecto, ut explicuimus disp. cit. num. 118. Nulla tamen in eo motu aderit formalis malitia propter defectum omnis libertatis. Imo etiam si x'oluntas, antequam ratio deliberare possit, in idem objectum feratur, non peccabit propter prædictum libertatis defectum. Atque hinc sumitur évitions ratio pro conclusione hujus articuli : quia vel adstantibus aliis causis, voluntas manet libera ad ampleclendum objectum dissonum; vel non?.Si primum, eo ipso nulla illarum movet sufficienter ; cum adhuc post talem motionem sit in potestate voluntatis peccare, aut non peccare. Si secundum, tollitur quaestioni locus ; quia ubi non est libertas, non potest esse peccatum.

ARTICULUS IV.

Γ/rm *peccatum sit causa peccati t*

L At! quartam sic proceditur. Videtur quod [«eccalaii non si! rausa peccati. Sunt enim quatuor genera rausarum, quorum nullum potest ad hoc congruere» quod peerahun sil rausa peccati. Finis enim tabet rationem boni : quod non rompent peccato. quod do sua ratione est malum. Et eadem ratione nec peccatum potent esse rausa eiliciens rquia malum uon v>i rausa a.a*ns, <ed esi infirmum ct impotens» ut Dionysius dicit 4 cap. de divin, nomin. Causa autem male· rialisct formalis videntur tabere soluui locum in naturalibus corporibiB.qoæ sunt composita ex materia ct forma.ergo peccatam uon potest tabere causam materialem et furnalex

2. Præterea : agere sibi simile est rei perfecte» di dicitur in 4 Meteor, sed peccatum de sui ratione est imperfectum: ergo pet culum non potest esse causa pccratL

3 Praeterea: si hujus peccati sit causa aliud peccatam» eadem ratione et illius erit causa aliquod aliud peccatum, el sic procedetur in inunitum» quod est inconveniens : non ergo peccatum est causa j^ccati.

Sed contra csl quod Gregorius dicit super Ezech. Peccatum. quod per pœnitentiam citius non deletur, peccatam est, ct causa peccati.

Respondeo dicendum, quod cum peccata n tabeat causam ex parte actus, hoc modo unum peccatam posset esse causa alterius, sicut unus actus humanus potest esse causa alterius. Contingit ijitur unum peccatam esse causam alterius secundum quatuor genera causarum. Primo quidem secundum modum causa.· elheieutis, vel moventis, et perse» et per acadcns. Per accidens quidem, sicut removens prohibens diritar movetis per accidens: cum enim perunom artum peccati homo amittit gratiam, vel ctaritatem, vel verecundiam. vel quodeunque aliud retrahens a peccato,incidit ex hoc in aliud peccatum, el sic primum pcccalainest causa secundi jer accidens. Perse quidem, sicut cum ex uno actu peccati homo disponitur ad hoc, quod alium actam consimilem facilius committit : cx actibus enim catamtur dispositiones, et tabitus inclinantes ad similes actus. S.rundnin vero genus causæ materialis unum peccatum est causa alterius; in quantum præparat ei materiam; sicut avaritia préparat materiam litigio: quod plerunqueest de divitiis congregatis. Secundum vero genus causæ finalis unum peccatum est causa alterius, in quantam propter finem unius peccati aliquis committit aliud peccatum: sicut cum aliquis committit sirnoiiiam propter finem ambitionis» vel fornicationem propter furtum. Et quia finis dat forrram in mc»ralibus (ul supra habitum est) ex hoc etiam sequitor, quod unum peccatum sit formalis causa alterius; in actu enim fornicationis, quæ propter furtum committitur. est quidem fornicatio sicut materiale, furtum vero sicut formale.

Ad primum ergo dicendum, quod peccatum in quantum est inordinatam, tabet rationem mali : sed in quantum, est actas quidam, tabet aliquod bonuin, saltem apparens proline, et ita cx parte actu> potest esse causa et finalis ct effectiva alterius peccati, licet non ex parte inordinationis : materiam autem habet peccatam non ex qua, sed circa quam : formam autem tabet ex fine. El ideo secuudum quatuor genera causarum peccatam potest dici causa peccati, ut dictum est

Ad secundum dicendum, quod peccatam est imperfectum imperfectione morali ex parte inordinationis, sed ex parte actos

κ(β* labore perfocitoiwni natural i ci secundum hoc wj0itt.«Mttsapcfc»ti.

Ail lerlimu dicendum, quod non omni» failtt ixrcali ert wr.tua; undcnonoporlcX qtwd proccdâlur in infinitum ; «etlfiotait pcheiillre 0<l uliquod peccatum, cujus «usa non til aliud pcccalum.

hat, adeo ul qui illud commiserit, nequeat istud vitare? Sed de hoc dicemns in tract, de conscientia agentes illam difficultatem, utrum homo possit esse perplexus, ita ut quamlibet contradictionis partem eligat,peccet? Solutio ad secundum videtur pro sententia negante malitiam positivam. Sed eam recte exponit Cajetanus, ut potius nostrae doctrinæ faveat. Et clarius est pro nobis solutio ad primum, ubi præter inordinationem privativam conceditur peccato conversio ad bonum apparens, habens rationem formae et constitutivi respectu ipsius peccati. Quæ sane conversio cum sil ad bonum non verum, sed apparens : vere autem malum, et a ratione prohibitum, nequit non esse moralis malitia.

Conclusio : *Unum peccatum potest esse causa alterius in quovis genere causæ e./ficu ntis materialis, finalis, ct formalis.*

Hæc conclusio ct tota doctrina articuli declaratur optime a I). Thoma cum hic, tum infra quæst. 81, præsertim art. 4, adeoque opus non est pro ejus elucidatione aliquid superaddere. Solet autem dubitari, an unum peccatum possit ita esse causa alterius, ut necessarioet inevitabiliter in ipsum pertra-

QUÆSTIO LXXVI.

De causis peccati in speciali in quatuor Articulos divisa.

Deinde considerandum est de causis peccati in speciali. Et primo de causis interioribus peccati. Secundo de exterioribus. Tertio de peccatis, quæ sunt causa aliorum peccatorum.

Prima autem consideratio secundum præmissa erit tripartita. Nam primo agetur de ignorantia, quæ est causa peccati ex parte rationis. Secundo de infirmitate seu passione, quæ est causa peccati ex parte appetitus sensitivi. Tertio de malitia, quæ est causa peccati ex parte voluntatis.

Circa primum quæruntur quatuor.

In hoc quaestionis vestibulo declarat Ang. Doctor, quæ sint in speciali causæ tam interiores, quam exteriores influentes in peccatum, quas solum in communi quæst. praecedente distinxerat.Reduxerat autem art.2, interiores ad rationem, voluntatem, et appetitum : et ideo pro his Iribus in speciali monet hanc et duas sequentes quæstiones, incipiens ab ignorantia, quæ ad rationem spectat.

articulus r.

Utrum ignorantia possit esse causa peccati?

Ad primum sic proceditur. Videtur quod ignorantia non possit esse causa peccati : quia quod non est, nullius est ransa : sed ignorantia est non ens, cum sil privatio quædam scientiae : ergo ignorantia non est causa peccati.

2. Prælcrea : causæ tæccali sont acripîendæ ex parte conversionis, nt ex supradiciis patet: sed ignorantia videtor respicere aversionem : ergo non debet poni causa pec-

3 Præterca : omne peccatum in voluntate consistit, ut sopra dictum est: sed voluntas non fertur nisi in aliquod cognitum ; quia bonum apprehensum est objectum voluntatis: ergo ignorantia non potest esse causa peccati.

Sed contra est quod Augustinus dicit in lib. de natur, et gra. quod quidam per ignorantiam peccant.

Respondeo dicendum, quod secundum Philosophum in S Physic, causa movens est duplex : una per se, et alia per accidens. Per se quidem est, quæ propria virtute movet, sicut generans est causa movens gravia, et levia. Per accidens autem, sicut removens prohibens, vel sicut ipsa remotio prohibentis : et hoc modo ignorantia potest esse causa aclus peccati, est enim privatio scicntiæ perficientis rationem, qual prohibet actum peccati, in quantum dirigit actus humanos. Considerandum csl auicm, *qnod* ratio secundum duplicem scientiam est humanorum actuum directiva, scilicet secundum sententiam universalem ct particularem : conferens enim de agendis utitur quodam syllogismo, cujus conclusio est judicium, seu electio, vel operatio, actiones autem in singularibus sunt : unde conclusio syllogismi operalivi csl singularis: singularis autem propositio non concluditur ex universali, msi mediante aliqua propositione singulari : sicut homo prohibetur ab aeîu parricidii per hoc, quod scit patrem non esse occidendum, et per hoc qnod scit hunc esse patrem : utriusque ergo ignorantia potest causare parricidii actum, scilicet et universalis principii, quod est quædam regula rationis, ct singularis circunstauliæ. Unde patet, quod non quadibet ignorantia peccantis est causa peccati, sed illa tantum, quæ tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu parricidii, etiamsi patrem

agnowret, ignorantia pains non est huit causa peccati, sed eomwmiunter se habet ad peccatum : et idco Uus non pec* rat propter waoraqtiam, sed pecail ignorans secundum Philosophum in 3 Ethic.

Ad primum ergo dicendum, quod uou eus non potist esse alicqih» rausa per se: potesi utnen esse causa per accidens, sicnt remotio prohibentis.

Ad secundum dtreaditm» quod sicut scientia, quam tollit igooramu» respicit peccatum ex parte conversionis ; ita etiam ignorantia cx porre conversionis est causa peccati ut removens prohibens.

Ad tertium dicendum» quod iu illud, quod est quantum ad omnij igikXmn, non (x>iest feni voluuUs, sed si aliquid est serandum aliquid iMlum. d secundum aliquid ignotum, potest voluntas illud velle, et hoc modo ignorantia est rausa peccati 2 sicut enim aliquis scit hunc, quest occidit, esse hominem. sed nescit eum esse patrem : vel cum aliquis scit aliquem actum esse delectabilem, nescii tameu eum esse peccatum.

F'rima conclusio : *Ignorantia potest esse causa peccati non per se sed per accidens, sicut removens prohibens.*

Secunda conclusio : *Non guxlibet ignorantia est causa peccati, sed illa tantum, gux tollit scientiam actum peccati prohibentem.*

ARTICULUS II.

Utnm i>iiuir<hitia vt peccatum ?

%

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod ignorantia non sil peccatum. Peccatum enim est dictum vel factum, vel co urn Γ' -ıı'H legem Dei, ttt <upra habitum est : sed ignorantia non importât aliquem actum neque interiorem, neque exteriorem : ergo ignorantia non est peccalum.

2. 'Praeterea : peccatum directius opponitur gratia*, quam srieutiæ : sed privatio gratiæ non est peccalum, sed magis |<wta quædam consequens peccatum : ergo ignorantia, quæ est privatio scientia·, non est peccalum.

3. Præterca : si ignorantia est peccatum, hoc non est nfci in quantum est voluntaria : sed si ignorantia sit peccatum, in quantum est voluntarii, videiur peccatum in ipso actu voluntatis considere o^gis quam in ignorantia : ergo in ignorantia non em peccatum, sed nugis aliquid consequens ad peccatum.

4. Præterca: omne peccatum per pœnitentiam tollitur: nec aliquod l'erratum transiens reatu remanet actu nisi solum originale : ignorantia autem non tollitur per prenitentum, sed adhuc remanet arto, omni reatu per poenitentiam remoto : ergo ignorantia non est peccatum, nisi forte sit originale.

5. Præterca : si ipsa ignorantia sit peccatam, quandiu remaneret ignorantu iu homine, tandiu actu peccaret ; sed continue manet ignorantia in ignorante : ergo ignorans continuo peccaret : quod patet esse falsum, quia sic ignorantia esset gravissimum : non êrgo ignorantia est peccatutu.

feed contra : nihil meretur pœnam nisi peccatum : sed ignorantia meretor pomam secundum illud i ad Corin. 14. Si quis ignorat ignorabitur : ergo ignorantia est peccatum.

Respondeo dicendum, quod ignorantia io hoc a nescientia differt, quod nescientia dicit simplicem scicnliæ negationem: uude cuicunque deest aliquarum rerum scientia, potest diri nescire illas, secundum quem modum Dionysius in Angelis nesciontiain ponit 7, cap. cælesi. Hierarch, ignorantia vero importat scicnliæ privationem, dum scilicet alicui deest scientia eorum, quæ aptus natus est scire. Honun autem quædam aliquis scire tenetur, illa scilicet, sine quorum scientia non potest debitum actum recte exercere : unde omnes tenentur scire communiter ea. quæ sunt fidei, et universalia juris præcepta : singuli autem ea, quæ ad eorum sutum, vel officium specum. Quædam vero sunt, quæ etsi aliquis natus est scire \ uon tamen ca scire tenetur. Sicut iher.remata geometria·, el contingentia particularia nisi in casu. Mioifesiumesl autem, quod quiconque negligit habere vel (acere id. quod teuctur habere vel (acere, peccat peccato omissionis. Undo propter ncgllgemiam ignorantia wmi, quæaliquis scire tenetur, est tæecuium ; non amem Imputatur homini ad negligontiam, si nesciat ea. quæ scire eoo potest : unde horum ignorantia invincibilis dicitur i qah studio superari non potest, ei propter hoo talis Jgnonalh. cum non sil voluntaria, eo quod non est in poUJsteienatfm eam repellere, non est |>eceatum. Ex quo |Mtet quod nalh ignorantia invincibilis esi peccatum; ignorantia autem uı· cibilis est peccatum.si sit eorum, quæ aliquis scire (enetur : uon autem si sit eorum, quæ quis scire non tenetur.

Ad primum ergo diccudum, quod, sicut supra dktum tsl. quod «heitur dictum vel factum vel concupitum, sont midligenda· etiam negationes oppositæ : secundum quod ωηivφ habet rationem peccati : et ita ntqrligenth. secumlutu qmm iguoniiitia est pereatum, continetur sub prædirla diffiniiiMe peccati, in quantum præterniitlilur aliquid, quod debuit dici, vel fieri, vel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.

Ad secundum dicendum, quod privatio gratiæ etsi secundum se non sit peccatum : tamen ratione ucghgentiæpræia·raudi se ad gratiam potest habere rationem peccati, stcoiei ignorantia, et tamen quantum ad hoc est dissimile: quia bomo potest aliquam scientiam acquirere per suos arms.· gratia vero non acquiritur ex nostris acubus, sed ex Dei munere·

Ad tertium dicendum, quod sicut in («eeeato transgressionis peccalum non consistit insolo actu voluntatis,$cd etiam in actu volito, qui est inroeraltisa voluntate: ita ia peccato omissionis non soliim actus volunbtis est peeeattm, sed.etiam ipsa omissio, in quantum est aliqualiter voluntarù; et hoc modo ipsa négligentta sciendi, vel etiam ipsa inconsidentio est peccatum.

Ad quartum diceudum, quod licet, transeunte reatu per poenitentiam, remaneat ignorantia, secundam quod esi privatio scientiæ : uon tamen remanet negligeutia. secundam quam ignorantia peccatum dicitur.

Ad quintum dicendum : quod sient in aliis peccat's omissionis solo illo tempore homo actu peccat, pro qua præreptum affirmativum obligat : ita est etiam dc peccatoignorantiæ : nou enim continuo ignorans aclu peccat ; sed solam quando est tempus acquirendi scientiam, quam habere tenetur.

Prima conclusio : *Nulla ignorantia inlineibilis est peccatum.*

Secunda conclusio : *Ignorantia uinribilis illorum, gux quis scire tenetur, esi peccatum: secus Hiorum.quxscire non tenetur.*

ARTICULUS III.

Utrum ignerantia excuset cx toto a peccato f

Ad tertiumsie proceditur. Videtur quod ignorantia ei loto excuset a peccato : quia, ut Augustinus dirit.omnepeccatum voluntarium est: sed ignorantia causal involuntarium, ut supra labitum est : ergo ignorantia totaliter excusat peccatum.

2. Præterca : id quod aliquis facit prêter intentionem, per accidens agit .· sed intentio non potest esse de eof quoi est ignotum : ergo id, quod per ignorantiam homo agit, per accidens se habet in actibus humanis: sed qood est 1er accidens, non dat speciem : nihil ergo quod est per ignorantiam factam, debet judicari peccatam vel firtuosum inhumanis actibus.

3. Præterca: homo est subjectum virtutis el peccati, in quantam est particeps rationis.·sed ignorantia excludit scientiam, perquam ratio perllcitur : ergo iguorantia toüliler excusat a peccato.

Sed contra est quod Augustinus dicit in lib. de liber, arbitr. quod quædam per ignorantiam facta recte improbantur. ; sed solum illa recte improbantur, quæ sunt peccata : ergo quædam per ignorantiam facta sum peccata : uon ergo ignorantia omnino excusat a peccato.

Respondeo dicendum, quod ignorantia de se lubct.quod faciat actum, quem causal involuntarium esse ; jam autem diclum est, quod ignorantia dicitur causare actum, quem scientia

vkûli4 opwlto prohibebat : el lta tuli* artus. s| <rlenlia j cniiharius voliiniati, tiliod imp««rlat nomen lAïdaiiarïi :#i vero scientia, quæ per lgiiorunlhm privatur, C»a lTohilwt Jdiim propter inrlinationem VOliUilatls In jMw icnoruiilia hujus scicnliæ non facit hoinlnen involiiurioui, *'d uon volentem, ul dicitur in 3 Elhic. cl ulhlgkounlb, qua· non est causa actos i^crali, ul dictum esi, quw nou causal Involuntarium, non excusai a peccato* El'pilem ratio esi de quariitiqiic ignonuilm non causante, conscquciiie vel concomitante actum peccati, Sed iguorinlu, quj· est causa actus,quia causal involuntarium, dc«c lub<l quod cvtisel a peccato, eo quod voluntarium est de ratioue perati. Sed quod ali<|iiando non totaliter excuset a fccato, potest contingere ex duohiis. Uno modo ex parte rri ipsius iguuralæ : in tantum enim Igtiornulia excusat a icctttto» In quantum ignoratur aliquid esse peccalum: potest autcai roiHiugrre, quod aliquis ignoret quidem aliquam cirnmsuniiani peccati, quam si srirel, retraheretur.i pecando, me illa circunslaniia faciat ad rationem peccati, sive non; el Limen adhuc remanet in çjus scientia aliquid, per quod agnoscit illud esse actum peccati : puta si aliquis |terculiens aliqueni, sciat quidem ipsum esse hominem (quod sufficit id rationem peccati) non tamen scit eum esse patrem, quod tst rirninstantia constituens novam speciem peccati; vel forte nescit, quod ille se defendens repercutiat cum. quod 4 sciret, non peicmercl : quod non pertine! ad rationem peccati ; unde licet lalis propter ignorantiam peccet, non tuum totaliter ex usatur a peccato : quia adhuc remanet ci aynitio peccati. Alio modo (mlcst hoc contingere cx parte ifsinsigimninliæ : quia scilicet ipsa ignorantia est voluntana, wl directe, sirut cum aliquis studiose vult nescire aliqua. nt liberius pcccct. Vel indirecte: sicut cum aliquis propter laborem vel propter alias occupationes negligil addiscere id, per quod a peccato retraheretur.· talis enim DCgiigentia facit ignorantiam ipsam esse voluntariam et peccalum, dummodo sit eorum, quæ quis scire tenetur et polest: Cl ideo talis ignorantia non totaliter excusat a pccc|jlo. Sivero sil talis ignorantia, quæ omnino sil involunlana. sive quia est invincibilis, sive quia est ejus, quod quis scire nou tenetur, talis ignorantia omnino excusat a poetato.

Ad primum ergo dicendum, qnod non omnis ignorantia causai Jnvolimtarium, sicut supra dictum est: unde non omnis ignorantia loialiîcr excusat a peccato.

Ad secundum dicendum, quod in quantum remanet in ignorante dc voluntario, in tantum remanet de intentione petali, et secundum hoc non erit per accidens peccatum.

Ad tertium dicendum, quod si esset talis ignorantia, quæ totaliter usum rationis excluderet, omnino a peccato excusaret, sicut patet in furiosis et amentibus : non autem semper ignorantia causons peccalum esi talis : et ideo non semper totaliter excusat a peccato.

Prima conclusio : *Ignorantia quæ non causal actum peccati, sed solum concomitalur, non excusat a peccato.*

Secunda conclusio : *Ignorantia, quæ vel est voluntaria, vel non tollit omnem scientiam peccati, non totaliter excusat a peccato.*

Tertia conclusio : *Illa ignorantia, quæ tollit omnempeccat i scientiam, estque omnino involuntaria, totaliter a peccato excusat.*

ARTICULUS IV.

Utnnn iynorantia diminuat peccatumj

Ad quartum sic proceditor. Videtor quod ignorantia non diminuit pcccaluni. Illuti enim quod est commune in omni peccato, non diminuit peccalum : sed! ignorantia est rommunisinomni peccato: dicit ènimPhilosopha*; in 3 Ettoc. quoti omnis malus esi ignorans; ergo ignorantia non dimlalum : sed ipsa Ignorantia eM peratum, ut dictum esi: ergo nojj diminuit p-cratum.

8. Præterca non eu ejusdem aggravari· ei diminuere peccatum : «cd ignorantia aggrarut peccalum : quoniam super illud Apostoli Roman. 2. Ignoras quoniam benignius Dei, etc. dicit Ambrosius: gravissime pceas si ignoras : ergo ignorantia non diminuit peccatum.

4. Prælcrea : si aliqua ignorantia diminuit peccatum, hoc maxime videtur de illa, quæ totaliter tollit usum rationis : $cd hujusmodi ignorantia non minuit peccatum» sed magis auget ; dicit enim Philosophus in 3 Elhic. quod ebrios meretur duplices maledictiones : ergo ignorantia non minuit JærrjUlin.

80d contra : quicquid est ratio remissionis peccati, alleviat peccatam : sed ignorantia esi hujusmodi, ul patet 1 ad Timotli. 1. Misericordiam conscquulus sum, quia ignorans fecit : ergo ignorantia diminuit vel alteviat peccatum.

Respondeo dicendum, quod quia omne peccatum est voluntarium, in tantum ignorantia potest diminuere peccatum, in quantum diminuit voluntarium : si autem voluntatiom non diminuat, nullo modo dimlnncl peccatam. Manifestum est autem, quod ignorantia, quæ totaliter a peccato excusat, quia totaliter voluntarium tollit, peccatum non minuit. sed omnino aufert. Ignorantia vero, qnæ non esi causa peccati, sed concomitanler se lubet ad peccalum, nec minuit peccalum, nec auget. Illa igitur sola ignorantia potest peccatam minuere, quæ est rausa perrati : et tamen totaliter a peccato non excusat. Contingit autem quandoque, talis ignorantia directe et per se; sicut cum aliquis sua sponte nescit aliquid, ul liberius peccet : et talis ignorantia, videtur augere voluntarium el peccatam ,-ex intentione enim voluntatis ad peccandum provenit, quod aliquis vult subire igaoraniiæ damnum propter libcrlatempcccandi. Quandoque vero ignorantia, quæ est causa peccati, non est directe voluntaria, sed indirecte vel per accidens: puta cum aliquis non vult laborare in studio, ex quo sequitur eum esse ignorantem : vel cum aliquis vult bibere vinum immoderate : ex quo sequitur eum inebriari, el discrciionc carere: el talis ignorantia diminuit voluntarium, et per consequens peccatum. Cum enim aliquid non cognoscitur esse peccatum, non potest dici, quod voluntas directed per se feratur iu peccatum, sed per accidens : unde ibi est minor contemptus, et per consequens minus peccatum.

Ad primum ergo dicendum, quod ignorantia, secundum quam omnis malus esi ignorans, non esi causa peccati, sed aliquid consequens ad causam, scilicet ad passionem vel habitum inclinantem in peccalum.

Ad secundum dicendum, quod peccatum peccato additam facit plura peccata, non tamen facit semper majus peccalum : quia forte non coincidunt in idem peccatum: sed sunl plura. Et potest contingere si primum diminuat secandum, quod ambo simul non habeant tantam gravitatem, quantam unum solum haberet , sicut homicidium gravius peccatum est, si sil a sobrio homine factum, quam si liat ab ebrio homine, quamvis hæc sint duo peccata : quia ebrietas plus diminuit de ratione sequentis peccati, quam sil sua gravius.

Ad tertium dicendum, quod verbum-Ambrosii potest intelligi de ignorantia simpliciter aiTeclatn, vel potest intelligi in genere peccati ingratitudinis: in qu i summus gradus est, quod homo etiam beneficia non recognoscat : vel potest intelligi de ignorantia infidelitatis, qua· fuudauicntum spiritualis ædificii subvertit.

Ad quartum dicendum, quod ebrius quidem meretur duplices maledictiones propter duo peccata. quæ committit, scilicet ebrietatem et *aliud* peccatum, quod ex ebrietate sequitur: tamen ebrietas ratione iguoranüæ adjnnctæ diminuit sequens peccatum, et forte plus quam sit gravitas ipsius ebrietatis, ut dictumesL Vel potest dici, quod illud verbum inducitur *secundum* ordinationem ciyusdamPythaci legislatoris, qui statuit, ebrios, si percusserint, amplius puniendos: non ad veuiainrespiciens, quam ebrii debent magis Inhere· sed ad utilitatem : quia pluries injuriantur ebrii, quam sobrii, ut patet per Philosophum in 2 Politic.

Prima conclusio : *Ignorantia, quæ totaliter a peccato excusat, non minuit peccatum, sed aufert, quia aufert omnino voluntarium.*

Secunda conclusio : *Ignorantia, quæ non*

2 Pndcrca : |»cccalum additam perato facit majus pcc-

est causa peccati. sed concomitans. nec aufert peccatum, nec minuit.

Tertia conclusio : *Illa sala ignorantia peccatum diminuit, qur est ejus causa, nec tamen totaliter ab illo e.veusat.*

Quarta conclusio: Ignorantia affectata ad liberius peccandum non diminuit peccatum, sed auget.

DISPUTATIO XIII.

De ignorantia in ordine ad peccatum.

Plura pertinent ad hanc disputationem, quæsiseorsim pertractanda essent, et dubia pro singulis excitanda, plurimum eam dilatarent. Quare seligemus principaliora, et cæterûrum capita : ex eorumque discussione reliqua minoris momenti lucem accipient.

DUBIUM I.

Quotuplex sit ignorantia : et qualiter sit causa peccati ?

Vastissimum cum sit ignorantias regnum, erroris et inconsideralionis praesidiis circommunitum, oportet illud primo loco dividere, et in sua membra secare : ut vel sic citius debellari possit : juxta illud Dominica)
Luc. II. séntentiæ : *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur.* Eo quippe magis ignorantia nostra depellitur. quo de ipsa ignorantia, ac de singulis ejus membris certiorem notitiam comparamus.

Multiplex ignorantis divisio.

Dividi- tnr igno-ratione capite. I' lKnoran,*a› quæ ex communissima Jalissimeque accepta solum dicit ”rilmoCI scientiæ, notitia* exclusionem, ex triplici capite divisiones sortitur : nempe secundum se : ex parte objecti : et ex parte principii. Secundum se quidem dividitur primo in illam, quæ potius dicitur *nescientia* ;et in eam, quæ proprie est *ignorantia.* Prima dicit carentiam illius scientiæ,quam aliquis nec debet nec natus est acquirere: et ideo cum sit tantum negatio, non habet rationem mali sive culpæ, sive pœnæ. Habetque locum etiam in Angelis, teste Dionysio cap. 7 cœlest. Hierar. cum enim nulla creatura, quamtumvis superioris cognitionis, omnia scibilia comprehendat, et saltem ex possibilibus plura omnes lateant, necesse est, ut in omni intellectu creato sive humano sive angelico sil aliquid prædicta nescientia? : et solus divinus, qui nihil non *scit,* illam penitus excludat. Hæc tamen ignorantia seu nescientia ad notitiam de peccatis nihil confert, et ideo in præsenliarum omittitur. Secunda dicit carentiam illius scientiæ, quam quis aptus natas est habere, adeoque importat rationem mali, velculpe, vel pœnæ: el hujus notitia est, quae ad pnesens conducit.

Subdividitur autem hujusmodi ignorantia : nam quædam solum importat carentiam si ve privationem scient iæabsqueerrore ullo in contrarium : el ideo dicitur ignorantia *pur.-e negationis,* vel melius, *pun privationis :* ut cum quis ignorat aliquam veritatem, quia nihil circa eam audivit. Quædam vero simul cum prædicta carentia affert errorem scientiæ contrarium : ut cum quis ita ignorat aliquam veritatem, ut simul habeat erroneum judicium, quo credit oppositum : et hæc appellatur *ignorantia pravæ dispositionis.* Subpartiturque adhuc utraque in habitualem et actualem. Illa respectu ignorantia? puræ privationis dicit carentiam habitus scientiæ; hæccarentiam actualis cognitionis : respectu vero ignorantiæ pravæ dispositionis prima importat habitum erroris habitui Scientiæ contrarium -, et secunda actuale judicium falsum et erroneum. Ne vero terminorum multiplicitate implicemur, assumemus dumtaxat pro subsequentibus divisionibus ignorantiam privativam habitualem, pro hac enim stat nomen *ignoranti#* absolute prolatum : de qua quicquid dixerimus, intelligendum est, proportione servata, de ignorantia privativa actuali, quæ in commuai usu non tam dicitur *ignorantia,* quam *inconsideratio :* (non enim proprie aliquis dicitur ignorare ea, quæ habitu scit, licet actu non consideret) et de ignorant ia pravæ dispositionis, quæ etiam absolute loquendo non appellatur *ignorantia,* sed *error actualis* vel *habitualis.*

2. Prædicta igitur ignorantia ex secundo capite dividitur primo in *practicam et culatioam :* el utraque cognoscitur per eflfe scientiam oppositam. Nam prima est carentia scientiæ practicæ, quæ dirigit operationes : et secunda scientiæ speculativa?, quæ non ordinatur ad agendum, sed ad assequendam de rebus veram cognitionem absque alio fine proximo. Et quia speculativa parum refert ad notitiam de peccatis, parum etiam in pra?senti de illa curatur. Practica autem subdividitur in *ignorantiam juris:*

jure. ut cum ignoratur lex vel praeceptum, quo aliquid præscribitur, vel prohibetur: puta quo ait prohibitum, adeoque peccatum hominem occidere, accipere uxorem vcl rem alienam, etc. et *ignorantiam facti:* ut cum ignoratur hunc, qui occiditur, osse hominem, pulalurquo esse feram, aut hanc uxorem vel rem, quæ accipitur, esse alienam, propriaque existimatur. Estque hæc divisio celebris apud .Jurisperitos, unde illam Theologi desumpserunt. Et coincidit cum alia, qua utitur D. Thom. in præsenti art. 1, quæst. 3 de mal. art. 6, dividens ignorantiam in *universalem et particularem :* nam *universalem* appellat, cum ignoratur propositio universalis et communis, ut quod pater non sit occidendus ; quod perlinet ad *jus: particularem* vero, cum ignoratur propositio singularis, ut quod homo iste sit paler ; quod spectat ad *factum.*

Diiïert autem haec *ignorantia facti* ab alia, quæ solei etiam *particularis* appellari : quæ quidem non aufert scientiam habitualem neque universalis neque particularis propositionis ; imo neque omnem actualem recordationem : sed tollit vel distrahit, et diminuit attentionem, et considerationem actualiter requisitam ad peccatum impediendum : quo fit ut licet homo absolute et quasi in actu signato sciat aliquid peccatum esse, proindeque non esse faciendum, attamen hic et nunc de hoc non curat propter passionem vel habitum inclinanlemad oppositum : solumque attendit, quod sit bonum delectabile, conforme appetitui ad delectabilia inclinato : ex quo format judicium practice practicum, quod hic et nunc est sibi eligendum, etiam si judicium speculativum in oppositum reclamet et remurmuret. Hoc tamen genus ignoranliæ potius reducitur ad actualem, quam ad habitualem : nam compatitur cum quavishabiluali notitia, quam ignorantia habitualis expellit. Unde non absolute vocatur *ignorantia:* sed *ignorantia pravæ electionis.* Intervcnitque in omni peccato : et propter illam dicitur in 3 Ethic, quod *omnis malus est ignorans.* Quare non pertinebit ad hanc disputationem, ubi sermo est de ignorantia, quæ non omnibus peccatis admiscetur, sed tantum aliquibus, quæ fiunt propter absentiam scientiæ habitualis, vel propter oblivionem seu carentiamnotitisè actualis, l'osset autem tam ignorantiam *juris* quam *facti* multipliciter adhuc dividi, sicut dividuntilr objecta. Sola tamen ignorantia *juris* hoc permittit : quia *facta* innumerabilia sunt, el incerta ; *jus* vero habet membra determinata, ut *naturale, positivum, divinum, humanum,* etc. a quibus non incongrue sumuntur nomina et species prædictæ ignoranliæ.

3. Superest tertium caput, nempe exTertinm parte causæ. Dividiturque hinc ignorantia divjsitmultipliciter: videlicet in *invincibilemel nisvincibilem, voluntariam et involuntariam, culpabilem et inculpabilem, probabilem et improbabilem, justam et injustam, antecedentem, consequentem, et concomitantem.* El quamvis aliqui ita hæc membra distribuant, ut *invincibilis, inculpabilis, involuntaria, justa, probabilis, et antecedens* coïncidant ex una parte, et ex alia *vincibilis, voluntaria, injusta, improbabilis, et consequens: sola,* autem *concomitans* quandoque ad vincibilem, quandoque ad invincibilem pertineat : re tamen bene attenta, plura membra constituenda sunt : nam ignorantia illarum rerum, quas scire possumus, sed non tenemur, non est *voluntaria, culpabilis,*etc. et tamen neque est *invincibilis :* sed sub *vincibili* ponitur a D. Thoma D.Tiiom. art. 2 hujus quæst. ubi concludit : *ignorantia autem vincibilis est peccatum, si sit eorum, qux aliquis scire tenetur : non autem si sit eorum, qux quis scire non tenetur.* Et ratio est perspicua : nam ignorantia dicta est *vincibilis,* quia studio vinci potest, et acquiri opposita scientia; sunt autem plura, quæ vel modico studio scire possemus, ut asserta geometriæ, et multa particularia contingentia ; ad quod tamen plures nullo præcepto adstringimur : igitur istorum ignorantia neque est *invincibilis,* neque *culpabilis, voluntaria,* etc. Subdividenda ergo est ignorantia *vincibilis,* prout est eorum, quæ scire tenemur, et sic coincidit cum *voluntaria, culpabili, improbabili, et injusta,* quæ in re idem sunt. Vel prout est illorum, quæ scire non tenemur: et hoc pacto continetur sub *inculpabili, involuntaria, justa, et probabili,* quæ secundum rem coincidunt. Sub quibus etiam continetur ignorantia *invincibilis.* De *antecedente, concomitante, ct consequente* statim dicemus.

Prædicta vero nomina quamvis eisdem ignorantiis applicentur, ex diverso tamen capite sumuntur. Nam illa, quæ dicitur *invincibilis,* quia studio vinci non potest, dicitur *involuntaria,* quia non oritur a vo-

luntalo; sed potius ei repugnat: diciturque *inculpabilis, probabilis, et justa,* quia sine culpa (saltem jvrsonali) bona fide aut opinione contrai Ia est,adeslque sufficiens ratio illam sustinendi. Et ob easdem rationes mulioties nuncupabitur eisdem nominibus ignorantia *vincibilis* illorum,quæ scire non tenemur. E contra vero ignorantia *vincibilis* illorum, quæ scire debemus, dicitur *voluntaria, culpabitis, injusta, et* improbabi*lis:* quia voluntarie contracta est, adeoque culpabiliter sine justa, sufficienti, aut probabili excusatione. Scimus, aliquos distinguere ignorantiam probabilem ab invincibili : quod hæc sil, quando ex defectu omnimodæ advertenti® nulla potest adhiberi diligentia, ut vincatur : illa vero quando sufficienti diligentia adhibita.adhuc non vincitur. Ita Vasquezdisp. 124, cap. 2. Sed nulla est ratio, cur etiam hæc posterior ignorantia.quæ diligentia vinci non potest, non appelletur proprie *invincibilis:* adeoque ex isto capite opus non est multiplicare divisiones.

4. Divisio, in *antecedentem, consequentem, d concomitantem* diversimode exponitur. Quia enim hæc nomina relative dicuntur, dubitari potest ad quod referantur : an scilicet ad solam voluntatem, quæ fertur in ipsam ignorantiam, et eam voluntariam reddit ; an vero ad actum externum, qui fit ex ignorantia. Et quidem primo modo illa ignorantia dicetar *antecedens,* quæ voluntatem omnino anteit, adeoque nihil habet voluntariae; sed potius voluntati repugnat.-sicut est omnis ignorantia invincibilis. Illa vero dicetur *consequens,* qnæ volita est et acceptata saltem implicite, aut interpretative. *Cocomilans* autem hoc modo dici posset illa, quæ neque est voluntaria, quia expelli non potuit ; neque involuntaria, quia non est contra voluntatem, eo quod voluntas taliter est disposita, ut quamvis posset, non illam expelleret : el ideo neque est voluntaria, neque involuntaria : sed non voluntaria. A liter eam explicat Lorea disp. 29,dicens appellari *concomitantem* respectu voluntatis : quia nec proprie est voluntaria, neque omnino involuntaria ; sed quodammodo participans utrunque : nam cum homo est ita dispositus, ut velit occidere hostem, quodammodo vult ignorare ubi sit·, sed quatenus cavet ut hic et nunc non interficiat hominem, quodammodo involuntarie ignorat.

Secundo autem modo dicitur *antecedens* omnis ignorantia, quæ est causa actus, sive sit vincibilis, sive invincibilis: vohinlarij, aut involuntaria. *('oncomitans* verudicilur, quæ simul est cum actu, et tamen illum non causal : quia agens est in ea dispositione, ut quaiuvisscirel, nihilominus talem actum operaretur : sive etiam talis ignorantia sit vincibilis, sive invincibilis. Coa. *sequens* autem appellabitur, si quæ ignorantia ex prædicto actu consequitur : quæ licet etiam possit esse invincibilis, ut si nullo modo sit prævisa, frequentius tamen erit vincibilis et voluntaria in ipso actu. Verum etsi prædicla divisio his modis declarata nihil falsum contineat ; frequentius tamen aliter accipietur : ita videlicet ut ignorantia *antecedens d consequens referantur* ad voluntatem ; *coneamitans* vero ad ipsum opus, quod fit cum ignorantia. Quo pacto accepit et exposuit prædicta nomina D. Thom. supra quæst. 6, ari. 8, el est communior inlelligentia. Juxta quam deinceps *ignorantiam antecedentem* nominabimus omnem involuntariam ; *consequentem* vero omnem voluntariam. Dicemus autem *concomitantem* omnem illam, quæ simul est cum actu, et tamen eum non causal, quia quamvis abesset, non impediret ipsum: sive alias sit vincibilis, vel invincibilis, voluntaria, vel involuntaria, etc.

5. Pergit ultra divisio ignoranti® : nam ea, quam dicimus *vincibilem* (erilque jam sermo de vincibili voluntaria.seu illorum, quæ scire tenemur : ignorantiam vero illorum. quæ scire non tenemur, quamvis vinci possit, reducemus ad invincibilem, quatenus vinci non debet.) Ea igitur, quæ potest et debet vinci, alia est *affectata,* alia *crassa* vel *supina,* el alia *pure vincibilis. Affectata* est, cum quis data opera ignorare vult, quo liberius et minori cum remorsu peccet, vel ob alium finem: illorum more, qui JobJç^ cap. 21, dixerunt: *Recede a nobis, scientiaml viarum tuarum nolumus :* et Psalm. 35: *Noluit intelligere ut bene ageret. Crassa* vero seu *supina* dicitur, quæ licet non sit sic expresse volita; ignorans tamen desidia ot negligentia maxima detentus nihil aut fere nihil curat de ea abigenda. Et propterea dicta est *crassa* : quia homines crassi el pingues desides esse solent, imo desidia ipsa pinguescunt : aut forte quia soli hebetesci crassi ingenio simili ignorantia laborare soleant. *Supina* etiam dicitur propter valde modicam curam, quæ ad ipsam pellendam adhibetur, instar supine in lecto jacentium, quasi nihil de robus curantium. Purcaulem *vincibilem* appellamus oam, quæ ex minori oritur

oritur negligenlia ; **aufficiente tamen** ut ignorans non excusetur hac via a culpa morlali: quia licet non admodum segniter se gesserit, sed mediocriter laboraverit ; non tamen diligentiam moraliter sufficientem pro negotii qualitate adhibuit. Hoc tertium divisionis membrum rejiciunt Suarez sw. brrt· Crzi torn. 5, in 3, p. disp. 4, sect. 10, Lorca in præsenli disp. 20, et quidam alii putantes tah. omnem ignorantiam vincibilem non affectatam esse crassam seu supinam. Sed nostrum dicendi modum tenet Curiel in præsenti ante primum articulum, et Thom. Sanchez lib. 1 sum. cap. 16, ubi mullorum auctoritate et rationibus probat dari prædiclam ignorantiam vincibilem, quæ licet sil mortaliter culpabilis ; non tamen adeo sicut crassa seu supina. Desumiturque ex cap. *Ul animarum* de constitut. in sexto ibi: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis jwr statuta quorumcunque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes: dummodo illorum ignorantia non sit crassa vel supina.* En decernit Pontifex, aliquam ignorantiam excusare a censuris : non autem loquitur de ignorantia invincibili : quippe de hac nunquam fuit dubitatio, sed per se notum, quod omnino excuset nedum a pœna et censuris, sed etiam a culpa : unde non magis fieret obviam animarum periculis per prædictum decretum quam sine illo, si solam hujusmodi ignorantiam comprehenderet. Loquitur ergo de ignorantia vincibili : cumque excludat crassam seu supinam, a fortiorique affectatam, plane sequitur dari tertium membrum, quod assignavimus, scilicet ignorantiam pure vincibilem.

6. Quinimo ignorantia pure vincibilis potest adhuc dividi in eam, quæ absolute et simpliciter est *vincibilis,* quam modo explicuimus ; et iu aliam, quæ simpliciter est *invincibilis,vincibilis* autem secundum quid: quia negligentia, quam supponit, leviter tantum et secundum quid fuit culpabilis. Ratio voro tam hujus quam præcedentis divisionis quoad duo posteriora membra sumitur ex similibus divisionibus negligentiæ addiscendi, unde orilur prædicta ignorantia : nam juxta illius latitudinem et gradus debet etiam ha?c distingui. Porro negligentia addiscendi aliquando est summa: ut cum negligens nihil penitus, vel fere nihil diligentiæ adhibet. Aliquando citra summam est gravis : quia licet apponat aliquam moderatam diligentiam ; simpliciter tamen omittit necessariam et debitam pro negotii quali late. Aliquando denique est omnino levis : quia apponendo diligentiam necessariam et debitam, in hocipsotamen aliquantulum deficit. Primusnegligentiægradus causal ignorantiam crassam sive supinam : secundus pure vincibilem : tertius vincibilem secundum quid, el simpliciter invincibilem. Eodemque fere modo dividunt Jurisconsulti negligentiam, et ignorantiam sub nomine *culpx :* scilicet in *latam, levem, et levissimam: latam* enim appellant, quando omittitur ea diligentia, quam passim homines ejusdem conditionis adhibent: quæ est summa et gravissima negligentia. *Levem,* quando omittitur diligentia, quam adhibere solent diligentiores: quæ negligentia ut in plurimum erit apud nos culpa gravis. *Levissimam* vero, quando omittitur diligentia, quam apponere solent homines prudentissimi : in qua omissione apud nos vel non erit culpa, vel erit omnino levis.

§ Π.

Ignorantix invincibilis exactior discussio.

7. Diximus ignorantiam invincibilem eam esse, *qux studio et diligentia superari* . binir. *non potest : et* ita diffinitur a D. Thom. in præsenli art. 2. Sicut enim negligentia et cibilis. otium efficiunt ignorantiam vincibilem: ita diligentia et studium vel eam auferunt, vel invincibilem ostendunt. Tunc autem igno rantia dicetur non possediligenliasuporari, quando vel nulla diligentia ad ejus expulsionem adhiberi potest: vel post adhibitam illam, ad quam homo teneatur, adhuc permanet: qui enim negligens est in adhibendo diligentiam, quam potest cl tenetur, quamvis forte hæc profutura non sit,non ignorat invincibiliter : quia ratione prædictæ negligentiæ efficitur ei voluntaria talis ignorantia. E contra vero qui apponit diligentiam, quam tenetur, etiam si majorem possit apponere, invincibiliter ignorabit: *i* quia in prædicta diffinitione pro eodem sumitur *posse* et *teneri. Per* quod manet soluta duplex objectio, quam in contrarium efformat. Valentia in præsenti quæst. 6, punet. 1. Duæ vero aliæ diffinitiones, quas tradunt Almainus et Vasquez, insufficientes sunt, ut probat.Montesinos inpræsenti disp. 8, quæst. 4.

Superest autem declarandum, quanta debeat esse prædicta diligentia, ut, supposita obligatione sciendi, ignorantia remanens

invincibilis censeatur. Diximus *supposita obligatione sciendi:* quia sicut num. 5 restrinximus ignorantiam vincibilem ad illam, quam debemus vincere, seu quæ est illarum rerum, quas scire tenemur: ita nunc restringimus eodem modo invincibilem: ignorantia enim eorum, quæ scire non tenemur, sive possit, sive nequeat vinci, parum refert præsenti instituto.Diligentiam igitur, quæ prædictam ignorantiam declaret invincibilem, et a vincibili sejungat, in primis certum est debere esse humano et morali modo possibilem : cum enim homo non nisi hoc modo agere debeat, quicquid sic ab eo fieri non potest, absolute censetur illi impossibile; ad quod proinde non obligatur. Non tamen supergreditur humanum hunc operandi modum, ubi non patet recursus ad alia media ordinis naturalis, precibus ad Deum fusis, jejuniis, eleemosynis, aliisque piis operibus lucem ab eo expostulare; præsertim pro difficilibus, et quæ ad animæ salutem valde congruunt. Sed et infra limites diligentiæ prædicto modo possibilis certum est non semper requiri summam et exactissimam : quia neque hic modus operandi potest esse homini frequens et communis, superatque moraliter humanam facultatemsemper ita agere. Quin etiam certum est prædictam diligentiam non semper debere esse aequalem ; sed aliquando magnam, aliquando minorem; semper autem proportionatam negotiigravitati,et præceptorum dignitati. Unde certior regula trahi nequit, quam si dicamus id prudentis arbitrio esse committendum, qui, rerum et personarum qualitate perspecta, attentisque occurrentibus circunstantiis, judicet quæ diligentia hic et nunc sit sufficiens ad prudentem operandi modum, pruportionataque negotii, officii,et personæ qualitati : seu quam viri cordati, *diligentes,et* qui in moralibus, ac circa studium et intentionem virtutis bene audiunt, pro similibus *negotiis* praestare soleant: eaque adhibita,si quid postea praeter intentionem accidat,censetur invincibiliter ignoratum. Hanc regulam et nullam aliam pro ignorantia *facti* in communi tradunt Theologi, Cajet. Medina, Suar. Vasq. Valent. Zumel, et alii, quos refert, et sequitur Thomas Sanchez citato cap. 16, num. 34.Quamvis ex singularibus casibus, quos adducunt et solvunt, possit lector non parum instrui ad prudenter in similibus judicandum. Estque prædicta regula, servata proportione, applicanda ignorantia?juris,ut præstatidem Sanchez a num. 36, cxemplisque et illationibus illustrat. Et quod dicimus de ignorantia, intelligendum est de inadvertenlia, et oblivione actuali.

8. Ex quo fit, toties saltem ignorantiam aliquam censeri invincibilem, quoties in toto operationis processu nulla subesi recordatio et advertentia, vel circa obligationem, si sit ignorantia juris, vel circa conditionem objecti, si sit ignorantia facti: quippe seclusa omnino tali advertentia, non habet homo sufficiens principium, unde possit circa ea, quæ ignorat, discurrere et inquirere superatque humanam diligentiam expellere ignorantiam illius rei. cujus nulla prorsus incidit recordatio: ul constat ex iis, quæ diximus disp. 10, num. 144. Idque \erum esse, etiam si cognoscatur totum objectum secundum entitatem physicam, diximus ibidem a num. 148, quia cognitio præcise quoad physica non est sufficiens principium inquirendi circa moralitatem. Imo etiam si quis expresse recordetur prohibitionis' unius præcepti, poterii penitus oblivisci prohibitionis alterius : censebiturque hujus ignorantia et oblivio invincibilis : quia præcepti prioris recordatio non est sufficiens deveniendi in notitiam posterioris : ut videre est in exemplo, quod adduximus disp. cit. num. 157 de illo, qui in die jejunii vesceretur carnibus immoderate sine ulla Ecclesiastici præcepti recordatione, animadvertens tamen excessum contra præceplum abstinentiæ naturalis, et in aliis similibus. Hac via excusantur sæpenumero homines a transgressione præceptorum, præsertim juris positivi : quia neque ipsorum praeceptorum, neque obligationis inquirendi circa factum, vel circa jus ullo modo recordantur : et ita ex defectu potentiæ practicæ el expeditæ ad acquirendam scientiam censentur invincibiliter ignorare. Quod de omnibus legibus et præceptis universaliter verum est, sive pertineant ad generalem Christiani hominis conditionem, sive ad peculiare cujusque officium vel statum: nisi enim aliquo modo ejus memoriæ occurrerit, dari de facto, vel dari posse aliquas leges, quibus in eo statu vel officio dirigi debeat, nequibit eas data opera inquirere, neque circa earum studium ex certa intentione aliquid operari: ad operandum vero casu et fortuito, certum est non teneri. Notitia vero, quæ occurrere debet circa malitiam objecti, vel circa leges et praecepta, ut ex hac parte ignorantia non sit sil invincibilis, non exigitur quod sit certa, clara, et distincta : sed sufficit confusa, sub dubio, scrupulo, aut suspicione : quia ex hac potest homo sufficienter moveri ad acquirendam notitiam distinctam, certam, vel probabilem, qua secure operetur: ut dictum est disp. cit. num. 1G0.

Dices : quid si oblivio vel inadvertenlia provenit ex causa voluntaria et culpabili ? quo casu ipsa quoque inadvertenlia voluntaria censebitur : adeoque non reddet ignorantiam subsequutam involuntariam, et .^.invincibilem. Respondetur distinguendo: nam vel homo apponens voluntarie illam causam, prævidit aliquo modo inadvertentiam vel ignorantiam inde sequendam, aut saltem ejus periculum, una cum obligatione addiscendi : aut hoc non prævidit ? Si primum, tam oblivio seu inadvertenlia, quam ignorantia erit voluntaria, adeoque vincibilis. Si secundum, utraque erit involuntaria et invincibilis : quia effectus omnino non prævisus, adhuc in causa non est voluntarius : sicut neque ipsa causa formaliter in ratione causæ ponitur voluntarie, quoties nullo modo prævidetur effectus ; licet res illa, quæ alias est causa, voluntarie posita sit : ut dictum est disp. cit. num. 161.

9. Neque ad dignoscendum utrum ignorantia vel inadvertentia sit voluntaria et vincibilis in causa, attendendum est num talis causa secundum se, vel in quantum causa alicujus alterius effectus liceat ; vel non liceat : stat enim causam esse illicitam, et nihilominus ignorantiam esse invincibilem : sed an sit illicita ex prævisione sequendæ ignorantiae. Quod declarari solet exemplo Judæi, qui cum ex lege veteri teneretur ascendere lerosolymam in die Pentecostes ad festum illud celebrandum, quo die accidit ut lex nova promulgata fuerit, culpabiliter contra præceplum legis veteris, sine ulla tamen novæ recordatione vel notitia, omisit ascendere, fuitque ea omissio causa, ut ipsius novæ legis cognitionem non acquireret, sed in ejus ignorantia permaneret :in hoc casu hujusmodi ignorantia invincibilis esset, quia licet causa nempe prædicta omissio fuisset voluntaria et illicita ; non tamen id habuit ex prævisione ignorantiæ futuræ novæ legis, et obligationis addiscendi illam, sed ex illo alio præceplo festum celebrandi. Similique modo si quis nunc omittat intéressé Sacro in die festo, casuque et præter consuetudinem edictum aliquod ibi enuntietur, cujus ille nullam præhabuit notitiam, nulloque modo in mentem ejus venit, quod tunc posset enuntiari, erit in eo invincibilis ignorantia talis edicti ; quamvis causa, nempe omissio Sacri fuerit voluntaria el culpabilis. El ratio utrobique est eadem : quia videlicet prædictæ causæ non fuerunt culpabiles ex prævisionesequuturæ ignorantiæ, sed præcise secundum se, vel in ordine ad alios effectus non habentes per se connexionem cum prædicta ignorantia.

Deinde fit, etiam supposita supradicla advertentia, non requiri pro quolibet negotio æqualem diligentiam, ut ignorantia remanens censeatur invincibilis : sed sufficit illa, ad quam homo juxta prudentis arbitrium teneatur. Tenebitur autem ad majorem, vel minorem pro negotii gravitate : adeo ut quæ pro uno v. *g.* pro tuendo proprio vel alieno honore est sufficiens, non sit satis pro corporali vita tuenda : et quæ pro hac sufficit, non sufficiet pro tuenda vita animæ. Dictat enim recta ratio, ut quo res est gravior, et error circa illam potest esse perniciosior, eo major cura et diligentia adhibeatur ad talem errorem et ejus periculum præcavendum, Aæritatemque investigandam. Quocirca videmus, Ecclesiam summam curam impendere, nullique diligentiæ parcere in inquirendis, tuendisque veritatibus fidei, quia res est omnium gravissima : utpote ex qua salus animarum, et commune religionis bonum potissimum dependet. Esset autem superfluum, imo stultum pro re leviel temporali similem curam exigere. Hacetiam ratione dicemus in tract, de Conscient. Reges et Principes in inferendo bello teneri summo studio veritatem et justitiam prius inquirere, nec quibuslibet probabilibus fundamentis duci (quamvis pro rebus minoris momenti eis uti liceret) quia etiam bellum est res gravissima, et communi regnorum bono maxime nocens.

illatio alia‡

10. Fit tertio eandem differentiam alien- Tenia
di debere ex parte personarum. Quia non Jl,°'
omnibus æqualiter incumbit, etiam pro æqualibus negotiis veritatem quærere : neque omnes a^que idonei aut capaces ad id inveniuntur. Adeoque pro uniuscujusque captu vel munere, et non aliter injungenda est eis obligatio inquirendi veritatem. Unde diligentia, quæ rustico sufficit, ut invincibiliter ignoret, puta interrogare suum parochum ; non eo ipso sufficiet (præsertim pro re gravi) culto et politico, qui potest facile alios doctores adire. Multoque minus sufficiet viro docto, qui potest per se ipsum et proprio studio res examinare. Quin inter

viros doctos multoties opinio, quæ uni est probabilis et tuta, non est talis respectu alterius, qui radicitus callet ejus fundamenta. deprehenditque insufficientia e.-se ad veram probabilitatem. Quod maxime animadvertere debent viri litterati, et super cathedram sedentes : nec facile credere cuilibet (etiam erudito alias) opinionem minus tutam vuleanti ; sed rationes librare, fundamenta expendere, et quantum cis insit roboris. ut talis opinio vere probabilibus annumerari debeat, vel ab illarum canone rejici. Aliter non vitabit ignorantiam voluntariam et vincibilem, si forte ea opinio falsa sit : imo quamvis non sit falsa, temere operabitur, sequendo illam absque majori examine.

rnima iiuiio. Denique ex dictis fit. omnes opiniones absolute et vere probabiles, quæ falsitatem continent (multa enim sunt falsa probabiliora veris) importare ignorantiam invincibilem, posseque ad eam reduci: quia cum in omnibus sit sufficiens ratio ad determinandum intellectum, ut illis prudenter assensum præbeat (aliter non essent vere probabiles) talis ratio excusat a majori examine, adeoque reddit ignorantiam veræ sententiae inculpabilem et invincibilem. Atque hinc dicta est prædicta ignorantia *probabilis:* quia homo ducitur sufficienti ratione ad eam relinendam. Etenim cum veritas, et evidentia metaphysica, praisertim in rebus moralibus, difficillime habeatur, superetque communes vires cum hujusmodi evidentia semper operari ; non debuit, imo nec potuit homo ad talem operandi modum adstringi, neque amplius teneri quam ad assequendam rationem, quæ rem ita esse, vel non esse prudenter persuadeat : et sicut regulariter non tenetur certiorem cognitionem inquirere : ita cum hac operando, habet justam suæ ignorantiae excusationem. Diximus *opiniones absolute et vere probabiles,* etc. propter aliquas, quæ a Theologis de media plebe ut probabiles vulgantur ; re vera tamen probabiles non sunt : quia levissimis et ignotis nituntur fundamentis : sæpeque pro eis citantur auctores, qui minime illis suffragantur. De quo plus nostris temporibus videmus, quam in antiquioribus codicibus legimus. Qui ergo similibus opinionibus absque majori examine assentienles, veritatem inquirere omittunt, dicendi non sunt *invincibiliter ignorare :* neque proinde talis ignorantia excusabit in culpa.

§ III.

De quibus objectis haberi possit ignuranlia invincibilis ?

11. Superest declaremus objecta, qui possunt invincibiliter ignorari. Quod late*£ examinant Vasquez disp. 120, usque ad 121, Montesinos disp. 8,quæst. 5et6,Lorea disp. 30 et alii, circa rem non difficilem plus debito immoralités. Nos autem breviter quæ videntur necessaria, adnotabimus. Et quia sermo est de ignorantia eorum, quæ scire tenemur saltem supposita possi-^ bilitate, oportet quæ sint hæc prius expo· ££ nere. In primis ergo omnes scire debent praecipua mysteria nostræ Fidei, quæ articulos quatuordecim constituunt, et in Catechismo parvo continentur. An vero omnium illorum notitia necessaria sit necessitate medii; vel aliquorum tantum; aliorum vero sola necessitate præcepti, et quæ sint utraque, spectat ad materiam de fide. Deinde scire etiam omnes debent leges communes ad mores pertinentes, quarum observatio vel ex ipsa naturæ rationalis conditione, vel ex professione Christiana cunctos obligat. Hujusmodi autem sunt præcepta naturalia, quæ ad decem Decalogi reducuntur: quinque præcepta Ecclesiæ : et quæ concernunt Sacramenta. Tenetur præterea unusquisque addiscere leges et statuta, quæ ad proprium statum et officium pertinent : ut Monachus regulam et constitutiones, Sacerdos sacerdotii leges, Uxoratus matrimonii obligationes, Prætor ea, quæ sunt praetorii muneris, Curator, quæ curatoris, dux, quæ militiæ, et sic de aliis. Leges vero utriusque juris,quæ deserviunt pro contractibus et aliis operationibus ad civilem et politicam vitam pertinentibus, scire communiter debent judices, advocati, et Doctores : cæteri autem cum praedictos contractus exercere volunt: saltem interrogando pro tunc virum doctum, a quo instruantur, ne errent circa illos.

Quid dicendum de confessariis ?Qui enim cæterorum conscientias lustrare tenentur, déque omnium actibus judicare, debuissent sane omnium jura, officia, status, et obligationes praenoscere : insuperque peccatorum omnium species, gravitatem et distinctionem : errores, vitia, fraudes cunctaque id genus, quibus conscientiae illaqueantur, perspicua habere. Sed quis est hic, et laudabimus eum? Sufficiet ergo non paucis

paucis in plura non valentibus, Thcologiæ moralis principiis ita esso instructos, ut circa ea, quæ regulariter in confessione occurrunt, non errent, aut impingant : de aliis vero specialioribus, et rarius contingentibus saltem dubitent : quo per diseur · sum exprædictis principiis, adhibita etiam, si opus sit, aliorum consultatione, dubia cito expediant : nec quotidianam studii moralis lectionem debent unquam praetermittere. Dixi mus *sufficere hoc non paucis,* etc. aliquibus enim longe adhuc major scientia necessaria est, iis potissimum, qui Principibus, Potentatibus, eorum ministris, et similibus personis communibus negotiis incumbentibus a confessionibus sunt : quire in Curiis et civitatibus undique accedentium, sine discrimine ignoti vel cogniti, excipiendis confessionibus exponuntur.

Quid etiam dicendum de Prælalis præsertim regularibus, qui et confessoriorum legibus adslringuntur : et insuper jura omnia, statuta, et sanctiones, tam juris communis, quam speciales, quæ ad proprium et subditorum regimen, ad communitatis bonum, ad animarum salutem, ad Religionis observantiam, ad divinum cultum, ad justitiæ integritatem, in legalibus, in distributionibus, in commutationibus, et in punitionibus spectant, innumeraque id genus alia ex vi sui officii, pro temporis et rerum exigentia scire tenentur : quippe cujuslibet prædictorum ignorantia poterit illis esse causa peccandi. Deberent igitur præ cunctis morali studio insistere, authores graves sedulo evolvere, doctiores sæpius consulere, omnemque diligentiam apponere, ne errent, aut errare sinant in agendis. Aliter eorum ignorantiæ vincibiles erunt, et in divino judicio inexcusabiles. Sed de hoc alibi.

12. Nunc videamus quænam ex prædic- uw· tis, quæ homines scire tenentur, possint invincibiliter ignorari? Qua in re fuit vetus quorundam Theologorum opinio nullam admittens ignorantiam invincibilem juris divini, et præsertim circa fidei mysteria, quorum notitia necessaria est ad salutem. Pro qua opinione refert Vasquez disp. 120, cap. 1, Alexandrum, Gabrielem, Gersonem, Uwxl. Adrianum, et alios. Quorum fundamentum est axioma illud: *Facienti quod est in se Deus* tirai *non denegat gratiam*. Nam si ille, qui ignorare dicitur, faciat totum, quod in se est, Deus etiam præsto erit ut per se vel per praedicatorem manifestet illi, quæ ad salutem necessaria sunt : in quibus, nisi per ipsum hominem stet, Deus nunquam deficit. Si vero quod in se est, omittat facere, non jam prædicta ignorantia erit invincibilis ; sed voluntaria ct vincibilis in illa omissione. Similique ratione Vuillelmus Parisiensis vnilfei. tract, de legib. cap. 21. Anlisiodorensis lib. 3, sum. tract. 8, cap. 4, quæst. 5, el alii Δ * apud eundem Vasquez disp. 124, cap. 1, negant omnem ignorantiam invincibilem, etiam *facti*. Putant enim, quod ad expellendam ignorantiam tenetur unusquisque non solum adhibere exterius diligentiam, interrogando, inquirendo, studendo, etc. Sed etiam interius, Deum orando, et pœnitentia emundando conscientiam : quibus præmissis (ajunt) nunquam Deus patietur, nos ignorare aliquid eorum, quæ scire tenemur, sive *juris* sive *facti*.

Verum communis Theologorum consen- tmprosus a prædicta opinione jam omnino recedit: balnr- cujus fundamentum levissimum est, ut videbimus infra. Et quod attinet ad ignorantiam *facti,* omnes illam concedunt in qualibet materia. Convinciturque manifeste ratione quam num. 7 tetigimus. Nam illa ignorantia vere est invincibilis, quam homo morali, et humano modo vincere non valet : sive quia impotens est adhibere diligentiam, qua superanda sit : sive quia adhuc post adhibitam diligentiam, quam potest, superari non valet : at sæpe contingit, ut homo nullam adhibere possit diligentiam, qua facti et eventus incidentis ignorantiam vitet, eo quod nulla circa talem eventum subiit cogitatio, quæ sit principium inquirendi : quinimo sæpe etiam accidit, ut post adhibitam prædictam diligentiam, vel aliqui alii eventus, vel aliquæ ejusdem conditiones et circunslanliæ adhuc lateant : ergo in his et similibus necessario admittenda est invincibilis ignorantia *facti*. Eademque ralione convincitur admittendam esse ignorantiam invincibilem juris divini et mysteriorum fidei : sicut illam admittit D. Thom. 2,2, quæst. 10, ari. 1, vocatquo *infidelitatem negativam :* quæ non est culpa, sed potius poena saltem peccati originalis. Quia plures nutriti apud barbaros, de prædictis mysteriis nihil penitus audierunt, neque Christianam religionem esse, aut aliam præter illam, si quam ipsi barbari colunt, aliquando cogitaverunt : ergo nullum habent principium, ut possint prædictam fidem inquirere, et ejus ignorantiam expellere. *Quomodo enim credent in cum, quem non audierunt?* ait Paulus Roma. 10. Koita„.

13. Dices potius hinc sumi rationem con-io.

tra nos : nam post prædicta verba prosequitur Apostolus : *Nunquid non audierunt ? Et quidem in amnem terram exivit sonus*
Objectio, *eorum, et in 'ines orbis terra· verba eurum.* Si ergo omnes quantumvis remotissimae nationes audierunt ab Apostolis praedicationem Evangelii, el legis divinæ, nullus erit, qui non habeat principium quærendi et interrogandi de tali lege.

Respondetur, nequaquam ex hoc loco
versat Apostoli colligi oppositum ejus, quod diximus. Tum quia dici potest, prædicta verba continere prophetiam, cujus integra adimpletio neque ad tempus Apostolorum,neque adhuc ad hoc nostrum restringenda est : sed habet tractum usque ad finem mundi, in quo invenietur omnino completa : tunc quippe nulla erit natio vel gens, ad quam successive, et pro di versis temporibusEvangelii notitia tandem non pervenerit. Juxta quam expositionem, quæ est D. Augustini epist. 80, optime verificari potest, etiam pro quolibet tempore in diversis terræ partibus inveniri quamplures, qui nihil audierint Evangelii, adeoque laborantes ignorantia ejus invincibili. Neque obest, quod Apostolus usus fuit verbo de præterito *Exivit sonus,* etc. quia commune est Prophetis præterita pro futuris accipere, propter certitudinem eventus, et propheticæ cognitionis. Tum etiam quia etiam si dicamus prædicta verba jam tunc adimpleta esse, quando ab Apostolo enuntiabantur: ut sentire videtur Chrysostomus homil. 10, super epist. ad Roma, possunt recte exponi, ita ut per omnem terram, terrarumque orbem intelligantur non singulæ civitates, provinciæ, aut oppida ; sed præcipuæ orbis partes, quas Apostoli peragrarunt. Cum quo stat, mansisse plura loca et gentes expertia omnino Evangelii notitiæ. Quinimo etiam si tempore Apostolorum cunctæ gentes Evangelium audivissent, potuisset negligentia vel perfidia majorum notitia illa paulatimexcidere, et ad plures posteros non descendere : adeoque omnes istos vel plures eorum invincibiliter ejus ignorantia laborare. Adde, etiam post auditam notitiam Evangelii posse a multis infidelibus invincibiliter ignorari : quia non semper proponitur eis cum ea sufficientia, et manifestatione credibilitatis, ut statim assensum præbere teneantur : et ideo quousque ita sufficienter illis proponatur, habent ignorantiam invincibilem.

Quando vero mysteria nostræ fidei dicantur sufficienter proposita, ut homo sive baptizatus, sim) infidelis teneatur ad credendum, dicemus Deo dante in materia de Fide : possuntque videri Cajetanus 2, 2, quæst. 1, art. I, Bannez quæst. 10, art. I et alii expositores D. Thomæ. Nec ignorantia hæc invincibilis mysteriorum fidei restringenda est ad infideles, quamvis eis sit familiarior : sed potest etiam habere locum inter fideles et baptizatos. Fieri enim potest ul aliquis istorum, etiam cum ad annos discretionis pervenerit, nihil audierit de fidei mysteriis : et tunc laborabit ignorantia invincibili : cum aliunde secundum communem legem ea scire non valeat nisi per externam instructionem. Non autem ignorantia hæc sæpe continget, vel diu permanebit : quia apud fideles ea est abundantia et copia doctrinæ. ut facillime ad omnium aures fidei notitia perveniat.

14. Dubitat Montesinos, utrum de prædictis mysteriis non tantum dari possit tâ ignorantia invincibilis privativa,sed etiam error positivus similiter invincibilis. Durandus enim tenuit partem negativam in 2, dist. 25, quæst. 1, ubi ait omnes, quibus proponuntur dogmata contra fidem, teneri non præbere illis assensum ; sedsuspendere judicium, si nesciant verum assensum efformare : et ideo si falsum judicium proferant, imputari illis ad culpam, secus si præcise ignorent, et nullum ferant judicium. Hic tamen dicendi modus alienusiollte omnino est a veritate : quia non potest esse major ratio cur infidelis excusetur in sua ignorantia privativa fidei opposita, et non excusetur in errore positivo : saltem quoties talis error naturali lumini non repugnat : potest enim prædictus error, v. g. quod Deus non sit trinus, sed tantum unus a talibus personis, adeoque apparentibus rationibus et argumentis infideli rustico proponi, ut appareat illis non minus evidenter credibilis, quam contraria veritas, si eodem modo ipsi proponeretur: sicut ergo in assentiendo veritati eo modopropositæ nulla esset culpa respectu illius rustici, ita neque in assentiendo prædicto errori. Præsertim si nulla occurrat ei suspicio vel dubium, quod ibi lateat error.

Ex dictis autem fit : posse etiam dari ignorantiam invincibilemcujusçunque juris positivi humani :quia regulariter loquendo, maximeque inter fideles, tardius et difficilius habetur notitia istinsjuris.quamdivini. Eo præsertim quia in jure humano tot sunt leges et statuta, totiesque pro temporis opportunitate variantur, ut etiam docti et literati rati multa ignorent : vixque erit admodum peritus et studiosus, ut omnia utriusquo juris civilis, et ecclesiastici, communis, et particularis plene sit assequulus.

Neque obest si opponas regulam *ignorantia* 13 de regul. juris in sexto, ubi et alibi non semel dicitur ignorantiam facti excusare; non vero ignorantiam juris : si autem hæc posset osse invincibilis, eodem modo excusaret, sicut illa, ut est per se notum : ergo, etc. Respondetur enim prædictam regulam, et jura alia, quæ ita loquuntur, inlelligisolumquoad foriexterni præsumptionem: et adhuc in eo foro non de omnibus: nam excipiuntur fœminæ, et milites, et etiam qui vigesimum quintum annum non expleverint. In aliis vero jus non præsumit, legem sufficienter promulgatam a duobus mensibus post promulgationem invincibiliter ignorari : non quia talis ignorantia dari non possit; sed quia communiter non contingit : praesumptio vero juris innititur communiter contingentibus. Hoc tamen non tollit, quo minus ea ignorantia, re ipsa aliquando sit invincibilis : tuneque in foro interno et coram Deo excusabit a culpa. Imo etiam in foro externo admittitur ejus probatio : ut multis ostendit Thomas Sanch. lib. Odecmatrim. disp. 32, num. 5.

15' SuPerest dicamus de ignorantia juris naturalis. In quo tria sunt genera præceptorum. Quædam notissima et universalissima, quæ non tam dicenda sunt præcepta, quam præceptorum omnium principia. Cujusmodi est illud *bonum est faciendum,* et illud *malum est fugiendum,* et illud *quod tibi non vis, allen nefeceris.* De his autem communissimis principiis constans est Theologorum sententia, apud neminem rationis compotem dari ignorantiam invincibilem : adeo enim se ipsis nota sunt, ut nullo indigeant discursu; sed habita notitia terminorum, statim ipso lumine naturalis rationis eorum veritas deprehenditur. Et quamvis termini et voces ab aliquo ignorarentur, non tamen ignorari posset invincibiliter ressignificata : quia hæc statim atque oritur, et expeditur rationis lumen, cuilibet innotescit. Ad prædicta etiam principia reduci possunt quædam ex præceplis Decalogi, quæ ex illis nullo negotio a quovis ratione utente cito deducuntur : ut quod unus Deus sit colendus, quod parentes sint honorandi : unde neque in istis admittitur ignorantia in\incibilis. Sunt vero alia, quæ licet immediate etiam ex eisdem principiis inferantnr: at non ita facillime et evidenter sicut ea, quæ modo diximus. Hujusmodi vero sunt reliqua præcepta Decalogi, de quibus non repugnat dari apud rudes et indisciplinatos ignorantiam invincibilem peraliquod temporis spatium, secus vero per totam vitam, si absolute et nude considerentur : quia licet ad ea addiscenda discursu aliquo opus sit, el propterea valeant aliquando sic ignorari ; adeo tamen sunt naturæ consentanea, ut non possit non semel, vel iterum animum pulsare foeditas et turpitudo peccati contra illa : ex quo ignorantia sequens non jam erit invincibilis.

Diximus *si absolute et nude considerentur,* v. g. *non occidere, non furari, non mentiri, etc* , quia si accipiantur ut vestita aliquacircunstanlia vel conditione,sicut *furari ad dandam eleemosynam, mentiri ad propriam vel alienam vitam tuendam, occidere eum, qui est mortr proximus, ne diu agonizet,* etiam per totam vitam poterunt ab aliquibus invincibiliter ignorari. Quocirca refert Vasquezdisp. 122, cap. 2 se vidisse rusticum, qui pium existimabat, ægrotum jam jam moriturum in alteram partem versare, quo citius exhalaret animam, ne diu mortis dolore detineretur : neque unquam id illicitum, imo honestum et pium semper illi apparuisse : quem citatus auctor, facto sufficiente examine, deprehendit ignorantia invincibili laborasse. Forte etiam sunt hujusmodi duo ultima præcepta, quæ prohibent actus externos : de quibus multi censent posse dari invincibilem ignorantiam per totam vitam. Quod nobis difficile apparet : quia cui dissonat opus externum, cito etiam dissonantiam offert, quod voluntas vel appetitus in opere sic dissono complaceat, quamvis desit animusexequendi. Alia denique sunt præcepta injure naturali non perse nota, sed velut conclusiones aliorum, quæ diximus, et quæ non nisi discursu et labore ex eis deducuntur : de quibus proinde nedum rudes, sed etiam eu li et literati sæpe dubitant, et aliquando in opiniones dividuntur. Deliis autem perspicuum est posse dari ignorantiam invincibilem.

16. Fundamentum vero illius antiquatæ Duitur opinionis, quæ negat omnem ignorantiam invincibilem, leve et infirmum est. Nam traria axioma Theologorum *facienti quod est in se, Deus non denegat gratiam* debet inlelligi respectu illius, qui ex viribus ipsiusgratiæ, quod in se est, operatur, ul magis declarabimus disp. ultima : unde cui desunt tales vires, poterit, non obstante prædicto axiomate, invincibiliter ignorare etiam neces-

saria ad salutem : habebitque hujusmodi ignorantia rationem pœnæ aliorum peccatorum, non autem culpæ. Et licet concedamus, Deum de facto omnibus adultis conferre auxilia sufficientia ordinis gratiæ. ut convertantur, de quo infra disp. cit. adhuc non praecluditur locus prædictæ ignorantiæ : sive homo ita auxiliatus faciat, quod in se est ; sive non faciat. Si enim faciat, accipiet notitiam, quæ necessaria est ad salutem necessitate medii : nequaquam vero exinde infertur, accepturum notitiam aliam sive *facti* sive *juris* humani, aut divini, quæ tantum requiritur necessitate præcepti : quippe ignorato præcepto, cessabit ejus obligatio, atque ita non oberit saluti carentia talis notitiæ : in quo ipso datur locus multiplici ignorantiæ invincibili tam *juris,* quam *facti.* Si vero quod in se est non faciat, et hac ratione necessaria ad salutem etiam necessitate medii ignoret, non idcirco talis ignorantia erit vincibilis ratione prædictæ omissionis, aut habebit rationem culpæ : sed poterit esse invincibilis, ct habens tantum rationem pœnæ. Non enim quaecunque ignorantia sequitur ex actu voluntario vel omissione, eo ipso est voluntaria et peccaminosa ; sed ilia dumtaxat, quæ aliquo modo fuit prævisa simul cum obligatione addiscendi : potest autem contingere, ut ille, qui omittit facere quod in se est, neque advertat obligationem addiscendi, nec prævideat sequuturam ignorantiam : remanebit ergo tunc prædicta ignorantia involuntaria et invincibilis.

niioiior ώιω? Per quod patet ad aliud, cui innititur Vuillelmus. Nam etsi admitteremus, teneri unumquenque ad expellendam ignorantiam adhibere internam orationem, poenitentiam, etc. non sequitur Deum, his adhibitis, infallibiliter manifestaturum quæcunque homo scire tenetur ; sed ad summum illa, quorum notitia exigitur necessitate medii. Ultra quæ supersunt multa alia, quorum notitia est necessaria necessitate præcepti, quæ possent invincibiliter ignorari, ignorato ipso præcepto. Diximus *etiam si admitteremus,* etc. quia regulariter non tenetur homo adhibere prædicta media, sed alia communiora et ordinata per se ad acquirendam scientiam ; uti est quærere idoneum et securum Magistrum, vel qui talis appareat, illumque interrogare : qua diligentia adhibita, si adhuc ignorantia vel error permaneat, censebitur invincibilis. In aliquo tamen casu posset urgere obligatio recurrendi ad orationem, vel alia opera interna : puta si ignarus non inveniret quem interrogaret, aut esset dubius de securitate Magistri, neque posset alium invenire, per quem secure dubium deponeret: tunc quippe deficiente communi medio, tenebitur alia via etiam extraordinaria lucem quærere : qualis est Deum orando et flagitando. Hic tamen casus raro contingens erit. Imo adhuc in illo, ut homo non apponens prædicta media ignoret vincibiliter, oportet quod ei occurrat cogitatio de ipsis mediis, et do eorum obligatione : qua cogitatione non occurrente, nec poterit, nec tenebitur illa adhibere : et ita ignorantia sequens remanebit invincibilis.

§ IV.

Aperitur causalitas ignorantiæ erga peccatum.

Secunda pars dubii continet causalitatem ignorantiæ in peccatum : circa qnam si quid erit controversia?, spectabit majori ex parte ad modum loquendr. Et in primis ignorantiam multoties esse causam peccati, adeo est receptum, ut oppositum fidei adversetur. Ita enim sumitur ex illo Actor. 3: *Scio quod per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri,* etc. Et loquebatur D. Petrus de peccato Judaeorum occidentium Christum. De quo etiam Paulus 1 ad Corinth. cap. 2, ait : *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloris crucifixissent.El* idem de se ipso 1 ad Timoth. cap. 1 : *Misericordiam* (inquit) *consequutus sum, quia ignorans feci,* etc. Tribuit ergo peccatum suum ignorantiæ auferenti scientiam, quæ si adesset, illud prohibuisset. Quod repetitum invenies Levit. 4 : *Si peccaverint principes per ignorantiam.* Et *rursus: Sipeccaverit anima per ignorantiam.* Quibus et aliis Scriptu ræ testimoniis D. BernardusDBrc. epist. 77 ad Hugonem deS. Viet, improbat errorem cujusdam negantis peccata per ignorantiam committi. Quod etiam præslant et demonstrant communem veritatem D. Hieronymus lib. contra Pelag. circa finem,a £& Augustinus in quæst. veteris et novi Testamenti quæst. 67, et de natura et grat. cap. 67, Ambrosius lib. 1, de interpretat, cap. 5, Chrysostomus homil. 6, inMatlh. et alii ex Patribus. Omnesque Scholastici Doctores id probant, vel supponunt.

Modus autem prædictæ causa litatis declaratur a D. Thoma in præsenti art. 1, et quæst. 3 de mal. art. 8, quod non sit sicut causa por se præstans directo aliquem influxum positivum in peccatum : cum enim ignorantia sil privatio, nequit isto modo in aliquid influere : sed ut causa per accidens, seu ut removens prohibens effectum. Quia enim ignorantia tollit scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum, merito hoc refunditur in ipsam ignorantiam, et hæc vocatur illius causa modo dicto. Ad eum modum quo removens columnam detinentem lapidem, ne descenderet, dicitur causa *per accidens* descensus ipsius lapidis : quia removet obicem, qui talem descensum impediebat. Est autem sermo de ignorantia puræ privationis, quæ dicit solam carenliam scientiæ debitæ : nam ignorantia pravæ dispositionis, cum importet errorem positivum, potest ratione talis erroris positive, adecqae suo modo directe et per se, ad peccatum concurrere.

'Aiio. 18. Dices : sicut ignorantia privativa tollit scientiam, quæ si adesset, impediret peccatum ; ita Deus denegat auxilia, quæ si essent, impedirent illud : el tamen non idcirco Deus dicitur causa peccati adhuc per accidens, vel ut removens prohibens : ergo neque id habebit prædicta ignorantia. Respondent Montesinos, et Curiel esse disparem rationem : quia Deus non tenetur dare auxilia, quæ denegat; quod tamen erat necessarium, ut peccatum ipsi tribueretur : quia effectus tunc solum tribuitur removenti prohibens, quando is tenetur illum impedire. At vero per ignorantiam tollitur scientia debita haberi ab homine ad impediendum peccatum : et ideo quoties ipsa scientia deficiente, peccatum non impeditur, potest hoc tribui ignorantiæ, seu potius homini ratione ignorantiæ, tanquam debenti per scientiam impedire, et non impedienti prædictum peccatum.

Hæcsolutio, quod attinet ad ignorantiam vincibilem, sufficienter animum quietat : quia cum hæc ignorantia sit voluntaria, in ipsa transgreditur homo debitum habendi scientiam prohibentem peccatum : et ratione hujus transgressionis peccatum ipsum potest eidem ignorantiæ, seu ipsi homini ul ignoranti attribui. Cæterum in ignorantia invincibili homo non frangit voluntarie aliquod præceptum, sed facit lotum, quod potest ad habendam scientiam : adeoque non videtur esse major ratio, ut peccatum tribuatur huicignorantiæ removenti scientiam,qua prohiberetur, quam Deo deneganti auxilia illud prohibentia.

Huic replie® posset adaptari solutio, cujus meminit Curiel, suppresso auctoris nomine: videlicet hunc modum causalitatis per accidens, qui est tantum removendo prohibens, sicut non repugnat ignorantiæ invincibili respectu peccati, ita nec repugnare Deo : quia non importat verum aliquem influxum in illud adhuc indirectum, ratione cujus oporteat, ipsum peccatum in Deo aut in prædicla ignorantia sicut in causa præcontineri ; sed solum dicit conditionem *sine qua non,* el quandam permissionem, quæ Deo non repugnat. Absolute tamen non esse concedendum, Deum esse causam peccati adhuc per accidens ; sed omnem causalitatem etiam quoad nomen illi denegandam : quia ex opposito modo loquendi posset error suboriri, per quem imputetur illi aliquis verus influxus in peccatum, et aliqua ejus continentia. Cæterum respectu ignorantiæ etiam invincibilis nullum est inconveniens in prædicla loquutione : cum ipsa ex proprio conceptu manifestet non posse habere majorem influxum in malitiam, quam qui competit privationi, aut negationi : adeoque liberius loqui possumus tribuendo illi sine addito conditionem causæ per accidens. Secundo respondetur ignorantiam etiam invincibilem esse carentiam scientiæ debitæ : quia licet non sit culpa, eo quod non est voluntaria ; est tamen poena saltem peccati originalis : sufficit autem hujusmodi quale quale debitum, ut peccatum possit aliqualiler in eam reduci : secus vero in Deum, cui nihil incumbit debiti ad conferenda auxilia efficacia.

19. Ex dictis fit ignorantiam, quæ assi-. Quæ gnandaest pro causa peccati, non esse iliam, 'Tiasjt' quam supra diximus *pure concomitantem : ?* quippe ea ratione ignorantia causal peccatum, quia tollit scientiam, quæ si adesset, impediret illud : ignorantia autem concomitansnon est hujusmodi : nam qui hac ignorantia occidit patrem v. g. eodem modo occideret, quamvis illum agnosceret : et propterea dicitur *ignorantia concomitans,* quia nihil confert, ut actus fiat, vel non fiat ; sed fieret eodem modo sine tali ignorantia, ac fit cum illa. Quod explicuit D. Thom. art. 1 hujus quæst. dicens : *Unde patet, quod non quælibet ignorantia peccantis est causa peccati ; sed illa tantum, quæ tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus esset sic disposita, quod non prohiberetur ab actu parricidii, etiamsi patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomdanler se ha-*

lu'! ad peccatum : et ideo talis nan peccat pr->pter ignorantiam ; xct/ *peccat ignorans secundum Philosophum in* 3 *Ethic.* De alia vero ignorantia, quæ ad actum peccati habet se antecedentur, non est dubium, quod sit ejus causa, quando est vincibilis, sive sit tantum vincibilis, sive etiam crassa, supina. aut affectata: quaelibet enim existis est ratio ut fiatpeccatum, auferendo scientiam, qua? illud impediret. Diximus yur *ad actum peccati habet se antecedenter,* etc., quia ad voluntatem omnis ignorantia vincibilis habet se consequenter, ob idque dicitur *ignorantia consequens,* ut vidimus num. 4.

Dit&eal-!iS' Sed an etiam ignorantia invincibilis, seu antecedens voluntatem dicenda sit *causa peccati,* est nonnulla difficultas : quam versat Alvarez disp. 150 referens pro parte affirmativa Cajetanum, et Conradum : accedilque etiam Gregorius Mart. art. 1 hujus quæst Probant vero tum ex D. Thoma art. 3 ubi eidem ignorantia? tribuit, quod sit causa peccati, et quod excuset a peccato : sed ignorantia invincibilis excusat a peccato : ergo est ejus causa. Tumetiamquiaeatenus ignorantia dicitur causa peccati, quatenus tollit scientiam, quaesi adesset, non fieret peccatum : sed ignorantia invincibilis est hujusmodi :qui enim ex hac ignorantia occidit patrem, putans esse feram , proculdubio non occideret, si illum agnosceret : ergo nihil deest quominus praedicta ignorantia *causa peccati dicatur.* Pro parte vero negativa sunt Medina in hoc eodem art. 1, Curiel. Zuroel, Montesinos, et alii. Et videtur facile suaderi : quia eo ipso quod aliquid fiat ex ignorantia invincibili, etiam si alias scienter factum peccatum esset, desinit esse peccatum ; potiusque est actus bonus, auferente ipsaignorantia omnemejus malitiam: ergo talis ignorantia non est dicenda causa peccati, sed potius causa, ne fiat peccatum,

20. Caeterum utriusque sententiae defensores fatentur, quæstionem potius esse de modo loquendi, posseque facile componi distinguendo in peccato *materialeet formale.* Nam si sermo sit de peccato quantum ad materiale, ignorantia invincibilis dicenda est ejus causa, quia causât actum, qui est materiale in illo, quique scienter factus, esset peccatum formaliter·, propter ignorantiam vero caret formali malitia, et potest habere formalem bonitatem. Si autem sermo sit de peccato quoad formale, scilicet quoad ipsam malitiam, non est dicenda ejus causa prædicta ignorantia, quia nullam in eo actu ponit malitiam : sed potius illam aufert. Sed nos in prædicta quæstiooe aliquid etiam deesse reperimus.Proquodistin-iguendum duximus cum D. Thoma in prie-l senti art. 3 et quæst. 3 de mal. uri. 6, nam ignorantia invincibilis aliquando aufert totam malitiam actus, eo quod tota objecti deformitas ignorata est : ut cum quis vacans honestæ venationi occidit hominem, putans invincibiliter esse feram : aliquando vero tollit partem malitiæ, et pariem relinquit : ut cum quis occidens hominem, quem putat esse inimicum, occidit patrem quem invincibiliter ignorat. Talis enim ignorantia aufert parricidii malitiam, quia conditio patris invincibiliter ignoratur; relinquit vero malitiam simplicis homicidii, quia non ignoratur, quod ille sit homo.

Loquendo ergo de hac posteriori ignorantia invincibili.absolutedicendaestcausa peccati : quia actus qui propter illam fit, formaliterest peccatum,licet non parricidii, bene tamen homicidii : et in quantum tale non fieret, si adesset scientia, quam removet prædicta ignorantia : adeoque nihil deest, quominus prædictum peccatum tribuatur ipsi ignorantia? tanquam removenti prohibens, ipsaque absolute ejus causa dicatur. Et ita loquitur D. Thom cit. art. 6 de mal.D.na ubi ait : S'i *esset talis ignorantia, quæ non omnino excusaret a peccato, sicut quandoque confingit, ut infra dicetur, talis ignorantia esset causa peccati.* Exemplumque hujus ignorantia? non omnino excusantis ponit in ea, quam secundo loco explicuimus. *Si autem* (inquit) *aliquis sagittator velit quidem occidere hominem, sed non patrem, si sciret eum, qui transit, esse patrem, nullo modo sagittaret : sed quia ignorat eum esse patrem, sagittando interficit : unde ignorantia ista causal manifestum peccatum homicidii: quia in omnem eventum iste sagittator est reus homicidii, licet non sit reus parricidii,* etc. Et in solut. ad 5 ejusdem art. sic ait : iVon *est dicendum, quod solum illa ignorantia sit causa peccati, qux est peccatum : ignorantia enim circunstantiæ non est peccatum; sed tamen potest esse causa peccati, utdictumest.* Appellat *ignorantiam circunstantiæ* illam, quam in exemplum adduxerat ejus, qui invincibiliter ignorat se occidere patrem ; scit tamen se occidere hominem. Videatur etiam in præsenti art. 1 ad 3.

21. Loquendo autem de illa priori ignorantia invincibili, quæ omnem aufert malitiam, placet quæstionem esse de modo loquendi. Amplectimur vero illum, quem sequuntur Medina et alii cum eo citati : quia

quia conformior est Divo Thoma) loco cit. de Malo ul constat ex verbis, quæ nuper adduximus : Si *esset talis ignorantia, qux non omnino excusaret a peccato, talis ignorantia esset causa peccati :* nam exceplio illa *aux non omnino excusaret* firmat regulam in contrarium et denotat, ignorantiam excusantem omnino a peccato non esse dicendam ejus causam. Eandemque exceptionem fecit apertius paulo inferius : ubi cum dixisset, ignorantiam circunstantiæ causare peccatum homicidii, addit : *nisi sit talis ignorantia, qu:c omnino excuset, ut infra (licetur :* ergo ignorantia, omnino excusans, sicut est ea, de qua loquimur, non est dicenda causa peccati. Idem docet clarissime insolat, ad 1 ejusdem articuli collata cum argumento.

Ad primum vero, quod in contrarium adducitur, respondetur D. Thomam non dixisse universaliter, omnem ignorantiam excusantem a peccato esse ejus causam ; sed loquutus est indefinite : ad quod sufficit, quod aliqua ignorantia excusans sit causa : quod habet tam ignorantia vincibilis non affectata, quæ minuit peccatum intensive, quam ignorantia vincibilis, quæ non tollit omnem malitiam ; sed aliquam tollit, et aliquam relinquit. Quod si Ang. Doctor ignorantiam invincibilem auferentem omnem malitiam aliquando appellat *causam,* non dicit absolute esse causam peccati, sed *velcausam actuspeccati*;vel solummodo *causam actus :* quæ loquutio potius confirmat modum loquendi, quem elegimus.

Ad secundum respondetur, tunc solum ignorantiam auferentem scientiam , quæ peccatum impediret, dicendam esse ejus causam, quando id, quod ex tali ignorantia fit, retinet rationem peccati, atque adeo aliquam formalem malitiam : quando vero omnis hæc malitia tollitur, ut in casu nostro, sicut non remanet aliquid, quod sit formaliler peccatum, ita nihil est, quod causa peccati absolute dici possit : nam esset loquutio de subjecto non supponente appellare *causam peccati,* ubi non est peccatum.

Aliam difficultatem movent Curiel, et m Montesinos: an scilicet ignorantia, quæ est causa peccati, non solum causet illud quoad entitatem, sed etiam influat in ipsam malitiam. Dicendumque est hoc posterius. Cum enim prædicta ignorantia tollat scientiam, quæ utranque peccati rationem deberet impedire, et neutra de facto impediatur, non est cur non utraque tali ignorantiæ tribuatur. Quæ doctrina restringenda non est *ad* solam ignorantiam vincibilem, sicat restringit Curiel, excipiens ignorantiam invincibilem etiam quæ non tollit omnem malitiam : quasi ignorantiae hujus causalitas in sola entitate sistat. Sed ratio a nobis facta convincit de omni ignorantia relinquente in actu aliquam formalem malitiam, sive sit vincibilis, sive invincibilis, ut inluenti constabit. Neque est inconveniens ut aliqua ignorantia invincibilis, quæ eo ipso non est peccatum, concurrat ad illud ut causa per accidens, sicut concurrunt alia, quæ peccata non sunt.

DUBIUM IL

Qualiter ignorantia vincibilis eorum, qux scire tenemur, sit peccatum?

Duo supponimus in hoc titulo : videlicet ignorantiam invincibilem etiam eorum, quæscire tenemur, non esse peccatum (idem intelligendum est de ignorantia etiam vincibili illorum, quæ scire non tenemur) et ideo solum quærimus de ignorantia vincibili illorum, quæ scire tenemur : non quidem an sit peccatum : quia hoc est secundum, quod supponimus; sed qualiter peccati ratio illi conveniat. Ratio primi præsuppositi traditur aD. Thoma in præsenti art.DThom 2, ubi cum dixisset ignorantiam esse peccatum propter negligentiam addiscendi illa, quæ quis scire tenetur, subdit : *Non autem imputatur homini ad negligentiam, si nesciat ea, qux scire non potest: unde horum ignorantia invincibilis dicitur, quia studio superari non potest : et propter hoc talis ignorantia cum non sit voluntaria, co quod non sit in potestate nostra eam repellere, non estpeccatum. Ex quo patet, quod nulla ignorantia invincibilis est peccatum.* Et est sermo do peccato formaliler : quo pacto includit essentialiter voluntarium : an vero prædicta ignorantia sit peccatum objective, ita ut ob nullum finem liceat velle illam, aut de ea delectari : infra dicemus. Ratio secundi præsuppositi est perspicua : nam ut ait D. Thom. peccatum est, quod aliquis negligat facere id, quod facere tenetur : sed qui vincibiliter ignorat ea, quæ diximus, negligit addiscere, quod addiscere tenetur : ergo prædida ignorantia sive negligentia non est absque peccato. Quod etiam declarat Scriptura I ad Corinth. 1-1: Si *quis autem ignorat, ignorabitur.* Et psal. 21 : *Delictajuven-\x&. tutis mex et ignorantias meas ne memineris.* 24· atque alibi sæpe.

Hoc præsopposito, sub eo, quod inquirimus, nempe qualiter prædicta ignorantia peccatum sit, plura clauduntur. Primo an sit peccatum formaliter in se ipsa : an vero solum in sua causa, scilicet in negligentia addiscendi ; in se vero tantum sit peccati effectus ? Secundo an esto aliqua ignorantia sit in se peccatum, id habeat ratione sui; vel potius ratione actus, quem causai, adeoque sit, vel non sit peccatum ab eo actu distinctum ? Tertio an sit peccatum per malitiam intrinsecam ; vel solum per extrinsecam denominationem a malitia existente in voluntate, vel in prædicto actu ? Quarto quæ sit, seu cui virtuti contrarietur prædicta malitia ? Ac tandem quid dicendum de ignorantia pravae affectionis , quæ est error positivus ? His omnibus satisfaciendum est in hoc dubio : quia satis inter se connexa sunt : essetque longissime abire pro singulis dubia seorsum excitare.

§ i.

Duplex assertio pro expeditione prirnx difficultatis.

Ad decisionem primæ ex propositis difficultatibus praemittenda est distinctio ignorantiae actualis et habitualis, cujus meminimus num. 1 (et est sermo de ignorantia purae privationis). Prima dicit privationem actualis cognitionis sive considerationis, quæ proprius diceretur *inconsiderantia,* ut appellatur a Vasquez, quam *ignorantia.* Secunda, et cui absolute nomen ignorantiæ adaptatur, dicit privalionem scientiae, vel notitiæ habitualis : *ignarus* enim proprie non dicitur aliquis ex eo solum, quod non considerat ; sed quia caret habitu, per quem possit facile discurrere et cognoscere. Ex quibus ignorantia actualis habet se sicut actus secundus, estque proinde actuale exercitium potentiæ, in qua residet, sicut omissio actus debiti : habitualis vero sequitur conditionem habitus, nam est veluti dispositio, quæ hahitualiter permanet: sicut reliqui habitus vitiosi, et sicut ipse habitus scientiæ, cujus est privatio : qui sane habitus non dicunt actuale exercitium alicujus potentiæ, sed principium vel terminum talis exercitii. Esse vero aliquid inse peccatum, nihil aliud intelligimus, quam esse talis conditionis, ut peccati definitio de illo formaliter verificelar, recipiatque in se cum veritate et proprietate formalem peccati denominationem sive a malitia inhærente aut sibi propria, sive ab alia. Quid vero addat supra hoc esse peccatum ratione sui, infra declarabitur. Est autem sermo de peccato actuali : nam quod ignorantia ad peccatum habituale præserlim personale non pertineat, cuncti supponunt.

23. Dicendum igitur est, ignorantiam Pr. actualem formaliter esse peccatum in se'aa ipsa, et non tantum in sua causa, veleffeclu. Hæc conclusio a nemine negatur, quem vidimus : nam qui aiunt ignorantiam non esse peccatum in se ipsa, manifeste loquuntur de habituali, pro qua stat nomen ignorantiæ absolute prolatum : qui vero dicunt esse peccatum ratione negligentiæ, ut fere omnes loquuntur : in ipsa negligentia intelligent defectum débite cognitionis, quem *ignorantiam actualem* vocamus. Expresse vero ponunt prædictam assertionem Curiel, Montes. Zumei, Vasq. et Lorea, quos pro sequenti adducemus : cæteri autem ibi referendi eam supponunt : et a fortiori quotquot idem tenent de ignorantia habituali, quos adducemus num. 27. Probatur manifesta ratione : nara omnis omissio actus debiti, supposito quod sit voluntaria, est formaliter peccatum, ut ex diffinitione peccati omissionis habetur : sed ignorantia actualis est omissio actus debiti, scilicet debite cognitionis, et est voluntaria, ut supponimus : quia sermo est de ignorantia voluntaria et vincibili : ergo nihil deest quominus sit peccatum formaliter.

Confirmatur : actualis negligentia in addiscendo ea, quæ scire tenemur, formaliter est peccatum oppositum virtuti studiosilatis : sed ignorantia actualis clauditur sub prædicta negligentia : ergo etiam est peccatum formaliter contra eandem virtutem. Major et consequentia constant, minor vero suadetur animadvertendo, actualem negligentiam contrariam studiositati dici ex oppositione ad studium et diligentiam in discendo, quæ est actus ipsius studiositatis: adeoque omnis defectus circa hujusmodi studium comprehenditur sub prædicta negligentia. Ad studium vero pertinet tum ipsa interior volitio addiscendi, quæ est primarius actus a prædicta virtute elicitus: tum etiam cognitio et discursus immediate generans scientiam, cælerique actus per se ad id necessarii, ut legere, interrogare, auscultare, etc. defectus ergo cujuscunque istorum, atque adeo ille, quem dicimus *ignorantiam* actualem, seu *omissionem debits cognitionis,* comprehenditur sub prædicta negligentia,

negligentia, eatquo proinde idem peccatum cam ilia.

Confirmatur secundo : nam quicunque actus vel omissio est causa voluntaria peccati, est formaliter in se peccatum, saltem per ordinem ad illud, quod causât : ut constat ex iis, quæ diximus disp. 5, dub. 2 circa actum, qui est causa omittendi : sed ignorantia, de qua loquimur, est causa per modum voluntaria?omissionis peccati, quod propter illam sæpe committitur: ergo et ipsa est formaliter peccatum. Videantur quæ diximus dub. cit.

I îi/rtio. 24. Dices contra primam confirmationem, quod studium est actus studiositatis existentis in voluntate vel appetitu : ergo nequit includere tanquam actum ejusdem virtutis cognitionem et discursum, quæ sunt in intellectu : actus enim cujuscunque virtutis in illa potentia debet osse, ubi est talis virtus. Consequenter ergo neque defectus circa prædictam cognitionem continebitur sub negligentia actuali, quæ est actus vitii oppositi existentis similiter in appetitu vel voluntate. Respondetur non esse inconveniens virtutem existentem in una potentia habere actus in alia : religio enim existit in voluntate, et habet plures actus in intellectu, ut orationem, votum, juramentum, etc. de quo diximus in tract, de virtutib. disp. 2, a num. 7. Quod ergo studiositas et oppositum vitium in appetitu vel voluntate existant, non obstat quominus cognitio et ejus defectus in intellectu existenlia ponantur illorum actus. An vero dici debeant actus *eliciti,* vel solum *imperati,* explicuimus loco cit.

Dices secundo contra secundam confirmationem, pugnare cum prima. Nam in prima, ut ignorantia actualis sit peccatum, recurrimus ad negligentiam, et oppositionem cum virtute studiositatis : in secunda vero recurrimus ad actum peccaminosum, qui propter ignorantiam fit : non autem satis cohærere videtur, quod unum et idem ignorantiæ peccatum ex utroque isto capite malitiam habeat. Quinimo si ignorantia actualis est peccatum ratione prædicti actus, quia illum causal, etiam negligentia erit peccatum ratione ignorantiæ, et non e contra : quia non ignorantia causa est negligentiæ, sed e converso. Respondetur, nos in præsenti assertione solum intendere, quod ignorantia actualis sit in se formaliter peccatum, sicut est negligentia, undecunque ei malitia eadem vel diversa proveniat : quod intentum utraque confirmatio convincit, licetex diversis capitibus. Qualiter vero componi debeant ea, quæ in hac objectione referuntur, declarandum est § 3, circa secundam difficultatem.

25. Dicendum est secundo, ignorantiam habitualem non esse formaliter peccatum in se ipsa, neque per malitiam propriam, neque per malitiam suæ causæ, sed solum in ipsa causa, quæ est ignorantia actualis; vel negligentia addiscendi, aut in effectu sequuto ex ipsa ; in se vero tantum esse peccati effectum, vel principium, sicut reliqui habitus vitiosi : adeoque ubicunque *peccatum* nominetur, intelligendum est non *formaliter,* sed *causaliter* vel *effective:* eo improprio loquendi modo, quo nomina causarum solent tribui effectibus, et e contra. Ita D. Augustinus lib. 1 de lib. arbitr. cap. 19, d. Aug. ubi ait: *Non tibi imputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis querere, quod ignoras.* Cum ergo id imputetur, quod est peccatum, plane sequitur, non ignorantiam, sed solam addiscendi negligentiam et omissionempeecatunidenoniinari. Eadem assertio est D. Thomæ in præsenti art. 2. Nam licet semel dicat, ignorantiam esseD-ThonL peccatum ; sæpe tamen totum id, penes quod peccatum hoc consistit, reducit et devolvit ad negligentiam addiscendi, et ad omissionem considerandi. L'nde in corp. art. sic ait: *Quicunque negligit habere vel facere id, quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis : unde propter negligentiam ignorantia eorum, qux aliquis scire tenetur, est peccatum.* Et in solut. ad I, fatetur, peccati diffinitionem, nempe *dictum, factum, vel concupitum, etc.* non convenire ignorantiæ, nisi quatenus importat negligentiam, hocque dumtaxat modo esse peccatum. *Negligentiam* (inquit) *secundum quam ignorantia est peccatum, continetur sub pr.vdicta diffinitione peccati, in quantum prxtermittitur aliquid, quod habuit dici, vel fieri, vel concupisci ad scientiam debitam acquirendam.* En qualiter non ipsa ignorantia, sed omissio illius, quod fieri debuit ad eam expellendam, ponitur sub peccati diffinitione, atque adeo sub ejus denominatione.

In solut. ad 2, dicit, eodem modo convenire rationem peccati ignorantiæ, sicut gratiæ privationi : constat vero hanc non esse in se peccatum actuale, sed tantum in sua causa, scilicet in actu peccaminoso, per quem expulsa est gratia, vel omissa præparatio ad eam recipiendam : ut docet ibi S. Doctor : ergo idem dicendum est de ignorantia. In solut. etiam ad 3, totam ra-

tionem peccati ad ignorantiam pertinentis constituit penes negligentiam el inconsiderationem, nihilque aliud ibi agnoscit, quod sit proprie peccatum. Ad 4 vero reddens rationem cur remaneat ignorantia post pcenilentiam, non vero remaneat peccatum, inquit : *Licet transeunto reatu per poenitentiam, remaneat ignorantia, secundum quod est privatio scientix, non tamen remanet negligentia.* Idem docet 2, 2, quæst. 53, ari. 2 ad 2. Clarissime vero quæst. 3 de mal. art. 7, ubi agens ex professo hanc difficultatem, consulto noluit dicere, ignorantiam esse peccatum, sed dixit non esse sine peccato, quia non est absque negligentia addiscendi, in qua est peccatum. Unde in corp, sic ait : *Potest ergo talis ignorantia considerari tripliciter. Uno modo secundum se : et sic non habet rationem culpx sedpœnx. Dictum est enim supra, quod malum culpx est privatio ordinis in actu ; malum autem jKxnxestprivatio perfectionis a subjecto agente : unde privatio gratix vel scientix non habet rationem culpx, si secundum se consideretur. Alio modo potest considerari falis ignorantia per comparationem ad causam : Sicut enim causa scienlix est applicatio ad sciendum, ita causa ignorantix est animum ad sciendum non applicare: et hoc ipsum quod est non applicare animum ad sciendum id, quod quis habet scire, est peccatum omissionis. Unde si talis privaiio cum causa prxcedenli accipiatur, erit peccatum actuale per modum, quo omissio peccatum dicitur.* Idem repetit in solut. ad 1 : *Privatio scienlix et gratix habet rationem culpx, secundum quod accipitur simul cum sua causa, quxpertinet ad genus actus.*

Erasio. 26. Dices, his testimoniis solum probari, quod ignorantia non sit peccatum ratione sui ; secus vero quod non sit peccatum in se. quamvis ratione causæ scilicet negligentiæ addiscendi : stat enim hoc posterius sine illo: sicut actus, qui est causa omittendi, est quidem peccatum in se, non tamen ratione sui, sed ratione omissionis, cujus est causa.

Praeladilur- Sed contra : nam si ignorantia habitualis posset esse in se peccatum, etiam posset esse peccatum ratione sui, sicut dicemus de ignorantia actuali : cum enim scientia, quia privat prædicta ignorantia, multoties ratione sui sit debita, ut dicemus § 3, oportet ut ipsa ignorantia, si semel est capax denominationis peccati, secundum se illi conveniat, et non tantum ratione causæ : sicut secundum se et non ralione causæ est privatio scion tiæ débita». Quin imo ipsa causa esset peccatum ratione ejusdem ignoranti®, et non e contra : quia in tali casu ideo esset mala negligentia addiscendi, quia ex illa sequeretur ignorantia, quæ ratione sui esset mala. Quocirca apud D. Thomam pro eodem sumitur, ignorantiam non esse peccatum secundum se, quod sæpius repetit, ac non esse peccatum in se : el esse peccatum solum secundum causam, ac esse peccatum non in se, sed in ipsa causa. Quod patet tum exemplo, quo utitur privationis gratiæ. Quæ quidem sicut non est peccatum actuale secundum se, ita neque est capax suscipiendi in se ejus denominationem, sed præcise in sua causa. Tum etiam quia in eo sensu negat ignorantia» quod sit peccatum, in quo concedit illi, quod sit pœna peccati : at pœna non dicitur, quia omnino ratione sui id habeat, sed quia in se suscipit rationem et denominationem pœnæ, licet per ordinem ad causam : quo ordine secluso, prædictam rationem et denominationem amittere : ut de privatione gratiae dicemus disp. 16, num. 129; ergo neque isto modo ignorantia dicenda est formaliter peccatum. Ad hæc : si ignorantia in se esset peccatum quamvis per habitudinem ad causam, non opus esset ad hoe ut in ratione peccati conciperetur, accipi simul cum causa ; sed sufficeret accipi cum respectu et habitudine ad illam, licet ab ea separatam : cum ergo D. Thom. sæpe dixerit, prædictam ignorantiam debere accipi simul cum sua causa, ut ratio peccati illi tribuatur, consequens est, quod non in se adhuc ratione causæ, sed solum in ipsa causa peccati denominationi substernatur.

27. Secundo impugnatur prædicta evasio animadvertendo ex -Montesinos, quod cum dicitur, ignorantiam esse peccatum ratione negligentiæ, potest hæc loquutio accipi dupliciter : *transitive,* et *intransitive.* In primo sensu denotat, denominationem peccati non sistere, neque compleri in ipsa negligentia ; sed ratione ejus transire usque ad ignorantiam : ita ut etiam huic immediate, et in se ipsa prædicta denominario competat. In secundo vero denotat, totam peccati rationem sistere in prædicta negligentia, ibique consummari : ignorantiam vero solum dici peccatum mediate et in alio, quia conjuncta est eidem negligentiæ, quæ in se est peccatum. Et hunc sensum, non vero primum habent verba D. Thomæ, quibus ait, ignorantiam non esse peccatum secundum se, sed tantum ralione negligentiæ.

Intendit

Intendit enim, rationem et denominationem peccati in ipsa negligentia consummari, neque ulterius transire ; dici tamen ignorantiam *peccatum, mediale* in eadem negligentia propter connexionem et continentiam in illa. Idemque intendunt plures alii Doclores, qui eodem modo loquuntur.

Pro quo nota secundo, hocesse discrimen inter causam et effectum illius, quod secundum se est peccatum : quod causa peccati, si sit aliquid actuale et liberum, eo ipso est peccatum in se ratione effectus, et perordinem ad illum ; quamvis secundum se peccatum non esset : nam talis causa est formalis vel virtualis volitio peccati : volitio autem peccati peccatum est. At vero quod solum est peccati effectus, non eo ipso est in se peccatum, etiam ex ordine ad causam, sed tantum in ipsa causa : et ideo ex causa secundum se peccaminosa possunt oriri effectus nedum non mali, sed boni : sicut ex injusto homicidio latronis potest sequi pax, el securitas reipublicæ, et ex venali scortatione potest sequi sustentatio pauperis, quæ peccatum non sit. Ut ergo effectus sequutus ex causa peccaminosa, sit formaliter peccatum, oportet ut secundam se, aut aliunde quam ab ipsa causa id habeat. Cum igitur D. Thom. toties asseruerit, ignorantiam non esse peccatum nisi secundum suam causam, quæ est negligentia, plane sequitur, talem ignorantiam adhuc ralione ejusdem negligentiæ non esse peccatum in se, sed præcise in ipsa causa. Diximus *talem ignorantiam,* etc. quia hæc impugnatio tantum procedit de ignorantia, quæ dicitur peccatum solum ratione negligentiæ, cujus est effectus : nam alia, quæ etiam est causa peccati, excluditur ab ejus denominatione, ratione, et confirmationibus, quas statim adducemus, quæ de omni ignorantia habituali intentum suadent. Unde hanc sententiam ut propriam D. Tho-
rii». mæ tuentur D. Antoninus 1. p. titul. 6,cap.
l ὐΛ U § L Sylvester verbo *ignorantia* quæst.3, Cajelanus, el Conradus in commentar, hu-
ζ-ώβi. jus 2 art. Ubi eliam Curiel dub. 1. Zumel
L^· disp. 1, conclus. G, Araujo dub. 1, Vasquez disp. 118, cap. 2, Montesinos disp. 8, quæst. 2, Lorca disp. 31,Salas disp. 8, sect.
tori. 2, et alii. Atque idem docuerunt Durandus
S in 2, dist.22, quæst.3, Major ibidem quæst.
7.??· 2, Antisiodorensis in sum. lib. 2, tract. 29, cap. 1, quæst. 2, Cordub. lib. 2, quæst. 6, Sayrus in clavi reg. lib. 2, cap. 9, alios
Mfo referens.

28. Probatur ratione desumpta ex D. Thoma locis cit. Nam at aliquid in se suscipiat denominationem peccati, debet esse in exercitio, et in actu secundo voluntarium, adeoque vel actus vel actualis omissio: sed ignorantia, de qua loquimur, non est hujusmodi : ergo nequit in se cum proprietate suscipere prædictam denominationem.Consequentia liquet, et etiam minor: nam prædicta ignorantia præcise est aliquid habituale, sicut scientia, qua privat: et sicut ista non est in actu secundo voluntaria,neque exercitium alieujus potentiæ, sed principium et terminus talis exercitii : ita etiam prædicta ignorantia. Major vero probatur. Tum ex ipsa diffinitione peccati *dictum, factum, vel concupitum contra legem sternam :* nam illa verba *dictum, factum, vel concupitum* manifeste denotant actum secundum, vel omissionem actualem (pro eodem enim sumitur *dictam el non dictum, factum et non factum,* etc.) ad habitus vero neque D. Thom. neque alius, cujus auctoritati standum sit, unquam illa extendit. Sicut etiam verba, quæ sequuntur, scilicet *contra legem sternam,* aperte requirunt actum vel ejus omissionem : quia ha?c dumtaxat cadunt immediate sub lege, præcipiunturque, aut prohibentur ; non vero habitus : præcepta enim non dantur de habitibus, vel habitualibus dispositionibus, sed solum de actibus, vel eorum omissionibus : unde hæc et non illa habent immediate esse conformia, vel contraria legi. Tum etiam eadem major suadetur: nam de ratione peccati actualis est, quod sit liberum in actu secundo, proindeque indifferens ad essendum, vel non essendum, ratione cujus indifferentia?, voluntatis dominio subsit committere, aut non committere tale peccatum : sed solus actus, vel ejus omissio habent esse hoc modo libera : habitus enim non dicunt indifferentiam ad essendum, aut non essendum ; sed solum ad causandum vel non causandum : et ideo solum sunt liberi in actu primo eo modo, quo est libera potentia ; ergo solus actus vel ejus omissio possunt substerni peccati denominationi. Adde, peccatum ex ipso nomine significare defectum actualem, et in hoc distingui a vitio, quod ex propria ratione dicit defectum habitualem, ut docet D. Thom. supra quæst. 71, art. 1, nosque in procemio hujus tractatus numero 2 et 4 animadvertimus.

29. Confirmatur ex discrimine inter malum culpæseu peccatum, et malum nœnæ. quod assignat D. Thom. 1 p. quæst. -18, prhaa' confirmatio

art. 5 et 6, quæst. 1 de mal. art. 1 et o, quæst. 2, art. 2, et alibi multoties : nimirum quod pœna quia est maluni hominis, dicit defectum perfectionis habitualis, quæ est operationis principium, quasque perficit ipsum hominem in se : culpa vero quia est malum actus, dicit defectum circa operationem : vel quia tollitur operatio debita, ut in peccato omissionis : vel quia operationi tollitur debita perfectio, ut in peccato com- D,Tfcc'E'missionis. *Halum* (ait D. Thom. cit art. 5, ex 1, p.) es/ *privatio boni, quoti in perfectione et actu consistit principaliter et per se : actus autem est duplex: primus, et secundus. Actus quidem primus est forma et integritas rei, actus autem secundus est operatio. Contingit ergo malum esse dupliciter : uno modo per subtractionem formæ* (scilicet habitu alis) *qux requiritur ad integritatem rei : alio modo per subtractionem debitx operationis : vel quia omnino non est, vel quia debitum modum et ordinem non habet, etc Malum igitur, quod est per subtractionem fornus et integritatis rei, habet rationem pœnx. Malum autem, quod consistit in subtractione debitx operationis in rebus voluntariis, habet rationem culpx : hoc enim imputatur alicui in culpam, cum deficit a prxdicta actione, cujus Dominus est secundum voluntatem.* Et in solut. ad 4 : *De ratione pcenx est, quod noceat agenti in se ipso* (id est in illis, quibus habitualiter perficitur) *sed de ralione culpx est, quod noceat agenti in sua actione.* Cum igitur habitualis ignorantia non importet defectum circa operationem, vel ejus perfectionem, sed circa habitum scientiæ perficientem hominem in se, consequens est ut juxta doctrinam D. Thomæ non sit in se formaliter culpa aut peccatum, sed dumtaxat pœna.

Secunda. Confirmatur secundo. Nequit plus habere de ratione mali ignorantia habitualis privativa, quam habitus erroris positivus : supposito quod utrunque sit vincibile, et circa ea, quæ scire tenemur, ut videtur per se notum : quinimo sicut longe pejoris conditionis est error actualis, quam actualis inconsideratio; sic etiam longe pejor est error habitualis, quam habitualis ignorantia : sed praedictus habitus erroris non est adeo malus, ut sit formaliter peccatum : sicut neque habitus hæresis, aut alii habitus vitiosi sunt peccata formaliter : ergo neque prædicta ignorantia.

Tertia. Confirmatur tandem ex communi axiomate, quod *habitibus nec meremur, necdemeremur* : sicut ergo in habitu scientiæ, aut alterius virtutis non est meritum, sed solum in actibus : ita in ignorantia, et in quovis alio habituali non est demeritum, atque adeo nec peccatum, cum omne peccatum demeritum sit.

30. His probationibus occurrit Gregorius Mart, in præsenti dub. 3, ut defendat oppositam sententiam ; quamvis dub. 1 nostram tueri videatur. Ait igitur, habitum posse habere rationem peccati, quatenus ad actum reducitur : et similiter posse habere rationem meriti, vel demeriti, quatenus pro actu reputatur : posseque etiam cadere sub præcepto, non directe et immediate, sed mediate et indirecte, quatenus præcipitur, vel prohibetur actus, cujus est causa, adeoque ignorantiam non satis a ratione peccati actualis excludi, ex eo quod sit aliquid habituale. Si autem objicias, nihil horum sufficere in cæteris habitibus vitiosis, ut sint proprie peccata, licet æque in illis concurrant : ergo neque in ignorantia habituali sufficiet. Respondet, alios habitus vitiorum solummodo esse habitus; et consequenter solum habere rationem causæ, vel effectus peccati, nulloque modo esse peccata : ignorantiam vero non solum habere rationem habitus, et causæ, et effectus peccati, sed etiam rationem peccati formaliter, quatenus formaliter vel virtualiter est volita, et removens scientiam impedit actum, quem tenebatur habere, et quatenus indirecte cadit sub præcepto ipsius actus.

Sed re vera evasio est insufficiens, neque ia;o- objectioni occurrit : nullum enim verum discrimen reddit, aut reddere potest inter ignorantiam, et prædictos habitus, ut illi cum proprietate tribuatur ratio peccati, quæ iis tribui nequit. Totum namque, quod de ignorantia dicitur ad intentum, verificatur æque vel melius de aliis habitibus vitiosis. Si enim illa dicitur volita formaliter vel virtualiter, ideo est, quia per actus voluntarios acquiritur : hoc autem directius convenit aliis habitibus vitiosis, qui similibus actibus immediatius gignuntur. Quod si illa removet scientiam, quæ prohibet actum illicitum, eandem quoque removet habitus erroris : sicut etiam alii habitus vitiosi removent virtutes morales prohibentes similes actus. Rursus si ignorantia ideo cadit indirecte sub præcepto, quia actus, quo destruenda est, et scientia est acquirenda, cadit immediate sub illo; hoc etiam eodem modo cadit prædictus habitus erroris. Quicquid ergo assignatur in prædicta ignorantia, ut pro actu habeatur, vel ad actum reducatur, vel tanquam actus reputetur.

putetur, reperitur in habitu erroris, reperieturquo in aliis : si igitur cis nihil praedictorum sufficit, ut sint formaliter peccata ; neque etiam ignorantiae sufficiet. Adde, omnia illa, quæ a prædicto auctore de ignorantia dicuntur, verificari non minus de gratiæ privatione : hæc enim ct est volita saltem virtualiter per actus, quibus gratia expellitur : ct est contra præcepta ratione eorundem actuum : et impedit dilectionem Dei, quæ est in præcepto : et tamen ob nullum istorum reducitur ad actum, vel pro actu habetur aut reputatur, quatenus exigitur ut sil peccatum actuale : ruit ergo omnino prædicta evasio.

Btf. •pio. 81. Si autem inquiras, qualiter prædicta ignorantia ad peccatum se habeat, supposito quod in se peccatum non sit? Respondetur habere se eo proportionali modo,quo habitus vitiosus : qui quidem respectu peccati præcedentis, per quod gignitur, est effectus : respectu vero subsequentium, ad quæ inclinat, est causa. Similiter ergo ignorantia vincibilis respectu peccati negligentiæ, quo introducta est, habet rationem effectus : respectu vero aliorum, quæ ex ipsa ignorantia pullulant, habet se ut causa per accidens modo in præced. dubio explicato. Addit Montesinos, prædictam ignorantiam habere, se etiam ut objectum, seu materia, circa quam versatur peccatum negligentiæ. Quod declarat exemplo furti : in quo invenitur et interior volitio accipiendi rem alienam, et externa acceptio : et in his completur formaliter ralio peccati : et est sursus ipsa aliena res, quæ accipitur, quæ quidem non est in se peccatum adhuc extrinsece ; est tamen objectum seu materia, circa quam versantur prædicta volitio et acceptio, quæ peccatum constituunt. Ita ergo in casu nostro interior volitio formalis vel virtualis ignorandi, et omissio debite considerationis, cæterorumque actuum, quibus scientia esset acquirenda, constituunt et integrant peccatum negligentiæ : ignorantia vero, quæ mediis illis introducitur, habet rationem objecti, seu materiæ *circa quam* prædicti peccati. Sed circa hæc videantur quæ diximus in tract, de bonit. et malit, disp. 3, num. 9, inde enim constabit, quo pacto materia *circa quam* habeat rationem objecti.

§ II.

Quæ obstent huic secundæ assertioni ?

32. Oppositum secundæ assertioni (contra primam nemo adhuc surrexit) tenere videntur aliqui expositores D.Thomæ circa præsentem art. 2, ubi Medina dubitat. 2, Medin. Alvarez disp. 154, Gregorius Mart, citato Greg.' dub. 2, necnon Valentia quæst. 6, punct2. Ex antiquioribus vero refert Vasquez Ale-Aleiand. xandrum, 2 p. quæst. 112, memb. 1, Bonav. in2, dist. 22, art. 2, quæst 2 et alios.Eicbârd. Non tamen de omnibus salis constat loqui Primum de ignorantia habituali, et non potius dem^m actuali. Prædictæ vero sententiæ favet D. D.ibom. Thom. in 2, dist. 22, quæst. 2, art. 1, ubi refert et impugnat sententiam illorum, qui dicebant ignorantiam non esse peccatum secundum se, sed solum ratione negligentiæ antecedentis, vel effectus pravi subsequentis: *Sed quia de ratione culpæ* (inquit) *non est plus, nisi quod sit privatio alicujus, quod debitum est haberi, in potestate ejus,qui privatur existons: ideo etiam ipsam ignorantiam secundum se possumus culpam dicere,* etc. Et in solut. ad 3 : *Quamvis scientia, cui opponitur ignorantia, non sit actus, qui est operatio, sed habitus; tamen per operationem aliquam, quæ est in potestate voluntatis, acquiritur : et ideo hoc ipsum quod est scientiam habere, voluntati subjectum est, et per consequens hoc modo est scientia carere: et inde est quod culpæ rationem habet.*

Confirmatur alio ejusdem D. Thomæ testimonio ex 2, 2, quæst. 53, art. 1 ad 3, ubi docet, quod licet per poenitentiam non restituatur prudentia acquisita quantum ad habitum : *tollitur tamen habitus contrarius, in quo proprie consistit peccatum imprudentiæ :* ergo quod aliquid sit habitus, et non actus secundus, non obest quominus sit proprie peccatum. Non igitur ex hoc capite debet ignorantia a ratione peccati excludi.

33. Ad primum locum respondet Monte-solvitur sinos concedendo, D. Thomam in illa dis-^|^ tinctione docuisse prædictam sententiam ; sed postmodum eam in præsenti revocasse. Placetque solutio. Vel dicas non esse ibi sermonem de ignorantia habituali præcise sumpta, sed ut includit etiam omissionem addiscendi, quæ est ignorantia actualis. Quod non obscure indicant adducta verba ex solut. ad 3, ubi Ang. Doctor ut reddat rationem cur prædicta ignorantia peccatum sit, recurrit ad operationem, qua scientia acquiritur, et ad omissionem talis opera-

tionis. Idemque insinuat in lino corp, et in solut. ad 4.

sMvimr Ad confirmationem dicas primo, non esse legendum *habitus contrarius,* sed *actus:* ut habetur in operibus Seraphini excussis Venetiis anno 1596, notaturquein margine editionis Antverpiensisanni 1612. Congruitque magis contextui, ut supra disp. I, num. adnotavimus. Secundo respondet Cajetanus, peccatum possesumi dupliciter : vel secundum essentiam ; et sic non in habitu, sed in actu consistit : vel ut perseverat in denominando peccatorem, puta *furem* vel *adulterum: et* sic consistit in habitu contrario, qui per poenitentiam tollitur : tandiu enim aliquis *fur* est, et dicitur, quandiu non mutat voluntatem furandi. *Et si contra hoc*

Cajet. *Themista aliquis* (prosequitur Cajetanus) *memor dictorum in precedenti libro instet, quia non ab habitu, sed a macula peccati post actum peccati peccator dicitur. Respondeatur, quod strictius sumitur hic esse peccatorem, quam ibi. Nam ibi peccator dicitur omnis, cujus peccatum non est deletum, quameis coluntas sit mutata : hic autem peccator, ut a voluntate peccandi pendet, sumitur. Unde si quis primo fur, aut mendax, etc. fuisset, et postmodum abstineret apeccatis noncharitate, sed amore virtutis moralis, talis esset apud Theologum peccator, ct habens maculam furti, aut mendacii: non tamen esset fur, aut mendax proprie, nec peccator apud Philosophum moralem. Neque alienum est a ratione, ut qui Philosophiam. Theologiamque moralem tradimus, nunc Theologorum, nunc Philosophorum moralium more loquamurjuxta propositi diversitatem.* Hæc Cajetanus.

-irgn- ©enüim secnn- <ium. 24. Secundo probatur prædicta sententia a suis auctoribus: nam illud, quod secundum se est contra præceptum, secundum se est peccatum : sed ignorantia secundum se est contra præceptum,sicut opposita scientia secundum se est in præcepto : pra?cipimur enim non solum adhibere diligentiam ad addiscendum, sed etiam habere de facto et permananter multorum scientiam : tum quia sine illa nequibimus peccata quam plura vitare; quicquid autem necessarium est ad vitandum peccatum, praecipitur eodem præcepto, quo ipsum peccatum prohibetur: tum etiam quia sine prædicta scientia nequibimus exercere plures actus debitos; dispositio autem necessaria ad exercendum aliquem actum debitum, præcipitur etiam eodem præcepto, ex quo debetur talis actus: ergo, etc.

°matio? Confirmant : si quid obstaret quominus ignorantia esset peccatum, maxime quia non opponitur virtuti morali, sed scienti®, quæ est virtus pure intellectualis, ut ait Cajetanus : sed hoc non obstat; alias neque error, neque ignorantia actualis,quæeidem sciential opponuntur, essent peccata; quod est contra omnium sensum : ergo, etc.

Respondetur ad argumentum negando &›lΛ minorem: præcepta enim, ul diximus,so-*lg> lum dantur de actibus : unde neque habitus|**|l scientiæ in se ipso præcipitur, neque ignorantia in se prohibetur; sed utrunque in sua causa, scilicet in actibus, vel omissionibus, quibus acquiruntur. Præcipimur ergo applicare animum ad sciendum per studium, legere, interrogare, discurrere, quo acquiramus scientiam, vitemusque ignorantiam : post praxiictum vero studium, sive scientia acquiratur, sive non, nihil ultra nobis præcipitur. Unde ad primani probationem dicendum est, illud, sine quo peccatum vitari non potest, præcipi in se eodem præcepto. si sit actus liber, ut sunt aclus acquisitive scientiae : si vero non sit actus, sed habitus sicut ipsa scientia, praecipitur non in se, sed in sua causa, nempe in prædictis actibus. Per quod patet ad secundam: nam dispositio necessaria ad exercendum actum debitum, tunc solum præcipiturin se ex debito ejusdem actus, quando est actualis et libera : quando vero est habitualis, solum præcipitur ejus acquisitio per actus liberos.

Ad confirmationem respondetur, qaodA<l«» quemadmodum in aliis habitibus vitiosis, irt a ratione peccati excludantur, non refert an opponantur, vel non opponantur virtuti morali; et ideoquamvisopponantur,excluduntor, ex eo solum quod sunt habitus, et nonaliquidin actu secundo liberum: ita hoc idem sufficit ad excludendam ignorantiam, sive habeat, sive non habeat oppositionem ad prædietam virtutem.

35. Tertio probatur: nam quod est vo- Arp· luntaria causa peccati, eo ipso est peccatum; licet alias secundum se peccatum non esset: et ideo quicunque apponit talem causam, etiam si effectus non sequatur, de facto peccat : est enim ibi jam formalis vel virlualis peccati volitio, talisque volitio in se ipsa est peccatum : sed ignorantia, de qua loquimur, est causa voluntaria mullorum peccatorum, quæ ex illa sequuntur : ergo, elc.

Respondetur, antecedens solum esse ve-Ewm· rum de causa, quæ se habet per modum actus secundi, sive sit actus, sive omissio, estque

estque in exercitio voluntaria ; secus quando præcise est aliquid habituale : ul patet in exemplo rejMitito habituum vitiosorum : habitus enim luxuriæ causa est voluntaria peccati luxuriæ; ct tamen non idcirco ipse habitus est peccatum. Peccat tamen quicunque apjMHiit prædietam causam, etiam si ipsa sit habitus : quia semper in ejus positione intervenit aliquis actus secundus, vel ejus omissio : in quo actu vel omissione, non vero in habitu peccatum consistit.

Denique arguitur : nam quoties aliquid secundum se est malum objective, eo ipso quod voluntarie in exequutione ponatur, fit peccatum formaliter : solum enim differunt esse peccatum objective, et esse peccatum formaliter penes hoc, quod primum consideratur ut antecedens voluntatem et ejus influxum, sicut objectum antecedit potentiam : secundum vero ut effectus positus in exequutione ex influxu ipsius voluntatis : sed ignorantia secundum se est mala objective, et ponitur voluntarie in exequutione : igitur ut sic posita et exequuta formaliter est peccatum. Minor quoad secundam partem est perspicua, cum sit sermo de ignorantia vincibili, adeoque voluntaria, et a voluntate orta. Quoad secundam vero probatur : quia nisi ignorantia esset mala objective, non esset peccatum illam desiderare, vel de ea delectari, juxta doctrinam, quam supra tradidimus : quod tamen nullus audebit asserere.

-sar. Respondetur majorem non esse veram universaliter : nam vitium quodcunque est malum objective; ob idque non licet desiderare illud, vel de eo gaudere : et tamen etiam cum ponitur in exequutione per actus voluntarios, non est formaliter peccatum : plus ergo ad rationem peccati exigitur : nempe quod adhuc in consideratione objectiva contineat prædicata actus secundi, vel omissionis ejus : ut ita quandocunque voluntarie ponatur in exequutione, servetur in eo ratio exercitii potentiæ liberæ ; supra quam dumtaxat cadere potest denominatio peccati.

§ III.

Examinatur secunda difficultas.

36. Secunda difficultas sub dubii titulo contenta, est, an ignorantia, quæ in se est peccatum, scilicet actualis, id habeat ratione sui, vel ratione operis, quod causal : sitque proinde speciale peccatum ab eodem opere distinctum ; vel idem cum tali opere? Proceditque difficultas non minus de negligentia actuali, quam de prædicta ignorantia. Tum quia hæc ad illam reducitur, sicut actus exterior ad interiorem,qui non ponunt in numero in ratione peccati ; debetque proinde ejusdem rationis, et ex eodem capite malitiam sortiri. Tum etiam quia si quod sit discrimen inter prædictos defectus, consistere debet in hoc, quod negligentia supponit pro defectu circa actum internum voluntatis, quo intellectus debet applicari ad addiscendum; ignorantia vero pro defectu circa actum, quo immediate discendum est, scientiaque acquirenda : atqueadeo licet hic posterior defectus in ordine exequutivo sit effectus prioris, recipialque ab eo malitiam formalem in genere causæ efficientis, sicut passio appetitus recipit a voluntate : in ordine tamen intentionis comparatur ad illum ut objectum, quod in alio genere causae simpliciter priori, scilicet in genere causæ formalis objeclivæ tribuit prædietam malitiam. Si igitur prædicta ignorantia in Doctri. hoc posteriori senere non a se, sed ab effec- «a pro tu ex se sequuto malitiam desumpserit, ... haccilli- quia propter illum et non propter se prohibeatur, inde etiam illam habebit in eodem genere prædicta negligentia : neutraque dicetur *peccatum* ratione sui, sed ratione talis effectus, propter quem est prohibita. Si autem ipsa ignorantia secundum se sit prohibita, atque adeo mala objective, sufficienter ex ordine ad eam erit peccatum negligentia, etiam sine ordine ad alium effectum. Imo tam negligentia quam ignorantia dicetursecundum se peccatum .-sicut dicitur secundum se peccatum tam voluntas directa occidendi, quam occisio exterior : quia hæc loquutio non tollit inter eas prædietam mutuam dependentiam in diverso genere causæ; dummodo pro accipienda malitia latitudinem proprii objecti non egrediantur.

Atqqe hinc etiam constat quid addat *esse aliquid peccatum secundum se,* seu *ratione sui* supra *esse peccatum in se :* addit enim quod non tantum sit in se prohibitum, sed quod etiam sit prohibitum propter se. ita ut ratio prohibendi sil in ipso peccato vei in proprioejusobjeclo, proindeque ex se autex tali objecto in genere causæ formalis malitiam desumat : cum tamen ut sit peccatum in se, sufficiat esse in se prohibitum, sive propter se vel propter proprium objectum, sive propter aliud. Quod explicatur inomissionesacri v.g.ejusquedirecta volitione.et in actu, qui per accidens est causa omittendi

studium : omnia enim hæc sunt in se peccata. quia omnia in se prohibentur ; non tamen omnia,sed sola omissio et ejus volitio directa sunt peccatum secundum se ct ratione sui : quia istæ dumtaxat habent ex se vel ex proprio objecto, quod prohibeantur : studium vero neque propter se, neque propter objectum proprium prohibetur, sed dumtaxat propter ipsam omissionem. Ut igitur constet an ignorantia, et consequenter negligentia sit peccatum ratione sui, distinctumque proinde ab effectu ; vel potius ratione ipsius effectus, adeoque non distinctum : videndum est num propter se, vel propter illum prohibeatur?

Animal· versio.

37. Pro quo nota, scientiam oppositam prædictæ ignorantiæaliquando esse debitam secundum se, absque ordine saltem ad aliquam operationem, quæ per illam dirigatur, vel coerceatur : aliquando vero solum debetur pro dirigenda vel coercenda tali operatione. Hoc posterius debitum satis est per se notum : nam qui tenetur aliquod opus exercere, vel cavere, consequenter tenetur scire quod sit tale opus, et an, et qualiter exercendum, vel cavendum. Sed etiam primum debitum potest facile ostendi: quia eo ipso quod homo sit intellectualis et rationalis, ex ipsa rationis lege, independenterque ab alterius potentiæ operationibus tenetur intellectum suum aliqua veritatis notitia ornare et disponere-, quo a brutis discernatur, rationalique more se gerat. Eo præsertim quia cum veritatis notitia secundum se sit maximum bonum maximeqeappetibilis propterse,recta ratiodictat.ut homo talem notitiam propter se ipsam quaerat : potissimum in aliquibus veluti principiis, per quæ saltem principales errores excludantur. Quinimo cum error secundum se sit malum intellectus, et ignorantia sit errorum mater, ex hoc principio, vitandi scilicet mullos errores, posset sufficienter oriri obligatio sciendi aliqua, et non omnia ignorandi. Et licet hoc genus debiti aliquando sit ratione alterius virtutis, cui similes errores contrariantur ; quando tamen soli ipsi scientiae vel studiositati immediate opponuntur, consequenter illa erit debita ratione sui.

Hoc ergo primo modo debiti, scilicet ratione ipsius scientiæ, dicunt communiter Theologi teneri omnes Christianos ad habendam notitiam articulorum Fidei, etiam nullo habito respectu ad aliam operationem, sed ut intellectus in se ipso tali notitia illustretur, et perficiatur.Et licet P.Vasquez disp. 119, cap. 2 et 3, Thom. Sanchez lib. 1, sum. cap. 17, num. 11, paucique alii discrint, solam notitiam praedictorum articulorum, non autem præceptorum Decalogi,aut septem Sacramentorum cadere sub prædieto debito ; melius tamen Curiel, Montes. Araujo, Gregorius Mart, et alii omnia prædicta sub illo comprehendunt : valde enim dedecet ut Christianus de iis interrogatus rationem reddere nesciat,etiam independenter a quavis alia operatione. Imo in aliquibus personis aliorum multorum notitia cadit sub prædicto debito : ut in Episcopis, Prælatis, Magistris, Juris Doctoribus, et similibus, qui debent cæteros edocere : debetque in eorum cordibus Ecclesia veritates suas custodire. Secundo vero modo, nempe ratione operationis, debetur haberi a quolibet scientia notificans suum factum : ut a venatore, an quod latet in silva, quod vult sagittare, sit fera, vel homo : a conjugato, an mulier, cui accedit, sit propria, vel aliena, etc. et etiam quæ notificant jus particulare : ut an tali vel tali die sit jejunium servandum, Sacrum audiendum, etc. tota enim obligatio hujusmodi notitiae eo tendit, ut actus debiti exerceantur, et prohibiti evitentur.

38. Neque obest si dicas, etiam notitiamobje<tk præceptorum Decalogi, imo et articulorum Fidei ordinari ad operationem : ex tali enim notitia, v. g. *quod Deus homines redemerit, justificaverit, glorifica verit,* etc. excitatur voluntas ad actus dilectionis ejus, gratitudinis, et similes : quos alias non exerceret : sicut etiam ex eo quod cognoscant furtum, fornicationem, et cætera, quæ in Decalogo prohibentur, esse peccata, cavet illa; quæ tamen non caveret, si peccata esse nesciret: ergo etiam istorum notitia ordinatur ad operationem, atque adeo erit debita propter illam. Respondetur enim hujusmodi con- e». cursum ad operationem non competerentJr· prædictæ notitiæ primario, neque ex primaeva intentione : et ideo semper esset debita haberi ab hominibus quamvis nulla futura esset operatio : sed convenit illi secundario et ex consequenti : hoc enim est proprium doctrinæ nostræ Fidei, et Theologiæ, ut licet primario sit speculativa, adeoque propter se ipsam expetenda ; secundario tamen sit practica, et dirigat in operando. Unde cum hanc notitiam nuper descripsimus, non ei omnino negavimus ordinem ad operationem, sed solum ordinem proximum, et qui illi conveniat primario. Cæterum scientia facti, vel juris particularis proximo dicit ordinem ad operationem, estquo primario intenta, et débita propter illam : neque habet alium finem, propior quem quæratur, nisi dirigere in tali operatione.

39. Hinc habetur solutio præsenlis difficultatis. Ignorantia enim illarum rerum, quarum notitia secundum se debetur, ralione sui et independentor a quolibet effectu est peccatum : adeoque speciale et distinctum a peccatis, quæ possunt sequi ex ipsa ignorantia. Ignorantia vero illarum rerum, quarum notitia debita est præcise pro dirigendis operationibus, non est peccatum ratione sui, sed ratione ipsarum operationum vel earum omissionum, quarum est causa : unde licet sit peccatum in se, non tamen speciale et distinctum ab iis, quæ ex eadem ignorantia sequuntur. Ila asserunt de utraque ignorantia communiter Theologi, a quibus referendis abstinemus, quia id nuper præstitimus. Et ratio est perspicua quoad primam partem : nam quoties aliquis actus propter se debetur, omissio ejus secundum se est peccatum : sicut omissio Sacri in die festo ideo est peccatum secundum se, quia audire Sacrum tali die debetur propter se : igitur quando scientia aliqua propter se est debita, omissio talis scientiæ, quæ est prædicta ignorantia, erit secundum se peccatum. Quod autem sit speciale et distinctum ab eo, quod ex ignorantia fit, constabit inferius, ubi dicemus quomodo opponatur speciali et distinctae virtuti.

Similiter quoad secundam partem probatur facile assertio : quia ubi scientia non debetur nisi pro elicienda vel cavenda aliqua operatione, sicut ipsa scientia non est debita propter se, ita ejus omissio non est mala secundum se, sed præcise quia causât vel removet talem operationem : sicut neque est contra aliud præceptum, nisi contra illud, quo ipsa operatio praecipitur, vel prohibetur ; tota ergo ratio talis peccati desumitur ex operatione vel ex ejus omissione. Atque ex hoc etiam fit, ut quamvis prædicta ignorantia sit in se peccatum, non tamen sit aliud a peccato ejusdem omissionis vel operationis, quæ fiunt propter ipsam ignorantiam : quia quod non est peccatum, neque prohibetur nisi propter aliud, non est distinctum peccatum ab illo,propter quod prohibetur, juxta communem regulam *ubi est unum propter aliud, tantum esi unum.* Et patet in illis actibus, qui solum sunt peccata, quia causant aliquam omissionem : ut cum quis omittit Sacrum propter studium : sicut enim hujusmodi actus non habet aliam malitiam, nisi quam desumit ex omissione Sacri, neque prohibetur alio præcepto, nisi quo prohibetur ipsa omissio: ita non constituit aliud peccatum a peccato ejusdem omissionis, ut explicuimus supra disp. 5. Eodem ergo modo in præsenti philosophandum est.

40. Ex his habetur primo, quod si aliquis Hiatio, ignoret vincibiliter præcepta Decalogi, v. g. *quod fornicatio sit peccatum,* et ideo fornicetur, vel proximo fornicandi periculo se exponat; committit duo peccata : aliud contra præceptum non fornicandi, et aliud contra praeceptum addiscendi illa præcepta, debetque utcunque in confessione explicare : et idem est si occidat, furetur ; aut quid aliud ex eadem vel simili ignorantia committat. Cum enim talis ignorantia secundum se ipsam sit peccatum, neque ex eo quod sit causa alterius peccati, suam propriam malitiam amittat, insuperque ejusdem peccati malitiam contrahat, manifeste fit, talem ignorantiam ad duplicem peccati speciem pertinere, duplexque formaliter peccatum per praedictas malitias in ea constitui. Cum hoc tamen discrimine, quod malitia propria ipsius ignorantiae sistit in illa, neque extenditur ad sequutam operationem vel omissionem : malitia vero ipsius operationis, vel omissionis quasi retro trahitur, et extenditur etiam ad ignorantiam : et ideo hæc remanet in duplici peccati specie, una propria, et alia ratione effectus, illæ vero dumtaxat in sibi propria : cujus discriminis rationem tradidimus num. 27. At vero cum ex ignorantia *facti* vel juris particularis peccat aliquis, ommittendov.g. jejunium, non est ibi nisi unicum peccatum, nempe contra præceptum jejunii : quia scientia opposita solum debetur ex hoc præcepto, et ut servetur jejunium : unde qui fatetur, se hoc fregisse, non est ei opus declarare, an id fuerit ex ignorantia; nisi ut peccatum suum excuset ; vel diminuat.

Secundo infertur, in primo illo casu Iualio peccatum proprium ignorantiæ incurri, alia, quandocunque aliquis potest addiscere illa, quæ tenetur, et non addiscit, inexpeclato etiam cujuscunque alterius peccati periculo : unde si occasio addiscendi multoties divise occurrat, erunt distincta numero peccata : sicut in omissione restituendi toties fit novum et distinctum numero peccatum, quoties quis divise potest, et debet, et non restituit. Peccata vero, quæ sequuntur ex

prædicta ignorantia contra alia præcepta, tunc incipiunt imputari, quando quis ignorando probabili eorum periculo se exponit : quia ex tunc incipit volitio victualis illa committendi contenta in eodem periculo. Unde sicut cessante hoc, non imputantur, quamvis adsit prædicta ignorantia : ita ex quo existit tale periculum, incipiunt imputari, adestque jam in ignorantia illorum malitia: quamvis de facto non sequantur : sicut qui voluntarie dat causam omissioni, ex tunc incipit committere hoc peccatum, imputaturque illi de facto, quamvis postea per accidens impediatur omissio. Idemque dicendum est de peccatis sequutis ex ignorantia *facti* vel juris particularis : non enim incipiunt imputari, quousque ralione talis ignorantiæ exponitur quis probabili periculo incidendi in talia peccata. Quare si quis permanens in ignorantia, alia via hujusmodi periculum averteret, ut afferendo semper secum virum doctum, a quo de omnibus occurrentibus admoneretur ? eadem quoque via, adhuc retenta ignorantia, posset peccatum evitare. Quod aliter se habet in ignorantia mysteriorum fidei, et aliorum, quæ propter se scire tenemur : quantumcunque enim alia via ceterorum peccatorum periculum aliquis avertat : peccabit nihilominus non addiscendo, peccato ejusdem ignorantiæ proprio : eo quod talis ignorantia secundum se, independenterque ab aliquo effectu sit prohibita.

S IV.

Cxteræ difficultates enodantur.

Tertia *dinical·* (as. Tertia difficultas quaerebat, ubisit intrin*sece* malitia, per quam ignorantia *peccatum* denominatur : an scilicet in ipsa ignorantia et omissione addiscendi, adeoque in intellectu, ubi est talis omissio, an vero in actu vel omissione voluntatis, quibus ignorare vult, vel *negligit* addiscere : aut denique in effectu peccaminoso *sequato ex* ignorantia? Et est sermo de malitia formali ; de objectiva enim non est dubium, quod sit in ipsa ignorantia, quando hæc secundum se prohibetur; et in effectu sequuto quando prohibetur propter illum. Esse enim aliquid malum objective, nihil aliud est, quam esse prohibitum per modum objecti et termini voluntatis : et ideo cum prædicta ignorantia et effectus secundum so hoc modo prohibeantur, in eis quærenda est objectiva malitia. Porro malitiam formalem cujuslibet peccati primario existera inactu voluntatis, a quo imperantur reliqui, adeoque ad præsens in illo negligentiæ actu, quo voluntas ignorare vult, vel negligil addiscere, salis probavimus contra Vasq. disp. 10, a a. 41. Est autem dubium an eadem numero malitia existens in prædicto actu, se ipsa immediate denominet extrinsece ignorantiam *peccatum :* an vero eam denominationem tribuat alia malitia realiter distincta, derivata ex illa priori in ipsam ignorantiam,el hanc intrinsece alliciens?

Hoc posterius negat Curiel in præsenti art. 2, dub. 1, circa primam conclusionem, consequenter ad suam doctrinam supra quæst. 71, circa articulum 2, ubi statuit, neque in actibus intellectus, neque in actibus appetitus sensitivi, sed in solis actibus a voluntate elicitis reperiri malitiam formalem intrinsecam : indêque intrinseca tantum denominationederivari adeateros actus, qui *peccata* dicuntur : refertque pro hoc dicendi modo Durandum, Richardum, Gabrielem, et alios : subscribit Alvarez disp. 138. Quam doctrinam nos disp. cil. a num. 3 et 9, sufficienter impugnavimus: ejusque fundamentum evertimus a num. 16. Consequenter igitur ad ibidem dicta, statui-^- mus nunc prædictam ignorantiam, sive ut est peccatum ratione sui, sive ut est peccatum ratione effectus, non denominari immediate a malitia in voluntate existenfe,sed per malitiam sibi intrinsecam derivatam ex ipsa malitia voluntatis : sicut de actibus appetitus sensitivi diximus loco cit. cum Cajetano, .Medina, Montes. Araujo, et aliis ibidem num. 3, citatis.

42. Neque oportet pro hac assertione alias probationes inquirere; sed illic adductas huc specialiter applicare. Quarum prima contenta sub illo num. 3, sumitur ex eo quod habitus vitiosi existantes in praedicto appetitu intrinsece sunt mali per malitiam habitualem in illis exis ten tem : ergo etiam 4* actus ejusdem appetitus erunt peccata intrinsece per malitiam actualem eis inhaerentem. Hæc autem ratio æque militat pro intellectu, in quo etiam dantur habitus intrinsece mali et vitiosi ul infidelitas, haeresis, imprudentia, etc. eodem ergo *modo* ejus actus erunt mali *per* malitiam intrinsecam. Similiter militat in præsenti secunda probatio, quæ habetur a num. 7, desumpta ex parte libertatis in hunc modum. Ibi est intrinsece malitia formalis, ubi est intrinseca libertas : sed actus *intellectus* intrinsece sunt liberi : ergo, etc. *Major communiter*

ter recipitur : **ostque** adversariorum fundamentum. Minor vero sic probatur: illi actus sunt intrinsece liberi, qui cum sint potentiarum immanentium, dicunt intrinsecum respectum ad voluntatem ut liberam : hujusmodi enim respectus est ipsa libertas, ut ubi ostendimus hoc autem modosehabent actus intellectus, quoties agit ex motione voluntatis : non enim utcunque respiciunt ipsum intellectum, a quo intrinsece emanant, sed ut motum libere a voluntate, atque adeo voluntatem ipsam ut libere moventem : ergo, etc.

ùtfr· *nf-.lj.74,* Confirmatur ex D. Thoma supra quæst, art. 5, ubi docet, rationem sive intellectum posse esse subjectum peccati : sicut de voluntate et appetitu sensitivo in articulis præcedentibus statuerat. Intendit vero quod sit subjectum illius etiam quantum ad formalem malitiam : nam propterea art. 2 ad 2, negat id subjecti munus membris externis: quia licet in istis sint motus,'qui *peccata* denominantur; malitia tamen formalis, a qua sumitur denominatio, non est intrinsece in prædictis motibus, sed in actibus potentiarum immanentium. Ergo cum absolute doceat, intellectum esse subjectum peccati, intelligendus est non solum quantum ad âctus, qui peccata dicuntur,sed etiam quantum ad malitiam, a qua denominantur.

Ciefir- atio Confirmatur secundo : in actibus intellectus datur intrinsece bonitas moralis: quis enim neget,esse intrinsece bonos actus fidei formatæ, actus prudentiæ, et plures actus virtutis religionis, qui in intellectu existunt? Ergo etiam in actibus oppositis ejusdem intellectus erit intrinsece moralis malitia: non enim plus requirendum est ad malum, quam sufficit ad bonum.

43. Sed ne forte dixerit aliquis, hujusmodi probationes convincere de peccatis intellectus, quæ sunt actus positivi, afferuntque positivum respectum ad potentiam liberam, unde possint *liberi intrinsece* denominari; non autem convincere de omissionibus, quæ nihil hujusmodi important : atque adeo neque de ignorantia, quæ solum est omissio debilæ cognitionis : operæ pretium erit eidem ignorantiæ prædictam doctrinam expressius applicare. Pro quo nota, omissionem liberam alicujus actus æque Ko* intrinsece se habere ad potentiam, in qua o'one esl' et eundum omnem illam rationem i«ιπηι· illam afficere, ac se haberet, et afficeret ipse actus. A am cum talis omissio sit privatio, et *non esse* ejusdem actus secundum totum, quod ille haberet: eo usque potentiæsuæ ingredi debet, quo ingrederetur et ipse actus : ubicunque enim non detur *esse* actus, veriiicabilur dari ejus *non esse,* et omissionem: adeoque non minuserit hæcconjuncta potentiæ, et tangens ejus intima, quam esset actus. Ex hoc autem fit, ut quoties prædictus actus futurus esset intrinsece liber propter intrinsecam cum potentia libera conjunctionem, toties omissio sit eodem modo intrinsece libera propter aequalem conjunctionem cum eadem potentia. Neque ad hanc conjunctionem indiget aliquo positivo respectu : sed quicquid in actibus praestaret hujusmodi respectus quoad prædictam conjunctionem, praestat omissio per se ipsam, quatenus dum se ipsa immediate est est ablatio totius actus et respectus, se ipsa pertingit el intrat quousque illi intrarent et pertingerent. Hac ratione diximus supra disp. 5, dub. 1, omissiones actuum voluntatis esseintrinseceliberas non minus quam ipsi actus: quia ad talem libertatem sufficit intrinseca conjunctio ad principium liberum,supposita emanatione ex tali principio : non sunt autem minus intrinsece conjunctæ voluntati prædictæ omissiones, quam essent oppositi actus, siquidem tam illæ quam isti uniuntur ei immediate se ipsis: cum igitur utraque ab ea dimanent, utraque sunt immediate ab intrinseco,adeoque intrinsece voluntaria et libera.

Hæc ratio pro prædictis omissionibus ibi efformata, militat æqualiter in omnibusaliis, quarum oppositi actus intrinsece sunt liberi, in quacunque potentia existant : quia in omnibus servatur eadem conjunctio *et* unio ad principium liberum, quæ servatur in actibus. Applicando vero doctrinam ignorantiæ, de qua agimus, potest assertio confirmari, et impugnari evasio insinuata, in hunc modum. Quoties actus alicujus potentiæ est liber intrinsece, ejus omissio est eodem modo libera : sed actus intellectus quoties fiunt ex motione voluntatis, sunt liberi intrinsece : igitur et omissiones talium actuum intrinsece erunt liberæ : non ergo ex eo quod ignorantia actualis sit omissio actus intellectus, quo scientiam assequi deberet, tollitur quominus sit libera intrinsece, ac proinde capax intrinsecæ malitiæ, sicut cætera peccata ejusdem intellectus, quæ sunt actus positivi.

41. Sed objicies : ut actus intellectus vel objectio ejus omissio essent prædicto modo libera, deberet ipse intellectus habere etiam suam intrinsecam libertatem quasi habitualem,

et per modum aclus primi : repugnat enim oriri ab aliqua potentia in suo actu illam perfectionem, quæ non præcedit in ipsa potentia : sed in intellectu nulla esi libertas intrinseca : ergo, etc. Minor probatur : nam si haberet talem libertatem, posset applicare se ad libere agendum sine actuali voluntatis influxu et applicatione, sicut ipsa voluntas, et etiam suo modo appetitus sensitivus se applicant; quod tamen non est concedendum : ergo, etc. Respondetur admissa majori : non quod perfecta libertas per modum aclus primi inesse debeat intellectui habitualiler : sufficit enim, si hoc modo insit ei aliqualis et imperfecta ; perfecta vero tunc solum quando actualiter a voluntale movetur; prius tamen natura, quam ipse intellectus suis actibus libertatem communicel ; juxta quem sensum neganda est minor, cujus probationem diluimus disp. 10 num. 73, ubi diximus, quomodo etsi intellectui concedatur aliqua habitualis libertas ex voluntatis participatione, non tamen ea sufficiat, ut sine actuali voluntatis influxu ipse se applicet ad agendum : cum tamen minus perfecta libertas habitualis, quæ in sensitivo appetitu residet, ad id sufficiat. Plura alia deberent hic objici, quæ proposita, et soluta sunt disp. cit. toto dub. I, præsertim a num. 16, ubi requiri debent,

hitio. Ex dictis habetur quid tenendum sit circa effectus peccaminosos ex ignorantia sequutos. Si enim sint aclus, vel omissiones illarum potentiarum ; quibus inest intrinseca libertas (saltem dum actualiter a voluntate moventur) adeoque libera *intrinsece,* juxta dicta in praedicta disp. num. 9, erit in eis formalis malitia, a qua intrinsece *peccata* denominentur: ut si in intellectu aliquis error contra fidem, vel aliqua culpabilis omissio actus credendi ex prædicta ignorantia oriretur, aut in appetitu sensitivo aliquod pravum desiderium vel delectatio propter illam admitteretur. Si vero tales effectus expertes sint libertatis intrinsecæ, ut externa occisio, exterius furtum cæterique externi motus, vel omissiones,solum denominabuntur *peccata extrinsece* a malitia actuum internorum, ut in eadem disp. dictum est a num. 12.

niffIcul- qùtria. 45. Quarta difficultas sub dubii titulo contenta postulat ut explicemus, cui virtuti morali immediate opponatur peccatum ignoranti»? Inde enim constabit, quæ sit ejus species, seu ad quod vitium pertineat. Breviterque respondendum est : nam, si loquamur de ignorantia, ut est peccatum ratione effectus, opponitur eidem virtuti, cui effectus opponitur, spectalque proinde ad idem vitium cum illo : ut si quis ex ignorantia diei festi, vel obligationis audiendi sacrum non audiat illud, peccat contra virtutem religionis, cui opponitur omissio sacri : et si ex ignorantia diei quadragesimalis, vel obligationis jejunandi illo die, non jejunet, peccat contra virtutem ahstinentiæ, cui opponitur omissio talis jejunii: el ita hujusmodi ignorantias peccatum non habet certum genus, sed divagatur, per omnia, quæ possunt ex illa commit!. At vero loquendo de ignorantia, quæ ratione sui est peccatum, ut cum ignorantur mysteria fidei, præcepta Decalogi, etc. tale peccatum immediate opponitur virtuti studiositatis, pertinetque ad vilium negligent!» oppositum prædictæ virtuti per defectum : nam sicut acquirere debitam scientiam est propria materia studiositatis : et in ea acquisitione debitam mensuram excedere, est aclus et materia vitii curiositatis oppositi studiositati per excessum : ita in prædicta acquisitione deficere, est propria materia, et quasi actus vitii negligentiæ oppositi eidem virtuti per defectum.

Sed dices : negligentia ponitur inter vitiaOijeai· contraria prudentia? : ut videre est 2, 2, quæst. 54, art. 2; si ergo peccatum ignorantia? immediate opponitur studiosilati, non debet vitio negligentiæ adscribi. Sicut etiam non debuit tale peccatum constitui in defectu debitæ considerationis, ut nos posuimus : quia etiam inconsideratio est vitium contra prudentiam : ut habetur, eadem 2,2, quæst. 53, art. 4.

46. Respondetur cum Cajetano in præ- sotei senti art. 2, negligentiam possesumiduplici- ter: vel quatenus importat directum circa actum præcipiendi in qualibet materia :quo pacto existit in intellectu, ubi est præceptum; licet habeat ortum ex defectu prompta? voluntatis. Vel quatenus dicit defectum circa studium, quod est actus potentiæ appelitivæ, quo applicat cognoscitivas ad cognoscendum : existitque proinde talis negligentia in ipsa potentia appetitiva.Primo modo est inter vitia intellectus.et opponitur prudenliæ, seu solicitudini,quæ pertinetad ipsam prudentiam : ut habetur eadem 2, 2, qua?st. 47, art. 9 et quæst. 54, art. 2.Secundo vero modo proprie est vitium morale, et opponitur per defectum studiosilati, ut constat ex D. Thoma 2, 2, qua?st. 166, art. 2, in tertio argumento cum sua solutione. Et huic vitio negligentiæ, non autem illi priori tribuimus peccatum ignorantiæ, non atactuniab eo immediate elicitum, quia hic actus est simul cum vitio in potentia appetitive; sed magis ut actum imperatum vel materiam *circa quam:* sicut cognitio tribuitur studiosilati juxta dicta num. 24. Ad secundum respondetur, etiam inconsidera- iionem sumi dupliciter : vel ut dicit judicium inattentum et inconsideratum circa agibilia: et hoc modo numeratur inter peccata imprudenti». Vel ut dicit omissionem actus cognoscendi et discurrendi, quo scientia acquirenda est : et hoc modo pertinet ad prædictam negligentiam studiosiiali oppositam,constiluitque peccatum ignoranti».

-gtio Objicies secundo : credere ea, quæ fides docet, immediate est actus fidei : ergo illa ignorare,ac proinde non credere immediate opponitur ipsi fidei: non igitur erit peccatum negligentiæ contra studiositatem, sed infidelitatis contra fidem.

ûg* Respondetur, quod sicut ad actum fidei, qui *est credere,* non pertinet immediate scire, quæ credenda sunt : nam horum notitia supponitur : sed solum præbere assensum credibilibus, quorum adest notitia: ita ad peccatum infidelitatis immediate non pertinet credibilia ipsa ignorare; sed vel negare illis assensum discredendo, aut non credendo, quando præceptum obligat ; vel contrario errori assensum præbere : ignorare, autem prædicta credibilia quodammodo supponitur ad prædictum peccatum : atque adeo perlinere debet ad aliud vitium; neque est aliud, ad quod per se pertineat, nisi negligentia. Diximus *per se:* quia si prædicta ignorantia causa sit alicujus ex illis peccatis, quæ immediate opponuntur fidei, ut si ex eo quod aliquis ignoret credibilia, omittat credere quando tenetur,aut oppositum credat, talis ignorantia supra malitiam sui propriam induet malitiam peccati contra fidem, cujus est causa. Non tamen hoc peccatum licet sit in baptizatis,erit proprie et formaliter hæresis (quamvis possit ad eam reduci) quia ipsa ignorantia, præsertim si affectata non sit, tollit pertinaciam, quæ in hæresi formali necessario includitur : de quo videndus est Bannez, 2, 2, qua?st. 11, art. 2.

Kfal- 47. Ultima difficultas quaerit de ignorantia pravæ dispositionis, quæ esi error (et est sermo de actuali : habitualis enim non est peccatum, sed vitium, ut ex dictis constat). Prædictus ergo error actualis, nisi sit invincibilis, semper est formaliter peccatum: non solum quando est circa illa, quorum ignorantiam vel secundum se, vel ratione effectus *peccatum* diximus ; sed circa quacunque alia etiam pure speculativa. Quæ est sententia expresse D. Thomæ, ut infra videbimus, Cajetani supra quæst. 74 art. 5, Gregorii Mart, ibidem dub. 3 et aliorum. Ratio vero est : quia error quiconque semper est malum intellectus, et quid illi disconveniens : utpote repugnans naturali ejus inclinationi ad verum: ergo eo ipso quod sit voluntarius, nequit non habere rationem peccati.

Confirmatur : quia non minus repugnat rationi, quod homo intus judicet esse, quod non est ; aut non esse quod est, in quo error consistit, quam quod exterius proferat rem aliter esse quam concipit, in quo consistit mendacium : sed hoc in quacunque materia accidat, supposita ratione voluntarii, semper est peccatum, neque ullo fine quantumvis necessarissimo potest honestari : ergo idem dicendum est de prædicto errore.

Dices, etiam ignorantiam esse malum Objeciio. intellectus : et non ideo semper est peccatum, sed tunc solum quando ignorantur illa, qua? homo potest et tenetur scire: ergo similiter dicemus de errore.

Respondetur, majorem solum esse veram Solvitur, de ignorantia privativa, adeoque illorum, quæ scire tenemur : ignorantia vero pure negativa, seu illorum, quæ scire non tenemur , nullam importat rationem mali : quia malum non est negatio, sed privatio. Error autem quicunque sit , est prava dispositio intellectus, et quid ipsi disconveniens. Adde, in omni errore vincibili includi præsumplionem voluntatis: præsumptioenim est, quod homo determinate ferat judicium super iis, quæ vincibiliter ignorat : præsumptio autem nequii a peccatoexcusari.Quod recte explicuit D. Thom. d.t .wul quæst. 3 de mal. art. 7, ubi tradit totam hanc solutionem his verbis: *Error autem est approbare falsa pro veris : unde addit actum quendam super ignorantiam : potest enim esse ignorantia sine hoc, quodaliquisde ignotis sententiam ferat; et tunc ignorans est et non errans : sed quando jam falsam sententiam fert de his, qux nescit, tunc proprie dicitur errare : et quia peccatum in actu consistit, error manifeste habet rationem peccati: non enim est absque prxsumptione, quod aliquis de ignoratis sententiam ferat, et maxime in quibus periculum existit. Sed nescientia de*

M.-v *rationem culp.-r nec parnx habet : quod enim aliquis nesciat ea, gu.r ad ipsum non perlinent scire, vel guv non est natus scire, nec culpa nec perna est,* etc. Verum est tamen, errorem præcise speculativum, nisi tangat res fidei, non excedere culpam venialem, quia non opponitur charilati Dei vel proximi, neque ipsi, qui errat, grave nocumentum affert.

Se<l in<*ttires an ignorantia invincibilis, el ignorantia illorum, quæ scire non tenemur, esto non sit formaliter peccatum, saltem sil mala objective : sicut est omnis error etiam invincibilis : adeoque non liceat gaudere de tali ignorantia, vel desiderare : sicut non licet desiderare aliquem errorem, nec de illo gaudere/.Respondetur ignorantiam illorum, quæ scire tenemur, quantumvis invincibilem , esse objective malam: quia cum sit carentia scientiae debitæ. importat rationem privationis : neque aliter excusari potest a malitia formali, quam ratione involuntarii, et impotentiæ ad eam expellendam. Unde nec licet desiderare talem ignorantiam, etiam propter bonum finem, nec gaudere de illa. Ignorantia autem illorum, quæ scire non tenemur , quodammodo est mala objective : quodammodo vero non. Si enim sumatur ut medium ad aliquem finem honestum: sicut cum quis omittit scire aliqua, ut alia utiliora vel nobiliora addiscat, potest licite appeti : et ideo sic accepta jær modum medii, nihil objectivæ malitiæ involvit. Si vero sumatur ut appetenda propter se, et per modum finis, nequit licite desiderari : quia talis appetitus oriretur ex pravo affectu erga veritatem : atque adeoest mala objective. Quæ distinctio habet locum non modo in ipsa ignorantia, sed etiam in entibus positivis, quorum plura illicite appetuntur per modum finis ; licite autem per modum medii ad alium finem : ut videre est in omnibus indifferentibus.

DUBIUM III.

Utrum peccata, qux funt ex ignorantia vincibili, sint ejusdem speciei, atque essent scienter facta ?

Habemus præ manibus quæstionem communi licet calamo vexatam ; semper tamen in se difficilem : in qua docti et graves Theologi post diuturnam meditationem, repetitumque examen nec sibi nec aliis undequaque satisfacere valuerunt : sed nec labore nostro omnibus satisfactum futurum iri praesumimus: curabimus vero pro viribus veritati, claritatique consulere. Cujus gratia præter assuetum stylum præmillemus diversas sententias eum suis auctoribus et fundamentis: quæ etiam ante assertionem examinare curabimus ; quia aliquando hac via facilior patet aditus veræ decisioni.

§ I-

lari® *sententix, et earum fundamenta.*

49. Praemittunt hic fere omnes, qui rem discutiunt, communes distinctiones ignorantia?, quas supra memoravimus : videlicet quod alia est ignorantia juris, alia facti: alia juris naturalis, alia positivi : quædam aufert rationis usum, ut ebrietas, amentia, et somnus ; quædam solam notitiam juris vel facti, relicto subjecto sui compote, ut relinquit ea, quæ communiter *ignorantia* vocatur. Quo præmisso, unum est a quo neminem dissentientem reperimus : videlicet peccaita contra jus naturale, quæ fiunt ex ignorantia culpabili istius juris (et est sermo de peccatis, quæ ad extra consumantur, ut homicidium, fornicatio, furtum, et similia) manere in suis propriis speciebus, ac si fuissent scienter facta. Unde si quis occidat hominem, vincibiliter ignorans id esse peccatum, et prohibitum jure naturæ, sine dubio committit homicidium, et est proprie homicida. Cujus non omnes eandem rationem tradunt ; legitima vero constabit ex dicendis pro nostra assertione. Discriminantur autem in extendendo, vel restringendo prædictam doctrinam circa peccata, quæ ex ignorantia facti, aut juris tantum positivi committuntur.

Pria Quocirca acutissimus Cajetanus, qui hanc difficultatem variis in locis tractare coepit, et hac quæst. 76, art. 4, operosius absolvit, in ea est sententia, ut nullum ex prædictis peccatis sit per se in eadem specie, quam haberet scienter commissum : sed quæ fiunt ex ignorantia facti, ut cum vacans venationi sagittat hominem loco cervi, dicit spectare ad species peccatorum directe volitorum, puta venationis incautæ el periculosæ, a qua occisio illa causatur, et cujus dicit esse circunstantiam. Idem est de peccatis, quæ fiunt ex ignorantia auferente usum rationis, ut quæab ebriis commitlunlur.Quæ vero fiunt ex ignorantia juris positivi contra

Ira hoc jus, reponit in eisdem speciebas, ubi essent scienter facta, non per se, sed reductivo : imo de omnibus prædictis ait redire ad naturam suæ speciei, cujus essent, si scienter committerentur : in quo autem consistat hæc reditio, aut illa reductio, non declarat. Satis vero constat neutram apud illum efficere, ut talia peccata habeant cum proprietate illam speciem et essentiam, quam haberent extra ignorantiam commissa : quippe hoc est potissimum, quod excludere intendit toto illo discursu.

Ratio ita asserendi apud Cajetanum ea est : quia species peccati non sumitur nisi ab objecto per se intento, et per se volito a peccante : sed qui peccat ex ignorantia, non per se, sed per accidens tendit in objectum illius peccati : quæ enim cognita non sunt, nequeunt esse per se volita : ergo qui ita peccat, non committit peccatum ejusdem speciei, cujus esset scienter commissum. Confirmatque hanc rationem 2, 2, quaesi. 53, art. 2, exemplo illius, qui inducit mulierem ad fornicandum ; intendens non quidem spiritualem ejus ruinam, sed suæ libidini satisfacere. In hoc casu peccatum non sumit speciem a circunstantia scandali, neque est per se scandalum : quia talis circunstantia, nempe ruina spiritualis, non est per se intenta a peccante : sed remanet prædictum peccatum in specie solius fornicationis, quam tantummodo peccans intendit. Verum igitur erit illud principium, nempe quod objectum, aut circunstantia non dat speciem, nisi fuerint per se intenta a peccante, neque adeo expresse cognita. Cui principio haesit adeo Cajetanus, arbitratus esse D. Thomæ, ut in multis maluerit a communi via discedere, quam illius expositionem admittere. Cernens vero aperta inconvenientia inde sequi : ut quod fornicans in Ecclesia intendens suæ satisfacere libidini, et non injuriam loci sacri, non sit sacrilegus : respondet loco nuper citato (procul dubio ex humilitate potius, quam ex nescientia) libenter se futurum discipulum in ea difficultate : *quia docere* (inquit) *neque me neque alios novi.*

50. Porro ad ita existimandum ductus est testimonio D. Thomæ supra quæst. 72, art.1, ubi docet, peccatum non habere speciem secundum illud, quod est per accidens, vel secundum illud, quod est per se : ob idqae inordinationem privativam excludit ab ejus specificatione, quia per accidens se habet ad intentionem peccantis. Ibidemque art. 9, ait, circunstantias tunc dare peccato speciem, quando afferunt speciale motivum : et idc-o ex motivis prædictas species esse distinguendas. Quo modo etiam loquitur 2, 2, quæst. 148, art. 4, aliisque in locis. Motivum autem illud dicitur, quod per se intenditur a peccante. Sentit ergo non dare peccato speciem, quod non est per se intentum. Et idem voluisse videtur n. 1 hom. superius quæst. 1, art. 3 ad 3, dum ait, quod *motus non recipit speciem ab eo, quod est terminus per accidens ; sed solum ab eo, quod est terminus per se.* Et quæst, 20, art. 5 ait, quod si effectus sequutus ex peccato per accidens se habeat, non addit bonitatem, neque malitiam : quia judicium de rebus *non datur secundum illud, quod est per accidens, sed solum secundum illud, quod est per se.* Item 2, 2, quæst. 43, prt. 3, agens de scandalo distinguit illud in *per se,* et *per accidens:* et vocat *per accidens,* quod est præter intentionem : de quo subjungit non esse speciale peccatum, *quia quod est per accidens, non constituit speciem.* Eodem modo loquitur 3 p. quæst. 88, art. 4, agens de peccato ingratitudinis. Sed adhuc clarius id docuisse videtur eadem 2, 2, quæst. 59, art. 2, ubi sic ait : *Potest contingere, quod qui facit injustum, non est injustus, propter defectum comparationis operationis ad proprium objectum, qux quidem recipit speciem et nomen a per se objecto, non autem ab objecto per accidens. In his autem, qux sunt propter finem, per se dicitur aliquid, quod est intentum ; per accidens autem, quod est prxler intentionem. Et ideo si aliquis faciat aliquid, quod est injustum, non intendens injustum facere, puta cum hoc facit per ignorantiam, non existimans se injustum facere, tunc non facit injustum, per se et formaliter loquendo, sed solum per accidens, et quasi materialiter faciens id, quod est injustum : unde et talis operatio non denominatur injustificatio.* Atque adeo neque habet propriam speciem injustificationis : quo. nomine appellat D. Thom. peccatum injustitiæ. Ex his et similibus D. Thomæ loquutionibus fulciri videtur modus sentiendi Cajetani, quantum attinet ad peccata commissa ex culpabili ignorantia facti, vel juris positivi. Qualiter vero quæ ex ignorantia juris naturalis contra ipsum committuntur, habeant esse per se volita et intenta a peccante, declarat in præsenti non sine labore et obscuritate, cui subscribere videtur Medina in præsenti art. 4.

al. Secunda sententia ait, peccata exsecanda prædicta ignorantia commissa tunc esse

ejusdem speciei, atque fuissent scienter facta, quando peccans scienter dabat operam rei illicita? ; secus vero si dabat operam rei ex se licitæ. Exempla sunt, si quis volens fornicari, accedat ad illam, quam ignorat esse consanguineam, tale peccatum non modo est in specie fornicationis, sed etiam in specie incœstus : quia licet circanstantia incœstus fuerit vincibiliter ignorata ; ignorans tamen scienter dabat operam rei illicitæ, scilicet fornicationi. Si autem volens et credens rem habere cum propria uxore, accedat ad alienam loco ejus suppositam, hujusmodi peccatum non erit in specie fornicationis, sed in alia minas gravi, quam aliqui appellant omimonem *debitx diligenti.*:* quia ignorans non dabat scienter operam rei illicitæ, sed potius licitæ, sicut est accessus ad propriam uxorem. Similiter si quis volens et credens occidere laicum sibi inimicum, quæ est res illicita, occidat clericum, quem culpabiliter non cognoscit, erit hoc peccatum non solum in specie homicidii, sed etiam in specie sacrilegii. Si vero vacans venationi ex se licitæ, et putans occidere cervum, occidat hominem ibi latentem ; non est ibi species homicidii, sed alia, quam diximus *omissionis debits diligenti.**. Ita Castro lib. 2 de lege fjsîro. CoT"r' pœnali cap. 14, et Covarruvias relect. in caput *Alma mater* de sentent, excommunicat. 1 part, 10, num. 17.

finite Ratio illorum est : quia ex opere illicito ihefuu- Perseof ul *n pluribussequitur effectus praihmcD- vus, et ideo per se est volitus in tali opere : at ex opere licito solum sequitur par accidens, et in paucioribus, solumque hoc modo, scilicet per accidens, potest esse volitus in illo: quia ergo volitum perse, et non votitum per accidens dat speciem, fit ut in priori casu praedictus effectus eandem speciem tribuat, ac si non ignoraretur ; secus covar. jn posteriori. Quod confirmat Covarruvias ex cap. *In lectum* 44, quæst. 1, et 2, ubi dicitur : *maritus, in cujus lectum soror uxoris icit, eamque cognovit credens esse uxorem suam, agat poenitentiam, qu* sibi indicta fuerit, non tamen a legitimo uxoris conjugio separetur.* Ex qua decisione colligitur primo, illum maritum habuisse ignorantiam culpabilem : si enim fuisset inculpabilis, non juberetur agere prenitentiam. Deinde habetur quod non commisit peccatum incœstus : alias privaretur usu matrimonii et petione debiti. Si autem quæramus causam, ob quam a prædicto peccato fuerit excusatus, nulla alia invenietur, nisi quia dabat operam rei licitæ: credebat enim se ad uxorem accedere : ergo, etc. Sano constituendum esse discrimen inter dantem operam rei licitæ,et illicitæ quantum ad iniputabilitatem effectus pravi utrobiquesequuli, constatex D. Thoma supra quæst. 73, art. 8, non autem videtur hoc discrimen aliter quam ut modo declarandum.

52. Tertia sententia est, quam tenent ali- Teni* qui ex discipulis D. Thomæ: de quorum numero est Alvarez disp. 160, ubi conclus. 2 AlnI sic statuit: *Omnia peccata commissa ex ignorantia culpabili, sive illa sit juris, sive facti: sive juris naturalis, sive humani : sive auferant usum rationis, sive non, pertinent ad eandem speciem, ad quam pertinerent, si fierent ex certa scientia.* Deinde vero in 3 conclus, sic ait : *Peccata commissa ex ignorantia culpabili non sunt directe in illa specie, ad quam pertinerent, si essent commissa ex scientia, sed solum reductive.* Tribuitque utramqueassertionen Cano lib. 12 de locis, tau cap. 9, Alexandro 2, p. quæst. 129, memb. 9, Henrico quolib. 3, quæst. 26, Cordubæ lib. 2, quæst. 22, nec non Cajetano 2,2, z<sd quæst. 150, art. 4, dicens correxisse ibi ex parte sententiam, quam tenuit in praesenti. Et quidem prædictos Auctores, praeter Cajetanum, pro prima assertione esse, nemo inficiabitur : quod vero posteriori subscribant, minus est certum : subscribit autem Zumel in præsenti art. 4, disp. 1, conclus. 8, qui in anterioribus Cajetani sententiam ut probabilem defendit.Vidimus etiam perdoctum et gravem juniorem distinguentem in prædictis peccatis rationem peccati, et rationem culpæ, seu imputabilitatem : et quoad primam dicit absolute pertinere ad proprias species ; quoad secundam vero non nisi reductive, vel indirecte: neque ipse tamen, neque Alvarez, aut Zumel, declarant, in quo consistat iste modus reductionis ; aut quid appellent, *pertinere ad aliquam speciem indirecte.* Probant secundam partem (pro prima enim militat communis ratio, quam infra adducemus) quia de ratione peccati est, quod sit voluntarium, maxime vero quantum ad rationem culpæ et imputabilitatis : cum ergo prædicta peccata non sint voluntaria directe, sicut neque illorum objecta sunt directe volita, sed indirecte vel per accidens, nequeant directe pertinere ad species talium objectorum, sed tantum indirecte et reductive.

53. Quarta sententia distinguit inter pec- Q·® cata : nam quædam postulant specialem ' tù. et expressam voluntatis intentionem erga suum objectum : ut scandalum, inobedienlia, odium, el similia : præserlim quæ alias numerari solent inter circunslantias communes peccatorum : quædam vero eam intentionem non requirunt : ut homicidium, furtum, adulterium, et similia, quæ versantur circa materias speciales. Ait ergo hæc sententia, illa prima peccata, quoties ex ignorantia fiunt, non esse ejusdem speciei, atque fuissent scienter facta : hæc vero posteriora ex quacunque fiant ignorantia culpabili, pertinere simpliciter ad eandem speciem. Ita Curiel in præsenti art. 4, circa ultimam conclusionem, Azor lib. 1 instit. moral, cap. 14, quæst. G, et sequentibus. Vasquez hac 1, 2, disp. 101, cap. 5 et 6, (qui sub primo membro comprehendit omnia illa peccata, quæ interius consummantur : atque adeo morosas delectationes, et omnes alios affectus inefficaces. Sed hoc jam superius fuit a nobis exclusum disp. 11, dub. 1). Ducuntur prædicti auctores quantum ad primum (nam secundum inferius a nobis est probandum) quia specialis intentio circa aliquod objectum non potest esse sine speciali et expressa notitia talis objecti : ergo neque species peccati ; quæ dependet ex tali intentione : ignoto igitur objecto non erit prædicta species.

' 'sa. Demum quinta sententia absolute sine ulla distinctione vel limitatione affirmat, omnia peccata commissa ex ignorantia culpabili sive *facti* sive *juris cujuscunque* simpliciter esse ejusdem speciei, atque fuissent Sinr. scienter facta. Hanc tuentur Navarrus cap. W *Consideret* de poenitent. dist. 5, Suarez tom. in 3 partem, disp. 22, sect. 4, noster Cor- *jbn.* nejo supra quæst. 18, disp. ult. a num. 8, ξ"P· Montes, quæst. 73, art 8, disp. 5, quæst. ali?.' sua 9, Gregorius Mart, in præsenti art. 4, dub. 1, Araujo dub. 7, Valentia quæst. G, ... punct. 3, Salas disp. 8, sect. 9, Sayrus in Clavi reg. lib. 2, cap. 9, a num. 38. Thomas Sanch. lib. 1 sum.cap. 17, num. 15,rejiciens expresse distinctionem et limitationem, quam praecedens sententia adhibuit. Ut igitur in tanta sententiarum diversitate legitimam eligamus, prius illarum fundamenta examinanda sunt, et quæ veritati obnituntur, radicitus evertenda.

§ II.

Examinatur prima opinio, et ejus fundamentum.

54. Potissimum, quod in hac difficultate examen postulat, est illud Cajetani principium : videlicet objectum vel circunstantiam, a quibus peccatum sumit speciem, debere esse directe et per se volita, seu intenta, atque adeo cognita expresse et formaliter. Ex hoc namque principio ortum ducunt omnes limitationes, quas priores quatuor sententiae adhibent : sicut ex opposito universalitas, quam statuit ultima. Porro prædictum principium, ut sonat, W?· universalilerque acceptum, firmum non prïîuæ esse, neque ad mentem D. Thomæ, constat scv"^n' *ex* eodem in 4, dist. 16, quæst. 3, art. 2, quæstiuncul. 3, ubi examinans qualiter circunstantia det peccato speciem, refert et impugnat modum dicendi aliquorum innixum illi principio, his verbis : *(juidaml>-Tt]Oin dicunt, quod hoc accidit* (nempe quod circunslanlia det propriam speciem) *in quantum circunstantix accipiuntur ut fines voluntatis: quia a fine actus moralis accipit speciem. Sed hoc non videtur sufficienter dictum : quia aliquando variatur species peccati sine hoc, quod intentio feratur ad circunstantiam illam: sicut fur ita libenter accipit vas aureum non sacratum, sicut sacratum : et tamen in aliam speciem peccatum mutatur, scilicet de furto simplici in sacrilegio,* etc: Idem docet quæst. 2 de mal. art. 6, ubi eandem versat difficultatem : nam cum opposuissetsextum argumentum ad probandum, prædictam circunstantiam rei sacræ non dare furto ejusdem rei speciem sacrilegii, quia non est per se intenta, neque voluntas super eam fertur, sed solum super rem ipsam, puta aurum, respondet, *Ad sextum dicendum, quod licet principaliter voluntas furantis non feratur ad rem sacram, sed ad aurum ; fertur tamen super rem sacram ex consequenti: magis enim vult rem sacram accipere, quam auro carere.* Ecce qualiter ut aliqua circunstantiadet peccato propriam speciem, non requiritur apud D. Thomam, quod sit volita principaliter, aut per modum finis, atque adeo quod sit directe et per se intenta, sed sufficit volitum esse ex consequenti, indirecte, et secundario : quo pacto etiam objecta et circunstantiæ, quæ culpabiliter ignorantur, habent esse volita : ut infra magis declarabimus.

Ne autem prædicta doctrina testimonio

ex summa Theologia* destituta videatur, expendemus quod habet D, Thom. in praesenti art. 3 ad 2, ubi in hunc modum objecerat. Quod fit per ignorantiam, per accidens se habet ad actum voluntatis : quod vero est per accidens non dat speciem ; ergo quod ita fit, excusatur omnino a ρ.-ηχχυ,Iἳοηο peccati. En ipsissimum Cajetani fundamentum. Respondet vero : .!</ secundum *dicendum,* «pioJ *in quantum remanet in ignorante de voluntario, in tantum remanet de intentione peccati: et secundum hoc non erit per accidens peccatum.*

Ubi primo expendendum est, hunc fuisse potissimum locum, ut peccato ex ignorantia commisso negaretur propria species, reducereturque ad aliam : ad id quippe cogebat argumentum, si recte concluderet : cum ergo I). Thom. alia via solutionem dictaverit,nolueritque negare talem speciem, sequitur plane non fore denegandam. Deinde dum ait : *in quantum remanet in ignorante de voluntario, in tantum remanet de intentione peccati : et secundum hoc non erit per accidens adpeccatum,* aperte ostendit non plus requ iri de ratione intenti ad peccati specificationem, quam rationem voluntarii convenientem iis, quæ vincibiliter ignorantur : siquidem et loquitur de hujusmodi ignorante in propriis terminis : et ait salvari in eis peccati intentionem, in quantum voluntarii ratio salvatur : et hanc rationem voluntarii et intenti, prout ibi salvatur, esse per se respectu peccati, quantum ad ejus specificationem exigitur : et denique hac via solvit argumentum, quod ex defectu intentionis intendebat negari peccati speciem. Quæ omnia ruerent, si prædictum voluntarium, quod cum ignorantia compatitur, quodque solum est indirectum et inlerpretalivum, ad specificationem peccati non sufficeret. Sane D. Thomam loqui non de qualibet materia, sed de illa, quæ dat speciem, fatetur Cajetanus convictus argumento : quo etiam convinci debuisset, sermonem esse in propriis terminis ignorantiæ. Vel certe non satis deprehendimus, qualiter hunc locum doctrinæ suæ conciliet.

.Alia gBaUo. 55. Deinde impugnari potest illud principium ex discrimine, quod omnium fere Theologorum communis et vera existimatio constituit inter illa, quæ vocantur *circunstantiæ communes:* quia in pluribus peccatis includuntur, et ea veluti transcendunt tanquam generales conditiones : ut inobedientia, contemptus, ingratitudo, el odium Dei includuntur in quolibet peccato mortali, odium proximi in omni peccato contra ipsum ; scandalum in omnibus, quæ coram aliis fiunt ; et sic nonnulla alia : et inter illa, quæ sunt circunstantiæ speciales, et proprie dicta* determinata* ad specialem materiam : ut particularis finis, particularis elfectus, particularis conditio, vel status personæ, et cæteræ, quæ ad numerum septenarium reducuntur, continenturque in illo versiculo: *Quis, Quid, Ubi, Quibusauxi-His, Cur, Quomodo, Quando,* l'rædiclum vero discrimen in eo consistit, quod ills priores circunstantiæ non tribuunt propriam, et peculiarem speciem; nisi sint directe volita*, et intenta* : et ita licet quicunque peccat, faciat re ipsa contra præceptum, et contemnat illud, non ideo committit speciale peccatum inobedientiæ, vel contemptus ; nisi id faciat ex intentione et animo præceptum violandi, el contemnendi : et qui peccat coram aliis, licet eo ipso præbeal illis occasionem spiritualis ruinæ, quæ est circunstantia scandali ; non committit speciale scandali peccatum, nisi talis ruina fuerit directe et per se intenta. Cæterum circunstantiæ speciales et proprie dictæ prædictam intentionem non requirunt ; sed sufficit quomodolibet volitas esse a peccante, ut tribuat unaquaeque propriam speciem malitiæ. Unde si quis accedat ad alterius conjugem, licet non intendat facere injuriam marito, sed solum suæ libidini satisfacere ; imo et si habeat expressam nolitionem prædictæ injuria*; talis actio non solum habet speciem fornicationis ex objecto per se intento, sed etiam adulterii, et injuslitiæ ex prædicta injuria per se non'intenla. De quo, saltem quando fit ex certa scientia, neque Cajetanus, neque aliquis Theologorum unquam dubitavit. Hoc autem discrimen omnino tollitur per illud principium sine limitatione acceptum, ut sumitur a Cajetano : ergo vel sustinendum non est, vel debet ad sanum sensum restringi et limitari.

Confirmatur : nam qui scienter occideret cati· hominem, intendens solum occidere cor- 13111 vum (puta quia volens istum occidere, emittit sagittam, non admonens illum ibidem existentem, atque adeo prævidens accidendum utrumque) apud neminem excusabitur a peccato homicidii : et si occisus fuisset pater, a peccato parricidii : et si clericus, a peccato sacrilegii ?Sicuteliam nemo ab hoc peccato excusabit judicem, qui latronem in Ecclesia suspenderet, aut furem, quirem ibi custoditam furaretur, aut illum qui in eo loco

loco fornicaretur, quamvis nullus eorum intenderet injuriam loci sacri ; sed potius hæc illis displiceret : atqui in omnibus istis casibus circunstantia homicidii, parricidii, aut sacrilegii non est per se intenta, imo polest esse expresse noli ta : ergo non exigitur talis intentio, ut prædicta circunstantia, etaliæ similes tribuant suas proprias species. Cujus confirmationis efficaciam cernens Cajetanus, et quod nulla evasione posset infirmari, maluit eam insolutam relinquere, quam adeo apertam etcommunem veritatem negare : ut vidimus loco cit. ex 2, 2, quæst. 53, art. 2.

tefir· Confirmatur tandem ex iis, quæ cernimus in peccatis omissionis. Etenim cum ilu. quis omittit, v. g. sacrum in die festivo propter ludum, nihil aliud expresse volens, quam ipsam ludi delectationem, vel lucrum : hujusmodi peccatum vere sumit speciem ab omissione, et est idem peccatum cum illa contra virtutem religionis, quæ praecipit sacrum : ut omnes fatentur : et tamen prædicta omissio neque est formaliter intenta ; sed solum indirecte et interpretative : ergo non omne, a quo peccatum sumit speciem, debet esse prædicto modo intentum.

ı Busto. 56. Dices, in omnibus, quæ adduximus, adesse formalem objecti aut circunstantiæ cognitionem : et ratione hujus posse peccatum ab illis specificari. Sed hoc facile re-
Befetli- ilidani-tellitur animadvertendo (id quod est per se
''0Lc.r notum) nempe quod objectum aut circunstantia non tribuunt malitiam humanis actibus, aut eos specificant, in quantum sunt cognita ; sed in quantum sunt volita : cognitio vero præreqairitur solum utconditio applicans, et præsentans voluntati tale objectum vel circunstantiam, ut ea libere appetat, quatenus nihil volitum, quin prænon pleniorem exigere cognitionem, quam sit ipsa volitio : gradiuntur enim pari passu intellectus, et voluntas : et ideo sicut quod est formaliter volitum, debet esse formaliter cognitum, nec sine cognitione formali alicujus stat formalis ejus vol ilio : ita quod solum est volitum virtualiier aut interpretative, non requiritamplioremcognitionem, quam interpretativam etvirtualem: si quae vero major ibi reperialur, ut si sit cognitum formaliter, talis cognitio quantum ad hujusmodi excessam omnino de materiali se habet ad volitionem : quippe non amplius, non strictius, expressius, aut directius est volitum prædictum objectum cum ea formali cognitione, quam esset cum sola virtual!.

Ex his refellitur proposita evasio : quia objectum vel circunstantia solum habent conferre malitiam actibus, in quantum volita sunt, seu ratione volitionis terminate ad illa; quicquid sit de cognitione :si ergo cum sola volitione virtuali, et interpretativa, existente formali cognitione, tribuunt malitiæ speciem, non secus quam si essent volita formaliter : eodem modo tribuent illam ex vi ejusdem virtualis volitionis, quamvis desit formalis cognitio, adsitque dumtaxat virtualis. Ad hæc : objectum, aut circunstantiæ non tribuunt perse malitiam quia sunt cognita ; sed præcise quia sunt volita, ut vidimus : ergo non quia sint magis vel aliter cognita, majorem vel aliam tribuent malitiam, quandiu non sunt aliter volita : sicut enim *simpliciter ad simpliciter* : ita *magis ad magis:* at circunstantiæ et objecta, de quibus loquimur, eodem modo et non aliter sunt volita, existente cognitione formali, atque essent cum sola virtuali : utrobique enim tantum sunt volita virtualiter seu interpretative : eandem igitur, eodemque omnino modo debent utrobique speciem malitiæ conferre.

Habemus ergo comprobatum, quod assumpsimus : nempe illud principium,quod *omne dans peccato speciem, debet esse per se volitum, et intentum a peccante,* si intelligatur universaliter, et de intentione sive volitione directe et primario ad illud terminata, adeoque formali et expressa, nec menti D. Thomæ, nec veritati congruere. Secus vero si restringatur ad circunsiantias illas communes, et ad certa quædam peccata, ut num. præccd. vidimus : vel si exponatur de intentione seu volitione saltem secundaria, indirecta, aut virtuali : utstatim magis declarabimus. Habemus rursus,

tribuunt media cognitione : e contra vero quantumvis cognita essent, si nullo modo fuissent volita, nullatenus illam conferrent: quia sicut non ex eo peccamus circa aliquod objectum, quia illud cognoscimus ; sed quia cognitum volumus et appetimus : ita objectum ipsum non in quantum cognitum, sed in quantum volitum et appetitum dat malitiam : tota ergo ratio ut cognitio ad id sit necessaria, estnecessitas volitionis: adeoque non in illam ; sed in hanc dumtaxat debet refundi, et in ea fundari. Deinde nota, volitionem alicujus objecti velcircunstantiæ

quod quia formalis et expressa cognitio alicujus objecti vel circunstantiæ eatenus posset esse necessaria, ut inde peccatum sumeret speciem,quatenus ad id esset necessaria, expressa et formalis intentio, exclusa necessitate hujusmodi intentionis, sicut exclusimus, consequenter excluditur necessitas prædictæ cognitionis. El denique habemus, ignorantiam vincibilem alicujus objecti, vel circunstantiæ particularis, quæ solum aufert formalem et expressam eorum cognitionem, adeoque directam et formalem volitionem ; relinquit autem indirectam et virtualem, minime obesse specificationi peccati a prædicto objecto vel circunstantia : ut sequenti § magis declarabitur.

Exwm- ilir LOCUS primos. DTlx>!n·

57, Nunc occurrendum est testimoniis D. Thomæ. quæ principio illi ut a Cajetano intellecto suffragari videbantur. Primum autem ex quæst. 72, hujus 1, 2,exposuimus ibidem in commentario illius primi articuli : ex cujus doctrina satis constat, quod cum D. Thom. ait, peccatum non consequi speciem secundum illa, quæ sunt per accidens ; sed secundum ea, quæ sunt per se, loquitur de rationibus specificatis, seu specificandis, in ipso peccato repertis ; non vero de specificativis, ad quæ terminatur, uti sunt objectum, et circunstantiæ, de quibus nunc loquimur : contra quæ nullum potest inde sumi argumentum. Addidimus vero, et nunc quoque addimus, quod etiam si loqueretur de prædictis specificativis, et in iis requireret, ut essent per se volita, seu intenta: deberet exponi de intento et volito per se primario, vel secundario; seu principaliter vel ex consequenti : ut exposuit idem S. Doctor in testimonio, quod adduximus ex quæst. 2 de mal. art. 6. Hoc autem modo, nempe vel primario, vel secundario, sive ex consequenti, omne illud potest dici *intentum per se,* quod vel est objectum primarium actus voluntatis, vel circunstantia ex parte ejusdem objecti se tenens, in quam proinde tendit voluntas per talem actum : sive tendat formaliter et expresse : sive solum virtualiter et interpretative : et hujusmodi se habent circunstantiæ, de quibus loquimur, quamvis non expresse cognoscantur.

Pro quo nota, quod denominatio *intenti* potest sumi vel ab actu, qui stricte dicitur *intentio,* terminaturque immediate solum ad finem : vel potest sumi a quolibet actu voluntatis, qui sit prosequutionis : quatenus dum per omnem talem actum voluntas tendit in aliquid, omne illud, in quod tendit. quodque illi e regione volendum objicitur, potest dici *intentum:* sive sit finis, sive medium : sive expresso et immediate attingatur, sive mediate et implicito. Si quando ergo D. Thom. dicat, illud, quod dat peccato speciem, debere esse intentum a voluntate : sufficienter exponitur hoc posteriori modo : quo pacto nihil est aliud esse per se intentum, quam esso per se volitum: et sicut esse /m*/· λ· *votitum* recte distinguitur in *per se primo,* et *per se secundo: sic* etiam esse per se *intentum* in hac acceptione. Imo el in alia priori, secundum quam sumitur ab actu intentionis, distinguitur eodem modo a Cajetano citata quæst. 72, art. 9. Sub ratione autem per se secundo intenti, ut est idem ac per se secundo volitum, recte includuntur omnes circunslantiæ, quæ ex parte objecti se tenent, etiam si solum implicite et virtualiter cognoscantur, et amentur : sicut cognoscuntur, et amantur, quando ignorantur vincibiliter. Tantumque a prædicta ralione excluduntur, quæ invincibiliter ignorantur : et ideo nullo modo sunt volita : et quæ comparantur ad voluntatem non ex parte objecti, in quod tendit : sed potius ex parte termini, a quo recedit, sicut est aversio privativa.

Adde, quod etiam si *intentum* sumatur in priori acceptione, poterunt quodammodo dici *intenta* omnia, quæ diximus : quatenus ad omnia illa extenditur efficacia actus intentionis, vel formaliter intendendo ea ut finem, vel imperando actum electionis,per quem ad finem intentum eligantur, vel præeligendo incidere in ipso potius quam deserere prædictum finem : quolibet enim ex istis modis virtus prædictæ intentionis ad illa pertingat, verificabitur, quod non se habent ad eam omnino per accidens, sed sub ipsa, et virtute ejus comprehenduntur, atque adeo quod vere sunt de intentione agentis, seu non omnino præter illam : quod et nihil amplius D. Thom. alicubi asseveravit. Hæc diximus non tam pro illo primo testimonio ex quæst. 72, cui faciliorem tradidimus jam solutionem; sed pro aliis, si invenianlur, quæ hac doctrina indigeant.

58. Ad secundum, quod additur de cir-^P®' cunstantiis afferentibus proprium moti-cua!^ vum, respondetur cum nostro Cornejo ubi supra, D. Thomam nomine *motivi* non intelligere solum finem *cujus gratia,* qui directe intenditur a peccante, et movet de facto, sed quicquid se habet ex parte objecti, et affert ex se propriam et specialem disconvenientiam ad rationem, qualitercunque sit

sit volitum : quia co ipso malitia, quam tribuet, ratione talis disconvenienti» efficiet aliquam peculiarem speciem in illo peccato. Potestque juvari solutio doctrina D. Thomæquæst. 2 de mal. art. 6 ad 2 et ad 9, ubi ait non requiri ad hoc ut circunstantia det speciem malitiæ, quodipsade facto sitfinis vel objectum peccati; cui tribuit eam speciem, ac proinde quod sit de facto ratio motiva ; sed sufficere, quod ex tali circunstantia resultet in objecto aliqua specialis conditio respective ad rationem : sicut resultat, quoties affert ex se prædictam disconvenientiam. Lbi etiam insinuat satis esse, ut circunstantia aliqua mutet speciem, quod possit esse objectum et motivum respectu alterius actus, qui ad illam directe et immediate terminetur: quamvis id non habeat respectu illius, cujus est circunstantia.

lertios. Ad tertium ex quæst. 1, hujus 1, 2 respondetur ibi esse sermonem determinoomnino per accidens se habente respectu speciei : sicut fines morales se habent ad speciem physicam actus humani : de hujusmodi enim finibus loquitur respectu prædictæ speciei. Circunstantiæ autem, de quibus agimus, non per accidens se habent ad speciem malitiæ, quam ab eis peccatum desumit ; sed per se cum illa conferuntur tanquam proprius ejus terminus et mensura. Et licet actus voluntatis, qua ratione est volitio, exercetque hoc munus, secundario illas attingat ; in quantum tamen est moralis, primario eas respicit. Itaque aliud est an circunstantia vincibiliter ignorata, sit volita secundario ; aliud vero an species malitiæ desumpta ex tali circunstantiasecundario eam respiciat ? Primum est verum : quia volitio sub hoc munere prius respicit objectum expresse cognitum, et non nisi ex consequenti talem circunstanliam. Secundum autem est falsum : quia habitudo moralis, in qua illa species malitiæ consistit (non enim consistit in ipsa entitate volitionis, sed est modus superadditus, ut suo loco ostendimus) primario ad ipsam circunstanliam terminatur: imo nihil aliud quam eam respicit.

Qnrttts. 59. Ad quartum ex quæst. 20, respondetur, effectum illum per accidens sequutum ideo nihil addere malitiæ, quia nullo modo fuit prævisus, sed invincibiliter ignoratus, et sic nullo modo fuit volilus: circunstantiæ vero, quæ culpabiliter ignorantur, supponuntur aliquo modo prævisæ, quantum sufficiat ut sint volitæ interpretative et virtualiter : atque adeo non est simile.

Wjwti0 Dices : non magis supponitur prævisus effectus, qui ibi appellatur per *se,* quam qui appellatur *effectusper accidens :* et tamen de illo docet D. Thom. quod auget malitiam : ergo quod iste non augeat, aliunde debet provenire, et non ex defectu cognitionis, vel volitionis. Respondetur, neque effectum per Diluitor, se sequutum, qui nullo modo fuit prævisus, dare vel augere secundum se malitiam : dicitur tamen malitia actus augeri ex tali effectu arguitive, et a posteriori : quia quanto ex aliquo actu sequitur per se deterior effectus, ostenditur, ipsum actum non ratione effectus, sed ratione sui esse pejorem. Vide superius disp. 10, num. 162 ubi hoc magis explicuimus.

Ad quintum ex 2, 2, quæst. 43, et 3, p. Espij- quæst. 88, patet ex supra dictis : nam ibi caetera loquitur D. Thom. de peccatis scandali, etplj^ ingratitudinis : in quibus sicut in quibusdam aliis illud est speciale, ut nisi eorum ratio objectiva fuerit expresse volita ; non tribuat speciem. Velle autem ad cætera peccata hoc extendere, esset omnia confundere.

Ad ultimum ex quæst. 59 ejusdem 2, 2, respondetur, D. Thoriiam loqui de illis, quæ ignorantur invincibiliter : atque adeo nullo modo sunt volita : hacque ratione dicantur per accidens et præter intentionem quia nullatenus hujus virtus ad illa se extendit : sicut se extenderet, si essent volita saltem indirecte et virtualiter, sieufea, quæ vincibiliter ignorantur. Ex quibus omnibus liquet, primam sententiam falso niti fundamento : adeoque quantum est ex hac parte sustinendam non esse. Quæ non minus displicet propter confirmationem desumptam ex circunstantia scandali : ex qua potius deberet sumi disparitas ad alia peccata, in quibus non exigitur ea specialis, et expressa intentio, quæ requiritur ad scandalum : unde velle omnia pacificare, erit omnia confundere : ut dicebamus.

§ m.

Tres alix sententix cum suis fundamentis discutiuntur.

60. Secunda sententia, qua ratione distinguit inter dantem operam rei licitæ, vel illicitæ, etiam est falsa, etjam communiter deseritur. Tum quia ex opere alias licito potest eodem modo sequi per se, vel per accidens effectus pravus, sicut ex opere illicito : non enim minus aut magis per se sequitur occisio hominis in sylva latentis, si saecularis, cui licita est venatio, sagittet il-

Inm, putans esse cervum, quam si sagittet Religiosus, cui venatio est illicita : ergo non magis debet huic, quam illi talis effectus imputari ac homicidium. Tum etiam CMiur qnia re bene inspecta, eodem modo attin-Ibiü" S'lur a voluntate effectus pravus, qui sequitur ex re licita, et qui sequitur ex re illicita, supposito quod uterque vincibiliter tantum ignoretur : neuter enim est volitas directe et formaliter: quia hic modus volitionis non compatitur cum ignorantia: sed indirecte, et virtualiter, seu interpretative, quatenus adest obligatio et potestas cavendi illum, et non cavetur : quæ sane obligatio eodem modo utrobique urget : ergo eodem modo debet ulerque conferre, vel non conferre propriam speciem malitiæ.Quare dum dicitur *effectum per se sequutum esse colitum per se: et per accidens sequutum esse colitum per accidens,* si pro hoc assignetur inter utriusque volitionem discrimen, non est sustinendum : quia talis volitio non tam innititur modo, sine perseitati illationis ex causa, quam potentiæ et obligationi illum praecavendi : cumque hæc potentia et obligatio aequalis sit respectu utriusque, aequaliter uterque censendas est volitas. Et quidem si loquamur de volito per se primo et directe, neutri hoc convenit; si autem de volito indirecte et secundario, convenit per se utrique. Similiter uterque dici poterit *volitus per accidens,* si ly *per accidens* sit idem ac *non ratione sui, neque per se primo ;* neuter vero, si ly *per accidens* denotet habere se de materiali, et concomitanter ad volitionem. adeoque non cadere sub illa : sicut se habent ea, quae ignorantur invincibiliter.

61. Denique quod dicitur in hac sententia, scilicet peccatum ejus, qui dabat operam rei licitae, v. g. homicidium sequutum per culpabilem ignorantiam ex venatione alias licita, esse in specie omissionis considerandi, impugnatur facile : quia talis omissio non est mala, nisi propter homicidium subsequutum : ergo potius ipsa omissio trahenda est ad speciem homicidii,quam e converso. Patet : nam sicut cum actus positivus, v. g. ludus, solum est malus, quia est causa omissionis secundum se malae, puta omissionis Sacri debiti, ipse actus trahitur ad speciem omissionis, et constituit cum illa unicum peccatum contra praeceptum audiendi Sacrum: ita e converso quolies omissio considerandi, vel quaevis alia solum est mala propter effectum ex illa sequtiuhim, qui secundum se est malus, ipsa omissio trahi debet ad speciem ejusdem effectus ; non effectus ad speciem omissionis.

Ad confirmationem ex cap. *In lectum,* -ll,s respondetur cum Curiel, maritum illum habuisse ignorantiam invincibilem, sicut habuit Jacob in accessu ad I.iain pro Rnehele suppositam : et ideo omnino fuisse immanem a peccato incœstus. Quod non obscure colligitur ex eodem cap. *In lectum,* ubi dicitur : Si *ipse* (id est maritus|)per *securitatem veram probaverit, quod inscius fecerit,* etc. ignorantia enim per veram securitatem probata, jure praesumitur invincibilis. Nec refert, quod jubeatur agere poenitentiam, quæsibi indicta fuerit: quia talis poenitentia non imponitur propter culpam; sed ad majorem in posterum cautelam, ul habet glossa ; et ne ecclesiastica disciplina deseratur : ut in simili habetur capite *Excommunicatorum* 23, quæst. 1 et aliis, quæ prædicta glossa adducit. Vel dici potest prædictam pcenilentiam imponi: quia præsumitur in ea ignorantia aliqua culpa ; venialis tamen et levissima, ratione cujus fuit secundum quid vincibilis : quia tamen mansit invincibilis simpliciter juxta distinctionem, quam dub. 1 num. 6 inter alia statuimus, absolute excusavit illum maritum a peccato incœstus.et a pœnis pro eo in jure statutis. Neque obest, quod juxta hanc solutionem fuerit ibi sicut in ignorantia, ita in incoestu malitia venialis: quia hæc non sufficit, ut illud peccatum absolute et simpliciter *incœstus* appelletur: sed solum secundum quid : et multo minus ut sub pœnis a jure pro incœstuosis statutis comprehendatur: quippe non statuuntur nisi pro illo, quod est culpa mortalis, atqueadeo absolute et simpliciter incœstus. Ad illud,quo dicebatur, D. Thomam assignasse discrimen inter dantem operam rei licitae, vel illicitæ.ut isti,et non illi imputetur effectus, dicemus, intra.

62. Tertiam sententiam quantum ad secundam assertionem, priori supposita, non salis construimus : quia non videntur inter se cohaerere, et quod peccata facta ex ignorantia culpabili sint in ejusdem speciebus, ubi essent scienter commissa, ut ait prima assertio : et quod solum pertineant ad praedictas species indirecte et reductive, ut dicitur in secunda. Aut enim hæc reductio tollit a praedictis peccatis verum el essentialem conceptum illius speciei, ad quam reduci QuSi ti»

reduci dicuntur; aut non tollit, sol salvatur in illis cum veritate et proprietate talis conceptus, el ejus prædicata qtiidditaliya ? Si lioc secundum dixeris, non jam reduclive, sed directe et per so erunt in prædicta specie : quippe nihil aliud est esse per se in aliqua specie, quam habere cum veritate et proprietate conceptum quidditativum, et prædicata talis speciei. Si voro dicatur primum, assignanda erit alia species, cujus habeant prædicata et conceptum : ad quam proinde pertinebunt per se et directe potius quamadaliam reducantur. Quod si dixeris, nullius speciei sortiri proprium conceptum, sed habere se dumtaxat ut circunstantias aggravantes aliam speciem, coincide! hæc tertia sententia cum prima, quam satis impugnavimus.

Expleatur hoc animadvertendo, omne illud, quod iy aliquo genere affert naturam integram et completam, constituere perse aliquam speciem illius generis: quia species nihil est aliud, quam natura in suo genere completa : illa vero ad speciem reduci dicuntur, quæ sunt aliquid incompletum, ordinantum proinde ad complendam aliam naturam : et ideo quia non sufficiunt constituere per se propriam speciem, reducuntur ad speciem sive naturam illam,ad quam ordinantur. Sicut punctum reducitur ad speciem lineae,quia est aliquid incompletum ipsiuslineæ,ordinalurque ad eam integrandam : et circunstantiæ aggravantes intra eandem speciem reducuntur ad speciem, quam aggravant, quia solum sunt quoddam *magis* talis speciei. Cum ergo peccatum commissum ex ignorantia culpabili vere in suo genere sit completum, habens quicquid est de ratione quidditativa, nec sit pars, ex qua aliud integretur, aut circunstantia, ex qua solum augetur, immerito dicitur ad speciem reduci, et non directe ac per se in ea constitui.

63. Forte qui ita loquuntur, non negant praedictis peccatis veram et integram malitiam suæ speciei dicuntur tamen pertinere ad eam reductive : quia cum sint voluntaria indirecte, non sunt ita perfecte in tali specie, neque habent adeo plenam malifiam, ac si fuissent scienter facta, et voluntaria directe : ut si diceremus, puerum reduci ad speciem hominis, quia in ea specie non est ita perfectus, sicut vir. In quo sensu videtur exponere prædictam sententiam Gregorius Mart. dub. cit. \erum licet hoc *non* tam ad rem, quam ad modum loquendi pertineat; facile tamen convincitur ex eodem exemplo, non esse ita loquendum. Ex eo enim quod puer non sil ita perfectus homo, sicut vir, nemo cum proprietate loque.is dicet, puerum reductive, et non per se absolute et simpliciter esse in specie hominis : ergo quod homicidium v. g. commissum ex ignorantia culpabili nen habeat ita plenam malitiam, atque haberet scienter commissum, non est sufficiens ratio, ut excludatur a per se stantibus in specie homicidii, el solum reductive ad illam pertinere dicatur. Et ratio est eadem utrobique : nam sicul tota illa perfectio, qua puer a viro superatur, non perlinet ad conceptum specificum hominis, el ideo non tollit quominus talis species cum eadem veritate et proprietate sit in uno atque in altero : ita excessus ille malitiæ, quo homicidium scienter commissum superateomraissura ex ignorantia, non pertinet ad rationem specificam homicidii, quæ attenditur secundum objectum; sed ad rationem individualem, ad quam pertinet esse magis vel minus, sic vel aliter voluntarium : atque adeo impedire non debet, quominus ipsa species æque per se et directe in unoquoque inveniatur, et de eo prædicetur. Adde: quod si hæcipsa peccata, quæ ex ignorantia committuntur, scienter committerentur, nemo ambigeret ea in suis propriis speciebus directe collocare; et tamen etiam in illo casu possent non esse volita directe, sed solum indirecte et interpretative : quatenus peccans teneretur vitare illa, et non vitaret : ergo quod propter ignorantiam sint volita isto modo, non impediet quominus directe et per se ad easdem species pertineant.

Per quod patet ad fundamentum hujus tertiæsenteutiæ : nam ratio voluntarii ad peccatum solum se habet præsuppositive, et tamquam res alterius generis : voluntarium enim pertinet ad ordinem *physicum,* peccatum autem ad ordinem moralem: unde neque eisdem differentiis dividuntur, neque in suis denominationibus adæquantur. Et quamvis omne peccatum debeat esse voluntarium, et, si sit mortale, debeat esse voluntarium simpliciter : intra genus tamen hujus voluntarii quilibet modus sufficit ad fundandum simpliciter tale peccatum : neque oportet ut eo modo sit peccatum, quo fuerit voluntarium ; sederit peccatum proprie, formaliter, directe et in se, quamvis voluntarium sit solum virtualiter, indirecte, aut in causa : ut disp. 5, supra explicuimus. Adde, quod *directum et indirectum* res-

peclu voluntarii sunt differenti® per se et essentiales : et ideo esse voluntarium indirecte, non tollit esse voluntarium simpliciter : respectu vero peccati non sunt differentia?, sed directum supponit pro eo quod est tale simpliciter; indirectum veroestadditum diminuens, et denotat in eo,cui applicatur, esse seeunduniqtiid: unde quia ad peccatum simpliciter dictum sufficit voluntarium simpliciter, sub quacumque sui differentia, ideo esse indirecte voluntariam non obest peccato simpliciter dicto : obessel autem esse indirecte peccatum, vel in peccati specie. Adde secundo prædictum argumentum procedere eodem modo in aliis peccatis extra ignorantiam commissis : quorum plura indirecte tantum sunt voluntaria ; el non idcirco excluduntur a per se stantibus insuis propriis speciebus : sive considerentur in ratione peccati, sive in ralione culpæ (hæc enim duo ad præsens, ubi sermo est depeecalo formaliter, el non tantum objective, in nullo distinguunturjergo nequeex ignorantia commissa sive ut peccata, sive ut culpæ ob prædictam rationem pertinebunt minus *per se, vel minus* directe ad prædictas species.

Quaru tta cxi- miBawr.

64. In quarta sententia examinanda est inter peccata, quæ pendent ex speciali voluntatis intentione, et inter illa, quæ ex tali intentione non dependent : videndum an sil ita, quod ignorantia in prioribus tollat speciem, quam non tollit in posterioribus ; vel potius in omnibus sit eodem modo philosophandum. Inquo forte est aliquid de re, et aliquid de modo loquendi. Quod ad rem attinet, perspicuum nobis est, prædicta peccata non dependere immediate ex eo quod adsit scientia : quia quantumvis aliquis sciens delinquat in illorum materiis, ut est v. g. materia scandali, polest non habere illam specialem intentionem ruin® alterius, quæ exigitur ad scandalum per se dictum ; *et consequenter* non committet tale peccatum. E contra vero si adsit ea specialis intentio ; quicquid sit de ignorantia, committet prædictumpeccatum. Quod satis ostendit, illud in sua specifica ratione non pendere immediate *et* per se ab ipsa scientia, sed solum a prædicta intentione. Sed an hax? dependeat ab illa, ita ut existente ignorantia, nequeat dari talis intentio, non est sic exploratum. Dicendum autem videtur,et requiri aliquam majorem notitiam, quam pro cæteris peccatis, quæ non postulant eam intentionen : et non requiri ita plenam, quin maneat locus ignorantiæ , quantum sufficit, ut peccata ila commissa , ex ignorantia procedere dicatitur. Primum ex eo constat, quia saltem requiritur expressa cognitio objecti illius pravæ intentionis: utinscandalocognitio ruin® spiritualis, in odio, mali illius, qui exosa; habetur, in invidia, boni, de quo displicentia sumitur, elita in similibus : nisi enim hujusmodi objectorum expressa subeat recordalio, nequibunt esse formaliter intenta. Talis autem expressa cognitio non exigitur in aliis peccatis, quæ prædictam intentionem non postulant : secundum, nempe non requiri ita plenam cognitionem, quin ignorantiæ locus remaneat, etiam liquet : nam cum ea notitia, quam dicimus, quæque ad intentum sufficit, stare potest quod aliquis vincibili ter ignoret esse speciale peccatum sic operari ; imo quod ignoret esse peccatum absolute, prohibitum aliqua lege : et forte etiam poterit ignorari aliquid perlinens ad facium. Quia igitur hujusmodi ignorantia secum patitur prædictam specialem intentionem, et alias est sufficiens causa, ut peccata, quæ ab illa dependent, committantur, rationabilior nobis videtur modus loquendi quintæ sententiæ, quæ nullam in hac re adhibens distinctionem, vel limitationem, de omnibus peccatis ex culpabili ignorantia commissis, sive specialem intentionem requirant, sive non, generaliter affirmat esse ejusdem speciei, cæteris paribus, atquesi scientercommillerentur : juxta quam statuetur a nobis conclusio.

§ IV.

Eligitur vera sententia.

65. Dicendum igitur est, omnia peccata commissa ex ignorantia simpliciter vincibili, quatenus tali, sive illa sit juris cujuscunque, sive facti, sive tollat rationis usum, sive non tollat, manere simpliciter in sais propriis speciebus, ubi fuissent, scienter facta. Hæc conclusio, quæ coincidit cum ultima sententia, defenditurque ab ejus auctoribus, nonnihil postulat explicationis. In primis enim non loquimur de peccatis, quæ fiunt ex ignorantia secundum quid tantum vincibili, adeoque invincibili simpliciter : uti est omnis illa, cujus negligentia fuitEjjœ· tantummodo venialis : quia ex negligentia ita levi non sequitur ignorantia simpliciter voluntaria : atque adeo nec peccata, quæ ex tali ignorantia sequuntur, habent esse voluntary

luntaria simpliciter ; sod secundum quid dumtaxat : ob idquo non excedent limites peccati venialis : sicut illa, quæ fiunt ex imperfecta deliberatione. I nde quia salis probabile est, peccatum, quod ex defectu voluntarii remanet veniale, distingui specie ab eo, quod est plene voluntarium, adeoque mortale, etiam circa eandem materiam : ut ab hae difficultate, quæ infra disp. 19, examinanda est, praescindamus, nolumus prædicta peccata facta ex ignorantia secundum quid vincibili præsenti assertione comprehendero : sed illa dumtaxat, quæ fiunt ex ignorantia simpliciter vincibili, suntque proinde simpliciter voluntaria : sive alias ex genere sint mortalia, sive tantum venialia.

Deinde non omnia, quæ quomodolibet ex ignorantia vincibili sequuntur, erunt formaliter peccata ; sed quæ sequuntur ex illa, qua ratione est vincibilis. Pro quo nota, eandem ignorantiam, quæ respectu unius effectus est vincibilis, posse esse invincibilem respectu alterius, qui simul subsequatur. Vel quia diligentia, quæ fieri potuit et debuit ad evitandum unum, fieri non potuit vel non debuit ad cavendum alium : et ideo quod respectu primi adhibita non fuerit, reputatur negligentia culpabilis ; non autem quod adhibita non fuerit respectu secundi. Vel quia diligentia, quæ pro uno sufficit, non sufficit pro alio, v. g. in eo, qui vacans venationi occideret patrem putans esse feram, posset hæc ignorantia esse vincibilis respectu occisionis hominis : quia ignorans non circunspexit, neque adhibuit debitam diligentiam ad detegendum, an illae aliquis homo transiret : et posset esse invincibilis respectu circunstantia? patris : quia ad credendum, hunc ibi non esse, habuit sufficiens fundamentum, eo quod ipsum domi reliquisset, nec cordate existimare posset, tam cito illuc adventasse. In hoc ergo et similibus casibus eadem ignorantia est vincibilis respectu unius effectus, et respectu alterius invincibilis : ideoque primus dicitur sequi ex illa in quantum vincibili ; posterior vero licet sequalur ex eu, quæ alias est vincibilis, non tamen in quantum tali, sed potius in quantum invincibili : ac proinde ille imputabitur agenti ut formaliter peccatum ; iste vero non erit peccatum nisi objective et materialiter. Ob hoc igitur addidimus in conclusione e.r *ignorantia simpliciter vincibili quatenus tali:* perquam reduplicationem multa, quæpeccata videntur, eo quod sequuntur ex ignorantia alias vincibili, a malitia excusantur.

06. Sic ergo exposita assertio defenditur prima ab auctoribus quintæ sententiæ, cum quaPr'>b3li"- coincidit. Et præter impugnationes cæterarurn, quæ istius sunt probationes, potest adhuc suaderi ex D. Thoma in præsenti art. 3 ad 3, el 4, ubi docet, in eo, qui peccat ex ignorantia secundum se peccaminosa, puta qui ex ebrietate occidit, reperiri duo peccata : aliud ebrietatis, et aliud homicidii sequuti ex ebrietate : *Homicidium* (inquit ad 3) *pravius peccatum est, si fit a sobrio homine factum, quam si fiat ab ebrio homine, quamvis hac sint duo peccata.* Et ad D.Tix>m. 4: *Dicendum, quod ebrius meretur quidem duplices maledictiones propter duo peccata, qux committit, scilicet ebrietatem, et aliud peccatum, quod ex ebrietate sequitur.* Idem dicit quæst. 3 de mal. art. 8 ad 3, ibi : *Dicendum, quod ebrius, qui facit homicidium, meretur duplices maledictiones, quia duo peccata facit ; et tamen minus peccat in homicidio, quam si sobrius occideret.* Et in 2, dist. 22, quæst. 2, art. 2 ad 2 : *Ebrius homicida duobus peccatis peccat, scilicet ebrietate, et homicidio.* Si autem tale homicidium non haberet ibi suam propriam speciem, sed reduceretur ad aliam, non essent duo peccata, sed unum tantum, scilicet ebrietatis, ad quam homicidium reduceretur : imo neque esset ibi absolute peccatum homicidii, sed solius ebrietatis.

Expendit quoque ad rem Montesinos ubi supra doctrinam tertii et quarti articuli prassentis quæstionis, ubi docet D. Thom. quod ignorantia vincibilis non exusat a peccato propter illam commisso ; diminuit vero tale peccatum, quia diminuit voluntarium : redditquehujus rationom, quia in peccatum, quod ignoratur, solum fertur voluntas indirecte et per accidens. In his ergo expendit primo, quod talisignorantia dicitur non excusare ab illo peccato : excusaret autem ab eo, si tolleret ejus speciem ; quamvis non excusaret ab alio, ad quod reduceretur. Secundo, quod dicitur diminuere illud : at si tolleret speciem, non diminueret: non enim proprie dicitur diminui, quod totaliter aufertur, vel in aliud mutatur : sed dicitur destrui et corrumpi. Tertio quod dicitur voluntas ferri indirecte et per accidens in illud peccatum : quo ostenditur et manere tale peccatum in sua specie ; et ad hoe sufficere, quod sit volitum indirecte. Sed expendi etiam potest quod habet quæst. 2 demal, art. 6 ad 11, ubi a circunstantiis dantibus peccato speciem solum excluditυτικω³

illas, qua» invincibiliter ignorantur. Si fa-
lis *circunstantia* (inquit) *sit penitus ignorata tali ignorantia, qux non habeat culpam, sj>e-cicm peccati non constituet, formaliter loquendo, sed materialiter tantum, etc.* Ergo si non inculpabiliter, sed potius culpabiliter ea circunstantia ignorata sit, uti sunt omnes, quæ vincibililer ignorantur, non solum materialiter ; sed etiam formaliter speciem peccati constituet : exceptio enim firmat regulam in contrarium.

StS deinde poles! probari assertio ex Paulo r.id^ad Thimoth. 1, ubi dicit, se fuisse prius T'-·l· blasphemum. persequutorem, et contumeliosum per.-equendo Christianos .-quoostendit commisisse vere ea peccata secundum suas proprias species: aliter non denominaretur ab illis absolute *blasphemus, persecutor,* etc., et tamen quando illa commisit, laborabat ignorantia vincibili, et ideo ait, *ignorans feci : ergo talis* ignorantia non tollit propriam speciem peccati.

Tertia. Tertio probatur : nam qui ex ignorantia culpabili hominem occidit, incurrit irregularitatem ex delicto, el reliquas poenas pro homicidio a jure statutas, ut est communis Doctorum sententia cum D. Thom. 2, 2, quæst. 64, art. 8. Sumiturque ex cap. *Dilectus de homici I.* cap. *Significasti* 1, eodem titulo, et ex cap. *Clerico,* cap. *Hi qui arbores,* cap. *Sxpedist.* 50, ergo tale peccatum vere et proprieest homicidium ; aliter poenis ejus nequaquam *subjaceret. Nec refert* quod *Cajetanus* ait. ita occidentem haberi in jure pro homicida, et ut talem puniri; quamvis philosophice et in rigore homicida non sit. Nam cum odia et pœnæ in jure contenta *restringenda sint potius* quam laxanda,non debet nomine *homicidii quantum* ad effectum punitionis *intelligi, nisi* quodproprie et in veritate homicidium sit.

l'Itiœx θ~· Ratio aulem pro nostra sententia ef-
formanda est tum ex doctrina tradita in hoc dubio, tum etiam ex illa, quam tradidimus supra disp. 10, num. 2-11, ubi explicuimus modum volitionis indirecta?, diximusque illum consistere *ineoquod voluntas* teneatur impedire aliquid, et non impediat: nam eo ipso absquealia expressiori volitione convincitur velle illud, quod non impedit : quatenus dum minus timet prætermittere obligationem, el incidere in id, quod a se impediendum erat, quam aliud deserere, ex cujus amore non impedit, jure convincitur malle in illud prius incidere, præceptumqueviolare, quam hoc posterius deserere: præfertque virlualiter hujus *non omissionem* illius contingenti® : sicut Nauclerus, qui tenetur impedire navis submersionem, el detentus ludo non impedit , convincitur malle, quod navis submergatur, quam ludum deserere. Ratione ergo hujusmodi virtualis praelectionis, effectus pravus non impeditus reducitur in voluntatem ejus, qui tenetur impedire, et non impedit:et ex hoc dicitur *volilus indirecte.* Hinc formatur sequens ratio. Ignorantia vincibilis non tollit, quominus effectus pravus inde subsequutus, sit volitus saltem indirecte : ergo neque impediet, quin talis effectus det peccato propriam speciem malitiæ. Antecedens habetur ex modo prænotalis : nam prædicla ignorantia non tollit, neque suspendit obligationem impediendi prædictum effectum: existente autem et urgente ea obligatione, datur quicquid requiritur ad volilionem indirectam. Consequentia autem habetur ex dictis a n. 63, ubi probatum manet sufficere hujusmodi volilionem ad tribuendam peccato speciem.

Confirmatur : nam esto essent expresse cognita illa, quæ vincibililer ignorantur, EM non ideo necessario essent directe volita; sed possent esse volita solum indirecte, uti sunt dum manent sub prædicla ignorantia: ergo non ideo tribuerent aliam speciem cognitaexpresse ab ea quam tribuunt ignorata : ut enim num. 56 ostendimus, objectum aut circunstantiæ non tribuunt malitiam, quia *cognoscuntur ; sed quia* appetuntur: adeoque existente eodem modo *volitionis,* quicquid sil de cognitione, eandem omnino malitiam conferent. Cum igitur expresse *cognita,* qualitercunque a volitione attingantur, ununquodque *tribuat suam propriam speciem,* ul omnes fatentur, consequens est, ut etiam vincibililer ignorata eandem *conferant.*

Dices primo esse disparem ralionem :^i·' quia cum adest scientia pravi effectus, adest potentia illum praecavendi ; per ignorantiam vero tollitur *hxc potentia :* nemo enim vitare potest illud, quod ignorat:quia ergo *talis* potentia exigitur ad rationem voluntarii, indeestat ea sublata, voluntarium quoque deficiat, vel saltem varietur; atque adeo etiam varietur malitia, quæ consequitur ipsum voluntarium. Ad hæc : quod *fit ex ignorantia, non est voluntarium simpliciter, sed habet* admixtum involuntarium: propterea enim ignorantia *diminuit* peccatum,quia quodammodo illud involuntarium efficit : quod autem scienter fit, etiam si indirecte sit volitum, est voluntarium simpliciter pliciter, nihil habens involuntarii admixtum : est ergo inter utrimque disparitas quoad præsens.

tvü- 68. Sed hoc facile refellitur : quia cum ignorantia vincibilis sit voluntaria et Voluntarie acquisita, inea redditur voluntaria quælibet impotentia indesuborta : voluntaria autem impotentia non obstat voluntario; nam reputatur pro potentia : pro eodem enim habetur *relie non posse,* atque *posse et velle non facere.* Adde, prædictam impotentiam, eo ipso quod sit voluntaria, esse impotentiam dumtaxat consequentem ; quæ proinde non tollit veram potentiam antecedentem : unde quia rem esse absolute el simpliciter possibilem, attenditur ex potentia antecedente, non vero ex consequente ; per illam, quicquid sit de hac, regulanda est ratio voluntarii. Quod ergo is, qui vincibiliter ignorat effectum pravum ex sua ignorantia subsequendum, non possit illum vitare in sensu composito ejusdem ignorantia», non tollit quominus talis effectus sit simpliciter voluntarius ; qnia vitari potest potentia antecedente, adeoque absolute elsimpliciter. Adde secundo, hanc evasionem ab ipsis etiam adversariis debere refelli : quia si quid convinceret, tolleret a peccatis factis ex prædicta ignorantia omne voluntarium, adeoque totam rationem culpæ: cum neque voluntarium, neque culpa locum habeat ubi non est potentia ad oppositum. Porro adversarios non posse hoc admittere, ex eo constat, quia licet negent prædictis peccatis malitiam propriæ speciei per se et directe ; tribuunt tamen illis vel eandem speciem malitiæ indirecte, vel malitiam alterius speciei reductive, aut saltem augmentum talis malitiæ : quorum nullum intelligi potest, seclusa omnino ratione voluntarii. Debemus ergo omnes protuenda hac ratione tueri similiter prædictam potentiam.

Ad illud, quod additur, dicendum est, involuntarium, quod peccatis ex ignorantia vincibili admiscetur, tantum esse secundum quid, et ideo non tollere quominus sint voluntaria simpliciter, prout *simpliciter* est idem quod *absolute,* et distinguitur a *secundum quid:* quamvis non dicantur voluntaria simpliciter, prout ly *simpliciter* excludit omnem contrarii admixtionem, et est idem quod *pure:* sicut de illis, quæ fiunt ex metu, diximus cum D. Thom. supra quæst. 6, art. 6. Sufficit autem, prædicta peccataesse voluntaria simpliciter in priori sensu, ut conserventeandem speciem,quam haberent scienter facta : sicut peccata, quæ fiunt ex metu, eandem speciem servant, ac si sponte omnino fierent. Et ratio est, quam num. 70 tetigimus: quia species peccati non sumitur ex modo voluntarii, sed ex differentia objecti: et ideo esse magis aut minus voluntarium, dummodo lotum hoc sit intra genus voluntarii simpliciter, non variat talem speciem, sed intra eam auget, vel diminuit malitiam.

69. Dices secundo, peccata commissa ex Erasio ignorantia non esse libera in se, sed lan- a',a' tum in sua causa, inipsa scilicet ignorantia, vel negligentia addiscendi : quia tunc solum adfuit facultas ad oppositum, quæ est de ratione libertatis : quæ autem scienter committuntur, sunt libera in se ipsis, quia dum actu exequutioni dantur, adest talis facultas : est ergo sufficiens disparitas inter utraque, ut hæc in propriis speciebas, illa vero extra reponantur.

Sed contra : nam aliud est *an peccata ex* Iπφο-
ignorantia sequuta dicenda sint peccata, et gaatur
imputanda ex se ipsis : aut cero solum in sua causa : aliud autem *an eo modo quo sunt peccata, et imputantur, pertinent ad easdem species, ubi essent scienter commissa.* Primum illud (pro quo forte evasio conduceret) modo non examinamus,sedsupradisp.5,dub G.late discussimus : ubi diximus quo pacto ebriis, dormientibus, et amentibus imputentur ad culpam, quæ in ebrietate, somno, vel amentia committunt, aut omittunt. Posterius autem, quod hic decernimus, non tollitur per hanc evasionem : nam esto admitteremus, prædicta peccata in suis tantum causis imputari, quia in eistantum sunt libera, nequaquam per hoc tollitur quominus in ipsis causis, ubi imputantur, habeant eandem speciem malitiæ. atque si fuissent scienter facta, et ideo libera, el peccata in se ipsis: quia esse liberum in se vel in causa, aut in se vel in illa imputari, non pertinet ad speciem peccali, neque per hoc talis species variatur, sed ad summum efficitur, quod illa species malitiæ non detur, neque *agenti* imputetur, quando effectus pravus ponitur sine libertate, sed tunc solum quando libere posita fuit causa cum formali vel virtuali volitione talis effectus. Ut videre est, si quis voluntarie det causam per se pollutioni, aut homicidio quæ postea dum sequuntur, impedire non possit : certum quippe est commisisse prædicta peccata secundum proprias species, quando causam apposuit, fuisseque in ea voluntate apponendi causam formalem malitiæ mol-

litiei vel homicidii, etiam si effectus postea vel aliunde impediatur, vel sequatur sine libertate : cujus rei innumera alia sunt exempla. Quod ergo effectus pravus sequutusex ignorantia, in se vel in causa sit liber, aut quod in se vel in causa ad culpam imputetur, omnino est impertinens ad inquirendam speciem peccati, ubi debet reponi, et addiversificandam talem speciem.

Aainad-Persio, "0. Pro cujus majori intelligenlia nota, dupliciter posse intelligi, cum dicitur aliquis effectus esse volitus in causa, et esse peccatum in illa : vel ex hoc solum quia causa, in qua effectus continetur, est volita, et est peccatum ; neutrum tamen habet ex ordine ad effectum, sed secundum se vel aliunde: ut si diceremus nutrilionem esse volitam. et esse peccatum in causa, scilicet in comestione carnium, qua violatur jejunium, quia ipsa comestio, et jejunii violatio est volita, et peccatum, quamvis non ex ordine ad nutritionem. Hic autem sensus valde materialis est, quia juxta illum, effectas aut ejus continentia in causa nihil conducit ad malitiam, vel volitionem ejusdem causa?, sed esset ba?c eodem modo volita ac peccatum, quamvis non contineret talem effectum. Vel potest intelligi in sensu formaliori. ita ut effectus idcirco dicatur *peccatum in causa :* quia quod causa sit peccatum, habet ex ordine ad illum, in quantum continet effectum secundum se peccaminosum : et similiter dicatur volitas in causa, quia cum voluntas teneatur non apponere, imo removere causam, ne sequatur talis effectus ; dum illam apponit, aut non removet, censetur velle indirecte ipsum effectum : et ideo malitia effectus refunditur in volitionem formalem causa?, quatenus hæc eadem est simul volitio saltem virtualisant interpretativa praedicti effectus. Ut si quis malitiose propinet alteri potionem venenosam, unde postea necessario sequatur homicidium, dicetur hoc volitum, et peccatum in ea veneni propinatione sicut in causa : quia ratio quare ista sit peccatum, est ordo et respectus ad homicidium subsequendum, et ratio cur sit prohibita, est prohibitio ipsius homicidii. In his autem et similibus malitia causæ omnino est ejusdem speciei, cujus esset malitia effectus, si is esset in se ipso liber : sicut in exemplo nunc posito ejusdem speciei committit homicidium, qui præbet illam potionem unde necessario mors subsequitur, etiam antequam sequatur, ac si per actionem in se liberam homicidium consummaret. Imo etiam si mors aliunde impediretur, esset omnino eadem species malitiæ in prædicla causa : quia talis malitia non dependet, neque specificatur ab effectu ut posito in re, sed dumtaxat ut volito in causa : cumque volitio hæc eadem sit, impedito atque sequuto effectu ; malitia etiam causæ ct volitionis utrobiquo est eadem. Juxta huncergo sensum, non vero juxta primum intelligondum est, cum dicitur, ea, quæ fiunt ex ignorantia vincibili, esse peccatum in causa, puta in negligentia addiscendi, quia in ea tantum sunt libera : habet enim ununquodque in prædicta causa, et in ejus volitione suam propriam et specialem malitiam desumptam ex ordine ad illud ibidem virlualiter volitum. Et ideoquot fuissent prædicla peccata volita et exequuta in se, quoique habuissent malitiæ species, tot eædemque species malitiæ ratione illorum præcedunl formaliler in ipsa causa et in ejus volitione. Diximus *ratione illorum,* etc. quia si talis causa etiam secundum se, independenterque ab effectibus sit peccaminosa et prohibita, habebit etiam ex hoc capite suam propriam malitiæ speciem ultra omnes illas, quas desumit ab effectibus.

Denique occurres solum haberi ex nostra doctrina, quod mulla peccata ex ignorantia facta, sint ejusdem speciei cum scienter commissis; non autem quod omnia, aut quod a prædicta doctrina nulla exceptio fieri debeat : forte enim in aliquibus erit specialis ratio, ul ab illa excipiantur. Verum quia hoc effugium sufficienter præclusum est in hoc eodem dubio § 2 et 3, ubi omnes limitationes ab adversariis excogitatas impugnavimus, non oportet in ejus eversione immorari.

§ V.

Difficilis objectio enodatur.

71. Ex dictis non obscure habetur ubi quærenda sit propria et formalis malitia illorum peccatorum, quæ ex ignorantia vincibili oriuntur : non enim quærenda est in ipsis peccatis ad extra: tum quia actus pure externi non sunt capaces malitiæ inlrinsecæ; sed denominantur *peccata* a malitia actuum internorum, ut dub. præced. num. 44, dicebamus. Tum etiam quia quæ per ignorantiam aguntur, quatenus ex ea procedunt, non sunt libera in se, sed solum in causa : non enim pro tunc deficiente cognitione, adest ignoranti facultas ad utrumlibet :

bet-.sed tota ea facultas,proindeque libertas in causa præcessit : ubi autem non est intrinseca libertas, nequit esse intrinsece malilia.Tum denique,nam sæpe committet quis peccatum ratione ignoranti®, propterea quod proximo ejus periculo se exposuit, etiam si effectus aliunde impediatur : tunc autem tota ratio culpæ penes causam manet, nihilque ejus ad effectum pervenit. Requirenda est ergo prædicta malitia in ipsa causa, quæ fuit negligentia addiscendi : et praecipue in actu voluntatis, quo addiscere neglexit, negligendoque, saltem virtualiler voluit sequentia peccata, quæ per scientiam vitare tenebatur; per ignorantiam vero illorum se periculo exposuit. Habetque locum hæc doctrina non solum in ignorantia auferente usum rationis, ul in ebrietate, amentia, vel somno, sed etiam suo modo in quavis alia, quæ hominem sui compotem relinquit. Nam etsi is possit tunc ratione uti in ordine ad ea, quæ cognoscit; non tamen formaliler in ordine ad illa, quæ ignorat : unde pro iis de materiali se habet talis usus quoad suum formale, et nisi fiat recursus ad causam.

Neque obest si dicas, quod cum aliquis sui compos jacit sagittam ad occidendam feram ; occidit vero hominem, quem esse ibi ignorat vincibiliter, talis actio est formaliter et in se libera, el est simul cum actu voluntatis imperante jactum sagittæ : ergo malitia istius peccati non erit intrinsece in negligentia addiscendi, sed in prædicto actu. Respondetur enim, negligentiam addiscendi aliquando esse conjunctam eidem actui, qui fitex ignorantia ; aliquando vero tempore illum præcedere : ut in exemplo posito si jaciens inconsiderate illam sagittam habeat tunc opportunitatem considerandi, et expellendi ignorantiam, et non consideret, neque expellat, ibidem est formaliter negligentia : consistitque potissime in eo actu, quo voluntas inconsiderate jactum sagittæ iinperat : unde idem est reperiri malitiam in eo actu, atque reperiri in negligentia : quia in hoc casu non ponunt in numero. Si autem opportunitas considerandi non adsit, sed præccsserit, etiam præcessit negligentia, et in ea prædicla malitia. An vero actus voluntatis, qui subsequitur, et imperat jactum sagittæ, habeat etiam intrinsecam malitiam a negligentia derivatam, vel solum exlrinsece denominetur *peccatum* a malitia ipsius negligently parum refert ad præsens : sive enim illud, sive hoc dicatur (videtur autem primum asserendum) salvatur quod intendimus, nempe malitiam cujuscunque peccati ex ignorantia commissi præcedere formaliter in causa, quæ fuit negligentia addiscendi, et in actu voluntatis importato in ea negligentia : sive inde in subséquentes aclus aliqua intrinseca malitia derivetur, sive sola denominatio exlrinseca. Universaliter ergo ad dignoscenda peccata, qnæ per ignorantiam committuntur, non tam habenda est ratio ipsorum effectuum, qui tempore ignoranliæexequutionimandantur quam prædictæ negligently et aclus voluntatis in ea inclusi : quoi enim inistis formaliter vel virlualiter fuerint, volita peccata, tot eademque re ipsa et coram Deo committuntur, totquemalitiæ species adsunt formaliler in prædicto actu : sive per effectus ad extra postmodum consummentur, sive non : quæ autem in illis volita non fuerint, etiam si casu accidant, neque in seneque in causa habebunt formaliler rationem peccati ; quia nullibi sunt volita. Porro in negligentia addiscendi illa peccata volita censenda sunt, quorum proximo periculo aliquis exponitur, si ea ignoret, ut infra magis declarabitur.

72. Sed insurgit hinc gravis objectio : quia qui incurrit ignorantiam vincibilem, exponitur pluribus peccatis specie distinctis, quæ possunt sequi ex tali ignorantia : ut si quis inconsiderate projiciat lapidem per fenestram, potest inde sequi homici-Objectio, dium vel laici, vel clerici, vel parentis, quæ specie differunt : similiter si inebrietur, potest ignoranter incidere in fornicationem, moechiam, incœstum, furtum, homicidium, parricidium, sacrilegium, et alia : judex etiam, qui sine debita scientia munus obit, exponitur periculo errandi circa vitam, circa honorem, circa bona externa, el circa alia plura, de quibus debet judicare : si ergo omnino peccata, quibus aliquis per ignorantiam exponitur, sive sequantur sive non, imputantur formaliter secundum suas proprias malitias in negligentia addiscendi, innumera pene imputanda erunt cuilibet ignoranti. Quod sane admittendum non esse satis liquet. Tum quia sequeretur, gravius multo peccare eum, qui ex ignorantia vincibili hominem occideret, quam qui occideret scienter et data opera : cum hic non committat nisi unum peccatum; ille vero quamplura. Tum etiam quia cum adeo sit hominibus frequens incurrere vincibilem ignorantiam , vix esset qui posset plura peccata satis gravia

effugere : imo deberent omnes explicare in confessione quotquot pravi effectus potuerunt ex sua ignorantia sequi, tanquam peccata do facto jam commissa in causa, quod esset prolixissimum, innumerisque scrutari, non ei imputabuntur, neque in prædicta causa malitiam aliquam habebunt, sed quantum ad hoc reputanda erunt ut invincibiliter ignorata. Ratio vero est : quia effectus non dicitur volitus incausa(loquendo, ut loquimur., de volition© indirecta) nisi in quantum apponens illam tenetur eam vitaro ratione talis effectus, ne inde sequatur : non enim sufficit obligatio vitandi causam alias, vel secundum se; sed debet esse imposita ratione effectus, et in ordine ad illum præcavendum : aliter respectu talis effectus habebit se omnino de materiali, neque ad ejus imputabilitatem conducet : obligatio autem nisi cognoscatur urgere hic et nunc, non ligat de facto, neque effectum sortitur : debet ergo ea, quam diximus, ita praecognosci : atque adeo etiam periculum effectus prohibiti debet præcognosci, proindeque ipse effectus ut sub hoc periculo ; cujus cavendi ratione, et non aliter talis obligatio urgeret.

Atque hinc habetur qualiter prædictus effectus prævideri debeat : non enim sufficit animadverti ut metaphysice possibilem : quia communes leges non nituntur hujusmodi potentiæ ; sed attendunt ad morale periculum, et ad illud, quod prudenter timeri debet. Unde quoad præsens, illi dumtaxat effectus dicendi sunt *prævisi,* quorum futuritio, vel contingentia sub periculo proximo animadvertitur. Vocamusque *proximum periculum ;* cum effectus prohibitus, supposita ignorantia, alia via humano et morali modo caveri non potest : si namque possit adhuc sufficienter vitari, periculum erit tantum remotum : ideoque effectus ipse non erit sufficienter prævisus ut ad culpam imputetur. Sed licet requiratur prævisio, quam dicimus ; non tamen alia major : ut quod effectus cognoscatur certo futurus, aut quod occurrat memoria illius distincte et in se ; sed sufficit animadverti confuse et in communi periculum alicujus effectus pravi quisquis iste sit. Imo sufficit hujus periculi timor vel suspicio; quandiu per contrariumjudicium talis suspicio vel timor saltem probabiliter non deponitur ; ut in simili diximus disp. 10, num. 160, ibidemque rationem tradidimus : multaque alia, quæ pro præsenti difficultate necessaria sunt, habes illa disp. toto dub. 4, qua de causa non plura hic reperimus.

75. Hoc supposito, respondetur ad objectionem, regulariter loquendo non imputari ignorantibus tot peccata, sicut in ea referuntur : quia licet metaphysice loquendo, omnia illa ex ignorantia sequi possint ; moraliter tamen nunquam fit, ut omnium praevideatur proximum periculum, aut quod tale periculum prudenter timeri debeat : et licet de omnibus occurreret aliqua suspicio, cito hæc removeretur per judicium contrarium, quo vel omnium vel plurium non futuritio saltem probabiliter dignoscitur. Quod non obscure ostenditur in exemplis objectionis : nam qui inconsiderate projicit lapidem per fenestram etiam si multa possint inde sequi homicidia, poterit nullius periculum, vel unius tantum animadvertere : et consequenter vel nullum, vel unum dumtaxat volitum censebitur. Imo etiam si omnium illorum trium homicidii, parricidii, et sacrilegii mentio occurrat, non eo ipso imputabuntur omnia, quia forte antequam jactum lapidis apud se determinet, efformabit judicium probabile, quod tunc nec pater, nec clericus illae transeat: quo existente judicio, prædicta advertentia solum efficiet volitum homicidium laici, circa quem non formatur tale judicium.

Quod si in hoc priori exemplo non difficile appareat, posse committi omnia illa quæ referuntur ; in secundo id est plus quam difficile : quia nullus est ebrius, qui tot peccata ex sua ebrietate cordate pertimescat. Quæ autem ab illis prævisa censeantur, declarat Cajetanus 2, 2, qua}st. 151, art. 4, hac regula. Si ebrius id jam duxit in consuetudinem, illa peccata censentur ab eo prævisa, quæ committere consuevit existons in ea dispositione : regulariter autem hæc erunt pauca, et sæpe nulla : nam sunt multi, qui pacifice in somno ducunt totam ebrietatem. Si autem tunc primo inebrietur, adeoque inexpertus sit, illa pro praevisis habenda sunt, quæ similes personæ, dum sunt in ebrietate, regulariter committunt : aut vero si forte ob peculiares circunstantias aliquando occurrentes, sive expertus, sive inexpertus, alterius insoliti peccati morale periculum specialiter animadvertat. Cætera autem possibilia, si forte accidant, casualia et imprævisa censebuntur. Imo et in aliquo casu *imprawisa* dicentur, etiam quæ communiter ab ebriis committuntur, si ob speciales circunstantias occurrentes fiat prudens judicium, quod tunc cesset periculum talium peccatorum : vel si illi, qui se inebriat, nulla subeat cogitatio aut suspicio, quod inde possint aliqua peccata oriri. Unde tradita regula non excludit,quin tempore inebriationis occurrere

Dices cum aliquibus, non omnia peccata, quæ ex ignorantia sequi possunt, imputari agenti in sua causa, sed illa tantum, quorum pericula prævidit, quando sciro neglexit : quia hæc dumtaxat censentur volita «n praedicta negligentia. Sei contra : nam (præterquam quod ea prævisio non videtur necessaria, sed satis esse obligationem praevidendi : imo non videtur cohaerere, quod peccatum sit praevisum, et quod tribuatur ignorantia*)adhuc objectio urget. Tum quia possunt plurimorum pericula praevideri ; essetque nimis durum omnia imputari. Tum etiam quia si quis solum praevideret periculum alicujus peccati, aut aliquorum vage, et nullum determinando, imputanda essent omnia, etiam non prævisa, quæ possent sequi : cum non sil major ratio de uno, quam de alio, quam de omnibus. Et similiter si praevideret periculum duorum *vel* trium determinate, ut furti, homicidii, *adulterii, sive* copulative, sive disjunctive, erit magna confusio in assignanda specie illius peccati, propter eandem rationem : quia non apparet cur ex illis duobus vel tribus unum potius quam alterum, vel quam omnia imputandum sit.

73. Ad hæc Thom. Sanch. lib. 1 sum. T&wii c^at0 caP- 1~, num. 16 ubi difficultatem tetigit, sic censet distinguendum. Si ille, qui ignorat, dum scire neglexit, tantummodo prævidit imminere periculum *alicujus peccati vage,* pertinebit ad eam speciem, cujus esset hic actus scienter elicitus, *volo aliquod peccalum,* nullum determinando. Si autem prævidit imminere periculum duorum peccatorum vel trium sive copulatim, sive disjunctim, pertinebit adeandem speciem,cujus esset volitio scienter *elicita* committendi ea peccata sive copulatim, sive disjunctim. Simile quid ait Salas disp. 8, sed. 9.

Hæc tamen solutio (licet quo pacto dat aliquam instantiam argumento extra terminos ignorantiae, sperni omnino non debeat) nequaquam tamen est sufficiens. Tum quia non declarat quæ sit species illius actus scienter eliciti *volo aliquod peccatum vage,* aut illius *volo determinate h.rc duo vel tria, sive copulatim, sive disjunctim : ergo* neque ex ea habetur, quæ sit species similium peccatorum, dum ex ignorantia committuntur. Tum etiam quia non est undoquaque verum, prædicta peccata commissa ex ignorantia fore ejusdem speciei, cujus essent illa alia scienter commissa, quæ in prædicta solutione assignantur.

Nam primum (nempe cum solum prævidetur periculum alicujus peccati vagesumpti) facium ex ignorantia, diversæ speciei debet esse ab actu isto expresse elicito *voto vage aliquod peccatum.* Hujusmodi enim actus non fit nisi intendendo directe aliquod pravum motivum ex illis, quæ expresse volita constituunt specialia peccata : qui enim dicit se velle committere aliquod peccatum vage, nullius materiam determinando, expresse debet moveri ab aliquo motivo : cumque non moveat illum aliqua delectabilitas vel utilitas orta ex peccati materia, siquidem nulla materia designatur,-necesse est ut moveatur expresse ab aliquo, quod importatur in ipsa ratione formali peccati : puta vel ex displicentia Dei, volens peccate ut illum offendat : et hoc est peccatum odii ipsius Dei proprie dictum : vel ex taedio et repugnantia ad praeceptum, et ut illud frangat : et hoc est peccatum speciale inobedientiæ : vel ex odio aut diffidentia propriæ salutis, quasi desperans de illa, vel ut se ipsum spiritualiter interimat : et hoc erit speciale peccatum aut odii sui ipsius, aut desperationis. Certum est autem, peccatum illud commissum ex ignorantia cum prævisione alicujus vage sumpti, non intendendo directe aliquod ex praedictis motivis, ut communiter non intenditur; sed aliquam utilitatem, vel delectabilitatem, quæ de materiali se habet ad malitiam, non esse peccatum ita grave, sicut ea, quæ retulimus, neque ad aliquam prædictarum specierum pertinere. Ergo solutio illa non est undequaque vera.

Adde, quod ignorans potuit prævidere non solum aliquod peccatum vage,sed etiam duo vel tria sine descensu ad hæc, vel ad illa : in quo casu difficilius adhuc assignabitur malitiæ species : et an sit una, vel plures : non ergo prædicta solutio tollit adæquare objectionem. Sed nec vidimus aliquem eam accurate expendentem; tangentem vero unum vel alterum.

74. Pro vera ergo solutione eligimus in primis limitationem inter objiciendumfoiniioadhibitam : nempe quod ut peccata, quæ ex ignorantia sequi possunt imputentur agenti, censeanturque volita in causa, debent esse aliquo modo ab eo prævisa, dum scire neglexit : et ideo quæ nullo modo præviderit,

debeat aliqua advertentia futuri periculi, saltem indirecte et confuse, ox qua intellectos nioveri possit ad illud examinandum, et præcavendum. Cui regulæ aliam saxi' a(ty*cere placuit ox Thoma Sanch. lib. I sum. cap. 16, num. 13, ubi ait, ebrios communiter non perpetrare ea, quæ alias peccata essent, nisi ab aliis irritatos, et ita communiter esse a casu, nec teneri ebrios ea praecavere : quod irritantium culpæ id potius tribuendum sit. ac respectu ebriorum casu accidant. Limitat vero : nisi in eo loco se inebriarent, in quo praeviderent fore ut ab aliis irritentur, et sic fore periculum ea peccata perpetrandi. Cum enim ebrius tunc irritationem futuram praeviderit, et se culpabiliter irritabilem effecerit, atque irritandum exposuerit, voluit proculdubio subinde quicquid cum ebrietate et irritatione moraliter connexum est. Et præterea scandali generalis peccatum admisit praebendo astantibus proximam irritandi ad ea peccata occasionem. Hæc Sanch.

In tertio etiam exemplo regulariter non multa erunt peccata : quia plura ex illis, quæ ex judicis ignorantia sequi poterant, poterunt ab illo alia via sufficienter evitari : vel interrogando peritum, ubi judicandi occasio occurrat : vel proprio studio, antequam judicium ferat, ignorantiam pellendo : sola vero, quæ de proximo immineant, et quæ nec sit locus interrogandi, neque studio addiscendi, cadent sub proximo periculo : hæc autem regulariter non sunt multa. Cæterum quotquot ea sint tam in hoc quam in cæteris exemplis, ratio nostra convincit habere in causa propriam malitiam, quia pro omnibus adest fundamentum, ut in ipsa causa volita censeantur : nihilque aliud exigitur, ut voluntas inde malitiam desumat.

Adpri-probatioucm 76. Quare ad primam probationem in contrarium negatur sequela, regulariter loquendo, et de ignorantia non affectata : quia licet ex hac committat quis aliquando plura peccata ; minus tamen peccat, quam qui scienter et data opera patratur unicum homicidium : adeo enim ipsa ignorantia voluntarium et malitiam diminuit, ut sæpe plus tollat, seu minus relinquat malitiæ in multis ita commissis simul sumptis, quam sit in uno commisso ex certa intentione : ut docet D. Thom. in præsenti art. 2 ad 2, et quæst. 3 de mal. art. 8 ad 4. Diximus *re-(julariter loquendo :* quia tot possunt esse peccata volita in ignorantia vincibili, adeove gravia secundum suas species ut eorum malitia superet malitiam alterius peccati scienter commissi ex specie levioris. Diximus etiam *de ignorantia non affectata :* quia de affectata potest sequela admitti, eo quod non sic diminuit malitiam, sed aliquando auget : ut dicemus dub. sequenti.

Ad secandam probationem negatur etiam AU sequela : quia homines probi et timorati^ cum deliberate operari volunt, præsertim in rebus gravioribus, quæ possunt esse materia peccati mortalis, regulariter adhibent sufficientem diligentiam, no se peccandi periculo exponant, adeo ut multi per totam vitam nunquam operentur nisi tuta conscientia, et sufficienti præmissa consideratione ad quodcunque mortale cavendum. Quod autem inconsiderati, suæquc salutis immemores sæpe incurrant ignorantias culpabiles, et in eis multorum peccatorum periculose exponant, ipsaque peccata saltem in causa committant, nec negandum est, nec præsenti doctrinæ opponendum : sicut etiam non est improbandum, quod pœnitens examinare, et in confessione explicare debeat non modo quæ peccata opere commiserit, sed etiam quorum se proximo periculo exposuit, quantum morali et communi diligentia assequi potuerit : qua adhibita, si expressius ea peccata non occurrant, sufficiet dicere, se operatum fuisse inconsiderate et cum formidine alicujus vel aliquorum peccatorum, quæ nescit. Ex aliis vero quæ solutionem ibi datam impugnant, primum et secundum parenthesi inclusa diluimus disp. 10, num. 143, et duobus sequentibus: inde enim satis constat, prædictam obligationem considerandi nihil ad intentum conducere, nisi ejus ut urgentis hic et nunc aliqua mentio occurrat : in quo ipso prævidetur aliqualiter periculum pravi effectus, cujus cavendi gratia et non aliter ea obligatio urget. Et etiam constat ex num. 174, qualiter cum dicta prævisione cohæreat, peccata inde sequuta oriri ex ignorantia.

77. Unum autem observare hic placet :ohw» nimirum quod si is, qui ex ignorantia peccat, det operam rei illicilæ, puta quia actio, cui scienter incumbit, et ex qua sequitur effectus incognitus, non modo ratione ipsius effectus, sed secundum se est peccaminosa, etiam si neque periculi talis effectus, neque ejus cavendi obligationis mentio expresse occurrat, sed sola ipsa actio ut secundum se prohibita expresse cognoscatur, poterit praedictus effectus aliquando imputari ad culpam, censorique interpretative præviauset volitus in tali actione : quod minime haberet, si ignorans daret operam rei licit®. Cujus discriminis rationem tetigimus disp. cit. n. 163, quia videlicet in primo casu illa expressa cognitio malitiæ causæ, el obligationis vitandi illam secundum se, esse potest aliquando intellectui sufficiens principium discurrendi, et inquirendi an lateat ibi aliqua alia malitia, ob quam et non solum propter propriam debeat vitari prædicta actio : facilis enim erit ab una malitia in aliam aliquando hujusmodi discursus propter aliquam specialem inter eas connexionem: ubi autem intellectus habet sufficiens principium deveniendi in cognitionem alicujus, quod scire tenetur, hujus ignorantia proculdubio est vincibilis, atque adeo sufficiens ut quod ita ignoratur, imputetur propter illam. E contra vero in secundo casu cum res secundum se licita appareat, nulliusque alterius malitiæ vel obligationis subeat recordatio, non datur intellectui sufficiens principium detegendi talem malitiam : et ideo quæcunque ibi contineatur, censetur invincibiliter ignorata. Diximus, in primo casu, aliquando non vero semper ita contingere : quia multoties malitia causæ ita disparate se habebit ad malitiam effectus, ut cognitio illius non sit sufficiens principium in istam deveniendi : tuneque non habebit locum doctrina præsentis observationis. Quam tanquam valde probabilem voluimus hic adjicere, ut inter dantem operam rei licitæ et illicilæ aliquod discrimen assignaremus. Sine quo difficile erit conciliare plura juris testimonia, et aliqua D. Thomæ, ubi ad prædictum discrimen fit recursus.

Proq;. $,!'ξ 78. Sed nostram prosequendo solutionem, ad tertium ubi dicitur posse plurimorum peccatorum pericula prævideri, constat ex dictis num. 75, non ita communiter accidere. Quod si prævideatur, el nihilominus homo sit negligens in acquirenda scientia, qua cavenda sunt, hoc ipsum ostendit voluntatem ejus magis depravatam : utpote tot peccata, quorum pericula prævidit, non recusantem, neque metuentem : ideoque nec recusandum est omnia illi imputare. Ultimum de confusione, seu indistinctione specierum malitiæ facile etiam componitur, quando ab ignorante prævisum fuit determinatum peccatum, sive unum dumtaxat ut homicidium, sive multa copulatim ut furtum, homicidium, et adulterium. Tunc quippe sicut qni expresse vellet occidere, haberet in ea volitione determinate malitiam homicidii : et qui expresse vellet omnia hæc tria *furari, occidere,* et *mcechari* haberet in illa tres malitias, furti, homicidii, et adulterii, sive hujusmodi peccata opere compleret, sive non : ita qui ex sua ignorantia prævidet determinate periculum homicidii, habebit in causa malitiam speciei homicidii ; et qui prævidet periculum furti, homicidii, et adulterii, habebit similiter in causa tres malitias earundemspecierum, scilicet furti, adulterii, et homicidii : quia in hoc et in illo primo casu non est discrimen ex parte objectorum, sed solum ex parte modi volendi : quatenus in primo sunt volita directe et formaliter ; in secundo vero indirecte et interpretative : quod discrimen cæteris paribus non variat speciem peccati, ut diximus superius.

Sed et si prævideantur tria illa disjunctim, nempe quia ignorans advertit, ex sua ignorantia unum dumtaxat subsequendum, eo quod omnia simul scit sequi non posse, et alias cujuslibet æqualiter imminet periculum, dicendum est committi ea peccata in causa, et habere simul in illa ununquodquesuam propriam malitiam : non secus ac cum prævidentur copulatim subsequenda. Et ratio est : nam qui ita operatur, licet absolute solum velit unum ex prædictis peccatis ; conditionate tamen vult, consentitque in omnia : quia vult ununquodque sub conditione quod alia non sequantur : ut autem voluntas capiat ab aliquo objecto propriam ejus malitiam, sufficit sentire in illud sub conditione non auferente ab eo mali rationem, sicut in præsenti non aufert. Unde quemadmodum si quis expresse haberet hunc actum, si *non occurrat occasio occidendi inimicum, occurrat autem accipiendi ejus bona, volo furari et non occidere ; si vero e contra, volo occidere, ct non furari,* non est dubium committere utrimque peccatum quantum ad malitiam, quia voluntas in utrunque consentit, licet sub illa conditione: ita dicendum est in casu, de quo loquimur : quod enim præstaret hic volitio formalis, præstat ibi interpretativa. Verum tamen est, intra prædictas species gravius peccare, qui prævidet omnia illa collective subsequenda, quam qui prævidet subsequenda disjunctim : sicut gravius peccat, qui vult absolute quodcunque peccatum, quam qui illud vult sub conditione.

79. Neque obesi si objicias, quod dum

I Toiiiiur plures malitial species in eodem actu concurrunt, debenlservare ordinem, ita ut una sit prima et essentialis : cæteræ vero accidentales et secundaria) : at inter species, de quibus loquipiur, nequit assignari talis ordo, neque reddi ratio cur una sit prior et alia posterior. Respondetur enim hujusmodi inconveniens apud nos nullum esse :

D.Ttm. nam D. Thom. supra quæst. 18, art. 10 ad 3, expresse ait, *non esse inconveniens, quod unus actus moralis sit in pluribus speciebus moris etiam disparatis.* Atque adeo quæ nullum inter se ordinem servent. Adde, hanc replicam eodem modo militare in peccatis scienter commissis : nam ponamus, aliquem eodem actu simul velle occidere, mæchari, et furari : non enim repugnat, simul *hæc* omnia, eodemque actu a voluntate appeti ; sane in hoc casu non est major ratio cur una ex præJietis malitiis sit prior alia, quam in eo, de quo agimus. Quod ergo in *isto, qui ab* omnibus est solvendus, dictum fuerit, dicemus in illo.

Difla-i- Difficilius componitur hic casus, quando ignorans praavidit periculum peccandi vage et in confuso sine determinatione hujus aut illius peccati.Tum quippe cum neque copulative neque sub *disjunctione* aliqua objecta designentur, non apparet ratio cur ab hoc potius quam ab illo, aut ab uno quam a multis sumatur species. Nec pro hoc erit instantia actus volendi directe, et formalier hoc idem, quod in interpretative vult ille ignorans, nempe *peccare ut sic :* nam *talis* actus ratione expressi molivi habet determinatam *speciem longe pejoris conditionis,* quam habere potest volitio interpretativa ignorantis : ut vidimus numero 73.

inutilis solutio. 80. Dices primo, in hoc casu attendendos esse effectus pravos, qui de facto ex ignorantia sequuntur : et quot fuerint *hujusmodi effectus specifice* diversi, tot, eædemque reperientur species malitiæ in causa. Sed hunc dicendi modum improbat manifesta ratio : quia ut diximus num. 71, malitia, quam habet causa ratione effectuum, non dependet ab illis ut positis in *re, sed* præcise ut volitis : possunt autem multa esse volita, quæ de facto in re non ponantur,eo quod illorum exequutio aliunde impeditur: sicut etiam possunt aliqua ex ignorantia casu accidere, quæ nullo modo sint volita : ergo regula ad discernendam prædictam malitiam non potest sumi ex effectibus, qui de facto sequuntur. Adde, posse accidere, ut postquam aliquis incurrit vincibilom ignorantiam prævidens peccandi periculum, nullus pravus effectus illorum, qui ignorantur vincibiliter, ro ipsa sequatur : et etiam quod sequatur alius omnino invincibiliter ignotus : nemo autem in hoc casu dicet, adfuisse in ignorantia vel ejus causa malitiam hujus effectus invincibiliter ignoti, qui sequitur de facto ; aut liberabit illam ab omni malitia, quia alii effectus vincibiliter ignorati non sequuntur,

Dices secundo, considerandum esseeffectum graviorem, qui ex ignorantia illa moraliter sequi possit, et *ab hoc desumi* speciem malitiæ : quia est majus malum, cui ignorans exponitur, et in quo leviora quasi eminenter continentur. Sed contra : nam si effectus ille gravior dat suam propriam speciem malitiæ, quia ignorans periculo ejus exponitur, eadem ratione aliorum minus gravium, quorum similiter exponitur periculo,dabit unusquisque suam propriam speciem : aut si isti,eo periculo non obstante, non tribuunt illam ; neque ille gravior propter tale periculum eam tribuet. Qnod autem dicitur de continentia eminentiali, nullius momenti est: quia nullum est peccatum quantumvis grave, in quo malitia alterius plene et adæquate contineatur, et sicut conjunctum ex utroque peccato simul semper erit pejus peccato ipso graviori, ita semper gravius delinquit, qui utriusque periculo, quam qui solius gravioris exponitur.Plus ergo malitiæ habet causa utriusque (saltem extensive) quam sit malitia prædicti gravioris peccati.

81. Tertio dicunt nonnulli, in prædicto casu unicam tantum speciem malitiæ reperiri in causa : non quidem desumptam ab aliquo determinato effectu.quia cum nullus prævideatur, nullus potest eam conferre; sed a præviso periculo incidendi in peccata vage et confuse : esseque hanc speciem veluti communem non per prædicationem, sed per quandam æquivalentiam ad omnes, quæ possent desumi ex effectibus particularibus vincibiliter ignoratis, si fuissent prævisi : longe autem minoris malitiæ, quam sit actus volendi peccare directe et formaliter, de quo diximus num. 73, nec quærendum esse illi nomen, ut deest aliis multis: pertinere vero vel ad aliquod vitium similiter innominatum; vel ad aliquod sub imprudentia,ut temeritatem vel inconsiderationem ; vel forte ad nullum .-sunt enim aliqua peccata, quæ nullum vitium generant quantumvis repetantur : sicut etiam dantur plures aclus boni, et honesti, qui

qui non generant habiturn virtutis, ncqtio, ad aliquam determinatam spectant, sed sufficienter reducuntur in ipsam naturalem inclinationem voluntatis ad bonum, quæ circa illa objecta in ordine ad qu® est completa, et sufficienter determinata, neque indiget habitu virtutis acquisito ad recte, et prompte operandum ; neque sinit generari habitum vitii per actus peccnminosos. Qua solutione cessat omnis confusio, et tollitur difficultas, in qua laboramus. Hic modus dicendi (qui parum a Cajetani sententia distinguitur) aliquando non displicuit; admitteremque pro hoc casu discrimen inter ignorantiam juris, quæ non velat determinatum objectum, licet occultet malitiam,et ignorantiam facti, quando totaliter utrumque velat, sicut in præsenti casu : quia semper difficile judicavimus determinare alia via cum sufficienti fundamento speciem malitiæ, quam quærimus. Quod si prædicta sentenlia a nobis amplectenda esset,cogeret procnkkibio difficultas hujus objectionis, non Cajetani fundamentum, quod § 2 impugnavimus.

Tin stow. Sed ne ita incedendo deseramus communiorem viam, quam supra elegimus (hac enim non salvatur, peccata ex ignorantia commissa manere in eisdem speciebus, ubi essent scienter facta; ne dum juxta universalitatem nostræ assertionis,verum neccum limitationibus secnndæ, et tertiæ, etquartæ sententiæ) et etiam quia fundamenta, quibus § 4 nostram et ultimam communivimus, magis urgent, relicto absque majori impugnatione hoc quoque ultimo dicendi modo, respondetur, quod in casu proposito attendendi sunt effectus pravi specifice diversi, quorum probabili periculo judicio prudentis ignarus exponitur ex vi sui modi operandi, altentaque ejus habituali notitia : omnesque hujusmodi effectus debent illi imputari ut interpretative voliti, interpretativeque prævisi in illa qualiquali advertentia, qua prænovit periculum peccandi vage et confuse : et ideo quot fuerint praedicti effectus, toteædemque species malitiæ adfuisse dicentur in ignorantia vel in ejus causa. Supponitur vero, prædictam advertentium, licet fuerit confusa, fuisse tamen plene deliberatam : nam si fuisset tantum semiplene, excusaret ab omni culpamortali juxta dicta disp. 10, dub. 4. Non autem refert, quod in illa occurrerint multa peccata vage, seu eorum periculum, vel unum dumtaxat : quia idem est unum vage acceptum, ac multa disjunctive; multa autem disjunctive quoad praesens équivalent multis copulative, ut vidimus num. 79

82. Diximus *effectus qui secundum judidicium prudentis,* etc. quia impossibile est, pnediclos effectus certiori alia regula designare : cum hoc dependeat ex tempore, loco, personis, et aliis circunstantiis, quae pro casuum diversitate communiter diversificantur. Diximus etiam *e.v vi sui modi operandi, attentaque ejus habituali notitia,* etc. quia prudens in ferendo judicio non præcise attendere debet, quæ ex natura rei prædictum periculum parient ; sed qualiter modus operandi ignoranter sit illi expositus : fieri enim potest, ut rebus bene pensatis, nullum periculum immineat ; et nihilominus ignorans reus silculpæ propter temerarium et inatlentum modum agendi : quia malitia moralis non dependet ab eo, quod est secundum rem, sed ex modo judicii et apprehensionis, quo quis ducitur in agendo. Debet ergo potissimum spectari hic agendi modus, ejusque temeritas et inattentio, quidque ignorans cognoscat habitualiter, et quæ possent, quantum est ex iis principiis, seu juxta ea prudenter conjectando, pericula timeri, v. g. si is, qui projicit lapidem vel sagittam in locum, per quem habitualiter scit, nullum hominem solitum pertransire; non autem sic scit non solere transire animalia domestica(quamvis re ipsa neque hæc transire soleant) nihilque de transeuntibus examinet : ex vi hujus modi operandi timeri debet occisio bruti, non autem homicidium : quia quantum ad hoc, supposita notitia habituali, non est temerarius prædictus modus : secus vero quantum ad illam.Quodsi habitualitersciret non posse pertransire Clericum (forte quia scit,nullum existerein illo oppido,neque alibi unde venturum)at non scit non posse transire hominem Laicum, etiam si re ipsa neque iste tunc transire possit, timenda erit ejus occisio, non vero occisio Clerici. Denique si habitualiter sciebat, promiscue illae solitos transire Clericos el Laicos, aut oppositum habitualiter sibi non constaret, et prædicto modo operaretur, timendum esset tam Lalci quam Clerici homicidium : et ideo utrunque secundum propriam malitiam imputandum.

Numeramus autem inter attendenda notitiam habitualem ut \alde conducentem ad intentum : quia cum ea notitia, et cum certitudine, ac securitate habituali ex ipsa orta non videtur saltem permanenter cohærere contrarius timor vel formido : sicut

cum scientia habituali alicujus objecti non compatitur permanentor judicium erroneum. aut formidolosum contrarium respectu ejusdem omnino propositionis.Ubi autem non est possibilis timor alicujas pericu l i, neque etiam potest esse obligatio attendendi illud periculum : quippe solus timor talis periculi inducere poterat prædictam obligationem. Cessante ergo tunc obligatione attendendi, carentia attentionis non erit privativa, atque adeo non efficiet modum operandi temerarium et culpabilem. Exemplum sit : si Pastor, vel Eremita degens in vastissima solitudine, certusque habitualititer, nunquam homines illuc pervenire, mittat lapidem ad percutiendam feram, non considerans an homo transeat, vel non transeat, nemo prudens temerarium diceret modum hunc operandi, neque ex eo homicidii periculum pertimesceret : quia habitualis notitia operantis, qua certus est neminem transiturum, tollit obligationem actus id attendendi, liberatque agendi modum a temeritate, cui, seclusa prædicta notitia, obnoxius maneret. Atque hoc proportionali modo facile erit in cæteris discurrere. attendendo tempus, locum, et alias circunstantias : præeipue vero quid operans noverit habilualiler, quidque actu considerare debeat, et omittat : indeque prudenter conjectando circa quæ objecta, vel circunstantias, sive effectus modus operandi dici debeat temerarius, et inattentus privative, adeoque illorum periculo expositus.

Quod si prædictis omnibus attentis, nullus tandem appareat effectus peccaminosus, cujus probabili periculo operans se exponat: consequenter nullum eritibi peccatum ex ignorantia vincibili commissum,etiam in causa : eritque proinde extra terminos hujus dubii, imo et de subjecto non supponente, quærere speciem talis peccati. Si vero inquiras, ad quod vitium vel speciem pertineat peccatum repertum in tali casu, supposito quod modus operandi adhuc sit inconsideratus et inattentus : sive nullo omnino cogitato periculo ; sive cogitato dumtaxat respectu alicujus mali in communi, cujus nec prudens valeat materiam designare ? Respondetur, pertinere ad vitium inconsiderationis, quod specialiter opponitur prudentiae : aut vero etiam pertinere poterit ad negligentiam, vel ad aliud vitium aut quasi vitium,ex cujus motivo inatlentio illa processerit.

DUBIUM IV.

Qualiter ignorantia excuset, vel diminuai peccatum ?

In hoc dubio quædam supponemus, quia citra controversiam sunt ; quædam vero, quia incerta sunt, examinabimus. Porro ignorantiam excusare peccatum nihil aliud est, nisi quod stante legis prohibitione, et quod actus contra talem prohibitionem fiat, non sumat malitiam formalem ex ejus transgressione, neque propter illam ad culpam imputetur; sed evadat libera culpa et malitia ratione ignorantiae. Diminuere vero peccatum est minorem reddere praedictam malitiam, aliquid ejus remittendo; non tamen auferendo, sed relinquendo ipsam malitiæ speciem.

S

Sejurantur ceria ab incertis.

83. Primo igitur supponi debet, igno-Prim rantiam invincibilem antecedentem, si sit totalis, puta quia ignoratur tota malitia objecti et circunstantiarum, excusare omnino actum a culpa, nihilque malitiæ formalis in eo relinquere : si vero sit partialis: quia videlicet malitia objectiva partim prædiclo modo ignoratur ; partim vero cognoscitur, vel ignoratur vincibiliter, excusabit ab illa, quæ invincibiliter incognita est; non autem ab ea, quæ fuerit cognita, vel vincibiliter ignorata : ut si quis occidat patrem, putans esse feram ; ignorans vero invincibiliter, nedum esse patrem, sed etiam esse hominem, excusabitur non modo a malitia parricidii, sed etiam homicidii : si autem invincibiliter ignoret esse patrem, et non ita ignoret esse hominem, liberabitur a malitia parricidii, sed non a malitia homicidii. Hac ratione accessus Jacobi ad Liam sororem Rachelis uxoris suæ excusatus fuisset ab omni culpa (etiam si ille gradus affinitatis esset tunc prohibitus) quia tota malitia fuit invincibiliter ab eo ignorata, cum prudenter credere potuisset, illam esse propriam uxorem : at vero accessus Judæ ad Thamar excusatus fuit a malitia incœstus; quia invincibiliter ignoravit illam esseThamar nurum suam; habuit tamen malitiam fornicationis : quia cognovit.se accedere ad mulierem.quæ non prat ejus uxor: et sic de aliis. In quo conveniunt communiterTheologi cum D. Thom. in præsenti art. 3. Loquunturque universaliter de qualibet ignorantia sive facti, sive juris cujuscunque. Et ratio est perspicua : nam malitia formalis fundatur super rationem liberi, el ita non habet locum ubi non est voluntarium ; et multo minus ubi est involuntarium simpliciter : quod autem ignoratur invincibiliter, nullo modo est voluntarium : quia nec secundum se habet esse cum cognitione, sicut est de ratione voluntarii, neque ratione causæ cum prædicta ignorantia omnino voluntatem et cognitionem antecedat: quinimo simpliciter est involuntarium, nam fit contra voluntatis inclinationem: et ideo si adesset scientia, non fieret. Ergo quod ita ignoratur, saltem ex ea parte qua ignoratur, non potest habere prædictam malitiam.

84. Dices : ignorantia, quæ non privat usu rationis, non tollit quominus actus per illam factus, sit liber, atque adeo voluntarius : ergo ex vi hujus rationis non excusabit illum a malitia. Respondetur, prædictum actum esse voluntarium et liberum alias seu respectu alterius objecti, quod ab operante cognoscitur, et ad quod terminatur expresse : at respectu objecti pravi, quod ignoratur, et a quo sumenda erat malitia, neutrum habet : quia deficiente cognitione circa tale objectum, hujus attingentia neque bbera est, neque voluntaria.

Dices secundo, fieri ex hac ralione, quod actus attingens prædictum objectum, quatenus illud attingit, non sit voluntarius; non autem quod sit involuntarius : quia ad hoc ultra defectum cognitionis necessaria est resistentia ex parte voluntatis : nam involuntarium continetur sub violento, et ita debet esse *passo resistente,* ut suo loco diximus : at respectu objecti penitus ignorati nequit habere voluntas talem resistentiam: quia fundari debet in aliquo ejus actu respuente tale objectum ; qui etiam esse nequit sine cognitione.

Respondetur concedendo, necessariam esse ad involuntarium prædictam resistentiam, ut ita a pure non voluntario distinguatur. In quo autem fundetur ea, de qua loquimur, declarat late Montesinos in præsenti disp. 8, quæst. 7, dicens fundari in actu contrario conditionato, quo voluntas respueret objectum pravum, vitaretque ejus attingentiam, si scientia adesset : quem sane actum tunc adfuturum ostendunt a posteriori tristitia el dolor, quæ in voluntate succedunt, adveniente cognitione. Sed solutio non videtur sufficiens : quia etiam quando ignorantia est vincibilis, succedunt tristitia et dolor, adveniente cognitione, quæ ostendunt futurum fuisse contrarium actum casu quo adfuisset scientia ; et similiter cum aliquid fit ex metu, constat adfuturum praedictum actum, si metus causa deficeret; adestquede facto tristitia et dolor : et tamen in neutro casu opus, quod fit, est involuntarium simpliciter, sed secundum quid dumtaxat. Quare addendum est cum eodem auctore, dari de facto in voluntate prædictum contrarium actum, non formaliter et explicite; sed implicite et virtualiter ratione diligentiae, quam ignorans adhibuit ad pellendam ignorantiam : aut saltem ratione aclus, quo, etiam dum sic operatur, vult observantiam divinæ legis, estque efficaciter paratus ad omittendum actum, quem exercet, potius quam legem ipsam prævaricari : quæ dispositio non adest in eo, qui operatur ex ignorantia culpabili, et absque prædicta diligentia. Ille vero qui operatur ex metu, proplerea agit voluntarie simpliciter, quia inspectis omnibus occurrentibus hic et nunc, absolute eligit ita operari: secus vero ignorans, qui non cognoscit omnia, quæ occurrunt.

85. Dubitant vero nonnulli, an actus ita excusatus a malitia, aliunde debeat habere bonitatem : vel potius maneat in individuo expers utriusque? Ad quod breviter ex alibi dictis respondemus, in primo casu, nempe quando ignorantia est totalis, et aufert omnem formalem malitiam, non posse praedictum actum, per se loquendo, manere in individuo absque bonitate : quia juxta principia D. Thomæ repugnat per se actus omnino in individuo indifferens : ut vidimus in tract, de bonit. et malit, disp. 7, dub. 2. Et addimus *per se :* quia per accidens non repugnat talis actus, ut ibidem diximus. In secundo vero casu, ubi non ignoratur invincibiliter tota malitia objectiva, sed tantum pars ; et ideo remanet in actu aliqua malitia formalis; consequenter nulla erit ibi formalis bonitas : quia repugnat, bonitatem et malitiam formalem in eodem actu concurrere, etiam ex diversis capitibus : ut ostensum est loco citato disp. 6, dub. 1.

Secundo etiam supponimus, ignorantiam simpliciter vincibilem, saltem multoties non excusare actum, quem causal, a tota malitia ; sed relinquere illum in eadem specie peccati, ubi esset scienter factus : diminuere tamen (nisi sit affectata) prædictam malitiam : ita ut semper gravius peccet eodem genere peccati, qui peccat ex certa

Secundum praSup-uui.

scientia, quam qui peccat ex tali ignorantia. Hoc præsuppositum quantum ad primum partem habetur ex dubio praecedenti. In quo consulto diximus *ignorantiam simpliciter vincibilem,* etc. ut excluderemus illam, quæ simpliciter est invincibilis ; vincibilis autem solum secundum quid : nam hæc adeo diminuit malitiam, ut a gradu mortalis in venialem transferat, ut nurn. 5 tetigimus. Diximus etiam *saltem multeities non liberare a tota malitia,* etc. quia an semper ita sit, vel potius aliquando totam illam auferat, non ita constat quin postulet majus examen in hoc dubio. Quantum vero ad secundam partem communiter etiam recipitur propter rationem,quam tradit D.Thom. art. -l hujus quæst. et supra quæst. 6, art. 8 quæ est satis perspicua. Nam prædicta ignorantia diminuit volontarium, quod est malitiæ fundamentum : cuilibet enim minus est voluntarium, minusque ex voluntatis inclinatione, *quod ab eo per* ignorantiam efficitur, quodque si adesset scientia, non fieret, quam quod fieret existenle etiam cognitione : diminuto autem voluntario, diminuitur malitia : nam cæteris paribus bonitas et malitia moralis in quolibet actu crescunt, vel decrescunt secundum incrementum , vel diminutionem voluntarii : ut diximus tract, citato disp. 4, num. 29 et .30.

Ohjectio. 86. Sed dices : causa peccati non diminuit illud, sed auget .-augetur enim unumquodque ex eisdem causis, a quibus generatur : ergo ignorantia vincibilis, quæ peccatum causal, nequibit illud diminuere.

Enoda- ,or- Respondetur, antecedens esse verum in causis perse; non autem in iis, quæ sunt causæ per accidens, quæ solum concurrunt removenduprohibens, sicut concurrit ignorantia. Quin etiam adhuc in ratione causæ per accidens non concurrit ad illos diversos effectus, qui sunt causare peccatum, et *diminuere* malitiam, secundum eandem rationem,sed secundum diversas.Considerandum namque est, prædictam ignorantiam, quæ causal, et diminuit peccatum, duplicem scientiam removere seu impedire : aliam bonam retrahentem ab illo, quæ si adesset, non daret ei locum : aliam vero pravam, quæ adesse posset, seclusa illa priori.: et si adesset, non impediret peccatum ; efficeret vero, ut scienter, adeoque omnino voluntarie committeretur : qua ergo ratione prædicta ignorantia aufert priorem scientiam, causât peccatum, quia removet prohibens ipsum : in quantum vero tollit posteriorem, diminuit illud, quia impedit, non quidem prohibens peccatum, sed causam majoris voluntarii, proindeque majoris malitiæ. Cum autem dicitur ignorantia diminuere peccatum, comparatio non fit ad idem numero : quasi idemmel, quod antea erat majus, minus reddat; sed ad aliud ejusdem speciei numero diversum, quod posset committi, seclusa ignorantia per illam scientiam posteriorem; quodque tunc commissum, esset majus commisso nunc per ignorantiam.

Ex quibus fit (et est tertio supponendum) non omnem ignorantiam vincibilem liter diminuere peccatum ; sed aliam magis, aliam minus, aliquam nullo modo, juxta diminutionem, vel non diminutionem voluntarii. Voluntarium autem eo magis tollitur per ignorantiam, quo ipsa minus est vincibilis : eo vero est minus vincibilis, quo difficilius potuit vinci, et quo fuit minor negligentia addicendi, ex qua oritur tota ratio voluntarii reperta tam in ipsa ignorantia, quam in effectibus subsequutis. Quocirca ignorantia, quæ plus diminuit peccatum, conservata specie et ratione mortalis, est illa, quam dicimuspure *vincibilem:* quia inter mortaliter culpabiles oritur ex minori negligentia. Crassa autem vel supina, quæ majorem negligentiam supponit, parum diminuet : et adhuc minus (si forte diminuit aliquid) ignorantia affectata, quæ non tantum supponit negligentiam addiscendi, sed etiam studium ignorandi.

87. Diximus, *si forte aliquid diminuit:* quia id satis non constat, proplerea quod D. Thom. in præsenti art. l expresse ait, prædictam ignorantiam videri potius augere voluntarium *et peccatum,* quam dirainuere : quia quod aliquis velit ignorare, ut liberius peccet sublato scientiæ remorsu, provenit ex magna voluntatis propensione et affectu ad peccatum : ex quo oritur, ut peccans non modo peccare velit, sed velit etiam constitui in tali statu, ubi nihil sii, per quod a peccando retrahi possit- Aliunde autem non videtur hoc universaliter verum : quia si quis *eo* fine ignorare affectet, ut ignorando, minus legem contemnat,non *augebitur* per hoc peccatum ; sed potius aliquantulum minuetur.Quare distinguendum *duximus cum* Curiele, Montes, et aliis, attendendumque motivum, ex quo peccans ignorare affectat. Si enim hoc motivum sit, ut liberius et securius peccet, exclusa scientia, perquam posset retrahi a *peccato; et ne* per talem scientiam compellatur agere quod tenetur, talis ignorantia procul dubio auget malitiam, propter rationem traditam hic a D. Thema, ubi loquitur in hoc casu. Si nutem prædictum motivum sil illud alterum, nempe ut minor sil legis contemptus, vel aliud simile, diminuet aliquantulum malitiam.Quia supposito,quod adslante cognitione impediretur peccatum aliqualiter fit involontarie, vel saltem minus voluntarie, quam si scienter committeretur. Sed dices : etiam cum motivum ignorandi est peccandi libertas,impediretur peccatum, si adesset cognitio : alias talis ignorantia non esset causa peccati, sed pure concomitans : ergo etiam tunc fiet tale peccatum aliqualiter involuntarie ; vel saltem minus voluntarie,quam dum committitur scienter; proindeque fit cum minori malilia. Respondetur negando consequentiam : quia in hoc casu plus est quod ille affectus liberius et securius peccandi superaddit voluntarii et malitiæ ad peccatum scienter commissum sine tali affectu, quam quod diminuit subsequens ignorantia : secus vero in alio casu, ubi affectus ita pravus non præcessit. Nec refert, quod in peccato scienter commisso nihil sit involuntarii, cujus tamen aliquid admiscetur commisso ex qualibet ignorantia? Stat enim aliquid esse voluntarium mixtum involuntario, et nihilominus plus habere de ratione voluntarii, quam aliud purum et impermixtum. Si enim ponamus duo voluntaria impermixta unum majus alio, majorique adjungamus aliquid involuntarii, non statim superabitur a minori, quod impermixtum permanet : quia potuit tantus esse prædictus excessus majoris voluntarii, adeoque modicum involuntarium, quod admiscetur, ut hoc illum non satis adæquet : proindeque voluntarium, quod ante admixtionem majus extitit, post etiam permixtum impermixto majus permaneat. Et ita accidit in præsenti : nam plus superat in ratione voluntarii affectus ille ignorandi ad liberius et securius peccandum peccatum sine tali affectu scienter commissum, quam sit inx'oluntarium, quod per ipsam ignorantiam postea admiscetur.

His suppositis, de quibus non est controversia, supersunt duo, circa quæ Theologi non conveniunt. Primum, an aliquando ignorantia vincibilis non solum diminuat peccatum, sed etiam totaliter excuset ; vel saltem a mortali in venialetransferat?etest sermo de ignorantia simpliciter vincibili, et circa materiam mortaliter peccaminosam. Secundum, an illa, quæ dicitur *ignorantia concomitans,* cum est invincibilis, excuset a peccato, siculexcusat antecedens ; aut ipsum diminuat, cum est vincibilis ? Hoc examinabitur § 3. Pro illo vero sit.

§ n.

Agitur prior difficultas.

88. Contingit multolies, ut eadem difficultas sic, vel aliter proposita variet non parum judicium suæ decisionis: et quæ sub quibusdam terminis tota videtur de re, sub aliis contineat non parum de modo loquendi : ut forte accidit ei, quam agimus. Et quidem ut communiter proponi solet, *an* scilicet *ignorantia vincibilis aliquando* gans. *excuset a peccato,* etc. ex ipsis terminis videtur decidenda pro parte negativa. Tum quia ignorantia simpliciter vincibilis non tollit, quominus actus sequens sit simpliciter voluntarius : ergo non est unde illum excuset a culpa mortali. Tum etiam quia prædicta ignorantia (supposito, ut supponitur, quod sit illorum, quæ scire tenemur, et circa materiam mortalem) ipsa in se est mortaliter culpabilis, cum ab hoc culpa nulla ratione excusetur : si autem ita est culpabilis, nequibit ab eadem culpa liberare peccatum commissum ex tali ignorantia. Præterea vel is, qui ignorat, fecit quod potu it, et debuit ad assequendam scientiam, quæ impediret peccatum, ita ut nulla ibi negligentia intercesserit, saltem gravis ; vel non fecit, sed adfuit gravis negligentia? Si primum, eo ipso falis ignorantia erit simpliciter invincibilis : ut constat ex diffinitione, quam adduximus num. 7. Si secundum, nullatenus excusabit a culpa mortali, cum ipsa negligentia utpote gravis tribuat et causet mortalem malitiam. Adde, ignorantiam, de qua loquimur, non ob aliud esse peccaminosam, nisi quia causal actum secundum se peccaminosum, seu quia in ea talis actus est volitus virtualiter: et ideo neque est peccatum alterius speciei ab ipso actu ; neque est contra aliud præceptum, nisi contra idem, quo actus prohibetur;· ergo repugnat, talem actum excusari a malitia transgressionis præcepli ; et quod illam incurrat ipsa ignorantia. Quæ rationes, nisi æquivocatio lateat, vel quæstio sit de modo loquendi, convincere videntur. Et ideo hanc partem sustinent Suar. tom. 3 in suar. 3 partem, disp. 82, sect. 3, Coninchus disp.CouJm*· I3decensur. dub. I etquidam alii.

89. His vero non obstantibus, Thomas R»r* Sanch. lib. I sum. cap. 17, num. 19, ex '{''(j·*'

Ti.^un. cjjjt. memo multorum Theologorum satis officaciter prebat. hoc esse peculiare in præceptis Jl,r,s humani, ut ab eorum transgressione vasq.' excuset ignorantia mortaliter culpabilis, quæ non excusaret in præceptis juris naturalis vel divini : dummodo non sit crassa seu supina, sed tantum vincibilis. Nam ita asserunt Cajet, in sum. verbo *Prxcepti transgressio,* Armilla verbo *Prxeeplum,* Manuel, tom. 1, sum. in secunda editione cap. 196, conclus. 2. Vasq. hac 1, 2, disp. 148, cap. ult. num. 61. Qui omnes hanc tradunt universalem regulam : *In iis, qux sunt juris positivi humani, si vel apparente excusatione, vel ex sola ignorantia (dummodo non crassa seu supina) transgressio fiat, non incurritur culpa mortalis, dum tamen absit contemptus, et animus violandi praeceptum obligans sub mortali.* Et rationem tradunt. quia non est intentio piæ matris Ecclesiae ita arcte suis præceptis adstringere : neque animas illaqueari tam hostili vin-
SykesL cu°- ^em docet Sylvester verbo *Ignorantia* vîieui Qaæst· 5» num. 10. Soto in 4, dist. 13, Doindri.qnæst. 2, art. 3, Valentia hac 1, 2, disp. 2, nequii.qUæct. j. punct. 6, Bonacin. disp. 2 in Decalog. quæst. 8, punct. 3, Reginald, tom. 1, lib. 11, cap. 3, sect. ulti. et alii. Qui omnes ad id nituntur discrimini inter jus humanum, et naturale ac divinum : quod illud non adeo stricte obliget, sicut hoc posterius : nec sit intentio legislatoris humani ita arcte hominum ligare conscientias suis præceptis, sicut jus naturæ et divinum obligat, neque adeo ignorantiam, quæ in uno ad excusandum non sufficit, sufficere in alio.

Si vero dicas, prædictos auctores non ita expresse loqui de ignorantia simpliciter vincibili et culpabili, quin possint exponi de vincibili secundum quid, quæ non excedit limites venialis. Respondet Saucius, eos ita expresse loqui de illa priori ignorantia, ut id in dubium verti nequeat, attentis eorum verbis et rationibus. Tum quia si de ignorantia solum venialiter culpabili el vincibili loquerentur, non rcccurrerent ad specialem conditionem juris humani, neque assererent, hoc esse proprium istius juris, eo quod minus stricte obligat, quam naturale et divinum : quippe ignorantia solum venialiter, et secundum quid vincibilis etiam in transgressione juris divini, et naturalis excusat a mortali, ut omnes fatentur. Neque dicerent id provenire ex pietate et ex intentione Ecclesiæ in impositione suorum praeceptorum, sed ex natura rei : ex hac quippe oritur ul culpa moris lis, ubicunque sit, plenum cOMousum postulet, qui esse nequit cum ignorantia solum venialiter culpabili. Tum etiam quia pro eodem reputant operari ex ea ignorantia, de qua loquuntur, atque operari ex apparente ratione : at ubi esset ignorantia solum venialiter vincibilis, non esset sola apparens ratio, sed simpliciter probabilis : manifeste ergo loquuntur de illa, quæ absolute et simpliciter sit vincibilis. II

90. Sane cum in rebus moralibus, iis®S præserlim, quæ ad intelligentiam juris hu- dt mani, ejusque obligationis spectant, maxima sit ratio auctoritas gravium Doctorum, durum esset tot, adeoque gravibus, quos adduximus, refragari. Unde credimus, prædictam quæstionem aliquid continere de modo loquendi : imo rationes prioris sententiæ ex æquivocatione potius, quam ex vera efficacia contra secundam militare. Pro quo nota, propositam quæstionem, videlicet *an ignorantia vincibilis excuset a culpa mortali transgressionem humani pncepti?* posse procedere vel de ignorantia, quæ adhuc cum ita excusat, maneat simpliciter vincibilis, atque adeo ibi et tunc sii mortaliter culpabilis : vel de ignorantia, quæ alias, nempe in materia juris naturalis et divini, esset quidem vincibilis et mortalis; at in materia juris humani non censetur talis : sed potius habetur pro invincibili. In priori sensu militant rationes primae sententiæ ; et convincunt fere evidenter. In posteriori vero nullam vim habent, ut inferius patebit : et ita loquuntur procul dubio auctores secundæ sententiæ. Ne ergo hæreamus nominibus, sed vitemus omnem æquivocationem, agemus deinceps prædictam quæstionem sub his terminis: *Utrum ignorantia, quæ in materia juris naturalis et divini esset simpliciter vincibilis, et mortaliter culpabilis, ob idque illius transgressionem non excusaret a culpa mortali, id ipsum habeat in materia juris humani ; vel potius in hac censeatur simpliciter invincibilis et inculpabilis, adeoque excusans a mortali ejus transgressionem ?*

Juxta quem sensum subscribimus auctoribus secundæ sententiæ : statu imosqne, vs 120 ignorantiam, quæ in ordine ad præcepla naturalia et divina censeretur simpliciter vincibilis, et non excusans, reputari pro invincibili in ordine ad humana, atqueadeo excusare a culpa mortali horum transgressionem : dummodo talis ignorantia crassa seu supina et a fortiori affectata non sil.

Estque fi Estque hujus assertionis præcipua probatio: tum auctoritas Doctorum illam tuentium, qu® in ordine ad inteiligentiarn juris humani, magni semper facienda est, ut nuper dicebamus. Tum etiam ratio, cui prædicti auctores nituntur, sumpta ex conditione et suavitate ipsius humani juris. Quia enim hoc jus ab humano et inferiori legislatore proficiscitur, oportet ut in ejus præceptis splendeat ipsa humana ct inferior potestas talis legislatoris : quatenus benignius et remissius in ligando se gerat ; adeoque ipsa præcepla benignius et remissius obligent, quam præcepla juris naturalis et divini, quæ a Deo immediate proficiscuntur ; imo oportet ut ex ipso modo remissius, vel strictius obligandi, prædicta præcepla inter se discernantur, cedantque humana divinis.

91. Hoc supposito, ut appareat vis præ- {«'^ "dictæ rationis, recolendum quod diximus a num. 5, videlicet ignorantiam vincibilem ad præsens non vocari, nisi quæ proccdit ex culpabili negligentia : cum scilicet ignorans non adhibet eam diligentiam, quam potest et tenetur ad assequendam cognitionem : et ideo ratione talis negligentiæ prædicla ignorantia dicitur voluntaria et culpabilis. Quare non sufficit, quod prædicta diligentia sit minor quam potest ; sed requiritur ut etiam sit minor quam debet. Lnde qui illam adhibet, quam adhibere tenetur, sive possit majorem adhibere, sive non, censetur invincibiliter ignorare : quia hoc sufficit ul talis ignorantia sit non voluntaria atque adeo inculpabilis. Secundo recolendum est ex dictis a num. 7, diligentiam in addiscendo quam homo adhibere tenetur ad recte operandum, non semper esseæqualom, sed aliquando majorem, aliquando minorem, pro rerum qualitate et gravitate : adeo ut diligentia, quæ pro uno negotio non magni momenti, sufficiens et proportionate censetur ; pro alio graviori non sit sufficiens : et quæ pro hoc est necessaria cl proportionala, pro illo multoties censeatur improporlionata ct superflua. Quæ aulem unicuique negotio congruat, sitque illi proportionata, prudentis judicio determinandum est. Sicut autem pro inaequalibus negotiis debetur inæqualis diligentia, ita etiam pro inæqualibus præceptis: quo enim præceptum fuerit superius et gravius, sirictiusque obligans, majorem diligentiam. cæteris paribus, in sui adimpletione postulabit ; minorem vero, quo fuerit inferius, minus grave, et remissius obligans. Ex quo habemus ad præsens, eandem ignorantiam, quæ respectu unius negotii, vel præcepti gravioris esset vincibilis, et culpabilis mortaliter : respectu alterius non ita gravis posse esse inculpabilem et invincibilem : quia in ordine ad illam excludendam adhibita fuit omnis ea diligentia, quæ pro hoc negotio, vel præcepto minus gravi debita est adhiberi, quamque prudentia in eo casu dictat ; non autem quæ debetur, et a prudentia dictatur pro illo graviori : atque adeo talis ignorantia in priori casu, ubi censetur culpabilis et vincibilis, non excusabit transgressionem præcepti a culpa mortali ; excusabit vero in posteriori, pro quo est sufficienter invincibilis, et inculpabilis.

92. Hinc ergo habetur ratio nostræ assertionis : nam bene stat, ut eadem ignorantia, tionis. quæ in ordine ad observationem præcepti naturalis vel divini simpliciter est vincibilis ei culpabilis : quia attenta conditione talis præcepti, potuit et debuit amplius vinci : in ordine ad observationem præcepti humani censeatur invincibilis et inculpabilis: quia attenta hujus præcepticonditione, amplius vinci non debuit : ergo talis ignorantia excusabit a culpa mortali in secundo casu ; non autem in primo. Consequentia est nota : et antecedens habetur ex modo praenotatis : nam cum præcepla naturalia el divina altiora et graviora sint humanis, ex sua ratione postulant majus studium, oxactioremque diligentiam, ne violentur, quam postulent humana : si ergo quis ad pellendam ignorantiam tantumdem studii adhibeat, quantum hæc posteriora præcepla postulant, non autem quantum illa exigunt ; ignorantia remanens erit in ordine ad ista invincibilis : quia pro eis prædictum studium est diligentia sufficiens, quantum prudentia dictat : in ordine vero ad illa erit vincibilis, pro quibus idem studium juxta prudentis judicium est minus quam debetur, adeoque insufficiens : et ita habetur pro negligentia. Hoc autem minus diligenliæ el studii, quod pro humanis præceptis debetur, el illud magis, quod debetur pro naturalibus et divinis, non aliter distinguenda videntur, nisi ut explicuimus in assertione : ita videlicet ut in illis ignorans non crasse et segniter se gerat, atque adeo ignorantiam crassam seu supinam excludat ; in istis voro etiam accuratam et exactam diligentiam ad cognoscendum apponat.

Potestque hæc ratio confirmari ex cap. *11 animarum* de constitui, in sexto: ubi Pontifex quoad ecclesiasticas censuras et

pænas declarat non incurri perignorantiam minus culpabilem, quam sit crassa vel supina ; ut ita animarum periculis obvietur, ut vidimus num. 5. Ex hoc namque non obscure colligitur, nec etiam esse Pontificum intentionem ligaresuis præceptis ignorantes aliter quam crasse vel supine : cum ex opposito magna etiam suboriantur peccandi pericula : quibus quoad fieri possit, obviare velle matrem Ecclesiam pro ipsius benignitate et pietate circa animarum curam, credendum est : ergo, etc.

Objectio. 93. Dices : ergo in ordine ad præcepta juris humani, omnis ignorantia, quæ non sit affectata vel crassa, sive supina, pnt invincibilis: adeoquesuperfluet tertium meat brum ignorantiæ pure vincibilis, quod distinximus num. cit. Sequela palet : quia ignorantia vincibilis ad præsens non dicitur, msi quam ignorans tenetur vincere: non autem vincere tenetur pro prædictis præceptis nisi crassam vel supinam, et a fortiori affectatam.

bilaiinr. Respondetur concedendo sequelam, formaliter loquendo : in qua nullum reperimus inconveniens: sicut Suarez, et alii, quos citato num. adduximus, id non reputant, dumin nulla materia admittunt aliam ignorantiam simpliciter vincibilem. Unde illud tertium membrum ignorantiæ pure vincibilis, quod prædiclo num. distinximus, deserviet pro præceptis juris naturalis et divini : pro quibus debita est major diligentia in addiscendo, quam quæ sufficit ad non ignorandum crasse sive supine. Diximus *formaliter loquendo,* etc. quia materialiter etiam in præceptis juris humani potest admitti ignorantia pure vincibilis: illa nimirum, quam dicimus excusare a mortali eorum transgressionem : quatenus potest et debet vinci in materia aliorum praeceptorum.

Adde, multoties illam ignorantiam, quæ in materia juris naturalis et divini estsimpliciter vincibilis, et ideo non excusat a mortali, esse vincibilem secundum quid, et non excusare a veniali in materia juris humani: quia licet in hac pro vitanda mortali culpa sufficiat diligentia excludens ignorantiam crassam; at pro vitanda etiam veniali (in iis saltem.quæ sunt mortalia ex genere) aliquantulum major necessaria est. Sicut in ipsa materia jurisnaturaliset divini pro vitanda etiam culpa veniali requiritur diligentia exactissima; cum tamensæpe minor sufficiat pro vitanda mortali. Quocirca consulto in assertione non diximus, ignorantiam, de qua agimus, excusare transgressionem humani præcepli ab omni culpa, sed a culpa mortali : ul innueremus, sæpe non excusare illam a veniali, nisi plus aliquid studii adhibeatur ad pellendam prædictam ignorantiam ; minus licet quam in aliis præceptis exigitur, etiam pro excusando a mortali. Quod totum prudentisjadicio, attenta rerum gravitate, etuliis circunstantiis, determinandum est.

94. Ad rationes vero pro prima sententia constat ex dictis : nam procedunt de ignorantia,quæ ibi el tunc atque in ipsa materia ubi a mortali excusat, sit mortaliter vincibilis et culpabilis, seu quæ non supponit eam diligentiam, quam operans sub mortel· tenebatur pro illa materia adhibere: de qua, ut ibi dicebamus, convincunt non posse a mortali excusare : quod minino inficiamur. Ignorantia vero, quam nos dicimus excusare a mortali transgression0· humani præcepti,supponit diligentiam saltem sub mortali debitam pro illa materia: adeoque ibi et tunc non est simpliciter vincibilis, aut culpabilis, mortaliter : licet in alia materia utrumque haberet: in qua proinde non excusaret a malitia mortali. Discrimen vero a nobis assignatum inter præcepta utriusque juris, et quæ ex prædicto discrimine intulimus, neque illae neque aliæ rationes impugnant.

§111-

Secunda difficultas examinatur quoad primam partem.

Casus *hujus* secundæ difficultatis, est cam aliquis v. g. occidit inimicum, existimans occidere feram ; ita tamen est dispositus, ut etiam si illum agnosceret, occideret. Cum enim ignorantia in isto casu non sit ratio quare inimicus occidatur (occideretur enim quamvis adessetscientia) nihil removet prohibens prædictam occisionem : et ita non est quo pacto hæc in illam reducatur, etiam sicut in causam per accidens : et propterea dicitur habere se concomitanter, quia nihil influit. Nihilominus tamen quia dum abest alicujus objecti cognitio, nequit tale objectum voluntarie attingi, merito dubitatur, supposito quod prædicta ignorantia sit invincibilis, an opus cum ea facium a malitia excusetur? Diximus *supposito quod sil invincibilis :* quia vincibilem certum est non excusare, sicut non excusat adhuc cum est causa actus, ut superius diximus. Verum si ignorantia concomitans invincibilis excuset prædictum opus a lota malitia, vincibilis etiam concomitans diminuet eam aliquantulum ; minus licet quam si esset causa. Unde etsi deinceps dumtaxat loquemur ex suppositione quod prædicta ignorantia sit invincibilis; quicquid tamen de hac dictum fuerit in ordino ad excusandam malitiam, intelligendum erit de vincibili in ordine ad eam diminuendam. In qua difficultate apud auctores, qui illam discutiunt, animadvertimus aliquid de re, et aliquid de modo loquendi. Ad rem quidem pertinet an actus, quem comitatur ignoranliainvincibilis, caveat omnino malitia illius objecti vel circunstantiæ, quæ sic invincibiliter ignorantur, quam haberet, si fieret scienter. Et addimus *illius objecti vel circunstantix,* etc. quia ad præsens non refert an ex alio capite, ut ex aliquo fine extrinseco, vel ex aliqua alia circunstantia non ignotis habeat malitiam : ut in simili diximus supra de ignorantia antecedente non totali. Ad modum autem loquendi spectare videtur an hoc, quod est prædictum actum carere ea malitia, sufficiat ut prædicta ignorantia dicatur excusare illum, vel solum non accusare : in hoc enim vix reperielur major contentio, quam de modo loquendi.

95. Quoad primum pars affirmativa est communis, ut negari non debeat: nam tuentur Cajetanus in præsenti art. 3, ubi etiam Medina conclus. 2, Zumel disp. conclus· Alvarez disp. 156, conclus. I, Curiel in dubio circa secundam conclus. referens Alensem, Richardum, Petrum de Soto, et Almainum, Gregorius Mart. dub. 1, conclus. 1, Montesinos disp. 8, quæst. 8, conclus. 2, Araujo dub. 3, conclus, 2, Lorcas. disp. 32, memb. 2, Vasq. disp. 125, cap. 2, Valentia quæst. G, punct. 3, Suar. torn. 5, in 3 partem, disp. 4, sect. 8, Thom. Sanch. lib. I sum. cap. 16, num. 13, et lib. 9 de matrim. disp. 32, et plures alii. Sumiturque ex D. Thom. supra quæst. 6, art. 8, ubi docet, quod etsi prædicta ignorantia non faciat involuntarium actum, quem comitatur, quia non facit ut voluntati repugnet ; facit tamen ut non sit voluntarius, quia nequit esse voluntarium illud, quod ignoratum est. Ex quo sumitur evidens ratio pro hac sententia. Nam esse voluntarium et liberum adeo est de ratione peccati, et malitiæ moralis, ut nullatenus valeat reperiri sine illo, ut alibi ostendimus, fatenturque omnes Theologi : sed actus, qui fit cum prædicta ignorantia, nullo modo est voluntarius respectu objecti, quod ignoratur : nequit ergo ex tali objecto aliquam malitiam desumere. Minor probatur : nam cum sit de ratione voluntarii fieri cum cognitione illius, in quod tendit, ut ex ejus difiinilione habetur, repugnat ut aliquis voluntarie tendat in illud, quod aseomnino ignoratum est : sicut in præsenti casu ignoratur prædictum objectum.

Confirmatur: nam qui invincibiliter existimans occidere feram, occidit inimicum, casu ibi latentem, non aliter se habet in ordine ad peccandum, quam si re ipsa non esset ibi inimicus; sed fera tantum (ut ipse credit) occideretur : quod enim totaliter est extra cognitionem, omnino est præter voluntatem : proindeque non magis confert ad ejus bonitatem vel malitiam, quam si omnino non esset : sed in prædicto casu nemo damnaret illam occisionem quasi obnoxiam malitiæ homicidii : sicut nec cæteras actiones, quas ille operans prudenter ageret: quantumvishabitualiteresset paratus occidere inimicum, si illum inveniret : ergo in eo, de quo agimus, debet ita damnari. Confirmatio.

Confirmatur secundo, et explicatur animadvertendo, quod actio exterior non habet formaliter rationem peccati, nisi in quantum imperatur a voluntate, et intentione peccaminosa : ipsa enim malitia intrinsece residens in voluntate, denominat extrinsece prædictam actionem, ut disp. 10, dub. 1, ostendimus : unde est manifesta repugnantia.quod talis actiosit formaliter peccatum, nisi intentio, a qua imperatur, peccaminosa sit intra idem genus malitiæ. Tum sic, intentio, a qua imperatur occisio, de qua loquimur, nullam habet malitiam homicidii, nam est dumtaxat intentio occidendi feram, neque ullo modo fertur ad occisionem hominis, sicut nec talis occisio ullo modo cognoscitur: ergo neque occisio vel quæcunque alia actio imperatur ab ea intentione, erit culpabilis aut peccaminosa in genere homicidii. Mia.

96. Dices, adesse simul cum intentioneoccidendi feram, habitualem voluntatemoccidendi inimicum : et ratione istius dcri-vari malitiam ad actum externum. Sed contra : nam voluntas præcise habitualis nihil confert ad bonitatem vel malitiam actus : quia habitibus nequemeremur,neque demeremur, nisi in actum prorumpant : ergo nequeex isto neque ex aliocapite potest prædicta actio habere malitiam homicidii. Eo præsertim quia si voluntas habitualis Practu-

sufficeret ad tribuendam malitiam, non solum ilia actio, qua de facto inimicus sub specie feræ occiditur, sed omnes alia» quotquot ab illo homine exercerentur, haberent praedictam malitiam (quod est absurdum) : quippe non est minor conjunctio hujusmodi actionum ad illam habitualem voluntatem, quam prædicto occisionis : neque est quo pacto potius in istam, quam in illas influat talis voluntas. Imo licet cum intentione occidendi feram esset simul volitio actualis occidendi inimicum, non ideo hæc volitio conferret illi malitiam : quia non imperaret illam, sed haberet seconcomitanter : non enim tribuit malitiam actui externo quæcunque volitio etiam actualis cum eo existons, sed illa dumtaxat, a qua imperatur. Porro occisionem, de qua loquimur, non imperari a volitione occidendi inimicum, sed ab alia, quæ est intentio occidendi feram, constat ex eo quod volitio imperans opus externum est intentio absoluta et efficax assequendi finem : illa autem volitio occidendi inimicum non est absoluta et efficax, sed inefficax et condilionata : nemo quippe efficaciter intendit, quod penitus posse assequi ignorat.

B.-jifti. Sed urgebis .-quid si ille venator mitteret sagittam eo omnino ut occideret feram, et etiam inimicam, si forte ibi lateret, iliumque latentem de facto occideret? Respondent aliqui, casum esse impossibilem, supposita ignorantia invincibilem :quiaqui ita *ignorat, præmisit sufficientem diligentiam*. perquam moraliter est certus neminem ibi latitare : qui vero habet prædictum animum, non potest esse ita certus, sed dubitat vel formidat an ita sit,vel non: igitur non stat volitio efficax occidendi inimicum cum prædicta ignorantia.

97. Hoc tamen non videtur undequaque verum : quia ut ignorantia in casu, de quo loquimur, aliisque similibus sit invincibilis, sufficit habere probabile judicium,quod nemo ibi lateat : bene autem cohæret cum judicio probabili formido aliqua vel suspicio circa oppositum : sicut enim post adhibitam sufficientem diligentiam potuit re ipsa latere ibi inimicus, et re ipsa occidi : ita potest operans judicare posse sic accidere, ut furte lateat, potestque, quandiu sibi de veritate evidenter non constat, formidare oppositum ejus, quod probabiliter judicat: judicium enim probabile unius partis non excludit alterius formidinem : ergo quantum est ex hoc capite non repugnat, quod ignorans habeat hunc vel similem actum *volojacere sayittam ad occidendum i«t feram, quam illic essejudico; vel inimicum, si forte ibi sit, quod non credo :* imperareque ex hoc actu jactum sagitto in illum locum, ubi inimicus absconditur. Quare rnelius respondetur admittendo(sicut admittit.Sanchez,alios referens citato cap. 10, nam. 11), in prædicto casu occisionem illam habere malitiam homicidii : quia imperatura voluntate occidendi inimicum.si forte ibi sit, et est de facto, et posse esse cognoscitur: unde nihil deest quonimusprædicta occisio, in quantum occisio est illius hominis, sit voluntaria, et voluntati tribuatur.

98. Aliter dicendum est, si operans habe-Hsv ret omnimodam certitudinem, quod nullus a homo ibi absconderetur ; tunc enim non posset habere absolutam et efficacem voluntatem occidendi aliquem hominem, cum certo cognoscat, ejus occisionem ibi el tunc fore sibi impossibilem; cum qua certitudine non stat opposita formido |>er actum deliberatum. Sed hic casus recedit jam abeo, de quo loquimur : quia ubi esset illa certitudo, non haberet locum ignorantia quantumvis invincibilis. Posset autem qui ita esset certus, projicere sagittam eo animo ut se exerceret ad occidendum inimicum, dum postea sibi occurrerit: vel optando ibi esse,et jacta illo configi : vel fingendo illum sua imaginatione, ipsamque feram loco ejus ac velati ipsius imaginem et statuam cædendo. Talisque affectus proculdubio esset peccaminosus ex homicidio desiderato vel fido: ejusque malitia denominaret *peccaminosam* etiam actionem externam : non tamen alicui daret denominationem homicidii simpliciter, cum re ipsa homo non occidatur, neque ejus vera occisio ibi et tunc intendatur : sicut non dicimus absolute et simpliciter *homicidium* internam voluntatem occidendi, quando ex ea occisio in re non sequitur. Atque idem dicendum est, si quis non jam cum prædicta certitudine, sed potiuscum ignorantia invincibili latentisinimici mitteret sagittam eodem animo,nempe vel ut se exerceret ad occidendum postea, vel optando adesse ibi inimicum,vel feram juasi ejus statuam cogitando, non tamen •olens absolute ibi et tunc illum occidere idhucsub conditione *si forte ibi sit,* neque toc animo emittendi sagittam, sed dumaxat caedendi ejus statuam; vel se exercendi iodo dicto : quamvis enim tunc inimicus bi lateret ; de factoque occideretur, non leo ejus occisio agenti imputaretur, neque x tali occisione prout ibi et tunc patrata illa actio malitiam desumeret, neque propter ipsam diceretur peccaminosa: quia animus illius agentis non est occidere ibi et tunc inimicum quem abesse putat; sed dumtaxat cædere feram quasi ejusstatuam, vel exerceri ad ipsum alio tempore sagittandum.

;«pH- Unde est manifesta disparitas inter hunc bpe casum, et illum do jaciente sagittam animo (l53›·· occidendi feram, simulque inimicum *si forte ibi sit :* de quo num. præccd. diximus incurrere malitiam illius homicidii : quia tunc animus operantis extenditur revera usque ad occisionem inimici ibi et tunc patrandam ex suppositione quod illic lateat, cognilaque hujus lalebræ possibilitate saltem melàphysica : et ideo adimpleta suppositione, nihil deest quominus tale homicidium ex animo et voluntate procedat : adeoque ipsi voluntati prout ibi et tunc exequutum tribuatur, *volun/ariumque* appelletur. At vero in alio casu animus agentis non est occidere inimicum in se ipso, adhuc ex suppositione quod ibi lateat : quia neque de hac suppositione, neque de latendi possibilitate curatur : sed habita sufficiente securitate quod nullus homo ibi sit. tota intentio sistit in exercitatione, quam diximus : quicquid vero ultra contingit, omnino est causale, etextra prædictam intentionem: et ideo nulla via potest in voluntatem reduci, neque appellari *voluntarium.*

oda- El si adhuc urgeas ; ergo in primo casu t lica. ignorantia invincibilis non excusat a malitia? Respondetur, in prædicto casu ignorantiam ideo non excusare, quia ignorans expresse operatur contra illam, extendens suam malitiam etiam in illud, quod ignorat : nam qui ita operatur, ut licet probabiliter credat, se non posse occidere inimicum ; nihilominus expresse vult illum occidere : ex hacque volitione facit quantum potest ut occidat, si *forte ibi sit :* sua malitia vincit ipsam ignorantiam, extendens expresse pravam intentionem ad omne illud, quod metaphysice non repugnat, quamvis prudenter credatur non esse futurum. Quocirca ignorantia ibi existons omnino habet se de materiali. Neque dicendum est, actum sumere malitiam ab objecto ignoto : sed ipsa cognitione, qua cognoscitur posse saltem metaphysice latere ibi inimicum, cognoscitur occidendum de facto ex suppositione quod lateat : ab eoque ut sic cognitio, volitioqueex prædicta suppositione, ea purificata, sumitur homicidii malitia.Cæterum in aliis'casibus ubi intentio expresse non fertur in omne id, quod potest esse, adhuc ex suppositione quod sit; sed iri id solum, quod esso putatur, nulla attenta suppositione ; quicquid ignoratur invincibiliter, manet omnino intactum a cognitione et volitione : et ideo nihil potest malitiæ conferre.

§ IV.

Secunda pars ejusdem ultime difficultatis.

99. Veniamus ad secundum, quod perti- Pri^' nere diximus potius ad modum loquendi, In quo aliqui etiam ex iis, quos nuper citavimus, nolunt admittere, quod ignorantia concomitans excuset actum a malitia, sed solum quod non accuset. Idque a fortiori non admittent qui negant, ipsum opus ita ignoranter facium carere malitia formali : ut negare videntur Durandus in 2, dist. 22, Dnrami. quæst. I, Gabriel ibidem quæst. 2, art. 1, cSS. notabil. 3, Covarruvias relect. in cap. **J** *Ima* Hugolrn. *mater* I p. § 10, Ugolinus de censor, tabul. 1, cap. 9, § 8 et alii apud Sanchez lib. 9 de matrim. citata disp. 32. Rationem vero tradunt : quia ignorantia, quæ opus excusat, debet esse circunstantia ipsius operis, et non solum operantis : ignorantia autem concomitans cum nihil influat, non est circunstantia operis, sed accidens ipsius operantis : ergo neque excusabit, neque accusabit prædictum opus : atque adeo vel hoc nonliberabituramalitia; velaliun leidsortietur, quam ex prædicta ignorantia. Accedit, quod D. Thom. in præsenti art. 3, expresse dicit ignorantiam concomitantem non excusare a peccato : et reddit pro ratione : quia non est causa actus peccati neque ipsum involuntarium efficit.

Cæterum quamvis in præsentiarum pa- verior rum referat sic vel alitor loqui, nullam tamen sufficientem rationem reperimus, cur neganda sit prædictæ ignorantia? ea excusatio a malitia: cum hujus carentia in nullum aliud principium possit reduci nisi ad carentiam scientiæ, adeoque in ipsam ignorantiam. Si namque adesset scientia, nemo ambigit prædictum opus fore peccaminosum. ergo idcirco peccaminosum non est, quia deest talis scientia, seu qui i adest ignorantia : ubi enim affirmatio esset causa affirmationis, negatio debet esse causa negationis.

Et confirmatur : nam si quæratur *curdle actus non sumit malitiam ab objecto i>eccaminoso?* Optime respondetur, *quia non at-*

tingit illud voluntarie : si vero rursus quæratur, *quare non attingit illud voluntarie ?* Recte etiam respondetur, *quia non est cognitum, et nihil volitum aut voluntarium, quin prxeognitum :* imo nulla alia causa poterit assignari : ergo de primo ad ultimum carentia. seu excusatio malitiæ reducitur in carentiam cognitionis.

Atim- 100. Dices cum aliquibus, carentiam malitiæ in prædicto casu reduci in ignorantiam, non quidem sicut in causam, sed sicut in non causam : licet enim defectu cognitionis, non sit ibi voluntarium, et defectu voluntarii non sit malitia ; ex hoc tamen solum habetur, quod talis ignorantia sit non causa peccati : non vero quod sit causa excusationis.

Pravîtj- diior. Sed hoc non satisfacit : quia in præsenti dum quærimus causam excusantem a malitia illum actum, nihil aliud investigamus nisi id, in quod reduci debet carentia talis malitiæ : ei hoc, quicquid sit, vocamus *causam prxdictx excusationis,* ergo admisso talem carentiam reduci in ignorantiam, negari non potest ipsam ignorantiam esse causam et rationem excusantem a malitia. Unde videtur repugnantia in terminis, cum dicitur prædicta excusatio reduci in ignorantiam non sicut in causam, sed sicut in non causam. Ipsa quippe reductio unius in aliud constituit sufficienter ad præsens rationem causæ : adeoque non stat affirmare reductionem, et negare causam : aut quod sit reductio, et sicut in non causam. Quæ doctrina potissime locum habet in praesenti, ubi sermo est de effectibus negativis : pro *quibus nemo* assignare intendit propriam et rigorosam causam (sicut neque ipsæ negationes proprie et rigorose fieri dicuntur) sed quamcunque rationem, aut principium, in quod reducantur. Et ideo sufficienter assignatur causa hujusmodi effectuum per ipsam negationem causæ effectus positivi oppositi : nam propterea dicitur, *ubi affirmatioestcausa affirmationis, negatio est causa negationis.* Qui igitur admittit, carentiam malitiæ reduci in carentiam scientiæ, neque assignat aliud principium, in quod reducatur, frustra negat ignoranliæ rationem, et munus causæ excusantis a malitia.

Occur- opposita, 101. Ad illud vero quod in contrarium opponitur, respondetur, non opus esse, ut quod tollit ab aliquo actu malitiam, sit proprie circunstantia ipsius actus : imocircunstantiæ proprie dictæ nunquam tollunt vel minuunt malitiam, sed semper augent, ut in tract, ile bonit. et malit, disp. I, num. 29 explicuimus. II ergo aliquid excuset a malitia, sufficit quod sit conditio agenlii tollens ab eo cognitionem, sicut tollit ignorantia concomitans : nam eo ipso iinjiedit, ne praedictus actus ab ipso agente liat cum cognitione, ac proinde ne quantum ad attingentium objecti ignoti voluntarius evadat: quo sublato, præcludilur locus malitiæ. Adde prædictam ignoranliamsuo modo afficere actum, quem excusat. Quia licet non sit causa ut fiat talis actus, neque in ejus substantiam influat, et hac ratione dicatur habere se concomitanter ; est tamen causa ut fiat sine cognitione et volnntarielale. atque adeo sine malitia. Neque ad hujusmodi carentiam habet se concomitanter; sed cum suo quali-quali influxu : eo saltem modo quo negatio causât negationem : et carentia in carentiam influit.

Ad aliud ex D. Thoma respondeturS.Doctorem eatenus asserere ignorantiam concomitantem non excusare a peccato, quia licet opus cum ea factum a malitia eximat ; permittit tamen erga idem objectum aliquem affectum pravum in operante; non quidem efficacem, qui influat in opus externum, proindeque malitiam illi communicet; sed inefficacem, et habentem se concomitanter ad aliam intentionem imperantem prædictum opus : et ideo quamvis tale opus praedictaque intentio imperans, excusentur a malitia ; non tamen excusatur ipse operans; in quo remanet ille alius affectus inefficax, esseque hanc mentem D. Thomæ, constat ex ratione, quam tradit : nempe *quod ignorantia concomitans quia non est causa actus, non facit hominem involuntarium* (ita enim est legendum, non ut mendose habetur in aliquibus editionibus *voluntarium) sed facit non volentem illud, quod ignorat.* Qua enim ratione facit hominem non volentem objectum, quod ignorat, tollit ab opere attingente ipsum objectum rationem voluntarii. Qua ratione vero non facit tale opus involuntarium, seu repugnans voluntati, permittit in ipsa voluntate effectum erga illud : non quidem efficacem, quia iste requirit cognitionem *objecti pro ut hic et nunc; sed* inefficacem, ad quem sufficit cognitio objecti secundum se, et alias; quamvis pro ut concurrens hic et nunc ignoretur.

aju 102. Sed ecce insurgit alia objectio, quia videtur repugnare, ut existente in voluntate aliquo pravo effectu, detur simul in ea aliquis actus bonus; sed quicunqueactus affectui illi coexistât, debet esse pravus : ergo etiam extorna occisio, ei quodcunque opus ad extra imperatum, erit peccaminosum : non igitur hujusmodi opus excusabitur a malitia ralione ignoranliæ. Consequentia videtur perspicua: nam repugnat, actum imperantem habere in se malitiam, el non denominari ab ea opus imperatum. Antecedens vero probatur : quoniam voluntas neq.iit simul habere plures actus non subordinalos inter se : hoc enim esset velle plura per modum plurium : constat autem, inter actum bonum et malum nullam admittisubordinationem : quiaactusbonusnec potest ordinari ad malum, bonitate retenta, neque ejus respectum terminare : ut in tract, de bonit, el malit.disp.G.num. 1G.docuimus,

'I fri«u siitio. Respondetur (quicquid sit de difficultate contenta in hac objectione, an scilicet voluntas possit simul habere illos plures actus malum et bonum) sufficere ad rem, de qua agimus, quod ille pravus affectus, quem ignorantia concomitans permittit ; sit simul cum ipsa ignorantia ; quamvis adveniente actu bono, a quo imperatur opus externum, interrumpatur, vel ipse pravus affectus adveniens actum bonum interrumpat. Hoc enim satis est, turn ut prædicta ignorantia non excuset operantem a culpa, cum permittat secum illum pravum affectum. Tum etiam ut nonconcurrant simul actus malus, et actus bonus, sed unus post alterum ; uterque vero concurrat simul cum ignorantia.

seoinda. Secundo respondetur, admisso etiam repugnare actum bonum cum actu malo, inde solum sequi, utrunque illum, qui in casu objectionis concurreret, proindeque etiam opus externum fore peccaminosum ; non autem quod in aliquo sit malitia homicidii ibi et tunc commissi, seu quæ sumatur ab occisione, quæ a parte rei ignoranter ponitur, ac proinde quod talis occisio imputetur tanquam homicidium re ipsa commissum : sed tota malitia ibi reperta, erit malitia illius pravi, el inefficacis affectus, a quo sicut a fine vel circunstantia extrinseca vitiabuntur cæteri actus, vel quia subduntur illi, vel quia illum sibi subordinant. Non autem neque ipse pravus affectus, neque alii actus plus habebunt de ratione homicidii, quam si de facto mors non sequeretur, neque aliquis externus actus imperaretur. Imo externa occisio, quæ ibi concurrit, nullatenus imperalur, aut suscipit denominationem peccati, in quantum est percussio inimici, qui ignoratur ; sed in quantum est occisio existimata feræ, ordinata ad illum pravum affectum sicut ad circunstantiam extrinsecam.

Tertio dici posset, illam doctrinam, quae Tenia, negat in voluntate coexistenham duplicis actus boni et mali, restringendam esse ad casum, ubi uterque actus sit proprie intentio, proindeque actus efficax, el cum plena ac formali deliberatione : eo quod nequit voluntas plures fines simul omnino absque subordinatione intendere. At non repug. quod cum intentione unius finis adsit aliquis alius actus inefficax, el etiam aliquis semiplene tantum vel interpretative deliberatus, non subordinatus tali intentioni, neque illam sibi subordinans. Hoc tamen alibi examinabitur.

103. Doctrina vero hujus et præcedentis § valde necessaria est pro materiis de censuris, de irregularitate, de restitutione, et aliis Theologiæ moralis. Cum enim dixerimus, homicidium commissum cum ignorantia invincibili concomitante non esse voluntarium, neque imputari agenti ut verum homicidium, consequenter habetur non incurri propter illud pœnas a jure statutas contra homicidas, neque obligationem restituendi, aliaque hujusmodi ; sed judicandum esse de tali homicidio, ac si in solo affectu et voluntate sisteret, externaque mors non sequeretur. Et quod dictum est de homicidio, intelligendum est de aliis similibus factis cum prædicta ignorantia : in omnibus enim, quod attinet ad externum effectum, et ad illa, quæ talem effectum consequuntur, philosophandum est non secus, ac si fierent cum ignorantia invincibili antecedente. Nec refert ad aliquid prædictorum, an ignorans alias det operam rei licilæ, vel illicit®.

Aliud dubium solet hic ab aliquibus moveri : videlicet an et qualiter ignorantia sive vincibilis, sive invincibilis, antecedens, aut concomitans excuset a pœna? Sed nos illud prætermittimus : quia si sermo sit de pœna jure humano determinata, non ita est nostri instituti id declarare; sed spectat ad juris Doctores, el ad Theologos morales : de quo late et erudite, ut solet, Thom. Sanch. lib. 9 de matrim. cit. disp. 32, per totam. Si autem sermo sit de pœna, quæ ex natura rei et coram Deo debetur peccato : idem omnino dicendum est de hac pœna, ac de ipsa culpa. Et ideo ignorantia, quæ excusat a tota culpa, consequenter liberabit a tota pœna : quæ vero culpam diminuit, in eodem quoque gradu diminuet pœnam. Plura alia inferuntur hic ab aliquibus de ignorantia, et de peccatis per illam vel cum illa commissis, quæ etiam omittimus propter rationem nuper traditam.

QUÆSTIO LXXVII.

De causa peccati c\e pacte appetitus sensitici, in octo Articulos divisa.

Deinde considerandum est tie causis peccati ea·parte appetitus sensitici, utrum passio animæ sit causa peccati. Et circa hoc quæruntur octo.

ABTICULÜS I.

Vtnu» reiaxfm a paxduute GpfMUxi itu iiliirit

A4 pnmsm sic pr^vdiiur. Videtur quod volouhs iwu jLtneaîur a (usmuoc sensitivi. Nulla *cairn* poieiF lia ruoiciur nwi j suo Objecto: rotantes auteu esi ptfeutia passita et actha simul in qruniuin est movcats el mod, sicut Phihsopms dicit in 3 de anima, universaliter de yi anetilixj ; ewn ergo objectum voluntelis non *sit* passioiliis sed m^isbonum rationis, udetur qrvd passio appetitus seosühi non moveat voiantatein.

2. Prxfcrea : *superior* molor non movetur ab inferiori, sicut anima mhi movetur a corporei ?ed retantes *qnv* &t appetita' r(' i', aratur ad jf ie'iru kŧn>iiivum, sicut *mo(c»r saf* rrii r ad infenoreu : dicit enim Philosophus in de antae. quod appetitis rationis movet appetitam sensitivum, sicut in roq oribtK «rie^tibus sptera movet sptanm ; ergo votantes non potest *tcowri* a passione ajpetilos sensitivi»

3. Fnrferea : nullum immateriale potest moveri ah aliquo materiali : sed voluntas esi pedemb qusdam innate- *rülis:* non*yniitt alitur* orgaun corporali cum sit in ratione, ut dicitar *in 3* de anima. Appetitus autem sensitivus esi vis rcaterhfc. uîpr.te *fundati in crçana corporali : ergo passio appetitus sensit ni uca* potest *movere* ippcfitum intel- JectirakL

Sed éozttrt est *quod dicitur Daniel* ^.Concupiscentia subvertit cor tuum.

E&pondeo dicendum, quod passio appetitus sensitivi non potest directe trah. re.aui /rovere voluntatem, sed indirecte potest.· et hoc *«'apliritcr Udo quidem* n.odo secundani quarn'arn abstractionem *: cum enim omnes polentis animæ* inouï *essentia anina; rudirentur. necesse est, qnodqwmdo* una potentia *i.r· nditur in* suoartoaltera însooaetaremûta? lur.ivl dum *totali1erin snouctu hop&JLilurAuni quia omnis virtus ad plura dispersa fit nioor* .undee *contrario quando intemHtur circa* uuum.minns potest *ad alia dfepérçhta n qnia in operibus anjnæ requiritur qu^thrn intentio; qua* du.i* vehementer applicatur ad unum. non potes/ *alteri vehementer* aucndere: er secundam *hunc modum per quandum* distractionem, *quando* motas *appetitus sensitivi fortititular* sceundtttn *qihincaifqac passionem; necesseest.* qnod remittatur, vel totaliter impediaær motos *proprias appetitus rationalis, qui es! voluiitas. Alio modo c\ t<irte objecti voluntatis, quod est bonum* ratione *apprehensum* : impeditur eni *n* judicium el *apprehensio rationis propter* vehementem et inordinatam apprehensionem *imaginationis, el judicium viriutis æstimaïiv.e. ut patet in nui^utibus. Manifestum c4* autem, *qu&d passionem appetitus sensitivi ^equitur imaginationis apprehensio, et judi«*nnn a^utuaîivæ; sicut ctiarn dispositionem* liugua* *sequitnr judicium gustus : aade videmus,* quod homines in aliqua *passione existentes, non facile i.na-* ginalionem avertunt ab his, circa *qux* aniriunlur. Unde per COnSâlticos judicium rationis plerunque* equitur *pa<>ioncui* appetitus sensitivi .-ct per conse»juens motus voluntatis, qui natus est semper sequi *juiliciatn rationis.*

Ad primum ergo *dicendum, quod* per passionem appetitus sensitivi fit aliqua immutatio circa *jmhriu n de objecto* voluntatis, sicut *dictum esi, quamvis ipsa passio appetitus* sensitivi non sit directe voluntatis objectum.

Ad <ecundinn. dicendum, quod superius non movetur ab inferiori directo, scdiudirecte quodammodo moveri potest, sicut uiclmu est.

£t similiter dicendum est ad tertium.

Prima conclusio : *Passio appetitus sensitivi nequit movere directe voluntatem ; bene tamen indirecte.*

Secunda conclusio : *Dupliciter conttyil pr.Tdieta motio, vel p>r quondam abstractionem voluntatis a suo proprio actu, vel er parte objecti ipsius voluntatis.*

Commentarius.

1. Circa primam conclusionem nota, quod prima ejus pars, nempe appetitum non movere voluntatem *directe,* relinquitur a D. Thoma sine majori probatione : quia secundo *el tertio articuli* argumento efficaciter convincitur : *ob idque in* solutione admittit D. Thom. vim illorum, quantum ad prædictam motionem directam ; el solum negat procedere contra indirectam. Limitat vero prædictam conclusionem AI-Liuavarez quoad eam primam partem, ut intel-ligaturde voluntate, ul voluntas est, atque adeo ut *libera : nam ut natura (inquit) et ut agit sine libertate, non inconvenit, quod trahatur directe ab appetitu sensitivo in suum* objectum : ut patet *in molibus* primo primis, in quibus movetur voluntas absque aliqua deliberatione rationis. Sed displicet limitatio : *quia cum voluntas, etiam ut natura sit potentia immaterialis et omnino superior appetitu corporeo, neque isto, neque alio* modo *potest moveri directe a tali appetitu, neque ipse appetitus directe agere in illam : ut argumenta hujus articuli satis convincunt, quæ non minus procedunt de voluntate ut natura, quam ut voluntas est: constatque etiam ex eodem D.* Thoma supra quæst. 9, art. 5. Quare quod voluntas in *motibus primo primis rapiatur* necessario, non *provenit directe ab appetitu sed ab intellectu proponente objectum sine indifferentia ; quamvis ipse appetitus indirecte sit* causa *hujusmodi propositionis.*

2. *Circa eandem conclusionem dubitant nonnulli, an passio appetitus eo modo quo movet voluntatem, scilicet indirecte, moveat formaliter ad peccatum, vel solum materialiter?* Sed nos do hoc dicemus infra disp. 10, dub. 4, agentes de concupiscentia.

ib<|u.· uÎr'ftr ill© Pr*01' m°dus movendi, qui dicitur per *abstractionem :* posterior enim, qui est ex •nen- di? parte objecti, suflicienter declaratur in lilera, adhibita Cajetani ex positione cum hic, lum supra quæst. 58, art. 5, quam in tract, de virtut. disp. 5, num. 10 adduximus. In quo vero abslractio illa primi modi consistat, el an ita differat a secundo, ut possint separari, sicut etiam an supersit appetitui tertius alius modus movendi voluntatem per solam sympathiam et colligationem ipsarum potentiarum, non ita constat. Etenim verba D. Thomæ superficie tenus inspecta sonare videntur, quod dum prædictæ potentiæ operantur, profluat immediate ab anima aliquis actualis influxus, quo operationes illarum juventur, ei sine ({uo deficiant : qui sane influxus cum sit limitatus et finitus, quo magis uni potentia», v. g. sensitivo appetitui, ejusque operationi applicatur ; eo magis abstrahitur et removetur ab alia, puta a voluntate : et ideo sicut per illam applicationem fortificatur et intenditur motus et passio appetitus; ita per hanc abstractionem remittitur et infirmatur, vel etiam ex toto deficit motus voluntatis, quo prædictæ passioni deberet resistere : hacque indirecta via vel trahitur, ut sequatur ipsum appetitum, vel saltem debilitatur, ut non ei contradicat. Prima

3. Et quidem nisi anima prædictum influxum præbeat, non videtur suflicienter assignari a D. Thoma ratio prædictæ abstraclionis sive distractionis, dum ait, ideo ita contingere, quia omnes potentiæ radicantur in eadem essentia animæ, ob idque intensa una circa suum actum, debet alia remitti : proplerea quod sicut virtus dispersa fit minor, sic vehementer applicata et unita circa unum actum, debet distrahi ab aliis, et minorari circa illos. Aut enim hæc virtus, quæ dicitur dispergi el minorari, est aliquis influxus procedens immediate ab anima, coadjuvans et fortificans influxus potentiarum : aut esi ipsemet influxus, quem potentiæ immediate præstant? Primum intendit hic modus dicendi. Secundum autem non videtur satisfacere. Tum quia cum influxus unius potentiæ sil distinctus ab influxu alterius, sive una operetur. sive non. et sive intense, sive remisse agat, nihil tollet de alterius influxu : neque impediet proinde,quominus operetur similiter intense. Tum etiam quia si non ipsa anima secundum se, sed dumtaxat potentiæ immediate influunt, nihil referet, quod radicentur, vel non radicentur in eadem essentia animæ, ut in ordine ad influendum se impediant. Imo potius talis radicatio conducet, ul prædictæ potentiæ se coadjuvent, unaque intense operante, ca»teræ illi obsequium praestent propter connexionem et sympathiam ortam ex prædicta radicatione.

4. Ilie tamen dicendi modus nequaquam iieprosustineri debet. Tum quia in via Ang. Doctoris substantia creata non est immediate operativa : neque ab ea immediate driri potest aliquis actualis influxus effectivus:sive quo ipsa sola operetur : sive quo accidentia in suis operationibus fulciantur:sed omnis influxus effectivus, omnisque operatio oritur immediate a solis ipsis potentiis: ut ostendunt late N. Complutenses lib.2 Physic. disp. 10, quæst. 1 elû. Tum etiam quia experientia constat, non omnem voluntatis operationem remitti aut deficere, quando appetitus in sua passione intenditur; imo vero aliquando ad intensionem prædictæ passionis intenditur etiam actus,quo voluntas illam amplectitur ; quamvis remittatur, vel omnino deficiat alius actus, per quem deberet illi resistere : at juxta prædictum modum dicendi nedum hic posterior actus, sed etiam quicunque alius voluntatis remitteretur, vel deficeret intensa passione appetitus, ut intuenti constabit. Non ergo prædicta abstractio recte hac via exponitur: et ideo quærenda est alia. ha'nr·

5. Quæ non obscure habetur in liltera, cum dicitur : *Quia in operibus animæ requirilur quædam intentio, quæ dum vehementer applicatur ad unum, non potest alteri vehementer attendere. Et secundum hunc modum per (piandam distractionem, quando matus appetitus sensitivi fortificatur secundum quamcunque passionem, necesse est quod remittatur, vel totaliter impediatur motus proprius appetitus rationalis, qui est voluntas,* etc. Ad cujus intelligentiam nola primo, Doctrina *intentionem in* præsenti non sumi pro actu voluntatis; sed ut est idem quod *attentio,* flooc. dicitque actum, quo potentia cognoscitiva præsertim sensitiva intense et vehementer alicui objecto applicatur: ex qua applicatione oritur, ut non possit aliis ita vehementer applicari: sicut et quod ubi multis applicatur, remittatur circa unumquodque, minusque singulis attendat: juxta commune proloquium *Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.* Cum enim vis praxlic-

tæ intentionis sit finita et limitata, oportet, ut quixi dum multis applicatur, remittatur in singulis : et quo i dum circa unum intenditur, *ab aliis* distrahatur. Deinde nota, ad quamlibet operationem appetitus sive sensitivi, sive rationalis requiri aliquid prædictae attentionis : tantoque plus, quanto operatio futura est vehementior. Et ratio *est* perspicua : nam bonum quod est *objectum appetitus,*non movet nisi ut apprehensum : utque intensius et fortius moveat, debet vehementius apprehendi. Et quamvis operatio appetitus rationalis non dependeat immediate ab apprehensione sensitiva, sed ab intellectiva; quia tamen hæc non invenitur sine illa, propterea quod dum sumus in corpore, oportet intelligente»] phantasmata speculari ; atque adeo omnem intellectivam cognitionem *a* sensitiva dependere, consequenter ipsa operatio voluntatis dependet etiam mediate a prædicta sensitiva apprehensione, seu attentione. Tertio nota, quod in voluntate, quae movetur a passione inordinata appetitus sensitivi, debet distingui duplex actus: alter, quo tenetur sequi ordinem rationis : et iste est, qui in præsenti vocatur a D. Thoma *actus proprius voluntatis ; quia non* ex sensualitate, sed ex ipsa voluntateet ratione ei convenit : alter vero, quo contra hujusmodi ordinem passioni assentitur, et illam sequitur: et hic non dicitur actus omnino proprius voluntatis, sed condistinguitur ab eo, quia licet a voluntate sit, non tamen voluntas omnino ex se ipsa aut ex sola ratione ad eliciendum illum movetur, sed ex passione appetitus. Quando ergo D. Thom. in præsenti ait, quo fortificata seu intensa prædicta passione, remittitur vel impeditur actus voluntatis, non loquitur de hoc posteriori actu, qui passionem sequitur, sed de priori, quo illi obniti deberet.

6. Et quod hæc sit mens Ang. Docloris constat, tum quia in hoc articulo appellat prædictum actum *motum proprium appetitus rationalis,* denotans per ly *proprium,* quod non aliunde sed ex ipsa voluntate et ratione ortum ducat ? atque adeo condistinguens illum ab alio, qui originatur ex passione, et eam sequitur. Tum etiam quia art. 6, sequenti, ubi probat, peccatum voluntatis diminui ex passione, cum objecisset in tertio argumento, quod passio impellens voluntatem facit eam vehementius ferri in actum peccati : ergo aggravat peccatum : respondet, quod etsi *motus voluntatis sit intensior ex passione incitatus ; non tamen ita est voluntatis proprius, siout si sola ratione moveretur ad peccandum. Ergo* cum docet, actum voluntatis remitti ad intensionem passionis appetitus, non loquitur de illo, qui excitatur ex ipsa passione, et eam sequitur : sed de alio, quem diximus. Hinc habetur vera expositio doctrinæ D. Thomæ: nam eo ipso quod appetitus sensitivus vehementer feratur in objectum peccaniinosmn per suam passionem, rapit sensus attentionem in tale objectum ; hæcque in illud rapta, divertitur el distrahitur ab *objecto opposito,* per cujus considerationem reprimenda erat talis passio, peccalumque vitandum : et ad hanc distractionem sensus *sequitur* distractio *intellectus ; ad* islamque distractio voluntatis : quia neque intellectus potest intense attendere, *distracto sensu ;* neque voluntas *intense operari, remissa et distracta attentione intellectus.*

7. Hac via *facile exponitur,* qualiter fialD«hn. abstracts sive distractio, de qua in præ-y“J^ senti D. Thom. sine recursu ad aliquem in- ™ fluxum praestitum immediate ab anima, quem ponebat prior modus dicendi .-quia tota prædicta distractio consistit circa influxum et operationem ipsarum potentiarum. Sed quia Ang. *Doctor* priusquam devenisset ad terminos intentionis seu attentionis, ad quam nos recurrimus, reddit rationem ex ipsa connexione potentiarum, et radicatione in eadem essentia animae : dicendum quoque est, ex hujusmodi radicatione et connexione provenire, etiam non sic curando de attentione potentia? cognoscitivæ, quoad intenlionem passionis appetitus remittatur motus proprius voluntatis. Quia prædicta radicatio et connexio est ratio, ut operante intense appetitu, voluntas quoque intense in idem feratur, non per motum sibi proprium, sed per illum, qui excitatur a passione : cum autem virtus voluntatis limitata sit, distracta per talem motum in objectum passionis, necessario debet remitti in alio motu sibi proprio, quo esset passioni resistendum. Quemadmodum dum ipsa voluntas per motum sibi proprium, excitatumque a ratione fertur intense in objectum virtutis, rapitur cum ea appetitus ad idem objectum ; in idque delatus, aut nullo modo, aut non nisi remisse potest ferri in objectum peccaminosum per passionem inordinatam : quia utrobique applicata intense vis potenliæ ad unum actum, remittitur circa oppositum, et ab illo distrahitur.

Ex quo patet, quid conferat ad præsens radicatio potentiarum in eadem essentia aniinæ : nam eo ipso quod propter talem radicationem potenliæ sint connexæ, et operante una intense, altera oam sequatur per motum, quo se illi conformat; consequenter debet remitti in alio motu sibi proprio, per quem poterat resistere. Palet etiam, quod non est necessarium recurrere ad aliquem influxum praestitum immediate ab anima; sed dumtaxat ad illum, quem immediate præbent potenliæ, ut nuper dicebamus : quia licet influxus unius sit distinctus ab influxu alterius, et in aliquo motu se coadjuvent; in alio tamen indirecte se impediunt : quatenus operante una intense circa suum objectum, trahitur alia etiam intense in idem objectum per motum non omnino sibi proprium ; et ex hoc ipso distrahitur a motu omnino proprio, per quem posset resistere.

8. Ad secundum, quod tetigimus, an scilicet prædictus modus movendi per abstractionem ita diflerat ab illo, qui est ex parte objecti, ut possint separari? Quod enim aliquo modo differant non est dubium : quia in uno attenditur per se primo efficacia vel inefficacia ad movendum ex tali vel tali objecti propositione; nec curatur ita deapplicatione et conatu appetitivæ potenliæ : in alio vero attenditur per se primo prædicta efficacia ex hujusmodi applicatione et conatu, nec curatur ita de judicio el ejus propositione. Sed an diversa applicatio et conatus potenliæ appetitivæ semper prærequirat diversam judicii propositionem, non ita constat. Médina enim supra quæst. 9, art. 2, partem tuetur negativam, quatenus ait posse variari imperium intellectus respectu voluntatis, proindeque actum ipsius voluntatis propter passionem insurgentem, invariato omnino judicio ipsius intellectus. Quem modum dicendi (teste Gregorio Mart, in præsenti dub. 2,) sequutus est Joannes Vincentius cum quadam explicatione, quam ipse Martinez adducit.

-■lutio nos niu'l° conformius principiis D. Thomæ judicamus, nunquam voluntatem intendi aut remitti in suo actu, aut ab eo cessare, vel ab uno in alium transire, nisi judicium omnino practicum intellectus (quicquid sit de speculativo) vel in substantia, vel in modo salte proponendi varietur. Quia cum tota voluntas, et quicunque ejus actus dependeat ab objecto, quod est bonum propositum per intellectus judicium, necesse est ut quæcunque mutatio vel variatio in tali actu reperta habeat in ipso objecto causam et rationem : hæcaulem non potest esse nisi mutatioet variatio ejusdem objecti, ut stantis sub judicio et propositione : atque adeo variatio aliqua ipsius judicii in ratione proponentis. Et ideo D. Thom. convictus primo argumento hujus articuli, quod voluntas non possit non semper, et quoad omni i ab objecto moveri, recurrit in ejus solutione ad variationem ipsius objecti ex existentia passionis appetitus, ut defendat, quod voluntas a tali passione moveatur.

9. Ad tertium, quod proposuimus. anDifflcni scilicet supersit tertius modus, ut voluntas moveatur ab appetitu, nimirum per sympathiam et colligationem, dicendum est (admittendo etiam istum modum) non ponere in numero cum praecedentibus, neque ab eis distingui : quia prædicta connexio et sympathia nequaquam efficeret, ut ad motum unius potentiæ moveretur alia, nisi in causa esset., ut ex tali motu, vel ex ipsa connexione, aut aliunde fieret distractio virtutis, quam explicuimus, et aliqua variatio in objectis.

ARTICULUS IL

Virum ratio pissit superuri α passione contra suam scientiam)

Ad secundum sic proceditur. Videtur quod ratio non possit superari a passione contra suam scienliamTEortius enim non vincitur a debiliori : sed scientia propter suam certitudinem est fortissimum eorum, qua' in nobis suut: ergo non potest superari a passione, quæ est debilis, et cito transiens.

2. Præterea: voluntas'non est nisi boni vel apparentis boni : sed cum passio trahit voluntatem iu id. quod est vere bonum, non inclinat rationem contra scientiam : cum autem trahit eam in id, quod est apparens bonum et non existons, trahit cam in id. quod rationi videtur: hoc autem est in scientia rationis, quod ei videtur : ergo passio uon inclinat rationem contra suam scientiam. Si dicatur, quod trahit rationem scientem aliquid in universali, ul contrarium judicet in particulari: coutra, universalis et particularis propositio si opponantur, opponuntur secundum contradictionem: sicut omnis homo, et non omnis homo: sed duæ opiniones, quæ sunt contradictoria·, sunt contraria?: ut dicitur in 2 Periherm. Si igitur aliquis sciens aliquid In universali, judicaret oppositum in singulari, sequeretur, quod haberet simul contrarias opiniones, quod est impossibile.

3. Præterea? quicunque scit universale, scit etiam particulare, quod novit sub universali contineri: sicut qui scit, omnem mulam esse sterilem, scit, hoc animal es*e sterile, dummodo ipsum sciat esse mulam: ut palet i>er id, quod dicitur in t Posteriorum : sed ille, qui scit aliquid ui universali. puta nullam fornicationem esse faciendam, scit, hoc particulare sub universali contineri, puta hunc actum osso fornicarium : ergo videtur quod etiam in particulari sciat.

4. Præterea : ea, quæ sunt in voce, suut signa intellectus animæ secundum Philosophum : sed homo in passione existons frequenter confitetur id, quod eligit esse uialum etiam in particulari : ergo etiam in particulari habet scientiam : sic igitur videtur, quod passiones uon possint trahere rationem contra scientiam universalem, quia non potest esse, quod habeat scientiam universalem, el aslimel oppositum in particulari.

iksî contra qmj ! dicit ApitMotai Ko iu mi. 7- Video atiaa toocm in membris mcls ηψοχηαηΐυιη Icfj WlCtiUs ĸM^cirjpîivauU m me tu lego pcrcuti: lex autcw» quæ ÛSÎ iü rncinbris. C$1 eonrupix-eniM. <!u qua supra luqiniiiK filtrat? earn igitur crmcuiusevuth <it passbupn <hi», videtur. quo»! passio iralut ratioitem etiam rouira hoe, quod seik

Ibspnudeo tlireedum, quod opinio Socratis ftn't, ul Phitaopbos dieit iu 7 Mtec. quod srieulti uunquam jwkx·: sacrari a passione: onde pouebat names virtutes t^sc h · ' oisttU prerab ignoraiHus, in quo quitluni aliqualiter rene «pichaî *: quia* cum volmuassh boni, vel apparentis bmii. tmuquioi volunUs iu n alum movciur. nisi id. quod non est boaum, aliqiuliter rationi bonum appareat : et propter b·* vdîmias nuuq&im in malum tenderer, msi cum aliqua iÿupratHia vel errore ratiouis. rude dicitor Proverb. 11 Errant qui operantur malum. Sed quia expentoemto patet, qihx! multi asuni couira uj. qnonun scdcistiamtiabeaiT. ei hx etiam auvtoriUte diviiu continuator. secuudu a illud Lueæ 12. Semts. qui cognovit volunbtein iteuiini tui. et non fecit, plagis vapulabit muhis. Et Jarok 4, dicitor? Scienti immun facere, et mm facienti pecoiînm eM illi.· im simpliciter verum dixit, sed opi»rtel disfin/uere, ut PNtosophH tradit in 7 Elhic. Cam culm α4 rede ageodan homo diripiar duplici seieutü. scilicet unirt-rsuli el particubri : irtriuNjur defectus sufficit ad bce good iu.pediaiur rectiIndo voluntatis etoperisut supra dictum esLConlingit ergo, qm *deliquis*tal-eatscientiam in universali. juta nullam fornicationem esse Cadendam: sed tamen non oagnescai in panicubri hunc actum, qui est for*uiatio. mu* csx· faciendam *: et* hoc sulEric ad hoc, good w.'mdas noh seiphtor universalem scientiam rationis. Et iientdB coibideraudum est, quod nihil prohibet aliqu *d scin ia* habitu, quod tamen actu uon consideraltir. Pntest igitur contingere·, qnod aliquis etiam rectam scientiam labeal in sin^bri. el *uou* solum ia universali, sed in actu non eoosideret : et *ume non didetur dinkile. qnod pnvter id. quod Ma non consident. ho'/A agat.* Quod autem *hnaio non consideret iu particoteri id. quod lubi-iuliicr scit, qtaudoque quidem* cumingii ex solo defectu intentionis, *potu cum bceioa scir<is Geo:bctr»i.n, non intendit ad con<ideraudum Geometru: conrlu-iones, quissUlim* io promptu habe, considerare. Quandoque *autem bono non considerat id. quod habet* iu habitu propter aliquod impedimeotern sut^eivenieas, pntapropier j|?qiu:n occupationem exteriorem, vel propter aliquam iLdinnitarei i corporalem : et hoc modo ille, qui est in pa»*rioue comstitutus, non consident in particulari *id* quod <it *in* uniUT>a!i, iu quantu.n jassio impedit tolc n COaVdmtionea). *Impedit autem Iriplialer. Primo quidem per qnamhm distrarlinnem, sient* sapra expositum est Serendo per conlrarietatem : qnio *plerunque* ! contrarium *hujus* quod scientia universalis habet Tertio J>cr qinrnhm iimnotitionem corporalem, ex qua ratio qu »dafmnodo ligatur, ne libere in actum eieul : sicut etiam sommn vel ebrietas, quadam corporali trausimitaliûne facta, ligat usum *ratioms. El quod IK»ccoQiin·* gal in passionibus, patet ex hoc, quod aliquando *eum passiones mullum iui' iidunhir. homo* amittit totaliter usum rationis.- multi *euim propter abundantiam amoris et ir.<?* sunt tu insaniam conversi. Et per hunc *modum* pa«io trahit rationem ad Jadlramlmn in particulari contra scientiam, quam habet *in universali.*

Ad primam ergo *dicendum, qood tcieiilh universalis, qme* est certissima, non habet *principaliLite n in operatione: sed nugis scientii purtimlaris.* eo quod operationes sunt circa singularia:n de uon *est mirun. si iu operabilihus pasMoagit contra scientia n univer^dem,* absente consideratione in particulari.

A4 *secundum d.ccndnm. quod hoc ip<um quod rationi* videatur in particulari aliquid bonum, quod non esi bonum, contingit ex aligna passione : ct tamen *in?c parlicubre judicium* est contra universalem scientiam rationis.

Ad tertium dicendum, quod non posset contingcrp, quod nl quis haberet simul *in* actu >cieiitiam aut opinionem veram de universali aflinoalivo, et opinionum falsam de particulari negativo, aut e converso : sed bene potest contingere, quod aliquis habeat veram scientiam lubilualiter de universali affirmativo, ct blsam opinionem in acru do partirihri negativo : aelus enim directe non contrarutur hibitui. se»lpelui.

Ad ijiMifniii dicendum. ilii.·, t|ld IwliCHcicnilam in nniversuli, propier |wssiout*in nti|H'dilur, i;·· sub ilU universali 'Uiiicie. et jtI etinclti<it>nctii |>crveiiiiiT.*st'da*'ii· init sub alia universali, ijium Mijrjjcnl inelitulio jas-slonis. ei sub ca concludit. Ujidc rtiilmophus dicit in 7 Bibtc. quod syllogismus incoiiliucnti.. Jubet <|iutnor prop· s|Unn.-s.· duas universales, qi&ruin mu est rationis, puta titillant forniejliotteui esse rmnmillcmhui : ali.· iM iwssimiis, put i <!(·. Icctationem ose «'ci.iud.itn. Passio Igiiur ligat rjlinnctn, ue assumat ei ronciitdui sub prima ; unde c.t durante ussinnh et concludit sub secunda.

Ai) qitiitlum dlceiidUiii, quod sieiil ebrius quaiidoquc proferre polesl verb.t signiticantiu pr<d'n.i<:.is sCiilcntias qius lanicii mente dijudicare non potest, ebrict.ile prohibente.· ita in jussione evicetis el si ore proferat, hoc non esse Mciendum, latneu interius hoc attiuto senili quod sil lack*»· dum, ut dicitur tu 7 Elhic.

Prima conclusio: *Quamvis voluntas nequeat ferri in malum absque alia ignorantia vel errore rationis : absolute tamen concedendum est posse rationem a passione superari, ut jieccet et delinquat contra suam scientiam,*

Secunda conclusio : *Sire intellectus habeat solummodo scientiam universalem, deficiente particulari, sive etiam particularem habeat in habitu, actu vero non consideret, poterit passio trahere rationem in oppositum: vel per modum distractionis, vel ad contrarium impellendo, vel aliquam corporalem transmutationem causando, e.r qua ratio quodammodo ligetur.*

Commentarius

I. Circa *primam* conclusionem nola, *sub ignorantia* et errore comprehendi a D. Thoma quemcunque defectum intellectus, atque adeo etiam actualem inconsidcrationem : nam *hæc* etiam *potest appellari ignorantia,* ut patet ex communi *divisione ignorantia? in* actualem et *habitualem, de qua disp. præced. num. I, diximus. Ignorantia enim actualisnon est nisi actualis inconsideratio. Porro* an ita sit quod ad omne peccatum voluntatis indispensabiliter *præcedere debeat aliquis ex prædiclis defectibus in intellectu, esset hic late disputandum, nisi a nobis jam præstitum fuisset in tract, de* Angel, *disp. 10, dub. 8, ubi* a num. 248 ostendimus partem affirmativam, quæ est communis Thomistarum.

2. Secunda *conclusio, quæ est expositioDiiw prioris, sufficienter probatur et declaratur* lâS in littera. *L'bi tamen difficultatem ingerit* illa *propositio, quod licet aliquis universaliter cognoscat, nullam fornicationem esse faciendam ; potest tamen non cognoscere, hunc particularem actum, qui est fornicatio, non esse faciendum. Videtur enim hoc repugnare, ut* cognita *universali propositione* (et est sermo de cognitione habituali) *ignoretur* particularis licularis sub illa contenta ; sicut quod aliquis cognoscat, nullum animal esse lapidem; et quod ignoret, hoc animal, quod esi homo, vel equus, lapidem non osse. A<l hoc polest J',.·} dici primo, quod licet cognita propositione universali, non possit ignorari particularis sub illa immediate contenta, sumpta secundum se, et in quantum sub illa continetur, ut sumitur in exemplo nuper adducto: secus voro si accipiatur cum aliqua modificatione vel conditione, qua non cadal ita expresse et immediate sub prædicta universali. F.t ideo disp. præced. num. 15, diximus, quod licet nemo rationis compos possit diu invincibiliter ignorare, non esse occidendum, aut non esse furandam absolute : at bene posset ignorare, an sil occidendus infirmus morti proximus, ne diu agonizet : vel an sit furandum ad dandam eleemosynam. Similiter ergo licet quis in universali cognoscat, nullam fornicationem esse faciendam, eo quod divina lege prohibetur, atque adeo neque hanc numero fornicationem, absolute qua ratione fornicatio et prohibita est : (quo pacto cadit immediate sub prædicta universali) poterit tamen ignorare, hanc eandem fornicationem ut hac vel illa conditione xæstitam, in hoc vel illo casu, aut propter hunc vel illum finem, omissoque respectu ad prohibitionem, faciendam non esse (præsertim loquendo de ignorantia vincibili) quippe hoc modo sumpta ea particularis propositio non ita immediate continetur sub prædicta universali.

AlŨ -.alio, 3. Secundo dici potest, quod licet illa propositio particularis, *hunc actum, qui est fornicatio, non esse faciendum,* cognita universali negativa, non possit ignorari per exclusiouem scientiæ speculativæ : quia eadem cognitio, quæ notificat prædictam universalem, notificat speculative particularem sub illa contentam; potest tamen ignorari per exclusionem scientiæpracticæ. Recte enim compatitur, ut aliquis cognoscat, hanc fornicationem absolute ess'e prohibitam, adeoque faciendam non osse, habito respectu ad prohibitionem .-quodpertinet ad cognitionem speculativam : el tamen non cognoscat, eandem fornicationem prout hic nunc occurrentem inspectisque omnibus, et etiam respectu ad dispositionem appetitus, faciendam non esse : quod est ignorareillam practice. Adeo enim passio appetitus disturbat intellectum, ut id ipsum, quod, habita rerum et Dei legis ratione, negare aut dubitare non valet : habito respectu ad ipsum appetitum, attentaque ejus dispositione, neget vel dubitet. Quod verum esse, non modo loquendo de cognitione aut ignorantia habituali, sed etiam de ipsis actualibus judiciis, quilibet fateri tenetur. Nam experimur, nos sæpe actualiter cognoscere et cogitare, nullum peccatum esse faciendum, adeoque neque istud neque illud; et tamen simul judicare, hoc opus pravum, ip quo delectamur, non obstante pravitate, hic et nunc nobis expedire, faciendumque esse : aliter nequaquam ipsum committeremus. Rationem vero tangit Cajetanus in præsenti ad finem commentarii ; quiaeoipsoquod unum ex prædiclis judiciis sit speculativum, et aliud practicum, non sunt de eodem secundum idem, neque dictant formaliter de eadem propositione, sed de diversis : unum enim dictat, fornicationem non esse convenientem, proindeque faciendam, attenta Dei lege et caeleris, quæ attendi debent : aliud vero dictat, in hoc particulari casu, ubi non curatur de lege Dei, sed de prava appetentis dispositione, convenientem esse, proindeque faciendam : et ita nihil prohibet utrunque coexistera.

Nec refert, quod in solut. ad 2, dicitur hoc judicium practice erroneum esse contra scientiam universalem, atque adeo erit incorapossibile cum illa : nam contraria invicem se excludunt. Respondetur enim, non esse ibi sermonem de contrarietate immediata et directa, sed de contrarietate latius sumpta pro qualibet oppositione, etiam indirecta et mediata : quæ non sufficit ad incompossibilitatem : ut supra disp. 1, dub. 2, diximus.

4. In reliquo hujus literæ nulla occurrit Aha difficultas: nisi forte in solut. ad 3, dubitet dltj^ul' aliquis an sit ita. quod scientia habitualis de propositione universali affirmativa, v.g. *quod omnis homo est sensibilis,* admittat secum errorem actualem de sua contradictoria, puta *quod aliquishomo non est sensibilis,* de qua non admittit errorem habitualem. Pro parte enim affirmativa stat prædicta solutio. Pro negativa vero videntur a fortiori militare, quæ in liberis Posteriorum docent Thomistæ, præcipue N. Comploteuses disp. 20, dub. 4, circa incompossibilitatem scientia? cum opinione : aut fide de eodem objecto. Sed facile tolletur difficultas, Tollitur, si exponamus D. Thomam in prædicta solutione de errore vel falsa opinione actualibus, quæ non sint actus perfectus, el quasi permanentor meditatus, sed imperfectus, et celeriter transiens : quæ imperfectio el cele-

ritas permittit, quod intellectus non sic cito eorum, quæ habitualiter scit, reminiscatur, ut non sit locus prædicto errori. Quæ autem in dialecticis loco cit. dicta sunt, licet impugnent ceexistentiam primi illius erroris cum prædicta scientia, non tamen hujus posterioris. Solutiones ad 1, et ad ultimum pulchram continent doctrinam, et quæ nullius expositione fiet clarior nisi ejusdem D. Thomæ quæst. 3, de mal. art. 9, ad 7,

D.Tlwai.yjjj jjjarn iatias tradiderat his verbis: *Cum actus peccati el virtutis sit secundum electionem, eleclio autem est appetitus prxconciliali. consilium vero est qiuedam inquisitio, necesse est, quod in quolibet actu virtutis, vel peccati sit quidam deductio quasi syllogistica : sed tamen aliter syllogizal temperatus, aliter intemperatus, aliter continens, aliter incontinens. Temperatus enim movetur tantum secundum judicium rationis: unde utitur syllogismo trium propositionum, quasi sic deducens: Nulla fornicatio est committenda : hic actus est fornicatio : ergo non est faciendus. Intemperatus vero totaliter sequitur concupiscentiam : et ideo etiam ipse utitur syllogismo trium propositionum, quasi sic deducens : omni delectabili est fruendum : hic actus est delectabilis : ergo hoc est fruendum. Sed tam continens quam incontinens dupliciter moventur: secundum rationem quidem ad vitandum peccatum : secundum concupiscentiam vero ad committendum : sed in continente vincit judicium rationis; in incontinente vero motus concupiscentia:. Unde uterque utitur syllogismo quatuor propositionum : sed ad contrarias conclusiones. Continens enim sic syllogisat : Nullum peccatum est faciendum, et hoc proponit secundum judicium rationis : secundum vero motum concupiscentia versatur in corde ejus, quod omne delectabile est prosequendum : sed quia judicium rationis in* eo *vincit, assumit et concludit sub primo : Hoc est peccatum : ergo non est faciendum. Incontinens vero, in quo vincit motus concupiscentia:, assumit et concludit sub secundo: Hoc est delectabile: ergo est prosequendum : et talis proprie est, qui peccat ex infirmitate : et ideo patet quod licet sciat in universali : non tamen scit in particulari : quia non assumit secundum rationem, sed secundum concupiscentiam.*

ARTICULUS III.

*1'trum peualmu, quod e*t* CZ ptusioNe, debeat diti ti iuflnHitulel*

Ad Iertimn sio proceditur. Vitietur, quod peccatum, quoti est ex passione, non debeat dici ex infirmitate ; passio enim est quidam vehemens moins appetitus sensitivi, ut dictum est : vehementia autem motus nugis attestatur fortitudini, «inani iiifinuilili : ergo peccatum, quod est ex passione, non debet dici ex infirmitate.

2. Præterca : infirmitas hominis maximo attenditur secundum illud, quod est in eo fragilius .· Ime autem est caro; ude dicitur in Psa). 77. Recordatus esi, quia earosnnt: ergo nugis debet dici peccatum ex inUriiiiiale, quod est ex aliquo corporis defectu, quam quod esi ex anima) jussione.

3. Præterea : ad ea non videtur homo ess0 infirmus, qu® ejus voluntati subduntur : sed facere vel non facere ea, ad quæ passio inciaut, hominis voluntatisubditur, secundum illud Gei.es. 4. Subter te erit appetitus tuus, et tu dominabt-ris illius : ergo peccatum, quod est ex passione, non est ex infirmitate.

Sed Cicilra est quod Tullius iu 4 lib. de Tuscul. quæstionibus, passiones anima* acritudines vocat : a-grittidincs autem alio immine infirmitates dicuntur: ergo peccatum, quod est ex passione, debet dici ex infirmitate.

Bcsi>ondeo dicendum, quod causa peccati propria estes parte anima.*, in qua principaliter est peccatum : potest autem dici infirmitas in anima ad similitudiuem infirmitatis corporis : dicitur autem corpus hominis esso infirmum, quando debilitatur vel impeditur in cxcquiilione proprix* operationis propter aliquam inordinationem partium corporis, ita scilicet quod humores ct membra hominis non subdantur virtuti regitivæ et motiva* corporis : unde ct membrum dicitur esse infirmum, quando nou potest perficere operationem membri sani, sicut oculus quaudo nou potest clare videre, ut dicit Philosophus in lu, de historiis animalium. Undent infirmitas animæ dicilur, quando impeditur anima in propria operatione propter inordinationem partium ipsius. Sicut autem paries corporis dicuntur esse inordinata.*, quando non sequuntur ordinem ualune, ita et partes anima* dicuntur esse inordinata, quando non subduntur ordini rationis : ratio enim est vis regiliva partinm animæ. Sic ergo quando extra ordinem rationis vis concupiscibilis aut irascibilis aliqua passioue afIlcilnr, et per hoc impedimentum præstatur modo prædicto débita actioni hominis, dicitur peccatum esse cx infirmitate. Unde et Philosophus in 7 Ethic, comparat incontinentem paralytico, cujus paries moventur in contrarium ejus, quod ipse disponit.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut quanto fuerit motus fortior in corpore prater ordinem natura*, tanto est major infirmitas : ita quanto fuerit motus fortior passionis præter ordinem rationis, tanto est major infirmitas anima?.

Ad secundum dicendum, quod peccatum principaliter consistit in actu voluntatis,- qui non impeditur per corporis infirmitatem : potest enim qui est corpore infirmus, promptam habere voluntatem ad aliquid faciendum : impeditur autem per passionem, ut supra dictum est. Unde cum dicitur peccatum esse ex infirmitate, magis est referendum ad infirmitatem animæ, quam ad infirmitatem corporis: dicitur tamen etiam ipsa infirmitas animæ infirmitas camis, in quantum ex conditione carnis passiones anima* insurgunt iu nobis, eo quod appetitus sensitivus est virtus utens organo corporali.

Ad tertiam dicendum, quod in jiolcstate quidem voluntatis est assentire, vel non assentire his, iu qua; passio inclinat, ct pro tanto dicilur noster appetitus sub nobis esse; sed tamen iste assensus vel dissensus voluntatis impeditur per passionem modo prædicto:

Conclusio est affirmativa : Quæ optime declarata et probata est in lilera.

QUÆSTIO LXXVIi.

ABTICVLOB IV.

Ulruni amor >ui xil priuupium Ofltnit percalil

A<1 qiurtun» sic vrocedllur. Videtur, quntl amorsoi non «il prinripinin omnis peccati. 1<l enim, quod «si Mcuntluin w woum et debitum, non est propria causa («rail ; sed auior >ni e>t secuudiim se bonum, cl debitum. Üpdc pwl-pjiur Immiui ut dilig.it proximum sicut se Ipsum, Lcvlt. ll», moauwr <ui non poiesl esse proprid causa peccati.

2. Præterea : Apostolus dicit Kernan. 7. Occasione accepta jccealmn per mandatum operatum est in rnc omnem coucupisrcnliain : ubi glossa dicit, quod bona est lex, quæ dum cvncupi<ccnti.im prohibet, omne malum prohibet, quod dicitur propter lme. quia concupiscentia est causa omnis pccrali ; sed com-upiscentia est alia passio ab amore, ut supra Libitum est : ergo amor sui non est causa omnis peccati.

X Præterea : Augustinus super illud Psalm. Incensa igni et suffossa, dicit, quod omne peccatum est cx amore male Inflammante, vel cx timore male humiliante : non ergo solus au,or sui est causa peccati.

4. Præterea ; sicut homo peccat quandoque propter inordinatum sui amorem, ita etiam interdum peccat propter inordinatum amorem proximi ; ergo amor sui non est causa omnis peccati.

Sed coulra est, quod Augustinus dicit 14 de Civit. Dei, quod amor sui usque ad contemptum Dei facit civitatem Babylonis : sed per quodlibei peccatum pcrtiuct homo ad civitatem Babylonis : ergo amor sui est causa omnis peccati.

Bespondco dicendum, quod sicut supra dictum est, propria clper se causa peccati accipienda est ex parte conversionis ad commutabile bonum, ex qua quidem parte omnis actus peccati procedit ex aliquo inordinato appetitu alicujus temporalis boni. quod autem aliquis appetat inordinatealiquod temporale bonum, procedit ex hoc, quod inordinate amat se ipsum : hoc enim est aniare aliquem, velle ei bonum. Unde manifestum est, quod inordinatus amor sui est causa omnis peccati.

Ad primum ergo dicendum, quod amor sui ordinatus, est debitus et naturalis, ita scilicet quod velit sibi bonum, quod eougrnil : sed amor sui inordinatus, qui perducit ad contemptum Dei, ponitur esse causa peccati secundum Augustinum.

Ad secundum dicendum, quod concupiscentia, qua aliquis appetit sibi bonum, reducitur ad amorem sui sicut ad causam, ut jam dictum est.

Ad tertium dicendum, quod aliquis dicitur amare el illud bonum, quod optat sibi, et se, cui bonum optat. Amor igitur secundum quod dicilur ejus esse, quod optatur, puta quod aliquis dicitur amare vinuin ve) pecuniam, recipit pro causa timorem, qui pertinet ad fugam mali. Omne enim peccatum provenit vel cx inordinato appetitu alicujus boni, vel ex inordinata fuga alicujus mali : sed utrunque horum reducitur ad amorem sui. Propter hoc enim homo vel appetit bona; vel fugit mala, quia amat se ipsum.

Ad quartum dicendum, quod amicus est quasi alter ipse: ct ideo quod peccatur propter ainorem amici, videtur propter amorem sui peccari.

Conclusio : *Inordinatus amor sui est principium omnis peccati.*

Commentarius.

1. Nomon *proprii amoris ex* sua primæva significatione indifferens est ad bonum et ad malum : quia *amare se* solum dicit velle sibi bonum : et ita si bonum, quod quis sibi vult, sit verum et juxta rationem, amor erit bonus et rectus : si autem sit bonum apparens et contrarium rationi, erit amor inordinatus. Unde antiquitus sub judice fuit illa quæstio, quisnam potius dicendus sit *philautus* (id est *amator sui)* probus ne, au pravus? Quam versat Philosophus lib. 9 Veios Ethic, apud I). Thomam lect. 8 et 9. Pro-'!!!" "0' positisque utrinque rationibus, concludit, qucxl licet vulgi opinio eos appellet *sui amatores,* qui sibi plus tribuunt in pecuniis, honoribus, et voluptatibus corporis, quia homines majori ex parle hæc affectant, et iis potissime incumbunt : at juxta prudens et sanum judicium ille potius dicendus est amare se ipsum, qui curat excellere in operibus virtutis, quia is sibi vult maxima bona, nempe honesta : de quo latius diximus in tract, de ultim. fin. disp. 4, num. 39.

2. Cæterum apud Theologos et fideles çoœmn- prædictum nomen absolute sumptum sonat pm in malum, et sumitur pro amore vitioso, quo quis ita se et bonum proprium diligit, ut non referat in Deum, sed in terrenis etJwn iJ, temporalibus cupiditatibus et delectationi- D Ao·· bus sistat. Et ita accipitur in Scriptura 2 ad Timoth. 3 : *Erunt homines amantes se ipsos, cupidi, elati,* etc. Et Joan. 12 : *Qui amat animam suam, perdet eam :* ubi D.Augustinus : *Noli* (inquit) *amare, ne perdas : noli amare in hac vita, neperdas in æterna vita.* Et hicestjamcommunisususloquendi, praesertim apud Patres, et Magistros vitæ spiritualis.· qui proprium amorem ut valde nocivum, et plurium vitiorum radicem ubique reprehendunt.

Hunc ergo amorem sui, qui est amor inordinatus et vitiosus, docet in præsenti D. Thom. esse radicem omnium peccatorum : quia ex illo committit homoquæcunque committit. Et ratio est perspicua ex iis, quæ diximus in tract, de ulti. fin. disp. -1, dub. 3, ubi ostendimus, ultimum finem peccatoris, propter quem agit quæcunque agit, esse proprium ipsius bonum, ita ut in nullo actu extra hujusmodi bonum tendat. Et similiter dub. 4, diximus, omnes actus malos, sive peccata venialia, quæ justus committit, sistere quantum ad relationem actualem in ipso bono proprio; neque ad Deum finem absolute ultimum plus quam habitualiler referri. Hinc ergo sumitur ratio, qua utitur D. Thom. quia omnis actus peccaminosus, sive ab homine peccatore, sive a justo fiat, elicitur aclualiter propter finem aliquo modo ultimum : non autem sic elicitur propter Deum, quia Deus non est capax terminandi actualiter habitudinem mali actus, neque extra Deum est alius finis ultimus quam bonum proprium : elicitur ergo, a quocunque eliciatur, propter hujusmodi bonum : atque adeo procedit ex

4V

ejus amore tanquam ex causa et radice. Convincit autem hæc ratio non tantum de peccatis, quæ in actu consistunt ; sed etiam de omissionibus peccaminosis, quia cum nulla sit omissio voluntaria sino actu, qui sit causa omittendi : ut in tract, de voluntar. disp. 4, ostendimus ; omnis talis omissio ratione prædicti actus ordinatur ad ejus finem, proeedilque ex amore talis finis.

3. Est autem animadvertendum, quod cum dicitur, omne peccatum oriri ex inordinato sui amore, non est sensus reperiri in quolibet peccato duplicem actum, alterum respecta boni proprii, et alterum respectu objecti peccaminosi : sed unoeodemque actu tendit voluntas ad utrunqne, diligendo objectum peccaminosum propter bonum proprium in eo inclusum, ot ipsum proprium bonum ibi inclusum propter se. Unde ex isto capite non opus est reali actuum multiplicitate. Neque causalitas ibi reperta attendenda est ex parte actuum, quasi unus aclus ab alio actu causetur, sed ex parte objecti : in quantum ratio proprii boni reperta in quolibet objecto peccaminoso. est causa, ut voluntas tale objectum amplectatur, et amplectendo illud, peccet.

Objeeiio. Sed objicies, aliqua esse peccata, quæ potius oriuntur ex odio ipsius peccatoris, ut cum occidit se ipsum : multaque oriuntur ex superbia, ex avaritia, el ex carnali concupiscentia ut docet D.Thom. art. sequenti : solntar. ergo non omnia ex prædicto amore. Respondetur. etiam odium, ex qno provenit ut quis se interimat, oriri ex inordinato sui amore : nam cum odium sit actus fugæ, fieri debet in virtute alicujus prosequutionis, quæ cum non sit amor boni divini (hujusmodi enim amor non movet, ad peccandum) oportet ut sil amor boni proprii. Ex eo namque quod homo proprium bonum amat, oritur ut odio habeat propriam miseriam, propriumque *esse* ut illa affectum : atque adeo quod ut careat tali miseria, eligat non esse el se occidat. Similiter superbia, avaritia, concupiscentia carnis, et si quæ aliæ ponuntur causæ peccatorum, oriuntur ex proprio amore inordinato, ut docet Aug. Doctor art. 5 sequenti, et infra quæst. 84, atque adeo sunt prima radix talium peccatorum, sed sunt causæ magis proximæ, supponentes ut omnium primam radicem prædictum amorem.

objectio aha. 4. Secundo objicies : quia si omne peccatum oritur ex inordinato amore, quo peccans diligit se ipsum, in omnibus erit duplex malitia distincta, alia ratione prædicti amoris, et alia ralione objecti ipsius peccati : actus enim non tantum sumit malitiam ab objecto, sed etiam a lino et a quacunque alia causa, quando talis causa est peccaminosa, sicut ille, qui furatur ex amore ad fornicandum, non solum habet malitiam furti,sed etiam fornicationis.

Respondetur negando consequentiam. AdDÀ probationem dicunt nonnulli, amorem sui inordinatum esse circunstantiam communem et generalem : el ideo non dare speciaIfem malitiam: sicut illam non tribuuntinobedientia, et contemptus communiter dicta, propter eandem rationem. Sed melius respondetur, amorem sui non esse inordinatum. nisi in quantum movet ad objectum peccaminosum : quantumvis enim homo se diligat, si ex eo amore non moveatur ad aliquid pravum agendum vel volendum,non erit inordinatus et peccaminosus : si autem moveat ad objectum pravum, hacque ratione inordinatus sit, solum in se habebit eam malitiam, quæ ex tali objecto desumitur, eandemque et non aliam peccato tribuet. Quemadmodum dum quis ex amore dandi eleemosynam furatur, non est ibi nisi unica malitia scilicet furti : quia quamvis non solum volitio furandi sit mala, sed etiam ille amor dandi eleemosynam ex furto ; non tamen prædictus amor aliunde est malus, nisi quia movet ad furtum. Secus vero cum amor, qui est causa furandi, aliunde etiam est peccaminosus : sicut est in illo, qui furatur ex amore fornicationis.

5. Tertio potest objici : quia vel D.Thom. Tert ob. in conclusione articuli loquitur de amore sensibili, qui est passio appetitus; vel de amore generaliter sumpto, ut est communis ad appetitum et voluntatem? Si primum dixerimus, non videtur salvari veritas prædiclæ conclusionis : nam plura peccata nullum important ordinem ad passionem appetitus, sed oriuntur ex amore spirituali voluntatis : inde enim possunt oriri liæresis, superbia, blasphemia, et similia : de quo potest videri D, Augustinus lib. 14 de Civit. Dei, cap. 2, usque ad 5, ubi ostendit, non omnia vitia oriri ex amore carnali et sensibili. D. Thom. etiam 2, 2, quæst. 153, art. 5 ad 3, expresse dicit, amorem sui, qui ponitur commune principium omnium peccatorum, non esse determinate amorem carnalem, sed amorem sui quantum ad quæcunque bona. Quod si dixerimus secundum, non videtur congruere intento hujus quæstionis, ubi determinate agitur de causa peccati, quæ est passio sensitivi appetitus.

Deinde in. Deinde quæst. 72, hujus 1, 2, art. 2 ad 1, ait I). Thom. quod *omnis defectus rationis humanat ex sensu carnali aliquo modo initium habe! :* atque adeo, omne peccatum oriri aliquo modo ex deordinalione partis sensitivæ. El in hac quæst. art. 5, docet ij«n.2 tria illa, do quibus 1, Joan. cap. 2. dicitur: *Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ,* etc. explicat de passionibus appetitus sensitivi, quæ ex passione umoris originantur.

Sed licet utraque pars sit probabilis : quæ tamen pro prima adduximus, efficacius convincunt, non posse conclusionem intelligi universaliter de omni peccato,si restringatur ad amorem sensibilem. Et proplerea disp. 16, dub. 4, dicemus, non omnia peccata tribuenda esse concupiscentiæ, quia non omnia ex passione appetitus sensitivi originantur. Quæ autem attulimus pro secunda parte, convincunt, regulariter et ut in plurimum ita accidere : hoc enim sufficit ut D. Thom. dicere potuerit, omnia peccata oriri ex amore boni proprii, quamvis loquatur determinate de amore sensibili : quia loquutio universalis sæpe stat prô communiter accidentibus, ut ex ipso D. Thoma dicemus quæst. sequenti in commentario tertii articuli. Vel dicas, quod etsi loquatur de amore, qui est passio, posuit tamen universalem conclusionem, quia nullum est peccatum, quod ex tali amore oriri non valeat; imo et aliquando de facio oriatur, quamvis aliquando oriatur ex altiori principio. Juxta quem sensum universalitas conclusionis distribuenda erit non pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. Adde, non esse inconveniens, ut D. Thom. instituens ex professo hanc quæstionem pro passionibus appetitus, in aliquo articulo extenderit sermonem, et comprehenderit aliquem affectum voluntatis.

Quod si his animus non quiescat, et velis insistere adductis pro secunda parte, exponenda erit conclusio hujus articuli non de amore actuali, qui sit actualis passio; sed de amore radicali, qui dicit inclinationem et pronitatem ad talem passionem : ut sit sensus, ex eapronilate el inclinatione appetitus sensitivi, quæex peccato originali orta fuit, initium habere omnia peccata, quæ ab omnibus committuntur, etiam si nulla actualis passio, sed solus amor voluntatis ad illa moveat. Sumiturque expositio ex D. Thoma in 2, dist. 42, quæst. 2, art. 1, ubi sic ait : *Restat ergo ut radix peccati dicatur in nobis vel passio aligna, velpronitas ad passionem, quæ ex corruptione peccati originalis consequitur.* Quibus addendum est ex ipso D. Thoma dist. 43 sequenti, quæst. 1, art. I ad 2, ejusmodi pronitatem sive corruptionem esse causam omnis peccati, quoad facilius, licet non quoad simpliciter : *Quia ex corruptione naturæ inest homini quæ/lam debilitas ut facilius in peccatum ruat.* Cum quo recte cohaerebit, ut absolute possit homo aliunde quam ex concupiscentia peccare, ut dicemus disp. cit.

ARTICULUS V.

Vtrnm convenienter ponantur mite pccrafnrum concupiscentia carnis, concupiscentia acutorum, et csperbia rite I

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter ponantur causa! perc-itornm esse concupiscentia carnis, concupiscentia oeniorum. et superbia vitæ : quia secundum Apostolum 1 adTimotb. uitim. Radix omnia.» malorum est cupiditas: sed superbia vitæ sub cupiditate non continetur: ergo non debet poni inter causas peccatorum.

2. Præterea : concupiscentia carnis maxime cx visione oculorum excitatur, serandum illud Daniel. 13 : Species decepit te : ergo non debet dividi concupiscentia cculomtn contra concupiscentiam carnis.

3. Præterea - concupiscentia est delectabilis appetitus, ut supra habitum est : delectationes autem contingunt non solum secundum visum, sed etiam secundum alios sensus : ergo deberet etiam poni concupiscentia auditus, et aliorum sensuum.

4. Præterea :sicnt homo indneiturad peccandam cx inordinata concupiscentia boni, ita etiam cx inordinata fuga mali, ut dictum est : sed nihil hic enumeratur pertitieus ad fugam mali : ergo insuificienlcr cauci? peccatorum tanguntur.

Sed contra est, quod dicitur 1 Joan. 2. Omne, quod est ia mundo, aut est concupiscentia carnis, aut e*l concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ: in mundo autem dicitur aliquid esse propter peccatum · unde el ibidem dicit, quod totas mandas in maligno positus est : ci go prædicta tria sunt cau.cc peccatorum.

Respondeo dicendam, quod, sicut jam dictum est. inordinatus amor sui est cau^a omnis peccati . în orèautem soi includitur inordinatus appetitus boni: unusquisque enim appetit bonum ei quem amat. Unde manifestum est. quod inordinatus appetitus boni est can<a omnis peccati. Bonum autem dupliciter est objectum sensibilis appetitus, iu quo suntanimæ passiones, quæ sunt cau^c peccati. Uno modo absolute, secundum quod est objectum concupiscibilis, alio modo sub ratione ardui, prout est objectum irascibihs, ut supra dictum est. Est autem duplex conciipisceutia. sicut supra habitum est. Una quidem naturalis quæ e<t eorum, quibus natura corporis sustentatur sive quantum ad conservationem individui, sicut cibus, ct potus, ct alia hujusmodi : sive quantum ad conservationem speciei, sicut iu vewreK ct horum inordinatus appetitus dicitur concupiscentia carnis. Alia est concupiscentia animalis, eorum scilicet, quæ persensum carnis sustentationem, aut delectationem non afferunt, sed sunt delectabilia secundum apprehensionem imaginationis, aut alicujus hujusmodi acceptationis, sicut sunt pecunia, ornatus vestium, et alia hujusmodi : et hæc quidem ammalisconcupiscentia vocatur concupiscentia oculorum, sive inteliigatur concupiscentia oculi, id est ipsius visionis, quæ lit per oculos, ut referatur ad curiositatum, secundum quod Augustinus exponit in 10 Confess, sive referatur ad concupiscentiam rerum, quæ exterius oculis proponuntur, ut referatur ad cupiditatem, secundum quod ab alii< fxmmitur Appctitusautcuiiuordiiutns bt rdiii pertinet ad >u|M'rifam vit.e ? ium suprrbia esi appetitu^ iirnrdinalus excellentia.·, ut inferius dicetur. Et sie p.jtct. quod ad ista tria reduci poscunt omnes passiones qe.r suut rausa peccati : r.im ad »!uo pnnw rvwiuitor (vîmes lassioncs concupiscibilis i ad tertium amem <»u.ucs po&foms ıy.·ŋ·ı·

biUj : qm\I ideo ooa dividitur in duo» qui.» omnes passiones irasribilis naturaliter conformantur coacupbceutim ani*

Ad primum ergo dicendum. qncHÎ secundum qunrf cupiditus importat nmvcrsaliter appetitum cujuslibcl bmri, sic dtam superbia vite nmiinetur sub cupiditate. Quomodo atHcn: scciiodum qiM d est spéciale ritia.i), qib ! avaritia nominatur, sit radix omnium peccatorum, infra dicetur.

Ad locandum dicendo n. quod concupiscentia oeniorum -Γi? dicitur hie concupiscenti.i omnium rerum, qum videri OOtlis possunt, se ! solam tarum. iu quibus non qmvrilur ddccutio car iis. quæ est secandum tactam, sed solum de· JccUtio oculi. id est, cqjuscanque apprehensive virtatis.

Ad tertium dicendam, quod sensus visus esi excellentior inter omixs alios sensus, e! ad plura se extendens, ur dicitur in 1 Metapbys. ct ideo nomen ejus transfertur ad omnes interiores apprebensioces, m Augustinus dicit in lib. de verbis Pomini.

A4 quartum dicendum, quod fuga nxali causatur ex appetitu boni, nt sopra dictum esi ponuntur solu n passiones inclinantes ad bona n tamquam causæ earum, quæ faciunt inordinate firgam nuh\

Conclusio *esi affirmativa.* Intelligitur autem non de causa prima et radicali, quia hæc ut dictum est in præced. art. est inurdinatusamor sui generaliter sumptus : sed de causis proximioribus, in quas veluti in ramos radix illa dividitur. Quid autem unaquaeque importet, et quomodo omnes aliæ causæ, quæ assignari solent, sufficienter ad tres prædictas reducantur, satis declaratur inlitera : de quo iterum et magis in speciali redit sermo infra quæst. 84 per totam.

AT.TICULUS VI.

1 'Inn peccatum a/Icrietur propter passionem T

Ad sextumsic proceditur. Videtur quod pcccaloai non allevietur propter passione a. Augmentas! enim causæ auget effectum : si enim calidum dissolvit, magis calidum magis dissolvit : sed *passio est* causa peccati, ul habitam est : *erço* quanto est intensior passio, tanto est majus peccatam · passio igitur non minuit peccatum, sed auget.

2. Pneterea : sicut se habet passio bona ad meritam, ita se habet mala passio ad peccatum : sed bona passio auget meritum : tanta enim aliquis magis videtur mereri, quanta ex majori misericordia pauperi subvenit : ergo etiam mala passio magis aggravat peccatam, quamalleriet

3. Præterea : quanto intensiori voluntate aliquis *facit* peccatum, tanta gravius videtur peccare : sed passio impellens voluntatem, facit eam vehementius ferri in actam peccati - ergo passio aggravat peccatum.

Sed contra ' fossio ipsa concupiscentia vocatur tentatio carnis.- sed quanto aliquis majori tentatione prosternitor; tanto minus peccat, ut patet per Augustinum : ergo pa=sio diminuit peccatam.

Respondeo dicendum, quod peccatum essentialiter consistit in actu liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis et rationis : passio autrui est motas appetitus sensitivi. Appetitus autem sensitivus potest sc habere ad liberam arbitrium et antecedcnter, et consequenter. Anteccdeuter quidem, secundum quod passio appetitus sensitivi trahit, vel inclinat rationem, vel voluntatem, ut supra dictum est. Consequenter autem, secundum quod motas superiorum viriu n, si sint vehementes, redundant iu inferiores. Non enim potest voluntas intense moveri in aliquid, quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitivo. Si igitur accipitur passio, secundum quod pneccdil artum peccati, sic nccesse esi, quod diminuat peccatum. Actus enim in tantum est peccatum, in quantum est Tolnutarium. ct iu nobis existens. Esse autem aliquid in nobis dicitur per ralionem ct voluntatem : unde quanto ratio, ct voluntas ex se aliquid agunt uon ex impulsn passionis, magis e«t voluntarium, olla nohis CMririB: i'i Si'cuibliun hoc passio minuit pccrutuin, in quantum minuit voluntarium : passio unie u consequens unii diminuit ptYca* lum, sod magis auget, vel potius est signum magnitudinis eju>, in quintum scilicet demonstrat intensionem vvlUBtatb adactum peccati,ct sic verum est. quod quanto aliquis tuajori libidine, vel concupiscentia peccat, tanto magis peccat.

Ad primum ergo dicendum, quod passio est rausa peccali ev parte conversionis. Gravitas autein peccati magis alien* diturex parte aversionis, quæ quidem ex conversione so* quitur per accidens. id est, pr.eler iuientioMoi peccantis. Causæ autem per accidens augmcnUtæ, non augmentant *affectus*. sed solu.n causæ i»er se.

Ad secundum dicendum, quod bona passio consequensJudicium rationis augmentât meritum : si autcu.· pra-ecdat, ut scilicet borno magis cx passione, quam ex judicio rationis moveatur ad bene agendum, talis passio diminuit bonitatem et laudem actu-.

Ad lertiu π dicendum, quod etsi motus voluntatis sit iuteusiorex passione im itatus : non tamen ila est voluntatis proprius, sicut si sola ralione moveretur ad peccandum.

Conclusio : *Passio antecedens voluntatem diminuit peccatum : passio vero consequens non diminuit, sed politis auget, vel est signum magnitudinis.*

Commentarius.

1. Quæ sit passio antecedens, sufficienter habetur in littera : et constat a simili ex dictis circa ignorantiam antecedentem et consequentem disp. præced. a num. 4; multa enim, quæ de prædictis ignorantiis dicta sunt, possunt passionibus antecedenti, et consequenti applicari. Dubitant vero nonnulli, cur D. Thom. non assignaverit passionem concomitantem, sicut assignavit concomitantem ignorantiam? Sed facile D[illegible] respondetur, nullam esse passionem, quæi se habeat ad actum voluntatis omnino de materiali, et absque influxu : sicut habet se ignorantia concomitans, et se habere deberet concomitans passio. Nam eo ipso quod aliqua passio in appetitu sistat, facit objectum ejus ab intellectu apprehendi, ut conformius et convenientius respectu suppositi. propter dispositionem ex ipsa passione provenientem : hacque ratione vel est causa ut actus voluntatis fiat absolute et secundum substantiam ; vel saltem ut sit vehemenlior et intensior. Ex quo etiam fit, nullam esse passionem pure consequentem, et cui non admisceatur aliquid causalitatis erga actum voluntatis (nisi forte, quæ rationis usum omnino aufert.) Nam illamet, quæ a voluntate excitatur, et hac ratione dicitur *passio consequens,* juvat dum permanet, ad hoc ut ipse actus voluntatis vel intensior vel diuturnior reddatur propter rationem dictam : et sic semper habet aliquid antecedentia? respectu intensionis vel durationis prædicti actus, licet non respectu ejus substantia?.

resoît tna.

Aliud

Aliud etiam discrimen attendendum est quoad præsens inter ignorantiam et passionem : quia ignorantia antecedens tollit omnem malitiam respectu objecti ignorati : eo quod tollit omnino voluntarium : cum hoc non possit esse absque cognitione. Passio vero antecedens non ex loto aufert malitiam (nisi forte sit tanta, ut totaliter impediat rationis usum) sed solum diminuit, ul dicitur art. sequenti. Quia cum non tollat cognitionem, non aufert voluntarium, sed solum diminuit illud : in quantum diminuit ipsam cognitionem, et in quantum per talem passionem impellitur voluntas quodammodo ab extrinseco, et minus consone ad suam naturam. «Simile est discrimen inter ignorantiam et passionem consequentem : nam prædicta ignorantia licet non ex toto auferat malitiam; diminuit tamen illam, quia diminuit voluntarium circa peccatum. At vero passio consequens neque aufert, neque diminuit malitiam, quia non diminuit voluntarium ; sed potius ostendit, voluntatem excitantem talem passionem ferri vehementer in peccatum, etiam prius natura quam passio excitetur.

Dubium sliail.

2. Si autem inquiras, an talis passio solum sit signum magnitudinis peccati ; vel ipsa etiam peccatum augeat : nam D. Thom. quamvis non neget hoc posterius ; non tamen id clare affirmat? Respondetur, prædictam passionem ne dum per modum signi, sed etiam formaliter augere malitiam, saltem extensive : quia ipsa est in se formaliter peccatum, et non per extrinsecam denominationem, sed per malitiam intrinsecam ab actu voluntatis derivatam: atque ita plus malitiæ intrinsecae est in utroque actu simul sumpto, quam in solo actu voluntatis, ut constat ex dictis disp. 10, dub. 1.

Alia difficul-

In solutione ad primum ait D. Thom. gravitatem peccati magis attendi ex parte aversionis, quam ex parte conversionis : et ideo quamvis passio augmentata augeat conversionem ; quia tamen non auget, sed potius diminuit aversionem, idcirco non auget, sed diminuit peccatum. Ubi difficultatem ingerit tum quod supra quæst. 73, art. 3, in corp, et ad 2 expresse dicitur, gravitatem peccali altendi præcipue ex parte objecti, et ex parte eorum, quæ pertinent ad conversionem in illud; quod tamen hic videtur negari. Tum etiam quia juxta nostram sententiam peccatum essentialiter consistit in conversione ad objectum dissonum : non vero in aversione, seu privatione : ergo conversione per passionem augmentai, quicquid sit de aversione, debet augeri ipsum peccatum.

Vera sotuiio.

3. Ad hanc difficultatem, omissis altis explicationibus, respondetur animadvertendo ex doctrin t superius tradita disp. 6, dub. 3, quod tam conversio peccali ad bonum commutabile, quod est ejus objectum, quam aversio a lege el bono incommutabili est duplex : nam alia est conversio physica et pure conversiva, quæ solum respicit objectum secundum se ut quoddam bonum physicum, sistitque in hoc munere : alia est conversio moralis et aversiva, quæ respicit tale objectum ut prohibitum, et dissonum rationi : et ex hoc habet ut non sistat in solo munere convertendi ad prædictum objectum ; sed affert secum, vel includit aversionem a bono incommutabili, cui opponitur tale objectum in quantum prohibilum, et a lege illud prohibente. Similiter aversio est duplex : alia privativa, quæ solum dicit carentiam conversionis ad objectum debitum, et ad legem præcipientem : alia vero conversiva el contraria, quæ dicit positivam tendentiam contra legem, vel (quod idem est) positivam tendentiam ad objectum dissonum et prohibitum lege. Et ita hæc aversio conversiva, et ilia conversio aversiva idem sunt, et per eam constituitur formaliter peccatum, non autem per conversionem physicam. Quandoergo D.Thom. quaast. 73, art. 3, docet, principalem gravitatem peccati attendi secundum objectum et conversionem, loquitur de hac conversione aversiva, quæ coincidit cum conversiva aversione, solumque excludit aversionem privativam, Quando vero in præsenti ait, prædictam gravitatem magis attendi ex parte aversionis, loquitur de aversione conversiva, quæ, ut diximus, est ipsa conversio aversiva, et moralis, atque adeo solum excludit conversionem physicam, seu pure conversivam : unde utrobique idem docet.

Ex quo patet ad secundum ; nara conversio, quæ augetur, augmentata passione, est hæc conversio physica, non vero conversio moralis : peccatum autem non per physicam, sed per moralem et aversivam conversionem constituitur. Ratio aulera cur augmentata passione, augeatur prædicta conversio physica ; malitia vero et conversio moralis diminuatur, non est difficilis : nam dum passio circa aliquod objectum vehementior est, facit apparere objectum convenientius et conformius appetenti : quanto autem convenientius apparet, tanlu

intensiori affectu fertur voluntas in illud per tendentiam physicam : mensuratur enim hujusmodi tendentia ex apparentia bonitatis in objecto. Et ex hoc ipso diminuitur conversio moralis constitutiva malitiæ : quia diminuitur voluntarium proprium voluntatis scilicet liberum : nam dum voluntas movetur a passione, minus movetur a se et ab intrinseco, quam ubi, illa seclusa, a sola ratione et a se ipsa movetur: diminuto autem voluntario libero malitia decrescit. Quam rationem trad t D. Th. in hoc eodem articulo in solutione ad tertium.

-VRTICULUS VII.

Пη« JMUW *tolclilcr excuset* c *peccclo t*

Ad septimam sic proceditur» Videtur, quod passio totali* 1er excuscl a peccato. Quicquid cnùu causal involaubriun), excusai totaliter a peccato : sed concupiscentia carnis, quæ est quædam passio, causai invciimtarium, secuudum Illud GahL 5. CarocMHcapiseit adversus spiritum, ut non quæcunque vultis, illa faciatis : ergo passio totaliter excusat a peccato.

2. Praeterea .· passio causa! ignorantiam quindam in particulari. ul dictum est : sed ignorantia particularis totaliter excusat a peccato, sicut supra habitum est .· ergo passio tourner excusata peccato.

3. Pra terea ; Infirmitas anima' gravior est, quam infirmitas corporis: sed Infirmitas corporis totaliter excusat a peccato. ut patet in phreneticis : ergo inulto magis passio, quæ est infirmitastnuny.

Sed contra esi, quod Apostolus Rotna. 7, vocat passiones peccatarum non msi quia peccata causant, quod non esset, si a peccato tourner excusarent : ergo passiones non totaliter a peccato excubant.

Respondeo dicendum, quod secundum hoc solum actus aliquis, qui de genere suo est mains, totaliter a peccato excusatur, quod totaliter involuntarius redditur. Unde si sit talis passio, quæ totaliter involuntarium reddat actum sequentem. totaliter a |«ccato excusat, alioquin non totaliter. Circa quod duo consideranda videntur. Primo quidem, quod aliquid potest esse voluntarium vel secundum se^icut quando voluntas directe in ipsum fertur : vel secundum suam causam, quando voluntas fertur in causam, et non in effectum, ul patet in eo. qui voluntarie inebriatur: ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit. Secundo considerandum es!, quod aliquid dicilur voluntarium directe, vel indirecte: directe quidem id, in quod voluntas feriar: indirecte autem illud, quod voluntas potuit prohibere, sed non prohibet. Secundum hoc igitur distinguendum est : quia passio quandoque quidem est tanta.quod totaliter aufert ttsmn raliouis. sicut patet in bis, qui propter amorem, vel iram insaniunt : et tunc si talis passio a principio fuerit voluntaria, imputatur aclus ad peccatum, quia est voluntarius in >na causa, sicut etiam de ebrietate dictum est. Si vero causa non fuerit voluntaria, sed naturalis, puta cum aliquis ex aegritudine, vel aliqua hujusmodi causa inciditin talem passionem, qua· totaliter aufert usum rationis, actus omnino redditur involuntarius, et per consequens totaliter a peccato excusatur» Quandoque vero passio non est tanta, quod totaliter intercipiat usum rationis : et tunc ratio potest passionem excludere divertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne suum consequatur effectum : quia membra non applicantur open, nisi per consensum rationis, ut supra dictum est : unde talis jussio non totaliter excusat a peccato.

Ad primum ergo dicendum, quoti hoc, quod dicitur : Ul non quæcunque vultis, illa facialis, non est referendum ad ea, quæ fiunt per exteriorem actum, sed ad interiorem concupiscentia: motum. Vellet enim homo nunquam concupiscere malum : sicut etiam cxponilut id, quod dicilur Roman.7. Quod odi nmlum, illud facio. Vel potest referri ad voluntatem pra cedeiiluui passionem, ut palet iu cuutiiicntibus qui contra suum propositum agunt propter suam coucaptaetitiam.

Ad secundum dicendum» quod ignorantia particularis, quæ totaliter excusat, est ignorantia circunsianiia·, quam quidcun quisscIro non potest, debitu diligentia adhibita : sed passio causal ignorantiam juris in particulari, dum impCdll applicationem communis sciçntiæ ad particularem acimn, quam quidem passionem ratio repellere potest, ut didam CSL

Ad tertium dicendum» quod infirmitas corporis est involuntaria : esset autem simile, si esset voluntaria, sicut de ebrietate dictum est, quæ est quædam corporalis infirmitas.

Prima conclusio : *Quando passio est tanta, ut omnino auferat usum rationis, excusat totaliter a peccato, nisi ipsa passio fuerit a principio voluntaria.*

Secunda conclusio : *Passio, (pix non ex toto aufert rationis usum, non excusat totaliter a peccato.*

Pro hoc articulo, qui satis est clarus, deserviunt quæ breviter adnotavimus in praecedenti, et non pauca ex dictis circa ignorantiam disp. præced. dub. ultim. et circa omissionem voluntariam disp. 5, ubi dub. ult. tractavimus difficultatem, quæ hic circa sojutionem ad tertium movetur ab aliquibus : videlicet qualiter ad culpam imputentur, aut ab ea excusentur omissiones, vel transgressiones præceptorum tempore infirmitatis, aut ebrietatis.

AKTICULUS VIII.

Virum peccatum, quod esi ex passione, possit esse mortale t

Ad octavam sic proceditor. Videtor, quod peccatum, quod esi ex passione. non possit esse mortale. Veniale enim peo catum dividitur enntra mortale : sed peccatum, quod csl ex infirmitate, est veniale, cum habeat in se causam venue : cum igitur peccatum, qnod est ex passione, sit ex infirmitate, videtur, quod non possit esse mortale.

2. Præterea : causa non est polior effectu : sed passio non polesl esse peccatum mortale: non enim in sensualitate est peccatum mortale, ut supra babiUim csl : ergo peccatum, quod est ex passione, non potesi esse mortale.

3. Pradcrca : passio abducit a ratione, ul ex dictis palet: sed rationis est converti ad Deum, vel averti a Deo, in quo consistit ratio peccati mortalis : peccatum ergo, quod est ex passione, non potest esse inortale.

Sed contra est. quod Apostolus dicit Roman. 7, quod passiones peccatorum operantur im membris nostris ad fructificandum morti: hoc autem est proprium mortalis peccati» quod fruciificet morti : ergo peccatum, quod est ex passione, potest esse mortale.

Respondeo dicendum, quod peccatum mortale, ul supra dictum est, consistit in aversione ab ultimo fine, qui est Deus, quæ quidem aversio perlinet ad rationem deliberantem, cujus etiam est ordinare in finem. Hoc igitur solummodo potesi contingere, quod inclinatio animas in aliquid» quod contrariatur ultimo fini, non sil peccatum mortale, quia ratio deliberans non potest occurrere, quod contingit in subitis motibus. Cum autem ex passione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad consensum deliberatum, hoc non fit subito : unde ratio deliberans potesi hic occurrere : potest enim excludere, vel saltem impedire passionem, ut dictum esi. Unde si non occurrat, est peccatum mortale, sicut videmus, quod multa homicidia, et multa adulteria per passionem commi Uunlur.

Ad

Ad primum ergo dicendum, <|uo<l ventile dicitur triplici-
1er. Ôltë modo ex causa, quia scilicet habet aliquam caomm ienh·, quæ diminuit peccatuni, et rir peccatum Ox hiliruii-ute, vel Ignorantia dicitur venialè· Alio modo cx eventu, sküt omne peccatum per pœnitenllam lit veniale, id est, ittibinconsequitur. Tertio modo dicitur veniale ex genere, sicut verbum otiosum, ct hoc solum veniale opponitur mortali: objectio autem procedit do primo.

Ad secundum dicendum, quod passio est causa peccati et pute conversionis. Quod autem sit mortale, e<t ex parte aversionis, quæ per accidens sequitur ad conversionem, ul dictum c m : unde ratio non sequitur.

Ad tertium dicendum, quod ratio non semper tn suo actu totaliter a passione impeditur : unde remanet ei liberum arbitrium, ut possit averti, vel converti ad Deum : si autem totaliter tolleretur usus rationis, jam non esset peccatum nec mortale, nec veniale.

Conclusio *est affirmativa.*

Et est satis clara, tum ex se et ex litera, tum ex dictis disp. 10, praesertim a num. 30. Quod autem in fine corporis dicitur, passionem appetitus ex eo esse peccatum mortale, quia ratio deliberans potest eam impedire, et non impedit; non est ita intelligendum, ul sola deliberatio et potestas impediendi absque positivo voluntatis consensu, vel ejus aut alterius mali periculo sufficiat : nam oppositum ostensum est disp. cit. dub. 5. Sed quia post plenam deliberationem, nisi voluntas aliquo modo resistat, ut in plurimum ei moraliter loquendo non deerit prædictus consensus vel periculum, non fuit opus Divo Thomæ, memoratis deliberatione et potentia ad impediendam passionem, talis periculi aut consensus ita expresse meminisse. Occasione secundi argumenti et solutionis tangit hic Cajetanus illam difficultatem, an motus appetitus indeliberatus, qui solum est peccatum veniale; et actus deliberatus circa idem objectum, qui est peccatum mortale, conveniant specifice ex parte conversionis seu malitiæ positivae, quamvis differant ex parte aversionis, sive privationis? Quod examinabimus infra disp. 19, dub. 2.

QUÆSTIO LXXVII1

De causa peccati, quæ est malitia, in quatuor Articulos divisa.

Deinde considerandum est de causa peçcali, quæ est exparte voluntatis, quæ dicitur malitia. Et cirça hoc quæruntur quatuor.

ARTICULUS I.

Utrum aliquis peccet cx certa malitia t

Ad primum sic proceditur. Videtur quod nullus peccet ex industria, sive ex certa malitia. Ignorantia enim opponitur iudustriæ, sive certæ malitiæ: sed omnis malus esi ignorans secundum Philosophum : et Proverb. 14, dicitur : Errant qui operantur malum: ergo nullus peccat ex certa malitia.

2. Prætcrea : Dionysius dicit 4 cap. de divin, nomin. quod nullus intendens ad malum operatur: sed hoc videtur esse peccare ex malitia, intendere malum in peccando: quod enim est præler intentionem, est quasi per accidens, et non denominat actum .· ergo nullus ex malitia peccat

3. Prætcrea : malitia ipsa peccatum est ; si igitur malitia sit causa peccati, sequetur quod peccatum.sit causa peccati in infinitum, quod est inconveniens : nullus igitur ex malitia peccat.

Sed contra est. quod dicilur Job. 34. Quasi de industria recesserunt a Deo, et vias ejus intelligere noluerunt .· sed recedere a Deo est peccare ; ergo aliqui peccant cx industria, seu cx certa malitia.

Respondeo dicendum, quod homo, sicut et qnælibetalia res naturaliter habet appetitum boni : unde quod ad maium ejus appetitus declinet, contingit cx aliqua corruptione, seu inordinatione in aliquo principiorum hominis.· sic enim in actionibus rerum naturalium peccatum invenitor. Principia autem humanorum actuum sunt intellectus, ct appetitus um rationalis, qui dicitur voluntas, quam sensitivus. Peccatum igitur in humanis actibus contingit quandoque sicut cx defectu intellectus, pnla cum aliquis per ignorantiam peccat : et ex defectu appetitus sensitivi, sicut cum aliquis cx passione peccat, ita etiam ex *deiecla* voluntatis, qui est inordinatio ipsius. Est autem voluntas inordinata, quando minus bonum magis amat. Consequensautem est, ut aliquis eligat paci detrimentum in bono minus amato ad hoc, quod potiatur bono magis amato : sicut cum homo vult pati abscissioaem membri etiam scienter, ul conservet vitam, quam magis amat. Ita per hunc modum quando aliqua inordinata voluntas aliquod bonum temporale plus amat, puta divitias vel voluptatem, quam ordinem rationis, vel legis divinæ, vel charilatem Dei, vel aliquid hujusmodi, sequitur quod velit dispendium pati in aliquo spiritualium bonorum, ut potiatur aliquo temporali bono. Nihil autem est aliud malum, quam privatio alictyus boni : ct secundum hoc aliquis scienter vult aliquod malum spirituale, quod esi malum simpliciter, per quod bonum spirituale privatur, ut bono temporali potiatur. Unde dicitur, ex certa malitia, vel industria peccare, quasi scienter malum eligens.

Ad primum ergo dicendum, quod Ignorantia quandoque quidem excludit scientiam, qua aliquis simpliciter scit hoc esse malum, quod agitur, el tunc dicitur ex iguoraulia peocare .· quandoque autem excludit scientiam, qua homo scit, hoc nunc esse malum, sicut cumex passione peccatur : quandoque autem excludit scientiam, qua aliquis scit, hoc malum non sustinendum esse propter consequuiiuucm illius boni, scit tamen simpliciter hoc esse malum : ct sic dicilur ignorare. qui cx certa malitia peccat.

Ad secundum dicendum, quod malum non jxitest esse secundum se intentum ab aliquo,· potest tamen esso intentum ad vitandum aliud malum, vel ad consequendum aliud bonum, ut dictum est: el in tali casu aliquis digeret consequi bonum per sc intentum absque h<c, quod pateretur detrimentum alterius boni .· sicut aliquis lascivus vellet frui delectatione absque offensa Dei : sed duobus propositis, magis

vull r.miido iiWHTere oifensuni Dei, <|ıμ ıı dehviacmiie prhvJw.

A ! terfiniu iliA- .diiüi. «jn. ·! Hulitij. <]iia liquis diri· ter wwjrv. i-.'.'c-c intelligi malitia habitualis secundem qued lubiiBs malus a Tiiib-sojdh» un niualtir malitia, sicut lulit.i- l-· .η» iiKi.7iiiu.tflr virtus ; et secundum hoealt<|iiis dicitur ev .mlhm μὺυη·. <;uù peccat ex incliiutiime habitus. nrtcst etiam intelligi uuiitu actualis, sive ipsa mali electio malitia nomijtfnr : et sic dicitur aliquis ex malitia pcivare. fa quantum e\ mali clertinje jieceat, sivectûiu malit .! ilirattn aliqtu jræecdeiH cul|u. e\ qua oritur stib-St'qucn> .i>.ı·4. Meat <-uu aliquis impugnat fraternam gradua ex itvidia I et tunc Idem non est causa sui ipsius, sed actiK interior <·<: cjum actus exterioris, el amim peccatum est c-itisi alterius, mu» lamen in iueuitu:u:qina esi devenire ad aoqL· . : primum j<· catum, quod noa causatur ex aliquo priori peccatu, ut ex <upraJietis patet.

Prima conclusio: *Tripliciter contingit peccatum in actibus humanis : vel ex defectu intellectus, et tunc peccatur* c.r *ignorantia : vel ex defectu appetitus sensitivi, et tunc peccatur ex passione : vel ex inordinatione voluntatis, et tune peccatur ex certa malitia.*

>ecunda conclusio : *Peccare ex certa malitia nihil aliud est. quam scienter et ex industria malum spirituale eligere, ne bonum aliquod temporale derelinquatur.*

Commentarius.

August. Cnuan. Jiagisi. 1. Divisio peccati in hæc tria membra *ex ^^antia, ex passione* seu *infirmitate,* et *ex malitia* communiter recipitur : eamque approbant D. Augustinus lib. 83 *quæst.* 26, Gregorius lib. 25 mor. cap. 16, ad ilia verba Job. 34 : *Qui quasi de industria recesserunt,* etc. Gratianus cap. *sciendum* de pœnit. *2* dist. *et scholastici* cum *Magistro* in *2, disp.43, ubi* illum, qui peccat ex passione seu infirmitate; dicunt peccare in Patrem, cui attribuitur potentia : qui ex ignorantia, in Filium, cui attribuitur sapientia: et qui ex malitia, in spiritum sanctum, cui attribuitur bonitas. Habetetiam fundamentum prædicta divisio in scriptura : prassertim Ezechiel. 8, ubi memoratis tribus peccantium generibus, in primo ponunturviri adorantes reptilia in tenebris, quod pertinet ad ignorantiam. In secundo mulieres plangentes Adonidem sive Tammum. quod pertinet ad peccatum ex passione. Et in tertio viri terga vertentes contra templum Domini, et facies ad orientem, adorantesque ad ortum solis, et applicantes ramos ad nares suas, scienter eligentes malum : quod est ex malitia peccare. Eandem divisionem colligit Richardus de S. Viet. lib. de statu inter, homi. tract. 2, cap. 3, et sequentibus ex illo Isaiæ 1 : *Vulnus, et livor, et plaga tumens,* etc.

Ezechiel.& Bieliard., deS. Viet. Isai.I.

Oplimaque ejus ratio traditur a I). Thoma»*, in præsenti, et quæst. 3 de mal. ari. 12. Nam sicut peccata accipiunt divisionem ex aliis capitibus, puta ex parte objecti, finis, personæ, in quam peccatur, etc. ita recte illam accipiunt ex parte ejus, quod per modum principii movet et impellit, seu inducit voluntatem ad peccandum : hoc autem est triplex : vel enim inducitur ex propria deordinatione, ratione cujus peccatum sibi placet absque alio prius impellente : et sic peccat ex malitia. Vel inducitur defectu cognitionis, quia ignoratur malum esse, in quod fertur, et sic peccatur ex ignorantia. Vel inducitur ex aliqua passione insurgente in appetitu, perturbanteque judicium rationis, ut malum, quod alias cognoscit, non satis ibi et lunc malum esse deprehendat, et hoc modo ipsam voluntatem ad se trahat: et sic peccatur ex passione.

2. Tria autem quæri possunt circa præ- Tmta dictam divisionem. Primo, an sit adæqua-lkh:: ta. ita ul omnia peccata sufficienter ad illa tria membra reducantur? Secundo, an sit divisio essentialis, vel accidentalis? Tertio, an ejus membra omnino se excludant; vel potius aliquando coïncidant in eodem peccato? Quantum ad primum tenenda est ui Da^t| certa pars affirmativa. Tum quia communiter ita docent Theologi. Tum etiam quia ratio adducta ex D. Thoma sufficienter illam convincit : non enim invenire est aliquid aliud, quod ex parte principii impellat,et inducat voluntatem ad peccandum præter tria illa, quæ numerantur in prædicta ratione. Accedit, quod omne peccatam debet reduci tanquam in primum impellens in aliquam potentiam ex iis, quæ sunt principia humanorum actuum ratione defectus talis potentiæ : principia autem humanorum actuum sunt intellectus, appetitus sensitivus, et voluntas : debent ergo omnia peccata ad istorum defectus et deordinationes reduci : atque adeo vel ad ignorantiam, quæ est defectus intellectus : vel ad passionem, quæ est deordinatio appetitus sensitivi : vel ad malitiam, quæ est deordinatio voluntatis.

3. Sed objicies, quod non solum trésorerie, prædictæ potentiæ, sed etiam sensus saltem internus est principium humani actus : ergo debet ex hac parte ratione deordinationis istius potentiæ aliud genus peccati distingui : non ergo prædicta divisio est adæquata. Et confirmatur : nam plura alia sunt, quæ inducunt voluntatem ad peccandum : ut diabolus interius instigans et tenfans, homo exterius suadens et scandalizans, aliaquc id genus : ergo, etc.

Respondetur, sensus sive externos, sivo internos non inducere ad peccandum, nisi quia sunt causa vel passionis in appetitu, vel erroris aut ignorantiæ in intellectu : et ita illorum concursus sufficienter reducitur ad ignorantiam et passionem, quæ proximius et immediatius voluntatem impellunt. Per quod patet ad confirmationem : quia neque diabolus, neque homo inducunt nos ad peccandum, nisi vel excitando passionem in appetitu, vel per sensum ligando judicium rationis, aut ingerendo falsam cognitionem, uldocet D.Thom. infra quæst. 80, art. 2, et ita peccata quæ ex his capitibus proveniunt, sufficienter reducuntur ad ignorantiam et passionem.

iwfa *‘uquæ 4. Secundo objicies, esse aliqua peccata, non continentur sub prædicta divisione : igitur non est adæquata. Antecedens probatur in primo peccato Angelorum : quod neque fuit ex ignorantia : non enim ignorantia, quæ est quoddam malum, potuit peccatum illud præcedere, ut nos suo loco ostendimus. Neque fuit ex passione, ut est per se notum. Neque etiam potuit esse ex malitia : nam peccare ex malitia est peccare ex habitu, vel ex aliqua habituali deordinatione, aut saltem ex alio peccato præcedente, ut docet D. Thom. infra art. 3 ; horum autem nihil fuit in Angelo ante suum primum peccatum : ergo, etc. Idem argumentum fit de peccato primo Adami, quod propter easdem rationes non potuit procedere ex ignorantia, aut ex malitia. .Sed neque etiam ex passione : quia ante illud primum peccatura nulla fuit in appetitu Adami passio inordinata,sed totus ille appetitus erat plene subditus rationi.

Confirmatur : quia nullum peccatum, quod est tantum veniale, etiam si ex industria et electione fiat, est peccatum ex 'i,Item. malit ia, ut habet D. Thom. quæst 3 de mal. art. 12 ad 9 ibi : «S'i *quis ex industria peccatum veniale committat, non peccat ex malitia:* at peccata venialia, quæ sic ex industria fiunt, non sunt ex ignorantia, neque ex passione : ergo, etc.

•U:rnm satio. 5. Respondetur negando antecedens. Ad primam vero probationem, quod attinet ad peccatum Angeli, Magister Curiel, Lorca, Greg.Mart.,Salas,et alii in præsenti censent (et quidem satis probabiliter) prædictum peccatum fuisse ex malitia. Et ad probationem in contrarium dicunt, quod licet peccatum ex malitia regulariter et ut in plurimum procedat ex capitibus ibi assignatis (quod et nihil amplius intendit D. Thom. ari. 3), attamen non repugnat, quod voluntas, ex se ipsa pro sua innata tantum defectibilitate absque inordinatione aliqua habituali in primo peccato ex industria et electione, atque adeo ex malitia delinquat. Quod vero attinet ad primum peccatum Adami, quidam fatentur illud nec fuisse ex ignorantia, neque ex passione, neque ex malitia : dicunt tamen doctrinam D. Thomæ, et ejus divisionem intelligi de peccatis, quæ committuntur in hoc statu naturæ lapsæ. Alii ex nuper citatis censent, illud peccatum fuisse ex malitia, sicut peccatum Angelorum. Addit vero Gregorius Mart. posse dici, quod fuit ex passione, quia processit ex amure inordinato erga uxorem.

Sed omnes has solutiones rejicit D.Thom. Deseri- loco statim referendo. Et contra primam lor· est manifesta ratio, quia ad peccatum ex certa malitia requiritur, ut peccans scienter et ex industria malum eligat : ut constat ex doctrina hujus articuli : Angelas autem (et idem est de primo homine) non elegit scienter in suo primo peccato aliquid malum, sed potius illud, quod bonum esse sciebat, et re ipsa erat bonum : non enim posset malum eligere sine errore formali, quo judicaret ibi et tunc sibi expediens, quod alias malum esse cognoscebat : qui sane error non habuit locum respectu primi peccati : non ergo hoc fuit peccatum ex certa malitia. Contra secundam etiam est, quod ratio, qua probavimus, divisionem esse adæquatam, convincit in quolibet statu, et respectu cujuslibet peccantis, ut inluenti patebit : perperam ergo restringitur prædicta divisio ad statum naturælapsæ. Tertia vero solutio facilius corruit: quia antequam Adamus per superbiam primo deliquisset, nullus fuit in eo amor inordinatus neque uxoris, neque alterius objecti : sed omnis alia inordinatio consequuta fuit ex ipsa superbia : ergo hæc non potuit oriri ex inordinato amore uxoris. Accedit, quod vel amor ille inordinatus fuit actus voluntatis; vel passio sensitivi appetitus? Hoc secundum dici nequit, quia appetitus sensitivus in Adamo usque post primum peccatum commissum in parte superiori, semper fuit rectus et subditus rationi, nullaque inordinatio fuit in illo, nisi quæ ex prædicto peccato consequuta est. Primum autem non est ad rem : quia in præsenti peccatum ex passione non vocatur, nisi quod procedit ex

passione appetitus sensitivi, ut omnes fatentur. et constat ex doctrina et ratione articuli : aliter enim prædictum peccatum non divideretur contra peccatum ex malitia : quod procedit ex deordinatione ipsius voluntatis.

vera «vlnuo. 6. Respondetur ergo ad prædictam primani probationem, primum peccatum tam hominis quam Angeli contineri sub peccato ex ignorantia : quia ulerque peccavit ex inadvertentia et inconsideratione alicujus, quod debuit attendere : ut de Angelo diximus in suo tractatu disp. 10, dub. 8, et de primo homine dicemus infra disp. 16, dub. ult. inadvertentia autem ejus, quod attendi debet, reducitur ad ignorantiam, quæ ponitur specialis causa peccatorum, ut constat ex dictis disp. præced. dub. 1. Quam solutionem, el impugnationes praecedentium D.Tlwa.desumpsimus ex D. Thoma in 2, dist. 43, qua?st. 1, ubi in scriptoad Anibal. art. 4 ad 2, sic ait : *Dicendum, quod peccatum primi hominis et Angeli non fuit in Spiritum Sanctum, secundum quod est speciale peccatum, quia uterque peccavit ex superbia. Quantum vero ad circunstantiam peccati utrunque fuit in Filium, quia non consideraverunt, qux consideranda erant ad evitationem peccati.* Et in communibus scriptis art. 6, sic habet : *Quidam dicunt, quod peccatum primi hominis non fuit neque in Patrem. neque in Filium, neque in Spiritum Sanctum: hx enim non sunt differentix peccati absolute accepti, sed peccati, quod conlingit in natura corrupta : infirmitas enim, et ignorantia, et malitia ex peccato naturam corruptam consequuntur.* Rejiciens vero hanc solutionem sic prosequitur: *Sed sciendum, quod quamvis infirmitas nullo modo in natura integra inveniri possit, et ita nec peccatum in Patrem; tamen ignorantia aliquo modo in natura integra inveniri potuit : non secundum quod ignorantia dicitur privative, sed secundum quod dicitur negative: sic enim est defectus consequens intellectum creatum : ex hoc enim deficit a perfecto lumine intellectus increati, ut non omnia sciat, vel saltem non omnia actu consideret: et ex tali nescientia peccatum proveniens, peccatum in Filium dici potest.* Et inferius.· *Primus actus peccati primi hominis et Angeli quantum ad genus peccati fuit peccatum superbix ; sed quantum ad circunstantiam peccati, fuit peccatum in filium : quia uterque peccavit ex hoc, quod non consideravit ea, quv consideranda erant ad evitationem peccati. Et in* solutione ad ultimum illius articuli concedit, prædicta peccata non fuisse peccata ex malitia : quamvis dicat, id non probari ex vi argumenti.

7. Sed urgebis : quia si sola ineonsideratio, quæ præcessit primum peccatum Angeli et hominis, sufficit ut illud dicaturpeccalun» t*æ *ignorantia,* nullum erit peccatum, quod non ita appelletur : quippe nullum est, quod saltem aliqua inconsideratio non praecedat; cum impossibile sit, voluntatem peccare sine aliquo defectu ex parte intellectus : qui sane defectus ad minus debet esse inadvertentia, seu inconsideratio. Et confirmatur, quia major defectus intellectus invenitur in quolibet peccato, quod nos committimus sive ex passione, sive ex malitia, quam fuit ille, qui praecessit primum peccatum Angeli, cui non debemus concedere nisi minimum defectum ex parte intellectus, qui ad peccandum sufficiat : sed defectus, qui invenitur in prædictis peccatis, quæ nos committimus, non sufficit ut dicantur committi ex ignorantia, aut excludantur a peccatis ex passione, vel malitia : ergo multo minus ad id efficiet defectus ille advertentiæ, qui praecessit primum peccatum hominis, et Angeli.

Respondetur, non quamlibet inconside-Evitarationem sufficere, ut peccatum dicatur ex ignorantia : sed debet esse cum inadvertentia circa totam malitiam. Qui enim cognoscit expresse in *objecto* aliquam malitiam, et nihilominus illud prosequitur,scit, se malum committere : atque adeo non est verum, quod ideo peccat,quia malum ignorat: quod tamen est verum de illo, qui nihil malitiæ in objecto formaliter animadvertit. Porro in Angelis et Adamo respectu primi peccati inconsideratio fuit cum inadvertentia totius malitiæ : quicquid enimexpresse fuit illis propositum, et quicquid formaliter cognoverunt, totum erat bonum tam secundum se, quam prout ibi et tunc expresse propositum : habuit *ergo* inconsideratio quicquid requiritur, ut peccatum illud ignorantiæ tribueretur. Quo contra accidit in peccatis ex passione vel malitia : nam quando aliquis ita peccat, expresse animadvertit, objectum absolute esse malum : licet erronee *judicet vel* esse sibi conveniens tale malum eligere, ne aliquo temporali bono privetur, vel esse sibi bonum ibi et tunc, quod secundum se et absolute est malum. *Unde de sic* peccantibus dici nequit, quod *ideo* peccant, *quia* malum ignorant, aut quia illud non animadvertunt.

Ad confirmationem respondetur, quod licet in iis, qui peccant ex passione, vel malitia, defectus intellectus sil major quasi intensive, quia est pejor, seu plus habens de ratione mali, et est magis voluntarius: in eo tamen qui peccat ex inadvertentia totius malitiæ, sicut primo peccaverunt Angelus el Adamus, prædictus defectus est major extensive : quia ita extenditur illa inadvertentia, ut nullam mali expressam cognilionem relinquat. Defectus autem ad peccandum ex ignorantia requisitus, hoc posteriori modo debet esse; major non illo priori.

8. Circa confirmationem principalis objectionis Almainus tract. 3moral.cap. 27 et Gerson, alphab. 31, litera T. et in lib. de vit. spirit, lect. 1, corol. 4, censent, peccatum ex genere suo veniale, ut mendacium officiosum, eo ipso quod fiat ex malitia, transire in mortale. Tum quia omne peccatum ex malitia factum, includit Dei contemptum, qui est conditio culpæ mortalis. Tum etiam quia peccatum avertit a bonitate divina, cui potissimum malitia opponitur : atque adeo avertit ab ultimo fine: in qua aversione ratio peccati mortalis consistit. Addunt aliqui ex D. Augustino lib. de vera et falsa pcenit. cap. 8 et refertur 25, disp. cap. *Unum orarium,* ubi sic dicitur: Nullum peccatum est adeo veniale quod non fiat criminale, dum placet. Crimen autem denotat grave peccatum, atque adeo mortale.

ii- Sed hæc doctrina communiter non admitjm titur, quia falsa est, et contra D. Thomam in præsenti art. 2 ad 1, et quæst. 2 demal, art. 8 ad 4, ubi ait, quod peccare ex certa malitia, prout hoc importat peccare ex habitu, scienter, ex electione, etc. non constituit speciem peccati, neque transfert de veniali in mortale. TVbn *enim* (subdit ibi) *quicunque voluntarius et sciens dicit verbum otiosum, mortaliter peccat.* Et ratio est perspicua : quia eligere malum scienter, vel ex habitu (quod est peccare ex malitia) ea solum ratione potest esse culpa mortalis, quia malum scienter electum contrariatur bono divino, et fini charitatis : adeoque ipsa etiam electio eidem bono adversatur: siquidem tota malitia voluntatis sumitur ex re volita, at verbum ociosum, mendacium officiosum, et similia non contrariantur prædicto *bono* et fini, ul est per se notum : ergo neque eorum electio, quantumvis scienter el ex habitu fiat (seclusa alia deteriori circunstantia) ad gradum mortalis *culpæ pertinget.*

9. Quare ad locum D. Thomæ ex quæst. 3 de rnalo respondetur, solum velle, peccatum veniale, etiam si scienter et ex electione fiat ; non esse dicendum ex malitia simpliciter, sed tantum secundum quid: quia sicut prædictum peccatum non simpliciter, sed secundum quid dumtaxat peccati rationem sortitur (solum enim mortale est peccatum simpliciter) ita habitus et malitia unde procedit, non est simpliciter malitia, sed solum secundum quid, ul tetigimus supra disp. 4, num. 3, docetque D. Thom. in præsenti art. 2 ad 1. Hoc autem non tollit quominus prædictum peccatum eo modo, quo peccatum est, scilicet secundum quid, dicatur *ex malitia,* et sub tradita divisione suo modo contineatur.

Teri» Tortio dubitavimus. an membra prædiclæ divisionis omnino se excludant : ita ut peccatum, quod est ex ignorantia vel passione, non sit ex malitia: neque ex passione,quod est ex ignorantia: aut e contra. Et non loquimur in sensu omnino formali : quia sic satis constat, quod se excludant :et non esse idem formalissime, quod aliquod peccatum procedat ex passione, et quo i procedat ex ignorantia : aut quod procedat ex passione vel ignorantia, et quod procedat ex malitia. Sed an materialiter illud peccatum, quod est ex ignorantia, possit etiam esseex passione: aut quod est ex ignorantia vel passione, possit etiam esseex malitia? hoc dubitatur. Pro quo sciendum est, peccatum aliquo I posse dici aliquo ex prædictis nominibus vel large, vel omnino proprie Large, ut si dicamus *peccatum ex malitia,* quia habet in se malitiam : et *expassione* aut *ignorautia, quia* aliqua istarum quomodolibel ibidem intervenit. Et hoc pacto perspicuum est, prædicta peccata non se excludere : cum nullum sit, undecunqueoriatur, sinealiqua malitia, quæ est ejus forma constitutiva : et etiam sine aliquali ignorantia, juxta illud *omnispeccans est ignorans. Eisdem* etiam peccatis ex malitia vel ignorantia factissæpe admisceri passionem appetitus sensitivi saltem consequentem, nemo ambigit. Proprie vero nuncupatur peccatum aliquo ex illis nominibus, quando attenditur primum inductivum, et primum impellens ad peccandum. Et sicpeccatum *cx ignorantia dicitur,* quando voluntas inducitur ad eligendum malum ex eo,quod intellectus ignorat aut non advertit esse malum ; quod si animadverteret, non eligeret voluntas. *Ex passione* vero dicitur, quando antecedentur ad electionem voluntatis excitatur in appetitu sensitivo aliqua passio perturbans aliqualiter rationem; et ex hac passione et perturbatione voluntas inducitur ad assenliendum objecto peccaminoso : quod licet secundum se et absolute cognoscatur esse malum, attamen ibi et tunc propter motum passionis judicatur bonum appetenti : quod non judicaretur, seclusa passione, neque proinde voluntas illud amplecteretur. Peccare autem ex malitia est, quod voluntas, habita cognitione quod objectum sit malum, et nulla præcedente passione, quæ rationem obnubilet, faciatque illud apparere bonum ; ex se ipsa et ex propria deordinalione eligat tale malum, ne privetur aliquo temporali bono illi adnexo. Et licet hic etiam admisceatur aliquis defectus ex parte intellectus ; est tamen distinctus ub illis, qui concurrunt in pectilis ex ignorantia et passione. Quia peccans ex malitia neque non scit esse malum secundum se, quod eligit, sicut ignorans : neque ignorat etiam ibi et tunc esse malum, sicut qui est in passione: sed ignorat nonusse eligendum tale malum propter aliquod bonum temporale longe minus bono spirituali, quod privatur per pr.edictmn malum. Hæc autem discrimina inter defectus intellectus concurrentes in prædictis peccatis declarat optime D. Thom. in solutione ad I hujus art. ·]

11. Quibus suppositis, dicendum est, pec-i^J cata ex ignorantia el passione non semper Wcs se excludere: quia non repugnat, ut voluntas ex ulraquesimul inducatur ad peccandum: si enim existente cognitione malitiæ in universali, passio appetitus polest impellere voluntatem, ut eam sequatur; non est cur idem non possit, prædicta cognitione deficiente : tunc autem idem numero peccatum simul erit ex ignorantia, vel ex passione. Peccatum autem ex certa malitia non videtur admittere, quod sit simul ex passione, vel ignorantia : quia eo ipso quod voluntas ex aliqua istarum inducatur ad peccandum, non movebitur primo ex sua propria deordinalione et electione : sicut movetur, quando peccat ex certa malitia. Hoc tamen intelligendum est pro eadem du ratione: nam sucessive non repugnat, ut idem numero peccatum, quod prius coepit ex passione vel ignorantia; postmodum passione sedata, aut adveniente majori cognitione, ex sola voluntatis perversione, adeoque ut peccatum ex certa malitia, et non ex ignorantia vel passione continuetur. Quod e contra non sic accidet: nam semel cœpto peccato ex malitia, si ex eo consurgat passio vel ignorantia, etiam iste utpole ad malitiam omnino consequentes, erunt quoque m ilitiosæ : et ita non extrahent illud a primo statu *peccati ex malitia.* Diximus *si exeo consurgat,* etc. quia si passio vel ignorantia non oriantur ex ipso peccato orto ex malitia, quasi ab eo imperate, et per illud affectatæ, sed aliunde proveniant .-peccatum ex tali ignorantia vel passione subsequutum (sive sit idem quod prius, sive diversum) non erit tribuendum priori malitiæ, sed ipsi ignorantia? aut passioni. Difficile tamen capitur, quod idem numero peccatum non interruptum, per omnia prædicta discurrat.

12. Ex solutione ad 2 præsentis articuli habes exclusam sententiam Okami, Majo-exdtf-
ns, tzr.

ris, ut aliorum, quos refert Alvarez disp. 165, qui existimarunt, peccatum ex coria malitia in eo consistere, quod voluntas eligat malum sub ratione mali, seu in quantum malum est: quod est impossibile.Nam objectum motivum adæquatum voluntatis est bonum in quantum bonum, atque adeo repugnat, ut in aliquod sub ratione mali, vel sub alia, quam sub ratione boni feratur: de quo vide Complu tenses lib. 2 Physic, disp. 14, quæst. 3. Et propterea ait I). Thom, quod nemo respiciens ad malum operatur, quia malum non potest esse per se intentum. Quare in peccato ex malitia licet voluntas eligat illud, quod scitur esse malum, non tamen eligit in quantum malum ; sed in quantum utile vol ad vitandum aliquid, quod sibi apparet malum ; vel ad assequendum aliquod apparens bonum. Habes etiam ex eadem solutione,quod ut aliquid malum censeatur volitum, prout exigitur ad rationem peccati, non opus est, quod voluntas expresse illud velit : sed sufficit, quod propositis his duobus *eel in tale malum incurrere, vel aliquo temporali bono privari,* non hoc præeligat : seu non illud magis refugiat. Sicut propositis peccatori *vel malitiam, et Dei offensam, incurrere, vel privari aliqua delectatione,* satis est ad hoc ut dicatur velle malitiam et offensam, quod non plus timeat, et refugiat has incurrere, quam illa carere : quantumvis oretenus ipsam offensam el malitiam se dicat respuere. Quod confirmat illa, quæ disp. præced. dub. 3, circa peccata commissa ex ignorantia, et disp. 11, num. 5.5, circa delectationem morosam diximus.

ARTICULUS II

Utrum quicunque pcccat cx habitu, pacet ex certa malitia t

A<1 secundum sic proceditur. Videtur, quod non omnis, qui peccat ex habitu, peccet ex certa malitia. Peccatum enim quod est ex certa malitia, videtur esse gravissimum: sed quandoque homo aliquod leve peccatum committit ex labitu, sicut cum dicit verbum otiosum : non ergo omne peccatum, quod est ex habitu, est Cx certa malitia.

2. Præterea: artus ex habitu procedentes snnt similes actibus, cx quibus habitus generantur, ut dicitur in 2 Ethic. Sed actus præcedcntes habitum vitiosum non sunt ex certa malitia : ergo etiam peccata, quæ sunt ex habitu, non suut cx certa malitia.

3. Præterea : in his, quæaliquis ex certa malitia committit, gaudet postquam commisit, secundum illud Proverb. 2. Qui lætantur, cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis: ct hoc ideo, quia unicuique est delectabile, cum consequitur id, quod intendit, ct qui operatur, quod est ei quodammodo connaturalcsccundumbabitunused illi, qui peccant cx habitu, post peccatum commissum dolent : poenitudine enim replentur pravi, id est, liabenlcs Libitum vitiosum, ut dicitur in 9 Ethic., ergo peccata, quæ sunt cx habitu, non sunt ex certa malitia.

.Sed contra : ircratnm cx certa malitia dicitur esse, quod e*lcv electione mali . sed imiruiqoe est eligibileid.ad quod inclinatur per proprium habitum, ut dicitur in ♂ Ethic.de iubitu virimiso ·'ergo pcccatiim, quod exlex habitu, est ex certa malitia,

Jtispondeo dicendum, quod non e«t idem jfcfcare habentem hibititm, ct peccare ex habitu. Uti enim lubitu non est neo s-uriimi, sed subjacet voluntati tabentis ▮ unde et habitos ditlinitnr fs c. quo quis utitur cum voluerit . et iden sicut poteslcontingere, quod aliquis tabens habitum vitiosum, prorumpit Inactum virtutis, eo quod ratio non totaliter corrumpitur per matum tabitum, sed aliquid ejus integrum manet, ex quo provenit, quod peccator aliqua operatur de genere honorant : ita etiam potest contingere, quod aliquis habens tabitum vitiosum, interdum non ex habitu operetur, sed cx passione insurgente, vel etiam ex ignorantia : sed quandnciinque utitur tahitu vitioso, necesse est, quod ex certa malitia peccet, quia unicuique habenti tabitum est per se diligibile id, quod est ei conveniens secundum proprium habitum.· quia sic Ut ei quodammodo ronmtnrale, secundum quod cnnsuetndoei habitus vertitur in naturam : hoc mite n, quod est alicui inconveniens secundum tabitum vitiosum, e-t id. quod excludit bonum spirituale : ex quo sequitur, quod homo eligat malum spirituale, ut adipiscatur bonum, quo i est ei secundum habitum conveniens: ct hocest cx certa malitia peccare. Unde manifestum e<t, quod quicunque peccat ex habitu, peccet ex certa malitia

Ad primum ergo dicendum, quod peccata veniaiia non excludunt boiiu ii spirituale, quod est gratia Dei, vel ctaritas . unde non dicuntur mala simpliciter, sed secundum quid : ct propter hoc nec habitus ipsorum possunt dici simpliciter mali, secundam quid.

Ad secundum dicendum quod actus, qui procedunt ex habitibus, sunt similes secundum speciem actibus, ex quibus habitus generantur . differunt tamen ab eis sicut perfectumab imperfecto : et talis est differentia peccati, quod committitur ex certa malitia ad peccatum, quod committitur cx aliqua passione.

Ad tertium dicendum, quod ille, qui peccat ex habitu, semper gaudet de hoc, quod cx habitu operatur, quamdiu habitu utitur ▮ sed quia potest habitu non uti, sed per rationem, quæ non est totaliter corrupta, aliquid aliud meditari, potest contingere, quod non utens habitu dolcat de hoc, quod per habitum commisit . plerunque tamen tales pœuileot de peccato, non quia cispeccatumsecundum.se displiceat, sed propter aliquod incommodum, quod ex peccato incurrunt.

Prima conclusio : *Potest contingere, ut habens habitum vitiosum non ex habitu operetur, sed ex passione, vel ignorantia :et tunc non peccabit ex certa malitia.*

Secunda conclusio : *Quicunque peccat ex habitu, peccat ex certa malitia.*

Commentarius.

Quamvisnihilhujusarticuli obscuritatem p^ ;x contineat, quod proinde egeat expositione : cultas, tria tamen difficultatem offerunt, quæ breviter examinabimus. Primo circa primam conclusionem, an sit ita quod habens habitum vitiosum, et peccans circa objectum illius, possit non uti tali habitu in illo peccato ? Diximus et *peccans circa objectum illius,* etc., quia si peccatum sit circa alia objecta, omninoqueextra objectum habitus, perspicuum est, hunc non posse in illud influere. Secundo circa secundam conclusionem, an sit universalis, ita ut quomodocun-

quo aliquis utatur habitu ad peccandum, peccet ex malitia : sive talis habitus sit in R«ij£«s voluntate, sive in alia potentia ? Contra pri- ucdi'. mum ratio dubitandi est : quia tam in boatis quam in damnatis fieri non potest, ut quoties operantur circa aliquod objectum (etiam si operentur libere) non utantur habitu respiciente illud objectum: quippe nec beati agunt nisi ex virtute, nec damnati nisi ex malitia : ergo nec viatores habentes habitum, sive malum, sive bonum, poterunt non uti ipso, quoties agunt circa ejus objectum. Deinde si ad usum alieujus habitus non est salis, quod voluntas circa ejus objectum operetur, assignandum est quid aliud requiratur : sed hoc non est assignabile : ergo, etc.

Nec refert si dicas, requiri actum reflexum, quo voluntas expresse velit uti tali habitu. Nam contra est, quia neque D. Thom. neque alias hactenus requisivit talem actum reflexum ad prædictum usum. Tum etiam quia sine hac reflexione ille, qui habet habitum, operatur promptius et facilius, quam qui illum non habet : sed promptitudo et facilitas sunt ex usu habitus : ergo superflua est illa reflexio ad prædictum usum.

itotcm aninlid- versio. 2. Nihilominus doctrina D. Thomæ est omnino vera et communis inter ejus discipulos : licet quidam alii repugnent. Ad cujus intelligenliam nota, hic non esse sermonem de quibusdam habitibus, qui per modum naturæ et sine libertate determinant potentiam : sicut lumen gloriæ determinat intellectum ad visionem claram Dei, et charitas patriæ ad amorem beatificum. Sed loquimur de habitibus, qui sunt principia actuum moralium et liberorum sive vitii, sive virtutis : nam de his procedit diffinitio adducta aD. Thoma : *Habitus est, quo quis utitur, cum coluerit.* Ex hac autem diffinitione, et ex aliis, quæ circa vilium et virtutem moralem dici solent : ut *quod est habitus electivus, quod de principali importat ordinem subjectionis ad voluntatem, quod ejus actus debet elici scienter, et ex electione., etpropter ipsum* (idest) *propter illud, quod est objectum proprium ipsius habitus in quantum tale, etc.,* debemus colligere, quod usus cujuslibet istorum habituum debet inciporo a voluntate per electionem, qua scienter, et quasi ex industria velit objectum talis habitus, secundum quod objectum ejus est ; unde nulla operatio, quæ præcedat hujusmodi scientiam et electionem, aut ex ea non sit, erit ex habitu.

Deinde nola, quod dum quis agit molus ex passione appetitus sensitivi, quamvis operetur circa illud, quod est objectum alicujus habitus vitiosi, non operatur proprie ex electione talis objecti, secundum quod est vitiosum, el malum, atque adeo secundumquodest objectum praedicti habitusnjuia passio obnubilat intellectum, ut non satis deprehendat ibi et tunc malitiam el dissonantiam talis objecti : cum tamen ad agendum proprie ex electione objecti habitus, secundum quod tale objectum est, necessaria sit expressa et clara cognitio deformitatis et malitiæ. Tunc enim proprie dicitur aliquis operari malum ex electione, quandoeligit quod scit esse malum, nullo tegente aut dissimulante malitiam. Et idem est, cura operatio fit ex ignorantia : quia etiam tunc velata malitia objecti per ignorantiam *juris* vel *facti,* non verificatur proprie, quod voluntas scienter et ex electione tendat in malum. Quare in nullo istorum casuum operatio elicietur ab habitibus. Sed tunesolum quando voluntas motu proprio, et ex certa scientia (ut sic dicamus) fertur ad objectum dissonum.

3. Hinc autem liquet, quomodo etsi quisR'ML· habeat habitum vitiosum, et operetur circal'1®* illud, quod a'ias est objectum talis habitus, vnon est necesse utatur ipso habitu : quia potest operari ex ignorantia vel passione, quæ usum habitus interdicunt. Fatemur autem, quod si voluntas, ex electione el scientia modo dicto operetur, eo ipso utetur habitu, si iste adsit : quia ad ejus usum nihil aliud requiritur, quam prædictus modus agendi ex certa scientia et ex electione. Neque hoc negat D. Thom. sed sufficienter salvatur ejus doctrina per hoc quod voluntas quando agit ex ignorantia vel passione, non utatur habitu, licet habeat illum ; quamvis id non possit ex suppositione quod velit scienter et ex electione circa objectum ejus operari.

Et per hoc patet ad primam rationem du-^j bitandi. Nam beati, in quibus neque ignO-biaA rantia, neque passio locum habet, semper operantur bonum scienter et ex electione, et ita semper uti debent habitu virtutis. Sicut etiam damnati semper utuntur habitu vitioso, quia in omnibus suis actibus scienter et ex industria malum eligunt. Ad secundam respondetur ex dictis, nec sufficere ad hoc ut voluntas utatur aliquo habitu, operari utcunque circa ejus objectum, nec requiri volitionem illam reflexam :sed sufficit et requiritur, quod per volitionem sive directam

Alia ^uíio.

directam sive reflexam tendat in tale objectum scienter et ex propria electione : quod quia non invenitur in peccatis cx ignorantia vel passione, ut explicatum est, ideo neque voluntas ad ea utitur habitu.

4. Sed urgebis : quia juxta commune proloquium in repentinis operamur secundum habitum : at tunc, ut plurimum, non operamur ex electione et certa scientia, sed vel exinadvertentia, vel ex passione : ergoquod operatio sit ex iis principiis, non tollit quominus sit ex habitu. Confirmatur : nam videmus, illum, qui habet habitum jurandi falsum, facilius id committere, etiam sine advertentia, quam qui non habet talem habitum : ergo inadvertentia vel ignorantia non impedit usum habitus.

Esodi- l 21 pri— ce. Respondetur primo, aliud esse operari secundum habitum : aliud vero operari ex habitu : hoc enim posterius dicit uti ipso habitu ad agendum : quem usum tollit inadvertentia, quæ in repentinis esse solet. Illud autem prius solum denotat, quod tunc frequentius et facilius prorumpimus in ea, quorum habemus habitum, aut in eis similia, etiam non utendo habitu. Ut patet in phreneticis, qui adhuc post amissum usum rationis (quo tempore nulla existente libertate, perspicuum est, eos non uti habitibus vitii aut virtutis) illa frequentius repetunt, quorum prius intensiores habeant habitus. Non est ergo sufficiens signum usus alieujus habitus ea promptitudo et facilitas, quam in repentinis experimur ; licet sit signum existentiæ talis habitus. Unde vero illa proveniat, diximus et exemplis declaravimus in tract, de virtutibus disp. 1, num. 19 et num. 23 et 24, ubi distinximus *facilitatem perse,* quæ provenit directe ex usu habitus, et *facilitatem per accidens,* quæ orta fuit ex remotione impedimentorum, dum acquireretur habitus, sentiturque, etiam cura habitus non influit, in operibus materialiter similibus iis, qui fierent ex habitu. Et talis est facilitas, quam experimur in repentinis; experiunturque illi, qui propter habitum pejerandi successu temporis acquisitum, frequenter in perjuria ex inadvertentia labunlur : quia licet habitus tunc directe non influat in ea perjuria propter inadverteniiam ; influit tamen per accidens remotio impedimentorum voluntarie facta, dum habitus acquireretur. Per quod patet ad confirmationem.

Secundo ad repiicam respondetur, repentina, in quibus secundum habitum operamur (si hoc denotet operari ex habitu) non excludere cognitionem sufficientem ad agendum scienter et ex electione : sed dicimur repente operari, quia semel acquisito habitu, non opus est ad convincendam voluntatem, ut libenter operetur multitudine rationum, aut earum expensione : qua tamen esset opus, si habitus non fuisset acquisitus. Quæ est doctrina D. Thomæ, quæst. 2-1 de Veritate, art. 12, ubi ait: *Nec hoc* (scilicet quod in repentinis utimur habitu) *est intelligendum quod operatio secundum habitum virtutis possit esse omnino absque debiberatione, cum virtus sit habitus electivus: sed quia habenti habitum jam est in ejus electione finis determinatus : unde quandocunque aliquid occurrit ut conveniens illi fini, statim eligitur, nisi ex aliqua attentiori et majori deliberatione impediatur.*

seqm- da dilli- cuhas. 5. Ad secundam difficultatem. Salas in præsenti disp. 9, sect. G, citans pro se Azorium, respondet negative quantum ad habitus sensitivi appetitus. Quia cum aliquis operatur ex hujusmodi habitibus, ipsi habitus (ait ille) non concurrunt nisi eliciendo suum actum, qui est aliqua passio ejusdem appetitus : ergo qui peccat ex praedictis habitibus, potius delinquit ex passione, quam ex certa malitia. Et licet hæc doctrina ita universaliter probata, communiter displiceat discipulis D. Thomæ ; pro aliquo tamen casu forte admittendam, censet Alvarez in præsenti, ubi hæc ait: *Fateor tamen, quod si passio esset vehemens, et oriretur ex pravo habitu absque deliberatione voluntatis, peccatum ex illa subsequutum diceretur ex passione: quoniam licet habitus concurrat ad tale peccatum : non tamen concurrit formaliter tanquam primum principium peccati : quia non concurrit cx voluntatis electione.* Sed neutrum placet : quia D. Thom. universaliter statuens, peccantem ex habitu peccare ex certa malitia, comprehendit etiam habitus sensitivi appetitus : ut videre est quæst. 3 de mal. art. 12 ad 12, et in 2, dist. 43, quæst. unica art. 2, et alibi; neque ab ea doctrina aliquando exceptionem admisit. Non autem admitti debere, suadet manifesta ratio : quia ut nuper dicebamus, habitus, ubicunque sit. non prorumpit in actum, nisi applicetur a voluntate ut agente ex electione et certa scientia : si autem ita applicatur, jam ejus operatio, sive sit passio, sive quævis alia, est consequens ad malitiam, et electionem voluntatis : atque adeo non tollit quominus

Prior modos dicendi

Alvor· Hi

Impr0. tur veri- tas·

totus processus illius peccati sit ex certa malitia. Qu® doctrina procedit etiam in casu exceptionis, quam admittit Alvarez. Nam vel illa passio, quæ dicitur vehemens el perturbans rationem, antecedit et causât electionem voluntatis; vel subsequitur el causatur ex illa? Si primum, non erit passio elicita ab habitu vitioso, quia usus habitus semper subsequitur prædietam electionem, ut paulo ante declaratum est. Si secundum, non impediet quominus peccatum illud sit ex malitia, aut faciet quod sit ex passione : quandoquidem non hæc, sed iHa fuit initium talis peccati. Quare dicendum est, doctrinam prædictæ secundæ assertionis omnino universalem esse.

Objectio. 6. Sed urgebis : quia ut voluntas peccet ex habitu, necesse est, quod ipse habitus, et ejus influxus praecedat tanquam movens et inducens voluntatem ad eligendum : ergo prior debet esse usus et operatio habitus, quam electio voluntatis ? si igitur habitus sit appetitus sensitivi cujus operatio est passio, necesse erit ut talis passio praecedat electionem voluntatis, et nihilominus sit ex habitu.

iwrtriua ^ikine. Respondetur animadvertendo ex Curiele trina Cajetani art. sequenti, quod habitus in appetitu existens, dupliciter concurrit ad peccatum, quod ex illo fieri dicitur : videlicet effective, et dispositive. Effective concurrit, quatenus una cum ipso appetitu elicit actum peccaminosum : quam efficientiam non præstat nisi ex libera voluntatis applicatione : et ita habitus quantum ad istum concursum non antecedit, sed omnino subsequitur electionem voluntatis. Dispositive vero concurrit, quatenus dum habitualiter et permanentor informat supposi-

ii*r\h ,ii

tum secundum aliquam ejus potentiam, quodammodo vertitur illi in naturam : hacque ratione est causa vel occasio, ut intellectus judicet consonum et conveniens ipsi supposito, quicquid est juxta talem habitum. Cum enim partes et potenliæ sint propter totum, eidem toti congruit, quod congruit alicui suarum partium vel potentiarum. Ex eo autem quod intellectus sic judicet, voluntas quoque ex se absque alio impellente sic eligit : nam cum naturaliter sit appetitus totius, et non tantum hujus vel illius partis, suapte natura inclinatur ad eligendum non modo juxta propriam, vel hujus, aut illius partis dispositionem ; sed etiam juxta dispositionem totius, et quarumlibet partium. Hoc igitur pacto quicunque habitus oxistit in homine, 4vo afficiat immediato voluntatem, sive aliam potentiam ; etiam priusquam aliquem actum vel passionem eliciat, concurrit dispositive et occasionaliter ad hoc ut voluntas ex se ipsa el ex propria inclinatione eligat objectum talis habitus : et ex hac electione utatur prædicto habitu, iliumque applicet ut eliciat actum circa tale objectum. Falso ergo, ait Salas, quod eum voluntas peccat ex habitu existente in appetitu sensitivo, talis habitus solum concurrit eliciendo suum actum, qui est passio ejusdem appetitus: nam revera antecedentur ad hunc concursum effectivum, et ad passionem ibi intervenientem .exercet prædictus habitus immediate per se ipsum influxum dispositivum, quem dicimus : et ratione istius dicitur voluntas moveri ex habitu ad peccandum cx propria electione, et ante omnem passionem.

7. Dices, hinc fieri ut etiam ille, qui peccat ex passione, peccet ex certa malitia: quia etiam passio dispositive et occasionaliter est causa, ut intellectus judicet conveniens objectum, quod est secundum ipsam passionem, ex hocque judicio moveatur voluntas.

Respondetur esse disparem rationem : nam habitus est aliquid permanens, et habet se proprie ut forma suppositi, in quo est, versa quodammodo illi in naturam : unde quod voluntas ex tali habitu, et ex judicio habitui consono, moveatur ad eligendum, non est aliud quam moveri ex se ipsa, et ex inclinatione, quam habet ad ea, quæ congruunt naturæ suppositi, et potentiarum ejus. Passio autem non est proprie forma suppositi, quia non respicit illud ad informandum : neque vertitur illi in naturam ; sed est quiddam fluens, et motus in aliud : unde ex eo quod aliquid sit juxta passionem, non eo ipso habet esse juxta suppositi vel ejus partium naturam : atque adeo nec voluntas fertur in illud ut mota omnino ex propria inclinatione ad ea, quæ prædictæ naturæ congruunt ; sed ut agitata et impulsa velut ab extraneo ab ipsa passione.

Accedit, quod habitus cum sit forma permanens, et in esse quieto, non perturbat rationem illo suo influxu dispositivo : neque proinde tollit quominus voluntas omnino scienter, et ex propria perversitate malum eligat : quanto enim cognitio ducens voluntatem fuerit clarior, tanto voluntas magis ex se, suaque sponte tendit in rem cognitam ; quasi sublato per ipsam claritatem omni eo obscuritatis vel nescienti», quod voluntati in suo proprio motu obstaculo esse poterat ; parataque via ad propriam inclinationem, donumque propria? libertatis suaviter exercenda. E contra vero passio propter motum, et inquietudinem rationem perturbat et obnubilat, adeoque impedit, ne voluntas ita scienter, atque ex propria electione et pondere in malum feratur, sicut requiritur ad peccandum ex certa malitia. Addit etiam D. Thom. art. 4, hujus quæst. ad 2, *quod impulsio, (μιχ est ex passione, est quasi ex exteriori defectu, respectu voluntatis: sed per habitum inclinatur voluntas quasi ab interiori : unde non est similis ratio.* Videatur etiam quæst. 2,de mal. circa finem corporis, et in solutione ad quintum.

In solutione ad secundum præsentis articuli docet non obscure D. Thom. actus peccaminosos procedentes ex passione generare habitum vitii : quo omnino subticuit de actibus procedentibus ex ignorantia. Forte inter utrosque est disparitas quantum ad prædietam causalitatem.

ARTICÜLUS IП.

Utrum ille, qui peccat ex certa malitia, peccet ex habitui

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod quicunque peccatcx certa malitia, peccet ex habitu. Dicit enim Philosophus in 5 Ethic, quod non est cujuslibet injusta facere, qualiter injustus facit, scilicet ex electione, sed solum habentis habibitnm : sed peccare cx certa malitia est peccare ex electione mali, ut dictum est : ergo peccare ex certa malitia non est nisi habentis habitum.

2. Præterea : Origencs dicit in 1 Periarchon, quod non ad subitum quis evacuatur aut deficit, sed paulalim per partes delinere necesse est : sed maximus delluxus esse videtur, ut aliquis ex certa malitia peccet : ergo non statim a principio, sed per mullam consuetudinem, ex qua habitus generari potest, aliquis ad hoc devenit, ul ex certa malitia peccet.

3. Præterea : quandocunqne aliquis cx certa malitia peccat, oportet quod ipsa voluntas de se inclinetur ad malum, quod eligit : sed ex natura potenliæ non inclinatur homo ad malum, sed magis ad bonum : ergo oportet si eligit malum, quod hoc sil ex aliquo supen ementi, quod est passio vel habitus : sed quando aliquis læccat ex passione, uon peccat cx certa malitia, sed ex infirmitate, ut dictum est: ergo quandocunqne aliquis peccat cx certa malitia, oportet quod peccet ex habilu.

Sed contra : sicut se habet habitus bonus ad electionem boni, na habitus malus ad electionem mali : sed quandoque aliquis non habens labitum virtutis, eligit id, quod esi bonum secundum virtutem : ergo etiam quandoque aliquis non habens habitum vitiosum, potest eligere malum ; quod est ex certa malitia peccare.

Respondeo dicendum, quod voluntas aliter se liabet ad bonum, ct aliter ad malum : ex natura enim suæ potenliæ inclinatur ad bonum rationis, sicut ad proprium objectum : unde et omne peccatum dicitur esse contra naturam : quod ergo in aliquod malum voluntas eligendo inclinetur, oportet quod aliunde contingat. Et quandoque quidem contingit ex defectu rationis, sicut cmn aliquis cx ignorantia peccat. Quandoque autem cx impulsu appetitus sensitivi, sicut cum peccat ex passione : sed neutrum lwrum est ex certa malitia peccare, sed tunc solum cx certa malitia aliquis peccat, quando lp«a volnntai cx se ip<a inovctiirad nuliim : quod potest contingere dupliciter. Uno quidem modo per hoc. quod homo labet aliquam dispositionem corruptam inclinantem ad malum, ita quod secundum illam dispositionem fit hoi.iinl quasi conveniens et simile aliquod malum *i* et in hoc ratinne convenientia- tendit voluntas quasi in bonum : quia unumquodque secundum «e tendit in id, quod sibi (Sl conveniens : talis autem dispositio corrupia vel est aliquis habitus acquisitus ex eon«oet'udiiie, qua? vertitor iu naturam : vel est aliqua a-griludinis habitudo ex parte corporis, sicut aliquis habens quasdam naturales inciiuationes ad aliqua peccita propter corruptionem natura· in ipso. Alio modo contingit, quod voluntas per se tendit in aliquod malum per remotionem alicujus prohibentis, pnta .si aliquis prohibeat percare, nou quia peccatum ei secundum se displiceat, sed propter spem vit» æternæ, vel propter timorem pebennse : remota spe per desperationem, vel timore per prasnmptionem, sequitur, quod ex certa mal tia quasi absque fræno peccet. Hic igitur patet, quod peccatum, quod est ex rerta maliiia, semper præsupponit in Itomiue aliquam inordinationem, quæ tamen non semper est habitus : unde non e4 necessarium, quod quicunque peccat ex certa malitia, peccet ex labitu.

Ad primum ergo dicendum, quod operari qualiter injustus operatur, non solum est operari injusta ex certa malitia, sed etiam delectabiliter et sine gravi renisu rationis, quod neu est nisi ejus, qui liabet habitum.

Ad secundum dicendum, quod non statim hoc aliquis labitur, quod ex certa malitia peccet : sed pra.-snpponittir aliquid, quod tamen non semper est habitus, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod illud, per quod voluntas inclinatur ad malum, non semper habitus est, ve! passio, sed quidam aliud, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quod non est similis ratio de electione boni, ct de electione mali : quia malum nunquam est sine bono naturæ ; sed bonum potest esse sine malo culpæ pcrfcctæ.

Prima conclusio: *Peccatum ex certa malitia semper prxsupponit in homine aliquam inordinationem: qux tamen non semper est habitus: sed potest esse vel aliqua habitualis xgritudo ex ipsa corporis Complexione; vel remotio alicujus impedientispeccatuiii.*

Secunda conclusio : .Von *est necesse, quod quicunque peccat ex certa malitia, peccet ex habilu.*

Cominenlarius.

Hæc secunda conclusio ab omnibus sine discrimine recipitur. Circa primam vero est difficultas: quia non satis apparet, quomodo ægritudinalis habitudo, quæ vel ex mala complexione, vel aliunde residet in corpore, conferat ut voluntas occasione ejus peccans, peccet ex certa malitia. Imo potius dum ita peccat, videtur peccare ex infirmitate, seu passione. Quia talis ægritudo non aliter ad peccandum inducit, quam excitando in appetitu sensitivo aliquam passionem inordinatam, juxta complexionis vel ægritudinis conditionem : unde oritur, ul quidam facilius inclinentur ad iram et vindictam, alii ad invidiam, alii ad luxuriam, etc. Hanc difficultatem solvit optime Cajetanus in commentario præsentis articuli, cui nihil addere opus est. Nisi velis recolere,

quoi in praecedenti commentario diximus circa habilus appetitus sensitivi. Qaaenim ratione hujusmodi habitus, eoquod alliciunt suppositum permanentor et in modum natur», licet non resideant in voluntate, possunt eam movere occnsionaliter et dispositive, etiam antecedenter ad passionem, et operationem ipsorum habituum : eadem quoque ratione praedicta œgntudinalis habitudo priusquam passionem in appetitu excitet, potest dispositive et occasionaliter movere voluntatem, ut scienter, et ex proprio motu eligat, quod est juxta talem aegritudinem, et juxta passionem illi consonam.

RTtati. Dubitant etiam nonnulli, an voluntas ita de se inclinetur ad bonum, ut semper ad peccandum indigeat aliqua inordinatione superaddita, sive in ipsa voluntate, sive alibi existente : an vero possit ex se ipsa pro sua tantum defectibilitale, et arbitrii vertibilitate in peccatum prorumpere? Quod enim hoc non possit, videtur assignari in hoc articulo, cum dicitur, quod quia voluntas e.x natura su» potentiæ inclinatur ad bonum sicut ad proprium objectum : hoc quod est inclinari ad malum eligendo illud, oportet quod aliunde contingat. Oppositum autem insinuat S. Doctor etiam in præsenti, dum ait, peccatum ex malitia posse contingere persolam remotionem alicujus prohibentis,«-v. g. timoris, quo quis retrahebatur a peccato: si autem voluntas ex se ipsa independenter a qualibet alia distincta inordinatione, non haberet sufficientem vim ad influendum in peccatum, nequaquam id posset per solam remotionem prohibentis : quemadmodum nisi lapis ex se haberet sufficientem vim ad descendendum ratione gravitatis: quantumcunque removerentur prohibentia : non descenderet. Clarius id docet 2,2, quæst. 14, art. 4, ubi tenet, posse hominem primo peccare contra Spiritum sanctum, seu ex certa malitia, sine eo quod ex aliquo praecedente inducatur ; sed propter solam arbitrii defectibilitatem et debilem affectum erga bonum licet communiter non

b.Thoui. sic contingat. Unde inter alia sic ait: *Ex certa autem malitia dupliciter peccare contingit. L'no modo ex inclinatione habitus, quod non est proprie peccare in Spiritum sanctum: et hoc modo peccare ex certa malitia non contingit a principio: oportet enim, actus peccatorum prxcedcre, ex quibus causetur habitus ad peccandum inclinans. Alio modo potest aliquis peccare ex certa malitia, abjiciendo per contemptum ca, per qu.T homo retrahitur a peccato : quod prop) ie esi peccare in Spiritum sanctum. Et hoc etiam plerunque prxsupponit alia peccata. Potest tamen contingere, quod aliquis in primo adu geniti in Spiritum sanctum peccet per contemptum, tum propter libertatem arbitrii, tum etiam propter aliquas dispositionesprxcedenles, wl etiam propter aliquod vehemens motivum ad malum, et debilem uffecluni hominisad bonum.* En quomodo non coarctat doctrinam ad solas dispositiones, veldeordinationemprecedentes; sed extendit ad plures alias causas. Quare conclusio hujus articuli, ubi dicitur, voluntatem non inclinari ad eligendum malum, nisi ex aliqua inordinatione praecedente, intelligenda est regulariter et ut in plurimum ; non omnino universaliter. Ut enim idem Ang. Doctor habet in 2 dist. 43, art, 5 in peccatis, et eorum origine aut principio *non consideratur quid Semper fiat: sed quid in pluribus contingat.* \ ideatur infra quæst. 84, art. 1 ad 3.

ARTICULUS IV.

Ufrum ille, qui pccat ex certa malitia, gravius peccet, quam qui ex passione!

Ad qiurtum sic proceditur. Videtur, quod ille, qui peceal cx certa nralitia, non pcccat granus, quaui Hle,qui percit cx passione. Ignorantia enim excusat peccatum vel in toto, vel in pane : sed major est ignorantia in eo, qui peccat ex certa malitia, quam in eo. qui peccat ex passione : nam ille, qui peccat ex cena iralitia, patitur ignorantiam principii, quæ est maxima, nt Philosophus dicit in 7 Etbic. habet enim malam existimationem de flue, qui est principium inoperativis ; ergo magis excusatur a peccato, qui peccat ex certa malitia, quam ille, qui peccat ex passione.

2. Pneterea : quanto aliquis habet majus impellens ad peccandum, tanto minus peccat, sicut patet de eo, qui majori impetu passionis dejicitur in peccatum : sed ille, qui peccat ex certa malitia impellitur ab habitu, cujus est fortior impulsio, quam passionis : ergo ille, qui pcccat ex habitu, minus peccat, quam ille, qui peccat ex passione.

3. Pratcrea : peccare ex certa malitia est peccare ex electione mali : sed ille, qui peccat cx passione, ctiim eligit malum : ergo non minus peccat, quam ille, qui peccat ex certa malitia.

Sed contra est, quod peccatum, quod cx industria committitur, cx hoc ipso graviorem pœnam meretur, secundum illud Job. 34. Quasi impios percussit cos in loco videntium, qui quasi de industria recesserunt ab eo : sed pcena non amzetur nisi propter gravitatem culpa· : ergo peccatum ex bo· aggravatur, quod estex industria, seu certa malitia.

Respondeo dicendum, quod peccatum, quod estex certi malitia, est gravius peccato, quod est cx passione, tripliei ratione. Primo quidem, quia ‹um peccatum principaliter iu voluntate consistit, quanto motus peccati est magis proprias voluntati, tanto peccatum est gravius, emteris paribus: cum autem cx certa malitia peccatur, motus peccati est magis proprius voluntati, qua· ex se ipsa in malum movetur, quam quando ex passione peccatur, quasi cx quodam extrinseco impulsa ad peccandum. Unde peccatum ex hoc ipso, quod est ex malitia, aggravatur, et tanto magis, quanto fuerit vehenicntior malitia : ex eo vero, quod est ex passione, diminuitur tanto magis, quanto passio fuerit magis vehemens. Secundo, quta passio, qua- inclinat voluntatem ad peccandum, cito transit, et sic homo cito redit ad bonum propositum pœnltens (le peccato : serl habitus, quo homo ex malitia peccat, est qualitas permanens,- et ideo qui ex nialitü

jc«al, diuturnius peccat. Unde I'lnlo κφlιιι* In 7 Ethic, comparat inteinporafuni, qui pcccatcx malitia, Inlirmn, qui conti nue laborat ; incontinentem autem, qui peccat cx passione. ei, qui laborut interpolate. Tertio, quia ille, qui pectat ex certa malitia, est male dispositus quantum ad iptnm Ooeoi, qui est principium in opcrabilibus : ct sic. ejus defectus est periculosior, quam ejus, qui ex passione pcccat, cujus propositum tendit in bonum Unem, licet hoc propositum interrumpatur ad horam propter passionem. Semper autem defectus principii est pessimus ,-imdc manifestum est, quod gravius est peccatum, quod est cx malitio, quam quod est ex passione.

Ad primum ergo dicendum, quod ignorantia electionis, de qua objectio procedit, neqlic excusat, neque diminuit peccatum, ut supra dictum est : unde neque major ignorantia talis facit esse minus peccatum.

Ad.secundum dicendum, quod impulsio, quæ e,x passione, eslquasi cx exteriori defectu respectu voluntatis : sed per habitum inclinatur voluntas quasi ab interiori: unde non est similis ratio.

Ad tertium dicendum, quod aliud est peccare eligentem, el aliud peccare cx electione : ille enim, qui peccat cx passione, pcccat quidem eligens, nou tamen cx electione ; quia clcclio non est in eo piimum peccati principium, sed inducitur cx passione ad eligendum id, qnod extra passionem explens non eligeret : sed ille, qui pcccat cx certa malitia, secundum se eligit malum eo modo, quo dictum est : ct ideo electio, qua: est iu ipso, est principium peccati, ct propter hoc dicitur cx electione peccare.

Conclusio *est affirmativa.*

Et est intelligenda. cæteris paribus, ex parte objecti et ciretinstantiarum ; praeter hoc quod est, peccatum oriri ex certa malitia, vel oriri ex passione. Unde non est sensus, quod omne peccatum ex certa malitia ortum, sit gravius quocunque orto ex passione : quia potest objectum hujus esse ita grave ; illius vero ita leve, ut excessus, vel defectus gravitatis proveniens ex isto capite, praeponderet illi, qui sumitur ex conditione malitiæ, vel passionis.

Illud vero posset in præsenti dubitari, an, cæteris paribus et non intra idem genus, gravius sit primum peccatum, quando nondum est habitus peccandi acquisitus, quam secundum, vel cætera, quæ ex consuetudine proveniunt ? Quod tractant Medina, et Alvarez in præsenti, ubi videri possunt. Eorum autem, et satis communis resolutio est, secundum peccatum, cæteris paribus, superare primum ; et tertium secundum, ac sic deinceps.

Solutio ad tertium hujus articuli, tollit quandam objectionem, quæ fieri potuit in praecedentibus commentariis, dumsæpe repetivimus, illum peccare ex malitia, qui ex electione peccat. Videtur enim, quod quicunque peccat saltem mortaliter, quovis modo, atque adeo sive ex ignorantia, sive ex passione, id efficiat, peccet ex electione : siquidem in quolibet mortali peccato debet intervenire consensus, et electio voluntatis. Hæc igitur objectio tollitur per prædictam solutionem, ubi dicitur, non esse idem peccare eligentem, et peccare ex electione : et utrunque declaratur.

EXPLICIT TOMUS SEPTIMUS

SIVE PEIOR PARS TRACTATUS DE VITIIS ET PECCATIS.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIUM

QUÆ IN HAC PRIORI PARTE TRACTATUS DE VITIIS ET PECCATIS CONTINENTUR.

A-

ABORTUS. Ob nullum finem licet procurare abortum fretus animati. Disp. 10, n. 225.

Quid si fretas animatus non sit ? n. 245.

ACCIDIA. Est peccatum mortale ex suo genere. D. 11, n. 58.

ACTIO. Cuilibet actioni debetur finis proportionatus principio. D. 6, n. 3.

ACTUS. Sub eadem ratione terminatur ad objectum sub qua oritur a principio. D.6, n. 65. Omnis actus a ratione proveniens oriri debet ex principiis boni honesti, n. 3. Actus unus in esse physico potest esse multiplex in esse moris. Actus secundus est finis sui habitus, n. 18. Excedit illum, et etiam potentiam in bonitate, et malit, ibidem. In quam causam debeat ille excessus reduci ? n. 5 et sequent. Non datur per se actus indifferens in individuo. D. 6, n. 2. Secus per accidens. D. 10, n. 155. Actus, qui est causa boni effectus qualiter sumat ex illo bonitatem ? D. 5, n. 58. Actus exterior non est capax malitiæ formalis intrinsecae. ib. Secus vero objectivæ. D. 10, n. 37. .Actus exterior qui est malus objective, qualiter fiat malus formaliter? D. 5, n. 77. Utrum addat ad malitiam actus interioris ? D. 10, n. 35. Habet se ad illum ut objectum ; et ut effectus, n. 45. Quis eorum prius prohibeatur? ib. Actus interni facilius fiunt sine deliberatione, quam externi, n. 169.

Actus humanus per eandem formam est bonus, et conformis legi et naturæ rationali. D. 6, n. 19. Quæ sit hæc forma? Et varia ejus nomina, ib. Actus humanus sæpe habet plures bonitates; quam sibi absolute debeantur, ib. In actibus humanis non semper dicitur formale,quod est essentiale ; nec semper quod dicitur materiale est extra essentiam, n. 56. Quinam actus sintcapaces libertatis, et malitiæ intrinsecæ? D. 10, n. 7. Actus ex objecto indifferentes semiplene liberi, an sint peccata venialia? n. 75. Quid *de* actibus, seu molibus circa illicita? Vide *motus.*

Actus semiplene liberi non generant habitum. D. 4, n. 5. Actuum intellectus, et voluntatis quis sit finis proximus ? D. 3, n. 13. In actu peceaminoso est duplex tendentia ab objectum dissonum. D. 6, n. 68. Actus malus, et actus bonus opponuntur contrarie, ib. Actui peceaminoso, an debeatur rectitudo, et quo genere debiti ? n. 7. Possit ne omni rectitudine privari ?D. 9, n. 11. Actus præceptus an quo perfectior, eo sit magis debitus? n. 58. Actus qui est causa omissionis unde, et quam habeat malitiam? D. 6, n. 41, 52, 99. An ex illo et ex omissione unum peccatum coalescat ? D. 5, n. 54. An talis actus sit omissio, vel commissio? An opponatur duplici virtuti?Quid de actibus concomitantibus omissionem, ib.

ADULTERIUM. Estmajuspeccatum furto, et quare ? D. 9, n. 55.

ADVERTENTIA. Quæ requiratur, et sufficiat ad peccatum mortale? D. 10, n. 148. Advertentia semiplena non dat posse simpliciter, nec fundat perfectam obligationem ad plene deliberandum. Sufficit ad peccatum veniale. Quæ advertentia requiratur ad reprimendum motum illicitum? n. 111, 140, 167.

AFFECTUS. Est duplex efficax et ineffi-cax. D. 11, n 24. Differentia inter illos, ibidem et n. 60.

AGGRAVATIO. Vide excæcatio.

AMENTES. Non exercent veram libertatem. D. 10, n. 78. Possunt assuefactionem acquirere. D. 4, n. 6. An etiam habitum ?ib.

AMOR. Amor inordinatus sui qualiter sit principium omnis peccati?quæst. 77, art. 8. Amor amici an sit perfectior amore inimici? D. 9, n. 69.

ANIMA RATIONALIS. Vindicat sibi duplicem statum. D. 2, n. 14. Quid in utroque illi competat ? ibid.

APPETITI S. Appetitus sensitivus hominis quot modis considerari possit ? D. 10, n. 50. Participat aliquid rationis, et inclinatur ad ejus bonum, ib. Habet intrinsecam libertatem, n. 55 et 00. Qualiler sit subjectum, et principium peccati ? Qualiter possit dirigi a ratione ? n. 89. Habeat ne dominium sui actus ? Qualiter se habeat ad regulam rationis? n. 101. A nullo objecto allicitur, nisi ex parte corporis sit conveniens dispositio, n. 258. Ejus motus necessarii an sint peccata? n. 125. In Christo, et in Beata Virgine fuit omnino rationi subjectus. n. 128: Qualiter in nobis extorqueat consensum voluntatis? D. 3, n. 9. Vide */notus, sensualitas, voluntas.*

ASPECTUS. An aspectus turpes ob irreverentiam sint peccata mortalia etiam secluso alio periculo? D. 10, n. 271.

AVARITIA. An sit majus peccatum, quam prodigalitas ? D. 9, n. 70.

AVERSIO A DEO. Quid sit, et quotuplex ? D. 6, n. 53. Affert, vel supponit conversionem ad creaturam, n. 54. Diversimode se habet in diversis peccatis, n. 55. Sit ne aequalis in omnibus? An simpliciter infinita ?D. 7, n. 25.

B.

BONITAS MORALIS. In quo consistat ? D. 8, n. 7. Qualiter augeatur? D. 3, n. 9. Alia est fundamentalis, et alia formalis. D. 6, n. 24. Qualiter a voluntate attingatur? ibid. Est differentia per se in moralibus.n. 30. Tota dependet ex re volita. D.5, n. 76.

BONUM. Dicit rationem ultimi. D.3 n. 3. Non movet, nisi medio actu voluntatis, vel appetitus. D.5, n. 17. In homine attenditur ex ordine ad rationem. D.1I, n. 11. Nequit dependere a malo morali. D. 10, n. 217.

C.

CAUSA. Non est necesse, ut attingat omnes rationes repertas in effectu. D.6, n. 88. An qui vult causam velit effectum ? D. 10, n. 241. Quando effectus censeatur volitas in causa ? Causa effectus illiciti, ita est per se, alia per accidens; alia leviter, alia graviter influens, n. 212. An, et quando possit honestari ? n. 239. Causæ per se pollutionis quæ dicantur? n. 249. Qua obligatione, et ex qua virtute debeant evitari ? Plura de causis per se sive graviter, sive leviter influentibus n. 268 ad 274.

CARENTIA. Quando habeat rationem privationis? D. 6, n. 5. Unde augmentum suscipiat ? D. 9, n. 13. Carentia et identité an sit de conceptu Fidei, et carentia certitudinis de conceptu opinionis, fit carentia perfectionis infinita? de essentia Creatura? D. 6, n. 115.

CHARITAS. Habet terminum ultra quem non intenditur; sed non ab ea petitum. D.l, n. 18. Charilas an obliget ad dirigendos alios actus in ejus finem ? D. 6, n. 20. Αη actus Charitatis recipiat bonitatem ex actibus aliarum virtutum ? D. 5, n. 58.

CIBUS. Unde dicatur moderatus, vel immoderatus? D. 10, n. 221.

CIRCUNSTANTIA. Quælibet prava circunstantia vitiat actum. D. 5, n. 4L Quo pacto debeat esse volita, ut det peccato speciem ? D. 13, n. 54. Quid de circunstantiis communibus ? Circunstantiæ, an diversificent species peccatorum ? Q. 72, art. 9. Aggravant peccatum ; et qualiter ? Q. 73, art. 7.

COGITATIVA. An in ea dentur habitus vitiosi ? D. 10, n. 9. Qualiter appetitum dirigat ? n. 89.

COGITATIO. Cogitationes de rebus turpibus aliæ studiosæ, et aliæ sensuales.D. 10, n. 25-1. Quæ sint causæ per se, et quæ per accidens delectationis venereæ, ibid.

COGNITIO. Alia plene alia semiplene deliberata D. 10, n. 136. Alia formalis, et alia interpretativa, ib. Cognitio formalis entitatis actus ; an sufficiat ad investigandam malitiam ? n. 152. Cognitio potest delectare, vel ratione sui, vel ratione objecti. D. 11, n, 26. Unde dignoscendum ? n. 27. Cognitio simplex an sit perfectior discursu ? Q. 74, art. 10. Quæ cognitio malitiæ sufficiat ad peccatum veniale ? D. 10, n. 140. Quæ requiratur ad mortale, n. 160. Vide *Advertentia.*

COMMISSIO. Commissio, et omissio ex eodem motivo an pertineant ad eandem speciem ? D. 8, n. 14. Quo pacto differant ? n. 17. Vide *peccatum omissionis.*

CONFESSARII. Quæ scire teneantur ? D. 13, n. II.

Conscientia. Vide *Remorsus.*

CONSENSUS. Quis dicatur interpretativus. D. 10, n. 196. Supponit obligationem, ib. Alius est simpliciter, et aliussecundum quid. n. 201. Non datur sine actu formali, n. 146. *Consensus formalis* circa materiam gravem semper est culpa mortalis. 206. An idem dicendum de interpretative ? ib. An liceat consensus *in objectum* illicitum, sub conditione qua liceret? D. 11, n. 49. Discrimen inter consensum, et delectationem de cogitatione, ad quam rationem pertineat?

tineat? Q. 74, art. 1, n. 12. Potest esse bonus. Art. 8.

CONTINENTIA. Cur deficiat a ratione virtutis ? D. I, n. 17.

CONTRARIETAS. Alia est directa, et alia indirecta D. 1, n. 5. Contrarietas inter habitus morales undo attendatur? Quam distantiam requirat? Contrariorum leges, et discrimina. Qualiter esse debeant sub eodem genere, el circa idem subjectum? Debent se mutuo expellere. Requirunt determinatam latitudinem. Ibid. Ex sola aliquorum incompossibilitate non arguitur esse contraria. Ibid. Nequeunt esse simul in gradibus intensis, n. 17.

CONVERSIO. Conversio ad creaturam, alia est physica, et alia moralis. D. 6, n. 54. Unde attendatur ejus gravitas ? n. 59 et 60.

CREATURA. Unde habeat quod possit peccare ? D. 12, dub. 2.

D.

DEBITUM. Quid sit, et qualiter se habeat ad privationem? D. 9, n. 13. Aliud est physicum, et aliud morale. D. 6, n. 7.

DELECTATIO. Non est nisi de bono possesso. D. 11, n, 47. An attingat objectum sub conditione ? Delectatio incipiens ante voluntatis consensum potest cum illo permanere. Q. 74, art. 8. Delectatio morosa quæ dicatur ? D. 11, n. 1. Unde sumat primariam malitiam ? Sequitur conditionem objecti. Supponit appetitum illi conformem. De quibus objectis prohibitis liceat, vel non liceat delectari sub conditione si *non essent prohibita ?* Delectatio de modo mali objecti, an sit peccatum ? Quid ubi delectatio est de cognitione ? Unde hæc dignoscatur ? De peccato ob nullum finem licet delectari. An de effectibus ex peccato sequutis ? De quibus operibus alias peccaminosis, excusatis tamen a malitia liceat vel non liceat delectatio ? Quid si delecteris de causa, quæ excusat? Quid si de damno corporali proximi ? Quid si de damno spirituali ? Quid si extra conjugium de copula tempore conjugii habita, vel habenda ? Delectatio sumit malitiam etiam a circunstantiis. Ibid.

Delectatio venerea quæ dicatur? D. 10, n. 258. Non omnis delectatio tactus est venerea. n. 261. Quantitas, et gravitas delectationis venereæ unde attendenda ? Detur non in hacmateria parvitas ? Ibid.

Deliberatio. Vide *advertentia.*

DEMERITUM. Est proprietas culpæ, et qualiter ? D. 9, n. 42. Vide *Reatus.*

DENOMINATIO. Debet esse ejusdem generis cum forma a qua desumitur. D. 6, n. 106. Qui causal formam causal ejus denominationes. Denominatio extrinseca alia omnino, alia secundum quid. I). 10, n. 20. Praaupponit denominationem intrinsecam. I). 5. n. 50. Reducitur ad illam. D.6, n. 80.

DEUS. Nequit esse causa peccati vel ejus fundamenti. D. G, n. 89, et D. 13, n. 13 et 18. Quas rationes in peccato attingat? D.6, n. 90. Deo in se nihil potest esse contrarium. D. 7, n. 17.

DICTAMEN RATIONIS. Quid sit? D. 7, n. 6. An habeat vim legis ? Ibid.

DIFFICULTAS. Quandoaugeat, vel diminuat bonitatem aut malitiam actus ? D. 9, n. 74.

Dilectio. Vide *amor.*

DISPOSITIO. Est in duolici differentia. D. 1, n. 26.

DISTANTIA. Alia est negativa, alia est positiva. D. 1, n. 12.

DISTRACTIO INTELLECTUS. Non tollit a verbis significationem. D. 5, n. 95. An tollat libertatem ? ib.

DOMINIUM. Quid importet pro formali, et quid pro materiali ? D. 10, n. 102, n. 68. Dominium actus, quam deliberationem requirat ?

EBRIETAS. An liceat aliquando? D. 10. n. 221. An sit peccatum mortale. D. 9, n. 67. Quando imputentur ad culpam, quæ in ebrietate committuntur ? vel omittuntur ? D. 5, n. 82 etScq. et D. 13, n. 75.

EFFECTUS. Non potest idem numero effectus a duplici causa totali procedere.D.5, n. 69. Quando effectus censeatur voluntarius in causa ? D. 5, n. 105, et D. 10, n. 241. Retractata voluntate, non manet effectus voluntarius. D. 5, n. 81. Effectus peccati, qui non sunt peccata an licite desiderentur? n. 79. Effectus procedens a diversis causis, non debet ab omnibus secundum omnes rationes attingi. D. 6, n. 68. Vide *Causa.*

ENS. Quo pacto sit terminus adæquatus divinæ causalitatis ? D. 6, n. 88. An ita pateat sicut positivum? n. 89.

ERROR. Quoties est vincibilis semperest peccatum. D. 13, n. 47. Vide *Ignorantia.*

EXCOMMUNICATIO. Non incurritur propter solam voluntatem. D. 5, n. 79. Requirit contumaciam. An incurratur propter effectum solum in causa voluntarium, n. 78. Quid si dans causam ante effectum pœniteat ? Ibid.

EXISTENTIA. Producitur a solo Deo ut a causa principali. D. 3, n. 8.

F.

FIDES. Non habet inpeccatoribusstaliim virtutis. D. I. n. 24. Fidei mysteria an possint invincibiliter ignorari ? D. 13, n. 12.

FIDELES. Quæscire teneantur? D. 13, n. 11.

FORTITUDO. Quod habet objectum ? D. 9, n. 55. Est perfectior temperantia* ib. Dependet a fine extrinseco, et qualiter ? n. 64.

FORNICATIO. Quod peccatmp, el contra quam virtutem ? D. 9, n. 65.

FUGA MALL Semper causatur ex amore boni. D. 5, n. 16.

FURTUM. An qui (uratur, ut det eleemosynam committat duo peccata ? D. 5, n. 53.

G.

GRATIA. Perficit naturam juxta illius modum. D. 2. n. 24. Existens in gratia non potest denominari vitiosus. D. 5, n. 27.

GRAVITAS PECCATI. Alia est essentialis et alia accidentalis. D. 6, n. 58. Unde attendatur? Q. 73, art. 1, et D. 9, n. 23. An illud peccatum sit gravius, quod opponitur præstantiori virtuti ? n. 50. Gravitas conversionis ad bonum commutabile, unde metienda sit ? D. 6, n. 59. Vide *peccatum.*

H.

HABITUS. Quæ sit ejus essentia ? Q. 71, art. I, n. 8.

Habet se medio modo inter potentiam, et actum. D. 3, n, 2. Non est bonus vel malus nisi ex ordine ad illum. Est causa ejus principalis. An univoca vel æquivoca ? Non concurrit ad solam facilitatem. Habitus vitiosi possunt esse cum virtutibus infusis etiam in gradibus intensis. D. I, n. 18. Destruuntur per gratiam quantum ad statum vitii, n. 23 et 25.

Non datur habitus acquisitus pro dilectione Dei, etiam naturali, n. 30. Habitus acquisiti qualiter conserventur ? Debent generari ex causa firma. D. 4, n. 13. Non eliciunt nisi actus propriæ potentiæ. D. 10, n. 6. Nullus habitus est in se peccatum. D. 13, n. 29. Qui peccat ex habitu peccat ex certa malitia. Q. 78, art. 2, n. 5. Sed non semper e contra. Habens habitum non necessario operatur ex illo. Ibid. Operari secundum habitum, et operari ex habitu in quo differant ? Habitus appetitus dupliciter concurrit ad actum. Ibid.

H.ERES1S. Non assontire credibilibus ex ignorantia an sit hæresis ? D. 13, n. 46. An hæretici habeant desua hæresi conscienti;o remorsum? D. 2, n. 21 et D. 10, n. 176. Ubi etiam de Judæis, et Paganis.

HOMO. Inclinatur naturaliter ad vivendum secundum rationem. D. 2, n. 6.

HONOR. Ubi el quid sit ? D. 5, n. 86. Distinctio ejus a gloria, ibid.

I.

JEJUNIUM. Quos obliget ? D. 5, n. 86. Quid de assumente infirmitatem, vel laborem, ut non jejunet? .Jejunium duplex naturæ, el virtutis ; sive jejuni, et jejunantis. D. 8, n. 24. Quæ possint esse peccata in ejus violationem, n. 33 et 40. Vide *Infirmitas.*

IGNORANTIA. Alia estpuræ privationis, et ali i pravæ affectionis. Alia actualis, el alia habitualis. Alia practica, et alia speculativa. Alia universalis, et alia particularis. Alia juris, et alia facti. D. I 3. n. let seq. Ignorantia alia est voluntaria, vincibilis, improbabilis, injusta. Alia justa, probabilis, invincibilis. Non omnis ignorantia vincibilis est culpabilis. Quæ sit ignorantia antecedens, quæ consequens, quæ concomitans ? Ignorantia vincibilis, alia affectala; alia crassa, seu supina, alia pure vincibilis. Quæ diligentia reddat ignorantiam invincibilem ? An omnis ignorantia proveniens ex causa voluntaria sit vincibilis ? Mysteria Fidei possunt invincibiliter ignorari. Quid de præceptis juris naturalis, et divini, et de præceptis juris humani ?

Quæ ignorantia, et qualiter possit esse causa peccati ? Quæ, et qualiter sit peccatum ? Ignorantia habitualis qualiter se habeat ad peccatum? Peccatum proprium ignorantiæ, quando incurratur ? Cui virtuti adversetur ? An omnis ignorantia sit mala objective ? Peccata ex ignorantia quam habeant speciem ? Ubi sit illorum malitia? Qualiter debeant esse praevisa, ut imputentur ? Qui dat operam rei illicitæ facilius incurrit peccata ex ignorantia. Qui per ignorantiam exponitur periculo plurium peccatorum cujus vel quorum contrahat malitiam? Quæ ignorantia, et qualiter excuset vel diminuat peccatum ? Ignorantia affectata an augeat peecalum ? Ignorantia quæ in præceptis juris divini, et naturalis est vincibilis, et non excusat ; in præceptis juris humani potest esse invincibilis, et excusans. Ignorantia invincibilis excusat homicidium a poena, et obligatione restituendi. Ibid.

ILLIBERALITAS. Qualiter se habeat ad parvificenliam ? D. 9, n. 60.

IMAGINATIVA. Potest esse subjectum habitus pravi. D. 10, n. 9. Non consummatur in illa peccatum, n. 11.

IMPERIUM. An sit idem actus cum imperato? D. 5, n. 54.

INCLINATIO. Quælibet natura inclinatur in operationem sibi consonam. D. 2, n. 6. Naturae rationali inest inclinatio ad bonum honestum. Ibid. Respectu cujus boni sit, aut non sit completa ? n. 13.

INCONSIDERATIO. Solet accipi pro ignorantia actuali. D. 13, n. 22. Alia opponitur studiositati, et alia prudentiae. Quando sit naturalis, et quando peccaminosa? D. 10, n. 172.

INFIDELITAS. Unde, et quot habeat species ? D. 6, n. 32.

INFIRMITAS. An et qualiter excuset a praeceptorum adimpletione? D. 5, n. 44. An voluntarie incursa extrahat ab obligatione legis, n. 87.Vide *Jejunium.*

INJUSTITIA. Quaesitejus ratio objectiva? D. 4, n. 10. An in ejus materia sit duplex habitus ? n. 14 et 15.

INOBEDIENTIA. Qualiter se habeat ad prohibitionem ? D. 7, n. 16. Quando peccans eam incurrat? ib.

INTELLECTUS. An et quid participet a voluntate ? D. 10, n.70. Quid aliae potentiæ ex eo participent ? Quam habeat libertatem ? ibid.

Intellectio *vidë Advertentia.*

Intemperantia.

An sit pejor timiditate ? D. 9, n. 40, 61. Ejus peccata an sint mortalia ex genere ?

INTENTIO. An bona intentio possit esse causa malæ electionis ? D. 5, n. 44. An quæ habetur hodie posset extendi ad electionem crastinam?n. 55.

Iraseibilis. Vide *appetitus.*

JUDICIUM RATIONIS. Potest esse infirmum ex parte subjecti, etex parte objecti. D. 10, n. 138. Quæ infirmitas obstet plenæ deliberationi ? ib. Primum judicium a quo sit ? n. 13. An judicium erroneum possit habere rationem legis ? D. 7, n. 8.

JURAMENTUM. Distinguitur specie a voto. D. 8, n. 33.

JUS. Qualiter se habeat ad justitiam ? D. 4, n. 10.

JUSTITIA. Quæ sil ejus ratio objectiva. D. 4, n. 10.Ejus conceptus primarius, et secundarius, iu. Habitus justitiae an generetur per actus circa modica ? n. 16.

L.

LEX. Ejusdiffinitio,etactus. D.7, n. 1. Lex æternaquid sit? ibid. Distinguitur a providentia. Qualiter nobis manifestetur ? Est mensura prima nostrorum actuum. Participatur in aliis legibus. Quæ præcipiat, aut prohibeat, et quare? Omne peccatum habet esse contra illam. Ibid.

Exceptio a lege differt ab excusatione, et in quo? D. 5, n. 86.

Lex humana non est sufficiens regula moralitatis. D. 10, n. 46. Potest relaxari per transgressiones, n. 185. Secus lex naturalis. Respectu cujus legis omnia peccata sint mala ; quæ prohibita ? D. 7, n. 9. Quid ea lex supponat ut prohibitionis fundamentum? Ibid. Lex naturalis ansupponatactum voluntatis? Quæ præcipiat vel prohibeat sub mortali? D. 10, n. 185.

Si omnis lex deficeret nullum esset peccatum neque malum mortale. D. 7, n. 4. Vide *prxeeptum.*

LIBERTAS. Quid sit? D. 10, n. 8. Fundatur in potentia activa, n. 33. Requirit dominium supra actum, n. 68. Exprimit vitam, et actualitatem. D. 5, n. 22. Quæ sit libertas in causa.Quæ libertas requiratur, et sufficiat ad actum moralem? D. 10, n. 66. Carentes usu rationis, an habeant libertatem? n. 68. Libertas aliter convenit voluntati, atque aliis potentiis, n. 100. Quæ sit libertas actuum, quæ habituum ; et quæ appetitus ? Ibid. Et quæ intellectus? n. 72. Quæ sufficiat ad peccatum mortale, et quæ ad veniale? η. 141. Vide *appetitus.*

LUXURIA. Diversitas illorum, quæ ad luxuriam pertinent. D. 10, n. 257. An admittat materiæ parvitatem? n. 263. Quæ sint in eo genere objecta gravia, et quæ levia? ib. Quæ causæ graves, quæ leves? n. 268. Quæ medio modo se habentes ? n. 275.

M.

MALITIA MORALIS. In quo consistat? D. 6, n. 64. Est major in actu, quam in habitu. D. 3, η. I. Quæ sit causa hujus excessus, et uuomodo ? n. 9. In peccato commissionis ualur malitia privativa. D. 6, η. I. Est unica privatio, n. 18. Cujus formæ sit carentia? n. 24. Qualiter ad peccatum se habeat? n. 52. Consequitur ad malitiam positivam, η. 116 et 119. An hæc sit concedenda? D. 6, dub. 3 et 4. Quod sit ejus munus et quid addat rationi entis? n. 90. Non attingitur a causalitate divina, sed a sola voluntate creata, n. 86. In quo genere constituenda sit? n. 105etsqq. Est deterior.

qnam malitia privativa, n. 122. An conveniant univoce? n. 100 et D. 8, n. 2.

Malitia alia formalis, et alia objectiva. D. 10, n. 2 Comparatio utriusque. n. 42. Unde sumatur prima species malitiæ? Q. 72, art. I, n. 15. Unde recipiat augmentum, veldiminutionem? Q. 76, art. 3. An facilius cognoscatur malitia mortalis, quam venialis? D. 10, n. 168. Quæ sit malitia actus otiosi? D. 6, n. 21. Quid sit peccare ex certa malitia? De gravitate hujus peccati? Q. 78, art. 4.

MALUM. Quomodo ex quocunque defectu? D. I, n. 28. Aliud est malum absolute, et aliud malum proprie morale. D. 6, n. 35 et 48. Quo pacto hæc mala inter se comparentur ? n. 49. Cui prius impositum fuerit nomen mali? n. 62. Quo sensu accipiendum, quod nemo respiciens ad malum operatur? n. 68. Non datur ralio communis omni malo. n. 95. An differant malum, peccatum, et culpa? D. 7, n. 3. Ob nullum finem licet eligere malum morale. D. 10, n. 215. An liceat eligere minus malum ad majus cavendum? n. 217. An divisio mali in pœnam.et culpam,sit adæquata? D. 7, n. 27. Mala objective, quædicantur ? D. 10, n. 46. Vide *Culpa.*

MENDACIUM. An per habitum mentiendi denominetur quis simpliciter vitiosus? D. 1, n, 28.

MERITUM. Quam libertatem requirat? D. 5, n. 100.

MORALITAS. Quid sit? D. 6, n. 71. Dividitur adæquate in bonitatem et malitiam. Qualis hæc divisio? Moralitas formalis causatur ex objectiva, et qualiter ?D. 10, n. 38. An sit iequivoca peccato commissionis, et omissionis? D. 6, n. 100.

MORS. Quomodo homini naturalis? D. 2, n. 9.

MOTUS. Quas mutationes includat? D. 8, n. 15. Motus appetitus, alii primo primi, alii secundo primi, alii deliberati. D. 10, n. 108. Qui ex illis sint peccaminosi ? Ibid. Quem ad id requirant voluntatis concursum? n. 51 et 191. Quam advertentiam ex parte intellectus? Quando imputentur ad culpam, vel ab ea excusentur, ratione causæ? An et qualiter teneatur voluntas eis resistere? Motus ex objecto indifferentes an sint peccata? n. 76. Motus primo primi in voluntate, quo pacto dicantur naturales ? D. 2, n. 11.

NATURA HUMANA. Qualiter per vitia infirma reddatur ? D. 2. n 1. Omnia vitia ei adversantur. Ibid. Quis appetitus ad virtutes infusas? n. 23. Habet immediatum ordinem ad Deum. Non potest habere in unico individuo omnem perfectionem debitam speciei. Congruunt illi pro diversis statibus perfectiones oppositæ. Non omne ejus malum est morale. D. 7, n. 14.

NEGATIO. Negationis non est vera negatio. D. 7, n. 14.

NEGLIGENTIA. Aliaexistitin intellectu, et alia in voluntate. D. 13, n. 46. Negligentia addiscendi quod peccatum ? Opponitur studiositati. n. 23.

O.

Obduratio. Vide *excxcatio.*

OBJECTUM. Est minus determinatum ad bonum vel malum, quam actus. D. 3, n. 18. Non influit nisi per modum termini. D. 6, n. 66. Objectum peccati ex duplici capite est malum. Influit ut physicum, et ut morale. Objectum specificativum voluntatis quod sit? D. 5, n. 16. Objecta moralia an habeant rationem finis. D. 3, n. 14. Objectum habitus potest esse difficile ab intrinseco, et ab extrinseco. D. 9, n. 72. De quibus objectis liceat vel non liceat delectari ? D.41, n. 52. Vide *delectatio.*

OBLIGATIO. Alia est ad observandam legem, alia ad non abolendam. D. 10, n. 185. Vide *malum.*

ODIUM DEI. An potuerit non prohiberi? D. 7, n. 12. An non prohibitum esset peccatum? Ibid. An Deus possit in ejus prohibitione dispensare? n. 13.

OFFENSA. Est duplex activa, et formalis. D. 7, n. 22. Activa non distinguitur a malitia peccati. Quid de formali, et de ejus subjecto, et magnitudine? In quo hæc offensa consistat ?

OMISSIO. A quo denomineturvoluntaria? D.5, n. 1. Omissiointrinseca voluntaria est a principio intrinseco. Habet intrinsecam malitiam, ibid. Est in ea duplex ratio privativa. Fluit se ipsa a voluntate. Est voluntaria in se, et in causa. Non potest dari sine aliquo actu ex quo causetur. Quid si Deus deneget prædeterminationem? An sil a voluntate ut ab agente, vel potius ut a non agente. An sit ab ea ut a principio vitali? Egreditur physice ab illa. Omissio voluntaria in causa est peccatum in se, et formaliter. n. 74. Opponitur secundum se præcepto affirmativo. Omissio prævisa in causa non semper est peccatum etiam in ipsa causa, n. 91.

Quod sit fundamentum proximum omissionis? D. 5, n. 24. An omissio, et actus qui est ejus causa habeant distinctas malitias ?

lias? An constituant diversa peccata? An omissio actus prohibiti sit vera privatio? 1). 6, n. 15. An denominetur bona, et amabilis? An omissio actus debiti distinguatur a commissione? D. 8, n. 1. An semper oriatur ex aliquo motivo. Unde hoc venari debeat? An omissio sit minus mala, quam commissio? Unde sumat gravitatem? D. 9, n. 21. Omissio resistendi motibus illicitis, qualiter sit prohibita? D. 10, n. 205.Omissionis effectus alii sunt perse, et alii per accidens. Qualiter utrique voluntarii? n. 208.

OPPOSITIO. Quid sit? D. I, n. 11. Quae dicatur directa et quæ indirecta? In nulla re potest esse ratio primaria, et specificativa. D. 11,η. II.

Vide *Contrarietas.*

PASSIO APPETITUS. Qualiter possit movere voluntatem. Q. 71, art. 1. Quæ passio augeat peccatum vel diminuat, vel ab eo excuset? Art. 6 el 7.

PECCATUM. Unde dictum? D. 5, n. 100. Ejus diffinitio. Q. 71, art. 6. Licet sit contra naturam non est violentum. D. 2, n.3. Quam requirat libertatem? D. 5, n. 100. Ex propria ratione habet esse contra legem. D. 7, n. 3. Et contra dictamen rationis et contra naturam rationalem et contra Deum. Quot modis ei opponitur. Si omnis lex deficeret nullum esset peccatum. Respectus peccati ad legem qualis? D. 8, n. 26. Qualiter opponatur contrariæ virtuti ? D.l 1, n. 1. Unde et qualiter sumant peccata unitatem, el distinctionem specificam? D. 6, n. 31. An el qualiter distinguantur peccata ex parte præceptorum? D. 8, n. 26. An et qualiter diversi actus unum numero peccatum constituant? D. 5, n. 54. Variæ peccatorum divisiones. Q. 72, art. 4.

Peccati gravitas alia essentialis, et alia accidentalis. D. 6, n. 58. Gravitas essentialis unde attendatur ? D. 9, n. 51. An ex parte privationis? An ex oppositione ad majorem virtutem? Quod peccatum absolute dicendum sit gravius? Non omnia peccata sunt connexa. Neque paria. Q.73, art. 1. Augentur ex nocumento sequuto ex persona in quam peccatur et ex persona peccante. Peccata contra jus positivum possunt esse inaequalia. Art. 8, 9, 10. Unde ea inæqualitas desumatur. D. 9, n. 25. Peccatum levius ex objecto an possit ralione circunstantiarum augeri supra aliud ex objecto gravius? n. 38.

Peccati subjectum non sunl membra corporis, neque sensus externi. D. 10, n. 12. Potest recipi in omnibus potentiis quæ moventur a voluntate. Quæ sunt istæ potentate? η. 9. Non imputatur peccatum nisi supposito illud exequenti. D. 5, n. O6.Quid de consulente, vel praecipiente? Ibid, et n.77.

Peccatum actuale dum non retractatur manet in Dei abominatione. Exercet inde oppositionem physicam cum gratia. Peccatum commissionis unde ila dictum? D. 5, n. 63. Habet malitiam privativam. D. 6, η. 1. Et etiam positivam, n. 46. Per quam constituatur? An per utranque. n. 113. Peccatum commissionis an sit pejus peccato omissionis? D. 8, n. 13. An aliquando ejusdem speciei? D. 6. n. 98 et D. 8, η. 1. Qualiter malum prædicetur de peccato commissionis? D; 6, n. 100.

Peccatum omissionis unde dictum ? D. 5, n. 63. Cui præcepto opponitur? n. 1. Quæ sit ejus malitia constitutiva? An, et qualiter requirat actum? n. 78. Datur cum sola libertate in causa. An, et quomodo cum peccato commissionis conveniat? D. 6, n. 98.Quando incipiat et compleatur? An et qualiter contrarietur naturæ rationali? D. 2, n. 15. Debetur ei pœna sensus. D. 5, n. 12. An repetitum generet habitum? Ad quid iste habitus inclinet? Vide Omissio.

Non terminus primarius peccati actualis ; sed secundarius, tribuit denominationem subjecto. D. 6, n. 101. Inducit plurespriva-tiones.

Quæ et qualiter aversio, et conversio in eo reperiantur? D. 6, n. 54. Quam cognitionem, et vertentiam requirat? D. 10, n. 148. *Vide Advertentia.*

Est in triplici differentia ex genere, ex parvitate materiæ, et ex imperfecta deliberatione. D. 4, n. 1. An sit infirmitas animæ? Ibid. Potius est præter Deum, quam contra Deum. D. 7, n. 18.

An, et quomodo peccata venialia repetita destruant oppositam virtutem? D. 4, n. 1. An generent habitum vitii? n. 13.

Nullum peccatum venialepotest adæquare gravitatem mortalis. D. 9, n. 43.

In nullo casu peccatum veniale potest licite fieri etiam ob vitandum majus malum. D. 10, n. 116.

An peccatum ex malitia possit esse veniale? An peccato veniali debeatur pœna temporalis vel æterna ? Q. 78, art. 1.

PERMISSIO. Quo pacto distinguatur a consensu ? D. 10, η. 188.

PERICULUM. Qualiter debeat praecognosci, ul teneatur homo illud vitare? D.10, n. 148 et 160.

PERJURIUM. Quam advertentiam requirat ut sit peccatum mortale? D. 10, n. 177.

Quid de perjuriis ex consuetudine? Ibid, ot D. 5, n. 94.

P<ENA. Est privatio perfectionis habitualis. D. 13, n. 29.

PÆNITENTIA. Expellit effective omnia peccata. D. 1, n. 23. Ejus omissio usque in finem an sit peccatam contra Spiritum sanctum? D. 8, n. 21.

POLLUTIO. Si sit voluntaria nequii a culpa mortali excusari. D. 10, n. 228. Prohibeturnaturali lege. Ob nullum finem polest licere, et quare? Quæ sint ejus causæ per accidens? Quæ per se graves, aut leves? Quid de pollutione per accidens, vel naturaliter eveniente? D. II, n. 37. Vide *delectatio.*

POTENTIA. An distinguantur violenta, et naturalis? D. 1, n. 16. An ulraque ab obedientiali? Eadem potentia est a l bonum, et ad malum, n. 1. Potentia non est ita bona vel mala sicut aclus. et habitas. Quæ potentiæ subdantur dominio voluntatis? D. 10, n. 17. Quæ sint capaces in suis actibus malitiæ intrinsecæ?Potenliæ rationales recipiunt aliquid de linea gratiae, ex conjunctione ad illam, n. 61. Participatio unius potentiæ ab alia in quibus contingat? n. 79.

Potentia peccandi quid sit, et unde ortum ducat? D. 12. fuse per totam.

PR.ECEPTUM. An ejus distinctio, aut multiplicitas distinguat vel multiplicet peccata? D. 8, n. 26. Præcepta non dantur de habitibus, sed de actibus, aut etiam de omissionibus. D. 13, n. 28. Præcepta affirmativa sunt ex consequenti negativa, et e converso. D. 5, n. 47. Præceptum negativum potest obligare ad aliquem actum. D. 8, n. 25. Qui culpabiliter non adimplet præceplum semper habet actum incompossibilem cum adimpletione. D. 5, n. 29. Quæ impotentia extrahat ab obligatiône praecepti? n. 87.

PRÆM0TI0 EFFICAX. Potest coincidere in eadem entitate cum auxilio sufficienti. D. 5, n. 37. Cui negaretur præmotio ad omnem actum, non omitteret libere, n. 33.

PRIVATIO. Unde habeat unitatem? D. 6, n. 18. Non potest esse volita per se primo, n. 70. Causatur ad positionem fundamenti. Exigit influxum alicujus causæ physicæ. Alia est privatio physica, et alia moralis. I). 6, η. 7. Utraque diffinitur. In privatione morali prius est quod sit mala quam quod sit moralis, n. 72. Quæ dicatur privatio totalis et quæ privatio in fieri? D. 9, n. t.

Privatio existons in peccato commissionis qualiter se habeat ad ejus objectum? D. 6, n. 67. Qualiter ad ipsum peccatum? Qualiter ad peccantem? n. 121. Potest amplius, et amplius crescere. D. 9, n. 15. Quod sit ejus subjectum. D. t», n. 4. Cujus formæ sit carentia? Causatur ab attingenti? ejus fundamentum. n. 78.

PROVIDENTIA, SEU PRUDENTIA. Est proxima regula moralitatis. D. 6, n. 27. Discrimen inter legem prudentiæ, et leges aliarum virtutum, ib. Est virtus intellectualis. D. 7, η. 1. Qualiter se habeat ad legem? Quis sit ejus actus praecipuus?

R.

RATIO. Non distinguitur nisi virtualiter ab intellectu. Quomodo appetitum dirigat? Q. 71. art. 3. D. 10, n. 93. Potest separari a passione. Q. 77, art. 2. Qualiter tribuatur illi peccatum consensus ?Q. 4, art. 6, Ratio naturalis an possit prohibere peccatum contra motivum supernaturale? D. I, n. 3. An prohibeat vitia opposita virtutibus infusis? D. 2, n. 18. Quæ dicatur ratio superior, et quæ inferior? Q. 74 et D. 10, n. 199. Utriusque objecta, et munia. An ad rationem superiorem specialiter pertineat consensus in actum, et operis exeeutio? An etiam consensus in aliquam delectationem? An illa possit esse peccatum veniale? An in ralione inferiori, superiore non consulta possit esse peccatum mortale? Q. 74.

RELATIO. Non potest esse per se debita debito morali. D. 6, n. 20. Non exprimit bonitatem, aut malitiam, n. 108.

REMORSUS CONSCIENTLE. Quid sit? D. 10, n. 175. An comitetur omnes, qui peccant? An hæretici, Pagani, et Judæi habeant remorsum circa proprios errores? n. 176.

REPROBATIO. Alia est negativa, et alia positiva. D. 11, n. 44.

RECTITUDO RATIONIS. Debetur omni actui libero. D. 6, η. I. Quæ rectitudo debeatur actibus otiosis? Quæ actibus bonis vel malis ex objecto? n. 21 et D. 9, n. 14. Nulli actui tot debentur rectitudines, vel tot rectitudinis gradus quin plures deberi possint? Ibid.

S.

SACRAMENTUM. Non potest confici ab homine sui non compote. D. 5, n. 101. Quid si Minister sit alio distractus? ibid. Quam in eo advertentiam, et libertatem requirat?

SCIENTIA. Aliquando est debita ratione sui, et aliquando ratione operationis. D. 13, n. 37.

n. 37. Quæ objecta quisque scire teneatur? n, 11. Vide *Ignorantia,*

SENSUS. Est proprietas consequuta ad gradum animalis. I). 6, n. 6. Sensus externi an sint subjectum peccati ? D. 10, n. 12. An interni participent aliquid ab intellectu? n. 61. Non consummatur in eis peccatum, n. 11. An in sensu communi sit aliquis habitus? n. 10.

SENSI ALITAS. Quot modis accipiatur, el quid sil?Q. 74, art. 4. An sanari possit in hac vita ? An sit subjectum peccati mortalis? D. 10, n. 10. An, et qualiter peccati venialis? n. 30, 83. Non operatur libere quoties resistit voluntati, n. 78. Non obedit despotice sed politice, n. 94. Participat libertatem a voluntate. Non omnes ejus motus sunt liberi, n. 109. Neque peccaminosi adhuc venialiter. n. 107. Vide *motus.*

SERVUS. Non potest cogi a Domino ut fidem recipiat. D. 2, n. 21. Cum peccat ex præcepto Domini, non est proprie instrumentum ; sed causa principalis. D. 5, n. 97.

SPES. An et quomodo sit virtus amissa charitate? D. I, n. 24 et Q. 71, art 4.

STATUS. Duplex status naturalis rationalis animæ. D. 2, n. 24.

STUDIOSITAS. Quæ virtus, et quæ ejus munia? D. 5, n. 60. Quæ vitia illi opponantur? Quis sit actus ejus primarius? et qui secundarius? D. 13, n. 23.

SUPERBIA. Quo pacto a Deo avertat? D. 6, n. 55. Quantum crescat ejus malitia ex isto capite? D. 9, n. 65.

SYNDERESIS. Habet vim superioris, et regulæ in ratione practica. D. 6, n. 3. Quæ sint ejus principia? Ejus actus habent rationem legis. D. 7, n. 8.

TACTUS. Uncle judicandi honesti, aut turpes, indifferentes, aut lascivi, graves aut leves, aliaque id genus plura? D. 10, n. 263, 278. Ubi etiam de osculis, amplexibus, et similibus.

TENTATIO. Quid sil?D. 10. n. 128. An ejus ratio conveniat omnibus concupiscentia? motibus ? Tentalio carnis an possit esse absque alia culpa? Quo pacto valeat sine repercussione vinci ?

TRISTITIA. De quibus objectis liceat, vel non liceat tristari? D. 11, n. 58. Disparitas notanda inter tristitiam, et delectationem.

VERBA. Si proferantur a sui non compote non sunt verba formaliter. D. 5, n. 92. I ndo habeant quod sint bona vel mala objective? Quid de contumeliis,blasphcmis, et similibus, quæ ab ebriis vel insanis proferuntur.

\ EftECLNDIA. Cur deficiat a ratione virtutis? I). I. n. 7.

VIRGINITAS, Non est contra naturale præceplum propagationis humana?. D. 2, n. 25. An possit quoad materialem integritatem sine peccato amitti ? D. 5, n. 81.

UNITAS. Quomodo accipiendum, quod unum unitatum est contrarium? D. I, n.6. Ubi multa sunt propter unum, non multa sed unum reputantur. D. 5, n. 54.

VIRTUS. In quo ejus essentia consistat ? Q. 71, art. I. Quo ordine respiciat subjectum, et actum? Importat duplicem bonitatem. In eadem virtute possunt distingui plures respectus ad Deum. D. 7, n. 20. Dignitas virtutis unde attendatur ? D. 8,n. 51. Quomodo accipiendum, quod virtus tenet medium inter vitia extrema? D. I, n. 9. Quid conservent virtutes amissa gratia? Virtutibus acquisitis quæ vitia directe opponantur? n. 31 et D. 9, n. 50. An aliquod vitium directe conirarietur virtutibus infusis ? D. 1, n. 15. Au saltem indirecte? Virtutes infusa? non habent ex se terminum sui augmenti. Perficiunt hominem convenienter ad suam naturam, el sunt juxta illam. D. 2, n. 19. An sint virtutes simpliciter, quæ solum opponuntur peccatis venialibus? D. 9, n. 76. Perfectiores sunt quæ opponuntur mortalibus.

VITIUM. Est mala dispositio naturæ rationalis. D. 2, n. 1. Habet duplicem malitiam. Q. 71, art.I. Constituiturperaliquid positivum. D. I, n. 4. An et unde ejus objectum sit difficile? D. 9, n. 72. Quid importet vitium sub statu vitii ? P. I. n. 24. Quid hoc addat supra entitatem vitii ? Qualiter per infusionem gratiæ vitia retractentur? Duplex genus vitiorum. An opponantur donis Spiritus Sancti? An omne vitium contrariotur alicui virtuti ? An unum pluribus virtutibus ? Nullum contrariatur directe virtutibus infusis. Neque habet idem formaliler subjectum. N'itia quæ tendunt contra su perna luralia per quid destruantur ?0mnia vitia adversantur naturæ rationali, idque ex multis capitibus. D. 2, n.. 4. An etiam contrarientur naturæ sensitivæ? Non sunt vitia simpliciter, quæ solum inclinant ad peccata venialia. D. I, n. 25.

VOLITIO. Alia est directa, et alia indirecta. D. 6, n. 241. In quodifferant ? D. 10, n. 246. Volitio peccandi vage, quod peccatum?

VOLUNTAS. Ad quæ inclinetur natura-

liter? D. 2, η. IL Nequit exerceri etiam per omissionem, nisi ex motione sui objecti. D. 5, n. 15. Est una indivisibilis potentia, secandum se totam activa, et vitalis. Nequit cognito objecto omnem actum suspendere. Voluntas est primum, et perse peccati subjectum. Q. 7-1. ari. L Qua via possit imperare, et impedire actus sensitivi appetitus? D. 10, n. 89. Qualiter se gerere debeat circa tales actus? Quando teneatur sub mortali positivo illis resistere? (lllu post plenam advertentiam motus ii Î ;·l

lur motus primo primi, Quai 1er "Ù"
ïis;; £ ln .....< > - » »

·4 · 4 1 i iAq K' >

VOLl N LARII M. Quid addat snnr» litum ? l›. 5, n. 18. Sæpe accipitur pîôT hero. Q. 71. ari. 2. l l ro

FINIS.